UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 1
Duminică 10 IANUARIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Personalitate și literatură

de AL. PHILIPPIDE

Intr'o vreme în care, prin forța împrejurărilor, colectivul capătă tot mai mare importanță în formarea judecăților de valoare, conceptul de personalitate nu mai are, firește, în discuțiile actualității, locul pe care îl avea odinioară.

Morala mușuroiului de furnici și a coloniei de castori nu admite valoarea personalității considerate în sine, privită în esența ei individuală, în manifestările ei independente de colectivitate.

Dacă această morală are sorți de durabilitate sau nu — iată o chestiune pe care nimeni n'o poate lămuri încă și care, dealtfel, pentru cele ce vreau să discut aici nici nu are vreo însemnătate deosebită. In mijlocul furtunei e greu să prevezi altceva decât că va veni o vreme când furtuna se va potoli. Mai greu desigur este de spus care anume valori vor mai stă atunci în picioare, care altele vor pieri, spulberate de furtună, și care valori nouă vor apărea.

Astăzi putem încă să repetăm, nu știu dacă toți, dacă mulți, dacă puțini — versurile în care Goethe afirmă valoarea personalității:

Volk und Knecht und Uberwinder
Sie gestehn zu jeder Zeit:
Höchstes Glück der Erdenkinder
Sei nur die Persönlichkeit.

(Popor și slugă și învingător
Cu toții spun în orice vreme:
Cea mai mare fericire a oamenilor
E numai personalitatea).

Vuetul vijeliei poate acoperi acest glas de diamant, pur, dar nu-l poate acoperi decât în treacăt. In vorbele lui Goethe s'a strâns o experiență morală de mii și mii de ani a omenirii. Ea ne îndeamnă să râvnim spre permanențe și să considerăm numai ca trecător ceeace este sortit să treacă.

Mă grăbesc să spun că am început aceste considerații nu cu gândul de-a le da o aplicare generală (ceeace ar fi desigur, o îngâmfată pretenție) ci numai cu intenția mult mai modestă de-a încerca să discut câteva chestiuni de valoare dintr'un domeniu limitat și aname acela al literaturii.

Personalitatea este condiția de existență a oricărei literaturi care vrea să dureze. O privire înapoi peste literatura trecutului ne arată repede că epocile de sărăcie literară au fost tocmai acelea în care personalitatea, dintr'un motiv sau altul, a fost înăbușită, persecutată, sau pusă, prin constrângeri diverse, în neputință de-a se manifesta. Fie că e vorba de epocile în care absolutismul interzicea libera desvoltare a spiritului, fie că e vorba de acelea în care colectivul se desvolta în dauna individului, rezultatul a fost, în orice timp și în orice loc, același: personalitatea literară a fost înăbușită.

SORIN IONESCU — Desen

Despre marile înoiri

de ALEXANDRU CIORĂNESCU

O generație întreagă a pornit în căutarea unui ideal. De la începutul acestui veac, o mișcare nesigură a început să se desemneze în domeniul spiritului, acuzându-se pe încetul și încercând să definească o atitudine, să ajungă la o sumă de adevăruri necesare. Căutarea aceasta neliniștită nu pare să găsească destule puncte de sprijin în trecut. Cu toții simțim că ne lipsește solidaritatea cu ceeace a fost, că punțile au fost rupte între noi și generațiile care se obișnuiseră să gândească altfel.

Nimeni n'ar ști să spună unde duce drumul pe care pășim. Duhul [illegible] Europei nu s'a cristalizat încă [illegible] care să poată fi de pe acum judecat[illegible] retrospectiv. O schimbare e în [illegible] și în credința ei trăim cu toții.

Intreaga cugetare european[illegible] că aparține unei tranziții, că elab[illegible] neștiute o spiritualitate inedită. [illegible] să ne aducă prefacerea cea mare [illegible] ne simțim purtați? Ce însemnea[illegible] facere, și care e valoarea universală a acestei capacități de reînoire?

Nu suntem cei dintâi care cunoaștem astfel de treceri. Deși veacul pe care îl trăim se arată greu de surprize, alții au cu[illegible] cu mult înaintea noastră, zile care [illegible] poate cu mult deosebite de acestea. [illegible] desigur prea aproape de fapte, ca [illegible]m judeca în întregul lor; dar is[illegible] europene oferă cel puțin prilejul constatări, care nu sunt poate [illegible] pentru ceeace se pregătește [illegible]

[illegible]nerire a culturilor, a societă[illegible] spiritualităților colective e de [illegible]eamă cea mai mare binefacere din [illegible]e au venit în ajutorul progresului omenesc. In stampele vechi, ideea de progres e figurată printr'o scară. Scara aceasta are însă mai multe etaje, cu câte un palier înainte de fiecare nou urcuș, către care trebue s'o îndemne și s'o ridice de fiecare dată un impuls nou, o împrospătare de puteri, o întinerire. Ca în mitul străvechiului Anteu, spiritul omenesc prinde noi forțe la un anumit contact cu realitatea, și continuă pe un drum pe care se întâmplă uneori să lâncezească, până când un alt îndemn îl scoate din făgașurile prea tocite, și îl repede cu mai mult elan spre țintele noui.

Marile epoci ale civilizației au fost toate împrospătări de forțe. Epoca scurtă, dar deosebit de fertilă pentru drumurile viitoare ale spiritului omenesc, a clasicismului grecesc, secolul lui August, Renașterea italiană, clasicismul francez, romantismul, realismul secolului trecut, sunt tot atâtea mișcări spirituale masive, uneori eruptive [illegible] ori numai trasate, dar care se [illegible] același timp și ca nist[illegible] facerî ale unei [illegible] Care e rostul [illegible] spună aici. [illegible] ghesuite [illegible] trec de [illegible] pentr[illegible] de [illegible]

Ceeace mi se pare mai vrednic de observat, și mai ușor de înțeles pentru noi, cei care trăim ceasul de față, e faptul că toate aceste mari curente de cultură și prefaceri spirituale, corespund unor epoci de criză. Mi se pare că lucrul acesta n'a fost îndeajuns subliniat. Dimpotrivă, istoria ne-a obișnuit cu ideea că epocile de mare potență culturală și artistică se confundă cu cele de prosperitate economică, și deci de liniște din punctul de vedere politic și militar. Influențați de interpretările materialiste ale istoriei, cei care s'au ocupat, de pildă, de Renașterea italiană sau de cea flamandă, i-au căutat mai cu seamă temeiuri economice. Arta celor două Renașteri s'ar explica astfel prin excepționala înflorire comercială a orașelor italiene și flamande, și prin noile posibilități de viață pe care le oferea îmbogățirea burgheziei din aceste orașe.

Explicația aceasta mi se pare cu atât mai neîndestulătoare, cu cât reduce la prea puțin sensul spiritual al marilor transformări.

(Urmare în pagina 6-a)

Dialog despre realismul eroic

—Soldatul în vizită la scriitor—

de RAINER BIEMEL

SOLDATUL. — Tot cu nasul în cărți! Ce viață duci între aparatul ăsta de radio neobosit și Eshil-ul tău.

SCRIITORUL.— Noroc! Mi-aduci noutăți din lume. Ce se mai întâmplă?

SOLDATUL. — E curios că te aud mereu întrebându-mă tot același lucru, în timp ce pretinzi să trăești în acea lume a amintirii despre care știi să vorbești atât de bine.

SCRIITORUL. — Poate, dar lumea mă interesează ca un personaj prodigios. Totdeauna te îmbie cu câte ceva nou.

SOLDATUL. — Da, dar tu nu primești noutatea decât în măsura în care ea nu te stânjenește. Ai un fel de a ține lumea la distanță, care mă face să mă gândesc la cineva care a încetat să mai trăiască.

SCRIITORUL. — Și libertatea mea de spirit? Ce faci cu ea? Nu este ea chiar condiția lucrului meu, a vieții mele?

SOLDATUL. — Imi amintești în clipa asta de asei cari, acum câțiva ani, aduseseră la modă faimoasa anchetă: care sunt cărțile pe care le-ați lua cu voi, dacă ar trebui să vă petreceți restul zilelor într'o insulă pierdută din Pacific? Ți-ai transformat odaia în insulă fericită și în fiecare dimineață te întrebi ce cărți te vor ajuta să-ți petreci ziua.

SCRIITORUL. — Am nevoe de o bună societate, de prietenii. Cu ce drept îmi reproșezi că nu le găsesc decât printre cele mai bune spirite din toate veacurile? interesezi despre lucruri asupra cărora nu ai nici o putere. La drept vorbind, avea dreptate prietenul nostru care spunea: Dumnezeu scrie marele său roman de aventuri: istoria universală; să-l scriem și noi pe al nostru.

SOLDATUL. — Te situezi deci în afară de spațiu și timp.

SCRIITORUL. — N'a fost acesta rostul înțelepților din toate timpurile?

SOLDATUL. — Și ce ai să faci, ce roman vei scrie, de oarece în afara spațiului și a timpului, nu vei avea nici subiect, nici public.

SCRIITORUL. — Sunt pe cale să pregătesc un bilanț al timpului nostru. Vreau să văd ce valori rămâne intacte în această învălmășire generală de care a fost cuprinsă epoca noastră. Omenirea de mâine va avea totuși nevoie de un anumit număr de valori.

SOLDATUL. — Ah, totuși ești și tu din epoca ta, care a fost aceea a burghezilor și a Regelui Negustor. Vorbești de bilanț și ai vrea să „stockezi" valorile, ca și cum ar fi cutii de sardele. Se poate să fi uitat până 'ntr'atâta viața?

SCRIITORUL. — Omul în structura lui este etern același. Mereu va încerca să atingă o anumită înălțime dela care se va bucura ca un suveran, de spectacolul vieții. Orice ai gândi cu nu sunt burghez, căci nu cred că progresul tehnic va asigura omenirii acel paradis al păcii la care visează toți iluzioniștii, toți irealiștii, de un veac și jumătate.

SOLDATUL. — Imi place să te aud recunoscând caracterul irealist al epocii burgheze. Dar nu crezi că omul de mâine își va creia valorile-i proprii? Privește pământul care în fiecare vară se acoperă de flori, îndoit vreodată de această ție a lui, ca să nu acorzi rii aceeași încredere?

SCRIITORUL. — Ai vr[illegible] să mă osândești la tăcere, lipsești de lucrul meu, viața mea?

SOLDATUL. — Depar[illegible] mine astfel de gând, des[illegible] că este un timp ca să tră[illegible] un timp ca să scrii. Ar tr[illegible] trăești și prima condiție e [illegible] ceeace este și să spui ceeac[illegible] Nu poți visa la un om [illegible] ginar, dacă nu înțelegi r[illegible] tea timpului nostru.

SCRIITORUL.—Tu știi [illegible] numai asta mă interesează. tă o formă superioară a [illegible] care rămâne prin toate sch[illegible] rile istorice. Iată, această tr[illegible] greacă, nu și-a păs[illegible]rat ea [illegible] peția din trecut? Totuș[illegible] mult mai veche de o mie [illegible] Poporul care a văzut-o n[illegible] du-se a dispărut, nici un [illegible] nu o mai reprezintă și tot[illegible] tă-o în forma-i perfectă, [illegible] trătoare de toa[illegible] viața cu [illegible] a împlinit-o artistul.

SOLDATUL. — Dacă m[illegible] aminte bine, te plângeai a[illegible] că nici o artă nu mai era [illegible] bilă în epoca burgheză. Nu [illegible] că e mai importantă preg[illegible] unei epoci a omenirii, în c[illegible] mare artă să poată renaș[illegible] forțe vii?

SCRIITORUL. — Da, n[illegible] spus-o mereu, că epo[illegible]a bu[illegible] ză nu era decât o mare că[illegible] a omenirii către o viață descoperirea aventuroasă a nouă civilizații. Cred, în a[illegible] că într'o zi, epoca începu[illegible] Valmy va fi socotită ca o trecere. Ea a constat din [illegible] mișcări: prima, care era în [illegible] rență de ordin cu totul ex[illegible] învăța pe om să cunoască [illegible] bilitățile tehnicei, a dou[illegible] ceptată împotriva soci[illegible] puțin câte puțin se di[illegible] DATUL. — Cu totul [illegible] ar nu s'ar putea gă[illegible] concret care să il[illegible] revoluție?

în pag. 6-a)

ACTUALITATEA ȘI PERMANENȚA VALORILOR

Fără îndoială, activitatea literară continua și în acele epoci dar producția literară era de calitate mediocră, fie că era prea legată de actualitatea imediată, fie că relua teme vechi, banale și stoarse, fie însfârșit că era dirijată spre anumite scopuri din afara literaturii.

O personalitate literară se supune cu greu unor asemenea condiții. Scriitorul, prin firea lui neatârnată și excepțională, respinge prelucrarea actualității imediate din pricină că nu are perspectivă în timp necesară oricărei creații; niciun material actual nu poate fi prelucrat literar și nu poate deveni material de creație literară decât când între el și scriitor s'a înșirat o perioadă oarecare de vreme — așadar când a început să intre în trecut; prezentul e un slab motiv pentru literatura de creație și asta o știe orice scriitor.

Reluarea vechilor teme oferă posibilități de creație mai mari — dar oare toate marile teme vechi sunt ele îngăduite în vremuri de constrângere colectivă ca acelea de care vorbeam mai sus? Deobicei, în astfel de vremuri, temele vechi care se reiau et pour cause! tocmai cele mai puțin prielnice unei in[illegible] originale și noi; sunt vechile motive comode și in[illegible] manente desigur dar prea înguste pentru o des[illegible] aripi, drâmbe eterne, dar drâmbe.

(Urmare în pag. 5-a)

DINU VASIU

Despre unele valori

de ION FRUNZETTI

Nu e o operație prea ușoară bilanțul unui secol a cărui primă jumătate s'a cheltuit în contabilitatea cruntă a lichidării celui pe care l-a moștenit. Preocupat să-și soldeze pasivul, veacul nostru a neglijat pe bună dreptate multe din rubricele cuprinse sub „activ"

Dacă proza luminatului erou al fantasticei „Saison en enfer" ar putea fi invocată aci, ne-am scutura ca și Rimbaud: „Ce secol cu mâini!"

„Je n'aurai jamais ma main", hotărîse profetul din Charleville. „La main à la charrue vaut la main à la plume". Ca să-și îndeplinească însă făgăduința făcută sie-și, Arthur Rimbaud a trebuit să se exileze în Abisinia, în sălbătăcia pădurilor tropicale ale căreia, dacă n'a avut într'adevăr cine să-l silească a-și întrebuința mâinile pentru coarnele plugului, n'a avut în schimb nici îndem[illegible]eru.

ficiari ei înșiși ai luminilor spiritului au fost în totdeauna primii care să-l ponegrească, hulindu-l. Și nu e o legendă întâmplătoare condamnarea lui Hristos de către cărturarii sinedriului.

Păstrând proporțiile și schimbând ceeace e de schimbat, sinedriile acestor doctori iluștri pe care zeflemeaua tare a lui Giovanni Papini îi numește când „I segnori scienziati", când „i segnori metafisici", au osândit în totdeauna, fără alegere, tot ce nu-și afla echilibrul pe axa stabilă a verticalei căzute exact între cele 4 picioare ale scaunelor lor de senatori ai culturii.

Este poate una din marile achiziții ale veacului nostru — valabilă însă pentru cei puțini (și aici avem ispita să rostim' „cu atât mai rău pentru cei mulți") — acceptarea adevărului că spiritul și cultura sunt două noțiuni deosebite, ale căror sfere se pot [illegible]nge, încrucișa chiar într'o mă[illegible] care nu se confundă cu [illegible]uprapunerea lor [illegible]intelectualul [illegible] al me[illegible] Spi-

SOLDATUL. — Ciudați Robinson care trăește cu Socrate, cu Pascal, cu Stendhal și cu aparatul de radio.

SCRIITORUL. — De acord cu tine, că radio e de prisos în această cameră, după masă va fi luat de aci.

SOLDATUL.— Vei înceta deci să te mai interesezi de mersul evenimentelor.

SCRIITORUL. — Da, mi-am dat seamă că e zadarnic să te

Biblioteca Judeteana ASTRA
24338
P24338

— TEATRUL „MUNCĂ ŞI LUMINĂ": „MILIONARUL", comedie în patru acte de IORDAN IOVCOFF, traducere de TUDOR CĂLIN.

— TEATRUL NOSTRU :„SCANDALUL", dramă în patru acte de HENRY BATAILLE.

Cronica dramatică

La Teatrul „Muncă şi Lumină" se dă o piesă a unui autor bulgar, Iordan Iovcoff, cu un subiect extrem de simplu — un tânăr medic veterinar este considerat milionar şi în felul acesta poate să se căsătorească cu fata pe care o iubeşte, dar pe care părinţii fetei, cari nu ştiu că-i vorba de o coincidenţă de nume şi că milionarul este altul, nu l-ar fi dat-o — oarecum lipsită de intrigă, totuşi nu lipsită de valoare.

In această piesă Iordan Iovcoff schiţează o serie de tipuri de provincie cari, trebuie să mărturisim, sunt în mare măsură aceleaşi pe care le oferă şi provincia noastră.

Cred că unul din meritele acestui spectacol ar putea fi sotit tocmai acesta: de a ne face oscută o lucrare din literadramatică a poporului bulde care şi vecinătatea şi care interese, nu numai pode dar şi culturale, ne leagă, pe care, cu regret trebue să spunem, nu-l cunoaştem îndeajuns.

Nu e greu de văzut care sunt intenţiile şi preocupările autorului: redarea unui mediu provincial, cu preţ ozităţile, cu mediocritatea şi meschinăria lui, care, cum am spus, este până la un punct şi al provinciei noastre.

Piesa nu e prea comică, piesa nu e prea spirituală, e mai mult o comedie de moravuri cu tendinţa de a fi — ar fi voit desigur autorul — chiar şi de caractere.

Aceleaşi stări sociale şi aceeaşi cultură începătoare, grefată pe mediul autohton într'un mod forţat, a produs desigur aceleaşi reacţiuni şi acolo din partea oamenilor cu o sensibilitate deosebită şi acest lucru şi-a avut, ca şi la noi, rezonanţe în literatură.

D. Iordan Iovcoff are astfel faţă de societatea bulgară şi mediul provincial bulgar aceeaş atitudine pe care la noi a avut-o Caragiale, cu care dealtfel este foarte înrudit, într'atâta încât unele din tiradele eroilor lui Iovcoff nu sunt departe de ale eroilor lui Caragiale şi — simplă coincidenţă în limbajul întrebuinţat de cei doi autori, sau reminiscenţe de stil folosite de traducător din nebăgare de seamă? — dar unele din ele par a fi chiar mulate după tiparul marelui nostru satiric.

IRINA RĂCHIŢEANU

Fiindcă am făcut deja această apropiere între Caragiale şi Iovcoff, trebuie totuşi să fac o menţiune ca să nu rămâie vre-o neînţelegere: diferenţele sunt totuşi foarte mari şi, fără a o spune din spirit părtinitor, ci din respect pentru adevăr, dar ele sunt în avantajul lui Caragiale care are mult mai mult humor, mult mai mult spirit teatral. — este în acelaş timp desigur şi mult mai rău şi mai batjocoritor, — în timp ce comedia d-lui Iovcoff este, şi ca tehnică dramatică şi ca virtuozitate a dialogului şi ca spirit, mult mai naivă.

In ce priveşte interpretarea, se poate spune că nu a fost de loc mulţumitoare şi se va vedea din ce punct de vedere.

Cum am arătat e vorba de o piesă de moravuri, o piesă care trebuia să fie o frescă fidelă a vieţii provinciale bulgare.

In aceasta îi stă şi interesul şi valoarea.

Actorii se pare însă că n'au înţeles lucrul acesta, şi că au crezut s'o trateze în chip de farsă, când accentul ei nu cade pe farsă.

In piesele în care sunt satirizate tipuri sau moravuri nu trebue uitat că sub grimasă autorul are un sentiment de revoltă sau de compătimire.

A-i prezenta altfel înseamnă să-i falsifici şi nimeni nu are dreptul s'o facă.

Autorul care s'ar preta la asta numai pentru a obţine aplauzele publicului sau fiindcă este lipsit de înţelegerea şi cultura necesară, este mai mult decât condamnabil.

Sunt piese de Molière, pe care marele dramaturg le-a intitulat comedii—„Le Misantrope", „Tartuffe", „Don Juan ou le festin de pierre"—în care actorul care s'ar încumeta să încerce să facă sala să râdă, indus în eroare de faptul că joacă în „comedie", ar merita să fie luat la palme, într'atât comicul acesta al marelui Molière se apropie de tragic

La drept vorbind, aceasta se întâmplă în toate marile lui comedii, dar mai cu deosebire în cele arătate mai sus în care n'ai o singură scenă în care să se rădă.

Concluzia celor de mai sus este că nu poţi şi nu-ţi este permis să faci farsă din orişice lucru aşa cum îţi tună prin cap.

In aceste coloane am lăudat mereu Teatrul „Muncă şi Lumină" pentru că întotdeauna am fost îndreptăţit s'o fac, fiindcă la acest teatru se întrevedea întotdeauna un interes superior pentru arta dramatică adevărată.

Cu aceeaşi obiectivitate o voiu face şi de data asta, însă în sens invers.

Căci se poate?

E acelaş teatru, oare, în care acum se dă o piesă pusă în scenă cu toată îngrijirea, interpretată într'un mod care face plăcere oricui, o ţinută de actor de mare clasă chiar la interpreţi mai modeşti, pentru ca a doua zi să vezi un spectacol prezentat în condiţi proaste, înlocuindu-se ţinuta cu cabotinajul?

Este dezagreabil să spui nişte lucruri cunoscute unor actori cari au între ei pe unul dintre cei mai buni oameni de teatru, pe care-i avem şi care le poate da cele mai bune indicaţii.

Oare în cazul de faţă să nu le fi fost date? Sau actorii cari figurează în această distribuţie sunt incapabili să le urmeze?

Impresia de cabotinaj care se răsfrânge asupra întregii piese, este în special dată de felul în care este jucat rolul medicului veterinar Cristo Condoff de d. Geo Barton, care a făcut în scena toate mamuţăriile, toate piruetele, toate strâmbăturile posibile.

Cred că dacă ar fi ştiut să meargă în mâini, ar fi făcut şi asta.

Ori dacă s'ar fi gândit cât de puţin ce-i aceea un mediu provincial şi cât se iau de în serios oameni, aceştia — comicul constă, dealtfel ca şi la Caragiale, tocmai în solemnitatea cu care se iau în serios, solemnitate în toată această insuficienţă a culturii şi în orizontul lor limitat— desigur că ar fi înţeles ce înseamnă un medic veterinar într'un oraş de provincie, că este cineva în ierarhia socială că el nu este un clown de circ.

Nici în viaţa socială şi nici pe scenă.

Cred că dintre rolurile de bărbaţi, cel care a fost mai bine, tocmai fiindcă a avut un humor reţinut şi concentrat, fără să fi fost nici un moment deplasat sau „tipăreţ", mergând până la ceeace s'ar putea numi o adevărată compoziţie, a fost d. Ion Iliescu în rolul lui Tasso, (Kokicicoff) jar dintre rolurile de căre a adus un suflu de lumină, de tinereţe, dar şi de decenţă şi de bun gust în totul.

Şi pe deasupra, mai este şi frumoasă.

Păcat că rolul nu este mai important, pentrucă o artistă frumoasă „deschide" un spectacol: arta teatrală este în mare măsură — cum am mai spus'o deja — şi încantaţie. aşa că nu sunt de neglijat acele elemente care, în teatru, contribue la reuşita unui spectacol.

O toaletă frumoasă, un decor plin de fantezie, culori armonioase şi, mai presus de toate, un fizic agreabil, o actriţă distinsă sau frumoasă, dau alt farmec întregului şi creează o ţesătură de vrajă de care teatrul, cu toate relele încercări singuratice divergenţe, nu se poate dispensa.

A jucat cu respect pentru text, dar şi cu căldură şi cu toată nuanţarea trebuitoare.

Şi ce bună actriţă, ce diferenţă ca înţelegere a rolului şi. ca ţinută faţă de ceilalţi!

Dealtfel este artista care în toate rolurile prin care a trecut, face că a fost în „Flacăra sfântă" de Sommerset Maugham, fie că a fost în „Vocea omenească" de Jean Cocteau sau a interpretat-o pe Doamna Tana din „Viforul" lui Delavrancea, şi-a dovedit întotdeauna marile-i calităţi dramatice situând-o printre primele din generaţia ei.

D-na Nely Nicolau a fost în general bine, cu toate că şi d-sale i se poate face obiecţiunea că a uitat din când în când ce rol interpretează, lăsându-se antrenată într'un fel de joc care urmăreşte efecte uşoare.

D. Manta deasemenea destul de bine; ar fi putut şi d-sa să fie ceva mai sobru, cu toate că la d-sa nu s'a remarcat prea mult tendinţa de a fi numai şi numai pe placul galeriei.

D-sa, însă, este oarecum convenţional în interpretare, şi faţă şi de alte roluri în care l-am văzut, ar fi regretabil dacă n'ar face un efort să se depăşească spre a nu rămâne în clasa actorilor destul de buni, dar care nici nu se ridică şi nici măcar nu ţind să se ridice peste nivelul unei mulţumite „linii de mijloc".

Ceilalţi — d-nii N. Velculescu, George Iliescu, Florica Teodoru, Mariana Marian, Cristofor Vitencu, Coca Ştefănescu, Valy Voiculescu şi I. Marinescu — în general bine, cu excepţia acelei tendinţe, spre am pomenit nunţată la nunţată la dealtfel, e de tinere tre ei. C despart trebue se vă

au fost lacune în jocul d-sale de mai înainte.

Şi apoi ceeace deja am spus mai sus despre d-şoara Irina Răchiţeanu, este tot aşa de valabil şi pentru d-na Dina Cocea a cărei distincţie şi frumuseţe strălucitoare constitue oricând un element esenţial în reuşita unui spectacol.

Şi, cum arătam deja, nu cred că trebue considerată ca o diminuare a personalităţii artistice a cuiva faptul că, alături de talentul actoricesc şi până la un punct chiar în componenţa lui — sau cum s'ar zice în fizică, a patra dimensiune, — sunt ţinute în seamă şi calităţile fizice.

Vocea lui Carusso, a lui Saliapin, Batistini, Benjamino Gigli, sau Totti dal Monti, n'au fost la urma toată, adevăratul secret şi, poate, toată esenţa talentului lor?

Ori şi vocea nu este decât tot un dar fizic, natural.

La fel şi în teatru.

Frumuseţea sau distincţia unei Elvira Godeanu, a Dinei Cocea sau a Irinei Răchiţeanu sau Mimi Botta, desigur că sunt — şi cred că nu-i nimic ofensător în afirmaţia asta — în mare parte secretul strălucitei cariere pe care aceste artiste frumoase au făcut-o sau o vor face.

La fel cum în mare parte a fost şi pentru d. Vraca — cel mai reuşit cap de teatru pe care-l putem avea — pentru d. Tony Bulandra — silueta, distincţie — sau d. Storin prin masivitatea absolut necesară multor roluri.

Revenind la interpretarea din „Scandalul", trebuesc remarcate deasemenea d-nele Leontina Ioanid în rolul d-nei Feroul, Leanca Popa şi Ioana Mosora, iar dintre domni, în primul rând d. Storin, care a fost impresionant în jocul d-sale, plin de căldură vibrantă, cu o deosebită pricepere în public.

Deasemenea d. I. Constantinescu care ne-a dat un foarte bun Parizot, bine jucat, bine nuanţat, fără nici un fel de exagerare supărătoare şi d. Lungeanu, puţin cam stângaci în actul I — dealtfel şi scena era dificilă şi situaţiile false — dar care s'a revanşat în schimb în actul II în care a avut momente de sinceră emoţie.

Bine deasemenea d-nii Encec. Voinescu şi Gabriel.

Regia d-lui Ion Şahighian la înălţime:, dealtfel după toate cele de mai sus, lucrul se înţelegea.

ALEXANDRU DRĂGHICI

Măşti şi reflectoa

Intoarcerea la filmul mut

Lăsând deoparte psihoza zilelor noastre, ni se pare ciudată totuşi, trăirea lipsită de poetic şi frica de a impune cotidianului o suprarealitate. Ingrijorător e faptul că acest stil de viaţă îşi răsfrânge „cuminţenia" şi asupra creaţiei artistice, cerându-i o abdicare înceată din climatul fantasticului către o normalizare a condiţiilor de emotivitate. E semnificativă această întoarcere la aspiraţiile de început ale oricărei opere de artă — la manifestările care ajung până la graniţele realităţii imediate, — tocmai la cea de a şaptea artă: filmul. Deoarece ultima cucerire a cinematografiei, filmul sonor-colorat-relief, nu mărturiseşte altceva decât tendinţa spre o perfecţiune, şi o urmărire fidelă a realităţii, care în schimb îndepărtează filmul dela propriul lui gen, alterând elementul principal, care este imaginea în mişcare. Transfigurarea pe care o aduce acest joc al albului cu negrul, în filmul sonor e pe cale să dispară; deci filmul zilei, sprijinit pe rodul observaţiilor la celelalte arte, trăieşte un moment de regres faţă de genul lui independent.

Imaginea întovărăşită cu vorbe nu a marcat în momentul ei iniţial decât o vădită sărăcie chironomatică, de care dădeau dovadă actorii de film şi mai mult, cei din teatru intraţi în film. Natural că limbajul şi dansul mâinilor cerea o devoţiune obositoare, o cunoaştere a posibilităţilor de exprimare prin stilizarea mişcărilor şi în special inventivitatea, fapt dela care se trecea în domeniul pantomimei. Nu-i lipsit de interes să pomenim aici starea de spirit care domneşte într'o sală de spectacol cu film sonor, în clipa când sonorizarea e defectuoasă sau încetează cu totul; la continuarea filmului în mut — deşi limba vorbită nu era accesibilă majorităţii! — reacţiunea publicului este pricinuită de „mutenia" inexpresivelor mişcări, de inexpresivitatea mimicei, de inexpresivitatea conturării comportamentului fiecărui personagiu prin adjectiv şi nu prin verb Sărăcia unei carcase psiho-fiziologică, îmbogăţită până la saturaţie, de sgomot neorganizat! — defineşte filmul sonor.

Odată cuvântul adăogat explicativ imaginei, momentul izolării rămâne ancorat în firesc şi acel „fantastic al apropierii" enunţat de Balazs, şi care-i efectul specific al cinematografului, se produce cu întârziere (sau nu se mai produce!) fiind turburat de intervenţia dialogului; chiar întunericul sălii de spectacol nu îşi mai poate îndeplini menirea ei de element izolator al operei-film. Magia cuvintelor trecută pe plan cinematografic ar evidenţia neputinţa imaginei mişcătoare să evoace stări de spirit. Ori, aceasta ar însemna să nu recunoaştem valenţele majore de expresivitate ale fotodinamicei — esenţă specifică a cinematografului, care este în stare să exprime invizibilul prin vizibil. Filmul sonor însă, răstoarnă valoarea estetică a imaginei în mişcare, înlocuind jocul luminei şi umbrei, sau negrului compact, prin artificiul cuvânt, slab ajutător al acţiunii faţă de „esenţa lirică a vieţii care e mişcarea euritmică şi chironomatică", *după cum spune Anton Giulio Bragaglia. Coloritul dat filmului — evidenţă a respectării naturei şi interpretată „la rece"! — şi care n'a ajuns s'o egaleze, poate servi într'un viitor apropiat la realizarea pantomimei cinematografice: desenul animat — nesonorizat. In filmul obişnuit, coloritul falsifică genul. Ingrădind clar-obscurul.*

Tridimensionalul poate fi considerat de pe acum ca un câştig pentru realizarea în toată plinătatea realităţii, a filmului, şi o moarte sigură a brumei de poezie care mai respiră în „trecerile mute" dar totuşi grăitoare, ale unor opere cinematografice bine intenţionate.

Sonorului în film îi datorăm — aceasta trebue s'o recunoaştem! — comentariul muzical şi mixagiul sonor, singurele elemente care pot concura la amplificarea stărilor de spirit, specifice fiecărei scene în care e necesară o continuare a mişcării plastice, în volutele sonore ale unui sgomot organizat.

Comentariul muzical la începutul lui nu a fost altul decât pianul sau armoniul filmului mut. Că la acesta din urmă nu se putea gândi nimeni să facă o sincronizare între efectul imagine şi efectul muzică, aceasta nu micşorează întru nimic meritul realizărilor cinematografiei mute. Mărturie a genialităţii filmului mut în vremurile noastre sunt operele unicului Charlie Chaplin. Şi filmul lui Chaplin nu este după cum s'a spus uneori, un compromis; el este o modalitate de a împăca pantomima cu articularea negrăitului Şi această articulare nu este decât o continuare subconştientă a stării de spirit tragice, într'o volută sonoră organizată pe momentele de delăsare. (Să ne aducem aminte de cântecul-deslugire şi fluieratul, din ultimul film al lui Charlie Chaplin, Timpur Noui. Sau într'un film recent: Nuca de cocos, o pagină de antologie cinematografică, pe care ne îngăduim să o schiţăm: ...Noapte. Un băiat iubea o fată; el de 19 ani, ea de 17 ani. Şi aveau un singur semnal al înţelegerilor lor — sau ceva mai mult: un scâncet de copii nedumeriţi atunci când se căutau pentru destăinuiri. Il împrumutaseră dela feline, dela aceste animale care inspiră în fiece clipă nesiguranţă; pisicele care se chiamă în dragostele lor pe acoperişuri, pisicile care într'un singur „miaunat" ne spun nouă, bipezi cu pretenţii, — teama lor c poate nu or să mai cadă d înălţimi, pe patru labe.

Aşa şi el, într'u im: mi — a chemat-o p Ea. A fost al doilea: miaa... — („m teamă"). Şi un al treilea miaaauuu... — („trebuie să ştii că 19 ani ai mei nu îmi sunt deajuns: îi vreau şi pe ai tăi!").

Şi Ea îi împărtăşeşte teama, nesiguranţa lui.

Şi El pleacă; ba nu: fuge! Ea scânceşte, strigă, caută: „Tony, Tony, Tony!".

El face un semn: „sssst!".

Ea: „Tony, Tony... To-ny!.. To-nyyy... (Şi de undeva, de dincolo de omenesc, din nesiguranţa bunelor pisici) — doar atât: „Miaauu!...").

Iată cum pe parcurs de opt minute peliculă, două siluete s'au jucat cu sufletul în palmă, realizând în factura pantomimei brodată pe mixagiu sonor, — articulaţie în progresie geometrică — un crâmpeiu de Film, aşa după cum înţelegem arta mută, în speţă, cinematograful.

De aceea, în întoarcerea la filmul mut, noi nu vedem decât o îmbrăţişare a momentului împăcării pantomimei cu articularea negrăitului; pantomimă tratată în film sub imperiul fantasticului, şi ai cărei mimi să atingă supra-marioneta lui E. Gordon Craig. Nu suntem singuri cari anticipăm realizarea supra-marionetei în film! Poate că Gordon Craig, spunând despre „actorul nou" — supramarionetă: „elle ne figurera pas le corps de chair et d'os, mais le corps en état d'extase, et tandis qu'émanera d'elle un esprit vivant, elle se revêtira d'une beauté de mort"—a avut viziunea filmului mut! Iată o „utopie" — după cum spun iniţiaţii! — dar care va reda celei de a şaptea artă toată măreţia cuvenită.

Ca niciodată acest Cinematograf va fi accesibil tuturor şi pretutindeni. Acest Cinematograf va ajuta închegarea unei personalităţi tocmai prin nesiluirea imaginaţiei! Acest Cinematograf va desvălui în fiecare din noi dramul de dumnezeire sădit la începutul începuturilor.

Actorul acesta va fi Sfânt şi ne va iniţia în Neînţeles. El este printre noi! Numai acestui Actor pe care îl aşteptăm să se întoarcă printr'un fapt firesc al tragicului din el, la Artă, îi este deslegat epitaful lui Deburau: „Ci-gît qui a tout dit et qui n'a jamais parlé".

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Numărul 2 din „Universul literar" va apare la 20 Ianuarie 1943.

Ecouri teatrale

AN NOU...

Din ce dreaptă înţelegere să luăm cuvinte „înţelese" ca să facem o nou an urare ...teşut De-am socoti înţeleaptă bus spectatorilor la teatre, am înţelege şi-am preţui — în sfârşit — că s'a ajuns la un nivel ridicat de artă, încât cucerirea publicului era de aşteptat. Dar, din păcate, nu. Aglomerările şi expresia de „casse închise" nu corespund unei aşteptate promovări, ci — mai rău!... — unei scăderi a nivelului teatral.

Şi atunci?...

Nu tăgăduim truda ce s'a depus de unele teatre, dar am vrea să ne mărturisim dorinţa ca de-aici înainte în toate teatrele să fie numai artă, artă adevărată şi nu altceva.

Ar însemna să risc㠗 poate — aşteptarea, dacă am crede că teatrul care şi-a umplut „cassa" numai dintr'o abatere dela artă, să revie la ceeace n'a luat până acum în seamă.

Şi totuşi...

Pentru anul 943 îl dorim pe Puiu Iancovescu cu un teatru al său de durată şi cu un ansamblu care să stabilească o epocă asemănătoare celei dela „Modern"-ul de altădată.

O mai dorim închegată compania Lucia-Tony-Storin, fiindcă a şti ut să se slueze totdeauna la un nivel de artă adevărată.

Şi tot aşa, îl vrem pe Timică nerisipit în scoteli, ca şi pe Birlic, la fel, că şi nu mai vorbim de un mar comedian care de placul fluului său, a înţeles să-şi folosească gloria acolo unde se poate uşor nita: „comedia muzicală"...

Vom vedea l 31 Decembrie 1943...

COMERŢ...

Furată de to ce-a putut face odată din text „Mezelăria Colombo" şi ca interpretă şi ca directoare, d-na Maria Filotti a ajuns să socotească farsele uşoare şi comedii-muzicale drept

ici „Secretara de cio- fă-

cât şi existenţa unui „ton directorial" — Doamne!... — sunt aşa de... aproximative.

ALEI

Un nume e ca şi o carte: cât timp stă închisă e necunoscută. pe urmă circulă cu îndemânarea faimei ce i s'a dus cu privre la calitate.

Până eri, ce era numele acesta: Mircea Constantinescu?... Era un biet nume de actor nefolosit. Cel puţin noi nu ştiam mai mult de el.

Hei, bine, cine este azi acest Mircea Constantinescu?...

E un talent. Un talent adevărat, descoperit tot de „ochiul" lui Puiu Iancovescu.

Am l... dacă — cel puţin — Mircea Constantinescu n'ar ajunge „aşa de mare" cum au ajuns Birlic, Radu Beligan şi Marcel Anghelescu!...

I. M. LEHLIU

Cronica muzicală

UN MARE MAESTRU GERMAN DE ASTĂZI AL VIOAREI

Poporul german a dăruit omenirii atât de mult şi în muzică, încât nu poate fi decât de prisos să repetăm aci numele acelor genii care au aşezat la temeliile acestei sublime arte ace generos belşug de capod'opere, care va dăinui cât şi muzica însăşi.

Dar, creaţia nu se închide ultimele bare de măsură ale unei compoziţii. Dacă, în chip absolut, creaţia muzicală este zămislirea de noui opere, interpretul de rasă, interpretul de linie mare, acel artist care face să renască tot ceeace este mare şi grăitor sufletului şi minţii într'o compoziţie, imprimându-i în acelaş timp pecetea personalităţii sale, este şi el un creator, căruia dacă în deobşte i se poate, prin definiţie, evita acea consacratoare calificare de „geniu", trebue să i se recunoască pe aceea de perpetuator al frumosului printr'un mănunchiu de haruri care înconjură într'atât de aproape creaţia, încât îi sunt aproape contopite.

Germania vremilor noastre strânge între hotarele ei o atât de fericită pleiadă de mari artişti al interpretării, încât, ca întodeauna, acest fapt nu trebue privit ca un simplu privilegiu al unei norocoase coincidenţe, dar ca o urmare firească a mediului excepţional, a înaltei culturi, a minunatelor tradiţii şi a închinării înăscute pe care poporul german pentru arta muzicii, sub formele ei.

Walter Gieseking, Wilhelm Backhaus, Wilhelm Kempff, Edwin Fischer, Erdmann, au înălţat mulţe câte ori ne-a fost dată de a-i avea ca oaspeţi, imnuri de slavă. Trecefost revelatoare pentrăstră lume muzior, imemorabile oreşti.

Hermann A-bendroth, Carl Elmendorff, printre alţi proeminenţi interpreţi dirijorali, au deschis alte luminoase orizonturi înţelegerii muzicale româneşti, iarăşi de neuitat.

Acum, un alt reprezentant din cei mai puri ai artei interpretative instrumentale germane şi-a pus cuvântul, în faţa mulţimii reculese peste care emoţia unor foarte mari clipe de muzică aşternuse acea tăcere fecundă în care se învălue „Ateneul", la zile mari: violonistul Georg Kulenkampff.

Organizaţia realmente excepţională a acestui mare artist, îmbină tot ceeace muzica, prin mare ştiinţă instrumentală şi iscusinţa fără greş a fructificării ei aşteaptă dela un adevărat slujitor al ei. In jocul lui Georg Kulenkampff nu există dificultăţi sau „pietre de încercare" nu există concesii impuse de vreo piedică materială a redării sau de vreun considerent alături cu arta.

Ideia muzicală apare într'adevăr intactă, expresia fermă, substanţială, luminoasă, liniile armonioase şi decise, ritmul plin de nerv şi vigoare în jocul de autentic maestru pe care îl stăpâneşte fără cea mai mică slăbiciune.

In acelaş timp, o acută fineţe de simţire şi o vie sensibilitate, inoculează emoţia în accentele interpretărilor sale, făurite şi cu o mare bogăţie de sonoritate, când de ton liric, când contemplativ, când de adâncitoare analiză, condusă şi în colorit şi exprimare tot atât de magistral.

Concertul de Beethoven, interpretat la „Filarmonica" şi marea seară de muzică dată la „Ateneu" cu pilduitorul său acompaniator şi partener de sonate, Gustav Beck, ne-au fost edificatoare.

ROMEO ALEXANDRESCU

NOTE ~~şi mărunte~~.

FRITZ USINGER

despre care am mai scris şi care a publicat, până în 1937, admirabilele volume de versuri Der Ewige Kampf *(1918),* Grosse Elegie *1920),* Irdisches Gedicht *(1921),* Sonette *(1927),* Das Wort *(1931),* Die Stimmen *(1934) şi* Die Geheimnisse *(1937), toate în editura Darmstädter Verlag, e un poet, cu alte cuvinte, care îşi vede, nerăbdător de nici o altă glorie, de arta lui şi numai de ea.*

Nu odată cei ce „stau deoparte" au fost învinuiţi de împotrivire la marile schimbări ale vremurilor, — de defetism chiar. Problema a fost pusă şi discutată, — şi mai poate fi pusă şi discutată, — şi în presa noastră actuală.

„Învinuiţii" au fost, bineînţeles, achitaţi. Ştim însă că procesele au două părţi. Şi nicăieri nu ar fi fost mai la locul ei replica „accusatur et altera pars" ca în cadrul desbaterilor în jurul problemei despre datoria scriitorului de a scrie opere patriotice în timp de elan patriotic şi opere războinice în timp de război. Într'adevăr: Dece oare nu şi-a pus nimeni întrebarea dacă acuzatorii scriitorilor au sau nu autoritate şi drept suficient să acuze? S'ar fi putut constata unele interesante motive ale zelului lor şi s'ar fi putut pune la punct câtiva detractori de meserie.

Scriitorii însă mai înţelepţi, şi-au văzut şi-şi văd de eterna lor datorie: Au scris şi scriu.

Neparticipând direct, în calitate de poet, la frământările politice ale celui de al treilea Reich, Fritz Usinger a scris şi scrie. Şi nimeni nu s'a gândit să-l tragă la răspundere. Şi nici cele scrise de el nu sunt lipsite de valoare.

In 1937, când mişcarea naţional-socialistă trecuse de mult de cadranul răsăritului, Usinger îşi publică volumul Die Geheimnisse, *cu şaptezeci de poeme perfecte ca briliantul şi vii ca însuşi focul.*

Nimic contingent, nimic ocazional, nimic închinat evenimentelor zilei ci numai lumină venind din veacuri şi arcuindu-se, curcubeu, peste veac. Şi, totuşi, întreg sufletul german, aşa cum l-au intuit un Hölderlin şi un Novalis şi aşa cum l-au reprezentat apoi un Ştefan George sau, mai recent, un Josef Weinheber, pluteşte peste apele adânci ale poemelor lui Usinger. Şi e necesar să fie aşa, căci este mai bine să fie aşa, deoarece măsurile eterne nu rezultă din sumarea celor trecătoare, deşi până şi'n cea mai trecătoare scânteie, — dară scânteie(!), — a minţii şi inimii noastre sălăşlueşte, întreagă şi nefulburată, însăşi eternitatea.

Poeţii sunt ziditorii pe temelii netemporale ai mânăstirilor sufletului omenesc. Poemele se fac ca şi lumea şi cresc ca şi fiinţele vii: după legile lor ascunse şi pe măsura ritmurilor lor proprii. Şi poet sau scriitor nu este oricine dintre mânuitorii condeiului, ci numai cel ce se împotriveşte, asemeni Pythiei, năvalnicului tiran — Apollo, şi-şi găseşte, totuşi, cea mai dulce mângâiere în chinurile împotrivirii.

Scriindu-şi poemul Dunărea *(Die Donau),* Fritz Usinger *e un obsedat şi un învins care acceptă, fiindcă nu i se poate refuza, căderea în transă şi transcrierea dictéului venit de dincolo de vreri şi întrezăriri logice:*

„Es sind nicht gleich die Wege, sondern — Es geht darauf der eine dahin. — Und dorthin der andre, auf Schultern — Gewaltige Last und sinnend — Im Haupte unendliche Arbeit, aber — Es saget den Göttern nichts.

Gezeichnet — Muss einer sein, dem ist die — Wiege schon — Gerichtet kenntlich, dass von weitem — Viele kommen und stehen staunend".

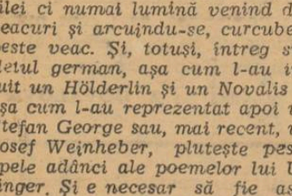

Nu sunt deopotrivă drumurile, — Incolo o ia unul — Şi în altă parte acela, pe umeri — Cu povară uriaşă şi cugetând — In fiinţa-i muncă infinită, dară — ceasta nu spune nimic zeilor. Insemnat — trebuie să fie ceva, aceluia — Chiar leagănul — este aşezat să se vadă, pentru, de departe — Să vie mulţi să ca şi să se mire").

„Să stea şi să se mire!" — atâta partea profanului.

Incolo departe rămâie-i pasul altarele şi tainele artei şi departe, mai ales, cuvântul sacrileg mâna profanatoare.

RUDOLF BAUMGARDT

publicat, anul trecut, o carte care o recomandăm tuturor elora ce se interesează de spiul creator german. Ea se numeşte **„Das Fundament"** şi a arut la Zeitgeschichte-Verlag/ rlin W 35.

btitlul **„Temeliei"** este **Schöpsche Menschen des XIX. rhunderts** (Oameni creatori veaculuı al 19-lea).

unt povestite, dară cu atâta , vieţile unor: Carl August iherr von Hardenberg, Carl Clausewitz, Joseph Maria Radowitz, Ludwig Freiherr der Pfordten, Otto von Bisk; Friedrich List, Fr. Wilh. kort, J. v. Liebig; Rob. Wilh. Bunsen, Carl Peters, August Borsig, Alfred Krupp, Ferd. Schichau, Werner Siemens, Carl Duisberg; Rudolf Virchow, Rob Koch, Emil Behring, Wilh. Conrad Röntgen, Carl Ludwig Schleich; H. v. Kleist, Adolf Menzel, Theodor Fontane, Heinrich Schliemann, Fr. Nietzsche, Bettina v. Arnim, Charlotte Stieglitz, Clara Schumann, Agnes Sorma şi Cosima Wagner.

LA IMPLINIREA CELOR ŞASEZECI de ani ai săi, poetul **MAX MELL** a fost distins cu inelul de onoare al oraşului Viena.

Bijuteria i-a fost înmânată în sala roşie a primăriei şi însuşi primarul municipiului i-a transmis-o, în numele Reichsleiterului Baldur von Schirach.

Cine e **MAX MELL?**

Hugo von Hofmannstahl, autorul celebrului **Jedermann,** exprimându-se odată despre **Max Mell,** a spus că este conducător al poeţilor Austriei.

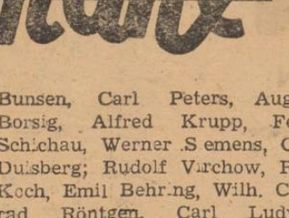

Max Mell, născut în 1882, la Marburg (Steiermark), a debutat, în 1904, cu trei nuvele: Lateinische Erzählungen **(Povestiri latineşti).** Adept al artei pentru artă, el nu face nici o concesie artei ideaiuri scriitoriceşti. Povestirile apărute în 1906, cinci la număr, şi intitulate **Die drei Gräzien des Traumes)** sunt construite după toate regulile purismului estetic. Dar apoi în **Jägerhaussage und andere Novellen** (1910) tonul li devine mai cald, mai narativ şi mai apropiat de etnic şi omenesc spre a culmina, după nuvela **Barbara Naderers Viehstand** (1914) în **Morgenwege** (1924) şi **Mein Bruder und ich** (1934).

Volumul **Das Donauweibchen** (1936) e antologic.

După 1938 **Max Mell** a publicat numai puţină proză; câteva mici povestiri şi alese „pagini de jurnal" **(Steirischer Lobgesang).**

Deşi e desăvârşit sincronist, proza lui nu a prea fost căutată.

Ceeace i-a făcut cunoscut au fost cărţile cu poeme, două la număr: **Das bekränzte Jahr** (1911) şi **Gedichte** (1919).

O atmosferă de toamnă senină, cu lumini multe şi totuşi nuanţate, oarecum, monocrom, pluteşte în lumea lui **Max Mell.**

Peisajul lui e sufletesc.

Un peisaj în care cerul şi pământul se confundă în linişti clare:

„O, cât de liniştit sunt, — munţii, asemeni câinilor, dorm şi, totuşi, veghează; — fluviului eern, podului şi barelor case, — lor le sunt supus şi mi se pare — că văd pe munţele cu drumul svelt — departe de tot, de tot mic, pe Tobie cu îngerul — păşind, cu pas frumos, în acest peisaj".

Ceeace l-a impus însă pe acest poet ala liniilor pur cristaline în proza-i dela început şi al tonurilor suave şi similiu cenuşii în versu-i desăvârşit din punct de vedere formal, — ceeace l-a impus, pe **MAX MELL,** pretutindeni unde ajunge opera de artă germană, sunt dramele sale.

La începutul acestor opere dramatice stau legendele **Wiener Krippel von 1919** şi **Apostelspiel** (1923), cărora le urmează piesa **Schutzengelspiel** (1923) şi **Nachfolge-Christi-Spiel** (1927).

Toate se bucură de un succes unanim, cucerind aproape toate teatrele nemţeşti şi aducând autorului celebritatea după care nu a umblat niciodată.

Dară dramele cele mai de valoare ale lui **Mell** sunt **Die Sieben gegen Theben** (1932) şi **Spiel von den deutschen Ahnen** (1935).

In ele poetul austriac atinge culmile perfecţiunii artistice, sondând, în acelaş timp, profunzimile cele mai ascunse ale sufletului şi destinului omenesc.

Deloc grăbit, sexagenarul se găseşte, desigur, încă în plină vigoare de plăsmuitor, iară surprizele, pe cari nu este exclus să le mai facă literaturii germane, nu se vor putea plasa, după toate prevederile, sub nivelul acestor din urmă două capodopere.

SOCIETATEA SCRIITORILOR SÂRBI

pregăteşte editarea unor traduceri din literatura germană, spre a o face cunoscută poporului jugoslav. Au fost traduse opere de Goethe, Kolbeyer, Will Wesper, etc...

JITKA FUCIK

a publicat, în editura cehă Vilimek din Praga, două volume de basme traduse din Fraţii Grimm. Titlurile acestor noi traduceri sunt: Copiii lui Dumnezeu şi Basme şi Legende.

TRAIAN CHELARIU

„Cântece de peste fluviu"

FERMECE

Eu cred că-mi faci fermece —
Altfel nu-mi lămuresc
Dece atât de-adânc flacăra'ţi doresc,
Dece nu te uit, dece.

Am mai văzut eu şi pe alţi
Fermecaţi, tot ca mine,
Stând în dragoste, ca sub lună nişte ruine,
Cât erau de copaci şi de 'nalţi.

Grele descântece 'mi faci,
De tine mai strâns să mă legi,
Cu iaroă din nouă poteci,
Cu păr dela nouă vaci, negre.

Sâni frumoşi, cât lămâia,
Vorbe mici, ca de boabe —
Ce cauţi prin popi şi prin babe?
Tu umbri cu Bată-l Tamâia!

Cu ce mă ţii şi mă tragi,
Cu ce mi-adaţi sufletul — vântul?
Cu ochii aceia nemăsurat de dragi,
Cu trupul tău — cu pământul?

Fermece, fermece sunt —
Căci prea frumos creanga ţi-adie,
De nimeni nu mai m'ascund
Şi toată lumea mă ştie.

Şi nu eşti, totuşi, frumoasă,
Nici spune-aş putea dimpotrivă —
Şi unda îţi este olivă
Şi mi-eşti lumină şi masă.

Cântece, iată, o hoardă
Tot cerul, cu verzii gutui.
Sufletul meu îţi sta 'n poartă,
Cu toate-averile lui.

SFÂRŞIT DE VARĂ

Pare c'apune 'ntotdeauna soarele —
Pare că mă fură 'ncet o şosea —
Otava crudă — ca o văpsea.
Cum se duc anii — cocoarele.

Munţii albaştri, mai Domni,
Marea senină, mai caimă —
Imi pun străşină pamna,
Să te văd macar, ca prin somn.

Şi ziua — podoaba — cum trece.
Peste oastea înfrântă-a porumburilor mele,
Stele mai luminoase, mai grele
Şi-o lună mare şi rece.

Iţi voi trimite şi 'n toamna aceasta un stol
De negre-cafenii randunele.
In fagul în care-atarnă beteală şi inele,
S'a aşezat o cioară — ca un pistol.

ŞCOALA CATOLICĂ

Grădina mică a Icoanei.
Pătrunde 'n ea un lanţ de fete.
Obraji — ca foaia de caete
Şi ochi, cât nişte bomboane.

O maică ce n'a fost uitată,
Calcă pe lături, ca o şoaptă.
Obraji de floare şi de lapte,
Pe cap, o lună 'mpăturită.

E-o dimineaţă ideală,
Ca o vacanţă 'n cer frumoasă —
Şi pe aleea răcoroasă,
Păşesc încet, ca printr'o sală.

Prin primăvara din grădină,
Trec fetele de clasa şaptea.
In uniformele ca noaptea,
Cu gulerele de lumină.

In urma lor, o clasă adâncă,
Stă cu ferestrele deschise —
Pierdută 'n mii şi mii de vise
Şi pare că mai cântă încă.

O bancă largă se aşterne,
Un lac, cât tabla — stânci, vâlcele.
Copii, ca nişte pietricele
Şi lebede, cât nişte perne.

Deunăzi, la capela şcoalei,
Au fost pe rând împărtăşite
Şi-au sufletele răvăşite
Frumos acum — ca nişte coale.

Apoi, şiragu 'ncet dispare.
Spărgând colorile luminii —
De par'că trestiile grădinii.
Pornesc şi ele la plimbare.

DIN NOU, IMPREUNĂ

Iată-ne iar împreună,
Pe marginea sfântului lac.
Incepe, sub stingerea lunii,
Sălbatecul, dulce atac.

In sufletu-ţi adăpostit,
Pândeam un salt în lumină.
Tu eşti o fiară felină,
Eu, tigrul tău, îndrăgostit.

Flămândo, vicleană vâlvoare,
Noi, cei de-o fiinţă, cuminţii,
Ne rupem anii cu dinţii,
Spre soare, spre soare.

N. CREVEDIA

Din volumul cu acelaş titlu, ce va apare în editura „Fundaţiilor Regale"

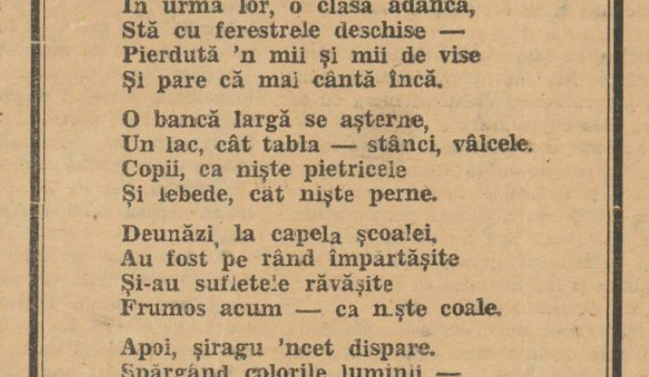

Note româneşti

LUCIAN VALEA

este mai mult decât un poet tânăr care promite. L-am urmărit în diferitele publicaţii, i-am ceşit, în **Gândirea** (Dec. 1942) versurile adresate confraţilor ardeleni şi i-am ceşit şi **Înnoarcerea iarăşi Pământ,** volumul de poeme tipărit anul trecut, la Institutul de arte grafice Trilouna din Braşov. L-am citit cu creionul în mână, însemnând totul ce trebuie însemnat: tresărire de bucurie în faţa unei strofe neaşteptate şi mainire în dreptul poemului sau al versului prea de vreme comunicat cetitorilor.

Dară **Lucian Valea** e un poet dela care aştep'am mult. Nu fiindcă are accente patriotice, nici pentrucă îl preocupă cele câteva motive ce ies din tematica narcisistă a stihuitorilor cari cred că daca vorbeşti de vers şi poezie în cele scrise de tine, trebuie să fie numaidecât poezie şi vers.

Lucian Valea e stăpânit de o trebuinţă elementara de a versui şi versifica, trebuinţă pe care o simţi cum se simte simpatia sau antipatia pe care o au pentru tine toţi aceia cu cari îţi încrucişezi calle.

Găsindu-se încă, — situaţia este explicabilă şi firească, — în penumbra unor influenţe inevitabile, — (o numim pe cea argheziană şi pe aceea a poetului stremt care exploatase, în mod genial, cuvintele de sfârşire omenească a Mantuirorului, — vezi poemul **Spovedanie** dela paginile 78 şi 79 ale cărţii d-lui Lucian Valea) — găsindu-se deci încă în penumbra unor influenţe fireşti şi inevitabile, autorul **Invoarcerii iarăşi pământ** reuşeşte să dea strofe ca acestea:

„Ca'ntr'o oglindă ce s'aprinde'n soare
Se întâlnesc măreţ şi se cuprind:
Trecutul, înecat din sărbătoare
Şi viitorul, ca un fum pribind".
(Poemul meu, pg. 16).

„Părăsit de ani, ca de iubite,
Am rămas tânjind după o altă
Limpede, cupolă prea înaltă,
Tinereţe fără de ispite".
(Anii, pg. 75).

Poemul, după a noastră părere bineînţeles, în care **Lucian Valea** şi-a realizat cel mai bine darurile poetice, este **Împlinire.** O reproducem în întregime:

„Iar daca dreptatea n'are să vie,
am să ma duc eu la Dumnezeu — Şi la o cupa de vinars,
am să-i spun tot necazul Ardealului meu. — Şi dacă oiu vedea
că de sufletele noastre, ce crăscan dureri, nu-i pasă — Am să
urlu mocanieşte şi am să-i izbesc
cu pumnul în masă, — De-o să
tremure cerul şi o să i se scuture
toate stelele, — Ca să ne mai aline durerile şi relele... — Am să
intru în rai cu cuşma pe-o ureche, cum făceam când mergeam
cu oile, — Şi am să-i duc Prea
Sfântului sufletul, ce mi l-au
bătut grijile şi nevoile.—Şi pentru sufletul acesta, în care durerile au păscut cum pasc mieii primăvara plaiurile, — Dumnezeu are să-mi deschidă poenile şi raiurile... — Hei şi cum m'or aştepta şi bolovanii să-i strâng în braţe, mâne — Când o să latre'n inimă bucuria ca un câne. Am să vin la voi, mă năsăudeni, să mă scald în Someş şi să beau în fagădău — Şi-apoi la iarnă, acolo, mi-o ninge cu omătul iertărilor, Dumnezeu".

Credem că aceasta este drumul poetului **Lucian Valea.**

MASIV, BOGAT ŞI VARIAT

numărul unu, pe Ianuarie 1943, al REVISTEI FUNDAŢIILOR REGALE inaugurează cum nu se poate mai bine anul al zecilea de apariţie.

Surpriza cuprinsului o constituie, de astădată, Moartea Pescăruşului, *proză semnată de CAMIL PETRESCU. Reţinem, nu pentru a da niscaiva vreo mostră de stil, următorul pasaj din paginile atât de pure ale lui Camil Petrescu: „Ladima îşi dorise toată viaţa un refugiu la ţară, măcar cât camera asta şi cu posibilităţile unei mici gospodării.*

Nu era o fire de boem, împotriva tuturor aparenţelor, era numai fără noroc. Sărăcia lui înspăimântătoare era mai grea ca sărăcia scriitorilor străini cunoscuţi, care îşi putuseră îngădui călătorii în străinătate, ca Dostojewski de pildă, ca Heine, ca Nietzsche... Numai cerşetorii mai erau atât de săraci ca el.

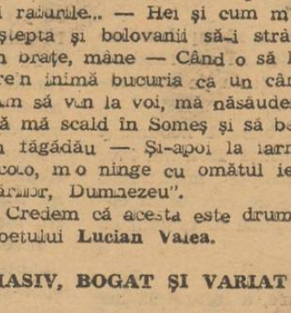

Nu dispreţuise, din motive literare poate ca alţi scriitori, bunurile acestea care-ţi fac viaţa suportabilă, dar societatea românească nu îngăduie unui poet şi unui mare ziarist cinstit şi integru, nici măcar o căsuţă la ţară şi un al doilea rând de haine...". *(pag. 9).*

D. PROF. D. CARACOSTEA

iscăleşte în acelaşi număr întâiu pe anul zece al REVISTEI FUNDAŢIILOR REGALE, pagini documentate, drepte şi luminoase despre acela care a fost Mihail Dragomirescu. **Socotim că este bine să împărtăşim şi cetitorilor noştri câteva din concluziile d-lui profesor D. Caracostea:**

„Dintre toţi profesorii Facultăţilor noastre de litere, Mihail Dragomirescu a fost acela care a călăuzit mai sigur şi mai multilateral setea de lectură a tineretului.

Pentrucă înalţa privirile spre marile creaţiuni ale lumii, Mihail Dragomirescu este şi precursorul studiilor de literatură comparată. Cu preocupările acestea şi în marginile lor, a fost şi creatorul studiului limbii materne în învăţământul nostru secundar. In slujba acestor ţeluri, Mihail Dragomirescu aducea un suflet nu numai pasionat pentru disciplina lui, dar şi iubitor şi înţelegător al tineretului. Mai mult decât profesor, el era un camarad, un prieten mai bătrân al studentului". (pg. 40).

GÂNDIREA

publică, în numărul de încheere a anului 1942 (Anul XXI Nr. 10) două articole de o extremă valoare. Primul, **Colaboratorii lui Hristos,** îl semnează însuşi **NICHIFOR CRAINIC,** — al doilea este al d-lui **Ioan Coman** şi se numeşte **Erosul platonic.** Le recomandăm, întegrul, tuturor cetitorilor noştri.

TOT IN GÂNDIREA

d. Vasile Voiculescu *publică strofe splendide intitulate* Săpături la Eleuzis. *Iată cele două care încheie poemul:*

„Ce far de frumuseţe s'aprinde
[jos, acolo,
Inconjurat de Joe, de Marte
[şi Apollo?
E Afrodita, goală, cu nimfele
[vasale,
In toată frăgezimea eternităţii
[sale.

Dumbrava de coloane de-odată
[s'a mişcat...
Frunzişul nou al vieţii în sbor
[a fremătat
Şi'n jocul veşniciei, sub ochii
[vremii grei,
Columbe albe umblă pe umeri
calzi de zei".
(pag. 543)

Remarcabilă, deasemenea, în înţelesul cel mai pretenţios al cuvântului, este proza d-şoarei OLGA CABA (La răscruce de vânturi).

REVISTA BUCOVINEI

din Cernăuţi şi-a încheiat primul an de apariţie. Făcând bilanţul, constatăm următoarele: Patru sute optzeci de pagini de text literar, patruzeci şi cinci de nume de colaboratori, două sute patruzeci şi nouă de colaborări dintre cari nouăzeci şi şapte poeme, douăsprezece bucăţi de proză narativă, şi una de proză dramatică, douăzeci de studii, şapte comunicări diverse, iară restul repaartizându-se pe dări de seamă şi însemnări mărunte.

E o prestaţie pentru care stăruitorii şi entuziaştii bucovineni se pot felicita. Şi e o prestaţie culturală pentru care merită, din belşug, felicitările noastre. Când te gândeşti că în Cernăuţi flutură ,vie, flacăra românească aprinsă acum douăzeci şi patru de ani şi reaprinsă în anul Domnului 1941 şi când te gândeşti, mai ales, câte vânturi potrivnice a avut de înfruntat această flacără, dârzenia celor întorşi la vetrele strămoşeşti te uimeşte. Şi te uimeşte şi tăcuta lor abnegaţie, căci nu poate fi decât abnegaţie stăruinţa în cultul valorilor sufleteşti acolo unde a prim[at] de totdeauna, cultul realităţi materiale. Vorbim, bin[e] de iniţiativele pur pa[şo]ptiştilor şi actualilor [...]

Acest din urmă număr al REVISTEI BUCOVINEI înseamnă chiază semnăturile unor: Petre Luţă, Aurel Sânger, George Antonescu, George Todoran, Traian Chelariu, Emil Zegreanu, N. Tcaciuc Albu, Teodor Plop, Adelina Cârdei, Neculai Tăutu, George Silver, C. Loghin şi Aurel Vasiliu.

STRĂDANIA PROVINCIALILOR

chiar dacă aceşti „provinciali" se găsesc în a doua capitală a Ţării, în Iaşii marilor începuturi, e, deobiceiu, trecută cu vederea de către cei ce-şi fac în Bucureşti oficiul de monitori ai publicisticei noastre.

Nu prea ne vine să credem că în cele câteva încheieri de an literar apărute în Capitală odată cu sfârşitul lui 1942 să se fi insistat asupra revistelor româneşti din provincie.

A scris cineva despre **Transilvania,** despre **Cetatea Moldovei,** despre **Viaţa Basarabiei,** despre **Familia,** despre revista **Cuget Moldovenesc,** etc., etc.?

Şi totuşi, **CUGETUL MOLDOVENESC,** fondat de **Marc Vălu[ţă]** acum unsprezece ani şi condus apoi de vrednicul profesor şi valorosul poet **PETRE STATI** e o revistă, să-i zicem, de mare suprafaţă cel puţin. O poate vedea, cu alte cuvinte, până şi cel mai miop cetăţean. Nu mai vorbim de cuprinsu-i literar şi ştiinţific ireproşabil şi întru nimic mai prejos faţă de cele ce se publică în Bucureşti. Nu facem nici un reproş nimănui. Constatăm. Constatăm că, întocmai cum se întâmplă pretutindeni, şi în sectorul mişcărilor literar-culturale nu putem vedea dincolo de tarcurile propriilor noastre interese. La urma urmelor dece să ne batem capul şi cu ceeace se întâmplă la vecini? Abea de mai avem răgaz pentru mistuirea celor ale noastre.

Deaceea îţi aduce o adevărată surpriză ziua când, deschizând aşa un număr de **Cuget Moldovenesc** sau unul de **Cetate a Moldovei** şi te minunezi: „Ia uite! Şi în provincie se scrie bine!"

V. JELERU

Despre unele valori

(Urmare din pag. 1-a)

Că lucrul s'a ştiut şi înaintea noastră, nu înseamnă nimic. Niciodată până în secolul nostru opoziţia nu s'a făcut atât de net, şi „cei puţini" care s'o practice n'au fost ma[i] mulţi. Un veac care n'a dat decât pro[fe]sori de..., deci oameni de „cultură" cu certificat şi diplomă, un veac în care „intelectual" înseamnă „titrat" şi titrat poate fi orice fonograf cu memorie tenace şi exactă, un veac care s'a grăbit să-şi avorteze creatorii, adoptând în schimb copiii de suflet ai impostorilor şi profesioniştii prafului în ochi, are particularitatea paradoxală de a permite, oricât de intolerant s'ar dovedi, existenţe jenante pentru comoditatea călduţă a celorlalţi: pentru că-i ignoră. Paváza cea mai vigilentă a mediocrităţii nu poate exercita o cenzură efectivă asupra spiritului: pentru că n'are cântare sensibile la imponderabil.

Ce secol cu balanţe! Dar ce secol cu kilograme!? Balanţele intelectului comun, ce-şi apără dreptul la progresul înţeles drept proprietate şi ţesut adipos, se mişcă numai cu kila, sau cu litra. Iar ampermetrele şi voltmetrele care-ar putea fi întrebuinţate pentru măsura tensiunii electrice a spiritului, nu sunt adaptabile la frecvenţele ce depăşesc media. Mediocritatea devine tată „de aur", are toate carterele acestui nobil metal: imperabilă, inatacabilă şi venală, un preţ cu atât mai urcat cu cântăreşte carate mai pure. colul burghez care-a apus a lăsat moştenirea acestei chiatrii.

Dacă comparaţia este perm[isă] în acelaş sistem metalic, spiritul are privilegiile şi fiinţa mercurului: argint viu, scapă prin degete, se strecoară prin po[ri] materiei şi otrăveşte cu boala pătimaşă a leului ce-i simbolizează alchimiştii Evului-Mediu.

Problema grea este să nu devină, prin contactul fie şi antagonist, cu solarul metal al finanţei, el însuşi, amalgam.

Compromisul acesta între simbolul aur şi simbolul mercur, este, în chimia vieţii spiritului, cel mai de temut; şi este marea primejdie care paşte mândria regală a leului alchimic. E de-ajuns să ne închipuim imboldurile oarbe ale primului şi setea instinctivă de jertfă care-a înălţat viţelului de aur statuă, servite de suotilitatea perversă a argintului viu: ar fi forma cea mai drăcese bestială pe care-ar putea-o lua o civilizaţie.

ION FRUNZETTI

PÂINEA de LEMN

de MILO URBAN

Așa era Adam Zuk: nici bun, nici rău. Așa era, cum sunt oamenii cari — fie iarna, fie vara — aleargă, se străduesc, taie lemne până la sleire, din zori, până noaptea târziu. Nici nu băga de seamă cum este. N'avea timp pentru asemenea fleacuri. Târa lemnele, le răsturna, muncea până la istovire zile întregi, dar cu toate astea nu avea nimic. Când, pe la sfârșitul săptămânii, primea bani, intra în crâșma cea mai apropiată, se așeza la masă și îi bea deobicelu până la ultimul gologan.

Odată, chiar în ajunul Crăciunului, i s'a întâmplat acest lucru. A înârziat în crâșma dela Ghețeli și când pe la miezul nopții a ieșit din ea, era umflat ca un butoiaș. Picioarele i se împleticeau, limba la fel, iar capul greu ca un bolovan i se legăna pe grumazul înmuiat. A mai avut încă atâta conștiință ca să strângă fânul dinaintea calului, l-a băgat într'un sac, apoi s'a suit pe oplean, și-a așezat bine picioarele, apoi a întors-o după șopron prin lăstărișul de brad, îndreptându-se spre satul vecin.

Iarna aceasta căzuse zăpadă peste măsură de multă. Ninsese de curând, de aceea nu era pârtie. Lăstărișul acoperit de zăpadă, era aproape una cu pământul, numai acolo unde se scuturase, din ascunzișurile tainice, învăluite de întuneric, își ridicau capetele ramurile sprintene. Cerul era înnourat, totuși se vedea destul de bine, pentru că omătul proaspăt răspândea o lumină deosebită. Pământul înecat de această lumină, cu vârfurile munților de abia schițate, care se pierdau în depărtarea albă, era ca din povești. Vântul nu adia, pârul nu murmura, totul încremenit, fără nici un sunet, părea că este cioplit în marmură. Numai săniuța scârțâia ici-colo, afundându-se la cotituri în zăpadă; clopoțelul pe gâtul obosit al calului, ca un mic zurgălău suna singuratec și monoton cin-ci-lin-cin... Negăsindu-și însă un obstacol tare, dela care ecoul să se întoarcă, sunetul se pierdea încet, fără sgomot, în marea de zăpadă, ca în niște perne. Calul obosit se oprea din când în când, se uita nedumerit și atunci, liniștea era și mai mare. Fără sfârșit, chiar neplăcut îl izbea la urechi și trezea din piroteală pe Adam Zuk, care de fiecare dată ridica biciul și striga:

— Hio, Hio!

Merseră o bucată bună dela moara de jos, care, somnoroasă, ședea ca vrăjită deasupra drumului. Nu mergea, apa abătută de pe jghiab nu mai cădea și nu plescăia ca de obicelu. Era mută, liniștită și poate de aceea Adam Zuk se uita așa peste umăr înapoi. Dar nu la ea. Numai așa, peste umăr, fără voie, ca și când ar fi vrut să vadă dacă n'a pierdut sacul cu fân.

Nu l-a pierdut.

Sacul era acolo, legat cu un lanț pe opleanul din urmă. Dar... Ce e asta?... Oare îl mint ochii, sau ce?... Adam Zuk s'a uitat mai bine și... Pe sac parcă ședea un copil, într'un surtucel alb cu o coroană luminoasă în jurul capului. Ținea mânuțele ascunse undeva sub subțiori, ca și când i-ar fi fost frig, dar nu zâmbea cum zâmbesc deobicelu astfel de copii. Ședea zgribulit și privea trist la Adam Zuk.

Adam Zuk și-a șters ochii cu palma, s'a mai uitat încă odată, dar când vedenia copilului nu a pierit, cu o voce mirată a strigat:

— Măi... Isuse!... Tu ești?...

— Da. Eu sunt, — răspunse copilul.

— Dar de unde te-ai suit? — a izbucnit Adam Zuk.

— Merg la voi. Încă de mult trebuia să fiu acolo, dar tu ai întârziat...

Era ca o mustrare. Adam Zuk a simțit cum glăsuțul

acela trist și dojenitor i-a pătruns sufletul și cum i-a zguduit inima. E adevărat... A întârziat... Astăzi e noaptea sfântă... Nevasta îl așteaptă, copiii îl așteaptă, și el mai are un ceas până în sat, până acasă...

Și dacă ar fi numai atât! Dar ceva mai rău. A băut toți banii și se duce acasă fără nici o para, beat ca un buștean.

S'a înciuntat Adam Zuk. Ar fi vrut să sculpe și să se ocărască el însuși. Poate ar fi și făcut-o, dar și-a dat seama că n'ar fi frumos. Zău că nu! Doar duce pe Isus! Dar totuși trebuia să facă ceva. Asemenea unei mari bufnițe negre, s'a lăsat deci de pe oplean pe sac lângă Isus, s'a ghemuit, s'a făcut mic și cu glas pocăit, a repetat:

— Am întârziat...

— Și te-ai îmbătat...

— Și m'am îmbătat... a recunoscut Adam Zuk, aproape plângând.

Dar căința lui Zuk nu prea l-a mișcat pe micul Isus. Și-a țintit asupra lui ochii mâniați parcă și cu glasul supărat l-a întrebat:

— Și de ce te-ai îmbătat?

Adam Zuk și-a plecat capul și a tăcut. Apoi, după un răstimp, cu o voce groasă, ca și cum ar veni dintr'o fântână, a zis:

— Dacă aș ști?...

— Dacă aș ști... râse Isus cu zâmbetul amar. — Dacă aș ști... Dar cine trebue să știe?

El privea întrebător și sub această privire lui Adam Zuk îi venea să se cufunde sub pământ. Grozav l-a mâhnit aceasta! Uite, s'a îmbătat și nu știe de ce s'a îmbătat... Cum se poate aceasta? Cum?

Poate că nici n'ar fi răspuns, dar în această noapte liniștită, în această tăcere imensă, când nu se auzea nimic altceva decât scârțâitul sănii și clinchetul monoton cin-ci-lin-cin al zurgălăului de alamă de pe gâtul obosit al calului, și-a întors privirea în sine, și-a cufundat-o în suflet și l-a răscolit ca pe o spuză stinsă; limba i s'a umflat grozav, cuvintele îi răsunau în gură și fără să vrea au început să se reverse în amară ca un torent de pumni mari mânjiți cu smoală, care căutau ușa, căutau o ieșire din această viață imposibilă de lemn.

— De ce m'am îmbătat? — a sfârâmat printre dinți primele cuvinte ale acestei pricini încurcate. — Îți voi spune dacă vrei să știi... Îți voiu spune!... Eu știu că o să-ți fie greu să mă înțelegi. Zău că greu! Că voi, acolo în ceruri... Ei! Cine n'a fost în pădure, cine n'a cărat bușteni, cred că aceluia îi e greu să priceapă de ce ne îmbătăm noi. Dar...

Adam Zuk făcu un semn larg cu mâna. Și a scuipat, ca și când totul nu merita vorba. A revenit totuși după o clipă și a continuat cu un glas mai blând, mai domol.

— Iarna sau vara, pentru mine tot un drac!... Mă scol pe întuneric, mă duc în pădure prin întuneric... Vara ar mai merge. Dar iarna, când e ger de crapă pietrele... Zău, aceasta e muncă de câine, să dezgropi lemnele de sub zăpadă, să le legi cu lanțuri, să le târăști pe ghiață și în fiecare clipă să te aștepți să fii ucis tu sau caii. Mâinile îți amorțesc, urechile, picioarele, nu le mai simți... Ești tot ca lemnul pe care-l duci. Mergi, strigi, te târăști în sus pe dealuri de-ți troznesc încheieturile.... In tot drumul, nu auzi altceva decât sudălmi, nu vezi decât bușteni, care lovesc crupele cailor; cum fată iepele mai de timpuriu din cauza sforțărilor, sau crapă prin șanțuri, cum lemnele strivesc pe oameni la pământ și le fărâmă

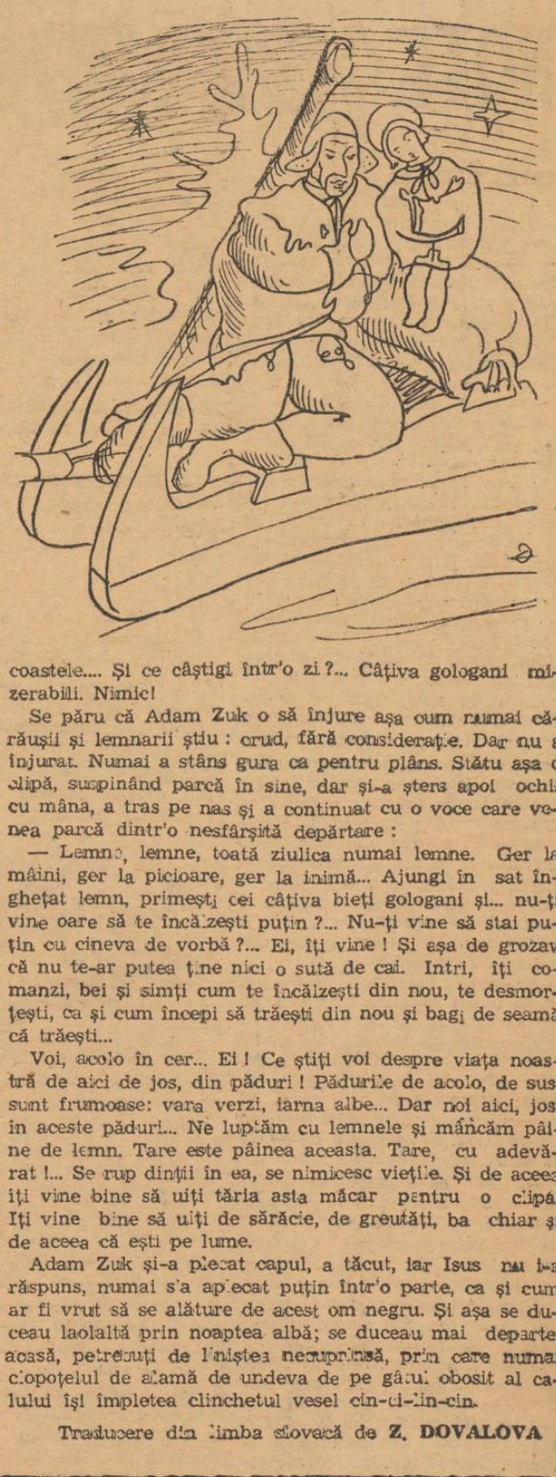

coastele.... Și ce câștigi într'o zi?... Câțiva gologani mizerabili. Nimic!

Se păru că Adam Zuk o să înjure așa cum numai cărăușii și lemnarii știu: crud, fără considerație. Dar nu a înjurat. Numai a strâns gura ca pentru plâns. Stătu așa o clipă, suspinând parcă în sine, dar și-a șters apoi ochii cu mâna, a tras pe nas și a continuat cu o voce care venea parcă dintr'o nesfârșită depărtare:

— Lemne, lemne, toată ziulica numai lemne. Ger la mâini, ger la picioare, ger la inimă... Ajungi în sat înghețat lemn, primești cei câțiva bieți gologani și... nu-ți vine oare să te încălzești puțin?... Nu-ți vine să stai puțin cu cineva de vorbă?... Ei, îți vine! Și așa de grozav că nu te-ar putea ține nici o sută de cai. Intri, îți comanzi, bei și simți cum te încălzești din nou, te desmorțești, ca și cum începi să trăești din nou și bagi de seamă că trăești...

Voi, acolo în cer... Ei! Ce știți voi despre viața noastră de aici de jos, din păduri! Pădurile de acolo, de sus, sunt frumoase: vara verzi, iarna albe... Dar noi aici, jos, în aceste păduri... Ne luptăm cu lemnele și mâncăm pâine de lemn. Tare este pâinea aceasta. Tare, cu adevărat!... Se rup dinții în ea, se nimicesc viețile. Și de aceea îți vine bine să uiți țăria asta măcar pentru o clipă. Îți vine bine să uiți de sărăcie, de greutăți, ba chiar și de aceea că ești pe lume.

Adam Zuk și-a plecat capul, a tăcut, iar Isus nu i-a răspuns, numai s'a aplecat puțin într'o parte, ca și cum ar fi vrut să se alăture de acest om negru. Și așa se duceau laolaltă prin noaptea albă; se duceau mai departe, acasă, pe rând, de liniștea nepătrunsă, prin care numai clopoțelul de alamă de undeva de pe gâtul obosit al calului își împletea clinchetul vesel cin-ci-lin-cin.

Traducere din limba slovacă de **Z. DOVALOVA**

Cufărul cu amintiri

Îmi aduc aminte, parcă ar fi acum. Eram mică, bunica mea, deși bătrână, voinică și încă frumoasă. Mă iubea mult și știa o sumedenie de povești pe care mi le spunea bucuroasă.

Eram răsfățata ei și toată ziua îi stam în poală sau în cârcă.

Nu puteam ști însă de ce în anumite zile se închidea în camera ei de unde nu ieșia ceasuri întregi.

Căutam să intru și eu acolo, dar în zadar. Strigam la ușa bunicii, băteam cu pumnii cât puteam, dar nu era chip să pot intra și eu.

Și nu era singură acolo, căci o auzeam prin ușa la care ascultam, vorbind cu cineva. Atunci vocea ei era schimbată, parcă mai subțire, cu întonări melodioase și cu accente de dragoste. Din când în când se auzea râsul ei, însă cu totul schimbat; era limpede și cristalin ca șipotul unui pârîu de munte care curge, cu vibrațiuni vesele ca un clinchet clar de clopoțel de argint. Cu cine oare vorbea ea acolo? Nimeni nu putea sau nu voia să-mi spună pe atunci.

Mai auzeam pași răsunând de colo, colo, prin cameră, însă nu erau ca pașii bunicăi, greoi, târșiți și fără putere. Pașii erau cu totul altfel: mărunți, siguri, iuți și ușurei, ca și cum ar fi alunecat pe parchetul lustruit.

Când, în fine, ieșea din odaia unde stătuse încuiată, mă uitam la ea, la fața ei. Nu o mai cunoșteam. Era cu obrajii rumeni, cu pielița feții întinsă, nicio sbârcitură nu se cunoștea. Un aer de mulțumire adâncă i se citea pe față, parcă era alta, parcă întinerise și n'ar fi avut decât douăzeci de ani.

Mă simțeam cuprinsă de sfială, ca și cum o străină ar fi fost în fața mea. Dar străina aceea îmi inspira respect, dragoste și mai ales admirație.

Mă cuprinsese deocamdată o ură neîmpăcată pe acea cameră care îmi înstrăina oarecum pe buna și blânda mea bunică, fără să știu cum și de ce.

Când treceam prin dreptul ușii acelei odăi, care mi se închidea, mie răsfățata bunicăi, fără să știu pricina pentru care nu aveam nevoe să intru înăuntru, fără să vreau, dinții

mi se strângeau și pumnii mi se încleșteau de necaz.

Totuși căutam, când nimeni nu mă vedea, să aflu ce este înăuntru. Mă uitam prin gaura ușii, pe ferestre, dar nimic deosebit nu vedeam. Era tocmai ca și calelalte camere prin care treceam, fără ca cineva să mă oprească.

Totuși zării într'un colț întunecos, ceva neobișnuit. Mi se păru că era o ladă mare, ca un cufăr, cu două lacăte puternice. Mai mult nu am putut vedea, căci după cum am spus, era așezat într'un colț întunecos.

Incercam adesea să o întreb dece nu am voie să intru în camera misterioasă, dar nu izbuteam să înțeleg nimic.

Incetul cu încetul mă obișnuisem că nu trebue să intru în acea cameră și parcă uitam de cele ce se întâmplă acolo. Dar iarăși bunica se închihdea înăuntru și iarăși îmi apărea schimbată și mi se ațâța din nou curiozitatea.

Din nou mă rugam de ea să-mi desvălue misterul, dar îmi răspundea să am răbdare.

— Când vei fi mare îți voi da ție acea cameră, cu tot ce este în ea.

Atunci mă cuprindea o bucurie nebună și în acelaș timp o mare dorință de a mă face mare cât mai repede. Timpul însă trecea greu, cu toată dorința vie de care eram cuprinsă, de a mă vedea stăpână în camera cu secretul bunicei.

•

Când mă făcui mai mare, a trebuit să mă despart de scumpa mea bunică și să plec la pension, în alt oraș. La început, mi-a fost foarte greu, singură în mijlocul oamenilor străini, laolaltă cu alte fete, cu obiceiurile cărora nu eram deprinsă, și mai ales departe de căldura familiei, de dragostea bunicii.

Intr'o noapte de Noembrie, cu timp posomorît și friguros, am fost deșteptată din somn de supaveghetoarea dormitorului din pensionul în care mă aflam.

— Scoală, copila mea și nu te speria — mi-a zis ea — trebue să pleci chiar acum acasă, căci ești chemată de bunica ta, care vrea numai decât să te vadă. Nu s'a întâmplat nimic rău, așa că să fii liniștită.

M'am îmbrăcat în grabă și peste o oră eram în trenul care fugea năprasnic, tras de o locomotivă greoaie, șuierând și gâfâind puternic.

•

Cum am ajuns acasă, am dat fuga în camera bunicii. Era cufundată în semi întunericul zorilor ce se luptau încă cu noaptea. O candelă ce ardea la icoanele știute, din colțul dinspre răsărit, arunca o lumină roșiatică, plăpândă și pâlpâitoare, în tot cuprinsul camerei.

Patul era așezat tot în acelaș loc, unde alergasem de nenumărate ori și cu strigăte de bucurie mă urcam și mă culcam lângă bunica mea dragă. Ași fi vrut să fac și acum la fel, dar când am intrat, mama mi-a făcut semn să tac.

Apoi se duse la pat și zise bunicii:

— A sosit copila noastră cea dragă, este aici lângă noi. Vrei să o vezi?

Atunci auzii un oftat și o mână slabă și fără putere se întinse spre mine, iar o voce schimbată se auzi zicând: — Vino, copila mea, de mult doream să te văd. Puterile mă părăsesc din ce în ce și vreau să-mi țin făgăduiala:

Apoi continuă: — Am să mă scol și să mă îmbrac, ca să merg cu tine în camera mea cu amintiri. Tata și mama cari erau de față, auzind aceste cuvinte, se uitară unul la altul, apoi la mine și păreau a-mi spune, să nu mă aștept la așa ceva.

Acum zorile, învingând cu totul întunericul nopții, lumina zilei pătrunse prin ferestre, camera se lumină cu totul și patul bunicăi mi se arătă așa cum îl știam eu demult.

Deodată bunica, cu mișcări la început încete, dar apoi din ce în ce mai repezi, dete plapuma la o parte și se sculă pe jumătate în sus. Tata și mama rămaseră surprinși și îi ziseră: Liniștește-te, nu te obosi prea tare, copila este aici și ai tot timpul să-i arăți odaia.

Dar bunica, cu fața iluminată de un zâmbet, răspunde: Nu, nu, nu mă obosesc, simt că prind puteri. Acum vreau să merg cu ea în camera mea cu amintiri.

Tata și mama, cari nu o mai văzuse coborându-se din pat de multă vreme, au rămas înmărmuriți și îi ziceau mereu: — Nu te mai obosi așa de mult, ajunge pentru acum.

Bunica însă parcă nici nu auzea ce i se spunea și cu fața îmbujorată, lipită de mine, mă alinta și mă mângâia ca și în trecut. Nu mai era de recunoscut.

Incet, incet, apoi, am mers așa, amândouă înlănțuite una de alta, spre camera secretă, spre camera mult dorită de mine atâția ani.

Când s'a deschiat ușa, vai câtă emoție pe mine.

Inaintea ochilor mi se înfățișa o cameră spațioasă, cu ferestre mari, luminoase. Pereții erau numai din oglinzi, așa că atunci când mergeai prin cameră, deși singură, vedeai de jur împrejur mii de tovarăși cari îți imitau portul și mișcările.

Era pardosită cu parchet alb, bine lustruit și alunecos. In mijlocul camerei, un covor mare și gros, în care ți se afunda piciorul până la glesnă când călcai pe el.

Totul era în galben: tavan, pereți, geamuri, perdele de mătase, covor, mobila aurită Louis XV, ca în povești.

Cu toată splendoarea camerei, ochii mei căutau însă ceeace zărisem odinioară într'un colț, învăluit în semi întuneric. Căutam cufărul misterios cu două lacăte mari, care cuprindea în el secretele bunicăi, ce o făceau iarăși tânără, frumoasă, vioaie și de nerecunoscut.

După ce intrarăm, bunica închise ușa bi-

nișor în urma noastră și răsuci cheia în broască de două ori, asigurându-se apoi că ușa este bine încuiată.

Merse cu mine de mână până în colțul cu cufărul misterios și-mi zise: Acest cufăr cuprinde toate amintirile mele de când eram copilă ca tine și până acum. Prin ele și pentru ele am mai trăit și mai trăesc.

Incet, scoase din buzunar două chei mari legate cu un lănțișor, le introduse pe rând în lacăte și le răsuci cu mare băgare de seamă, apoi apăsă pe câte un resort secret și lacătele se deschiseră brusc, parcă ar fi avut viață.

Apăsă din nou pe alte resorturi dela capac și-l ridică cu grije în sus, deschizând în fine cufărul.

Câtă emoție pe mine, la vederea capacului care se ridică scârțâind puțin, parcă ar fi fost obosit.

Bunica îmi zise: — Iată deschis cufărul pe care doreai de mult să-l vezi înăuntru.

Scoase din el un album gros, legat în piele galbenă aurie, îl deschise la prima pagină și îmi arată portretul unei copile de școală în uniformă, spunându-mi: — Vezi, aceasta e fotografia mea, când eram ca tine, în pension. Uită-te în oglindă și la ea, seamănă perfect cu tine. Așa eram eu pe atunci.

Se duse apoi la cufăr și luă o cutie cu care dispăru după un paravan, unde întârzie câteva minute. O auzeam vorbind în șoaptă cu cineva. Eu nu mă mișcam dela locul meu, de lângă cufăr.

Deodată apăru bunicuța mea scumpă, însă era de nerecunoscut, îmbrăcată într'o rochie albă cu malacov, lungă până în pământ și brodată cu flori și alte garnituri frumoase din fir aurit și mătase albastră ca cerul.

Veni la cufăr și luând albumul îl deschise la altă pagină, arătându-mi o fotografie. Era ea, în același costum și alături un bărbat tânăr, frumos și bine făcut. Imi zise:

— Aici sunt eu când eram mireasă. Acesta e bunicu-tău. Uite, în camera aceasta am făcut logodna și nunta. Petrecerea de nuntă a ținut o săptămână, iar tot orașul a vorbit multă vreme de noi ca de o pereche frumoasă și potrivită.

Ah, ce vremuri erau atunci, când nu aveam decât 18 ani. Toată lumea era a mea. Ce dragoste a fost între noi. Dar el s'a dus mai curând, iar eu am rămas mereu cu amintirea lui nestearsă.

Se așeză pe scaun și urmă:

De 60 de ani, în același zi, în fiecare an stau aici cu el de vorbă, în același costum și cu aceleași emoții ca și întâia oară.

In adevăr, privind-o, o văzui întocmai ca în fotografie, transfigurată, cu sclipiri tinerești în ochi, cu obrajii îmbujorați de emoție.

Acum îmi dădeam seama dece, de câte ori ieșea din camera secretă, părea întinerită. Ea trăia în adevăr clipele de fericire închipuită, întocmai ca în realitate.

Coborî glasul și-mi spuse: — Trebue să mă despart de el, pentru acum e de ajuns.

Se duse la cufăr, luă un alt pachet, apoi se retrase din nou după paravan. Nu trecu mult și ieși îmbrăcată într'un splendid costum turcesc.

Scoase din nou albumul și-mi arătă o fotografie. Ea, în același costum, lângă un turc cu hanger la coapsă. — Vezi, după ce m'am măritat s'a dat la unul din prietenii noștri o serbare intimă, costumată. Eu am apărut în sala de dans, ca prințesă indiană, cu acest costum care a stârnit murmure de admirație în întreaga sală. Vai ce emoție pe mine, simt și acum fiorii vârtejului dansului.

Costumul, pe lângă că era scump împodobit, dar finețea, eleganța și gustul cu care era lucrat întreceau orice închipuire. Și ea însă îl purta, chiar acum, cu multă distincție, ca o adevărată prințesă indiană din povești.

— Draga mea nepoată, pentru acum e destul. Vezi, timpul acesta scurt petrecut cu tine și cu amintirile mele, m'a întinerit cu douăzeci de ani. Mi-a redat vigoarea și dorul de viață. Acum aștept cu nerăbdare, ca să pot trăi și mai departe clipele fericirii din trecut. De când ai plecat la școli și ai fost departe de mine, n'am mai avut dela cine împrumuta vigoarea tinereții, așa că eram să mă pierd.

Am redeschis împreună cu tine, cufărul cu amintiri. Amintirile îți dau viață, prin ele renaști, reîntinerești trăind din nou viața dela capăt.

Și bunicuța, spunând acestea, își strânse lucrurile cu grije și emoție, le puse în cufăr și-l închise la loc. Mă luă de mână și vioaie și surâzătoare, ieși cu mine din camera secretă, încuind cu mare băgare de seamă ușa.

Cu toții am fost bucuroși de înviorarea bunicăi iar eu am rămas acasă, lângă ea.

Incetul cu încetul mi-a arătat toate amintirile, până în fundul cufărului. Ce găteli frumoase, ce bogăție de pene scumpe, crose, pene de sturf, ce coliere și brățări minunate, cu pietre prețioase mari și nemaivăzute de mine. Costume grele, minunat lucrate, care făcuseră să fie adorată și cuceritoare.

Cu ele se înviora bunica și întinerea din când în când.

Dar totul trebue să aibă un sfârșit. Bunicuța mea dragă s'a dus și ea acolo unde se duc toți și nu se mai întorc, dormind în pace somnul de veci.

Mi-a lăsat mie camera secretă, cu întreg cufărul cu amintiri. Eu, din când în când îi readuc la viață amintirile, după albumul cu fotografii.

Acum, am și eu un cufăr la fel, dar nu este așa de bogat în amintiri, găteli și lucruri scumpe ca al bunicăi. Ce vreți, moda de acum ține în sclavie femeia aproape goală și neîmbrăcată.

NATALIA CRASSU ARSENESCU

Cronica literară

Ion Th. Ilea: „Intoarcere"

(Editura Contemporană Bucureşti 1942)

ION TH. ILEA, autorul volumelor INVENTAR RURAL (Cluj, 1931) şi GLOATA (Edit. Şantier, Bucureşti, 1934), îşi publică, după opt ani de absenţă din vitrinele librăriilor, a treia carte de versuri: INTOARCERE.

ION TH. ILEA, ca de altfel aproape toţi scriitorii ardeleni, este un cioplitor în stâncă dură. Versurile lui rostogolesc, asemenea râurilor de munte, cremeni şi nu prundişuri nisipoase. Cremenile scrâşnesc în matcă şi sfarmă piedicile. Scrijelesc malul ce le sileşte să cotească. Ele pot închide, în lăuntrul lor, aur nativ, dară ele închid, în orice caz, vigoarea însăşi a trupului de munte din care au fost smulse.

Şi ION TH. ILEA nu are, nici în clin, nici în mânecă, nimic cu diferitele rafinamente ale esteticilor literare ce s'au perindat dela 1931 încoace, decând adică i-a apărut volumul cu titulatură rustică în Clujul multor şi prea frumoase năzuinţi româneşti.

S'a zis că ION TH. ILEA e poet social.

Nu a fost greşită eticheta-rea aceasta.

ILEA venea dintr'o lume ignorată de angelica sau demoniaca faună a cafenelelor literare ale Capitalei. Venea dintr'o lume prea de lut şi mineru ca să poată fi pe placul celor răsfăţaţi cu modelările în plastelină lirică.

Şi ILEA mai avea un vocabular frust, colţuros, tern, nemlădiat şi nelaminat parecă îndeajuns. Vocabular fără broderii şi brocate şi fără de lucrătură în filigran. La el cuvintele erau, şi au rămas, cele rostite de ţăranii şi mocanii şi minerii ardeleni. Cât îi lumea şi Ardealul, verbul lui ION TH. ILEA va fi cel rostit simplu, răspicat sau duios, scrâşnit sau gemut, dară simplu. Toate acestea au dus la concluzia că autorul INVENTARULUI RURAL şi al GLOATEI e poet social, — el însă era poetul celor mulţi şi obidiţi. Poetul celor ce-şi spun „te iubesc" când se iubesc şi „te urăsc" când se urăsc. Poetul celor ce înfruntă greutăţile proprii şi stăpânirile streine şi răzbat prin toate potrivniciile veacului: Poetul ardelenilor.

INTOARCEREA apărută după opt ani dela publicarea GLOATEI confirmă cu vârf şi îndesat acest lucru.

Sunt, în această INTOARCERE, trei cicluri de poeme. Primul a dat nume cărţii, al doilea se cheamă *Sete valahă*, iară al treilea *Cer de foc*.

Primul cuprinde treisprezece, al doilea unsprezece şi al treilea douăzeci şi două de poeme. In total 46 de bucăţi. Toate făurite cu lovituri dârze de ciocan mânios. Toate scurte ca nişte zvâcniri de inimă de fer şi toate dense în conţinut ca şi destinul din jurul căruia ION TH. ILEA şi-a scos, una şi una, spre a le arăta zâmbetului îndrăgostiţilor de beteli, lozincile nesocotitoare de ritmi hermetice.

Hotar sufletesc, Duhul lui Horia, Sete valahă, Vin sângerat pe fluier şi pe stele, Uzinele pe'ntins de ţară Românească, Fabrica în destin ardelean, Viteji dela Bug, — aşa sunt titlurile poemelor lui. „Lupt printre flăcări ca un zmeu, trupul ţării-i trupul meu", — „Sete valahă din vechi peceţi dărâmă cu pluguri cetăţi", — „Inainte! Să distrugem ura, să sfărâmăm încuietori de aur, să deschidem al victoriei tezaur şi să luăm pământu'n braţe, să-l iubim de-a dura" — şi „Nu sânt ceeace am fost, Transilvanie, sânt munte cu priviri pe orizoare —", — aşa sunt versurile lui.

„Sete valahă din vechi peceţi dărâmă cu pluguri cetăţi,
e timp de slavă'n Europa
[bătrână,
România stă cu hrisov istoric
[în mână.

n sete odulmecă ţările destin
e amestecă sângele cu vin,
ieptarul Ardealului cu spirit
[dac
pleacă frunţi spre-un semn
[fin veac.

Turnaţi pe flăcări, prieteni
[mei,
cuminecătura tăriei din grindei
ţărănesc, ce-ajută crucii
[tăiate'n pâine
despicări de gând, Românie
[de mâine!".
(Sete valahă, 32—33)

„Să fie cenuşa trecută prin sita celor patru vânturi / şi tihna să stea pironită pe cuele tărilor de cremene. / Azi durerea strămoşilor spânzuraţi de călăi prin vreme ne / cere cu glas carpatic să spălăm ruşinea rămasă'n gânduri.

Osânda trece cu pas de ură prin podişul milenar rănit. Cât mai înainte ne poartă destinul spre zările'ntinse, / croim cu piepturi hărţi mari în adâncimi de stepe necuprinse/şi'ntoarcerea fi-va oare spre visul nostru veşnic neîmplinit?

Haiduceşte numărăm stelele ce cad pe hotare de foc, / iar cu săcurea lumii isbim puternic în fruntea balaurilor să ne ştie / şi-apoi cu braţe de titani cuprindem toată valahă glie, în care inima noastră bate căutându-şi un istoric loc!".
(Neastâmpăr, 66—67)

„Prin ogeaguri pe sub duzi
te strig, frate. Nu m'auzi?
Eu te-aştept şi n'ai venit,
frate, frate părăsit.

Cât de lungă-i ziua rea,
cât de mare-i durerea
crestată'n răboj şi'n an,
frate'ntru gând ardelean.

Doar undreaua cerului,
duce duhul dorului
vestitor, peste munţi şui
la Horia cu morţii lui.

Doamne, adu stele'n cupă
şi un vânt care să rupă
zăgazuri dintre câmpii
să te văd frate că vii'.
(Frate'ntru gând ardelean, 82—83)

Aşa sunt poemele lui ION TH. ILEA.

Inrădăcinat în solurile cele mai esenţial ardeleneşti, poetului nu de mult apărutei INTOARCERI nu-i pot fi indiferente anumite nedreptăţiri de neuitat. Esteticul pur, detaşat de crâncena realitate, „esteticul" — „refugiu" în incantaţia cultivată în şi pentru cercuri literare închise, obosite, sceptice şi extaziate de alcoolurile distilate la culme ale versului rece, — acest estetic îi e strein lui ION TH. ILEA. Pe el îl frige împilarea de care au parte fraţii şi-l halucinează geamătul lor. El ia cu amândouă mâinile lutul ogorului, bulgărele de cărbune scos de mineri din măruntaiele munţilor, albastrul cerului şi obrajii fetei ardelene şi le mângâie, le simte aproape de sufletul său, ca pe nişte zeităţi autohtone, şi le pune în vers, aşa cum sunt ele şi nu altfel, necernute prin sitele sensibilităţii.

Cine caută strune'n surdină la *Ion Th. Ilea* şi nuanţe şi „trouvaille"-uri, îi va închide cărţile desamăgit.

Cine caută legănări de vers melodic, rime rare şi sonorităţi plăcute numai urechii, îi va închide cărţile cu desamăgire.

Poezia lui ION TH. ILEA nu are nimic din genul irizat al stihurilor moduiate minor. Poezia acestui poet ardelean e expresie directă a unui fond sufletesc necorupt de şcoli şi dogme poetice. Şi poate nici expresie a unui fond numai psihic, ci gest integral şi instinctiv al omului viu, strivit de apăsarea dorului, cutremurat de viziunea zilei de azi şi numai arc de oţel întins înspre zarea mai dreaptă a zilei de mâine.

Această zi de mâine este aceea pe care vesteşte şi către care SE INTOARCE ardeleanul ION TH. ILEA, cântăreţ al comorilor rurale, al gloatei, al setei valahe şi al cerului de foc.

Rebarbativ ca formă, mustrător de conştiinţe şi imperativ ca fond, poetul acesta pe care, când l-am văzut pentru prima dată, l-am crezut revoluţionar, a dat literaturii noastre unul din cele mai frumoase documente lirice pentru frământările şi năzuinţele româneşti actuale.

TRAIAN CHELARIU

Cântec de tristeţe

Frunte bătută de vânt şi de ploi,
Seninătatea nimeni să nu ţi-o întunece,
Toate câte am pătimit amândoi
Peste bucuriile altora or să lunece.

Lenă tristeţea umbră să dee
Doar inimei care prea mult a sperat...
A sufletului nostru timidă scânteee
Va luci mâine pe un cer mai puţin înnorat.

Suferinţa de astăzi, mâine va fi bucurie,
Nu suntem singuri pe acest drum...
Cine ştie, ramura de măslin adusă solie,
Ne va face să uităm cele ce suferim acum.

Din lacrimile prelinse pe-ale obrajilor alei,
Cântecul de astăzi ca un imn va odrăsli,
Iar gândurile vor sbura ca nişte porumbei
Şi din cei de acum, trist nimeni nu va mai fi.

GEORGE PĂUN

Nopţi în spital

Tot întunericul din lume parcă'l strâns
In camera cu zidurile reci şi 'nalte.
Tăcerea străjueşte, ca un plâns,
Din pragul lumii celeilalte...

Ca o cangrenă urcă peste munţi
Şuvoiul nopţii care ne cuprinde.
Doar câte-o stea singurătatea,
La patul morţii, dacă mai aprinde.

In gândul nou se 'mpăştie odihna,
Ca seva 'n rădăcinile adânci:
Simţim pământul că-şi deschide tihna
Şi ne aşteaptă liniştit pe brânci.

LUCIAN MIRCEA

HORAŢIU

Sclavului

Persanul fast eu îl urăsc, copile.
Nu-mi plac mlădiţe ce'ncununu. Tu
Să nu mai rupi târzii trandafiri
Din parcuri, nu.

Ci simplul culege-mi-l, mai bine.
Nu-ţi stă nici ţie rău — slujind astfel,
Şi nici, la umbră 'n vie, mie care
Beau fără ţel.

In româneşte de
NICOLAE PREDESCU

CANTECE NOUI

Semne ciudate

E bine să pleci singur la drum, pentrucă în acest fel n'ai nici să te miri, nici să te temi, cand la o raspantie te afli iarăşi numai cu tine, departe de toţi ceilalţi, care încercaseră să ţi se alăture. Tovarăşii de drum sunt de toate felurile. Sunt din aceia care te întovărăşesc din dragoste sau din pasiune, precum sunt alţii care vin cu tine de nevoe sau din interes. La dreptul vorbind, nu ştiu ce să spun, ca să nu mint: să mă ferească Dumnezeu şi de unii şi de alţii, pentrucă singurul tovarăş de preţ e acela care e adus alături de tine de credinţă. Ceilalţi, oricât de agreabili ar fi, sunt nişte simpli intruşi. Nu m'am gândit încă niciodată că ar putea să vină o clipă, în care o asemenea catalogare ar deveni utilă sau rodnică. Şi nu mă gândesc nici măcar acum.

Dar privind puţin în urmă, dincolo de clasicele şi tradiţionalele delimitări ale unui eventual „AN NOU", am rămas totuşi surprins de oboseala apoetică, de care-i simt cuprinşi pe cei mai mulţi dintre camarazii şi prietenii mei. Rândurile acestea, spre deosebire de altele de odinioară, nu vor să fie nici un apel, nici o îmbărbătare. Am avut din belşug prilejul să constatăm că aceste „acte de prezenţă" nu sunt bune la nimic. Fiecare îşi iubeşte bârlogul, nimeni nu vrea să fie deranjat din tabieturile lui, şi'n timp ce-şi fumează mucul de ţigare sau îşi zornăe veniturile, poesia se stinge undeva, într'un colţ de uitare, desuetă şi indecentă în sărăcia ei. Nu ştiu cine va ceti aceste rânduri, dar sunt sigur că dacă vor cădea sub ochii cutărui sau cutărui poet blazat, el îmi va întinde mâine o mână flască şi inutilă, ca pentru a respinge un îndemn care ar putea fi şi o tentaţie. O, boema lirică de eri trebue uitată şi amintirile ei încuiate sub zece lacăte în cel mai ascuns loc. Avem haine malagambiste, mâncăm acum de şase (6) ori pe zi, încasăm şi câte-o mică leafă, avem furnizori la scară — la dracul deci cu poesia şi cu strigoii care vor să ne-o treacă mereu pe sub nas, ca pe-un păcat al unei tinereţi năsdrăvane şi inconştiente!

Am spus că nu ştiu cine va ceti acest articol, dar ştiu foarte bine pentru cine l-am scris. In jonu, poate ca greşesc puţin, încercând să tulbur atâtea lirice susceptibilităţi, atâtea foste speranţe, atâţi plănuitori de asedii, care se mulţumesc astăzi cu gloria unui volum de acum câţiva ani şi cu o eventuală carte de vizită, pe care numai ironia ar putea să-şi imprime adevărata pecete. Dar să lăsăm umbrele să doarmă...

Cei câţiva poeţi, MAI TINERI decât noi, care ostenesc în acest loc, alături de unul care încă n'a ostenit, ostenind, pot să fie siguri că pe ei îi iubim cu mult mai mult şi dacă nu „mai m... mai adânc, decât care suind la etaj... junşi în turnul d... în Olymp.

Bătăliile nu se ... nindu-te. Somnul ... reumatici iar vers... şi dans. Neîncrezător de eri, nu ne mai ... osteneala să clădim alţii, dar aşteptăm îngerii negri, cu aripi de smeu, fapturi apocaliptic de frumoase, să vină cu o altă poesie, cu un vers care se aude numai dincolo de vis, şi să înunde lumea cu cântecul lor nou.

Iar ceilalţi, cei ce se scoală cu ziua'n cap şi fac madrigale sunătoare lunii pline, să-şi aducă aminte că forma ultimă a desăvârşirii e moartea şi că ediţiile definitive şi statuile se află mai mult prin librării şi cimitire. Iar ei erau viaţa!...

ŞTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacţie, adăogându-se pe plic: pentru Ş. B. şi răspunsurile: *Paul R., M. Mih., D. Ropot, Marian D., M. Vasil., Cristian C., Mel. V. A., Geo Alecs., A. D. Murg., Rădan D. L., Fănel M., I. Dc., Mircea Nmt., O Bilu. I. Deladoli. Gh. Fulga:* Nu. *N. Ver.:* Da. *I. Goga, E. Păc., Victor F.:* Altele.

Liviu Rebreanu

Autorul articolului despre Liviu Rebreanu, pe care-l publicăm mai jos, d. Cavit Yamaç, este un tânăr scriitor turc, dobrogean după locul naşterii, care a debutat anii trecuţi cu o plachetă de versuri romaneşti: „Gulbet", semnată G. Arabolu. Acum, poetul de odinioară G. Arabolu este unul din colaboratorii revistei săptămânale „Servetifünum" („Comoara ştiinţelor") din Istanbul, care a intrat anul trecut în al cincizecilea an de apariţie.

D Cavit Yamaç nu s'a înstrăinat totuşi sufleteşte de ţara în limba căreia şi-a publicat primele versuri. Cu entusiasm şi devotată pricepere dsa contribue mai cu folos la cunoaşterea şi răspândirea literaturii noastre în Turcia, decât ar putea-o face iniţiativa oficială cea mai bine intenţionată. Zilele trecute ne-a trimes primul roman românesc tradus în limba turcă: „Asilmişlar Ormanı" („Pădurea spânzuraţilor") de Liviu Rebreanu, apărut într'o bibliotecă de autori străini care cuprinde până acum opere de André Gide, D'Annunzio, Heinrich Mann, Emily Bronte, A. J. Cronin şi alţii.

Romanul „Pădurea spânzuraţilor", tradus de fratele corespondentului nostru, d. Ziya Yamaç, a fost „foarte bine primit de publicul nostru cititor şi de criticii noştri" — ne informează d. Cavit Yamaç.

Ne mai scrie că pe lângă volumul de nuvele originale „Deliorman" şi esseul „Itinerar turcesc", apărute, va mai publica pe curând două volume, cuprinzând unul: „Tălmăciri din lirica română contemporană" iar celălalt: „Prozatorii români contemporani".

Iată o activitate pentru care i se cuvin tânărului confrate turc, laudele şi întreaga noastră recunoştinţă.

Primul roman românesc tradus în turceşte, Pădurea Spânzuraţilor, aduce înaintea cititorilor turci un nume nou: Liviu Rebreanu. Numele acestui scriitor român, care se aude pentru prima oară în ţara noastră e al unuia din personalităţile literare cele mai de frunte, ale cărei scrieri constitue bunul mai multor limbi.

Prima sa carte, cuprinde nuvelele adunate subt titlul Frământări (1912).

Pe urmă a scos mai multe volume de nuvele: Golanii (1916); Mărturisire (Buc. 1916); Răfuiala (Buc. 1919); Norocul (Buc. 1919); Catastrofa (Buc. 1921); Oameni depe Someş (Buc. 1936).

Insă activitatea cea mai de seamă a lui Liviu Rebreanu a fost în domeniul romanului. Primul lui roman, Ion început în 1915 şi publicat în 1920, în două volume, a însemnat o dată importantă pentru evoluţia romanului în literatura română. După 1920, în fiecare an, Ion ieşia în mai multe ediţii, devenind una din cărţile cele mai cetite ale literaturii româneşti.

După Ion, Rebreanu a scris următoarele romane: Pădurea Spânzuraţilor (1922, astăzi la a XII-a ediţie); Adam şi Eva (1925); Ciuleandra (1927); Răscoala (1932); Crăişorul (1929); Jar (1934); Gorila (1938).

Rebreanu are în acest curent epic şi câteva piese de teatru durable: Cadrilul, comedie, (1929) şi Apostolii. Apoi o serie de note de călător e publicate în anul 1930, sub titlul Metropole.

Liviu Rebreanu poate fi socotit cel mai de seamă scriitor epic al ţării sale. El are o viziune arhitectonică a scrisului, căci înainte de a-şi făuri operele şi le schiţează conform unui plan prestabilit. Aceste planuri şi schiţe ţin de arhitectură, fiind studii în sine şi scriitorul nu începe lucrul înainte de-a fixa schema faptelor pe care voeşte să le însufleţească. Acest scriitor român e unul din autorii stăpâni cu desăvârşire pe materialul cu care lucrează. In opera sa, această caracteristică şi adâncă, corespunde totdeauna, în aceeaşi măsură, cu sufletul oamenilor.

Opera lui Rebreanu e oglinda psihologică a ţăranului român. In romanele Răscoala şi Ion, ţăranul român e înfăţişat în mod convingător, cu caracteristicele sale sufleteşti, în adevărata structură lăuntrică. Pădurea Spânzuraţilor e o carte de un puternic realism psihologic. Rebreanu a încercat chiar romanul metafizic scriind Adam şi Eva. Dar mai târziu, nepotrivindu-i-se acest gen, l-a părăsit.

Concepţia artistică realizată în operele sale epice poate fi rezumată astfel: „Nici artă pentru artă, nici artă pentru societate, ci pur şi simplu artă cu talent" Talentul firesc e mai presus de toate, numai el poate să fie criteriul adevărat al procesului estetic. Artă înseamnă crearea de oameni naturali şi de viaţă naturală. Viaţa oamenilor într'o operă de artă e vie, în măsura puterii talentului care a plăsmuit-o.

Un stil înflorit, nu spune nimic. Deasemenea, un poate fi vorba ca opera de artă să fie numai decât morală, căci e destul să fie umană.

Scriitorul român care a pornit dela aceste concepţii artistice, a zugrăvit ţăranul român, cu o putere expresivă de neuitat în romanul Ion. Ion e Mehmet al nostru. Ion şi Süleyman din romanul Yaban („Străin") a lui Yakub Kadri sunt rude. Problemele veacului stau pe primul plan pentru Liviu Rebreanu. Cu Pădurea Spânzuraţilor el revine mereu asupra acestor probleme. Rebreanu a scris acest roman imediat după prima sa mare operă. Problema pământului, problema sângelui, problema iubirii, moartea, sunt chestiunile ce preocupă pe autor.

In Pădurea Spânzuraţilor, care poate fi socotit ca un frumos exemplu al romanului de război, Rebreanu a avut înaintea ochilor psihologia, caracterele, umplând schema romanului cu fluidul liber al faptelor. Pădurea Spânzuraţilor e cartea problemei Ardealului, care veacuri de-arândul a fost prilej de examen pentru Români. Autorul a ştiut să se folosească de prilejul de a fi asistat la prăbuşirea sgomotoasă a unui mare imperiu, a imperiului austro-maghiar. Eroul acestei romane un român neaoş, s'a născut, a crescut, a studiat, ajungând să fie un ofiţer cu simţul datoriei şi care-şi lasă sentimentele sale totdeauna pe planul al doilea; în felul acesta, cartea e drama sufletească a lui Bologa, omul datoriei înainte de toate.

Insuşirea cea mai de seamă a lui Rebreanu, în acest roman, este că pe cât e de local ca atmosferă, pe atât e de universal ca semnificaţie. Romancierul, cotorindu-se în labirintul sufletesc al eroului său, cutreeră pe drumurile întortocheate ale creaţiei, umblând cu paşi siguri.

Cursul vieţii în romanele lui Rebreanu e liber; romancierul lasă pe seama eroilor săi desăvârşirea logica a evenimentelor. Caracterele şi oamenii apar ca nişte purtători de acţiune ce se formează ulterior, dela sine, impunându-se astfel cititorului.

De aceea, Pădurea Spânzuraţilor e dela început şi până la sfârşit operă de caractere şi de acţiuni.

Eroii autorului român vorbesc şi se mişcă, aşa cum ar fi o întreagă societate. Cel mai bun exemplu în acest sens e romanul anului 1907, Răscoala. Autorul a dat prin această operă epică cea mai mare creaţie a sa Zugrăvind psihologia mulţimii prin diferite persoane, redă minunat reacţiunea poporului, ţărănesc faţă de ciocoi.

Prin Pădurea Spânzuraţilor, biblioteca noastră de traduceri din literaturile streine se îmbogăţeşte cu un mare roman.

CAVIT YAMAÇ

(Articol apărut în revista „Servetfünun" („Comoara Ştiinţelor") din Istanbul, nr. din 13 şi 20 August 1942).

Vedenii

Un nas turtit pe un geam rece,
cap buclat auriu, sbârlit, şi doi
ochi verzi şi visători în negura
ceţei...

Cerul cenuşiu s'a lăsat greu
pe Dunăre.

O fantomă sparge zidul desgribulit strângând haina pe el,
un om se apleacă la marginea
apei, bâjbâind lotca ce-o trage
sub ponton, unde se clatină lin.

Pădurea în ghirlande plumburii, se profilează pe zidul violet:
se întunecă viaţa zilei.

Licuricii unui vapor: stele
somnoroase pe Cerul căzut înbufnat.

O vulpe şireată fuge din vizuină şi aleargă oprindu-se la
pândă spre cotineaţa cu păsări
a cantonierului, unde va face:
„mac, mac..." Chemând raţa la
taifas, o va lua apoi în gură şi...
ospăţul bun, asigurat.

Două luminiţe aprinse în capul
dihaniei fumurii ce grăbeşte
spre marginea pădurii... Ochii
verzi se fac mari, nasul se deslipeşte brusc de geam, gura deschisă gata să ţipe şi mâinile în
aer se apără de vedenii.

ŞERBANA H. TARTEA

Personalitate şi literatură

(Urmare din pag. I-a)

In ce priveşte dirijarea în afara literaturii a activităţii literare, aceasta se opune hotărît lucrului literar vrednic de acest nume. O literatură dirijată în modul acesta este menită să se istovească după oarecare trecere de vreme şi să piară ca literatură de creaţie — chiar dacă ea continuă să existe ca mijloc de exprimare a unor adevăruri sau neadevăruri ce nu au de face nimic cu fenomenul literar.

In epoci cum sunt acelea despre care vorbeam mai sus, talentul, simplul talent, poate să existe, să producă, să strălucească. Şansoneta, comedia uşoară, drama sentimentală şi poezia ocazională pot înflori cu succes şi să dea chiar, în limitele speciei lor restrânse opere remarcabile. Romanul, poezia de concepţie, comedia satirică, dimpotrivă, cu greu pot să prospereze în asemenea vremi. Activitatea criticei literare este şi ea stagnantă. Sunt vremurile în care foiletonul activităţii este în deosebi cultivat. Lucrările de istorie literară, critica trecutului cum spunea Albert Thibaudet, precum şi teoriile de estetică literară se pot şi ele naşte într'o vreme de constrângere a activităţii spirituale. Dar materialul pe care ele îl mânuesc, aparţine de preferinţă tot trecutului.

„Numai talentul nu poate face un scriitor", spune undeva Emerson. Şi tot el adaugă: „Trebue ca în dosul unei cărţi să fie un om, o personalitate care, prin naştere şi calitate, să garanteze lucrurile scrise".

Afirmaţia lui Emerson este desigur absolută. Ea se referă la marile culmi ale scrisului literar. Dar scrisul literar numără puţine culmi, numără în schimb multe plaiuri minunate şi multe agreabile văi. Acestea nu trebuesc uitate şi privite cu îngâmfată îngăduinţă. Goethe, în versurile pomenite mai sus, nu face din personalitate un apanaj exclusiv al culmilor. Personalitatea, în sensul pe care îl dă el, înseamnă ceiace este propriu fiecărui om ca individ nu ca membru al colectivităţii înseamnă aşa dar individualitatea umană care se opune topirii în colectiv. In acest sens general, orice om are o personalitate, adică, mai exact, are personalitate orice om care are conştiinţa individualităţii lui. Când vorbim de personalitate suntem întotdeauna inspiraţi să ne gândim la personalitatea de calitate, la individul excepţional, la culmi. Dar nu numaidecât la culmi s'a gândit Goethe când, în strofa următoare celei citate mai sus, spune:

Jedes Leben sei zu führen,
Wenn man sich nicht selbst vermisst;
Alles Können man verlieren,
Wenn man bliebe, was man ist.

(Orice viaţă este bună
Când nu-ţi uiţi de tine însuţi;
Poţi să pierzi în viaţă totul,
Numai să rămâi ce eşti.)

Este desigur aici un precept de viaţă, cu o valoare umană generală şi pe care omenirea de azi poate sau nu să-l urmeze, după cum va sufla vântul vremii. In literatură însă, fie când e vorba de culmi, de personalităţile excepţionale, fie că e vorba de plaiurile şi de văile atât de preţuite şi de plăcute, versurile lui Goethe exprimă o normă riguroasă şi severă, care trebue să fie urmată cu sfinţenie de orice scriitor. Scrisul literar nu poate exista fără respectarea acestui principiu de existenţă care este libera desvoltare a personalităţii — valoare, cel puţin în literatură, permanentă.

AL. PHILIPPIDE

Actualitatea şi permanenţa valorilor

Intoarcerea din război

Dela război, exact spus: din război chiar, m'am deprins să deosebesc între ştiinţa şi cunoştinţele despre un lucru. Deosebirea fiindu-mi, de un folos cu totul personal mă îndoiesc că ar putea sluji şi altora, tot aşa cum cred că experienţa, aceea intimă, sufletească, poate fi de vreun ajutor şi altcuiva decât aceluia care a trăit-o el însuşi. Fiind însă ceva despre care se poate vorbi omeneşte cuviincios, voi încerca acum, fără cochetărie de vorbe şi fără falsă pudoare, ceea ce s'ar putea numi o mărturisire, lipsită de orice intenţie demonstrativă în vederea vreunui efect oarecare.

Mi-aduc aminte de acea stranie singurătate fizică şi mai mult de cât fizică de care m'am simţit cuprins în prima zi a războiului. Cunoştinţele toate câte le aveam mi-am dat seama deodată că nu-mi mai erau de niciun ajutor, ca şi cum nici n'ar fi fost vreodată. Parcă se desprinseseră ca un stol unanam, dintr'un climat neprielnic, cu acea fâlfâire elegiacă din aripi, a versurilor poetului, fără să apuc măcar să iau aminte şi să le fac un semn de prietenie, la despărţire. N'ciodată n'am fost mai înfrigurat de o aştep.are şi niciodată ca atunci aşteptarea n'a fost mai răspătită parcă. Acuma ştiu ceea ce cu doi ani în urmă presimţeam doar, conjuz: că nu eram numai în război, dar că războiul intrase în mine, se instalase ca la el, era în mine ca un instinct veterar sau ca un dor, a cărui fiece clipă era atât de plină în ea însăşi, încât cel care puteam fi atunci se măsura exact cu cel care ar fi putut fi oriând, oriunde, în orice altă împrejurare. Nu era vorba firească şi nici nu putea fi de un eu patriotic, social şi cu atât mai puţin... publicistic. Nici măcar de unul sentimental. Ci un eu simplu omenesc, aproape fără identitate cu el însuşi şi hotărît lucru, fără nici o obligaţie autobiografică. Imi dădeam să mănânc şi mă lăsam să dorm, când nu mai aveam încotro, nedumerit şi cred chiar că amuzat—cât puteam fi şi cum puteam — de acea ciudată alteritate. Cât despre amintirile de până atunci nu ştiu ale cui mai erau, eu simţindu-mă numai depozitarul lor, căci toată experienţa mea trecută numai abuziv o puteam numi a mea, ea nefiindu-mi încorporată, nefiindu-mi adică în corp, — corporalitatea fiind singura mărturie vrednică de crezut a identităţii personale.

Am avut atunci intuiţia corporalităţii ca mijloc de cunoaştere şi de interiorizare a cunoştinţelor. Am înţeles ce poate să însemne cu adevărat ştiinţa despre ceva, ştiinţa care este un lucru personal şi intim, altceva cu totul decât cunoştinţele care sunt ale tuturor şi ale nimănui anume. Ştiinţa aceea străină spiritului sistematizator şi care n'ar putea fi elaborată nici popularizată pentru uzul celorlalţi.

Omul social numeşte a sa, personală, o experienţă al cărei conţinut îl formează într'o proporţie covârşitoare servituţile relaţiilor de societate. Învăţătura — nu spun cultura — e una din aceste servituţi, una din cele mai puţin aparente ca atare. Rezultatul învăţăturii este — cu foarte rarele excepţii — pseudoştiinţa şi pseudoexperienţa. Insul învaţă să pună în relaţie o sumă de abstracţiuni, lipsite de cea mai slabă urmă de corporalitate, al cărei sens chiar, pare să-l fi pierdut. Idealurile lui sunt idealuri de arheolog, când nu sunt de retor. Umanismul universalist, radios de ştiinţă in-corporată, ajunge să fie pretext de erudiţie bibliografică pentru cărturarul zilele noastre, vrăjit de acea nătângă mistică a cărţii — a cuvântului împăiat — ca obiect de lux şi de luxurie tipografică, într'o societate în care totul este prilej de literatură, totul se tipăreşte. Şi, negreşit, sunt pacifişti, aceşti rentieri speriaţi şi beneficiari ai unei spiritualităţi de multă vreme confortabilă, fără riscuri şi fără răspunderi, dar pentru care alţii au luptat să o cucerească. Cei cari practică războiul ca pe o vocaţie rasială sau istorică au măcar pentru ei satisfacţia lucrului bine făcut, iar pentru ceilalţi scuza de a fi ştiut ce vor şi de a fi vrut ceea ce ştiau. Dar ceilalţi, iubitorii de pace, spirite libere şi neconformiste, „antimilitariştii" — aceştia ce au făcut ca să purifice şi să facă respirabil climatul infernului moral al societăţii politice moderne?

Dar nu e acum ceasul socotelilor şi nici prilejul accentelor puse la locul cuvenit. Să vorbim deci ca şi cum n'ar fi încă. Să vorbim despre altceva. De pildă despre acea ştiinţă intimă şi intuitivă a prezenţei şi esenţei corporale omeneşti, a criteriului identităţii corporale, ca unul de orientare printre lucrurile omului.

Ştiinţa corporalităţii nu se uită. Nu se uită nimic din ce se învaţă la şcoala păndei unanime a trupurilor înălmăşite în război, şi mai ales extraordinara, inegalabila revelaţie a sângelui. Dar cum aş putea să uit vreodată acele intuiţii sau revelaţii ale sensoriului despre valoarea corporalităţii ca şansă de întrecunoaştere? Nu ştiu dacă morala socială are de făcut ceva cu asemenea ştiinţe, dar pentru morala particulă a celor cari ca şi mine, vor fi trăit astfel de experienţe nedorite şi necăutate anume, folosul lor nu va fi pierdut.

N'am auzit pe nimeni văitându-se că spiritul i-ar putea fi ciuntit la un moment dat, dar câtă suferinţă reală pentru un sfârc de carne, muşcată de schije sau glonţ! Cu ce tandreţe grijulie se tot interesa un soldat care a murit într'un pat de spital, lângă mine, atins în măduva spinării, cu picioarele paralizate, recomandându-le atenţiei celorlalţi: „Picioruşele mele! Ia vezi camarade ce faci cu picioruşele mele!" Dacă asta-i cu adevărat suferinţa care doare şi dacă suntem toţi convinşi de acest lucru, atunci cine se angajează pe răspundere să împuţineze prilejurile acestei suferinţe? Dar nu în literatură, care suferă ea însăşi de lirismul şi metafizismul tremolat al poeţilor impotenţi şi al filosofilor reformaţi, — ci între oameni.

MIHAI NICULESCU

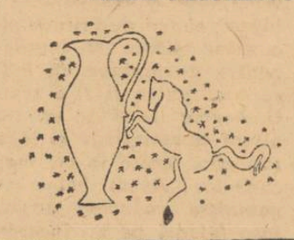

Dacă ar fi fost cazul, ce trebuia să salvăm?

Presupunem că, — act final al tragicei încleştări de pe fronturile lumii, — asupra realizărilor spiritului omenesc s'ar abate un potop nelertător, distrugând toate acele bunuri pe cari ne-am deprins a le numi şi considera fundamentale şi absolut necesare pentru umanitate.

Mai presupunem că omul, salvat într'o nouă arcă biblică, ar rămâne totuşi, înzestrat cu toate acele calităţi şi facultăţi psihofizice de cari s'a folosit spre a se ridica, din stare adamică, până la cugetarea unui Platon sau Kant, în plan speculativ, până la viziunile şi cuceririle cele mai sublime ale ştiinţei de azi, în plan teoretic, şi până la televiziune şi aviaţie stratosferică în planul înfăptuirilor practice.

Presupunând acestea, ne întrebăm: Ce ar mai putea şti, crede şi spera un astfel de om?

Răspunsul e prompt şi categoric: Totul!

Presupunerile sunt însă pure presupuneri. Civilizaţia şi cultura umană, — adică inventarul material şi sufletesc al omului, indiferent de rasă, apartenenţă etnică, indiferent de cult şi credinţă sau înit politic, — nu pot dispare decât odată cu el: omul.

O „termitizare" a fiinţei omeneşti, o închidere a ei în angrenaje biologice imuabile, „termitizare" de care se teme un Keyserling spre exemplu, nu este cu putinţă. Ar trebui să intervină cine ştie ce cataclism de proporţii cosmice pentruca o astfel de mutaţie să se producă. Omul nu este nici termită, nici furnică, nici albină. Cu tot instinctu-i de vietate sociabilă, insul omenesc mai e individualitate înzestrată cu apetituri şi disponibilităţi pronunţat individualiste, — egotiste şi egoiste, — neputând sta nemuritor şi rece odată ce s'au pus sau se pun la cale anumite măsuri ce-l privesc direct şi personal.

De „termitizare" să nu ne fie trică.

Dar dacă civilizaţia şi cultura umană, în sensul lor de inventar material şi sufletesc, nu pot muri decât odată cu omul, ceeace moare, din veac în veac sau din mileniu în mileniu, sunt civilizaţiile şi culturile. Civilizaţiile şi culturile foarte înaintate şi foarte rafinate ale unor popoare trecute de meridian şi nemaiputând prinde şi opri presiunea, barbară dară viguroasă, a popoarelor aflate abea în dimineaţa istoriei lor.

Se impune, deci, întrebarea: Ne găsim noi, albii, sau cei puţin o parte dintre albi, în tăbăra celor în declin sau în fluxul neamurilor ce abea-şi desfăşoară forţele?

Dacă ne găsim pe panta care coboară, nu există nimic ce ne-ar putea salva dela dispariţie.

Dacă, dimpotrivă, urcăm, nu poate exista putere care să ne oprească ascensiunea.

După toate semnele, omul alb şi, în primul rând, albul depe continentul european, trece printr'o uriaşă criză s,au, mai bine zis, printr'o serie foarte complicată de crize uriaşe, dară se găseşte încă în ascensiune.

Omul alb este acela care va hotărî fizionomia lumii de mâine precum a hotărît-o şi pe cea de ieri.

Dotat cu antene sufleteşti cari îl leagă cu tainele cerului şi dotat, deopotrivă, cu o raţiune ancorată riguros în realităţile pământeşti cele mai rigide, europeanul nu este nici numai homo faber şi nici numai un visător căzut în extaz în faţa absolutului. Ori, „raiul pe pământ",

„vârsta de aur" a mileniilor ce vor veni, pot fi instaurate numai de cei ce stăpânesc amândouă registrele valorilor, cel al bunurilor fizice, prime în ordinea urgenţelor şi cel al bunurilor metafizice, prime sub specie aeternitatis.

Stăpânind aceste două domenii, omul alb îşi construieşte toate certitudinile de câte are nevoie şi-şi garantează toate permanenţele.

Şi nu este întâmplare că între aceste permanenţe ale europeanului, cele dintâiu sunt permanenţele esenţial umane: Ordinea, respectul muncii, cinstirea operelor de artă şi cugetare, nevoia de egalitate în faţa legilor, necesitatea de a te simţi frate în comunitatea în care trăieşti dară şi absoluta nevoie de libertate înţeleasă în sensul cel mai nobil al cuvântului.

Pe deasupra tuturor acestor permanenţe se boltesţe, asemenea cerului înstelat, necesitatea de adorare a unei Divinităţi care, cumulând toate puterile şi virtuţile imaginate de mintea umană, să reprezinte, dincolo de orice posibilitate de control raţional, potenţarea lor la infinit.

Omul alb este şi vrea să rămâie nu o tangentă a acestui infinit ci perpetuă năzuinţă către el.

Dacă ar fi dat cazul ca, după războiul actual, omul alb sau, în parte, europeanul, să fie pus în situaţia de a trebui să-şi salveze civilizaţia de sub foc şi moloz, atunci nu zidurile ce se pot reclădi trebuie salvate cu orice preţ, — chiar şi cu preţul vieţii, — ci ordinea, respectul muncii, cinstirea operelor de artă şi cugetare, egalitatea în faţa legilor, dragostea de aproapele nostru, libertatea şi, mai presus de toate, calea către Divinitate.

Totul ce este şi se numeşte tehnică, se poate împrumuta sau învăţa şi dela alţii odată ce le-ai pierdut, — dacă însă ţi-ai pierdut lumina sufletului eşti orb în vecii vecilor.

TRAIAN CHELARIU

D'alog despre realismul eroi

(Urmare din pagina I-a)

SCRIITORUL. — Ca să rămânem la arte, observă mai întâi că burghezia, contrar tuturor marilor epoci ale omenirii, n'a fost măcar în stare să transforme peisajul, cum spune Ernst Jünger, n'a ştiut adică să construiască nici catedrale, nici Versailles. Nu şi-a putut închipui măcar, un Mansard, un Lenôtre.

SOLDATUL. — Da, epoca aceasta a transformat Versailles într'un muzeu, ea visa să facă din lumea întreagă, un imens muzeu, adică un mormânt al oricărei vieţi. In lipsa artiştilor, ea avea critici de artă, de istorie, de literatură, soiuri de ciocli însărcinaţi să facă operelor care năşteau, o soartă postumă, de oarece nici o artă nu trăia după un fel normal, într'un schimb reciproc cu societatea acestei epoci.

SCRIITORUL. — Din această stare de lucruri rezultă marea singurătate a artistului. Desigur, romanticii descoperiseră poezia dar ce loc li se atribuia? Şi cât a durat înflorirea lor? Unul dintre caracterele distinctive ale epocii era acela de a vroi să facă din lume un fel de paradis în care ar domni securitatea şi confortul, aceste două cuvinte magice ale reclamei americane, ilustrate deopotrivă când era vorba de automobil, ca şi de brici.. Tot ce putea să ameninţe această securitate şi acest confort era isgonit fără milă.

Nu erau admişi nici Dumnezeu nici Diavolul, se negau toate puterile elementare ale vieţii, se scuturau de ele şi le închideau în faimoasele concepte de progres şi de evoluţie. Marii poeţi, un Rilke de pildă, proclamau totuşi că această lume factice a raţiunii nu era cea adevărată, că omul nu era la el în această lume de claritaţi definite. Şi Rilke refuza să moară confortabil, renunţând la toate mecanismentele care i-ar fi putut linişti durerile-i groaznice; vroia să aibă moartea sa şi nu moartea în serie, confortabilă şi anonimă pe care i-o oferea ştiinţa.

SOLDATUL. — E în această moarte a poetului o măreţie care mă atinge adânc. A stat faţă în faţă cu marile dureri, aceste puteri elementare ale vieţii pe care o purta în el. El a fost adevărat până la capăt.

SCRIITORUL.—Şi a fost singur.

SOLDATUL.— Dar care artist demn de acest nume n'a fost singur?

SCRIITORUL. — Romancierul care comunica cu publicul său, fiindcă el a creat singurul gen corespunzător societăţii unei epoci care, în lipsa unei arhitecturi monumentale, în lipsa unei tragedii, avea acest gen al romanului corespuzând instrucţiei gratuite şi obligatorii.

SOLDATUL. — Istoria acestui gen literar ne va da istoria epocii burgheze.

SCRIITORUL. — Intr'adevăr, romanul este o oglindă, privindu-i bine istoria, regăseşti în ea toată viaţa acestei epoci.

SOLDATUL. — Este o artă să scrii romane?

SCRIITORUL. — Romancierii îţi vor spune că este chiar arta prin excelenţă a epocii lor deoarece tinde să înghită, să înlocuiască toate celelalte genuri. Dar ştii că Paul Valéry de pildă, care ştie încă ce este un artist demn de acest nume, a refuzat întotdeauna să admită romanul în ordinea artei, socotindu-l ca un gen impur.

SOLDATUL. — Puţin interesează dealtfel discuţia asupra acestui punct; e prea vizibil, dela începutul romanului modern, adică dela romanul lui Balzac, că ambiţia scriitorului este să îmbrăţişeze imaginea variată a unei societăţi, să re-creeze această societate.

SCRIITORUL. — Curios lucru, re-creind-o, el o disolvă. Iată, de pildă, Balzac, monarhist convins, partizan al dreptului de primogenitură, catolic credincios, care ar fi vrut să contribue prin opera sa la restaurarea valorilor tradiţionale, n'a reuşit decât să de viaţă unor Rubempré, unor Rastignac. Şi Vautrin, nu este deja tipul omului care, proclamând voinţa de putere, pe seama sa însăşi, va grăbi descompunerea societăţii?

SOLDATUL. — Astfel, romanul contribue la dizolvarea societăţii, favorizând un individualism furios care duce necesar la un fel de atomizare, la o pulbere de indivizi. Şi toate valorile, toate credinţele cad deopotrivă în pulbere. Asta m'a făcut să tresar, când te-am auzit vorbind de intenţia ta de a pune valori deoparte, din care mâine să se poată hrăni.

Dacă vrei să-mi ştii părerea îţi voi spune că din aceste grămezi de pulbere s'a şi ridicat, prin minune, o forţă nouă. Trebue că o vezi, eu particip ea cu totul în alt fel.

Ultimul războiu chiar, dădu la iveală un tip de om, care fiin că trăise în marile bătălii tehce, în infernul acestor bătăchiar în mijlocul puterilor elementare ale vieţii, era gata trăiască nu numai în primejdi dar cu voinţa de a deveni s pânul acestei tehnici, de a verna forţele tehnice.

Sfârşitul ultimului război, capacitatea democraţiilor de creia o ordine, de a guverna sensul deplin al cuvântului, ducea dovada că o altă stirpe oameni trebuia să vină, spre îndeplini transformarea tolă pe care tehnica modernă iscat-o, spre a instaura stabtatea unei guvernări noi — că spre a da naştere unei soţăţi noi, unei noi civilizaţii.

*Ernst Jünger, autorul cmai bune cărţi asupra ultimăzboi şi care e şi de astă cpărtaş, a arătat în „Lucrarul" *), sensul adânc al anpe cari-i trăim.*

SCRIITORUL. — Şi iată o cfirmare a vederilor acestea, re-ţi va face plăcere. In „Psances du Roman", Roger Clois arată cum, după ce au ctribuit la dizolvarea societ„copiii haosului" se gândesczămislească o ordine. Ascsă-ţi citesc un fragment:

„Sub o formă sau alta, ei dică Montherlant, Saint-Expéry, Ernst von Salomon, lraux, Plisnier etc.) cântă daritatea virilă, devotamebărbaţilor unul pentru altul, dată ce o credinţă comună lgăduie să privească în adirecţie. Ei aspiră la o pitudine împărtăşită, concedin ce în ce mai puţim că poexiste solitari. Ei auziseră nându-se că nimic nu e preţios decât să se păstreze ponibili şi ei n'au găsit bucât în angajarea voluntrse recomandase să fie aiînşile: ei au căutat cărui să se devoteze. Fiindcă înt deau un vid atât de perfecatunci când încercau să găsească în ei trebuinţe de satisfcât l-ar fi urmat pe dimai degrabă decât să se nuiască cu propriul lor neaSOLDATUL.—Sunt lucrurcare le-am simţit întotdeau „Terre des hommes"[1]) e încul meu de merinde, alătucartea lui Jünger.

SCRIITORUL. — Şi iată câteva rânduri în cari veiconfirmarea celor ce nu înă să mi le spui:

Caillois vorbeşte despre pirea formelor colective aleţii şi despre aspectul pe cvor lua: „...din faptul că tatea va să renască în cea nu va mai lăsa răgaz idului; fiindcă-i rar ca în trile ei de tinereţe, ea să-reze altă fervoare decât acecare i-o inspiră. Ea nu latunci de ales decât între ziasm şi exil. Cine nu esdicat de val, pe acela nuteaptă decât să rămână părăsit pe un ţărm pustiu,nimeni care să-i audă nici să aibă milă de chilui. Din nou a venit o epoarhitectură, de construcţipiramide şi catedrale. Cicontribue nici cu spiritul cu braţele la întreprindermană se exclude din comuşi se usucă, întocmai cfrânte care nu mai prsevă. Va găsi el măcar forurască? Ci moare mai deconsumându-se".

SOLDATUL.—Adevărat, adevărat. Şi ce bucurie mine să cred că tu nu vei ne o creangă frântă.

SCRIITORUL.— Nu ştiu încă, dar i-adevărat că suaproape de tine decât gâS'a întors timpul ca să gem frăţeşte pe tragicii căci dacă mâine nu va loc pentru roman, fiindcăva face corp cu societatea va mai fi vorba pentru ela distanţă ca să o consau să o judece din afară posibil, pentru prima oaveacul al 17-lea, să vedenăscând tragedia.

Soldatul. — *Să spui ceste presupune curaj. Damulţumit să văd în tine intelectualul mereu amde beţia cuvintelor, de bestracţiei, ci, cum ar spunger, un realist eroic.*

RAINER BIE

*) Ernst Jünger: „Der AHerrschaft und Gestalt".

[1]) Antoine de Saint E„Terre des hommes".

Despre marile înoiri

(Urmare din pagina I-a)

Nu se poate nega faptul material al coincidenţei acestor mişcări cu o prosperitate economică şi cu un anumit progres social. Dar bogăţia explică în chip potrivit o artă utilitară, produs al civilizaţiei materiale, şi nici de cum o atât de profundă mişcare a spiritelor, cum a fost aceea adusă de Renaştere şi de umanism. Revoluţia aceasta trebue să aibă temeiuri mult mai adânci, decât simpla explicaţie a unei împrejurări materiale.

Mă voi opri mai mult asupra constatării cu care am început. Toate marile înoiri sunt rezultat ale unei epoci de criză, corespund sau urmează imediat unei stări de excepţională frământare. Asupra acestui fapt nu se poate insista îndeajuns într'un spaţiu atât de limitat. Câteva constatări se impun totuşi. Renovarea spiritului grecesc se face la umbra evenimentelor capitale prin importanţa lor istorică şi hotărîtoare pentru soarta Greciei, războaiele împotriva Perşilor şi războaiele Peloponezului. Eschil a luptat la Marathon şi poate şi la Platea, şi a scris una dintre tragediile lui cele mai vestite, *Perşii*, în onoarea vitejilor luptători de la Salamina. Activitatea dramatică a lui Euripid corespunde cronologic cu cele două războaie ale Peloponezului. Intre unul şi altul se întinde întreaga mişcare spirituală greacească, atât de fertilă în urmări. In cercetarea istoriei, ne-am obişnuit să vedem sau unul sau altul dintre cele două aspecte ale lui, sau faţa zâmbitoare sau cea încruntată a zeului Ianus. Adevărul e însă deosebit de ideile noastre obişnuite. Războiul, tulburarea politică, n'au făcut să tacă Muzele decât pentru o clipă, pentru clipa de pregătire care avea să dea mai multă şi mai mare eficacitate glasului lor.

Dacă trecem la Renaşterea italiană, aceeaşi constatare se impune. Din punctul de vedere politic, secolele al XV-lea şi al XVI-lea sunt desigur cele mai grele şi mai bogate în lupte politice şi în rivalităţi de tot felul, din întreaga istorie a Italiei. Seculara luptă dintre Ghelfi şi Gibelini a dus pe încetul la fărâmiţarea energiilor locale, apoi la instaurarea câtorva dinastii de potentaţi care, de cele mai multe ori, şi-au păstrat domnia numai prin brutalitate şi prin mijloace tiranice. Peste toate acestea se suprapune, odată cu sfârşitul secolului al XV-lea, lupta franco-spaniolă pentru supremaţia în Peninsulă, luptă care însângerează timp de o jumătate de secol destinele Italiei.

Tabloul istoric e sumbru; cu toate acestea rivalitatea dintre Ghelfi şi Gibelini n'a împiedicat severa muză a lui Dante să se hrănească din chiar aceste lupte, după cum măruntele ambiţii locale şi necontenitele svârcoliri ale tiraniei ameninţate de pretutindeni, n'au putut împiedica formidabila înflorire de artă, de ştiinţă şi de poezie ce caracterizează tocmai această epocă de tulburări.

Secolul lui Ludovic al XIV-lea e îndeobşte considerat sub aspectul lui spectacular, sub specia grandoarei şi a solemnităţii. Ce reţinem mai cu seamă dintr'însul, sunt Versailles şi literatura clasică, baletele Regelui-Soare şi puternica expansiune a spiritului francez în lungul şi în latul continentului european. Cu toate acestea, medalia are şi un revers. Războaiele s'au ţinut lanţ tot timpul îndelungatei domnii a gloriosului monarh. Lucrul e ştiut, dar rareori s'a făcut apropierea între războaie şi literatură. Numai lipsa de obişnuinţă ne împiedică să concepem apariţia *Cidului* lui Corneille în plin război de treizeci de ani, a primei cărţi de *Fabule* ale lui La Fonteine, a *Avarului* lui Molière şi a lui *Britannious* de Racine (aceasta din urmă cu un an deosebire), în clipa chiar în care se încheia pacea de la Aix-la-Chapelle. Războaiele din Olanda, Edictul din Nantes, certurile religioase în jurul jansenismului, a quietismului şi a gallicanismului, umplu a doua jumătate a domniei lui Ludovic al XIV-lea. In 1688, *Caracterele* lui La Bruyère apar în anul în care începe războiul Ligii de la Augsburg, căruia îi urmează, în cei din urmă ani ai acestei domnii, lungul şi istovitorul război pentru succesiunea Spaniei. Din punctul de vedere al situaţiei interioare, lucrurile nu se prezentau totdeauna sub aspecte mai surâzătoare Victoria făcea cu greu faţă corinţelor războiului şi ale păcii, vremurile chiar se arătau protivnice, căci iarna din 1709, de pildă, a rămas în analele istoriei ca una din cele mai grele din câte a cunoscut omenirea. Cu toate acestea, un singur lucru rămâne din domnia lui Ludovic al XIV-lea, gloria literară care, mai curând decât războaiele pierdute sau câştigate, a asigurat pentru multă vreme Franţei preeminenţa în Europa.

Acelaşi lucru se poate spune despre mişcarea romantică, reprezentată de poeţi care au copilărit în sgomotul tunurilor victorioase ale Primului Imperiu, care au trăit apoi marea tristeţe a prăbuşirii Franţei şi care au urcat, la douăzeci sau la treizeci de ani, pe barcadele Revoluţiei din 1830. Din crizele străbătute în spaţiul unei generaţii de Franţa rând pe rând republicană, imperială şi constituţională, s'a creat o spiritualitate nouă, care poate fi considerată, cel puţin în parte, ca o rezultantă tocmai a acestor împrejurări.

Iată dar că marile crize politice sau militare n'au împiedicat înflorirea spirituală. Dimpotrivă, voi îndrăzni să spun că asemenea crize, departe de a o împiedica, o favorizează, prin aceea că pun problemele sufleteşti şi intelectuale cu mai multă acuitate şi cer mai grabnice deslegări. Odihna implică totdeauna oarecare lene, o greutate în a ajunge la expresia căutată. Frământarea comunică dimpotrivă o stare de tensiune şi o nevoie de activitate care se cer neapărat realizate. In acelaş timp, epocile de criză incitează la reflecţiuni mai adânceite asupra tuturor marilor probleme; în felul acesta, condiţiunile sunt create pentru a facilita progresul gândirii. Că instrumentul lipseşte şi că greutăţi de tot felul împiedică imediata comunicare a acestei gândiri, lucrul acesta mi se pare indiscutabil; tocmai de aceea se poate urmări, până la un punct, un anumit decalaj între fenomenul politic şi cel cultural, cel din urmă venind la o mică depărtare în timp după cel dintâi, adică atunci când condiţiile materiale îngăduesc exprimarea normală a sumei de reflecţiuni înmagazinate în epoca de criză.

In felul acesta, ajungem la concluzia că frământarea nu face să tacă Muzele. Ea e din contră fermentul activ şi hotărîtor, mustul care, aşezat cu timpul, va da ţării de vin vechiu a marilor înfloriri spirituale. Deaceea suntem în drept să aşteptăm şi de data aceasta o înoire, o îndrumare spre noile orizonturi pe care le căutăm.

Cu ce vor semăna aceste orizonturi, e desigur greu de hotărît de pe acum. Dar cine caută idealurile viitoare departe de ceeace suntem astăzi, se înşeală. Inoire, prefacere, transformare, însemnează toate reluarea unui vechiu material şi îmbrăcarea lui într'o haină nouă, sub care însă trupul rămâne acelaşi. Nimeni din noi nu poate fi altceva decât ceeace este. Niciuna dintre marile mişcări spirituale ale trecutului n'a schimbat esenţa materialului de gândire, ci numai l-a considerat din alte puncte de vedere. Renaşterea italiană n'a fost o revenire la antichitate, pentrucă tradiţia antică şi clasică nu fusese pierdută în Italia nici chiar în vremurile cele mai întunecate ale veacului de mijloc. Clasicismul francez n'a prefăcut altceva decât materialul de gândire al clasicismului antic, care-i era de mult asimilat prin mişcarea umanistă, veche de două sute de ani. Singurele noastre revoluţii literare, cea a *Daciei Literare* şi cea a semănătorismului, nu sunt decât interpretări noi ale unor esenţe vechi. Aici mai mult decât oriunde, mitul lui Anteu devine realitate. Puterile nu vin din aer, ci din atingerea cu pământul. Intinerirea e un contact mai prelungit cu contingenţele imediate, e ridicarea la o potenţă superioară a ceeace suntem în realitate.

Lucrul acesta e atât de adevărat, încât confirmarea istorică nu întârzie să se ofere. Toate mişcările spirituale care s'au adresat aiurea decât pământului propriu, au dat greş, sau cel puţin n'au adus rezultatele ce s'ar fi putut aştepta de la ele. Moda galică în Spania din secolul al XVIII-lea, anglomania franceză şi italiană din acelaşi secol, sunt mişcări vaste, cu întinse ramificaţii, cu multiple aspecte şi manifestări, dar a căror fertilitate pentru culturile respective nu se poate compara cu aceea a mişcărilor naţionale. Dimpotrivă, mişcările care se folosesc de pilda străină ca de un punct de plecare pentru promovarea propriilor puteri, sunt cele care au lăsat o dâră mai adâncă în trecutul cultural al omenirii. Romantismul german, de pildă, sau generaţia de la 1898 în Spania, sunt tot atâtea adânciri ale propriei esenţe, coroborate cu experienţe din alte literaturi, dar punând la contribuţie în felul cel mai potrivit posibilităţile imense ale sufletului naţional.

Deaceea mi se pare cu cale să căutăm adevărurile viitoare aproape de noi. Intocmai ca vechiul filozof grec, toată zestrea noastră ne urmează pe drum. In bagajele străine nu vom găsi decât material de schimb. Inoirea însă trebuie să vină de la noi, dela ceeace a fost şi trebue să rămână al nostru, din bogăţia, multă sau puţină, din care ne-am hrănit puterile şi până acum.

ALEXANDRU CIORĂNESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484

Nr. 2 —

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23 - 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 2
Miercuri 20 IANUARIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

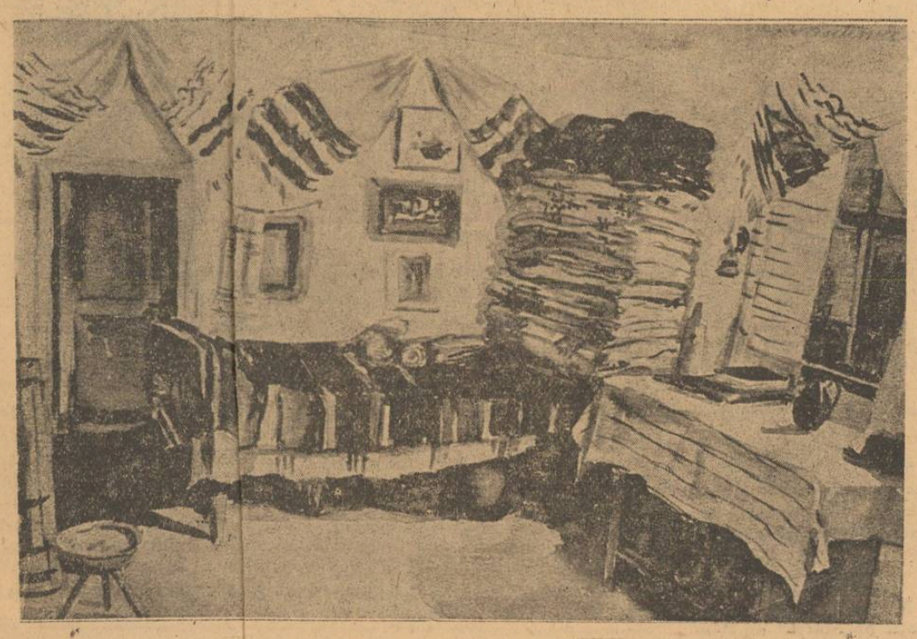

CLARA CANTEMIR — Interior de casă țărănească.

Montherlant sau viziunea sportivă

de COSTIN I. MURGESCU

Intr'o epocă de chinuitoare căutări, în care apele sufletului s'a turburat sub vârtejul unei aprige voințe de limpezire, mi se pare de un real interes descoperirea chipurilor sub care omul de astăzi ne s'ar putea să imprime pecetea sa socului. In fond, toți câți știm că războiul la care participăm este mai mult decât un fapt politic sau militar, păstrăm convingerea că se va sfârși cu biruința unui alt om. Uom care a dospit în anii lungi de frământări sociale și politice ai acestui secol și căia războiul n'a făcut decât să-i prefațeze să-i grăbească apariția.

Dar cum va arăta acest om, care vor fi coordonatele lui spirituale — iată ceeace încearcă să afle, un ceas ai de vreme, toți cei ce se socotesc îndreptățiți a da expresie tendințelor vremii lor. Și a mai socoti pe cei cari cred că pot sa înșiși profilul sufletesc, căruia realitatea viitorului să-i dea viață...

Acestor preocupări se poate încadra, cu oarecari rezerve [1]), scrisul din ultimul timp al lui H. de Montherlant. Fără îndoială, romancierul din „Les bestis" sau „Les jeunes filles", din „Le Songe" și eseistul din „Les Olympiques", nu a metamorfozat dintr'o dată în filosof etic. Mărturisesc că îmi este greu chiar să-l eticheta drept „gânditor politic", care ar fi dacă ar fi o firmă mai puțin exigentă ar fi totuși prea potrivită.

In primul rând, pentru scriitorul francez nu gândește politic, ceea ce nu este deloc o injurie pentru un adevărat artist. Cu atât mai mult cu cât nu vrea gândească astfel. Nu vreau să anticipconcluzia la care vom ajunge, afirmând căiunea sa socială și spirituală este apoli. Vreau numai să subliniez că Montherlacade numai întâmplător (și totuși întâi de neînlăturat pentru orice creator cu conștiința deplină a rostului său) sub raza insului cercetărilor noastre.

Dacă nu este un gând politic, Montherlant gândește însă sucul întâmplărilor politice. Privirile sascurmă ruinele țării prăbușite și sufletul bibat de dragoste pentru Neamul său, frământă sub semnele de întrebare ale lor viitorului. Condiții prealabile care ațuesc oricând un intelectual în compamentul politic. Și-l obligă aproape să găsească o altă lume și mai ales un alt om, patriot al său. Ori aici este isvorul tutu operelor de gândire și filosofie politic Este isvorul, dar nu sistemul.

Și Montherlant este numa isvor. De aceea, afirmând că nu este gânditor politic, nu ne putem opri totle a ne ocupa de viziunea sa, care îmbrază un alt om, o altă lume și mult mutin, un alt Stat

*

Căutând să caracterizez r'un început această viziune, nimic nu ma părut că o definește mai precis ca acetribut „sportiv". O viziune sportivă a ii este deci, pentru noi, viziunea lui herlant, nu pentrucă în geografia acesumi sectorul sportiv (adică al desăvârșirice) ar avea locul predominant, ci pentretica și ritmul vieții pot fi destul de corelate cu etica și ritmul stadionului.

Este în faptul acesta nu exceptional câștig de prestigiu pentru ceeace nu ne-ar interesa și nu ne-ar pupa aici — ci o împăcare între una dilitățile evidente ale societății și proble spirituale ale aceleiași societăți de a împăcare plină de înțeles pentru întâmpinarea unei lumi noui.

O lume crescută în această atmsoferă de încordări și întreceri, de continuă mișcare, în care afirmarea este rod al unui permanent efort, „lucrat" pe fundamentul obligatoriu al calităților native, de entuziasm și contopire în ritmul echipei, lume în care tinerețea și vigoarea handicapează categoric celelalte participări. Liniile acestea aspre sunt valabile nu numai pentru aspectele sociale, ci și pentru cele spirituale.

Pe amândouă aceste planuri, dar în special pe cel de al doilea, lumea gândită de Montherlant amplifică și dă sens vieții — închisă în miniatură — pe stadion

Insăși stilul său, mi se pare acela al unui genial reportaj sportiv, în care cu vioiciune, cu îndeobște nepermise divagări în amănunte inutile și alte ori cu paranteze care spun mai mult decât o carte întreagă, cu o ușurință care pare că alunecă peste tot, deși la timp știe să pună în relief ceeace trebue; un reportaj care în loc să îmbrățișeze reprizele unui match de box, le îmbrățișează pe cele ale luptei unui om nou care se pregătește să plaseze ultima „directă" unei lumi în complet „grogy", pentr a folosi termenii disputei sportive. Impresia aceasta ne-o lasă în special cartea sa ultimă, „Le Solstice de Juin" [2]) singura din opera scriitorului prezentând interes pentru preocupările semnalate la început.

*

Caracterizarea noastră, periculoasă oarecum pentru creditul de care o atare *viziune* s'ar putea încrednici în fața unora, ne obligă dintru început la o sumară trecere în revistă a legilor de viață ale omului care ar domina această lume nouă.

Și prima trăsătură care sugerează imaginea acestui „om nou" ni se pare a fi aversiunea sa pentru nuanțe. Viața nu există decât trăită integral, nuanțele omoară viața, o pun în epubreta analizei și o fărâmițează. Observând drept cauză primă a disoluției „ordinului de cavaleri", fundat împreună cu alți tineri de aceiași vârstă, la sfârșitul războiului trecut, imixtiunea nuanțelor, Montherlant pune dintru început degetul pe isvorul „morții în viață". Știu, devenise aproape o condiție intelectuală subtilitatea nuanțelor — dar constatarea aceasta nu exclude câtuși de puțin pe aceia că pentru un om *viu*, nuanțele sunt inaccesibile. Ele nu apar decât odată cu astmul...

De altfel, văd o strânsă legătură între nuanțe și deprimare. Complicând la infinit viața, nuanțele îi dau și un gust amar, iar cavalerilor lor, o oboseală pudrată. Dimpotrivă, lipsa nuanțelor dă coloratură optimistă, seninătatea tinereții. De aceea nu mi s'a părut nimic mai firesc după constatarea morții „ordinului" (și mi se pare că între acest termen și tinerețe, se poate pune ușor semnul =), decât ca Montherlant să se adreseze tineretului francez din ceasul prăbușirii cu acest îndemn la descrețirea frunții : *„De la désinvolture ! Dans la France de l'été 1940 !" Oui, surtout dans la France de l'été 1940* (p. 53).

Un îndemn care oricum ar putea fi socotit ridicol, dacă resorturile sufletești ale acestui om nou nu s'ar hrăni din conștiința forței lui. O tărie sufletească de cremene, care fără îndoială are numeroase contingențe cu forța fizică. Etica stadionului este o etică bărbătească (și oare nu este semnificativ în această privință, disprețul total al lui Montherlant pentru ceeace constituesc elementele femenine ale structurii omenești ?), dură, în care elementul forță are rolul principal. De aceea autorul nu are pentru „cei cu — gustul — curajului", pe care totuși îi recomandă compatrioților săi,

1) Rezervele se referă la ul în care am pus noi problema acestedințe manifestată în gândirea contemană. Montherlant pleacă mai puțin dealități socialo-politice pe care să le me și nu vrea să dea concluzii în ac realitate, „tipului" gândit de el.

2) Ed. Bernard Grasset. Paris 1941.

(Urmare în pag. 2-a)

TRADUCERILE Apărarea elogiului

II de G. C. NICOLESCU

Un alt aspect sub care pot fi privite traducerile este nu numai acela al unor iluzorii urmări nefaste, dar în deosebi al unor reale și însemnate foloase. Este ciudat cum laturile acestea sunt cu atâta insistență eliminate din cadrul discuțiilor ce s'au purtat, încât cel ce le-a urmărit a putut să se întrebe, fiindu-i greu să bănuiască ignoranță în probleme așa de elementare, dacă nu e vorba de ceva rea credință.

Nu e nevoie să mai reactualizăm cât datorește formațiunea și unitatea limbii naționale traducerilor, cele mai multe făcute evident în alte scopuri cu totul decât cele semnalate mai târziu că au fost atinse. Dacă chestiunea unității limbii românești este una rezolvată, nu tot astfel se poate spune despre aceea a formațiunii ei, fără ca aceasta să o așeze într'un complex de inferioritate. Căci orice limbă nu e niciodată nu desăvârșită, dar nici definitivă. Ea este în continuă evoluție și necurmat își caută noi forme expresive, astfel ca prin valorificarea tuturor virtualităților latente să se poată comunica cele mai rafinate subtilități ale gândirii. Când scriitorii noștri au încetat demult să mai aibă, ca Eminescu, Slavici și Coșbuc, măcar pasiunea sintaxei, care totuși nu era totul, neîndoelnic că nu există exercițiu mai bun pe care poate să-l facă cineva pentru a descoperi nu numai echivalențe nuanțelor noi ce se cer exprimate, dar toate tainele și posibilitățile limbii noastre, decât traducerile. Pe această cale, pe de o parte, limba își află tot mai mult din răsunetul întregei sale claviaturi ; iar pe de alta, scriitorul devine dintr'un simplu „povestitor" un adevărat creator, atent și conștient mânuitor al complicatului material linguistic de care se servește, înțelegând că are în fața sa pentru a da expresie un material viu, cu problemele sale, cu valoarea sa și că nu este indiferent chipul cum îl selecționează și utilizează pentru efectele de artă sau chiar psihologice ce se vor obține.

Dacă nu ar fi decât simpla consecință a considerării limbii ca factor hotărîtor dintr'un punct de vedere în realizarea operei de artă literară sau a îmbogățirii ei cu forme noi expresive, și tot s'ar justifica din plin necesitatea traducerilor. De fapt, oamenii de bună credință, obișnuiți să privească problemele literare nu numai cu obiectivitate dar în deosebi și printr'o prismă adecuată fiecăreia, și dau seama că ele sunt de un netăgăduit folos pentru experiența literară, a scriitorilor și a cititorilor deopotrivă, ceea ce nu este lipsit de importanță, căci unii condiționează pe alții. Intr'o conferință despre Heliade Rădulescu, rostită nu prea de mult la radio, d. Prof. D. Popovici, specialistul în Istoria literaturii române dela Facultatea de Litere din Cluj-Sibiu, spunea aproape textual : „Traducerile operelor de mare însemnătate i se impuneau lui Heliade cu necesitate, căci numai punând la îndemâna cititorului român ma le opere străine se putea aștepta creațiunea unora similare".

Acum ca și atunci, scriitorii ca și cititorii nu cunosc prea multe limbi străine, în niciun caz pe toate. Dacă ar lipsi traducerile, creatorilor le-ar lipsi contactul cu numeroase capodopere ale literaturii universale, care pot influența concepția de artă și desvoltarea lor spirituală. O literatură nu poate încremeni în formele prime ce le-a cunoscut și nu poate, fără ca lucrul să n'aibă urmări nefaste, rămâne închisă în hotarele ei etnice, iar un scriitor afară de rare excepții, se condamnă la sterilitate sau mediocritate, și păcătuește față de literatura neamului său dacă rămâne străin de bogatele roade ale culturii universale, dacă nu încearcă să polarizeze în el cele mai variate experiențe de artă. Stima și chiar admirația ce o avem pentru multe opere literare românești ca și dragostea adâncă pentru tot ce este național nu pot împiedica însă pe niciun om obiectiv să-și dea seama că nu e mimic mai firesc ca noi să fim ceva mai în urma altor literaturi și culturi, pe de o parte ; iar pe de alta că viața literaturilor nu stă niciodată în loc, că și de am fi absolut la nivelul Occidentului adesea am afla teme noi, tipuri noi, probleme noi în literaturile străine și am fi nevoiți să le cunoaștem, să ni le apropiem. Prin asemenea contacte, scriitorii învață că și din felul cum „se face", cum se „construește" povestirea se pot scoate efecte uneori foarte puternice. Este aici un netăgăduit câștig pentru evoluția literaturii noastre în care să o recunoaștem sincer între noi, atâtea lucruri fundamentale artei sunt uitate de o bună parte din scriitori. Nu mai puțin însemnat este aportul traducerilor prin lărgirea orizonturilor intelectuale ce o prilejuiesc, punând pe fiecare în fața nenumăratelor idei și probleme noi.

Cineva avea candoarea să afirme că traducerile nu aduc mimic nou în cultura românească. Este o întrebare dacă oamenii care dau astfel de verdicte trebuesc tratați cu indulgența pe care inocența ce o dovedesc în asemenea probleme o impune. Oricum, trebue lămurit că nu se poate o eroare mai gravă și o naivitate mai prost plasată. Căci nu e scriitor adevărat pe lume care să nu fi mărturisit singur cât de mut datorește creațiunea sa unui anumit curent, unui anumit orizont sau unei întregi literaturi de dincolo de hotarul neamului său. Nu poate fi vorba în acest cadru restrâns de a face incursiuni în istoria literaturii universale, nici de a mai reaminti titluri de cărți din actualitate traduse în limba română, care de altfel stau pe toate buzele, pentru a releva că realitatea este falsificată sau — ceea ce ar fi încă mai grav pentru cineva care se erijează în mentor — ignorată când se afirmă că traducerile nu aduc micio noutate în literatura noastră.

Nu trebue, de asemenea, acceptată fără replică nici afirmația celor care, mergând încă mai departe susțin că, în marea lor majoritate, aceste opere sunt mediocre ca valoare literară. Pentru a pune la punct și această nedreptate, nu e nevoie să fie invocat zâmbetul îngăduitor ale de mult tradușilor: Platon, Sofocle, Eschil, Shakespeare, Dickens, Goethe, Flaubert, Maupassant, France, Tolstoi, Turghenev, Dostoiewsky, Ibsen și atâția alții, nici a vechilor totuși recent tălmăciților : Cervantes, Manzonni, Walter Scott, Thackeray, Poe, Rilke. E suficient să opunem acestei necugetate afirmații numele ilustre ale epicei universale contemporane, din care s'a tradus cu o neegalată frenezie în ultimii ani, fără ca în asta să stea nimic blamabil sau alarmant, cum sunt: Baring, Huxley, Maugham, Mitchell, Galsworthy, Bromfield, Sinclair Lewis, Upton Sinclair, Cronin, Kipling, Bojer, Undset, Mauriac, Pearl Buck. Nimeni nu poate vorbi în cunoștință de cauză nu de ultimele tendințe și inovații ale genului, dar nici de evoluția lui în secolul nostru, fără să cunoască opera acestor scriitori. Cititori sau creatori români — nu cunosc toate limbile în care romanele lor au fost scrise. Pentru unii și pentru alții — pentru experiența și pentru evoluția lor — traducerea se impunea ca singurul mijloc de a le pune la îndemâna tuturor, cum se cuvenea cu un lucru absolut necesar.

Să nu se sperie nimeni că aceste opere sunt ceva mai recente, deși nu chiar atât cât cred cei ce se înspăimântă privind copertele. Chiar cei care se ridicaseră cu vehemență nu de mult contra traducerilor dela noi făceau unele concesii pentru „capodoperele"

Considerațiile de aici sunt continuarea celor publicate sub titlul : **TRADUCERILE (I)** în **Universul literar** Nr. 46 din 14 Noemvrie 1942, Autorul cere iertare pentru această lungă întârziere. De altfel, dacă cele două articole alcătuiesc un tot, fiecare are unitatea lui și poate fi citit independent de celălalt.

(Urmare în pag. 2-a)

Apărarea elogiului

Orice cultură e rezultatul unei lupte. E un adevăr rostit de Maiorescu, la care foștii lui elevi ne îndeamnă să ne întoarcem și ar trebui s'o facem cel puțin în ce privește vigilența cu care mentorul Junimii a vegheat asupra culturii noastre, spre a o feri de mediocritățile care, arborând faldurile cuceritoare ale patriotismului, nu numai că se strecurau, dar se și lăfăiau în brațele unei opinii publice needucate. Carența critică de azi se datorește lenei. O lene de a căuta adevărul și a combate eroarea, cum zicea același Maiorescu, de a examina și impune valoarea; o lene, combinată cu teama de răspundere, de a căuta și recomanda ceea ce este prețios într'o aglomerare de cărți care desminte faimosul dicton că muzele tac în timp de război; o lene ce-și află refugiul și escamotarea într'o comodă rumegare de idei generale, cae echivalează de fapt cu o dezertare din fața unei datorii. A ști că bălăriile sufocă și ascund vederii, printr'un consens laudativ al presei, în care serviciul de publicitate al editurilor tinde să elimine critica desinteresată, o floră rară ce crește neștiută, a avea conștiința că deții darul de a remedia acest impediment și a te ține totuși în espectativă, pentru a nu stârni împotrivă-ți un cor de voci vindicative, — aceasta înseamnă a trăda.

Unui public indus în eroare și aruncat pe valurile neîncrederii trebue să i se spună răspicat că uniformizarea prin elogii a criticei noastre e un impas trecător, că soarta prea blândă, care mângâie — ca să parafrazăm pe criticul citat mai sus de câteva ori cu intenția de a-l indica drept exemplu al criticei drepte — cu parfumul ieftin al lingușirilor majorității contemporane aproape deopotrivă pe toți cei ce înfiripă o pagină de literatură, se va schimba în viitor, rezervând nulității disprețul uitării totale.

Coborîrea elogiului și acolo unde meritul ce se cuvine răsplătit și consacrat nu există, acopere în cele din urmă de ridicul pe cel care îl primește și de rea credință pe cel care îl emite, bătând monedă falsă.

Funcția elogiatoare implică drept metodă de lucru discernământul, a cărui circulație e limitată. Incât elogiul nu trebue în niciun caz lăsat să ajungă un instrument pus la îndemâna oricui, pentrucă atunci devine, așa cum se întâmplă azi, un mijloc de laudă adusă oricui.

Salvarea elogiului înseamnă de fapt, dacă avem în vedere strânsa interdependență a lucrurilor, salvarea culturii noastre.

ION ȘTEFAN

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU — Macedoneancă

Cronica muzicală

CONCERTELE GEORGE ENESCU CICLUL DE SONATE

Printre cei mai mari dintre violoniștii timpurilor, George Enescu este poate singurul care să fi întrunit într'un chip atât de privilegiat, geniul compozitoresc, darul interpretării și experiența muzicală excepțională a unui mare șef de orchestră, dublat de aceea a unui veritabil pianist.

Acest apanagiu indică dela sine mijloacele de cuprindere violonistică realmente integrală a muzicii și cu precădere, față de artiștii mai puțin îmbelșugat organizați, a Sonatei.

Dacă în literatura de pură vioară, un mare violonist ajunge pentru a asigura arta, în Sonată se pun probleme de înțelegere structurală, de stăpânire a complexului celor două instrumente, de largă viziune de îmbinare, ceeace compozitorul, pianistul și șeful de orchestră, contopiți într'un uriaș muzician, pun în adevărată valoare și lumină.

Pentru noi, concertele de sonate ale maestrului George Enescu au reprezentat de aceea, în vasta d-sale activitate de concertist al vioarei, adevărate culmi.

Interpreții de înaltă clasă obicinuesc, în general, să-și caute un partener permanent cu care, după ani de studii, pot ajunge la un ansamblu desăvârșit.

Trebue să recunoaștem că pentru George Enescu, lucrul ar fi fost mai greu, amploarea repertoriului și a activității acestui minunat artist depășind posibilitățile, dacă nu propriu zis de realizare, dar în tot cazul de rezistența fizică, ale unui obicinuit pianist însoțitor, chiar dacă s'ar presupune că ar interveni din partea sa o totală renunțare la orice altă latură de manifestare instrumentală.

Pe de altă parte, chemând cât mai mulți din pianiștii noștri la colaborări, maestrul Enescu face să radieze printre toți unul din puținele stimulente pe care viața noastră muzicală le-o oferă și în acelaș timp pilde de înălțare în slujirea muzicii care le pot deschide nebănuite perspective.

Am înțeles deaceea, și acum, perindarea pianiștilor în memorabilele concerte de sonate ale marelui maestru.

Au fost, în ordinea concertelor, admirabilul Dinu Lipatti, care a prilejuit în total un concert de zile mari, d-na Silvia Șerbescu, o pianistă de superioară concepție și inteligentă stăpânire de resurse, d-ra Madeleine Cocorăscu, a cărei virtuozitate de vii porniri este tot de capacitate solistă, și d-ra Rodica Soutzo, o distinsă solistă, în cursul a patru concerte, în care capo d'opere din nobila ordine arhitectonică a sonatei au putut fi desvăluite în sensul și adâncimile lor de gând și simțire ascultătorilor, în tălmăciri de neuitat.

ROMEO ALEXANDRESCU

TRADUCERILE

(Urmare din pagina I-a)

străine. Decât că aici intervin alți factori care determină o anumită lărgime de vederi. In primul rând este faptul că judecarea și clasarea aceasta a fost de totdeauna un lucru foarte relativ, ca să nu zicem subiectiv; contemporanii au căzut veșnic greu de acord în privința lor, așa că e legitim să admitem depășiri ale aprecierilor individuale. Apoi, mai ales când este vorba de asemenea criteriu, să nu se cadă în altă mare eroare, socotind capodoperă numai ce s'a scris cu două sute de ani înainte.

O singură învinuire temeinică s'a adus traducerilor din ultimii ani. Poate tocmai pentrucă era temeinică s'a auzit mai rar, mai încet și s'a exploatat mai puțin — căci aici interveneau interese sau relații imediate și precise care trebuiau menajate. Era cea privitoare la calitatea traducerilor — și nimeni nu va putea să nu o subscrie, nu în sensul că astfel se aruncă o condamnare asupra tuturor celor făcute până acum, printre care se găsesc atâtea conștiincioase și unele chiar remarcabile, dar în sensul că aici se recunoaște punctul nevralgic al problemei, către care trebue să se îndrepte grija tuturor. Chestiunea traducerilor, ca toate cele ce privesc literatura, este însă una prea gingașe ca să poată fi rezolvată cu formule tranșante, un anumit bun simț special jucând rol deosebit de însemnat. Căci, oricât ar fi de prețioasă calitatea traducerii, „forma" în general, nu se poate spune că este totul. Alți factori uneori imponderabili, alteori insensisabli sau lesne de confundat intervin. Război și pace, oricât de prost tradus, rămâne superior celui mai izbutit roman polițist al zilelor noastre, în original chiar.

S'a invocat adesea în lupta împotriva traducerilor și un argument foarte actual și foarte respectabil în sine, de care însă s'a abuzat totdeauna, urmărindu-se prin el să se câștige disputele fără luptă, întru cât lumea nu poate sta împotriva lui și nu îndrăznește să-i riposteze. Este vorba anume de un anumit principiu național în numele căruia se condamnă și se înlătură tot ce este străin, proteguindu-se proprille noastre producții. Decât că, de data aceasta greșit se invocă acest principiu. Istoria literaturii noastre a mai cunoscut asemenea perioade și cuvintele lui Kogălniceanu din fruntea Daciei literare sunt desigur vii în mintea multora. Toate însă se cer privite sub unghiul timpului lor, ținând seama de legile implacabile ale evoluției, înainte de a face paralele și a trage concluzii. Dacă în epoca aceea se impunea cu necesitate, mai presus de orice, crearea unei literaturi naționale: „cantitatea" pentru a selecționa apoi „calitatea" ceea ce a determinat și cunoscutul îndemn al lui Helide de a se scrie cât mai mult numai să fie românește, lăsând la o parte pentru o vreme spiritul critic, acum lucrurile s'au schimbat. Incă dela 1855, una din cele mai lucide minți ale vremii, Alecu Russo, ridica un zăgaz înaintea puhoaielor revărsate în urma stăruințelor lui Heliade și Kogălniceanu, afirmând că a venit vremea în care critica să facă o severă cernere. Astăzi, cu atât mai mult, cerințele nu mai pot fi identice celor din prima perioadă a literaturii noastre moderne. Literatura națională există; scriitorii îi avem. Se cuvine să avem deci nu numai „cantitatea" ocrotită de un regim spiritual /protecționist, ci o „calitate" necondiționată. Această înaltă valoare literară pe care o căutăm este în funcție, în afară de talent, fără de care nu se poate, de limbă, de materialul intelectual, de experiența scriitorilor și de nivelul publicului. Toate acestea însă sunt favorizate, în mare măsură determinate de prezența traducerilor. Și Heliade însuși, care atât dorea o literatură națională, a simțit-o printre cei dintâi de la noi, căci el este inițiatorul publicării unei vaste colecții de asemenea opere.

Este bizar că argumentul din urmă și toate celelalte dinainte sunt abia acum scoase la iveală. Ani de zile librăriile noastre și chiar chioșcurile de ziare au fost pline cu o seamă de traduceri, începând cu Dekobra sau Leblanc și sfârșind cu cele din faimoasa colecție a „celor cincisprezece lei", inferioare ca valoare în sine, mediocre ca transpuneri în limba română, fără ca nimeni să ridice glasul. Deodată, ceva s'a răsturnat. Și atunci vocea conștiinței literare și naționale au început să o audă mulți din cei ce nu fuseră deranjați de aventurile lui Arsène Lupin, obligându-i să protesteze că ni s'au dat în limba noastră poemele lui Edgar Poe, Fântâna lui Morgan, romanele lui Dickens, Pe aripile vântului, Cristina Lavrandatter al lui Sigrid Undset, Moara de pe Floss al lui Eliot sau Țăranii lui L. Reymond.

S'a spus chiar, și desigur cu oare care patimă, deși de asemenea și cu dreptate, că se face un loc prea mare literaturii engleze. Să uită însă, aducându-se această învinuire, care în fond nici nu este una, cât e de normal, când ai nevoie de o anumită producție străină — și am arătat că traducerile literare sunt o necesitate reală, chiar dacă atâți din scriitorii noștri s'ar hotărî să devină ceva mai conștienți de menirea lor și de obligațiile ce le incumbă ca — să o cauți acolo unde este ea mai bună. Cine vrea să cunoască arta plastică nu poate ocoli tezaurele Italiei; cine este pasionat de muzică simfonică nu va uita niciodată pe Bach, Brahms, Beethowen, Mozart și că Germania nu poate fi înlăturată din acest domeniu; cine, în sfârșit — evident, enumerarea nu este limitativă — vrea roman trebue neapărat să-l ceară în deosebi epicei anglo-saxone care, de la începutul secolului XIX chiar, la un moment dat cu slaba concurență a lui Balzac, mai târziu cu mult mai puternica rivalitate a romanului rus, iar dela 1900 încoace aproape fără contracandidat serios, ocupă primul loc în evoluți genului.

Dincolo de relațiile trecătoare ale oamenilor sunt permanențele valorilor absolute ideale. Nici unul din dușmanii Angliei n'a renunțat la vreo descoperire tehnică militară, la vreun preparat farmaceutic, la vreo opeație chirurgicală sau la vreun anumit aparat util, din scrupule, pentrucă se datora unui Englez sau unui American, după cum nici dincolo nu s'a renunțat la nici unul din progresele datorite geniului german. Cu atât mai puțin este firesc să renunțăm la operele de artă care într'adevăr se ridică la înălțimea de unde nu mai se zăresc deosebiri mărunte pe care de altfel oamenii fac toate eforturile să le evidențieze. Un Italian, și nu unul de mâna a doua ei Giovanni Papini, spunea: „Prin opera lor umilă, traducătorii săvârșesc o faptă mai înțeleaptă și mai de preț decât diplomații și decât societățile națiunilor". Același lucru se poate spune despre cel ce dirijează un concert de muzică străină despre cel ce o interpretează, despre atâți alți artiști sau despre medicul militar care salvează viața inamicului rănit și prizonier. Căci sunt anumite lucruri care devin bunurile omenirii. In prezența lor, sub strivitoarea lor generozitate fără hotar, uneori oamenii își amintesc că sunt frați și chiar că sunt oameni. Se apropie, se înțeleg; uneori sfârșesc prin a se iubi, în orice caz prin a se stima. E trist că unii din cei ce țin condeiul în mână pot crede că asemenea adevăruri tocmai în domeniul spiritului n'ar fi valabile.

G. C. NICOLESCU

Măști și reflectoare

Teatru în contratimp

De nenumărate ori ne-am gândit la oboseala care ar putea să-l cuprindă pe spectatorul nostru în urma fortuitei lui angrenări în pulsațiile molcome ale teatrului bucureștean. Cât despre cele trei scene oficiale din provincie, dat fiind activitatea lor subordonată „tonului" Capitalei, cuvântul nostru ar fi de prisos și ar irita mărimile artistice vizate. Or, departe de noi plăcerea unui proces deschis fetelor bătrâne, care și-au investit zestrea în garderoba anacronică a amorezului tomnatic cu cilindru și ghete cu nasturi, pe numele lui spus la zile mari, Teatrul Românesc.

Nu vrem altceva decât o înșiruire ca într'un panopticum a studiilor cameleonice impuse Teatrului de afacerismul oamenilor greșit intenționați, și cari socotesc misionarismul scenei drept uger elvețian — după presbitismul, inerent spun dumnealor, stării de spirit pe care o trăim. Spectatorul de azi primește orice, așa dar! Confirmarea o avem seară de seară: teatrele joacă cu cassa închisă! Dar tr stețea pe care o respiră rândurile confraților, nu ne-o explicăm altfel, decât în urma sinusoidalei cu coborîri vertiginoase care marchează nivelul real zărilor prezentate în doi ani de război întru schimbarea la față și la suflet a unei lumi.

Cred că cei cari urmăresc bărbătește Teatrul Românesc, — și în sfera „teatru" noi înglobăm două noțiuni: textul pentru scenă și spațiul scenic — că scurgerea în timp a Spectacolului teatral românesc se petrece asemănător mecanismului unui orologiu care deși indică timpul inițial ora 4, clopotul sună numai 3 lovituri.

Pentru orologiu, iscusința ceasornicarului face sincronizarea și indoiala în convenționalism dispare.

Pentru teatru, mâna Statului trebuie să armonizeze; acolo unde investește capital, să impună o întrebuințare fericită și realizările să-și deschidă larg pieptul în fața spectatorilor. Să înfrunte superficialismul și în ciuda unor seri cu săli goale — să țină afișul! Numai astfel teatrele de trenă și-ar alcătui repertorii și s'ar îngriji de realizarea lor în așa fel ca să contrabalanseze inițiativa oficială.

Teatrele particulare, după registrul financiar al fiecăruia, ar alcătui atâtea trepte pe care spectatorul să urce spre o îmbogățire spirituală.

Natural că inițiativa trebuie să pornească de sus în jos!

Trebuiesc piese în spiritul vremii sau care să mărturisească similitudinea aceloraș frământări, să anticipeze, — fără fanfaronadă!

Teatrul Național să reia „Ingerul a vestit pe Maria" de Paul Claudel și „Clopotul scufundat" de Gerhard Hauptmann; să țină afișul „Iph geniei la Delphi" și al „Mirrei"; „Hamlet" și „Don Carlos" să fie întineriți și desburgheziți;

Să se reia „Demonul vesel" al lui Dragoș Protopopescu, „Suflete tari" de Camil Petrescu, premiera acelui superb „Danton" al aceluiaș! — e de ajuns cât înscriem din goana stylo-ului — atât, cu pretenția cinstită a omului care arată coptura de pe grumazul ființei pe care o iubim: Teatrul.

Poate că n'am mai asita la mici conflicte schițate pentru gustul burghez, stropite cu muzică de filo-vaxilești, și sortite efemeridelor spectaculare de teatru familiar.

Pe lângă misiunea Teatrului, aparent liniștitoare față de frontul sângelui, s'ar întâmpla pregătirea minunii minunilor: schimbarea omului! fără de care brațele ciuntite ar însemna o zădărnicie.

Pentru că noi credem în rostul acestei a doua biserică — teatrul.

Așteptăm un semn!

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Un muzeu slovac

Alături de muzeul național slovac din Bratislava, în care sunt cuprinse mărturii din toate domeniile vieții și realizărilor acestui popor, un alt foarte viu și felurit cumul de piese documentare se clasează în chipul cel mai interesant: este muzeul din Piestany, stațiune balneară de renume mondial, pe care nici un cercetător atent al Slovaciei nu trebue să-l piardă din vedere.

Prin cele ce cuprinde, acest muzeu depășește cadrul strict regional, care îi servește drept principală temă. Intr'adevăr, arta populară a trecutului și aceea de azi, broderia, costumul național, ceramica, provin uneori chiar din locuri depărtate, ca Ruzamberok și constitue cu mult mai mult decât o simplă colecție locală.

Cu secția plastică, cu aceea de stampe și vechi hrisoave, cu „colțul" Beethoven, unde sunt strânse cele ce amintesc șederea în Piestany pentru cură, în 1802, a titanul din Bonn, cu vitrinele dearme, monede, mărci, cu istoricu în imagini, obiecte și scripteal băilor Piestany, de suite deani cunoscute, acest muzeu rărânge mult din caracteristicel și sufletul poporului slovac șibentru aceea, merită din plin șăfie cunoscut de aproape.

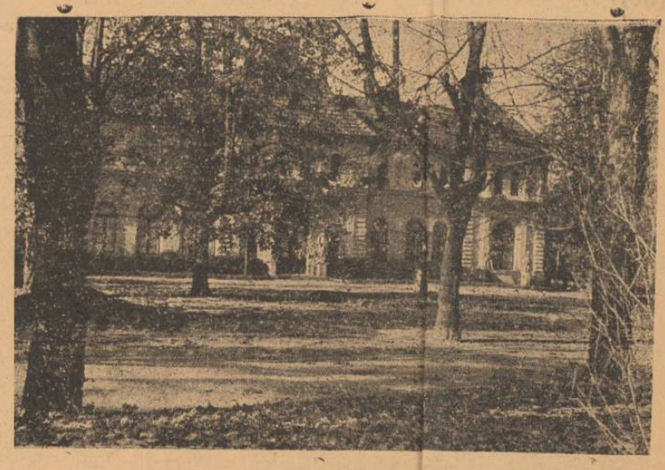

Muzeul din Piestan

ECOURI TEATRALE

AȘEZĂRI...

Pe ce dreaptă prețuire se stabilește talentul unei actrițe sau a unui actor?...

Dacă pentru artistă temeiul consacrării este uneori doar frumusețea și — ceva, ceva — din abecedarul teatrului, apoi pentru actor trebue — de bună seamă — să fie numai porunca unei munci.

Participăm — însă — la unele așezări și stabiliri în scara valorilor actoricești și a folosirii lor la Național, pe cât de claudate, pe atât de nedrepte.

Stabilind numele acelor „răsfățate" și prea folosite actrițe sau a acelor actori cu presupusă „prizâ" la public, am nesocoti stăruința unei reguli de protectoare tăcere: politețea.

In ea se cuprinde și cumsecadele motiv de-a nu insista prea mult.

Nu ne dăm — însă — în lături a mărturisi numele celor cărora li se cuvin statornica prețuire și — totbe-atât — folosirea lor cerută de rangul talentului cu cari sînt înzestrați: Lili Carandino, Leo Pan, Maria Voluntaru, Radovi, Costică Antoniu, Niky Athaniu, Dragoman și alții.

Să înțelegem: folosirea nu de risită prezență pe scenă, ci pe deina linie de rol principal...

RĂVNA...

Cuată neobosită voință dorește-na Marietta Deculescu să suzeze, acceptând — dacă nu cer cerând — să fie distribuită în orice rol, potrivit sau nu.

Scim că râvna acestei frumoase actrițe, ca și a celor cari nesocesc alte talente, de-a fi prezâ — zilnic — pe afiș, este în mul rând în dauna domnieile care — nu de altceva — dar nt așa de scumpe toaletelen ziua de astăzi, încât — uori — e zadarnică această risă.

I. M. LEHLIU

CAPITOL: „Intre cer și pământ"

După un film nu prea bine ales pentru sărbători, după romanțo-șe-orică pe.ea care a fost „Lucrezia Borgia", cinematograful Capitol programează de astadata un film pentru a carui calitate superioară, nu regretam faptul ca am pierdut 47 de minute, în fața casseî de bilete, așteptându-ne, disciplinați, ranamu.

Afluența de public din ziua premierei — mulți cinejili au fost siliți să se intoarcă acasă, fără ca sa poată patrunde in sală — este motivata prin prezența pe afiș a lui Werner Krauss. Și putem spune că marele tragedian german nu și-a desamăgit prin nimic admiratorii, izbutind în filmul „Intre cer și pământ", o creație care depășește chiar și cele mai optimiste așteptări, numele lui Werner Krauss putând fi trecut în galeria marilor actori ain toate vremile. Un actor de talia acestuia pe care l-am admirat ziele trecute pe ecranul cinematografului Capitol, își copleșește spectatorii, creația lui dăinuind în mintea celor ce l-au văzut, mult timp după ce aceștia au părasit sala de spectacol, și revenind în amintire chiar și după ani de zile dela vizionarea filmului.

Zilele trecute l-am aplaudat cu entuziasm pe actorul Gh. Storin care a ridicat la culmi de mare artă un rol destul de banal într'o piesă lacrimogenă a demodatului Bataille.

Asistand la filmul „Intre cer și pământ" am fost de mai multe ori tentați să facem acelaș lucru, uitând că tot ceeace se petrecea pe ecran era doar ficțiune.

De obiceiu nu mai pretindem dela un film interpretat în condiții atât de bune, și un subiect prea interesant. Ne mulțumim cu interpretarea.

Nu putem însă fi decât încântați, când, așa cum e cazul filmului dela Capitol, subiectul e la înălțimea interpretării. E aici meritul atât al scenaristului cât mai ales al regisorului Richard Braun, care prin mijloace simple cât și prin câteva ingenioase trauvaille-uri a isbutit să prezinte publicului un aspect nou al eternului conflict dintre părinți și copii, consumat în mediul plin de pitoresc al țiglarilor. Lipsită de lungimi obositoare, mereu interesantă, și, mai ales, cu o distribuție de zile mari — Gisela Uhlen și Wolfgang Luckschy fiind doui parteneri demni ai lui Werner Krauss — pelicula distribuită la noi de O.C.R., se înscrie în rândurile marilor filme cu care de altfel ne-au obișnuit în ultimul timp studiourile germane.

Ne aflăm în fața unui film care merită din plin succesul pe care suntem siguri că-l va dobândi.

T. L.

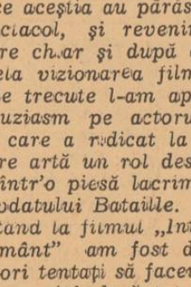

FLORENCE LUPESCU

care obține un frumos succes în spectacolul dela Teatrul Municipal „Dama cu camelii"

Montherlant sau viziunea sportivă

(Urmare din pagina I-a)

ca o primă treaptă, socotesc, pe scara transformărilor, decât un sentiment de „amuzament". Ceeace dorește el acestui om nu este numai gustul, care totuși trădează stofă eroică, ci dacă vreți un cult al tăriei.

Tărie de caracter și tărie de credință care să-i dea posibilitatea de a spune *Nu*, un nu răspicat pentru tot ceeace contrazice credințele sale. Este în această tărie a opoziției făcute societății, unul din esențialele aspecte sub care poate fi recunoscut omul lui Montherlant *„Chaque fois que vous avez dit non a un homme, les yeux dans les yeux, sans le craindre, vous pouvez marquer ce jour d'une pierre blanche"* (p. 84).

Esențial, da, dar numai unul din aspectele tăriei sale. Căci sub aceiași titulatură, înglobez și îndemnul la eroismul civic pe care gânditorul francez îl face, ca și acest elogiu al libertății spiritului, surprinzător la un intelectual al Franței, dar care de-ar fi fost numai el și încă ne-ar fi hotărît să ne oprim asupra lui Mintherlant. In adevăr, din tot ce s'a scris despre *forță*, nimic nu mi s'a părut mai atrăgător ca această egalitate stabilită între ea și libertatea spirituală.

„Elle (la liberté d'esprit) *est bonne en soi, parce qu'elle est une force. Et toute force est bonne en soi, quelques usage qu'on fasse"* (p. 125).

Când o afirmație ca aceasta isbucnește de sub pana unui scriitor francez, simți parcă cât sens unic este pe drumul pe care a plecat omenirea.

Intr'o lume în permanentă mișcare, în care acțiunea este corespondentul pe plan spiritual al respirației, forța în sine nu înseamnă mare lucru. A vorbi despre ea ca despre un bloc de granit, care câte odată se poate prăbuși sfărâmând (în acel categoric *nu*), nu reprezintă încă o contribuție determinantă. De aceea, pornind dela un preambul sportiv, Montherlant îi dă haina *agresivității*. Este drept, o haină care se oferă deopotrivă forței ca și slăbiciunii, dar este aici vorba de o lume care pornită pe făgașul forței, nu poate găsi în spiritul agresiv de cât posibilitatea valorificării sale. Un om ca și o idee, oricât ar fi gata să pleznească de forța lăuntrică, nu face decât să scoată în relief inevitabile puncte vulnerabile, în apărare. Intr'o etică sportivă, forța are un înțeles dinamic; și forța în acțiune, se numește agresivitate.

Aspectul acesta explică și critica vehementă pe care autorul o face Franței democrate. Pentrucă nimic nu mi se pare mai la antipodul forței și al agresivității, ca lipsa de originalitate și verbalismul sterp. Ori, în aceste două puncte se întâlnesc săgețile negației pe care Montherland le împlântă Franței învinse.

Evident, susținute ca atare, oricât parfum nou ar aduce concepția aceasta a forței spirituale, ea n'ar reprezenta însă în fond o contribuție cu totul originală ideilor care străbat veacul nostru. Pentru bunul motiv că a devenit de mult un loc comun, unde toate imaginile acesti „om nou" european se reflectează; ceeace îi dă, la Montherlant prospețime este cu totul altceva. Aș spune gratuitatea manifestării acestei forțe, care nu vrea nici să cucerească, nici să învingă, ci pur și simplu să ardă, să se consume. Mărturisesc că dintru început motto-ul din fruntea cărții m'a surprins, strecurându-mi o îndoială. „N'espoir, ne peur", nu cu o astfel de deviză se poate porni la drum de reforme și revoluții.

Incetul cu încetul mi-am dat însă seama că un fiu al stadionului, în care efortul, continuele încercări de depășire, în sfârșit chiar spiritul de agresivitate, n'au nimic convingător pentru ceilalți, ci răspund numai unei nevoi de intensitate, nu putea să se înfățișeze decât sub flamura acestei devize a ducelui de Burbon.

In omul montherlantian forța nu face de cât să dea autenticitate vieții, unei vieți robuste și sănătoase, căci el nu urmărește nimic altceva decât *„de sonner juste au contacte de dehors"*. (p. 155). Forță, dar forță care nu arde decât pentru a arde, nici de cum pentru a încălzi spectatorii acestui act de viață. De altfel, lucrul cel mai grav, printre nenumăratele defecte ale contemporanilor săi, i se pare lui Montherlant grija acestora de a trăi în actualitate. „Etre de son époque" i se pare într'un fel, treapta ultimă a decăderii umane. Omul său are aproape aversiunea societății, de aceea va detesta nu numai galanteria, ci și prozelitismul. „Fraternitatea" cu toți și cu toate îl jenează; chiar când, ca orice cavaler din orice ordin, se va lupta pentru binele sau fericirea altora, el n'o va face în realitate decât pentru el însuși. Un geniu bun dacă vreți, acest om, — dar geniu bun prin el, nu prin realizările pe care și le propune și la care ajunge în virtutea unei fatalități care-l destină la aceasta.

In această gratuitate a trăirii lui mi se pare că poate fi găsită și originea imposibilității lui de încadrare într'o „ortodoxie". In adevăr, neurmărind altceva decât împlinirea propriului său destin, fără nici un interes pentru ecourile pe care le-ar produce, nu simte nevoia să fie într'un anumit fel. Intr'un fel *dat*.

Fiind astfelmul nici nu simte nevoia de a se închicuiva. Fără îndoială nu este ateu, așa cum este bigot; dar nu are de cât cultul *calii*. Ce este această calitate, Montherlant spune, deși ne lasă pretutindeni să ghicim. Fiindcă este în ea autenticitate, așa cum este și caracter, este inteligență și este aceiași măsură, energie; scrisă cu majusculă, calitatea ar fi un sumum de superive, care poate fi independent de intenție, de moralitate și de caracter, așa cum le poate supliniu pe fiecare în parte. Ceeace mi se pare interesant la această *calitate* nu este de a-i stabili precis conținutul, faptul că înlăuntrul ei elementul cara depășește pe cel inteligență. Este sem sigur de recunoaștere că această calitate este fără îndoială un atribut al omului, pentrucă alături de forță, reprezintă fac comun al tutror concepțiilor de astăzi.

Pentrucă omul nou din viziunea lui Montherlant cât iz particular ar avea, este frate cu atâția alți oameni noui europeni. Poate ar fi fost de aceea mai bine să ne frit numai asupra diferențelor specifice pu a-i determina chipul. N'am făcut-o încât ni s'a părut că oricum, el poartă adâmpregnată în structura lui originea-i aceză. Dacă n'ar fi bunăoară decât să-i plegem desinvoltura ca o reacție vădiontra tendințelor de dramatizare pe ca țară învinsă le străbate și încă i-am noaște patria în care a fost zămislit... Dar n'ar fi să ne călăuzim decât după felu care concepe solidarizarea lui temporală rândurile unei elite și faptul că se eliază de tentația solitudinii numai în sul de echipă, manifestând pentru tot ce este dincolo de echipa sa, pentru sitori, un desinteres total; dacă n'ar fi să călăuzim decât după țăria care-i dă anța mișcărilor și pe care o cultivă cu gratuitatea performanțelor și de dragalității și încă am recunoaște ușor viza sportivă din care a apărut și în care „play"-ul este legea de conduită.

Ușor identificat, este fără îndoială mai puțin lede stabilit măsura în care omul acesta i eși din sfera conceptului ideologic pe a crește în realități. Cu atât mai mu cât viziunea lui Montherlant pare înd organic apolitică, pe câtă vreme noirivim pe un plan pe care valorile spre se întâlnesc cu cele politice.

COSTIN I. MURGESCU

P. Snumerele viitoare:
— Rusiuni în social.
— Rusiuni în spiritual.

O familie de scriitori dramatici

La 20 Noembrie 1942 a murit la Pescara Luigi Antonelli, *ziarist, critic, nuvelist şi mai ales dramaturg. Născut la Atri (Teramo) la 22 Ianuarie 1882, a urmat literele la Universitatea din Florenţa şi Istoria artelor, la Roma. S'a dedicat teatrului încă de tânăr, scriind în 1910 o comedie,* La casa dei fanciulli, *care a avut un mare succes la Teatrul Corignano din Torino, în interpretarea lui Ermete Zacconi. A mai dăruit scenei şi alte comedii, între cari* La fiaba dei tre maghi, Bernardo l'eremita, L'isola delle scimmie, Il dramma, la commedia e la farsa, Il barone di Corbò, Il Maestro, La botegga dei sogni *şi, cea mai bună dintre toate,* L'uomo che incontrò se stesso, *care a avut un mare succes în Italia şi în străinătate întemeind faima autorului. Această operă în care se contopesc admirabil fantazia şi realitatea, cu o concepţie plină de originalitate, face parte din aşa zisul teatru „grotesc", inaugurat în timpul marelui război şi care imediat după, a cunoscut o răspândire dincolo de graniţele Italiei. „Grotescul", expresiunea crizelor morale şi sociale ale timpului, izvorăşte dintr'un sâdiu sufletesc neliniştit şi turbure care transformă în comice situaţiile cele mai tragice ale vieţii reale. Deci comicul lui Antonlli nu a fost senin, răbufnitor e plinătate — a fost râsul aceia care, exasperat, renunţă la adevărata preţuire a valorilor vieţi, tragedia o confundă cu fars şi ride cu amărăciune de întoocherile unei existenţe cărora nu găseşte rost. Acest gen nou de titru şi-a luat numele dela picturai sculptura decorativă la care cuvântul grotesc indică figuri şimagini fantastice şi chiar mtruoase, derivate din fuziunea elementelor alese ale regnului vegel şi ale regnului animal, urmărd ideea artistului. Întâiul şi cel ai strălucit reprezentant al actui gen teatral a fost Luigi Chiarli (n. la Trani în 1884), care în 16 prezintă unui teatru comia . La maschera e il volto, ceaiai reuşită dintre operele lui, : care tragicul atinge fără afeire forma ridicolului, sub îmăcămintea unui dialog vioi.*

Luigi Antonelii, scriitneobosit, a realizat trei culege de nuvele, Il pipistrello e la imbola, Ciomadoro, *şi* Primaverin collina, *cu o uşoară intuiţ psihologică. Paralel cu această activitate a fost timp de câţiva ani criticul dramatic al ziarului „Giornale d'Italia".*

Tot teatrului, şi fiul lui, Eduardo, se dăruieşte din plin. Iscăleşte operele cu pseudonimul Eduardo Anton. *Mama lui, Lucilla, şi ea scriitoare, spune că această vocaţie a fiului lor s'a arătat de timpuriu : reprezentaţiile copilăreşti din familie, pentru care Eduard, la şapte ani a scris o comedie — „Lingua verde e lingua gialla"; în realitate Anton ne-a dat câteva piese în care ne dovedeşte o sensibilitate aparte, îndemânare în conturarea caracterelor personagiilor şi stăpânirea meşteşugului scenic. Comedia* Il serpente a sonagli *(1935) e o dramă galbenă, construită cu ştiinţă în orînduirea scenică a unui material ingrat.* Mulini a vento *(1938) cu tematica : tradiţia sentimentală, în timp ce* Un orologio şi è fermato *(1940) reprezintă conflictul dintre forţele spiritului şi ale materiei într'o luptă dramatică care se rezolvă cu triumful spiritualităţii. Această ultimă comedie, în interpretarea Emmei Grammatica, a avut un succes răsunător; de altfel această piesă a arătat toată plinătatea posibilităţilor dramaturgice ale lui Eduardo Anton. (N. R. Mare ne-a fost bucuria când am aflat că Teatrul Municipal şi-a înscris această valoroasă lucrare dramatică, în repertoriul din această stagiune).*

Nu numai tatăl, ci şi mama, Lucilla Calfus Antonelli, *e ziaristă şi autoare de comedii, îndeosebi de romane; natural, că şi ea a influenţat asupra formaţiei artistice a lui Eduardo Anton. Între scriitoarele Italiei, se distinge nu atât prin vastitatea producţiei (16 romane şi câteva sute de nuvele) ci fiindcă prezintă câteva nobile caracteristice fundamentale care o clasifică ca maestră a scrisului femenin.*

Natura nu e pentru ea numai un element decorativ, ci o notă complimentară a stărilor sufleteşti şi a situaţiilor. Sensul maternităţii e înţeles şi exprimat pe un registru grav. Tezele morale domină în mai toate operele ei; teze morale care nu ucid ci înnobilează realitatea vieţii.

Familia Antonelli dovedeşte deci un exemplu de familie de scriitori, într'adevăr aleasă, nu numai pentru cunoscuta contribuţie adusă literaturii italiene, ci îndeosebi pentru curăţenia sufletelor croiţi creaţi şi reglizarea artistică neîntrecută care respiră din fiecare operă.

GINO LUPI

PREMIUL „MUSSOLINI"

de pictură a fost acordat anul acesta (21 Aprilie 1942) lui Arturo Tosi, *consacrându-se prin aceasta şi oficial un talent atât de apreciat nu numai în ţara sa natală, dar şi în străinătate, unde operele sale sunt reţinute de cele mai importante galerii de artă.*

S'a născut la Busto Arsizio (Varese) în ziua de 25 Iulie a anului 1871. Cei aproape cincizeci de ani de activitate artistică l-au

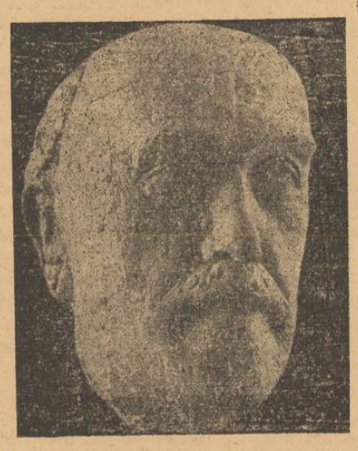

ARTURO TOSI

ajutat a fi posesorul unei impresionant de vaste producţii. Arturo Tosi face trecerea dela secolul XIX-lea la al XX-lea.

Opera sa, moştenireq unei puternice tradiţi picturale, e susceptibilă totuşi şi la inovaţii, mai ales venind în contact cu principiile picturii moderne — aduse din Franţa şi difuzate prin scrieri şi expoziţii de Ardengo Soffici şi de grupul de tineri din jurul lui — păstrându-şi însă energia iniţială şi toate atributele care dau personalitate unei opere de artă. Tosi a rămas de-alungul unei cariere atât de prodigioase un peisagist: cântăreţul pământului lombard am putea spune, precizând prin aceasta predilecţia pictorului pentru un anumit peisaj, pentru o anumită stare de suflet deci.

Experienţa atâtor ani de meşteşug pictoricesc a servit două generaţii de artişti : învăţăturile bătrânului maestru se pot recunoaşte în tablourile celor mai recente talente. Deaceea ne place să vedem în acordarea premiului „Mussolini" şi omagierea profesorului Tosi.

SUB TITLUL

de Clelia Bertini Attilj e la Romania a apărut în Il Libro Italiano nel Mondo *(No. 7-8-9, 1942) un*

NOTE italiene

interesant articol semnat de Maria Cardinali, în care e evocat simbolicul pelerinaj, la Roma, din 1899, a celor 450 de Români — mulţi provenind din Transilvania şi din Macedonia — conduşi de Profesorul V. A. Urechia.

După ce aminteşte greutăţile întâmpinate de grupul român, vorbeşte de ziua de 12 Octombrie şi de entuziasmul cu care Italienii şi-au primit fraţii dunăreni. Bertini a recitat un imn scris s'au ţinut atunci înflăcărate discursuri în care se înnoia frăţia italo-română, iar poeta Clelia pentru întâmpinarea celor 450 : „Ai fratelli di Romania". Cunoscută prin poeziile sale din care emană o gingăşie pur femenină, iar mai ales prin strălucitoarele-i conferinţe ţinute în toată Italia, şi prin studiile sale de erudiţie, Clelia Bertini a fost cinstită cu numeroase premii italiene şi străine.

Membră a mai multor academii, dintre care şi a universităţii Ateneului Român : statul nostru i-a acordat şi medalia „Bene merenti" de aur.

Poezia închinată „Fraţilor din România" rămâne una dintre cele mai bogate din întreaga sa producţie lirică. Subiectul, istoria poporului român. Iată câteva versuri din imnul închinat cu atâta dragoste, fraţilor ei :

„Gentil sangue latino io ti saluto : parla alla patria tua de la mia patria
di che i vincoli antichi ribadisce li nuovo giorno".

DUPĂ PUBLICAREA OPERELOR LUI GALILEU

începută în 1939 prin grija Academiei regale italiene, ni se anunţă şi începerea tipăririi operelor discipolilor marelui reformator al ştiinţei din Seic nio.

Volumul, sau volumele, va cuprinde pe lângă operele lui Cavalieri, Nóferi, Michelini, Viviani

şi Torricelli, întreaga atmosferă a preocupărilor ştiinţifice din jurul celebrei „Accademia del Cimento".

De o importanţă specială şi de o nebănuită utilitate sunt desigur scrierile matematice ale Părintelui Bonaventura Cavalieri, precursorul descoperirii calculului infinitesimal, cât şi studiile celorlalţi discipoli pomeniţi, cărora Galileu le-a lăsat toate observaţiile sale asupra Planetelor Medicee.

Ca o întregire a complexei epoci rinoscimentale vor apărea, îngrijite de Enrica Viviani della Robbia, scrisorile

SOREI MARIA CELESTE

fiica lui Galileo Galilei. E cunoscută afecţiunea pe care-a avut-o ilustrul învăţat pentru fiica sa şi însemnarea pe care i-o aduceau scrisorile acesteia în cele mai desnădăjduite momente ale vieţii sale de cucerito al adevărurilor naturii. După moartea Mariei Celeste şi după dureroasa renegare a propriei lui ştiinţe, se deschide pentru Galilei seria nenorocirilor celor din urmă: aproape orb, dicta discipolilor săi ultima sa lucrare „Sul candore della luna".

Deaceea, scrisorile Mariei Celeste, au, pe lângă valoarea lor afectivă, importanţa unor documente preţioase pentru cunoaşterea omului din Galilei.

CONSTANŢA TUDOR

Firavă stea...

Ce noapte limpede'nflorea pe cer
Şi cât se resfira de clară
Corola freamătului ei albastru!
Ciorchini de-argint, rodind sub zări lumina,
Mici fâlfâiri de cântec adiau
Şi — ca o apă — viu, se despletea
Un zâmbet alb pe purpura stelară.

Sub cearcănul înaltelor altare
Şi-aprinde jarul vatra cu minuni, —
Dar — neprielnic duh — vânătul vânt
Usucă veghea crinilor de seară
Şi — încă ne'nfloriţi —
Luceferii ,ca nişte umbre,
Plutesc acum pe apa lui amară.

Doar tu mi-ai mai rămas, firavă stea,
La marginile plânsului uitată
Ca o fereastră — aprinsă'n fund de zodii !...
Prin ceaţa orelor de spuză
Imi vei mai fi vreodată, poate, călăuză,
Lumină, însă, niciodată...

AUREL CHIRESCU

Paul Valéry şi idealul „omului total"

Inainte de a fi fost publicate în volumul Degas, Danse, Dessin, *paginile consacrate de Paul Valéry memoriei picturului Edgar Degas, împreună cu altele în care e vorba de Tizian, de Monsieur Ingres şi de Rembrandt apăruseră în două numere consecutive din „La Nouvelle Revue Française, sub intitularea: „A propos de Degas".*

„A propos de..." mi se părea atunci şi tot astfel o socotesc şi astăzi, cea mai potrivită şi în acelaş timp reprezentativă alăturare de cuvinte, pentru a sugera caracterul marginal şi derivat al prozei valéryste, elaborată „după capriciul spiritului", de cititorul cel mai atent poate şi în orice caz de gânditorul cel mai dezinteresat şi mai desprins de tirania spiritului de sistemă, adică de prejudecata şi ispita fatală căreia filosofi ca Platon şi Schopenhauer i-au fost totuş victime

Noutatea cugetării lui Paul Valéry constă din jocul liber şi din spiritul de aventură care-i îngăduie să-şi ofere bucuriile mereu împrospătate ale unei privelişti feerice, lui însuşi destinată, fără preocuparea şi în absenţa oricărui public.

Cititorul îndeajuns de orientat asupra operei autorului Tinerei Parce *va recunoaşte cu uşurinţă, în paginile cărţii despre Degas, prezenţa faimoaselor simetrii şi revenirea temelor predilecte acestei cugetări atât de personal timbrată, care-şi continuă fără stânjenire jocul capricios, cu aceeaşi plenitudine calmă şi sub înduemnul nesătbit al uimirii de propriile-i descoperiri.*

Reţinusem altădată, cu prilejul lecturii unei scrieri de dată mai veche a lui Paul Valéry, că sub denumirea de „mon systeme" trebuie să se înţeleagă o împletire simpatică de „simetrii", din care se conturează elementele unei etici şi preceptele unei higiene a spiritului, cu ecouri străbătând până în poezie uneori. Astfel, fără a încerca să le grupez dupa criteriul unor preferinţe personale şi abţinându-mă dela ispita interpolării propriilor impresii de lectură, voiu desprinde din dezordinea fermecătoare a paginilor amintite, câteva însemnări în legătură imediată sau mai îndepărtată cu Degas.

Povestind o scenă petreculă acasă la pictor, când acesta-şi pierduse capul de tot, neştiind ce îngrijiri să-i dea menajerei lui căreia i se făcuse rău, Valery îşi aminteşte să fi rămas foarte mirat de lipsa noţiunilor cele mai simple şi a măsurilor practice elementare, la un om nu numai inteligent cum era Edgar Degas, dar încă, subliniază el, „nourri aux lettres classiques". Cu acest prilej, arată şi absurditatea învăţământului liceal în Franţa, din programele căruia, pe la 1850 ca şi în zilele noastre, — „corpul, simţurile, cerul, artele şi viaţa socială erau cu grije îndepărtate...". Dar nu numai învăţământul, ci arta însăşi, cultura şi întreaga civilizaţie a veacului douăzeci însemnează o împuţinare şi o sărăcire a omului modern, faţă de idealul umanităţii clasice, al omului total căruia nimic omenesc nu-i era străin, interesându-se de tot ce putea să-i sporească, odată cu întinderea cunoştinţelor despre lume, cunoaşterea adâncită de sine. Iar în alt loc, denunţând deslânarea şi superficialitatea artei picturale moderne, pândită de primejdia facilităţii şi pornită pe panta unei sigure decăderi, Valéry socoteşte că ideea artei însăşi este „din ce în ce mai puţin unită cu aceea a desăvârşirii celei mai complete a unei persoane, şi prin ea, cu a câtorva altele".

Recunoaştem în această condamnare a artei moderne din punctul de vedere ideal al unui absolut de perfecţie omenească, una din temele predilecte ale cugetării valéryste, deseori reluată, cu precizări mereu interesante, care fac cu putinţă conturarea nu a unui sistem, dar a unei poziţii estetice proprii autorului.

Ideea unei ierarhii — nu însă a diferitelor arte, deosebindu-se ca atare prin mijloacele lor de expresie, ci a operelor acestora, fie că ele aparţin literaturii sau picturii, — iar pe de altă parte, o etajare a preferinţelor după criteriul care ar repune în valoare întâietatea problemei, a cercetării asupra rezultatelor — e iată indicaţiile cele mai sigure pentru definirea acestei poziţii.

Vorbind într'un loc, tot în Degas, Danse, Dessin, *despre pictura lui Manet, Valéry spune că acesta, în cele mai bune tablouri ale lui, ajunge la poezie, adică în culmea artei, prin ceea ce numeşte „la résonance de l'exécution". E vorba deci de răsunetul cel mai adânc al operei de artă în sensibilitatea contemplatorului, până unde întâlneşte adeziunea lui totală şi acel sentiment complex de admiraţie calmă şi reflectată, de încredere stenică şi nemărginită gratitudine, la care simpla perfecţiune obiectivă nu poate nădăjdui. Criteriul este, fără îndoială, arbitrar, şi am păcătui atribuindu-i şi o valoare sistematică, accentuând mai mult decât s'ar îngădui ceea ce este simplă indicaţie în formularea lui originală. Există însă şi criterii de orientare sigură a preferinţelor şi de apreciere a operelor de artă, valabile oricând împotriva capriciilor modei sau excentricităţii gusturilor. Deprecierea lor actuală se datoreşte confuziei genurilor care face inaplicabilă ideea de ierarhie :*

„Dacă două prune pe o farfurie preţuesc cât o „Coborâre de pe Cruce" sau o „Bătălie din Arbelles", şi pot să preţuiască nespus de mult; dacă o schiţă de X valorează nesfârşit mai mult decât o imensă pânză de Y — dacă, adică, rezultatul trece înaintea problemei, — aceste judecăţi, deşi drepte şi de neînlăturat, împuţinează totuşi treptat greutatea elementelor de apreciere care nu sunt pur subiective. („Academismul" nu este, în fond, decât conservarea, mai mult sau mai puţin conştientă a criteriilor mai mult sau mai puţin iluzorii, a judecăţilor obiective : anatomie, perspectivă, asemănări, viziune obişnuită a culorilor, etc.).

„Consecinţe : creşterea numărului pictorilor mediocri, deoarece deprecierea faimoaselor mele criterii obiective are ca prim efect să suprime toate dificultăţile (cel puţin convenţionale) ale artei. Nimeni nu se mai amuză să studieze cu îngrijire şi prin reflexe unii cari pot duce foarte departe (Leonardo) o stofă aruncată pe un scaun, o frunză, o mână... Nici să scoată din această intimitate cu obiectul, fără grabă şi fără folos apropiat, o anumită ştiinţă despre sine, despre îndemânarea combinată a intelectului său, a dorinţei, a vederii şi a mânei sale, cu privire la un lucru dat.... publicul fiind absent. (Acest ultim punct e capital : nu trebue să cauţi să uimeşti pe altcineva decât pe tine)".

Intimitatea cu obiectul artei sale, în absenţa publicului şi într'o absolută dezinteresare, e singură în stare să dea artistului sentimentul acelei plenitudini superioare pe care omul modern a pierdut-o. Firească, această intimitate are prea puţin aface cu disciplina unei deprinderi şi aci trebue să invocăm determinarea vocaţiei, obsesia perfecţiei niciodată atinse, lupta cu îngerul. Ca exemplu de tirania unei astfel de prezenţe, cum o numeşte, Valéry citează această propoziţie a lui Degas, scrisă la şaptezeci de ani : „Trebuie să ai o idee înaltă, nu despre ce faci, ci despre ceea ce ai putea face într'o zi: fără care zadarnic te mai osteneşti". Oricât s'ar părea de paradoxal, dar aceste pasiuni ale spiritului se întovărăşesc adeseori cu un dispreţ pentru „operele exterioare"; sub aparenta sterilitate a celui posedat de idealul artei sale, cresc însă nebănuite virtualităţile puterii de creaţie. Aminţiţi-vă de Monsieur Teste : *Daca şi-ar fi schimbat obiectul meditaţiilor lui tăinuite, dacă şi-ar fi întors către lumea dinafară puterea obişnuită a spiritului său, nimic nu i-ar fi rezistat — ne încredinţează Paul Valéry. Dar „Monsieur Teste era un „personnage de fantaisie", un ascet al spiritului pur şi un monstru ipotetic, iar existenţa lui nu s'ar fi putut prelungi în realitate mai mult de câteva sferturi de oră — adică răstimpul lecturii paginilor ce-i sunt consacrate. In fond, o astfel de existenţă e aberaţia cea mai primejdioasă faţă de idealul plenitudinei lăuntrice, al omului total. Ca toate absoluturile, şi acela al spiritului este o monstruozitate. A spus-o chiar Valéry, în cuvintele memorabile: „Rien ne mène à la barbarie plus surement qu'un attachement exclusif à l'esprit pur".*

Ca orişice alt domeniu de manifestare a spiritului omenesc, arta îşi are aberaţiile ei monstruoase, maniacii ei, care-şi închipuie totuşi că o slujesc. Arta însă — „Le Grand Art" cum o numeşte poetul francez, e aceea care „pretinde să întrebuinţeze toate facultăţile unui om şi ale cărei opere sunt astfel încât toate facultăţile altuia să fie invocate şi stimulate să le înţeleagă".

MIHAI NICULESCU

Cronica plastică

INCEPUT DE AN PLASTIC

Sunt artişti care ne bolardează anual cu câte o expoziţie, sunt chiunii care îşi permit luxul de a ne arăta cele de două, trei ori într'acelaş an. Poate i mai retraşi, pe care nu-i vedem, sunt cei ai de preţ... Unul dintre ei, e desigur sculptul O. HAN, a cărui superbă statue, înfăţând chipul lui BRÂNCOVEANU între fnoşii arbori încă înfrunziţi, ai pieţei Sf. Gheorghe, se putea privi de câte ori treceai cramvaiul în acel punct. Expresia îngândurat admirabil calculată a mişcării braţului de o puternică înrâurire asupra spectatori, ca şi folosirea adevărată a elementelor cumului, puse în valoare de daltă cu măetă stilizare. Se ştie ce înseamnă o îmbrăinte redată în sculptură, ce atentă nevoe sintetizare are, ca să trăiască, să nu se nsforme în monument funerar, gen „camanto..."

Sculptura lui O. HAN onosc demult, în cercul în care am trăit, afost influenţată să mă împotrivesc ei. Totu— tainic — am apreciat-o, chiar într'o exiţie unde se afiau două lucrări ale domi-sale ; în anul 1922 am dat din colţ în cră găsesc suma (pe atunci mare) de 9000 lei să-mi procur una din acele lucrări. Din ate — am rămas cu jindul !

Ceasuri întregi am privitgura femenină a statuei lui EMINESCU lanstanţa, apoi figura avântată a unei vict—mi se pare— la Salonul Oficial. Cred că ingurul nostru sculptor, cu simţ într'adevă monumentalului, al măreţiei. Mi s'a otat că statuile domniei-sale sunt ţepene. sculptura egipteană, cum e oare ?...

Am aflat că O. HAN ar, într'o expoziţie pe care o pregăteşte, se dea un vast ansamblu al lucrărilor lui. fi într'adevăr o binefacere !

Avem nevoe de o putere o personalitate, care să însemne viguro opera sa, un punct de vedere viril, ne înţat de curente tranzitorii.

Acest început de an plasticepe ca o aşteptare. Acei ce se manifesazi la Dalles, Ateneu, Căminul Artei, nu iat ce au putut, sau mai bine zis nu şi închegat însuşirile.

„Arta" la Dalles a fost amtă anul ăsta şi de persoana lui RESSU. ţi că expozanţii Artei sunt *tabu* ? Nu oe să ai despre domniile lor decât părerrorabile !

Cel puţin aşa am înţeles-in cele ce mi-a destăinuit maestrul STNESCU. Nu odată, ci de nenumărate ori, a rostit : „Ce să ne tot înjurăm Madam (înmânia a *critica* sau a fi *de altă părere*, amnă „a înjura", iar inteligentul poare dată titlul de „bou") am ajuns de poi, credeţi că aşa-i în străinătate ? Credeţi colo se „înjură" cum ne înjurăm noi acii pe alţii ?"

La ce ţară se gândea E. STNESCU, spunându-mi acestea ? ! Bineînţ Franţa ! Şi care e ţara — din lume — unde libertatea de gândire e mai mare, mai complectă decât Franţa ?! Acolo nimeni, nu e *tabu*, toţi sunt vulnerabili, chiar şi idolii cei mai mari. Un exemplu :

Pictorul consacrat desăvârşit azi, tatăl şcolii moderne a lumii întregi, CÉZANNE, inovatorul, creatorul materiei, al culorii, al structurej întregi a tabloului modern, CÉZANNE, popularizat până şi pe mărci, ca savantul PASTEUR, în fine marele şi inapreciabilul CÉZANNE, s'a găsit a fi mai mult decât înjurat, *crunt anatemizat* de un ilustru necunoscut, pictoraş academic, deţinător al premiului Romei (acest premiu încunună oficial gloriile pompierismului francez).

Critica de înaltă competenţă, întruchipată prin pana lui A. LOHTE, în loc să-l ia la vale, sau să tacă indiferent — cum s'ar fi întâmplat la noi — nu numai că l-a luat în serios, dar s'a ostenit să-l şi combată, arătând lipsa de temei a argumentelor, cu toate acestea foarte ingenioase (deci cu atât mai periculoase !)

Insuşi LHOTE spune, scârbit de îndrăzneala acestui vierme: „ar trebui să existe eroi *tabu*", înşirând apoi gloriile artei franceze moderne.

Da, dar nu în Franţa, unde când s'au săturat de un idol, îl dau peste cap.

Libertatea de gândire în artă, fie şi falsă, e fecundă, îngrădirea părerilor înseamnă moartea ei.

Intăriţi de aceste convingeri, dăm la o parte *tabu-ul* pus la intrarea „Artei" cu atât mai mult cu cât — de va fi fost să ni se aducă vr'o învinuire — măcar s'o meritărm !

„Arta" se prezintă anul ăsta sumbru, un suflu fără vlagă i-a supt seva din vine, fie că sângele ei roşu a pierit cu membrii retraşi, fie starea de spirit apăsătoare sub care trăim cu toţii, fie lumina artificială ingrat răspândită peste tablouri din cauza zăpezii de pe luminătoare.

Pontiful artei româneşti — încă unul *tabu* — maestrul PALLADY, a prezidat cu fluidul său morbid, la înfăptuirile cufundate'n acuarium verzui, albăstrue, ale lui H. H. CATARGI. Chiar şi obsedatul muzeelor şi al prinosului de negru, răspândit peste tot, EUSTAŢIU STOENESCU, sacrifică zeului palladian, în natura moartă cu cartea şi compotieră cu fructe, în care — abandonând tuşele lui scurte, ţac, ţac, ţac — îşi schimbă felul pentru a suggera o pensulaţie „la-argă", măturată măreţ.

Singurul — de fapt — ieşind cu surle şi tobe din ansamblul atenuat, prea „artist", cu rafinamente mergând până la delicvescenţă (H. H. Catargi) este robustul DĂRĂSCU, care amestecă cusururi şi calităţi, cu o candoare întru totul dezarmantă. Odaliscele sale izeriene, precum şi figurile la toaletă, sunt pânze extraordinar de curagioase.

Ne pare bine că trăgându-l luminos de mânecă, Mangalia l-a scos pe maestrul STERIADI din „cenuşiuri", regretăm că nu i-a sacrificat soarelui ei, mai multe pânze.

Una care iubeşte cenuşiuri, e d-na BALUDIMA-TACIAN, vădind o delicată sensibilitate în tablourile sale dela Ateneu.

Ne-a înduioşat regăsirea Balcicului în plăcutele pânze ale d-lui BACALU, precum şi efortul vădit de a rămâne tânăr şi colorat în opera pe care o expune.

Domnul DEM. IORDACHE are ceeace se chiamă, cumpărătorul în palmă, îl mânueşte în tablourile sale cum vrea şi zborul de fluturi albi oprit pe pânze ne arată favoarea de care se bucură şi de care ne bucurăm şi noi, cu condiţie să nu-şi mai întindă şi pe jos tablourile — obicei nefast — şi să nu pictieze *numai de dragul cumpăratului.*

D-sa care are daruri, are datoria să-şi valorifice „talentul", nu să-l înjosească.

Am lăsat, *pour la bonne bouche*, manifestarea SOŢILOR BEREIHL de la Cămin (Gal. Kretzulescu 45). Doamna STEPHANIE BEREIHL este sora regretatului TONITZA, a primit sfaturile lui, ceeace o dovedeşte opera expusă, puţin cam palidă, dar interesantă ; i-am dori mai multă energie, discernământ în alegere, calităţi dovedite în pânzele — din păcate — foarte puţine, ale soţului său JACQUES BÉREIHL, care în natura moartă cu cele două mere şi un cuţit, subiect cât se poate de umil, dar cât de frumos tratat de domnia-sa, dovedeşte calităţi de *adevărat* pictor. In sala de jos, un interesant „guaşist" plin de brio, ne arată însuşirile sale de exuberanţă picturală, cam superficială uneori. Interiorul de pădure cu fetiţa în roş, este o bucată extrem de plăcută, am văzut însă o foarte frumoasă iarnă a domniei-sale în colecţia doctor DONA. I-am dori adâncirea de atunci, la care nu ne îndoim că darurile sale, îl vor readuce.

DEM. IORDACHE Peisaj bucureştean

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

TÂNĂRA POEZIE TRANSILVANĂ

de VASILE NETEA

In ultimii zece ani problemele şi creaţia literară a tinerei generaţii transilvane — şi mai ales realizările poetice — au preocupat adânc opinia publică de peste Munţi şi, simultan, atenţia tuturor cercurilor literare româneşti.

Cunoscută şi apreciată până la 1933, din punct de vedere literar, numai prin cele câteva nume cu rezonanţă istorică (Budai Deleanu, Şlavici, Coşbuc, Şt. O. Iosif, Goga, Agârbiceanu, Rebreanu) şi apoi prin apari-

M. BENIUC
(de Ion Vlasiu)

ţia surprinzătoare a multilateralului şi profundului Lucian Blaga, alături de care, cronologic, s'a impus şi poezia robustă a d-lui Aron Cotruş, Transilvania — lipsită în anii posteriori Unirii din 1918 de o serioasă mişcare literară — a devenit, brusc, după această dată, o adevărată pepinieră de poeţi şi de artişti.

După îndelungi căutări şi zăboviri deşarte, provocate mai ales de indiferenţa arătată literaturii de pătura de intelectuali absorbiţi cu desăvârşire de pasiunile politice, pătură care a colorat cu preocupările ei aproape un deceniu şi jumătate viaţa publică a Transilvaniei, o nouă generaţie de intelectuali, crescută în contact nemijlocit cu spiritul antrenant al românismului integral, a isbit cu tărie în stânca nepăsării făcând să scapere scânteile unei alte orientări spirituale.

Lupta ei n'a fost uşoară. Robită amintirii umbrelor de odinioară şi îmbelşugatelor satisfacţii aduse de realizarea aspiraţiilor naţionale, marea majoritate a intelectualilor transilvani n'a înţeles necesitatea adaptării şi a însuşirii noilor direcţii literare şi artistice, pornite din Capitala ţării, continuând să aprecieze şi să cultive un foarte anemic paşoptism şi sămănătorism.

E motivul pentru care Lucian Blaga a fost multă vreme un ostracizat şi un izolat în provincia sa natală.

Persistentă şi rezistentă, opera lui Blaga a biruit totuşi, iar pe drumul deschis de ea, fără a fi influenţaţi direct, s'au avântat noui şiraguri de stihuitori.

Momentul lor începe în anul 1933.

Rezerva faţă de ei s'a menţinut însă timp îndelungat.

Astfel, în 1934, în cadrul unei conferinţe ţinute la Cluj, apărută apoi — sub semnătura d-luj Ion Breazu — şi într'o plachetă intitulată: *Viaţa literară românească în Ardealul de după Unire*, poezia tânără a Transilvaniei, sau în tot cazul singura, în ordinea cronologică, după Octavian Goga, despre care se putea vorbi nominal, era reprezentată exclusiv de d-nii Lucian Blaga şi Aron Cotruş, de o menţiune fugară învrednicindu-se şi Teodor Murăşanu.

Atât. Nici un alt nume nu era considerat citabil, deşi în 1934 ne aflam în plină mişcare poetică a tinerei generaţii, iar Emil Giurgiuca, George Boldea şi Mihai Beniuc, — prin înfiinţarea revistei *Abecedar* — apăruseră deja în arenă.

Poeţi tineri existau, prudenţa d-luj Breazu şi teama d-sale de risc, îl făceau totuşi să nu ia act de numele lor. „Aş putea — scria d-sa — să alătur la aceste nume — adică la ale d-lor Blaga şi Cotruş, — altele, multe, mai ales din rândurile tinerilor. N'o fac însă dintr'o rezervă, cred, pe deplin justificată. Pentrucă dacă în materie de literatură avem surprize bune, putem avea şi surprize rele. Scriitori, în faţa celui dintâi gest al cărora te-ai extaziat, prezicându-le un viitor strălucit, pot să-ţi ofere a doua zi deziluzii amare" *).

Formaţia intelectuală strict istorică a d-lui Breazu, un eminent elev al răposatului Gh. Bogdan Duică, uitând că maestrul său luase poziţie pentru Gh. Coşbuc înainte ca acesta să fi împlinit vârsta de 22 de ani şi înainte de a-şi fi adunat poeziile în volum, l-a împiedecat de a avea curajul să privească mai îndrăzneţ în jurul său, remarcând cel puţin câteva elemente dintr'o mişcare pe care însuşi d-sa o socotea drept „un fenomen de promiţătoare înviorare literară".

Să reţinem dar faptul că în urmă cu abia opt ani, în Transilvania, un cărturar care prezenta o sinteză a „Vieţii literare româneşti în Ardealul de după unire" nu putea menţiona — în poezie — apariţia niciunui alt nume, după Oct. Goga, în afară de d-nii Lucian Blaga şi A. Cotruş.

Când priveşti zecile de nume ce s'au impus de atunci încoace, şi cari începuseră să se afirme destul de promiţător chiar înainte de anul 1934, anul apariţiei acestei plachete, îţi poţi da seama uşor de marginea perspectivelor critice din pragul cărora se judeca mişcarea literară a unei epoci.

Dela prudenţa d-lui Breazu, am trecut însă curând la entuziasmul tot atât de nejustificat a d-lui Octavian Şireagu, care, în anul următor a întocmit o antologie intitulată *Noua lirică ardeleană*, în care apărea drept liric cu pagini de antologie d. Corneliu Albu, menţionabil ca ziarist dar inexistent ca poet, în timp ce lipsea, de pildă, însuşi Emil Giurgiuca.

Antologia d-lui Şireagu — cu toată prefaţa d-lui Valerian — a avut deci soarta lucrului mediocru şi efemer. Din punct de vedere al informaţiei literare, lucrurile se schimbă însă curând prin placheta din 1939 a d-lui George Popa dela Mediaş *), iar din punct de vedere al valorificării critice printr'un substanţial studiu publicat în 1939 de către d. Ion Chinezu, un fin şi remarcabil spirit critic, în revista „Gând românesc" de la Cluj **).

Adevărata inventariere a tinerei poezii transilvane şi totodată delimitarea spirituală a acestei poezii faţă de celelalte curente poetice trecute sau contemporane, o săvârşeşte însă d. Emil Giurgiuca, în 1940, publicând la „Fundaţia pentru literatură şi artă", o *Antologie a tinerilor poeţi ardeleni*. Deşi criticată şi criticabilă din punct de vedere al clarităţii planului urmărit, şi mai ales din punct de vedere al sincronizării vârstelor, poeţi născuţi în 1891 (Teodor Murăşanu) figurând alături de poeţi născuţi în 1918 (Ştefan Baciu) şi al determinării spaţiale, poetese născute în Romanaţi, din tată francez (Ivonne Rossignon), apărând împreună cu poetese născute în Ungaria (Olga Caba), antologia aceasta reprezintă totuşi cea dintâi încercare masivă de a fixa conturul şi substanţa unui fericit moment din desvoltarea poeticei tinere transilvane.

De unde în 1934 d. Breazu nu avea curajul de a cita numele unui singur poet tânăr, în 1940 d. Giurgiuca eşia în larg cu o antologie în care se aflau 18 argonauţi, cei mai mulţi dintre ei debutând în paginile „Abecedarului".

Iată numele lor: *Ştefan Baciu, Ion Bălan, Vlaicu Bârna, Mihai Beniuc, George Boldea, Radu Brateş, Teofil Bugnariu, Olga Caba, N. Caranica, Emil Giurgiuca, Ion Th. Ilea, Ion Moldoveanu, Teodor Murăşanu, E. Pamfil, Grigore Popa, Ivonne Rossignon, Valentin Strava* şi *C. I. Şiclovanu*. Toţi aceştia, cu excepţia d-lor T. Murăşanu şi Teofil Bugnariu, au apărut pe cerul poetic ardelean dela 1933 încoace, zece dintre ei, Ion Bălan, Beniuc, Gh. Boldea, Radu Brateş, Olga Caba, N. Caranica, E. Giurgiuca, E. Pamfil, Grigore Popa şi I. Rossignon, debutând şi impunându-se prin revista „Abecedar" şi prin colaborarea la periodicele „Gând românesc" şi „Pagini literare", iar în capitală la revistele „Gândirea" şi „Revista Fundaţiilor Regale".

Faptul că 10 din aceşti argonauţi veneau din imediata apropiere a revistei înfiinţate de d. Giurgiuca, a făcut pe unii recenzenţi, şi mai ales pe stihuitorii necuprinşi în antologie, să afirme, şi uneori destul de vehement, că mai mult decât o antologie a Ardealului, cartea d-lui Giurgiuca e o antologie a „Abecedarului", a poeţilor grupaţi în jurul acestei reviste.

E incontestabil că antologia d-lui Giurgiuca putea fi mai spaţioasă, meritul ei principal nu rezidă însă în cunoscuta înşirare de nume, indiferent dacă ar fi fost mai multe sau mai puţine, ci în spiritul critic prin care d. Giurgiuca circumscria substanţa acestei poezii, descoperindu-i o individualitate proprie şi o delimitare precisă faţă de celelalte mişcări similare.

„Acei critici literari — afirma d-sa în prefaţa acestei antologii, — cari cu orice preţ vor să descopere maieştri patroni în opera tinerilor poeţi ardeleni, printr'o manieră forţată, sunt pe un drum greşit. Ei privesc fenomenul literar ardelean dela o foarte mare depărtare şi suferind de boala metodei istorice care pretinde încadrarea în stiluri deja cunoscute, în formule, le pun în faţă idoli la care nu s'au închinat şi care nu pot fi zăriţi decât printro vinovată diformare a realităţii. Dacă poezia bucovinenilor este total afiliată poeţilor Barbu şi Blaga, cea ardeleană afirmă dimpotrivă o puternică originalitate structurală şi pe deasupra oricărei note particulariste, cel dintâi punct câştigat de poeţii ardeleni, este independenţa lor, ea fiind socotită drept momentul în care actul artistic începe să existe.

In majoritatea cazurilor poeţii tineri bucureşteni stau în umbra marilor maeştri spărgători de drumuri poetice, Tudor Arghezi şi Ion Barbu. Pe toţi îi vezi culcaţi pe brazda trasă de pontifi. Dacă slabe ecouri de acolo au străbătut în lirica ardeleană, ele trebuesc considerate a fi absolut incidentale, nici decum dominante. Cu atât mai puţin au lăsat urme în poezia ardeleană cititorii poeziei tradiţionaliste. A fost un moment poate când drumurile noastre s'au încrucişat — dar fondul zărilor noastre este altul şi „căile ni s'au îndreptat spre alte tărâmuri.

Faptul că poeziile din antologia d-lui Giurgiuca au putut ilustra în mod neîndoielnic afirmaţiile acestea, constitue meritul capital al selecţiei d-lui Giurgiuca. Privite lucrurile din acest punct de vedere, se poate constata uşor că lipsa a doi sau trei poeţi cari ar mai fi putut fi antologizaţi, nu mai e decât o chestiune de amănunt, sau, dacă vreţi, o susceptibilitate personală.

Dela apariţia antologiei d-lui Giurgiuca au trecut aproape trei ani.

Puţini într'o calmă desfăşurare a vieţii şi a istoriei, mulţi în tumultul de evenimente ce ne copleşesc astăzi dela zi la zi.

De patru ori s'a schihmbat între timp harta ţării, am asistat la dureroase exoduri şi refugii, am trecut dela umiliri fără precedent la extaze sublime, ne găsim de doi ani în război; vitejia românească se încrustează în marmura veacului; neamul nostru îşi caută o stea nouă.

Era firesc dar ca această rapidă succesiune de evenimente şi de simţăminte, făcând să vibreze toate coardele sufletului românesc, şi în special coardele inimilor transilvane, să trezească noi vocaţii poetice, să smulgă din anonimatul provinciei lui Octavian Goga noi rapsozi, noi nume de poeţi.

A vi-i înfăţişa pe aceştia e unul din rosturile festivalului de astăzi — un fel de antologie orală.

Desigur că faţă de această nouă avalanşă de rapsozi, antologia d-lui Giurgiuca nu mai poate fi considerată astăzi drept o oglindă a tineretului poetic de peste munţi.

Inainte de a trece mai departe, va trebui totuşi să mai zăbovim puţin lângă paginile ei. Din cei 18 poeţi socotiţi de d. Giurgiuca în 1940 drept exponenţi ai tinerei generaţii transilvane unii, atât cantitativ cât şi calitativ, şi-au continuat cu stăruinţă drumul început, dintre aceştia putând să citâm în primul rând pe d. Mihai Beniuc, cea mai complexă personalitate poetică a acestei generaţii, cum îl numea d. Chinezu în 1939, a cărui creaţie şi semnificaţie poetică, a început, recent, să intereseze însăşi critica universitară *). Activitatea sa literară, caracterizată printr'un profund lirism, cu accente de tulburătoare simplitate, dar cu atât mai robuste şi mai ademenitoare, dispus uneori a neglija condiţiile formei, a cucerit noui culmi prin apariţia volumului „Cântece noui".

Drumul său merge cu hotărâre în sus, iar stilul şi expresia sa au început să facă în Ardeal numeroşi ucenici, influenţa acestui poet asupra tinerei generaţii de stihuitori transilvani având proporţii surprinzătoare! Pe aceaşi linie ascendentă se afirmă şi d. Giurgiuca, o parte din ultimele sale creaţii, publicate în revista „Dacia" şi în „Revista Fundaţiilor Regale", descoperindu-ni-l îndreptat spre un marmoreen neo-clasicism, preocupările de formă fiind la d-sa întotdeauna stăruitor prezente, fără însă ca prin aceasta elegiacul său lirism să fie stingherit în respiraţia sa.

Ambii poeţi în ultimii doi ani, au fost cuceriţi însă de chiotul de durere al Transilvaniei, experienţa şi vigoarea lor poetică îngăduindu-le câteva ireproşabile creaţii în această direcţie, îmbrăţişată cu atâta eroică ardoare de către ultimii veniţi.

Paşi noui şi fericiţi au făcut de atunci încoace d-nii T. Murăşanu, Grigore Popa, Vlaicu Bârna, Ion Bălan, Ştefan Baciu şi Ion Th. Ilea, acesta din urmă, prin recentul său volum „Intoarcere", înregistrând un remarcabil succes de atenţie publică.

La stadiul din 1940 — din punct de vedere al circulaţiei prin reviste — au rămas Teofil Bugnariu, Olga Caba, tentata în timpul din urmă de proză, N. Caranica, E. Pamfil, Ivonne Rossignon, Valentin Strava şi C. I. Şiclovanu.

In prefaţa lucrării sale, d. Giurgiuca, fără a-i încadra în antologie, ţinea însă să menţioneze şi existenţa poetică a d-lor *C. S. Anderco, V. Copilu Cheatră, George Popa, Iulian Popa, D. Danciu, Radu Stanca, I. Şugariu* şi *E. Zegreanu*, fiind o „greşală — spunea d-sa — să-i socotim simple receptacole de idei şi maniere poetice streine, căci din şiragul lor am putea desprinde exemple minunate de căutare a sunetului nou, al cărui preţ îl răscumpără azi printr'o trudnică dar frumoasă ucenicie".

Creaţiile închegate din 1940 încoace, risipite prin revistele „Luceafărul", şi „Revista Fundaţiilor Regale", ne obligă să constatăm că V. Copilu Cheatră şi George Popa, cel dintâi prin poezia de suculent iridentism, învestmântată în armura unui insistent limbaj moţesc, iar cel de-al doilea, prin acea gingaşe şi ispititoare tristeţe ce se degajează din întreagă lirica sa, la care trebue să adăugăm şi poeziile închinate durerii transilvane, s'au dovedit a fi două robuste talente poetice, a căror putere de creaţie atinge maturitatea. In poezia de atitudine pură s'au distins: Şugariu, care se afirmă şi ca pasionat recenzent literar şi D. Danciu, progrese remarcabile înregistrând şi Iulian Popa şi E. Zegreanu; Radu Stanca dela o vreme încoace se simte preocupat mai des de problemele de estetică literară, iar C. S. Anderco se pierde tot mai mult în spalturile ziaristicei.

Până aici se întindeau în 1940 antenele receptivităţii d-lui Giurgiuca!

Mărturisim că nimic esenţial nu i-a scăpat din conjunctura poetică asupra căreia s'a oprit, afară doar de identificarea singurului epigramist pe care l-a dat Transilvania tânără: *Gabriel Ţepelea*. Nume noui solicită însă, astăzi, atenţia noastră, noui harfe răsună lângă inimile româneşti. Desigur că nu în aceste câteva minute care ne mai rămân la dispoziţie am putea epuiza o problemă, cum este aceea a apariţiei unui nou şirag de poeţi, cei mai mulţi dintre ei fiind în jurul vârstei de 20—25 de ani, cel mai expresiv dintre aceşti stihuitori, d. Lucian Valea, având abia 19 ani, scopul nostru, astăzi, şi în acest loc, fiind în primul rând informativ.

Două sunt aspectele sub care poate fi urmărită noua poezie transilvană.

Se remarcă astfel, mai întâi, aspectul naţionalist, cel mai dificil dintre toate, atât fiindcă drumurile sale au fost bătătorite decenii întregi de către nenumăraţi rapsozi naţionali, începând cu Vasile Cârlova şi terminând cu Oct. Goga, cât şi pentru vizibila alunecare într'un retorism lipsit de prospeţimea expresiei, dar care prin tumultul sufletesc, prin pornirile adânci ale nimii, rănită de evenimentele din 1940, ispiteşte totuşi pe tinerii cântăreţi de peste Munţi, printre elementele cari s'au afirmat mai viguros în această direcţie fiind *Lucian Valea, I. V. Spiridon* apoi, prin câteva bucăţi *Petre Bucşa* şi *Gh. Sfârlea*, colaboratori şi ai revistei „Fundaţiilor Regale", *Ion Apostol Popescu*, un oltean aclimatizat la Sibiu, *Vasile Bucur*, prin forma în care persistă a se exprima, rondelul, *Verona Brateş*, şi alţi câţiva ale căror versuri apar mai ales în coloanele ziarului „Ardealul".

Poezia acestor rapsozi, inspirată de durerea pământului străbun şi de nostalgia meleagurilor natale, părăsite în condiţii tragice, pândită la fiecare pas de umbra copleşitoare a lui Oct. Goga, face un energic efort pentru a se realiza în forme artistice acceptabile, isbutind ca prin câteva din creaţiile lui Lucian Valea şi ale lui I. V. Spiridon să-şi deschidă un drum propriu, viguros şi sugestiv.

Concludentă pentru crezul literar al acestor impetuoşi stihuitori este următoarea poezie a lui Lucian Valea:

Noi n'am avut răgazul să cântăm
Minunile şi chiotul naturii,
Ci'n versuri pururea să frământăm
Strunit în spume, armăsarul urii.

Noi n'am avut sub cerurile sure,
O stea să ne legăm de ea aleanul,
Ci sângerând pe drumuri de pădure
In stele ne cătam icoană neamul.

N'am stat în umbra serilor înalte
Să ni s'adape din azururi ochii
Şi'n gândul nostru n'au lucit invoalte
Mătăsuri şi nici foşnete de rochii.

Şi de ni s'au aprins ca jarul anii
Şi patimi surde de-au vuit în sânge,
Simţeam cum se răscoală'n noi ţăranii
Şi jalea neamului sortit a plânge

Arar de ne-au zâmbit în vis Domniţe.
Ori din apuse veacuri, curtezane.
In versul nostru mii de răzmeriţe
Se frâng pe grele roate transilvane

Noi n'am avut răgaz pentru popasuri
Nici vreme să ne adunăm în cântec,
La fel ca sfinţii din iconostasuri
Ne-am săvârşit într'un măreţ descântec.

In grai n'am pus dorinţele deşarte,
Ci veacurile'n el au cuvântat,
Sub cruce de ne-am prăbuşit în carte,
In visul Ţării pur ne-am înălţat.

N'am rătăcit spre ţărmuri neumblate
Morgane zări cu artă pentru artă,
Dar am ştiut că-i mai presus de toate
Porunca neamului care nu iartă.

N'am ascultat la foşnetul de rochii
Nici la minunea ta din veci Natură,
Căci visul noi ni l-am sorbit cu ochii
Şi l-am crescut din scrâşnete şi ură...

De altfel această poezie, prin condiţiile psihice care violentează astăzi inimile transilvane, a ispitit pe toţi ceilalţi poeţi transcarpatini, începând cu T. Murăşanu şi continuând cu E. Giurgiuca, M. Beniuc, Grigore Popa, Vlaicu Bârna, Ion Th. Ilea, V. Copilu Cheatră, George Popa, Radu Brateş, Dim. Danciu, Petre Adrian, Al. Ceuşianu, Petre Pascu, Florica Ciura, Iustin Ilieşiu — cel mai productiv dintre toţi — N. Rusu, G. Todoran, A. Rogneanu-Nepos, V. Negreanu şi Petre Pop — aceştia din urmă cu mai puţin relief artistic — aproape neexistând cântăreţ a cărui harfă să nu se fi ridicat pentru cântecul de răsvrătire împotriva împilării şi a refugiului, pentru întoarcerea la locul unde au fost jurământele.

Nu toate resursele poetice ale Transilvaniei tinere au fost absorbite însă de acest firesc.

Lirismul pur continuă, cum e şi firesc, să stăpânească numeroase harfe, veşnicul cântec omenesc perpetuându-se pe deasupra tuturor încercărilor efemere.

Cântecul acesta ni-l dă *Lucian Emandi*, cunoscut din paginile revistei „Gândirea", autor a două plachete de versuri, „Cântarea fiului pierdut" şi „Pescarii de năluci", *Ernest Verzea*, o puternică individualitate lirică, apărut de curând în vitrinile librăriilor cu volumul de poeme „Alter-Ego", *Romeo Dăscălescu*, remarcabil şi ca ziarist, *Mihail Pintea* cu versul străbătut de o primăvăratică melancolie, *I. Ch. Severeanu, Leonida Luca, Aurel Holirca, Emil Micu, I. Negoiţescu, Şt. Augustin Doinaş, I. Oana*, având şi o remarcabilă vocaţie de tâlmăcitor, şi, în sfârşit, târziu regăsit ca transilvan, — prin prietenia cu Lucian Valea — straniul *Benedict Corlaciu*, născut undeva prin părţile Dejului, şi fixat apoi de timpuriu în cetatea lui Bucur.

Am fi fost tentaţi să cuprindem în această expunere şi câteva nume de poeţi bănăţeni. Recenta antologie bănăţeană redactată de d. *Ion Stoia-Udrea*, prezentând şi câţiva stihuitori tineri de tot — *Pavel P. Bellu* şi *Petre Sfetca* — ne dispensează însă de această obligaţie.

In sensibilitatea, în concepţia şi în istoria noastră Transilvania a alcătuit întotdeauna o unitate indestructibilă, o unitate de pământ, de sânge şi de suflet.

Actuala împărţire administrativă a acestei provincii nu ne constrânge nici astăzi să avem o altă imagine.

Ingăduiţi-mi dar ca alături de poeţii menţionaţi, cari deşi — în mare parte — aparţin regiunilor transilvane septentrionale s'au adunat astăzi în linie de bătaie

EMIL GURGIUCA
(de Ion Vlasiu)

sub cerul României independente, să vă prezint şi câteva nume de stihuitori rămaşi să lupte şi să cânte înseptentrionul înnegurat.

E vorba de poeţiiîin aşa numita Transilvanie de Nord.

Biografiile şi nivul lor poetic ne-au fost transmise acum câva luni de către profesorul clujean *Gheorghe Dăncuş*, redactorul paginei culturale a ziarului „Tribuna Ardealului", într'un elegant volum intitulat: *Versuri din Transstria de Nord*.

E vorba şi aici, şi în cazul generaţiei lui Lucian Valea, în cea mai mare parte, de apariţii absolut noi, fiindcă niciunul din cei 9 poeţi antologaţi la Cluj nu aveau înainte de 1940 — şi unii se aflau în plin debut — nici o notietate literară, efortul şi reputaţia lor începând abia din momentul în care împrejurările îi obligau să ridice din panoplia istei armele de totdeauna ale rezistenţei noastre: credinţa şi literatura.

Condiţiile în care se tipăreşte astăzi scrisul românesc din această parte a lumii, nu-i stimulează să îndinţeze versului lor clocotul puternic caracterizează activitatea poetică a suitorilor transilvani din România liberă, îndu-i însă cu atât mai mult să se adâncească în realităţile locale, identificându-se lumina şi cu mângâierea pământului.

Iată o strofă acteristică dintr'o poezie a lui *Teodor Ci*:

Sunt fratem cu soarele
şi cu pământu;
cu hotaru'
cu caru'
cu amaru
şi cu vân
Surori îmunt ogoarel
livezile,
cireziile,
doinele,
oile,
ploile.
Sunt una plugu şi cu grap
cu greblc cu sapa,
cu coasa săcurea,
cu câmpi pădurea.

Pe linia ace sensibilităţi se afirmă în special, alături Teodor Ciceu, cu un mai accentuat fonetic însă, *Iosif Moruţan* şi *F. Păcurariu*, denţi amândoi, autori fiecare a câte u volum de versuri, *Ionel Bulboacă* apo *Ştefan Căprariu*, refugiat acum şi el, *Io herejan, Victor Ilieşiu, Valentin Raus*, el mai în vârstă dintre ei, *Virgil Şotrop*

Prin versul vorbeşte astăzi neamul nostru din nea ce începe la Feleac.

Nu sunt m iar rândurile lor — din motive asuprărora nu insistăm — scad mereu; atâţiaţi există sunt concludenţi însă pentru erea de creaţie literară a unei generaţibită atât de adânc în setea ei de vieaţă nâneaască, cât şi pentru spiritul pururetreaz al întregului nostru neam.

Truda lor astăzi cea mai merituoasă trudă culturcea mai aspră, dar, în acelaş timp cea mcesară şi cea mai binefăcătoare.

E truda pu cei pentru care lumina e un vis, iar rtatea o taină.

Soarta lor şi a noastră, a celor de aici, ca şi a întrui neam românesc, e exprimată admir în aceste două versuri alese din Duiliu nfirescu:

Ce-a a fost, ce este è
Şi va iar ce se cuvine.

In lupta tru acest „ce se cuvine", azi ca şi ieri, ezia este şi rămâne o armă invincibilă,ruită cu harul profeţiei, şi, dacă, uneo tunurile şi tancurile pot fi bătute, poeu mint însă niciodată.

Adevărulunul singur. Cel pentru care luptă poezespre care v'am vorbit!

FRAGIT DIN CONFERINŢA ROSTITĂ LASTIVALUL DELA TEATRUL NAŢIONA

---

*) *Viaţa lit. rom. în Ardealul de după Unire*, Cluj, 1934, pag. 20.

*) *Literatura ardeleană de azi*, Mediaş 1939.
**) *Nr. 7—9, Septembrie, 1939.*

*) *D. Caracostea: Expresivitatea limbii române*, pag. 161.

Cronica literară

„Mărturisirea unui inculpat"

de PAUL CONSTANT

— Editura Miron Neagu, Sighişoara —

„Am fugit de Dumnezeu"

de ION MINCU LEHLIU

— Editura Bucur Ciobanul, Bucureşti —

D. Paul Constant nu se găseşte la începuturile scrisului. Noua d-sale culegere de „schiţe pentru timp urît", — unsprezece la număr, — au toate acele bune şi rele stigmate ale maturităţii profesionale, stigmate ce răspund la nimele de justeţă şi rafinamen stilistic, dară şi uşurinţă expresivă, şi stigmate la nivelu cărora posibilităţile scriitorului cunosc fie un elan nou sa se cheltuiesc, îmbătate de rimurile facilităţii, conform uturor regulelor rutinare ale meseriei.

Dară d. **Paul Constant** e înzestrat cu o specială ' ţhe de observator al sufletulu omenesc prins ca o muscă rătăcită în păinjenişurile supide ale vieţii. Spectacolul astfel prezentat nu are acente grave. Gamele şi coloraura lui se ţes pe o tramă de comic de situaţie în aparenţă. Bunem „în aparenţă", căci în planul secund, cel al subconştientului, cetitorul simte un altfel de joc. Zâmbetul sau izbucnirea spontană de rset se voalează cu lumini triste devenind acompaniament ompatetic.

Fie că-i spune Vespaan Magnificenţius, Anatol Ionescu, Paraschiv, Ţivriş, Bier Năstase, Onofrei Apostolu, Timotei Rogojinaru, Stratiat, Bucur Mogârţan, Acsente, Tamate Brânzoi, Eugen Stru, etc., toţi aceştia sunt victme ale unei iluzii, pe care o pârtă în inimă ca pe o taină, tre însă, fiind, ca orice ilue, punct debil duce, în mod ievitabil, la necesara „desmecire". Numai că această diluzionare rămâne DESILUZE, petrecându-se dincolo de ra de acţiune şi reacţiune a ţihicului celor ajunşi în situi penibile pentru ei, ridice pentru spectatori şi grave n realitate.

Personagiile d-lui **Paul Constant** se bucură astfel de tă simpatia cetitorului. Ni unul nu iese blamat. Păgub, da, discreditat socialmente ş să nu.

Şi personagiile pe cari **Paul Constant** reuşeşte să arunce pe hârtie cu siguran unui încercat desenator de zionomii necaricaturizate da fără greş caracterizate, su atât de tipic umane încât e convins că, — dacă nu le mai întâlnit undeva, — le po întâlni indiferent în ce med te-ai mişca.

Pripeala de contabil expe în ale soroacelor a lui Iorg Popescu devenit Vespasia Magnificenţius, gentileţa „fru mosului" Anatol Ionescu fa de Ivonna Dobrian care-i fac cadou un căţel, ratarea senti mentală a lui „domnu" Paras chiv, disciplina sergentului Ţi vriş, mania „boierului" Năs tase, morga inspectorală neînduplecatului Stratula megalomania „inspectăr"-ulu Bucur Mogârţan, şi toate cele lalte „teme" prezentate de d **Paul Constant** ilustrează câte un of omenesc.

Stilul „schiţelor pentru timp urît" e pitoresc dară nepretenţios. D. Paul Constant nu forţează nimic. Cuvintele-i vin fără silă. Fraza e limpede — obiectiv de limpede. Nimic căutat nu-ţi tulbură impresia iniţială că te găseşti în faţa unui de tot abil povestitor de întâmplări cu haz şi necaz, dară povestitor a cărui tehnică narativă nu are nimic comun cu modurile livreşti de a te exprima. D. Paul Constant scrie cărţi care nu au aproape nimic de carte. Dialogul de care se serveşte d-sa e cel de toate zilele şi al tuturora, — numai că e redus la strictul necesar. La esenţialul necesar.

In schiţa **Boier Năstase**, cel cu mania pomenirilor, se întâmplă, bineînţeles **post festum**, o constatare neplăcută. Stamate Judeţeanu cel dela moartea căruia s'au împlinit 50 de ani şi căruia i s'a făcut pomenirea la mormânt se găsea, ce-i drept, în figura a 9-a **platul 84**, dară la alt cimitir.

Iată textul d-lui **Paul Constant:**

„Auzind-o, boier Năstase, şi cu el noi toţi, ne oprirăm locului, străbătuţi de aceeaşi teamă.

— Să ştii, boierule, că am greşit groapa!...

— Te pomeneşti drăcia dracului!... Cine ştie la ce pârlit am făcut parastasul!...

Nervos, trase din buzunarul misăzului petecul de hârtie pe care-i însemnase ăi de la „starea civilă" locul mormântului, controlându-l din scurt.

— Figura 9-a!...

— A 9-a...

— Plaţul 84...

— 84...

— Cimitirul Adormirea...

— Aici ne-am ars!... Trebuia să ne ducem la cimitirul ăl vechiu!...

Necăjit, boier Năstase mototoli însemnarea, asvârlind-o în buruieni, fluerând prelung, a pagubă...

— De râs ne-am făcut, băiatule!... Când s'o auzi de una ca asta prin târg, nu ne mai spală nici apa Tesluiului de ruşine!...

— N'o auzeai că l-a îngropat cu faţa în jos?!...

— Păi!... Măcar să nu fi făcut figura aia şi să-l mai pup pe frunte!...

După ce a încruntat adânc privirea şi s'a scărpinat în ceafă, boier Năstase s'a întors către mine, căutând să descurce lucrurile.

— Măi băiatule, ştii ceva? Să nu te pună dracului să sufli o vorbă la gazetă pe chestia asta, că pe un loc cu mine nu te mai întâlneşti!..."

D. Paul Constant îşi scrie schiţele la persoana întâia, ceeace îi face foarte plăcut textul, dară-i permite să se stabilească firescul contact direct între „spovedania" personagiului respectiv şi între cetitor. Schiţele au, şi din această cauză, o prospecţiune care, de fapt, se găseşte la toţi marii umorişti.

Schiţele din volumul **Mărturisirea unui inculpat** aduc aminte de cele ale lui Arcadie Avercenco. Apropierea aceasta nu o facem decât numai pentru stabilirea unui punct de reper.

Rezistând şi la o a doua lectură, paginile d-lui **Paul Constant** pot fi gustate nu numai de amatorii de proză veselă în general, ci şi de cetitorii pretenţioşi.

*

Semnându-şi scrisoarea „în loc de prefaţă" la volumul AM FUGIT DE DUMNEZEU al d-lui Ion Mincu Lehliu, d. Al. O. Teodoreanu mărturiseşte:

„Am primit colile — calde încă — conţinând primele nuvele din volumul pe care îl ai sub tipar. Le-am citit cu atenţie şi interes. Judecând după ele, **nu mă îndoiesc că această primă carte pe care o semnezi se va impune atenţiei cetitorului. Dar domnia-ta ştii desigur, ca şi mine, că o carte ori se impune singură, ori nu se impune de loc. De aceia mă mir că-mi ceri să-ţi scriu o prefaţă. Cum, adică? Dacă ai fugit domnia-ta de Dumnezeu, vrei să-l văd eu pe dracul? să mă explic:**

In cel mai bun caz o prefaţă nu e cetită. Dar de o bucată de vreme au început să iasă la veală şi cetitori indiscreţi: o itesc.

Ş'atunci, din două una:

a) CARTEA PLACE. In acest caz amicul autorului se irită: se mai amestecă şi ăsta cu proza lui? Aveam eu nevoie de el ca să ştiu ce-mi place?

b) CARTEA NU PLACE. Inimicul autorului se supără şi mai şi: adică ce crede nerodul ăsta cu prefaţa c'o să-mi vâre cu sila pe gât ce-i place lui?

De aceia, în faţa măgulitoarei domniei-tale rugăminţi am stat la cumpănă. Şi stând la cumpănă, mi-am amintit o anecdotă pe care am cetit-o mai de mult într'o carte în care se vorbesc de vinurile Franţei:

Un ţăran din Bordeaux venise în timpul alegerilor la castelul unui mare podgorean. Castelanul candidând la acele alegeri şi modestul vizitator dispunând de multe voturi, castelanul l'a poftit să şadă şi i-a oferit un pahar de vin. Ţăranul l'a degustat ca un fin cunoscător şi făcându-i elogiul s'a pronunţat cu deplină competinţă asupra recoltei şi viţei de origină.

Incântat de priceperea ţăranului, proprietarul a şoptit unui fecior să aducă o sticlă — cum se zice de „DERRIÈRE LES FAGOTS".

Incet încet, ţăranul a băut sticla, dar fără să scoată o vorbă.

Oarecum jicnit, proprietarul i-a spus:

— Bine omule, ţi-am dat să bei un pahar de vin oarecum şi l'ai lăudat mai mult decât merită şi-acum îţi scot cel mai bun vin pe care îl am şi nu spui nimic?

— Apoi să vă spun ceva, replică ţăranul, vinul dela început, AVEA NEVOIE de recomandaţie, acesta se recomandă singur.

De aceia şi numai de aceia, iubite confrate, eu nu-ţi scriu prefaţă."

Se vor întreba cetitorii acestei cronici: Ce ne interesează scrisoarea d-lui AL. O. TEODOREANU, aici unde trebuie să ni se spună, da sau nu, ceva despre nuvelele d-lui ION MINCU LEHLIU?!

Cetitorii au întotdeauna dreptate. Chiar şi atunci când n'au dreptate.

Rostul şi rolul cronicarului însă e să-şi spună părerea.

Desigur că şi-o va spune. Numai, iată ce se întâmplă: Ion Mincu Lehliu îi este prieten şi camarad de redacţie.

Dacă prietenul şi camaradul d-sale de redacţie va întrebuinţa cuvinte de laudă se va putea „obiecta" că nu a fost „obiectiv". Dacă însă, determinat tocmai de teama de a nu ceda cu nimic în faţa prieteniei şi camaraderiei, se va încrunta şi va căuta, cu tot dinadinsul numai „greşelile" volumului, se va putea „obiecta" că autorul trebuie să fie de tot slab dacă, în chiar propria-i casă i se aduc astfel de incriminări.

Deaceea, evitând pericolele Scilei şi Haribdei, nu putem afirma decât atât: Unde a vorbit un AL. O. TEODOREANU poate tăcea un începător în ale criticei.

ION MINCU LEHLIU, a debutat, totuşi, cu o carte care îi deschide toate perspectivele.

TRAIAN CHELARIU

În curând va apare, în editura „Fundaţiilor Regale",

ELOGIUL FRUMOSULUI

de

VLADIMIR DOGARU

Cântec

TRISTAN DERÈME

— Frumoasă negustoare de patru anotimpuri
Vinde-mi şi mie unul, să'mpac vrerea-mi nebună :
O primăvară verde cu râs sfios de lună
Să ningă peste case ca'n noaptea altor timpuri.

— Eu nu mai am răstimpul cu svon sglobiu de ploi
Ce tu-i zici primăvară — şi n'am nici calda vară
Căci meşterii lacomi pe rând mi le luară
Şi în zadar îi strig să mi le dea'napoi.

— Ca să'ndulceşti un suflet amar ce se sfârşeşte
Dă-mi dacă nu, o toamnă sub zări îmbolnăvită
In care până'n iarna cu sbor de corbi stropită
Să-mi plâng, vai, tinereţea care mă părăseşte.

In româneşte de ION OANA

Pension

N'am învăţat nimic la pension :
floarea vieţii e pur şi simplu o buruiană, —
cu seva ei nu se poate obloji o rană
tăiată'n poemul durut sub creion.

N'am învăţat nimic din manuale :
buchetele simplităţii sunt în noi, —
prefer anticarii cu cărţile lor de noroi
în locul paragrafelor sentimentale.

Adevăratul alfabet îl scriu plopii
cu nuanţele lor de muzică inedită —
singura certitudine e arsura pitită
interior. Ideile fi-vor ca nişte dropii

căzute'n drumul acestui cartuş
pe care-l putem numi desechilibru
şi care-i pe inimi lipit ca un timbru
pe o scrisoare de ţipete sau de pluş.

Până atunci să învăţăm simplu
copacii de cărbune, cerul monoton —
pentrucă nu se învaţă nimic la pension
decât că poezia-i frumoasă şi trece timpul.

ANNA CORDONEŢ

Vântule!

Te caut, vântule, cu palma sus
Ca să te prind şi să te fac pândar
Pe toate vorbele ce nu s'au spus —
Să le păzeşti cu veghe de ogar ;

Din ele eu apoi să împletesc
Minune de lumină şi noroi,
Stindarde cu argint împărătesc
Şi noapte cu luceferii strigoi.

Nu vămuesc tratate şi comori —
Istoria-i bolnavă de eres.
Tu să-mi aduci din soare şi din nori
Hambare de cuvinte cu'nţeles.

Te-oi pune autor deopotriv'
Cu mine, pe coperte, pe uluci.
Dar, iată, ţi-e piciorul costeliv
Şi aripa copaie de năluci.

O ! vântule, cu palma către cer
Zadarnică e plasa ce ridic —
Ai ostenit bătrâne cavaler
Şi eu rămân, departe, mai calic.

ION PENA

CANTECE NOUI

PLAGIATORII

A venit, în fine, timpul să scriem şi puţin despre aceşti cavaleri care şi-au făurit un atât de straniu meşteşug : acela al „scrierii" de versuri. Am tăcut, oridecâteori am fi avut până acuma prilejul să-i onorăm şi pe ei cu câteva cuvinte, am preferat să trecem peste stupida lor fraudă, oridecâteori întâmplarea ni i-a adus în cale. Şi — la dreptul vorbind — am avut nu odată prilejul să ne întâlnim cu aceşti hoţi de materie cenuşie, i-am dibuit prin plicuri şi caete, obraznici şi guralivi.

Se întâmplă uneori să ne cadă în mână un teanc de file care ne opreşte din lectură. Un poet ! Dar cu cât cetim mai cu luare aminte paginile sale, cu atât mai ciudată ni se pare atmosfera în care am intrat. Sunt stări de vis, sunt clipe de lirică beatitudine, pe care nu ţi le poate da decât un adevărat poet, şi — minune ! manuscrisul din faţa mea e acela al unui poet. Citeşti şi reciteşti, dar tocmai aici e şi punctul slab al miculuiu „fenomen" în faţa căruia te afli. Căci deodată o lumină vie ţi se arată în faţă, şi undeva, într'un fund de aducere aminte, începe să sune alt cântec, care ţi se pare, totuşi, ACELAŞI...

Acesta e şi ghinionul tuturor poeţilor de contrabandă ! Crezându-se o leacă mai deştepţi decât cei ce ar fi să-i citească, şi mult mai profunzi decât cei ce sunt bănuiţi că nu-i recunosc, ei mânuesc o armă care e extrem de periculoasă, pentrucă glontele care pleacă din ea, îi loveşte — prin ricoşeu — tot pe ei.

Căci plagiatorul e un prost sinistru. Şi cu cât fură mai mult, cu atâta e mai prost. Proză, versuri, studii, esseuri, orice, la întâmplare, fără a reflecta, fără a cumpăni, fără a alege. Căci plagiatorul culege...

N'am să încep să înşir aici nume şi cazuri, cu toatecă destule şi recente îmi stau la îndemână. Pogoane de slove furate, coale întregi luate întocmai şi iscălite altfel, doar pentru amăgirea unei glorii care întârzie să vină. Oricum judec, psihologia plagiatorului e un lucru pe care nu-l pot concepe, şi tocmai de aceea scriu despre el, dându-mi seama că se vor burzului câteva susceptibilităţi, care vor prinde să-şi alunge cu un gest nobil şi elegant o muscă, pe care de cele mai multe ori o poartă pe căciulă, în chip de blazon, dar şi ca semn de recunoaştere.

*

In ultimă analiză, plagiatorul e un ins hazliu, un tip plin de humor. Il urmăresc, îl caut, nutrind pentru el o simpatie pe care oricât mă căsnesc, n'o pot ascunde. O simpatie, pe care o am şi pentru măgarii de pe uliţă şi pentru căţeii care schelălăie pe la răspântii, cu veleităţi de dulău. In scurta mea carieră, (pot spune oare aşa ?) am avut prilejul să dau ochi cu destule „opere" care purtând o semnătură aleasă, descindeau din cine ştie ce maestru, pretextând că noi toţi descindem din Adam.

Tânărul care semnează de pildă Gică Portofel e un pseudonim al lui Baudelaire, care s'a reîncarnat, pentru a descinde pe malurile Dâmboviţei, spre a fi mai accesibil bietului nostru public cetitor. In cele din urmă, aşa se scuză plagiatul !

Hazliu e faptul că pseudonimele acestea au prins să circule abundent, poate ca să înlesnească neştiutorilor anumite frumuseţi pe care ei le bănuesc ascunse. Octavian Goga e reîncarnat în Ion Gămălie, Cotruş devine Tudor Topovel, Leconte de Lisle se schimbă în Radu Spulberatu, iar Verlaine începe să circule prin cafenelele noastre, semnând Onofrei Liricul. Sunt semne bune ! Poeţii au început să dea iama prin vecini, fluturând un stindard ireverenţios ca o grimasă, plimbând o mână prin buzunarul vecinului, ca să se „îmbucure" şi ceilalţi, mai neştiutori şi mai modeşti.

Să ne trăiască ! Spunem asta cu toată sinceritatea, adăugând însă şi o dorinţă care nefiind numai a noastră, este cu atât mai imperativă :

Să tacă !

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţinându-se pe plic : pentru Şt. B. Si răspunsurile : **Al. Pop., Mis. Al., M. Stoic., C. C., V. Pela : Nu. C. I. C., Mih. I. Cost., Const. Mih., Nic. M. Const., Vintilă P., Altele M. I. Cost., N. Pred. :** Da.

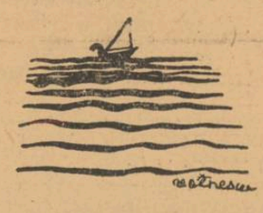

Note româneşti

PROPAGANDĂ ROMÂNEASCĂ PESTE HOTARE

Reprezentanţii oficiali peste hotare ai ţării noastre, n'au fost decât rareori aleşi după criteriul competenţei, al omului pus în locul care i se cuvine. Deaceea excepţiile sunt cu atât mai demne de relevat. Ne facem o deosebită plăcere să semnalăm aci activitatea remarcabilă a poetului apreciat şi gazetar de cuceritor talent, d. N. Crevedia, în calitatea de ataşat de presă în capitala ţării dunărene vecine.

Prin îngrijirea d-sale va apare până la sfârşitul acestei luni, în bulgăreşte, Pădurea spânzuraţilor *de Liviu Rebreanu, iar în Februarie marea revistă de artă şi literatură bulgară* Serdika *va închina un caiet special problemelor culturale, literare şi artistice din România.*

In Martie, d. N. Crevedia va face să apară un volum de Schiţe şi nuvele alese din opera lui Caragiale, iar în lunile următoare, câte un volum antologic din Eminescu şi Brătescu Voineşti, *cărora le va urma o Antologie a poeţilor români.*

Deosebit de acestea, articole de revistă, broşuri, reprezentaţii de teatru românesc (între altele, Domnişoara Nastasia), *menite să favorizeze cunoaşterea şi aprecierea reciprocă între două popoare, care cel puţin prin aşezarea lor geografică nu pot fi străine îndemnului de a menţine între ele raporturi de bună vecinătate.*

Iată, fără îndoială, o activitate culturală, pe care d. N. Crevedia, ca ataşat de presă al României la Sofia, o desfăşoară cu un folos de netăgăduit pentru cunoaşterea neamului nostru în esenţa permanentă a spiritualităţii şi a valorilor lui durabile. Ceea se înţelege prin propagandă, capătă astfel prin fapta d-sale, rostul şi sensul ei deplin.

„NATURALIŞTII ITALIENI DIN VEACUL AL XVIII-lea, CERCETĂTORI AI ŢINUTURILOR ROMÂNEŞTI", de EMIL POP.

La Timişoara a fost întemeiată fundaţiunea „Oliviero Varzi", cu scopul de a cinsti memoria industriaşului italian cu acelaş nume care a lucrat cu atâta râvnă pe tărâmul apropierii italo-române. Unul din punctele programului acestei fundaţii este publicarea unei colecţii de monografii cu caracter ştiinţific.

Prima din aceste lucrări a apărut anul acesta şi este intitulată „Naturaliştii italieni din veacul al XVIII-lea, cercetători ai ţinuturilor româneşti" *de* prof. univ. Emil Pop. *Monografia cuprinde 81 de pagini în 16.*

A doua lucrare editată de această fundaţie este „Aurul Daciei şi Imperiul Roman" *de* prof. univ. Victor Stanciu.

Lucrarea profesorului Emil Pop are un caracter strict ştiinţific, dar ea poate fi citită cu folos şi ca o operă de cultură generală, dat fiindcă autorul a ştiut s'o presare cu toate explicaţiile de care este nevoie pentru o înţelegere cât mai largă. Naturaliştii italieni de care se ocupă autorul sunt Marsigli, Griselini, Sestini şi Spallanzani, despre care arată şi felul în care au ştiut să privească poporul nostru publicând o seamă de note ale acestor savanţi în acest sens. Volumul este completat cu o amplă bibliografie critică, precum şi cu listele de minerale luate de Spallanzani din Transilvania. Această lucrare vine să ne arate cât de adânci sunt legăturile italo-române, căci de data aceasa nu avem de aface cu nişte simpli călători, ci cu savanţi al căror cuvânt cade greu în cumpănă şi face de aproape un veac şi jumătate autoritate.

VICTOR ION POPA : VICLEIMUL

In ajunul sărbătorilor Crăciunului a apărut, în editura „Universul", VICLEIMUL, refăcut după jocurile sfinte populare şi întregit cu lămuriri pentru punerea în scenă de d. Victor Ion Popa.

Munca autorului e cu atât mai preţioasă şi opera înfăptuită creşte cu atât mai mult în valoare, cu cât formele cunoscute ale Vicleimului în diferite provincii — uneori variind chiar în cuprinsul aceluiaş ţinut — în ce priveşte unele amănunte, sunt numeroase.

Lămuririle pentru punerea lui în scenă, venite din partea d-lui Victor Ion Popa, unul dintre cei mai pricepuţi oameni de teatru din câţi avem, întregesc în chip fericit importanţa acestei opere.

N. PORSENNA : RUG

Rug *este titlul ultimului roman al d-lui N. Porsenna, apărut în editura Gorjan.*

Il semnalăm deocamdată atenţiei cititorilor; într'un număr viitor vom reveni pe larg asupra acestei cărţi.

VLAD MUŞATESCU : BOBBY FELIX FĂT-FRUMOS ŞI MOTOCICLETA

Noua editură A. B. C., care-a luat fiinţă de curând la Craiova, îşi propune realizarea unui bogat şi ales program de tipărituri ce rivalizează ca pricepere, în ce priveşte alegerea operelor anunţate, cu cele mai mari casse de editură din Capitală.

Cartea de debut a editurii este una scrisă pentru copii de d. Vlad Muşatescu şi întitulată **Bobby Felix Făt-Frumos şi motocicleta.**

Desenele, în culori, sunt făcute de apreciatul pictor ilustrator baronul Löwendal.

Dr N. VĂTĂMANU : PÂNĂ VINE DOCTORUL

Cartea d-lui dr. N. Vătămanu vine să umple un gol mult resimţit în viaţa noastră de fiecare zi. Expuşi în orice moment accidentelor şi bolilor pe care ne place să le considerăm cu prea multă uşurinţă, până să ne arătăm doctorului, e bine să luăm singuri măsurile care chiar dacă nu pot înlătura în unele cazuri intervenţia medicului, tind să ne protejeze sănătatea până ce avem putinţa să ne îngrijească doctorul.

Cartea aceasta de-o importanţă de netăgăduit, apărută de curând în editura „Universul", nu trebue să lipsească din nici o casă.

„AURUL DACIEI ŞI IMPERIUL ROMAN" de VICTOR STANCIU

Acesta este titlul unei interesante lucrări ştiinţifice a profesorului universitar Victor Stanciu, tipărită de către Fundaţia „Oliviero Varzi" din Timişoara (un volum în 16, de 95 pag. bogat ilustrat). Autorul înfăţişează temeiul economic al războaielor daco-romane, care este tocmai acest aur al Daciei. Dar d. prof. Stanciu nu se mărgineşte la o prezentare istorică a subiectului, ci şi la una sistematică, adâncind cunoştinţele despre bogăţiile miniere ale Daciei şi publicând o serie de importante date, de care istoricii unei viitoare lucrări sau a unor viitoare studii asupra obârşiilor poporului român vor trebui să ţină seamă. Astfel, valoarea ştiinţifică a acestei noui lucrări a autorului capătă o înaltă semnificaţie şi are rodnice consecinţe.

O nuvelă de Paul Constant

GURA DE OM,

Totul trecuse ca un vis frumos... Peste sufletul închircit al târgului, amintirea acelei seri aşternuse o trâmbă de lumină, vie, răscolitoare, nostalgică... Femeile rămâseseră cu un beteşug de oftat la inimă, iar dintre bărbaţi, nu erau puţini care-şi căinau anii prididiti de mucegaiul unor rândueli, cărora robiseră prosteşte.

Ca peste tot locul, erau şi aci grefieri şi impiegaţi, învăţători şi diaconi, subchirurgi şi agenţi de percepţie, plini de talent, care-şi irosiseră năzuinţele de tinereţe, fără să se fi putut ridica c'o şchioapă peste viaţa măruntă a târgului... Apoi câţiva elevi de liceu, cari deşi repetenţi, posedau testele întregi de hârtie, aşternute cu poezii, pe care nu avea cine să le preţuiască.

Pâlpâiri ridicate semeţ, scurtate repede de ignoranţa şi batjocura târgoveţilor, stinse pe vatra unui loc pentru care nu erau făcute...

Seara aceia, seara în care asistaseră la desrăşurarea unei şezători literare, le limpezise sufletele şi le deschisese ochii.

Când ultimul poet a eşit din scenă, pentru întreaga asistenţă s'a stins parcă reştiua lămpii, tocmai la mijlocul unui capitol de roman captivant.

A urmat banchetul, dela care n'au lipsit oficialităţile, intelectualii locului, admiratorii de literatură şi discursurile. Poeţii, tineri cu plete şi lavaliere, cu feţe palide şi ochii cât strachina, au impopoşirat locurile la masă, lăsându-se studiaţi, interpelaţi şi lăudaţi. Veneau din Bucureşti şi, fără discuţie, erau cu toţii genialii... După ce s'au simţit indestulaţi, au organizat la iuţeală şezători pe cont propriu, şopcăind la urechile cucoanelor operile lor de căpetenie. Bărbaţii şi-au simţit asmuţate svăpăelile lor din tinereţe, când aveau şi ei lavaliere, plete, şi urmăreau la „poşta redacţiei" rezultatul tentativelor lor de colaborare la diferitele reviste.

O seară într'adevăr răscolitoare!...

Primarul, ridicându-se să vorbească, s'a arătat fericit că prin aceasta a putut îndeplini un capitol întârziat din programul său cultural, şi a ţinut să încheie într'un fel care-i convenea:

— Domnilor, omul nu se hrăneşte numai cu făină, lemne şi ulei... Ii mai trebue şi puţină literatură... Consideraţi şezătoarea de astăseară drept un lucru de început, şi întăriţi-o şi multiplicaţi-o, până la măsura nevoilor Dv. Vă făgăduesc tot concursul...

In numele poeţilor, a răspuns maestrul Ionică Frumosu. Conştient de valoarea sa şi aceea a rolului atribuit, s'a deşirat binişor şi legumit, întinzându-se drept în sus, la o palmă de tavan. Şi-a potrivit faldurile lavalierei, a cumpănit din ochi figurile comesenilor, şi-a plimbat degetele resfirate prin păr, şi a sorbit o înghiţitură de vin....

Pentru motivele de mai sus, una dintre cucoane a oftat subţirel şi tremolat, marcând emoţia de care, anticipat, se simţea strivită.

Maestrul s'a rostit calm şi superior, mulţumind tuturor pentru primirea făcută, asigurându-i că va îngriji, personal, să aducă al cunoştinţa forurilor superioare, viaţa de înaltă ţinută spirituală a acestui târg modest şi ignorat. Ca orice maestru, le-a dat apoi sfatul de a activa în sens literar, pretinzând că i se fac lui semne că şi aci, ca şi în alte părţi, „pântecul târgului reţine fără cuviinţă fătul sănătos şi vioi, al unei literaturi ce stă numai să crape ochi"...

Faţă de o asemenea prevestire, cei ce se simţeau „reţinuţi" şi aşteptau de ani de zile „să crape ochi", au pornit tunete de aplauze, a căror importanţă avea să se lămurească în scurt timp.

Banchetul a ţinut până către ziuă, când îngreunaţi de nesomn şi de vin, fiecare a apucat pe la rosturile lui: localnicii să prindă un ceas de odihnă în aşternuturi, iar delicaţii poeţi către sala de aşteptare a gării, spre a clănţăni de frig, până la sosirea trenului personal, întârziat.

Singur Mateiţă Crâsnicu era rânduit pentru altceva: să rămână treaz, şi să înghită dojanele soţiei, care-l aşteptase toată noaptea cu lampa aprinsă şi inima sburată.

— Mateiţă, Mateiţă!.... Mi se pare că ai apucat umblările dracului, şi nu te mai poţi stăpâni!... Om cu greutăţi şi cu serviciu de încredere, vii la ziuă, ca derbedeii! Prin ce cârciumi ţi-ai prăpădit noaptea, nenorocitule?!...

Surprins de astfel de necuviincioase bănueli, Mateiţă, suflet purificat de poezia şi frumuseţea serii petrecute, a căscat ochii, mirat:

— Draga mea, îmi pare rău! Mă jur că în afară de banchet, n'am mai fost la nicio cârciumă!... Banchet cu poeţii veniţi din Bucureşti, la care am fost invitat oficial şi am plătit taxa în regulă... O astfel de ocazie, mai rar!... Ce societate!... Ce selecţie, şi ce mâncăruri!... Separat, discursurile!...

— Şi ce ţi-au folosit?... Noapte pierdută, şi bani cheltuiţi!...

Mateiţă Crâsnicu a clătinat a amărăciune din cap, semn că n'are nevastă care să-l înţeleagă... Şi-a tras ghetele din picioare, şi-a slăbit nodul dela cravată, şi aşa, cu ce-i mai rămăsese din ţinuta de gală, s'a întins pe pat. Nu însă ca să adoarmă, ci ca să lămurească mai bine lucrurile...

— Draga mea, omul nu se îndestulează numai cu făină, lemne şi ulei...

— Aşa?... Dar cu ce altceva?... Cu băutura?...

— Nu... Cu literatură!...

— Cine ţi-a mai vârît şi asta în cap?

— Domnul primar...

— Lui îi convine să vorbească, fiindcă are şi făină, şi lemne şi ulei... Noi n'avem de nici-unele... Uite, lemnele ni s'au isprăvit!... Norocul că vine primăvara!....

Mateiţă s'a săltat într'un cot, şi a privit spre grădina care albăstrea de ziuă. După mugurii bobotiţi ai cireşilor, se părea că într'adevăr se apropie primăvara. La gândul acestui soroc, faţa i se încruntă a grijă. Deşi poet de felul lui, primăvara nu-l entuziasma. Fiindcă în fiecare primăvară, doamna Crâsnicu dădea naştere câte unui copil, care trăgea după el cheltueli anevoe de suportat. Oftă din rărunchi, şi se lăsă cu capul pe perină.

— Da, vine primăvara; aşa dar chestia lemnelor ese din discuţie... Făină şi ulei ne dă dela primărie... Şi astea ies deci din discuţie... Ceeace ne trebueşte însă, şi n'avem, este tot frumuseţea poeziei!...

Doamna Crâsnicu zâmbi în silă.

— Da, este drept! Mare pagubă pe capul nostru!...

Mateiţă o privi compătimitor, înţelegând cât de departe şi streină stă această femee, de ceeace era cu adevărat necesar şi sfânt...

— Pentru mine, este mare pagubă. Ştii că planurile mele din tinereţe mă rânduiseră unei alte vieţi !...

— Ei, şi nu ţi le-ai realizat cu dobândă?... Şef de serviciu la salubritate...

— Bine, dar adu-ţi aminte că trebuia să devin scriitor!... Te rog să recunoşti că aveam talent. Află că acum, când nici nu mai speram, am pus mâna pe ocazia de a mă afirma...

— Vezi numai să nu-ţi pierzi slujba!

— Sunt fătul din trupul târgului, care stă să facă ochi... Ehei, habar n'ai tu de una ca asta!...

— Bine că mi-aduseşi aminte. Te rog să te repezi pe la coana moaşă, şi să-i spui să vină până'n prânz, că mă încearcă tăeturi prin şeale...

Mateiţă Crâsnicu şi-a tras ghetele în picioare, şi-a strâns nodul dela cravată, şi a plecat catre moaşă şi salubritate.

Soarele, răsărind de după dealurile târgului, se ridica strălucitor, boltind către creştetul cerului. Mateiţă, învârtind bastonul şi umflându-se în piept, simţea cum i se strecoară în suflet toată prospeţimea acestui anotimp, întinerindu-l. Se vedea din nou tânărul cu lavalieră şi plete, cu buzunările doldora de poezii, de nuvele şi de articole de ziare, aşteptând ca într'un siloz ceasul când aveau să fie valorificate. Deşi silozul se petecise, iar amatorii de asemenea articole nu se arătaseră, nu-l slăbise niciodată încrederea într'un viitor mai bun. Ceeace acum, mai mult ca totdeauna, i se părea pe aproape.

Se opri în faţa casei coanei moaşe, şi-i bătu cu ciocul bastonului în cerceveaua ferestrei. Era vesel şi primăvăratec...

— Coană moaşă, te rog să te abaţi pe la noi. Mi se pare că nevesti-mi i-a venit ceasul.

— Să-i vină cu bine şi cu sănătate! Că omul cu cât are copii mai mulţi, cu atât întinereşte şi se veseleşte. Mă uit la dumneata...

— A, nu... La mine este din altă cauză!... Este poezia, coană moaşă, care-mi dă aripi şi forţe noui!...

— Ce vorbeşti, maică!... Uite drăcia dracului!...

— Da...

— Imi pare bine. Să urmezi regulat cu ea, şi să nu pierzi raţeta. Ca aş vrea s'o fac şi pentru bărbatu-meu, care pe zi ce trece se face armonică, şi-şi pierde forţele...

— Mă rog. Cu toate că chestiunea stă altfel!... Sărut mâinile, şi te rog să nu uiţi de ce te rugai...

Ajuns la birou, în loc să se apuce de lucru, Mateiţă porni să fluere melodia unei romanţe de dragoste.

— Dom'le şef, avem ceva chestiuni de vidanjare.

Mateiţă încercă să-l îndepărteze, cu un gest de scârbă.

— Altădată... Acum am altceva mai important, şi mai eteric...

— Mă rog. Insă lângă hala de carne a aruncat unul, as'dimineaţă, un câine mort. Vă rog să aprobaţi să-l ridicăm, şi să-l ducem la barieră...

— Ionescule, renunţă la intervenţiuni din astea!... Mai ales dimineaţa, când omul este îmbătat de prospeţimea soarelui şi de frumuseţea viselor de peste noapte!... Lasă-l să mai stea, că doar nu cere mâncare.

Mateiţă a plecat de unde credea şi el mai nimerit. Le-a vorbit dela inimă şi i-a convins că târgul nu mai poate sta în această stare de „insalubritate" culturală. Oamenii n'au stat prea mult pe gânduri, şi în aceiaş seară s'au adunat în odaia unei cârciumioare mai retrase, unde la un pahar de vin şi într'un cadru cât se poate de solemn, au pus bazele unei societăţi de literatură. Au întocmit statute şi programe, şi-au ales preşedinte şi comitet. După care, constatând că mai rămăseseră multe de rânduit şi că afară începuse să se crape de ziuă, s'au retras pe la casele lor, hotărîţi ca în seara următoare să se întâlnească din nou, pentru ducerea lucrurilor la bun sfârşit...

Ajuns acasă, Mateiţă a dat să deschidă gura, ca să îmbucure nevasta cu vestea că a fost ales vice-preşedinte. Aceasta însă, prinsă serios de tăeturi de şeale, i-a luat-o înainte cu vorba:

— Mateiţă, Mateiţă! Fi-ţi-ar beţivanii ai dracului!... Eu stau să mor, şi tu nu mai ieşi din cârciumi!...

— Imi pare rău! O fi fost ea cârciumă, însă era plină numai de intelectuali. Vorba ceia: nu este locul, ci dobitocul!... Şi cum îţi spuneam...

— Nu-mi mai spune nimic, şi dă fuga dupe moaşă...

Mateiţă şi-a luat din nou pălăria şi bastonul, şi s'a dus... A bătut în cerceveaua ferestrei, făcând să apară bustul plin de vărsat al moaşei. S'au înţeles repede, şi a pornit-o către salubritate.

In dreptul halei i-a eşit întru întâmpinare un grup de zarzavagii, cu o jelanie, verbală:

— Dom'le şef, vă rog să daţi ordin să ridice câinele... Este păcat de Dumnezeu, că plătim impozite, şi nu mai putem suferi!...

Mateiţă a ridicat din umeri, şi şi-a văzut de drum şi de gânduri. Gânduri de om prididit de vise roz şi parfumate... A tras saltarul biroului, şi în loc să rezolve corespondenţa, s'a apucat să facă lectura unei nuvele proprii. Funcţionarii şi-au văzut de lucru, trăgând cu coada ochiului către şeful care bătea din buze, de par'că era eşit din minţi.

Asta era într'o Marţi... Seara s'au adunat din nou în şedinţă hotărînd să se organizeze o şezătoare literară pentru Sâmbătă seara. Au compus programul, înscriind, nominal, 38 de creiatori localnici. Pentru rest, întru cât li se terminase hârtia, au pus un „şi alţii".

Când au chemat la plată, ceasul din turnul primăriei tocmai bătea ora 7. Cu alte cuvinte, iar întârziase... Şi-a strâns reverurile paltonului peste piept, şi a luat-o către casă. Se aştepta la certuri şi scandal, şi-şi ticluia în minte răspunsurile... In prag l-a întâmpinat coana moaşă, cu degetul arătător pus pe buze.

— Intră binişor, maică... Nevastă-ta a născut un băiat, şi acum s'a mai liniştit din dureri şi doarme...

— Da? Imi pare bine!..

— Să-ţi trăiască!...

— Sărut mâinile...

Venise ziua şezătorii, şi câinele sta tot în coasta halei. Mateiţă n'avusese timp şi dispoziţie pentru rezolvarea acestei chestiuni. Dumnealui avea răspunderi mai înalte de îndeplinit. Prevestirea maestrului Ionică Frumosu îi sta ca un cui în conştiinţă, iar sfaturile date, poruncă... La toate astea se mai adăuga şi orgoliul său personal, de a apărea într'o postură din care numai vrăjmaşii vremurilor îl scosese...

Sala era tixită de lume, adusă de către organizatori cu rugăminţi şi mari făgăduieli. Fenei însă, foarte puţine. Pentru ele, peţii nu puteau fi decât numai din Bucureşti, şi fără legătură cu funcţiile plătite lunar.

Doamna Crâsnicu rămăsese şi ea acasă, din cază de forţă majoră. In schimb era prezentă moaşa, ca reprezentantă a familiei.

Au defilat în scenă fel şi fel de figuri, oameni pentru a căror seriozitate ai fi putut pune mâna în foc, mărturisind, tremolt sau gângav, lucruri la care nu te-ai fi aşteptat.

Lui Mateiţă i se rezervase ultimul număr, pentru efect şi impresie finală. Când a apărut în scenă, s'a produs freamăt şi cârţîituri de scaune. Era îmbrăcat înjachet negru, cu lavalieră şi părul unşi bine pieptănat. Imitând pe maestru Frumosu, a dat raită cu privirea pe spectatori, şi-a aranjat faldurile lavalierii şi bretonul, care i se lăsase pe ochiul stâng. După care a gustat un ăt de apă, din paharul aşezat dinaite. Odată puse la punct toate astea a rostit titlul nuvelii:

— Gurăle om, gură de câine, cere pâine !....

S'a oprit apoi o clipă, spre a alunga din imagi trupul câinelui de lângă hală, care revenise subit, după care a început leura...

Chestia cu pâinea şi necesitatea ei comportă o prezentare mai largă, a ţinut cincisprezeci de file. S'a adăugat apoi, marchestia „gurii", mai chestia „câinelui" care au mai înghiţit încă douăzeci e file. Lumea se ştergea de sudoare, căuta tot spre uşa de eşire... Lutând cu obsesia câinelui de lângă ha, Mateiţă îşi vedea de cetanie, convins că se ridică pe soclul monumentul.

Când ajuns la ultima filă, i se uscase gâtl de tot. A dus paharul la gură, şi a rbit cu sete. Apa i s'a părut mai amă ca totdeauna, silindu-l să se scutu din tot trupul. A rărit cetirea, şi anceput să-şi tremoleze glasul. Desbăte o chestie de mizerie socială, care imnea să facă pe emoţionatul. Chestia mului, care asemenea câinelui, are evoie de pâine...

Din u spectrul câinelui din hală i se năluchidos, făcându-l să i se înnoade limi şi ideile. Mateiţă se scutură voinico şi continuă, clar, tremurător, impresnant... Când ajunse să rostească ulma frază, acolo unde se explica toat dreapta omenească, lupta pentru pâ, Mateiţă şi-a lăsat mâinile dealun trupului, a închis ochii, şi aşa, ras prelungit, despărţind fiecare cuvânt rintr'o clătinare din cap, a încheiat uvela sa cea de patruzeci de pagini

— (ră de om, gură de pâine, cere câine.

Pubul a isbucnit într'un chicot de râs amestecat cu aplauze, petrecându-l până pă culise...

In gând înfrângerea şi socotind că nu i putea trage decât dela blestemul gustorilor din hală, s'a simţit îndatat ca a doua zi să facă penitenţă A luat după el un târgaş comun şi săltând personal de coada câinl, l-a urcat în droagă, dispunând să fidus într'un loc mai puţin frecuert.

Dă toate astea, văzându-şi din nou limite conştiinţa şi ideile, s'a aşternut sporită râvnă, slujbei de salubrit.

Holda izbânzii româneşti

In seara asta cu noi se 'ncununâ prietenia,
Dumnezeu se cuminică 'n zori cu glia
şi ţara se ridică pe braţe de flăcăi
spre stele, strivind în depărtări călăi.

Aici Ţara cu Dragoş Vodă se 'ntâlneşte,
aici doina cuprinde durerea mocăneşte.
Hei! Uite, cum tăcerile pe spade isbucnesc
şi drumurile toate prin drumuri se 'ntâlnesc !

In seara asta cu voi se 'ncununâ prietenia
şi visul îşi duce spre alte visuri solia
până 'n ţara albă trecută în poveşti,
unde ne-aşteaptă holda isbânzii româneşti.

ION TH. ILEA

Pe câmpia pământului...

Pe câmpia pământului
Pasc boii necunoscutului.
Iarbă a câmpului
Mă oglindesc în ochii lor mari.
De limba lor aspră mă prind
Să mă desprind de pământ
Să mă rup
Din lutul ispăşitor de blestem.

Apele văzduhului să mă spele
De glodul păcatelor grele.
Lumini de var sideral să-mi spoiască
Pereţii sufletului gol
De iască.

Pe câmpia pământului
Pasc boii necunoscutului.
Văcarul lor doarme, cereşte.
Văcarul satului, suflet de slugă
Doarme şi el, cu capul pe glugă.

POMPILIU PRECA

GURĂ de CÂINE...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării d G-lo P. T. T. Nr. 24.484.939

D r 3 -

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23 - 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 3
Sâmbătă 30 IANUARIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIROU

Estetica unor expresii poporane

de VLADIMIR DOGARU

Caracteristica de seamă a limbii poporane române constă din multe însușiri. In întrebuințarea de toate zilele, aceste însușiri se reduc însă la două: isteține și poesie. Intr'adevar, vorbirea celor din popor, spre deosebire de limba celor din păturile de sus, se impune totdeauna prin înțelepciune și frumusețe. Până la urmă, limba poporană rămane suverană numai pe frumusețe: vorbirea cultă, oricât de cizelată ar fi, nu ajunge niciodată să întreacă în frumusețe pe cea dintai; aceasta, la rândul său, cu tot caracterul ei de ogândă a minții, este depășită de exprimarea cultă, nu atât prin înțelepciune, care rămâne și mai departe un rezervoriu poporan, cât prin puterea de a alimenta un domeniu și o disciplină nouă: Filosofia. Și poporul de jos filosofează. Insă la el, lucrul acesta se întâmplă într'un chip cu totul particular: Adevărul este subordonat Frumosului. Proverbele poporane îmbracă haina celei mai alese poesii. Cu cât o zicală este mai metaforic redată, cu atât ea este chemată să exprime parcă o filosofie mai profundă. Fără să-și piardă din adâncime, filosofia poporană suferă însă în ce privește extensiunea. Deși desfășurările sale aruncă lumină asupra mai tuturor întrebărilor puse de chinuitoarea minte a omului, ele nu se leagă organic între ele, încât să poată forma un tot indestructibil, așa cum se întâmplă de obiceiu în filosofia cultă. De fapt, nici nu există filosofi poporani aparte. Inainte de a fi gânditori, aceștia sunt poeți. Șirul nemăsurat al celor ce au contribuit anonim la cizelarea definitivă a *Mioriței* cuprinde astfel nu numai o elită de poeți, dar și de filosofi. Țăranul român creiază filosofie simultan cu poesia. Este o caracteristică ce se întâlnește desigur și la alte popoare. Insă la noi lucrul acesta constituie o trăsătură atât de esențială, încât, plecând dela ea, putem să explicăm multe din elementele ce alcătuesc originalitatea românească. Fiind ahtiat după Frumos și subordonând totul lui, poporul român creiază valori poetice de neîntrecut. Așa se face că limba poporană este suverană în ce privește însușirea de căpetenie a celui mai de preț lucru din lume: dă forme de poesie literaturii...

Frumusețea limbii poporane române se poate urmări nu numai în creațiile ei directe, ci și în literatura unor scriitori culți, unde farmecul ei devine, parcă, și mai mare. Firește, nu e vorba de o obșnuită influență poporană, în sensul că vorbirea celor de jos s'ar fi strecurat în scrisul celor cu știință de carte, ci de efectul aproape supra-poetic pe care îl au unele expresii poporane, pătrunse acolo unde talentul ori geniul creatorului propriu n'ar fi fost parcă îndeajuns de puternice spre a putea făuri forme de limbă nepieritoare. Eminescu, mai ales, al cărui simț de a descoperi frumusețî linguistice poporane era egal numai cu acela de a crea la rigoare altele noi, lasă să-i pătrundă în scris multe din expresiile de care vorbim:

Vis frumos avut-am noaptea. A venit un [sburător
Și strângându-l tare 'n brațe, era mai [ca să-l omor... *)

Expresia „mai ca să-l omor" (cu adverbul *mai* pus înaintea verbului) este de origină poporană. Ea echivalează cu: „era gata să-l omor". Prin nimic altceva nu se putea reda mai bine neastâmpărul fetei înamorate, decât prin această formă de vorbire, care, prin lexic și prin sintaxă, amintește ceva din limbajul copiilor. Se știe că omul, când e stăpânit de sentimente puternice de veselie, trădează, prin vorbe și gesturi, o nu știu ce fel de ciudată întoarcere spontană la anii copilăriei. Inamoraților probează cei dintâi existența acestei legi psihologice. Atitudinea și vorba lor desvăluie de cele mai multe ori pe copilul pur de odinioară. Fata de împărat din poemul lui Eminescu, fiind îndrăgostită și vorbindu-și sieși despre iubitul inimii sale, era firesc ca autorul s'o pună să se destăinuie în limbajul cuvenit. Deși de neam împărătesc, vorbele și expresiile sale sunt însă dintre cele mai țărănești: „sigurică 'n cămăruță"; „straniu"; „boiul mi-l înmlădiu"; „nimărui"... Dealtfel, întreg lexicul spovedaniei este rustic-copilăresc:

Și deaceea, când mă caut în părețele
de-oglinzi,
Singurică 'n cămăruță *brațe albe eu întinz*
Și mă 'mbrac în părul galben, ca în straiu
ușor țesut,
Și zărind rotundu-mi umăr mai că-mi vine
să-l sărut.
Și atunci de sfiiciune mi-iese sângele 'n
obraz —
Cum nu vine sburătorul, ca la pieptul lui să
caz?
Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei
îmi plac,
E temeiul *că acestea fericit pe el îl fac.*
Și mi-s dragă mie însămi, pentrucă-i sunt
dragă lui —
Gură tu! învață minte, nu mă spune
nimărui,
Nichi chiar lui, când vine noaptea lângă
patul meu tiptil
Doritor ca o femee și viclean ca un copil.

Tot așa de rustic și de copilăros vorbește Cătălina și când se află în fața Sburătorului:

„O rămâi, rămâi la mine, tu cu vers duios
de foc,
Sburător cu plete negre, umbră fără de
noroc.
Și nu crede că în lume, singurel *și rătăcit*
Nu-i găsi un suflet tânăr ce de tine-i
îndrăgit.

(Urmare în pagina 6-a)

Montherlant sau viziunea sportivă

II de COSTIN I. MURGESCU

Prblema ce se pune acu dar este de a vedea în ce măsură omul montherlantian poate fi încadrat în conjunctura socială a timpului său și consecințele care decurg pentru sectorul politic al viziunii autorului lui „Le Solstice de Juin".

Am lăsat să se întrevadă părerea noastră că „tipul" uman schițat mai sus este apolitic. Dar în acelaș timp am subliniat că gândirea lui Montherlant se desfășoară sub zodia întâmplărilor politice ale Franței contemporane. Deci, ea nu poate sări peste ceeace dă expresie politicului din viața unei națiuni, Statul.

Și aici paralela mi se pare semnificativă pentru înțelegerea poziției esseistului francez. Pentrucă în timp ce omul său se dezinteresează ca o existență complet deslegată de contingențele contemporanului, Statul său (ca pentru a restabili un echilibru) are orizonturile toate limitate la aceste contingențe. Faptul este cu atât mai interesant, cu cât apare într'o epocă în care concepția de Stat îmbracă din ce în ce mai multe atribute istorice, spirituale, transpunându-l pe planul permanențelor naționale.

Ori Statul, la Montherlant, nu crește în entuziasm și solidaritae, nu învălue numai în formule juridice aspirațiile și ritmul de viață al comunității, ci mai mult în necesitatea reprimării și pedepsirii — care nu pot reprezenta însă decât un aspect cu totul secundar al funcțiunilor sale.

„Une passion peut trouver une passion plus forte, qui l'écrase, et qui est la peur", *(p. 61), iată o frază care poate sintetiza concepția statală a autorului. Și căruia i se poate reproșa fără risc că Statul nu este deloc arbitrul care fluieră și oprește jocul, pentruca în virtutea drepturilor sale să pedepsească pe cel ce a greșit. Pentru a păstra paralelismul cel puțin de expresie sportivă, am fi tentați să-l asemuim mai de grabă „managerului" care-l pregătește pentru realizarea performanțelor sale. Și care fără îndoială are mult mai multă putere de a-și impune voința decât arbitrul care apare și dispare odată cu jocul. Statului nu i se poate da o singură metodă de lucru: frica, pentru bunul motiv că nu este exterior comunității. El este numai sinteza aspirațiilor* echipei.

Astfel conceput, cred că el poate satisface mai ușor și acea obligație pe care Montherlant i-o atribue: de a veghea la destinul viitor al „calității" umane. Este vorba de o obligație prea gravă, pentruca cineva s'o poată împlini numai cu argumentul constrângerilor al căror ecou sufletesc este frica. Punând prea des și prea insistent accentul pe această posibilitate, autorul lasă să se întrevadă posibilitatea unui permanent dezacord între Stat și Comunitate, ceeace mi se pare foarte departe de ceeace vrea să realizeze noul Stat european.

Dar, fără îndoială, nu vrem să pretindem acestei concepții de a se supune modei, dovedind prin aceasta lipsă de sinceritate și de originalitate. Așa cum bună oară de dragul acestor din urmă calități nu vom fi gata să îmbrățișem teoria. Ceeace ne interesează este închegarea ei doctrinară, nu judecățile de valoare ce s'ar putea emite în jurul ei. Deasemeni nu uităm că s'ar putea ca necesitatea acestei concepții să-și aibe originea în condițiile de moment ale societății franceze, deși cu bună dreptate s'ar putea obiecta că o viziune nouă a lumii trebue să se desprindă de determinantele unui accident, tocmai pentru a nu perpetua accidentele.

Deaceea, insistând asupra unui capitol care ni se pare învechit și care strică omogenitatea de culoare a viziunii, n'o facem decât pentru a pune în relief toate particularitățile acestei gândiri. Cu atât mai mult, cu cât el ne pare a fi în desacord și cu atitudinea spirituală a autorului și chiar cu concepția referitoare la anumite compartimente ale sectorului politic.

Alegem, spre exemplificare, pasagiile în care autorul se referă la presă, care într'o lume nouă își are soarta complet legată de concepția politică și juridică a Statului. Vorbind de ea, Montherlant regăsește tonul just, omenesc, care este bolta de susținere a întregului edificiu. Referindu-se la liberatea presei, autorul afirmă în adevăr: „Il y aura toujours assez de liberté de parole... pour ceux qui parlent au peuple comme ils parleraient à un être aimé, avec les mêmes scrupules et la même crainte de faire du mal" *(p. 56). Nu am reprodus textul pentru a evidenția o justificare a cenzurii, ci pentru a sublinia chipul în care presa, ca putere statală, are a sta în legătură cu poporul.*

(Urmare în pag. 2-a)

Fermecătorul Stendhal

de MIHAIL CHIRNOAGA

Stendhal a fost, fără îndoială, o victimă a curiozității publice. Și el ca și mulți alții, în intimitatea cărora s'au căutat, pe lângă miracolul creației, mărunțișurile vieții de toate zilele, care atata încantă omenirea, la orice altitudine. Personalitatea jovială a lui Henri Beyle este, ce-i drept, nespus de cuceritoare. Prin această personalitate și prin opera sa foarte vie astăzi, într'o epocă de crâncene eroisme, — epocă în care s'ar fi complăcut —, Stendhal rămâne cu siguranță printre puținii scriitori studiați cu sinceritate, iubiți cu entuziasm și admirați fără rezerve. Așa se explică și neobositele activități ale asociațiilor de beyliști și stendhalieni care n'au terminat încă de publicat opera completă, inclusiv colecțiile de scrisori aflate în posesia urmașilor, adaugând cu râvnă, sau oferind numai culegeri, în anume pagini alese. Se știe că pentru studiul și cunoașterea operei și a vieții marelui romancier s'au constituit societăți cu membri aderenți, președinte și probabil statute. Existența acestor asociații este indiciul pasiunilor literare celor mai puternice și a tradițiilor literare ale unui neam. Pe de altă parte, ea mai semnifică puterea de viață a meșterului care însuflețește la o sută de ani dela moarte, pe membrii grupărilor mai sus pomenite ,insuflându-le entusiasme nerelaxate.

E cuceritoare existența lui Stendhal prin sinceritatea ei. E o bărbăție limpede, puternic egoistă, doritoare de eroisme nobile, animată de viguroase sentimente nefățcute, la acest mare scriitor, ce devine cu vremea un maliție ironist și un elegant blazat, îngăduitor cu toate adversitățile soartei, deși cu un puternic nucleu de luminoasă și nesupusă încredere în destinul carierei lui de creator. Mărturie neîndoielnică despre sinceritatea curată a vieții lui ne stau „Jurnal"-ul ca și „Corespondența" sa. Și chiar opera, în care, ca'ntr'o oglindă trebue să recunoaștem tablourile animate ale obsesiilor sale de toată ziua: iubiri pasionate, dor de aventură, noblețe sufletească și mai ales caractere neîmblânzite și forță sentimentală. A fost și-un orgolios inteligent și plin de spirit. Deaceia când ne gândim la Stendhal, pe care-l putem ține azi de pretutindeni, date fiind numărul mare de opere ce s'au scris despre el, avem totdeauna imaginea unui animal de pădure ,puternic și superb în solitudinea lui sinceră, care fuge de toate lanțurile capcanelor aflate pretutindeni în calea lui, spre a-și trăi cu orgoliu și disprețuind vecinătățile semenilor, propria-și existență, necomplicată de juguri. A iubit nenumărate femei, căutând în sentimentul acesta forță, noblețe și curățenie. S'a comportat în iubirile sale ca un adevărat egoist ce-a luat plăcerea unde a găsit-o, după ce a dorit-o cu o neîmblânzită tulburare. A iubit și adevărat, ani lungi, pe acea milaneză Pietragrua, sau pe Mélanie Guilbert (mai puțin!) sau pe acea doamnă Dembowski, îndragită, fără rezultate rapide, din care cauză pasiunea lui Stendhal i formele convulsive cele mai ridicule, ca în adolescența nesigură, temătoare și caraghioasă. A dorit și mariajul, deși la vârstă înaintată, dar până la urmă a reușit să rămână vieux garçon. S'a îndrăgostit cu o pasiune neiertătoare de Italia acelui început de secol, Italia lui Manzoni, a carbonarilor, a lui Silvio Pellico, a elanurilor generoase și nobile, a acțiunilor furtunoase sancționate în sângele răsbunării și-a femeilor frumoase cu focul dragostei în privirile cutezătoare. Franța era țara prefăcătoriei, a salonanelor cu voalul exagerat al politeții, al bunei creșteri, al râsului reținut și-al 'mișcărilor măsurate. Italia era toată numai culori tari, vii, violente. Pe cerul Italiei ardea un soare de foc adevărat, ce topea și consuma. Oamenii Italiei erau viguroși, cu râsul puternic, cu pasiuni nedomolite, animați în cel mai înalt grad de ideia nobleței și a onoarei. Și-a iubit, astfel, Italia nu ca pe o a doua patrie ci ca pe prima, întrucât toate aspirațiile acestui cuceritor solitar egoist își găseau corespondențe majore în țara Renașterii lui Savonarola, a lui Benvenuto Cellini (a cărui autobiografie o cunoaște și-o citează) și-a întunecosului Cezare Borgia. La 16 ani intră prima oară în Italia, cu armatele lui Napoleon. Va mai reveni. Dar se fixează pentru cea deadoua parte a vieții,când devine consul al Franței, întâi la Trieste și-apoi la Civita-Vecchia, în vecinătatea Romei. Cel ce visase o lume eroică, însuflețită de mândre

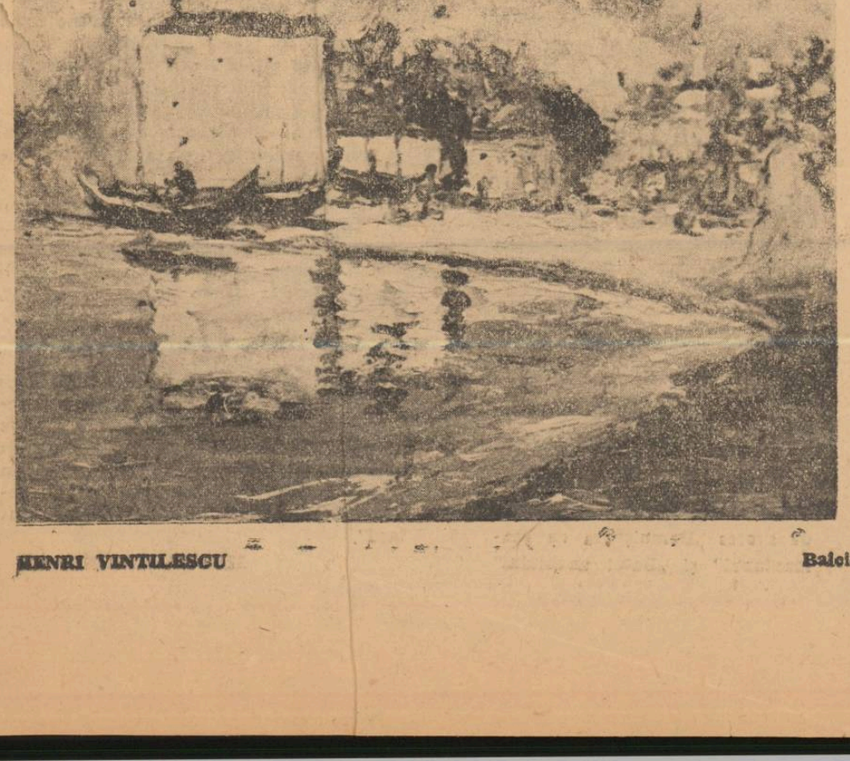

HENRI VINTILESCU — Baicie

(Urmare în pag. 2-a)

EDMOND ROSTAND

—La 25 de ani dela moartea poetului—

de CONST. A. I. GHICA

Anul acesta se împlinesc 25 de ani de când a murit Edmond Rostand, strălucitul poet și dramaturg pe care Franța l-a dăruit lumii.

Este curios că acest poet fastuos, acest „miliardar de rime", cum îi spune pe drept cuvânt Dimitrie Anghel, și-a făcut debutul în literatură — la vârsta de 19 ani — cu o lucrare în proză, și anume cu un studiu de critică literară, intitulat „Doi romancieri din Provanța: Honoré d'Urfé și Emile Zola". Abia în 1890, adică peste 3 ani, Rostand publică primul său volum de versuri „Les Musardises", care dacă n'a trezit în presă prea multă curiozitate a fost totuși, — datorită unui articol al lui Augustin Filon, apărut în „La Revue Bleue", — punctul de plecare al operei dramatice a lui Rostand.

Intr'una din acele spirituale causerii ținute la Universitatea Analelor, Edmond Rostand ne-a spus cum citind într'o dimineață însorită paginile din „La Revue Bleue" a fost ispitit să dea ascultare lui Augustin Filon care a afirmat că autorul volumului „Les Musardises" are mult talent scenic. Și atunci s'a născut „Le gant rouge", o comedie scrisă în patru seri, dar niciodată jucată. „La Rêve", „Alceste" iar mai târziu „Les deux Pierrots", un act în versuri; acesta deși fusese scris pentru Comedia Franceză din îndemnul lui Maurice de Féraudy, n'a fost nici el reprezentat. Motivul? Actul lui Rostand fusese înmânat lui Claretie directorul „Teatrului Francez", în clipa morții lui Banville, iar areopagul casei lui Molière a socotit ca o ironie macabră să se reprezinte o piesă al cărei titlu amintea pe acela întrebuințat în atâtea rânduri de autorul lui „Gringoire", care murise tocmai atunci.

Peste câteva luni, Rostand prezentă comedia „Les Romanesques" care, mai norocoasă, fu jucată la 21 Mai 1894 cu un succes prevestitor al celorlalte triumfuri ce aveau să-i urmeze și mai târziu, după invocația către stele a lui Percinet din „Les Romanesques", iată Photina în fața puțului lui Iacob („La Samaritaine").

EDMOND ROSTAND

Succesul este mare, mai mare chiar de cât acela al minunatului poem „La princesse lointaine", atât de bine redat în românește de Mihail Codreanu și despre care Rosemonde Gérard, soția poetului, spune că e „diadema de crin" a lui Rostand.

Dar marele triumf al poetului e „Cyrano de Bergerac", comedie eroică al cărei succes de entuziasm, în seara de 28 Decembrie 1897 a fost atât de prodigios, încât spre a găsi ceva asemănător, ne spune Francisque Sarcey — temutul și severul cronicar teatral francez de pe atunci — trebue să ne ducem cu gândul la prima reprezentație a lui „Hernani".

Desigur și „Cyrano" este o operă de adevărată poezie și de remarcabilă și nobilă inspirație ca de altfel toată opera acestui poet, însă nicăeri ca aici, Rostand n'a găsit accente mai calde ca să celebreze adevărata frumusețe, adevărata lumină și să înfiereze snobismul, lașitatea, prostia, prejudecățile și gloriile false.

Este interesant, socotim, să arătăm cum s'a născut ideea acestei piese. Știm că încă din liceu, Rostand fusese ispitit să facă din personagiul lui Cyrano o piesă, dar dela idee la fapt mai e un drum.

Edmond Rostand se afla într'o vară la Luchon, unde făcu cunoștință cu un tânăr, care i se plângea că e nefericit din cauza unei iubiri neîmpărtășite.

— Vai, exclamă tânărul, ori cât i-aș spune și i-aș pleda iubirea mea, ea nici nu vrea să mă asculte.

— Dar ce îi spui? întrebă Rostand, care întâmplător cunoștea pe această fată.

— Îi spun că o iubesc.

— Și pe urmă?

— Reincep.

— Atâta tot?

— Da.

— Când te va iubi va fi deajuns, conchise poetul. „Dar acum îi trebuie altceva. O cunosc. E prețioasă și oarecum pedantă. Îi trebue fraze mari, paradoxale. Înainte ca, simplificată de dragoste, să n'aibă nevoe de cât de un singur cuvânt, acum îi trebue foarte multe cuvinte".

Din ziua aceea, Rostand începu să predea tânărului un adevărat curs de fraze și de citate care de care mai frumoase și triumful fu desăvârșit. Când, peste câtva timp, Edmond Rostand întâlni pe tânăra fată, aceasta îi spuse entuziasmată:

— Ei bine, știi că Amedée — așa se numea tânărul — pe care îl socotisem banal, e o comoară de băiat, e un savant, e un cugetător, e un poet.

Evident, Amedée nu era decât creația lui Edmond Rostand.

*

Cu privire la „Cyrano", Rosemonde Gérard ne relatează în pioasa și fermecătoarea ei carte de amintiri intitulată simplu „Edmond Rostand", o anecdotă, care dovedește atenția respectuoasă cu care publicul ascultă această piesă ce se bucura de prestigioasa interpretare a lui Coquelin.

(Urmare în pag. 5-a)

Cronica DRAMATICĂ

TEATRUL NAȚIONAL: „HORAȚIU", tragedie în cinci acte de PIERRE CORNEILLE, în românește de d. VLADIMIR STREINU.

TEATRUL MUNICIPAL: „BANII UNCHIULUI", comedie în trei acte de d. ION MANZATU, după MAX MÖLLER.

TEATRUL MIC: „DOMNIȘOARA CU GEAMANTANUL", comedie cu muzică în trei acte, de FRANZ PAUL, traducere de d. CONST. ORENDI.

Teatrul Național ne-a dat un admirabil spectacol cu „Horațiu".

Nu știu cine ar trebui mai mult felicitat: d. Liviu Rebreanu, directorul general al teatrelor, d. Vladimir Streinu, d. Șahighian sau cei cari au jucat?

D. Liviu Rebreanu pentrucă a avut curajul pe vremurile acestea când cabotinii mari și mici ai teatrului românesc se gargarisesc cu tot felul de farse stupide, de un comic dubios, să înfrunte publicul cu o piesă clasică sub toate aspectele, clasică și în înțeles de vârstă, care este venerabilă, — e vorba de trei secole?

D. Vladimir Streinu pentrucă a reușit să dea o admirabilă traducere în versuri a acestei tragedii, păstrând toată noblețea versurilor lui Corneille?

D. Șahighian care a știut să pună în valoare aproape toate posibilitățile dramatice pe care opera „Horațiu" le conține?

Sau interpreții cari, transfigurați și înălțați de însăși frumusețile acestei lucrări, s'au ridicat cu toții peste ceea ce în mod obișnuit reușesc să ne prezinte?

Dar cum să nu se întâmple acest miracol și spectacolul să nu fie altul, când, în locul insipidelor replici și a unui text plat, cum sunt nevoiți în general actorii să memorizeze, au minunata ocazie de a da viață unor versuri splendide care le produce în primul rând lor înșile încântare și mulțumirea sufletească, fiindcă nu se poate, dacă ești adevărat actor, să nu simți atingerea de geniu și suflul larg al unei mari opere dramatice cum este Horațiu, una dintre cele mai nobile pe care gândirea și poezia teatrală le-a putut da.

În scurt, a fost un spectacol de înaltă artă.

Nu știu câte săli pline va putea face „Horațiu", dar această întrebare nu se pune, nu interesează și în special, nu trebue să intereseze direcția Teatrului Național căreia nu are decât să-i pese dacă joacă sau nu cu casa închisă.

Asta poate fi o preocupare pentru unele teatre particulare care pun totdeauna înainte scuza „armonizării" intereselor artistice cu cele comerciale — în realitate nu-i vorba de nici o armonizare, ci de o preocupare pur și simplu unilaterală, — dar nu pentru Teatrul Național, tot așa după cum nu interesează dacă cutare taraf de lăutari, amestecându-și viorile cu sfârâitul mititeilor, este sau nu de zece ori mai gustat de public decât concertele dela Ateneu ale Filarmonicei.

Se poate foarte bine ca „Horațiu" să nu aibă succes de cassă și să nu vină mulți să-l vadă, dar, în schimb, ce încântare sufletească de cu totul altă natură decât cele cu care am fost obișnuiți în ultimul timp își oferă cei cari totuși se vor decide s'o facă!

Cine va putea uita fiorul de înaltă emoție estetică străbătând de atâtea ori întreaga sală?

Căci trebue să recunoaștem că interpretarea a fost atât de bună încât acest miracol — cu care de mult timp nu s'a mai întâlnit Teatrul Național — a fost realizat.

Cine va uita acele accente vibrante pe cari le-a avut d. Toma Dimitriu în rolul bătrânului Horațiu?

Cine l-a auzit și-a dat seama că are de-afacere cu un mare actor — dar mare în toată accepția cuvântului — care, ca puțini alții, poate pune stăpânire pe sufletul unei săli, s'o domine, s'o ridice, dacă este nevoie!

Desigur că nu o va putea face să vibreze atunci când se va prezenta cu un text convențional sau cu platitudini grandilocvente.

D-ra Anca Șahighian, în rolul Camilei, a avut o minunată creație de o deosebită distincție, cu frumoase și calde accente, o linie de adevărată artă; d-ra Tanți Sovani, o Sabină plină de tempermanent, reliefând dramatismul situațiilor trăite; d-na Marcella Demetriad în rolul Iuliei bine, la înălțimea rolului; d. M. Gingulescu un rege plin de noblețe. A. Alexandrescu de obiceiu neobservat — și pe nedrept — ca atâția alții din cadrele Teatrului Național, a jucat frumos, plin de elan nobil, rolul lui Curiațiu, de unde se vede că pot să fie actori de talent cari nu sunt cunoscuți, fie din cauză că n'au norocul să dea peste un regisor bun, fie din cauză că sunt puși să joace în roluri fără semnificație; d. G. Demetru, care a știut să redea hotărirea și patriotismul înalt al celui alt Horațiu; bine și d. Pereanu, bine și d. Pătrașcu, bine și d. Buliga.

Toți, toți aceștia trebuie să mulțumească în primul rând marelui Corneille pentru că toți, dacă s'au depășit — despre unii se poate spune că s'au relevat,— o datorează în cea mai mare măsură textului care le-a prilejuit, prin frumusețea paginilor scrise, poate una dintre cele mai mari biruințe în fața rampei!

Pentrucă, vedeți, Corneille este „casă mare" și știe să-și răsplătească și munca și meritele.

Acesta este privilegiul marilor opere: nu ești niciodată înșelat!

Dacă la toate laudele de mai sus voiu adăoga totuși, în ce privește regia, câteva cuvinte, o voiu face atrăgând atenția că nu vreau totuși să afirm nimic din cele spuse, fiindcă ele nu vor tinde să micșoreze cu nimic valoarea spectacolului.

Mai mult, nici nu vreau să le dau caracterul unor critici propriu zise, ci mai mult de rezerve personale.

În ce mă privește, cred că dacă ar fi un reproș care ar trebui să se facă regiei, acela ar fi prea marea somptuozitate a spectacolului, prea mult roșu, dosagii de lumină prea savante.

Toate acestea mergeau în scene orientale, puteau servi de cadru unor evenimente din epoca Egiptului Ptolomeilor, sau chiar din vremea Romei imperiale.

Dar pe vremea regilor? Adică aproape de începuturile Romei? Puțin după întemeierea ei? Când Roma se războia cu Alba, amândouă niște simple cetăți?

Însăși caracterele, precise bine determinate, eroice, cum și evenimentele mari care se petrec, cer oarecare sobrietate în ansamblu și ca atare, cadrul de somptuozitate — cum am spus — aproape orientală, cred că, într'o oarecare măsură, este cam disonant.

Aproape te copleșește decorul: Te urmărește!

Deasemenea oarecare nepotriviri vestimentare: în vremea regalității nu numai decorul, dar și îmbrăcămintea era mai sobră, liniile mai simple; nu pot fi admise pentru regele Tuliu sau pentru Horațiu platoșele înflorate din vremea lui August!

Cât privește ideea unei coloane cu basoreliefuri, altfel, recunosc, foarte frumoasă și decorativă, amintind, desigur, coloana... Columna lui Traian, ridicată tocmai bine cu mai mult de jumătate de mileniu mai târziu și într'o piață publică, în Forum — este indoelnic ca ea să poată fi considerată element de decorațiune interioară în casa austeră a bătrânului Horațiu.

Câteva cuvinte și despre stilul general al interpretării:

Cum am spus deja mai sus și d-ra Sahighian și d-ra Soviani, au fost la înălțimea rolului pe care l-au avut; au jucat — în special d-ra Șahighian și, în unele momente și d-ra Soviani, într'un gen care s'ar putea numi stilizat, de-o influență regisorală altfel destul de cunoscută, care-și are desigur meritele ei.

Cred însă că ar fi preferabil ca regia să imprime în interpretare un singur „stil"—o caracteristică unitară—iar nu două maniere diferite; deoparte cel tradițional al d-lor Toma Dimitriu, Alexandrescu, Gingulescu și Demetru, iar de altă parte al d-rei Șahighian, în primul rând, care, la un moment dat ia poza aproape coreografică a dansatoarelor de pe vechile amfore grecești.

Încă odată, vreau să nu fiu greșit înțeles, aceasta nu-i o critică propriu zisă, fiindcă și prin această manieră de a juca nu a fost trădată acea artă superioară pe care acest spectacol în întregimea lui a reușit s'o atingă.

În ce privește decorurile d-lui Traian Cornescu, ele sunt foarte frumoase, foarte artistice, — dar cum am spus deja — poate chiar prea frumoase și prea artistice.

*

La Teatrul Municipal o comedie fără nici un fel de semnificație, care, dacă nu reprezintă nimic pe plan artistic, nici măcar nu se poate spune că a avut norocul unei prea bune interpretări.

Sunt și câteva situații de farsă, oarecum reușite, dar sunt și destul de multe glume — „bancuri", cum s'ar zice acum— de foarte proastă calitate.

E regretabil că trebue să spun toate acestea, mai cu seamă că se simte că d. Horia Oprescu, directorul Teatrului Municipal, are cele mai bune intențiuni și face toate eforturile ca să dea lucru bun.

Trebue să se recunoască, însă, că nici de data aceasta nu a fost bine inspirat.

Și apoi, pentru un teatru oficial, dacă nu e numaidecât cazul să fim prea ortodocși și să-i cerem să facă operă de educare a gustului artistic al publicului — deși are această datorie — i se poate cere ca măcar să nu se scoboare până la nivelul scăzut pe care uneori acest public îl cere și, cu atât mai puțin, de-a se scobori chiar și sub acest nivel, căutând, par'că, să intre într'un fel de supralicitare cu unele întreprinderi care confundă arta teatrală cu cabotinajul și realizarea artistică cu sucesul de cassă.

În ce privește distribuția, trebue să recunoaștem meritele d-lui Lică Rădulescu, care a avut un humor agreabil plin de firesc; deasemenea bine d. George Sion și Coti Hociung.

D-na Renée Anny a fost tot timpul amuzantă, șarjând rolul, însă cu gust și înțelegere.

Destul de vioaie și plină de desinvoltură d-ra Mary Teodorescu.

Interesantă, ca joc, degajată, d-ra Maria Grecescu.

În ce privește pe d. Nicky Atanasiu, aceleași defecte de totdeauna: o mimică de periferie, râs forțat, din toate punctele de vedere supărător și chiar obositor, piruete, vorbire tare fără rost și când trebuie și când nu trebuie, nici-un fel de montare etc.

Ne pare rău că trebuie să o spunem, dar în roluri de acestea nu merge; poate în altele mai „autohtone" deși, încă mă întreb: „în care?"...

*

Teatrul Mic și-a inaugurat spectacolele de ora 6 cu „Domnișoara cu geamantanul".

Este o comedioară destul de drăguță și, cu toate că e scrisă de un german, are frumoase calități de comedie bulevardieră pariziană.

E parcă făcută anume pentru d-ra Mya Steriade care îndeplinește într'un astfel de teatru: joacă inteligent, are o minunată mobilitate a figurei, are antren scenic, ceva „spumos", ceva „agreabil".

MIA STERIADE

Cu asemenea calități se înțelege că prezentarea d-șale a trebuit din toate punctele de vedere să placă și, în realitate, spectacolul îi datorează tot succesul.

D. N. Săvulescu dela Teatrul Național a adus o notă de comic savuros, plin, foarte necesar rolului pe care l-a interpretat, secondat admirabil de d-na Virginia Teodoru.

Cu un humor reținut și de o duioșie agreabil schițată, d. Costache Antoniu în rolul lui Gralee.

D. Nicky Atanasiu — aceleași defecte deja relevate mai sus.

În restul distribuției d-ra Viorica Georgescu, într'un rol episodic în care, dacă a vădit oarecare stângăcie a fost totuși agreabilă, d-ra Tamara Vasilache și d. Petru Asan cari au contribuit deasemenea la buna reușită a acestei comedii „cu muzică".

În orice caz un spectacol plăcut, ușor, amuzant; un foarte bun „spectacol" de ora 6"!

ALEXANDRU DRĂGHICI

Măști și reflectoare

PANTOMIMA lui Harald Kreutzberg

Unghiul sub care noi privim producția choreografică a lui Kreutzberg — deci recitalul de acum o săptămână nu ne este decât un pretext de a fi în actualitate! — cuprinde o activitate care mărturisește înscrierea unor puncte de contact simpatetic pe un paralel construit în prelungirea celui inițial—dansul și care își găsește rezonanță în adevărta orientare a teatrului pur. Harald Kreutzberg ne împărtășește pasiunea lui de hister pentru filonul mișcării, descoperit în urmărirea evolutivă a mimului, dela periferie către genul inițial. Servește oamenilor de teatru, departe de pretenția unor lecții, perspectiva teatrului plecat spre cucerirea Teatrului.

Așa dar, nu vrem să stabilim decât forma pe care o ia pantomima sub efluviile unui temperament actoricesc. Adăogăm aceastâ facultate lui Kreutzberg, deoarece dansatorul din el deși supus unei matematici — când improvizează, dovedește o abili-

HARALD KREUTZBERG

tate dictată de emoție și nu de mecanism, și care răbufnește în articulații,supape, ca ultime rămășițe de suflu. Este consumarea unei muzici interioare care se cristalizează apoi în mișcări chironomatice. De altfel, muzica piano-ului este, după observațiile noastre, în cazul pe care îl discutăm, un surplus-obicinuință nu pentru urechea mimului, ci servit spectatorului ca o unealtă în plus.

Există în pantomimă conștiința lucrului făcut; aceasta în premiza hotărîtoare spectacolului. Când cu știință, se face împănarea scenelor mimate cu fraze, scenariul pentru pantomimă este în același stadiu, pare-se, cu canavaua commediei dell'arte. In marginile lui fiind însemnate intrările de muzică și atitudinea pe care se poate broda replica în cazul commediei dell'arte sau fraza continuatoare a gestului, în pantomimă. (Nu ne putem opri să nu pomenim de acel final din „Mit einem Buch" — Schubert și de întreaga pantomimă „Der verlibte Gaertner"—Mozart).

Spuneam mai sus că mimul nostru a parcurs evoluția pantomimei și s'a oprit la deslușirea de curată incantație care ar isvori din comunicările mute. Pretext: trei versuri cari ating în anumite momente valoare alegorică și depășesc semnificația omenească tocmai prin păstrarea pelelor de lumină, dar ascunzând înapoia lor un suflu de dincolo de ce-i construit pentru ochi. Intrecând imperativul lui Blasis de a înțelege pantomima ca pe un limbagiu care „să redea vizibil vibrațiile ocult ale sufletului", Kreutzberg, rupe tiparele vechi și se aventurează într'o dramă mută. Să ne amintim de acel „Fantastischer Walzer"—Chopin. E cludat ca să urmărești într'un pantomim plămădirea unei lumi care presupune în primul rând un dialog liniștit, ghiduș, în aparențe, dar care, repetăm, ascunde uttudinea dramei.

Iată cum trecând destul de sumar pe lângă producția unui pantomim am marcat câteva din punctele de contact simpatetic cu teatrul pur.

Nu știu ce mă face să cred despre Kreutzberg că vocația lui de genial mim se întâlnește într'un fapt fără de prea mare însemnătate, cu un moment hotărîtor totuși în cariera lui Noverre. Acesta din urmă l-a cunoscut, în timpul unei călătorii la Londra, pe celebrul comedian Garrick. Jocul acestui actor a fost punct călăuzitor întru reforma dansului, pe care a adus-o mai târziu Noverre, în calitatea lui de maestru de balet și director al serbărilor Curții.

Cred într'o cunoaștere reciprocă, de data aceasta: Harald Kreutzberg—Gustaf Gründgens!

Activitățile lor, pare-mi-se, alcătuesc un armonic act dramatic. Un complex dionysiano-apollinian. Desigur că s'ar ivi discuții; noi ne rezervăm acum doar la a arunca această afirmație. Atât!

Trecând peste acest „accident" întâmplat în chiar febra spectacolului, acești doi oameni porneau fără voia lor dintr'un singur trunchiu! Mărturiseau poate, tot fără voia lor, întoarcerea teatrului la spiritul lui.

Altfel nu ne explicăm crucificatul vizionarism al lui Gordon Craig și al lui A. G. Bragaglia.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Cronica muzicală

CÂTEVA MANIFESTĂRI

Din ansamblul ultimelor aspecte ale concertelor noastre, s'au desprins afirmări individuale printre care, pentru aportul lor positiv, merita să fie privite fiecare în parte.

Insemnat a fost fără îndoială, acela dat de d-na Silvia Șerbescu în plinul concertului simfonic condus cu recunoscuta-i dăruire, de maestrul George Georgescu, la „Ateneu".

Vom sublinia cu precădere interpretarea pe care a dat-o „Toccatei" de Ottorino Respighi lucrare de remarcabilă densitate muzicală, de vie măestrie modernă, fără singularizare sau exces, și adesea de un pitoresc și un caracter distinctiv italiene. In acelaș timp de o virtuositate de scriere abundentă, decorativă, bogată în culoare.

D-na Șerbescu a isbutit să-i creeze în interpretare linii largi, armonioase în dinamismul și expresivitatea lor îmbinată, realizând totul cu o stăpânire pe care o putem numi magistrală fără teama de a folosi în mod impropriu acest cuvânt.

Aproape necunoscută la noi, această compoziție italiană a putut apărea de la început în deplina posesie a valorilor ei muzicale și instrumentale, mulțumită acestei eminente artiste, ceea ce arată în același timp importanța deosebită pe care o are executantul pentru opera ce-și croește drum într'un mediu nou.

In concertele extraordinare de muzică de cameră ale maestrului George Enescu, prilejuri din cele mai fericite pentru publicul nostru de a-și revela atâtea comori muzicale, au adus interesante contribuții și artiști mai puțin ascultați, de care marele artist i-a chemat în slujba admirabilelor țeluri ale acestor concerte.

Fie Ion Fotino, un viu talent violoncelistic, cu foarte frumoase calități de sunet și de exprimare mlădioasă și caldă, fie Virgil Gheorghiu, pianist de accentuată simțire personală și subtile trăsături de înțelegere, sau Vasile Bauș, un instrumentist de școală serioasă și valoroasă netezire a mijloacelor de redare, totul cu o vădită muzicalitate, au adus concertelor extraordinare de muzică de cameră ale maestrului Enescu elemente artistice pe care ținem să le relevăm.

Intr'un prim recital de dans, d-ra Nelly Cristian a putut obține dela început și prime succese prin câteva compoziții pe muzică de diferite epoci și autori, cele mai reușite și care au indicat în special pregătirea, gustul și sensibilitatea d-sale coreografică fiind „Rugăciunea" de Borodin, „Berceuse" de Relicoff și „Valsul" și „Polca" de Iohann Strauss.

Concursul la pian al d-lui Ion Filionescu a fost plin de îndemânare și finețe.

ROMEO ALEXANDRESCU

D. CONSTANTIN GEORGESCU

directorul de scenă mult apreciat, este un artist căruia nu i s'a dat încă posibilitatea de a-și desfășura toată măsura marelui său talent. Deocamdată este principalul... vinovat al marelui succes „Banii unchiului"

Montherlant sau viziunea sportivă

(Urmare din pagina I-a)

Și prin generalizare, se poate ajunge la o concepție cu totul diferită decât ne-ar fi îndreptățit să credem pasagiul precedent citat, din capitolul „Des lois appliquées".

De altfel, Montherlant insistă asupra acestei din urmă concepții pe care ne place c'o regăsim în paginile de admirabilă distincție intelectuală și sufletească din „Lettre à Radio-Jeunesse", din care respiră gândul întreg al conștiinței responsabilității pe care o atrage actul politic. Punând, chiar în felul acesta indirect, al unei confesiuni personale, problema celui care are dreptul să vorbească, Montherlant se dovedește stăpânul unei poziții de aspră moralitate. Și prin aceasta chiar, dovedește valabilitatea și actualitatea europeană a gândirii sale.

In numărul viitor:

Repercusiuni în spiritual.

COSTIN I. MURGESCU

Fermecătorul Stendhal

(Urmare din pag. 1-a)

elanuri generoase, devine un funcționaraș al Ministerului de Externe al țării sale, embarcând pașapoarte și rezolvând conflictele marinarilor francezi cu autoritățile Romei, într'un orășel care avea pe-atunci cinci mii de locuitori!

Se va fi consolat cu sborul fanteziilor sale întraripate, cu Octave Malivert, tânărul erou al romanului „Armance", cu Julien Sorel care încarnează idealurile violenței și-ale măririlor furtunoase în vârtejul iubirii pasionale precum și cu întreaga „La Chartreuse de Parme", în care-și îneacă amărăciunea, blazarea și deziluziile, ca prima, și ultima de-altfel, carte cuprinzând cu exclusivitate Italia lui eroică!

Pentru eminentele servicii făcute lui Napoleon, pe care l-a servit timp de 5—6 ani de zile în calitate de intendant, reclamă și dorește — acest orgolios! —, Legiunea de Onoare care i se acordă în cele din urmă! A dorit și posturi mai înalte, dar nu le-a putut avea. Cu scriitorii timpului său a avut puține relații! Era epoca dintâi a romantismului isbucnit cu primele biruințe strălucite! Dar astea, ca și cum s'ar fi petrecut departe de ei, prea departe ca să-l intereseze! Cetindu-se Stendhal, nu se poate afla nici măcar o cât de mică mărturie a revoluției literare ce sguduia întreaga Franță. Stendhal e o apariție curioasă, rară, în epoca înfloritoare a romantismului. De foarte puține ori pomenește pe romantici: Victor Hugo abia îi deșteaptă atenția, dar Alfred de Musset îl entuziasmează și-l mai entuziasmează Sainte-Beuve, cu volumul său de debut, care-i o carte de versuri! A avut relații ceva mai întinse cu câțiva scriitori englezi. A trimis lui Walter Scott câteva scrisori, precum și câteva cărți ale sale. Cărți a trimis și lui Goethe la Weimar. Cunoștințele nesecate despre arta Italiei i-au asigurat prietenia contelui Turgheniev, care-l pomenește pe Stendhal și erudiția sa, cu elogii, într'o scrisoare. A fost, în fine, prieten cu Lord Byron, pe care l-a cunoscut în loja unei familii prietene, la Scala din Milano. Tânărul lord glorios a făcut o impresie extraordinară asupra lui Beyle, care nu și-a mai ridicat ochii toată seara depe figura palidă și nobilă a poetului. Se duse în fiecare seară apoi la Scala, cât timp poetul a stat la Milano, și-amândoi făceau în entre-acte o plimbare în foyer-ul teatrului, în care Stendhal a putut cunoaște bine inteligența scăpărătoare a scriitorului, abia ieșit din cuptoarele inspirației (în timpul zilei acesta lucra acasă la poemul său Childe Harold).

E plin de interes și răspunsul dat lui Balzac, în urma articolului extrem de elogios despre „La Chartreuse de Parme". Se știe că Balzac a fost entuziasmat de romanul lui Stendhal și n'ascunde aceasta în laudele pe care i le aduce, considerându-l ca pe cea mai bună carte scrisă în Franța nu știu câtor ani. Orgoliosul Stendhal, care nu s'a bucurat în timpul vieții de loc de o bună primire a criticii sau cetitorilor (afară de ultimii ani), a răspuns lui Balzac, lucrând scrisoarea în trei ciorne. Câtă timiditate amestecată cu orgoliu, cu dorința de a-l fiata pe Balzac — iubit în realitate —, și cu cea de a fi la înălțimea laudelor aduse, transpar în cele trei schițe! Nu se știe precis cum a ajuns în mâinile părintelui Eugenie-ei Grandet; ciornele, însă, cu eforturile, bucuria, timiditatea și orgoliul lor, nasc o mare milă pentru destinul așa de ingrat în timpul vieții, cu acest mare romancier! Și când răspundea lui Balzac trecuse doar de 56 de ani!

Sfârșitul vieții ne apare nouă mai trandafiriu: destinul său literar se luminează. El își va lua din ce în ce un avânt mai mare până la gloria actuală, binemeritată.

Cu o zi înainte de moarte (23 Martie 1842) el scrie editorului o scrisoare de afaceri în care-și lua angajamentul de a-i preda o nuvelă la două luni, dar n'a mai avut vreme să le compună. Il rodea o boală necruțătoare, care l-a doborît în plină stradă. Și totuși, cine privește portretul lui Stendhal, lucrat la Roma de Sodermack, în anul 1841, adică un an înainte de moarte, nu poate înțelege din acel chip atât de tânăr, cum de-a sosit așa de repede deslegarea cerească! O barbă neagră, fără nici un fir de păr alb, tăiată după moda marinarilor olandezi (bărbia rasă) îi înconjoară chipul gras și fără crețuri. Fruntea, înaltă, se încadrează perfect în ovalul figurii, care iese albă din desimea părului și-a bărbii. La tâmpla stângă o ușoară escavațiune și vinele active ale unui creer în plină mișcare. Un nas cărnos, viril, cu nările umflate, sprincenile se detașează net deasupra ochilor. Dar ceeace isbește la acest portret sunt ochii și gura. Ochii te privesc bine precis, scrutător. Acești ochi te observă maliției și puțin ironici. Licărirea lor e extraordinară, ca a unei luminițe fără astâmpăr reflectându-se într'o pâcură. Ochii aceștia ne vorbesc de cum a fost Stendhal în cursul existenței sale nepăsătoare și orgolioasă. Când îi acoperi figura cu mâna, ochiul stâng e serios și oarecum îngăduitor. Izolat la fel, vecinul din dreapta îți face impresia că-ți râde în nas, biciuindu-te cu acea flăcărue nestâmpărată.

Gura, la mijlocul distanței dintre bărbie și nas, este tăiată drept. Buza de sus deși subțire, se arcuește totuși, fin, rece. Buza de jos, mai groasă, o depășește pe cea de sus, trădând o puternică și vie senzualitate. Figura, analizată în parte e deconcertantă. In întregime ea ne arată pe bărbatul frumos, cu trăsături armonioase, care a fost Henri Beyle, ușor brumat de orgoliu, maliție, ironie și blazare!

In fine, bustul arată cât de proeminentă a fost obezitatea acestui om spiritual și fin, lucru pentru care a suferit, și nu numai fizicește!

Apariție curioasă în plin romantism deslănțuit, Stendhal este tipul scriitorului indiferent la epocă, complectamente absorbit de viziunile sale originale. Ele îl țin departe de sgomotul vieții literare, meticulos înclinat asupra sa însuși.

Este cuceritor când îl cunoști îndeaproape și nu știm dacă el ar fi mulțumit știindu-se descusut pe toate părțile; pe noi însă ne mulțumește și încântă sinceritatea cu care și-a trăit existența și ne-a dat putința să-l iubim ca pe un prieten ce se mărturisește fără să obosească, în „Jurnal"-ul său, Corespondența, „Souvenirs égotisme" și „La vie de Henri Brulard".

MIHAIL CHIRNOAGĂ

d. NIKY ATANASIU

interpretul principal al pieselor de succes „Domnișoara cu geamantanul" și „Banii unchiului"

O frescă slovacă

Sub inscripția: „Salutis fons benedicta ave", pictorul slovac Alfons Mucha (născut în 1860 la Ivancica) a înzestrat palatul „Thermia" din Piestany cu o foarte delicată și expresivă frescă.

Lucrarea este recunoscută drept o valoare a picturei slovace și aduce recunoștința simbolică a acestui maestru slovac bine cunoscut atât în Europa cât și în America, orășelului, care a redat sănătatea ființei sale, a cărei boală păruse incurabilă.

Fresca prezintă și un deosebit interes documentar prin elementele portului național slovac pe care le caracterizează atât de frumos.

Notă despre „Introducere la teoria valorilor"

de TUDOR VIANU

Structura scientistă a d-lui Tudor Vianu, prevenindu-l împotriva tentațiilor improvizației temperamentale și a scrisului „inspirat" înaeobște, a favorizat la d-sa o tendință sistematizatoare căreia, după tratatul de Estetică, recenta Introducere în teoria valorilor, întemeiată pe observația conștiinței („Cugetarea", București 1942, 174 pg.) îi este o nouă mărturie elocventă. Datorită acestei tot mai accentuate tendințe, lectura cărților d-sale, a „Introducerii" mai cu seamă, cere o sforțare susținută a atenției. Cartea e gândită și scrisă într'o strânsă înlănțuire a ideilor, astfel că, deschisă la întâmplare, cu greu ne putem închipui că ar izbuti să rețină pe cititorul ocazional, nehotărît. O concepție superioară despre demnitatea scrisului, ca expresie a sociabilității, se desprinde și din lectura „Introducerii", ca din întreaga operă a d-lui Tudor Vianu, — cititorul fiind solicitat să participe activ, dialectic, la deslușirea adevărului, prin virtuțile argumentative ale raționamentului și prin observarea propriei conștiințe.

Studiul d-lui Tudor Vianu, introductiv la teoria valorilor, publicat către sfârșitul anului trecut, este fructul matur al unor preocupări personale, datând de aproape două decenii. Reluând deosebirea dintre acte și obiecte ale conștiinței, după cum manifestările acesteia se întovărășesc sau nu, cu sentimentul de activitate a eului, autorul recunoaște dela început existența a patru tipuri de obiecte: imaginile, abstracțiunile, ajectele și valorile, corespunzând respectiv, celor patru regimuri de activitate a conștiinței: reprezentarea, gândirea, simțirea și dorința. Valorile sunt deci obiecte adecvate ale conștiinței desiderative, ale dorințelor noastre. Unitatea organică a conștiinței nu este negată în acest fel, întrucât se recunoaște posobilitatea întrepătrunderii și a colaborării de fapt a funcțiunilor sau activităților conștiinței.

Unul din temeiurile esențiale care îngăduie d-lui Tudor Vianu să-și construiască teoria despre constituirea obiectivă a valorilor în conștiință și generalitatea lor este observația că istoria omenirii nu înregistrează vreun moment anume, în care să se fi semnalat apariția structurii desiderative a ființei omenești, astfel încât suntem îndreptățiți să afirmăm apriorismul conștiinței valorificatoare.

Constatarea e plină de consecințe importante, aceea în primul rând, că valorile nu sunt produsul experienței sociale ci dimpotrivă, că ele preexistă în conștiința axiologică, astfel că actul desiderativ al acesteia descoperă ci nu creiază lucrurile pe care le valorifică, numindu-le bunuri ale sale. Actul valorificator al dorinței pornește totdeauna dela datele obiective ale structurii. Valorile se impun deci cu structuri obiectiv construite, de care luăm cunoștință prin actul valorificator. Valoarea-adjectiv atribuită obiectului căruia îi spunem frumos, de pildă, n'ar fi posibilă fără antecedența valorii-substantive a frumuseții, în conștiință. Fundamentarea științifică a teoriei valorilor poate fi astfel întreprinsă.

Clasificarea valorilor într'o ierarhie sistematică devine și ea posibilă grație caracterului de generalitate a diferitelor tipuri de valori și ea se limitează la aspectul — sau cum îl numește autorul — „învelișul rațional" și la „coordonatele lor generale", rămânând inclasificabil însă, nucleul valorii, acea „dată unică, incomparabilă, ireductibilă" cuprinsă de actul desiderativ în centrul oricărei valori. Nefiind posibilă raționalizarea conștiinței valorificatoare, știința axiologică se mulțumește „cu simpla formulare a principiilor iraționale care determină ierarhia valorilor, și odată cu ea, ordinea preferințelor axiologice spontane".

Recunoscându-se iraționalitatea principiilor științei axiologice și admițându-se intervenția preferințelor spontane, fără îndoială că se lasă deschisă larg poarta subiectivismului arbitrar. Autorul „Introducerii" recunoaște gravitatea acestui neajuns. Și cum ar putea să nu o recunoască, văzând desacordul axiologic existent?

Cum ar putea fi remediat acest neajuns? Prin combaterea veleităților imperialiste ale persoanei și prin conștientizarea unor limite ce ar lasa loc și altor valori alături de ale noastre; prin combaterea nu a valorilor în numele și pentru supremația altor valori ci prin înlăturarea non-valorilor, cu ajutorul valorilor corelative: a urîtului prin frumos, a răului prin binele moral, etc.

Lectura „Introducerii" nu e ușoară, — am început prin a spune aceasta. Stilul cărții e deseori greu de urmărit, din cauza abstracției și a terminologiei speciale întrebuințate. Dar cu ce încredere stenică e răsplătită stăruința celui care știe să prețuiască scrisul după densitatea și bogăția ideilor și nu după ușurința cursivă a expunerii! Ce aliment hrănitor pentru meditația proprie, rânduri ca acestea, scrise desigur cu obiectivitatea convingerii calme a omului de știință, dar nu mai puțin revelatoare și pentru demnitatea atitudinei etice a autorului lor: „Oamenii coincid, nu se despart, prin valorile pe care le afirmă. Singurul lucru pe care îl poate adăoga cineva în această privință, este că conștiința sa axiologică nu are un unghiu destul de larg, pentru a cuprinde și valori care altora li s'au revelat, dar nu că valorile la care el a ajuns nu pot fi cuprinse și de altcineva".

Recunoscând foloasele apreciabile pe care știința axiologiei le poate aduce societății și insului omenesc, putem nădăjdui împreună cu d. Vianu, că atunci „când toate aceste pricini ar fi înlăturate, multe dintre disensiunile oamenilor ar putea să dispară".

Utopică nădejde! Dar cu atât mai mult se cuvine sublinată atitudinea cercetătorului, care încearcă să asigure o temelie nesdruncinată sistemului său axiologic, definind generalitatea valorilor și odată cu aceasta șansa oamenilor de a se recunoaște solidari prin actele lor valorificatoare. Recunoscând ca atare valoarea pe care alt ins omenesc, semenul tău, a descoperit-o pentru sine, înseamnă implicit să-i recunoști existența lui, ființa, dreptul de a fi alături cu tine, împreună, solidar cu tine, în numele acelorași valori, recunoscute și încuviințate reciproc.

MIHAI NICULESCU

Winter-melody

„I am fond of music"

Vioara I:

Fulgi rari, struniți parcă de bici,
In jurul lunii, vals de Strauss,
Ca'n filmele cu Mickey-Maus,
Fac tumbe pentru mari și mici.

Vioara II:

In gânduri lenește mă'ncerci,
Melc-codobelc, ca după melci...
Tristețea bine mi-o ascund,
Ca'n rimele din „Joc secund".

Havaiana:

De peste mări și țări: Tahiti,
A prins'o iarna grea la Cluj.
Cu trupu'n jale împietrit,
O vagabondă-acum în Street!

Acordeonul:

Noaptea sfioasă te desmiardă,
Foburg bolnav de boală nouă.
Doar măreția, în mansardă
Renaște, prin tavan când plouă!

Trompeta:

Troenile se'ntind cochete,
Iar de viforniță purtate,
Se sgribulesc și-s aferate,
De parcă-ar fi pe bicicIete.

Saxofonul:

Se cântă'n mahalaua mea...
Tot mai sperând, bătrâne fete
Așteaptă tandre violete,
Cu ochii țintă în cafea!

Toba:

Râsul și plânsul s'au îngrămădit.
Același sunet fără reticențe,
Lovind în plin la timpul potrivit,
Marchează goluri și prezențe!

Basul:

Ultimul loc, o ultimă iubire,
E drept, cam răgușită și bătrână...
Poate și trupul nu-i mai e subțire,
Dar cui îi pasă că mi-a fost stăpână?

N. D. MIREA

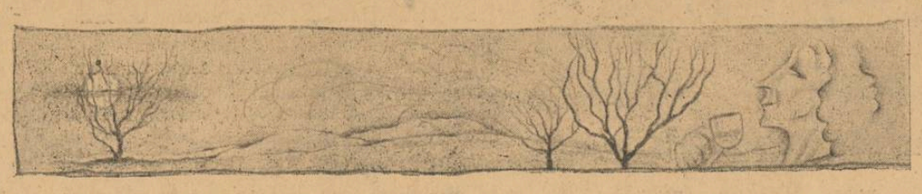

Un psalm al lui David

Când firea și mântuirea mi-s doar întru Domnul,
De cine altul mi-ași teme veghea și somnul?

Cine — decât El — noapte și zi mi-ar fi?
Pe care altul, dintre praguri, viața mai temeinic mi-ar păși?

Cum n'ar amuți vrăjmașul și cum vre-o gloată să se 'mpotrivească
Luminii către mine 'ntoarsă, ca să mă cutremure și să mă ocrotească?

Lăudate fie-mi cuvântul și tăcerea care
Necontenit cer Domnului milostivă îndurare,

Lăudată fie deopotriva-mi trăire printre rele și bune,
Rostită cu genunchi pe lespezi de sfânt lăcaș plecați a smerenie și [rugăciune;

Căci mă simt, iată, fără trudă și din uluită nedumerire încă,
Privind la tot ce viclean mi-e împrejur, ca de pe-un vârf de stâncă,

Mă știu, iată, pe chipul Celui văzut nevăzut cunoscându-mi nimicnicia,
Pentrucă El înfiripatu-și-a din văzute cum din nevăzute, veșnicia.

Părăsi-m'or cândva, nestingheriți, părinții și frații,
La fel întâmpla-se-va cu toți ceilalți, neînduraților

Insă nicicând nu mă voiu mărturisi abătut de singurătate,
Atât cât străjui-mă-va cumplitul Ziditor al tuturor și-a toate.

Deapururi, zi către ziuă și noapte spre noapte vestește
Mărginilor lumii, cum din a Domnului dărnicie viața vieților se ivește [și crește.

Desăvârșită ți-e vrerea, Doamne. Iar născocirile adevărate-ți sânt,
Drepte-ți sânt poruncile, precum în cer așa și pre pământ,

Drepte și mai de preț decât aurul strâns grămadă de grămadă
Și mai statornice decât ceea ce auzul tălmăcește și ochii pot să vadă.

Nu-mi orândui sufletul împreună cu al celor îndrăgiți de păcate,
Nu pentru vărsătorii de sânge ia-mi din paza Ta jumătate,

Fă-mi cort ferit, cum i-ai despărțit soarelui pân'ce răsare,
Dela un capăt la altul, uscatul și apele să le străbată'n rotundă avântare.

Aproape fie-ți spusele cuvântului meu și dă-mi semn
Impotrivindu-te celor ce-ți roagă împotrivă-mi sprijin și îndemn.

Plăcută mai fie-ți bătaia inimii mele și îndelungă
Ingăduința Ta. Iar binecuvântu-ți mă ajungă.

COCA FARAGO

Note românești

ALEXANDRU POGONAT

poetul ieșan, căzut la 8 August 1942, în vârstă numai de 33 de ani, lângă Vessèlia din Ucraina, a fost unul din cei mai talentați stăpânitori ai baladei românești în formă populară. BALADA NEGURII și BALADA CANTATORILOR din volumul SFAT DE TAINA, — publicat la Iași de către editura Ath. D. Gheorghiu (1942), — sunt, dacă nu în întregimea lor, o adevărată mostră pentru ceea ce poate deveni strofa Mioriței când este modelată de un poet autentic

Două exemple:

1.

„Cheamă la denie
Cânt de bejenie,
Bradul cu cetina
Noaptea, prietena,
Codrul cu ielele
Iazul cu stelele
Luna cu nourii
Munții, cu bourii
Steme cetăților,
Și cu furtunile,
Sălbăticiunile
Din văgăunile
Pustietăților!"

. . . . . .

Că, din nouri, luna
Scosu-și-au cununa
Și au întins, domoală,
Iarbe de beteală
Pe solzii potecilor
Pe urma culbecilor
Pe ochiul fântânilor
Pe hodina stânilor
Pe tremurul stuhului
Pe noaptea văzduhului,
Până'n miezul stângerii
Unde cântă îngerii"

2.

„Și'n Poarta Înălțimilor
La straja Heruvimilor,
Ascultă graiul plângerii
Luceferii și Ingerii.
Tu, Unule,
Prea Bunule,
Și Tainice, Străbunule!
Tu, Inima Luminilor,
Și Cumpătul blajinilor,
Și Duhule al Duhului
Organelor văzduhului

. . . . . .

Chivernice
Puternice,
Și Sfinte Vistiernice!
Tu, vameșe al vântului,
De reavănul veșmântului
Pe nopțile pământului, —
Tu, Ctitorul Tăcerilor,
Cu porțile albastre,
Duhovnice al vrerilor
Și Doamne-al mângâierilor,
Pogoară-Te durerilor —
Și binecuvântează
Stăpâne, văgăunele,
Și spaimele supune-le

Că spornice
Și dornice
Ni-s spaimele, statornice;
Că, urile
Cu gurile
Hălăduie pădurile,
Și-amarnice
Harapnice,
Vrăjmașele ni-s harnice
Vârtutele zadarnice
Și luptele fagarnice...".

FAPTUL CA IN LITERATURA

ETNICUL este un dat și un PRIM și ultim TEMEIU, sau, cu alte cuvinte hotar kata și anabazic, — hotar dela care pornim și hotar către care ne întoarcem, — nu trebue să ducă absolut ueloc la poziții învrăjbitoare. In cadrul perspectivelor umane, etnicul nu cunoaște ierarhii de valoare. Nu există etnic inferior sau superior, precum, în natură, nu există privelițte superioară sau inferioară. Ceea ce diferențiază etnicește popoarele nu are nimic de a face cu valorile. Structurile etnice pot fi, cel mult, mai bogate sau mai puțin bogate în pitoresc. Ori, pitorescul este și trebuie să rămâie, precum a rămas și până în zilele noastre, puntea de legătură între popor și popor, mesagiul cu care neamurile participă la banchetul zeesc al destinului universal uman.

LITERATURA PLANIFICATA?

D. I. Const. Vedea, înțelegând prin „literatură planificată" „acea literatură care este subordonată unor anumite regule de ordin moral și social, — în care caz caz norma fixată pentru scriitor limita libertății sale de manifestare" — publică în numărul pe Decembrie 1942 al GANDIRII o serie de considerații gratuite și nelalocul lor. Nelalocul lor, fiindcă „literatura" („Zicem literatură și nu artă, întrucât e deosebire de sferă și de nuanțe între aceste două noțiuni" — ibidem) pe care o reclamă d-sa nu poate intra în vederile unei reviste cum e GANDIREA — și gratuite, deoarece literatura propriu zisă e artă, în care caz odată ce vorbim de moral și social, își are legămintele ei, — sau nu este artă și nu ne poate interesa.

Poate că d. I. Const. Vedea vede greșit o anumită problemă pusă, actualmente în legătură cu Unterhaltungslitteratur-a germană. Afle d-sa că acest gen de carte se încadrează în ceeace, tot nemții, numesc Lesefutter („furaj de citit").

Se înțelege că nu pledăm pentru reîntroducerea pornografiei în literatură. Să nu se uite însă că adevăratele capodopere artistice ale spiritului omenesc sunt produsul unui singur climat: al libertății.

Planificările, toate, duc, în mod inevitabil, la platitudine. Nu am văzut nmic genial ieșit de pe urma normativelor. Și Homer nu ar fi fost Homer dacă, proslăvind virtuțile lui Ahil, nu le-ar fi preamărit și pe cele ale lui Hector, și nici dacă, arătând defectele adversarlior, nu ar fi arătat și pe cele ale helenilor.

D. PETRU COMARNESCU

a publicat, în ultimul număr al REVISTEI FUNDAȚIILOR REGALE un succint dară concludent studiu despre *Om, natură și Dumnezeu în plastica românească.*

Reținem următoarele adevăruri:

„Din concepțiile, tehnicile și motivele plurale ale artei moderne europene, Românii și-au ales doar ceea ce convenea firii și îndelungatei lor experiențe și viziuni de oameni ai naturii, ai pământului, ai florilor, obținând în câteva decade realizări uimitoare.

Și le-au obținut pentru că și astăzi artiștii noștri pictează, în fond, scoarțe, caută lucirea smaltului ca vechii olari și cioplesc pietre și lemne, parcă acum desprinse din puternicul și răscolitorul duh al naturii. Pictăm scoarțe chiar și în tablourile în ulei; cântăm frunza verde chiar când facem aquarele; ne înțelegem cu elementul naturii chiar și când dăltuim suprafețele unei pietre.

Desumanizarea artei occidentale și trecerea ei spre un primitivism apropiat de natură a priit artiștilor români, care altfel nu s'ar fi realizat așa de temeinic și de repede. Incrucișarea aceasta în cultul pentru peisaj și pentru natură al secolului al 19-lea a fost nespus de creatoare pentru toate popoarele. Pentru noi a fost însă vitală, ea fiind singura cale de desvoltare organică și amplă".

NUMARUL ULTIM

pe 1942 al revistei VIAȚA BASARABIEI ne-a sosit cu oarecare întârziere. Este însă un număr excepțional de bun. Basarabenii dau dovadă de talent, justă viziune a problemelor și, mai ales, de un admirabil spirit de camaraderie.

Studiu, proză, literatură, vers, cronică, — toate sunt puse la înălțime. D. Pan Halippa, directorul revistei iscălește, „la încheierea anului" o seamă de constatări și dorințe pildultoare.

„Sunt atâtea probleme și laturi din viața provinciei de pus la punct. In jurul „Vieții Basarabiei" s'a strâns un mănunchiu de condeieri cari slujesc scrisul românesc basarabean cu atâta pricepere și râvnă. In mijlocul colaboratorilor vechi au apărut puteri tinere și din Basarabia și din Transnistria și de aiurea. Aceste puteri au fost atrase de căldura cu care se tratează în „Viața Basarabiei" problemele de tot soiul ale Românilor din răsărit. Cercul cetitorilor revistei a sporit cu mult dela eliberarea Basarabiei și ceiace ne bucură este că și Transnistria a început să se împărtășească din slova noastră. Intrezărim chiar că frații transnistrieni se vor strânge în jurul publicațiunilor noastre de astăzi tot așa cum se strânseseră pe vremuri în jurul „Cuvântului Moldovenesc" în anii dela 1913 până la 1918".

V. JELERU

Cronica plastică

Expoziția Dimitrie Berea

Sunt oameni norocoși în viață, cum sunt alții cu ghinion. Socotesc pe tânărul pictor BEREA drept unul dintre acei pentru care viața nu are decât surâsuri.

Pictorul DIMITRIE BEREA, elev al maestrului TEODORESCU-SION, pentru care are un fel de cult — îndreptățit sau nu, rămâne de cercetat — s'a întors în patrie după o zăbovire de 4 ani, în țara prin esență a artelor, *Italia*. D-sa ne este cunoscut din diferitele saloane de alb și negru, unde, finele și delicatele sale desenuri, figurau alături de penița incisivă și deosebit de sensibilă a lui DRAGUȚESCU și el oaspe al Italiei.

In sala „Căminului Artei" DIMITRIE BEREA, a vernisat oficial *Duminică 24 Ianuarie* — iar Sâmbătă neoficial — o importantă expoziție a ultimelor sale opere. D-sa a voit — am spune mai bine și-a dorit — o manifestare ieșind cu totul din comun, o manifestare grandioasă, executată cu mare lux, într'un spațiu superb adecvat, așa cum ne arată recentele fotografii ale sălilor ocupate de artist la Milano, Roma, Florența.

Sosit de curând, a trebuit să se mărginească cu încăperile cam restrânse ale „Căminului", organizându-și în pripă expoziția și ca atare acoperind zidurile cu metri de crêpe saten, pus pe partea mată, cutat din loc în loc, colorat „gris perle", menit să servească de fond tablourilor sale în ulei, înrămate cu ramă albă, și, passe-partout acoperit de pânză de casă. Tot odată, d-sa a tipărit la „Luceafărul" cataloage pe care le găsim foarte frumoase, prezentate cu un lux și un gust deosebit, înfățișând, în afară de minunate reproduceri în negru, și o admirabilă realizare'n culori — fie-ne iertat să o spunem — mai vie, mai colorată, decât originalul!

Acest mirific catalog ne prezintă, prin pana a trei personalități italiene, pe artistul român. GIUSEPPE GALASSI, doctor în filosofie și litere dela Universitatea din Roma, ANTONIO PETRUCCI, doctor în litere dela Universitatea din Roma, diplomat al Academiei de Bele-Arte, prin redactor al ziarului *„Messaggero"*. S. A. LUCCIANI, doctor în litere dela Universitatea din Palermo, profesor la Universitatea din Sienna.

Numărul lucrărilor pe care DIMITRIE BEREA a voit să ni-l înfățișeze este mare.

Una sută patruzeci și cinci de tablouri și desene trebuiau să ia loc pe pereți..

Lipsa de spațiu nu a îngăduit-o, așa încât, o serie de desene, pastel, acuarelă și tuș, încadrate într'un fel nou cu totul, cu mare risipă de geamuri și lat de ramă, sunt nevoite să se mulțumească pe canapelele „Căminului"", în loc să figureze pe susnumiții pereți!

Nu aș fi deloc împotriva acestor inovații, dacă acest fel de a le încadra nu ar prezenta serioase dezavantagii practice (spargere ușoară, nevoe neapărată de spațiu, etc. etc.).

E cu atât mai regretabil faptul că aceste desenuri nu sunt la largul lor, cu cât le considerăm *opera de căpetenie a artistului*. Sunt câteva excelente, în particular pastelul cap de femee, e de o mare finețe și delicateță'n modelaj. Felul cum e tratat denotă o înțelegere perfectă a acestui material.

D. DIMITRIE BEREA, cu trăsăturile sale subțiri, cu fața mică și cizelată, parcă puțin obosită de atâtea chipuri și frumusețI trecute pe dinaintea ochilor, pe care penelul său înfrigurat le-a zugrăvit de nenumărate ori — pictorul nostru e particular de fecund — pare a fi făcut pentru notații, schițe și mai ales înfățișări ușoare, repezi, necerând o aprofundare. De aceea credem că uleiul, acest material greoi, vâscos, unsuros, nu se lasă mânuit de o mână, am zice femenină, prin delicateța ei. Sau atunci ar trebui și uleiul transformat în material ușor, *fără valori tari*, așa cum l-a manipulat d-sa în piața din Triest, tablou ilustrand caracteristic firea lui DIMITRIE BEREA. Indată însă ce devine insistent, vrea materie, acumulând pastă, devine confuz, deslanat. Se teme (poate inconștient) de tonul franc, pur (nu vreau să spun coloare ieșind din tub) îi adaugă alb și-l omoară, sau un ton închis, și-l murdărește. E ciudat — pare că nu ar avea tăria unei culori găsite. Aceste obiecții nu vor de loc să micșoreze calitățile *înăscute de colorist* ale d-lui BEREA care se vădesc în mai toate lucrările; calități, am zice, nefolosite de d-sa, prea răsfățat de amabilitatea italiană — cunoscută lumii întregi — și de influența unei anumite arte mondene italiene.

Credem că reîntors în mediul bucureștean unde — dece să nu o recunoaștem — se plămădesc și se călesc talente (oricât ar fi convins d. BEREA de contrariu, dorindu-și o mai grabnică plecare la Paris), d-sa eliberat de constrângeri de orice natură, fie mondene, fie de succes, glorie, bani, sau alte asemenea piedici, *s'ar putea regăsi pe sine*, dezvoltându-și sensibilitatea particulară, pentru moment încătușată'n carapacea insuportabilă a uleiului, dar care, liberă, ar da roadele dorite de noi și așteptate...

O probă evidentă a dezvoltării unei personalități, în mediu bucureștean, ne-a dat-o de curând o remarcabilă lucrare, văzută în colecția doctor DONA.

Un tablou de CIUCURENCU, arătându-ne o figură femenină cu o ghitară într'un interior, grațios așezată pe un scaun, cu o ușe mare albă profilată în dreapta și o mesuță în stânga, pe planul II, suportând o floare stând cuminte pe dânsa.

Tonalitatea întreagă s'ar putea rezuma în două culori, un cărămiziu adânc, cald, contrastat de alburi verzii, albăstrii, din care galbenul nu e străin. Intregul este admirabil compus, desenat cu un accent de o putere și o îndrăzneală uimitoare. Tabloul cam de 80 cm. pe 60 e ultima lucrare a artistului.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

DIM. BEREA — Fotoliul

PLUGARII CONDEIERI

– Poetul-plugar din Comorâștea Banatului –

de GABRIEL ȚEPELEA

Paul Târbățiu din Comorâște e *plugar.*

E un sclav al glei, un plugar cu mâinile cojbate, cu fața arsă de soare, cu obrajii supți și cu Dumnezeu în suflet.

N'a ieșit din satul său decât poate când a fost martor în vreun proces și când îl ardea setea de citit.

Se repezea atunci până la Oravița să împrumute cărți de pe la domnii cărturari din oraș, cari au cărți multe, dar nu le prea citesc.

Duminica după amiază, se cântă în cor

N'a frecventat nicio școală, decât aceea din Comorâște. N'a fost bursier. N'a urcat scările redacțiilor. N'a îngrășat ambiția niciunui pletos cu vorba „maestre" și n'a cerut ajutoare dela stat.

Totuși, plugarul acesta cu casa văruită, frate bun cu sărăcia, este un mistic al artei, al poeziei, așa cum puține exemple avem în literatură.

Departe de orice adiere culturală, într'un sat bănățean, ce-ar fi făcut orice alt poet „modern" care se simte nenorocit când este smuls din București și trebuie să stea undeva departe, acolo unde ecourile proslăvirii de cenaclu nu ajung și unde nu ai pe nimeni cu cine să schimbi o vorbă, nu ai pe nimeni aproape de sufletul tău...?!

Fără prieteni, fără bani, fără cărți, Paul Târbățiu și-a închinat viața poeziei.

A înfruntat ani de zile batjocura celor din sat cari vedeau cum i se împuținează avutul. In vreme ce Comoriștenii cumpărau „lanțe"de de pământ, își înfiripau gospodării frumoase; Paul Târbățiu cumpăra.... cărți.

— „Nărodul"!... adecă nebunul, așa îi zice satul.

Și cum să nu le pară „nărod" sătenilor, omul care se încăpățânează să cumpere cărți, să scrie și să viseze, de vreme ce acestea nu-i aduceau nici un ban, nici un beneficiu?

Mai rămân „cărturarii" din satele din jur și din Oravița, cari ar fi putut să-l înțeleagă. Dar aceștia — cu puțin onorabile excepții — cum ar fi putut ei crede în talentu. unui plugar, fără nicio școală, fără niciun titlu?!

Au fost atâția alții cari au umblat pe la școli înalte și n'au scris cine știe ce versuri inspirate!

— N'are nicio diplomă, mă rog frumos, își vor fi zis apostolii satelor, auzind de încercările tânărului poet bănățean, convinși că au rostit o sentință dreaptă și definitivă.

In acest cadru a trăit Paul Târbățiu.

Increzător în propriile sale puteri, cu focul poeziei în suflet, Paul Târbățiu a sfidat râsetele celor din sat și neîncrederea celor dela oraș.

A crezut că va veni odată și ziua lui.

Intradevăr...

A sosit vremea când nicio energie românească nu trebuie neglijată, cu atât mai puțin cele sănătoase dela țară.

Imitația servilă a oricărei producții literare străine — în mare parte opera evreilor sau a înstreinaților, nu poate constitui un crez pentru România sănătoasă care se ridică.

Să scotocim deci toate compartimentele sufletului românesc unde vom găsi lucruri mai puțin „moderne" dar mai reconfortante și mai autentice.

Versurile lui Paul Târbățiu, pentru a putea fi prețuite așa după cum se cuvine, trebuiesc privite prin prisma lipsită de orizont a țăranului nostru, hărțuit de lipsuri și nevoi.

Numai astfel plugarul din Comorâște, director de gazetă și autor de sonete și gazeluri, va putea fi văzut în adevărata lui lumină.

In 1927, P. Târbățiu tipărește la Oravița o broșură intitulată „Cântece și flori". Broșura este formată în mare parte din culegeri, iar versurile originale sunt tributare poeziei poporane.

Un an în urmă, publică volumul intitulat „Vântului", tipărit de Scrisul Românesc din Craiova.

Volumul e mult superior încercărilor anterioare.

In „Cântece și flori" predominau diminutivele. In volumul din urmă, „Vântului", găsim deja imagini demne de reținut.

E-așa 'nspăimântător de singuratic
In lunca 'mbălsămată de lumină!
E noapte și e liniște deplină
Nu mai adie nici chiar un buratic.

Iar ulmul din obraț pare-un sălbatic
Și creanga-i frântă pare-o carabină
Ce-o ține 'ntins și 'n slăvi par'că s'anină
Amenințând spre lună furtunatic.

Restul poeziilor trădează influențe eminesciene, coșbuciene, poporane.

Poetul nu are încă certitudinea exprimării. Dibuiește.

In volumul „*Sclavii pământului*" el și-a găsit adevăratul drum. De-acum nu mai cântă ciobănași și floricele așa după cum l-au învățat cărțile citite.

Poetul este ecoul suferințelor celor de-o seamă cu el, el cântă suferințele „acelor creștini ce n'au nicidodată sărbătoare, copiii cei mai buni ai firii, urziți din lacrimi și sudoare", cum le spune Octavian Goga plugarilor.

Lumea satelor n'a fost pentru diferiții reprezentanți ai partidelor politice decât o turmă pe care nu s'au sfiit s'o exploateze în modul cel mai neomenos.

Plugarul luminat vede corupția, vede setea de câștig și lipsa de ideal în ochii celor ce trebuiau să-i fie îndrumători, și suferă.

Viața „Sclavilor pământului" este după P. Târbățiu o viață de osândă.

Ex.:

„Muncind cu sapa, plugul ori cu carul
Așa ți-e scris: alăturea cu boii,
Rodul fiind durerii și nevoii,
Răbdând să-ți duci osânda și amarul"
(Plugarului)

Sau:

Tu sclav al gliei, supus, umilit
De cămătari, venetici, de ciocoi
Cari ți-au sfărmat ideatul și apoi
Un jug cu mult mai greu ți-au pregătit.

De cum purtară moșii tăi de-apoi,
Ca 'n loc de visul ce l-ai jinduit
De-atâtea veacuri, să cazi biruit,
Și 'ngenunchiat de lipsuri și nevoi.

O. cum de n'au simțit acești mișei
Cu apucături mârșave și păgâne
Că ai și tu un suflet ca și ei... etc...

Redăm în întregime o poezie dedicată uzurpatorilor, scrisă în același spirit de revoltă:

„Ai fost nădejdea vremilor de eri
După cum scrie în cronice bătrâne;
Vei fi speranța zilelor de mâine
Și totuși nici un drept nu ai să ceri....

O datorie ai: să produci pâine
Pentru spurcații trântori de-azi, de ieri...
Cari din sudoarea-ți și-au făcut averi
Scuipând ades pe viața ta de câine.

Și 'n nebunia veșnicilor uri
Pe creasta vremii adesea stând călări
Amar te fac să suferi și să 'nduri

A legilor nedrepte încălcări
Căci astăzi hoții nu sunt prin păduri
Ci-și vâră nasul până în cancelări...

„Incălcarea legilor" din regimul partidelor și hoții ce-și „vâră nasul până 'n cancelări" nu trec neobservate de țăranul nostru.

Este cunoscută dragostea de muncă a plugarului. De aceea poeziile lui Paul Târbățiu nu trebuiesc considerate ca izvorând dintr'o ură de clasă și inspirate din manifeste socialiste.

Ele oglindesc mentalitatea țăranului român care iubește munca pe care o consideră sfântă și dela care atâția profitori se dau în lături.

Ex.:

Eșit-au iarăși pluguri pe ogoare
Să scurme adâncul țarinei bogate,
Rămân lucioase braze răsturnate
In urmă-le, ca șerpii, 'ntinși la soare.

Din când în când din zare abea răzbate
O adiere 'n vânt tremurătoare,
Ce 'nseninând usucă de sudoare
Atâtea frunți de gânduri încărcate.

Florenii s'apintesc, plugarii cântă
Să-i mai îndemne pășind după plug
Pe când a lor speranțe se avântă

Spre alte vremi, spre ani mai cu belșug:
O, munca asta este atât de sfântă!
Atâți o spun dar câți de dânsa fug!

Munca aceasta, înfrățită cu pământul, nu este văzută însă de poet în mod idilic. Ea rămâne idilică pentru cei ce o văd dela distanță.

Pul Târbățiu pe care l-am găsit în satul lui ducându-și „bruma de strânsură" cu carul acasă, vede astfel munca:

Ex.:

SECERIȘ

Zac holdele topite de arsură
Și ultima viață în ele moare
Lovite de săgeți ucigătoare
Involburate 'n valuri de căldură.

Unde muncesc cosași, secerătoare
Greu spicuindu-și bruma de strânsură
Ingândurați și triști de parc'o fură
Pământului crăpat și ars de soare.

O, muncă grea 'nfrățită cu pământul
Ce timpu-ți este lege, iar mormântul
Hodina și-a avântului hotar... etc.

Paul Târbățiu știe cum spionează ochii țăranului cerul, pentru a vedea dacă nu se apropie vreo furtună ce-i poate nimici întreg avutul. Legea acestei munci este timpul și sfârșitul ei mormântul. Salariul este recolta. Deaceea, secerătorii sunt „îngândurați și triști de parc'o fură recolta pământului crăpat și ars de soare".

In poeziile citate, ca și în altele mai slabe, găsim prezent același suflu specific țărănesc! *Dragoste de muncă* și *setea de dreptate.*

Dreptatea atât de mult așteptată nu vine însă, iar adevărul a luat toiagul pribegiei.

Marii însetoșați de dreptate din cele vremi au fost răpuși în lupta lor dreaptă.

Reliefând exemplul lui Christ, neînțeles și trimis la moarte chiar de către acei pentru a căror dreptate a sângerat, poetul se resemnează: „viața fi-va pururi neschimbată", scrie dânsul.

Ex:

De mii de ani c'o ură înverșunată
Se războiesc: sătulul și flămândul
Și bezna multor secole de-arândul
Cu litere de sânge e semnată.

Zadarnic. Jertfe mii și-așteaptă rândul...
Viața fi-va pururi neschimbată:
Bogatului se va smeri plecată
Prostimea în veci, cu fapta și cu gândul.

Iar ca dovadă vrednică de-osândă
Atunci când Fiul Omului a dat
Sentință grea, ca iadul drept dobândă,

Sătulului nemernic și bogat
Prostimea suptă, goală și flămândă
Urlat-a ca să fie spânzurat...
(Din volumul „Sclavii Pământului")

Activitatea lui Paul Târbățiu nu se mărginește însă la versurile amintite.

Ziarele și revistele, în special cele bănățene, au fost ospitaliere față de dânsul. Astfel Paul Târbățiu colaborează la ziarul „Vestul" (Timișoara), revista „Semenicul" (Lugoj), Societatea de mâine (Cluj), Poporul Românesc (Sosdea), Cuvântul Satelor (Lugoj), Curierul Banatului, Opinia noastră, Țărănimea, Junimea, toate din Oravița.

Paul Târbățiu își dă seama de venalitatea scrisului cotidian. Singura lui hrană sufletească mai accesibilă sunt gazetele. Dar gazetele așa cum erau scrise în era politicianismului, nu făceau decât să scadă încrederea poporului în litera tiparului.

Deaceea se hotărăște să scoată singur o revistă, care pe lângă cultul frumosului, adevărului și al științei, să sădească în sufletul poporului credința că „litera e sfântă și cuvântul tipărit e adevărat".

Din acest îndemn, scoate Paul Târbățiu, pe cheltuiala sa proprie „Zorile Banatului" în 1928.

Redacția revistei e în satul Comorâște, la vreo 20 km. de Oravița. Desigur că în sat nu era tipografie. Astfel Paul Târbățiu care nu-și putea părăsi îndeletnicirile plugărești, așteaptă în gara din sat plicul tipografului cu articolele culese pentru a le face corecturile, iar a doua zi le trimite la tipografie.

Noaptea redactor și a doua zi la coarnele plugului!

Câtă dragoste de slova scrisă trebuie să sălășluiască în sufletul acestui plugar!

Tânăr din comuna Știpănari

Paul Târbățiu înfruntă toate oboselile, convins că revista lui neaservită politicii, va servi cu adevărat la luminarea poporului.

Revista publică articole pe înțelesul poporului, despre obiceiurile noastre, articole medicale, culegeri din popor, povestiri, etc.

Greutățile materiale au grăbit însă sfârșitul acestei reviste.

Incercarea lui Paul Târbățiu dovedește că țăranul luminat nu uitase însă pe frații săi dela coarnele plugului. Voia să le arate și lor drumul drept, neîntinat, izvorul culturii dela care se adăpase el.

După câțiva ani, revista își reia apariția la Oravița, deastădată cu concursul unui colonel și al unui avocat din Oravița, având oarecum o ținută oficializată.

Iată un fragment dintr'un articol al plugarului nostru. Cunoscând sufletul plugarilor, Paul Târbățiu vrea să-l facă cunoscut și țării în momentele grele.

An. II. Nr. 16. Zorile Banatului, 7 Mai 1939.

... „In țara noastră deasemenea s'a crezut de către dușmani, că în urma neînțelegerilor care au caracterizat viața noastră politică din anii din urmă a dispărut sentimentul voinței conștiente de solidaritate a națiunii.

Ba încă și foarte mulți sceptici dela noi au împărtășit această părere.

S'au înșelat însă amar și n'au cunoscut nici pe departe sufletul acestui popor, *mai ales țărănimea.*

La noi, până mai ieri a fost cunoscut numai țăranul de paradă, țăranul artificial și cetățeanul de gașcă. S'a uitat că răscolitorul de glie are și el un suflet; din veac în veac un singur dor: glia lui unde zac oasemintele strămoșilor.

Această glie trebuie apărată cu sânge întru nădejdea și speranța strănepoților...

Țăranul român, în atari momente, uită orice desbinare artificială și în sufletul lui se consolidează sentimentul datoriei. Nu caută paradoxe și nici nu se știe folosi de contra argumente, căci în fața primejdiei nu se stă pe gânduri...".

Dar nu orice plugar se abonează la gazete.

In schimb, orice plugar simte în casa lui nevoia unui calendar în care să aibă încrestate sărbătorile, posturile, întunecimile de lună și de soare, povestiri și snoave.

Se poate spune, pe drept cuvânt, că un calendar este simpozionul intelectual al țăranului. De rostul culturalizator al calendarului își dă seama Paul Târbățiu.

Deaceia, pe cheltuială proprie, scoate în fiecare an câte un calendar.

Calendarul îl scrie, îl tipărește și-l distribue singur. In zilele de târg, când lucrul câmpului îl lasă, Paul Târbățiu o ia de-acasă cu desagii plini de calendare. Alteori își trimite nevasta.

Ajuns în târg, își desface desagii și vinde cu 10—20 lei calendarul plugarilor setoși de slovă scrisă.

Câți dintre plugarii cari i-au întins banii și s'au minunat de povestirile lui și-au da seama că rândurile acestea sunt scrise de un plugar cu mâini aspre ca și ei, „de un sclav al gliei...?!

De câte ori a surîs mulțumit vânzătorul umil, văzând cum gândurile lui iau drumul țării să însenineze frunți îngândurate de țărani.

Cazul lui Paul Târbățiu, plugar și director de revistă, nu este izolat în Banat.

La Sosdea, alt plugar redactase „Poporul Românesc", iar la Comlușul Mare „Suflet nou" aducea slovă scrisă de mâini aspre țărănești. Era o reacțiune instinctivă a acestor țărani cu suflete neîntinate împotriva politicianismului și a scrisului venal și era totodată o măreață încercare de reintegrare a scrisului în adevăratele lui rosturi.

Și această lecție sublimă o serveau nației niște bieți plugari!

Judecate superficial, versurile lui Paul Târbățiu pot fi ușor clasate drept minore și asvârlite într'un ungher prăfuit al scrisului.

Un publicist(ă) ce semnează Vera, dela revista profesorului M. Dragomirescu, le și catalogase drept „moderniste"...!

Ținând seama de isvoarele de cultură a lui Paul Târbățiu, de viața lui aspră de răscolitor al gliei, versurile lui relevă un incontestabil talent, o mare sete de cultură și *pun o serie întreagă de probleme.*

In țara în care analfabetismul e încă o mare și actuală problemă, un plugar scrie sonete.

Desigur, nu e puțin lucru.

In vreme ce alți camarazi de ai lui dela coarnele plugului, foști colegi la școala din Comorâște, abia pot scrie o carte poștală, uitând de existența punctului și-a virgulei, Paul Târbățiu cochetează cu rime îndrăznețe prinse în cadențe de rar precis.

Talentul, dragostea de cultură, au biruit.

1. Cunoscând exemplul lui Paul Târbățiu, Ion Frumosu și alți țărani poeți de talent, poezia poporală apare mai de grabă ca un produs *individual.*

Vechea concepție a poeziei poporale țâșnite din masse și având drept autor întreg sufletul poporului, începe să pălească.

La baza acestei concepții stau începuturile democrației, cu exagerările inerente. Ea tinde să vadă în fiecare țăran un poet.

Poezia populară ca și poezia cultă este opera unui singur om, a unui plugar de talent.

Dacă nu ar fi astfel, n'ar avea unitate deci, n'ar avea valoare artistică.

S'ar simți imediat ceva străin, disonant, în poezie.

Ca poezia a suferit modificări, e cert. Dar cântareții, poeții ulteriori și culegătorii n'au înlocuit decât unele cuvinte sau au compus altă variantă.

Sufletul poporului s'a regăsit în poezie tot așa după cum se regăsește în cuvintele profeților sau marilor reformatori.

De aici răspândirea poeziei, de aici cultul ei.

Poetul se identifică cu sufletul regiunii, cu sufletul neamului.

Individualitățile puternice ridicate dintre țărani confirmă acest lucru.

Dacă n'ar fi zăbovit mai mult cu cititul și n'ar fi cunoscut meșteșugul scrisului, Paul Târbățiu ar fi cântat setea de dreptate a mulțimii, ar fi scris balade cu haiduci.

Nimeni nu ar fi știut de numele lui. Poezia lui ar fi existat însă.

Invățată de prieteni, s'ar fi răspândit pe întreg cuprinsul Carașului și Severinului până ce un culegător ar fi publicat-o cu unele modificări sau variante.

Iată una dintre problemele pe care le sugerează apariția unei atât de puternice individualități țărănești.

2. Scrisul lui Paul Târbățiu, Ion Frumosu, Ion Ciucurel și a celorlalți scriitori plugari din Banat *arată existența unei literaturi țărănești scrisă de țărani.*

Neîndrumați de nimeni, cu mari sacrificii materiale, scriitorii plugari bănățeni și-au format un crez, și-au organizat mijloace de publicitate sfidând neîncrederea celor din jur.

Singurul lor sprijin: isvorul de energie românească ce-l purtau în suflet.

Literatura populară pe care o aveau în suflet facundată de literatura cultă a dat naștere unei alte literaturi care se aseamănă și se deosebește de amândouă.

E un fel de literatură intermediară.

Prin ea, glasul aspru al neamului țărănesc își strigă setea de dreptate îmbrăcat într'o haină de gală; iar fraților dela coarnele plugului le aduce lumini furate din împărăția gândului.

3. Marea încordare spre creație a lui Paul Târbățiu mai dovedește și altceva: *se poate creia oriunde, condiția esențială este talentul.*

Cenaclul, bisericuțele literare sunt apanagiul celor ce scriu din orgoliu, celor ce nu simt o chemare interioară.

Ca un Robinson literar, plugarul dela Comorâște a luat totul dela început: caligrafie, ortografie, stil.

Și-a construit o casă a sufletului. Singur.

Fără unelte. Fără prieteni.

Totul dintr'o chemare lăuntrică, puternică.

Paul Târbățiu nu e singurul țăran luminat din Banat.

Ion Frumosu, un tânăr de 20 ani, cu 7 clase primare, scrie versuri inspirate. Ion Ciucurel e un publicist neobosit.

Alții au încercat, uneori cu succes, să scrie schițe, nuvele, romane, piese de teatru. Plugarii Iancu Stoia, Petre Petica, Bogdan-Huma sunt renumiți în jur pentru cultura lor. Paul Boicos, consătean de al lui Paul Târbățiu m'a uimit prin cunoștințele lui. Pot să afirm, fără exagerare, că puțini intelectuali avem în țară cari să-l întrecă în cunoștințele de istorie națională și universală.

Cunoaște anii de domnie ai voevozilor noștri, anii de domnie ai împăraților ctitori de istorie, castrele romane dela noi, evenimentele mari din istorie.

A citit pe Schopenhauer, Nietzsche, Dostoewski, Tolstoi, etc.

Desigur, acestea sunt eforturi individuale de înălțare culturală.

Ele evidențiază substratul nobil al unui neam vrednic de o soartă mai bună.

Aceste energii românești au țâșnit din sânul plugărimii. Spre această oropsită clasă trebuie să se îndrepte întâi gândul adevăraților zidari de veacuri.

— O, cum de n'au simțit acești mișei
Cu apucături mârșave și păgâne —
Că ai și tu un suflet ca și ei!

exclama poetul plugar gândindu-se la exploatatorii de ieri.

Indrumarea culturală a țărănimii este un imperativ de foc al generației tinere.

Un poet se plângea că bănățenii sunt priviți ca niște meridionali ai României, neserioși, în vreme ce această provincie prezintă fenomene specifice culturale. Vorbea cu mult entuziasm de Paul Târbățiu.

Paul Târbățiu și ceilalți plugari bănățeni sunt un exemplu de ceeace poate neamul românesc.

Apariția lor este o mândrie și un tonic sufletesc pentru România mutilată.

Un neam care are astfel de plugari poate scruta cu încredere zările viitorului.

Paul Târbățiu nu este singurul plugar luminat din Banat. Există o întreagă pleiadă de scriitori plugari bănățeni, iar o parte dintre ei și-au început activitatea publicistică încă înainte de Unire. Astfel Ion Ciucurel și Ion Vucu Secașanu, colaborează la „Românul" din Arad și la „Foaia Poporului Român" din Budapesta, ducând alături de intelectualii dela orașe, lupta pentru Unirea tuturor Românilor.

După Unire, mișcarea culturală a plugarilor condeieri devine mai activă. Gazeta țărănească „Cuvântul satelor", fondată și condusă de câțiva țărani, a marcat o etapă importantă în viața culturală a țărănimii bănățene. In paginile ei și-au dat întâlnire toate condeiele țărănești.

Se poate vorbi azi de mișcarea culturală a țărănimii bănățene ca de un caz unic în cultura românească. In vreme ce alți plugari din alte ținuturi și chiar din Banat, abia își aruncă ochii pe o gazetă, plugarii bănățeni nu se mulțumesc numai să citească, ci scriu lucruri remarcabile. Dintre cărțile mai de seamă ale plugarilor bănățeni cităm, în afară de cele ale lui Paul Târbățiu, amintite deja, următoarele:

Ion Ciucurel: Transformare, roman.

Petre Petrica: Păcate, piesă de teatru, de moravuri bănățene, în 3 acte; Chipuri din sat (nuvele, în manuscris).

N. Bogdan-Humă: Țăranul elvețian și agricultura în Elveția.

N. Vucu-Secășanu: Teatru (câteva piese de teatru țărănesc, tipărite).

Ion Frumosu: Versuri publicate în ziarele și revistele bănățene și chiar și în „Luceafărul" dela Sibiu.

In biblioteca acestor plugari găsești pe Dostoiewski, pe Tolstoi, pe Rebreanu, Eminescu, etc. Au citit. S'au abătut spre lumină, neîndrumați de nimeni.

Iată un aspect necunoscut din viața satelor noastre: *viața culturală.* E curios cum într'o țară de plugari, asemenea manifestațiuni n'au fost luate în seamă, n'au fost prețuite și înțelese. S'a făcut atâta caz de culturalizarea maselor, iar atunci când apar figuri de țărani ca cele amintite mai sus, sunt privite cu neîncredere, chiorîș.

Iovan Iorgovan, văzut de sculptorul Ladea

Uriașul salt spre lumină al țărănimii bănățene indică substratul nobil al unui popor, vrednic de o soartă mai bună. Manifestări ca acele ale plugarilor condeieri trebuesc cunoscute de toți Românii și mai ales trebue înfățișate streinilor. Pe lângă baioneta soldatului român, opera plugarilor condeieri va pleda pentru marile însușiri ale rasei noastre.

Apariția unor astfel de plugari e un tonic sufletesc pentru România prinsă iarăș în hora luptei pentru *dreptate.*

Un neam care are astfel de plugari poate scruta cu încredere zările viitorului.

Reproducerile, după „OAMENI ȘI LOCURI DIN CARAȘ", de Virgil Birou

Cronica literară

ŞERBAN CIOCULESCU: Aspecte lirice contemporane

— Editura „Casa Şcoalelor", 1943 —

Numele d-lui **Şerban Cioculescu** este prea cunoscut. De recomandări nu au nevoie nici cărţile pe care le publică. Scrisul acestui pasionat cercetător şi interpret al vieţii noastre literare e preţuit de amic şi adversar, şi ocazionează discuţii nu rare ori foarte aprinse şi interesante fără, totuşi, a putea fi discutat la rându-i, — fără adică a putea fi suspectat cu privire la soliditatea argumentelor pe care se întemeiază. Argumentarea d-lui **Şerban Cioculescu** e, — şi aceasta conteazu odată ce luăm vre-o atitudine critică în materie de artă literară — transpunere, în cuvinte clare, a tuturor undelor percepute intuitiv şi, deseori, chiar împotriva oricărei judecăţi logice, cu cari te atinge opera de artă. D. **Şerban Cioculescu** e înzestrat cu o intuiţie remarcabilă în această privinţă. Acu modul d-sale de a lua un prim contact cu opera de care se apropie îl trădează a fi un de tot expert, rafinat şi pretenţios cetitor. L-am ascultat odată, — sunt convins că nu-şi va putea aduce aminte, — descifrând nişte versuri şi, ceeace mi-a impus dela început nu a fost numai perfecta adecvare la gama în care erau scrise respectivele măsuri, ci o extraordinar de fină şi de precisă nuanţare a valorilor închise în poem. Ştiam că d. **Şerban Cioculescu** e un mare îndrăgostit de poezie, dar atâta spontană şi adâncă pătrundere în rezonanţele cele mai ermetic construite ale articulaţiilor de sunet şi sens nou câte constituie, să-i zicem, secretul originalităţii ziditorului de versuri, nu întâlnisem încă. Felul de a ceti al criticului pe care nu-l văzusem până atunci, lumina întreaga textură intimă a operei, punând-o nu numai în complectă evidenţă, ci comunicându-i, simultan, şi pulsul caracteristic. D. Şerban Cioculescu analiza şi sintetiza în acelaş timp. Reconstituia procesul de creaţie parcurs de poet. Mi-am dat seama că un lector înzestrat cu asemenea facultăţi nu se poate limita la un singur fie şi cât de vast plan de orientare critică. Şi într'adevăr, d. Şerban Cioculescu se mişcă, — şi te obligă să-l urmezi, — în dimensiunile tuturor ecourilor estetice ale sufletului uman. De aici şi acea neascunsă ostilitate a d-sale faţă de tot ce este îngrădire arbitrară sau violentare a libertăţii creatoare. Şi de aici şi acel mărturisit sau nu, în orice caz însă pretutindeni prezent zâmbet de compătimire pentru valorile esteticelor normative ale iubitorilor de raţionalizare sau monocultură în domeniul producţiei literare.

Cetindu-i nu de mult apărutele **Aspecte lirice contemporane**, am trăit o după amiază de adevărată delectare şi bucurie.

Bucurie fiindcă „aspectele" adunate de critic şi „prefaţate" cu acea valabilă „privire asupra poeziei noastre ermetice", mi-au redeschis grădinile minunate ale poeţilor la cari mulţi ne-am făcut ucenicia, — şi delectare, deoarece noua carte a d-lui **Şerban Cioculescu** e lipsită de orice didacticism fiind, totuşi, demonstrativă ca un experiment de laborator, — lipsită de tendinţă, şi, totuşi, atrăgătoare ca un roman şi, în fine, obiectivă şi limpede ca o oglindă şi, totuşi, radiind cea mai caldă simpatie pntru autorul discutat.

Aşa cum se prezintă, volumul îşi atinge fără ocolire ţelul, rămânând carte de popas şi vedemecum pentru toţi iubitorii de poezie.

Inregistrând în treacăt tabla de materii care în cele 27 de privelişti, prezintă poezia unor I. Vinea, N. Davidescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Al. Philippide, Octavian Goga, Serghei Esenin şi lirica noastră tânără, Matei I. Caragiale, Mihai Codreanu, G. Bacovia, Ion Minulescu, George Gregorian, V. Voiculescu, Claudia Millian, Ion Pillat, Mihail Cearianu, Demostene Botez, G. Talaz, Zaharia Stancu, Radu Gyr, Virgil Gheorghiu, Radu Boureanu, Virgil Carianopol, Ştefan Stănescu, Miron R. Paraschivescu şi Sandu Tzigara-Samurcaş, să ne oprim la oarecum introductiva „privire asupra poeziei noastre ermetice". Reţinem: Această „privire" e **singura valabilă** din câte s'au scris la noi despre ermetism şi, mai ales, despre poezia ermetică românească. Iar dacă sublniem calificativul dat. o facem ştiind că esseurile, paginile de critică sau pură teorie semnate de „specialişti", dar şi de pletora ermeticilor interesaţi militau unilateral, dându-şi numai şi numai silinţa să sfideze pe „neiniţiaţi" — sau să ridiculizeze şi să infameze pe „ermeşti". D. **Şerban Cioculescu** însă nu are poziţii preconcepute. D-sa analizează fenomenul şi caută să-l facă înţeles.

„Un fenomen literar netăgăduit, — începe d-sa, — este obscurizarea poeziei lirice... In perspectiva strâmtă a actualităţii, suntem uneori ispitiţi a crede că acest proces al liricei este o criză, car ese vădeşte în descreştere şi că se va ajunge curând la un echilibru dorit. Se poate însă să ne înşelăm, substituind realităţii un deziderat, şi ca,dimpotrivă, procesul evolutiv de divorţ între scrisul poetic şi limba vorbită să se adâncească. De altfel fenomenul literar dela noi nu este decât ecoul sincronic al transformării literaturii universale.. Precedând descoperirea psihologică a subconştientului, nu ştim ce ceaţă se strecoară în poezia, care, în epoca actuală a primatului iraţionalului, se împânzeşte cu mister... Limbajul poetic îşi urmează diferenţierea în ciuda sentimentului public care reacţionează ostil când nu-şi manifestă indiferenţa dispreţuitoare. De bună seamă, exponenţii unei arte sociale, naţionale sau de clasă, privesc evoluţia secesionistă a poeziei ca aberantă şi primejdioasă, recomandând reîntoarcerea ei la oral şi cantabil...

In locul peisajului exterior şi al descripţiei obiective, poezia modernă propune impresii spiritualizate; în locul anecdotei, momente sufleteşti ale duratei subiective; în locul sentimentelor gradate după normele procesive ale retoricei, stări morale discontinue.

Ea nu solicită ceeace s'a numit impropriu colaborarea dintre cititor şi poet, dar, oricum, ea invită pe cititor la o dispoziţie sufletească înrudită, la o simţire simpatică a poemei... Poezia nu îşi arogă un mandarinat aristocratic, prin chinezerii formale.

Acesta este un fenomen de estetism depăşit. Esenţa ei interioară, tradusă prin simboluri, metafore şi comparaţii, de natură sugestivă, reclamă din partea cititorului singuratic, desprins din grup, un potenţial sufletesc de impresionabilitate deosebită. Ar fi o naivitate să se creadă că simţirea poemei poate fi integrală, suprapunându-se perfect sensibilităţii identice.

Nu construim aşa dar pe scheme psihologice universale, după tipul credinţei iluministe în repartiţia egală a raţiunii, între oameni. Mai puternice însă decât diferenţele intelectuale sunt varietăţile noastre de sensibilitate.

Poezia nu vorbeşte sentimentului, după eroarea primilor romantici, dar ea şoptesţe uneori câte ceva din tainele subiectivităţii. Misterul este condiţia ei esenţială. **Iar dispoziţia pentru starea de mister este condiţia nelipsită a cititorului de poezie.** (Sublinierea este a noastră).

D. Şerban Cioculescu ia, pe rând, poezia lui T. Arghezi, L. Blaga, Ion Barbu şi I. Vinea, confruntând-o cu părerea lui N. Iorga care **îşi apăra convingerea conform căreia, „poezia, ca şi tot ce facem, este un act social".** Apărarea, şi tocmai împotriva unui spirit uriaş ca al lui N. Iorga, a poeziei moderne interiorizate este foarte la locul ei. Nicolae Iorga reprezenta în gradul cel mai înalt sensibilitatea „normală", „clară", „clasică" şi Nicolae Iorga, în irezistibila-i impetuozitate de damnator al formelor lirice iraţionale şi, mai ales imorale şi amorale, era la rândul lui un formidabil adversar al modurilor lirice noi, interiorizate, ermetice, „obscure".

Faptul că însuşi el, marele apostol, se găsea pe o poziţie rigidă, pe aceea a esteticei normative pomenite mai sus, dădea, indirect, dreptate celor puşi la stâlpul derâderii. Nu am vrea să se înţeleagă că vestejim câtuş de puţin, excesiv de hotărîta atitudine a lui N. Iorga. Atitudinea aceasta însă nu a fost decât temperamentală. Atitudinea dictată de structurile psihice ale unui temperament extraordinar, dară temperament.

Dară nici d. Şerban Cioculescu nu apără obscurantismul şi obscurizarea. D-sa arată calea care duce la înţelegerea şi aprecierea unei poezii care e, într'un grad remarcabil, mai concentrată decât explicitele strofe prozaice cantabile ca o habaneră şi scrise pe înţelesul tuturor.

Cât priveşte rătăcirea propriu zisă, foarte accentuată în labilul domeniu al poeziei ermetice, chiar d. Şerban Cioculescu loveşte fără ezitare în „exerciţiile unor falsi poeţi revoluţionari cari se mărginesc a simula actul liric".

Ceea ce reclamă d-sa este înlăturarea superstiţiei şi a prejudecăţii.

„Psihologiceşte, suntem impenetrabili, într'o perfectă monadologie morală. In ordinea lirica, fiecare sensibilitate autentică este închisă într'un cerc de impresionabilitate individuală. Nu putem străpunge acest cerc decat prin **simpatie** (sublinierea e a noastră), adaptându-ne modului intuitiv particular, variabil de la poet la poet. Să ne schimbăm deprinderea de a cere poetului să ne vorbească. Iubitorul de poezie este dator să se împărtăşească, printr'o dispoziţie oarecum religioasă, cu structura morală a poetului. In acest fel, şi numai astfel, mesajul poetic îşi pierde ermetismul individual. A cere însă o altă „cheie" decât aceea a simpatiei, este o naivitate".

Cât de adevărate sunt cuvintele d-lui **Şerban Cioculescu** ne dovedesc toate actele noastre vecine cu marile mistere morale, ca să nu mai vorbim de cele estetice: Gesturile cele mai sacre pot fi adorare şi blasfemie, totul depinde numai de atitudinea sufletească a celui ce le face.

TRAIAN CHELARIU

Catedrala scufundată

Mereu, tot mai departe, prin suflet Debussy,
Deşi bolnavul deget, de mult s'a frânt pe clape.
De-acum te ştiu, spre mine c'un cântec mai aproape....
Mereu, tot mai departe, prin suflet Debussy.

Tăcută, catedrala se scufunda în ape...
Ca un blestem, în trupuri, tristeţea se zidi.
Mereu, tot mai departe, prin suflet Debussy:
De-adâncuri, catedrala, mereu, tot mai aproape.

Răscoala grea, din carne, nici azi nu se opri,
Deşi bolnavul deget, de mult s'a frânt pe clape.
Iubita mea de cântec, mereu, tot mai aproape...
Mereu, tot mai departe, prin suflet Debussy.

ION VINTILĂ

Pe liniile moarte

Sunt trenuri albe-negre nemaiplecând din gări,
de parcă fac manevră mişcându-se pe loc, —
tot trenuri oropsite şi fără de noroc
topindu-se de dorul adâncii depărtări....

Pe-aceleaşi linii-uită de când n'au mai pornit,
sau amintirea poate le macină mai rău
— cu pufăitul harnic să se prăvale 'n hău;
dar nici începe visul-şi capătă sfârşit...

...Le fuieră sirene mai tinere 'n urechi
suindu-şi falnic fumul ca părul cu scântei,
că nu le-a prins de şine rugina-galben cleiu —
trecându-le pe'ncetul la cele fiare vechi....

Se risipeşte lemnul.... Ci ferul — de-l ascult —
l-or subţia ciocane şi'n greul lor ecou —
el va 'nvia puternic la trenul cel mai nou,
în depărtări să meargă mult mai mult....

M. HARU

Seară de vară

Soarele proptit în beţe
Bate toaca, şi din nai
Vântu 'ngână cu tristeţe
Melodii din Butterfly.

Plugul stă trântit alene
La un capăt de hotar...
A pământului lungi gene —
Brazdele, se 'nchid arar

Liliacul se grăbeşte
Să anunţe crâng de tei;
Astăzi luna zăboveşte,
Ascultând pe Galilei.

MITU DUMITRESCU

CANTECE NOUI

DIALOG

Am stat zilele trecute de vorbă cu o umbră. Aş putea spune că de cele mai multe ori îmi rezerv această plăcere pentru a afla diferite lucruri şi svonuri, pe care nu le pot auzi personal. E un fel de laşitate pe care mi-o recunosc, dar n'am încotro. E atât de comod să fii informat pe calea aceasta, prompt şi conştiincios. Stai la masa de lucru, cu mâinile în buzunare şi deodată vine Umbra, ocrotitoarea şi pretutindeni prezenta Umbră — informându-te de tot ceea ce se petrece în lumea mare. Căci Umbra are un dar :acela de-a se putea strecura, nebăgată în seamă, acolo unde noi — muritorii, ah, muritorii — nu putem trece decât observaţi. Dar iată ce ne-a istorisit Umbra: o foarte interesantă convorbire pe care a auzit-o la una din cafenelele din centru. Doi firavi şi glorioşi barzi vorbeau despre „Cântece noui". Stenografiez întocmai.

*

Poetul A: *Ai văzut, jubitule, ce scrie în ultimul său articol de revistă, amicul nostru B.?*

Poetul C: *Sigur că am văzut! Iţi răspunde ţie că strofele pe care i le-ai trimis, „nu" merg la lumina îmbătătoare a tiparului. Nu-i aşa?*

Poetul A: *Ba da, ai dreptate într'o parte minoră. Dar vezi tu, jubitule, ceea ce m'a scandalizat pe mine, este că şi tu, întristându-te, te bucuri de acelaşi răspuns!*

Poetul C: *In schimb, au apărut iar strofele unor inşi cu totul lipsiţi de talent. Ce-i aia Ion Pena, Anna Cordoneţ, Ion Vintilă, M. Haru? Să se isprăvească odată cu năvala nechemaţilor!*

Poetul A: *Apropo, cheamă te rog chelnerul să ne dea câte un ţap.*

Poetul C: *Chelner, doi ţapi fără guler!*

Poetul A: *Şi cum spuneam, autorul articolului pe care tocmai îl discutam, dă nişte lecţii de conduită lirică, pe care la dreptul vorbind numai bunul nostru prieten, maestrul I. ar avea dreptul să le dea. Auzi: ce-i aia „bun simţ poetic?"*

Poetul C: *Adevărat! Habar n'am!*

Poetul A: *Şi nu ştiu cum, dar semnatarul rândurilor pe care le disecăm acum cu bisturiul înţelegerii noastre, e un fost poet care va ajunge în curând la ediţia definitivă, aşa că nu are ce căuta între noi.*

Poetul C: *Poate să ai dreptate, dar mă întreb: el e cu noi sau noi suntem cu el — sau e tot una?*

Poetul A: *Ştii că ai haz! Noi n'avem nimic de-a-face cu el, cu toate că în anii trecuţi l-am admirat pentru stelarele lui armonii. Dar astăzi...*

Poetul C: *Da... astăzi noi suntem totul. Nimeni nu-şi dă seama de asta şi poeţii dela „Cântece noui", cu atât mai puţin. Ei încep să devină trecutul!*

Poetul A: *Uite, să-ţi citesc pamfletul în la bemol major, pe care l-am scris contra lui B. şi care va apare mâine în toate foile lumii noastre. (Citeşte).*

Poetul C: *Eşti mare! Dar ştii ce? Hai să transcriem câte o poesie, ca s'o trimitem la „Cântece noui".*

Poetul A: *Da, dar ne schimbăm caligrafia şi punem câte un pseudonim. Vrei să ne compromitem?*

Poetul C: *Aşa e! Dar hai să ne grăbim, căci la 20 apare revista şi poate...*

Poetul A: *...„da"!*

CORTINA

ŞTEFAN BACIU

N.B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru ST. B. Şi răspunsurile: *M. C. Pit., P. Gr. Matei:* Altele. *Nestor Prisca: ??. Lucis P. B., D. Ciumbr.:* Proză nu. *L. Dimar, V. Peia, Val. Ţuc., M. D. Zissu, Arthur C., Melinte V. A., Nelu Reg., Angh. C., V. Fed., I. I. Ana, Liviu Delamureş:* Nu.

EDMOND ROSTAND

(Urmare din pag. I-a)

„Intr'o seară, într'o Duminică seară, Coquelin (puţin cam obosit, fiindcă jucase de trei ori în 24 ore) avu ideea, pentru întâia dată şi de altfel singura, de a tăia patru versuri la sfârşitul unei tirade (era mi se pare din faimoasele „Non, merci") când de odată un spectator din stal se ridică în picioare, strigând cu o voce tunătoare:

— Le texte, Monsieur, le texte.

Marele Coquelin zâmbi, se înclină:

— Vous avez raison, Monsieur, je reprends.

— Şi, în adevăr, el reluă toată tirada şi târît chiar de suflul lui Cyrano, o reluă cu un lirism atât de extraordinar, încât după ce o termină, trebui să se oprească mai multe minute sub un ropot puternic de aplauze...".

•

Mai târziu, visând să scrie un rol pentru Sarah Bernhard, Edmond Rostand se gândeşte la Ducele de Reichstadt. De altminteri, personalitatea tânărului fiu al lui Napoleon a urmărit totdeauna pe poet, care a voit să creeze un Hamlet alb (expresia aceasta fericită este a Rosemondei Gérard) ca o replică a lui Hamlet de Shakespeare.

Şi visul acesta a fost îndeplinit în seara de 15 Martie 1900.

In ciuda celor ce afirmă că „Cyrano" este superior lui „l'Aiglon" trebue să recunoaştem că în această piesă, Rostand dă dovada unei virtuozităţi uimitoare în alegerea situaţiilor, iar acţiunea dramatică e mai puternică aci.

Iată, de pildă o scenă în care realul se împleteşte uimitor cu iluzia, cum e actul al 3-lea când Metternich turburat de pălăria lui Napoleon aşezată pe o hartă, retrăeşte o epocă ce se petrecé cu 20 de ani înainte şi că va reveni:

Le grenadier montant la garde...

Şi el îl vede, în adevăr, sub trăsăturile eroicului Flambeau.

Sau un act întreg constituit pe o ficţiune dramatică, cum e impresionantul tablou dela Wagram, care emoţionează până la halucinaţie pe spectatori:

Oui... oui... c'est à Wagram n'est ce pas que je meurs.

Tot doamna Rosemonde Gérard ne spune că poetul avusese de gând să scrie „l'Aiglon" în şapte acte, ultimul urmând să se petreacă în capela unde sunt expuşi, după moarte, arhiducii austriaci. In faţa catafalcului, unde-şi doarme somnul de veci fiul lui Napoleon, defila mulţimea curioasă.

In cele din urmă însă, poetul a renunţat. Dar din această evocare măreaţă au rămas cele două sonete cari închee „L'Aiglon"".

•

După reprezentarea acestei drame, poetul se îmbolnăveşte grău, apoi se retrage la Cambo, unde se consacră piesei sale capitale „Chanteclair" la care a lucrat zece ani din prea scurta lui existenţă.

In cadrul restrâns al acestui articol, nu ne vom opri asupra descrierii domeniului cu adevărat feeric dela Cambo, deşi numai construcţia locuinţei poetului ar intra şi ea în cadrul studiului nostru, căci întocmai ca Chanteclair şi l'Aiglon, ea este o operă a lui Rostand. Ne vom mărgini doar să spunem că locuinţa poetului cuprinde încăperi cu cari s'ar făli un muzeu. Aci, Edmond Rostand şi-a compus discursul de recepţie la Academia franceză pe care l-a rostit la 4 Iunie 1903 şi care cuprinde acea cunoscută şi admirabilă definiţie a teatrului şi tot aci a scris „Chanteclair", acel minunat poem, adevărată fabulă dramatizată a lui La Fontaine.

In 1904, Rostand citea lui Coquelin şi directorului teatrului Porte Saint Martin noua sa piesă. Dar moartea lui Coquelin, boala poetului, grija migăloasă de a desăvârşi mereu opera, amână reprezentarea piesei până în seara de 7 Februarie 1910.

Patru decoruri splendide, principalul rol interpretat de Lucien Guitry, o punere în scenă impecabilă, versuri aşa cum teatrul francez a auzit puţine, iată ce a fost „Chanteclair". Cele mai bune părţi ale operelor anterioare ale lui Rostand par palide alături de poemul acesta senin şi voios, alături de spiritele mierlei, de muzica tragică ce se desprinde din complotul păsărilor nocturne de pradă şi alături, în sfârşit, de cele două splendide poeme: Imnul către soare şi Rugăciunea păsărilor.

Versurile din „Chanteclair" sunt pline de o substanţă unică, iar farmecul înlănţue pe cititor încă dela primele tirade.

Şi totuşi „Chanteclair", a fost un glorios insucces. Niciodată nu s'au adeverit mai mult cuvintele lui Henry Bataille „Totdeauna şi numai prin adevărul pe care îl cuprinde, o operă supără pe contimporanii ei. Totdeauna şi numai prin adevărul pe care-l va cuprinde ,această operă este chemată să dăinuiască în viitor".

Datorită noutăţii sale, „Chanteclair" a trezit fireşte cele mai diverse preocupări şi cele mai stranii aprecieri. Cea mai frumoasă dintre toate — şi-o împrumutăm tot din cartea d-nei Rosemonde Gérard — a fost o convorbire între institutorul şi bătrânul preot din Cambo.

— „Ce zici de asta, părinte, spunea institutorul, să faci o piesă numai cu animale.

— O, e foarte simplu, răspunse preotul, altădată Edmond Rostand a scris piese cu personagii lumeşti. Acum însă a scris o piesă cu făpturi de ale bunului Dumnezeu".

Acelaş preot, introdus într'o zi în biblioteca dela Cambo unde, printre cărţi se aflau patru strălucitoare nuduri, înfăţişând cele patru anotipmuri, fu găsit de Edmond Rostand contemplând zâmbitor un umăr al Toamnei, luminat de un reflector electric.

— „Scuzaţi fantezia unui poet, părinte, dar aceste tablouri sunt puţin cam.. mitologice pentru dv.

— De loc, exclamă preotul, credeam că anotimpurile îmi sunt cunoscute, ştiam cât de frumoase le-a făcut Dumnezeu, dar tablourile acestea m'au mai învăţat să aflu cât sunt de plăcute.

Şi el adăogă:

— De altfel, lumina zilei intră aci pe fereastră, şi totul este pur când Dumnezeu l-a contemplat".

•

Printre celelalte opere ale lui Edmond Rostand citâm La dernière nuit de Don Juan, o traducere neterminată a lui Faust, Le bois sacré, o pantomimă reprezentată la teatrul Sarah Bernhard, o Jeanne D'Arc al cărei titlu trebuia să fie Les cloches sau Le Coeur, o piesă intitulată Le Théatre, La chambre sans miroirs, o Penelopă din care nu s'au găsit decât exact 26 de versuri, La Belle au bois s'éveillant şi în sfârşit La maison des amants, din care nu se cunoaşte decât primul act şi câteva versuri din cel de al doilea.

Toate aceste sărmane piese, condamnate la o tăcere eternă s'ar putea integra în poemul acela emoţionant din les Musardises: „Les meilleurs sont les vers qu'on ne finit jamais".

Rostand a murit în 1918 şi cu toate că era la o vârstă relativ tânără, a izbutit să înalţe un monument de o suverană măreţie, închinat exclusiv frumosului.

CONST. A. I. GHICA

Izvoare de filosofie

se intitulează volumul compact, de curând apărut, prin îngrijirea d-lor Const. Floru, Const. Noica şi Mircea Vulcănescu. *Culegerea de studii şi texte pe care o cuprinde cartea e foarte interesantă, alcătuirea sumarului fiind în aşa fel concepută şi realizată, încât problemele desbătute ce înfăţişează organic articulate, atestând cu drept cuvânt acel „spirit comun", — invocat în lămurirea prefaţială, — care a călăuzit activitatea grupului de cercetători ai filosofiei, autori şi traducători ai studiilor şi textelor publicate în* Izvoare de filozofie *(„Bucovina", I. E. Torouţiu, Bucureşti 1942, IV+248 pg.).*

Iată, dealtfel, cu propriile vorbe ale editorilor, în ce spirit a fost întreprinsă alcătuirea acestor „Izvoare":

„Textele nu sunt alese la întâmplare, ci răspund preocupărilor unora sau altora dintre cercetători, iar studiile monografice asupra câtorva teme filosofice fundamentale reprezintă proiecte pregătitoare pentru un dicţionar filosofic românesc. (Şi anume: „Despre infinit", de prof. O. Onicescu; *„Structură", de* Alice Botez; *„Unu şi multiplu" de* C. Noica). *Cele trei traduceri de texte nu sunt, în fond, decât pretexte de reflecţie, propuse aci în convingerea că ele înfăţişează trei momente esenţiale ale gândirii filosofice: primul, momentul presocratic, antologic* (Melissos: *„Despre natură sau despre fiinţă (dimpreună cu parafraza lui Simplicius şi replica lui Gorgias) Traducere); al doilea, de teorie a cunoaşterii* (Augustin: *„De Magistro" (text şi traducere de M. Rădulescu şi C. Noică); iar al treilea de teorie morală şi politică* (Dante: *„Monarhia" — traducere de T. Bărbulescu şi S. M. Lăzărescu). Privite dialectic, primul text ar înfăţişa plinătatea filosofiei însăşi; al doilea, şi al treilea, două direcţii rezultate din spărtura filosofiei iniţiale, care se împotrivesc dealungul istoriei, dela Platon şi Aristotel, şi care s'ar reîntâlni, poate, în ontologia nouă, a textului heideggerian, din nefericire absent aci. (E vorba de comentariul textului lui* Heidegger: *„Vom Wesen des Grundes", comentariu pe care autorul său nu l-a putut redacta în vederea culegerii de faţă). Cât despre cele două studii ce preced textele traduse, al doilea („Două tipuri de filosofie medievală", de* Mircea Vulcănescu) *e destinat să introducă, oarecum, în atmosfera celor două texte medievale, iar cel dintâi reprezintă lecţia-program a unui profesor („Funcţiunea epistemologică a iubirii" (1919),* de Nae Ionescu), *din activitatea filosofică a căruia s'au inspirat cercetătorii ce au colaborat la volumul de faţă".*

Asupra „Izvoarelor de filosofie" vom reveni pe larg, după lectură.

Intâiași beșică sburătoare

Dăm mai jos un document găsit nu de mult timp în arhivele familiei Niculescu-Rarițtea, vechi moșieri din județul Ilfov.

Cercetând documentul, mulți s'au pronunțat cercând să dovedească neautenticitatea lui pe considerente de stil și ortografie, de hârtie și cerneală. S'a susținut anume că: 1) hârtia este Extra Strong, 2) cerneala e Pelikan, 3) stilul e gazetăresc, iar 4) ortografia modernă.

Lăsăm la aprecierea cititorilor noștri dacă acest document important pentru trecutul nostru artistic, este sau nu autentic.

„In zilele acelea s'au dat sfară în țară că au a se tâmpla la București mare minunăție. Unii iceau că au venit unu neamțu plinu de glagorie care au a se suire în văzduhu legât de o beșică. Alții, la feliu, știau tot așa de acel neamț, dară iceau a nu fi cu nici o învățătură, ci un hâtru făcând giumbușlucuri ca alții ce se mai aflase înaintea lui, care și noi i-am văzutu pre aceștia: unu harapu ce-au întins funie și-au mers pre ea având în mânule băț gros ca un fel de treastie (doară mai mare) și icnind den vreame în vreame: „Ha! Ha!" de se părea că numai cu acelu „ha" s'au putut ține de funie, ca musca; și altul, un indiu, de scotea pamblici pre nas și mânca jar care nu se ardea nice la limbă — că nu au mirosire a fript.

Care într'acea zi s'au strâns mulțime de norod, și boiari, i târgoveți, i prostime, aci în Bucureșci. Ales au venit mulțime călugări — mai mult greci — den toate mănăstiri și alte svinte lăcașuri, de la Țigănești, Snagovu — de au făcut-o Țepeș Vodă — i de la Paserea, având toții mare dor a vedea asămini minunăție.

Eu m'am aflat la loc bun, care den zori când încă n'apucase a cânțare cucoșii m'am trezire și protos am fost a vedea ca se pociu însemna aicia ca să se știe când au făcut comedii aici în Țara Rumânească și au rădicat o beșică cu un neamț într'ânsa.

Așa s'au pitrecut când s'au adunat mulțime multă și au venit și Măria Sa, iaca s'au ivit și acelu neamțu. Tineru era și au avere păr bălăiau cum îi gălbinușul de ou de rață leșească, mai multu roșiu, nărămziu. Doi de agiutor au mers în urma lui ducându beșica ce era desumflată, care era den aclaz, marfă bună, trainică, ce și eu amu pusu mânule și amu pipăire, de credință. Acolo,

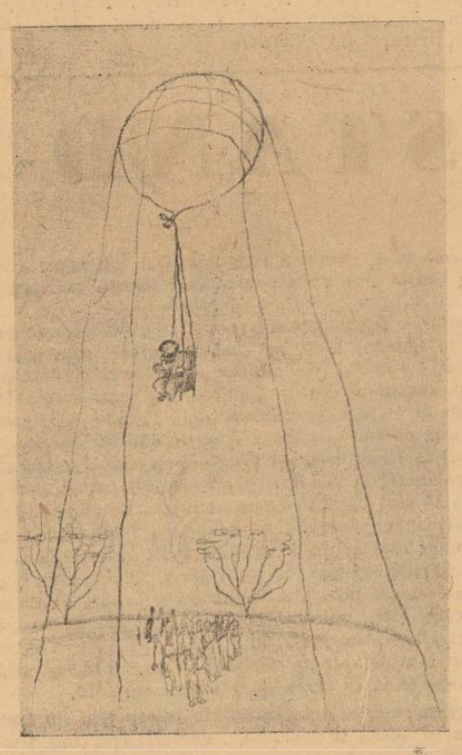

în răscruce, la podu Mogoșoaii, făcuse de cu sară un meremet den pari cam ca o cușcă mare, care puind beșica sub acel icaret au prins'o de elu și au făcut foc dedesupt. Ce nu mult trecându, au prins a se îmfla în foale, gata a pleznire, ca unu burdufu, ce-l împli prea peste poate cu apă au oloiu, și atunci au prins a se bălăbăni beșica în mijlocul cuștii, săman, icea neamțul, că-i gata și numai bună de suit cu ea la Ceriu. Care, scoțând-o de acolo, și ținând-o ca la zeace oameni, oameni voinici toți, mult s'au necăjire că beșica cerca a-i sălta de la pământ. Neamțul atuncia s'au acățare în nește chingi ce-au fost legate de gura beșicii, ce o legase cu o funie, că-i venea chingile ca un jețu domnescu, ținându-l pre sub șezutu i pe spinare, bine.

S'au mișcat acela câteva ori în chingi, a se înțepeni bine și apoi au zis „hoz" carele, cum mi-a tălmăcit prea cuviosul Glicherie de la Țigănești, vra a zice: „Acumu sloboziți-o că mă urc la Ceriu a dare binețe cu Dumnezeu", că eu m'am și minunat cum se poate ca o vorbă, și aceea mică den trei buchi, dac'o spui pre limba nemțească, ai a pricepe pe rumânie atât amar de cuvente, dară cuviosul Glicherie mi-au fost zicându că așa e și nu alt feliu. Iară eu n'am mai cercat a-l iscodire mai departe, gândind că mai multu și mai bine știe elu care-i față bisericească.

Dară tot Glicherie acesta, călugăru, când au văzut că sloboade oamenii beșica și se urcă 'naltul văzduhului, au prins a sbierare:

— Nu-lu lăsați că se suie la Domnul Dumnezeu și Is. Hs. și nice nu-i drept credinciosu, ci luteran, papistaș, și-i dă știre greșită și strică legea.

Care fiind pre târziu când au strigare, că beșica suise multu, iară neamțulu făcea semne cu mânule, picioarele, semnuri de prietișug.

Și s'au dus spre Dudești unde încet și cu fereală s'au pogorît ea un unu duhu cu beșică direpț în grădina unuia Ion sacagiul, de i-au stricat fasulea i platagelele, care fiind cald prinseseră a da în pârg, că n'a mai avut rumânașul a punere pe limbă tăt anul platagea, atât i le-au zobit, cu lujeri cu tot, de nu s'a mai putut rădica una dela pământ.

Iară mai apoi, zic alții că eu n'am văzut, că eu numa ce-am văzut am scris până aicia, l-au chemat pre acela neamț însuși Măria Sa Vodă la elu și i-au zis:

— Mare minune făcuși. Acu spune mie direpț: umbli cu diavolul, au cu Domnul nostru Is. Hr.?

— Cu Is. Hs. — răspuns-au aceala.

— Atunci bine-i. Acu spune mie cumu ai făcutu.

D'a bir a păr. Să spui tot.

— Leasne iastă, Măria Ta. Numai că alții nu s'au oblicire nainte, ci numai unu de neam frânc, Mungolfieru, au izvodit de'ntâi cumu-i și au făcut beșică. Dară aceala n'au avut bărbăție, ci au pusu în gios de beșică o oaie i o rață. Dară eu sunțu mai bărbătosu și mai vrednicu și singur pre mine m'am săltat în văzduh.

— Grăiești bine. Numa nu mi-ai grăitu cum faci. Că rugă la Is. Hs. nu te-am văzutu făcându. Cu ce agiutoriu te-ai săltat, că paserea și mușca au aripe, dară tu n'ai?

— Cu văzduhu caldu, Măria Ta.

— Nu pricepu.

— S'au călzit văzduhul și au înflat beșica. D'aia s'au săltat la Ceriu.

— Aicia nu grăiești bine. Au în cuhnie nu-i caldu și nu-i văzduhu mai încins ca în beșica ta, de-l trec pre bucătar nădușelile?

— Iaste, Măria Ta.

— Atuncia de ce nu sboară cuhnia cu tingiri, i linguri, i satire, i bucătar? Hai?

Pasămite Măria Sa au vrere să-l cerce a videa daca nu-i cumva cu Diavolul, dară acelu au prins hiclenia și au grăit.

— Cuhnia-i înțăpenită în pământu și pre urmă-i și gre. Beșica-i de aclaz, ușure.

D'aia se 'nalță.

— Și'n Ceriu ce-ai vedutu? — l-au mai cercat Vodă.

— Nimică. Văzduhul în sus și oaminii gios.

— Dar Dumnezeu nu ți s'au arătare?

— Nu Măria Ta — zis-au acel hiclean — că eu is papistaș, și Domnul nu se arată cât la cei drept credincioși.

Care Vodă bucurându-se multu că Domnul nu se arată papistașilor, l-au resplătitu pe acela cu pungi, trii, care neamțul au prins a zâmbire și cu grabă s'au închinat la Măria Sa ducându-se.

Că lumea zicea că acela cu adevărat ar fi văzut pre Stăpânul nostru al tuturor, dar n'au vrut a grăi adevărul ca să ia pungile.

Orișicum va fi fost direpț, minune mare tot s'au tâmplat că nu se mai văzuse om să se suie cu beșica în văzduh, ca paserea.

Iară eu, cu toate că am văzutu cu ochii miai cum s'au ardicatu aceala, tot n'am dat crezare, zicându înlăuntrul meu că e solomonie și păreare, înșelăciunea ochiloru. Dreptu care m'am dusu cu Gligore ot ulița Tăbăcarilor i Costandin cafegiu, noaptea, la gazda acelui măscărici, care având acum bani mulți mai că nu mai hodinea acas, ci umbla tot în beții la hanu lui Manuc, armanul, i alte crâșme, și întrându furiș în hodaie, am luatu acea beșică dezumflată fugindu cu ea. Că zice-vor unii că am făcut faptă ră, dară tot pre cuviosul Glicherie întrebându-l mi-au zis:

— Nu-i faptă ră, că doară ai vrut a lucrare întru slava Domnului și întru adever.

Mai bine icea a hire faptă ră și să-i duc beșica înapoi neamțului, că s'a tâmplat a doua zi, înflând acea beșică dinpreună cu Gligore i Costandin de care mai sus am pomenit, m'am prins în chingile sale — ale beșicii — și m'am năltatu ca la patru staturi de om. Eară Gligore ot ulița Tăbăcarilor căruia dator i-eram șase gălbini de când emi clădarisem casă, socotindu că ortodox hiind am să ajung a da ochii cu Dumnezeu, au prins a strigare:

— Ține-te bini în fața Domnului și cere-i șase galbini că-ți dă că-i bun.

Și auzindu-l m'am uitat gios și era mic — Gligore — de parcă era unu pruncu cu barbă i musteață și tare bine era în văzduh, eu plutind ca unu fulgu și răcoare și nice prav, nice miroase. Și-i făceam semnuri de rămas bun, întomnai ca neamțul. Iară el, băiuindu că nu mă mai dau gios, mi-au strigat scârbavnică vorbă de ocară. Tocmai când mă simțam mai bine, socotind că nu mult a mai hi pân'a da ochii cu Atoate — făcătoriul, m'am fost prăbușindu, de-am icnit când am atins pământulu, rupându-mi chicioru — de nice nu mai pociu scriere cu lesniciune — dacă tâmplându-se cu mine și minune mai abitir ca beșica neamțului unde amu căzutu amu făcutu groapă și au ieșitu de acolo apă, izbuc, carele și astăzi oaminii o beau și e rece și bună.

Dară rău nu-mi pare că l-am rușinat pre aceala dovedindu-l a nu umbla în numele Domnului nostru Is. Hs., ci alu Diavolului, care pre elu l-au ținut de dedesubt săltându-l, eară pe mine m'au bușitu de-au izborît apă".

DORIN ILIESCU

PANTALONII...

Doar cu câteva zile înainte îl girasem la societate, pentru un împrumut de două mii de lei, și azi a venit să-i dau o sută de lei „că n'are ce mânca".

Nu l-am refuzat, fiindcă mi-e drag tânărul acesta care văd câtă trudă depune să fie și student la teologie și funcționar la societate, dar totuși n'am putut răbda să nu-i spun:

— Bine, Grozuță, dar cu cei luați, mai deunăzi, ce-ai făcut?...

— Să vedeți, domnule Iordache, n'am avut parte de ei...

— Ți i-a furat?...

— Nu.

— Atunci?...

— Parcă mi-e și rușine...

Și tânărul Grozuță ar fi ocolit povestea celor două mii de lei, dacă — mai mult — în calitate de girant, n'ași fi stăruit.

— Ce să vă spun, domnule Iordache, întâmplarea banilor împrumutați dela societate cu binevoitorul dvs. concurs, a avut darul să-mi potolească de aici înainte pofta unei nepotrivite eleganțe...

— Cum, adică?...

— Acum o lună și mai bine, am cunoscut la un matineu dansant, dela Sergiu, o fată tânără și drăguță care mi-a plăcut dela prima vedere. La câteva zile, am cunoscut și pe mama ei, o doamnă foarte cumsecade, care dela început a arătat o îngăduință ocrotitoare prieteniei mele cu domnișoara Lenuța, fiica sa.

Situația nouă care s'a născut în viața mea prin această cunoștință, mai ales că — drept să vă spun — domnișoara Lenuța Cerchez nu-mi era indiferentă, m'a pus în cumpăna unor socoteli unde pojta unei mai elegante îmbrăcăminți, grăbea — parcă — o realizare.

Dar cum?... Mă știți că n'am decât costumul ăsta și de vară și de iarnă care s'a ros până într'atâta, încât urzeala a eșit la iveală. Acum că haina ar mai merge cum ar mai merge, n'aș avea nimic contra, dar uitați-vă la pantaloni!... Mai fac?

— In adevăr, nu prea... răspunsei — oarecum — încurcat.

— Hei, și atunci, ca să câștig inima domnișoarei Lenuța, nu ca funcționar cu pantalonii tociți de scaun, ci ca student, ca student cu nebiruita vrajă de totdeauna a calității de încercat cuceritor în haine de.. împrumutat, am apelat la serviciile unui coleg de facultate.

Văzusem la Nicolae Vlad o pereche de pantaloni albi cu care mă și vedeam oglindindu-mă în toate vitrinele. Ba, să vă spun drept, expresia „să mă fotografiez cu ei" nu părea s'o pun numai pe nota unei glume, ci chiar pe dorința unei zorite realizări, când pe cartonașul pozei aș fi scris așa: „Intr'o zi de vară, o dragoste fierbinte" ca să termin cu semnătura caligrafică: Grozuță Fânăeru.

Așa dar, într'o zi, la cantină, după ce am luat masa de prânz, Vlad mi-a promis că-mi împrumută pantalonii albi pentru seara, fiindcă ziua îi purta el.

Când ajung acasă, o rog pe gazda mea, Madam Zahariadis, să aibe grije ca să trimită spre seară un băiat în str. Tunari, să ia pantalonii, iar eu aranjez dela un telefon public întâlnirea cu domnișoara Lenuța, ca „s'o dau gata" când m'o vedea așa de elegant.

Intâlnirea a fost fixată pentru ora 9, la Piața Romană, ca să pornim apoi spre Șosea, unde arborii ocrotind pe îndrăgostiți pun în noapte umore tainice de tăcuine stins până și șelmarului indiscret.

Punct, la 9, am fost la locul stabilit. După cinci minute de așteptare, domnișoara Lenuța apărea — ca de obicei — cu mama sa. Cu tot întunericul lăsat la ora aceea, pantalonii albi lăcuseră o impresie atât de bună, încât vedeam asta din caldă primire ce făcuse mama și fica, întâmpinării mele.

Negreșit că fereala de a nu atinge cu ceva albii pantaloni, din cauză că adevăratul proprietar mi-ar fi reproșat a doua zi, a atras atenția domnișoarei Lenuța care i-a considerat probabil ca noui. Numai așa se explică dece cum pela Piața Victoriei mi-a spus: „să-i porți sănătos".

O urare blestemată, fiindcă la mai bine de 50 de pași trebuia să fie locul cu pricina.

Căutam o bancă liberă și mai ales izolată. Dacă până atunci nimic nu-mi era grija mai mare decât pantalonii albi, apoi de cum am dat cu ochii de bancă am uitat de ei.

E în starea îndrăgostitului orgoiul unei uitări până și de sine, ca să se trezească într'o găsire cu propria lui persoană dintr'o poruncă a ceasului...

La noi, a fost ora 2 din noapte; la alții, poate mai târziu sau mai de vreme.

In orice caz, nimic nu-i mai pripit decât acea vrută plecare comandată de cineva, fiindcă tocmai atunci îmbrățișările își au o sorbire de dorinți mai vicleană.

Comanda a fost dată de mama domnișoarei Lenuța: „hai copii"; iar pripeala noastră a dus la rătăcirea a două obiecte: pălăria mea și rujul de buze al domnișoarei.

Pălăria am găsit-o repede; rujul nu.

Deabia a doua zi dimineața aveam să blestem cochetăria feminină când și noaptea își reclamă alifia roșie ca să-și coloreze buzele, iar ciubucul acela nevrând — uneori să dea ascultare scopului adevărat, ajunge să-și întindă agresiv vopseaua pe turul pantalonilor albi, cu ispravă de batjocură.

„Făcusem ochi" după somnul acela de istovite visuri, când privind la pantalonii atârnați de spetează unui scaun, văd o pată, mare, roșie.

Nu mi-a fost dat să simt vreodată valoarea unei pierderi, fiindcă n'am avut-o. Nu știu—de exemplu—cum ar fi pierderea unei pungi cu bani și nici distrugerea unui lucru la care ai muncit mult; știu însă acum că pierderea sau distrugerea unui lucru care nu e al tău, dar de care ai toată răspunderea, este cea mai grea stare de suportat.

Când am desfucut pantalonii și am văzut palașca aceia îmbujorată, îmi venea să înebunesc. Am chemat pe madam Zahariadis și i-am povestit tot. Ii venea să râdă dar se opreа femeia văzându-mă atât de agitat. Singura soluție nu era decât calea la spălătoria chimică. Am dat fuga la cea mai apropiată; avea firma: „Speranța".

Cine a spus că nădejdea unui om se pune uneori și în moarte? Eu mi-am pus-o în firma aceea și mă mir că nu m'a omorît.

Mi-a luat și bani și mi-a ciuput și din.... stofă. Ce fel de spălătorie chimică a fost, nu știu! ...Știu numai că îmbrăcându-i, îmi veneau până la genunchi, vai ca lărgime n'o întrecea pe aceea de adevărați itari.

Așa pantaloni trebuia să-i restitui lui Vlad, după ce, mințit, așteptase cinci zile?... Imposibil!

Am chemat iar pe gazda mea, madam Zahariadis. Dumneaei, nici una nici două, m'a sfătuit să-i întindem pe scândură ca pe o piele. Am ascultat-o. A trecut încă o zi așa cu pantalonii răstigniți pe obloane. Tot degeaba.

A doua zi, aveam ultimul termen acordat de Nicu Vlad de a-i duce pantalonii.

Ce era să fac?...

Bine că a intervenit tot madam Zahariadis cu un sfat hotărîtor: „Domnule Grozuță, știi ce?... Hai să tragem, cât'om putea, de pantaloni, că trebue să-și revină"... „Hai, zic". Și așa am făcut. Numai că la prima opinteală, o pârâitură dureroasă a despicat stofa dela tur și până 'n călcâie.

Și așa am „lămurit" definitiv problema pantalonilor împrumutați. Girul dat de dv., pentru cei două mii de lei a fost ca să acopăr paguba lui Vlad.

Și poate asta n'ar fi fost nimic, dacă la primul matineu dansant dela Sergiu, domnișoara Lenuța văzându-mă cu pantalonii ăștia tociți de scaun, nu m'ar fi refuzat la dans, spunând:

— Mersi, nu dansez...

ION MINCU LEHLIU

Estetica unor expresii poporane

(Urmare din pagina I-a)

O, tu umbră pieritoare cu adâncii, triștii ochi,
Dulci-s ochii umbrei tale — nu le fie de deochi!"

Inspirat din folklor, frumusețea limbii din *Luceafărul* își trage în majoritate seva din expresii poporane: „cămara ta" (în opoziție cu „sfera mea"); „mumă-mea"; „crezământ"; „bată-i vina"; „arz'o focul"; „acu-i acu"; „cată-ți de treabă"; „asta-e; „s'or pierde urmele"... Ca exemplu de ce însemnează astfel de expresii în context și de cât ajutor sunt ele în procesul actului creator, citâm cele două strofe dela început:

A fost odată ca'n povești,
A fost ca niciodată
Din rude mari împărătești
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mândră'n toate cele
Cum e fecioara între sfinți
Și luna între stele.

„Toate cele" este o expresie moldovenească. Eminescu n'a întrebuințat-o pentru a rima „cele" cu „stele" și nici fiindcă ar fi avut slăbiciune pentru provincia unde se născuse. Intenția lui a fost să arate că fata de împărat întruchipează perfecțiunea însăși. Acest lucru poetul îl realizează artistic cu ajutorul versului: *Și mândră'n toate cele*. Citind poesia, și lăsându-ne conduși de accentul sufletesc, care cade tocmai pe cuvintele în chestiune, gândul ne sboară la fata de împărat, făcând din ea centrul frumuseții universale (se observă cu ușurință că expresia „toate cele"" are un dublu înțeles: 1) „din toate punctele de vedere" și 2) „toate câte există).

Pentru a se vedea că într'adevăr Eminescu izbutește să facă portretul Cătălinei cu ajutorul expresiei „toate cele", să alăturăm descrierii de mai sus câteva versuri din *Nunta Zamfirei*, unde Coșbuc, deși puternic legat de vorbirea poporană, apucă totuși altă cale:

Un trandafir în văi părea;
Mlădiul trup i-l încingea
Un brâu de-argint, dar toată'n tot
Frumoasă cât eu nici nu pot
O mai frumoasă să-mi socot
Cu mintea mea [2]).

Expresia lui Coșbuc „dar toată'n tot" este echivalentă cu cea întâlnită la Eminescu: „mândră'n toate cele" (afară, bineînțeles, de cel de al doilea sens). Amândoi poeții se simt în neputință de a-și descrie eroinele. Coșbuc încearcă să facă portretul Zamfirei cu propriile sale cuvinte, — și reușește. Eminescu, nesocotindu-și numai în aparență talentul, împrumută din popor expresiile necesare și iarăși reușește. Intre frumusețea Zamfirei și a Cătălinei există însă o mare deosebire: Zamfira e mai aproape de noi — și printr'asta își pierde din farmec, Cătălina e mai departe și depărtarea o țintuește într'un cerc mai luminos. Pe Zamfira o poți întâlni, pe Cătălina nu. Una e o frumusețe locală, alta universală. Ceeace ne mărturisesc de fapt și epitetele: Zamfira e frumoasă *„toată în tot"*, Cătălina e *„mândră'n toate cele"*. Expresia lui Coșbuc nu cheamă comparație; a lui Eminescu, da: „mândră'n toate cele", adică mândră 'n toate lucrurile și făpturile lumii...

Expresiile poporane au pătruns în operele scriitorilor culți, chiar și sub forma lor cea mai artistică: vulgară. Insă și atunci au avut un efect salvator. Lucrul acesta este cu atât mai surprinzător, cu cât, pronunțate izolat, expresiile despre care vorbim, sunt de-a dreptul respingătoare. Cât de urît sună cuvintele: *ăștia, aia, alea!...* Și totuși, un scriitor ca Ioan Al. Brătescu-Voinești scoate, cu ajutorul lor, minuni de frumusețe! Iată un exemplu din *Privighetoarea:*

„Auzi dumneata moarte: cu cârligul înfipt în gușulița *aia*, care scotea sunetele *alea* dumnezeești! Auzi dumneata, cum am răsplătit eu păsărica *aia* nevinovată, pentrucă ne desfătase cu viersul ei! Când mă gândesc, îmi vine nebunie, dar ce nebunie!... Ah! ochișorii *ăia* negri pe care năpădiseră furnicile!..." [3]). Inlocuind termenii de mai sus cu forma din vorbirea cultă (forma corectă!), obținem acest model, care, din punct de vedere estetic, este mai puțin frumos: „Auzi dumnea'a moarte: cu cârligul înfipt în gușulița *aceea*, care scotea sunetele *acelea* dumnezeești! Auzi dumneata, cum am răsplătit eu păsărica *aceea* nevinovată, pentrucă ne desfătase cu viersul ei! Când mă gândesc, îmi vine nebunie, dar ce nebunie!... Ah! ochișorii *aceia* negri pe care năpădiseră furnicile!..." N'a mai rămas nimic din atmosfera de duioșie, care se degajează atât de bogat din pasagiul anterior. Tot farmecul limbajului de acolo provine, din întrebuințarea măestrită a adjectivelor demonstrative, luate nu sub forma lor cultă, ci sub cea poporan-vulgară.

S'ar putea obiecta că fragmentul citat este un caz izolat, întrucât el reprezintă vorbirea unui personagiu din popor (cu toate că *Nenea Iorgu* nu-i țăran!). Insă și intervențiile autorului — foarte dese în opera lui Brătescu-Voinești [4]) — sunt presărate cu figurile aceluiaș limbagiu: „Nu e a lui Mișu fruntea *asta* schimbată; nu sunt ai lui ochii *ăștia* nepăsători... Unde sunt ochii lui cari priveau stăruitor asupra lucrurilor, cu drag, cu dor de pricepere? Nu e Mișu lui băiatul *ăsta*, care răspunde cu monosilabe la întrebările lui, la aducerile lui aminte despre lucruri de care odinioară vorbia cu drag..." [5]). Adept al *stilului indirect liber*, Brătescu-Voinești își împodobește scrisul cu numeroase expresii poporane, dovedind prin aceasta chemarea și meșteșugul unui strălucit artist.

Expresiile poporane, cu toată larga lor circulație, își păstrează intact farmecul poetic. Introduse în limba cultă, ele devin izvoare de frumusețe, din care se închiagă necontenit opere literare eterne. Geniul creator românesc e în felul acesta mereu prezent.

VLADIMIR DOGARU

---

1) *Călin*, Vd. M. Eminescu: Poesii, Ed. Ibrăileanu, p. 54.

2) G. Coșbuc: *Balade și idile*, Ediția XX, Cartea Românească, 1941, pag. 23.

3) I. Al. Brătescu-Voinești: *Intuneric și Lumină*, Ed. Cartea Românească, 1942, p. 135.

4) Vezi în această privință observațiile d-lui Tudor Vianu, din volumul *Arta prozatorilor români*, Ed. Contemporană, 1941, p. 201.

5) *Din carnetul unui jurat*, op. cit., p. 149.

P. S. Faptul că expresiile poporane intră uneori cu rol hotărîtor în procesul de creație al unora din scriitorii noștri culți, nu denotă deloc că ele ar constitui și temeiul unei legi care să fie riguros respectată. Poeții și prozatorii le întrebuințează îndemnați *de setea înnăscută după formele desăvârșite ale artei*. Așa fiind, e de prisos, credem, să mai arătăm că articolul de față nu pledează nici *contra*, nici *pentru* expresiile poporane...

V. D.

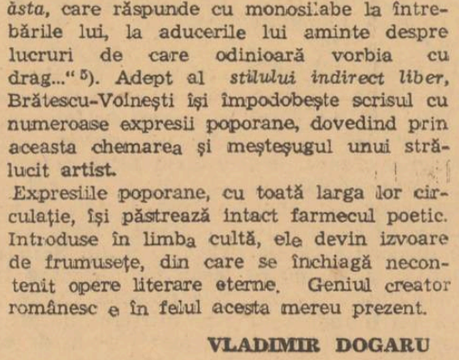

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

Nr 4 -

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 4
Miercuri 10 FEBRUARIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Atitudine, Stil și Tragism

de ION FRUNZETTI

Stilul naște abia în momentul în care individul întrezărește adevărul dur că viața e tragică.

Preciziuni: nu e vorba de stilul-formă exterioară învățată dela alții, sau acceptată din cărți, printr'un act de valorificare intelectuală. Mă gândesc la ceeace n'are sinonim, în cuvântul „stil": poate o anumită forță superior-umană de dominare a ceeace, în urzeala insului-realitate organică, ar putea deveni urlet și prăbușire în urma descoperirii acestela, enunțate mai sus.

N'am văzut niciodată caraghioși care să aibă stil. Dimpotrivă, e caraghios ceeace este oricum, ceeace e desordonat, haotic, livrat povârnișurilor perfide ale substratului animalic din om. Lipsa de echilibru este opusul stilului, și tocmai ea definește destinderea orgiastică de care se lasă trăit omul beat, de exemplu. Bețiile paradisurilor artificiale, fie ele stupefiante materiale ori anarhii hypertrofice ale eului — beția cărnii atot-triumfătoare, luxuria de energii fizice, desfrâul puterii sociale sau orice altă victorie a teluricului asupra spiritualului, — nu pot produce decât desordine și nu sunt posibile decât condiționate de desordine. Râsul însăși, — când nu este (cum se întâmplă numai naturilor cerebrale), manifestare de orgoliu demonic sau diavolească anthropofagie spirituală, devorare a semenilor pe care șfichiul lui îi vizează, râsul însăși este de cele mai multe ori explozia inconștientă, brutală, pur fizică, a unor organisme biciuite la paroxism de una din bețiile posibile: a sângelui, a puterii, a vinului, a cărnii întărîtate sexual, etc.

A pretinde cuiva să împreune actul primar al râsului, spontan, necontrolat și animalic, cu exigențele de autodominare ale unui stil personal, ar însemna tot una cu a cere vulcanului să irumpă la semnalul unui gong, modificându-și vijelioasa manifestare după mișcările matematice ale baghetei unui dirijor metronomic.

Viața pură și simplă n'are stil. Ea are cel mult finalități. Care, prin faptul că atrag orbește pașii, oricum conduși, ai oricărei existențe individuale, nu pot pretinde la prestigiul gradului de conștiență necesar unui act spiritual. Viața intensă, viața directă, viața vitală dacă vreți, n'are stil, pentrucă n'are, întâi, conștiință și nici nevoie de răsfrângerea ei. Dimpotrivă, orice oglindiri îi sunt odioase. Viața este fapt, și orice fapt se ferește să devină gând.

Gândul înseamnă oglindire conștientă a propriului act, și cum conștiința nu poate reflecta pasiv, fără să intervină valorificând, premiind sau sancționând. Gândul înseamnă alternativa premiului sau sancțiunii penale, ceeace aduce espectativa paralizantă. Faptul se anihilează dela sine prin oglindirea lui în conștiință. Ființa în act, își paralizează, gândind, actul.

„Luați o oglindă, scria Pirandello, și puneți-i-o unui nebun înainte, în momentele crizei: efectul este paralizarea crizei". La fel, unui om care râde, așezați-i în calea privirii ceva în care să se poată vedea: reacția e fulgerătoare, ca moartea proverbială a somnabulilor strigați pe nume. Lipsa aceasta de umanitate și de tact e însă rară. Lipsa aceasta de umanitate și de tact n'a avut-o decât Dumnezeu, așezând conștiința sub un unghiu de incidență care să capteze toate actele insului, reflectându-le.

Inceput sănătos, vital, din plin, actul se usucă brusc și cade retezat ori putred, ca mâinile fachirilor, de îndată ce s'atinge de apa lucie a conștiinței. Trăind simbiotic pe trunchiul vieții, spiritul o secătuește nemilos prin numai teroarea prezenței sale. „Oglindă paralizatoare", spiritul este sbirul ființei vii: Narcis à rebours, viața, această monstruoasă înfiripare celulară, se îngrozește și sucombă somnambulic, pentrucă spiritul îi strigă, reflectându-i imaginea, numele: definiția.

Nedreptatea pe care spiritul o săvârșește față de viață este de a-i lua drept atitudini deliberate, responsabile deci, conștiente, apreciabile așa dar spiritual, anumite reflexe organice, inconștiente, primare, spontane, derivate din tropismele însăși ale materiei. Dacă apa din ceaunul de pe foc ar poseda spirit, spiritul i-ar striga în momentul paroxistic al clocotului la 100° C: „Vezi? Fierbi"! Ca o imputare. Și apa s'ar paraliza din fiert, ar deveni incapabilă să mai fiarbă, ar înceta adică să mai fie apă. Pentrucă apa se recunoaște tocmai după particularitatea de a nu putea face altceva decât să fiarbă, la 100° C. Asta s'ar chema în limbaj academic că apa „are stil". „Stil" ar fi atunci înțeles în sens inuman, filistin, obiectiv: ca incapacitate de a reacționa spontan, ca neputință de a nu-ți îmbrăca o normă exterioară, obiectivă, rațională.

Dacă apa ar continua totuși să fiarbă, asta s'ar chema, în același limbaj, nesimțire. Sau aroganță! (Nesocotire a bunei cuviințe convenționale). Sau tinerețe? (Sinonim al nesimțirii postbelice, pentru aceiași). Sau instigare!... Apa n'ar avea stil. Asta n'ar împiedeca-o însă să fie apă. (Mi se pare că tocmai dimpotrivă). Greșeala spiritului care s'ar aștepta ca apa să înceteze din fiert în momentul în care i-ar imputa: „Vezi? Fierbi!", este o eroare în obiect: (Spiritul nu-i deprins cu empiria!). — Adică: spiritul ar face greșeala de a considera faptul de a fierbe, drept o atitudine adoptată de apă în fața temperaturii de 100°, și nu drept un efect strict cauzal, mecanicist cauzal. Spiritul s'ar apuca să valorifice pseudo-atitudinea apei, decretând că face bine sau nu, când, în realitate, apa n'a avut putința să aleagă. Dacă spiritul acuză faptul fierberii, de lipsă de stil, este pentrucă acest Monsieur uită sau ignoră caracterul de necesitate al faptului, dat al experienței, presupunând întotdeauna cu eleganță teologică, dar vai, cu destul „tort", existența unui liber arbitru chiar în cazurile legilor naturii.

Așa dar:

1. Faptele (necesare, date, apriorisme ale empiriei) n'au stil, prin natura lor.

2. Atitudinile (comportamente față de ineluctabilitatea faptului, căutând să găsească un „modus", un echilibru, între brutalitatea realului și idealitatea desirabilului), sunt singurele pasibile de valorificări.

3. Stil este tocmai expresia modalității, — particulară fiecărui ins sau tip de ins, — găsirii acestui echilibru: necesitatea (realului) de-oparte, libertatea (idealului, desirabilului), pe de alta. Judecățile de valoare asupra stilului sunt circumscrise înlăuntrul polarității: adecuare — inadecuare. (A atitudinii insului cu expresia ei: stilul).

Orcât de geometric vor fi fiind expuse aceste fugare idei, și oricât de inegal galopul exprimării lor, un lucru reiese cert, pentru cititorul optim: (acel care poate urmăi dincolo de ceeace se exprimă literal...); anume că pentru constituirea unui stil, este necesar șocul, catastrofa subiectivă, comoția individuală care să sublinieze defalcarea dintre două date: faptul (viața, realul, necesarul, etc.) și conștiința (spiritul, mai larg, depozitarul idealului, fabricantul clandestin de realități mai pe placul insului, viciosul rumegător de vise compensatorii, pentru uzul dezabuzaților de necesar. Abia în momentul în care, reflectând faptul, individul reușește să descopere decalajul dintre acesta și imaginea lui ideală prezentată în oglinda — de fel tabula rasa, ci venind cu viciile ei de construcție și ereditate — a spiritului, șocul produs din confruntare poate da naștere atitudinii interioare: deliberarea decide dacă să te livrezi faptului, negând spiritul (atitudinea materialist-egoistă, josnic-hedonistă), sau să 'ncerci a-l parà prin ignorare

(Urmare în pag. 2-a)

DAN BĂJENARU — Pădure, iarna

DIALOG DESPRE STIL

de RAINER BIEMEL

Scriitorul. — Tocmai ți-am citit carnetul de note și am găsit pentru întâia oară că anumite fraze ale tale aveau *stil*.

Soldatul. — Sunt totuși însemnări fără nici o pretenție; nu le-am lucrat câtuși de puțin. Și stilul îmi pare a fi un fruct al muncii, forma rotunjită.

Scriitorul. — Eroarea vine dela această deosebire între fond și formă, între *dat* și *calculat*. In realitate, această diferență atât de obișnuit acceptată nu există. Nu se poate vorbi despre fond, adică despre idee, sentiment, imagine, care să nu ne fie dată sub o anumită formă.

Soldatul. — Inseamnă asta că fondul și forma ne sunt date în același timp? Ce sens ar avea străduința scriitorului, dacă stilul i-ar fi dat odată cu materia expresiei sale?

Scriitorul. — Ei bine, acesta-i cazul pasagiilor din carnetul tău, în care spontan, sub impulsul nevoii de-a spune, găsești cuvântul potrivit, care-i prima condiție a oricărui stil. Această preciziune în scrisul tău îi dă acel ton care-i al nudității.

Soldatul. — Altădată însă, când ne gândeam la stil, acela al lui Chateaubriand se înfățișa mai întâi ochilor noștri.

Dar, în *Memoires d'Outre-Tombe*, totul este îmbrăcat, nimic nu naște în această primitivă nuditate pe care pari să o lauzi astăzi. Fiecare frază este savant articulată, ritmurile sunt construite cu o muzicalitate care ondulează în ritmuri mărețe. Cuvintele se înșiră când într'un cortegiu regal, când într'un menuet. Dar mereu ordinea severă, pătrunsă de o gravitate care ne supăra uneori, ca un efect prea vizibil, de poză, domină mișcările expresiei.

Scriitorul. — Ai descris stilul care nu este numai al autorului nostru, dar și al mediului care l-a văzut născându-se. Ordinea aceasta solemnă, nu domnea oare la curtea lui Ludovic al XIV-lea?

Soldatul. — Totuși, curtea aceea murise de un anumit timp, atunci când a început să scrie Chateaubriand.

Scriitorul. — Dar omul purta în el însuși regula și nu se știa justificat decât prin ea, astfel că o reînvia prin felul său de a scrie, îndrumându-și cuvintele ca să poată cuprinde mișcarea unei forme de viață, a unui stil de viață. Prin această ordine ca și prin ceea ce povestește, merită să-i perpetuăm amintirea. Chiar și ideea memoriilor sale, care supără modestia unora dintre prietenii noștri moderni n'avea sens decât raportată la o epocă în care *monumentul* nu era o formă goală, ci scopul oricărei sforțări creatoare.

Soldatul. — Stilul ar fi legat deci, în primul loc, de caracterele epocei căreia îi aparținem. Așa că faci din el un lucru independent de om. Dar ai îndrăzni tu să înlocuești celebra formulă a lui Buffon cu ceastălaltă: stilul este epoca?

Scriitorul. — Da, în măsura chiar în care omul este al epocii sale.

Soldatul. — Ingăduie-mi atunci să-ți cer o lecție de stil, căci după ce te-am tot auzit spunând că epoca noastră nu avea stil, nu prea văd cum ar putea să aibă scriitorii noștri.

Scriitorul. — Dar, dragul meu, chiar tu mi-ai dat ceea ce aș numi o lecție de stil, lăsându-mă să-ți citesc însemnările. Desigur, epoca noastră care e o tranziție către altceva, un fel de punte gigantică făcută din bătălii, uzine, lucru tehnic, tancuri și avioane, nu are propriu zis un stil. Totuși, un stil se și vede desenându-se, la acei care sunt chemați să transforme fața lumii și cari, de fapt, o și schimbă.

Astfel tu, ca soldat, ești unul din acești lucrători ai marei schimbări. Tu distrugi înainte de-a construi, dar în contact cu această realitate a războiului ți-ai găsit un stil al tău, care-i în același timp, al epocii ce va veni.

Soldatul. — Vorbind așa, ai în vedere mai ales ceea ce numeai nuditatea preciziei.

Scriitorul. — Da, cred că stilul e oglinda limpede a necesarului. Nimic de prisos. Fiecare lucru la locul său. Intr'un cuvânt, stilul e înainte de toate o *ordine*. Și această ordine e foarte vizibilă la Chateaubriand; cuvintele lui ni se par uneori inutile fiindcă noi n'am putea să le scriem, dar ele sunt totuși necesare și comandate de legea generală a rânduelii sale lăuntrice.

Soldatul. — Crezi deci că stilul va fi din nou posibil și va înceta de-a mai fi o chestiune personală a scriitorului?

Scriitorul. — Am făcut greșala să ne angajăm într'o conversație despre stil, înainte de-a fi precizat ce înțelegem prin acest cuvânt. Un prieten de-al meu propunându-și să scrie o carte despre stilul unui autor celebru și informând despre proiectul lui pe un critic, a primit următorul răspuns: cu un astfel de material nu poți face o carte. Cred că avea dreptate criticul, pielea este inseparabilă de corp; o operă are stil în măsura în care e construită și cu aceasta am numit legea fundamentală a oricărei creații.

Soldatul. — Credeam că stilul nu e decât ansamblul calităților limbii noastre, al expresiei noastre. De altfel, n'ai întrebuințat în acest sens cuvântul, aplicându-l însemnărilor mele? Vorbeai despre precizia expresiilor acelea.

Scriitorul. — Perfect, dar această calitate nu este exterioară, ci e în cuvintele tale, în intenția ta profundă, determinată la rândul ei, de legea care te-a făcut să scrii. Cu adevărat, stilul e acest instrument pe care-l reprezintă scrisul, în raport cu gândirea noastră, dar nu e cu aceasta mai separabil decât este mersul nostru de faptul de a merge. E ceva artificial să vrei să abstragi forma din fond.

Soldatul. — După tine deci, n'ar exista propriu zis o problemă a stilului.

Scriitorul. — Nu, dacă pui chestiunea independent de creație, deoarece nu există o știință a ordinei în scris, decât în raport cu opera. Trebuie să te referi chiar la domeniul creației, așa cum l-am indicat pentru Chateaubriand; dimpotrivă, există o știință a limbajului și feluri de a spune, cărora li se dă astăzi cu atât mai puțină atenție, cu cât se vorbește mai bucuros despre stil. Nu știu dacă Racine s'a preocupat mult de chestiunea stilului, dar el discuta în scris, cu Boileau, despre întrebuințarea cuvântului *misérables*, în loc de *infortunés*. Nu știu dacă sunt mulți prieteni de-ai noștri, cari se pretind scriitori, preocupați de astfel de griji.

Soldatul — Paul Valéry, care citează același exemplu undeva, adaogă: aceste amănunțiri care sunt grăuntele de puritate și frumos prea au pierit din preocuparea literară.

Scriitorul. — Bine zici, Valéry ne va îngădui să limpezim problema noastră. El nu e preocupat niciodată de stil fiindcă e poet și *ordinea*, adică stilul, îi este dat odată cu regulile poemului. Această severitate a ordonării el o transportă în proză, unde se mulțumește să urmeze ordinea unei cugetări care iese din buna școală a artei poetice. Chestiunea ordinei fiind astfel rezolvată, el se poate consacra aceleia a cuvântului.

Soldatul. — Vrei să amintești faimosul lui sfat dat scriitorului: *„Intre două vorbe, trebue aleasă cea mai puțin tare. Dar și filosoful să asculte acest mic sfat"*.

Scriitorul. — Și toți cei cari scriu. Mai întâi ziariștii! Nu e ciudat să vezi oameni destul de înțelepți și meșteșugari serioși în meseria lor, cari de îndată ce le ceri un articol, dau la iveală un vocabular barbar, cașicum pentru a scrie, înseamnă să scoți toba mare sau artileria grea.

Soldatul. — Și când le atragi atenția, îți aruncă o privire care are aerul să spună: Sărman cititor care nu pricepi, mărturisește totuși că știința mea te uimește destul.

(Urmare în pag. 4-a)

Vocația singurătății

„E o eroare să se creadă că omul are ceva de făcut în această viață", — scria odată Monseniorul Darboy — propoziție pe care Henri de Montherlant o transcrie în epigraf la esseurile sale din volumul „Service inutile". Textul original sună de fapt așa: „Votre erreur est de croire..." etc., deci probabil că înaltul prelat parisian se va fi adresat vreunui corespondent anume căruia îi administra această neobișnuită și neașteptată rectificare. Totuși, generalizarea pe care ne-am îngăduit-o, atribuind eroarea de a crede că omul „are ceva de făcut în această viață", felului de a gândi în deobște, nu alterează sensul afirmației invocate.

Reprezentantul tipic pentru mentalitatea societăților moderne e într'adevăr homo faber, insul activ și întreprinzător, pătruns de însemnătatea activității lui pe lume. Binefacerile civilizației și ale confortului nostru imediat le datorăm fără îndoială, în cea mai mare parte, încrederii naive în virtuțile transformatoare ale energiei și activității sale aplicate la realitatea fizică. Pe măsura desintegrării din natură a omului civilizației, virtuțile energetice ale persoanei, grație cărora natura devenise un isvor nesecat de utilități, erau propuse tot mai stăruitor, ca virtuți exemplare demne de a fi stimulate și imitate. Omul activ, întreprinzător, interesat deadreptul la rezultatele activității sale, sporind în acelaș timp cantitatea de utilități și înlesniri folositoare și celorlalți ajunge astfel idealul societății moderne.

Nu e de niciun folos să ne văităm că realitatea vieții sociale este așa cum o cunoaștem și nu cum am dori-o, să-i denunțăm atâtea păcate pe care le tolerăm, atunci când nu le practicăm chiar cu o voluptate clandestină. Excesul de socializare a vieții omenești a avut drept consecință abuzul formal și instituțional pe care-l constatăm, personificarea excesivă a funcțiunilor vieții sociale. Structura narcisiană a societății moderne este un fapt de observație directă, o dată a experienții sociale. Alt fapt nu mai puțin isbitor, — consecința acestei autolatrii — este întâietatea pe care o capătă problematica vieții de relație, a socialului, politicului și economicului, asupra celorlalte preocupări ale spiritului.

Dar problematica cea mai importantă, esențială omului este aceea care decurge din împrejurarea unicității și a singurătății lui în lume. Cristalizările sociale, adaptările perfecte la viața de relație ajunsă o adevărată a doua natură a omului nu ne pot înșela totuși asupra radicalismului vocației sale, vocația singurătății.

Condiția omenească îi oferă insului șansa unică de a fi pur și simplu, de a ființa cu o certă valoare existențială fără a avea nevoie pentru aceasta să fie pentru ceilalți sau prin raportare la ceva, de pildă la lucrul mâinilor sale. Ceeace îl face pe om să fie pentru ceilalți, aspectul lui aplicativ, practic și sociabil, — altfel spus operele lui — nu este esențial și nici existențial. Omul ființează și în absența oricăror semne exterioare care-i certifică existența printre ale celorlalți.

In perspectiva unei priveliști asupra existenței liberată de condiționările vieții de relație, conștiința înregistrează o descentralizare a conceptului de personalitate, odată cu difuzarea conținutului și cu evanescența conturelor lui.

Identitatea cu sine a insului omenesc nu se mai verifică pe toată întinderea personalității sale sociale ci numai în miezul intim al intuiției despre esența sa unică și necomuncabilă. Cine ajunge la această conștiință existențială își dă seama că nu are nimic de făcut în această viață, pe care și-o împarte și o suportă laolaltă cu ceilalți.

Viața socială nu e decât una din adaptările posibile ale condiției omenești în decursul desfășurării istorice. Problematica ei este în fond o chestiune de oportunitate, de bună gospodărire a relațiilor între oameni.

Societatea încurajează artele și literaturile, înglobându-le în categoria confortului necesar menit să întrețină cenestezia insului social și în genere sociabilitatea lui. Ea stimulează în toate împrejurările, quantificarea, producția, pe cât se poate industrializată, pentru o cât mai lesnicioasă difuzare. Artiștii și scriitorii se pretează cu hărnicie acestor exigențe și solicitări la o activitate măgulitoare față de propria lor conștiință, care se simte bine încadrată în articulațiile organismului social.

Prea puțini sunt însă aceia ale căror opere isvorăsc din conștiința unei problematici transcendente preocupărilor vieții de relație.

Aceștia sunt poeții și artiștii așa numiți „sterili", a căror absurdă aspirație și al căror eșec chiar, sunt cu mult mai revelatoare pentru semnificația profundă a neputinței de a comunica ceeace este cu adevărat esențial în natura condiției omenești, decât atâtea opere radioase de sociabilitate, care împodobesc istoriile artelor și literaturilor.

MIHAI NICULESCU

DIM. BEREA — Marie Desjardins

cronica DRAMATICA

TEATRUL NAȚIONAL: „HORAȚIU“, tragedie în cinci acte de **PIERRE CORNEILLE**, în românește de **HARALAMB LECCA.**

TEATRUL SĂRINDAR: „PUȘLAMAUA“, comedie în trei acte de **GUGLIELMO GIANNINI**, traducere de d-na **MARIA FILOTTI.**

Teatrul Național a prezentat tragedia „Horațiu“, de Pierre Corneille, în ansamblul de-al doilea, de sub direcția de scenă a d-lui Victor Bumbești.

Față de cele spuse în cronica mea precedentă cu privire la acest spectacol și la fericita idee pe care a avut-o Teatrul Național — și în speță d. Rebreanu — de a pune în scenă o tragedie de Corneille, nu mai am nimic de adăogat.

In aceste rânduri nu-mi rămâne, prin urmare, decât să mă ocup de felul în care acest spectacol se prezintă în regia d-lui Bumbești și în interpretarea actorilor care formează cea de a doua echipă.

Trebue spus dela început, ca și pentru prezentarea d-lui Sahighian și a „tinerilor“, că și de data aceasta Horațiu a fost o izbândă.

D. Victor Bumbești a reușit să pună în valoare toată frumusețea operei lui Corneille.

Actorii, deasemenea au fost la înălțime, ceiace, evident, nu poate fi decât explicabil, fiind vorba de echipa „consacraților“, termen care a fost întrebuințat în mod just, iar nu numai pentru a se evita cuvântul, oricum supărător în teatru, acela de echipa „seniorilor“.

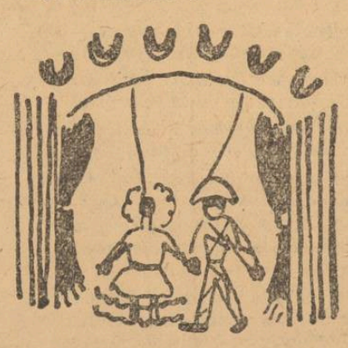

D-na Sorana Țopa putem spune că a avut o mare creație în rolul Sabinei: are o voce generoasă și un joc de scenă întotdeauna impresionant: e născută pentru rolurile mari, de dramă și de tragedie.

D-na Agepsina Macri a dovedit multă virtuozitate în rolul Camilei, o prezentare luminoasă, plină de omcnesc, fără nici o dizonanță în joc.

D-na Lilly Popovici cu multă noblețe în rolul Iuliei.

D. Pop Marțian l-a prezentat pe Horațiu în condiții care au pus în valoare caracteristicile personajului, patriotismul lui înalt și intransigența lui.

D. Ovid Brădescu, în rolul bătrânului Horațiu, a conturat o figură luminată de dragostea de țară, dar, în acelaș timp, străbătută și de căldura sentimentelor, cărora, chiar dacă nu le dă întâietate, însă așa cum se întâmplă întotdeauna cu cei bătrâni, care au experiența vieții, știe să le arate toată înțelegerea.

D. Critico în rolul lui Curiațiu, a evidențiat, cu destul elan sbuciumul sufletesc pe care-l provoacă în el, pe deoparte dragostea lui pentru Camila și, pe de altă parte, îndatorirea lui față de marea misiune cu care soarta și ai lui l-au însărcinat.

D. Mitru în rolul regelui a avut distincția și firescul necesar.

D. Brancomir în rolul lui Valeriu, destulă căldură.

De asemenea bine d-nii I, Radu și C. Neacșu în rolurile lui Flavius și a lui Procul.

O remarcă: a fost câteodată supărătoare o oarecare predilecție a actorilor — și cred că aceasta e datorită regiei — de a se întoarce prea des cu spatele la public.

In ce privește traducerea, — fiindcă s'a folosit și o altă traducere, prima echipă utilizând-o pe aceia a d-lui Vladimir Streinu— m'aș fi așteptat ca versurile lui Haralamb Lecca să fie mai învechite.

Auzite, par a fi frumoase și traducerea bună.

Nu știu cum vor fi fiind citite sau comparate cu originalul, dar auzite, când, evident, nu poți să le refii, traducerea nu are nimic ca să ți se pară defectuoasă.

In general, e un spectacol bun, și este păcat să nu fie văzut și în această de a doua prezentare.

Din cele de mai sus, mulți ar vrea ,probabil, să desprindă o caracterizare generală a acestui spectacol și — pentru că e mare lucru curiozitatea la om — să desprindă în special caracterizarea lui în raport de cea de a doua echipă, condusă de d. Sahighian.

Și, deasemenea, ar mai dori desigur să știe și „care din cele două echiep a fost mai bună“.

Fără a fi doar un mijloc de altfel prea simplu, de a evita răspunsul, voiu spune că amândouă spectacolele sunt foarte bune.

Și, în realitate, așa este!

In linii generale, totuși, se poate socoti — și acestea cred că ar fi caracteristicile celor două spectacole „Horațiu“ — că prezentarea d-lui Sahighian este mai modernistă, mai stilizată și, poate, până la un punct, mai artistică, iar a d-lui Victor Bumbești mai clasică, mai tradițională.

Un motiv așadar în plus ca acest spectacol să fie văzut în amândouă versiunile.

Inainte de a termina, acum după ce am văzut Horațiu în amândouă prezentările, voiu face și o remarcă și voiu sfârși cu o sugestie:

Teatrul clasic, când e bine jucat, nu este un teatru învechit.

Reprezentarea operelor celor mai însemnate din marele repertoriu este din toate punctele de vedere recomandabilă și, în orice caz, preferabilă sistemului de a se pune în scenă tot felul de piese pretinse de succes care nu au nici o semnificație și nu fac altceva decât să degradeze gustul publicului., pe lângă că, le multe ori, nici măcar nu sunt realmente piese de succes.

Deci — mai cu seamă că e vorba de Teatrul Național care are și posibilitatea să o facă în bune condițiuni, și, pe deasupra, mai are și misiunea de a urmări educația artistică a spectatorilor, — ar trebui să se reprezinte cât mai multe opere din marele repertoriu.

Și, fiindcă este vorba de astfel de opere, voiu semnala admirabila traducere a scriitorului și poetului Emil Gulian, autorul acelor minunate transpuneri în românește a „Poemelor“ lui Edgar Poë, care este „Mitridate“ a lui Racine.

Aceast traducere i-a fost cândva comandată chiar de Teatrul Național, — bănuesc că de d. Camil Petrescu, când d-sa era director al teatrelor.

Imprejurările aducând schimbarea d-sale din directorat, desigur că — după cum adesea se întâmplă la noi — nici traducerea lui Emil Gulian nu s'a mai jucat.

In ce mă privește, o cunosc și este în adevăr o frumusețe.

A fost și publicată în câteva numere din Revista Fundațiilor Regale.

Ar fi păcat ca Teatrul Național când are o asemenea operă, într-o traducere bună, să nu o reprezinte.

De altfel ar și un gest de eleganță din partea Teatrului Național ca să-și respecte cuvântul față de munca unui scriitor.

Iar astăzi, când Emil Gulian, locotenent de rezervă, luptă departe de țară și se află în zona celei mai grozave bătălii care s'a dus în ultimul timp, cred că acesta ar putea fi socotit într'o oarecare măsură și ca un gest de recunoștință față de el, față de meritele lui deosebite de poet și ar constitui în acelaș timp o deosebită satisfacție și o mângâiere pentru familia lui care trăește în momentul acesta justificate clipe de îngrijorare.

Sunt de acord că în materia aceasta, nu astfel de criterii trebue să prezideze, ci numai cele pur artistice. Se întâmplă, însă, ca de data aceasta să fie și unele și altele cu desăvârșire împlinite: e vorba de Racine și de una dintre cele mai frumoase opere ale lui, iar traducerea în versuri a lui Gulian este cu adevărat splendidă.

*

La Teatrul Sărindar o piesă slabă.

Altfel, însă, jucată bine.

E și natural: cu un ansamblu în frunte cu d-na Maria Filotti și d. V. Maximilian,

MARIA FILOTTI

Piesa — dragă Doamne, îi zice comedie! — n'are nimic amuzant, dialoguri nesfârșite care nu sunt animate prin nimic de spirit, așa că toată această lipsă de viață trebue să fie inlocuită printr'o continuă cheltuire de energie din partea actorilor și, evident, în primul rând din partea d-nei Maria Filotti, care, desigur, cu intuiția d-sale de mare actriță, a simțit această slăbiciune și are tot interesul să salveze piesa.

In actul întâiu puțin lipsește să nu asistăm și la o facere, ceiace, dacă piesa aceasta n'ar fi total lipsită de orice preocupare, ar fi putut constitui culmea naturalismului în teatru, tot actul întâi fiind dominat de durerile pe care le sufere slujnica Scolastica, pentru ca, în actul trei, să avem un desnodământ de roman polițist: tatăl este tocmai acel la care nu te așteptai, „omul cu barbă“.

Și încă ce barbă!

Dar piesa!

Alături de acești doi mari actori — de d-na Maria Filotti și d. V. Maximilian care, pentru trecutul lor, pentru prestigiul lor și pentru tot ceeace reprezintă în teatrul nostru, oricare dintre noi ar prefera să-i vadă jucând în cu totul alte roluri, — ceilalți fac deasemenea tot ce pot ca să salveze spectacolul: d-nele Florica Ștefănescu, Virginia Stoicescu și Cella Marion. Cum și d-nii N. Antoniu, Iordănescu Bruno, Giugariu, Ion Gheorghiu, V. Bulandra, Titu Vedea, Râpeanu și Enciu, cu care, față de ceeace ea reprezintă, se poate spune că această piesă aproape că e prea bine jucată!

ALEXANDRU DRĂGHICI

N. B. — Deși teatrul Studio a suspendat reprezentațiile piesei „Intermezzo“ a d-lui Alex. Kiriței, s'ar fi cuvenit totuși să fie publicată și această cronică.

Cum, însă, ea nu mai prezintă interes pentru public, iar la Universul Literar spațiul este destul de restrâns pentru a se putea ușor publica mai multe cronici deodată, — uneori sunt de scris câte două, trei și chiar patru — lucrul deja ar fi fost foarte greu.

Cu atât mai mult cu cât cronica la „Intermezzo“ — din motive ușor de înțeles — era destul de desvoltată: în adevăr, erau multe de spus și despre d. Kiriței și despre piesa d-sale, care între altele arătam că are și foarte multe lucruri bune, are și destule rele!...

AL. I. D.

RECITATUL DE DANS
Floria Capsali și M. Dumitrescu

Rândurile noastre nu vor altceva decât să înscrie, înainte de ridicarea cortinei, un gând bun pentru cutia fermecată pe care ne-au întins-o în așteptare, Floria Capsali și Mitiță Dumitrescu. E vorba despre altceva mai cuprinzător între coperte decât un program bine alcătuit; se simte atitudinea pe care cei doi choregrafi o imprimă spectacolului și care se poate urmări pe traiectoria compozițiilor pretext. Poate că suntem greșiți dacă spunem că întrezărim o nuanță de didacticism, servită cu măestrie unui public refractar lucrului artistic prezentat în gradații de înțelegere. Tocmai aici intervine priceperea Florieț Capsali și a lui Mitiță Dumitrescu: un fel de pură diplomație choregrafică!— un joc minunat care mărturisește în momentele cele mai critice de interiorizare și execuție, un firesc isbucnit din adâncuri și nu din meșteșug, și care deși supune pe spectator la o gimnastică senzitivo-intelectuală, îi dă impresia că „bunul lui simț artistic nu a fost violentat“. In realitate, întinderea programului noului recial, grija celor doui de a păstra un suflu pe tot parcursul, dela Beethoven la Ravel, strigă, — acesta-i cuvântul cel mai bun! — îngenunchierea preconceptului și ținerea tensiunii într'un spectator care nu te poate urmări la pas; sprijinul dat unor plămâni curagioși cari vor să respire aer tare!

...Și mulți rezistă, deși întâia sufocare îți desorientează! Fie acea grădină Galaad, pe care ne-o descoperă cei doui, semnul bun în îndrăgirea acestei sculpturi vii, care este dansul!

Floria Capsali și Mitiță Dumitrescu au agonisit de data aceasta, pe muzica lui Beethoven, Schumann, Satie, Debussy, Ravel, Granados, Monpou, Jora, Drăgoi, Paul Constantinescu, Romeo Alexandrescu — după cât cunoaștem din repetiții — chintozența unei inspirații colorate

FLORIA COPSALI și MITIȚĂ DUMITRESCU

trecută pe un registru de aleasă mânuire a unor posibilități choregrafice, care-i clasifică în consecință.

Recitalul dela 1 Martie, din sala Operei Române, va veni să împlinească — după cum am spus — această notă înainte de ridicarea cortinei.

THESPIS

Atitudine, Stil și Tragism

(Urmare din pagina I-a)

(idealism absolut), prin ocolire (idealism dulceag sentimental) sau prin împotrivire deschisă, cu deviza: „nu vreau o viață ca asta!“, (idealismul voinței). Cei care se livrează faptului, trăesc, și pe urmă mor. Mor de tot. Cei care cată să-l pareze ignorându-l, nu trăesc cât timp viețuesc, și când mor e ca și cum n'ar fi trăit: viața li s'a refuzat, pentrucă i-au refuzat datele. Cei care cată să ocolească realitatea, sunt niște mincinoși demni de plâns sau de huiduit: ei svârl pe piață toate mingile răsunătoare ale platitudinilor roze ca îngerașii fardați ai unor ceruri de vată în care se mint că evoluiază. Stârpituri idealiste, sentimentalii aceștia, când mor, blestemă minciuna în care-au viețuit și regretă tardiv viața directă, a omului livrat teluricului, a omului-fapt.

Insfârșit, din cei ce se împotrivesc vieții în măsura în care e neliberate, dat, prestabilire), unii simt tragicul nepotrivirii dintre realitate și ideal (valoare, libertate, etc., etc., ori cum l-ar resimți), ca o incitare continuă la revoltă. Atitudinea lor interioară este exprimabilă grafic prin doi vectori opuși ce se ciocănesc, (real-ideal) și din care personalitatea lor iese sdrobită. Trăiesc negând, protestând, împotrivindu-se. Stilul lor este antagonismul, adesea nihilismul extrem. Mor sinucigși. Echilibrul nu s'a realizat decât cu minus. Alții, din aceiași categorie a indivizilor care declară, prometeic, războiu realității, idealiști ai voinței și ei simt tragicul nepotrivirii dintre datele simțurilor (imaginea despre ceeace este) și datele conștiinței (imaginea despre ceeace trebue să fie), ca o strivitoare opresiune. Aserviți imaginei acestei fatalități, atitudinea lor trebue să se definească fie acceptând fatalitatea, dar numai după ce au făcut tot ce le-a stat în putință să nu i se supună (deviza: „nu vreau o viață ca asta, și lupt s'o schimb, deși știu că e zadarnic“), ceeace se chiamă oricât de absurd ar părea, odată acceptat principiul sceptic care asigură de nereușită („deși știu că e zadarnic“), tot eroism: eroismul resemnării. Echilibrul pe care atitudinea etică a insului îl caută, în cazul acesta, este echilibrul pe orizontală, la 0; de-alungul acestei orizontale resemnatul își caută un loc, în care presiunea fatalității condiției umane să fie mai scăzută. El nu încearcă însă un salt pentrucă are balastul sceptic al luciditățil lui „deși știu că e zadarnic“, care-l trage în jos. Stilul său este renunțarea, anonimizarea, refugiul în orizontala în care revoltele lui predestinate să s sfârșească în plan, sunt mai puțin vizibile. Eroismul resemnării înseamnă renunțarea la eroismul activ, mobilizând toate forțele în încordarea interioară necesară menținerii unei presiuni psihice egale cu cea, groaznic resimțită, a condiției metafizice a omului. Dacă eroismul luptei dă mari revoluționari și mari sinucigași lucizi, eroismul resemnării dă înțelepți și dascăli de înțelepciune, al căror stil, veghiat cu încordare, cere menținerea pe o linie, în josul căreia să nu alunece, dar de-asupra căreia nu văd pentruce să mai încerce a se ridica.

In fine, a treia categorie de idealiști ai voinței, sunt cavalerii libertății majore, a libertății de a vroi absurdul. Tertullian, care a rostit, după legendă, cel dintâi: „credo quia absurdum“, este prototipul eticianului de acest fel. „Nu vreau o viață ca asta, TOCMAI pentrucă știu că nu-i posibilă altfel!“, spune individul mușcat de șarpele luciferismului. Negând valoarea vieții așă, el acceptă inutilitatea luptei pentru absurdul unei alteia, dar nu renunță la luptă, tocmai pentrucă în gratuitatea acestei lupte desinteresate, constă modul specific al atitudinii sale de lume și viață. Ne-voind să accepte că simpla idee de a ști cât de inutil e să lupți, te poate împiedeca dela luptă, Don Quijotte, acest campion al autoiluzionării lucide, voluntare, cu atât mai eroice cu cât e lipsită de orbire, jertfește totul: rațiune, energie și comoditate, absurdității unei credințe, unei ficțiuni.

Eroismul acesta la modul iberic este un eroism complex, de autoflagelant. Crud, feroce cu sine însuși, ibericul hidalgo își impune, după o vorbă a lui Montherlant: „Servir“, în timp ce spiritul lucid îi punctează ordinul cu amărăciune: „inutile“,... „inut le“... „inutile“... Echilibrul nu se stabilește decât prin alternări: excese de exaltare, excese de relaxare sceptică. Și Don Quijotte este în stilul său, înțelegând viața ca pe o sfâșiere între josnicia realității și înălțimea idealului. Desbinarea lui interioară și-o împacă legând faza exaltării pragmatice de faza astenică a relaxării sceptice, printr'o motivare alogică, absurdă, sublimă. „Credo quia absurdum“ devine în stilul eroismului auto-iluzionării lucide, „Servir, PARCEQU 'inutile“...

Schema procesului e verticală. Oscilații între + infinit și — infinit. E prea lung de explicat până în ultimele-i consecințe procesul acestui autofurt conștient de propriie căciulă, cum l-ar califica poate un șmecher de pe la noi.

Și totuși numai iberismul mai e valabil spiritual, într'o lume americanizată, anchilozată în instinct și rațiune, ca aceea a secolului nostru. Iberismul acestei fantastice motivări absurde, care dă cheia stilului eroismului celui mai înalt: al depășirii. — „Slujește, tocmai pentrucă e zadarnic!“

ION FRUNZETTI

ECOURI TEATRALE

„IOANA D'ACRA“

Pricinuit de o mofturoasă literată, articolul d-lui Ionel Teodoreanu din săptămânalul teatral „BIS“ oferă răspunsul prompt nu numai tinerei care l-a provocat — pe timpuri — dar și celorlalte „micuțe“ fete, cari sub gingășia cuvântului de „scriitoare“ vor să se răzgâe cu buclucașe articole, de unde să se înțeleagă că arta dramatică și literatura pornesc numai dela ele, „micuțele fete“...

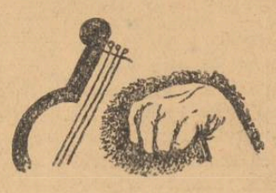

Bătrânul dramaturg Bernad Shaw a spus odată tinerilor scriitoare cam așa:

„Lepădați condeele și siliți-vă să învățați al abetul mamelor. E cea mai mare operă care o veți face“.

„CYRANO...“

Vai!... Unde este „Cyrano“?... Ziarul săptămânal de „teatrală“ specialitate a apărut cu „Cyrano“ dar e totuși fără „Cyrano“. De altfel se și vede lipsa acelui prelungit ă care dădea o notă de jargon.

Pe lista unor nume, văzută cam la 26 Ianuarie c., parcă era trecut și „Cyrano“ !...

Dar ce-a făcut „Cyrano“ ca să fie luat dela „Poșta redacției“?...

Afurisitul, își vâra nasul în toate!...

PAZIȚI!...

Fiindcă nici d. Nicu Vlădoianu și nici d. Nicu Kiriței, cunoscuții și singurii meșteșugari ai cupletului și a tot ce însemna odinioară revista de calitate, nu mai dau la iveală lucrări cari să înlăture producția ălora cu „marfă de-a gata“, ne pomenim cu provincia la barieră, ba chiar la ușa directorilor de ziare teatrale, cerând să li se citească și să li se onoreze „operile“.

Deocamdată s'au anunțat doar trei dela R.-Sărat.

Alții sunt — poate — pe drum. Iar alții din Brăila, Mizil, Titu sau Caracal se căsnesc să întocmească reviste și mai și decât cele de azi dela „Cărăbuș“ sau din Lipscani.

In aglomerarea de lucrări ce se anunță, nu vedem un pericol. Din contră!... Presupunem o stă-

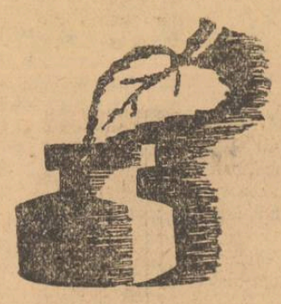

rulioare alergătură a provincialilor la București și prin asta vor fi fericiți Puiu Maximilian, Nicolaide și Christodulo, fiindcă cumpără marfă și o pun pe numele lor...

Și-așa, tocmind speranța că și humoriștii din provincie o să aibe o activitate de scurtă durată, că așa se cade toanelor de humorist, așteptăm liniștiți și sfârșitul acestora.

Dar pe urmă?...

Noroc că mai sunt filmele de cinematograf cari să inspire pe unii... „autori“.

In film a fost odată„ Hotelul femeilor“; azi într'o revistă, ce se anunță, e „Gioconda Palace“.

Și treaba va merge...

„DOMNII“ ACEȘTIA...

Sunt unii „domni“ cari capătă nume nu dela extractele de naștere, ci după anumite apucături sau isprăvi, cum ar fi — bunăoară — negustoria, scandalurile, etc.

De bună seamă că n'am pomeni de acești „domni“ cu nume ivite ca pințele la margine de drum, dacă ceva, ceva din ele nu s'ar fi amestecat și în organizația unor teatre, de unde ele răsbat până și în scrisul nostru sgârcit, doar ca să fie arătate.

Bunăoară ați auzit de un domn Octav Apostolide?... Dar de un alt domn Tody?... Dar de domnul G. Ionescu?... Dar de alt trepăduș de teatru, pe nume: D. Vasilescu?...

Și câte odată „domnii“ aceștia vor să se arate supărați pe presă

Cum vine asta?...

Fiindcă presa nici nu vrea să-i ia în seamă.

Ah, „domnii“ aceștia!...

AFIȘ...

Teatrul Național a renunțat deocamdată — de acord cu autorul — la comedia d-lui I. Anestin: „Răzbunarea zeilor“.

Prin asta o fi fost o răzbunare a autorului sau o veritabilă răzbunare a altor... „Zei“!...

Pe urmă, lucrarea d-lui Nicușor Constantinescu numită „Gloria“ e numai amânată — tot de acord cu autorul — pentru a doua jumătate a lunii Martie.

Pe afiș va fi în curând *„Maria Stuart“*, de Schiller, cu o montare și o interpretare cari vor forma elogiul meritat al criticii dramatice.

La Studio, anexa scenei oficiale, va fi — se pare — *„Călătoria în întuneric“*, dramă semnată de N. Bucur, care n'am vrea-o tot atât de... scurtă ca „Intermezzo“.

Pe ce linie se vor așeza spectacolele celorlalte teatre?...

Teatrul „Comedia“ ar vrea și n'ar vrea să întrerupă seria lui „Bobiță“ pentru piesa de altădată, jucată de Puiu Iancovescu, numită „Adevărul gol, golut“.

Puiu Iancovescu, la Teatrul Mic, dibuește o hotărîre mai bănoasă decât *„Cicerone“*.

A înclinat către „Fac un film“ dar a renunțat; se hotărîse pentru „Violete pentru Chicago“, dar cu experiența „Cireșelor pentru Roma“ a Studioului, n'a mai vrut să audă de ele. Acum tocmește actori pentru „Jobenul fermecat“.

S'ar părea că alegerea e definitivă, dacă până la sfârșit Puiu Iancovescu nu s'o hotărî să reia „Impăratul“.

Ah... ce lovitură ar fi!...

La alte teatre sau așa zise formațiuni de teatru e mai mult reclamă decât activitate.

De astea are grije tariful publicitar să se ocupe.

Incolo, nimic...

I. M. LEHLIU

MEMENTO
CINEMATOGRAFE

SCALA: „Regina de Navarra“ și Jurnal nou.

REGAL: Titto Schipa în „Ultimul spectacol“ și Jurnal de război.

VICTORIA: „Absențe nemotivate“ și Jurnal nr. 46.

ELISEE: „Cine e mai fericit ca mine“ și trupa de revistă Nicu Burmaz.

ROMA: „Cavaleria rusticană“ și Jurnal de război nr. 50.

VOLTA-BUZEȘTI: „Rembrandt“, jurnal și trupă de reviste.

CARMEN-SYLVA: „Șapte văduve“, jurnal de război și trupa de reviste Georgescu-Iași.

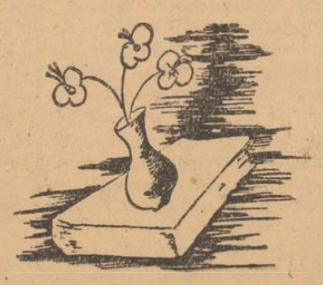

cronica muzicală

Cunoașterea muzicală reciprocă româno-bulgară, aproape inexistentă până nu de mult, a început să înainteze în chip fericit, făgăduind să ne documenteze tot mai bine și să susțină acea continuitate de legături artistice care nu pot fi decât de excelente consecințe atât pentru unii cât și pentru ceilalți.

La Sofia au fost din plin aplaudați fie „Filarmonica“, condusă de maestrul George Georgescu în două memorabile concerte, fie d-nii Ștefănescu Goangă și Alexandru Theodorescu, iar în cursul acestei săptămâni, d-na Florence Lupașcu, artistă de superior talent, interpretează un concert de harpă cu acompaniamentul orchestrei simfonice Regale din capitala Bulgariei și dă un recital.

La noi, această orchestră, sub conducerea animatorului ei de hotărîtor aport, dirijorul și muzicianul notoriu Sacha Popov, a repurtat anul trecut un strălucit succes.

D-na Ilca Popoff, la „Opera Română“, d. Nenoff, pianist și iscusitul compozitor Wladigheroff, ne-au înfățișat sugestiv alte variate aspecte ale muzicii bulgare.

In concertul simfonic cel mai recent al „Filarmonicei“, o valoroasă pianistă bulgară, d-na Donka Curteva, și-a făcut debutul la București câștigându-și dela început o vie recunoaștere a temeinicelor d-sale resurse. Elevă a marelui pianist francez Alfred Cortot, d-na Curteva stăpânește cu substanțială sobrietate un joc bine organizat, o tehnică sănătoasă și sigură, o sonoritate mare, robustă și limpede și o concepție muzicală echilibrată și consecventă.

Exigentul concert în mi minor, pentru pian și orchestră, de Chopin, au găsit în posibilitățile d-sale de redare, ecou deosebit de credincios și puternic, iar în rândurile publicului, toată repercusiunea favorabilă așteptată.

Pentru adâncirea relațiilor muzicale româno-bulgare și pentru împlinirea acelei lacune ce dăinuește încă în destul de mare măsură și este aceea a ignorării mult prea mari a creației muzicale respective, ar fi excepțional de interesant un „schimb“ compozitoresc, tradus prin câte unul sau două concerte de muzică bulgară și română de astăzi, la București și Sofia.

Sperăm să putem înregistra cât mai curând asemenea manifestări.

ROMEO ALEXANDRESCU

NOTE italiene

ITALIA SI ROMÂNIA IN ISTORIE ŞI CULTURĂ

e titlul unui substanţial articol semnat de Furio Lilli în numărul al şaselea din „Il Libro meridiano di Roma", din 1942.

Deşi redus ca proporţie, sunt trecute în revistă — într-o manieră stenografică ce e drept — toate momentele istorice în care destinele celor două ţări s'au întâlnit ori au mers mână în mână : dela fundarea Daciei Traiane şi până la războiul actual.

Nu mai puţin semnificativă e semnalarea legăturilor culturale care-au înfrăţit şi în acest domeniu ţările de aceleaşi sânge. Dela misionarii celui dintâi creştinism, dela Macarie care învăţase meşteşugul tipografiei la Veneţia, autorul arată secol de secol stăruitoarea şi binefăcătoarea influenţă pe care-a avut-o Italia asupra ţării aşa de urgisită geograficeşte, România.

„Aşa dar — încheie autorul — istoria şi cultura apropie Italia şi Romania dându-le o comunitate de legături pe care n'o poate turbura nimeni.

Realitate nu mai puţin iubită de poporul italian cât de cel român".

CENTENARUL MORŢII LUI LUIGI CHERUBINI

s'a împlinit în cursul anului care-a trecut, 1942. Evocarea figurii romantice a acestui compozitor italian care-a trăit aproape toată viaţa la Paris, întâmpină curioase dificultăţi ; considerat mai mult francez decât italian, declarată muzica lui ca fiind de esenţă germană cum spun nemţii, adevărata lui valoare n'a fost încă evaluată şi nici originalitatea lui profund sesizată. Cherubini a rămas în mare parte un necunoscut.

Proclamând, ca un precursor al lui Mazzini, importanţa socială a muzicii, şi-a pus în timpul Revoluţiei franceze întreaga sa artă, aşa de tânără şi de entuziastă, la cei 20 de ani ai compozitorului, în slujba ideii de libertate.

Cu timpul, ajuns o personalitate, deveni directorul Conservatorului din capitala Franţei, demnitate pe care şi-o păstră timp de douăzeci de ani. Trecută epoca revoluţionară, faima maestrului păli puţin.

Se spune că legăturile lui cu Napoleon n'au fost prea cordiale: Împăratul era prea intransigent iar Cherubini îşi iubea cu străşnicie arta.

Se cunoaşte influenţa pe care-a avut-o Cherubini asupra celor dintâi compoziţii beethoveniene: mai ales în celebrele lui Liturghii. Cu toate acestea, neîndupleca-tul florentin — şi Cherubini a văzut soarele tot în prodigiosul oraş al florilor — nu l-a apreciat niciodată pe Beethoven, deşi acesta îl considera drept unul dintre cei mai mari compozitori ai vremii.

Una dintre cele mai importante compoziţii ale lui Cherubini, „Le due giornate" — de unde „Fidelio" împrumută câteva lucruri remarcabile — s'a reprezentat cu ocazia Centenarului, la Scala. Critica n'a fost prea entuziasmată şi nici cunoscătorii peste măsură de mulţumiţi. Elementul muzical strivind drama propriu-zisă, o concepţie cu totul neobişnuită, nu putea câştiga nici pe cei mai rafinaţi ascultători, mai ales în primă audiţie. Interesul însă a fost deopotrivă de mare la toţi. Şi şi-au amintit cu ocazia aceasta conducătorii conservatoarelor italiene că Giuseppe Verdi îl propusese pe Luigi Cherubini studiului tuturor academiilor de muzică.

DESPRE LIVIU REBREANU

s'a scris un frumos şi simţit articol revista Augustea, *No. 23-24 din Decembrie 1942) de către* A. Silvestri-Giorgi, *scriitorul care-a tradus în limba italiană capodopera romancierului nostru, „Ion". Cu o înţelegere rar întâlnită la un comentator străin şi cu o dragoste care relevă în autor un suflet de frate întru latinitate, sunt amintite operele principale ale lui Liviu Rebreanu şi semnificaţia lor pentru evoluţia scriitorului şi-a literaturii române.*

Sufletul Patriei e oglindit cu cea mai profundă sensibilitate artistică în operele scriitorului transilvănean pentrucă, spune Silvestri-Giorgi, „Liviu Rebreanu e român până în măduva oaselor: român aşa cum poate fi numai cel născut în pământ subjugat, care păstrează Ţării sale o dragoste profundă, amestec de durere şi vis".

Remarcabilă în studiul amintit e tocmai înţelegerea comentatorului pentru drama care învăluie acţiunea din „Pădurea spânzuraţilor", drama de-atunci şi'n mare parte de-acuma a atâtor Români.

A FOST DEDICATĂ LITERATURII ROMÂNEŞTI

o pagină întreagă din „Meridiano di Roma" *din 15 Octombrie a. c. Un substanţial articol despre* Nicolae Timiraş, *ca şi traducerea a numeroase poezii din opera sa, sunt semnate de Franco Cardinali.*

In alt articol „Letterati rumeni in Italia", Paolo Apostoliti face elogiul lui Claudiu Isopescu *relevând dragostea cu care aceasta caută să deştepte în publicul italian interesul pentru literatura noastră, care se complăcea până nu de mult timp în rolul de cenuşăreasă. Aminteşte cu frumoase cuvinte despre acea „Biblioteca romena" în care sunt publicate operele tinerilor italieni în legătură cu literatura noastră şi în care au apărut interesante studii asupra lui Caragiale, Liviu Rebreanu, Panait Cerna, Coşbuc, Emil Gârleanu şi Brătescu-Voineşti. Iar în ultimul timp a apărut în aceeaşi colecţie, semnat de Isopescu un original volum intitulat „La stampa periodica romemo-italiana in Romania e in Italia".*

In aceeaşi pagină Giorgio Falcone traduce o poezie de Radu Gyr, *„Dela Vigoda la Vinogradar" însoţită de o scurtă notă asupra poetului proaspăt întors depe front.*

CONSTANŢA TUDOR

Cântecul carelor

Lui Vasile Netea

Goale sau grele de mari poveri,
Când doarme câmpul şi stele mor —
Vă poartă cântul ca un fior,
Prin nesfârşite, dulci primăveri.

Unde vă duceţi şi ce noroc
Veşnic vă mână spre lungi plecări,
Pe aspre drumuri, în legănări —
Sub ploaia deasă, sau cer de foc ?..

Când albe vânturi aprind aluni
Şi fierbe 'n aer cerul cu nori,
În somnul vostru, sub vii ninsori
Visaţi fânеţuri, cărаţi minuni.

TEODOR SCARLAT

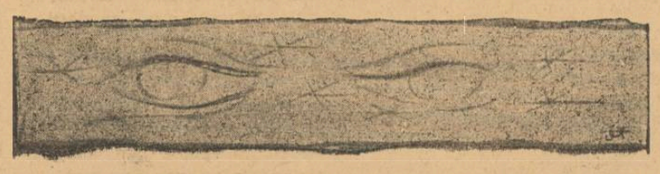

NOTE germane

EUROPÄISCHE LITERATUR

revista de care ne-am mai ocupat în cadrul notelor noastre, dedică DUNĂRII caietul al optulea de apariţie, cel pe Decembrie anul trecut.

„Strom der Völker" — fluviu al popoarelor, aşa e numit legendarul drum fără piedere al cântecului nostru popular. Fluviu al popoarelor şi nu al unui singur neam, deşi fiecare în parte e legat prin legături quasi mistice de vânjoasa rostogolire a acestui antic zeu nepăsător de multele destine umane oglindite'n el. Popoarele germanice l-au socotit a fi fluviu al lor, cele ugro-turanice la fel, slavii de miază-zi l-au iubit şi cântat ca pe un mare apărător de fruntarii, numai noi i-am intuit mai fără pretenţie, dar mai just, rostul geo politic numindu-l drum, numindu-l cale de comunicaţie şi, deci, prilej de legătură cu toţi locuitorii în susul şi'n josul cursului său. **Donau, Strom der Völker,** sub semnul acestei definiţii Franz Tumler îşi scrie luminosul **Erinnerung,** Georg Britting metalicele versuri **Donau-Nachmittag,** Lörinc Szabó **Majestätisches Landschaftsidyll,** iară Emanoil Bucuţa pitoreasca descriere a deltei dunărene **(In der Balta)** prezentată panoramat'c şi amănunte deslinguiri ale celor patru anotimpuri. Nerezumându-se numai la o bogată descripţie, — şi ştim că d. Em. Bucuţa e un mare şi neîntrecut meşter al textului descriptiv, — d-sa mai spune următoarele: „El (fluviul) şi-a ales, în diagonala Europei, drumul înspre acea mare închisă aproape în întregime şi ale cărei ţărmuri sunt împânzite de mari mituri. Departe în răsărit suferă Prometeu, legat de stâncă şi acolo vulturul îi sfâşie trupul, lâna de aur, iarăşi, este simbolul spiritului grecesc.

E ca şi cum fluviul s'ar fi întors dela această Europă care l-a produs pentru alte scopuri, ce abea azi încep să fie vizibile. Intr'un fel sau altul apusul se găsea doară în luptă cu răsăritul. Dunărea era însă ca un fel de cale de legătură între ele. Ea îşi aştepta ceasul. Noi Românii ne-am dovedit a fi paznicii porţilor, lăsaţi cândva, de multe vremi, pe aceste locuri şi uitaţi apoi în neliniştitele timpuri ale invaziilor barbare; vrem să fim gata să deschidem zăvorul dacă va veni ceasul acela. Astfel numele de Portiţa... pe care poporul nostru l-a dat unuia dintre reliefările unui braţ al deltei îşi are semnificaţia specială".

TOT IN ACEST CAIET

(să ne fie iertat că ne ocupăm, de astădată, numai de chestiuni ce ne privesc) şi anume la partea intitulată Theater der Nationen *sunt înregistrate următoarele : „Puternica influenţă a lui Schiller asupra scenelor europene, influenţă care se întinde, pe deasupra orizontului artei, până departe în viaţa politic-etnică, a fost demonstrată, nu de mult, pentru sud-estul european, printr'o expoziţie a Teatrului Naţional românesc (de sub direcţia d-lui Liviu Rebreanu). Pretutindeni, la români, bulgari, sârbi şi nu numai în sud-est, piesa* Kabale und Liebe *(Dragoste şi intrigă) este cea mai de efect şi cea mai deseori jucată dintre toate piesele de teatru nemţeşti. In românește a fost tradusă, în 1836, de Ion Câmpineanu. Cu una dintre acele trupe ce străbăteau, dela 1829 incoace, ţara şi cari, de cele mai deseori erau de origină germană, a călătorit şi Mihai Eminescu, învăţând astfel să cunoască clasicii germani".*

LA NOTE

suntem trecuţi cu darea premiilor de care Societatea Scriitorilor Români, aflând că premiul „Brătescu-Voineşti a fost împărţit între N. Oţetcu, pentru volumul de „Zece nuvele", şi Ruxanda Levente, pentru romanul „Cernuse", că premiul „Soceo" i-a fost atribuit d-lui George Lesnea, pentru volumul „Ceaslov", iară premiul „Ştefan I. Costacopol" d-lui Pompiliu Constantinescu pentru monografia despre Tudor Arghezi şi că marele premiu al unirii le-a revenit d-lor Virgil Gheorghiu, pentru volumul de poeme „Cântece de faun" şi Ion Georgescu pentru volumul de proză „Turnul flămândului".

RUMÄNIEN VON HEUTE

România de azi, masivul volum al profesorului Dr. Walter Hoffmann a ajuns la ediţia a doua, prelucrată şi adăogită.

Sunt studiate pe rând spaţiul şi poporul românesc, statul şi cultura, economia şi comunicaţiile şi poziţia României în spaţiul mondial.

Cartea e, totuşi, un sumar al vieţii noastre. Foarte potrivită pentru cetitorul străin, prea rezumativă pentru românul care o deschide plin de curiozitate spre a vedea cât se ştie şi cât se scrie despre ai săi. Dară ar fi nedrept să-i facem autorului un reproş pentru aceasta.

Profesorul Dr. Walter Hoffmann şi-a limitat lucrarea la esenţialul informativ şi s'a achitat corect de îndatorire. Marginaliile pe cari am fi tentaţi a le face, nu-i interesează pe neromâni. Noi noi nu cunoaştem prea multe despre Germania şi poporul german. A fost un destin această ignorare şi nu avem, nici o vină. Putem cel mult, completa cele rămase lacunare.

TRAIAN CHELARIU

Note româneşti

CHIAR NUMAI FAPTUL

că fiecare număr nou din REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE constitue un eveniment în lumea noastră literară, dovedeşte că, în pofida aşteptării tuturor celor alifel intenţionaţi, această publicaţie regală joacă un prim rol cultural şi că-şi merită, fără putinţă de contrazicere, locul de periodic de prim rang.

In afară de acestea, Revista Fundaţiilor Regale — tineretul condeier o simte şi o ştie, — este singurul loc, în incinta căruia toate talentele îşi găsesc aprecierea şi consacrarea. D. profesor D. Caracostea nu are, în această privinţă, nici un fel de prejudecată să-i zicem generaţionistă. Pentru domnia sa tot ce e talent românesc merită relevare şi trebuie relevat — merită încurajare şi trebuie încurajat. Şi d. profesor D. Caracostea ştie să releveze şi să încurajeze. Cuvântul d-sale e sobru şi cântăreşte greu. Pe cât de sigură e mâna care alege, pe atât de hotărîtor cuvântul d-sale, căci d. profesor D. Caracostea nu pregeţă să dea loc de frunte colaborării pe care o vede fruntaşă. Iată-l, în numărul pe Februarie al Revistei, pe d. **George Putneanu** publicat în capul cuprinsului. Şi'ntr'adevăr, **Balada Cruciaţilor,** cu acel **„în viaţă să nu pui temei",** atât de pilduitor remarcat de d. profesor D. Caracostea, merită cinstea ce i s'a făcut.

„Ce frumoase sunt serile
senine, după atac !
Duhul sfânt se coboară
pe pământ şi ape.
Luna iese ca o fecioară albă'n [cerdac
şi heruvimi ne mângâie
să adormim, pe pleoape.
Atunci numărăm pe furiş

câţi am mai rămas :
Belibău, Apostolache, Levărdă,
[— trei.
A fost fără'ndoială
cel mai negru ceas.
Nu-i nimic. Vechiul obicei :
In viaţă să nu pui temei".

George Putneanu, — dacă nu ne înşelăm, poetul este bucovinean, — a izbutit să dea nu numai balada cea mai amplă a războiului nostru de azi, ci şi balada cea mai **baladă,** adică balada cea mai propiată sufletului cufundat în florii transfigurării.

Unul, mai plăpând,
dintre tinerii copii,
prinde a se tângui :
„Doamne, dac'aş mai trăi
până mâne'n zori de zi,
ca să văd...". N'ai ce vedea,
s'a aprins şi steaua ta.
. . . . . .
Cine se tânguie e rob
şi robii nu au destin.
Pentru dânşii cerul e ciob.

ACORDĂM

toată atenţia poeziei publicate în „Revista Fundaţiilor Regale". De celelalte, foarte preţioase colaborări, ne vom ocupa în numărul viitor al Universului nostru. Şi dăm toată atenţia poeziei, fiindcă e poezie tânără.

George Popa, — îl cunoaştem pe acest sfios şi sensitiv ca o mimoză GEORGE Popa, învăţător şi poet ardelean, — publică patru poeme de o tulburătoare smerire în faţa stihiilor şi a lui Dumnezeu :

„Dumnezeule, ce calmă e ziua aceasta şi lumina ei — ne argintează vestmântul şi ne înfloreşte umerii. — Gura mea îţi spune mare laudă Ţie — care-ai făcut soarele, luminarul de aur al zilei, — ai făcut luna, arătătoarele timpurilor, şi luceafărul, — semnul odihnei şi al visului. — Tu ornic al vremurilor, cartea cea mare a zodiilor — unde sunt scrise ploile, Tu, crugul stelelor — şi drumul anotimpurilor, toate Te laudă ! — De le dai lumina ele o primesc şi se întorc — spre răsărit unde se arată minunea ; — de Te atingi de păduri ele cântă şi fumegă, — dacă-Ţi deschizi mâna toate se umplu de frumuseţi — —".

E, în aceste versuri, o naivitate franciscană. Şi mai e drumul adevărat al poetului George Popa.

ISUS

a fost, întodeauna, divinitatea către care au năzuit aproape toţi poeţii creştini. E însă şi „tema" cea mai grea. Deaceea masivul poem al d-lui IULIAN VESPER te cucereşte şi-ţi impune. Ar trebui citat în întregime, căci, precum nu se lasă fragmentat Cântecul despre clopot **al lui Schiller, la fel nu poate fi desfăcut în părţi nici poemul vesperian. Viziunea poetului e vastă şi de actualitate. Prezenţa Dumnezeului Păcii, o simţi la fiecare vers, depăşeşte durerile şi lacrimile lumii.**

Pomul d-lui Iulian Vesper se încadrează în categoria operelor mari şi de mare maturitate. IULIAN VESPER nu e numai un nume ce rămâne, ci şi un nume al cărui astru se găseşte abea la răsăritul orugului.

D-NII G. DĂIANU ŞI VINTILĂ HORIA

semnează câte o poezie de factură clasică, realizate perfect din punct de vedere formal. **Şeherezada** d-lui G. Dăianu însă nu reuşeşte să adauge o a una mie şi a doua noapte celor una mie şi una, iară consolatorul **De Mortis** al d-lui **Vintilă Horia,** — presupunând latinescul de mortis nil nisi bene, e o delicată încercare de a vindeca prin dragoste romantică inima vreunei vieneze.

ORIENTĂRI

Revista de preocupări juridice, economice şi sociologice a intrat în cel de al doilea an de apariţie. Numărul pe Ianuarie crt. aduce alese colaborări ale unor **Victor Popescu, Gheorghe Seiten, Eugen Trancu-Iaşi, Alexandru Manuilă, I. Bunescu şi Mihai Niculescu.**

Revista, păşind, cu multă prudenţă în prea lunecosul teren al discuţiilor şi preocupărilor înscrise pe frontispiciu, n'a ajuns încă la o luare de atitudine. Prudenţa însă nu-i scade, câtuşi de puţin, din valoare.

Ceeace am remarcat acu la apariţia primului număr şi ceeace subliniem şi de data aceasta, este acea prestanţă, acel anumit timbru de competenţă care acompaniază studiile şi notele Orientărilor.

Suntem convinşi că, în scurtă vreme, stadiul de tatonare va fi depăşit, frumoasele caiete, conduse de seriosul şi pregătitul lor comitet de redacţie, devenind, pe deplin, ceeace vor să fie, adică instrument de orientare.

Am ascultat o seamă de voci şi păreri şi am auzit exprimându-şi „regretul" că Orientărilor i-ar lipsi dinamismul. De fapt, nu de lipsă de dinamism poate fi acuzată o revistă scrisă de oameni angajaţi, în mod zi de zi, dinamic, acolo unde lucrează pe teren. Orientărilor le lipseşte spiritul de frondă, causticitatea, combativismul negativ. Ele nici nu au nevoie de aceste metode de luptă, precum nu au nevoie de gesturi exagerate sau de manifeste revoluţionare.

Orientările şi-au ales un drum, drumul raţiunii fără cotituri, şi înţeleg să-l urmeze până la capăt.

Dacă e snobism o atare alegere, atunci tocmai snobismul acesta le rămâne blazon de nobilă şi constructivă poziţie în faţa opiniei cetitorilor de astăzi şi mâine. Şi, câtă nevoie avem de raţiune! Cu câtă atenţie trebuie să examinăm toate lozincile imperative şi efemere ce-au pricinuit numai rătăcire în domeniul valorilor morale şi estetice !

Orientările, din cât am putut ghici până în prezent, tind să uşureze restaurarea ierarhiilor permanent umane.

E o încercare grea şi ai nevoie de puteri herculeene ca s'o duci la capăt.

Totuşi, de pe acum, curentul folosit de grupul redacţional al Orientărilor are limpezimile şi puterile de limpezire ale fluviului pe care-l abătuse legendarul Heracle de-alungul staulelor lui Augias.

V. JELERU

Noui expoziţii la Dalles

Nu mai încape îndoială, Craiova e o pepinieră de talente. Se apropie momentul când vei fi destul să spui că eşti craiovean — mânuitor de pensule — ca să ţi se recunoască meritele mai uşor. O nouă filică a Craiovei ni se revelează azi la „Dalles". Inainte de a vorbi de bine cunoscuţii pictori, ADAM BALŢATU, DAN BAJENARU, ECATERINA CRISTESCU-DELIGHIOZ şi SORIN IONESCU, care expun în momentul de faţă acolo, se cuvine să semnalăm un nou talent, care se impune şi prin sinceritatea lui şi prin vigoarea cu care se exprimă, acela al ELENEI ANTON, craioveancă get-beget.

Domnia-sa îşi prezintă bine tablourile, nu prea multe la număr, dar importante ; feluărite tehnici sunt de remarcat în ele, totdeauna deschise alcătuite, cinstite, fără să ascundă îmbâcseli, bucătării dubioase, frământături de cuţit şi de pastă încâlcită. Ele merg direct în exprimare ; spun ce au de spus, cu căldură, stângaci sau larg, atingând câteodată un ton epic — ca să zic aşa — în cele interioare de pădure, scăldate'n verde, uneori cam rece, dar pătrunzător, tainic, parcă umed.

Culoarea este când intensă, adâncă, pusă cu dezinvoltură, când delicată, fină, uşoară. Sunt tonuri vibrante, calde, ca acele care suportă cele două rate atârnate, compuse într'un fel sau altul; apoi e natura moartă cu puşca de vânătoare. Remarcabile, ca la *Jeana Baculescu,* dar mai sintetic, mai larg — aşi spune — mai monumental văzute, sunt peisajele. Desenul în grădinile Cotroceni, grădinile palatului Cotroceni ; iar pe panoul stâng, acea mare compoziţie (mijloc de panou) cu figuri în lumină verdeaţă, este o încercare îndrăzneaţă, cu acele pete de alb pe verde, pictată cu amploare. Partea dreaptă cu precădere, se desfăşoară puternic, exprimând desişul verde al plantelor cu o violenţă surdă, plină de savoare. Cele două figuri din stânga aplecate, cu corespund însă întregului, nu numai prin desenul aspru, stângherit, dar mai ales prin culoare, nu destul de valorată în raport cu mediul înconjurător. Totuşi calităţile compoziţiei rămân, dovedind posibilităţile multiple ale artistei. Nici în exprimarea chipului omenesc, doamna *Anton* nu e mai prejos. De remarcat portretul pescarul din Balcic, portretul doamnei pe fond roşu (exceptând acest fond, care omoară frumoasele calităţi ale capului) şi ţărăncuţa vădind reale însuşiri în întruchiparea costumului naţional, atât de greu de stilizat şi de scos din banal.

Ne pare rău că lipsa de spaţiu nu ne îngăduie să ne mai oprim asupra operei domniei-sale, o semnalăm însă, cu putere, amatorilor ! Am fi fericţi să o ştim cumpărată de acei care scot cu atâta uşurinţă sutele de mii, pentru o semnătură, sau un obiect al reclamei, nesocotind faptul că peste 15—20 de ani aceleaşi lucrări nu vor mai însemna decât „văpsele" şi „pânză", codindu-se de a ajuta talentele tinere, pline de avânt, care nu au la activul lor decât „calitatea" propriei lor arte, nu încă desăvârşită, *dar bogată în făgăduieli.*

Un pictor a cărui esenţă este „sensibilitatea" şi una de nuanţă cu totul deosebită, este *Sorin Ionescu.* Domnia-sa posedă sensibilitate de cea mai fină speţă, care însă „ca un cântec în surdină" e anihilată într'o adunare, unde fiecare caută să zbiere, ca să fie mai tare auzit! De aceea, tablourile lui *Sorin Ionescu* trebuesc văzute unul câte unul.

Imi vine'n minte că rezultatul la care a ajuns *Sorin Ionescu* e tocmai cel către care ar fi tins *Dem. Berea* în pictura sa. Acea învăluire, extremă nuanţare, impalpabilă atingere a pensulei ca în cutia de chibrituri din natura moartă cu gălbenuşi... devine în penelul fostului oaspe italian ezitare, acumulare de culori dulcege, sau în cele închise îmbâcseală, gaură'n pânză. Acel „sfumato" drag lui *Tranquillo Cremona,* pictor italian, pentru care, domnişoară de pension, am avut — din păcate — şi noi o slăbiciune, trăeşte *înobilat* în pânzele lui *Sorin Ionescu* şi ar voi să şi arate viţile numai în unele desene pictate de domnia-sa, prea vătuite, vaporoase până la inconsistenţă. Sunt, dealtfel, prea multe desene în tuş, acele reuşte ca fermecătorul interior al palatului *Vorontzoff* ne despăgubesc cu prisosinţă, de celelalte.

Expoziţia domnului *Adam Bălţatu* arată omul pe deplin în posesia mijloacelor sale, a meşteşugului său. La domnia-sa nu întâlneşti stângăcii, totul este aşa cum trebue să fie, folosind contrastul de deschis pe închis, cu maximum de putere. Obiectul e redat sub aspectul său obişnuit pe înţelesul tuturor, cu aruncături de pensulă şi licenţe scrupulos dozate, pentru a nu supăra pe nimeni. Regăsindu-şi fasanul, ulcica şi tomata pe care le ştie şi le cunoaşte, amatorul admiră, iar publicul e mulţumit.

Intre frumoase peisagii din oraşul său natal elevăm poarta boerească din Huşi, iar din Capitală, semnalăm *cu deosebire* un colţ în strada Antim pe tabloul cu Nr. 40.

Un fapt îmbucurător. Infine, pictorii se uită în jur, pictându-şi ţara şi locurile mediului românesc, e un pas admirabil înainte. Rămâne acum să încerce şi „transpunerea" lor, să stilizeze, *interpretând,* nu numai întruchipându-le *aşa cum le văd.*

DAN BAJENARU şi-a ales nenumărate subiecte din mediu rural, din care a pictat numeroase şi cam mohorîte pânze, vădind aceleaşi bine cunoscute calităţi de pastă în cea mai mare parte a tablourilor. Ne oprim în special în faţa nudurilor, subiecte pe care ştie a le trata d-sa şi în faţa reuşitului şi argintiului peisaj de pădure. In schimb, este cu totul la largul său atunci când compune în mic, o decoraţie murală. Ne dăm seama cât îl stinghereşte natura şi cum dă tot ce poate, atunci când transpune.

ELENA ANTON Ţărăncuţă cosând

Şi doamna ECATERINA CRISTESCU DELIGHIOZ are apreciabilă cantitate de lucrări, în care, naturile moarte, peisajele şi figurile şi au locul de frunte, împărţindu-şi între ele calităţi de culoare, desen şi compoziţie. Ne atrag frumoasele însuşiri din portretul doamnei cu fetiţa, al cărei trup este aşa de bine întruchipat, precum şi vederea dela şosea, fără să uităm diferite flori şi naturi moarte, interesant pictate şi văzute.

Incheiem, semnalând pastelurile — pe plan ilustrativ — dar cu foarte simpatice însuşiri, ale binecunoscutului caricaturist B'ARG la *„Universul".* Domnia-sa, ne-ar aminti de STEINLEN în grupurile de copii şi în „tipii" creionaţi umoristic de domnia-sa. Florăresele, mici purtători de gazetă, sunt înfăţişaţi cu dragoste. Nu are decât două bucăţi după natură, restul tot este compus, inventat. Acele două bucăţi, un peisaj şi o fetiţă în genunchi, sunt particular de bine realizate.

LUCIA DEM. BALACESCU

Din viața lui George Mihail-Zamfirescu

BOEMA...

La 24 August 1918 — nu împlinise douăzeci de ani — îi apare prima poezie „Versurilor mele", în „Literatorul" lui Alexandru Macedonsky.

De atunci, duminical, ia parte la adunările cenaclului din calea Dorobanți 23.

Despre salonul în convoare și draperii albastre, cu tablouri rare, jilțuri, parfum de roze, raze de lună cernute prin ferestre, cu candelabre a căror lumină învăluia încăperea într'o pulbere de aur, despre nopțile petrecute, acolo, în atmosfera de vraje, pe treptele tronului cu baldachin, la picioarele bătrânului maestru, George vorbea întotdeauna cu evlavie.

Alexandru Macedonsky îl iubea cu dragoste de părinte și... am în față câteva din scrisorile lui:

Scumpe tinere,

Mi-ar părea foarte rău să fii bolnav, căci nu te-am mai văzut. Dă-mi te rog știri despre dta sau vino pe la mine cât de curând.

Al d-tale din inimă și care îți urează un viitor demn de un tânăr înțelept cum ești.

Alex. Macedonsky

1918 Sept. București

C. Dorobanți 23

și alta:

1918 Sept. Dorobanți 23.

Scumpe tinere,

Nu e nimic grav. Este cum văd, gripă spaniolă. Trebue să iei ½ gr. chinină seara și peste o oră ½ gram aspirină, iar noaptea pe la 2 3 altă ½ gram aspirină. Trebue să te înveleșți bine, să nădușești. Pune și mușțaruri pe piept, făcute cu apă rece, nu caldă. Pune — la nevoie — și pahare iar la nevoie mare, mare de tot, dacă ai avea junghiuri, două ventuze cu sânge. Bea apoi, ceaiuri fierbinți — cu rom dacă ai.

Țiu f. mult la d-ta și eu și noi toți și ne lipsești mult când nu te vedem. Curagiu! Va trece cu bine — sunt sigur. In 3—4 zile vei putea ieși — dar îmbrăcat mai gros.

Al d-tale din inimă,

Alex. Macedonsky

In Nr. 15 va fi o poezie de d-ta.

Tot el i-a spus: Gemy. Cald și muzical așa cum îl strigau odată prietenii. Gemi-Zam, semna poeziile publicate în „Literatorul".

Incep să-i apară versuri în „România Nouă" condusă de d. Ion Minulescu, „Cele Trei Crișuri", „Universul Literar" și în unele reviste din provincie.

In Noembrie 1920, adună în jurul lui o seamă de tineri și pune bază „Societății Tinerilor Scriitori Români".

I se părea că tinerii scriitori nu sunt îndeajuns de încurajați, n'au nicio ușe deschisă, un colț în care să se adune, să citească, să discute. Vroia, pornind odată cu ei, să câștige, prin meritul lor, locul și drepturile cuvenite.

Actul constitutiv e întărit cu stampila societății: un oval, în mijloc, o carte deschisă pe filele căreia e scris: „Prin noi înșine", apoi titulatura și ziua fondării.

De atunci, se adunau în fiecare Duminică, pe rând, la fiecare membru acasă, pentrucă societatea nu avea sediu. Citeau versurile sau proza scrisă, discutau despre ultima carte apărută sau cel mai apropiat spectacol văzut.

Nu uitau să aducă în buzunar, pentru „secretariatul" societății, hârtie, plicuri, peniță, sugativă, o sticlă cu cerneală, după cum aveau pe acasă.

Au venit alături de George o sumedenie de tineri. Poeți, nuveliști, romancieri, critici literari sau de artă, toți celebrități în prespectivă. Câți au rămas în literatură? Ori câți din ei au avut norocul și dârzenia să urce treptele lunecoase ale templului? Doi-trei... Restul? Oameni cumsecade cu burtă, chelie, mustăți, moșie, lanț de aur peste pântecul proeminent, inel cu piatră în degetul mic, blocuri, cai de curse și automobil, ori arhivari bătuți de soartă la cine știe ce instituție cu o droaie de copii gălbejiți și gângavi, nevastă înrăită de necazuri și cu obrajii prăjiți la mașina de gătit.

Printre cei de atunci era și D. G.

Trecea drept „frumos", întotdeauna ras proaspăt, cu sănătatea țipând în obrajii trandafirii, cu părul blond mereu pomădat, stăpân pe el, părea sortit să cucerească pământul. Era funcționar inferior la un minister și singurul care avea parale. Făcea versuri și urma cursul de canto la conservator.

Iată o întâmplare:

După o noapte, cum se pierdeau nopțile pe atunci: o cafea la „Terasă" sau la „Imperial", o raită prin Cișmigiu, până îi dădea paznicul afară, apoi la Șosea până în zori. (Intr'o seară grupulul hoinar prin Cișmigiu, s'a alăturat un băiat slab cu ochii numai iscoadă. Era în uniforma unui liceu din București și la subrat avea un teanc de cărți. L-au primit cu drag și l-au botezat: Bébé, fiind cel mai tânăr. Era C. C. neastâmpăratul și ziaristul de mai târziu).

Spuneau, cu glas tare, versuri. Știau cu toții:

„In cinstea ta cea mai frumoasă dintre femeile ce mint...", a d-lui Ion Minulescu, sau după miezul nopții, cu gesturi largi, spre orașul liniștit cineva declama:

„Adoarme Bucureștiul samsarilor celebri
„Și-al rozelor convoiuri de stârvuri parfumate
„Și'n calda 'nfiorare a liniștei senine,
„Anunță „Malmaison-ul" că-i nouptea jumătate...

de George Mihail-Zamfirescu, alții cântau romanțe vechi, iar câte un îndrăgostit părăsit de draga lui, plângea pe versurile lui A. de Herz:

„De ziua nunții tale...

Așa cu cântece și versuri, cu toate gândurile curate, fără niciun ban în pungă, cu sufletul oglindă stelelor, cuprinși de farmecul cu care luna îi învăluia sau oprindu-se grămadă lângă un perete, să asculte ca pe cine știe ce cântăreț vestit, minute de-a rândul, țârîitul unui greer, ori urmărind prin iarbă lumina verzuie a unui licurici, străbăteau pe jos orașul, dela un capăt la celălalt.

De multe ori, plimbarea se isprăvea la Institutul Medico-Legal. In zori, când gospodinele grăbeau, cu paporniețele în mână la piață, se opreau mirate că nu

GEMI ZAMFIRESCU

pricepeau dece sunt adunați atâția tineri pe scările „Morgăi".

Unul urcat pe treapta de sus spunea, arătând spre malurile murdare ale Dâmboviței:

„O, Dâmbovița nu e apă ideală
„Cu lebede sub lună și lotuși plutitori... *)

Ceilalți, așezați pe scări în jos, îl ascultau cu frunți plecate, ochi pierduți...

In dimineața aceia, li se făcuse frig. Arătau ca niște vrăbii zgribulite cu capetele ascunse în gulerele ridicate și mâinile în buzunare.

— Care din voi are acasă cafea?

— Eu.

— Mergem la tine.

Cel la care se invitaseră, stătea pe o stradă lângă calea Dorobanți.

Drumul l-au făcut pe jos, ca de obicei.

Au găsit acasă, la gazdă, cafea și zahăr. Nu aveau, însă, foc sau spirt. Cineva a spus:

— Vom face cafea la hârtie.

Adică, unul să ție de coadă ibricul, iar celălalt să pună sub el hârtii aprinse.

Propunerea a fost primită cu aplauze.

D. G. apucase ibricul, George răsucea hârtii rupte dintr'un almanah vechi, un al treilea întreținea focul. Ceilalți așteptau cafeaua.

Se făcuse în casă fum de nu se mai vedea.

D. G. atent, să nu dea cafeaua în foc nu băgase de seamă fumul. Numai când unul din ei a tușit, și-a adus aminte că-i tenor și are o voce de care trebuia să ne îngrijească

— M'ați nenorocit, ticăloșilor! Ce mă fac? La, si, si, fa, re, striga controlându-și glasul. Deschideți ferestrele, ori vă omor! Si, si, re do! Of! Și mâine am probă la Operă. Re, mi, fa. Nu merge... Să vă ia dracu' și să vă stea cafeaua în gât... Re, re, si... Eu plec... Și a ieșit, trântind ușa, în hohotele de râs ale celorlalți.

Cu tot fumul înghițit, proba de voce a reușit. Fusese primit în corul Operei. Apoi, în câțiva ani cântase câteva roluri bune. Nimeni, însă, n'ar fi crezut, în vremea aceia, că jovialul și cuceritorul tenor o să sfârșească prea repede, stupid: sinucidere? crimă? cine știe...

Printre începătorii cari publicau versuri pe atunci, era și o fată: F. G. Dorind să aibă lângă el pe toți tinerii scriitori, George a chemat-o la ședințele Societății.

Ea avea o slujbă la poștă. Acolo a găsit-o trimisul lui. Când i-a spus că vine din partea „poetului" Zamfirescu, fata a fost emoționată. Nu cunoscuse până atunci nici un poet. Citise, știa ce a scris fiecare, dar se ferise, întotdeauna, să-i cunoască. Versurile ei, le trimetea, în plicuri, diferitelor reviste, să fie publicate. Când venise cineva s'o smulgă din lumea ei, îi era ciudă, însă nu mai putea să dea înapoi.

Numai un gând îi încălzea sufletul. Trebuia să cunoască un om care — fără îndoială — avea acasă cărți și reviste multe, un birou așa cum își dorise în toate visurile copilăriei. O cameră în care scrie și în care trebuie să intri ca într'un altar și să vorbești în șoaptă, să tremuri de fericire când îți e îngăduit să atingi un manuscris, să desmierzi filele unui volum care închide în copertele lui înțelepciune, zbucium, durere, dragoste de oameni, de tot ce cuprinde pe Dumnezeu...

Se gândea, cum o fi?

I-ar fi plăcut să nu fie prea serios și... să nu aibă mustăți. (De ce își închipuia că un poet trebue să fie mustăcios? Intr'un album de familie, păstra o ultimă fotografie a lui Eminescu. Il înfățișa așa cum era în preziua întâmplării nenorocite din casa de sănătate a d-rului Șuțu).

Când l-a văzut înaintea ei, plăpând, înalt, cu sufletul întreg, cinstit, adunat în privirile vioaie, calde, învăluitoare, cu vorba blândă și prietenoasă, cu zâmbetul bun în colțul gurii de copil, a încercat un sentiment de mulțumire și mare siguranță.

A strâns mai tare la subrat pâinea caldă și neagră (se distribuia, după regimul cartelelor, din timpul războiului, funcționarilor dela poștă, gratuit, câte o pâine). Ea se ducea spre casă cu azima neînfășurată în hârtie și așa se oprise în fața omului ce nu bănuia că are în fața lui pe femeea cu care va împărți până la sfârșitul vieții colțul de pâine neagră și amară sau sfințita fărămitură de anafură parfumată...

IOANA MIHAIL

*) Mihail Săulescu

DIALOG DESPRE STIL

(Urmare din pagina I-a)

Scriitorul. — Intr'o zi, un prieten căruia îi spuneam că i-am citit cu interes un articol, mi-a răspuns: l-am scris în zece minute. Și a fost decepționat să vadă că nu admiram în vreun fel această performanță.

Soldatul. — Eu i-aș fi povestit anecdota lui Montherlant și a directorului societății „Radio Jeunesse".

Scriitorul. — Nu o știu. Vrei să mi-o spui?

Soldatul. — Montherlant, în drum spre Vichy, primește un telefon dela directorul Radio-ului care îi cerea un articol de o pagină și jumătate. Bine, răspunde Montherlant, și când vrei să-l ai? — Astăseară la opt. — Imposibil, n'o să am timp. — Dar nu-i vorba decât de-o pagină, o mică pagină, insistă celălalt. — Imposibil, repetă Montherlant. — Vă trimit secretarul, îi puteți dicta, propuse directorul. Atunci Montherlant, pe un ton tăios: Domnule, ca să scriu o pagină, am nevoie de o lună și jumătate.

Scriitorul. — Lecția a fost probabil zadarnică. Directorul Radio-ului, ca și cititorul de ziare nu pricepe decât improvizația, adică lucrul prost, rău făcut, scrisul așa cum se vorbește. Dar, odinioară se știa să se vorbească. Astăzi, ideea muncii, în ordinea spiritului, fiind cu totul nesocotită, nu se știe ce străduință extraordinară costă o frază bine făcută. Sunt uzate vorbele ca și monedele, dar se uită că e un lucru grav să fii nevoit să retragi cuvinte din circulație, fiindcă sunt prea uzate. Ceea ce are să se întâmple totuși, dacă vom continua tot așa.

Soldatul. — Și unde va putea fi găsit punctul care ne va servi de sprijin spre a încerca un nou elan, adică elanul mereu vechiu, care după tine e sufletul oricărui stil?

Scriitorul. — Tocmai aceasta mi-ai arătat prin propriul tău scris: condițiile unui stil. Le văd întâi în viața ta, acest spirit de echipă în fața morții. Ce formă a necesarului ar fi mai sensibilă, mai imediată decât moartea, în ciudata dezordine a bătăliilor care nu e, în fond, decât o voință de ordine. Această înaltă supunere prin care încerci să învingi ineluctabilul printr'o ordine — e stilul vieții soldatului care apare în scrisul tău.

Soldatul. — Pentru oricine nu a pierdut în larma orașelor, sentimentul adânc a ceea ce este important, spiritul de echipă îi va da satisfacții depline, el va începe să viseze la o ordine care n'ar fi decât strategia bătăliilor tradusă în termenii păcii.

Scriitorul. — Mă faci să mă gândesc la Proust. S'au spus multe lucruri despre stilul sau mai degrabă despre lipsa de stil a lui Proust, dar mi se pare că secretul lui constă în aceasta: el se găsește la capătul opus al oricărei forme de ordine, în această regiune a visului, în care sentimentele se înfățișează în același fel ca și revoluționarii cari s'au năpustit la asedul Bastiliei.

Soldatul. — Da, o mulțime dezordonată, prima imagine a cohortelor democratice. Grija scriitorului de a nu pierde nimic din mișcările acestei mulțimi, i-a salvat totuși, într'un fel, stilul.

Scriitorul. — Insul, care nu se mai simte solidar cu o ordine oarecare poate, în aparență, să aleagă la întâmplare, un stil sau altul, ca și Proust în exercițiile sale care erau pastișe. In cele din urmă, el optează pentru maniera memorialistului și nu vrea să fie decât Saint-Simon al timpului său. In realitate el e memorialistul visului. Dar, se vede totuși nevoit să invente o ordine, aceea a familiei Guermantes. Acest individualist perfect nu-și poate călăuzi visul decât în cadrul unei societăți care e la polul opus al propriei sale anarhii lăuntrice.

Soldatul. — Stilul ar fi deci esențialmente o ordine; dar în ce fel pregătită?

Scriitorul. — Făcându-se ceea ce feci tu, contrariul adică, de ceea ce făcea Proust. Să nu vezi cu condeiul în mână sau urmărind dansul pânteculul imaginației, ci să vezi cu ochiul larg deschis, adevărata mișcare a conturelor lumii. Să descrii ceea ce este. In douăzeci de ani, școlarii de liceu nu vor mai avea să descrie incendii pe cale nu le-au văzut vreodată, ci lucruri tot atât de simple și de complicate cum sunt un arbore, o casă, un cal sau o mână omenească. Cei cari vor vrea să fie luați în serios, fie ei ziariști sau scriitori, vor scrie cu o precizie din ce în ce mai mare.

Soldatul. — Tocmai precizia aceasta o lăudai la mine, adineauri.

Scriitorul. — Da, exactitatea necesarului, frumusețea mișcării adevărate, cuvântul *necesar* și *potrivit*, în consecință.

Prima condiție a oricărui stil este să se înceteze *de-a mai face totul din vorbe.*

Soldatul. — Și astfel vor fi neapărat regăsite virtuțile clasice: claritatea, simplitatea, adevărul.

Scriitorul. — Adaogă *Frumusețea*, ea nu vine decât în al patrulea loc, cu toate că este aceea care comandă claritățli, simplității, adevărului.

RAINER BIEMEL

Doi mari scriitori finlandezi:

Aleksis Stenvall Kivi și Frans Eemil Sillanpää

Cei doi scriitori finlandezi pe care încercăm să-i prezentăm cetitorilor români, sunt socotiți a fi cei mai de seamă din întreaga viață literară a Finlandei. Mai mult chiar, subiectele cărora s'au dedicat fiind aceleași: mediul în care trăiesc, îi apropie, ușurând astfel studiul comparat al operei și existenței lor, deși Kivi a fiustrat secolul al XIX-lea, iar Sillanpää epoca noastră.

Atât viața lui Kivi, cât și a lui Sillanpää, precum și opera lor, cer să fie cunoscute de publicul românesc, deoarece ambii au note comune de mare intensitate ca subiect și fel de a trata, cu scriitorii noștri din epoca zisă a Sămănătorismului și chiar după el. E drept că în Finlanda n'a existat un curent în acest sens, dar faptul că Finlanda a fost și este o țară numai de țărani și mai ales dacă se ține seama că nașterea și efloarescența spirituală a poporului finlandez se leagă strâns de împrejurările geo-politice: stăpânirea suedeză și apoi rusească, se înțelege de ce toți scriitorii finlandezi ai secolului trecut și cea mai mare parte a celor din secolul al XX-lea, și-au trag isvoarele inspirației lor numai din viața țăranului finlandez. Țăranul finlandez cu ceea ce are bun și rău, ca orice țăran, a constituit nu numai singura sursă de alimentare a scrisului, — oraș în sens occidental nu există, iar cele câteva porturi mai răsărite erau populate de Suedezi, — dar și refugiul și în acelaș timp spiritul afirmării spirituale a Finlandezilor.

Copleșiți de superioritatea creatoare a Suedezilor și de prestigiul trecutului acestora istoric și literar, Finlandezii nu aveau ce să opună în lupta lor, întreprinsă împotriva suedezării limbii și vieții spirituale, decât pe țaranul finlandez, cu limba și complexul lui de viață. Scriitorii finezi se apleacă cu grije și multă înțelegere asupra satului, mai ales că majoritatea erau de obârșie țărănească, folosindu-l în lirică, în proză și teatru. Literatura finlandeză de început, tot secolul al XIX-lea și prima decadă a celui următor, e pur țărănească. Dacă s'ar întocmi o statistică a subiectelor din producțiile literare, pentru epoca dela 1840 până la 1940, s'ar vedea că mai bine de 80% au satul drept cadru și acțiune. De altfel, nu-i de mirare că cele mai reușite drame și romane sunt cele inspirate de sat.

Așa fiind, se poate afirma că ar exista, într'o oarecare măsura, un paralelism între începutul nostru literar și ce finlandez. O situație socială asemănătoare, pentru jumătatea secolului al XIX-lea, face să se găsească note comune și chiar o apropiere remarcabilă între acești doi scriitori și unii Romani, ca de pildă Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu.

Indeosebi Rebreanu cu al său „Ion", pe cale de a fi tradus în limba fineză, se alătura de F. Sillanpää, autorul romanului „Sfânta mizerie", tradus în limba franceză de Jean L. Perret, iar Sadoveanu de Kivi, cu al său „Șapte Frați", cel mai reușit roman și unul dintre cele mai remarcabile din întreaga literatură fineza. Și acesta a fost tradus de același, în limba franceză (1926) și publicat în colecția „Le Cabinet Cosmopolite".

*

Aleksis Kivi, pentru care Lucian Maury are cuvinte de laudă ce nu se rostesc și mai ales nu se scriu atât de des, s'a născut la 10 Octombrie 1834 în satul Palojoki, regiunea Nurmijärvi, la limita interferenței suedezei cu fineza.

Familia se numea Stenvall — era deci Suedez, — deși cercetătorii literari ai vieții lui Kivi, afirmă că s'a putut reconstitui arborele lui genealogic pe ultimele două secole și nu s'a aflat nici un strămoș suedez.

Astăzi, Aleksis Stenvall e cunoscut de toți sub numele de Aleksis Kivi, Stenvall fiind uitat și acoperit de gloria pseudonimului Kivi.

Originea îi este foarte modestă, tatăl său era un biet tăietor de lemne, sărac, incult și pe deasupra cu darul beției. Această patimă ucigătoare în Finlanda, a moștenit-o și fiul său, care a mai primit dela tatăl său, datorită tot alcoolului, o constituție foarte șubredă, anemică și atinsă de o maladie îngrozitoare.

Kivi și-a sfârșit viața nebun, după ce a petrecut vreo doi ani în ospiciu. Singura mângâiere a cămătului era mama lui, o femeie superioară față de ceea ce e viața unui sat, energică și cu înclinațiuni spre pietism.

Familia Stenvall se putea lăuda că este singura care are Biblie, din tot satul. Influența religiei se va face simțită în toată opera lui și mai vârtos în romanul „Șapte Frați", adânc impregnat de pietism și cu accente religioase.

Intocmai tuturor fiilor de țărani, Kivi a hoinărit singur sau păscând vitele, peste câmpiile, mlaștinile și pădurile de pini și mesteacăn care alcătuesc pe-sajul tipic fiinlandez. Anii aceștia și-au încrustat adânc impresiile în sufletul lui Kivi. La vârsta de douăsprezece ani, e trimis la Helsinki, să învețe carte suedeză, prilej nimerit pentru a intra în contact cu marii scriitori ai lumii. Anii l'ceului au fost penibili, din cauza asprimei privațiunilor îndurate și a chinurilor spre care-l împingea constituția lui slabă. Foamea, un flagel răspândit în Finlanda secolelor trecute, l-a torturat și pe el, obligându-l să întrerupă studiile și să se întoarcă acasă. Liceul l-a terminat abia în anul 1857, când avea 23 de ani. Impotrivindu-se dorinței mamei lui, care voia să-l vadă preot, el s'a înscris la Universitate, unde a urmat până în 1865, tot cu întreruperi. In timpul studiilor universitare, a citit cu pasiune pe Dante, Cervantes și Shakespeare și tot acum dă lumini prima lui operă „Kullervo" (1864), o dramă cu subiect din Kalevala. Fiind mai mult lirică și epică, îi lipsește ceea ce este în primul rând necesar unei piese de teatru: nu-i scenică. După „Kullervo" a urmat o comedie foarte reușită „Pantofarul satului", care figurează și astăzi în repertoriul teatrului finlandez.

Viața tot mai aspră, lipsurile, boala, și mai ales patima moștenită pentru alcool, îl ruinează. Crizele de nervi se succed tot mai des și numai grația divină îl scapă dela un sfârșit prematur, trimițându-i în cale pe geniul bunătății și al dragostei, pe Charlotte Lönnqvist care deși suedeză și neînțelegând o boabă din opera finezâ a lui Kivi, îl ia la ea (1863), îngrijindu-l și oferindu-i posibilitatea să dea cele mai valoroase opere ale existențe, sale și îndeosebi capodopera literaturii fineze „Șapte Frați".

In 1870 boala s'a agravat și înnebunind, Kivi a fost internat într'un ospiciu la Helsinki.

Moartea neîndurătoare cu suferințele muritorilor, s'a lăsat așteptată până la 31 Decembrie 1872, când i-a adus celuia care se numea Aleksis Kivi, liberarea de durerile pământești și o nouă viață fericită ca și anul care începea. Când a murit n'avea decât 38 de ani. Scrind aceste rânduri, gândul mă duce la strania coincidență biografică cu Mihail Eminescu.

*

In 1870, cu puțin înainte de a trece în lumea celor cari sunt absenți cu mintea la cele ce-i înconjoară, Kivi a dat lumini opera lui cea mai de seamă „Șapte Frați", roman la care a lucrat timp de nouă ani și pe care fără îndoială că nu l-ar fi putut sfârși dacă Charlotte Lönnqvist nu-i acorda azil.

Romanul „Șapte Frați" este o frumoasă epopee dialogată a vieții câmpenești și țărănești. In paginele ei apare țăranul finlandez cu tot tezaurul lui fizic și psihic, cu tot humorul, cu toată colțuroșenia și cu toate defectele și calitățile lui. S'ar putea afirma că dacă vrei să pătrunzi întreg complexul țăranului finlandez, e neapărat necesar și în acelaș timp suficient, să adâncești romanul „Șapte Frați", această operă îmbibată de religiozitate și accente biblice, dar în care și Cervantes și Homer s'ar recunoaște cu ușurință.

Subiectul, în câteva rânduri, este acesta: șapte frați, fiii unui fermier din Jukola, cam leneși și dispuși să hoinărească, sătui de morala satului, dar mai ales de a preotului, care toată ziua îi cicălea, spunându-le că nu trebue să lase în paragină moșia părintească, se hotărâsc să se retragă în mijlocul unei păduri neumblate și acolo să ducă o viață liberă — după pofta inimii lor, — în care aventura, neprevăzutul, nevoia zilnică, elementele naturii și spiritul lor să se înmănunchieze oferindu-le putința trăirii pe un plan în care irealul se interferează cu realul. După o convețuire plină de peripeții, ei se împacă cu satul, cunosc femeia, elementul esențial al reconcilierii și al începerii unei vieți în cadrul soc etății și readuc la vechea prosperitate ferma părinților, devenind factorii cei mai de seamă ai satului.

Intocmai multor opere de seamă, „Șapte Frați" n'a fost deloc bine primită. Indeosebi August Ahlqvist, poet și profesor la Universitate, a atacat cu o furie sângeroasă această operă, acuzată că aduce pe primul plan uritul, instinctele primare, vulgarul și atâtea alte elemente cari constituesc esența sufletului și a caracterului țăranului finlandez. Ahlqvist nu putea accepta această frescă aspră, vie, poate strident colorată, tare în tonuri, colțuroasă în forme, dar adevărată, eternă ca și viața pe care o transpunea. Ahlqvist voia niște țărani gen Alecsandri sau Grigorescu, diafani, nenaturali, pe când Kivi a creiat tipi ca Ion și alți frați de ai lui rupți din glie.

Ahlqvist e un nume reținut numai de istorii literare și memorizat de studenți la examene, pe când Kivi trăiește în sufletul Finlandezilor, amintindu-le că ei nu sunt altceva decât fiii acestor „Șapte Frați".

(Despre Frans Eemil Sillampää, în nr. viitor).

HORIA OPRIȘAN

Insemnare

Am amurgit într'un sat — nici nu știu cum îl cheamă.
Pe aci nu ninge niciodată. Pomii parcă sunt de aramă.
Oamenii sunt triști, n'au cunoscut clipele bucuriei;
Cu câteva zile 'nainte, ruși le-au luat pentru totdeauna [copiii.

Mă gândesc la ai mei: ce fericiți sunt acolo departe
Unde nici cântecul nu le pomenește de moarte,
Unde nici durerea, unde nici o 'ntristare
Nu le întunecă strălucirea de soare!

Săracii oameni, sărace nesfârșituri de lut,
Ce-ați văzut voi din lume? Ce-ați cunoscut?
Ehei, sclavilor, neagră și fără Dumnezeu Rusie,
Știți că dincolo de voi, e numai cântec de veselie?

VIRGIL CARIANOPOL

Anapskaia, 28 Noembrie 1942.

Scrisori făr'de noroc!

Fetiței căpitanului Gheorghe Ștefan

Ochii mei, scrisori făr' de noroc, de câte ori n'au lăcrămat!...
Ochii mei stinși de lumină, orbiți de pământ, privitu-v'au atât!
Scrisori!...
...Scrisori sortite să rămâneți făr' de răspuns... Scrisori!..
— Știi tu, fetiță cu părul asemenea alamei dela cartuș,
cu ochii de cer și obrajii, măr roșu, copt de toamnă,
cu mânuțele lipite, rugându-te seara, la icoană,
cum cel ce tu i-ai buchisit, când a fost să moară
șoptit-a deabia auzit: — „Fetița tatii dragă!..."

— Cum să-ți scriu eu asta?
Cum să răspund scrisorii 'n care gândurile-ți albe
s'au adunat drum cântat de îngerii tatei?!...

— „Să știi, tată drag, că eu mă rog pentru tine".

Copil fără de tată,... scrisori făr' de noroc!...

EUGENIU V. HARALAMBIE

Zăvor

Inchide geamul bine, obloanele să 'nchizi.
Ce-ai tu cu noaptea Romei,
Cu luna izvorîtă din limpezimi de zări?

Oprește-ți ochii minții.
Dorința stă plecată cu mâinile pe pleoape.

(Ce comic saltă gândul
Din teamă 'n altă teamă de-a nu mai suferi...)

E camera aceiași și nimeni în lăuntru.
Doar cărțile 'nceputе și toate nesfârșite.

(Tu taci ispită strânsă într'un unghier de gând...)

Ridic din umeri, noapte.

Inchide geamul bine și ferecă dorința.
Obloane e sunt trase.
Ce-mi pasă mie, Romă,
De luna izvorîtă din limpezimi de zări.

OTILIA GHIBU

Cronica literară

SHAKESPEARE: Regele Lear
(Editura Fundațiilor Regale)
ERNEST VERZEA: Alter ego
(„Bucovina" I. E. Torouțiu)

In materie de traduceri din literatura mondială mai avem cale de făcut până vom putea spune, cu modestia cuvenită, însă și cu acea nu mai puțin cuvenită satisfacție, că, înfine, ne-am pus la punct ,căci, în materie de traduceri din ceeace literatura mondială are mai de preț obstacolele câte se ivesc și frâng, deseori, râvna până și a celui mai entuziast translator sunt mult mai multe și mai renitente decât se pare.

E, mai întâiu, lipsa omului potrivit pentru munca potrivită, căci nu poate fi bun traducător cine nu cunoaște, până în cele mai intime asounzișuri, structurile expresive ale limbii din care traduce, stăpânind în plus și în aceeași măsură, și cele ale graiului în care face traducerea. Este, în rândul al doilea, gratuitatea enormului efort pe care-l prestezi, căci, deobiceiu, traducerile adevărate vin cu mult în urma avalanșelor de adaptări, transpuneri și rezumate câte servesc interesele pur comerciae ale edițiurilor sau ale altor întreprinderi. Și este, — nu mai vorbim de cortegiul tuturor acelor mici și mai mici mizerii pe ne contingentează dorințele și putințele, — inevitabila necesitate de a da, dela generație la generație, câte o nouă versiune operei pe care tu, națiune cultă, ți-o păstrezi neînvechită și neumbrită în rândul bunurilor omenești permanente.

Unde mai pui faptul că focul nu poate fi luat din cer decât de mâni asemenea focului. De aceea te simți dator să fericești concursul de împrejurări care asigură din toate punctele de vedere realizarea unei traduceri bune. Și nu mai puțină atenție se cade să-i dai aceluia ce o realizează.

Shakespeare sau mai precis, câteva din piesele cele mai celebre ale lui Shakespeare, — e și aceasta un fel de a vorbi când te lauzi cu modestele tale cunoștințe din opera genialului William, — au mai fost traduse în românește.

Cel dintâiu însă, care, — în calitatea d-sale de profesor universitar de engleză, dar, nu mai prejos, în rara d-sale calitate de mare scriitor român, — a pornit la o traducere metodică și nu ne îndoim, integrală a operei enigmaticului autor al celor 37, deopotrivă de geniale, piese, este d. *DRAGOȘ PROTOPOPESCU.*

D-sa este omul potrivit pentru munca potrivită — d-sa are la dispoziție o editură neahtiată după câștiguri și d-sa se găsește ca nimeni altul, în culmea acelei maturități ce-i permite să presteze o faptă înțeleasă și prețuită, în egală măsură, de cetitorul contemporan cât și de cel ce va veni.

REGELE LEAR, traducerea de curând apărută la editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, evidențiază, în mod prea abundent, toate posibilitățile de mare traducător ale d-lui DRAGOȘ PROTOPOPESCU.

D-sa este primul traducător care luând, cu înfiorare de poet, textul shakesperean, nu-l sărăcește prin transpuneri facile, monocrome, banale. D-sa este cel dintâi traducător român care caută și găsește echivalentul cel mai bun, dovedind că și'n idiomul cinstitului plugar dela Dunăre există și se pot obține graiuri sufletești încăpătoare chiar și pentru exuberantul Shakespeare.

Și, d-sa, subliniem cu deosebire faptul, nu se îndepărtează nicăieri, dela spiritul limbii românești, ferindu-l de toate barbarizările așa de ispititoare și respectându-i, — fără a cădea în vreo erezie antinoologistă, — toate caracteristicile. Traducerea d-lui Dragoș Protopopescu, este, — nu găsim alt termen de comparație, — traducere biblică: text accesibil tuturor românilor, deci traducere optimă, Nici tu „iz" de autohtonism forțat și atins prin vorbe de mult dispărute sau prin particularisme provinciale, nici tu stil pentru inițiați, ci limbă bună, pe înțelesul tuturora și limbă cum a scris-o Eminescu: clară și adâncă, sonoră și caldă, răscolitoare când trebuie să răscolească și plină de înțelesuri când trebuie să-ți spună, pe ocolite, ceva pe neplac.

Două exemple :

„Howl, howl, howl, howl ! — O, you are men of stone: — Had I your tongues and eyes, I'ld use them so — That heaven's vault should crack.. She's gone for ever!" (King Lear, actul V, scena a III-a), capătă următoarea echivalare în versiunea d-lui DRAGOȘ PROTOPOPESCU:

„Urlați, urlați, urlați, sunteți de piatră ? De ce n'am glasul vostru, ochii voștri, — Să fac de groază bolta să se năruie ! S'a dus.., s'a dus de-apururi...";

iară :

„When priests are more in word than matter: — When brewers mar their malt whit water ; — When nobles are their tailors' tutors : — No heretics burn'd, but wenches' suitors ' — — When every case in law is right; No squire in debt, nor no poor knight; When slanders do not live in tongues; — Nor cutpurses come not to throngs; — When usurers tell their gold i'the field; — And bawds and whores do churches build; — Then shall the realm of Albion — Come to great confusion: Then comes the time, who lives to see't, — That going shall be used with feet". (Fool, actul III, scena a III-a), următoarea transpunere:

„Când popii nu vor mai minți,
Crâșmarii vinul n'or stropi,
Pe rug în loc de credincioși
Când noi vedea-vom ticăloși,
Bogații ne-îndatorați
Iar nobilii din nou bogați,
Când legea lege va rămâne
Iar moda, modă până mâne
Când lumea nu s'o mai bârfi,
Iar hoții n'or mai huzuri,
Când n'om vedea femei stricate
Clădind biserici din păcate,
Atunci bătrânul Albion
Cuprins va fi de un ciclon
Iar tu porni-vei mai cuminte
Pumându-ți dreptul înainte".

Prin versiunea d-lui Dragoș Protopopescu, Shakespeare capătă cea mai bună haină românească rămânând, totuși, Shakespeare.

***

Deși se găsește la primul d-sale volum, poetul ERNEST VERZEA nu este, propriu zis, un debutant.

Nici unul din cele trei cicluri **(Friguri, Solfegii pentru fata Morgana și Elpelé)** ce constituie tripticul volmului ALTER EGO nu cuprinde bucăți de umplutură sau stângăcii inerente începuturilor. Ba, dimpotrivă, totul e așa de bine cântărit, curățat de zguri și bătut până'n amănunt'ele cele mai secundare ale detaliului, încât te întrebi, oarecum contrariat: „Dece ne sosește așa de târziu acest mesagiu, ultrarafinat, din partea unui ardelean pe care, să fie adevărat sau numai ni se pare, — l-am așteptat acu patru-cinci ani în urmă?"

Nedumerirea și întrebarea își au totuși, bunul temei, — căci poetul ERNEST VERZEA nu participă direct la lupta cu realitatea măsteră, nu înfruntă din poruncă ancestrală sau din revoltă actuală, potrivnicille vremelnice și nici nu se ia la trântă mocănească și dreaptă cu fățurile sau frumusețile firii. D-sa e castelanul retras, discret și suferind al propriuui d-sale turn de fildeș: „suferinței, poeziei sale adânci precum albastru nemărginit al cerurilor" sunt închinate versurile adunate'n volum.

Până și titlul de ALTER EGO sună ca o înstrăinare de lumea zgomotoasă, uneori vulgar de robustă, care atinge dureros sensibilitatea poetului aplecat peste miragii numai sufletești. O seamă dintre poemele d-lui ERNEST VERZEA le-am putut ceti în acea admirabilă pagină a doua a cotidianului la care lucrează d-sa. Prezentate izolat, nu se destăinuiau îndeajuns, plutind, oarecum, în abstract.

Sunt cărți de poezie pe cari le consumi ca pe o băutură oarecare „spre a te desaltera", — există cărți cu cari îți potolești, pe românește, setea (nu am vrut să spunem de două ori acelaș lucru!), dară mai sunt plachete sau nevoluminoase cărți de versuri pe cari le deschizi, din când în când, numai atunci când nu știe ce ți se întâmplă sau numai atunci când simți ceva sărbătoresc, duminical, în jurul tău. Îți arunci ochi, întâmplător, pe o pagină și aproape că nici nu-ți dai silința s'o citești: Poemul te adie ca un parfum de liliac, sau ca mireazma, depărtată, a unui brădet sau mestecăniș. E simți fără mai avea nevoie să-l înțelegi:

„Peste cântecele tale căptușit cu cer și lumină
Cutremurată se scutură liniștea
Ca o floare străină.
(Contrapunct)
Vreau un cântec înalt
Și subțire ca un delir de fum
rătăcitor...
Să se ridice sus,
Din drum...
Peste moarte, peste văl, să sboare lin,
Peste frunzișul anilor tăi,
(Interior)
Deschide ferestrele'n taină
Mâinile tale se-așternă albe
Deasupra ochilor mei,
Ca niște alge nocturne, bolnave,
Sub vraja unor cârcei de lumină
(Andante cantabile)
Uriaș trecutul se înalță alb ca un munte)
Peste golul prăbușit în ochii reci, agale
In frământarea zilelor mărunte,
Pașii prelinși albi, cu suspine florale
Pe cerul orb, lăcrimează în raza vechilor stele...
(Balada)
Norii s'au risipit,
Indemnând sufletul să se destrame și el...
Nicicând plutirea peste pe nu scutura amurgul,
Aproape de picioarele tale!...
Pline de ceață se vor scurge nopțile,
Odată cu durerile ce învăluie sufletul.
Țintuindu-l crud în timp,
Iar liniștea, marea liniște, îți va cuprinde tâmplele.
Plânsetul zăpezilor se topește însă,
Luminând primăvara cu frunzele cari ne sărută obrajii.
Eligia mută a apelor, îmbrățișând cerul.
Chiamă și ea din depărtări
Aromele vieții, purtate pe coama zănatecă a vântului,
Tainele cele mari ale morților,
Eternele svârcoliri în pământ!...
(Itinerar)
Aerul descântă blând din depărtări...
Văpae rece printre trestii,
Se lasă, ca un cântec vag,
Și stelele coborâte peste vânt, adie...
(Pustiu)
Eheil...
I-atât de departe primăvara aceea
Când prunii dădeau în sărbătoare,
Pe după zilele crestate banal în vreme
Și triste ca frigul ce ne scutură trupurile
In ploaia obositoare!...
Pruncii sărutau razele,
Spice în soare,
Legănați în năframele vântului
(Do major)
Rotunzi ochii mă privesc fraged.
Și mă așterne în iarba uscată
A sufletului tău,
Și în fiece clipă,
Bate gândul ca o aripă
Peste stelele călătoare
Pe care plopii le privesc
Inmărmuriți, Elpelé...
(Lumina)

Am citat mult. Am fi putut cita mai mult.

Nu pentru a ilustra curat-frumusețe, a versurilor d-lui Ernest Verzea, ci pentru frumusețea aceasta însăși.

Tehnicește, s'ar părea că autorul volumului ALTER EGO e fascinat de verslibristică. Nu este adevărat. Cine crede că e verslibristică nu are decât să încerce această „libertate". Să guste din ea și să se convingă cât de mult mai ușoare sunt strofele cu ritm și rimă clasice, acele strofe care înaintează ca un pluton în marș de paradă sau te duc cum duce calul de cavalerie pe recrutul încă neorientat în manej.

Versul așa zis liber pe care-l mânuiește d. ERNEST VERSEA e zicere pornită din strunele cele mai intime ale sufletului.

Minor ca gamă, extraordinar de discret ca finețe, împodobit cu toate caratele științei de a construi fraza lirică, unitar în cadrul celor trei cicluri, și de foarte bun augur, volumul ALTER EGO, e un început surprinzător.

TRAIAN CHELARIU

Turnu Măgurele

Orașul mic — pe brânci — ca un moșneag
Mă'ntâmpină în dimineața somnoroasă
Mirat: cum prinț îndurerat, pribeag,
Ai revenit de-acum, nu-și crede, hai acasă !

Și mă'nsoțește trist, pe acelaș drum :
Îi număr zilele cu atâtea fețe
Ce-a fost demult ce-a mai rămas acum :
Oraș cu bătrânețe, fără tinerețe.

E toamnă iar și peste străzi mereu
Mi-apasă gândul mare fruntea grea,
La fetele frumoase de liceu, —
Aici a'nflorit, în vers, durerea mea.

Pe seară drum spre tren, alte uitări,
Lumini în urmă, ard cu fum de lumânare,
Hamalul meu e'n gara cu plecări,
Ca paznicul din cimitir, dela intrare.

GHEORGHE BURDEA

Se scutură sufletul meu

Ascultă, în taină,
Cum pe-ale lumii ferestre,
Azi s'a deschis
Larga risipă de-orchestre
Topite în vis...
Din viscol, departe,
Sufletul meu de zăpadă,
Lin scuturat,
Cade ca într'o baladă,
Frumos și curat...
Copiii, prin iarnă,
Fug după el, să-l prindă
Proaspăt, pe mâini...
Ochii le sunt de oglindă
Și fără stăpâni...
Imi ning lângă vremea
Fără vre-o albă podoabă,
Sufletu'n zări
Peste grădini și pe stradă
Și pentru visări...
Inchide, Maria,
Ochii, din marea ninsoare,
Nu te uita...
Poate-ai simți cum mă doare
Tot sborul din ea.
Pe 'naltele vânturi,
Peste văzduhuri și creste,
Spulberă nea,
Viforul alb de poveste
Din dragostea mea...

FLORIN DUMITRANA

Catrene

PORTRET

Sub cerul gurii-i putrezesc ultate,
stătute ape verzi și alge rupte.
Cu ochi decolorați, lacune supte,
amar, zâmbește'n buzele crăpate.

MADRIGAL CREPUSCULAR

Te doare fruntea ? Soarele e rug.
Ucisă clipa s'a 'ncrustat în vreme.
Ți-aș da un semn, dar mâna mea se teme...
Am să-ți arunc o rază și-am să fug.

TU

Conturul brun... Fierbinte șold rotund.
Ți-e plină buza udă — apei, mai.
Fiori electrici și răcori de prund.
In soarele amiezii te-ai desvoltat floral.

OVIDIU RĂUREANU

CANTECE NOUI

Popas inactual

N'am uitat încă poesia adevărată.

Cu toate că ne lovim zi de zi de tot felul de producții mediocre, cu toate că înghițim săptămână de săptămână câte un volum, sau cel puțin o plachetă de versuri, undeva în amintire mai stăruește aburul fin al unui vers care nu vrea să moară. Zadarnic ne bombardează de aceea mediocrii făcători de rime cu „ofurile" lor și la fel de zadarnic ne apostrofează pe la răspântii mustățile lirico-bătăioase ale Cerberilor de carton. Trecem peste ei zâmbind, pentrucă inima noastră și preocuparea cea mai intimă nu o putem arunca străzii, ca pe-un ban ruginit pe care l-am găsit în noroaie.

Poesia a rămas în alte zone. In timp ce ignarii „creiau" versuri sforăitoare, puținii poeți rămâneau undeva în umbră, departe de sgomotul bâlciului care amenința să-i cuprindă până și pe ei. Nu e vorba de turnul de fildeș, ci de un bun simț poetic — dacă nu omenesc — care riscă din ce în ce mai mult să se piardă. Poeții de ultimă oră, aruncați în tărâțele arenei de-un instrument care seamănă cu toboganul, sunt în cea mai mare parte voci rachitice care nu au ce căuta acolo unde e vorba de har.

Dară să nu vorbim despre ei... Uitarea e cu mult mai puternică decât clipa și de bună seamă că va ști unde să-i arunce pe toți, cu un gest ceva mai mult decât hotărît — cu un gest definiiv.

*

Ne bucurăm însă oridecâteori avem prilejul să scriem și despre câte un alt poet, despre cei destul de puțini care au rămas credincioși uneltelor lor, vocației și unui destin care se pare să fie mai tare decât orice momeală...

De pildă, poetul Matei Alexandrescu. Domniasa este autorul unei destul de recente cărți de adevărată poesie, intitulată „VĂMILE VĂZDUHULUI". Din acordurile grave și pure ale acestui poet care a știut să rămână aparte, se desprinde nu suflu liric de cea mai frumoasă ținută. Rareori, în ultima vreme, ne-a fost dat să cetim o strofă mai aleasă, mai profund poetică decât acele stanțe închinate lui Don Quijotte.

Matei Alexandrescu n'a rămas însă străin de sbuciumul vieții, ci l-a distilat într'o pulbere imponderabilă aproape, care plutește în filele întregului volum, ca o rouă a primăverii. Nu știm când s'a scris Poesia și nu ne interesează numai ritmul. Căutăm însă în meandrele ei o lumină și-un ton pe care să nu-l fredoneze lăutarii, pentrucă, departe de-a fi „orchestră de cartier", poesia trebue să fie simfonie. Și lucrul acesta l-a priceput, ca puțini alții, poetul Matei Alexandrescu.

*

Iată, se-apropie seara, îmi spun, lăsând la oparte sterilele sbateri de fiecare ceas. Ziua se curmă pe lampa mea, așa cum spunea Arghezi, și din raftul cu versuri vin înspre mine cărțile dragi. Am rămas oare vreodată mai singur decât în clipa în care scriu aceste cuvinte ? Nu știu și nu cred. Câteva cărți noui s'au adunat pe masa de lucru, dar poatecă niciodată n'am să mă pot apropia de ele. Rămânem numai marile noastre nostalgii, pe care nu le mai putem consuma.

Iată dece, din tristețea unui ceas de veghe alături de ceeace credem că e duhul adevărat al poesiei, trecând însă și prin schimonoselile urlate ale unor păpuși de cârpă, rămânem și pe mai departe aceiași.

Cu luna, cu stelele, cu apele mării și cu vântul.
Cu Poesia.

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Șt. B. Și răspunsurile : **Marius Dem., Done Il., P. P. Freamăt, L. Bas, T. Enescu, T. Anastasiu, P. F. Luc., N. Prisca, L. Delamureș, P. V., Tudor P. St., C. Răuț, V. Mârza :** Nu. **M. C. Pit :** Altele. **Șt. V. I. :** Da.

Cărți noui

„GRAFICA ROMÂNEASCĂ IN SECOLUL AL XIX-lea", de GH. OPRESCU

Grafica românească în secolul al XIX-lea *(volumul I) este noua lucrare a d-lui Gh. Oprescu, de curând ieșită din sub teascurile „Fundației regale, pentru literatură și artă" (București 1942). Studiul acesta este văzut de autor ca o întregire la* Pictura românească în secolul al XIX-lea. *lucrare publicată, după cum se știe, acum câtiva ani, în aceeași editură. Mai mult chiar decât în cazul lucrării consacrate picturii românești în veacul trecut, prin publicarea studiului* Grafica românească în secolul al XIX-lea, *d. prof. Gh. Oprescu are meritul pionerului, deschizător de drumuri și orizonturi noui într'un domeniu de cercetări în care totul era de făcut.*

Iată, cu proprille vorbe ale autorului, o sugestivă schițare a dificultăților neobișnuite pe care le-a întâmpinat și pe care a isbutit să le înlăture numai în parte spre a duce la bun sfârșit studiul despre grafica românească :

„Aproape nu există domeniu al vieții artistice, despre care să se știe mai puțin decât despre gravura și desenul nostru. De aceea, nu pot aspira să prezint un studiu definitiv: sunt nevoit să mă resemnez la acest rol modest dar desigur nu lipsit de utilitate. Și-a închipuit cineva, de pildă, ce s'ar întâmpla cu un istoric al artei franceze, care, în loc să se oprească la acei maeștri și la acele opere pe care le considerăm ca mai reprezentative, ar fi nevoit să analizeze toate lucrările, dar absolut toate, ale celor care au ținut vreodată o pensulă în mână? Ce haos, câte posibilități de eroare! Este totuși exact cazul nostru. Ne găsim la acel stadiu al cercetărilor la care n avem dreptul să neglijăm aproape nimic, de teamă să nu trecem cu vederea ceva semnificativ sau simptomatic. Insă, să nu uităm, nu numai că nu există o clasificare, dar nu există nici măcar un repertoriu al operelor ce ar trebui examinate. In plus, cum e posibil să te orientezi printre colecții incomplete și neorânduite, printre lucrări pe care nu le știi decât din fotografii, ori după o vizită pripită, căci proprietarul lor este grăbit, și când nu te-ai putut uita la ele decât de departe, pentrucă se găseau deasupra unei mobile, la mai mulți metri distanță, și te jenai să ceri să fie date jos din cui".

Planul lucrării este conceput în două volume, dintre care primul studiază începuturile artei noastre grafice din prima perioadă, înainte de apariția lui Aman, cel de al doilea volum, urmând a se ocupa de a doua perioadă, dela întoarcerea în țară a acestui pictor și până în pragul veacului XX.

Expunerii cronologic-biografică, pe autori, care ar fi fost desigur cea mai indicată în cazul unor personalități artistice bine conturate, autorul i-a preferat un mod de prezentare mai atrăgător și desigur cel mai potrivit pentru materialul lucrării, anume acela al unei expuneri care studiază separat manifestările grafice, din punctul de vedere al tehnicei genului respectiv. Astfel, un lung capitol este consacrat lucrărilor în desen și aquarelă, în fiecare din cele două Principate. Apoi, un altul, litografiei, un al treilea gravurii în lemn, următorul gravurii în metal, iar ultimul litografiei, ca ilustrație de carte. Volumul mai cuprinde o bibliografie a lucrărilor citate, un index de nume de persoane și o tablă a planșelor, în număr de 113, reproduse în supliment la sfârșitul volumului.

„Grafica românească" se prezintă astfel ca o lucrare temeinic întocmită, cu o nesfârșită răbdare, cu toată seriozitatea științifică dar și cu dragostea de lucru bine făcut a cercetătorului și iubitorului de artă care e d. Gh. Oprescu. Prin această lucrare, ca și prin Pictura românească în veacul al XIX-lea, *d-sa își câștigă un drept ce nu l-ar putea fi contestat, la recunoștința nu numai a cercetătorilor specialiști, dar și a tuturor oamenilor de cultură dornici să cunoască trecutul artistic al acestei țări, care se poate mândri astăzi cu o strălucită școală de pictură autohtonă.*

D-na OLIMPIA FILITTI BORĂNESCU, lectoră la facultatea de litere din București, va termina în curând un roman de subtilă analiză psihologică, intitulat **„Sbucium"**, Fragmente din acest roman vor fi publicate în revistele literare, astfel că cititorii vor avea prilejul să aprecieze talentul nouei scriitoare.

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

pe luna Februarie (an. X, No 2) aduce, ca deobicei, un foarte bogat și interesant material, din care notăm : C. Rădulescu-Motru : Problema Logicei ; D. Caracostea : O frescă folklorică ; Perpessicius: Ion Alecsandri ; I. Valerian : Ochii fratelui de peste neguri ; Nicolae Roșu: Medicină și destin; Iulian Vesper: Isus ; George Putneanu : Balada cruciaților ; George Popa : Versuri; Vintilă Horia: De mortis ; Lucia Mantu : Schițe cu calici ; Constantin Kiriițescu : Specificul românesc și arta mișcării ; Eugeniu Speranția : Poemele cerului ; C. Dăianu; Șeherazada, etc.

Comentarii critice, cronici și note semnează : D. Marmeliuc, Ion Șiugariu, Gavrilă Iacoș, Mariella Coandă, D. C. Amzăr.

Din același număr, însemnăm:

SERGIU CRISTIAN

e trist ca un nufăr în O, frumoase elogii ! și nechează ca mânjii în Colind de Anul Nou, ceeace înseamnă că nu s'a descoperit încă. Citâm : „Iha-ha, plugule, plug ! — Ehehe, mânați, mânați ; Plugul ară voi cântați !

I-a-ha, viorilor — Slavă duceți slăvilor ! — E-he-he, mai trageți, măi Brazdă nouă printre văi ! — I-ha-ha, viorilor — Slavă duceți slăvilor !"

ZINA MACAVEU

nume nou, are trei poeme în proză: Păsări de vânzare, Nucul Bătrân și Un zbor fantastic.

Mai mult schițe de cât poeme, paginile d-șoarei (?), doamnei (?) Zina Macaveu aduc, într'adevăr, ceva înviorător în literatura noastră feminină.

D. EUGENIU SPERANȚIA

încearcă, în **Poemele Cerului,** introducerea hexametrului în poezia noastră E o încercare foarte riscată, cu toată frumusețea poemelor rezultate din această luptă cu prea monotomul, pentru urechea românului, ritm al Iliadei și Odiseei. Hexametrul are, pentru noi, ceva de beton armat sau de motor solid. Ascultați:

„Svonul de piatră, ivit din nu știu ce negre adâncuri — Tainicul drag și-a turnat pe sbuciumul nostru zădarnic. Brusc înghețară pe glob stridentele voci ale urii.

Visul e singurul drum rămas nostalgiilor noastre".

Nu-l salvează nici rima:

„Cerul e inima mea și inima cea este Cerul — Una e întinderea lor și-aceleași le este misterul. — Nu mă apasă la fel durerea și noaptea și dorul? Nu-s de opotrivă pribegi, pe lume, și visul și dorul?" Ne referim, bine înțeles, la versificație, — la tehnica versului, și nicidecum la fond.

Experiența d-lui Eugeniu Speranția rămâne, totuși, o foarte instructivă experiență.

AUR DE INTUNERIC,

mult așteptatul volum de poeme petrolifere al d-lui *Constantin-Stelian* va apare zilele acestea de sub teascurile Institutului de Arte grafice.

Față de felul cum primul d-sale volum de același fel, *Pasteluri Petrolifere*, a fost primit de critică în unanimitate, acum patrusprezece ani, suntem încredințați că această nouă carte de versuri va constitui un eveniment de seamă în tânăra lirică românească.

ERRATA

In articolul „Estetica unor expresii poporane", de d. Vladimir Dogaru, articol publicat în n-rul trecut al revistei noastre — s'a strecurat o greșeală într'o frază pe care-o redăm corect mai jos : „Expresiile poporane au pătruns în operele scriitorilor culți, chiar și sub forma lor cea mai puțin artistică". Cititorii noștri au remarcat, credem, lipsa cuvântului puțin.

MĂRTURISIREA UNUI RENEGAT

– nuvelă inedită –

de ION MINULESCU

Il întâlnise pe țărmul canalului La Manche, într'o vară când urîtul îl gonise din Parisul pustiu, spre mare.

Într'o după amiază, Andrei Băleanu se coborîse să-și bea ceaiul în grădina de iarnă a hotelului. Five-o'clock-urile hotelului său erau renumite pe tot lungul coastei. In timpul verei, mai toate începuturile romanelor de dragoste porneau de acolo.

In jurul lui, o mare liniștită de capete — mai multe femei decât bărbați — și un miros adormitor de parfum de ceai și de rom. Era atâta eleganță în mișcările acestor mâini inelate, că ai fi crezut mai repede, că nimic nu se mișcă din tot ce vezi cu ochii și că totul n'ar fi decât un enorm tablou pictat de un nebun.

Alături de el, un tânăr vestejit înainte de timp, da drumul bucățelelor de zahăr, una câte una, în cele două pahare de ceai — unul al lui și altul al doamnei de lângă el — o doamnă mai în vârstă dar totuși destul de frumoasă pentru cei care țin cu orice preț să fie iubiți de cineva.

Curios lucru! Tânărul de lângă el îl privea ca și cum l-ar fi cunoscut cândva .Totuș, privirile lui, mai mult aruncate pe furiș ,îi dădeau să înțeleagă că n'are îndrăzneala să-i vorbească. Băleanu nu-și aducea aminte să-l mai fi văzut vreodată. Necunoscutul avea o figură suptă de neodihnă — părea un bolnav sculat cu sila din pat, dacă nu chiar un mort, uitat neîngropat.

Vorbea domol și prelung ca și cum ar fi silabisit într'o carte. Frazele lui aveau ceva din măreția stranie și mută a sfincșilor din deșert, iar ochii lui, singura scântee de viață ce-i mai rămăsese, îi sticleau din când în când, mai luminoși decât cele două smaragde ale inelelor.

Dar cum dela un timp privirile necunoscutului începuseră să-l exaspereze, Andrei Băleanu își întoarse capul de cealaltă parte a sălii, spre colțul în care șase țigani, îmbrăcați în haine roșii, își acordau viorile.

Un foșnet de mătase îl făcu să tresară. Tânărul împreună cu doamna în vârstă se sculaseră să plece. Străinul care avea aerul că-l cunoaște, îi aruncase un zâmbet prietenesc, însoțit de un gest cu care l-ar fi rugat parcă să-l aștepte.

Cine putea fi omul acesta de a cărui privire pătrunzătoare Andrei Băleanu începuse să se teamă?

In urma lor, se ridicase și el. Era hotărît să nu se mai coboare niciodată în grădina de iarnă a hotelului. Băleanu își putea bea ceaiul în odaia sa. Atmosfera acestor five-o-clok-uri îi părea prea înăbușitoare. Și afară de aceasta, nici mirosul florilor din sală nu-i plăcea. Îi părea că miroase a mort.

Într'o altă noapte — e noapte de altfel, în care nu se cunoscuseră încă — în salonul hotelului, nu mai rămăseseră decât ei doi.

Afară ploua și vântul bătea cu furie dinspre mare. Câteva globuri electrice luminau plaja pustie, acoperită de valuri, iar corăbiile pescarilor prinse în ancore și părăsite se înșirau pe coaste negre și murdare, ca niște cosciuge desgropate de curând.

Necunoscutul cu fruntea lipită de geam privea afară. Privea cu seninătatea unei statui de bronz, cu mâinile împreunate la spate, așa ca și cum n'ar fi văzut nimic, ca și cum nu s'ar fi gândit la nimic.

Marea crescuse până sub terasa hotelului. Sgomotul valurilor apropiate se deslușeau tot mai bine. Șueratul vântului nu le mai putea acoperi.

Necunoscutul, nemișcat dela locul lui, făcea impresia unui manechin de vitrină. La un moment dat, Andrei Băleanu îl văzu întorcându-se brusc, ca și cum ar fi avut ceva de spus. Salonul însă, afară de ei doi, era gol...

La un moment dat, își vârî mâinile în buzunarele pantalonilor și cu un zâmbet forțat de răutate — un zâmbet în care ceteai sarcasmul unei întregi rase degenerate, se apropie de fotelul lui Băleanu.

— Ertați-mă, domnule, i se adresă el. Poate că vă întrerup șirul gândirei... dar vedeți... eu sunt un om curios... Ași vrea să vă întreb și pe dv... Știți pentru cine se înfurie marea, când cei depe mal n'au nici măcar timp s'o privească...

— Mă gândeam tocmai la cei întârziați pe mare, îi răspunse Băleanu.

— La cei care se înecă sau la cei care scapă?

— Și la unii... și alții...

Răspunsurile lui Băleanu însă, nu-l mulțumiră de loc.

— Pe dv. nu v'a apucat niciodată furtuna pe mare?

— Nu.

— Sau poate nici n'ați călătorit încă pe mare?

— Nu încă!

— Păcat!.. Dv. nu pricepeți poezia mării...

Apoi după o pauză, și cu un zâmbet din ce în ce mai plin de răutate, continuă:

Ertați-mă că vă spun lucrurile acestea. Dar mie îmi place să spun adevărul chiar oamenilor pe care nu-i cunosc... Vreau să vă spun, că dacă nu pricepeți poezia furtunei, nu pricepeți nici muzica, nici dansul... nimic... Marea singură vă poate învăța totul...

In școală nu se prea învață multe lucruri. Nu-i așa? O să-mi răspundeți poate că la aceeași școală am învățat cu toții. E adevărat. Dar Dv. nu țineți să știți ceva mai mult decât alții?.. In cazul acesta, sunteți un om fericit și ca Dv. am mai întâlnit și alții... Mulți... foarte mulți.. Mie însă, nu-mi plac oamenii fericiți... Fericirea nu este un lucru de invidiat... Și animalele sunt fericite!...

Un sfert de oră mai târziu, un chelner cu ochii pe jumătate închiși de somn, le servea ceaiul amândorora.

Streinul pe care Andrei Băleanu credea că-l vede pentru oară, necunoscutul de a cărui privire începuse să se teamă, era un Român care aproape nu-și mai cunoștea limba. Și, stranie întâmplare, streinul acesta era Șerban Mușat, colegul lui de bancă în clasele primare.

Și-au acoperit fața cu palmele și câteva minute au stat nemișcați amândoi, privindu-și întunecatul gol din palme ca și cum ar vrut să pătrundă deopotrivă enorma noapte ce-i depărtise timp de un sfert de veac. Și parcă tot nu le venea să creadă ca după atâta timp Andrei Băleanu să fi rămas același ca să poată fi recunoscut pe dată, pe câtă vreme din Șerban Mușat, din băiatul frumos de altădată, să nu mai trăiască decât o umbră aproape ștearsă, fără viață, — o icoană tocită de buze și prăfuită de timp.

Și ce erau ei amândoi, un sfert de veac în urmă? Copii fără minte, visători naivi, artiști pretențioși și fără aureolă, care ceteau pe „Făt frumos din lacrimă" și declamau „Lacul" lui Lamartine. Pe tabla neagră însă nu se pricepeau să descurce cu tibișirul nici o simplă împărțire.

Într'o zi, Șerban Mușat îi făcuse lui Andrei Băleanu o destăinuire tristă. Părinții se hotărîseră să-l trimeată în străinătate. Școlile din țară nu erau potrivite vlăstarului unei familii care pe vremuri domnise în România.

Peste câteva săptămâni, Șerban Mușat plecase. Se sărutaseră atunci cu dragoste de adevărați frați și plânseseră cu lacrimi calde de copii îndurerați, căci până atunci nu plânseseră încă, iar despărțirea celor doi frați de visuri îi îndurera pentru prima oară.

De atunci trecuse timp.

In prima lună, Andrei Băleanu primise dela Șerban Mușat trei scrisori, în a doua lună numai o scrisoare, iar în a treia lună, nici una.. Și apoi și-au pierdut urma.

Așa este când pleci departe. Străinii îți sugrumă cu încetul amintirea celor lăsați în urmă, și clipă cu clipă, zi cu zi, an cu an, te înstrăinezi tot mai mult și tot mai străini îți par tocmai acei care-ți fuseseră mai dragi.

Și iată că după un sfert de veac se regăsiseră fără să se caute.

— Când te-am zărit în sală, mi-am adus aminte că te cunosc, îi declară Șerban. Ți-am făcut un semn că mă aștepți, fiindcă voiam să te întreb cine ești. Eram sigur că te cunosc. A doua zi am venit la ceai cu gândul că vei veni și tu. Ai lipsit însă. M'am dus atuncea la chelnerul care te servise cu o zi mai înainte, cerându-i informații despre tine... Ah!.. nu mi-ar fi trecut niciodată prin gând c'ai fi putut fi chiar tu... Și cu toate acestea „este adevărat... Dacă nu mi-aș fi uitat c'am trăit pe vremuri și în România, te-aș fi ghicit poate, imediat. Dar vezi... Mă gândisem la tot și peste tot, numai la noi, la prietenii din copilărie... nu!... Astă seară însă, când am dat ochii cu tine, am tresărit de bucurie ca și cum aș fi văzut venind spre mine un al doilea Crist. Și dacă nu ți-am spus-o imediat, parcă tot speram c'ai să mă recunoști și tu... Ah!.. Ce nebun sunt...

Și Șerban Mușat, după ce dădu cu desnădejde din cap, îi mângâe obrazul lui Andrei Băleanu și continuă:

— Te-ai schimbat și tu mult, e drept... Totuși, ție ți-a rămas ceva în figură, în priviri mai ales, ceva care n'are să ți se schimbe niciodată și care îmi va spune totdeauna că vei rămâne același. In timp de un sfert de secol, tu ai trăit așa cum trebuia, și ai crescut fără să te schimbi în altul... Tu ai rămas tot tu... Dar eu?.. Mă vezi pe mine?.. Mă vezi pe mine?..

Și în fața oglinzii, măsurându-se cu niște ochi încruntați ca și cum și-ar fi privit un dușman, exclamă:

— Ia privește-mă!... Cap de mort... mâini de schelet... Eu am murit de mult, așa de mult că aproape am putrezit pe de-a'ntregul... Nu? Spune... Ție nu-ți miroase a cadavru?.. Mie, da!.. Și dacă aș vărsa pe mine toate parfumurile din lume, același lucru va fi — tot parfumul morții mirosi-va mai tare...

Pe Andrei Băleanu, cuvântul „moarte" îl cutremura pentru prima oară. In momentul acela, fără să vrea, se gândea la romanul lui Oscar Wilde și în figura lui Șerban Mușat vedea parcă portretul lui Dorian Gray. I se părea lung, nesfârșit de lung, cu capul înfiorător de urît, un monstru viu cu ochii de smaragde și cu buzele de bronz... și cu cât îl privea, cu atât i se părea schimbându-se pe minută ce trece, în altul, tot altul decât cel care-i vorbea.

— Ce nebun sunt! se scuză Șerban Mușat într'un târziu. De ce ți-aș spune lucruri la care n'ar trebui niciodată să mă mai gândesc? Dar vezi tu... mi-am adus aminte de atunci, de când eram copii... Păcat!.. Păcat să ne înăbușim tinerețea așa de timpuriu și să ne grăbim moartea înghițind de bună voie pe fiecare zi câte un pahar de otravă — o zi mai puțin... Dar, ce vrei să fac? Tu nu poți pricepe cât este de dulce să mori așa, încet, pe nesimțite, să știi că mâine-ți este ultima zi și nerăbdător să sorbi și ultimul pahar!... Ah, ultimul meu pahar...

Și Șerban Mușat îl săgetă cu o privire așa de ascuțită, că Andrei Băleanu își închise ochii pe jumătate, în timp ce prietenul său din copilărie continua să se spovedească aproape mecanic.

— Ai venit la timp... Ai norocul că mă vezi murind. Ascultă!... Tu nu știi când ai să mori... S'ar părea că lucrul ăsta nu-l știe încă nimeni... Eu însă, îl știu... O să mor curând... Viața mea este calculată, zi cu zi, oră cu oră. Ba știu chiar ultima oră! Moartea mea n'are să întristeze pe nimeni. O să se petreacă la fel ca la o aniversare. Am să dau un banchet monstru, un banchet în cinstea morții mele și de față cu toți convivii, fără ca nimeni să bănuiască, voi goli ultimul pahar... Pricepi?... Ultima înghițitură va fi începutul celor fără de sfârșit.

Și Șerban Mușat își încheie fraza cu un gest larg și totuși plin de o supremă hotărîre.

In timpul acesta, la orizont, o dungă argintie se desemna din ce în ce mai strălucitoare ca și lama unui cuțit enorm ce ar fi plutit în aer. Începuse să se lumineze de ziuă. Vântul încetase. Furtuna se liniștise și marea își legăna răutatea potolită pe fâșiile enorme de apă ce se depărtau unele de altele cu zgomotul unor lanțuri ruginite.

După ce își dădură întâlnire pe a doua zi înainte de dejun, fiecare din ei o porni spre odaia respectivă.

Până atunci, lui Andrei Băleanu, vorbele prietenului său din copilărie îi făcuseră impresia aiurărilor interesante ale acelor oameni ciudați cărora mulțimea le zice nebuni — oameni rari, aproape dispăruți astăzi, filozofi necunoscuți, — obosiți de viață și totuși fricoși de moarte, rătăcitori singuratici din oraș în oraș, din țară în țară, nemulțumiți de tot și de ei înșiși chiar.

In dimineața aceea, Andrei Băleanu nu putuse închide ochii... Figura lui Șerban Mușat i se încrustase în minte ca o monogramă pe un inel. Incerca să se gândească undeva într'altă parte decât la prietenul său din copilărie. Dar gândul lui mai stăruitor decât oricând, rămânea pe loc, ca o piatră enormă de moară, pe care n'ar fi putut-o clinti.

Când s'a sculat din pat, obosit de nesomn, și-a simțit ochii umezi. Plângea fără să vrea pe ultimul vlăstar al acelei rase vechi și nobile, pe omul aproape putred, căruia nu-i mai rămăsese viu decât galeria cu portretele strămoșilor.

— Imi place că vii la timp, îl întâmpină Șerban. Atenția ta mă face să am toată încrederea în orice cuvânt al tău. Voi avea nevoie de tine, de un om sincer care să mă înțeleagă și care să mă iubească mult. Nu-i așa că tu mă iubești încă?... Nu?... Spune-mi... Am ghicit adevărul acesta aseară, tu ești fratele meu pe care nu vreau să-l mai pierd...

Se așezară apoi amândoi, unul lângă altul, în fața unei mescioare încărcată cu sticle de lichior.

— Ascultă, îi explică Șerban Mușat, eu n'am băuturi de cafenea. Tu trebue să bei ce-ți dau eu și să fii sigur că ambrozia zeilor nu era mai gustoasă decât lichiorurile mele.

Și Mușat începe să-i arate lui Băleanu fiecare sticlă în parte.

— Iată!... Aci am lichior de mirt. Ți se pare curios... Nu... Mie îmi place foarte mult. Miroase așa frumos!... Miroase a cadavru... Păcat că nu-i otrăvitor... Eu îl beau amestecat cu lichior de chiparoasă... Ah!... Ce miros comun... Miroase a vestală... Pricepi?... N'o să bem însă nici dintr'unul, nici dintr'altul... Aci am un lichior de crizantemă... Primul lui fabricant a murit chiar în ziua în care l-a gustat. Nenorocitul... A murit fără să-și dea seama ce mare bine procurase omenirii. Este otrava cea mai de preț, cea mai plăcută, cea mai nobilă!... Ai să vezi. Un păhărel nu-ți poate face nici un rău, fiindcă eu l-am diluat cu apă destilată. Trebue să bei însă o sută de păhărele ca să mori, și anume câte un păhărel la două săptămâni. Totul este calculat. Lichiorul ăsta omoară cu o exactitate de cronometru. Cel care i-a studiat efectele a fost cel mai mare om din vremea aceea. In cinci ani și-a omorît douăzecișidoi de servitori și fiindcă fusese dat în judecată și cât p'aci să fie condamnat, timp de alți zece ani de zile și-a continuat experiențele cu condamnații la muncă silnică pe viață. Tu-ți faci idee de ce înseamnă cincisprezece ani din viața unui om, închinați experimentării unei otrăvi?

Și după o scurtă pauză, atât cât să aprindă o țigare, Mușat continuă:

— Eu am băut până acum cincizecișișapte de păhărele. După cum vezi, am trecut de jumătate. Pe al cincizecișioptulea însă, îl voi bea azi, în sănătatea ta. Cred că îmi vei face plăcerea să bei și tu împreună cu mine. N'ai nici o teamă. Un singur păhărel nu-i otrăvitor. Și nici nu-ți închipui ce delicios este. Mâine ai să-mi ceri altul... dar mâine n'am să-ți mai dau. Dacă vrei, uite, un păhărel la două săptămâni. Altfel ai să mori prea curând...

Când l-a văzut destupând sticla și umplând păhărelele cu seninătatea unui cârciumar ce-ar fi turnat țuică, lui Andrei Băleanu i s'a părut că picioarele i se lipesc de covor, iar capul i se topește ca și un bulgăre de zăpadă strâns într'o palmă caldă. Gestul prietenului său din copilărie însă fusese hotărîtor și privirea lui atât de poruncitoare că Băleanu apucă păhărelul fără să tremure și ciocnindu-l cu al lui Mușat, îl goli dintr'o singură înghițitură.

Și Șerban Mușat avusese dreptate. Lichiorul lui era cel mai gustos din câte băuse până atunci, dacă nu cel mai gustos din toate lichiorurile ce se pot bea.

In seara aceea, după ce hoinăriseră dealungul țărmului, goniți de fluxul mării, se întoarseră la hotel spre miezul nopții.

Până atunci, Mușat nu-i vorbise decât de mare, de farmecul călătoriilor lungi și nesigure, când pleci cu teama de a nu putea ajunge la destinație și ajungi cu regretul de a nu fi naufragiat pe drum! Îi recitase apoi versuri din Baudelaire, cu vocea lui ciudată și egală ca o singură notă pe un violoncel, o voce obosită, venită parcă de sub pământ și de departe...

„O mort, vieux capitaine, il est temps!.. Levons l'ancre"...

Și brațul lui de preot păgân întins spre orizont în chip de rugă, dăduse parcă glas zărilor mute și vieții nisipului ce tremura sub picioarele lor, ca o barcă șubredă pornită cu ei, cine știe unde!..

Când însă Andrei Băleanu l-a întrebat „pentru ce?" Șerban Mușat l-a aruncat o privire înfiorător de încruntată, ca și o pedeapsă pentru vina de a nu-l fi putut încă pricepe.

Când a ajuns la hotel, Mușat s'a grăbit să-l ia de mână și târîndu-l cu el de-alungul coridoarelor, l-a dus până în odaia lui.

— „Pentru ce"? îl parafrază Mușat.

Și vocea unui condamnat la moarte ce s'ar fi spovedit, n'ar fi tremurat poate mai tare ca vocea prietenului său din copilărie, în momentul acela.

— Când ești singur pe lume, fără rude, fără prieteni, fără amantă care să te înșele chiar, când nici nu poți iubi pe nimeni, nici nu te poți simți iubit de cineva, pentru cine trăiești? Pentru tine singur... Nu?... Pentru tine, bine înțeles, fiindcă ești egoist și laș, ți-e frică să-ți tranteșți un glonț în creer și nu te înduri să pleci așa curând, căci totdeauna „prea curând" ți se pare oricât de mult ți-ar fi dat să-ți încălzești mortăciunea la soare. Primăvara îți amână sfârșitul până la toamnă și toamna, până la primăvară. Ești totdeauna ca o piesă de teatru anunțată și totuși neînceputâ încă... Tot așa ca mine. Pe mine mă plictisește viața cu lumea aceasta stupidă, în fond ca orice lucru fără rostul lui, păpușeriile societății jucate de maeștri nepricepuți, de niște capete strâmte, fără creeri, fără judecată clară și liberă, capete de maimuțe care nu fac decât ceea ce văd la altele, unele mai stupide și mai fără sens decât celelalte... Intr'o vreme, mă iubea toată lumea și tocmai faptul ăsta mă înrăia și mai mult. Știi de ce mă iubeau? Unii fiindcă eram bogat, alții fiindcă le păream frumos. Mă iubeau, nu pe mine. Mă iubeau tot pentru ei, și toată lumea face la fel...

Andrei Băleanu îl asculta tăcut și preocupat de a nu scăpa firul acestei însăilări de genialitate și abjecție. Mușat însă care îl spiona fără să fie observat, se abătea parcă din când în când, dar numai pe drumuri paralele care trebuiau s'ajungă în același punct.

— Când am rămas singur de capul meu, m'am hotărît să-mi bat joc de toți și dacă ași reuși, să-mi bat joc și de mine însumi. Cum? Fii atent, că acum intrăm din Purgatoriu în Infern. Tu nu cunoști Egiptul meu. Ai să-l cunoști însă. Și dacă te grăbești, vom pleca de aici cât mai curând... Am voit să-mi construesc o vilă după gustul meu. Arhitecții însă pe care i-am consultat, m'au taxat drept nebun. Artiștii noștri nu creează nimic nou. Construesc numai ce-au văzut la alții. Toți sunt niște cârpaci... Cei care s'au încercat să obțină ceva adevărat ceva nou, au fost duși la balamuc de către ceilalți... Mi-am angajat atunci lucrătorii, eu singur. Și fiindcă nevoia te învață foarte multe lucruri, mi-am clădit Egiptul fără arhitect... Am consultat toate cărțile, toate estampele vechi, toate monumentele timpului, tot ce m'ar fi putut îndruma la desăvârșirea operei mele și am reușit, fiindcă eram hotărît cu orice preț să reușesc... Vila mea este un colțișor din Egiptul de acum câteva mii de ani. De prisos să te mai gândești să-ți cheltuești banii, dacă te-ai gândit vreodată să te duci pe acolo. La mine acasă, îl poți vedea pe deantregul ca în natură, cu totul afară de soare... Eu dorm în odaia lui Rhamses al II-lea, pe spinarea unui sfinx de bronz și în vecinătatea unui Asiris păzitorul odăii, care parcă nu s'a obișnuit încă cu mine și continuă să mă privească cu același ochi întrebători și plini de nedumerire. Din mijlocul tavanului, o candelă verde aprinsă și ziua și noaptea și prinsă cu trei lanțuri de aramă, atârnă deasupra patului, nemișcată ca și ochii verzi și nemișcați ai zeilor pictați pe pereți. In cele patru colțuri ale încăperii, pe patru tripiede de bronz și în patru vase de porțelan, servitorii îmi aprind în fiecare dimineață frunze uscate de eucalypt și același parfum pătrunzător plutește vecinic în odae, — parfumul vesmintelor de altă dată, parfumul ruinelor și al lemnului putred, parfumul oaselor desgropate de curând.

Apoi, după o pauză scurtă atât cât să aprindă o nouă țigare, Mușat continuă cu aceiași bună dispoziție pentru el și mediocră impresie pentru ascultător:

— Dar... vezi tu?... Nilul se revărsase și-mi înghițise întreaga avere. Din cele câteva milioane, nu-mi mai rămăseseră decât câteva sute de mii de franci. Eram amenințat să-mi vând Egiptul meu, înainte chiar de sfârșitul anului, dacă nu voiam să-mi rămână servitorii neplătiți. Am încercat atunci să mă împrumut. Unde?... La ele, femei bogate și care mai presus de toate mă iubeau îndeajuns pentru a-mi oferi oricât le-aș fi cerut. Rușine, nu-mi era, fiindcă pericolul îmi sugrumase amorul propriu și afară de asta, le ceream tot din banii mei... Da, da... Așa precum îți spun. Te miră lucrul ăsta? Tu nu știai că noblețea noastră se cumpără tot cu bani, nu cu dragoste? Dacă nu ți-a spus-o încă nimeni, s'o știi dela mine. Afară de blazonul cusut pe cămașe, nimic n'o deosebește de restul turmelor de pe bulevarde. Alaltăeri, când îți beai ceaiul, nu te-ai întrebat și tu, ce-ar căuta oare acolo atâta lume gătită ca de sărbătoare — bărbați în redingotă și femei în toalete decoltate — persoane care cei puțin nu locuiau în hotel ca tine? Eu m'am întrebat și am aflat. Nu vreau să fiu însă, nici mai cuminte, nici mai nebun decât alții... In prăvălii intră toți câți au bani și vor să-și cumpere câte ceva. La „five-o'clok"-urile hotelului nostru însă, nu pot intră decât cumpărători bine îmbrăcați... Le-am explicat dar dezastrul la fiecare în parte și fiecare în parte s'a scuzat că nu-mi poate da niciun ban. Răspunsul lor mă umilise și mă înfuriase deopotrivă. Alergai deci la singura scăpare pe care o evitasem cât mai avusesem în mine ceva curat și sfânt. De data aceasta, ce-mi mai păsa însă? Puteau să mă arate cu degetul pe stradă și să mă bârfească atât cât ar fi voit liber oricine. Eu însă îmi salvam Egiptul și-mi plănuisem și răzbunarea în taină. O baroană autentică — femeea în vârstă pe care ai văzut-o la masă alături de mine, singura femee care, cu adevărat, m'a iubit totdeauna, mi-a dat și banii și ideia răzbunării. Ah!... Răzbunarea mea a fost cu adevărat neroniană. A doua zi a aflat-o tot Parisul. Jurnalele îmi consacrau articole întregi. Fotografia mea trecea din mână în mâna ca și portretele de ocazie ale eroilor zilei. Iar ca încheiere, în prima săptămână am avut patru dueluri, trei victorii și o rană ușoară la brațul drept.

Și Șerban Mușat, vesel ca niciodată, pentru prima oară parcă râdea din toată inima.

— Ție nu ți-ar fi dat prin gând așa ceva... Nici mie... Și nimănui poate. Trebuia să fie la mijloc, tot o femee. „Cherchez la femme"!... Da, dragul meu, femeea. Noi suntem niște palizi inventatori pe lângă ce un cap de femee este în stare să scornească...

Apoi, după o nouă scurtă pauză, pentru a-și aprinde a treia țigare, oftă din nou sculpând cu scârbă.

— Ce a urmat, rămâne să afli mai târziu. De altfel, nu vreau să te obosesc. In schimb, ziarele m'au complectat cu imaginația lor profesională și mai ales cu vecinica lor goană după subiecte senzaționale. Dar nici eu, astă seară, nici ziarele de pe vremea aceea, îți jur că n'am exagerat nimic și că n'am spus decât adevărul adevărat...

Abia după o pauză mai lungă Șerban continuă satisfăcut:

— Am fost barbar... Nu?... Știu, mi-a spus-o toată lumea. Jurnalele mă porecliseră „sălbatecul din Carpați". Familiile mi-au închis saloanele, iar cei mai mulți dintre prieteni începură să devină cu mine, tot mai reci, până ce cu încetul nu ne mai vorbeam, ca astăzi nici să nu ne mai cunoaștem. Iată cum „e finita la commedia". Am fost și eu odată în viața mea autor dramatic și mi-am jucat piesa la mine acasă fără niciun public, numai cu actorii...

După o pauză, punctată cu un „ah" de satisfacție, Mușat grăbi parcă ultimele fraze ale celui mai profan epilog:

— Imi bătusem joc de toți și de toate. Mai rămâsesem eu. Un hindus îmi recomandase otrava de care ți-am vorbit. Până azi, afară de tine, n'a știut nimeni ce beau, nici chiar baroana. Mai am 42 de păhărele, aproape încă doi ani de viață și pe urmă, știi ce are să se petreacă. Când voi ajunge la ultimul păhărel, voi da foc Egiptului. Nu vreau să rămână nimic din tot ce a fost al meu. Voi cere prin testament să fiu ars, iar cenușea să mi se arunce în Sena, să mi-o ducă apele departe... departe!.. Iată pentru cine am clădit Egiptul... Ție nu ți-ar fi trecut prin gând așa ceva... Nu?... Spune...

Și Șerban Mușat se opri, ca și cum ar fi pus ultimul punct după ultima frază a sinistrei sale aiurări.

A doua zi, mai înainte ca Șerban Mușat să prindă de veste, Andrei Băleanu își făcuse bagajul și cu primul tren fugise la Paris, iar peste trei zile pornise spre țară.

Spovedania prietenului său de copilărie îl îngrozise ca o presimțire tristă anunțătoarea unei nenorociri apropiate, în ghiarele căreia te sbați neputincios până în clipa când ceea ce trebue să se întâmple, ți s'a și întâmplat.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI. STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 5
Sâmbătă 20 FEBRUARIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

AUREL IACOBESCU — Flori

RAMON de BASTERRA și ROMÂNIA

de ALEXANDRU CIORĂNESCU

Legăturile culturale și literare dintre România și Spania sunt destul de puțin numeroase în trecut. Ele vor fi deci cu atât mai interesante de semnalat, atunci când nu sunt datorite unei simple întâmplări, ci rezultă din adâncimea conștientă a realităților românești și din contactul fecund între spiritele celor două extremități ale lumii latine. In cazul lui Basterra, un interes în plus rezultă din personalitatea scriitorului, cunoscut la noi într'un cerc de specialiști, grație cărții pe care a consacrat-o României, dar ignorat în mod aproape general pentru meritele lui ca poet și ca gânditor.

Cu toate acestea Ramón de Basterra y Zabala e una dintre personalitățile cele mai vii și mai complexe ale Spaniei contemporane, și unul dintre precursorii mișcării ideologice a naționalismului spaniol. Doctrinar al spiritului latin și al energiei romane, și totodată cercetător pasionat al unei perfecțiuni artistice și morale care atinge culmile cele mai înalte ale idealului, poetul spaniol e în același timp și un mare inspirat. Cantăreț al celor mai alese valori și energii spirituale, el le-a aplicat în mod stăruitor asupra Spaniei, funcțiunii sale latine și misiunii ei civilizatoare. După generația pesimistă și desamăgită de la 1898, după o întreagă literatură și mișcare culturală care asistase la decadența Spaniei în secolul trecut, ideologia lui viguroasă și speranța atât de adânc înrădăcinată în viitorul rasei latine, și în particular al Spaniei, trebuiau să facă o impresie vie, care a dus la exaltarea de astăzi a personalității lui, într'o Spanie care ține să-și afirme cu mai multă precizie și voință locul de totdeauna în concertul european.

Nu e deci de mirare că i s'au recunoscut în chip postum lui Basterra meritele pentru crearea noii spiritualități spaniole. Ceeace se știe însă mai puțin, e faptul că în evoluția ideilor sale asupra destinelor comune ale lumii romane, Romania a jucat un rol capital. Prin cunoașterea României, poetul a venit în contact cu câteva din valorile cele mai actuale și mai fertile ale spiritului latin. Lucrul acesta se desprinde cu deosebită claritate din cartea pe care un cercetător entuziast, Guillermo Diaz-Plaja, a consacrat-o de curând poetului preferat al Spaniei de astăzi.

Ramón de Basterra y Zabala s'a născut la Bilbao, în anul 1888, dintr'o familie bască, destul de modestă prin rădăcinile ei în trecut ca și prin situația ei materială. După studii de drept la Universitatea din Salamanca, și după câțiva ani de existență provincială, pe care o cunoaștem încă prea puțin, se prezentă la examenele de admitere în corpul diplomatic. Era în 1915, — destul de târziu pentru poetul nostru, care împlinise atunci 27 de ani. Reușind printre cei dintâi, Basterra își începu cariera diplomatică la Roma, ca atașat de legație. O împrejurare curioasă a vrut ca aceea care, avea să vină la București mai târziu, și să consacre României o carte atât de inimoasă și de plină de simpatie, să-și înceapă drumul alături de tânărul conte de Casa-Rojas, actualul ministru al Spaniei la București.

La Roma, Ramón de Basterra a putut să cunoască, pe urmele lui Goethe și a atâtor generații de poeți, isvoarele însăși ale vieții latine. Din amintirea pretutindeni prezentă a trecutului de glorie, și din reflexiunile care cresc în mintea acestui modern, la contactul cu inima universului care n'a încetat niciodată să bată, au ieșit poeziile din Paseos Romanos, adunate mai târziu în volumul intitulat, Las Ubres luminosas, „Ciorchinii de lumină". Ceeace se exprimă în versurile acestea frumos poleite la contactul cu perfecțiunea clasică, nu e numai conștiința decreptitudinii universale, care e locul comun al poeziilor inspirate de runele romane. Ramón de Basterra vede altceva decât ruinele, vede viața vibrând puternic până la marginile lumii, și își mărturisește cu sinceră energie bucuria lui de barbar civilizat, de a se fi putut adăpa dela un atât de puternic isvor de viață:

Cuando el Foro romano fué armonía
— Aquí se irguió un alcásar, allá un templo —
Y, entre columnas, rotas hoy, movía
La Ciudad, su alma de alto ejemplo,
En el remate de una vía
Que de aquí salia, seguia, seguia, subia
Y entraba en mi comarca montanera,
La sangre que aquí traigo, como aceite votivo,
Fluía en la tiniebla de la noche primera.

(Pe vremea când Forul roman era o armonie, în care se ridica ici o cetate, și dincolo un templu, pe când printre coloanele, azi răsturnate, Orașul pulsa de o viață pilduitoare, la capătul îndepărtat al unei șosele care, plecând de aici, mergea și bergea, și

(Urmare în pag. 2-a)

ALBERTO MORAVIA

In Italia se privește la Alberto Moravia cu încredere și nădejde. El este unul dintre acei scriitori tineri, în jurul anilor 35, care ține atenția publicului, a criticei și-a scriitorilor fixată asupra sa. Existența lui a fost semnalată publicului nostru acum câțiva ani de Mircea Eliade, în **Revista Fundațiilor Regale**, unde d-sa vorbea cu deosebire despre **Gli indifferenti**, primul roman al scriitorului nostru. Noi am dat o scurtă traducere, precedată de o prezentare sumară, dintr'o schiță a altei cărți iscălită de Moravia, în **Tribuna Literară** Brașov.

Opera lui Alberto Moravia este interesantă prin varietatea mobilelor care o însuflețesc, prin neastâmpărul cu care autorul se caută și prin experiențele la care se supune.

Când în 1929, la vârsta de 21 sau 22 ani tipărește **Indiferenții**, critica, presa și publicul salută în foarte tânărul scriitor o apariție plină de promisiuni neobișnuite. Marile promisiuni poate n'au fost menținute pe măsura dimensiunilor inițiale, căci între **Gli indifferenti** și **La mascherata** (bal mascat sau mascarada) se observă o puțină creștere a suflului generos ce caracterizează pe adevărații romancieri, larga respirație lipsind cu totul. Dar există o creștere a subtilităților inteligenții și o adâncire a unor teme pe care le vom releva mai jos și care ni se par interesante, cu toată impresia de uscăciune depe ici și colo. **Indiferenții** este cartea care cuprinde istoria unei vieți de familie, roasă de imoralități și stigmatizată de vicii. Istoria unei familii în disoluție, pândită de crimă și unde sufletele, bazale, ucise de trepidanta viață a marilor orașe, rămân indiferente, lipsite de reacții chiar când mentalmente unul din membrii ei, un tânăr adolescent, se pregătește de crimă. Blazarea și indiferența provenite din lipsa ierarhiei sentimentale, din imposibilitatea de freamăt și entuziasm, ar părea tema foarte îndrăsneață a cărții, chiar pentru un scriitor mai matur. Numai stilul, stângaciu uneori, trădează vârsta autorului. Acțiunea însă, personagiile și observația caracterelor sunt opera unui spirit deplin stăpân pe mijloacele sale scriitoricești. Maturitatea precoce a scriitorului este efectul genului său supus la o blazare pretimpurie ca efect direct a societății moderne, lipsite de echilibru moral și o tranșică disciplină a instinctelor. Ca mulți adolescenți ai înaltei societăți putrede, Alberto Moravia a cunoscut înainte de vreme misterele tulburătoare ale vieții și a pierdut pentru totdeauna forța de iluzionare. El va privi foarte puțin în vastele spații ale entuziasmelor și foarte mult în laboratorul său unde omenirea sdrobită, doborită la picioarele sale, murdară și desgustătoare în nuditatea ei, va fi supusă unei observații și unei critice atente.

Sufletul și inspirația generoasă vor avea un loc minim în opera sa; Moravia va deveni un inteligent plin de sclipiciuri, curios și neastâmpărat. Și-a devenit, ce-i dreptul, un raisoneur și-un moralist. **Indiferenții** mai suferea și de o artificialitate supărătoare. Alte cărți ca **L'imbroglio** (Incurcătura) deșteaptă interesul prin acuitatea observației și preciziunea portretului. Nuvelele din acest volum sunt modele ale genului. Variația temelor este o dovadă a preocupărilor întinse ale autorului. Dar reprezentativă pentru direcția acestui spirit viu este o altă carte **I sogni del pigro** (Visurile leneșului). Titlul ne lămurește asupra caracterului sedentar al observatorului și-a construcțiilor sale. Lenea este neparticipare, este indiferență, dar leneșul care visează are o compensație retrospectivă. Deaceea și construcțiile sale sunt de natură intelectuală, inspirația scurtă crescând din observație și realizându-se în portret. Lecturile clasicilor romani prilejuesc întâlniri cu eroi trecuți și verificați de istorie; pe o parte din ei Moravia îi culege într'un moment al vieții lor unde se poate întrevedea o morală: portretul care iese are fiecare cântecul lui Erostrato, Tiberiu, Mohamed și alții. Mai sunt personagii moderne ridicule, tipuri de obsedați, nătângi și vanitoși. Portretul e sprințar și tipul se bălăbănește din toate resorturile caricaturizate. Alteori intervin intermezzo-uri pline de gingășie și lirism ca în **Alegorie prerafaelită**, dar respirația e scurtă și cântecul se potolește.

In ansamblu, alegoriile și fabulele din **Visurile leneșului** ne arătau o direcție moralizatoare precisă și o preocupare oarecum de bază la Alberto Moravia. Cine este interesat de curgerea istorică a unui spirit va fi fost plăcut impresionat de ultimul roman a lui Moravia **La mascherata**, realizat pe direcția prevăzută în **Visurile leneșului**. Artisticește, cartea pare că nu ar rezista. Dar asta o va spune mai precis timpul. Romanul ne pare uscat, fiind jocul unei inteligențe foarte cunoscătoare a caracterelor omenești, care se ia la întrecere cu ea însăși. Acțiunea, desfășurată numai pe 24 de ore, este foarte abil condusă, cu o violdune de roman polițist. Place romanul pentru jocul dublu la care se supune spiritul autorului. Acțiunea nu se plasează într'un spațiu precis. Ci, dincolo de Ocean, într'una din țărișoarele care au schimbat nenumărate guverne, însângerate de revoluții, toate conduse de generali și care ar putea fi foarte bine Mexico, Venezuela, Uruguay sau chiar Portugalia Europei noastre. O țărișoară lipsită de simțul responsabilităților sociale, plină de haimanale, gură-cască, în care conducerea e venală, statul confundându-se cu moșia proprie. Tereso Arango, generalul șef de stat, contesa Gorina, Teresa Sanchez cu junele ei amant Sebastiano, cât și poliția statului de dincolo de Ocean sunt personagiile cărții care se întâlnesc mânate de egoisme și dorinți josnice în acțiunea de corupere a generalului. Acesta e un prostănac îngâmfat cam necioplit și puțin sensibil la flaterii. Teresa vrea să-l cucerească. Gorina oferă prilejul la balul său mascat, de unde și titlul cărții. Complicația cu poliția complectează romanul.

Cartea ne lasă mai puțin amintirea personagiilor sale, bine caracterizate de-altfel, și mai mult a saltimbăncăriilor ridicule și pretențioase ale protagoniștilor. Totul are aspectul unei mascarade și asta se ține minte mai ușor. Incât cetitorul are de interpretat și ales între cele două înțelesuri ale substantivului la mascherata.

Nouă ne place să vedem în romanul lui Moravia o fabulă pe linia **Visurilor leneșului**, cu morala lui. Operă a inteligenții și-a unui puternic spirit de observație, cartea critică stări de lucruri și moralizează sub haina decentă a unei fabule amuzante. Artificiozitate găsim și aici. Ne jenează un efort prea vizibil în construcție, care provine din grija de a întruchipa personagii pe măsura ideilor din fabula de expus. Nu știm cum, dar **La Mascherata** ne-a amintit de cartea lui Stendhal **La Chartreuse de Parme**. Poate pentrucă există o similitudine în fondul romanelor, acțiunea petrecându-se la curțile nobile ale unor stătulețe mici și ridicule prin pretenții și fast. Poate pentru eroismul bombastic de pe ici și colo, poate prin neverosimilul unor acțiuni și în La Chartreuse și în romanul lui Moravia. Cert este însă că Sainte-Beuve, vorbind în ale sale **Causeries du Lundi** despre romanul de mai sus a lui Stendhal, îl consideră, foarte puțin amabil, cu o acțiune de mascaradă.

Departe de a avea amploarea, calitățile, interpretarea viguroasă și sinceră a sentimentelor din **La Chartreuse**, **La mascherata** provoacă, se vede treaba, o apropiere, în jocul comparativ ce se impune în judecarea operelor.

Moravia mărturisește cu **Visurile leneșului** și **Mascarada** un acelaș ciclu de preocupări. Noi știm însă că marii romancieri n'au fost în primul rând portretiști și moralizatori, deaceea evoluția ulterioară a spiritului acestui scriitor devenind o problemă, ne angajează din plin curiozitatea.

MIHAIL CHIRNOAGĂ

CANST. MIHALCEA — Peisaj

MIOARA MINULESCU — Colomba (mozaic)

Montherlant sau viziunea sportivă

III

Actualitate nu înseamnă însă și sudură completă a concepțiilor sale cu cele aflate în circulație și în proces de afirmare. Dacă discriminarea în ceeace privește anumite caractere ale acestui om nou și în ceeace privește funcțiunile Statului mi se pare în această privință semnificativă, nu mi se pare esențială. Incercând însă și mai vădit echilibrarea viziunii sale, nepolitică în caracterele tipului uman, cu planul politic, Montherlant prilejuește și această distincție esențială. Ne referim pentru aceasta la raporturile stabilite între individ și Stat, ca și la rostul social, în cadrul comunității naționale, al celui dintâi.

Este monedă curentă în doctrinele noui că acesta nu mai joacă rol de număr, ci se încarcă — în numele și folosul comunității — de multiple răspunderi spirituale, morale, politice, culturale, etc. Punând pe primul plan comunitatea, doctrinele noui — am mai subliniat-o — nu reduc semnificațiile prezenței individuale, ci le multiplică. Mai mult, văd chiar superioritatea categorică a lumii noui, față de cea de eri, în aceste rezonanțe sociale ale faptului omenesc. Ruptă de sub apăsarea numărului, încărcată de responsabilități, văd condiția umană în câștig de prestigiu.

Nu tot așa mi se pare însă că pot fi privite lucrurile în concepția autorului francez, unde omul apare — cu rejecirea la rostul lui politic, social și național — sub masca unui număr de ordine, în caarul problemei demografice. Femeia n'are deci decat rostul perpetuării națiuni, ceeace este exact numai în măsura în care caracterizarea nu este exclusivă. Nu este locul să ne oprim acum asupra acestei discuții care nu angajează poziția lui Montherlant, decât cu un argument care ne ajută definirea ei. Pentrucă nu este prea departe, nici aspectul global sub care se înfățișează raportul: om-comunitate, desvăluit de o exclamație prilejuită de un tablou de război: „Dans le combattant qu'on laisse mourir, je vois le trou qu'il fait en disparaissant, et dans ce trou l'ennemi qui passe. C'est tout". (pag. 146).

Fără acest „c'est tout", desigur afirmația ar fi angajat mai puțin. Și n'ar fi ilustrat aproape nimic. Fiind totul însă, ea lămurește într'o singură frază valoarea națională a omului, în gândirea lui Montherlant.

Desigur, nu este nimic surprinzător aici. Ea poate fi ușor corelată cu voința autorului de a încrusta în linii cât mai energice aspectele unei lumi noui, așa cum — în exces de dialectică — poate fi pusă în legătură cu concepția Statului, insensibil și ordonat în executarea ordinelor sale(am putea adăoga precis în aplicarea sancțiunilor) ca un ceasornic.

Dar mi se pare că, astfel înfățișat, raportul amintit aduce mai puțină lumină asupra concepțiilor politice, cât asupra poziției spirituale a autorului, cu concluzii în social. Unde este evidentă prăpastia săpată, înlăuntrul comunității, între elită și „plebe". Fără îndoială, selectarea acestei elite se face, în genere, după regulele de selecțiune naturală, invederând nu un rang, ci un cumul de calități sufletești și intelectuale. Chiar așa fiind, prăpastia semnalată sfarmă rostul laumic al comunității și prin aceasta destramă Statul. Adică anulează și această valoare-număr a omului.

Din nou suntem astfel în situația de a denunța o lipsă de sudură între diferitele elemente ale gândirii politice a lui Montherlant, lipsă care ne împiedecă și ea de a da acesteia titlul de „sistem". Și totuși, viziunea lui Montherlant este extrem de interesantă. Și foarte actuală. Câte pagini din cele care s'au scris despre lumea nouă au sugestivitatea și răsunetul adânc omenesc al paginilor intitulate „Le ton humain", din cartea menționată.

Poate să pară, cu unele concepții ale sale, neuman sau puțin vechi scriitorul francez, pot să pară unele fragmente în dezacord cu altele, el nu este însă mai puțin pornit pe drumul lumii noui. Remanențele unei alte lumi sunt inerente, așa cum sunt explicabile, sau efortul ruperii de ele, unele aspecte ale concepției lui. Toate acestea sunt lucruri secundare), în fața tinerești, cu care se recunoaște în adevăr un om nou: „Il ne nous est pas difficile de leur parler comme s'ils avaient une âme. Il nous suffit de les aimer". (pag. 67).*

De altfel, nu este un gând întâmplător al lui Montherlant; simpatia ca metodă de solidarizare și conviețuire socială, îi apare limpede.

Dacă n'am ști că se poate merge și mai departe, că se poate urca și mai sus, am saluta gândirea lui Montherlant, ca una din cele mai fructuoase pregătiri ale apariției unui alt tip omenesc, într'o nouă societate omenească.

Așa cum este, ar însemna însă să exagerăm oarecum.

Viziunea lui Montherlant nu revoluționează; ea împrospătează numai. Și aduce și o notă nouă, cu aerul ei viril, sportiv — lucru cu atât mai remarcabil cu cât reprezintă deocamdată contribuția cea mai interesantă pe care spiritul francez o aduce lumii noui.

Intâmpinând-o ca atare, nu reducem cu nimic din importanța ei intrinsecă, ci îi oferim un cadru mai larg de participare într'o desbatere de mare actualitate, dela care Franța nu putea absenta.

COSTIN I. MURGESCU

*) Să nu fie de mirare că am insistat totuși asupra lor. Noi am dorit în serios viziunea lui Montherlant pentru a nu urmări să-i dăm o prezentare cât mai deplină, insistând în special asupra particularităților ei.

TEATRUL MUNCĂ ŞI LUMINĂ: „MĂICUŢA“ piesă în trei acte de LUIS FERNANDES DES SEVILLA şi RAFAEL SEPULVEDA — tradusă de LISETTE GRECESCU.

TEATRUL MUNICIPAL: „STĂPÂNA DIN LA PAZ“ versiune românească în trei acte de d-ni TUDOR MUŞATESCU şi SICĂ ALEXANDRESCU.

cronica DRAMATICĂ

In momentul de faţă la Teatrul „Muncă şi Lumină“ se dă unul dintre cele mai frumoase spectacole, dintre cele mai „curate“, dintre cele mai luminoase.

Din toată piesa se desprinde un parfum de o suavitate deosebită, de-o inefabilă poezie.

Şi nu-i vorba de un spectacol lacrimogen; s'ar face o confuzie în această privinţă: este tot ce poate fi mai departe de aşa ceva.

Se puteau folosi o mulţime de „trouvaille“-uri pe care subiectul le oferea la tot pasul, dar autorii n'au urmărit efectele obţinute prin mijloace eftine.

La un moment dat, de exemplu, când directorul se opune — şi până la punct nejustificat — la căsătoria tânărului doctor, care este nepotul lui, cu Gloria, ata găsită şi crescută în orfelinatul unei mănăstiri, se putea crede că se schiţează tema din „Păcat“ a lui Caragiale, temă care putea să tenteze şi care putea fi admirabil exploatată din punct de vedere dramatic: doi copii cari se iubesc fără să ştie că sunt fraţi!

Autorii, totuşi, n'au făcut nici un fel de concesii în această direcţie. Îşi dădeau seama că era un mijloc prea comun care, chiar dacă putea da rezultate dramatice puternice, lipsea în schimb piesa de înalta ei ţinută artistică.

De asemenea, pentru dramatizarea acţiunii, se putea face ca mama adevărată, apărută în ultimul moment, să pretindă să-şi ia fata înapoi cu orice preţ, iscându-se şi de aici o serie de complicaţii şi de conflicte care puteau fi foarte interesant exploatate.

Iată însă că şi de data aceasta autorii n'au vrut să folosească asemenea posibilităţi, şi nici să forţeze sentimentele pe care le puteau trezi în spectatori, ci din contră.

Prin urmare nu s'a urmărit din partea autorilor efectele uşoare, nu s'au folosit mijloacele curente ale dramaturgilor dornici de asemenea efecte, ci, în tot momentul, ei au căutat să ţină piasa la un anumit nivel de simplitate şi puritate artistică.

Pentru aceste consideraţiuni, se poate spune că acest spectacol — moral fără ostentaţie şi delicat în trăsăturile lui, reuşind să filtreze o emoţie superioară — este cu adevărat dintre cele mai bune care se dau în momentul de faţă.

In ce priveşte interpretarea, ea a fost absolut admirabilă.

D-na Maria Mohor, pentru oricâte roluri va mai avea de jucat, va rămâne în mintea spectatorilor multă vreme în rolul din „Măicuţa“.

Apariţie albă, de lumină, de bunătate.

Jocul de scenă minunat, de o distincţie rară, accentele calde şi vocea aceia netedă şi totuşi impresionantă, cu modulările ei admirabile, care se însinuează aşa de bine atunci când este nevoie!

Fără îndoială, este una dintre marile noastre actriţe.

Văzând-o, mintea ţi se duce numaidecât la toate acele roluri mari pentru care este făcută şi care este în dreptul ei să le joace.

In rolul Gloriei, d-ra Irina Răchiteanu.

D-sa joacă întotdeauna cu o emoţie sinceră, ajutată de un admirabil temperament dramatic, cald, de mare putere de transmitere.

Graţie d-sale au fost alături cu toţii de sufletul gloriei, de palpitarea lui delicată, de visurile şi trăirea ei interioară, de drama aspiraţiilor ei nedesluşite, rezolvate toate — poate cu o nuanţă de melancolie şi de resemnare — în dragoste.

Deşi într'un rol de o importanţă mai mică decât acel al „Măicuţei“ şi, desigur, cu mai puţină experienţă teatrală, se poate spune, totuşi, că în această piesă Maria Mohor şi Irina Răchiteanu — în cele două roluri principale, — se complectează şi se pun, par'că, reciproc în valoare.

A, dar Vally Voiculescu?

Are talent „mit'tica“ asta!

Fie că este în roluri comice de servitoare, cum o întâlnim în „Milionarul“ — şi un comic de calitate, firesc neforţat şi necăutat spre deosebire de acela al altor actori dela acelaşi teatru, — fie că joacă pe Marietina din „Mă cuţa“, Vally Voiculescu aduce întotdeauna o notă nouă, proaspătă, originală.

De data aceasta a fost tuşantă, a avut desinvoltură, — apoi în privinţa asta i... — vadind un autentic talent.

D-na Nelly Nicolau a reuşit să prezinte cu căldură, într'un stil sobru, foarte potrivit ca ton, personagiul mamei care îşi caută târziu copilul, îl regăseşte şi — capabilă de jertfă — ştie să'şi înfrângă suferinţa pentru ca să nu-i strice fericirea.

D-na Ştefania Popescu a realizat o mască şi o prezentare comică de calitate în rolul maicei Martina iar d-na Mimi Rovinţescu a pus duioşie interpretând pe mama lui Burro.

D-l Damian, în rolul bătrânului Nemesio a avut o admirabilă compoziţie, şi stilizat, şi cald, în scurt foarte bine.

De altfel, d-sa întotdeauna pune toată grija în interpretările d-sale.

Bine d-l Cezar Rovinţescu: masiv, sincer, de o sinceritate în rol pe care o simte şi sala.

D-l Stoianovici, în general bine ca joc de scenă şi ca prezentare scenică, însă cu un defect care este supărător şi ar trebui să facă toate eforturile ca să-l corijeze: nu-şi supraveghează îndeajuns dicţiunea.

Deschid acum un capitol cu adevărat penibil: acela al d-lui Papa Nicola.

Nu ştiu cine l-ar putea face să înţeleagă şi aproape ar trebui să-l şi roage să renunţe la o mulţime de lucruri care nu sunt nici în interesul piesei, nici măcar în propriul d-sale interes.

E nevoie să-i spun că-i şi o lipsă de camaraderie faţă de munca şi străduinţa tuturor celorlalţi colegi ai d-sale, care contribue cu toţii să dea un spectacol îngrijit, se străduesc să dea lucru bun şi unul singur să facă notă discordantă, să strice totul?

Căci aşa înţelege d-sa să joace rolul lui Burro?

Chiar dacă sunt trăsături comice în acest personagiu şi chiar dacă-l vedem spunând lucruri care ne fac să râdem, Burro le face din naivitate iar nu din grosolănie, din aroganţă sau din obrăznicie de copil rău crescut!

De altfel, el nu trebuie să fie nici total stupid, nici total caraghios, pentru ca să poată fi totuşi pe placul unei tinere domnişoare educată la călugăriţe şi chiar a Maicei superioare, care a încă nu trebuia să-i displacă cum de altfel reese din piesa: dacă nu-l găseşte potrivit pentru Gloria, îl găseşte în schimb destul de „bine“ pentru Marienetina.

Atunci cum se poate ca d-l Papa Nicola să joace personagiul lui Burro în condiţiile în care l-a jucat, să se strâmbe în halul în care s'a strâmbat, să facă cu ochiul, în scurt să prezinte un personagiu total nesimţit şi caricatural în cu totul alt sens decât îl cere textul?

Mă întreb însă dacă aici nu este în parte şi vina regiei, vina d-lui Victor Ion Popa.

Căci nu cred că actorii pot să-şi facă de cap în scenă fără ştirea, ingăduirea sau asentimentul directorului de teatru, a directorului de scenă sau a regisorului.

Trebue să presupun, deci, că aşa îl vede şi d-l Victor Ion Popa pe Burro şi este surprinzător aceasta pentru un om care nu-i lipsit nici de gust şi nici de o înaltă pricepere artistică.

In restul distribuţiei d-nele Mariana Marian, Tatiana Hulibin, Xenia Beza şi Raluca Zamfirescu, cum şi d. N. Velculescu au contribuit la reuşita acestui spectacol care, cu toată rezerva făcută privitor la d-l Papa Nicola pe care cu toată sinceritatea a-şi dori să-l văd schimbându-se — rămâne unul dintre cele mai bune şi cele mai frumoase în momentul de faţă.

Decorurile şi punerea în scenă, datorite d-lui Victor Ion Popa, altfel admirabile.

Cum am spus deja, acest spectacol a fost onorat cu prezenţa d-lui Marcu, ministrul Propagandei Naţionale cum şi a d-lui Ministru al Spaniei şi a întregei Legaţii spaniole.

Cu acest prilej a vorbit d-l Prof. Popescu Telega, membru corespondent al Academiei Spaniole, arătând valoarea şi importanţa culturii spaniole, caracteristicile acestei literaturi cum şi importanţa piesei ce se reprezintă.

Au fost multe lucruri interesante, dar, cu această ocazie am aflat între altele că „ţurca“ şi „poarca“ — jocuri bine cunoscute ale copilăriei noastre — le-am fi luat dela spanioli şi că... începuturile teatrului şi culturii actuale sunt şi ele tot iberice.

Se poate să fie şi aşa căci, în definitiv, nu îndrăznesc să contrazic pe d-l Popescu Telega care este şi profesor şi bun cunoscător al culturii spaniole; mă întreb totuşi dacă n'ar fi bine să mai verifice unele asemenea afirmaţiuni. Nu de alta dar civilizaţia spaniolă şi în genere toată literatura şi cultura Spaniei sunt în orice caz prea mari, sunt prea covârşitoare, şi au şi aşa destule merite pe planul culturii generale a omenirei ca să mai fie nevoie şi de exagerări.

Teatrul Municipal, după încercări care nu totdeauna au fost fericite, a prezentat de data aceasta un spectacol cu adevărat bun.

E o piesă care are căldură, în care triumfă dragostea, în care triumfă omenia, datorită „Stăpânei din La Paz“, care înmănunchiază, cum spune singură, expe-

LUCIA STURZA BULANDRA

rienţa căpătată printr'o viaţă dusă succesiv alături de patru bărbaţi pe care i i-a dat soarta, unul reprezintând temperamentul spaniol, altul priceperea în afaceri a germanului, altul sângele rece al englezului şi altul delicateţea şi înţelegerea sufletului femenin al francezului. Toate dificultăţile ce păreau insurmontabile, ridicate de asprimea moravurilor, sunt până la urmă înlăturate, chiar atunci când sunt sprijinite de puternice tradiţii, de mâna delicată şi fermă a acestei femei care are şi voinţă şi suflet şi temperament.

In această lucrare dramatică sunt multe adevăruri frumos spuse, sunt câteva tipuri bine prinse şi bine conturate pe care, de altfel, interpreţii au reuşit să le pună foarte bine în valoare.

D-na Lucia Sturdza Bulandra, această mare actriţă a noastră, în „Stăpâna din La Paz“, femeia hotărită dar şi abilă, înţelegătoare şi caldă, iubitoare şi plină de demnitate a pus în evidenţă toate aceste caracteristici ale personalului prin deosebitele d-sale calităţi artistice ajutată şi de marile d-sale daruri fireşti.

Reapariţia d-sale, după o destul de lungă absenţă, regretată legiti m de toată lumea, ne-a bucurat pe toţi.

Aduce o distincţie „vieux temps“ — traducere pe care o înţeleg în sensul cel mai bun cu putinţă, a unor vremi de bune tradiţii dramatice — care ne recompensează de prea multul mahalagism teatral de astăzi.

Aceleaşi caracteristici şi aceleaşi bune întâmpinări pentru d-l Tony Bulandra care a pus în valoare toată tandreţea, toată delicateţea sufletească şi, cu eleganţă, înţelegerea şi lipsa de orice prejudecăţi nefaste a personagiului.

D-ra Mary Theodorescu a avut deosebită căldură şi freschete în rolul Feliciei; d-na Marcopol Sion, într'un rol scurt dar determinant pentru economia piesei, a ştiut să-i dea culoarea necesară, bine deasemenea d-ra Ulpia Hârjeu Botta, cu destulă savoare în rolul fetiţei mironosită, cu pretenţii de „candidată“ la călugărie, când de fapt nu-i decât un copil în care mişeşte şi, până la urmă, triumfă dragostea; bine deasemenea d-nele Maria Grecescu, Silvia Colberţi Fabini şi Teodora Mitulescu.

D-l George Măruţă a avut un joc frumos de scenă interpretând pe Eddy Van Rennen, a avut şi delicateţă, a avut şi căldură; acelaş lucru se poate spune şi despre d-l Vasile Haşeganu în rolul lui John; d-l Cotty Hociung bine în rolul procurorului De Diaz, joc de scenă discret, reţinut; bine de asemenea şi d-l Cezar Teodoru cum şi d-nii George Conabie, Valeriu Pascu şi Stan Iorga, căruia poate, ar fi să i se reproşeze o oarecare bruschete, care, însă, în prezentarea impetuosului spaniol Vicente Alcantara, într'o oarecare măsură poate că era necesară.

In rolurile de ansamblu d-nii George Patrichi şi Constantin Giulu, au contribuit de asemenea la buna realizare a acestei piese.

Direcţia de scenă a avut-o d-na Lucia Sturdza Bulandra care a dat o tonalitate generală de bun gust şi de frumoasă ţinută artistică întregului spectacol.

Decorul d-lui Traian Cornescu, agreabil.

ALEXANDRU DRĂGHICI

Cronica muzicală

MUZICA ROMANEASCĂ IN CONCERTELE NOASTRE

In concertul dirijat săptămâna trecută la „Filarmonică“ de maestrul Ionel Perlea, căutându-se parcă o compensaţie prea puţin frecventelor înscrieri de compoziţii româneşti în programe, s'a grupat un neobicinuit de mare număr din ele la un loc. S'a apelat de asemeni la trei solişti. A fost poate o râvnă şi o solicitudine manifestate prea mosaicat, prea amalgamic. Dar, arta de a face un program poate avea în definitiv atâtea variante, şi atâtea nuanţări încât, cu măestrie şi talent, aproape orice îmbinare admisibilă poate deveni admirabilă ,în practică.

La noi însă, problema muzicii româneşti în concerte simfonice pune anumite condiţiuni programărilor.

In primul rând trebue să se ţină seamă că, gradul de cultură muzicală, înţelegere şi evoluţie a gustului pe care îl cere dela auditor muzica de astăzi, compoziţia contemporană, nu este încă de domeniul mulţimii.

Chiar de-ar fi vorba de muzică germană, franceză, italiană, actuală, interesul publicului nu s'ar reduce decât la mici insule de cunoscători.

In privinţa muzicii româneşti, inconvenientul e mult mai grav. Din snobism, din lipsă de încredere anticipată, din lipsă de atmosferă şi mediu prielnice difuzării normale a creaţiei muzicale româneşti, compoziţia românească este încă, în mare parte, o cenuşăreasă a concertelor. Un concert simfonic de muzică românească înseamnă încă o sală greu de populat.

De aceea este preferabil să se distribue muzica românească pe măsura succedării concertelor, treptat, câteva minute oriunde e posibil, atât ca să se bucure de un mare public, cât şi ca să câştige drum tot mai înaintat în înţelegerea lui.

Totuşi, alături de muzica românească de cameră, aceea simfonică rămâne o privilegiată.

Apariţia ei în concertele noastre rămâne o adevărată „curiozitate“ artistică şi un gest aproape extravagant al concertiştilor.

In afara cântăreţilor, care sfârşesc, în virtutea unei oarecare tradiţii, cu „naţionale“, violonişti, pianişti, violoncelişti, rămân, cu rare excepţii, tot atât de depărtaţi de muzica noastră cât ar fi făcut-o dacă n'ar fi aflat nici odată de existenţa ei.

„Societatea compozitorilor români“ care în privinţa folklorului şi a organizării generale a drepturilor de autor a activat deosebit de valoros şi de interesant, sub oblăduirea maestrului Enescu şi mulţumită în mare parte operei secretarului ei general, d. Constantin Brăiloiu, ar trebui să dea un nou imbold tuturor şi un nou avânt muzicii româneşti prin organizare de concerte de muzică românească larg deschise publicului, concerte de iniţiere şi propagandă.

Este o sugestie pe care o dorim cât mai grabnic aducătoare de rezultat.

ROMEO ALEXANDRESCU

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Casa păcatelor şi jurnal nou de război.

REGAL: Fanfulla da Lodi şi jurnal de război.

ELISEE: Demonii junglei, vorbit în româneşte; trupa de reviste şi jurnal.

VICTORIA: Absenţe nemotivate şi jurnal nr. 46.

VOLTA-BUZEŞTI: G. P. U. jurnal şi trupa de reviste.

ROMA: Clipe de rătăcire şi jurnal nr. 51.

CARMEN-SILVA: Iubirea cea mare şi trupa de reviste.

ECOURI TEATRALE

INTERIMATE..

Dela un timp, cronica dramatică a unor gazete teatrale suferind de absenţa titularilor, din motive „de forţă majoră“, se vede, vrând, nevrând, îndeplinită anumiţi „interimari“ a căror îndeletnicire — până azi — n'a fost decât o dibuire în ale teatrului.

De-altfel stângăcia — sau mai bine zis — casna, cu care fac să apară aceste cronici, dovedeşte îndeajuns nu numai slabele cunoştinţe ce le au aceşti „interimari“ în materie de artă dramatică, dar însăşi construcţia unei piese este judecată cu o incompetenţă uluitoare.

Cetiţi numai o cronică de soiul acesta, care spune: „Schelăria completă a piesei X e diluată“. Şi mai departe: „Rotunjimea rolului principal e incompletă“.

In felul acesta, cronicarii dramatici improvizaţi chinuesc nu numai înţelesul pentru spectatori, dar chinuesc până şi aşteptarea bieţilor autori, actori, regisori şi decoratori, cari, toţi la olaltă, văd cum truda lor este judecată de nişte nepregătiţi.

Şi-atunci, să se mai ţină seama de-o cronică dramatică!!

Dar parcă ştim că trăieşte şi azi o aşa numită „Asociaţie a criticilor dramatici“!...

Sau, poate, nu activează decât în ziua... adunării generale!..

LICITAŢIE..

Sala cinematografului „Capitol“ a fost obţinută la licitaţia ţinută deunăzi de d. Sică Alexandrescu, cu o chirie anuală de 12.600.000 lei, plătibilă semestrial.

Ciudata achiziţie a unei săli de cinema pentru un viitor teatru, la un preţ de peste un milion chirie lunară, ne îndrituieşte să bănuim că oamenii de teatru din ziua de azi de orice se pot plânge, de lumbago, de măsele, de ameţeli, numai de sărăcie nu.

Să fie d. Sică Alexandrescu atât de bogat, ca să plătească atâta chirie fără teama că riscă prea mult, mai ales în timpurile de azi!...

Sau altcineva e... zodia aleasă...

Se poate...

TEATRUL RADIOFONIC.

Dela un timp „Teatrul Radiofonic“ nu mai funcţionează. Suspendat pentru un interval anunţat foarte scurt, pare să se prelungească această lipsă de activitate a teatrului la microfon, tocmai când spectacolele de slabă calitate dela unele teatre particulare ar fi făcut să renunţe pe mulţi spectatori şi la drumuri şi la pierdere de timp şi mai ales la pierdere de bani, în schimbul unei cuminţi şi odihnitoare şederi în jilţ, la gura sobei, ca să asculte, dacă nu piese clasice, solemne, dar măcar comedii mai decente, mai spirituale şi de îndoită calitate, de cât „Tarzan“, „Bobiţă“, „Fata de ciocolată“, etc.

Auditorii cari au pus întotdeauna preţ pe serviciile Teatrului Radiofonic, aşteaptă măcar o lămurire a duratei sau a definitivei lui inactivităţi.

AFIŞ...

Pentru răstimpul dela apariţia acestui număr până la cel viitor, teatrele nu vor avea o altă schimbare de afiş decât acelea pe cari le-am anunţat în numărul trecut.

Adică: Teatrul Naţional o altă piesă de Schiller, intitulată „Maria Stuart“. Studio-ul V. Alecsandri piesa lui Bourdet, „Taina nunţii“ în regia d-lui Soare şi drama d-lui Bucur, „Călătoria în întuneric“.

Teatrul Municipal rămâne la repertoriul variat cu „Stăpâna din La Paz“ şi „Dama cu camelii“, la care probabil să se mai adauge afişul pentru ora 5 d. a. cu „Scampollo“.

Teatrul „Comoedia“ rămâne cu Bobiţă.

Puiu Iancovescu rămâne se până în ultimul minut să aibă premiera cu „Jobenul fermecat“.. la Teatrul Mic.

Teatrul din Sărindar, ocupă afişul cu seria „Puşlamalei“.

Celelalte cu reviste, scamatorii şi... „pretexte“.

I. M. LEHLIU

ECRAN

SCALA: „CASA PACATELOR“

Filmul care rulează acum pe ecranul cinematografului „Scala“ e o spirituală comedie, în care comicul de situaţii, priceput de neprevăzutul împrejurărilor, e de cea mai bună calitate.

E vorba, foarte pe scurt, în „Casa păcatelor“ de două menajuri tinere: în unul din ele, soţul e gelos, în celălalt, soţia face toate sforţările imaginabile, ca să izbutească să-şi facă partenerul legitim, gelos.

Datorită simetriei contrarii a roporturilor sufleteşti în cele două menajuri, se creiază la un moment dat un fel de contrapunct psihologic, la care spectatorul devine sensibil, participând încântat la acea algebră subtilă a sentimentelor desfăşurată cu ajutorul imaginilor. Anecdota filmului se transformă astfel într'un joc delectabil, de inteligenţă şi de „inimă“ în acelaş timp, care aminteşte de aproape maniera pirandelliană, cu dialectica ei atât de caracteristică aplicată facultăţilor spiritului omenesc.

Filmul este interpretat de câtiva actori bine cunoscuţi cinefililor noştri, în primul rând excelentul comic Melnati, al cărui umor firesc, de o calitate discretă, face o serioasă concurenţă puterei de atracţie a unor actori consacraţi ca Alida Valli şi Amedeo Nazzari, care-i sunt parteneri.

ADRIANA NICOARĂ

Ramon de Basterra şi România

(Urmare din pagina I-a)

urca, şi intra în sătucul meu de munte, pe atunci sângele pe care-l aduc astăzi aici, ca untdelemnul sfinţit, curgea în pânza de 'ntunerice a primei lui nopţi).

Astfel la Roma, poetul are prilejul să înţeleagă ce-a însemnat civilizaţia latină pentru întregul viitor al Europei, şi ce adâncă transformare auniversului a răsărit în concepţia victorioasă a păcii latine. Iberul de ieri, înecat în noaptea primitivismului său, e azi un Roman, după cum Romani au devenit prin opera Romei şi alţi barbari:

Como las margaritas de aquel lejano suelo
A tus plantas de mármol. Emperador, despliego,
Manojos de la ofrenda, cántabros pensamientos,
Elevándote aroma, César, de los robledos
El celta de ojos garzos y de auroral cabello
Se debe a Julio César, a Ulpio Trajano el fiero
Geta, y a tí, Augusto, nosotros nos debemos.

(Cum depun la picioarele tale de mormoră, Impărate, mărgăritarele din pământul nostru îndepărtat, şi din mănunchiul ofrandei se ridică aroma cugetărilor cantabrice, mă gândesc că în pădurile lui de stejar, Celtul cu ochi cenuşii şi cu pletele bălaie e dator lui Iulius Cesar aşa cum Getul cel aprig e dator lui Ulpius Traian, iar noi îţi suntem datori ţie, o August, cu însăşi fiinţa noastră de-acum).

Destinul a vrut ca acest îndrăgostit de puterea şi de gloria romană, să ajungă curând după aceasta în ţara Getului celui aprig. La 1 Ianuarie 1918, poetul fusese numit într'un post diplomatic în România.

Sosirea lui la noi a avut loc în cele mai dramatice împrejurări pe care le-a cunoscut poate istoria românească. Jumătate din ţară era evacuată şi se îngrămădise, în mijlocul bolilor şi al privaţiunilor de tot felul, în Moldova de Nord şi mai cu seamă la Iaşi. In acest din urmă oraş, Basterra a venit pentru prima oară în contact cu suferinţele româneşti şi cu idealurile niciodată uitate. Rămânând în România ceva mai mult de doi ani, până în Mai 1920, el a avut ocazia să cunoască şi celelalte aspecte ale vieţii româneşti, şi să-şi creeze despre poporul român o viziune unitară, închisă curând după aceasta în cartea intitulată La Obra de Trajano, „Opera lui Traian“, care e cea dintâi lucrare importantă a lui.

După o şedere de patru ani în Spania, între 1920 şi 1924, Ramón de Basterra a fost din nou trimis în misiune, de data aceasta în Venezuela. Destinaţia aceasta nu e fără un tainic subînţeles. Printr'o atât de lungă călătorie, poetul nu se depărta de ţintele lui. Dimpotrivă, în felul acesta, el ajungea să cunoască, după ce trăise în inima civilizaţiei romane, punctele extreme ale civilizaţiei latine, de pe malurile Dunării pe ţărmurile americane. Din experienţă şi din cunoaşterea directă avea să crească în spiritul lui fecund concepţia misiunii latine şi a rolului imperial şi civilizator al Spaniei, concepţii care sunt astăzi tot atâtea pietre fundamentale la construcţia Spaniei noi.

Pentru Ramón de Basterra, Roma e o ideie de acţiune. „Principiul ideal sau clasic, scrie el principiul pe care am putea să-l numim roman, presupune o lume aspirând spre disciplină şi spre viaţa superioară a spiritului“. Această Romă a fost aceea care şi-a întins stăpânirea peste întreaga omenire cunoscută, care e colonizat cu o viaţă romană activă şi astăzi, ţărmurile Ebrului şi plaiurile Carpaţilor. Cei care au fost colonizatorii şi cuceritorii pentru civilizaţie a continentului american, n'au fost vechii Iberi, ci Romanii care le-au luat locul. Deaceea „stăpânirea romană în Spania constituie cea mai mare binefacere. Nu trebuie să ne închipuim Spania ca „liberă, fericită şi independentă“ înainte de venirea Romanilor, şi după aceasta înlăcrimată şi subjugată cu sila unui duşman nepoftit. Roma este botezătoarea culturii spaniole“.

Ceaace se spune despre Spania, se poate concepe la fel de bine şi despre România. Aici, colonizarea şi civilizarea romană au fost misiuni executate, printr'o fericită împrejurare a istoriei, chiar de un spaniol. Marcus Ulpius Traian, născut în Italia andaluză, care prin nume chiar, arăta cât de mult Spania se îndrăgostise de idealul roman, venea din acea Iberie care, după cum spune Basterra, „din discipol devenea maestru“. Figura lui Traian e schiţată de scriitorul spaniol cu o simbolică gravitate şi se transformă, prin originile lui şi prin rezultatul fecund al operei sale, într'o personificare a întregii energii romane.

România îi e dragă lui Ramón de Basterra din îndoitul punct de vedere al tragicelor realităţi imediate, şi al trecutului care leagă printr'o punte ideală pământul Daciei de Occidentul latin. Cele două teme se întâlnesc întreţesute la fiecare pas în cartea lui, care e fundamentală pentru cunoaşterea României din acei ani de cumpănă. Bine înţeles că aceeace îl atrage mai mult pe scriitor e pitorescul, colţul autentic, culoarea locală. In faţa peisagiului românesc, de fiecare dată se lasă adâncit într'o vastă contemplare. De altfel, scrie el, „contemplarea e un deliciu românesc. Trebuie să vezi sub arcadele unei locuinţe, câte o fată îmbrăcată în costumul ţărănesc, pentru a înţelege viaţa aceasta făcută din lux, din sărăcie, din poezie şi din amărăciune. Se dovedeşte astfel că naţiunea aceasta e dedată culorii, cum sunt altele dedate vinului, spre a-şi îmblânzi desamăgirile.

„Când soarele coboară spre Apusul întinderilor veste, lumina se îmbracă în degradări somptuoase de game violente, verzi, portocalii, roşii. Dulci armonii fugare! la marginile cerului, un altar de foc, a cărui pompă s'ar spune că se sileşte s'o răpească biserica bizantină în ceremoniile sale, punând pe fruntea tinerilor căsătoriţi, coroane care încinge tâmplele câmpiilor orientale“.

Pitorescul şi specificul românesc îşi găsesc în cartea lui Basterra o interpretare tot atât de justă ca şi sufletul poporului, şi misiunea istorică a acestui neam de soldaţi. Mai cu seamă în această din urmă privinţă, poetul spaniol, care nu era desigur numai un poet, a văzut bine. Rostul de apărător al Europei la această ultimă limită a continentului, se întrevede în fiecare din judecăţile lui asupra unui prezent, care încă nu se desfăcuse bine din haosul războiului abia terminat.

Persistenţa acestei rase înrădăcinate în solul natal, îndărătnicia cu care s'a apărat de toate vicisitudinile trecutului, şi poziţia ei geografică, desemnează naţiunea română pentru acest post de frontieră. „România, spune Basterra, datorită îndârjirii aproape de necrezut pe care o pune ţăranul în tot ce face, e supravieţuirea provincială a unei vieţi care ascultă încă de Roma. Aceasta ar putea să ne mire, dacă ne gândim la cortegiul sgomotos şi strălucitor al istoriei, care ne face să uităm că mai mult decât turnurile ambiţiei durează coliba care abia de se ridică de-asupra pământului, adăpostind o existenţă ingenuă care, asemeni Naturii, n'are nevoie de glorie sau de strălucire... Noua Dacie înarmată, credincioasă a scopului unei întemeieri care a destinat-o să fie bastionul Occidentului împotriva agresiunilor scitice, care astăzi se chiamă bolşevice, a susţinut instituţiunile noastre împotriva furiei care ameninţa de dincolo de ziduri“.

Astfel, Ramón de Basterra a căutat să adâncească, printr'o curioasă şi afectuoasă aplecare asupra realităţilor româneşti şi asupra sufletului popular, cunoaşterea pământului şi a destinelor noastre. Pentru el, ţara aceasta rămâne în primul rând o marcă a latinităţii victorioase, o sentinelă a lumii romane, care n'a lipsit niciodată de la datoria ce i-a fost încredinţată peste veacuri. Din această prezenţă a României, poetul spaniol a scos aceeaşi lecţie de încredere în viitorul şi în misiunea lumii romane, factor de civilizaţie şi de umanitate. Şi nu e laudă mai frumoasă pentru noi, decât aceea de a fi contribuit prin pilda virtuţilor moştenite, la formarea unei concepţii atât de nobile şi de generoase, cu privire la misiunea aceasta a latinităţii, în care rostul nostru era de mai înainte însemnat.

ALEXANDRU CIORANESCU

Notă despre Albert Thibaudet

In capitolul consacrat lui Sainte-Beuve, din „Histoire de la littérature française de 1789 à nos jours", Thibaudet recunoaşte cât e de gingaşe problema criticii celor în viaţă, — acea „critique des vivants" pe care autorul Port-Royal-ului o socotea „partea cea mai grea şi mai nobilă a meşteşugului". Că problema nu e nici azi rezolvată, după cum nu a fost în veacul trecut, de Sainte-Beuve, stau mărturie ultimele pagini din manualul postum al lui Thibaudet, privitoare la generaţia contimporanilor, a celor cari aveau douăzeci de ani în 1914. Tabloul literaturii franceze postbelice e schiţat numai, unele nume lipsesc, aprecierile se mărginesc la simple indicaţiuni, iar prezentarea schematică înlocueşte perspectiva continuă, înlănţuită. Dar acestea sunt numai 50 de pagini, dintr'un volum de 560, care ne restituie timbrul familiar şi unic al celui mai mare critic francez, despre care Bergson afirma, în numărul omagial din La Nouvelle Revue Française, că „nu a fost depăşit vreodată".

Constrângerea pe care o impune întocmirea unui „manual" de istorie literară nu se face nici odată simţită în Istoria literaturii franceze a lui Thibaudet, dar ea îi dă prilejul să-şi expună într'o admirabilă prefaţă, punctul său de vedere sistematic, privitor la ordinea tratării materialului, care va fi aceea a „ordinei pe generaţii".

Imprumutând lui Bossuet, titlul ultimei diviziuni a Discursului asupra Istoriei universale: „Imperiile", — Thibaudet recunoaşte în desfăşurarea literaturii franceze, „o succesiune de imperii, fiecare dintre ele fiind răsturnat de un război literar sau de o revoluţie, căreia un alt imperiu îi urmează. Cele patru imperii ale Asirienilor, Perşilor, Macedonenilor şi Romanilor s'ar putea vedea în cele patru mari climate succesive ale evului mediu creştin, umanismului, clasicismului şi romantismului, acestе două din urmă, Imperiile civilizatoare, coninuând încă, într'un paralelism care aminteşte de grecii şi romanii lui Plutarh, să formeze două limbagii ale spiritului şi literilor, rivale şi complementare". Cele patru mari „naturi literare" pe care le deosebeşte Thibaudet în ansamblul literelor franceze, corespund veacurilor 16, 17, 18 şi 19, urmându-se într'un conflict sau dialog neîntrerupt şi în ordinea generaţiilor, începând cu aceea a Revoluţiei Franceze, a scriitorilor cari aveau 20 de ani în 1789, apoi generaţiile din 1820, 1850, 1885 şi 1914, într'o ordine al cărei avantaj e „de a urmări mai de aproape mersul naturii, de a coincide mai fidel cu schimbarea imprevizibilă a duratei vii, de a adapta mai bine dimensiunile obişnuite ale vieţii omeneşti, realitatea şi produsul unei activităţi omeneşti"

Câte un capitol global introductiv deschide privelişte asupra înfăţişării de ansamblu a climatului literar corespunzător fiecărei generaţii, din care se vor ridica piscurile literaturii franceze: un Chateaubriand, Hugo, Balzac, Sainte-Beuve, Baudelaire, cărora le sunt consacrate capitole speciale, sortite să devină clasice.

Cele câteva pagini ale prefeţei sintetizează însuşirile eminente ale criticului Thibaudet: o informaţie vastă, expusă fără pedanterie, într'un stil de o uimitoare mlădiere, subtil şi familiar, plin de umoare şi de umor; un gust al ideilor generale pe care-l datorează culturii filosofice; o bogăţie de apropieri şi aluzii, de comparaţii şi asocieri: o putere comunicativă incomparabilă.

Albert Thibaudet e criticul ideal, a cărui definiţie a dat-o el însuşi: „un om căruia îi place să citească şi să facă să se citească". Scrisul lui constitue un aliment din cele mai substanţiale şi mai provocătoare pentru spirit şi cea mai îmbietoare invitaţie la lectură.

MIHAI NICULESCU

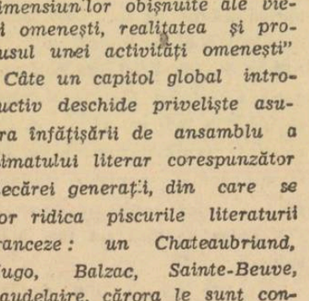

CĂ E POET

şi pe câmpul de luptă cine este poet şi că, deci, scrisul nu are nevoie de condiţii speciale sau de confort special, o dovedeşte premiul pe care l-a publicat revista DIE DAME pentru cea mai bună poezie: Din cele 4000 de poeme, jumătate fuseseră trimise **de pe front** (!).

Premiul întâi l-a fost atribuit lui **Wolf von Niebelschütz** pentru poemul **Soldatengrab (Mormânt ostăşesc).** Altele cinci au fost date poeţilor **Oskar Fries,** pentru **Wache im Schnee** (De pază'n zăpadă), **Susanne Kerckhoff,** pentru **Elemente, Eugen Roth,** pentru **Nachts** (In timpul nopţii), **Herbert Sailer** pentru **Soldatengräber im Osten** (Morminte ostăşeşti în răsărit) şi **W. E. Süsskind,** pentru **Ueber Nacht** (Peste noapte).

POVESTIREA DIE PFLICHT

(Datoria) a lui Wilhelm von *Scholz, ajunsă, în limba germană, la un tiraj de 200.000 de volume, a fost tradusă în limbile norvegiană şi olandeză.*

„FLORENTINER TAGEBUCH"

(Jurnalul florentin) al marelui RAINER MARIA RILKE, inedit până în prezent, va apare într'un volum editat de Insel Verlag.

WILHELM SCHÄFER

a împlinit în ziua de 20 Ianuarie 1943, 75 ani.

Am mai vorbit despre acest mare maestru al „anecdotei" germane.

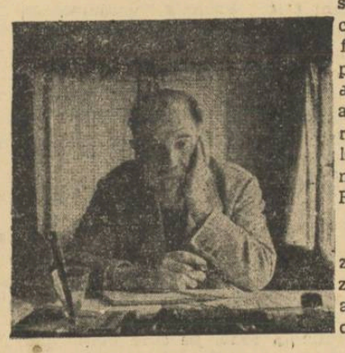

Wilhelm Schäfer

Reamintim principalele opere: Mannsleut (1894), Ein Totschläger (1894), Jakob und Esau 1896), Lerma (1898), Anekdoten 1908) ediţie completată în 1928 şi definitivă în 1934 (există şi o ediţie populară), Novellen (1928). Winckelmanns Ende (1925), Hölderlins Einkehr (1925), Das Fräulein von Rinken (1926). Hauptmann von Köpenick (roman, 1930), Theoderich, König des Abendlandes (1939) şi Mein Leben (1934).

HANS DOMINIK

autorul sărbătorit al multor romane utopice a împlinit, în Noembrie, anul trecut, 70 de ani. Operele lui s'au bucurat de o popularitate enormă când te gândeşti că au depăşit două milioane de volume vândute.

STALINGRAD

se numeşte poemul lui **Joachim W. Reifenrath,** scris în ziua de 18 Ianuarie 1943 în spaţiul sortit a rămâne pentru totdeauna în istoria celor mai măreţe jertfe ostăşeşti, şi apărut, într'un număr recent al revistei **Das Reich** (No. 6, din 7 Ian. 1943), dimpreună cu aceste rânduri.

„In seara de azi îmi cade în mână, după săptămâni şi ca din întâmplare,o maşină. Trebuia să scriu, cu orice preţ, ceeace mă apăsa. Veţi aprecia personal dacă l-am dat necesara expresie. Aici, fireşte, sunt orezut. Dar cât spaţiu mai e, pe aici, pentru gândire şi judecare. Momentan, situaţia este nţel cam amară. Despre toate celelalte mărturiseşte chiar lucrarea. Să sperăm că vouă celor de acolo nu vă va fi prea amar. Aici credem că putem scoate putere nesecată din astfel de lucruri. Nu avem nimic altceva. Nădăjduiesc că scrisoarea vă va ajunge prin avion. Altă legătură poştală nu mai avem de mult. Cu bune urări. Al d-vostră Reifeurath.

Poemul are acest cuprins:

„Vijelia ne smulge cuvântul zgârcit de pe buze, — lăsaţi nezise vorbele deşarte! — Zăpada albă ne arde până la rană ochiul care întreabă de orizont şesurile.

Pe ţeava armei, ca o ghiară, stă ghiaţa, mâna încleştată s'a lipit pe oţelul îngheţat, iar lumea e nefiindurător de albă — abea de se mai întunecă în nopţi odată.

Căci luna îngheaţă pe firmament, — peste cântecul subţire al vânturilor de stepă, arde, rece, lumina stelelor nenumărate, pe drumuri pe cari le găsim anevoie.

Uitaţi-vă, aici nu mai poate fi dus nici un rod, — chiar şi întrebările le-am surghiunit, — numai ceeace-şi mai păstrează credinţa'n Dumnezeu în astfel de zile rezistă neiertătorului destin!

Şi nu 'upţi nici măcar pentru viaţa ta aşa cum lupţi pentru supravieţuirea memoriei tuturor acelora cari îşi dau viaţa şi merg mai departe şi aşa de vizibil, cu tine împreună.

Niciodată nu-i mai putem uita precum n'am uitat de soţie, copil, cămin şi ţară, — inimile noastre, de mult libere, ştiu că din cei morţi se hrăneşte întregul foc care ne smulge din greaua cumpănă a zilei şi ne închide cu jarurile sale inima şi lasă patriei noui lumina noastră omenească mică şi instinctiv fricoasă.

Dară vijelia ne zmulge cuvântul de pe buze, — uneori însă silim fapta — şi ni te arăţi în noi toţi, când învingem, bunul vostru camarad!"

Asemeni Odessei, Stalingradul rămâne, în memoria poporului nostru, simbolul unui uriaş eroism şi al unei sublime jertfe, al eroismului şi al jertfei pe care o pot cuprinde numai inscripţiile lapidare ca aceea de la Thermopyle. „Spune, călătorule Spartei că ne-ai văzut zăcând aici dupăce am îndeplinit legile sfinte ale Patriei".

Ceeace depăşeşte elementara severitate a unei astfel de măturisiri e polologhie. Şi numai ţeşite din guna celui ce a luat parte la luptă, cuvintele cântecului de mâine nu vor suna fals.

Iată dece „Stalingradul", ca şi Crezul, nu va putea fi pus în versuri.

T. CHELARIU

Artur Enăşescu

De-un an, buimac, îşi moaie degetele'n soare
Şi sălciilor chica le-o sărută, când îl prinde plânsul,
Dece îl trag de umeri negurile? Ce-au cu dânsul? —
Sfios, la butoniera ruptă, el şi-a prins o floare...

Dar parcă'n jurul lui nu se găseşte nimeni!..
O ia, priveşte... Oare nu-i steauă?
Mirat îşi plimbă ochiul prin petalele-i de neauă...
Şi uite'n mijloc, cinci lumini de aur!..

Cu degetul le mângâie feştila...
Ce mici-s! Ce pufoase! — Şi nu ard!
Dar dece tremură atâtea stele 'n gard?
Ce curios şi Dumnezeu! Pe-Artur îl prinde mila.

Căci cine ştie cât le caută El prin cer, —
Şi nu-s, şi nu-s oiţele de aur!
Tot lupul de azur, cu solzii-i de balaur! —
Şi-Artur zâmbeşte, când Il vede iar pe Dumnezeu stingher.

Hm! I-am fost spus că nu-i mai mult decât un păcurar,
Dar n'a crezut! A zis că-i judecata-mi mică, —
Nu-i mare lucru, lumea cu fulgerul când o despică!
Oricine-ar face-o sus cu un amnar...

Şi stă... În juru-i cresc zăpezi şi nuferi.
O rândunică tulbură albastrul cer din fundul unui lac.
Alături negurile cresc, se fac şi se desfac...
— „De Ţi-aş aduce, Doamne, oiţele, aşa-i că nu Te superi?

Şi gândul izbucneşte ca un Soare'n faţă-i, după plâns.
Şi iată-l călărat să rupă flori, împovărat de împăcatu-i gând.
Dar un sergent îl fluieră... Vreo câţiva gură-cască-l râd...
Poetul stă. Priveşte buimăcit. Şi pleacă iar,
Cu funia-i de cânepă încins...

PAVEL P. BELU

Cronica plastică

Expoziţiile dela Propagandă şi Ateneu

Pentru prima oară avem prilejul să intrăm în frumosul local al Propagandei anul acesta, cu ocazia expoziţiei D-NEI MIOARA MINULESCU, fiica marelui poet şi cunoscător de artă ION MINULESCU.

Cât ne priveşte, această sală ne-a fost întotdeauna simpatică şi apropiată. In ea am avut prilejul să ne desfătăm ochiul cu lucrări eşind din comun. Nu voi uita niciodată fermecătoarea expoziţie a soţilor GHIAŢA anul trecut, cu acele covoare ale AURELIEI GHIAŢA „minuni" ieşite din degete femeeşti, minuni ale acestei magnifice industrii a covoarelor, izvorîtă cu adevărat din sânul poporului, pe care AURELIA GHIAŢA, iscusită vrăjitoare, a reuşit s'o reînnoiască, înfăţişând-o cu mijloace moderne, ca acel catifelat punct persan „în relief", adăogat la vechea formulă o scoarţelor româneşti, pentru a zugrăvi (căci adevărate zugrăveli îi erau scoarţele) voevozii în smarald sumbru şi îngerii conăbii.

O fiinţă ca AURELIA GHIAŢA ar fi în orice altă ţară pusă în fruntea unei *armate* de ţărănci, care ar lucra sub ordinele ei, scoţând la iveală felurite şi neuitate împestriţări şi închipuiri în lână, mai gingaşe, mai calde şi mai duioase decât cele pe care cu multă trudă, le aşternem noi mâzgălitorii, pe pânză!...

In orice altă ţară, AURELIA GHIAŢA, ar fi o celebritate a artei decorative, pe care înţelegerea ei o ridică la un nivel întru totul superior, dar... mai bine aşa, cu modestia şi cu tăcerea, decât cu vâlva şi cu toba mare!

Artistului creator, cu însuşiri de geniu, i se potriveşte taina mai bine.

Din puţinul agonisit — tot artiştii au fost acei care au apreciat-o şi i-au cumpărat — noi credem că este o fală, de care *infinit de puţini se bucură*, o fală mai de preţ decât aceea improvizată şi bazată pe reclamă.

Ii cerem scuze doamnei MINULESCU de această incursiune în trecut, dar regretul ne-a fost atât de adânc, că nu ne-am putut la timp exprima entuziasmul stârnit de opera D-NEI GHIAŢA, încât o facem întârziat acum, domniasa rămâne cu meritul de a ni-l fi împrospătat, graţie interesantelor şi frumoaselor sale mozaicuri.

S'a criticat lumina acestei săli, s'a spus mult împotriva ei — credem că nu cu dreptate — mozaicurile MIOAREI MINULESCU, sunt în orice caz favorizate, regretăm însă numărul lor restrâns.

E foarte greu să ne facem o idee precisă despre felul său de a lucra, chiar dacă am socoti sala perfect adecuată operelor expuse. Cât de fermecător ar fi fost, să vezi *întreaga* sală împodobită cu mozaicuri! După cât ne-am informat, D-NA MINULESCU este o autodidactă, noi o credem — şi de ce să **n'o spunem, ne bucurăm — elevă a** NOREI STERIADE, descoperitoarea *desăvârşită*, a sensului intim al acestui material.

Fără să tăgăduim MIOAREI MINULESCU o anume înţelegere în alăturarea pietricelelor, credem nu tocmai adecvat mozaicului felul său de a proceda. Aspectului extraordinar de plăcut al operei sale, îi stă împotrivă „o maniera" decorativă, de ilustraţie, pe care am putea-o găsi şi pe o copertă sau un paravan. Considerăm — fără absolută afirmare, întrucât s'ar putea să ne înşelăm — că aceasta provine din contrastele prea mari între deschis şi închis, *fără treceri*, în felul acesta reliefându-se prea puternic figura, cu tendinţă de a ieşi din fond.

La „Căminul Artei" (Gal. Kretzulescu), admirabilul mozaic al NOREI STERIADE, infernal strâmtorat, reprezentând în verde şi aur, maestrit distribuit, apocaliptica luptă cu un taur, întruchipa perfect această îmbinare de culori, întretăindu-se ca'ntr'o reţea, adevărată tapiserie, mai scumpă, mai preţioasă, decât tapiseriile franceze.

Ne permitem că credem un factor principal cu totul, dispoziţia pietricelelor între ele, — urzeala lor — ca să zicem aşa, între această tehnică şi aceea a covoarelor existând, cât de paradoxal ar părea, afinităţi.

Mozaicurile extraordinar de frumoase din *Ravenna* şi'n particular acele din *Sant'Apollinare in classe fuori*, ne-au dovedit-o, aşa cum ne-au dovedit-o şi acele ale NOREI STERIADI, la ale cărei înaţiuni cu iluştrii săi predecesori nu putem rămâne indiferenţi, ba ne putem chiar mândri cu ea.

Nu ne îndoim de posibilităţile MIOAREI MINULESCU, tinereştile sale avânturi i le admirăm, dar aşteptăm s'o vedem într'un ansamblu mai bogat, mai bine adecvat materialului.

In prima sală expune la Ateneu AUREL IACOBESCU, cu a cărui pictură ne întâlnim prima oară. Domnia-sa, cu tinereţe, sacrifică beţiei de pastă, uniform răspândită peste tot. Avem totuşi impresia că, mai disciplinată, paleta sa ar putea da frumoase rezultate, plină de vlagă fiind.

E o natură moartă cu peşti, pe care din cauza geamului, nu am putut-o privi cum se cade. Când se vor hotărî pictorii să nu mai acopere cu geamuri uleiul (ce economie ar realiza!), o să fie o mare uşurare pentru privitor.

Sunt absolut împotriva acestui subterfugiu, care nu dă privitorului răgaz să privească „pictura goală" interpunând între ochiu şi pânză un lucru de oglindă, care mai ales la culori închise ca ale domnului IACOBESCU te'mbie să-ţi vezi mai iute propria-ţi mutră de care eşti sătul, decât trăsăturile de pensulă, împăstările, structura intimă a tabloului de care eşti dornic. In această gamă sumbră, licăresc ici colo tonuri de violoncel, care ne îndreptăţesc să aşteptăm interesante realizări dela domnul IACOBESCU.

In sala din mijloc, MĂNDIA ULLEA, o decoratoare de biserici cu însuşiri alese, expune o serie de lucrări în ulei. Ne-am oprit în faţa unor vederi din Mangalia bine compuse, neaşteptat puse'n pagină, care ne-ar fi putut mulţumi complet, dacă n'am observa o tendinţă spre „lemnos" în toate lucrările, francezul ar zice „guindé", care s'ar traduce în româneşte „îmbăţoşat". Valurile mării — ciudat — parc'ar fi împăiate. Sunt delimitări aspre, ca şi în autoportret, de altfel *foarte bine desenat*. Apa mării e pictată'n aceeaşi materie cu ţărmul, parcă ar fi înmărmurit astfel. Nu numai la D-NA ULLEA dar şi la alţi pictori am notat imposibilitatea de a diferenţia întinderi lichide de cele solide şi în genere lipsă de varietate în tratarea formelor din natură, cer, apă, arbori, pământ, ca de pildă în prea frumoasa bisericuţă din Predeal, în care M. ULLEA a reuşit într'o tonalitate verde prospeţimea peisajului.

In sala treia CONST. MIHALCEA ne plimbă prin atâtea încântătoare ţinuturi, prin care au trecut armatele, încât suntem dezarmaţi în faţa cusururilor. Domnia-sa are un vădit talent documentar şi într'unele acuarele şi guaşuri chiar „pictural", într'altele însă curat „schiţe de arhitect". Pasta domniei-sale, ne pare cam fărămiţată, cam îmbâcsită, am voi-o pusă mai cu francheţă, să ne dăm mai bine seama ce a voit să pue, de fapt, ca ton, să nu-l simţim dibuit, incert. Domnul MIHALCEA are o incontestabilă facilitate şi o paletă deosebit de fecundă care ne promite când se va hotărî să interiorizeze, să se oprească dârz, o incontestabilă reuşită.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

NOTE ROMÂNEŞTI

CANDOAREA

deseori parcivaliană, dară şi îndrăzneala cu care cred în propria misiune aproape toţi tinerii ajunşi la primul lor volum de versuri, te înduioşează. Iată, îţi zici, acesta e „începutul sfârşitului". De aici încolo, florile albe sau albastre capătă spini, brânduşa liliachie venin, poemul ambiţie, căci, odată „autor", visătorul de până mai az. dimineaţă se'ncruntă, îşi studiază fizionomia şi nu-i mai scoţi din cap că nu este un „cineva", ci tot el, cel de totdeauna.

Există, bineînţeles, şi excepţii. Ele însă întăresc, după logica grămăticilor, numai rigidele confinii ale regulei.

Deaceea deschidem cu strângere de inimă cărţile de debut ştiind că vom da peste aceleaşi jeluri şi temeri, peste aceleaşi filosofii şi revolte ale vârstei. Nătânga omidă se 'nchide în liniştile crisalidei şi-şi pregăteşte astfel zborul de fluture al luminii. Numai omul n'are înţelepciunea răbdării.

Este, desigur, un mare bine această euforie, căci dacă am şti dela primii paşi, ce măsurate ne sunt biruinţele, n'am avea îndrăzneală nici cât puiul pulului de găină.

Este însă, această normală euforie totodată şi matca marilor noastre melancolii. Si la jeunesse savait...

Numai că sfaturile şi rugăminţile nu ajută şi nu pot fi de folos decât după zgonirea din rai. Ori, după această căderе, omul învaţă să se teamă.

Răspunzând, cu dragoste şi, mai ales, cu stăruitoare povaţă tuturor acelora ce ne trimit, din provincie sau capitală, prea zoritele lor candidaturi la gloria literară, le spunem: Nu vom fi deloc îngăduitori cu d-voastră, cei sorţiţi a duce mai departe povara de vis şi vers pe care nimeni nu are dreptul să o considere joc la discreţia bunului plac al cuiva; nu ne vom bucura niciodată de faptul nenormal şi, deci, suspect, că aţi ajuns la prima carte, — oricât de matură ar fi ea, — la o vârstă când alţii bat turca... şi nu ne va clinti nimeni din convingerea că tot omul, şi 'n primul rând tânărul care se crede a fi genial, are nevoie de tratament aparte.

D-L PETRE PASCU

ne trimite, din Arad un volum de poeme. D-sa le-a spus PLAIURI. Tipărită la Tipografia Diecezană-Arad „în anul 1943, luna Februarie, într'un număr de 700 exemplare" cartea d-sale cuprinde trei cicluri: Căutare, Joc pierdut, Plaiuri.

Cele mai realizate sunt poemele: Sora, Cântec pentru fată, Terţine pentru tovărăşie, Versuri pentru bârfeală şi Mureş, lotru blăstămat.

Citim:

SORA

„Grădini de ceruri îi erau ochii
Şi sufletul ţesut din mătasă.
Fără joc şi râs a crescut
Dereticând sfioasă prin casă.

Sora noastră boleşte de ani.
Pe gură: lespedea grea a tăcerii,
Nu ştie când e 'nceputul zilei
Şi unde e marginea serii".

REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE

consacratoarea ta'entelor tinere, — mulţumită fericitei prezenţe la conducere a d-lui profesor universitar D. Caracostea, — **mai e şi revistă de mari preocupări spirituale. Contribuţii precum sunt cele iscălite, în volumul pe Februarie al rev s'ei, de d. prof.** C. Rădulescu-Motru **(Problema Logicei), Ing. prof.** Cristea Niculescu **(Intre abstract şi concret),** Nicolae Roşu **(Medicină şi destin),** Const. Kiriţescu **(Specificul românesc şi arta mişcării),** D. Caracostea **(O frescă folclorică),** Perpessicius **(Ion Alecsandri),** D Marmeliuc **(Pe marginea „Orestiei" lui Eschil...) impun prin perspectivă şi documentare şi te pun la curent cu problemele cele mai dificile.**

SCRIITORUL I. VALERIAN

ne-a surprins cu admirabila-i proză, **Ochii fratelui de peste neguri,** publicată tot în acest volum al REVISTEI FUNDAŢIILOR REGALE.

Ce mult am dori să-l vedem pe **I. Valerian,** acest frate mai mare al tuturor scriitorilor tineri, cât mai deseori prezent în paginile revistelor noastre!

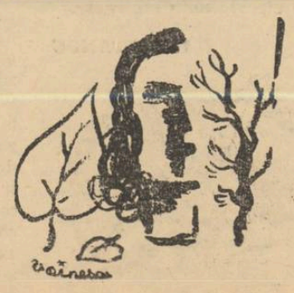

NOTE ROMÂNEŞTI

ABEA ZILELE ACESTEA

ne-au sosit numerele 7—8, 9—10 şi 11—12 pe 1942 ale încărcatelor de ani şi glorie CONVORBIRI LITERARE. Imbrăţişând cu egală cinstire, trecutul şi sprinţarele sau dârzele jocuri ale zilei de azi, Convorbiri Literare, cu toată docta şi severa lor fizionomie de revistă academică, sunt un nesecat izvor de informaţie şi potolire a setei literare. D. prof. I. E. TOROUŢIU continuând munca celor 75 de ani ai Convorbirilor, înţelege, că puţini alţii, că e mai de preţ, — pentru binele şi lumina neamului, — să duci înainte stindardul mare al statorniciei decât să agiţi fanioanele entuziasmelor de o zi.

In afară de aceasta, e necesar să nu se uite că este semnul unei nezdruncinate râvne culturale faptul că avem o revistă ce dăinue, şi nici de cum pe vreun ultim plan, de şaptezeci şi cinci de ani!

„FILOSOFIE"

facem numai în cadrul de acuarelă al eseului. Totuş, nu putem saluta, fără multă, de tot multă bucurie, apariţia unui nou periodic de cugetare românească.

SAECULUM, revista de filosofie de sub direcţia d-lui. **LUCIAN BLAGA** marchează o răspântie! **O spunem cu cea mai fermă convingere. Şi o spunem răspicat, tocmai fiindcă d. Lucian Blaga, publicând, la Nou e, o justificare a hotărîrii luate, este excesiv de modest, ca, de altfel şi d. Zevedei Barbu).**

Revista de filosofie SAECULUM, pusă în serviciul VIITORULUI filosofic românesc, pusă, cu alte cuvinte, în slujba cugetării de care se învredniceşe Romanii, va polariza, nu ne îndoim, tendinţele ortodoxiste GÂNDIRI.

Nu vizăm, căutşi de puţin, valoarea indiscutabilă a excelentei reviste de sub conducerea sigură şi desţelenitoare a d-lui Nichifor Crainic. GÂNDIREA îşi are rostul ei. Faptul însă că revista sibiană a d-lui Lucian Blaga va seculariza anumite domenii este de o extremă importanţă, căci acest fapt lărgeşte enorm orizonturile şi posibilităţile cugetării noastre creatoare. Adevărul este că noi românii am ajuns în faza critică de a filosofa pe viaţă şi moarte! Trăim, în plan filosofic, evul agonic al spiritualităţii autohtone. Fie ca să ţâşnească, între GÂNDIREA şi SAECULUM, flacăra vie a întrecerilor de mari prestaţii.

SAECULUM (Redacţia şi Administraţia Sibiu, str. Bedeus 7) îşi deschide apariţia cu următorul sumar: Lucian Blaga (Despre viitorul filosofiei româneşti). Basil Munteanu (Forma de sociabilitate în literatura franceză); Tudor Vianu (eul poetic); Edgar Papu (Mysterium tremendum în lirica română); Zevedei Barbu (Metafizicul ca funcţiune integrală a spiritului) şi Ion Oana (Obscur şi Dificil în poezie).

REŢINEM

cu titlu de inventar, aceste păreri de rău iscălite de REVISTA BUCOVINEI în „Scurtul popas" apărut la începutul celui de al doilea an de apariţie:

„Cu durere în suflet trebue să constatăm că am rămas singuri. Suntem rămăşiţele acelei generaţii, pe atunci tinere, de scriitori bucovineni, cari acum vre-o două decenii au pornit tumultuos la drum pentru cucerirea litere'or române. Câţi au mai rămas din cei de atunci?! Când ne uităm în jurul nostru, ni se furişează în suflet melancolia, văzând ce rărite ne sunt rândurile. Mulţi din cei de atunci ce au pornit să cucerească muzele, au renunţat, cuminţi, la această temerară încercare. Unii din cei ce au rămas credincioşi scrisului, au intors indiferenţi spatele provinciei care i-a crescut şi i-a trimis în lume. Lansaţi de aici, ei fac azi „carieră literară" în Capitală, fără să-şi mai aducă aminte de provincia de baştină. Iar succes proaspăt aproape nu vine de loc".

Suntem curioşi ce vor răspunde bucovinenii G Rotică Mircea Străinul, Iulian Vesper, Traian Chelariu, — aflaţi actualmente în „capitală" — dară şi bucovinenii Eusebiu Camilar, George Putneanu etc., aflaţi prin alte... capitale.

Unul din ei, aprobând întru totul cuvintele d-lui profesor **Constantin Loghin,** autorul acelui scurt popas, a răspuns semnificativ şi mâhnit: „Ai noştri se feresc de noi, nu noi de ei!

Doveda? Iat-o: Pretutindeni ducem numai laude Bucovinei! Dar..." — „Dar? — l-am întrebat".

— „Ştii, — mi-a răspuns, — nimeni nu e profet în Bucovina sa".

V. JELERU

PUNCTE DE VEDERE

Intre umanism şi etnicitate

Probabil că nici un curent, al nici unei ideologii, nu a dat naştere la atâtea controverse, câte a creeat ideea naţională, problemă în strânse contingenţe cu toate ramurile de activitate umană, astăzi situată pe un plan de primă actualitate.

Din momentul creării autonomiei spirituale, reacţia împotriva elementelor eterogene a fost un fapt implicit; spiritualitatea implică individualizarea elementelor similare, agregarea într un fel de colectivitate unică şi armonică, iar nu uniformizarea elementelor disparate şi eterogene. Această tendinţă a luat proporţii de realizare simultan cu ivirea conştiinţe naţionale, factor care şi-a imprimat amprentele pe toate perspectivele din care poate fi privit omul. Insă această conştiinţă naţională, oricât ar fi înrădăcinat în fibrele spirituale ale maselor, oare a putut ea să-şi asimileze sau cel puţin să-şi împrumute semnificaţia acelor reflexe naturale, adânc umane, care aparţin exclusiv naturii intime, chiar instinctelor omeneşti?

Iată decе ni se pare rscată afirmaţia că tipurile literare participă la o selecţionare făcută pe baza specificului etnic, selecţionare îndreptăţită din punct de vedere social şi etnografic, însă lipsită de sens sub raportul valorii estetice. Evident, tipurile literare nu aspiră nici la o universalizare monotonă, care să le suprime caracterul individual.

Ele sunt de o variaţie infinită, după cum infinite sunt şi nuanţele care individualizează temperamentele într'o colectivitate. Dar revirimentul produs în sânul popoarelor de această conştiinţă de sine a fost violent, a creeat curente de opinii, tropisme care au captat pe oamenii geniali din mijlocul lor, amestecându-i acestui tumult, astfel că ei şi-au risipit o parte din activitate ca factori aderenţi ai ei. Se explică acum pentru care motiv cele mai dominante nume, mai bine zis unele din ele, au propagat arta contemporană lor spre acele „figuri tipice, cu constante sufleteşti inalterabile şi similare" sau, poate, au încercat ei înşişi să le realizeze. Nu mai departe decât la noi, N. Iorga şi G. Ibrăileanu, au preconizat specificul etnic, iar înaintea lor Maiorescu vorbea de „tipurile unor clase întregi".

Logic, consecinţa acestor unanime străduinţ ar fi fost formarea unui muzeu de tipuri reprezentative, (pentru diferite popoare), deci literatura o vas à expoziţie a lor, împărţită pe sectoare... etnice! Ne propunem să privim câteva figuri literare din perspectivele pe care le desch.de acest ideal al teoreticienilor specificului naţional, deşi nu-i sesizăm interes, cum am mai spus, decât din punct de vedere etnografic şi social; importanţa studiului devine capitală însă, dacă situăm arta pe planul secund, de agent al celor două ştiinţe, pentru împlinirea deficienţelor lor...

Chilon Chilonides şi Ulysse, s'a spus, sunt tipuri care însumează detaliile specifice ale grecilor.

Şiretenie, spirit practic şi negustoresc, inventivitate...

Manon, personificarea cochetăriei femenine, se crede că nu întâmplător a apărut în climatul francez. Dar cochetăria este cea mai statornică din trăsăturile specifice ale sufletului feminin, germinând din complexul instinctelor ei sexuale şi materne, amplificată de poziţia ei de bibelou adulat al dorinţelor bărbatului, în care se complace.

Este adevărat că Franţa, ţara epocilor de strălucire, a civilizaţiei şi a culturii, a nimbat aceste artificii feminine, manifestate în alte regiuni mai brutal, mai stereotip, cu subtilităţile unui rafinament bazat pe lungi experienţe. Aceasta nu ar constitui însă motivul primordial pentru a revendica pe Manon, Franţei. Deci?...

Niciun artist nu plasticizase mai bine aspiraţia umană către universalitate, până la Goethe, în Faust.

Neliniştea, substanţa naturii faustice, este elementul definitiv, particular, al sufletului său. Tendinţa către aceea „clipă" nu a fost niciodată un desiderat al mulţimilor şi nu poate deveni, ipoteza aceasta aducând cu ea posibilitatea ridicolă a deplasării planului mediocrităţilor la altitudine de... genialităţi.

Omul faustic nu este o noţiune sinonimă omului modern, incertitudinile acestuia fiind în mare parte sociale şi politice; suferinţa lui Faust este atât de personală, atât de profund intimă, încât nu poate emite aparteneţe decât cu propria sa individualitate. Suntem îndreptăţiţi prin urmare să fim surprinşi de frenezia cu care, astăzi, în imprejurările politice pe care le cunoaştem, se elaborează teorii care apoi, capătă puteri de argumente incontestabile pentru unele naţiuni. Astfel, setea metafizică a lui Faust devine aspiraţie politică de expansiune, realizată sau pe cale de realizare, în vremurile actuale, de către poporul german...

Tendinţa către absolut şi cea de expansiune politică sunt două constante paralele, prima integrându-se complexului anumitor indivizi dotaţi, a doua îmbinându-se indestructibil cu năzuinţele fiecărei naţiuni. Actualizând problema, vom recunoaşte că se aplică Germaniei, dar transplantând-o în timp şi altor epoci; bunăoară spre începutul veacului al XIX-lea, va trebui să o recunoaşem em Franţe; aplicând-o epocii lui August o vom recunoaşte Imperiului roman, ce...

Se spune despre Franţa, pe care noi o considerăm ţara luxului, a prodigalităţii, că este patria avarilor şi că în ţara lui Molière, risipa apare ciudată şi de neînţeles. Suntem convinşi că în lipsa altor motive verosimile, axiome ca acestea de mai sus nu prezintă suficientă valoare argumentativă. Deaceea, pornind dela rostirea unei formule comode ca „Franţa este patria avarilor" nu putem afirma cu certitudine etnicitatea de necontestat a lui Harpagon, Gobseck sau Grandet; sau spunând „Franţa este ţara risipei' să atribuim acestor tipuri inderenţa la specificul francez. După acelaşi criteriu, Hagi-Tudose este un tip livresc, produs de imitaţie, numai pentrucă „românul nu este avar'.. Avaritatea este un defect uman, născut din desechilibre patologice, care nu poate fi atribuit unei anumite colectivităţi, chiar dacă întâmplarea a aşezat la un loc doi, trei sau mai mulţi avari, pe când în altă regiune nici unul.

Don Quijotte este considerat sinteza neamului spaniol, prin aceeaşi eroare argumentativă. Este adevărat că idealismul excesiv şi pasiunea Cavalerului Tristei Figuri ne prezintă o lature constantă a meridionalului, deci nu numai a spaniolului.

Insă eronat se pune cu insistenţă accentul pe faptul că numai Cervantes îl putea creea şi el aparţine exclusiv Spaniei. Pe suprafaţa globului, clima paralelelor geografice de 35°—44°, aproximativ, a infiltrat temperamentelor acea efervescenţă, acea pasiune, acel dor de ideal şi sete de viaţă caracteristice eroului cervantian. Şi totuş, nu putem crea un specific regional, deoarece şi un nordic poate suferi de exaltarea meridională, supus altor condiţii de viaţă.

Misticismul rasei slave este cunoscut şi acceptat ca un postulat social. Incertitudinile născute din imposibilitatea concilierii binelui cu răul, lumina blândă a credinţei înaintea negativismului celui mai viu ateism, idealuri străine de puritate prin păcat, sfinţenia şi lucifericul, iată câteva nuanţe ale sufletului slav.

Raskolnikov, prinţul Mişkin şi fraţii Karamazov personifică deci o caracteristică a rasei lor. Insă locuitorii ţinuturilor nordice, prin excelenţă introvertiţi, adâncind, prin înclinaţia însăşi a naturii lor, problemele care-i preocupă, nu ne apar interpretând tot o formă a spiritului meditativ şi mistic al slavilor?

Opera dramatică a lui Shakespeare cuprinde figuri situate în medii sociale şi geografice care au fost străine de viaţa autorului, însă care nu-şi pierd nimic din valoarea şi semnificaţia lor. Şi nu toţi sunt englezi...

Ne gândim la demonica structură a Don Juan-ilor, la năzuinţa către absolut, către acel absolut dat de materie, realizat, atins prin intermediul materiei.

Printr'un consens general, numele propriu Don Juan, a putut fi transformat în adjectiv, adică într'un termen care să releve un atribuit, o trăsătură ,o nuanţă. Din momentce un tip literar poartă acest nume, fatal, va purta şi stigmatul moral al acestei noţiuni, ca adjectiv. Credem că în aceste individualităţi nu se mai pot strecura şi caracteristicile secundare ale poporului căruia aparţin Ne-o spun Don Juanii literaturilor care i-au creeat.

Dar chinuitele personagii ale lui Edgar Poe? Oare obsedaţii aceia, stranii zămisliri trăind tensiunea necunoscutului, poartă pigmentul vre-unei etnicităţi? Răspundem printr'un axiomatic: Nu!

Este surprinzător că lui Mihail Arpru i s'a găsit corespondent în literatura stendhaliană, pe Julien Sorel, arivistul, impetuosul Julien Sorel.

Şi este mai surprinzător că eroul lui Gib. I. Mihaescu, oltean pur sânge, este mai subtil în procedeele sale, decât exponentul Occidentului rafinat, al lui Beyle! Nu sunt deci atâtea motive care demonstrează că liniile constante ale sufletului nu sunt dispuse după grupările etnice, ci laturi infinite ale eternului omenesc?

Adevărul este greu de formulat, pentrucă vorbind de o „figură caracteristică a unui neam, cum scria undeva d. G. C. Nicolescu, ea nu este reprezentativă din punct de vedere etnic decât numai cât durează o anumită prejudecată sau anumite condiţii de viaţă în mediul în care ea trăieşte". „Trăsăturile convenţionale" aduc numai o vagă semnificaţie, neconcludentă. „Dacă totuşi ni se pare că ele individualizează, continuă d-sa, este pentrucă nu desfacem tipul uman din condiţiile de viaţă locală, nu-l judecăm numai după elementele sale sufleteşti umane, ci după detaliile vieţii regionale sau naţionale". In literatură tipurile care depăşesc epocile, depăşesc deci şi condiţia sau predestinata care le-a dat caracter etnic, mortalizându-se prin valoarea lor de documente ale eternului-omenesc.

ION STANCU

=JEANA D'ARC=

– Două schiţe –

de SARMANUL KLOPŞTOCK

Cameleonul

Salonul este înalt, adânc şi alb, tăiat în două de minaretul pendulei în care plânge vremea şi durerea. Ferestrele largi cari ocupă aproape un pătrat întreg şi în oglinzile cărora se resfrânge deodată, ca într'o macabră ironie, tinereţea şi primăvara de afară şi suferinţa şi desnădejdea din năuntru întocmesc un şaseu gigantic în rama căreia se înfige podoaba verde a parcului de din dosul spitalului. Smirna mirodeniilor florilor care năvăleşte prin perdelele de dril, tae îngreţoşarea de acid-fenic a salonului, îmbălsămând nările bolnavilor. In umbrela unor plute, fulgeră strașina de zinc a disecţiei. In fund, printre nurele sfioase de tuberoze, se streoară ţuguiul de ardezie al clopotniţei capelei, din piscul căreia se înalţă dreaptă şi imobilă, lumina de aur a crucei. Intr'un colţ, e un paravan de celuloid alb, în dosul căruia sunt înghesuite, în grabă, până să fie svârlite dimineaţa, afară, la disecţie, bolnavele cari îşi dau sfârşitul noaptea, târziu. In peretele răsăritului, o candelă care nu se stinge niciodată înroşeşte crinul alb din icoana Bunei-Vestiri. La căpătâiele bolnavelor mai cu dare de mână, ale acelora ce au în oraş partea lor de milă, de compătimire sau de atenţie, plâng continuu flori de sezon ofilite. Doamna Profetha, supraveghetoarea, ne păstrează cât e ziua de mare, zambetul ei regesc de bunătate, tivit de luminile bonetului ei alb ca smântâna, şi care îi aşează pe figură, o aureolă de infinită jertfire de sine, de inaltă şi îndumnezeită abnegaţie, de puritană şi sfântă îndatorire sufletească. Intr'un colţ, într'o cabină cu pereţii de olandă, este culcuşul gardianei care horăie ziua copleşită de insomnie, iar noaptea aşteaptă cu scumpia la marginea apei.

— Da, aşa să ştii tăicuţă, că bine n'are să fie! Astă noapte s'a umflat oceanul din toate mădularele şi toate cataractele pământului şi-au revărsat mânia pe dig. Tu nu ai văzut prăpastia, horcăiai în ceardac — dormeai!

Moş Nichita înălţa uluit din umeri, lovind caldarâmul cu galenţii lui lemnoşi.

— Stăi bre omule, nu te depărta şi mai ascultă încă! Din far mai rămăsese într'o vreme numai ocheanele. Furtuna a amestecat apa cu pământul şi toate corăbiile lumii s'au dus la fund. Când primejdia a ajuns pe treptele farului, mama a îmbrăţişat picioarele Sfintei Fecioare şi tălpile ei mai albe ca spuma talazurilor au călcat apa. Bunătatea şi frumuseţea ei Dumnezeiască au orbit nemărginirea. Atunci răsmeriţa şi-a pitit îndată furia în sânurile adâncurilor şi odată cu dimineaţa, pacea s'a coborît pe pământ!

— Fii cuminte, Martho!

— Aşa este, dar dacă duşmănoasa de apă şi-o aduce aminte de biruinţa de peste noapte a Prea Sfintei şi pândind când ea are să vegheze de acolo din înălţimile Cerurilor la ticăloşiile pământului, zavera are să se abată iar asupra oceanului?!

— Martho nu căpia!

Ascuţişul toiagului lovi piatra măcinată de săruri şi tolba fanaragiului se pierdu în linia albastră a ţărmului. Cântarea tăioasă a unui cocoş din târg străbătu văzduhul încins. Martha îşi zvârli colacul de aur al părului peste umărul ei puţintel şi înălţă o palmă în dreptul frunţii pătată de urme adânci de soare, dibuind cocoaşa fanaragiului care se afunda în pădurea de catarge. Soarele, ajuns deasupra farului, aprinse vederea oceanului care îşi aplecă orbit lumina în pântecul oceanului. Undele zâmbeau în încropeala nămiezului înseilând şi destrămând pe loc horbote de spumă. Apa se frământa în cazanele fără de fund ale adâncurilor. Un chit se scălda în soare asvârlind bucuria pe nas.

O lance îl crestă grumazul şi locul scăldătoarei se înegri. Jigania alunecă apoi pe tăişul undei şi un lanţ zornăi sub greutatea dihăniei în pivniţa vaporului. Cângile traseră mortăciunea înăuntru şi căpitanul cârmi maşinăria, trimiţând pe gurile coşului semnale de izbândă. Martha îşi frecă ochii încărcaţi de plânset, tânguind amar moartea balaurului. Un nor cu fruntea cătrănită îşi înălţă mânia dinspre Cornul-Caprei, şi oglinzile oceanului îşi ascunse luminile. Un trăsnet înfierbântă apa trăgându-şi racheţele înapoi. Pământul bubui îndelung sub apă

şi farul îşi aprinse luminile înserării. In sticla ochelarilor dansau patru stele roşii.

— Se apropie prăpădul de astă noapte, bodogăni Martha, aprinzând candela din far. Aşa se întâmplă când moare o balenă! Dar Maica Precista nu are să aplece urechea spre răutatea celor ce-au despuiat de viaţă o biată nevinovată înotătoare!".

Un fulger îi aprinse faţa, înăbuşindu-i proorocirea. Un trăsnet spintecă orizontul şi bubuitul care-i răspunse îndată trecu în lumea cealaltă.

— Vine potopul!

Intunericimea umplu tot cuprinsul. Un pui orfan de balenă, ieni undeva, pe unda care înghiţise sufletul părintelui ei.

— Tăicuţule, grăbeşte pasul! căci te soseşte sfârşitul lumii!

Dar tolba întârzia în stuful de catarge. Noaptea se apropia mânioasă, rostogolind oceanul în plămădeala neagră a cerului. Gloanţe de aur prelinse din lacrimile luceferilor făcură spărturi mari în măgurile norilor. Talazurile se înălţară până în subţioara farului, stingându-i lumina. Adâncurile scoteau la mal tânguirea infinitului. Vasele îşi opriră albiile în loc. Dar fanaragiul Nichita tot nu se ivia. Sfânta Fecioară îşi întârzia pogorîrea. Intr'un târziu, Martha se urcă la far, zmuci cu putere oglinzile luminătorului şi cristalele cupolei trimiseră îndată pe apă, poteci orbitoare de raze.

Noaptea se lăsă tot mai stăruitor.

Ţignalele cereau din depărtare, îndurarea farului. Intreg pământul se prefăcu în mormânt.

Şi Martha îşi dete duhul pe reflectorul înălbit şi ei de spaimă.

*

In noaptea aceea, după ce sufletul Marthei s'a suit la cer, toate vasele oceanului şi-au păstrat temeliile neatinse. Sus, în clopotniţa farului, lumina ardea încă şi toată căpităniа oceanului îi trimisese zâmbetele recunoştinţei. Dimineaţa zdrobi zavera cu găuri mari de lumină şi urgia pieri deapururi în valuri.

De atunci, în fiecare seară sufletul Marthei, fiica fanaragiului Nichita păzitorul luminei apelor, cea dintâiu căzută pe rugul proorocirii, sue treptele de granit din capul istmului Sfintei Fecioare.

Târziu, un sâmbure de foc sparge ochelarul din cupolă şi ocrotirea lui se risipeşte în toată încăperea apei.

Salonul este înalt, adânc şi alb, tăiat în două de minaretul pendulei în care plânge vremea şi durerea. Ferestrele largi cari ocupă aproape un pătrat întreg şi în oglinzile cărora se resfrânge deodată, ca într'o macabră ironie, tinereţea şi primăvara de afară şi suferinţa şi desnădejdea din năuntru întocmesc un şaseu gigantic în rama căreia se înfige podoaba verde a parcului de din dosul spitalului. Smirna mirodeniilor florilor care năvăleşte prin perdelele de dril, tae îngreţoşarea de acid-fenic a salonului, îmbălsămând nările bolnavilor. In umbrela unor plute, fulgeră strașina de zinc a disecţiei. In fund, printre nurele sfioase de tuberoze, se streoară ţuguiul de ardezie al clopotniţei capelei, din piscul căreia se înalţă dreaptă şi imobilă, lumina de aur a crucei. Intr'un colţ, e un paravan de celuloid alb, în dosul căruia sunt înghesuite, în grabă, până să fie svârlite dimineaţa, afară, la disecţie, bolnavele cari îşi dau sfârşitul noaptea, târziu. In peretele răsăritului, o candelă care nu se stinge niciodată înroşeşte crinul alb din icoana Bunei-Vestiri. La căpătâiele bolnavelor mai cu dare de mână, ale acelora ce au în oraş partea lor de milă, de compătimire sau de atenţie, plâng continuu flori de sezon ofilite. Doamna Profetha, supraveghetoarea, ne păstrează cât e ziua de mare, zambetul ei regesc de bunătate, tivit de luminile bonetului ei alb ca smântâna, şi care îi aşează pe figură, o aureolă de infinită jertfire de sine, de inaltă şi îndumnezeită abnegaţie, de puritană şi sfântă îndatorire sufletească. Intr'un colţ, într'o cabină cu pereţii de olandă, este culcuşul gardianei care horăie ziua copleşită de insomnie, iar noaptea străjuieşte accesele, toarnă untdelemn în candelă, şi anunţă preotul pentru sfânta împărtăşanie, când vre-o bolnavă cere cu orice preţ să se împace cu Dumnezeu. Doctorii se abat rar pe dinaintea noastră, în treacăt vorbind între ei, neluând bolnavele în seamă, ba chiar privindu-le urît, pândind numai... cazurile interesante şi pălăvrăgind asupra lor îndelung, în sală, afectuos, amestecând printre demonstrările lor savante, hohote aristocratice de râs, baricadând culoarele şi făcând astfel ca infirmierele să ocolească inutil şi dureros cărucioarele de gumă în care operatele mor pe jumătate. Toată nădejdea este în doamna Profetha a cărei experienţă spitalicească de mai bine de treizeci de ani, i-a creiat în societate, faima unei doctoriţe, iar în lipsa ei, „medicul" cel mai apropiat de noi este somnoroasa Vecera, gardiana cu ochii bobosaţi. Cam acesta este decorul în singurătatea căruia ne dumicăm ceasurile aşteptării însănătoşirii sau a târgurilor cari să ne târască mai târziu, după miezul nopţii, spre necropsie ca pe nişte criminali executaţi..

Nota cea nouă, adusă de câteva zile în urmă, acestei spălăcite, infecte şi odioase atmosfere, este bolnava dela Nr. 3 din rândul întâiu al paturilor, dela stânga spre dreapta, înumărând dela intrarea spre masa sfintei împărtăşanii. A venit cu o maşină închisă, a cărei trompetă a pîruit îndată pe drumul din spatele spitalului, dispărând într'o fugă dubioasă. Bolnava a fost lăsată o vreme în iarbă, apoi adusă aci de doi brancardieri. Nimeni nu a putut da vreo lămurire asupra acestei muribunde de elită, nici chiar Pancotă cel mai fiecar şi cel mai bine informat dintre autopsieri. Hainele cele scumpe cari parcă îmbrăcau distincţiunea unui paj înfrânt, au fost suite în podul spitalului şi frumuseţea înfiorătoare de palidă pe care automobilul o lăsase în bătătura spitalului, a fost suită grabnic pe braţele de oţel ale celor doi brancardieri. Un infern proaspăt ras s'a apropiat de capul de înger mort şi palmele lui albe şi fine au desfăcut cămaşa de mătase prinsă în nenumărate cordele roz şi pe sânii căreia străluceau fluturi mari brodaţi cu aur. Bolnava a deschis jumătăţile de jos ale ochilor, a oftat prelung, a făcut un semn nehotărît şi pe buzele crăpate şi înălbite, s'a aşternut îndată desnădejdea unei suferinţi ucigătoare. La căpătâiul ei s'a ridicat apoi, mai în urmă, un imprimat — un fel de buletin... antropometric adus de econom în virtutea aceleiaşi inerenţe administrative care obligă la fel o cancelarie de spital ca şi pe aceea a unei închisori, ca şi cum un bolnav ar fi un ucigaş şi pe care stă scris cu litere grosolane: „tumoare anexială". Din capul bolnavei a curs îndată părăie blonde, prelinse din nevărsarea de aur a părului şi din care s'a desprins anevoios un splendid ac de os de sepie în care luceau lacrimi albe de pietre scumpe.

In înserarea care înfrumuseţa înfiorător de neamurit suferinţa din obrajii bolnavei, a intrat, parcă fugărit, grozav de furtunos, de dezorientat şi de turburat, un domn sedus de o frământare bizară, lăuntrică, sufocantă şi care îi punea în întreaga lui înfăţişare de fatalist desorientat, distincţiunea unui spadasin răpus, plimbând cu o mână o batistă scumpă cu care aduna de pe fruntea-i congestionată o transpiraţie precipitată, şi într'alta ţinând o pălărie umbroasă şi fină, care îşi lăsase conturul ei larg pe nişte bucle visătoare, mutându-şi privirile năucite dela pat la pat şi rememorând parcă conturul unei fiinţe scumpe, într'o ameţitoare reverie, şi pe care trebuia s'o găsească aci. Doamna Profetha s'a scuturat din somnolenţa ei cronică, explicând domnului că întrevederile nejustificate de consideraţiuni cari vin în contact cu interesele bolnavelor sunt strict interzise. Musafirul şi-a înclinat precaut înfăţişarea-i de marchiz, trimise numărului 3 un salut cumpănit urmat de un zâmbet discret, în gravitatea căruia avu grija să-şi aşearnă toată tristeţea sufletului său doborît şi ieşi. Bolnava se împorivi cu un suspin profund şi supraveghetoarea îşi plimbă îndată mâna ei împodobită cu inele multe de aur, de sfânta, peste fruntea pacientei. O vreme trecu aşa, în nehotărîrea desesperantă a vieţei de spital. Tumoarea anexială dela No. 3 se înrăutăţea. Un medic străin veghea zilnic la capul frumoasei întemniţate. Pachete volumnioase erau suite în fugă, pe scări, de braţele gratificate cu bacşişuri simţitoare ale lui Pancotă autopsierul. Pe poliţa de fontă de deasupra patului se înşirau continuu, glastre, cadouri, pudriere, medalioane, crini, nesesere, plicuri, buchete, panglici, embleme, bibelouri şi felurimi de înfrumuseţări, afară de mezelurile şi franzelele cu lapte pe care Pancotă le împărţea cu somnoroasa gardiană Vecera, deoarece „doctorul ăl mare" face moarte de om când bolnavele calcă rigorile dietei!

Intr'o zi a fost adusă la căpătâiul patului Nr. 3 între alte noui surprize ale consolării şi o fotografie în robă, pe care bolnava a pitit-o sub pernă, după ce mai întâi i-a sărutat îndelung mucavaua, stropind aripile fluturilor din piepţii cămăşii cu lacrimi mari calde. Intr'o după amiază, bolnava fu operată de doctorul cel străin care risipi în sfârşit tumoarea anexială, în douăsprezece sonde cu materii purulente şi în patul Nr. 3 zâmbră îndată razele moi şi blânde ale soarelui însănătoşirii. La cancelarie se dete „ordin" pentru desinfectarea vestmintelor de preţ din podul spitalului. Portretul în robă se ivi atunci din nou pe straşina patului, cu îngăduinţa îngerească a domnei Profetha şi sărutări arzătoare acoperiră cartonul adorat. Capul de egumen al economului îmbuibat cu dumicaţii dela gura bolnavelor, se ivi mironosit, cu ochelarii pe nas, în pervazul salonului, aşezând pe noptiera dela Nr. 3, hârtiile de eliberare. Dantelele fanate de etuva spitalului împodobiră la loc cu aceiaşi graţe de heruvim, trupul anevoie împiclorogat, al divinei operate. Bocancii de puşcăriaş ai administraţiei spitalului fură înlocuiţi cu pantofii cilibii de satin cu mari catarame de fildeş în scobitura cărora se prelinse felin, gambele suple ca două condee de Toledo. Câteva nimicuri dragi de pe firida patului fură strecurate în sânul descărnat de zăcere şi peste zvâcniturile cărnurilor se înbucă părând, jacheta de amazoană, ale cărei reveruri prinse în bumbi de urmuz, se resfrânse până sub bărbie, acoperind fluturii cămeşii şi aducând în pometele scurse ale bolnavei, flori obosite de mâr. O centură lumină întunecul salonului cu fulgerarea orbitoare a gătelilor ei de bronz şi paftalele împreunându-şi incuietorile, a căror apropiere reconstituia în scumpetea metalului, emblema unei adoraţiuni idolatrizată în imperturbabila nepăsare a unui sfinx în faţa căruia dansa o Frinee, împresură marţial talia de principesă a evacuatei dela Nr. 3 punându-i în priviri gravitatea siluetei ei de neam, o vreme frântă în aşternuturile abia părăsite.

Nu mult după aceea, cloclii Pancotă şi Vecera, sătui de beşugul cartoanelor împanglicate cari s'au îngrămădit trei săptămâni dearândul împrejurul tumoarei anexiate dela No. 3, coborau pe aceleaşi scări pe care se aducea sus, acum douăzeci şi una de zile, în salonul lăuzelor, măreţia unei regine a iubirei, detronată, pe bolnava din care doctorul cel străin reintrona cu douăsprezece sonde cauciucate pe aceleaşi suverană a dragostei! O maşină sforăi în parcul necropsiei şi preoteasa iubirilor regeşti alunecă din braţele Vecerei pe bicepsul de centaur al lui Pancotă, dispărând în cutia mătăsoasă a limuzinei şi în fereastra căreia tremura fulgerarea de aur a unui... chipiu „nerăbdător" încărcat cu galoane grele de fir!

Matricolele spitalului au refuzat să înregistreze alte detalii.

Ne-am înălţat cu toatele în capul oaselor, privind aiurite împrejur.

Nu mi-am închipuit totuşi că şi durerea, — durerea căită în asupririle „umanitare" ale unei case de sănătate, poate fi beneficiara luxului, a fanfaroanelor şi a necuviinţei!

In lunga şi atroflanta noastră lăuzie a cărei resemnare crudă are cel puţin meritul străduinţei unui „nou venit pe lume", am văzut că la căpătâiul unei tumori anexiale a putut să prosterne la intervale calculate, adoraţiunea exasperată a domnului cu pălăria moale şi fină şi roba misterioasă de sub căpătâi, — care nu era a aceluia care fusese gonit de doamna Profetha, precum colonelul de infanterie nerăbdător, din fereastra limuzinei, nu era amantul îmbrăcat în robă şi nici cel cu pălăria mare umbroasă şi visătoare, — pentru preoteasa al cărei merit era acela al celor... douăsprezece seringi cu materii purulente „selecţionate" de doctorul cel străin!

Cronica literară

Constantin Micu: Psyche (Colecţia „Meşterul Manole", 1942)
Mihnea Gheorghiu: Anna-Mad (Cadran, 1942)

D. Constantin Micu e doctor în filosofie, asistent la catedra d-lui profesor Ion Petrovici şi este, după cum îl prezintă cele patru lucrări pe care le avem la îndemână: (Die Relativität der Erkenntnis und das Suchen des Absoluten; Homo Ludens sau funcţia ideală a jocului şi rolul lui în naşterea culturii; Cunoaştere şi mântuire în problematica filosofică a d-lui I. Petrovici; Problema umanismului din punct de vedere al spiritualităţii româneşti), un cap cu vădite înclinaţii speculative.

D-sa însă mai e şi poet. Şi nu ne îndoim că a fost poet înainte de toate. Volumul PSYCHE o dovedeşte îndeajuns. Numai că d. Constantin Micu şi-a îngrădit tumultul interior concentrând şi dirijându-l către explorarea lirică a unui câmp tematic vecin cu întinderile cugetării filosofice.

Neplăcându-i cântecul cenuşiu şi îmbătător pe care un Verlaine îl ridicase la cinstea de artă poetică, d-sa încearcă să traducă, în echivalenţi verbali şi logici, lumina de imaterială esenţă a lumii mitologice eline. Mai precis: D-sa scoate din ziua trecută a acestei lumi un singur ceas, — cei mai diafan şi mai apropiat nouă oamenilor,—ceasul Psyche-ei.

Ştim ce a obţinut, în Ulalume, Edgar Allan Poë, din pomenirea numai a acestui cuvânt magic. Genialul american însă rătăcea, mânat de ultimă sfâşiere, prin toamna înceţoşată a unei clime nordice. Şi se mai găsea în faţa unui mormânt. Intre el şi clasicismul elin, — pe care-l cunoştea şi-l adora neasemuit de adânc, — simţi plutind, fără putere de a o înlătura, perdeaua sufleteşte apăsătoare a mileniilor ce ne despart de aurita epocă a omului mediteranean trezit la bucuria conştientă de a fi. Bucurie îmbătătoare şi împrospătătoare ca însuşi nectarul şi dătătoare de viaţă eternă ca jinduita de oameni ambrozie.

D. Constantin Micu, nestrivit de marile încercări ale vieţii, elimină totul ce i-ar putea altera fizionomia imaginilor pe cari le evocă, totuşi, cu regretul passé-iştilor:

„Ce-a mai rămas, prin veacuri, din al Psyché-ei cult
Ce omului condus-a cândva paşii prin lume,
Decât doar amintirea credinţei de demult,
O taină sigilată, păstrată doar prin nume?
Pierdurăm drumul care, spre un alt tărâm deschis,
Pe-a Styxului reci ape ducea spre veşnicie,
Grădina de —asfodele, urcând spre-un ţărm de vis,
De este sau nu este azi nimeni nu mai ştie.
Nimeni nu ne mai spune de-acea epifanie
Care dădea a morţii din urmă liniştire,
Dar care, taină ruptă din altă 'mpărăţie,
Putea, trecând prin moarte, să ducă'n nemurire.
Trăim astăzi viaţa aşa cum este ea
Şi nu se 'ntreabă nimeni, ca eri Euripide,
De nu-i cumva viaţa a morţii tristă stea
Şi dacă nu prin moarte drum vieţii se deschide..."

In acest prim şi cuprinzător poem, întitulat Psyche, d. Constantin Micu, neglijând sau, poate, ocolind cunoaşterea coardelor azi actuale în poezia cultivată de poeţii cei mai autentici, se înoarce deadreptul la fântânile clare ale lui Eminescu, mulţumindu-se a fi un modest epigon.

Să nu se creadă că întoarcerea la modurile expresive eminesciene trebuie considerată a fi, pentru totdeauna, anahronism! Există prea multe dovezi, în alte literaturi, desigur, de astfel de reluări şi necesare şi foarte rodnice. Numai că Eminescu ne e mult prea aproape, culorile lui mult prea vii, formele mult prea pregnante şi melodiile mult prea personale. Pe Eminescu nu vom putea „continua" abea după-ce patina vremii va da noi nuanţe cuvintelor pe cari el le-a transfigurat, sau abea atunci când vom vorbi, — — cum este cazul cu posibila reluare a unui Villon, — un alt limbaj.

Programatic, poemul d-lui Constantin Micu, se încheie cu aceasta recomandare:

„Smeriţi, să ne pătrundem de-al sufletului har
Şi, îngenunchind pe treapta altarului din noi,
Să ridicăm lui Isus Iesuiu-i văl de jar,
Recăpătând ştiinţa pierdută înapoi".

Cartea PSYCHE, alcătuită din trei plus două părţi (diferenţiem deoarece „Popas vienez" şi „Traducere din Rig-Veda" se situiază în afară de economia interioară a volumului), e o cinstită şi interesantă poetizare a unui cosmos dat sau ales şi nu configurare şi înălţare la rang de simbol nou a zvonirii surde, pornită din înseşi nomolurile fecunde ale vieţii, cu neliniştile sau tendinţele inexprimabile altfel decât în graiuri pythice, tocmai acele ce-l frământă pe omul numai poet.

D. Constantin Micu e prea filosof. N'o spunem pentru a-i face vreo imputare, ci pentru a motiva, — în măsura în care astfel de motivări îşi au rostul, — lipsa, din versurile d-sale, a acelui „nu ştiu ce şi nu ştiu cum" reclamat de toţi cetitorii îndrăgostiţi de poezie. Că acest „nu ştiu cum şi nu ştiu ce" este, în primul loc, erosul poetic şi erosul în general, o mărturiseşte, se pare, însuşi autorul volumului discutat:

„Nici cât scântee raza unei stele
Pe luciul unui val lunecător
N'a luminat în calea vieţii mele
Raza iubirii, stinsă prea uşor.
Prea mult sublim în focul ei am pus
Şi prea vrui ca spre slăvi să-i urce scara,
Că 'n înălţarea ei atât de sus
Să n'o fi doborît, prea grea, povara".

Spuneam că volumul d-lui Constantin Micu e alcătuit din trei plus două părţi. Cele trei sunt: *„Psyche", „Eros şi Psyche"* şi *„Psyche şi Tanathos"*. „Eros şi Psyche" e cea mai bună, precum, în cuprinsul ei, poemele cele mai realizate sunt *Genealogie, Gretchen, Unind prin vrăji argintul,* şi *Lelia, Lelia, suflet barbar.*

Citâm fragmente din *Genealogie*:

„Născută eşti pe locu 'n care Sciţii
Umblat-au rătăcind odinioară,
In Dunărea albastră prima oară
Răsfrântu-ţi-ai comorile cosiţii.

Născută eşti pe un pământ de vis
Unde-şi cânta Orfeu pe liră focul
Şi'n ritm de valuri legându-şi jocul
Sălta în hore zeul Dionys,
Al Tracilor dintâi poet şi zeu
Ce dus-a floarea gândurilor rară,
A versului şi-a dansului comoară
Poporului lui Ahil şi Tezeu".

Totuşi, în raport cu valorile volumului, cel mai realizat este „Popasul vienez". „Plimbarea prin pădurile vieneze" e, deadreptul, un fel de *Epigonii sau Les Phares*, minus ceeace e numai al lui Eminescu sau numai al lui Baudelaire.

Cu volumul PSYCHE, d. Constantin Micu se claseazâ, repetăm, în rândul urmaşilor lui Eminescu. Versuri ca acestea, ne ilustrează cu prisosinţă aserţiunea:

„Din lumea ce pierdută-i pe al veciei drum
Abia sclipiri răzleţe şi umbre au mai rămas..."

Mai repetăm că o reluare a filonului eminescian nu este nici cu putinţă nici recomandabilă câtă vreme marele poet stă, mai prezent ca un munte, la orizontul conştiinţei şi sensibilităţii noastre.

D. Constantin Micu a scris însă strofe ca acestea:

„Diana, cu săgeata în arcu-i înstrunit,
Şi'nalţă silueta mai pură ca o floare,
Aştepţi s'auzi că sună din cornul ei vrăjit
Şi zeii să pornească din nou la vânătoare".

. . . . . .

„Aşa încărcat, cum este, de-a timpului povară
Ce-a strâns aici belşugul din cerul larg deschis,
Dece mi-apare parcul, în seara asta rară,
O navă ce, desprinsă de ţărm, pluteşte 'n vis?"

Credem că aceste strofe, şi mai ales prima, arată un climat în cuprinsul căruia poetul şi filosoful Constantin Micu s'ar simţi bine şi ar avea ceva de spus.

*

ANNA-MAD vrea să aducă, după cum sună o dedicaţie scrisă cu mâna de însuşi poetul *Mihnea Gheorghiu*, „rimbaldian viaţa romanţată a bunului nostru Dumnezeu". De fapt însă, Anna-Mad aduce, nu mai puţin rimbaldian, cântecul-rechemare al unei iubiri zise pe strunele cele mai savant stăpânite de un autentic talent liric:

„Anna Mad, o îndrăzneală desprinsă de lucruri a fost ciclul grav al tău, şi dorul de covârşitoarea moarte. Pe itinerar înflorit, călătorea spre spaţiile tale viaţa mea toată, întovărăşind corăbii, ca pasărea albă a destinului. Cu plămânii goliţi de săgetarea goanei, cu dinţii încleştaţi de un singur gând, cu o perdea grea de uitare pe retină, inima mea se dilata ca de apropierea Marilor Lande, la vraja ta uriaşă, îndepărtată".

Şi *Anna-Mad* e vrajă a unei poetice perechi de cuvinte:

„Mă bântuie amintirea unei poetice perechi de cuvinte; acolo sus, călătorea incendiar nisipul de amurg al oraşului..."

Genul pe care-l cultivă d. Mihnea Gheorghiu a fost, sunt ani puţini de atunci, la modă. Ceeace însă-l distinge pe autorul *Annei-Mad* de confraţii întru preţios şi vag, este o ţinută aparte faţă de cuvântul cântat, cântărit, şi reţinut în ordinea ponderilor lui celor mai nobile.

Poezia astfel născută nu poate fi decât dificilă înţelegerii de toate zilele şi inaccesibilă sensibilităţilor neiniţiate. E, totuşi, poezie în măsura în care este încantaţie.

Presupunem că *Anna-Mad* e operă de început, sau una dintre realizările de început în cariera poetică a d-lui Mihnea Gheorghiu.

Simţi însă, în toate rezonanţele ei, acel duh care vine, nu ştii de unde şi bate nu ştii încotro, dară în urma căruia se aprind stelele cerului.

Dacă nu va rămâne prins în propriile sale mreji, d. Mihnea Gheorghiu va ajunge departe.

TRAIAN CHELARIU

După luptă

Ai să mă ierţi, ai să mă ierţi, şi iară
ai să mă ierţi, — de nu ştiu câte ori,
— că m'am bătut pentru privighetori
şi pentru apa Mureşului clară.

Ai să mă ierţi că n'am privit în zori
icoana ta, aşa cum mă 'nvăţară,
ci m'am scrutat în suflet, ca pe-o fiară
care rânjea cu colţii sclipitori.

Ai să mă ierţi că 'n inimă şi gură
am fost mânie şi înjurătură
şi nu ţi-am spus pe nume 'n nici o seară;

Că mi-am purtat comorile în sânge
şi că nici azi n'am învăţat a plânge,
ai să mă ierţi, zâmbind, iubită Ţară...

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

Moartea luminii

Cu mâini însângerate toamna mi-a bătut în geam;
Prietene, pe-aici nu mai urcă iezere albe
Lebedele, iar nopţile nu se mai leagă — salbe —
Doar vântul cântă rece prin fiecare ram...

O şoaptă 'ngenunchiată se roagă pe cărare
In seara grea de neguri când strugurii mai cad,
Se sfâşie vecernii sau apele prin vad
Trecând, doinesc tristeţea luminii care moare.

Sărutări, cărţi şi amintiri le-am îngropat
In sipetul de aur al inimii — boeme;
In juru-ne plouară tăcute crisanteme
Prietene, când umbra pe gene s'a lăsat.

A fost atunci un freamăt şi un suspin; departe
Plecările porniră cum de atâtea ori
Şi-am aşteptat zadarnic luceferii, în zori,
Să mai coboare aevea din cerurile sparte...

N. VERONESCU

CATULLUS

Lesbiei

Să trăim, Lesbia mea, şi să iubim!
Ne-or mustra moşnegii dragostea?
Să nu dăm nici o para pe spusa lor.
Sorii apun, dar iarăşi răsări-vor...
Ci nouă, în piept când stinsă-i scurta viaţă,
Ne fi-va noaptea fără dimineaţă...

O mie, dă-mi, de sărutări şi-o sută
Şi-apoi o altă mie şi încă o sută,
Mereu o mie altă şi-altă sută!...

Iar când vor fi nesocotie mii
Vom pierde şirul — nici să le mai ştii
Şi nu cumva pismaşii să le ştie
Vreo rânduială 'n sărutări ne ţie...

In românește de
NICOLAE PREDESCU

CANTECE NOUI

TREI SOLII

Poetul Petre Pascu ne este prieten. Facem această mărturisire cu scopul nu de a preciza o atitudine aşa zis critică, dar în primul rând pentru a cinsti aşa cum se cuvine o pasiune lirică, pe care o cunoaştem încă aproape dela primele ei manifestări. Petre Pascu este un poet din provincie — lucru care nu înseamnă că este şi un poet provincial.

Poet, dar şi iubitor al poesiei, animator în aceeaşi măsură, de numele său se leagă câteva elanuri înfăptuite acolo la Arad, de unde ne-a sosit mai zilele trecute şi prima carte a poetului. Petre Pascu nu mai e de multă vreme ceeace se chiamă un debutant, cu toate că aşa s'ar părea, privind lucrurile superficial.

In cei zece ani şi mai bine, de când poetul se sbate în aşa zisul domeniu al „publicisticei", el a izbutit să treacă de mult pragul debutului, aşa că întâia sa carte, intitulată „Plaiuri", ne aduce mărturia unui POET. Sgârcit sau leneş (lucru care în cazul de faţă e aproape acelaşi fenomen), Petre Pascu ne înfăţişează azi o culegere în care aflăm cu bucurie o bună şi autentică poesie. Sforarii şi declamatorii abundă acuma, fiind gata oricând de-a face tumbe pentru succesul de-o clipă, iar nechemaţii s'au grăbit să-i decreteze poeţi. In felul acesta, termenul a început să fie din cale-afară de elastic, reuşind uneori să fie deadreptul compromis. Petre Pascu însă este un poet. Repetăm afirmaţia, nu ca s'o subliniem, ci pentru a face o diferenţiere, care va fi din ce în ce mai necesară. Lira poetului nostru e cu totul alt instrument, decât buhaiul sau tobiţa cu care se înarmează ceilalţi. Am frunzărît şi-am cetit versurile lui Petre Pascu, iar acuma când poate că puţinele noastre cuvinte ar avea nevoie şi de-un fel de comentariu critic, ne vedem puşi într'o grea dilemă. Citate, căutări de „influenţe" şi prooroci ri? Facă-le critica! Modestul nostru condei înseamnă însă cu bucurie această întâlnire nu de toate zilele. Fie-me deci îngăduit să-i pretindem prietenului nostru dela Arad o particípare efectivă, un drum umăr lângă umăr, aşa cum cu destui ani în urmă îl făceam la „Frize", la „Hotarul" şi la „Abecedar". Drumul cu un scop mai etern decât aplauzele: calea poesiei pe care şi Petre Pascu o slujeşte, fără s'o uite, peste ani.

❖

UN DEBUT. *Până mai acum câtva timp, numele poetului Ernest Verzea nu circula prin revistele literare. Domnul Verzea nu circula prin revistele literare. Domnul Verzea în schimb, era un talentat gazetar, pe care ne obicinuisem a-l aprecia pentru cursivitatea condeiului său şi pentru o camaraderie cinstită. Nu de mult am cetit cu o surprindere bucuroasă un prim poem care trăda pe poetul de rasă. Alte strofe au urmat, apoi, întărind şi definitivând o impresie. Poetul Ernest Verzea era acuma o certitudine, pe care întâia sa carte de versuri n'a făcut decât s'o confirme. „Alter ego" — căci aşa se numeşte volumul — e o partitură plină de melancolică graţie, un prim pas al unui poet adevărat. De obiceiu, dela întâia poesie publicată, până la întâia carte e un drum lung. In spirit, d. Ernest Verzea l-a parcurs, iar astăzi numele său, departe de-a mai fi numai acela al talentatului gazetar, este şi al poetului, care îşi merită şi el atributul de mai sus.*

Dealtfel criticii şi cronicarii literari au fost aproape toţi de acord întru confirmarea aceleiaşi impresii.

Nu puteam însă la aceste „cântece noui" să tăcem asupra unui poet care e şi el nou, adăugându-şi însă iute şi vechimea de preţ a unui drum fără ocoluri.

ŞTEFAN BACIU

N.B. *Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru* ST. B. *Şi răspunsurile:* N. Turcu, P. I. Ungianu, G. Bulat, E. Orleanu, Leonard G., G. Serafin, G.P., P.P.Fr., Marius Dem., A. Mih.: *Nu.* Nina Gu: *Da. Dar nu merge — „pseudonimul"!* G. Plopşor, P. G. Matei, M. C. Pit: *Altele.* V. U. S., Em. B.: *Da.*

Cărţi noi

GOETHE: „FAUST" (PARTEA A II-a) TRADUCERE IN VERSURI DE LAURA M. DRAGOMIRESCU

Semnalăm deocamdată, apariţia unei opere a cărei însemnătate nu poate scăpa nici unui cărturar. Traducerea în versuri a lui Faust (partea a doua), de d-na Laura M. Dragomirescu. Fie şi numai cu titlu de încercare, această operă constitue un mare merit pentru traducătoare.

Apărută în 1831, patruzeci şi unu de ani după publicarea primelor scene, partea a doua din Faust oglindeşte transformările cugetării lui Goethe, cu o strălucire acoperită uneori de ceţurile uşoare ale unor aluzii şi alegorii de o graţioasă poezie, alteori de nori întunecaţi, de un întuneric aproape de nepătruns. Spre deosebire de prima parte a dramei, simbolică şi metafizică, dar tot pe atâta plină de poezie proaspătă şi de viaţă, cea de a doua parte din Faust e dominată de alegorii.

In locul personagiilor vii din primul Faust, întâlnim acum figuri mitologice, vrăjitori, apariţii fantomatice medievale, chiar personajele Margaretei şi al lui Faust, al lui Mefistofeles şi al Elenei, dar sub numele acestora, amestecându-se cu satire şi epigrame al căror sens nu e întotdeauna lesne de descifrat, descoperim aluzii şi uneori chiar urme sistematice ale ideilor filosofice, estetice şi ştiinţifice care l'au preocupat pe Goethe în timpul celor patruzeci de ani, cât a durat gestaţia şi redactarea operei.

Apărută în colecţia „Convorbiri literare" („Bucovina" I. E. Torouţiu, Bucureşti, 1942), traducerea lui Faust e tipărită cu o îngrijire deosebită, pe hârtie albă cretată, însemnând astfel un îndoit eveniment, prin valoarea operei în sine cât şi prin prezentarea ei.

VALERIU MARDARE: D'AIA AM DIVORŢAT

Recent apărutul volum de schiţe D'aia am divorţat **al d-lui** Valeriu Mardare **aduce, în câteva cicluri, o interesantă frescă a vieţii citadine redată de un penel sprinţar care, sub aspectul amuzamentului personal - împărtăşit din plin şi de cititor, — ascunde o adâncă şi omenească înţelegere pentru toate micile păcate ale celor obligaţi să-şi petreacă existenţa în cetatea lui Bucur.**

Autorul nu-şi alege anume eroii dintr'un anumit spaţiu sau clasă socială; ca un amator de instantanee interesante, el le culege de-acolo de unde întâmplarea şi fantezia îl poartă întâmplător: un colţ de stradă, fereastra unui block, masa de sub umbrarul răcoros al unei căsuţe dela periferie, aleea unui parc, toate se întâlnesc în tolba cu eşantioane variate a d-lui Valeriu Mardare, pornit la drum cu aparatul lui minuscul, neştiind niciodată ce va aduce acasă.

Tocmai acest neprevăzut în uşoara lui trecere dela o schiţă la alta, alternând zâmbetul cu grimasa, face farmecul volumului D'aia am divorţat.

Cartea a apărut în editura „Universul".

PETER NEAGOE: DRUMURI CU POPAS

Indrăgostitul de alte orizonturi care este scriitorul român de limbă engleză **Peter Neagoe**, pornit de undeva de pe plaiurile Transilvaniei spre mirajul de dincolo de ocean care-a atras cu o forţă irezistibilă, mai ales în veacul trecut, un mare număr de ardeleni, după o îndelungă şedere în America, ţara-i adoptivă, nu a uitat totuş patria care trăeşte în mai tot ce-a scris acest povestitor atât de apreciat şi dincolo de hotarele noastre.

Drumuri cu popas, carte apărută în editura Contemporana,

este oglinda vieţii când sbuciumată, când mai tihnită a unei lumi care frământă de zeci de veacuri pământul Ardealului, în care înmuguresc şi se sting suflete pietroase de oameni tari ce sunt învăţaţi să lupte cu asprimile şi să le birue.

MUZICA SFERELOR

se numeşte noul volum de versuri al poetului Ştefan Baciu, *care va apare în cursul lunii Martie, în editura „Prometeu".*

Dela ultima sa carte de poezie Cetatea lui Bucur, *apărută în 1940, în colecţia „Universul literar" şi care s'a bucurat de o bună primire din partea presei şi-a publicului, d. Ştefan Baciu, deşi a publicat destul de rar, a pregătit şi are gata de tipar patru volume, o activitate remarcabilă. Unul din acestea,* Muzica sferelor *va fi în vitrinele librăriilor în luna Martie şi se va bucura, nu ne îndoim, de preţuirea iubitorilor de adevărată poezie.*

SUFLETE IN STEPĂ

este titlul unui roman de M. Delly *care va apare la sfârşitul acestei luni în editura Contemporana.*

Traducerea o semnează d. C. Postelnicu.

SECRETUL PROFESIONAL, roman de **Alice Gabrielescu.**

Noul roman al scriitoarei Alice Gabrielescu se impune dela început atenţiunii prin ceea ce titlul lasă să se ghicească asupra cuprinsului. Intr'adevăr, acţiunea acestui roman se petrece în jurul conflictului de conştiinţă al unui medic, obligat prin profesiunea sa să păstreze secretul asupra bolilor pacienţilor săi.

Printre aceştia, se află o tânără fată Marga Hariun, care suferă de ochi fără să ştie că este ameninţată cu orbirea. Şie numai mama ei, care hotărăşte să-i asigure viaţa fetei, lăsând-o cât mai repede în sarcina unui soţ.

Doctorul află numele logodnicului ales, tânărul Victor Mazilu. Acesta, fiind fiul său nelegitim, medicul nu-i poate spune taina, dar nici nu-l poate lăsa să-şi nenorocească viaţa cu o soţie oarbă.

Ce va face medicul ca să-şi scape fiul, împlinind porunca sângelui, fără să dea pe faţă nici paternitatea tăinuită, nici secretul profesional, aceasta ne-o spune scriitoarea în puternicele pagini ale romanului nou apărut.

In jurul acţiunii de mai sus, se desfăşură tema romanului, care este veşnica alergare omenească după fericire. Autoarea ne-a dat în **„Secretul profesional"** o emoţionantă carte, în care misterul şi dramele vieţii se împletesc sau se războiesc cu adevărurile eterne omeneşti.

Emil Gulian, poet al vieţii vegetale

Traducător inspirat al liricei lui Edgar Poe, autor al subtilelor şi diafanelor poezii din **„Duh de basm"**, poetul Emil Gulian reprezintă printre scriitorii de azi un profil singular, o conştiinţă de artist rar întâlnită, o mare distincţie de caracter.

Luptător pe frontul din Răsărit, îmbrăcând peste hlamida poeziei o grea armură de cruciat, Emil Gulian, tânărul delicat de ieri, înfruntând crivăţul şi gerul pe vastele tundre ale Rusiei, apără în aceste momente clipele noastre de linişte, regiunile netulburate ale poeziei.

E în această voinţă de războire cu adversităţile de orice fel ceva din primordiala tărie pe care numai îngerii şi poeţii o posedă, ceva din irizările spiritului neîmpăcat cu condiţiile lumii terestre.

Pentru a evoca forţa de exprimare a acestui poet, corespondenţele adânci cu misterele lumii vegetale, cu tăinuitele efluvii de viaţă ce cresc din rodniciile pământului, transcriem acest halucinant poem, apărut în Almanahul „Universul" 1943:

INFERN

O stradă sălbatecă în care copacii
Işi răsvrăteau spre cer
Vine strâmbe şi negre, —
O stradă de zaruri, în care doar casele
Stăteau neclintite, cu ferestrele oarbe,
Ca statuile albe cu ochii de piatră.
Cu ferestrele oarbe la acest infern!

Când ei năvăleau în grădini,
In grădinile toamnei, să dispreţuiască
Ronturi cu crizanteme despletite,
Trandafiri de toamnă scuturaţi!

In isbucnirea aceea de viaţă
In care copacii se sbăteau
Cu trunchiurile lor răsucite şi ude
Şi năvăleau în grădini printre case,
Printre garduri trântite, să umilească
Crizantemele care mureau ca şi toamna,
O singură casă se dărâma
Intre celelalte ce stăteau drepte.

O singură casă fusese atinsă
De o ciudată boală de trepte.
De acolo încet începuse boala,
Se suise pe ziduri, se cătărase
Nevăzută până
Lângă ferestre,
Din tencuială işi făcuse o zestre
De muşchi şi de bureţi înegriţi de vreme
Spărsese tot ea sticla ferestrelor
In care altădată alerga luna
In nopţile cu nori
Invăpăiaţi pe cer,
Prin care altădată priviseră luna
Oamenii locului care au trecut.

Doi pitici de piatră ce işi aminteau
Uitaţi ei acum stăteau în grădina
Dezolată, cu micul bazin secat, scund
Şi erau treptele roşii ca vinul
Rămas pe paharul băut până'n fund.

De pretutindeni năvăleau copacii
Cu trunchiurile lor răsucite şi ude
Plini de o viaţă care arde şi'n frunze
Plini de o viaţă apucătoare, de fiare.

MATINALA

de RAUL RADICE

D. Raul Radice corespondent de război al ziarului Corriere della Sera *şi admirator al României, unde a poposit întotdeauna în trecerile din spre Patrie spre front, este în acelaş timp un reputat scriitor al Italiei şi consacrat ca atare în epica modernă.*

Dela L'Educazione sentimentale, *prin care Raul Radice îşi făcea intrarea în tagma scriitorilor ponderat şi dârz, la* Vita Comica di Corinna *celebrată prin premiul Bagutta în 1934, dela* Tre sorelle *şi până la recentul volum apărut în 1943 în editura Ceschina,* La Trottola, *acest scriitor nu s'a desmințit niciodată, imun în faţa curentelor literare şi a opiniei publice păstrându-şi naturaleţea şi singularitea. Gingăşia suavă a celor mai materiale stări practice prezentate cu o deosebită delicateţe de autor, iluminează personagiile încorporându-le într'o armonie specifică. Armonia unei interiorizări lucide care suprapune exact vitalitatea insului uman pe spiritualitatea eului său interior, creind o dublă şi totuşi o unică trăire. In această trăire constant dublată şi constant readusă la unitate de autor, evoluează eroii în situaţii reale şi perfect autentice.*

Volumul La Trottola *înseriază în grupe de nuvele,* Povestiri la persoana întâia, Nelinişti, Sărmanii şi Uniforma militară, *o colectivitate foarte variată de personagii, care populează o lume frumoasă de o înaltă concepţie şi cu un excepţional simţ moral. O viaţă senină trăită real sau retrospectiv, atmosferizată în cel mai pur decor.*

Iată deci un scriitor care merită să fie cunoscut şi admirat dar mai ales stimat.

— E târziu? — îl întrebai pe Ştefan fiindcă mi se păruse că se uită la ceas.

— Nu — răspunse; şi adăugă îndată: Cafeneaua aceasta par'că nu prea mă atrage.

— Vrei să mergem în altă parte?

— Nu cred să fie mai bine ca aci — spuse el — şi de data aceasta se uită într'adevăr la ceasul pe care-l purta la mână. De altfel eu trebue să plec foarte repede acasă.

— Şi eu.

Ştefan îşi aprinsese o ţigare şi privea atent trei persoane care tocmai intrau.

— Ce puţină lume! spuse el râzând.

Intr'adevăr, grupul restrâns de noi vizitatori ai cafenelii, părea că măreşte impresia de gol: oglinzile imense atârnate pe pereţi pronunţau pustiul şi luminile aprinse ningeau peste chelneri o boare îngheţată şi aspră, care părea că-i schimbă în stane de aşteptare. Locul atât de plăcut al întâlnirilor noastre de altădată ni se părea acum deşert şi jalnic.

— Vii deseori pe aici? — mă întrebă Ştefan.

— Da, — am întărit eu. Şi uneori, credinţa pe care o păstrăm greşelilor noastre.

— Poate acceptarea — mă corectă Ştefan. De foarte puţine ori m'am căit de păcatele mele, de învăţătura pe care mi-au dat-o, de binele care le-a urmat. Şi totuşi, de câte ori mi-am recunoscut un păcat, de atâtea ori m'am hotărît să fug de el.

Mergeam alături, printre case uniforme pe care le cunoşteam atât de bine din nopţile noastre hoinare. Mergeam singuri, pe aceeaşi stradă pe care altădată o străbăteam numai în cete. Pe atunci credeam că ceata noastră nu se va desmembra niciodată şi că noi cei de atunci vom fi mereu aceiaşi nedespărţiţi şi veşnic tineri.

— Nu reneg ce mi-a plăcut odată, — continuă prietenul meu — dar oamenii, chipurile lor, plăcerile de care m'am depărtat, devin în viaţa mea simple imagini; statornice şi totuş fugare. Când o să-ţi facă plăcere, o să-ţi arăt casa mea. Două odăi încăpătoare şi curate, cu ziduri luminoase, între care am adus semnul vizibil al imaginilor pe care nu vremea le

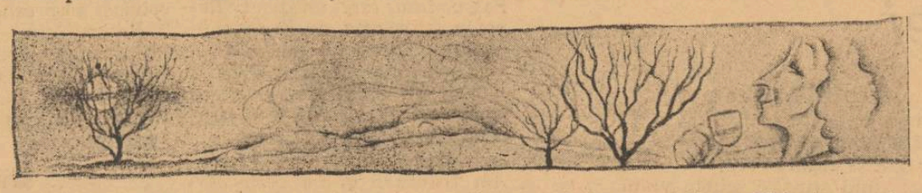

reînvie ci doar amintirea. Obiecte ce-mi sunt dragi, dar pe care le ştiu sortite pieirii şi de care sunt pregătit în orice clipă să mă despart.

— Casa unui solitar — am şoptit — amintindu-mi că Ştefan dorise întotdeauna singurătatea.

El dădu negativ din cap.

— Casa unui om singur, nu a unui solitar. Sunt unele clipe în viaţă, când simţi nevoia singurătăţii. Şi dacă ştii s'o cucereşti, te poţi considera un învingător. Dar trebue să ştii şi să te desberi la timp de ea înainte de a pune stăpânire pe tine. Fiindcă atunci din învingător devii un vicios.

— Şi tu te vei desbăra?

— Cred. Doresc.

Ne găseam la colţul străzii Senato. Mersesem câteva ore'n şir, fără să ne dăm seama de trecerea timpului.

— Iată — spuse Ştefan, arătându-mi pomii negri din grădini — primele raze ale soarelui îi luminează de la spate. Mi-aduc aminte că'n adolescenţa mea am văzut acest minunat spectacol înfricoşat după prima noapte petrecută în oraş. De atunci, îl revăd în fiecare zi, fiindcă soarele mă găseşte întotdeauna treaz.

Fiecare cuvânt pe care-l spunea, pornea dacă nu dintr'un sentiment unic, dintr'un fel unic de a simţi.

— Niciunul dintre noi nu ne-am pierdut zadarnic dimineţile — spuse.

— Da. Dar mie în vremea aceea nu-mi plăceau. Preferam fantezia orelor nocturne, mai puţin consistente şi mai pline de farmec.

— Ce mult îţi plăceau! nu mă putui opri să-i spun.

— Da, dar le-am mistuit pe toate. Acum noaptea mă refuză; e întunecată, întunecată ca pâcla.

De data aceasta, Ştefan gândea la fel cu mine.

— Cu fiecare zi — adăugai — fantezia noastră slăbeşte.

— De ce spui aşa? Sunt momente când fantezia îţi pare într'adevăr ştearsă, dar în locul ei răsare speranţa.

— Care?

— Toată speranţa. Seara nu-ţi oferă decât coaja unui fapt consumat în cursul zilei, pe câtă vreme dimineaţa e plină de făgăduinţă. Lumina ei... se întrerupte o clipă, par'că s'ar fi temut de cele ce avea să spună, sau par'că i-ar fi fost ruşine: apoi... e frumoasă ca faţa unei femei.

— Faţa unei femei adevărate? îndrăznii eu.

— Da, — şi vocea îi redeveni limpede — ca faţa unei femei adevărate.

Tăcu. Şi eu îi respectai tăcerea. Nu eram deloc surprins de cele ce-mi spusese, doar puţin contrariat. Mă gândeam la Laura şi la atâtea alte femei pe care le dorise cândva Ştefan. Şi simţeam că tăcerea clipelor acelora valora mai mult ca orice întrebare.

Faţa unei femei frumoase...

Ştefan nu-mi spusese numele acelei femei, nici cum o cunoscuse. Dar am înţeles că trebue să fi fost foarte tânără şi săracă, fiindcă Ştefan o aştepta dimineaţa şi însemna că avea o slujbă. O femee şi o întâmplare ca oricare alta; dar lui Ştefan i se păruse nouă, fiindcă sufletul lui era pregătit acum s'o înţeleagă, poate fiindcă era reînoită de miracolul unei neobişnuite expresii femenine.

— Dintr'un act generos, — îmi spuse Ştefan, — din delicateţea unui gest, ţi se întâmplă uneori să crezi într'o omenire întreagă. Aşa am înţeles eu printr'o singură femee, frumuseţea tuturor femeilor care muncesc.

Silit să se plimbe pe străzile oraşului în zori, în aşteptarea iubitei, asistase la cosmicul proces de topire a umbrei în lumină, care pentru el îşi însuşea farmecul straniu al celei mai perfecte armonii. Armonia universală de alb şi negru. Apoi redevenit om din atom universal, asistase la procesul social al înfrăţirii lui cu mediul şi oamenii dimprejur, ins de ins, caracter de caracter învăţând să-i cunoască şi să-i iubească.

— Acum nu mă mai înşel — reluă Ştefan. De la prima vedere, disting femeea care munceşte de cea care nu munceşte, pe cea novice de cea cu experienţă, pe cea îndărătnică de cea voluntară. Puţine sunt într'adevăr frumoase, dar fiecare îşi are farfecul ei specific şi pe măsură ce o cunoşti mai bine o găseşti tot mai frumoasă.

Nu voiam să-l contrazic pe Ştefan fiindcă nu voiam să-i neutralizez gândirea, nici să-i spun că solilocviul acela spus de un altul mi-ar fi părut poate naiv. Pronunţat de el, părea simplu dar impresionant, prin emoţia care-l făcea pe om să nu mai distingă imaginile lumii exterioare de cele ale lumii sale interioare.

De aceea am tăcut, continuând să merg alături de Ştefan. Simţeam în el o certitudine plină de recunoştinţă şi încurajare. Poate îmi era recunoscător pentrucă-l ascultasem şi mai ales pentrucă respectasem pauzele pe care voise să le lase între cuvinte.

Ajunsesem în faţa casei. Se opri şi-mi spuse calm:

— Dacă vei veni la mine într'o seară, vei găsi pe masă o fotografie. Şi poate vom fi întrerupţi de telefonul prin care mă va chema o voce dragă, să-mi doreacă noapte bună; noaptea Barbarei începe întotdeauna după cină.

Privi în sus, ca şi cum ar fi vrut să descopere pe acolo pe undeva chipul Barbarei.

— Acum doarme.

— Poate te-a chemat mai devreme şi nu te-a găsit — spusei eu jenat oarecum că-l reţinusem până la ziuă.

— Ştia că sunt cu tine. Şi de altfel frumuseţea visului mă va readuce senin în mintea ei.

Se rezemase de uşă fără s'o deschidă şi privea mereu în sus ,învârtind pe deget inelul cu chei. Imagini străine de noi îl îmbiau să prelungească solemn tăcerea.

— Peste câteva ceasuri — reluă — voi fi la ea. Locueşte departe de aici, într'o casă împrejmuită de verdeaţă cu o pajişte imensă în faţă. La început, o aşteptam în poartă. Era întotdeauna tristă şi plictisită. Şi aveam impresia că-i văd ochii în lacrimi. Spunei că-i e somn şi că nu se va obişnui niciodată cu plimbările matinale. Am continuat s'o aştept întotdeauna la aceeaşi oră; şi'n fiecare zi o însoţeam o bună bucată de drum. Simţeam că suntem trişti dar ceaşti şi că tristeţea noastră avea să regenereze un ritm nou.

— Ritmul pe care-l purtai în tine.

— Sau în noi? Cu fiecare dimineaţă nouă, Barbara devenea tot mai senină, tot mai vioae. Şi eu n'o mai aşteptam în poartă, ci la colţul străzii, ca să-i pot urmări toate mişcările, să mă bucur cât mai mult de lumina surâsului ei pe care-l distingeam din ce în ce mai clar, pe măsură ce se apropia de mine. De atunci o aştept mereu acolo. Ea îmi simte plăcerea şi merge încet ca un nour purtat de vânt. Eu stau neclintit; ea mă salută de la distanţă îndată ce mă zăreşte şi când ajunge aproape, îmi întinde gingaş fructul din care a început să muşte sobor'nd scările. Barbara spune bunăziua, cam cum ar spune că ziua e bună.

Ştefan continua să rotească inelul cu chei pe deget aşteptând par'că dela mine o întrebare. Intrebarea pe care o aşteptase toată noaptea. I-am căutat ochii şi când i-am înălnit am spus:

— Când te cununi cu ea?

— La primăvară, îmi răspunse. Aş vrea s'o duc în faţa altarului dimineaţa devreme, când deschide paraclisul uşile bisericii. Barbara să vină ca de obicei spre mine şi eu să-i cer să trecem împreună pragul sfânt. Să-i întind mâna şi s'o conduc sub bolta plină de lumină a casei Domnului. Soarele să-şi coarnă razele pe fruntea ei şi s'o încunune. Aerul să fie înmiresmat cu tămâe şi să fim singuri, numai noi singuri şi săraci, mireni ai orelor timpurii.

Ştefan privi iar în sus. Apoi, după un răstimp, adăugă:

— Nu ştiu dacă o vor îngădui canoanele. Tu ce crezi?

— Eu cred că da, — răspunsei pătruns până'n măduva oaselor de frumosul pe care-l descopeream în prietenul meu.

Luna se ivise de după o casă. Stăruia încremenită deasupra creştetelor noastre prevestind zorile.

In româneşte, de
ANDRONICA POPESCU

Din volumul LA TROTOLLA.

Mama

Deşi bătrână,
Cu faţa rumenă şi sănătoasă
Ca apa rece din fântână,
Intr'un hundroc de lână
Gros, vărgat,
Bătut la piuă
Şi lucrat
De mâna ei,
De cum mijeşte-abea de ziuă
Şi pân' ce soarele apune peste sat
In Leasă,

Aci o vezi dereticând prin casă,
Vorbind cu păsările, încropind mâncare,
Ciupind fuioru 'n graba cea mai mare,
Aci pe câmp, cu tata la arat...

Duminica de treburi se desferică.
Purcede mai devreme la biserică,
Cu doi frănguţi şi-o lumânare,
Să dea părintelui o Liturghie
Pentru feciorul dânşii ăl mai mare,
Care-i plecat de-un an la datorie,
Să lupte pentru Neam, Hristos şi cei din pribegie...
Să aibe grijă Bunul Dumnezeu de el,
Că 'n rigimentu 'n care-a fost luat,
Nu are, biet, pe nimenea din sat,
Şi poate-i amărît că-i singur-singurel,
In Pravoslavnica Rusie...

LEONIDA SECREŢEANU

DOI MARI SCRIITORI FINLANDEZI:

Aleksis Stenvall Kivi şi Frans Eemil Sillanpää

II

Franz Eemil Sillanpää s'a născut în anul 1880, sub acoperişul unei căsuţe de lemn, pierdută în pustiurile provinciei Haine.

Fiindcă pe lângă cabană trecea un râuşor, încingând-o de toate părţile, şi peste el, cei dinăuntru îşi construiseră un pod ca să poată trece pe celălalt mal, vecinii şi tăetorii de lemne l-au botezat pe cabanier împreună cu aşezarea lui, „Sillanpää = cap de pod.

Bătrânul Sillanpää a fost un umil şi anonim tăetor de lemne, din a cărui căsnicie n'a rămas în viaţă decât Eemil, ceilalţi doi fraţi murind curând după venirea lor pe lume.

Micul Sillanpää şi-a petrecut copilăria, ca dealtfel şi Kivi, în mijlocul naturii, colindând pădurile aproape nepătrunse şi admirând răsăritul şi apusul soarelui care se oglindea în apa lacurilor atât de dese în acele părţi. Anii aceştia de vagabondaj câmpenesc au lăsat urme adânci în sufletul lui Sillanpää. Operele lui de maturitate vor îngădui să se vadă acest lucru.

Carte a învăţat târziu şi pe apucate. Locul unde-şi aveau ei căsuţa era ca şi pustiu. Şcoala cea mai apropiată era la cincizeci de kilometri, încât Sillanpää a fost obligat să se mulţumească cu ceea ce putea să-i ofere şcolile ambulante cari colindau pe atunci în ţară. Spre norocul lui, curând după acestea s'a deschis o şcoală primară prin împrejurimi şi Sillanpää a putut fi printre primii care s'a înscris. Profesorul a fost mulţumit de micul şcolar, în care vedea înclinaţiuni deosebite pentru literatură. Epoca în care Sillanpää şi-a început studiile în mod mai temeinic, a coincis cu acţiunea de rusificare a Finlandei.

Ca o reacţie naturală şi spontană, învăţătorii de pe tot cuprinsul ţării, au prins să deştepte sentimentul naţional la micii lor elevi şi mai vârtos să-i înveţe să preţuiască tezaurul autohton. Copiii sunt îndrumaţi spre satul şi viaţa finlandeză, a căror cunoaştere le este mereu propovăduită.

După ce a terminat şcoala primară, învăţătorul l-a sfătuit pe bătrânul Sillanpää să-şi dea mai departe copilul, la liceul din Tampere. Cu mari sacrificii, Sillanpää a făcut acest gest, însă numai atât cât a putut termina cinci clase de liceu. Cheltuelile prea mari au secat forţa lui Sillanpää şi cu tristeţe a trebuit să-şi retragă copilul dela şcoală. Micul Sillanpää n'a desnădăjduit. A început să dea lecţii în particular şi cu ajutorul unor prieteni înstăriţi a reuşit să treacă bacalaureatul, în 1908, după care s'a înscris la Universitate, unde a studiat biologia, chimia dar şi literele. Urmările practice ale contactului cu biologia se vor întrevede în toate operele lui. Sillanpää, spre deosebire de Kivi, este un fin şi pătrunzător psiholog. Cu o artă de chirurg şi cu o plăcere aproape diabolică, taie şi scoate la lumină mărunţaele sufletului omenesc.

In deosebi în romanele de maturitate, de pildă „Sfânta Mizerie", întârzie pe pagini întregi la analize de ordin psihologic şi biologic.

Ca şi în liceu, nu mai poate continua Universitatea. Datoriile făcute în anii de studii îl sufocă şi se vede obligat să întrerupă şi să se întoarcă la bătrânii lui părinţi, săraciţi şi lihniţi de foame. Sărmanii nu se hrăneau decât cu cartofi şi rareori le mai cădea în mână şi câte o coaje de pâine.

Reîntors în sânul naturii, şe aşterne pe scris pentru a putea trăi şi el şi ai săi. Apariţia şi-a făcut-o în 1913, dând la lumină prin ziare şi reviste, nuvele şi schiţe, urmate fiind în 1916 de romanul „Viaţă şi Soare", pagini autobiografice, unde povesteşte reîntoarcerea sa la Sillanpää şi căsătoria lui cu fata unui ţăran destul de sărac, care-i face şase copii.

Sillanpää a rămas profund legat, atât sufleteşte cât şi fiziceşte de cei umili, de anonimii şi necăjiţii tăetori de lemne, a căror viaţă o zugrăveşte, scoţând pe prim plan lupta lor cu soarta, cu solul, cu natura şi cu oamenii. In ei, în sufletul lor obidit şi hărtănit de asprimile vieţii, găseşte o gamă uluitor de bogată în sentimente de tot felul. El, mai mult ca alţii, fiul acestor oropsiţi sociali, îi înţelege şi le poate transpune existenţa pe plan literar.

In 1919 a scos romanul „Sfânta Mizerie", poate cel mai bun al autorului, în paginile căruia povesteşte viaţa unui mic arendaş de pământ executat de „albi", pentrucă în dorinţa de a câştiga mai bine, a făcut comerţ cu „roşii". Acţiunea se petrece în anii tulburi 1917—18, când ţara era teatrul de luptă a diferitelor armate.

Un alt roman remarcabil este „O soartă aspră" (1931). Aici e vorba de o veche familie de ţărani, care se stinge încet, încet resemnată cu soarta vitregă. Eroul principal Silja închide ochi de tânăr, fără împotrivire, fără accente de revoltă, fiind convins că nu poate schimba cu nimic cursul necruţător al destinului.

Silja este socotit a fi unul din tre cei mai duioşi şi mişcători eroi din întreaga literatură fi neză.

Acestui roman i-a urmat în 1932 „Drumul omului", în pagi nile căruia întâlnim pe un ţăra tânăr, atras în vâltoarea viet de farmecul unei femei energi şi sensuale. In 1935 a dat roma nul: „Fiinţe în lumina amurg lui", fiind urmat fără întrer pere de nuvele şi schiţe insp rate din acelaş mediu favorit atât de familiar autorului.

Datorită felului de a fi al eroilor săi cari se lasă târâţi cuprinşi de soartă, fără să sch ţeze vreo împotrivire şi fără se lupta să o înţeleagă, dar m ales datorită aplecării autoru spre monism şi o mistică sen mentală, Sillanpää poate fi co parat într'o măsură cu Maet linck, de care-l apropie şi n de misticism filosofic.

Helsinki, Dec 1942.

HORIA OPRIŞAN

Scrisoare peste depărtări

Nu te mai văd... nu te mai aud... nicăieri nu mai eşti...
Din gânduri, totuş, chipul tău cu priviri albastre lin coboară
Peste amintiri... vremea îmi aduce minunat născocitele poveşti
Dar glasul lor îmi pare trist ca o tânguire de vioară...

Câtă depărtare... câte drumuri albe între noi s'au întins!
Clipele par veacuri... aşa de 'ncet se cerne vremea prin ele...
Parcă n'am fi fost ieri într'un aşa de mic cuprins...
Atât de vast, în lături, nu ştiu cine şi dece ne-a împins...

Unde-ţi sunt aninate dorurile, de priveşti lung peste depărtări
Ca soarele în ultimă îmbrăţişare spre Apus?
Lângă care fată dragă îţi poposesc atâtea uitări
De rămâi mereu cu gândul cine ştie unde dus?...

. . . . . .

Nu te mai văd... nu te mai aud... nicăieri nu mai eşti...
Vremea durează între noi nemărginite întinderi pustii,
Bucuriile de ieri şi-au urzit amintirile 'n poveşti...
Dar... amintirile toate-mi bat în geam, să-mi spună că-ai să vii...

LAMBRINA GHERMANESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.93

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
scrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 6
Duminică 28 FEBRUARIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

MĂNDIA ULLEA — Mănăstirea din Predeal

ROMANUL INTRE ZOLA ȘI PROUST

Încercând să notezo câteva observații în jurul unui gen, nimeni nu crede că aceasta ecuivalează cu a examina câteva opere sau că astfel se dobândește eterna generalie de a comunica propriile impresii despre un fenomen literar.

Este mai mult de un deceniu decând în literatura noastră s'a vădit o pronunțată predilecție pentru epica subiectivă, scrisă la persoana întâia. Caracterizată ca „experimentalistă" și căutând, prin punerea pe primul plan a „eului" și printr'o fervoare și intenționată lipsă de compoziție, să dea o cât mai puternică impresie de autentic, aceasta nouă artă a avut, și într'o măsură încă mai are, numeroși partizani. Pentru mulți din cei ce o îmbrățișau în nuvelele sau mai ales, în romanele lor, faptul se datora, este adevărat, facilităților ce aveau iluzia ce le oferă ca din punct de vedere tehnic și artistic, insuficientei cunoașteri a rațiunii adânci care a determinat dela Proust încoace, noua concepție de literatură etică, și, nu mai puțin, unei false interpretări în ce privea locul și forma în care se cuvenea să participe într'o astfel de literatură propria experiență.

Evident, la noi ca și aiurea s'au găsit printre cei ce au socotit că vechile formule ale epicei erau perimate oameni cu suficientă conștiință artistică și pregătire estetică, pentru a nu se lăsa furați numai de ispita noutății. Pentru toți aceștia, noua direcție în care se încadrau nu era un simplu joc, ci pe de o parte, o necontenită căutare de a valorifica toate virtualitățile genului, iar pe de alta, o firească urmare a ideilor ce dominaseră literatura în preajma anului 1900. Mișcarea filozofică a cunoscut un interesant reviriment spre sfârșitul veacului trecut. Pozitivismul „comte"-ian și taine"-ian i se opune Begson care neagă posibilitatea de a cunoaște realități subiective în afara individului și proclamă intuiția ca supremul instrument de investigație în realitățile din propriul lăuntru al fiecăruia. Acest fel de a vedea, este coroborat cu interesul ce lumea începea din ce în ce mai insistent să-l arate ideilor lui Spencer, care susținea existența unui inconesabil, și a lui Schopenhauer, pentru care nu exista realitate externă obiectivă ci numai reprezentarea ei în cugetul fiecăruia. Se adăugau: noutatea concepției de artă a lui Poe și a lui Wagner care nu numai că puneau pe primul plan „ideile", dar în realizare socoteau primordială sugestia, nu descripția, și, de asemenea, pildele cuceritoare date de literatura unui Ibsen și a scriitorilor ruși, unde se urmărea înfățișarea nu atât a fenomenelor externe cât resorturile adânci care, mai presus de orice legi pozitiviste, hotărăsc acțiunile umane.

Toate acestea au avut o însemnată urmare în evoluția literară a vremii. Lirica și teatrul își modifică nu numai temele preferate dar chiar mijloacele tehnice prin care își aflau efectele de artă. Romanul nu putea rămâne nici el străin de aceste orientări și noul suflu a început să bată în câmpul său. In ce privește temele, romanul începea, din preajma lui 1890, să abandoneze unele din ele și să prefere altele până atunci neluate în seamă. Tipurile umane care apar încep să se deosebească de cele de până atunci: în locul omului brutal și posedat de tare ereditare din romanele lui Zola apar oameni delicați care gândesc, ca la Anatole France, sau, chiar dacă uneori apar ca discipolul lui Bourget aproape maladivi, sunt chinuiți totuși de probleme intelectuale. Adăugând că psihologismul joacă un rol din ce în ce mai însemnat, se poate ajunge la constatarea că dela relatarea faptelor externe și de la considerarea factorilor ascunși însă tot pozitiviști — cum ar fi boala, sărăcia, mediul, etc. — se trecea la o literatură în care nivelul preocupărilor era mai ridicat și unde se încearcă sugerarea tocmai a acelor elemente care, deși au roluri din cele mai însemnate, scapă neobservate celor mulți. Toate aceste modificări față de ceea ce fusese până atunci arătau o imposibilă încadrare în reacțiunea idealistă împotriva realismului. Dacă această reacțiune și-a găsit întreaga măsură, pentru lirică, în poezia lui Mallarmé sau a lui Valery, iar pentru teatru, în misterele dramatice ale lui Maeterlinck sau Claudel, în roman ea nu era satisfăcută prin simpla apariție a unui roman psihologic, chiar dacă, uneori numai, el era conceput la persoana întâia. Această desavârșire a răsvrătirii împotriva unei apăsări pozitiviste în roman nu se realizează decât atunci când Proust își publică ciclul său A la recherche du temps perdu. Faptul că întreaga sa operă de romancier, compusă din opt romane (16 volume), este cuprinsă sub acest singur titlu și constitue de fapt un singur mare roman în care intră viața autorului sau ce s'a aflat de ea, definește concepția de epic la care se ajungea în acest moment.

Pornind de la concepția că nimeni nu poate cunoaște decât propriul „eu", Proust și mai apoi, „prousteni" și-au zis că scriitorul nu poate povesti decât despre sine sau, în orice caz, despre lucruri, oameni, fapte și locuri reflectate prin conștiința sa, prezentând deci cititorilor ceea ce a văzut, a auzit sau a gândit el, ceea ce își amintește. Se înțelege de ce romancierul care privește lucrurile astfel nu mai poate „vorbi onest decât la persoana întâi" și decât, scriind opera sa, inițiatorul acestei direcții în epica modernă s'a aflat în „căutarea timpului pierdut", rămas în urmă, înfățișând, fără ordine și fără căutată compoziție, acele fapte pe care le putea culege din propriile sale amintiri. Pentru el, romanul nu era „inventarea" unor întâmplări, a unor oameni și a unor locuri, ci relatarea unor realități ale lui, fie că el era cel ce stătea pe primul plan al acțiunii, fie că fusese numai spectator și reda ceea ce văzuse sau i se păruse lui.

Romancierul de veche concepție, deși un om ca toți ceilalți, deci cu forțele intelectuale mărginite, abia putând domina cu adevărat propria sa realitate interioară, „inventa" lucruri pe care n'avea de unde să le cunoască și acum este privit ca un mare „mincinos". Căci el nu numai că povestea ce tăceau eroii săi sau ce-și vorbeau ei, chiar dacă erau în locuri foarte îndepărtate unele de altele, părând a se bucura de un dar miraculos suprauman de a fi pretutindeni în același timp, dar putea să ne relateze și ceea ce gândeau, fără ca ei să fi mărturisit așa ceva vreodată, sub vreo formă oarecare.

In acest „arbitrar" și în această „nenaturalețe", vedeau cei noui cel mai de seamă viciu al romanului de până atunci, căruia se hotărîseră să-i pună în loc ceva „trăit", purtând pecetea „experiențelor", firește nu în sensul lui Zola, ci în sensul în care fiecare om le trăiește zilnic, ceva pentru „autenticitatea" căruia scriitorul putea „garanta", întrucât reprezenta numai ceea ce trecuse prin propria sa viață sau se alesese o clipă cu ea.

Firește, toate argumentele, oricât de seducătoare, n'ar fi izbutit să impună noul punct de vedere literar dacă opere de seamă nu ar fi făcut-o cu mare succes. Astfel, se ridică prestigiul său până la a-l transforma într'o modă care nu numai că lăsa în minoritate vechea concepție de scriitor obiectiv, de tipul Tolstoi, dar afirma că în ea se află esența și destinul epicului. S'ar putea pune deci cu interes întrebarea dacă într'adevăr lumea a asistat în acest domeniu la o răsturnare a vechilor concepții, la o înlăturare definitivă a lor și la un pas înainte în evoluția genului de unde nu mai încape întoarcere, pe de o parte; iar pe de alta, dacă această formulă a romanului-confesie conceput proustian, care pune pe scriitor în situația de a fi onest, sincer, autentic, ofertă, cea ce în literatură este cu deosebire însemnat, și operelor toate posibilitățile de valorificare artistică a materialului.

G. C. NICOLESCU

Nedumeriri în jurul „cazului Camil Petrescu"

de MIHAI NICULESCU

Dela Descartes încoace se știe, se spune și se repetă, că bunul simț este cea mai bine distribuită dintre facultățile spiritului omenesc. Deci bunul simț ar fi un fel de limbaj esperanto, internațional sau interuman — singura șansă ce ne e dată ca să ne putem înțelege dincolo de vârste, ranguri și ierarhii sociale sau de alt fel, cu toate particularitățile specifice, fie acestea de structură individuală, etnice sau rasiale, etc. In numele acestui bun simț cu o putere de circulație atât de lesne convertibilă în șanse de înțelegere și apropiere pentrul mentalitățile cele mai disparate, am citit de curând, sub semnătura d-lui Dan Petrașincu, o pledoarie plină de surprize, a cărei lectură a fost pentru noi prilejul unei stăruitoare nedumeriri, începând chiar dela titlu: „Cazul Camil Petrescu, sau cum se pierde o inteligență", — desfășurat pe o jumătate de pagină, în acea pagină a doua a ziarului „Viața" (Miercuri 17 Februarie 1943), în care se întreține cu o suplă inteligență uneori și cu vioiciune simpatică mai totdeauna, o atmosferă de interes pentru manifestările curente ale literaturii și artelor.

Surprinzător a fost pentru noi gestul d-lui Dan Petrașincu, de a lua atitudine în numele bunului simț ultragiat și suntem încă nedumeriți asupra mobilului care l-a îndemnat să procedeze astfel.

Articolul în cauză a fost provocat de un inteview al d-lui Camil Petrescu acordat confratelui Vasile Netea, pentru revista „Vremea" (14 Februarie 1943). Nu știu să fi citit ceva asemănător acestui interview, în care un scriitor sau un artist să se expună cu atâta dezarmată nepăsare, atât de vulnerabil, argumentelor bunului simț care aleargă pe toate ulițele, pândind cel mai neînsemnat prilej de a se confirma odată mai mult — oridecâteori, niciodată destul — în circuitul închis al unei logice fără cusur, sigur de sine în suficiența-i rotundă. Era atât de ușor să ai dreptate împotriva d-lui Camil Petrescu, într'un fel, adică exact în felul bunului simț invocat de d-l Dan Petrașincu, încât respingând explicația relei credințe (de care nici un moment nu l-am putea bănui) te întrebi nedumerit, care poate fi motivul care l-a îndemnat să procedeze la o execuție în public — (publicul unei gazete de tiraj, cel mai amorf, deci mai nespecificat)—la execuția unui scriitor ale cărui „salturi, originalități, stridențe... nu numai că jicnesc bunul simț, dar ating însăși demnitatea poziției de scriitor, mai larg, de om al spiritului". Articolul d-lui Dan Petrașincu respiră într'adevăr cumsecădenia și acea onestitate platâ (etimologic, fără insinuare peiorativă) a intelectualului zelos, însuflețit de râvnă tinerească — il faut que jeuresse se pousse! — care-și posedă bine logica și meșteșugul, știe cum să joace, unde să strecoare, ici un dram de ipocrită întristare, dincoace altul de candoare mucalită, etc.

Presupun că și interview-ul d-lui Camil Petrescu și articolul d-lui Dan Petrașincu sunt încă proaspete în memoria cititorilor acestor rânduri. Pentru aceia cari nu le cunosc, cred că e deajuns să spun aici, că d-l Camil Petrescu a făcut cu acel prilej, unele afirmațiuni în legătură cu activitatea d-sale literară și cu aceea filozofică,—pentru care a renunțat la literatură — al căror conținut deopotrivă cu tonul de orgolioasă singularizare al scriitorului, au isbutit să provoace la d-l Dan Petrașincu prompta ripostă a bunului simț. Nu voi intra în amănuntul acestei discuțiuni, spre a arăta de pildă, că forța probantă a citatelor pe care le face d-l Dan Petrașincu, din interview-ul d-lui Camil Petrescu, este doar aparentă și că desprinse din contextul lor, prea lesne se poate argumenta cu ele aceea ce vrei să dovedești. Voiu lua totuși exemplul unuia singur, pentru a arăta cum se alterează sensul originar, în transcrierea bunului simț simplificator pe care-l invoacă d-l Dan Petrașincu. D-sa, ridiculizând cu un umor satisfăcut, felul d-lui Camil Petrescu de a generaliza amănunte și date ale experienței personale, în legi de valoare universală, citează ca exemplu de „dilatație universalistă", această frază, din care conchide că „dilatația îi trage un renghiu" scriitorului denunțat:

„Personal, cred de altfel, că toate nenorocirile din lume sunt datorite exclusiv literaturii proaste, scrise sau vorbite".

Și adaogă: „Un om care n'ar fi fost d. Camil Petrescu ar fi răspuns simplu: „Cred că literatura proastă este o mare nenorocire"... Adică ar fi răspuns așa, — „simplu", — chiar d. Dan Petrașincu, întrucât îndeplinește condiția de a nu fi... d. Camil Petrescu. Era vorba însă anume de raspunsul d-lui Camil Petrescu, pe care d. D. Petrașincu l-a citit cam în grabă și cam pe deasupra, fiindcă un lucru este să spui că „literatura proastă e o mare nenorocire", — o nenorocire printre altele — și cu totul altceva să afirmi că literatura proastă, nu numai aceea care se scrie și se publică, trecută apoi prin ciurul criticei și înregistrată de istoriile literare, ci literatura ca funcție sufletească general omenească sau ca deprindere bovarycă, de a măslui datele nemijlocite ale trăirii spontane, este motivul exclusiv al tuturor nenorocirilor din lume. Indicația era clară doar, în ce privește extinderea sferei noțiunii de literatură proastă: „scrisă sau vorbită". „Renghiul" totuși rămâne, dar i-l trage chiar d-lui Dan Petrașincu, meschina și simplista pricepere retractilă a bunului simț, decât care parcă tot mai de ales rămâne, cu toate riscurile generozității, „dilatația universalistă".

A mai spus d. Camil Petrescu, în același interview, că renunțând la toată activitatea d-sale literară de până acum, s'a dedicat, dela vârsta de patruzeci de ani, exclusiv filosofiei și că manuscrisul pe care-l are gata, de vreo 2000 de pagini... „dacă va vedea lumina tiparului, va asigura științei românești substanțializate, un rol de conducere în știința universală, pe timp de 100 de ani de aici încolo". Unei astfel de afirmații, bunul simț i-ar fi ripostat neîntârziat, fiindu-i prea mare ispita și prea ușor triumful: „Dar dece nu tipărește d. Camil Petrescu această nemapomenită lucrare?' Adică exact cum a răspuns d. Dan Petrașincu, socotind astfel să-și fi încuiat preopinentul.

Dacă ar fi pariat însă, d. Dan Petrașincu, pe existența (de care lasă să se creadă, într'o paranteză perfidă, că se îndoește) și valoarea acestei „nemaipomenite" lucrări, în termenii faimosului pariu al lui Pascal despre existența lui Dumnezeu — de vreme ce tot ne-am îmbarcat pe corabie? Ce-ar pierde în realitate, dacă ar pierde prinsoarea? Nimic. Dar cum să-i propui bunului simț o prinsoare, el care n'a pariat niciodată, fiindcă prinsoarea înseamnă risc și bunul simț nu riscă niciodată, nu încearcă la pormai sigur e să treci pe unde au trecut alții — lăsându-le date de perete — solemn și important („vezi, știam eu, ți-am spus", etc). Cum bine știe d. Dan Petrașincu ceea ce știe și cum nu scapă prilejul — d-sa ori bunul simț (scuzați aparenta sinonimie!) — oricât de mărunt (numai să fie fără riscuri), de a fi edificator: „Noi nu cunoaștem absolut nici un caz în biografia marilor filozofi din lume, un gânditor care la 25 de ani să facă poezie, la 35 teatru, la 40 roman și de aici încolo un mare sistem filosofic!"

E o tristețe în „cazul Camil Petrescu", dar alta decât aceea pe care-o invoacă ipocrit d. Dan Petrașincu, amuzându-se totuși strengărește sub mască, așa, ca de un „renghiu" isbutit. Aceea anume, că un scriitor, nesocotind regula elementară, — cu putere legală, deși necodificată undeva — a solidarizării prin destin,

(Urmare în pag. 4-a)

fișier

de STELIAN TECUCIANU

Am fost astăzi într'un cimitir și mi-am adus aminte de un restaurant de renume. Un cimitir și un restaurant, nu este o asociere de idei ridiculă dacă nu macabră? Și totuși așa a fost.

Dar lucrurile dela începutul lor, s'au întâmplat cu vreo doi ani în urmă. Atunci, într'o oarecare zi de năduf și sete, întâlnind un prieten din alte timpuri, pe care nu-l văzusem mulți ani, am intrat într'un restaurant în care nu mai fusesem niciodată, să potolim puțin arșița de afară, setea și poate, puțin și stomacul. Deși însă nu era decât timpul când omul nu mănâncă ci își face numai apetit, n'am mai găsit decât o masă mică într'un colț, lângă ușe. Toate celelalte erau ocupate și lucru ce mi s'a părut tare curios, numai și numai de oameni grași, rotunzi la față și așa de aprinși că îmi făceau impresia că fuseseră scoși și aduși aci din tablourile lui Rubens, sau din cine știe ce mitologie. Prietenul mi-a liniștit nedumerirea, mi-a explicat că sunt obișnuiții localului și le-a scuzat dimensiunile prin calitatea băuturilor și a grătarului.

M'am gândit atunci că spectacolul ar fi recomandabil pentru oricine ar dori să se vindece puțin de oameni și fără să vreau mi-am amintit câtă dreptate avea acel nebun bogat care voia să construiască în casa sa cabine asemănătoare celor cu inscripția W. C., în care cei ce mănâncă s'o poată face fără riscul de a fi învinuiți de impudoare. Nebunul trebue să fi fost într'un asemenea restaurant când i-a trecut prin cap ideia sănătoasă a acelor cabine. Mă tem însă că nebunul era atât de puțin nebun și atât de mult pudic într'o lume plină de lipsă de respect pentru semeni că proectul lui a rămas numai în fantezie. Gândiți-vă însă ce demnitate morală ar avea un ținut, fie el și Erewhon, în care proectul cu cabinele individuale pentru masă ar fi găsit de edilitate publică. Dar cine va vota vreodată acest proect? Clienții restaurantului în care nu am fost eu, niciodată. Ei aveau doar fiecare peste 80 kgr. și dintre toți, doar eu și prietenul meu eram mai slabi. Se vedea cât de colo că nu era locul nostru aci. Prietenul meu însă, nu venea întâmplător printre așa oameni. El era tuberculos și venea aci poate pentru ca să atingă și el greutatea minimă spre a fi om, greutatea specifică a omului: 80 de kilograme.

Ah! Sărmanul meu prieten! Cine ar fi putut crede în acea seară, că te voi întâlni astăzi, după doi ani, într'un cimitir și încă sub o cruce, cu un portret care mă face să cred că ai rămas totdeauna, tot la 55 kilograme!...

•

Cred că moartea poetului P. mi-a părut la început neverosimilă, pentru că în general nu ne putem acomoda cu extraordinarul decât treptat și numai când o serie de prevestiri și preaîntâmplări i-au redus la banal. De altfel, nu numai mie, care aflasem totul dintr'un ferpar lapidar strecurat din complezență în colțul unui săptămânal, moartea lui mi-a părut de necrezut, ci tuturor. Il știam cu toții așa de viu, așa de volubil și așa de ataşat de logodnica lui, încât nu puteam crede că în câteva zile se poate muri. Mie cel puțin, niciodată nu mi-a făcut impresia că e bolnav, că suferă și că într'un timp așa de scurt, ne va părăsi. Și cred că nici celorlalți.

De aceea, mă întreb ce va fi însemnat mai ales pentru logodnica lui această fază de scurtă tranziție și această moarte prematură, în spital. Desigur, durerea ei trebue să fi fost nemărginită de vreme ce nu mai avusese timpul să-l vadă decât tăcând pentru totdeauna și de vreme ce nemărginită era durerea tuturor prietenilor lui. Poate că văzându-l, va fi avut sentimentul greu al unei scufundări fără scăpare sau sentimentul unei morți duble. Poate. Am văzut-o însă astăzi, după două săptămâni dela înmormântare. Nu numai că n'arăta deloc veselă și preocupată de viață ca altădată, dar chiar păstra ceva din paloarea marei întâmplări. Cu toate astea, nu știu de ce, înoarcerea ei printre nevoile zilei, mi s'a părut cu desăvârșire lipsită de orice rațiune suficientă și de orice semnificație. Și pe deasupra, parcă prezența ei după o așa mare tristeță, îmi părea nu numai lipsită de cult, dar și vulgară.

Ah! Prietene poet! Sunt sigur că de ți-ai vedea logodnica, ai scri cel mai frumos poem. Poemul rușinii de a supraviețui marilor triști.

*

De câte ori am trecut pe bulevarde sau prin grădini publice fără ca obiectivele aparatelor fotografilor ambulanți să-mi arate cel mai mic interes, am simțit nu știu ce, că murind, voi dispare repede din orice memorie și fără vrere, am invidiat pe toți cei pe care bunăvoința psihologică a obiectivelor îi perpetuiază cu glorie sau fără, într'o posteritate fie ea și standard. Se vede însă, că

(Urmare în pag. 4-a)

NUTZI RAIOVICI-DRĂGĂNESCU — Autoportret

cronica DRAMATICA

MARIA STUART, tragedie în 5 acte de FR. SCHILLER.

Teatrul Național, după succesele avute cu „Don Carlos" și cu „Horațiu", a pus în scenă „Maria Stuart", ceeace dovedește o fericită tendință de a se îndrepta spre marele repertoriu.

S'a dovedit, în adevăr, că acesta dă cele mai multe satisfacții publicului iubitor de artă teatrală bună.

In felul acesta, Teatrul Național răspunde și înaltei misiuni pe care o are și dela care, cu vodeviluri și melodrame, la un moment dat făcea impresia că se îndepărtase.

Fără a fi cea mai bună, „Maria Stuart" este totuși una dintre bunele lucrări ale lui Schiller, între cari cred, însă, sunt mai interesante „Don Carlos", „Conjurația lui Fiesco la Genova", cum și „Wilhelm Tell".

Au un suflu mai dramatic și, în același timp, elanul și acea aspirație spre libertate — fără ca să fie așa de pueril grandilocventă ca în „Hoții" — de care ele sunt străbătute, le dă mai multă căldură. Și apoi „Maria Stuart", este, desigur, mai statică decât altele; cu toate acestea este bună.

Interpretarea și punerea în scenă au fost, în general, la înălțime, fără a atinge, totuși, calitatea pe care a realizat-o „Don Carlos".

Nu o spun din vreo preferință pentru d. Șahighian sau pentru cealalți actori cari au pus în valoare cealaltă operă a lui Schiller, ci din cauză că acest adevăr — credem — trebue spus.

Iar ceeace este valabil pentru d. Șahigh an este valabil și pentru d. Soare Z. Soare sau d. Victor Bumbești dela Național, cari ne-au dat destule spectacole bune de adevărată artă — nu mai departe, în ultimul timp, „Don Carlos" și „Horațiu", în ambele prezentări — sau d. Victor Ion Popa dela teatrul „Muncă și Lumină".

D-l Paul Mundorf, care a avut direcția de scenă și care ne-a mai dat de curând „Iphigenia la Delphi" de Gerhart Hauptmann la Național și „Cireși pentru Roma" de Homberg la Teatrul „Studio", două puneri în scenă despre care deja am vorbit la timp și-a dovedit, și de data aceasta reunite, aceleași caracteristici pe cari le-am menționat și atunci.

In ce privește interpretarea, în rolul Elisabetei, Regina Angliei, d-na Aura Buzescu a subliniat cu abilitate și cu siguranță trăsăturile personagiului, în toată refularea lui, întortocherea lui perfidă și acea desumanizare cerută — sau pretins cerută — de îndatoririle-i regale, de liniștea și de binele poporului la care trebuia să se gândească mai presus de orice.

Un rol care în orice caz i se potrivea, spre deosebire de altele din trecut.

D-na Marioara Zimniceanu, în schimb, cred că a fost greșit distribuită: orice, afară de Maria Stuart. Nu trebuie să se uite cine a fost Maria Stuart, Regina Scoției: nu o regină, ci o regină între regine!

Este regina care a trăit la Curtea strălucită a Franței, invidiată de toate celelalte, admirată de curtezani și de poeți, înmănunchind grația cu frumusețea, distincția cu feminitatea, demnitatea cu elanurile inimii și conștiința ei regală cu rafinamentul cel mai nobil.

Istoria și istoricii — plini de admirație sau consternați de revoltă față de nedreptatea care pătează cu stropi de sângo coroana Angliei — nici astăzi n'au epuizat subiectul, iar viața acestei femei interesantă, fină și fascinantă din toate punctele de vedere, a preocupat și preocupă încă pe poeți și pe artiști.

D-na Marioara Zimniceanu, desigur o bună și încercată actriță, cu deosebite calități, poate avea creații frumoase în ori câte alte roluri; în „Maria Stuart", însă, nu. Asta nu-i numaidecât o micșorare pentru un artist.

Este drept că un bun actor trebuie să poată să interpreteze orice fel de roluri, deci nu să se joace numai pe el însuși, cum se întâmplă câteodată la noi, unde actorii cari au un portativ restrâns sunt, dintr'o regretabilă confuzie a publicului, considerați totuși buni actori și actori adevărați, când în realitate nu sunt decât niște simpli cabotini.

Nu-i mai puțin adevărat, însă, că trebuie să se țină seama și de o anumită afinitate pe care actorul poate s'o aibă sau să nu o aibă cu personagiul interpretat. De ex.: să zicem că nu-i lipsesc d-lui Ion Manu calități pentru a-l juca pe... Regele Leon. Dar dacă-l ai pe d. Colboreanu, decе atunci să forțezi nota cu altul? Cum s'ar lua, de ex., d. Ion Manu la întrecere cu furtuna în scena aceia grozavă, de neuitat, cutremurătoare?

Trebuie să recunoaștem că rolul, oricum, îl depășește, este inaderent actorului, cu toate marile lui calități artistice, valabile pentru atâtea alte interpretări.

Și invers, oricât de bun actor ar fi, să zicem de ex. d. Ovid Brădescu sau d. Finteșteanu, trebuie să se recunoască, însă, că n'ar avea nici un sens să fie obligați să-l joace pe Rudel, bardul îndrăgostit, din „La princesse lointaine".

Ar fi păcat.

Și pentru actori și pentru piesă!

Concluzia: nici actor valabil numai pentru un singur rol, care nu poate să-și iasă din propria lui piele, dar nici roluri în care să nu se ție seama dacă i se potrivesc sau nu, fie ca voce, fie ca aspect fizic, fie ca temperament.

Același lucru și cu d-na Marioara Zimniceanu.

In ce privește pe d-nele Ana Luca și Antonette Vriside, bine, cu destulă căldură și joc de scenă frumos.

D. Colboreanu, într'un rol care, deși nu de mare întindere, cu toate că este important în structura piesei, și-a dovedit și de data aceasta marile d-sale însușiri cu cari natura l-a înzestrat.

Un mare temperament de teatru cum, poate, nu avem al doilea.

Despre d-sa, se poate spune că, fără nici-o sforțare, dela primul cuvânt pe care l-a rostit, de cum a intrat în scenă, a și „intrat" în rol, când a intrat în rol, a și trecut în rolă!

Un mare actor!

D-l Critico, bine, cu elan; d. H. Polizu a avut note sincere, convingătoare; d. Pop Marțian dezinvoltură și un frumos joc de scenă; d-nii Gingulescu, Mitru, Pătrașcu, Brancomir, deasemenea bine.

In roluri de ansamblu, d-rele Valeria Panait și Corina Constantinescu, precum și d-nii Dimitriu, Neacșu, Niculescu, Franga și N. Cristescu, au contribuit într'un mod mai mult sau mai puțin direct, dar nu cu mai puține merite personale — spațiul nu-mi permite să le relev pe fiecare în parte — la buna reușită a acestui spectacol.

Pentrucă, încă odată, „Maria Stuart" trebuie socotit în orice caz un spectacol bun, un spectacol de calitate.

Decorurile și costumele, datorite d-lui Traian Cornescu, frumoase și pline de gust.

ALEXANDRU DRĂGHICI

Din lipsă de spațiu, cronica festivalului echipelor de teatru, dela Savoy, va apărea în nr. viitor.

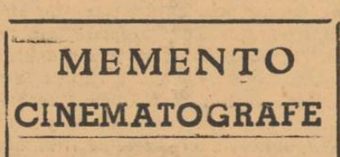

REGAL: „FANFULLA DALODI"

Filmul dela cinematograful „Regal" e remarcabil deopotrivă ca realizare artistică și ca aspect de „viață așa cum este", mai bine zis așa cum era, fiind un film de epocă, de evocare a unor oameni și locuri de a fi de odinioară.

„Fanfulla Dalodi" e o poveste captivantă, corespunzătoare pe ecran, acelor jumoase romane „de cape et d'epee" la care ne întoarcem întotdeauna după o doză prea intensă de lectură a unor romane moderne introspective și psihologizante până la exces.

Filmul are un timbru clar, o voioșie firească, nespus de comunicativă, împletit din momente de aventură eroică și umor burlesc de cea mai savuroasă substanță.

Perechea de actori: Ennio Cerlesi și Osvaldo Valenti, împreună cu Germana Paoleri, realizează cu un talent care-i destină unor succese răsunătoare, tipuri de un adevăr omenesc incontestabil.

ADRIANA NICOARĂ

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Casa păcatelor și jurnal nou de război.

REGAL: Fanfulla da Lodi și jurnal de război.

ELISEE: Asediul cetății Osaka și trupa N. Burmaz, jurnal 52.

VICTORIA: Absențe nemotivate și jurnal nr. 46.

VOLTA-BUZEȘTI: G. P. U. jurnal și trupa de reviste.

ROMA: Cine e mai fericit ca mine și jurnal nr. 52.

CARMEN-SILVA: Așa te vreau, trupa de reviste și jurnal de război.

ECOURI TEATRALE

CARTE POȘTALĂ..

Vă scriu, maestre Timică, cu nădejdea deplinei înțelegeri a vrutelor mele lămuriri, când asistând de două ori la spectacolul „Bobiță", n'am aplaudat, n'am râs și nici nu m'am încântat de talentul dv. folosit până și într'o farsă ca aceasta care nu face decât să dreagă o pungă — sau chiar mai multe — ruptă de căderile pieselor dinainte.

Am venit de două ori, tocmai ca să văd dacă lumea dintr'o seară e la fel de numeroasă ca și în celaltă și dacă e tot atât de entuziasmată una ca și alta la scenele cu bătaia și cu trompeta.

Și — maestre Timică — m'am convins că era aceeași. Și că era și este aceeaș, seară de seară o dovedește însuși afișul neschimbat al teatrului „Comoedia" care înțelege să satisfacă o lume poticioasă numai de râs, nedornică de-a înțelege ce mai e și cuvântul acela artă, odată cu regulile ce se impun ca să fie priceput.

Așa dar, aceștia sunt spectatorii!..

Iar dv. — maestre — glumind cu gustul lor, îi faceți să vină și să creadă că ăsta e și talentul dv.!.. Fiindcă așa spun când pornesc spre casă: „Timică a fost extraordinar.. Am râs de m'am prăpădit".

E adevărat că au râs „de s'au prăpădit" atunci când faceți piruete și dați cu palma în Birlic; e adevărat că au râs, atunci când Birlic suflă în goarnă, iar dv. umblați după el să-l loviți — de data aceasta — cu o sevietă de comis-voiajor; și iar este adevarat că au râs — și după cum spun ei, ca ați fost „extraordinar" — atunci când — cam tot așa, — până la sfârșit — săvârșiți gesturi de stârnitoare nonoteli pe la galerie.

Să mă credeți, maeste, dar mulți, foarte mulți, ca și mine, nu vă cunosc talentul în felul acesta.

Talentul dv. — maestre — a căpătat gir și rezonanță prin calitatea impusă în orice joc, mai puțin „comicăriile" efine și mai ales a cucerit prin desăvârșitul lui omenesc, care în primul rând — și mai presus de orice — face să se cunoască dela început existența unui actor de rasă, pe orice scenă.

Incolo, nimic!..

Stăruind — ca mai de curând dată — numai „Mansarda", izbutesc să adun amintirile serilor de neuitată emoție și de sănătos râs ce ne-ați dăruit, în schimbul caldelor și entuziasmatelor noastre aplauze cu cari acopeream ultima dv. replică Apoi „Șoarecele de biserică" și chiar piesa aceea slabă, dar atât de susținută de talentul dv. întitulată: „Două palme".

Vedeți, dar, maestre, câtă grije pun în a-mi lămuri vina de-a nu fi aplaudat și de-a nu fi râs la piesa „Bobiță", chiar când— dinadins — am venit s'o văd de două ori?!..

Prea ați făcut numai pe placul spectatorilor!..

Și mă gândesc că mai poriți cu ea și în țară..

TALENTE..

Nu ne astâmpără nici recunoștința venită sub formă de medalii și nici asigurarea ce ni se dă că adevăratele talente o să fie folosite în teatru — odată și odată — așa cum se cuvine.

Pe noi ne liniștește doar împlinirea făgăduelilor întârziate, cari n'au fost obținute pentrucă am avut o rubrică specială de susținerea tinerilor și n'am avut nici calendar unde să notăm sorocul bătrânilor.

Am avut întotdeauna doar intuiția dreptății și a nedreptății ce se face acolo unde trebue să fie numai și numai dreptate.

Această intuiție ne-a dictat scrisul care la rândul lui se cerea de lumea care pune preț drept pe valoarea, pe munca și calitatea cutărui actor sau cutărei actrițe.

Recunoască oricine că avem dreptate când un actor ca Ulmeni, ca C. Antoniu, ca N. Athanasiu, ca un Sorin Gabor, ca Alexandrescu și actrițe ca Lily Carandino, Cleo Pan, Galaction, Nely Sterian și altele, cu toț statul lor de serviciu, nu sunt folosiți și folosite pe linia întreagă — cum am mai spus — a talentului lor, ci numai în scurte apariții pe scenă.

Neastâmpărul cererii noastre se va potoli de îndată ce vom constata împlinirea deplină a făgăduelilor.

POLEMICĂ..

Dela un timp, gazetele de teatru poartă o polemică de natură să îngrijoreze pe cititori.

De-o parte directorii. De-alta, unii colaboratori poposiți în coloane fie cu semnături proprii, fie cu semnături... anonime, cari vor neaparat să desbată o temă despre teatru și mai ales despre actori, tăcută — parcă — să meargă mai departe decât i-ar fi înțelesul și rostul.

Până una-alta, au ieșit la iveală numele câtorva actori caselani, mogheri și deci arhimilionari, încât chiar dacă cititorul amână pentru mai târziu rostul acestor „arătări cu degetul", reține în schimb, mai întâi, că presa aceasta teatrală e prea... spectaculoasă și apoi, că se ocupă ceva mai mult decât presa financiară, cu chestiuni de cifre, decât cu probleme cari să intereseze cu adevărat teatrul și actorii.

„VEDETE"..

Cuvântul „vedetă" pare să ajungă la schimonosirea adevăratului înțeles, când folosirea lui nu mai e dictată de merit, ci de toanele unor reclame eftine.

Bunăoară n'am știut până acum că d-na Maria Magda se poate numi și vedetă.

Am văzut-o pe d-na M.M.M. jucând frumos în „Adam și Eva", în „Loreley" și — de curând — în „Clopoțelul de armă" cu Mișu Fotino, de care mai târziu n'a mai vrut să se știe, în piesa lui Verneuil.

Firește, în toate aceste roluri am văzut cum d-sa are accent teatral, are joc și chiar inteligența necesară de-a corespunde unui meșteșug dibaci în ale teatrului: lansarea.

Incolo nimic. Ba, să nu uităm, recunoșteam că mai târziu poate să însemneze și un talent valabil.

Dar de-atunci a mai jucat pe undeva d-na Maria Magda ca să ne schimbe părerile, iar d-sa să se poată numi vedetă?...

Nu, hotărît, „vedetele acestea trebuesc sfătuite să renunțe și la reclamă și la superficialitate.

Numai la muncă și onestitate nu..

AFIȘ..

Efortul stagiunii actuale a Teatrului Național, a culminat prin reprezentarea celor două lucrări de mare prestigiu ale lui Schiller: „Don Carlos" și „Maria Stuart".

Cu prima, Al. Critico a biruit; cu a doua, doamna Aura Buzescu a cucerit categorica și deplina recunoștință a publicului față de talentul domniei-sale, pe care numai meritul unei munci și — mai ales — prestigiul unei modestii îl așează la înălțimea cu vaniului ce i se cade: extraordinar.

Să ni se îngăduie a ne mărturisi îndemnul cald pentru actrițele cari vor să urmeze pe doamna Aura Buzescu: muncă și modestie.

Și ca să nu alăturăm alte spectacole — prezente și viitoare — piesei lui Schiller care va dura, ca tot ce este artă adevărată, prefeream să încheiem acest afiș aici...

I. M. LEHLIU

URA

— „Uite ninge!" A spus asta fără să simtă nimic deosebit. Voia să-și amintească în care operetă ningea la fel. „Dar nu, nu ninge ca în nici o operetă!" De data asta nu se revolta că nu poate avea sensații pure. — „Îți diformezi sensațiile. Tu nu poți, propriu zis tu nu vrei, să înțelegi că apusul nu-i la fel aicea ca aiurea. Trebuie să îmbătrânești mult ca să te simiți legată de un loc". Și cuvintele lui sunau seci. Își încreștea puternic fruntea, o durea adânc sub tâmple. Își repeta mereu că-i liniștită.

O alerga totuși ceva din spate. Nu întorcea capul, de frică să nu se izbească de fruntea cuiva extrem de apropiat. Privea prin cameră fără nici un rost. Știa că acolo e portretul tatălui ei, cu ochii mari și inexpresivi, cu buzele strânse ca pentru un sărut; mai încolo, deasupra patului, o copie în creion după cutare pictor de mare talent, aceiași tualetă înaltă ca să-i cuprindă statura întreagă, pulverizatorul cu colonie mirosind a garoafe veștede și fiecare lucru la locul lui. „De ce atâta ordine?" Se gândea cu grabă că totdeauna întâlnise prea multă ordine. Totul după tipic: ninge cu fulgi egali, toamna vine în aceiași lună, pașii oamenilor au acelaș ritm. „Da prea la fel. Și el merge la fel ca toată lumea. Numai atunci a schimbat ritmul pașilor. Dar nu-mi mai plăcea. Nu, nu vreau să mă mai gândesc la asta!" Se gândea totuși.

Doar inima își simțea spirala mai strânsă ca de obicelu. Era ceva nou care o făcea să nu se recunoască. „Nu, am să mă cobor din pat fără să pun pantofii de casă!" Se ridică greoi și-și luă în mână pantofii fără vârfuri, dungați cu roșu și negru, îi duse în dreptul tualetei și-i așeză pe cristalul noptierei: „Vedeți că puteți sta foarte bine și aici?" Mecanic, luă peria și începu să-și perie părul castaniu. Și-l răvășea în două părți pe tâmple, îl aduna la loc, îl freca puternic, îl lăsa să se odihnească. Se privea în oglindă. Mâinile se mișcau mecanic. Nu-și putea lua ochii dela imaginea ei. Dela ochii ăștia cari o priveau răutăcios, cari se rostogoleau ca roțile trenului pe carnea ei. Ochii scânteiau. Și-a întors privirea spre ceas. „Cucul, sigur cucul trebuia să iasă. In definitiv dece nu mă satur de vechitura asta?" Ochii din oglindă s'au întors și ei spre ceas. Era tentată să-și ironizeze imaginea.

— „Te irită că am venit?"

— „Din potrivă, te așteptam".

— „Am văzut, te-ai ferit o clipă.

— „Credeai că mă tem?"

— „Nu, că te sfidez".

— „Mă urăști, nu? Cum poți urî pe toți? Pe el dece îl urăști?"

— „Pentru simplul motiv că țiu să te contrazic. Vezi că iar ai început cu a te pieptăna? Apoi rochia și unghiile, știi de ce te revolți pe uniformitatea tuturor fleacurilor ăstea?"

— „Aștept dela tine, zeiță a urii, cu ochii scântei!!"

— „Dacă n'ai fi extrem de proastă, te-aș putea acuza de talent".

— „Nu, serios, e interesantă povestea cu monotonia. Continuă!"

— „Ți-e silă, pentru că ești un mozaic de prost gust, care vrei să crezi că ai fiecare pietricică frumos și variat colorată. De unde, nu ești toată decât ton de roz decolorat și galben inexpresiv".

— „Oribil, galben cu roz!"

Râse cu poftă. Era una din marile ei satisfacții să stea de vorbă cu imaginea ei din oglindă. De fiecare dată, o privea o altă ea, în diferite rochii, diferit coafată. „Dacă m'ar vedea el, ar spune: *certamente* faci poezie!" După astfel de dialoguri ea ajunge la aceiași concluzie: „Da, sunt un mozaic! Câte odată reușesc să descifrez arabescul, dar de cele mai multe ori toate pietrele înoată într'o pastă cleioasă".

Terminase de îmbrăcat, nu știa ce o gonește din spate, era conștientă că și scena din oglindă o făcuse tot ca să-l uimească pe cel de lângă ea. Era o prezență străină, o simțea mai mult în ea, dar, curios, o căuta prin cameră. O apăsa ceva, o existență nouă. „Așa trebuie să fie când ești însărcinată!" Ceva cu totul nou. Nu avea însă fericirea împlinită, îi mai lipsea ceva. Ca un fior îi trecu prin minte: „Cealaltă avea tot! Nu, îl urăsc pe el. Pe ea, ea care poate purta un copil". Și ea simțea ceva străin care o umplea. Rochia o sufoca. „E oribil să fii înaltă ca o plantă și să urăști un bondoc de femee. In adevăr, o fi scurtă? Desigur că trebue să fie mărunță. Dar nu pe ea. Acum urăsc tot. Auzi tu, caraghiosule, tot!" Pieroul în două culori o privea cu ochi inexpresivi. „Nu pe ea! Azi mă simt fericită că sunt plină de ceva nou: urăsc". „De ași avea tăria să-l urăsc tare, tare". In fond el era mai înțelept: „Termină odată cu a iubi mereu cald și adevărat. Incearcă ceva nou. Urăște, de pildă!" Da, erau toate valabile când scria. Dacă ar fi putut scrie mereu ar fi urît oribil, dar acum o aștepta el. Da, o aștepta. Și asta la fel ca ieri, ca alaltăieri. Își așează buclele sub pălărie, ridică borul, îl lăsă, iar îl ridică, nu-i plăcea; o smulse de pe cap enervată. „Sunt prea candidă". Râse în colțul gurii. „Uite râd ca Gioconda! Uite ninge, uite e ora șapte. Uite, crezi că mai știu să spun și altceva?"

Din oglindă, ochii femeii cu turban țigănesc aruncau scântei. Așa îi venea mai bine. „In definitiv, ce te preocupă atâta cum arăți?" Ce comic era și Mihai! Pe ea o preocupă tot cum îi venea. In definitiv, și literatura ei era tot în funcție de cum îi venea. „Scriu așa sau așa, cum cred că mă prinde într'o zi sau alta."

Cucul ceasornicului scoase un tril prelung. Șapte și un sfert.

„Il las să aștepte, pentru că-l urăsc". Se întoarse din nou în oglindă. „Mă sugestionez sau îl urăsc? Trebue să-l urăsc!" Știa că trebue să-l urască dar de ce? Refuză să-și mai pună întrebări. Se îmbrăcă repede, aruncă o privire prin cameră. Totdeauna încerca o clipă de neplăcere când se despărțea de lucrurile din odaia ei. Avea curioasa intuiție că o bârfesc în lipsă. Era sigură că numai rochia ei de casă rămanea tăcută, cu mânecile strânse peste piept, încapatânându-se să-i păstreze parfumul discret.

Luă papucii depe tualetă și-i așeză răsbunător sub pat. Îi simțea necăjiți că nu mai pot pleda ironic cocoțați pe cristalul noptierei.

— „Azi iac numai prostii!" Stinse lumina. Se impiedecă în trecere de un fotoliu. Totdeauna când închidea ușa răsufla ușurată: „Așa va fi când am să mor. Când au să mă îngroape îmi vor pune piatra și numai atunci am să mă simt în siguranță!

Îi plăcea să-și știe odaia ei, închisă, păzită de priviri.

Nici în frigul de afară nu reuși să se simtă singură. O urmărea același penibil necunoscut. „Asta e ura ce-o port în mine". Își măsură pașii. „Un, doi, un, doi."

Frigul îi intrase în oase; le făcea să vibreze ca o coardă de vioară. „Iar poezii!" Mergea din ce în ce mai repede. Își întârzia mișcările, voia să treacă timpul încet, clipa când îl va vedea să țină mult, să aibă timp să-l privească și să-l urască.

*

Totul s'a întâmplat repede ca în actul întâi al unei piese de multe ori jucate. I-a sărutat mâna, s'a așezat lângă el. Uitase odaia ei, cucul, ura, el avea ochii blânzi și se încălzea la gândul că vor sta mult alături. Voia să soarbă totul încet, privea pe rând pereții restaurantului, pianul prăfuit, figurile oamenilor, întârzia pe fiecare amănunt. Să-i spună multe, dar să înceapă încet, migălos.

Privirea lui aluneca repede pe ea.

— „Hai, lasă-mă să te privesc. Repede, spune ceva, uite, să te privesc mult, trebuie să plec, mă așteaptă nevastămea!"

— „Evident, la revedere!" Cum îi scăpară cuvintele acestea? A putut spune ceva? Curios!

*

In odaia ei era cald. Nu-și putea aminti pe ce străzi venise. „Poate nici nu erau străzi adevărate. N'am spus eu, ninge ca'n cutare operetă". Dacă el ar fi fost alături i-ar fi spus fără pic de afecție în glas: „Trebue să fii și mai bătrân ca să ajungi la concluzia că totuși pretutindeni ninge la fel".

N'o mai preocupa lucrurile, n'o mai plictisea prezența pantofilor de casă. Pe foaia albă din fața ei așternea cu litere mici sub titlul mare negru: *„URA": uite ninge! spuse asta cu ton grav. In inimă simțea că a încolțit mugurele urii... îl va lovi, îl va călca în picioare, pe el și pe toți oamenii...*

Își trecea mâna pe genunchii înfrigurați. Privi literile încantată. Se simțea mică și ascultătoare, ca în orele de cursuri, în cari vocea profesorului cu ochii mari negri, suna lugubru: „Ești din sfera asta, urîți, străinați, oricum faceți ceva neobișnuit. Femeile în literatură văd totul prin prisma dragostei."

Privi din nou literele de pe foaia albă: *îl ura și simțea satisfacție să-i chinue carnea...*

O trecu un fior cald. „Ce ochi blânzi are el!" Picioarele i se încălziseră și mâna albă mângâia plușul fotoliului. „Femeea asta din nuvela mea va trebui să-l urască, să facă un gest extraordinar în locul meu. Să nu fie mai ales monotonă". Risipea litere fine pe foaia pe jumătate plină. Cucul ieși, ca în fiecare seară la ora nouă, și scoase un tril prelung. „Eroina mea va urî și mai ales nu va fi monotonă!" Privi cucul ieșit pentru o secundă speriat din cutia ceasornicului. „Am să te văd și la zece, nu?"

Se încălzi de plăcerea că, la fel ca în fiecare seară, la ora zece, cucul va sfâșia intim tăcerea odăii ei...

ELENA DIACONU

NOTE ROMÂNEŞTI

LUCIA MIHNEA

autoarea unui prea repede dat la lumina zilei volum de versuri („Strune de argint") a publicat în caietul pe Februarie a. c. al revistei Gândirea, o traducere care o cinsteşte. Mai întâiu fiindcă este prima traducere integrală a ciclului weinheberian despre care fusese, e poate un an de atunci, vorba în notele germane ale revistei acesteia, — şi, în rândul al doilea, fiindcă, după epopeea dela Stalingrad, nu se putea veni cu un mai potrivit omagiu adus memoriei eroilor noştri.

Ciclul de care vorbim se numeşte „Den Gefallenen" (Celor căzuţi), şi face parte din elegiile şi imnurile cele mai desăvârşite ale volumului „Späte Krone" (1936), capodopera lirică a lui Josef Weinheber.

Traducerea d-nei Lucia Mihnea, o perfectă cunoscătoare a limbii germane, este, din toate punctele de vedere, remarcabilă.

DE ALTFEL

numărul pe Februarie a. c. al Gândirii excelează prin sumar. Profesorul Nichifor Crainic schiţează, critic, viguroasa fizionomie a spiritului german contimporan („Spiritul german contimporan"), poetul V. Voiculescu publică un pastel cântec („Alba Ilenă dunăreană"), N. Crevedia puternicul poem „Slove", Gherghinescu-Vania, Gh. Tuleş, I. Gr. Perieţeanu şi Romeo Dăscălescu, o serie de poezii perfecte, Ion Vedea o seamă de reflexii personale despre „Hipertrofia purismului estetic", iară P. P. Ionescu o nouă „încercare" despre „Adevăr şi cunoaştere". La rubrica „Idei, Oameni, Fapte" Ştefan Zissulescu se ocupă de „Etnicul românesc" în concepţia profesorului Rădulescu-Motru, şi Filomela Brătianu de „Colaborarea europeană prin literatură". Cronica literară şi cea plastică sunt, ca întotdeauna, bine susţinute, pe când „Cronica mărunţă", pe care o deţine însuşi Nichifor Crainic, vine cu un surprinzător punct de vedere despre Maiorescu.

EFORTUL REVISTEI „CETATEA MOLDOVEI"

este, fără îndoială, enorm. Lună de lună această publicaţie moldovenească „de probleme actuale, literaură şi critică" apare în condiţii pe cari, materialmente, doară „Revista Fundaţiilor Regale" şi le poate permite. Tehniceşte, „Cetatea Moldovei" mai este una din cele mai bine organizate reviste ale ţării. Din volumul (!) pe Februarie crt. recomandăm atenţiei cititorilor noştri colaborările d-lor Petre Stati, Eugen Pohonţu (Gh. Asachi şi începutul picturii în Moldova), Euseiub Camilar precum şi cronicile şi însemnările.

CUPRINSUL

„Transilvaniei", — organul Astrei, — gravitează în numărul pe Ianuarie a. c. al revistei, în jurul problemei continuităţii româneşti pe pământul daco-roman. D-nii C. Daicoviciu, E. Petrovici, I. Moga şi Romulus Vuia, publică astfel dovezile arheologice, filologice, istorice şi etnografice ale dăinuirii noastre fără întrerupere pe pământul Daciei. Tuspatru studiile sunt conferinţe rostite la Universitatea Radio în cursul lunii Decembrie 1942 şi prezintă, pe înţelesul nespecialiştilor, rezultatele cele mai recente ale cercetărilor ştiinţifice din domeniul mult discutatei probleme care, pentru noi Românii, e cea mai de seamă în plan istoric.

„BASARABIEI LITERARE"

care, din supliment, a devenit revistă de sine stătătoare, îi urăm cât mai multe izbânzi scriitoriceşti. Că aceste izbânzi nu pot fi decât numai frumoase, ne-o garantează numele unor Matei Alexandrescu, Iulian Vesper, T. Al. Munteanu, Sergiu Grosu, George A. Petre, Emilia Şt. Milicescu, Aurel Chirescu, P. P. Ionescu, Sabin Velican, Victor Basarab, D. Iov, şi toţi acei, maturi sau entuziaşti condeieri pe cari i-am putut întâlni în paginile de cuget şi vers al „Basarabiei".

UN GEST PIOS

şi necesar acolo unde pare că a bătut vântul uitării peste trecutele vremi, îl face, geloasa de tot ce este bucovenesc, dară şi zeloasa Revistă a Bucovinei, dedicând memoriei bunului Vasile Gherasim număru-i pe Februarie crt.

Vasile Gherasim, dela a cărui moarte s'au scurs zece ani, a fost o apariţie angelică în epoca bucovineană cea mai brutal bântuită de ambiţii politice şi interese materiale pe cât de mărunte pe atâta de meschine. Evocarea sufletului său desăvârşit ar trebui să fie prilej de reculegere întru ideal pentru toţi cei ce-şi mai aduc aminte de acela care, pe deasupra, chiar la varsta-i de 39 de ani, semana în mod uluitor cu tânărul Eminescu.

EHEU! FUGACES

trecură anii decând citeam, emoţionat, primul număr al revistei tinereşti „Pagini Literare". Marincul şi prietenosul Teodor Murăşanu ar fi putut-o părăsi, de câte ori (?), dacă nu era aşa de îndrăgostit de slova. Iată-i porninu la asaltul celui de al noulea veleat. Îl vom urmări cu simpatia cea mai curată.

EXISTĂ, TOTUŞI,

momente cari solidarizează întru rezonanţă morală totul ce este suflet de elită. Şi mai ales momentele tragice sunt acele ce strâng rândurile şi dau nezdruncinata virtute individzilor sau popoarelor zguduite de ele, căci ele călesc, până în adâncurile cele mai ferite de lumina conştinţei, metalul viu din care suntem alcătuiţi. Oricât de puţin plăcute ar fi, de aceste momente avem, cu toţii, nevoie, pentru ca trupul să nu ni se îngraşe şi sufletul să nu ne adoarmă. S'a văzut că şi înfrângerile sunt victorii dacă nu te laşi strivit de greutatea lor şi dacă, lovit cu duritate, cum este lovită cremenea, răspunzi cu nefrântă încredere în puterile tale şi cu fulgere.

„Stalingradul" este un Thermopylae şi pentru noi. Şi a mai fost ceva în plus. In „Divizia a 20-a", care rămâne în legendă au luptat şi transilvăneni

Nu se putea ca o astfel de jertfă să nu vibreze şi'n inima poeţilor noştri. In „organul liber de luptă şi afirmare românească" ARDEALUL, **Iustin Iliesiu** publică versuri nemeşteşugite dară puternice întitulate „Vitejii dela Stalingrad". Comunicăm cetitorilor noştri aceste mari accente :

„Plecaţi din Alba, Cluj şi Mureş să lupte cu duşmanul crud, s'au înfrăţit în aprig iureş cu grăniceri din Năsăud... Ei toţi erau porniţi din ţara de cremene şi ideal, — plecaţi să apere pământul îndureratului Ardeal... Nu plângeţi mame ardelene, vă spune-al clopotelor glas, vitejii morţi trăiesc de-apururi în gândul celor ce-au rămas".

Tot acestor viteji le este menit şi prinosul de închinare al celor trei poeţi (Iulian Vesper, Aurel Chirescu şi George A. Petre) de pe pagina întâia a BASARABIEI LITERARE. Marele răscolitorul şi sobrul ca un mausoleu poem al Diviziei a 20-a, va apare, nu ne îndoim, şi el.

TIMOCUL

este revista noastră cea mai frumos prezentată şi cea mai bine pusă la punct în ceeace priveşte oglindirea vieţii românilor din afara hotarelor politice ale României.

„REFLEXE FOLKLORICE IN POEZIA LUI ŞT. O. IOSIF"

este un foarte documentat studiu al profesorului şi scriitorului cernăuţean Traian Cantemir. Apărut în colecţia broşurilor publicate sub egida Institutului „Cernăuţi" **de sub neostenita direcţie a profesorului universitar Leca Morariu, studiul d-lui Traian Cantemir vine cu o seamă de precizări noi şi revelatorii în legătură cu izvoarele de inspiraţie a dulosului St. O. Iosif.**

DOCTOR COPELIUS

(ce pseudonim !) publică, în colecţia Eliazar din Blaj, şapte povestiri fantastice, dându-le titlul colectiv de **„Simfonia Neterminată"**. E o carte de început în paginile căreia ghiceşti multă frământare şi multă incertitudine.

TUDOR P. STOICA

îşi închină, filial, părinţilor cartea de versuri numită frumos „Prin ţara sufletului meu". Volumul are 36 de poeme caracteristic juvenile: Exces de tristeţe şi abundenţă de motive metafizice nestructurate dat fiind vocabularul limitat de care dispun toţi tinerii. Cum însă, peste tot, stăruie o candidă sinceritate, nu ar fi neîndreptăţită credinţa că, după o necesară tulburare a apelor, Tudor P. Stoica va scrie versuri de bună calitate.

V. JELERU

Mărţişoare 1943

ITINERAR CRITIC...
Domnului Tudor Vianu

Mediterana parcă-i un poem,
Cu versuri lungi alexandrine..
Prin golfuri de surprize pline,
Trece uşor un yacht boem !...

SAFE
Domnului Ion Barbu

Cifrate inimi alcaline,
Născute'n vârfuri de creion.
Pe străzi obscure, citadine,
Enigme de Champollion !

PAPAGALI DE HARTIE
Domnului Tudor Arghezi

Papagali cu pene de cerneală,
Inima aşteaptă să mai bată...
Amintirea dulce, azi, momeală
Peste răni se-aşterne ca o vată !

QUARTIER LATIN
Domnului Mihai Niculescu

Luna 'n cer ca o vignetă...
Iar pe strada fără ten ,
Un student şi-o midinetă
Merg pe urma lui Verlaine !

REVOLTA ADOLESCENTELOR
Domnului Ionel Teodoreanu

Sub teii şcoalei, fetele mai mari
Se-agită, fiindcă eri „Cocuţa",
Doamna urîtă, cea cu ochelari,
Nu le-a vorbit în clasă de „Olguţa"!...

FLORICA : WEEKEND
Domnului Ion Pillat

Ca faţa prea sfinţitului vlădică,
Parcă suspină viea în apus...
Când umbre depe Argeş se ridică,
Pegasul doarme 'n iarbă, dus !...

CATREN PSIHO-FIZIC
Domnului Traian Chelariu

In anotimpul care sburdă,
Cu trupul şubred, un schelet,
La pas cu muzica absurdă,
Se stinge lângă-un clarinet !

TEATRU INEDIT
Domnului Dragoş Protopopescu

Seară de seară, teatrul comediei :
O baletistă sus, pe-o simplă sfoară,
In dansul morţii şi al fanteziei...
Dar lumea o priveşte când coboară !

DECOR
Domnului G. Voinescu

Noaptea pe cheiu, în aquarelă...
Trec marinari fumând din pipe
Şi 'n largul mării, tarantellă,
Un vas mai vechiu dă din aripe !

REZUMAT
Domnului Al. Mironescu

Mânăstire 'ntr'un picior,
Ce mi-aduci ca măr şor ?...
Zâmbet de oglindă gravă,
Sau o lacrimă concavă ?...

N. D. MIREA

Cronica plastică

PARERI PLASTICE ŞI EXPOZIŢII

Se întâmplă deseori ca în cronicile noastre, vorbind de **expozanţii actuali**, să mai pomenim şi alţi artişti, ale căror opere ne-a fost dat să le vedem fie în colecţii particulare, fie la prieteni, fie prilejuite de vre-o întâmplare. Tot odată s'ar putea să ne dăm păreri şi de alţi artişti, dintr'altă breaslă în legătură directă, bine înţeles, cu plastica. Am dori mult ca acei ale căror lucrări fac obiectul acestor cronici, expozanţii actuali, **să nu ne-o ia în nume de rău** înţelegând greşit, întrucât o facem, lipsiţi fiind de spaţiu şi pentru a împlini scopul nostru bine determinat, **de asemenea tot** ce credem **important în plastică**. De pildă azi, înaite de a intra în luminoasele expoziţii ale d-nei **Nutzi Raiovici-Drăgănescu** şi a d-lui **Ionescu Sin** la „Căminul Artei" (Gal. Kretzulescu), ne vom opri pentru a spune câteva cuvinte despre cel mai plastic, cel mai fecund în învăţăminte picturale într'un cuvânt, cel mai frumos spectacol, ce i-a fost, vre-odată, hărăzit ochiului românesc să vadă în Capitală şi anume: baletul **„Demoazela Măriuţa"**, adevărată frescă vie, desprinsă din trecutul nostru. Nici unul dintre cei care ţin o pensulă în mână nu ar trebui să lipsească dela această reprezentaţie, întâi pentru că „baletul" prin el însuşi este un nepreţuit instrument de inspiraţie pentru pictori şi sculptori, şi apoi pentru că **Mihail Jora** a înfăptuit în muzică idealul spre care tindem şi-l visăm, acela de a creia elemente pur româneşti, fie din trecut, fie din prezent, **„specificul naţional"** în toată măreţia şi splendoarea lui.

Intovărăşit de o incomparabilă creiatoare coregrafică, **Floria Capsali**, ale cărei resurse (spre ruşinea mea) nici nu le bănuiam şi de elemente admirabil puse la punct, între care relevăm pe **Dimitrie Chechais** pictor dansator, „crescut" par'că în rolul acelui turc, prototip al al Semilunei, **Mihail Jora** a reuşit cu **„Demoazela Măriuţa"** ceeace căutăm şi ne străduim noi şi am dori-o cu putere, tuturor colegilor noştri întru artă plastică, înfăptuirea unei opere de **înaltă ţinută artistică**, inspirată din inima, solul şi sufletul românesc. Domnul Jora ne-a dovedit cu strălucire ce comoară fără fund ar putea însemna istoria şi obiceiurile autohtone, ce inapreciabile elemente se pot scoate dintr'însele, pretutindeni tăinuind acel „exotic", după care nu artiştii unei ţări, ci ai tuturor ţărilor aleargă.

Când ochiul săturat, de atât de complectă desfătare, şi-ar coborî ploapele dând astfel pas liber cugetului, i-ar da prilejul să-şi pue întrebarea aceasta, cum de s'a rezolvat atât de bine simfonia policromă a costumelor faţă de decor? Răspunsul i l'ar da pictorul decorator **Feodoroff** care, pe un fond de decor orăşenesc cenuşiu — să-i zicem „mort" — a zugrăvit multicolorul personagiilor cu aceeaşi perfectă înţelegere cu care un pictor iscusit, pentru a înălţa puterea colorilor **alese**, stinge, „omoară" pe celelalte.

Şi acum, intrând în expoziţiile sus numite — în fine — ne dăm seama după cele ce am spus, ce reale foloase, în afară de plăcere, şi-ar putea trage privind fresca baletului şi d-na **Drăgănescu** şi simpaticul nostru camarad **Ionescu Sin**, ale căror opere ne facem o agreabilă datorie să le detaliăm şi privim.

ADAM BĂLŢATU **Peisaj**

D-na **Nutzi Raiovici-Drăgănescu** debutează, după cum judicios remarcă prof. **G. Oprescu**, sub auspiciile influenţei tonitziene. Se poate chiar observa unul sau două panouri de petunii prinse par'că direct după ale maestrului, azi atât de cotat pe piaţă.

Incontestabil că d-na **Drăgănescu** are bune cunoştinţe de desen şi pictură, întru cât e absolventă a şcoalei de Arte Frumoase, unde a lucrat sub direcţia d-nei Cutzescu-Storck. Coloarea domniei sale în diferitele tablouri prezentate este pusă în suprafaţă, în tonuri deschise, folosind deseori mici goluri de pânză — aşa zişi „puricei" — meniţi, ne lămureşte domnia sa, să producă mai multă vibraţie. Intru cât a binevoit să ne ceară avisul, ne permitem s'o sfătuim să suprime aceste goluri repetate, ele având un efect exact contrar celui dorit de domnia sa. Credem că în ansamblul plăcut care ni se oferă, doamna **Drăgănescu** ar putea alege, pentru a le adânci mai târziu, tonalităţile capului cu văl de spaniolă şi ale micului cap de copil din stânga, tonalităţi ce ne par aci mai închegate, căutând ulterior să se dezbere de anumite reminiscenţe ilustrative, rămase probabil, de pe urma cursului de decorativă, urmat la şcoala de Arte Frumoase.

Arta **vechiului nostru camarad Ionescu-Sin** este— pe buna dreptate — mai matură, paleta domniei sale mai plină, mai grasă, mai cunoscătoare a resurselor uleiului, arătându-şi cunoştinţele meşteşugului **prea frumos reuşite**, în peisagiul reţinut de soţia cunoscutului colecţionar **C. Vasilescu**, cât şi în vederea din Ploeşti (dreapta spre fereastră), precum şi altele de acelaş gen.

Felul domniei sale de a picta, „renoir-desc", încărcat de acea dulceaţă în pensulă care mângâe forma rotundă când o exprimă, ar putea să aibă incalculabile rezultate, dacă s'ar uni mai des cu o tuşe virilă, mai hotărîtă, cu tonuri sobre, folosind mai puţin acele roşuri răspândite uniform, în mai toate nudurile, valoroase şi bine simţite în torsul din spate, stângă, pierzând din înrâurire însă prin repetire. Calităţile domniei sale de colorist şi de subtil cunoscător al irizărilor cărnii, intră în joc cu succes şi în naturi moarte, în special în aceea cu crapul, savuroasă pânză arătând frumoasele posibilităţi de care dispune şi care nu aşteaptă decât momentul şi **efortul oportun** să iasă **toate** la iveală.

Ne pare bine că posedăm şi noi o bucată a domniei sale, achiziţionată în timpurile debutului.

Confruntând-o cu lucrările actualei expoziţii, putem măsura câştigurile realizate şi obţinute de domnia sa ulterior, pe care nu ne îndoim că se vor înmulţi, învederand mereu progrese.

LUCIA DEM. BALACESCU

NOTE ~~germane~~.

CUVINTELE GOALE

ca şi alcoolul, au fost, în toate vremile, condamnate de toţi „moraliştii" stilului, ceea ce nu i-a împiedicat, pe cei deprinşi cu ieftena beţie a vidului verbal, să-şi vadă mai departe de meserie. In fond... le style c'est l'homme. Zădarnică ţi-i truda şi neroadă când încerci să scoţi faţete de briliant dintr'o abia coherentă bucată de răcitură. Sfaturile nu sunt adresate oamenilor surzi, ci tuturor acelora cari vor să înveţe fiindcă au ce învăţa şi învaţă fiindcă numai astfel se lămuresc cu ei înşişi. (Din acest punct de vedere suntem, cu toţii, nişte bieţi sau eroici, — luaţi-o cum doriţi, — auto-didacţi).

Trebue să se ascundă, totuşi, un viciu şi în dosul incriminatelor cuvinte goale, căci nu în zadar le-au repudiat toţi cunoscătorii şi apărătorii cuvântului... plin. Şi viciul cel mai periculos, fiindcă şi cel mai contagios într'o anumită fază a culturii personale sau naţionale, nu e atât vidul, de care nici nu-ţi dai seama, pe cât prea plinul : zorzoanele sonore, grandilocvenţele, angajările pe anumite coborîşuri pur formale, etc., etc.

In viaţa de toate zilele şi'n mod obicinuit, nu vorbim şi nu scrim, — nu ne exprimăm adică, — decât numai adecuat trebuinţelor. Şi lucrul ne cade uşor. Nu ne-am mai putea exprima dacă ne-ar cădea greu. Viaţa de toate zilele e însă, în planul expresivităţei noastre verbale, un dialog nepretenţios, un schimb de note comerciale cari interesează prin alte sarcini decât înşelătoarele nuanţe sau stângăcii stilistice. Cu totul alta însă este situaţia când, supuşi unui examen, — examen este orice competiţie în care ne credem sau ne simţim competenţi, — ne mobilizăm toate puterile şi isteţimile în vederea unei cât mai valoroase reuşite. Din nepretenţioşi ce eram, devenim, dintr'odată, foarte exigenţi şi foarte precauţi şi căutăm să ne dovedim concurentul prin tot felul de „superiorităţi". Nu ne dăm seama că supralicităm. Şi'n momentul acesta se vădesc toate deosebirile şi se lămureşte aurul de aramă. Dat fiind că este greu să ţii cu aceeaşi hotărîre şi severitate frânele avântului, uiţi unde sfârşeşte bunul stil şi unde începe vidul verbal. Foarte mulţi nici nu-şi pun astfel de probleme. Pentru cine şi le pune, cuvântul plin este cuvânt simplu, iară simplitatea un mare învăţător.

Să dăm însă cuvântul câtorva mari autori nemţi.

„In totalitatea lui — zice *Goethe*, — stilul unui scriitor este amprenta fidelă a lăuntrului său ; dacă vrea cineva să scrie un stil clar, trebue să-i fie, în prealabil, clar în suflet şi dacă vrea să scrie un stil excelent, atunci trebue să aibe un caracter excelent".

„Pe orice alt meşter îl recunoşti după ceea ce exprimă el ; ceea ce însă îţi tăinueşte îmi arată pe meşterul stilului" — spunea *Schiller* într'un distich.

Feuerbach, formulă mai concis cele conţinute în versurile schilleriene : „Stilul este justa lăsare deoparte a neesenţialului".

„Luaţi-vă 'n serios limba !" — avertiza *Nietzsche*. — „Cine nu ajunge, în acest domeniu, la sentimentul unei datorii sfinte, în acela nu există nici germene de cultură superioară. Aici, în purtarea voastră cu limba maternă, se poate arăta cât de mult sau cât de puţin preţuiţi arta şi cât de înrudiţi sunteţi cu ea".

„A-ţi desăvârşi limba, înseamnă, în fond, a-ţi desăvârşi gândirea şi simţirea. Aici este de găsit virtutea acelor oameni cari cred că este bine să scrie sau că trebue să scrie", — mărturisea *H. St. Chamberlain*.

Hanns Johst, marele autor dramatic al Germaniei de azi simte deadreptul nevoia unei imperioase dragoste pentru limba sa : „Avem nevoie de o iubire nouă pentru limbă. Trebuie să ne străduim mereu să vorbim bine. Trebuie să „trăim" *(în sensul cuvântului german de „erleben"*. N. R.) — în mod viu şi nouă unitate dintre cuvânt şi suflet, dintre cuvânt şi atitudine, unitatea dintre cuvântul credem şi faptă".

Sfatul cel mai uşor de ascultat, îl dă însă vestitul *Lichtenberg*, cel pe care îl admirase acu însuşi olimpicul autor al lui Faust :

„Există un anumit gen de prostie făcută cu artă, prostie pe care nerodul o ia uşor drept înţelepciune adâncă şi chiar drept un fel de manifestare a geniului. Explozile entuziasmului fundamental, căutarea febricitantă a originalismului în care liceanul crede a adulmeca peste tot inspiraţii shakespeareene, freamătul cedrilor Libanonului, paşii de tunet ai îngerului morţii şi sunetul goarnei din ziua de apoi. Toate acestea nu sunt nimic. In proporţie de cinci la unu, omul care le-a scris este un zevzec care vrea să pară mai mult decât este, iară sufletul e pierdut pentru gloria posterităţii, ca şi cum nu ar fi văzut niciodată lumina şi ca şi cum niciodată nu i-ar fi trecut prin cuget principiul contradicţiei.

Omul scrie întotdeauna bine când se scrie pe sine însuşi, dară paruchierul care vrea să scrie ca Gellert şi care afectează stilul lui Winkelmann scrie prost.

Trebue să urmăm sentimentului nostru şi să traducem în cuvinte impresia dintâi pe care o face un lucru asupra noastră. Nu că l-aş sfătui pe cineva să caute în acest fel adevărul, ci numai fiindcă prima impresie este glasul nefalsificat al experienţei noastre, rezultatul celei mai bune observaţii personale, şi deoarece cădem uşor în pologhie obligatorie îndată ce începem să gândim şi să ne răsgândim".

A AVEA STIL

mai înseamnă a fi gentleman.

Cine e gentleman şi ce este gentlemanul ?

Iată un text celebru :

Eduard al VII-lea mormăi. „Impotriva gentlemanului despre care doriţi să aflaţi cu atâta plăcere, ceva din parte-mi", — zise el, — nu e cu putinţă nici o acţiune. El există. El crede despre sine însuşi că este accesibil, ca formă, oricui : fiecare văcsuitor de ghete şi orice şofer, fiecare poet şi orice lord, fiecare ministru şi orice lucrător poate fi un gentleman cum sunt eu.

Starea de gentleman este minunatul, tăinuitul şi neîngrăditul cavalerism al timpului nostru, cavalerism pe care-l urmează cei mai buni. El îşi are legea nescrisă, forma şi portul. Nu pot găsi şi nu am găsit niciodată că ar fi mai puţin cavaleresc decat vreo altă comunitate a lumii.

— „Şi cum arată acest cavaler ?" întrebă Alcibiades cu precauţie.

— „E un om care ţine la sine însuşi", — răspunse Eduard : — „un om care nu face larmă din ceea ce este sau are, ci unul care e pregătit să nu se dea îndărăt dela cele ce-l privesc ; un om al echilibrului fără de temelii în care ar fi zidit spre a nu cădea. El stă pe picioare omeneşti şi pe cisme bine făcute. E nesentimental ca un baston de promenadă, ca un foxterrier. E totdeauna gata ca o lamă ascuţită. El îşi ţine propriile sale socoteli şi iese la capăt cu sine însuşi. Nu deschide gura mai mult decât trebuc. Nu procedează ca şi cum şi numeşte lucrurile pe numele potrivit. El nu-şi ascunde capu'n nisip. E cinstit şi-şi apără avantajul. E obiectiv şi neromantic. El nu este nicicând păgâios şi-l vezi, în toate situaţiile vieţii, proaspăt ras şi îmbrăcat corect. El nu se supraveţuieşte, dară nici nu se leapădă de sine însuşi şi nu se părăseşte vreodată. El îşi ajunge sieşi. Dacă nu este bolnav, nu trebue să se sinucidă".

Alcibiade aşteptă mult. Dat fiind însă că regele tăcea, păru că se mulţumeşte cu faptul de a nu mai primi dela dânsul nici un fel de explicaţii despre gentleman. El adună în sufletul său imaginea.

„El, gentlemanul, e poate forma cea mai înaltă a vieţii. Dacă i-ai lua de sub picioare pământul, ar pluti. El e icoana plutirii asigurate. El nu doreşte punctul pe care ar putea sta spre a ridica lumea din ţâţânile ei. El stă. Dară el nu e obligat să stea. El suportă o stare plutindă a lăuntrului său. El este omul viitorului. Trebue oare să ai totdeauna sol sub picioare ? Tuturor celor de până acuma cari îşi aveau forma lor, nu le-a fost dor de ceea ce este desprins, dor de ceea ce pluteşte, ci — excepţie făcând poate timpul meu, — dor de lucrul sigur, dăinuitor. Acesta să fie motivul pentru care gentlemanul mi-i aşa de aproape ? Dară un'i vor să se razime, alţii să plutească..."

Fragmentul acesta de conversaţie între Alcibiades şi Eduard al VII-lea al Angliei despre gentleman (Unterhaltung zwischen Alkibiades und Eduard VII von England über den Gentleman), face parte din capitolul 11 al minunatei cărţi autobiografice, a lui Binding, „Erlebtes Leben" (Viaţă trăită).

TRAIAN CHELARIU

DONAȚIE

— două schițe —

de DORIN ILIESCU

Cinema.

Intuneric.

Paulică s'așează într'un scaun. Se potrivește bine, apoi se uită în dreapta. O damă blondă. Dincolo de ea, mai multe scaune libere.

— E frumos filmu, domnișoară ?

— Da. Frumos.

— E la început sau la sfârșit ?

— La început. Este actu întâi.

— Sunteți din București ?

— Nu, din provincie.

— A ! Mult mi-au plăcut mie provincialii !

Dar parcă sunteți supărată ?

— Sunt supărată.

Tata a pierdut toată averea.

— Vai ! Vai !

— E greu...

— Știți ce domnișoară ? Hai să plecăm. Nu prea e cine știe ce filmu ăsta. Hai mai bine să luăm o bere.

— Să nu ne vadă cineva.

— Aveți rude'n București, aici ?

— Nu. Sunt singură.

— Atunci n'are cine să ne vadă. Mergi?

— Merg.

La cafenea.

— Vrei bere ? Ce vrei ?

— Vreau mai bine un capuținer.

— Adu dom'le un capuținer și o halbă.

— Să dai și cornuri.

— Și cornuri dom'le.

Mănâncă individa de-i troznesc fălcile. Cornul și înghițitura de capuținer. E cam nemâncată de mult. Nu-i merge.

— Mi se pare că vă e foame ?

— Da. Nu mai este bani. Tata nu mi-a mai trimes.

— Săracu. Nu mai câștigă nimic ?

— Nu. L-a dat afară din slujbă.

— Ț.ț.ț. ! Auzi frate ! Domnișoară dragă, să-ți spun ceva. Să nu te superi. Eu așa sunt: inimă largă. Să nu te superi, te rog. Eu am venit mare și vedeți... nu vă supărați... aș vrea să-l ajut pe tatăl dumneavoastră.

— Vai !

— Trebue să-i fie greu, bietul om.

— Sigur. Este greu.

— Și unde să-i trimit banii ! Aș putea să-i dau trei mii pe lună.

— Nu-i nevoe să-i trimeteți. Dați-mi-i mie că-i trimet eu.

— Bine. Atunci ți-i dau dumitale.

— Vă mulțumesc.

Mai am însă și un frate. Își face armata.

— Atunci te-aș mai ruga ceva.

— Da.

— Fratele dumitale. Ei, bietu băiat, dacă'și face armata, trebue c'o duce și mai prost.

— Ce să mai vorbesc. A scris că nu are nici de țigare.

— Săracu. Bietu băiat. Să știi că-i dau și lui o mie pe lună. Să aibă de tutun. Unde să-i trimet ?

— Dați-mi-i tot mie. Ii trimet eu.

— Bine. S'a făcut. Mergem?

— Să mergem.

A doua zi dimineață, Paulică se scoală să plece la treburile lui. Domnișoara doarme dusă. Paulică își pune ceasul în buzunar, îl mai pipăie încă odată ca să fie sigur că l-a luat cu el, apoi pleacă încuind ușa pe dinafară.

*

Ora mesei.

— Ce faci Paulică ?

— Noroc. Mânânc.

— Aștepți pe cineva ?

— Aș. Sunt singur. Stai dacă vrei.

— Merci. — Dă-mi dom'le un țap.

— Nu lua bere că e proastă. Au întins'o măgarii. Bea mai bine vin dela mine. — Adu dom'le un pahar.

— Merci. Cum o duci?

— Cu treburile. Alerg. Dar tu?

— La fel.

— Noroc.

— Noroc. Dar ai băut, nu glumă.

— Ei ! O d'asta de trei sferturi.

— Bun și-atât. Mai adu dom'le o sticlă.

*

— Câte s'a făcut nene ?

— Șase conașule.

— Parol ?

— Da. Șase.

— Bine șefule. — Cum o mai duci cu femeile, Paulică ?

— Cu cine ?

— Cu femeile. Cum o mai duci ?

— Aoleo !

— Ce-i mă ?

— Femeia.

— Care femeie? Ce femeie?

— M'așteaptă d'azi dimineață. Am închis'o în cameră. Phii...

— Ce vorbești nene ?

— Pe cinstea mea. Mă duc. Salve.

*

— Sărumâna coană proprietăreasă. Ce-i cu dumnata'n poartă ?

— Ce mi-ai făcut domnu Paulică ?

— Ce ?

— Ce mi-ai adus nebuna aia'n casă? A distrus tot mobilieru.

— Ce spui frate ?

— Zău domnu Paulică. N'am văzut, dar am auzit.

— Cum așa ?

— Am auzit țipete și m'am dus să văd ce e.

— Ei !

— Nebuna spărgea geamurile, oglinda, nu știu ce, că zornăia.

— I-auzi ! Teribil. Unde-i acu ?

— In cameră, că nu se potrivește nici o cheie.

*

— De ce ești mizerabil ? De ce m'ai închis în cameră ?

— Stai dragă...

— Asta nu se poate, asta-i mare măgărie...

— Stai fetițo, să-ți spun...

— Nu-mi trebuie nimic. De ce-ai închis ușa ?

— Am închis-o ca de obicei. Totdeauna o închid. Am fost distrat. Uitasem că ești tu aici.

— Ah ! Ce stricați sunt bărbații ! Cel puțin dac'ai fi lăsat ușa deschisă. Ah ! Ce nenorocită sunt !

— De ce, draga mea ? De ce să fi lăsat ușa deschisă ? Vreai să fugi ?

— Nu să fug. Vream să merg undeva.

— O ! biata fată ! Numai pentru atâta lucru te-ai supărat ?

— Da. Pentru ce alt ceva ?

— Eu credeam...

— Nu. Nimic. Numa d'asta.

— Atunci du-te.

*

— Vrei să mergem în oraș ?

— Să mergem.

— Cum poți să fii tu supărată pe mine ? Crezi tu că sunt un băiat rău ?

— Așa sunt toți bărbații. Niște răi.

— Așa crezi ? Ei bine ! Vezi tu casa aia ?

— O văd.

— Ei ! E a mea. Acum e închiriată. Și ca să vezi că nu sunt ce crezi, uite : ți-o dau ție.

— De unde să ai tu casă ? De ce stai atunci cu cameră ?

— Nu crezi ? Uite actu.

Și Paulică scoate un act de naștere din buzunar.

Ce să știe biată femeie ce scrie acolo ?

— Acum crezi ?

— Cred.

— Ei ! Atunci să intrăm la tutungeria asta.

Cumpără o coală timbrată.

Scrie: Eu, Paulică, donez de bună voe și nesilit domnișoarei...

Și dă să iscălesc.

*

— Mi-a dat asta, domnu avocat.

— Nu face doi bani domnișoară. Te-a înșelat. Și-a bătut joc de dumneata.

— Asta nu se poate.

— Dacă îți spun.

— Atunci a fost un hoț.

— Chiar așa. Dă-l dracului. Rupe hârtia, ascultă ce-ți spun eu. Casa asta e poșta. N'oi fi crezând că poșta e a lui ?

— Vai ce hoț !

— Ce să-i faci. Hoț și pace.

— Vai, vai !

— Ce program ai astă seară ?

— Nu am nici unul.

— Vrei să ieșim în oraș ?

— Cum să nu.

*

— Ce iei ? Vrei vin ?

— Nu. Să-mi dea un capuținer.

Scrisoare

Te plângi că viața-i tristă și fără de 'nțeles,
— Povară ce o poartă un suflet chinuit, —
Că din atâtea visuri, o floare ai cules,
A cărei frumusețe, prin ani, s'a ofilit ;

Că dorurile toate, adânci și fără leac,
In inimă, zadarnic, așteaptă alinare,
Iar truda omenească deșartă e, în veac,
Căci toate se îngroapă în moarte și'n uitare.

Și astfel, zi și noapte, tristețea și-a turnat
In gândurile tale întregul ei venin.
Și viața ta lăsând-o în umbră, ai uitat
Inalta ei menire, mărețul ei destin.

Ridică-ți fruntea. Lasă-ți privirea să cuprindă
Acest azur de care un suflet însetează.
Și dragostea de viață, în tine, să se-aprindă,
Precum pe cer se-aprinde, în zori, întâia rază.

Privește'n zări senine, în ceruri înstelate,
Luminile ce 'n visuri, mereu, s'au oglindit ;
Intreaga armonie a firii să-ți arate
Că totul e, în lume, cu rost orânduit.

In inimă aprinde o candelă uitată :
Iubirea care poartă, în ea, căldura milei.
Să nu-ți mai fie mintea, de-acum, împovărată
De grijile deșarte și de tristețea zilei.

Frumosul, adevărul și binele să-ți fie
Luminile spre care mereu să nazuești.
Când simți adâncă sete de cer, de veșnicie,
Pe-aceste culmi, cu gândul senin, să poposești.

Și depărtează-ți mintea de lucruri care pier,
De chipele pe care le simți ca o povară,
Cutremurat, în suflet, de marele mister
Al vieții, ca o minune privită 'ntâia oară.

Iar dacă vreo durere adâncă te-a rănit,
Lăsând neștearsă urma în amintirea ta,
Prin ea să-ți fie dunul mai viu, mai oțelit,
Și mai nestrămutată voința de-a lupta.

Prin luptă vei învinge, în tine și în lume,
Tot răul ce-ți aduce atâtea turburări.
Ești om. Prin gând și faptă, fii vrednic de-acest nume,
Urcând spre culmi cu pasul ferit de-alunecări.

Și astfel, înțelege tot rostul unei vieți
Ce-ți va părea, de-acuma, frumoasă ca un vis.
Din mintea ta alungă amarele tristeți,
Căci drumul biruinței e 'n fața ta, deschis.

Indreaptă-ți gândul către înalte năzuințe,
Căci multe își așteaptă, în lume, împlinirea.
Prin muncă, prin puterea statornicei credințe,
Incepi o viață nouă : aceasta-i fericirea.

DIMITRIE ALBOTA

Nedumeriri în jurul „cazului Camil Petrescu"

(Urmare din pagina 1-a)

înăuntrul „Cetății literare", chiamă la uluci, ca orice „amuseur", toată mahalaua literară, să vadă ce n'a mai văzut, ceva „nemaiponemit": un conjrate „intru slovă și vis", cum se zice în stilul dedicațiilor, vulnerabil ca nimeni altul și-i administrează în numele bunului simț o lecție de ținută și demnitate a poziției de scriitor sau chiar de om al spiritului. In cuvinte bine simțite și bine alese, cu argumente zdrobitoare, de forța probantă a unor citate care parcă abia așteptau să fie culese. Ce adeziuni va fi scontat autorul acestei edificatoare bucăți de bravură și brio, care ar fi stârnit invidia oricărui elector din vremurile răposatei democrații? Pacă-l auzim, acel zumzet confuz de murmure aprobative al moftangiilor dela periferiile literaturii, mulțimea amorfă, pestriță, nespecificată. Demosul care apreciază și condamnă deopotrivă, cu acelaș bun simț nezdruncinat, amestecând valorile și criteriile, călcând în toate strâchinile câte s'au spart dela facerea lumii și se vor mai sparge.

După ce ai scris, cu entuziasm lucid și cu o înțelegere atât de frumos nuanțată, cum a scris d. Dan Petrașincu, despre artistul absolut, iluminatul Edgar Poe, — să te faci apologetul bunului simț și al mentalității conului Leonida — „hai și noi prin Cetatea literară", cum ar fi spus simpaticul pensionar : „hai și noi pe la revoluție" !

Iată tristețea „cazului Camil Petrescu" și totodată pricina stăruitoarei nedumeriri, pe care spuneam că ne-a prilejuit-o articolul scriitorului Dan Petrașincu.

MIHAI NICULESCU

In memoriam Katherine Mansfield

S'au împlinit la 9 Ianuarie anul acesta, 20 de ani dela moartea KATHERINEI MANSFIELD scriitoarea remarcabilă, aleasă, a timpurilor noastre. Anglia e patria femeilor care scriu, și mai ales a celor care scriu bine ; totuși locul KATHERINEI MANSFIELD e un loc aparte. KATHERINE MANSFIELD n'a fost apreciată numai de comtemporani (Franța a relevat-o lumii). KATHERINE MANSFIELD a fost mai ales „iubită" și ceva mai mult...

Ceva la care ar râvni orice muritor cu veleități de literat care-și visează gloria răspândită!...

Criticul EDMOND JALOUX, când vorbește de ea, găsește cuvinte noui, scrind de creațiunile ei literare. „Nu te gândești în fața acestor duioase și fragede minuni să faci operă de critic, lăudând aci pentru a desaproba dincolo. Iți sunt dragi cu inima, nu cu capul".

Și are dreptate.

Numai că la noi sunt atâți oameni cu cap, încât este loc puțin pentru inimă și ca atare mi-a mărturisit un editor din Capitală, că nu o va traduce în românește în ruptul capului, de teamă — era om cu cap —să nu-i rămâie cărțile ei toate, pe cap.

S'a 'ntâmplat însă ca un oltean — se vede că au inimă — să-și ia sarcina asta în serios și era gata, gata să transem chestiunea împreună; eu cu mare'ndrăzneală socotindu-mă cea mai potrivită ființă pentru asemenea îndeletnicire. Trebuia s'o și ilustrez. Să ilustrez pe KATHERINE MANSFIELD, e cașicum luând un penel făurit din aripă de înger, ai lucra în paradis! Păcatul a fost că bietul editor n'avea hârtie... și atunci...

Dar, dece să traduc tocmai eu? Intâi pentrucă mi-e dragă. Apoi pentrucă ne potrivim. Ea a murit la 9 Ianuarie, iar eu m'am născut la aceeaș dată, purta breton, avea ochii negri și ceva aziatic în figură. Mie mi-au vorbit la Paris trei japonezi pe limba lor...

Ați înțeles că glumesc ; KATHERINE MANSFIELD era atât de frumoasă, avea un nas atât de subțirel și o privire încântător de intensă, încât nu te săturai s'o privești. Iar dacă din întâmplare deschid volumele scrisorilor ei englezești ca acum, cu cele două fotografii tipărite la început, simt o bătae în piept, este „EA" cu ovalul pur, cu obrazul neted și cu flacăra arzândă'n ochi. este „EA", tot așa de minunată și vie ca și scr'sul ei, pe care l-am citit prima oară departe, în pat, suferindă ca și dânsa.

In noaptea aceea nu m'am mai odihnit și mamei care dormea lângă mine, nu i-am mai dat răgaz să doarmă, trebuia să-i spun, să-i povestesc, să descriu cum este o nuvelă de KATHERINE MANSFIELD"... Mi se părea că nimeni nu scrie ca dânsa...

Am rămas ore întregi în noapte, cugetând cu un fel de spaimă. Când ceva te mișcă adânc, te cuprinde teama... ca în fața infinitului.

Da, cred că această extraordinară femee a avut acest har, să atingă neatinsul, impalpabilul. Arta ei e făcută numai din nuanțe, sugestii. Nu pune niciodată punctul pe i, ci îți lasă latitudinea....

Este, are tăria să fie adânc feminină, nu-i e deloc rușine. Chiar dacă i-ar fi spus vreun domn eseist că femeile au 400 de grame de creer mai puțin decât bărbații, tot nu i-ar fi fost și dacă ar fi adăogat că o literată de talia lui Goethe nu s'a născut încă—cred că nu s'ar fi sinchisit — ea știa ce știa și s'a mulțumit cu atât. N'a căutat să-și desăvârșească arta, ci ființa, pe care a cizelat-o până'n ultima clipă a vieții..

A fugit de desfătări și răsfățuri, știind că macină sufletul, ultimele luni le-a trăit voit în lipsuri...

Pe timpul acela era un eroism!

De se va găsi un singur suflet, care citind-o peste veacuri să-i fie dragă — trăind în el, va fi răsplătită .

LUCIA DEM. BALACESCU

CONFUZIE

In tramvai. Clasa a II-a. Un cetățean se urcă și se așează în fața mea, mă privește atent, zâmbește apoi afabil și mă recunoaște :

— Să trăiți.

— Bonjur.

— Ce mai faceți ?

— Mulțumesc bine. Cu treburile.

Nu l-am văzut în viața mea. Individul e și puțin afumat.

— Ce să-i faci. Tot la Est faceți servici ?

— Da, tot la Est — zic, cu toate că prin gara de Est n'am trecut nici măcar cu trenul.

— Dar d-ta ? Tot acolo ?

— Tot acolo.

— Ei, atunci e bine. Dar cu chestia aia ce ai făcut ?

Nu e om pe lumea asta care să n'aibă o „chestie".

— Am pus mâna pe ea, până la urmă.

— Ei, nu vorbi... Eu nici nu știam nimic de asta. Ziceam de chestia ailaltă.

— A ! Cu aia am terminat. Așa e... d-ta te-ai mutat înainte...

— Păi sigur. Nu știu nimic. Și cum a fost ?

— A fost latâ, dar tot am prins-o până la urmă.

— Ț... ț... ț...

— Să vezi : vin eu într'o seară acasă...

— Seara fugise, va să zică ? Ia uite domnule.

— Stai să vezi : vin eu seara acasă. Deschid ușa, nu e. Ei comedie, zic, unde-o fi ? Caut prin curte, nimic. Intreb copiii : nu știm tăticule, zic ei.

— Ei, parcă era să le spună copiilor...

— Chiar așa. Intreb pe un vecin, unu Năstăsică : nu știu, neme, n'am văzut.

— Parcă era să plece în văzul lumii...

— Chiar așa.

— Chestiile astea se fac, de, mai așa, mai pe întuneric.

— Chiar așa. Asta mai lipsea, să se'ntâmple și pe lumină că aveam eu ac de cojocul lui...

— Păi ce spui dom'le, chestie de onoare. Se poate, așa...

— Hm... și să vezi... fac și plângere la poliție...

— Dar el ?

— El ? La început n'am știut cine e...

— Vorba aia : Nu știe bărbatu ce știe satu...

— Chiar așa. Pe urmă am cam început să bănuiesc...

— Ei ! Cum așa ?

— Era unu de tot venea pe la noi.

— Prietenii, dom'le...

— Chiar așa. Preten dom'le.

— Păi ăștia-ți fac bucluc-urile.

— Chiar așa. Ei, dar și când l-am prins...

— Te cred. Doar nu era să stai cu mâinile'n sân...

— Dumneata doar mă cunoști. I-am rupt nasu, nu altceva.

— Bine-ai făcut nene, dreptul dumitale...

— Ce nu-i așa ? Puteam să stau eu la un caz ca ăsta, cum s'ar zice, cu mâinile'n buzunare ?

— Sigur...

— I-am dat domnule, de l-am născut.

— Dar ea ? Ea ce făcea 'n timpul ăsta ?

— Ce să facă ? Sta și se uita.

— Ia uite dom'le. Vezi ?

— S'a strâns lume la poartă, a...

— Ca la bătaie, de...

— A venit vardistu și hai la poliție.

— Foarte bine. Bine că s'a brodit sergentu' acolo, altfel puteau să scape.

— Păi ce, eram prost ? Hai la poliție. Eu cu ăla de guler, îi mai căram din când în când, dar nu mă lăsa vardistu.

— Ei, așa-i, autoritate, ce să-i faci.

— Chiar așa. La poliție...

— Dar ea ?

— Am luat-o cu noi. Se putea s'o las acolo ? La poliție, uite dom'le, zic, eu sunt ăla cu reclamația de acum o săptămână. L-am prins și vi l-am adus. Faceți dumneavoastră ce credeți cu el. Eu i-am dat ce-am avut să-i dau.

— Ha ! Ha !

— Va să zică, matale mi-erai ? — zice comisarul. Recunoști ? Că sucită, că 'nvârtită, până la urmă individu' a recunoscut.

— Asta mai lipsea : să nici nu recunoască...

— Chiar așa. Bagă-l dom'le p'ăsta la răcoare — zice comisaru, vardistului. Eu zic : mi-am făcut singur treaba și mă duc. Du-te, dom'le, zice, și altădată fii și d-ta mai cu băgare de seamă.

— Avea dreptate și comisarul. Lași d-ta așa frumusețe...

— Și încă ce frumusețe... Grasă dom'le și frumoasă... albă, așa, curată, ce să-ți mai spun. O sută douăzeci de kile, de...

— O sută douăzeci de kile ? Ce spui dom'le ? — și mă gândesc cam cum o fi arătând nevasta adulteră : albă, grasă... cu capot roșu, desigur...

— Ce să-ți mai spun dom'le, când ne-am dus acasă, să fi fost să fi văzut...

— Cred și eu, nu era să lași chestia așa. Ești bărbat...

— Chiar așa. Intru pe poartă, o las în curte și eu intru în casă. Nevastă zic...

— Poftim ?

— Nevastă-mea de, era acolo, gătea, zic...

— Care nevastă nene ?

— Nevasta mea domnule, gătea. Zic...

— Care nevastă nenișorule, cum gătea ?

— Cum „cum gătea" ? La mașină. Cum se gătește.

— Păi nu spuseși...

— ?!?

— ...Nu spuseși c'ai lăsat-o în curte ?

— Pe cine domnule ?

— Pe nevasta dumitale.

— Nu domnule, nevasta gătea...

— Păi ce-ai două ?

— Nu domnule, una am. Suntem luați de cincisprezece ani...

— Păi aia din curte ce era cu ea ?

— Cu chestia, cu individu, cum îți spusei, era purceaua. Nevasta gătea. Și cum intru zic...

— Lasă, nu mai zice nimic, c'am ajuns. Salutare.

Am sărit din tramvai, din mers.

fișier

(Urmare din pag. 1-a)

fotograful ambulant care e un foarte fin și versat psiholog, nu oferă nemurirea oricui. El știe doară și poate chiar mai bine decât fotografii stabilizați, că o fotografie trebue să încercuiască în limite înguste, o clipă scuturată de tristeți, o clipă dacă nu de beatitudine, cel puțin de bună dispoziție. Și mai știe el, că omul însuși nu se vrea figurat și multiplicat decât cu figura senină și nevinovată a celui ce se prezintă imaculat la judecata de apoi și cu un zâmbet discret atârnat la un colț al gurii, care ar vrea să spună că viața e o serie întreagă de succese. Ce vrea el să știe că la mijloc e o ipocrizie, că mai există și oameni cu capul plecat mai jos de orizontală, când omul însuși e cel care consimte la această ipocrizie ?

Ehei ! Imortalitatea fotografică nu e un lucru ușor și nu e pentru oricine. O dobândesc numai cei ce au un aer festiv, patronal, un aer de oameni care primesc ovații, un aer de sărbătoriți. Cât despre voi cellalți, voi oamenii zilei, îngândurați și preocupați de probleme, voi nu sperați nimic. Căci fotograful nu riscă să-și facă o reclamă proastă și omenirea nu vrea să aibă, fie și numai un singur clișeu al tristeții.

Dacă totuși țineți să înfruntați și voi timpul, dacă țineți cu orice preț să trăiți în amintirea celor ce vă vor supraviețui, fotografiați-vă cât mai des. Dacă puteți, chiar în fiecare zi. E singurul fel de imortalitate obștească, sigură și pe deasupra și eftină. Gândiți-vă numai : cu 40 sau 80 de lei, adică cu prețul unei singure prăjituri sau două, puteți cumpăra memoria cine știe câtor urmași și imortalitatea pentru cine știe câți ani.

Dar nu uitați un singur lucru: „Zâmbiți vă rog".

STELIAN TECUCIANU

Cronica literară

I. Agârbiceanu: „Licean,... Odinioară"

(Fundaţiile Regale pentru literatură şi artă)

I. Agâbiceanu, venerabilul patriarh al scrisului nostru ardelenesc a avut, întotdeauna, ceva de spus. Deaceea poate nici nu l-au preocupat timbrele mai rafinate ale graiului. Zidirile lui literare sunt zidiri ridicate din rocă mohorâtă şi dură şi nicidecum din travertin cald sau gresie impodobită cu dantelării. Nu înseamnă însă, aceasta, că proza lui n'ar avea stil. Dimpotrivă. Stilul lui I. Agârbiceanu se lasă foarte bine precizat. El izvorăşte din însăşi matca durerilor şi îndârjirilor ardelene, din însuşi sufletul acela funciarmente serios şi viril care, neputând conta pe nici o prietenie în afară de sobra aplecare peste propriile sale jeluri şi nădejdi şi care, lovit de pretutindeni cu lăşitate şi duşmănie, s'a ridicat drept ca o Detunată înspre cerurile prea schimbătoare de deasupra-i. Un astfel de suflet nu e lemn de vioară făcut să cuprindă până'n ultimele-i ghicir cântecul izvodit din simplu joc. Un astfel de suflet e gorun cu trunchiul crestat de izbeliştii stejar noduros în coroana căruia nu-şi face cuib pasărea măiastră a prea plăcutei pentru auz limbuţii, ci se frâng vârtejele furtunii.

Ardeleanul, şi, în această primară calitate a sa I. Agârbiceanu spune ceeace are de spus şi nimic mai mult. Mileniile de continuitate şi rezistenţă etnică într'o ţară dela început a ta, pe care însă ţi-o dispută şi ţi-o vicinesc toţi veneticii conjuraţi, te obligă la închidere în tine însuţi şi la grai puţin, dară direct şi pozitiv ca fapta. Din acest punct de vedere ardeleanul, când scrie, stăpâneşte, prin excelenţă, genul epic, ocolind, în mod instinctiv, sinuoasa şi onctuoasa curgere a stilului povestitor. Nu cunosc nici un basm ardelenesc care să depăşească scheletul cinstit al acţiunii pe care o desfăşoară. Şi nu cunosc nici o poveste românească din Ardeal care să nu se remarce printr'un fel aparte, obiectiv şi economic, de a se relata. Chiar şi acolo unde au abordat fantasticul, Slavici, Agârbiceanu, Rebreanu, şi până şi prea de vreme dispărutul Pavel Dan, şi-au manifestat net preferinţele pentru linia clară, geometrică, ajustată momentului. **„Hanul Ancuţei", „Ochii Maicii Domnului", „La Medeleni"**, nu sunt şi nu ar fi putut să fie cărţi scrise de ardeleni.

In afară de acestea, prozatorul, ca de altfel şi poetul ardelean, au o orientare precisă către datul şi faptul moral.

Dacă opera literară trebuie sau nu să fie şi operă morală înainte de toate, e o chestiune veche. In orice caz, opera literară nu poate şi nu trebuie să fie moralistă precum, cel puţin în aceeaşi măsură, nu poate şi nu trebuie să fie împotriva moralei. Faptul însă că autorii ardeleni au vădit, — şi mai ales în cazul lui I. Agârbiceanu, — afinităţi speciale pentru întemeierile morale cele mai sănătoase ale scrisului lor, denotă, iarăşi, prezenţa unui substrat sufletesc comun foarte caracteristic, foarte solid şi foarte bine structurat.

Morala e, în fond, nu atât cod social, — departe de noi teoria minciunilor convenţionale! — cât este instinct, armă de apărare împotriva vicierilor şi degenerărilor biosociologice ale unei comunităţi, echilibru firesc prin care ne înserăm, aşa zicând, în însăşi legea supremă ce guvernează întreg universul.

Că moralul răzbate mai patent în scrisul ardelenesc, se datorează vitregei împrejurări care a vrut ca ardeleanul să fie mereu în gardă faţă de imorala opresiune suferită din partea duşmanilor săi.

Consideraţiile de mai sus ne erau necesare înainte de a spune câteva cuvinte despre noua apăruta carte a romancierului I. Agârbiceanu.

Prezentat, în condiţii tehnice excelente de către prima editură a Ţării, romanul „Licean,... Odinioară" actualizează o temă simţită pe trupul şi cugetul tuturora câţi suntem români, căci „Licean,... Odinioară" este cartea de mare cumsecădenie, muncă, ideal şi jertfă a unui suflet chemat de miraginile şcolii nu pentru a se face „domn" ci pentru o altă menire, nelămurită la început, dar încolţită, crescută şi înflorită cu rară noblete odată cu prima limpezire a tinereţii.

Ion Albu, orfanul din comuna Bogatul nimereşte uşa direcţiunii şcoliior româneşti din Blaj aproape la fel cum nimeresc copii părăsiţi din poveste uşa sfintei Vineri. Şi acest „prăslea" al ciudatului „reverendism" Ion Pascu, trece, asemenea adevăratului Prăslea, prin toate necazurile unui modest, respectuos şi vrednic elev şi băiat de serviviu şi ajunge, dimpreuna cu alţi doi colegi adevărat erou naţional odată cu încheerea studiilor secundare. Isprăvile lui şi ale lor sunt două gesturi de afirmare a unui crez sădit adânc în sufletele conaţionalilor. Pentru aceste isprăvi însă, — dintre cari una fusese arborarea unor prea frumoase steaguri tricolore pe turnurile catedralei din Blaj, pe Piaţa Libertăţii şi la Crucea lui Iancu, iară a doua proclamarea unei devize — pentru aceste isprăvi stăpânirea streină le interzice accesul la studii superioare. Tinerii se vad nevoiţi să treacă în „Ţară". Ion Albu, ajuns apoi profesor, cade însă, pe pământ ardelean, în primele lupte pentru desrobirea neamului. Aceasta e „intriga" pe trama căreia romancierul Ion Agarbiceanu ţese, de-lungul celor douăzeci de capitole limpezi ca lumina zilei, povestea unui destin.

Cartea e reconfortantă şi străbătută de un suflu românesc răscolitor.

Citâm un fragment:

„Ieromonahul Damian îi povesti cele întâmplate. Bătrânul, ascultându-l, se ridică tot mai mult din aşternut, cu ochii ţintă la călugăr, până ce ajunse să şadă în pat, rezimat de perini.

— Cum vezi, ăştia au înnebunit de tot. Nu-i chip să te mai poţi înţelege cu ei.

— Ha! făcu bătrânul sufocat. Tâlharii!

— Se leagă de nişte băieţi şi le strică întreg viitorul, ca şi când dintr'o dev.ză li s'ar putea aprinde ţara!

— Cum e deviza aceea? Mi-ai şti spune?

— Sunt nişte promisiuni însufleţite, cum le şade bine unor tineri ca ei:

In foc vom intra
Venin vom lua
Pentru idealul naţional!

Ochii bolnavului se umplură de lacrimi.

— E frumoasă deviza! Nici nu este alt drum de mântuire pentru noi. Bravi ficiori! Totdeauna am crezut că din Ionică ăsta al meu se va alege un om!

— Da, toate-s bune şi frumoase, da ce va face băiatul şi ceilalţi doi? Nici la teologie nu se vor putea înscrie.

In clipa aceea se auzi ciocănit cunoscut în uşe. Intră Ionică Albu. Părea mai înalt, mai drept. Deşi era palid, părea transfigurat, părea că un nimb de lumină îi înconjura fruntea. Privirile lui erau tari, ca de oţel. Jertfa ce o aduse pentru toţi părea că l-a trecut abea acum prin adevăratul examen de maturitate.

— Ionică, măi Ionică, ce mi-ai făcut iar! zise gazda într'un elan de dragoste. Vino mai aproape! Vino lângă mine. Şi mai aproape! Pleacă-te puţin!

Ionică se simţi îmbrăţişat de braţele uscate ale canonicului, şi se simţi sărutat fierbinte pe amândoi obrajii. Lacrimi se prelingeau pe pârâiaşele de pe obrajii bolnavului. Ionică, mişcat cum nu mai fusese niciodată în viaţă, nu ştiu ce să facă. Se plecă şi-i sărută mâna. Călugărul, mişcat şi el, se uita pe fereastră.

— Adă tabloul acela, măi Ionică, să-l văd şi eu!

Elevul aduse tabloul. Dar multă vreme canonicul nu putu vedea nimic printre lacrimile ce-i umpleau ochii albaştri.

In sfârşit putu citi cele trei rânduri. Erau scrise cu litere mari, desenate parcă nu scrise. **Le citi de mai multe ori.**

— Şi pentru un crez tineresc li s'a dat o pedeapsă barbară, zise ieromonahul Damian.

— Crezul ăsta îi va mânca pe ei!..."

„Cartea e reconfortantă şi străbătută de un suflu românesc răscolitor", spuneam. Trebuie să adăogăm că e suflul dreptăţii. Ori, tocmai această dreptate a noastră a tuturora e mai bine exprimată aşa cum o exprimă Ion Agârbiceanu: Simplu, cinstit, fără afectare literaturizantă.

Există scriitori cari îşi coboară din ceruri mlădierile frazeologice, creând o limbă ipostazată, subţiată şi plină de culoare boreală sau străvezie ca aerul ce scaldă coastele mediraneene. Dar sunt şi scriitori cari, bizuindu-se numai şi numai pe rezistenţele fireşti ale graiului supt odată cu laptele matern, scriu nu pentru a se deosebi de ceilalţi ai lor ci pentru a le tălmăci pilda de care au nevoie ca de însăşi evanghelia Domnului. Ion Agârbiceanu face parte din ceata pământească şi românească a acestor din urmă sfinţi ai datoriei omului faţă de om, — ai datoriei românului faţă de român.

TRAIAN CHELARIU

Maria din Magdala

Marie din Magdalena — tristă stea —
Ne-am întâlnit în cartea de citire,
Şi 'n anii dragi — copilăria mea —
Ai fost întâia lor bunăvestire.

Iar mai târziu, când gândul ostenit
Tristeţi filă pe zeci şi zeci de coale,
In suflet şi mai plină ai venit
Cum vine toamna, seara, în ocoale.

Cu tine, cresc în mine svelţi platani,
Şi tot cu tine, toamna 'n suflet vine,
Cu tine-am pribegit atâţia ani
Şi am nutrit speranţe de mai bine.

Acum, în pragul amintirii stând,
Ca un Isus pe cruce 'ntre tâlhari,
Te regăsesc în fiecare gând,
Zeiţa mea, cu ochi albaştri, mari.

GEORGE PĂUN

Căutătorul de comori

Căutătorul de comori
Işi duce truda lui amară
Din zorii zilei până'n seară,
Din miezul nopţii până'n zori.

Hulit ades de muritori,
Străin de tot ce-l înconjoară,
Căutătorul de comori
Işi duce truda lui amară.

Şi când găseşte piatra rară
Sfidând arginţii sunători —
Uitând de lipsă şi ocară
O dăruie la trecători
Căutătorul de comori...

EMIL BĂICOIANU

Nocturnă de Chopin

Mâinile tale cădeau atunci pe clape
Alene, mănunchiu de petale
Şi par'că auzeam pe nesfârşite ape
Corăbiile nopţii plutind spre noi agale...

Veneau ca nişte umbre imense din adânc
Cu câte-o stea înaltă pe vârfuri de catarg
Cu ancora tăcerii, prinse la oblânc
Invăluite 'n neguri şi 'n tainele din larg.

Veneau gonind lumina cu pânzele cât zarea
Cu pânze uriaşe de ceaţă sau de fum
Şi toate ne-aduceau spre ţărmuri înserarea
In murmurul de zodii înfiripat pe drum

Când armonia caldă mai stăruia în şoapte
O vrajă ca o boare ne-aluneca pe gene
Incât mâinile tale, mi se păreau în noapte
Doi îngeri de zăpadă ce se topeau alene...

M. I. COSMA

CANTECE NOUI

CĂRŢI...

Banatul şi-a alcătuit şi el o antologie lirică. După Bucovina şi după Ardeal, nu se putea ca această provincie, care e „fruncea", să rămână la urmă...

Şi iată că d. Ion Stoia Udrea ne dăruieşte o carte care se chiamă „11 poeţi bănăţeni". După antologiile lui Streinul şi Giurgiuca, aceasta de azi vine să completeze harta lirică a României Mari. De undeva, din locuri nespus de dragi, am mai primit nu de mult o antologie dureroasă ca o rană, nu prin conţinutul ei, valoros, ci prin ştampilele poştei.

Nu prea ştiu dacă toţi cei „11" din cartea d-lui Ion Stoia Udrea sunt şi „poeţi", cum se anunţă în titlu. Câţiva însă sunt, de bună seamă. Unul dear fi şi tot ar ajunge!

Ceeace ne-a plăcut în această culegere, este aerul acela regional, nedeformat şi pur, aerul „Anei Logojana" — ne-am îngădui să-l numim. Poeţii din Banat (nu toţi cei 11) sunt însă poeţi, nu numai prin vocabular, cum le reproşa cineva mai zilele trecute, ci prin conştiinţa lor poetică — lucru care de cele mai multe ori valorează imens. Dacă am sta pe un plan critic, (atitudine pe care timpul şi mai ales spaţiul nu ne-o îngăduie) poate că am avea de făcut obiecţiuni — şi numeroase încă. Am avea poate de vorbit despre unele omisiuni sau despre anumite „umpluturi", ar trebui poate să ne oprim pe marginea unor nepermise stângăcii... Nu e timp.

Cei „11" din paginile admirabil tipărite ale d-lui Ion Stoia Udrea, nu ne îndoim că vor şti să ne trimită curând actul lor de prezenţă poetică, nu gungurit, ci bărbătesc şi clar. Fie că va fi C. Miu Lerca, sau Pavel P. Belu, fie că va fi retrasul Mihai Novac, Banatul va exista liric între noi, pierzând poate un unu de lângă „11" — dar câştigând un poet!

*

D. C. Sincu e actor şi scrie versuri. Pop Marţian a scris şi el poesii, Ana Luca scrie şi ea, Emil Botta e un mare poet. D. Sincu a tipărit un volum intitulat „Deslegare de trecut". Am găsit în această plachetă atâtea înrâuri, mici stângăcii şi banalităţi, încât am fost uneori nedumeriţi — cu toate că n'avem obiceiul să ne legăm de aceste amănunte. Un poet e un poet, fie el şi stângaci — şi d. Sincu e un poet. E drept că deocamdată mai are mult până îşi va afla calea, dar cele câteva poesii întregi pe care le-am remarcat cu bucurie în plachета d-sale, ne vestesc că va trebui să şi-o afle. Promisiunile se ţin.

Deaceea d. Sincu, actor şi poet, nu ne îndoim că ne va da în a doua sa carte de versuri un sbucium poetic ceva mai adânc decât acesta al primelor exerciţii. Pentrucă uneori ni s'a părut că d. Sincu actorul, uitând că e şi poet, a confundat focul sacru cu lumina reflectorului.

Şi de pe urma confuziilor, poezia n'a avut de câştigat nicicând.

❖

Un fel de caiet-miniatură, ne trimite domnul V. Flueraş. „Sonete", patrusprezece la număr. S'ar putea ca d. Vasile Flueraş să fie şi un poet, dar aceasta nu se remarcă deocamdată. D-sa ştie ce este un sonet, cu toate că deseori uită, săltând într'un picior, ca la o sârbă câmpenească. Sonetul e disciplină şi aceste salturi nu sunt îngăduite în cuprinsul lui. D. V. Flueraş trebue să respecte lucrul acesta, care e esenţial, de vreme ce-ţi intitulezi o cărţulie „Sonete". Cu o mireasmă de câmp şi de glie, dânsul cearcă să cânte, şi uneori izbuteşte. In clipa în care va şti s'o dovedească neîntrerupt, şovăiala şi rezerva acestui semn de exclamare se va schimba într'o adeziune pe care nu i-o precupeţim nimănui

Numai s'o merite...

ŞTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: *L. Dan, Luca J., Sterian Gh., M. Calcea, Vladimir R., C. Milculescu, T. Anast., Cogo Gh., Melinte V. Alfons Aureliu, D. Ahriţi, Doru C., M. Popa Med., S. H. Tartea, M .Gaftoiu, C. D. Pop., I. P. Golban: NU!*

CĂRŢI NOUI

„CASA SCOALELOR"

îşi continuă programul editorial, cu o hărnicie şi o pricepere care fac dovada deplină, că actuala conducere înţelege perfect rostul unei astfel de edituri, de a răspândi cartea bună, cartea de folos — nu numai aceea literară — în straturile cele mai largi de cetitori. Deaceea, opere de aleasă ţinută şi substanţă intelectuală cum sunt recentul volum de eseuri: Filosofie şi poesie de Tudor Vianu sau Aspecte lirice contemporane de Şerban Cioculescu, pot să admită şi vecinătatea lor, în acelaş program editorial, lucrări care se adresează unor cercetători cu preocupări mai specializate, cum este interesantul studiu de Toponimie veche românească, din ţinutul Bistriţei moldovene, de Pr. C. Matasă sau broşura de popularizare Plante medicinale a Preotului Rovenţa.

Anul trecut, editura „Casei Şcoalelor" a tipărit, între altele, importanta lucrare, de un mare interes ştiinţific şi de actualitate: Etnicul românesc, **de profesorul C. Rădulescu-Motru,** Poezii populare **culese de Vasile Alecsandri şi într'o frumoasă ediţie, admirabil ilustrată,** Poveştile şi Amintirile **lui Creangă.**

Opere pe care le aşteptăm cu un legitim interes, sunt anunţate în programul editorial, pentru o recentă apariţie, ca de pildă: Istoria literaturii române moderne **de Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu şi Tudor Vianu;** Istoria teatrului românesc **de I. M. Sadoveanu;** Tradiţie şi poezie **de Ion Pillat, etc.**

ROMANCIERUL ŞI NUVELISTUL ION DRAGOMIR

Debutul în literatură al d-lui Ion Dragomir a însemnat pentru autor un binemeritat succes. Graba cu care cititorii nepreveniţi au cumpărat romanul DISPERAŢII, ajuns după un an de la apariţie, la a treia ediţie, a fost confirmată de aprecierile unanim elogioase ale profesioniştilor condeiului critic. A fost subliniat, cu acel prilej, un debut care era mai mult decât o făgăduială, fără inegalităţile şi ezitările aproape inerente începutului.

Proza d-lui Ion Dragomir are accentul veridic al experienţelor necăutate şi nedorite, al vieţii trăită fără premeditare, cu sinceritatea primară a golanului înfometat care înghite vipere pentru câţiva gologani şi nu-şi face scrupule din speculareа credulităţii proştilor. Cu excepţia nuvelei care a dat şi titlul volumului, nici una din schiţele, amintirile sau evocările din Înghiţitorul de vipere nu se întinde de pe mai mult de 8—10 pagini. Substanţa epică a prozelor volumului este de calitate: simplă trăsătură sau poantă anecdotică uneori, prin care se dă satisfacţie curiozităţii amuzate a cititorului; alteori, un zâmbet măsoară, cu o nuanţă abia perceptibilă, dela încrederea şovăitoare încă, la scepticismul totuşi nu definitiv resemnat şi acrit, variaţia dispoziţiei sufleteşti a po-

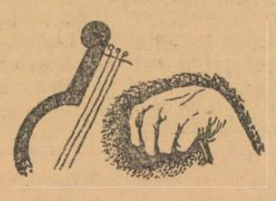

vestitorului, odată cu modificarea climatului povestirii. In această privinţă, mai ales fragmentele grupte sub titlul generic „Escalele mizeriei" îndreptăţesc, prin cursivitatea lineară şi fineţea desenului, asemănarea cu podoabele ieşite din truda giuvaergiului, răscumpărată toată în bucuria lucrului sortit desăvârşirii, definitivării, prin artă.

„VATRA MAGILOR"

se va intitula noul volum de versuri al poetului Teodor Scarlat, ce va apare în cursul lunei Martie, la una din marile edituri bucureştene.

Tradiţionalismul, înţeles nu atât ca aderiune la o formulă sau şcoală literară şi cu atât mai puţin ca aderiune formală, programatică, dar ca expresie necesară a unui fel de a se simţi solidar cu tot ceea ce încadrează într'o continuitate de spirit românească, — iată sensul intim de la care se inspiră poemele adunate în noua carte a d-lui Teodor Scarlat.

Dragostea de pământ, dragoste fizică, ţărănească, e unul din prilejurile cele mai fecunde de inspiraţie a volumului Vatra magilor, **deoarece pământul înseamnă forma concretă, palpabilă şi în acelaş timp garanţia continuităţii în spirit. El este într'adevăr „vatra magică" în jurul căreia se adună şi dela care radiază cu o nouă vigoare, forţele de creaţie spirituală ale unui popor.**

Desigur, momentul în care un poet devine sensibil la această magie şi intră în zona vrăjită a „vetrei" este hotărîtor pentru orientarea liricei sale. Deaceea aşteptăm cu îndreptăţită nerăbdare, apariţia noului volum de versuri al poetului Teodor Scarlat.

„TREI DUZINI" de ALDEV

Există o prejudecată, a literaturii grave împotriva literaturii uşoare şi alta simetrică, a literaturii uşoare împotriva aceleia cu preocupări serioase. Variantele şi nuanţele pe tema acestor prejudecăţi sunt numeroase. De pildă, iubitorul de poezie subţire şi ermetică — greu accesibilă cititorului grăbit, care nu vrea să-şi dea nicio osteneală, socotind că lectura este doar un fel de a se distra, ca oricare altul — disprefuieşte sincer versificaţia uşoară, de improvizaţie spontană şi facilă, a scriitorilor al căror scop mărturisit este să-şi câştige un public cât de larg, oricât de puţit pretenţios.

E însă şi aceasta o prejudecată, dar dacă se renunţă la ea, cititorul va gusta cu satisfacţie sprintenele versificări, de o bună dispoziţie înveselitoare atât de comunicativă ale umoristului Aldev, publicate în volumul „Trei duzini" („Vremea", Bucureşti 1942).

Ingeniozitate, fantezie, rimă uşoară, un simţ al parodiei remarcabil, iată calităţile pe care cititorul le va aprecia, întrunite mai ales în bucata *„Mult e dulce şi frumoasă limba ce-o vorbim"*. Strofe ca acestea, vor fi probabil, gustate, cu deosebire:

Dacă „mult e dulce şi frumoasă"
Cum tot spunem „limba ce-o vorbim"
O, cum aş fi vrut! Dar, din păcate,
Tristul adevăr acesta e:
Vorba veche 'ncet-încet se pierde,
Azi suntem „mondeni" casa e „şic";
Mesei din bătrâni „la iarbă verde",
Nu-i mai zice masă, ci pic-nic.

DOMNUL PAUL LAHOVARY

publică în ultimul număr al revistei „VREMEA" un studiu substanţial şi viu asupra domniei împărătesei Teodora a Bizanţului, scoţând în relief o seamă de probleme politico-sociale ale timpului. Bogata bibliografie ce însoţeşte acest studiu şi felul cum este prezentat subiectul, îi conferă o valoare istorică de prim ordin.

*

D. GRIGORE BAJENARU, autorul romanului de răsunător succes **„Cişmigiu & Comp."** lucrează la un nou roman humoristic de amintiri **„Insemnările unui contopist"**, în care se va oglindi viaţa funcţionărească din ultimii zece ani, cu moravurile, intrigile şi pitorescul ei.

Ţinând seama de realul talent de caracterizare al autorului, relevat cu prisosinţă în ultimul volum, aşteptăm cu interes noua lucrare, fiind convinşi că şi de data aceasta, d. **Grigore Băjenaru** ne va înfăţişa tipuri veridice de slujbaşi mari şi mici, văzuţi în diferite situaţii de multe ori nebănuite şi încadraţi în amintirile personale ale scriitorului, un adânc cunoscător al vieţii funcţionăreşti.

O CARTE PASIONANTĂ: „MOBY DICK" ŞI UN SCRIITOR CIUDAT: HERMAN MELVILLE

De curând, vitrinele librăriilor s'au îmbogăţit cu o nouă carte: **„Moby Dick"** (Editura Modernă, 1943) de scriitorul american Herman Melville, în traducerea d-nei Wally Alexandrescu.

Ne amintim de prezentarea entuziastă pe care i-a făcut-o Jean Giono: **„Pour saleur Melville"** cu prilejul publicării în franţuzeşte a aceleiaşi opere. Am citit prefaţa traducătoarei în româneşte: pe şase pagini este evocată, în culorile cele mai atrăgătoare, atmosfera de romantism exaltat pentru climatele şi peisagiile exotice, în care a trăit extraordinarul aventurier al spiritului şi geografiei deopotrivă, care a fost Herman Melville.

Portretul scriitorului este deasemeni schiţat de d-na Wally Alexandrescu, în următoarele trăsături izbitoare de viaţă verodică: „Melville are imaginaţia şi darul de colorist al unui poet, fără să piardă contactul cu realitatea. Işi bate joc şi glumeşte, cu acea glumă în aparenţă naivă şi necontată ce se numeşte: humor! Cunoaşte oameni şi ştie să-i pună în scenă cu vervă nespusă — în felul shakespearean".

Despre romanul însuşi, traducătoarea scrie aşa:

„Moby Dick" — sau „Balena Albă" este una dintre cărţile cele mai stranii, cât şi una dintre lucrările cele mai valoroase consacrate marinarului şi mării. Inchipuiţi-vă pe Jules Verne dublat de Shakespeare, de Edgar Allan Poe şi Nietzsche — în stare să ducă în sarcina unui roman, în afară de un tratat de navigaţie cu pânze, şi chipurile schimbătoare ale mărilor, împreună cu o dramă fantastică de conştiinţă! Este **Pequod** un vas cu adevărat sau un **Vas-Fantomă?...** Căpitanul Ahab este un om — sau un demon?... Fără să înceteze de a fi un adevărat vânător de balene, Ahab îşi fascinează echipagiul şi târăşte întrun iad al creaţiunii lui — cu toţii în căutarea monstrului care i-a sfârtecat piciorul. Tăcut, pizmaş, adevărat geniu al infernului, Ahab se duce să-şi urmărească duşmanul în mările australiene. Trâmbiţaşii lui Ahab vestesc tuturor navelor pe care le întâlnesc în cale, întrebându-le despre Moby Dyck! Insă Ahab, cu echipaj cu vas cu tot, cad victimele lui Moby Dick. Povestirea urmării şi dezastrului vasului „Pequod" este epică. Melville a creat o nouă mitologie a oceanului."

Cu această prezentare ispititoare şi în frumoasa traducere a d-nei W. Alexandrescu nu ne îndoim că opera lui Melville va avea succesul pe care îl merită.

CONFERINȚA DELA RADIO

de GH. ENACHE

Intocmindu-și nodul cravatei, Sandu fluera un marș pentru copii. In clipele lui de bună dispoziție, acestea îi erau cântecele preferate ; când le fredona, pe sub zâmbetul bucuriei, se prelingea pe nesimțite o umbră de melancolie, la gândul că pronia cerească și tânăra lui soție nu l-au îmbogățit până atunci cu nici o odraslă.

In apele limpezi ale oglinzii apăru imaginea Corinei, nevasta lui, care lăsă pe birou un sul de hârtie.

— Uite copia manuscrisului.

După ce s'a întrerupt din fluerat, Sandu a grăit către imaginea din oglindă.

— Știi, Cora, că lui Dudu i-a plăcut mult cum este scrisă...

— A citit-o ? Ți-a spus ?

— Inchipuie-ți.

— Eu am vrut să nu știi tu că el o cunoaște din manuscris.

— De ce ?

— Așa, să-ți vorbească după conferință.

— Ai dreptate. Cred că n'o va asculta cu plăcere, sau n'o va asculta de loc, de vreme ce știe despre ce este vorba. In orice caz, în chipul acesta ți-ai atras și ție elogii.

— Mie ?

— Da. I-a plăcut cum este bătută la mașină. Știe că ai transcris-o tu.

— Mă ironizezi.

— Ba nici de cum. Mă superi dacă bănuiești asta. Nu fac decât să adaug la recunoștința mea complimentele unui prieten drăguț și amabil.

— Cât de puțin este ceea ce am făcut eu pe lângă munca ta !

— Te subprețuiești, Cora ; crezi că multe soții fac ceea ce faci tu? Firește n'am să-ți cer să ții tu conferințe, dar și așa...

— Cât este ceasul ?

— Opt și douăzeci.

— Cât timp faci până la Radio ?

— La ducere cel mult un sfert de oră. La înapoiere o jumătate; viu pe jos, vreau să iau puțin aer.

Impreună cu cele douăzeci de minute ale conferinței, Cora totaliză în gând o oră și cinci minute.

— Trebuie să te grăbești. E târziu.

— Sunt gata.

— Iar îți este cravata strâmbă. Stai puțin să ți-o îndrept.

— Bine, bine...

Cora îi acoperi gura cu palma, mută nodul cravatei spre dreapta, apoi spre stânga și îl fixă, în sfârșit, la locul dela început, care era cel mai corect cu putință. Privindu-se în oglinda ochilor ei zâmbitori, fără să se vadă așa cum apărea acolo, Sandu îi prinse obrajii în palme și o sărută cu duioșie paternă.

— Cât de dulce își strălucesc ochii astă seară, Cora !

Drept răspuns, ea sălta în vârful picioarelor și îl sărută scurt, apoi îl luă de braț și îl petrecu spre ieșire. In dreptul biroului se opri, luă sulul de hârtie și i-l înmână surâzând.

— Uite copia. Să mi-o aduci înapoi.

Aproape de ușă Sandu primi întâmpinarea Linei, care se ivi emoționată, ștergându-și mâinile pe șorț.

— Să vă ajute Dumnezeu la radiu, conașule.

— Mulțumesc, Lina. Să trăiești.

După ce umbra lui Sandu s'a contopit cu noaptea, Lina a închis cu grijă ușa dela intrare și s'a întors către stăpână-sa să-i spună o vorbă de laudă pentru conașul ei, care muncește mai abitir decât alții la vârsta lui. Nu știe ea ? Că prin multe case a mai fost, dar...

— Lina, Lina !

Cora, care dispăruse pe nesimțite de lângă ea, o striga din salon.

— Iaca acum, coniță. Iacătă-mă's.

Zorind încet, își găsi stăpâna în jurul telefonului.

— Ce faci acuma, Lina ?

— Păi, coniță, nimica. Aștept să-l aud și eu pe Domnul la radiu, care este pentru întâia oară.

— Vrei neapărat să-l auzi ?

— D'apoi, dacă-mi dați voie, că de abia aștept.

— Bine, fie. Dar uite ; eu trebuie să plec puțin până într'un loc.

— Și nu auziți... ?

— Nu te privește. Ascult radio acolo unde mă duc. Să ai grije. Acum du-te. Am să te chem eu când plec.

— Cum vi-i voia, coniță.

Lina ieși spre bucătărie. Cora ridică receptorul și vârî de cinci ori degetul arătător în inelele discului cu numere, pe care îl învârti tot de atâtea ori, atât cât îngăduia limbul metalic opritor.

— Allo... Tu ești, Dudu? Da... A plecat chiar acum... Sigur că da... Viu numai decât... cinci minute... Mmi?... Pa.

După cinci minute, îmbrăcată ca pentru o seară de premieră, Cora sună servitoarea. Lina se ivi în ușă.

— Am plecat, Lina. Să ai grije de casă în lipsa mea. Stai aici lângă aparat. Dacă vrei, te așezi în fotoliu.

Lina înlătură cu mâna și cu capul ultima favoare a stăpânei.

— Viu numaidecât după conferință.

— Eu vă aștept iaca aici.

— Bine. Bună seara.

— Săru'mâna, coniță.

Silueta Corei se pierdu pe urmele lui Sandu. Aceasta însă le părăsi cotind din strada Amzei pe strada Bălcescu. Se opri în dreptul unei case, aruncă instinctiv în jur o privire furișe, deși întunericul era atât de des, încât nu putea nici să vadă și nici să fie văzută mai departe de doi pași, apoi, sigură de sine, alergă la lift și urcă două caturi.

Dudu apăru înaintea apartamentului său înainte ca soneria să vibreze a doua chemare scurtă convenită.

Intinzând brațele spre Cora, o atrase înăuntru, către sine, seducător și, pe dată ce ușa se închise în urma lor, o îmbrățișă cu sete, credincios socotelii că lipsa de timp cerea înlăturarea oricărei introduceri.

— Chiar așa, dintr'odată ? protestă ea apăsându-i cu un deget grațios bărbia.

— Ești superbă astă seară, Cora.

— Găsești ? Sunt încântată.

— Unde vrei să șezi ? întrebă el cu voce tremurândă, arătând canapeaua.

— Nu, nu acolo. Stau aici, lângă fereastră. Dar, te rog, dă aparatul mai încet.

— Cu plăcere ; dacă vrei îl opresc.

— Nu este nevoie, cântă frumos.

— Bine... dar... nu putem vorbi... ne distrează.

— Câte minute mai sunt până începe ?

— Cinci.

— Atunci de ce să-l mai oprim; pentru cinci minute ?

Dudu păru câteva clipe îngândurat, apoi șopti înclinându-se spre ea.

— Tu chiar vrei să asculți conferința ?

— Trebuie...

— De ce ? Doar știi despre ce este vorba, eu la fel. Nu avem decât să spunem că am ascultat. Nu cred să aibe trac...

Cora, fără să răspundă nimic, a rămas cu privirile pierdute în vag.

Dudu întinse mâna și apăsă un buton. Luminile mici ale aparatului de radio s'au stins cu un pocnet scurt, în urma căruia acordurile unui vals lent s'au prelins încet, tot mai încet, până ce s'au pierrut în tăcerea odăii.

*

După plecarea stăpânei sale, Lina a căscat adânc și a prins a se întinde cât o țineau mădularele și pielea, apoi, gândindu-se cum s'ar putea folosi mai bine de timpul liber și de atotstăpânirea casei, roti privirile căutătoare jur-împrejur. Pentru că fiind sătulă, alimentele din dulapurile care se întrevedeau prin perdelele străvezii ale unei uși descuiate n'o mai ispiteau, se mulțumi cu tihna veghei în catifelele moi ale fotoliului, lângă aparatul de radio. O singură pricină știrbea cât de cât din plăcerea de a se lăfăi în voie în moliciunea îmbietoare a mobilei: îngăduința dată de stăpâna ei de a se așeza în fotoliu.

„Auzi, să-mi mai spuie mie asta. Parcă nu știu eu ce să fac ca să-mi fie bine!" se căină ea de una singură.

Drept răzbunare, se trânti în droturile moi ale mobilei atât cât îi îngăduia slăbiciunea măruntaelor, care nu trebuiau primejduite de prea mult zdruncin, apoi întise mâna, luă alene un ziar de pe măsuța de alături, îl deschise și buchisi la programul de radio :

„...Hm... muzică ușoară... ăăă?... Așa. Care va să zică Domnul profesor Alexandru Pătruț... adică Domnul... „Cu-ren-te noi în teatrul con-tem-po-ran". Dar unde o mai fi și teatrul ăsta, măiculiță Doamne? Ehe ! Se vede că din curentu de acolo i s'au tras reumatismele, că la Național, slavă Domnului, să tot stai, nu odată pe săptămână cum se duc boerii ; o viață întreagă, că doar am fost și eu acolo și am asudat de m'am făcut leoarcă de apă".

Difuzorul aparatului împrăștia în aerul vătuit al salonului undele calde și legănătoare ale unui vals ușor. Lina mai întoarse înainte și înapoi cearceafurile zăpuite ale ziarului, citi întâmplările din Capitală, trecu peste unele titluri care spuneau niște bazaconii fără noimă și se opri la lista morților înșiruiți pe vre-o trei coloane decorate cu tot atâtea șiruri de cruciulițe negre. Melancolia deșteptată de tabloul funebru al ziarului, oboseala și moliciunea adormitoare a valsului i-au înfiripat în vine o toropeală, care i-a apăsat încet, încet capul pe spătarul fotoliului. Tocmai când era gata să adâncească, muzica s'a întrerupt. A urmat o pauză de câteva secunde, apoi valsul a reînceput, pentru ca nu după mult timp să se întrerupă din nou, pentru mai multă vreme. Intr'un târziu s'a auzit o voce bărbătească, gravă.

— Atențiune ! Din motive technice posturile noastre își întrerup emisiunea.

— Ptii, socoteala Naibii ! Tocmai când să vorbească și conașul. Adică, — ce spun eu ? — că trebuia să înceapă de mult.

Pauza care a urmat a pus-o pe gânduri. Ar fi oprit aparatul, care uruia încet și subțire fără să zică nimic, însă îi era teamă să nu-l strice. „Să te culci? Nici pomeneală. Dacă ai ști tu, Lino, pe ce buton să pui mâna pentru ca să stingi lumina și uruitul cutiei, ai învârti odată și te-ai duce în așternutul tău, că — cine știe ? — poate vine conița înfuriată că nu l-a auzit pe Domnul la radio, pe care s'a dus ispre să-l asculte la rude și prietene, care, ca și ea, toți într'o curiozitate așteptau cu sufletul la gură în jurul aparatului și este mai bine să nu dai ochi cu ea".

Dintr'un gând într'altul, Lina se hotărî să-și ia iglițele și să împletească un ciorap început de curând. Trecu hotărîrea în fapt și se așeză din nou la locul dinainte. Dusă de gânduri, a uitat repede tăcerea aparatului.

Deodată, aceeași voce bărbătească s'a spart în difuzor, speriind-o.

— Atențiune. Reîncepem emisiunea. Conferința d-lui Profesor Alexandru Pătruț, intitulată „Curente noui în teatrul contemporan" s'a amânat pentru o dată, pe care o vom anunța ulterior. Transmitem un program de muzică exotică.

— Ehe ! Se vede treaba că a fost un făcut ca tocmai acuma să se strice. Dar tot o s'o zică. Deh. Fie când o fi, dac'așa vrea Cel de Sus !

Resemnându-se și înseilându-și cugetul asupra soartei, Lina s'a lăsat purtată în vraja unei uitări de sine, din care a trezit-o clopotul soneriei.

— Domnul! strigă ea sărind să deschidă ușa. Ba nu, Conița, șopti apoi încremenită la ușă.

Cora năvăli înăuntru scoțându-și pălăria. Alergând către dormitor îi făcu semn să o urmeze.

Lina s'a supus fără să spună niciun cuvânt. Graba stăpânei sale era pentru ea o dovadă neîndoielnică de supărare. De aceea socotea că este mai bine să tacă, decât să-i împărtășească necazul. Pironită lângă ușa dormitorului, așteptând porunci, Lina privea cu sfială și cu admirație cum alunecă în jos mătăsurile mangâind formele împlinite ale trupului tânăr și alb ca laptele ai stăpânei sale. Când aceasta, după câteva clipe dela sosire, își asvârli pe sine un capot ușor, Lina își luă inima în dinți și întrebă :

— De ce m'ați chemat, Coniță?

Spre surprinderea ei, Cora tresări.

— Ah da. Te uitasem. Tu poți să te duci la culcare, Lina. Nu mai am nevoie de tine astă seară.

— Dar Domnul ?...

— Haide, pleacă mai repede ! Știu eu ce spun.

După ce Lina se îndepărtă câțiva pași, Cora îi spuse ca într'o doară.

— Și... ascultă! Să nu cumva să vorbești cu Domnul despre „astă seară". Nu trebuie să știe că ai ascultat la radio.

— Am înțeles, Coniță.

— Tu te-ai culcat numaidecât după ce a plecat și nu știi ce s'a întâmplat după aceea. Pricepi?

— Vai, coniță! Atata minte am și eu că doar... deh.

— Bine, bine. Poți să pleci.

Lina părăsi întristată odaia.

In simplitatea și în bunul ei simț însă femeea punea toată purtarea ciudată a stăpânei sale în seama supărarii pricinuite de întâmparea dela radio. De aceea s'a culcat întărindu-și hotărirea, că dacă cineva ar aduce vorba despre seara cu radio ea să nu audă și să nu răspundă nimic.

*

Așteptând liniștit într'un fotoliu să fie poftit în fața microfonului, Sandu a primit, fără sa se tulbure, înștiințarea adusă din partea direcțiunii programelor că, în urma întreruperii emisiunei, va trebui să-și citească altădată conferința. Și-a păstrat calm un ziar de seară cumpărat în drum spre studio și a pecat spre casă.

Dacă avea vreo părere de rău, aceea nu se datora amânării în sine, ci faptului că nu i-a făcut soției sale, care ținea atât, plăcerea de a-l auzi atunci. „Atâta cusur are și ea, mititica — gândea el — că trebuie să-i facă o plăcere atunci când vrea ea. Cum a trecut timpul, s'a dus..." Dacă ar fi tăiat firul în patru, Sandu ar fi văzut însă că, în ce-l privea, nu era vorba numai de dorința de a-i face soției sale o plăcere, ci și de o mulțumire proprie împlinită la gândul că manifestarea lui în fața microfonului i-ar fi adus o creștere de prestigiu și o recunoaștere, din partea Corei, a vigoarei sale spirituale, prin care compensa unele decrepitudini privative, pentru nevasta lui, mai tânără decât el cu anii unei generații, de satisfacțiile tandreței. Din pricină că nu i s'a difuzat conferința, Sandu își simțea spulberată mângâierea de a-și însuși înaintea soției sale creșteri sufletești compensatorii. Prin umbra de mâhnire care a prins astfel a se întinde în juru-i, i s'a înfiripat pe nesimțite teama că, în inima Corei, mândria nesatisfăcută ar putea face cu ușurință loc ispitelor firești trezite de chemările tinereții. Acest gând îl chinuia oridecâteori îl micșora o vină oarecare față de nevasta lui. Ca întotdeauna însă, resemnarea nu întârzia să pună capăt frământării lăuntrice. Această resemnare nu venea însă prin drumurile întortochiate ale sentimentului, ci prin dialectica minții. Vârsta lui și tinerețea soției sale erau stâlpii premizei dintâi. Urma omeneasca supunere în fața atotputerniciei soartei, care îi spunea că „n'ai ce-i face" și în sfârșit încheierea consolatoare: „Tu, Sandule, ți-ai trăit traiul".

Impăcat cu sine însuși în virtutea unei cumpăniri înțelepte a lucrurilor, își purtă liniștea în pas încet prin aleile singuratice și întunecate ale Cișmigiului, în care s'a abătut puțin pentru a nu ajunge acasă înainte de ora la care era așteptat ; punctualitatea era una din marile lui slăbiciuni.

Când ceasul catedralei Sft. Iosif bătu ora nouă și jumătate din noapte, Sandu trecea Calea Victoriei, iar peste câteva minute urca scările spre catul de sus al locuinței sale. După ce apăsă scurt pe butonul soneriei, ușa se deschise larg și în cadrul ei apăru soția lui veselă și seducătoare. Aceasta îi întinse amândouă mâinile și îl primi îmbrățișându-l.

— In sfârșit, iată-te sosit, îngână ea pentru a da accent așteptării.

La început, puțin nedumirit de întâmpinarea drăgăstoasă a soției sale, Sandu sfârși prin a primi îmbrățișarea Corinei ca pe un semn menit să-i încoroneze resemnarea în lumina unui răsărit de bucurie.

„Vrea să mă consoleze, mititica" își spuse el privind-o. Deși încântat de acest gând, a rămas tăcut și cu o înfățișare care nu trăda nici tristețe dar nici mulțumire.

— Ce ai? îl întrebă Cora petrecându-i podul palmei pe frunte până la neaua tâmplelor.

Sandu o privi lung, apoi îi șopti privind ușor într'o parte.

— Ce vrei ? Nu este vina mea.

Cora se încruntă o clipă, apoi își ascunse surprinderea, încercând să înțeleagă ce vrea el să spună. „Este limpede că s'a întâmplat un lucru, pe care eu însă nu-l știu, deși aș fi putut să-l știu. Dar cum să-l știu dacă nu am ascultat?" gândi ea. Trebuie deci să găsească un răspuns care să nu o trădeze.

— Sigur că nu este vina ta, îl mângâie ea. Lasă, altă dată n'o să se mai întâmple...

— Nu este așa că n'o să se mai întâmple? întări el printr'un zâmbet, care îi încurajă Corei un râs deslănțuit teatral și cristalin pe portativul unei game majore.

— O să mai ții și alte conferințe, că doar n'au intrat zilele'n sac.

— La început tot p'asta.

— De ce tot pe asta? Străpunsă de privirea întrebătoare a lui, Cora repară numaidecât:

— Adică, dacă așa au cerut,... dacă vrei tu?...

Privirea mirată și cercetătoare a lui Sandu o turbură însă și mai mult.

Pentru a scăpa de iscodirea lui tăcută și naivă, își ascunse capul la pieptul soțului ei, petrecându-i brațele molatec și ispititor în jurul gâtului. Neliniștea ei se strecură toată în trupul lui, amorțindu-i nervii. Văzându-se el însuși în neputință de a pricepe ceva, găsi că cel mai potrivit lucru este să nu mai întrebe nimic. Ii apucă mâinile înlănțuite după grumaz, le lăsă încet în jos și îi șopti rugător :

— Cora, mi-e sete. Dă-mi, te rog, un pahar cu apă rece.

Fericită de a scăpa mai ușor decât se așteptase de sub plasa desnodământului tragic care o amenința, ea s'a dat în salt de căprioară un pas înapoi, lăsându-și mâinile întinse într'ale lui și privindu-l cu ochi scânteietori de bucurie, îl întrebă:

— Cu dulceață, sau cu șerbet? Mai bine cu șerbet, lasă, că știu eu ce-ți place ție, îl alintă ea eliberându-și o mână și punându-i degetul arătător pe buze.

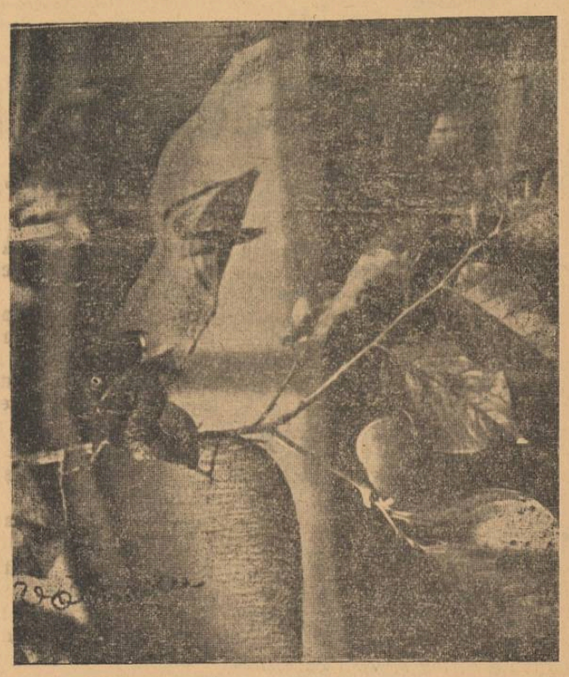

Sandu a prins a zâmbi sub vraja unei întineriri iluzorii. Intr'o clipă Cora dispăru din cameră. Din încântarea în care s'a lăsat părăsit, îl trezi brusc soneria telefonului.

— Allo!... Da... Noroc, Dudule... Cum? Mă feliciți?... Mda!... Îți mulțumesc, îți mulțumesc... Ai ascultat tot?... Așa... da... Găsești că am citit prea repede?... O, nu... nu eram emoționat... Poate, o simplă impresie a ta... Da... Pricep... Pricep... Bine, dar, te rog, lasă-mă... bine, lasă-mă!... Vom vorbi mâine.

Sandu trânti receptorul pe capră fără să mai răspundă la salutul celuilalt. Intr'o clipă i-au străfulgerat în minte toate gândurile toarse altădată pe îndelete din fuiorul cenușiu al sufletului său anxios.

— Inevitabilul, așa dar inevitabilul s'a produs, se tângui el nenorocit de grozăvia faptului, pe care îl avea în față, dar în acelaș timp mângâiat de o umbră de mulțumire înfiripată la gândul că socotelile lui nu au dat greș.

— Rațiune, unica mea mândrie care mi-ai mai rămas și care nu m'ai părăsit niciodată, salvează-mă, ajută-mă să înving iraționalul!

Iraționalul i-a apărut puțin încețoșat înaintea ochilor în chipul soției sale, care se apropia zâmbind, uitându-se cu atenție la tava încărcată cu pahare, linguriță și șerbeturi.

In vreme ce Cora se apropia, Muza rațiunii invocate a dovedit o atât de puternică înclinare către credinciosul ei sclav, încât i-a dat acestuia puterea de a schimba masca tragică, cu care îl deghizase „iraționalul", cu masca indiferenței senine și olimpiane a cugetului la rece.

Când și-a înălțat ochii spre el oferindu-i conținutul farfurioarei întinse, Cora l-a găsit în această ipostasă zeiască : un Apollo îmbătrânit, care nu poate primi cu una, cu două o porție de șerbet.

Invitația tăcută și stăruitoare a nevestei lui îl înduplecă să-și coboare privirile asupra mâinilor de sirenă ale acesteia și să primească farfurioara.

— Asta îmi face bine, grăi el pentru sine.

— Dar ce ai? se înspăimântă Cora.

— Nimic, nimic... O simplă indispo..., vreau să zic o preocupare. Mulțumesc. Te rog, lasă-mă... lasă-mă singur.

— Ți-au venit ideile? Iți ajut și eu...

— Nu este nevoie să-mi ajuți și tu. Dacă mai rămâi aici, mi le pierd și pe acelea, pe care le mai am. Du-te și te culcă...

— Bine, mă duc, dar să știi că te aștept.

— Mă aștepți, șopti el în urma ei, văzându-o cum intră în dormitor. Mă aștepți, repetă apoi așezându-se la masă, hotărît să delibereze temeinic cu rațiunea. O ploaie măruntă, care abia a prins a cădea, i-a dat pe nesimțite sensația odihnitoare a liniștei, pe care a gustat-o cu nesaț ca pe o băutură răcoritoare și ușoară. Cât timp va fi stat așa ascultând căderea molcomă a ploii nu a putut ști, pentrucă, fără să-și dea seama, a adormit cu capul rezimat pe brațele așezate pernă pe masă. A doua zi, în zori, când s'a deșteptat, se simțea atât de plin de vigoare împrospătată și de voie bună, încât s'a întrebat cum de se află el acolo. Incetul cu încetul, și-a reamintit toate lucrurile întâmplate în ajun însă, în lumina de argint a
lucruri îl apăsau altfel decât în aceea a beculuí electric. Secretul acestei schimbări avea să i-l dezvăluie tot rațiunea, care, înainte de toate l-a sfătuit că este mai bine să nu-i spună Corei că el știe ce s'a petrecut în timpul conferinței, pentrucă ar putea astfel să o jignească și să-l lase și dacă ar pleca ea, ce s'ar face el singur și fără nicio speranță de a se însura a patra oară?

Acest din urmă gând îl îngrozi până într'atât, încât îl sili să încerce a șterge orice urmă doveditoare a științei lui despre „inevitabil". Luă o hârtie, un toc și după o adâncă chibzuială așternu:

„Onorată Societate, din motive de ordin strict personal, sunt nevoit să-mi retrag conferința cu subiectul... etc., etc."

Litanie

Peste fața cerului — amurg gândit cu inima —
trec blânde fantasme de aur.

Mă'ntorn ușor spre dreapta,
Te caut.

Fântână de gânduri uitate, sfârșit de melodie 'n mine.

Port fruntea sus.
Să cadă în adâncuri
Tristețea fără noimă.

Un ceas de-albastru. Seară.
Nu-i glas să mai vorbească cu tine și cu mine.

Pe fețe de ceruri fantasme
De aur, de basm și mâhnire.

Sunt ieșuri de zile în noapte.
Roma, 1942.

OTILIA GHIBU

Rondel

Coty, Guerlain și Bicharà
Produse minunate au.
L'Aimant, Jicky sau Emiràh
Fiori de voluptate dau...

Dacă 'n cristal de baccarà
Sau cea mai simplă sticlă stau,
Coty, Guerlain și Bicharà
Parfumuri minunate au.

Sub cerul caldei Marmarà,
Acolo unde-i soare, sau
La Pol în Marea de Karà
Oricând, oriunde, farmec au

Coty, Guerlain și Bicharà.

CONST. A. I. GHICA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

Nr. 7 —

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
scrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 7
Miercuri 10 MARTIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

TON ȘI POEZIE

Mai mult poate decât vocabularul, decât imaginile și atitudinea, ceiace distinge pe un poet de alt poet este un ton personal, un sunet specific pe care îl dau versurile lui, un accent unic și inimitabil. Un mare poet se poate recunoaște chiar numai după un singur vers. Poetul adevărat își pune pecetea chiar pe versurile de umplutură, pe ce'ace Francezii numesc chevilles. Cu cât personalitatea unui poet e mai puternică cu atât tonul lui e mai caracteristic și mai ușor de distins. Și iarăș, cu cât personalitatea poetului e mai slabă cu atât tonul specific este mai greu de distins, mai vag, mai ușor de confundat cu altele, și tocmai din pricina aceasta, pentru ca să fie perceput, are nevoie să răsune în intervale mai lungi, în mai multe versuri sau chiar în mai multe poeme. Dovada se poate face ușor citând pe rând și la întâmplare versuri din câțiva poeți:

Mergi tu luntre-a vieții mele pe-a visării lumii valuri.

Versul acesta nu exprimă nicio idee poetică originală. Imaginea nu izbește prin noutate; vorbele nu surprind prin vreo orânduire meșteșugită. Totuș, accentul întregului vers, mișcarea lui, elanul lui, tonul, însfârșit, are un răsunet unic, pe care orice îndrăgostit de poezie îl va simți imediat. E un vers, cules printre alte multe versuri inedite de-ale lui Eminescu, publicate de G. Călinescu.

Deasemeni, cine nu va recunoaște în versul acesta cules din acelaș loc:

Ascultând cu adâncime glasul gândurilor mele.

Diferența de timbru se vădește și mai bine când acelaș imagine sau acelaș complex de imagini apare la doi poeți foarte deosebiți sufletește și între care nu poate fi vorba despre o înrâurire. Iată pe întâiul poet:

Nu vedeți că în furtune vă blestemă oceane,
Prin a craterului gură răzbunare cer vulcane,
Lava de evi grămădită o reped adânc în cer
Prin a evului nori negri de jăratec cruntă rugă
Către zei...

Și iată pe al doilea:

Cu ochi de mări, cu gura vulcanilor, cu frunți
De stânci, cu nări de peșteri, cu braț de munți, cu-avântul
Cutremurului urlă îndurerat pământul!
In rug de cer se 'nalță, pe culmi, ghețari cărunți
Și alba lor dojană o știe numai vântul...

Coincidența e desăvârșită în ce privește imaginile. In amândouă fragmentele e aceiaș atmosferă de blestem și de revoltă. Totuș, deosebirea de ton e evidentă. Fragmentele nu pot aparține decât la doi poeți deosebiți. Valoarea vorbelor este considerată în chip felurit de amândoi. Este o diferență de glas. Cuvintele sună altfel la unul și altfel la celălalt. Fragmentul întâi e luat tot din ineditele lui Eminescu, publicate în 1936. Fragmentul al doilea e dintr'o poezie din 1920 a unui poet contemporan.

Cine nu va recunoaște în acest simplu stih
Parc'am rămas eu singur pe pământ.

ecoul limpede și vast al dumincilor pustii, al tristeților provinciale și al aceluș sentiment al zădărniciei cosmice care formează nota specifică a poeziei lui Demostene Botez?

Iată un distih luat la întâmplare din opera altui poet de astăzi:

Arbori cu crengi tăgăduitor aplecate
Fac scoarță în jurul unui lăuntric suspin...

Este aici un puternic ton caracteristic, menit să reveleze imediat poezia lui Lucian Blaga, poezie meditativă și mistică, cu imagini trecute îndelung prin gânduri și în care natura colaborează cu gravitate la cugetarea poetului:

Când plec, să te 'nsoțească plaza bună
Ca un inel sticlind în dreapta ta...

Sunt două versuri din cele mai puțin vestite ale lui Tudor Arghezi. Ciudățenia lor, felul în care sunt aruncate, ca într'un bobârnac verbal, trădează imediat tonalitatea Cuvintelor potrivite. Acelaș ton răsună și în alte versuri ale aceluiaș poet:

Astăzi soarele prin ceață
S'a născut din haos, mort.

Pecetea poetului e bine apăsată și autentică.

In schimb însă, care vers singur din Vlăhuță răsună ca un ecou fără pereche?

Oricât ne-am încorda atenția asupra a treizeci sau patruzeci de versuri, oricât ne-am strădui să gustăm La coană sau Din prag, tot n'am putea trece cu vederea sterpiciunea iremediabilă a acestei poezii. Niciun vers nu se desprinde ca o valoare unică și inimitabilă. Totuș, stilul există și a ei, bine înțeles dar el, chiar în versurile care au rămas, ca de exemplu,

Nu de moarte mă cutremur ci de veșnicia ei,

revelează doar o slabă personalitate poetică, cu pecetea ștearsă dela început.

Nu acelaș lucru se poate spune despre Coșbuc, al cărui accent specific se desprinde din atâtea versuri, banalizate poate printr'o continuă repetare, dar cu pecetea neștearsă.

Tonul face poezia. Cheia poeziei pure aici trebue căutată. Fiorul unui singur vers sau al câtorva versuri e destul pentru ca în amintirea noastră să răsară dintr'odată o întreagă lume de idei poetice. Personalitatea poetului adevărat se oglindește în fiecare din versurile lui așa cum se răsfrânge cerul într'o picătură de apă. In tremurul unei frunze freamătă toată pădurea.

AL. PHILIPPIDE

PALLADY — Portret

D. NANU

Singurătatea poeților a ajuns astăzi aproape o legendă. Rareori se mai află câte unul, care — din turnul său de fildeș — poate să stea deasupra mulțimii, continuând și'n trai, nu numai în vers, o nobilă și pură vocație a poetului.

Mai acum câtva timp, când niște laconice rânduri anunțau în ziare că poetul D. Nanu a încetat din viață, undeva într'un orășel, am avut ciudatul sentiment al unui salt din timp. Poetul D. Nanu trăia ca un duh și numai trecerea sa dincolo ne-a mărturisit prezența sa printre noi, ca un mare și tainic semn. Căci sunt vieți care se sbat în sgomot, spre a trece apoi în nimic, așa cum sunt altele, care închegându-se din liniște, ard ca o torță prin vreme.

D. Nanu a fost un poet clasic. Dincolo de simplul șablon al acestui cuvânt, trebue să descifrăm, mai presus de toate, înțelesul unei vocații și al unei opere care — așezându-se sub acest înalt simbol, a știut să fie clasic, înainte de a deveni. Căci dacă sunt unii poeți, a căror trecere prin timp așează numai pe opera lor o pecete gravă ca o orgă — atunci D. Nanu n'a făcut parte dintre aceștia, pentrucă clasicismul său era nu o țintă la care se ajunge, ci un sens al vieții, cristalizat și'n poesie. Și totuși, cei ce l-au cunoscut — coborît între oameni — istorisesc că D. Nanu a fost un personaj straniu, un faun ciudat, arborând un zâmbet etern, de copil, ca un stindard în fața furtunii.

Din tot ceeace a scris și-a tălmăcit, cristalina muzică a formei împerechiată cu gândul, ne poate da imaginea cea mai izbutită a acestei fizionomii lirice. Clasicii Franței au fost poate mai aproape de inima sa și tocmai de aceea, când s'a hotărît să tălmăcească, s'a oprit asupra lor, înnobilându-ne limba cu câteva mii de versuri, care valorează oricând mai mult decât ușoara muzică a cine știe cărei caterinci cu notorietate și „succes". Spunem asta, pentrucă — la dreptul vorbind — D. Nanu n'a fost, trăind, un poet cu notorietate și cu succes. A fost însă un meșter, un mare meșter, care neglijându-și gloria fragilă a clipei, și-a asigurat-o pe cealaltă, trainică, a vremii. Un premiu național care și-a așezat laurii asupra cărților sale, a venit într'un târziu, ca o recunoaștere pentru poet și ca o mustrare pentru contemporani. Noi nu l-am cunoscut pe D. Nanu și nici nu l-am văzut măcar trecând printre casele Orașului, în care pare-se că poposea din ce în ce mai rar.

La Câmpulungul Muscelului, acolo unde copaci bătrâni străjuesc un parc desuet, poetul și-a depănat acest unic și discret fir al vieții, alături de poesie și de sigurătate. Căci dacă mai sunt printre noi oameni care au acest mare curaj, care nu întotdeauna echivalează și cu o împlinire, atunci D. Nanu desigur că a fost unul dintre primii.

El a știut că liniștea lui nu înseamnă tăcere, și de aceea a clădit în izolare un castel de senior, pe-ale cărui trepte trebue să poposim întotdeauna cu smerenie și în tăcere. Pentru că vine o clipă în care vocea nu mai înseamnă nimic.

Rămâne numai marele cântec pe care-l toarce fiecare dintre noi, pentru eternitate. D. Nanu a știut lucrul acesta și de aceea moartea lui e o altă moarte, în fața căreia cuvântul simplu și grav al ultimei clipe e poate cel mai de preț.

Ne-a părăsit un om. Un poet a rămas, și nici unul nu e el fără de celălalt. Deaceea, armonia morții e alta, cum altă e și acea a muzicei veșniciei pe care poetul Nanu a cunoscut-o de mult...

ȘTEFAN BACIU

Energii necunoscute

Plugarul condeier Petre Petrica

de GABRIEL ȚEPELEA

Dacă plugarii condeieri Ion Frumosu, Paul Târbățiu și Miron Ghița s'au lăsat furați de vraja versului, — Petre Petrica din Cârnecea-Caraș s'a străduit în nopțile lungi de iarnă să prezinte lumii românești, satul bănățean cu poveștile lui, cu șezătorile lui, cu obiceiurile lui. Cine este autorul *„Chipurilor din Bănat"*, să-l lăsăm să ne-o spună singur.

„Nu sunt cine știe ce om vestit — îmi scria povestitorul nostru acum doi ani. — Sunt un simplu plugar bănățean care-mi iubesc neamul, limba și legea strămoșească așa cum am moștenit-o dela părinți și care pe lângă coarnele plugului mă îndeletnicesc și cu scrisul, în deosebi în serile lungi de iarnă când crivățul șuieră îngrozitor pe câmpiile troenite, când boii rumegă odihniți în grajd și truda câmpului mă mai lasă liber.

„Până în prezent, am scris o serie de articole și bucăți literare, dintre care unele le-am publicat prin ziare și reviste. In volum însă n'am putut tipări până acum nici o lucrare din cauza modestei mele stări materiale.

„Menționez că de pe urma acestui modest scris al meu, dar însetat după dreptate, care uneori poate a fost prea aspru și tăios pentru unii păcătoși, mi-am câștigat o sumedenie de dușmani.

„Poveste lungă și tristă, plină de suferințe și de lupte duse cu puternicii zilei de până mai ieri, politicieni și bancheri fără suflet, poveste ce nu se poate înșira în două, trei cuvinte...

„Iată datele cerute:

„Sunt născut la 11 Oct. 1902 în comuna Cârnecea jud. Caraș, din părinți țărani. De profesiune sunt plugar și îndeletnicirea mea e numai plugăria. Pregătire școlară mai înaltă nu am, decât 6 clase primare, absolvite între anii 1908—1914 la școala confesională gr. ortodoxă din comuna mea.

„Am citit majoritatea lucrărilor scriitorilor noștri din domeniile literaturii, criticei, sociologiei, etc. și posed actualmente o modestă bibliotecă cu cărți cumpărate din bani câștigați cu mult amar și sudori, reținuți de la gura familiei mele.

„Am colaborat până astăzi la următoarele publicații:

„Luceafărul" (Timișoara), „Zorile Banatului" (Oravița), „Suflet Nou" (Comlosul Mare), „Cuvântul Satelor" (Lugoj), „Lumea și Țara" (Cluj), „Vestul" (Timișoara), „România Nouă" (Cluj), etc.

Am publicat piesa teatrală în trei acte *„Păcate"* în care am căutat să pun în scenă risipa fără margini ce se face de către noi, poporul bănățean, prin practicarea luxului nesocotit.

„In manuscris posed până în prezent următoarele lucrări: „Chipuri din Bănat", nuvele și schițe din viața țărănimei bănățene; „Spovedire", dialog comic; „Sbuciumări", articole de probleme țărănești și sociale, publicate prin diferite ziare și reviste; „Comuna Cârnecea" — o încercare de monografie.

„Aceasta e toată activitatea mea publicistică de până acum pe care o veți putea aprecia după manuscrisele și articolele alăturate".

Să examinăm acum opera prozatorului nostru. „Nuvelele" lui Petre Petrica nu sunt întotdeauna nuvele și asta nu spre desavantajul scriitorului. Petre Petrica începe prin a descrie un peisagiu din natură, prin a schița atmosfera unei șezători, ca să se lase apoi furat pe nesimțite de povestire, uitând de toate cărțile citite. Atunci Petre Petrica, țăranul cărturar, e unul dintre cei mulți și sfătoși care a luat parte la o șezătoare și povestește, povestește...

In „Chipuri din Bănat", senina provincie din Vestul Țării e prezentă cu trecutul ei, cu amintirea fi-ișpanilor de pe vremuri. (In slujba dreptății), cu dascălii îndrumători de popor de altădată (Dascălul Savin), cu superstițiile ce înfioară lumea șezătorilor (Pră la Sântoageri), cu luxul nesocotit (Ține, Doamne șetrele), cu șezătorile atât de bogate în povești și întâmplări.

O adevărată nuvelă din viața satului bănățean, cu personagii bine definite, cu un conflict reliefat isbutește să dea Petre Petrica numai în „Ține, Doamne șetrele".

Iată suibectul nuvelei:

Mitru Vucan din Văleni, om fără prea multă stare, are un viespe de nevastă: Eva. Ce-i trăznește nevestei prin cap într'o bună zi, să-și înțoleasă fata care abia are 13—14 ani și s'o prindă în joc. Dar Eva e pretențioasă pentru fiică-sa. Nu vrea o haină oarecare ci haina cea mai frumoasă, să n'o râdă „bogătanele" pe Anița.

Mitru se împotrivește. Un astfel de proect l-ar costa toți banii luați pe-o vacă crescută cu chin și vai, ba poate, ar trebui să-și vândă și purcelul. Atâta avea și el pe lângă casă. In cele din urmă gura Evei, mânia și plânsetele ei înving. Pentruca să aibă pace în casă, omul consimte să dea banii luați pe vacă pentru sdrențe.

La proxima horă, Anița se prinde în joc cu flăcăii, iar bietul Mitru stă pe gânduri, trist, știind că „hainele acele de cucoană" cumpărate dela șatra evreului nu sunt altceva decât vaca lui, Joiana lui, la care ținea ca la ochii din cap.

— Rău e când ai câte o femeie netrebnică, se gândea beitul om, în vreme ce hora își urmează cursul. Ea-ți risipește pe nimicuri mult-puținul agonisit cu trudă și sudori!

E o nuvelă specifică din viața satului bănățean, pe care Petre Petrica a dramatizat-o pe urmă sub titlul „Păcate", dându-i un sfârșit moralizator. Autorul pune în scenă cu mult realism ambițiile Evei, de a-și prinde fata la horă, deși e la vârstă fragedă, — obiceiu generalizat în Banat prin căsătoriile premature, — psihologia speculativă a evreului care-și dă seama de naivitatea bietei țărănci, și însfârșit lupta ce se petrece în sufletul bietului țăran, văzându-și amenințată pacea căminului și puțina lui agoniseală.

„Ține, Doamne șetrele" este o lucrare de care va trebui să se țină seama în judecarea producției literare a Banatului de după unire.

Iată o scenă care e în măsură să ilustreze intuiția psihologică a personagiilor pe care o are plugarul-condeier. După cearta cu Mitru, după ce reușește să-și convingă bărbatul, cu banii ce reprezintă costul vacii, Eva se duce la târg să cumpere mătasă pentru Anița:

. . . . . .

„In ziua următoare, dis de dimineață, prin mijlocul drumului mare dintre Văleni și târgușorul Cocoveni, desculță, în cămașă și cu un coș în cap, plin cu pui de găină, Eva, nevasta lui Mitru Vucan din Văleni, pășește grăbită, plină de praf și sudori, printre șirele de trăsuri încărcate cu de toate pentru târg, pipăindu-și cu mâna dreaptă din când în când sânul să vază de-i mai stau bănișorii de pe Joiana ori ba.

In târgul Cocoveni abia te mai poți mișca în vre-o parte. Lume multă mișună în toate părțile, întocmai ca într'un furnicar, iar zarva mare de voci omenești, de mugetul vitelor și uruitul trăsurilor, te asurzesc și-ți pare o frământare ca'n iad.

Ajunsă în acest viermăt de norod, femeea își face cu greu drum printre mulțime, până la piața paserilor de casă, târguește pui și apoi pornește cercetătoare prin târg să vază la care șatră găsește mai din belșug, ceeace dânsa dorește după pofta inimei.

Rătăcind astfel printre mulțime, se trezește în fața șetrei lui Leiba Goldștein dela Orăvicieni, una dintre cele mai mari și asortate șetre din întreg târgul. Jupânul văzând-o cum îi privește ca înmărmurită și cu ochii înholbați pânzeturile pestrițe din rafturi, o întreabă lingușitor:

— Noa! Nefasta ce pofțești?

— Domnule, ai mătasă d'a crudă? răspunde întrebător femeea.

(Urmare în pag. 4-a)

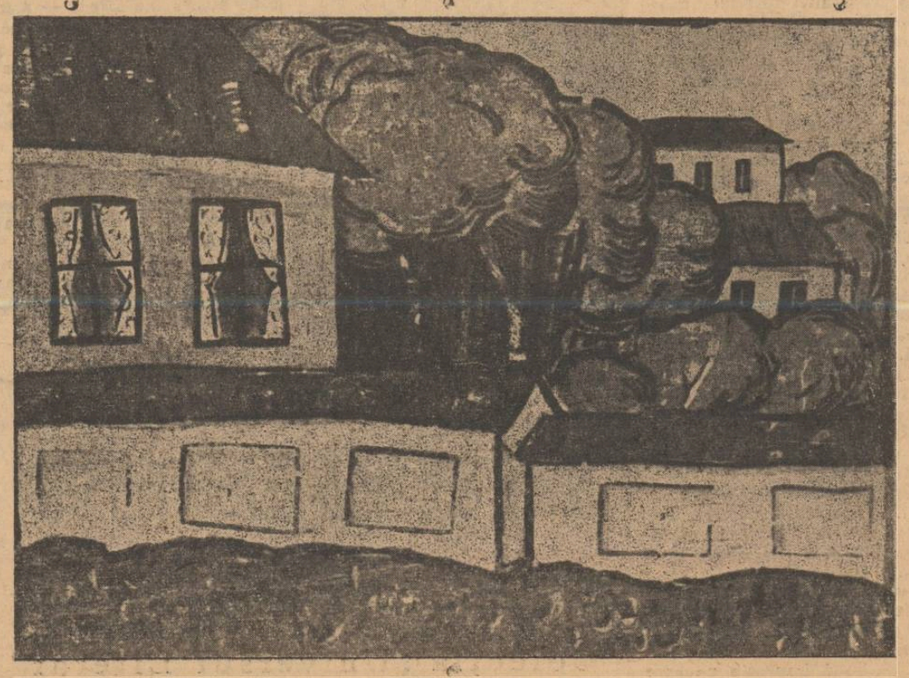

DOBRIAN — Peisaj (gravură în culeri)

Cronica DRAMATICA

TEATRUL „SAVOY": FESTIVALUL ECHIPELOR DE TEATRU ALE M. ST. MAJOR INTOARSE DE PE FRONT.
TEATRUL NAȚIONAL STUDIO: „TAINA NUNȚII", piesă în 4 acte de EDOUARD BOURDET.
TEATRUL MIC: „JOBENUL FERMECAT" piesă în 3 acte de BRUNO CORRA și GIUSEPPE ACHILLE.

In ziua de 21 Februarie a. c., la ora 11 dim., la Teatrul Savoy, grație concursului binevoitor al d-lui C. Tănase, directorul acelui teatru, a avut loc un festival artistic care a impresionat admirabil asistența.

In cadrul acestui spectacol și-au prezentat programul echipele de teatru ale Marelui Stat Major Secția Propagandă, recent întoarse de pe front, program care a fost cât se poate de variat și

C. TĂNASE

de atrăgător.

Spectacolul a avut două părți. In prima parte a fost „Corul Armatei", dirijat de Serg. T. R. Țiculescu Ioan, soliști fiind Caporal T. R. Enache Dumitru și Serg. T. R. Bucu Mircea.

Corul s'a prezentat bine pus la punct iar bucățile frumoase și frumos executate.

Deasemenea orchestra.

Au urmat: D-ra Any Balotescu „Rugăciune pentru România"; sold. Denix și Georgică, acrobați comici; după care d-l Oleg Danowschi și Nuți Pandeli au executat o polcă, în amuzante costume de „epocă", frumos stilizată, din punct de vedere coreografic.

Un capitol deosebit de distractiv al programului, l-au constituit scamatorii și jongleurii, în frunte cu d. Anghel Constantin, care, nelipsit dela toate reprezentațiile echipelor de teatru ale M. St. M. Secția Propagandă, date pe la spitalele de răniți din Capitală, a descreți deja nenumărate frunți îngândurate; deasemeni Cap. Drăgan Andrei sold. Rudi Franz și Cap. Fuior, care, cu toții, au adus câte ceva nou și amuzant.

D-l Sublt. Al. Ionescu Ghibericon, a spus, cu deosebitul d-sale humor, câteva snoave cazone, a urmat apoi un balet tirolez, executat frumos de dansatoarele acestor echipe în frunte cu Jana Doljan și soldații Constant și Ghoorghiță, balet și soliști care au fost de un antren minunat.

Numărul de acrobații ai soților Matilda Ciocan și Cap. Ciocan, intitulat „Japonezii", a plăcut deasemenea mult și a surprins prin execuția lui.

A urmat Fănică Luca, omul care, așa cum altădată Barbu Lăutarul îl minunase pe marele Liszt, a reușit să impresioneze nenumărații vizitatori veniți din toate colțurile lumii la expoziția de la New-York. Cei mai mulți dintre aceștia desigur că în fața statuilor zeului Pan, se vor fi gândit întotdeauna că naiul este un instrument muzical mitologic, legendar, la fel cum ar fi lira lui Orfeu: ori, iată că aveau ocazia să-l vadă în mâinile nu ale unui zeu ci ale unui om în carne și oase, într'ale lui Fănică Luca al nostru.

La sfârșitul părții întâia au putut fi admirate câteva frumoase jocuri naționale, executate deasemenea de către dansatoarele echipelor de teatru ale M. St. M. în frunte cu d-nele Farcașu, Tonciu, Balotescu și Duduța Săbăreanu, soliste, cum și d-nii Farcașiu, Milea și Vasile D. Nicolae.

Partea a doua a programului a început cu câteva cântece bine alese și bine executate de „Sextetul vocal" al Corului Armatei după care a urmat un vals dansat cu grație de d-na Ștefania și Gheorghe Farcașu și un cuplet spus cu humor de Sold. T. R. Colea Răutu.

Acrobații comici Frt. Milea și Sold. Ion Pandele, au fost deosebit de amuzanți și de simpatici deasemenea și sold. Stan Dumitru (Sambray) care a executat câteva parodii de dans (ajutat și de d-na Angela Săbăreanu).

A urmat „Scara morții", un număr cu totul interesant, prezentat de soții Margareta Tonciu și Cap. Tonciu. A fost un număr nu numai greu dar mai cu seamă, impresionant.

De altfel, publicul i-a răsplătit cât se poate de călduros, cu aplauze.

Cuplul Frt. Vasile Dimitriu și Sold. Nicolae Vasile în „Pat și Patachon" destul de reușit. S'a cântat după asta „A plecat la vânătoare Agarici" de către d-nele Veston Nicolescu și Viorica Sibianu cum și d-nii Colea Răutu, Cristian Vasile și Milea Anton, după care a urmat cupletul „Am dreptate" în care d-na Jana Doljan și-a pus verva d-sale caracteristică, antrenantă, copioasă.

Spectacolul s'a teminat ca într'un fel de apoteoză cu „Inimile noastre bat la fel" cântat de toate echipele, împreună cu toți soliștii, de orchestră și de Corul Armatei.

Direcția de scenă a avut-o serg. T. R. H. Nicolaide, direcția coreografică Oleg Danovschi, Contant și Farcașu, iar conducerea muzicală Anatol Albin.

După cum se poate ușor deduce, în totul a fost un spectacol cât se poate de amuzant și de interesant.

Această bună impresie pe care a lăsat-o tuturora ne-a făcut să ne gândim la toată această activitate pe care o desfășoară Marele Stat Major în materie de propagandă pentru ostași, activitate care este bine să fie semnalată, căci nu trebue uitat că este vorba de echipe care s'au întors de pe front, prin urmare nu avem de face numai cu foarte frumoasele obicinuite proecte, ci cu o acțiune efectivă, reală deja împlinită.

Puțini sunt acei care știu câte zeci și sute de mii de exemplare de ziare pe săptămână, a reușit să tipărească și să difuzeze ca presă militară, câte mii de fotografii de război au fost executate, fotografii pe care fiecare dintre noi, aproape fără să ne dăm seama, le-am avut în fiecare zi sub ochi, fie când cream un ziar, fie când treceam pe lângă vre-o vitrină a unor anumite magazine, fără a mai vorbi de toate cele publicate zilnic în aproape toate revistele străine; câte mii de metri de film s'au turnat pe front, servind la jurnalele cinematografice de război române și germane, câte acuarele, desene, picturi, etc. au realizat pictorii de război ai M. St. M., în fine câte „ore pentru ostași" s'au dat la radio, fără a mai vorbi de Corul Armatei și de echipele de teatru cari, cum am văzut mai sus, au activat atât la unitățile și spitalele din zona interioară, cât și pe front.

Iată o activitate în adevăr impresionantă și variată despre care nu se știe suficient și pe care, poate, și mai puțini sunt în stare s'o aprecieze.

Și se întâmplă câteodată ca oamenii simpli, tocmai ei, s'o înțeleagă mai bine.

Nu-i lipsit de interes să menționez un singur fapt: prin apropierea mea erau două femei mai în vârstă, femei, așa, mai necăjite, cari, venite și ele la acest spectacol se vedea că le plăcea și se minunau mereu de toate cele ce vedeau.

Ori, la un moment dat, numai ce le aud spunând: „și când te gândești maică, că toate astea li s'au arătat și lor! Cât trebuie să se fi bucurat săracii" !...

Da, acesta este adevărul!

Oricine poate să-și dea seama câtă dreptate aveau aceste biete bătrâne, care, simple și bune în sufletul lor, subliniau astfel toată valoarea și tot interesul acestor străduințe.

Iată pentruce M. St. M. și în special Secția Propagandă, pentru celace a făcut până acum pentru ostași și în general pentru propagandă, merită toate felicitările și recunoștința; și, cum oamenii cari pun suflet sunt destul de rari, rebue să adaog că pentru aceste realizări mai trebuesc felicitați deasemenea d-nii Colonel Adjutant M. Mihăilescu șeful acestei secții și Lt.-Col. G. Bănescu, sub șeful ei, cum și toți organizatorii și membrii acestor echipe care au dus voioșie, bună dispoziție și, de atâtea ori, alinare ori pe unde trec.

*

Teatrul „Studio" a prezentat piesa „Taina nunții." de Edouard Bourdet.

Piesa nu e nici bună, nici rea, este din familia aceia bine cunoscută a lucrărilor de teatru franceze în cari problemele dragostei și ale inimei sunt puse în tot felul, întoarse pe toate fețele, complicate anume de autor pentruca tot el să le rezolve, fără ca, totuși, vr'un interes artistic sau măcar teatral să o necesite.

Cât privește „Taina nunții" mai are și caracteristica de a-ți lăsa un fel de gust leșietic, cele patru acte fiind saturate de prezența aproape permanentă în scenă a unei paralitice care ea, înnoadă și desnoadă toate situațiile.

ELIZA PETRĂCHESCU

O piesă care nu are — decât cu mare bună-voință — nici un fior dramatic.

Deasemenea, ascultând-o, ai putea spune că s'a uitat adevărata rețetă de teatru și formula lui valabilă în tot timpul, aceia al unui conflict care să fie axul central al unei piese, de interesul rezolvării căruia să fie legată acțiunea.

Spectacolul dela „Studio" păcătuește și prin asta, iar finalul și desnodământul — prevăzut de trei sferturi din publicul din sală — banal până la plictiseală, se înnecă în discursivitatea, explicațiile, psihologismul eftin și comentariile total inutile ale unui dialog suplimentar.

De altfel nici d. Soare Z. Soare, care a avut direcția de scenă, n'a știut să dea cât de puțină căldură și culoare celor patru acte cari s'au perindat astfel nu mai știu câte ceasuri în fața spectatorilor.

Și nici actorii prea mult.

D-ra Eliza Petrăchescu — în rolul principal, al paraliticei — când îi destăinuește lui Pierre dragostea ei, îi spune „te iubesc" ca și cum ar spune „mi-i foame" sau „mi-i sete" sau „hai să mergem la un cinematograf", iar d. Critico, la rândul d-sale, primește o mărturisire atât de gravă ca și cum i s'ar anunța că s'a schimbat mersul trenur lor.

La fel când declară și el că o iubește pe Marianne.

MARIETTA SADOVA

Sunt lucruri pe cari nu le-a văzut d. Soare Z. Soare, care, ca regisor, trebuia să ne dăm primul spectator și, totodată, și cel mai minuțios. După cum deasemenea d-sa n'a făcut să reiasă toata gradația dramatică pe care o presupune scena — altfel esențială — a prezentării logodnicei în toaleta nupțială, gradație care culminează cu acel „destul!" care, altfel, lăsat să cadă așa, este complet distonant.

Deasemenea și în ce privește explicația din actul al treilea, între Pierre și Marianne: fără nici o căldură, parcă și-ar povesti impresii de călătorie.

Ori, într'o astfel de piesă, în care esențialul îl constituie aceste jocuri de nuanțe sufletești, lucrurile acestea trebuiau mult mai bine supravegheate, mult mai bine exprimate și — până la un punct — mult mai bine exploatate.

Trebuie să recunosc, totuși, că d. Critico, prin jocul d-sale de scena, ca și prin experiența d-sale teatrală, unite cu un fizic agreabil, este destul de indicat în special pentru piesele moderne.

D-ra Migry Avram Nicolau, nenaturală și exagerată în actul I-iu, în scenele în care încearcă să fie o fată vioaie, poate chiar svăpăiată, își recapătă oarecum siguranța începând cu actul al doilea, odată cu nota de seriozitate a sentimentului descoperit.

D. Moloc, destul de bine, mai bine ca în alte dăți, în orice caz.

Totuși, scena despărțirei dintre el și Marianne, care nu e rău jucată, ar fi putut să-i dea mai mar, satisfacții dacă și-ar fi adus aminte ca micșorarea debitului verbal până la inteligibil — deja d-sa nu prea își supraveghează dicțiunea — și până la exacțiile vocală nu sunt singura manieră, cred, de exteriorizare a sentimentelor.

Deși în roluri mai puțin importante, au fost bine dnele Lily Popovici, Marietta Sadova, Nelly Dordea și Kitty Gheorghiu-Mușatescu, cari au jucat cu multă naturalețe și dreptate păstrând tot timpul nota justă, cum și d-nul V. Lăzărescu, care a prezentat, poate puțin cam șarjat, totuși bine și cu destulă culoare, figura generalului bătrân, bucuros că, în fine, va avea o noră și moștenitori.

Deasemeni bine și d. I. Atanasiu.

In ce privește decorul d-lui Traian Cornescu — în general om de gust și de talent — a fost de data aceasta încărcat și, ceva mai rău, urât.

Deasemenea — deși nu prea e obiceiul — vom spune că și toaletele, cu excepție poate a celor purtate de d-na Kitty Gheorghiu-Mușatescu, au fost și ele în mare măsură lipsite de gust ceiace, iarăși, n'a fost de natură să impresioneze în bine.

In concluzie: nici inspirația de-a se alege „Taina nunții" nu cred că a fost fericită și nici spectacolul realizat cu această piesă nu a fost dintre cele mai satisfăcătoare.

*

La Teatrul Mic, „Jobenul fermecat".

Este vorba de o piesă destul de bună, simpatică, o piesă care are o idee teatrală amuzantă și un dialog condus cu destulă vioiciune.

Evident, sunt și situații trase de păr, coincidențe, nezolvări neașteptate, etc. dar nu-i mai puțin adevărat că piesa este — și poate tocmai deaceia — agreabilă. O piesă ușoară în orice caz!

D. Ion Iancovescu, despre care aproape am putea spune că a ajuns într'o oarecare măsură specialist în astfel de roluri, joacă și de data asta foarte bine, cu verva și antrenul d-sale bine cunoscute.

In rolul principal feminin, d-na Maria Magda.

Cum acest rol nu are nimic dificil în el, calitățile d-sale artistice și fizice au fost suficiente și se poate spune că așa cum a fost, a fost destul de bine.

De altfel trebue să recunoaștem că nu numai d-sale dar nici celorlalți interpreți nu li se cerea prea mult, pentrucă, în piese ca acestea, propriu zis nu-i decât un singur rol — în cazul de față cel al d-lui Iancovescu, după cum am văzut — toate celelalte servind mai mult ca un fel de decor personagiului central, roluri ca să zic așa „obligate", de susținere, de ansamblu, roluri necesare spre a se putea avea toată acea aparență de teatru, scene, dialog, etc.

De aceea, la astfel de spectacole nu-i surprinzător — și nici măcar nu se remarcă — că de exemplu d. X nu are talent, că d-l Y nu are dicțiune, că d-l Z nu are temperament teatral sau că altuia îi lipsește jocul de scenă.

Direcțiunea unor astfel de teatre, de aceea, are o sarcină relativ ușoară: să-și asigure o vedetă pentru afiș, iar pentru rest... Dumnezeu cu mila!

Tebue să recunosc însă, că nu acesta este cazul dela Teatrul Mic și că, în realitate, în echipa lui sunt și actori buni.

Nu-i mai puțin adevărat, însă că pentru piese ca „Jobenul fermecat" putea să fie și altfel.

Și fiindcă nu acesta este cazul Teatrului Mic, trebuie să menționez că din distribuție s'au remarcat totuși d-na Marieta Rareș, al cărei joc de scenă inteligent l-am subliniat și în alte ocazii, cum și d-nii Niculescu Cadet, George Voinescu și Mircea Constantinescu.

Restul distribuției: d-nele Evantia Peretz, Jeny Ioaniu și Tamara Vasilache cum și d-nii C. Irod, Petre Asan, T. Păunescu și Ion Talianu cari, în măsura rolurilor ce li s'a încredințat, au contribuit onorabil la reușita acestui spectacol.

Direcția de scenă a avut-o d. Iancovescu și — ca tot ce face d-sa — inteligentă.

Decorul D-nei Cella Voinescu, foarte potrivit, foarte plăcut și, din multe puncte de vedere, chiar ingenios — în special dacă se ține seama de exiguitatea scenei „Teatrului Mic" și de soluția găsită.

ALEXANDRU DRĂGHICI

ECOURI TEATRALE

CUMINȚENIE

Recunoaștem că ambiția cu care autorul lucrării dramatice: „Călătoria în întuneric" înțelege să rămână ascuns sub numele de Nicolae Bucur, chiar când puzderia de gazete teatrale îi dă ghes cu stăruitoarele bănueli să iasă la iveală, este cumințenia unui om care are o socoteală.

Și socoteala la om — așa cum a spus și omul tuturor socotelilor, Fouché — este ca și... capul pe umăr: dacă îl ai, mai decât să știi ce să faci cu el...

S'ar părea că cu toată negrăita lui socoteală, „Nicolae Bucur" s'a pus — totuși — de pe acum de acord cu spectatorii. Astfel că taina adevăratului nume — și cine știe?... poate și altceva — va avea meritul unei ascunzători de calitate...

In „avant premiera" de Duminică dimineața, mi-a stăpânit această impresie actul întâi din „Călătoria în întuneric" în care didacticismul ca și abundența de

prea căutate și alese fraze, fac să dea liber curs unui haz constrâns de solemnă acțiune, tocmai la porția celor mai emotive scene.

Ori poate spectatorii dela „avant premieră" sunt de altă calitate!...

S'ar putea!...

REGISORII...

Acești meșteșugari ai teatrului — deopotrivă de merituoși, și poate chiar mai mult decât autorii — își au ingrata lor soartă de-a fi neștiuți și nevăzuți de public, întocmai ca sufleurii...

Doar printre culise le e rostul și tot cam pe-acolo și succesul străduințelor, fiindcă lumea, din moment ce-l vede și-l aplaudă pe Vraca sau pe Buzeasca, ce-i mai trebue să știe și de regisor Treaba lui!...

Iată, însă, că o fericită idee pornită dela cei — sau cel — cari au organizat spectacolele de Duminica dimineața, așa numite „Inainte de premieră", a făcut

ca regisorul să iasă — însfârșit — din ascunzătoarea lui și să apară la rampă, chipurile, ca să fie văzut și cunoscut de public.

Așa doar a știut lumea teatrelor cum arată Soare, ce fel e Sahighian și cum este Bumoești. Altfel, trecea pe lângă ei, și-ar fi crezut că sunt contabili sau șefi de gară în permisie.

Numai că s'a mers până acolo încât regisorii au apărut — uneori — în chip de conferențiari.

L-am ascultat, Duminică, pe maestrul Șahu și mi-a fost greu să-i pot găsi o idee în tot ce-a cetit.

Netezindu-și gândurile doar printr'o formă îngrijită, maestrul Șahu n'a isbutit să spună ce vrea.

Ba, dacă n'aș părea cam rău, am avut impresia că... sărea paginile.

Nu era mai bine dacă se continua tot cu forma aceea mai sigură și — mai ales — mai interesantă a interview-ului...

In chipul acesta Ion Manu era inegalabil...

PROVINCIA...

Se cuvine să stabilim o egală atenție față de scenele oficiale din provincie — precum față de prima scenă — unde munca și grija fiecărui director însemnează rosturi vrednice, făcute să capete un și mai deosebit merit, cu atât mai mult cu cât netăgăduitele lor înfăptuiri au fost obținute cu mijloace reduse și tocmai acolo unde publicul a stăruit până mai de curând într'o ciudată rezervă.

Inrudirea temeinică a publicului cu teatrul, pe care d-nii: N. Kirițescu la Timișoara, Ștefan Bofoiu la Craiova și D. Iov la Iași. au reușit s'o facă, dă prilejul sublinierii noastre cu toată sincera bucurie.

Informația pe care o avem că în curând, cunoscutul director de scenă german, d. Paul Mundorf va monta la Craiova piesa lui Schiller, „Maria Stuart", justifică suficient dorința stabilirii unei egale atenții ce se cuvine și față de scenele oficiale din provincie.

AFIȘ

După **„Călătoria în întuneric"** care s'a stabilit să fie jucată pe prima scenă oficială și nu pe anexă, cum se orânduise, va fi pe afiș piesa lui Ed. Rostand: **„Prințesa îndepărtată"** cu G. Vraca și Marietta Anca, în rolurile principale.

La „Studio" d. Camil Petrescu, autorul „Sufletelor tari" va regisa spectacolul **„Mioara"**, piesa d-sale care odată a cunoscut un adevărat eșec, pus până la urmă în cârca directorului de scenă de pe atunci.

Acum „găteala" pe care d-o pregătește însuși autorul va reuși să-i împlinească isbânda?!...

La teatrul „Comoedia" triumful lui „Bobiță" s'a desumflat. Timică, înțelegător, nu mai pleacă în turneu cu acest eftin spectacol. Bravo, maestre Timică!...

Birlic își va continua „osteneala" cu o altă farsă, intitulată **„Se caută o pereche"**.

La **„Teatrul Sărindar"** piesa care va urma afișul, după **„Puștamaua"** — repede epuizată — este **„Sextet"**, cu perechile de actori tineri Nora - Mircea și Nineta - Beligan. Așa că tot pe aceeași linie de ușoară concurență cu Birlic.

La **„Municipal"** meritul unei alegeri cu „Valea Albă" a d-lui L. Dauș, stăpânește curiositatea interpretării.

I. M. LEHLIU

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: *„Contract cu diavolul"* și *Jurnal nou de război.*

REGAL: *„Seducătorul"* și *Jurnal de război.*

ELISEE: *„Clipe de răcire"*, *trupă* și *Jurnal 54.*

VICTORIA: *„Regina de Navarra"* și *Jurnal.*

VOLTA-BUZEȘTI: *„Alarma"*, *Jurnal* și *trupă.*

ROMA: *„Absențe nemotivate"* și *Jurnal de război nr. 54.*

CARMEN-SYLVA: *„Decădere"*, *Jurnal de război* și *trupa de reviste.*

Cronica muzicală

SAȘA POPOV LA „FILARMONICA"

Energia dirijorală constructivă și dinamismul muzical de vie înrâurire ale maestrului Sacha Popov, figură de seamă a vieții muzicale bulgare și forță de realizare mulțumită căreia vrednicul popor vecin are astăzi o mare orchestră simfonică de excepțională organizare și activitate, s'au întâlnit din nou cu „Filarmonica" noastră, într'un concert de mare ecou și caldă primire.

Imboldului ager și viguros al dirijorului, „Filarmonica" i-a răspuns cu promptitudine și accent, dând întregului concert o particulară intensitate de afirmare.

Toccata și fuga în do major de Bach a fost un impetuos exemplu.

Dar, între simfonia VIII-a de Beethoven și această meșteșugită transcripție, o noutate simfonică a stăpânit în special atențiunea generală, câștigându-și un succes subliniat de întreaga mulțime printr'o vie manifestație. A fost suita de dansuri românești pe care compozitorul bulgar Pancio Vladigherov a dedicat-o „Filarmonicei" și maestrului George Georgescu, creând astfel o nouă apropiere între arta muzicală a celor două popoare.

Dansurile d-lui Vladigherov sunt compuse și simfonizate cu o vervă și un pitoresc sclipitoare.

Iscusitul muzician a știut să prindă nu numai trăsături caracteristice ale folclorului nostru și freamăt de motive și ritmuri românești, dar adesea și svon din acea voie bună, din acea nostalgie specifică prin care cântă dorul, frământându-le uneori ca prinse în frenezia unui taraf uriaș.

In acelaș concert, d-na Vera Popov a desvăluit delicate posibilități de interpretare pianistică într'o execuțiune a **concertului în re minor pentru** pian și orchestră de Mozart.

Linia netedă și claritatea de înțelegere în care a fost parcurs concertul, cât și întrezăririle de relief concertant din cursul cadențelor de Reinecke, vor putea să se exprime desigur mai variat și mai liber într'un recital pe care vom avea, sperăm, prilejul să-l ascultăm cât de curând.

Orchestra A. C. T. In fața unui public îmbucurător de dens, noul concert al tinerei orchestre simfonice A. C. T. s'a bucurat de un îndemn dirijoral de mare susținere, mulțumită venirei la pupitru a unuia din cei mai temeinici dirijori români, a autenticului muzician Ionel Perlea. Execuțiuni îngrijite, pline de sârg și atențiune și program interesant, au asigurat concertului o reușită prezentare, la care au luat parte și doi soliști: pianiștii Miron Șoarec și Virgil Gheorghiu, în execuțiunea concertului la două piane de Bach.

Rezonanța remarcabilă a tonului pianistic a d-lui Șoarec, muzicalitatea d-sale mărturisită și în ținută stilistică, și în expresie, au găsit răspuns pătruns de ales simț artistic în jocul d-lui Virgil Gheorghiu, amândoi interpreții obținând repetate aplauze.

ROMEO ALEXANDRESCU

ECRAN

TRIANON: „FRA DIAVOLO"

Am exagera spunând că în mod strălucit, ținând seama că latura comică ce constitue hazul spectacolului este întru totul neglijată.

Esențialul este că filmul place, deși nu iese din tiparul obișnuitelor filme de aventuri.

Rolul acestui „brigand dar și patriot", „hoț dar și om de onoare" — cum scrie'n programul cinematografului Trianon, este interpretat cu vioiciune de Enzo Fiermonte. (In unele scene însă prea gen de Făt-Frumos pentru un temut brigand).

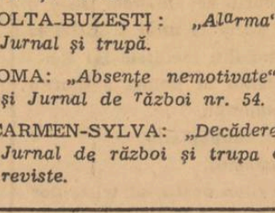

Laura Nucci și Elso de Giorgi sunt cele două vedete feminine, fiecare cu misiunea ei în viața acestui erou legendar italian.

SCALA: „CONTRACT CU DIAVOLUL"

„Contract cu Diavolul" mărește popularitatea lui Amedeo Nazzari și prevestește un succes necontestat cinematografiei italiene.

Traiând într'o factură originală o parte din viața pictorului Michel Angelo Merisi — titul celebrului creator.

Care dacă nu a avut aceiași glorie ca nemuritorul sculptor s'a revanșat printr'o biografie cu totul ieșită din comun.

Amedeo Nazzari, excelent în rolul său, (în unele scene repetând însă interpretarea din Ospățul Nebunilor).

Mult schimbată în bine Clara Calamai, careia îi sunt în avantaj filmele de epocă al căror monopol îl deține actualmente cinematografia italiană cu necontestat succes.

A. Nic.

EXPOZIȚIA DE PICTURĂ DIN SALA PROMETEU

In sala Prometeu, din str. Brezoianu 19, expun Ion Vlasiu, Elena Vavilyna și Aurel Cojan.

Colecție: Luchian, Petrașcu, Junger, Grob, Matuschek, etc.

La 15 Martie, se deschide expoziția Grupului Grafic.

A apărut:
GREUL PĂMÂNTULUI
poeme
de ION FRUNZETTI
Colecția „Universul Literar"

„Muzica sferelor"
— sonete —
de
Ștefan Baciu
apare zilele acestea în editura „Prometeu"

NOTE ROMÂNEŞTI

„CU ACEST NUMĂR „VREMEA"

a împlinit 15 ani de apariţie" anunţa, în ziua de 28 Februarie crt., săptămânalul pe care, mai ales „noi provincialii", îl aşteptam cu înfrigurarea şi orgoliul justificate prin însuşi faptul de a putea ceti revista de slovă şi atitudine tinerească cel mai bine scrisă. Anunţul acesta aniversar sună asemeni celebrului „veni, vidi, vici". Intr'adevăr, VREMEA *a venit* într'o epocă în care apele începură să se tulbure, *a văzut* căile pe cari urma să se îndrumeze destinul nostru spiritual şi etnic şi *a învins*, adversităţile inerente desorientărilor epocii. In plus, toate acestea s'au petrecut cu o eleganţă totdeauna la unison cu ţinuta foarte elevată a condeelor colaboratoare. Dacă nu ne e dat să facem bilanţul prodigioasei activităţi a revistei dirijate de Vladimir Donescu, două lucruri se cer, totuşi, relevate şi recomandate în semn de deosebită omagiere pentru săptămânalul intrat în cel de al patrulea lustru al viguroasei sale apariţii. E, mai întâi, prezenţa la pupitru a unui excelent dirijor spiritual care, nu ne îndoim, trebuie să fie dotat cu speciale şi foarte valoroase calităţi dacă, timp de cincisprezece ani, s'ăpânind şi direcţionându-l, a putut scoate maximul de aleasă contribuţie personală din partea unui grup scriitoricesc, — şi, în rândul al doilea e înţelegerea, de tot importantă, pe care VREMEA a manifestat şi afirmat-o faţă de totul ce, în cei cincisprezece ani ai ei, i-a bătut la uşă ca talent sau problemă nouă. Când te gândeşti că majoritatea revistelor noastre îmbătrâneşc cu mult prea timpuriu şi când ai în vedere că foarte multe dintre ele nu izbutesc să atingă nici măcar obiectivele justificate ale apariţiei, exemplul VREMII îţi impune. Din partea noastră îi urăm o apariţie cât mai îndelungată şi la fel de spornică.

INTERVIEW-ul ACORDAT

de d. Camil Petrescu d-lui V. Netea şi răspunsul d-lui Dan Petraşincu au dus la un „caz". Precum era de aşteptat, aprecierile aruncate cam din fuga condeiului în respectivul articol al d-lui Petraşincu au provocat corespunzătoare replici. Au răspuns, până acuma, d-nii Geo Dumitrescu şi Mihai Niculescu şi suntem informaţi că vor urma şi alte nedumeriri, precizări şi marginalii. Chestiunea merită, într'adevăr, toată atenţia, căci e necesar, şi nu numai fiindcă este vorba de un Camil Petrescu, — d-sa nu are nevoie de apărători, — ca din arena discuţiilor noastre să dispară insinuările. Credem că ieşirea la care ne referim se datorează unei prea puţin reflectate luări de atitudine. In afară de acestea nu ai nici un drept să dai verdicte cât timp te iai, — precum se pare şi se afirmă, — după ceeace crede, dară nu îndrăzneşte să pună pe hârtie, o terţă persoană interesată. Să aşteptăm însă răspunsurile. Numai aşa vom ajunge la răspunderi.

„DINCOLO DE

scandalurile literare..." se numeşte actualul şi interesantul, — prin reticenţele incluse, — foileton semnat de subtila Doina Peteanu în ziarul „Viaţa" din 5 Martie 1943. Reţinem această aserţiune: „Un poet poate spune Eu şi Europa, poate spune Eu şi statuia mea, dar nu poate spne eu şi veşnicia mea decât în mod hotărît şi definitiv au-o-ironic".

Şi totuşi, fiecare dintre noi vrii, dela protozoar la geniu, ne inserăm în veşnice: suntem eterni în măsura în care suntem vii şi creatori de faptă vie. „Europa" şi „statuia" depăşesc, în timp, durata poate prea scurtă a „eu". Este însă mult mai mult orgoliu în „Eu şi Europa" şi în „Eu şi statuia mea" decât în „eu şi veşnicia MEA (!)" — fiindcă „Europa" şi „statuia" sunt patente pretenţii, pe când „veşnicia mea" o realitate.

NI SE ADUCE LA CUNOŞTINŢĂ

că un supliment literar din nordul ţării ar manifesta, dela un timp, o de tot nedreaptă nervozitate faţă de notele noastre din această rubrică. Nu am putut constata în ce anume rezidă această nervozitate. Din simplul motiv că acel supliment nu ni se mai trimite de mai bine de trei luni. Dacă e adevărat ceeace ni s'a comunicat, mărturisim că nu putem da nici un fel de satisfacţie oamenilor ce scriu împotriva cuiva dacă iau, în prealabil, toate măsuri e pentru ca scrisul lor să nu cadă în mâna celui vizat.

„DAR PENTRU DESTINUL

unei concepţii noi, nimic mai primejdios decât faza ieşirii din anonimatul în care a trebuit s'o făurească: începe răstălmăcirile.

Acestea vin din două direcţii. In primul rând sunt depăşiţii — bătrâni sau tineri.

Aceştia, încleştându-se în vechile formule, vor căuta să împuţineze atitudinea purceasă din cu totul alte imperative decât cele în care au fost crescuţi. De altă parte, vor intra în arenă unii noi veniţi mânaţi de iluzia că universul începe dela ultima indicaţie a minutarului. De când lumea, se perindează mereu sub alte forme atitudini de acestea..." Am transcris aceste prea adevărate cuvinte ale d-lui profesor D. Caracostea, *din „Prefaţa la Critice Literare" (vol. I, de sub tipar) publicată, sub titlul de* Creativitate şi creaţie *în numărul pe Martie al Revistei Fundaţiilor Regale. De „Creativitate şi creaţie" ne vom mai ocupa.*

IN NUMARUL EI

pe Martie crt. REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE vine, în afară de contribuţiile d-lui profesor D. Caracostea, — Prefaţa de mai sus şi „O frescă folclor că (III)" — cu următoarele colaborări: Alfred Schiaffini (Latinitatea şi italienitatea în Europa sudestică), Traian Chelariu (Necunoscute-mi sunteţi şi pururi...), C. Săndulescu (Nietzsche păgânul), Donar Munteanu (Bisericuţa neamului), Santiago Monterro Diaz (Despre Traian — trad. din spaniolă de Al. Popescu-Telega), Ladmiss Andreescu (Şoarecele), Ion Molea (Descântec de ursite), Wolf von Aichelburg (Despre nuvela germană contemporană), Alexandru Ciorănescu (Răzbunarea Cidului), George Acsinteanu (Stăpânul Bărăganului), Ion Conea (Scurtă Mărturisire a Românei), Constantin Stelian (Versuri); Ariadna Camariano (Motivul „Intoarcerea soţului înstrăinat" în poezia neogreacă şi română); Octav Şuluţiu (Pe margini de cărţi); Lucian Voiculescu (Un mare artist: George Coşbuc), Costin I. Murgescu (Ce vrea să fie „Tineretul Franţei") — şi Vladimir Dogaru (Plecarea cea mare). Notele sunt semnate de I. Şg., V. Mihordea, Sebastian Popovici, Marcella Coandă, Nicolae Predescu, P. N., Dr. State Drăgănescu şi Caius Jiga.

Vom reveni.

DIN MIRCEA DEMETRIAD

(1861—1914) care scrisese şi publicase peste o mie cinci sute de poezii „pe care le-am găsit, citit şi numărat noi, şi pe care el le-a risipit cu o generozitate totdeauna de precursor, în toate revistele de avantgardă a vremii", d. N. Davidescu alege patruzeci şi trei. Ce trecătoare sunt petalele tale nemuritoare grădină a versului! — Antologia critică din poezia noastră parnasiană pe care a publicat-o d. N. Davidescu la Editura Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă e însă o carte interesantă şi instructivă. Până a fi discutată de cronicarul nostru literar, o semnalăm tuturor celor ce iubesc, măcar din când în când, întoarcerile la scriitorii uitaţi.

SALUTĂM

cu satisfacţia cea mai vie venirea d-lui TRAIAN LALESCU la conducerea săptămânalului DUMINICA primenit, de altfel, cu o echipă încercată şi destoinică de colaboratori. Traian Lalescu, poetul pe care l-am apreciat întotdeauna şi cronicarul dramatic cu veche experienţă în raport cu vârsta d-sale, s'a dovedit a fi şi un foarte bun cunoscător de oameni când a procedat la alegerea noului grup de condeeri pentru grădina DUMINICII. Nu ne îndoim că noua orientare şi structurare redacţională a săptămânalului îi va asigura definitiv locul de cinste pe care-l merită în rândul periodicelor noastre hebdomadare.

ORIENTĂRILE

au apărut în număr dublu, pe Februarie şi Martie. Amânând pentru data viitoare obicinuita insistare asupra interesantelor şi documentatelor articole din acest din urmă caiet al *Orientărilor*, reţinem, de astădată, numai sumarul revistei şi faptul că în comitetu-i de redacţie au intrat nume noi. Sumarul este acesta: Gheorghe Selten (*Omul în faţa justiţiei*), Stroe Botez (*Originile interdependenţei moderne economico-politice*), Dan Cotaru (*Arhitectura şi moda*), Radu Oroveanu (*Războiul nervilor*), Eugen Trancu-Iaşi (*Dreptul în căutarea dreptăţii*), Victor Popescu (*Omul şi destinul său, II*), Mihai Niculescu (*Jean Giraudoux despre „naţiunea generală" şi „naţiunea politică" franceză*); Barbu Niculescu (*Cronica economică*), Victor Bădescu (*Omul: mozaic de aspecte psihologice*), D. C. (*Concursurile publice în cadrul programelor de construcţii*), M. Nic. („*Adevăruri ţărăneşti*"), Şt. C. „*Pilot de război*"), G. S. (*Omul de creaţie şi Insemnări juridice*) şi Eugen Trancu-Iaşi (*„Le cas Debussy", Opera Română, Concertele simfonice*).

In noul comitet de redacţie figurează d-nii: Stroe Botez, Ing. Paul Bunescu, Traian Chelariu, Arh. Dan Cotaru, Mircea Coandă, Paul Lahovary, Paul Miracovici, Barbu Niculescu, Mihai Niculescu, Ing. Radu Oroveanu, Victor Popescu, Dr. Mircea Răducanu, Av. Gh. Selten şi Eugen Trancu-Iaşi.

VALENTIN JELERU

NOTE germane.

CINE MAI CREDE

în cele scrise? Cine mai renaşte printr'o carte sfântă? Poate, în cazuri rare, un om foarte tânăr sau poate bătrân; cei mai mulţi se tem de spiritul liberator; numai de cărţi vrăjitoreşti ne este, tutorora, dar pe ascuns, mai ales în vremuri în cari câmpul întunecat din mijlocul sufletului nostru ne ameninţă mai cu putere ca oricând. (Pag. 136).

VINOVAŢIE,

tu mare şi întunecată tovarăşă a omului, cunoscută mie din copilărie, nici de astădată nu te voiu renega. Cine vrea să te ocolească pe linia fină pe care se ciocnesc două legi, pe acela îl ajungi, totuşi, într'o zi şi, de cele mai multe ori, în chip înspăimântător. Plăcuţi sunt anii uniştiţi în cari ni se pare ca ne-ai uitat; dară la iluminare nouă şi la nouă demnitate ajungem, noi cei legaţi de pământi, numai prin nesfârşita grijă pe care tu ne-o coboari în piept. (pag. 72).

ACEST IMPULS DISTRUGĂTOR

de a fi tu totul şi unic, de a raporta toate la tine însuţi, acest întreg sens prin care toată bunăvoinţa unui om iubitor devine fără valoare de îndată ce trebue să o împărţim cu o a treia persoană, această duşmănie împotriva tuturor sferelor ce nu se lasă modelate de noi, ce-ţi dovedesc ele? Desigur numai propria ta greutate, rămânerea, grea ca de plumb, în urma pluteriului cor al fiinţelor. (pag. 133).

ASCULTAŢI LAUNTRUL

propriei voastre inimi şi auziţi tălăzuind, cu sunete, clare şi întunecate duhul lumii pe eternul aliat al morţii pe care-l preamăresc cantecele voastre. Mai degrabă ori mai târziu însă vi se desluşeşte un glas propriu; cine-l aude, va afla ce vrea pământul dela el. Din când în când unul, însă rar, va fi vultur şi se va desprinde pentru totdeauna de coboritele întinderi ale brazdei; un astfel de om nu are nevoie de nicio îndrumare. Ceilalţi însă trebuie să aibe o poruncă tăcută şi confidenţială dela strămoşi spre o putea trăi. Orice asalt, oricât de proaspăt al tinereţului s'ar isprăvi în gol dacă ar trece pe lângă visul celor morţi. Unde este vorba să rejei firele ce au căzut din mâna părinţilor obosiţi, unde este vorba de strădanii îndelungi, unde muncile de fiecare zi rotesc în jurul unui lucru solid întemeiat, unde e ameninţată valoarea legilor originare, acolo e loc destul pentru datorie şi participare, acolo îţi este deschis, fiecăruia, drumul cel mai personal înspre nesfârşirile vieţii. Fiecare să-şi pastreze în adâncul sufletului o chilie sever îngrădită cu tăcere! Acolo să crească, din suferinţe şi fericire acele cugete cari sunt sarea hrănitoare a viitorului, chiar dacă niciodată nu vor fi puse pe hârtie! Deocamdată, copii, ţineţi-vă cu încredere în asociaţiile voastre şi puneţi-vă greutaţi în cale! Pentru cei ce are randare, anii rodesc cu credinţă tăcută şi, din visul multor suflete, patrunde sunet şi culoare străluciră în obşte. Fără s'o ştiţi veţi avea prieteni în toate zonele şi veţi primi, întrun ceas al lumii, fără sfârşire ceeace este al vostru. Caci tinereţul simplu intru spirit al tuturor popoarelor va combate, oricât, numai un singur duşman, pe bătrânul demon al greutaţii, pe acela care te statueşte să mimi. Ferice de cel ce învinge într'o astfel de lupta, apusul şi răsaritul, sudul şi nordul îi sunt deschise la minte pedessupra tuturor frumuseţilor.

Pentru voi însă va fi atunci spre bucurie să murim în patrie şi să fim înmormântaţi de voi. (pg. 182).

PASAGIILE DE MAI SUS

sunt luate şi traduse din *Geheimnisse des reifen Lebens — Aus den Aufzeichnungen Angermanns*, cartea lui *Hans Carossa*. Este una din cărţile cele mai frumoase alle literaturii germane contimporane. Traducerea am putea-o pune la dispoziţia oricărui editor. Numai că o astfel de carte, fiind lumină pură, nu ar putea constitui ceeace vor editorii, adică un succes de librărie. Intrebăm, totuş.: Cine are eleganţa unui risc din toate punctele de vedere cinstitor? Cartea, apărută în *Insel-Verlag* din Lipsca (1936), are 237 de pagini şi ar găsi, cel mult, o mie de cetitori.

TRAIAN CHELARIU

CONSTELAŢII

INEL DE LOGODNA

Inel de logodnă, ramură cu dor
Prinsă în ciorchinul dragostei cuminte,
Viersul încântării, tors ca un fuior
Cine ţi-l alege din litanii sfinte ?...

Stea rotundă, mică, pe altar de deget;
Literă de soare în pravila vieţii,
Liniştea-ţi din zâmbet, somnul dimineţii
Ca s'o fur în prasnic pentruce să preget ?...

Flacără de pară, semn dospit în leat
Şi crescut în vinul vechiului totem,
Vraja de mister cine ţi-a legat
Ca s'o toarne'n ghinde cu blestem ?...

Chilim de petreceri, za pentru destin
Infrăţit cu mersul ciutelor pe creste,
Betelia de-aur peste visul lin
Cine va s'o rupă, făr' să prinzi de veste ?...

Inel de logodnă, creangă de narcis
Punte peste ape ca o vorbă sfântă
Sărbătoarea nunţii în adânc abis,
Ramură cu dor, cine o vrea frântă ?...

DIN FAETON DE SEPALE

Logodna fi-va botezul apelor neîncepute.
Pândarii lângă stele ascunşi în blăni miţoase
Cu fluere'n chimiruri, ghirlânzi în cuşmi cusute
Primi-vor logodnaşii în săli de cer, pompoase.

Cătini înfipte'n prapurii stufoasei, recei seri
Mireasmă ca un mirt adie pe poteci.
Privighetori gingaşe cu flaute în meri
In haturi rapsodie împart pe unde treci.

In mirul reavenei lumini
Scurt, botul umed îl moale căprioare
Şi'n sânge jocul florilor de crini
Le strigă fuga spre apus de soare.

E gorie'n livada cu stele răsgătite.
Odorul scump: inelul de logodnă...
Tipsia ce pe-o frunză mierluţe spovedite
O duc în ciocul mic cât o peniţă rondă.

Logodnicu'n fireturi, logodnica în fote
Din faeton de sepale şi amirosuri crude
Scoboară ca o briză, împovăraţi cu dote
Spre mânăstirea tainei, cu zâmbetele nude.

RUGA CALUGARULUI

Doamne, din azima iubirii, cu mâna Ta cea dreaptă,
Din mustul împăcării, cules din flori de cer
Sloboade o făramă spre gurile ce-aşteaptă
Să soarbă harul Tău, puternice vier.

Nefiinţa fiinţei Tale adun-o din icoane;
Din cartea pusă'n faţă-mi, citeşte slovă veche,
Inelul ist sfinţeşte-l cu duhul din isoane
Şi logodeşte, Doamne, pe robii Tăi pereche.

DESTIN

Doamne, am păstorit hulubii şi privighetorile primăvara
Şi-am descântat în strigăte dragostea peste măgurile [serii;
Cu degetele caişilor am acordat apelor vioara
Pentru logodna viselor cu luminătorii.

Pe filele cărţilor am desenat semne, ucenic flămând;
Am adulmecat livezile cerului ca puiul de căprioară
Şi-am vândut smaragde, mărghidan umblând
Prin case cu lumină şi pe drumuri de ceară.

Astăzi, peste umedul piept batistele toamnei
Flutură ca o pelerină de şcoală normală...
Iar mâine, cuminte, în mâinile reci ale doamnei
Voiu da manuscrisul cu fila cea pală...

CONST. ENE

Achtirskaya-Caucaz, Octombrie 1942.

Cronica plastică

Plasticitatea dansului şi nouile expoziţii

Am relevat în numărul trecut, legăturile dintre plastică şi dans. Pătrunşi de cele ce spuneam, continuăm, cu ocazia recitalului recent al Floriei Capsali, să atragem atenţia asupra foloaselor ce le-ar putea trage pictorii şi pictoriţele lăsându-se inspiraţi de minunatele arabescuri scrijate de cei doi dansatori FLORIA CAPSALI şi partenerul său graţiosul şi sveltul MITIŢĂ MUMITRESCU.

Coloritul costumelor pe fundalul perdelelor sobre îşi desena volutele mai luminos decât pensula înmuiată în pasta ulemului, închipuind figuri şi atitudini *de cel mai pur efect plastic.*

Infăţişarea acestui dansator de înaltă clasă care este MITIŢA DUMITRESCU, proporţionat admirabil pentru dans, cu acel cap mic în vârful trupului unduios, bine legat, fără pic de grăsime, este unul din trupurile cele mai adecvate dansului, din câte am văzut. Nu bănueşti posibilităţile acestui trup, al întregului fizic în viaţa obişnuită, dansul însă, îl dăltueşte în fiecare pas, dând gesturilor celor mai neînsemnate un stil şi o linie perfect adecvate scenei. Silueta dansului spaniol de *Granados* în negru şi argint, a fost absolut „fermecătoare"; amintind pe celebrul VINCENTE ESCUDERO, MITIŢA DUMITRESCU cu mijloace extraordinar de puţine — exact ca şi în pictură — a reuşit să ne dea o senzaţie vizuală de neuitat. Câteva mâini ridicate în sus, câteva bătăi din tocuri, unite cu mici paşi repezi în zgomotul sec al castanietelor, închipuite din degete, au fost destul să ne redea clocotitorul foc al Spaniei. Al acelui foc, al acelei patimi întotdeauna *stăpânită*, întotdeauna ţinută sub obroc. Aşa cum — o putem spune — îi este dat şi picturei să o înfăptuiască.

Floria Capsali este într'adevăr, o admirabilă animatoare, flacără şerpuind cu o vioiciune neîntrecută, în fiecare dans creiat de ea chiar atunci când, ca în „vazul etrusc", închipue staticul mai de grabă, decât dinamicul. Are o mimică, o expresivitate a fiecărui gest, reliefând linia onduloasă a braţelor, a picioarelor iuţi, cu o putere nebănuită. O simţi prinsă în mrejele jocului, în euforia dansului cu o beţie — mi-aş îngădui să spun — întreagă. Este subjugată de ritm, schiţând cu membrele sale pe ecranul fondului ca pe o pânză de pictură, nenumărate întretăieri de linii şi forme plastice.

Am admirat, bucurându-ne, frumoasele costume ce întovărăşeau dansurile şi am resimţit şi o vie satisfacţie văzând că începe şi se admite şi *la noi*, contribuţia artiştilor plastici — ca în strelnătate — la alcătuirea costumelor şi, supremă onoare!... li se tipăreşte şi numele pe program, permiţându-ne să notăm acel al lui NUNI DONA şi a lui TRIXIE CHECHAIS, puţin cunoscuţi dar talentaţi pictori din generaţia nouă.

Ne pare nespus de bine că d-na CAPSALI s'a adresat tocmai acestor tineri şi altora al căror nume ne scapă acum, pentru costume, netolosindu-se de artişti consacraţi. Este un curaj pe care i-l preţuim la justa sa valoare, întrucat şi noi, cu umilul nostru stilo, căutăm să dăm aci pas, *acelora care merită*, chiar dacă le auzim numele *pentru prima oară*. Scopul nostru este de a lăuda tineretul, pe care nu numai îl iubim — avem un cult pentru el — şi ne interesează nu numai ca ani, ci ca entitate de viaţă, ca putere de creaţie, pe care o căutăm în opera artiştilor de orice vârstă, susceptibilă de a conţine *„tinereţe"*.

Simţim chiar o deosebită şi nespusă plăcere atunci când o găsim în palete de pictori adevăraţi, pictori în toată puterea cuvântului, cum este camaradul nostru Ghiaţă a cărui expoziţie, deschisă la Dalles, ne-a desfătat ochiul azi dimineaţă. De fapt, domnia sa este *un pictor autentic* pentru care culoarea are un suc, o densitate, o savoare; se poate ca să păcătuiască ici şi colo, ca omul, dar harul Domnului i-a fost îngăduit, trebue să o recunoaştem.

Are un fel al domniei-sale de a-ţi descoperi Bucureştiul, cu dezgheţul lui la poalele dealurilor! Are şi un fel al domniei sale de a-ţi picta florile, buchetele de mandafiri sau acele „imortele" de un galben şters contrastând cu verdele ulceliţei şi fructul alăturat. Fericit cel ce a cumparat-ol...

N. BRANA — Autoportret

Pictura lui GHIAŢA şi întreaga expoziţie se prezintă în frumos ansamblu, cu puţine, foarte puţine excepţii, nu tocmai puse la punct, întregul îţi da impresia *unui vin bun vechi*, pe care l-ai savura, cum ar spune Francezul *„par petites gorgées"*, cu o aromă bătrânească de vremuri bune apuse... Căsuţele care apar printre pomi, cartiere cu blocuri prezentate ca nişte paravane desfăcute spre noi, în primul plan cu pomii varuiţi, copii care se dau iarna pe gheaţa minusculă din curte, iernile acelea grase, cu ceruri albastrii, mai suculente decât o vară încărcată de verdeaţă, ne arată posibilităţile paletei artistului. Intalnindu-ne cu un domn cunoscut, înaintea patrunderii în expoziţie, ne vorbi de tonurile „sumbre" ale lui GHIAŢA, cu părere de rau, pare-se... dar nouă, deloc nu ne pare rau de tonurile închise ale lui GHIAŢA; au o rezonanţă în umbră care ne încântă. Arta lui Ghiaţă — din fericire — nu şi-a găsit imitatori, ea este arta lui proprie, făurită de el şi de nici un altul, are un aer modest tot ca vinul vechi, nu te trage de mânecă, nu e strălucitoare, este orientată către sobrietate şi ne e draga pentruca *„e dela noi"*.

Despre pictorii rămaşi vom vorbi în numărul viitor în afar de pictorul BRANA.

NICOLAE BRANA este un admirabil gravor în lemn şi linoleum. Pentru domnia sa am avut totdeauna o camaraderie şi o aprobare caldă, faptul de a fi transilvanean ni-l făcea şi mai apropiat, mai ales ca observasem calităţile domniei sale din primele expoziţii şi ne-am grăbit să le facem percepute şi altora. Nu ne explicăm dece este în lucrările de ulei domnia-sa atât de turburat, de neliniştit, de *îmbâcsit* — ierte-ni-se expresia — n'am voi să jignim. Este un mare păcat.

Simţi că NICOLAE BRANA are atâta de spus, că par'că-l năpădesc deavalma toate şi este cotropit. Par'ca n'ar şti cărei viziuni să-i dea pas mai repede pe pânza... Niţel discernământ, niţică adâncire a culorii, mai puţin compact aşternută pe pânză s'ar impune. Este o datorie pe care o are NICOLE BRANA de a pune stavilă poftei de a reproduce *tot ce-l obsedează* şi de a-şi diferenţia planurile şi materia, de a evita învalmăşeala. Noi, privind peizajul mare din Crimeea, avem încredere în NICOLAE BRANA. Cât de interesante şi de înţelese sunt gravurile şi unele dintre picturi, aşteptăm să le vedem şi pe celelalte aduse la acelaş nivel.

LUCIA DEM. BALACESCU

NOTE italiene.

ROMANA

„revista lunară a Institutelor de Cultură Italiană din Străinătate", dedică în întregime României, numărul său din August—Septembrie al anului trecut (anno VI — No. 8—9): după o scurtă introducere semnată de d. Profesor Alexandru Marcu, *cunoscutul romanist* Carlo Tagliavini *semnează articolul intitulat „La cultura italiana în Romania", iar* Umberto Cianciolo *un studiu în jurul „Mărturisirilor cronicarilor români cu privire la Roma şi la Italia (Testimonianze di cronisti romeni intorno a Roma e all' Italia".*

Numele domnului Cianciolo e cunoscut intelectualilor români şi prin faptul că Domnia-Sa a funcţionat câtva timp pe lângă catedra de Limba şi Literatura Italiană dela Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti, dar mai ales pentru transpunerea în dulcea Italiei limbă, o poeziilor lui Eminescu.

Ne oprim asupra studiului Domniei-Sale, scris cu multă dragoste şi cu pricepere: a tratat o problemă care l-a interesat — Bibliografia citată arată că autorul porneşte de la izvoare şi consultă numai specialişti de mâna întâi — şi pe care a putut-o aprofunda graţie cunoaşterii la perfecţie a limbii noastre. Nu e lucru uşor pentru un străin să citească pe Ureche, Neculce sau Miron Costin în original! Domnul Umbertto Cianciolo a făcut-o, şi pe această lectură se bazează toate observaţiile studiului citat. Dacă noi, Românii, cunoaştem râvna cu care cronicarii Moldovei căutau să dovedească în mod instinctiv şi cu reduse mijloace ştiinţifice descendenţa noastră latină, — „că noi dela Crâm ne tragem", spunea mândru Miron Costin — iar mai târziu, lupta dusă cu filologii şi istoricii străini de către Şcoala Latinistă, o ştim aproape numai pentru noi: şi studiul d-lui Cianciolo e cu atât mai preţios.

Domnia-Sa a ajuns personal la concluzii, studiind rând cu rând cătrânele noastre letopiseţe, şi nu luându-le gata formulate de alţii.

Un alt capitol din acelaş număr, intitulat „Impressioni romeni sull' Italia", cuprinde amintiri şi impresii asupra Italiei spicuite din operele celor mai mulţi dintre scriitorii noştri: începând dela Dinicu Golescu *şi* Iancu Văcărescu *până la* Octavian Goga.

Domnul Cuciureanu face o interesantă dare de seamă a învăţământului nostru primar şi secundar.

Reproduceri după Mânăstirea Horez, Castelul dela Mogoşoaia, Mânăstirea Dealului şi Mânăstirea Golia, complectează numărul din Romana închinat cu atâta înţelegere Ţării noastre.

CONSTANŢA TUDOR

Viața literară fineză

Viața literară a Finlandei, pentru răstimpul ultimilor doi ani, nu aduce elemente de mare răsunet menite a reliefa, efortul spiritual al țării întru câștigarea unui loc de frunte în concernul nordic. E drept că mișcarea literară și artistică a fost oarecum stânjenită în mersul ei ascendent, dealtfel și așa destul de lent, de cele două războaie pe care a fost obligată să le trăiască, la intervale foarte scurte. Totuși, nu se poate afirma că Finlandezii sunt pe drumul luptei spirituale și al unei eflorescențe literaro-artistice. O sumă de fapte potrivnice acestor îndeletniciri stau în calea unei viitoare preponderențe de ordin spiritual. Analiza lor ca și prezentarea acestora este extrem de interesantă, nu numai pentru a satisface o simplă curiozitate științifică, sau de informație în plus, ci pentru că ele privesc aproape direct viața românească și viitoarea desfășurare a climatului spiritual european. Sarcina aceasta o vom duce la îndeplinire într'un alt articol, în momentul de față mulțumindu-ne a înfățișa oglinda literară și artistică a țării, în ultimii doi ani.

Începutul îl facem cu literatura dramatică și implicit teatrul.

Asupra teatrului finez nu sunt prea multe de spus, atât calitativ cât și cantitativ, aceasta atât pentru literatură cât și pentru teatrul ca funcțiune socială.

Teatrul finez, sub ambele raporturi, e tânăr, ba chiar se poate spune că e foarte tânăr, având la origini opera elanului suedez, ca de altfel tot ce s'a fundat în Finlanda; lipsit de un repertoriu autohton, situație care se continuă și astăzi, cu foarte mici semne de remediere a maladiei. E drept că entuziaști ca Alexis Kivi, Sillanpää, Topelius și atâți alții, doritori de a da viață acestui fiu finez al Thaliei, s'au așternut pe scris și au dat la lumină un început de repertoriu finez, însă astăzi, după trei decenii dela apariția acestor piese, aproape toate sunt uitate în colbul istoriei literare, cu excepția a două, trei, cari sunt înscrise în repertoriul permanent și jucate în anumite ocazii solemne, mai mult pentru amintirea celuia care le-a dat și a ilustra variata lui activitate. Așa fiind, teatrul finez, și ca el încă atâtea alte teatre, trăește din traduceri și reprezentarea acestora, încât e un adevărat eveniment literar apariția unei piese demnă de a fi jucată sau citită. Un caz asemănător s'a întâmplat în cursul anului 1940, când la un concurs instituit de o editură din cele mai mari, s'au prezentat mai multe opere ale genului dramatic, reușindu-se a se decerna premiul I-iu d-nei Maria Jotuni, reputată scriitoare, cunoscută în literatură pentru nuvelele și romanele ei consacrate analizei sufletului feminin, dar mai ales conflictelor de ordin sexual și psiho-fiziologic. Deși și-a sărbătorit în acest an, a șasezecea aniversare, totuși Maria Jotuni continuă să activeze cu sârguință pe ogorul literilor.

Piesa Mariei Jotuni, cea mai bună din ultimii douăzeci de ani — aceasta după afirmația unanimă a criticilor și istoricilor literari — este o tragedie în cinci acte, a cărei acțiune se petrece în evul mediu suedez, într'un castel din orașul Abo, pe litoralul Balticei. Miezul piesei îl constitue conflictul care s'a iscat între cavalerul egoist, soț și tată, și între familia lui. Se remarcă și în literatura fineză, ca și'n alte literaturi, preferința pentru decorul și subiectele istorice, arareori întâlnindu-se autorul care se'ncumetă să atace drama socială. Când o face, el apelează la ceea ce-i mai aproape de sufletul și înțelegerea lui, la viața satului. O încercare în acest sens a dat Arvi Pokianpää, în comedia sa: *„Keisarin Käräjät"*, care i-a adus premiul al II-lea în concursul pomenit. Comedia lui Arvi, una din cele mai reușite ale teatrului finez, și-a ales eroii și cadrul la țară, printre țărani, încercând să aducă și o notă de parfum istoric. *„Keisarin Käräjät"* s'a jucat în cursul anului 1941, fiind una din bucățile de rezistență ale teatrului din Helsinki.

Alături de acești doi autori, mai poate fi pomenit Lauri Haarla, un dramaturg emerit, care a debutat în 1923 cu piesa în gen romantic *„Lemmin poika"*, și care a dat în 1940, drama *„Kunian mies"*, un episod dramatizat din viața lui Eugen Schumann, cel care a ucis pe generalul Bobrikov, guvernatorul Finlandei. Drama lui Haarla e scrisă într'un stil colorat, cu un vocabular stilizat și'ntr'o factură romantico-expresionistă.

Vorbele curg, îmbătă prin parfumul și frumusețea lor, însă piesa e lipsită de dinamism, de acțiune.

Lauri Haarla nu pare să fie strein de expresionismul german. Acesta a făcut multe victime în Nordul Europei și mai ales în Finlanda, unde literatura germană a cunoscut o epocă de aur a influenței ei.

*

Lirica fineză nu s'a bucurat nici ea de o mai rodnică fecundare. Manifestările lirice au fost submediocre ca valoare și sărace cantitativ, aceasta chiar pentru lirica războiului. In penuria de manifestare a poeziei, Y. Yylehä, cu al său volum: *„Kärastuli"*, (Purgatoriul), constitue o notă aparte, îmbucurătoare, fiind socotit cel mai bun liric al războiului din 1939/40. Alături de el pot figura la loc de cinste Elina Vaara, născut ca și precedentul, în 1903, cu volumul său *„Loitsu"* (Vraja) și Paavo Hynysen, un tânăr de numai 23 de ani, originar din Laponia și mort în acest război, care așijderea lui Vaara, a cântat în versuri poate cam colțuroase, dar simțite, profund umane, dinamice și pline de sevă, pământul și pe fiii Finlandei care luptă din nou împotriva unui vechi inamic. Ambele volume au apărut în ajunul Crăciunului 1942.

Alți lirici ai războiului actual sunt: Arvi Kivima (1904) și Unto Kupiainen, un tânăr de 30 de ani, doctor în medicină, ambii reușind să se mențină la un nivel estetic ridicat atât ca formă de expresie, cât și ca fond. Desigur, ar fi de amintit printre liricii tineri contemporani, Kalle Väänänn, un maestru al liricei, cu nuanțe de satiră și ironie. Asupra lui nu se pot încă formula judecăți definitive.

Dacă teatrul și lirica nu au dat tot ce se aștepta, în schimb proza, rețe romanul, a fost mai fericită. Cel mai bun roman al anului 1942 pare a fi acel al lui Martti Merenmaa: *„Markkinat Kissapotissa"* (Târg la Kissapotissa) apărut în ajunul Crăciunului.

Martti Merenmaa este un scriitor în vârstă de 40 ani și care se pare că ar avea unele influențe dela Dostoiewski; istoricii literari încă nu-și pot spune cuvântul în această problemă delicată. In tot cazul, datorită manierei lui stilistice și preferinței pentru anumite stări sociale și psihologice, a primit cognomenul de Hammsun al Finlandei. In nota lui Knut Hammsun este cel mai bun roman al său: *„Kuopio Savolax"* și *„Jaakab paimü hevea"* apărut în cursul anului 1941. Fiind în discuție numele lui Knut Hammsun, e momentul să se sublinieze faptul că scriitorul norvegian a exercitat o foarte puternică și simțită influență asupra prozatorilor finezi.

Nu-i deplasat să se vorbească de o modă Hammsun, așa cum pentru alte țări a fost o modă Zola sau Proust.

Influenței lui Hammsun nu i-a scăpat aproape nimeni în Finlanda: unii au primit-o direct, alții prin filiera scriitorilor autohtoni, victime ale contagiunii cu Hammsun. Dintre marii scriitori finezi contaminați de Hammsun se poate cita: F. E. Sillanpää, un mare romancier, poate cel mai mare al Finlandei, scriitor din vechea școală -- are peste 60 de ani — dar care se bucură de o largă popularitate și Maria Jotuni, prozatoare reputată și dramaturgă remarcabilă. In operele acestora, mai ales în cele anterioare primului război mondial, se pot urmări rădăcinile con-

ALBERT EDELFELT Orașul Borgă văzut de pe înălțimea Borgbacken

tactului cu Hammsun. Dela aceștia, influența norvegianului a trecut la imitatorii autohtoni ai lui Sillanpää și Maria Jotuni.

Romanul lui Merenmaa *„Markkinat Kissapotissa"*, e, ca majoritatea romanelor fineze, un roman al vieții țărănești și al începutului de trecere al țăranului spre oraș. In cea mai mare parte, romancierii finezi încă stau cu mintea și trupul în viața satului, pe care-l înțeleg mai bine și pe care-l pot reda mai viguros și mai simțit. In Finlanda e o situație, din acest punct de vedere, așa cum era la noi acum trei, patru decenii când literatura își trăgea toate temele de inspirație din sat. Deși Finlanda are o viață industrială în plină ascensiune, aș putea spune chiar în curs de comercializare sistematică, totuși, datorită faptului că elementul strein este acela care își spune cuvântul hotărâtor în acest proces social, scriitorii finezi apelează, pentru subiectele lor, tot la lumea de care se simt legați și pe care o pot înțelege în tot complexul ei.

Marele proces de industrializare și implicit acel de răsturnare socială încă n'a pătruns în sufletul scriitorilor. E drept, și acest lucru e plin de interes, industrializarea țării și începutul furibund de afacerism în stil american, n'a dat încă loc unui fenomen social atât de puternic prin zguduirile pe care le-a produs, cum s'a petrecut la noi după 1920, în urma avântului luat de industria petroliferă.

Țara fiind săracă în sol, nu s'a putut vorbi de o răsturnare a claselor sociale și un început de parvenitism socialo-politic.

Țăranul a căpătat pământ, dar un pământ care nu-l ajută să aspire la funcțiuni ce îi erau până atunci interzise. Starea socială i s'a îmbunătățit, fără să poată deveni un arivist, un cuceritor al orașului. Realitatea e că 60% din industrie și marile întreprinderi sunt în mâini suedeze; acei Suedezi născuți și crescuți în Finlanda, dar cari se simt Suedezi în toate actele lor.

Așa fiind, se poate înțelege de ce proza fineză e încă în stadiul inspirației rurale.

Un alt roman care a dat loc la variate discuții și polemici aprinse este: *„Ruumiin viisaus"*, apărut tot în ajunul Crăciunului 1942 și datorit unei scriitoare, Iris Uweto. Subiectul romanului e foarte interesant și vădește că Iris Uweto posedă calități deosebite. *„Ruumiin viisaus"* e povestea unei femei care se mărită aproape silită, cu um om pe care nu-l iubea și pe care simțea că nu-l va putea iubi. Căsnicia lor a durat un timp, după care soțul a închis ochii. Dar abea după ce a rămas singură, eroina simte că'n ea începe să se nască și să crească iubirea pentru defunct. Iubirea care îmbobocește și înflorește o torturează îngrozitor. Ea retrăește cu o intensitate supra-naturală trecutul și luptă din toate puterile să poată stăpâni noua iubire.

Iris Uweto se dovedește a fi o foarte fină psihologă, vădind o deosebită înclinațiune pentru analiză, spirit de observație și aducere pe prim plan a stărilor ce stau ascunse în străfundurile sufletului. Scriitoarea recurge adesea cu plăcere, la forma dialogată, arătând că posedă limba și arta scrisului.

Tot Crăciunul anului 1942 a dăruit cetitorilor cartea lui Unto Karri, *„Isänmaan perijät"*. Unto Kaari este un scriitor de vreo 40 de ani, originar din Nord-Estul Finlandei, coborîtor din țărani și care acum luptă pe front.

„Isänmaan perijät" este un roman autobiografic și'n același timp i se poate decerna titlul de mică epopee a poporului finez.

In paginile acestui roman, Unto Kaari povestește despre bunicul său, țăran înstărit, care visa și voia să-și vadă fiul rămânând mai departe la țară, ducând spre prosperitate sfoara de pământ a familiei, însă ca'ntotdeauna, soarta a voit ca fiul lui să ajungă învățător, desprinzându-se de glia strămoșească. Kaari urmărește în paginile cari urmează evoluția tatălui lui și a sa, întreg procesul sufletesc al acestui început de orășenizare. Cartea merge până la războiul din iarnă (1939/40) înglobând și stările tulburi din anii 1919/20.

Romanul lui Unto Kaari e socotit ca romanul unei generații, întrucât îmbrățișează o epocă de treizeci de ani.

Helsinki, 1943.

HORIA OPRIȘAN

Plugarul condeier Petre Petrica

(Urmare din pag. 1-a)

La auzul acestor cuvinte, Leiba își duce mâna dreaptă la față și apasă gânditor cu degetul arătător pe vârful nasului, de parcă voește să-l mai coboare de cum e, gândindu-se poate și el: „ce fi și cum fi și asta nou mătasa". Se uită lung la femee, apoi cu un surâs șiret pe buze și cu o voce dulceagă o întreabă din nou:

— Di care fre, gros o subțire și ce farpa?

— Albă și subțire. Știi, cât de fină să fie, îi răspunde femeea.

— No ia! Chiar numa di asta matasa faine iu are acum.

— Apoi ian' ad-o s'o văd, îi zice nevasta, și jidanul grăbit de îndată aduce un sul de pânză subțire, bună de făcut obrăzare la stupină de groasă ce-i, zicându-i:

— No! O nu iaste chiar di asta cum fre dumita?

Femeea o mai caută puțin și-i răspunde:

— Ba chiar de aceea. Și cât e de scump metrul?

— Chit metăru fre să ia dumita?

— Vre.... vre.... vre-o patru.

— Pinie.... Aste mătasa este tare fain și nu di mult, zo, adus iu pie el dintr'un altu țara. Pintru dumita las mai lezne, numa 250 lei metăru.

Femeea după ce se mai răsgândește puțin, scotocește prin sân, scoate o cârpă înodată, o desface și numără să vază câți bani are, apoi iarăși întreabă:

— Cât face pe patru metri?

— Ta câți banii ai dumita?

— Am 1500 lei de pe Jolana văcuța noastră, 100 strânși de pe ouă și 100 de pe pui.

— Di tăt 1700 lei.... Ai dințul și înche îți mai ramun. Tot matasa faşe numa 1000 lei. Să tae iu?

— Tae!... poruncește femeea cu o jumătate de gură și foarfecele jidanului începură a țăcăni îndată, întocmai ca într'o pânză de paianjen.

După aceea împachetând-o jupânul o mai întreabă:

— Pintru șine la dumita asta mătasa așa frumos și fain?

— Pentru o fată mare, a mea domnule.

— Ai veil Atunși să porce sănătos. Haina să se rupe și fata să trăiască ca să faşeți un altu nou. Asculta, mai are iu papucile de lac, ștrimfili și manuși di matasa, tăt așa di fain și tăt farpa este, iu vege che la voi iste panii tiștui, di se nu ia și di asta să faşe la fata tăt nou, cum n'are să fie nime un altu.

— Nu știu, domnule, că eu aşi lua, dar n'am bani îndeajuns și or fi scumpi.

— Tracu!... Nu scump. 500 lei pereche di papucile, 100 lei ștrimfili și 100 manuşili, chiar chit rămas la dumita.

— Adu-i, dee! — îi zice molatec femeea — să-i iau și de astea lu Anița mea, barem s'o fac odată toată nouă, din creștet până în tălpi.

Leiba zorit de îndată o servește cu generozitate, iar femeea îi întinde cu mâna tremurândă 1700 lei, bani adunați de dânsa și bărbatul ei, cu multă trudă și necaz".

Restul bucăților din manuscrisul „Chipuri din Bănat" sunt povestiri, schițe ușoare, amintiri.

Aceste povestiri își au farmecul lor. Întâmplările de pe la șezători, ori dela fiertul rachiului, Petre Petrica le povestește ca unul ce a luat parte la ele, au savoarea autenticității. Ele creiază o atmosferă senină, de sănătate, de împăcare. Petre Petrica povestește ca un înțelept, ca unul ce a trăit multe și a văzut multe.

Natural, scrisul lui Petre Petrica, nu este fără cusururi.

Toate acestea sunt mici și de neînlăturat, când ne gândim la situația autorului, la uriașul lui efort spre lumină.

Slova plugarului dela Cărnecea aduce satul bănățean cu șezătorile și seninătatea lui, asigurându-i autorului un loc de seamă în rândurile plugarilor condeieri și în proza bănățeană.

GABRIEL ȚEPELEA

CĂRȚI NOUI

DAN PETRAȘINCU: „CORA ȘI DRAGOSTEA" (ROMAN)

Ultima carte a d-lui Dan Petrașincu, romanul Cora și dragostea **(Editura Contemporană, 1943) ne readuce în infernul pasiunilor, care-i climatul caracteristic al prozei d-sale epice. Regăsim aceeaș exasperare torturantă a simțurilor și a simțirilor, până la limita în care psihologiile zise convenționale „normale" se învecinează și se confundă chiar, cu patologia. Dar spre deosebire de romanele anterioare (Monstrul, Sângele), în care excepționalul fiziologic sau sufletesc era căutat și folosit ca atare, pentru valoarea lui de „caz", de astă dată, conflictul hrănit numai din substanța dragostei lui Mihai pentru Cora, aproape în lipsa oricărui element de anecdotică sau epică exterioară, poate fi inscris sub categoria omenescului general, obținând dela cititor acea adeziune totală acordată numai scriitorilor cari ne solicită involuntar și anticipativ, una din virtualitățile posibile, din șansele de a fi noi înșine, în termenii sufleteşti ai eroilor din carte.**

Romanul „Cora și dragostea" **ar putea fi rezumat anecdotic, prin ceeace sugerează un vers faimos al lui Oscar Wilde, din „Balada temniței din Reading", sub a cărui invocare începe și romanul: „Și fiecare din noi ucide ceeace iubește...". Nici nu se întâmplă altceva în carte, în afara dragostei care-și ucide obiectul, necondiționată decât de logica propriei desfășurări și de propria-i febră mistuitoare. O astfel de iubire n'am ezita să o numim monstruoasă, și aberantă, dar cine n'ar fi în stare de o monstruoz tate asemănătoare?**

Prin simplificarea anecdoticului, ultima carte a d-lui Dan Petrașincu atinge un echilibru formal și o puritate lineară care lipseau celorlalte romane ale d-sale. Aceste calități, adăogite unor însușiri recunoscute autorului, de analist pătrunzător al psihologiilor torturate și complexe, făgăduesc cărți i un succes din cele mai temeinice.

IN EDITURA „UNIVERSUL"

au apărut de curând câteva opere literare destinate să satisfacă nevoia de lectură a unui public cetitor de vârste și cu gusturi variate, dela copilul care a început să se deprindă a ceti și pentru propria-i plăcere, până la intelectualul rafinat, cu o îndelungată experiență cărturărească. Iată titlurile câtorva din aceste volume:

G. OPRESCU: „MANUAL DE ISTORIA ARTEI"

Profesor la Universitatea din București și cronicar plastic apreciat, d. G. Oprescu este și autorul unor importante lucrări de istoriografie artistică, dintre care amintim pe acelea mai importante: Pictura românească în secolul al XIX-lea, *primul volum din* Grafica românească în secolul al XIX-lea *(ambele apărute în „Biblioteca artistică" a „Fundației Regale pentru literatură și artă") și excelentul studiu* Grigorescu desinator *(apărut în „Publicațiunile fondului Elena Simu" ale Academiei Române).*

Manual de istoria artei se adresează unui altfel de public decât acela de specialiști și cunoscători exersați, cărora le erau destinate lucrările amintite mai sus. Unui public predispus prin afinitate și înclinare spontană, să primească sugestiile generoase ale artei, dar căruia îi lipsesc cunoștințele sistematice și uneori chiar elementare asupra desvoltării artelor în decursul istoriei.

Primul volum apărut, din Manual de istoria artei *(conceput în două volume), istorisește în cele două părți ale lui, desvoltarea artelor în Evul Mediu și în Renaștere. Făgăduiala autorului, de a înfățișa „un mănunchiu de noțiuni care, deși sumare" să fie „clare și precise" este ținută cu fiecare pagină a cărții. Lucrarea d-lui G. Oprescu răspunde astfel cu adevărat rostului de a fi al unui* manual: *o carte pe care o păstrezi la îndemână, ca să te poți oricând folosi de ea.*

LOPE DE VEGA: „TEATRU ALES", TRADUCERI DIN SPANIOLĂ PRECEDATE DE UN STUDIU DE AL. POPESCU-TELEGA.

La scurt răstimp după traducerea celebrei drame „Viața e vis" **de Calderon dela Barca, eminentul hispanist care e d. Al. Popescu-Telega, membru corespondent al Academiei spaniole, dă la iveală două traduceri din opera dramatică a celuilalt mare comediograf și poet spaniol, Lope de Vega, supranumit Fenixul geniilor. Cele două piese de teatru traduse sunt:** „Cavalerul din Olmedo", **tragedie în 3 acte și** „Fără taină nu-i iubire", **comedie în trei acte. Cea dintâi, inspirată din tradiția populară e de o simplicitate clasică. Acțiunea piesei — știe traducătorul, care o socotește superioară chiar minunatei Romeo și Julietta — merge spre desnodământul tragic, pe care îl presimțim, cu o precizie matematică.**

Acțiunea celeilalte piese traduse de d. Al. Popescu-Telega se petrece în Italia, la Napoli. „Deși romantică—scrie d-sa — intriga vădește încăodată măestria scenică a neîntrecutului comediograf spaniol... Interesul nu scade nicio clipă, dela primele scene, până la sfârșit. Comicul situațiilor, personagiile vii, nesovăelnic zugrăvite, dialogul sprinten și plin de duh fac din „Fără taină nu-i iubire" o perlă din marele colier de opere ale lui Lope de Vega".

In importantul studiu introductiv care precede traducerea celor două piese, d. Al. Popescu-Telega caracterizează în acest fel opera ilustrului comediograf spaniol: „dramele și comediile lui Lope sunt atât de pline de viață, de realitate, de frumos, de imaginație bogată și sunt construite cu atâta îndemânare a tehnicei teatrale încât chiar dacă pe alocuri prezintă pete — și soarele are pete — și neglijențe, vor rămânea veșnic nemuritoare și de actualitate".

DANIEL DEFOE: „VIAȚA ȘI NEMAIPOMENITELE AVENTURI ALE LUI ROBINSON CRUSOE"

(Traducere integrală din engleză de Petru Comarnescu).

O carte ca Robinson Crusoe *se dispensează, desigur, de orice recomandare. Cine nu păstrează un loc de predilecție, în amintire, acestei minunate istorisiri, pe care o citești și o recitești cu încântare, la orice vârstă? La noi, cartea circula în diferite adaptări, cu mult reduse față de textul original, destinată să fie pusă mai ales în mâinile copiilor. O ediție integrală a lui* Robinson, *în românește, era de multă vreme necesara.*

Editurii „Universul" *îi revine meritul de-a o fi tipărit, făcând astfel accesibilă publicului cititor românesc de toate vârstele și de toate categoriile sociale, povestea cuprinzând* „Viața și nemaipomenitele aventuri ale lui Robinson Crusoe", *care a trăit singur, timp de douăzeci și opt de ani, într'o insulită din paraginile Atlanticului sud-american.*

Traducerea d-lui Petru Comarnescu, făcută „integral după o ediție clasică englezească, respectând stilul și celelalte caracteristici ale acestei cărți de neuitat", înseamnă negreșit încetățenirea definitivă a operei lui Deofoe, în limba noastră. Din cele vreo două sute de volume publicate de scriitorul englez, nici unul nu s'a bucurat de răsunetul lui Robinson Crusoe, *această carte „fiind mereu, dela apariție și până în zilele noastre, — cum ni se spune în cuvântul traducătorului — una din cărțile de temei ale omenirii, cartea care a fascinat atâtea generații de copii și tineri, din toate țările lumii, dar care a plăcut și unor spirite strălucite, ca scriitorul și criticul Samuel Johnson, contemporan cu Defoe, dar mult mai tânăr, și care a orânduit-o alături de Don Quichotte, sau ca Jean-Jeacques Rousseau, care a găsit cu cale ca Emil al său să citească, înainte de orice, viața și aventurile lui Robinson, una din cărțile menite prin excelență educării tineretului!... Și tot Rousseau a proorocit că „atâta vreme cât gustul nostru nu se va strica, vom găsi mereu plecere de a o citi".*

Ceeace sporește încă prețul traducerii în românește a lui Robinson, *sunt ilustrațiile (28 gravuri, desene și coperta) d-rei Mariana Petrașcu, ele constituind o adevărată revelație. Fantezia și finețea acestor desene și gravuri (unele colorate în tonuri de acuarelă) adaugă nuștiu ce grație sprintenă odată cu lumina unui surâs, episoadelor pe care le ilustrează și pe care cu greu am putea să ni le închipuim altfel. Prezentat în astfel de condițiuni optime „fără de care tipărirea autorilor clasici devine o impietate" — cum observă cu drept cuvânt traducătorul — Robinson Crusoe va cunoaște desigur o nouă faimă, în versiunea românească, integrală.*

SELMA LAGERLÖF: „GÖSTA BERLING" (ROMAN)

Romanul care a întemeiat faima scriitoarei suedeze Selma Lagerlöf, supranumit „Iliada modernă suedeză" apare în a treia ediție, într'o traducere revăzută prin îngrijirea d-lui D. Ionescu Morel.

Publicată în 1891, Legenda lui Gösta Berling **— ni se spune în prefață—„a însemnat un eveniment în istoria literaturii universale și a fost tradusă în curând în toate limbile culte. Explicația este, că acest roman modern, în locul unei acțiuni născocite și artificiale, ceeace majoritatea romanelor râvnește să o înfăptuiască prin expunerea psihologică sau socială, păşește pe urmele vechei epopei poporane: împrejurul unei figuri individuale favorite, grupează caractere tipice, o biografie cu fond istoric e înfrumusețată printr'un șir de motive tradiționale".**

Gösta Berling rămâne desigur una din cărțile cele mai atrăgătoare și mai pline de farmec ale literaturii universale, putând fi gustată deopotrivă de cititorul cel mai pretențios ca și de acela care-i sensibil mai ales la puterea de atracție a unor peripeții aventuroase pe care i le oferă cu îmbelşugare romanul acesta.

P. ISPIRESCU: „LEGENDE SAU BASMELE ROMÂNILOR"

Una din cărțile cele mai populare ale literaturii noastre și desigur aceea care cuprinde Basmele Românilor *de Petre Ispirescu. Numele acestui sfătos povestitor — scrie în prefață d. N. Mihaescu, comentatorul acestei ediții — „reprezintă un pisc al literaturii noastre, nu numai prin frumusețile creațiunilor folkloistice, de conținut, resfrânte în chip minunat în basmele culese și îngrijite de el, dar și prin limba neaoș românească, în care subiectele sunt învestmântate".*

„Legende sau Basmele Românilor" este al patrulea volum care apare în folositoarea colecție Operele Scriitorilor Români, în editura „Universul", după „Lirica eroică românească" (prezentată de prof. Victoria Gavrilescu), „Nuvele" de Nicolae Filimon (cu amintiri și însemnări de Pr. G. Negulescu-Bătiște și dr. N. Vătămanu) și „Vasile Cârlova", prezentat de Paul I. Papadopol.

Ediția de față e însoțită de un studiu introductiv al comentatorului, despre valoarea educativă și poetică a basmelor, apoi despre viața și activitatea lui Petre Ispirescu și despre semnificația literară a unor expresii populare plastice și sugestive, desprinse din „Legende sau Basmele Românilor", culese de povestitor. Un glosar cuprinzând explicarea cuvintelor mai puțin cunoscute va fi de mult folos școlarilor, cărora le este în primul rând destinată această reeditare.

Cronica literară

ANIŞOARA ODEANU: Moartea în Cetate, versuri

Editura Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă Bucureşti, 1943

Insuşi numele ANIŞOAREI ODEANU e un poem. Nu o spunem nici din complezenţă şi nici din vreun alt moiv. Ne-am permis mărturisirea şi definiţia de la începutul acestor rânduri de cronică numai fiindcă există şi o magie a numelor. Magie care, în covârşitoarea majoritate a cazurilor, nu e decât reflexul luminii sufleteşti pe care o eticheteză.

Anişoara Odeanu a publicat, până acum, două romane (*„Într'un cămin de domnişoare"* şi *„Călător din noaptea de ajun)*, un volum de nuvele (*„Ciudata viaţă a poetului"*) şi două cărţi de poezie (*„Fata lui Codru Impărat"* şi recentul volum *„Moartea în Cetate"*, de care urmează să ne ocupăm). Autoarea lor poate privi cu mulţumirea cea mai cristalină în urma carierei d-sale literare. In afară de faptul că, în rândul scriitoarelor noastre tinere, d-sa deţine un indiscutabil primat, cărţile cu cari ne-a încântat până în prezent sunt îmbibate de acel parfum inexprimabil altfel decât în vers sau melodie şi care constitue, întotdeauna, titlul de neprihănită noblеţă şi finеţe a sensibilităţilor feminine autentice. Pornind de la stilu-i literar de tot personal, i-am putea schiţa următorul portret, — deşi nu am văzut-o niciodată: Apariţie de o suavă şi liniştitoare eleganţă, cu ochii profunzi ca un iezer carpatin scrutând norii şi constelaţiile cerului. Mâni delicate şi totuşi nervoase, căci fiecare gest al lor e reacţiune. Dominanta psihică a acestei fiinţe este o extraordinar de complexă facultate de intuire a lucrurilor şi proceselor ambiante. Inteligenţa, şi ea remarcabilă, are însă numai rolul de a răspunde prompt şi adecuat şi rolul de a doza just răspunsurile... instinctiv creatoare în cazul scriitoarei noastre. O de tot nuanţată şi vie viaţă emotivă îi împânzeşte foarte adesea avânturile voinţei care, lipsită de acest din urmă obstacol, s'ar fi manifestat poate prea direct. Trăsăturile psiho-fiziognomice, — chiar dacă ni le-am imaginat prea vag, — ne obligă să tragem concluzia că Anişoara Odeanu e un caracter bine pregnat, neiubitor de echivocuri şi, mai ales, potrivnic transigenţelor. Un benghiu de niciodată admis capriciu dă permanentă mişcare liniilor ei de conduită psihică închinate în mod firesc spre statornicire.

Rugându-l pe cetitor să ne ierte incursiunea în dificilul şi incertul domeniu al caracterizărilor prin ecuaţii cu prea multe necunoscute, îi datorăm o explicaţie: Oridecâteori cetim o carte bună şi mai ales una de versuri, avem senzaţia halucinatorie că stăm de vorbă cu acela care le-a scris. La început certitudinea e dată difus şi tuturor simţurilor. Incetul cu încetul se conturează însă un ciudat chip spectral cu care stăm de vorbă prin intermediul frazelor vivifiate la maximum de unghiul câmpurilor intelective şi emotive numite poeme. Lucrul acesta ni se întâmplă aproape tuturora când îl cetim pe un mare vrăjitor cu timbrurile şi înţelesurile cuvântului. Aşa mi'a întâmplat cu mediumatoca-i prezenţă, şi autoarea volumului *„Moartea în Cetate"*, — şi anume chiar dela începutul *Cântecului celor două orgolii*, de acolo unde se mărturiseşte Anişoara Odeanu: *„O fată trecea peste câmpuri, în asfinţit, Agale trecea. Şi cânta:*

Niciodată n'am iubit, niciodată n'am iubit". Zace în acest *leit motiv*, mai mult decât în cele două versuri ale lui *Edgar Allan Poë*, — puse drept motto pentru *Preludiu*, — aproape întreaga comoară de basm şi dor a poemelor. Dacă ne-am permis să recurgem la banalele cuvinte „dor" şi „basm" a fost numai pentru a ne folosi de o cheie faci universul poetic al Anişoarei Odeanu e o pădure fermecată sau un munte vrăjit inaccesibile pribegitorului nedeprins cu lăuntricile vii şi grăitoare ale lucrurilor.

Toate poemele bune sunt oarecum ermetice. Acestea pe cari le-am dori prezentate cât mai aproape rest cetitorilor noştri, reţinem însă o prealabilă întoarcere la acele răspântii ale vieţii din perspectivele cărora totul e posibil ca minune sau minune posibilă.

Asemenea ţării măiestre a strămoşilor ei, începe poezia Anişoarei Odeanu: *„Acolo, spre Nord, unde paserile serii Alunecă în mai adâncă taină Peste nesfârşitele câmpuri adormite sub ceţuri, Unde ursul singuratec striveşte sub paşii lui grei Intâile frunze ruginite ale toamnei"*. Cetindu-i cartea, ai impresia că străbaţi un ţinut deşteptat din cele mai îndepărtate regiuni ale amintirii. Ritmurile încantatorii ale strofelor, colorate, când şi când, cu câte o rimă mai mult ecou melodic decât rimă, poartă aidoma unor stoluri migratoare imaginile din cari creşte poemul. Viziunea finală e cu atâta mai adânc sugerată: *„O, toate drumurile sunt închise Cu inimile oamenilor ucise, O, toate drumurle sunt sfărâmate De vânturi mari In care plâng sufletele oamenilor pierdute. O, nu mai e niciun drum Pe care pasul meu să mai plece acum. Şi tu, iubitul meu, ţi-ai ferecat toate porţile să stai, în singuratec sfat, cu disperările şi morţile"... MOARTEA IN CETATE)*

„Ochii tăi sunt atât de negri Că abea îi desluşesc în această adâncă noapte de vară. Mâinile tale sunt atât de albe Că abea se desprind din troianul de lumină stelară. Eşti pretutindeni şi nu eşti nicăeri Şi te iubesc astfel, pierdut în aceste urziri nepământene De dragoste şi moarte . . . Eşti în toate cuvintele mele Şi doar cu o uşoară atingere a mâinii pe frunte. Aşa de uşor te pierd. Tu nu stai mai mult Cu mâna în mâna mea, decât limpezile ore; Miezul nopţii când singurătăţile trec două sprezece ca şoimii de munte, Tu mă laşi singură să-l ascult...". *ULTIMA DRAGOSTE)*.

In toate poemele Anişoarei Odeanu, — fragmentele citate nu sunt decât mostre luate la întâmplare, — este prins însuşi procesul de naştere a cântecului, acel proces spontan şi stăpânitor, nu stăpânit, prin care, la concertele de violină spre exemplu, un Enescu se deosebeşte esenţialmente de cucerirtele tehniceşte cele mai perfecte ale oricărui virtuos pur şi simplu.

E un plus sub greutatea căruia atât executantul cât şi cel care-l ascultă dispar ca individualităţi distincte, contopindu-se într'o fiinţă nouă, ingenunchiată cu pietate în faţa minunii ce se întâmplă şi suferindu-i toate inflexiunile tulburător de odihnitoare şi liberator de răscolitoare în acelaş timp. Poezia Anişoarei Odeanu are comun cu muzica tocmai acest câmp, foarte discutat în estetica modernă, în cuprinsul căruia ne învrednicim de harul sensibilizării şi umilirii celei mai desăvârşite. Strofele scrise de ea sunt, din acest punct de vedere, deadreptul fraze, devenite verb, ale acelui melos în disolventa şi renăscătoarea zare a căruia dragostea şi moartea, — să le spunem eternitatea, — ne bântue ca un destin sufletul şi trupul care, la rându-i, se simte numai vis al sufletului. Accentele lirice cu cari vine autoarea volumului *„Moartea în Cetate"* sunt cele ale fiinţei omeneşti de totdeauna. Le întâlnim în *Cântarea Cântărilor*, în cele mai geniale cântece ale folclorului tuturor popoarelor, în cântecele cele mai nemuritoare ale poeţilor născuţi iară nu făcuţi. Sunt accente de rugă, în înţeles bremondian, şi accente de ardere de tot a tuturor orgoliilor personale. Este epifania, sfinţitoare şi generatoare de dragoste mare, a sincerităţii noastre ultime. Tehnica acestei arte nu se învaţă. Putem analiza întrupările ei. Putem număra şi clasifica pe categorii, cuvintele. Putem face tălmăciri sintactice, urmărind descifrarea mişcărilor psihice determinante pentru textul împlinit ca dela sine. Tehnica, adică formularea ştiinţifică a acestei arte ne va scăpa însă întotdeauna lunecând printre mreajile străduinţelor noastre cu tăinuita iscusinţă a lucrurilor nefiltrate. Cine vrea să audă şi, mai ales, cine vrea să scrie ceeace ascultă şi scrie Anişoara Odeanu, trebue să se poată coborî sufleteşte până la izvoarele sinceritătii însăşi ale fiinţei sale, lepădându-se de toţi idolii lumii orgoliilor şi intereselor. E, acesta la urma urmelor, ceasul de naştere al tuturor poeţilor adevăraţi.

„Moartea în Cetate" e orchestrată pe cinci cicluri. Cele *Două poezii de Jules Laforgue*, deşi nu fac notă distonantă în ansamblul compus din *Preludiu, Ultima întâlnire. Moartea iubitului, Postludiu şi Toamnă 1942*, le considerăm ca figurând mai mult drept hotar între basmul de dragoste adunată în *Preludiu, Ultima întâlnire, Moartea Iubitului* şi *Postludiu* şi între grupul, oarecum divers, al poemelor din *Toamna 1942*. Cu toate acestea cartea Anişoarei Odeanu e de o remarcabilă şi rar întâlnită unitate lăuntrică. E şi acesta semnul unei desăvârşite conştiinţe şi maturităţi artistice, căci un autor ajuns la stăpânirea, fără a cădea în monotonie, a unei game lirice din care articulează, în mod absolut personal, o întreagă suită de poeme şi un autor care, fără a cădea în repetire molestă, creează o lume vibrând proaspăt, înalt şi profund, în toate dimensiunile orizonturilor sale, nu mai este autor de poeme ci POET! Şi numai poetul îl deşteaptă pe poet în sufletul cetitorului său. Socotim că singura recunoştinţă sinceră şi mare pe care o putem exprima Anişoarei Odeanu este recunoştinţa pentru acest din urmă fapt. Cartea d-sale e, repetăm, o carte de dragoste, — cu tot capriciul adorabil al „mărturisirii" din postscriptum-ul în care ni se spune că *„de tot ce v'am spus că iubesc, nu iubesc"*. Şi cartea de dragoste scrisă de Anişoara Odeanu aduce, pentru prima dată în poezia românească toate limpezimile nostalgice ale unui suflet feminin liber de orice poză.

E, cu alte cuvinte, cartea de vis şi dor şi împăcare a femeii, ce simte că nu trebue să adopte moduri expresive nefeminine. Dacă toate autoarele noastre şi-ar da seama de această structură specifică a sufletului lor, astât de inimitabil de valoroasă când se manifestă fără frizări masculinizante, paginile lor de vers sau proză s'ar situa, — în cazul realizărilor bineînţeles, — întotdeauna alături de cele mai vii şi mai netrecătoare izvodiri ale geniului omenesc. Din păcate însă prea puţini căutăm să fim bogaţi numai prin bogăţiile noastre. Aceste bogăţii sunt ferecate în acea „foarte ciudată regiune a sufletului" nostru, regiune pe care poeta, mai tuturor, tot să se „gătească în faţa oglinzii" decât să se întoarcă „în oglinda severă a sufletului" n'a ocolit-o, de fapt, în *„ceasul nopţii când aşteptam să se'ntâmple minuni. Cand dela un capat la altul al lumii, Pe sute de mii de coale de hartie, Scarţâie peniţele cu glas monoton şi subţire Şi poeţii sunt muritorii cei mai mincinoşi şi cei mai buni"*. Acest *Post-scriptum la o carte de versuri* din care citam profesiunea de mai sus, — fie că o va admite sau nu Anişoara Odeanu, — a fost însă dictat de acel caracteristic sentiment de teamă şi pudoare cu care adevărata femeie îşi îngrădeşte toate tainele. La cele afirmate în versul *„De tot ce v'am spus că iubesc, nu iubesc"* îi putem răspunde, — precum, instinctiv, o face şi d-sa, şi anume imediat după punctul pus acelui vers, — că-i apreciem cu atâta mai mult grija cu care-şi ascunde grădinile deschise numai „luminii zilelor, florilor, copiilor şi poveştilor, — lucrurilor stilizate fin şi fără tristeţe".

„Prieteni, vreau să vă fac o mărturisire..." — scrie Anişoara Odeanu. MARTURISIRE însă au fost toate paginile până la aceasta a 96-a la care începe poemul de încheere al volumului.

In cartea d-sale de vers Anişoara Odeanu are însă două piese peste care nu putem trece fără a le remarca în mod special. Este poemul întitulat *„Şah"* şi este *geniala*, — da, cuvântul subliniat de noi este singura calificare ce i se potriveşte, — trecere în revistă a destinului personal întitulată *„Generaţii"*.

Poemul *„Şah"*, — cu acel singular şi omenesc adânc dor de moarte exprimat în *„Sunt obosită, foarte obosită De marea sărbătoare care mi-a fost viaţa"*, — te adie ca o ultimă înserare caldă a toamnelor ce ni se păstrează, peste ani şi ani, în pământenişul licărind de vagi amintiri al gândurilor. *„Sunt obosită, foarte obosită De marea sărbătoare care mi-a fost viaţa"*, — e început de preludiu vecin cu accentele cele mai pure ale Mioriţei.

Ajungând la poemul *„Generaţii"* nu ne putem abţine să-l transcriem integral : *„Iarăşi se apropie toamna, mamă frumoasă, Cerul în noaptea asta e atât de înalt Şi stelele par nişte ţinte de aur, Insuşi pământul a adormit grav şi tainic. Incolăcit ca un balaur din poveste. — In noaptea asta trece prin lume, Dela un ţărm la celălalt, O înfiorătoare, nepătrunsă veste, Coborâtă în zbor rotund din cerul înalt. — Altfel răsună ticta-ul ceasornicului Acum şi simt că a surprins-o şi o ştie, Numai eu atât de departe de toate tainele. Imi culeg sufletul singur şi arzător Pe albe foi de hârtie. Peste mormântul tău ca nişte fulgere apar şi dispar Razele lunii in ultimul ei pătrar — Mamă, cu ochi de copil şi braţe subţiri. Tu ai păşit pragul de poveste al morţii La optsprezece ani Şi ai vrut să nu mai fii de atunci niciodiri. — Şi totuşi, din rădăcinile tale am crescut Subţire şi albă, ca un fir de floare sub lumina de lună. Dar, desigur nu sunt ale tale, mama frumoasă şi bună, Năstruşniciile pentru care mi-am pierdut tinereţea. Nu e al tău chipul ce se înăspreşte Din ce noaptea spre ora ei cea mai secretă creşte, Nici inima asta prin care viforele cerului trec. Numai firele blânde ale dragostei nu se petrec — Din mine niciodată nu se va mai naşte nimic, Sufletul meu n'a fost al nimănui, Mâna mea n'a atins nici o frunte. In semnele ei port pecetea sigurătăţii celei mai crunte, Iar viaţa am vrut mai bine să n-o petrec hai-hui Pe acolo pe unde ştiam că oamenii niciodată nu trec — Nu ştiu din ce revoltă a tu, Din ce desnădejde de copil, sălbatecă. Am crescut astfel, niciodată îmblânzită. Pierdută, aspră, lunatecă.— Numai arareori în nopţile line, Când luna cade'n geam şi nici o frunză nu mai tresare. Când îmi descleştez pumnii încetul cu 'ncetul Şi simt cum, calme, degetele îmi alunecă In noapte, ca nişte izvoare ce rârul ce' mare, Simt plânsul tău cum picură încet, încet, în mine. Uşor ca o iertare"...*

Acest poem este aşa de împlinit încat nu suportă, după convingerea noastră, nici un fel de interpretare în afară de acele câteva mai mult sau mai puţin necontradictorii divagări cu cari diluăm, deobicei, esenţele remarcabile ale cântecului să-i zicem neînţeles când credem a-l fi prins între coordonatele logicei şi înţeles când ne abandonăm ascultării pur şi simplu a rezonanţelor lui emotive.

Socotim că *„Moartea în Cetate"* este una din cărţile de vers cele mai bune şi mai nobil viabile ale literaturii româneşti moderne şi suntem convinşi că Anişoara Odeanu este una din cele mai mari poete ale noastre. Totuşi, accentuăm, nu-i suntem recunoscători atât pentru această carte de subtilă şi mare artă cât, înainte de toate, pentru faptul că ne-a revelat, cu graţie desvârşită, tocmai acele zări ale sufletului feminin pe cari prea multe dintre consororile d-sale întru condei le neglijează, crezând, probabil, că poezia ar fi prilej de întrecere cu alţii şi nu clipă de tainică mărturisire şi reculegere întru ceeace este mai de preţ în propriul nostru suflet.

TRAIAN CHELARIU

In stepa asta 'ntinsă

In stepa asta 'ntinsă a cruzilor mongoli
Răsboiul se întinde — neodihnită apă —
Noi suntem pentru veacul cel nou puternici soli
Şi arhangheli pentru altul ce'n mlaştină se 'ngroapă.

Plugari din toată lumea ne-am adunat aici
In ţarina scăldată în amiros de cimbru,
Dar arme noui în mână purtăm în loc de bici
Şi steaguri cu pecetie de vultur şi de zimbru.

Alăturea zilerii din fabrici şi uzine
Ne sunt fraţiori de sânge la veghea grea din gropi,
Să rânduim capcane patrulelor haine
Precum odinioară cirezile în snopi.

Şi fruntea brobonată de rouă şi de mană
Nicicând sub obidire nu ni se vrea plecată,
In plumbi şi calde schije o trudnicită hrană
Acum, — în loc de brazda ce şade nearată.

Că'n stepa asta 'ntinsă a cruzilor mongoli
Ne-am revărsat în lupte — nestăvilită apă —
Şi suntem pentru veacul cel nou puternici soli
Şi arhangheli pentru veacul ce'n mlaştină se'ngroapă.

V. O. SPINENI

Seara

Un cearcăn vineţiu aşterne seara
Sub geana zilei ce-a trecut din pârg.
Inmiresmat ca un altar, pământul
Cădelniţează boarea-i în amurg.

Suspină baciul norilor din fluer,
Răzor de stele alegând cărare,
Să-şi poarte'n palma cerurilor turma
Imbulucind-o 'n margine de zare.

Işi strânge-a apelor somnie pleoape
Inţărcuind aleanul ce ascunde
Acelaşi ritm molatec, leagăn, cântec,
Ce picoteşte'n clipociri de unde.

Adormi şi tu, tristeţe asfinţită,
Să fumege'nserarea pe ceru-ţi aromit
Cum fumegă amintirea pe rugul istovit
Al ochilor ce's gata să se 'nchidă.

Tăceri de totdeauna te-or mirui
Cu harul vedeniilor nestrînse,
Să-mi pot purta făcliile aprinse
Atunci, când tot ce-am fost va amurgi.

ENA B.

Intrebare

Sufletul amar
Tace'n cărţi de ceaţă.
Suie peste ani
Care pădurar,
Care dimineaţă?

Către care seri
Linişti albe urcă,
Sufletul de ieri,
Cântecul nălucă?

Toamna ce-o visăm
Prietene, ne-o scrie,
Flori de colbărie, —
Cine ştie care
Albă arătare.

EMIL MANU

CANTECE NOUI

Nedumerirea poeţilor

Vreau să scriu astăzi numai despre poeţii, şi presupuşii poeţi, care de aproape doi ani de zile se agită alături de noi, nu pentru cine ştie ce meschine interese, ci numai pentru ajungerea la o stare mai înaltă, care trece de-asupra frunţilor noastre ca o pură magie.

Intr'o măsură oarecare, EI şi nu NOI au fost aceia care umblând pe acest drum, s'au bucurat de luminile stelei. Veninul şi tina cu care am fost împroşcaţi cu generozitate — şi chiar de către ei, — au fost semne de recunoştinţă pentru care le mulţumim. Astfel de pildă, un amuzant caligraf liric ne punea „la etuvă" într'o filă gălbue ca puroiul, şi în acelaş timp ne trimitea producţiile sale, multiplicate. Spre publicare, bineînţeles...

Un fenomen care se repetă însă în acest răstimp, şi care într'o măsură oarecare a avut darul să ne amuze, punându-ne şi pe gânduri, a fost — ca să zicem aşa — nedumerirea unei serii de tineri, care ne trimeteau versuri cu o regularitate de cronometru. Versurile lor poposeau pe masa de lucru, erau cetite apoi cu foarte multă băgare de seamă şi, invariabil, luau calea opusă tiparului. Vina (dacă era o vină!) nu credem să fi fost niciodată a noastră. Şi totuş, cu regularitatea poesiilor primite, poşta ne aducea şi câte-o „confesională" epistolie, în care poeţii sau aşa zişii lor prieteni, care în fond erau poeţii deghizaţi, ne cereau socoteală, nedumerindu-se de faptul că versurile lor s'au dus la coş. Cum — întrebau ei — se petrece un lucru atât de nepermis? Cum le refuzaţi, când grupuri întregi de intelectuali şi intelectuale din oraşele de baştină se entuziasmează de ele, decretându-le teribil de publicabile? Se nedumereau Timişoara şi Cernăuţii, urmate la o lungime de... poet, de Constanţa şi Craiova.

Nu exagerăm şi nu inventăm nici o iotă. Tocmai de aceea ţinem să spunem şi noi umilul nostru punct de vedere, care poate că vine la timp. Să ne ierte amicii, dar oricât de fideli cetitori ne sunt, versurile de felul acesta nu-şi pot afla rostul printre noi. Admitem „debuturile", dar oricum, tot trebue să le pretindem măcar o licărire de promisiune! Altfel, riscăm să creiem aici o inutilă gaşcă, lucru de care întotdeauna am căutat să ne ferim. Nedumeririle poeţilor şi ale bunilor amici, nu ne emoţionează şi nici nu ne conving, aşa cum nu ne indispun notele şi polemicile pe care le strecoară, abil cred ei, în cine ştie ce publicaţii obscure. Acolo unde e prezent talentul, şi doar atâta ne-am permis să cerem — nedumeririle devin inutile, aşijderea epistolele pline de reproş. Procedeele acestea se situiază dintr'odată în afara preocupărilor noastre, care, mai presus de oameni, au căutat să fie întotdeauna la un nivel, unde e prezentă numai Poesia şi umbrele ei.

Fie-ne deci îngăduit, nouă, care în decursul celor aproape una sută articole iscălite sub zodia stelei de care vorbeam la început, nouă care am spus mereu că nu putem da „sfaturi poetice", să călcăm de astă dată peste convingeri atât de scumpe, fiindcă „odată, e niciodată". Şi făcând acest pas, îi sfătuim pe toţi binevoitorii noştri amici să cultive poesia, nedumerindu-se mai puţin în numele ei.

Pentrucă e o impietate să vorbeşti despre un lucru care ţi-este cu desăvârşire străin!

ŞT. B.

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, adăugându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: **Lucis P. B., L. Rădan, M. C. Url., Peca C. T., T. Enescu, F. Oprea, G. Plopşor, A. Mold., L. Dan:** Nu. **G. Fl.:** Altele. **I. But.:** Idem.

Cărţi noui

EDITURA „CASA ŞCOALELOR" a publicat recent, următoarele volume:

Studii istorico-filosofice de I. Petrovici, **remarcabile deopotrivă prin concizinne, claritate şi eleganţă formală a expresiei, ca şi prin pătrunderea plină de înţelegere simpatetică şi comunicativa, în miezul intim al gândirii unor filosofi de structuri atât de diferite, cum au fost Descartes şi Schopenhauer, Schleiermacher şi Emile Boutroux, etc.**

De reţinut sunt, deasemeni, medalioane filosofice, ca acelea consacrate lui F. Ravaisson, sau filosofului-poet Jean Marie Guyau preţioase sinteze, cuprinzând esenţialul necesar reuniri în trăsături de neuitat a unor fizionomii spirituale caracter stice.

„Pedagogia contemporană" (probleme şi curente) de G. G. Antonescu, **profesor la Universitatea din Bucureşti. Aceasta a doua ediţie revăzută şi adaogita cuprinde doua serii de prelegeri ţinute acum cativa ani pentru profesorii secundari. „Prima serie — citim in prefaţă — se referă la problemele mai insemnate ale Pedagogiei timpului nostru, cu aplicari la şcoala românească; a doua incearcă să desluşească marile curente, în care am putea integra toate manifestările mai de seamă ale Pedagogiei contemporane de pretutindeni". Scopul urmărit de autor prin această lucrare este: „pedeoparte, de a introduce pe cetitor in studiul mişcarii pedagogice contemporane; pe de altă parte, de a continua şi intensifica acţiunea noastră, manifestată şi în lucrarea anterioară „Educaţie şi cultură", pentru armonizarea realităţilor şcolare cu principiile pedagogice".**

„Filosofie şi poesie" de Tudor Vianu. **Volumul întruneşte cuprinsul altor două lucrări publicate anterior: „Filosofie şi poesie" (1937) şi „Idealul clasic al omului" (1934) cărora li s'au adaos alte două studii: „Performanţa frumosului" şi „Semnificaţia filosofică a artei" care apar acum pentru întâia oară în volum.**

„Aşa cum se înfăţişează astăzi noua ediţie, mult sporită, a scrierii „Filosofie şi Poesie" — scrie autorul în prefaţă — ea urmăreşte acelaşi gând în trei planuri succesive. In prima parte a volumului, raportul dintre filosofie şi poesie este studiat în mod principial. In a doua parte, acelaşi raport este urmărit în opera unor cugetători poeţi sau a unor gânditori pentru cari poesia a alcătuit punctul de plecare al construcţiei lor. In partea ultimă, am incercat să câştig, situându-mă în unghiul estetic, un mod de înţelegere a lumii şi vieţii, pe care îl consider drept prima închegare a unei filosofii generale".

„Antologie filosofică" de N. Bagdasar, V. Bogdan şi C. Narly. **Nevoia unei culegeri de texte alese din operele marilor filosofi ai omenirii era de multă vreme resimţită. Publicând-o acum, antologiştii români fac un preţios dar tineretului studios şi culturii româneşti în general. Dela Socrate şi până la gânditori contemporani, ca Bergson şi G. Gentile, cititorul acestei antologii capătă o privire cuprinzătoare asupra gândirii filosofice desfăşurată în acest lung răstimp. Notiţe bio-bibliografice întovărăşesc textele publicate. E probabil că prin editarea acestei antologii, interesul pentru studiile filosofice, pentru gândirea speculativă în general, va înregistra o nouă creştere, îmbucurătoare.**

„Poezii" (balade, imnuri, cântece, legende) de Ion Budai-Deleanu, publicate cu o prefaţă de Em. C. Grigoraş. **Poezille lui Ion Budai Deleanu publicate de d. Em. C. Grigoraş scot la lumină o faţă inedită a rapsodului „Ţiganiadei". Descoperirea d-lui Em. C. Grigoraş, fiindcă e într'adevăr o descoperire, constă în „o serie de balade, ţigăneşti româneşti şi de imitaţie europeană, cari afară de însăşi balada, denumită Ţiganiada, compun un mănunchi neaşteptat pentru epoca, când au fost scrise". Imprejurarea aceasta îl îndreptăţeşte pe editor să conchidă că Budai a fost „un poet aproape complet,... pentru că el a scris imnuri, balade, cântece, bucăţi lirice, erotice, bahice şi legende, bineînţeles folklorul jucând primul rol în opera sa. Le-a scris în toate ritmurile, dar şi în cel popular românesc".**

Apa cea vie de Al. Lascarov Moldovanu **cuprinde „fragmente evanghelice", interpretate sau repovestite de autor, astfel ca şi cititorul cu o minimă pregătire cărturărească să se poată împărtăşi dela isvorul nesecat de înţelepciune, blândeţe şi îndurare al Sfintelor Scripturi. Numeroasele desene ale d-şoarei Lena Constante, care ilustrează volumul d-ui Lascarov-Moldovanu, sunt de o graţie şi de o simplicitate rafinată, fixând astfel, în trăsături de neuitat, simbolurile nepieritoare ale Evangheliei.**

I. BOTENI: „MOARA DIN VÂRTOP" (ROMAN)

D. I. Boteni a debutat la „Sămănătorul", cu schiţe care „se deosebeau printr'o cumpătare şi precizie minunate prin fixarea unei vieţi patriarhale cu totul nouă". Aprecierea este a regretatului cărturar Nicolae Iorga, de a cărui puternică personalitate a fost atras, rămânându-i credincios şi mai târziu, tânărul debutant de odinioară. Primul volum al d-lui I. Boteni, intitulat **„Casa din Muscel"**, cuprinzând nuvele şi schiţe, a fost tipărit la Câmpulung, în 1907.

Dela volumul cu care a debutat şi până la romanul **„Moara din Vartop"**, de curand ieşit de sub teascurile tipografiei „Universul", d-sa a mai publicat încă şase volume de proză literară, a căror inspiraţie a rămas statornica pensulului şi amănuntelor muscelene.

Interesant în scrisul d-lui I. Boteni este procesul de alterare a vieţii dela ţară, datorită influenţei de cele mai multe ori dăunatoare a deprinderilor şi civilizaţiei oraşeneşti. „Moara din Vârtop" înfaţişează tocmai — deşi fără nicio intenţie demonstrativă — un tablou impresionant al urmărilor nefericite pe care le-a avut amestecul politicei în viaţa satelor, în răstimpul dintre cele două războaie mondiale: o administraţie tipicară, funcţionari prevaricatori şi abuzivi, pseudocărturari sau intelectuali neispraviţi, etc. In mediul corupt de politicianism, bunavoinţă şi bunele intenţii dezinteresate deveneau suspecte. Din cauza intransigenţei morale şi a corectitudinei sale, profesorul Anton Zărnescu, fiu de moşnean înstărit din Vârtop, era să cadă victima unei înscenări odioase, riscând să-şi piardă chiar situaţia din învăţământ, numai fiindcă prin atitudinea sa corectă şi inflexibilă stânjenea socotelile mărunte ale clanului politic local. Dar printr'o întâmplare neaşteptată, prin apariţia cu totul surprinzătoare a unui adevărat „deus ex machina", dreptatea este recunoscută, iar meritul răsplătit, spre satisfacţia deplină a cititorului.

O lume întreagă trăieşte în paginile romanului „Moara din Vârtop", redată în culorile autentice ale vieţii. Scrisă într'o frumoasă limbă literară, cartea se citeşte cu multă plăcere şi cu un folos netăgăduit, fiind în acelaş timp şi o lectură edificatoare.

VRĂBIOIUL

— nuvelă umoristică —

de PAUL I. DANIEL

Seară de Revelion. In micul restaurant al cartierului — decorat festiv cu lampioane şi ghirlande multicolore — petrecerea este în toiu. Muzica, dansul, jocurile de confetti, serpentine, pocnitorile, vinul, într'un cuvânt, toate au reuşit să creeze o atmosferă de bună dispoziţie, care a cucerit fără rezerve întreaga asistenţă.

Dar, surpriză ! In momentul când se părea că toate numerele din program au fost epuizate, ceva nou şi neprevăzut are darul să redeştepte atenţia generală.

Câţiva tineri bine dispuşi, socotind că e păcat să se închee prea curând petrecerea, se urcară pe scenă producându-se cu câteva romanţe executate la muzicuţe. Urmă, apoi, un număr de atracţie al unui prestidigitator, amator precoce abia eşit din închisoare, biată victimă a propriilor lui talente...

După cele câteva clipe de „încordare", publicul fu răsplătit cu un concert de pian executat de către soţia măcelarului din cartier.

Dar, surpriză ! De două ori surpriză...

In clipa când tânăra pianistă atingea cu degetele ei delicate clapele instrumentului, scoţând primele acorduri ale unei melodii vechi şi parfumate, din mijlocul sălii se desprinse un tânăr brunet, care cu o voce caldă şi melodioasă acompanie cu mult brio pe artista de pe scenă.

Sala era în delir.

In zadar mai încercară să se producă alţi amatori din sală cu cuplete, drâmbe, flaşnete şi alte instrumente ocazionale; asistenţa cucerită de cei doi tineri ceru cu insistenţă continuarea concertului...

Serbarea luă sfârşit cu „La şalul cel negru", care stoarse râuri de lacrimi şi nenumărate oftaturi în rândurile publicului feminin.

Dar mai fericit dintre toţi din sală părea că este nenea Vache Duduveică măcelarul, soţul doamnei care executase cu atâta căldură şi măestrie romanţele de odinioară.

Când ajunseră la garderobă, nenea Vache dădu cu ochii de tânărul tenor.

— Să-mi trăeşti, şefule. Imi pare bine de cunoştinţă. Halal voce mai ai, zise măcelarul strângându-i vârtos mâna. Uite, să-mi dai voie să-ţi recomand şi pe nevastă-mea : Biţa Duduveică...

— Născută Falaştoacă, adăogă ea preţios, ţuguind buzele. Imi pare bine de cunoştinţă şi mulţumesc.

Drept atenţie pentru succesul obţinut împreună, nea Vache Duduveică invită la masă de Anul Nou pe tânărul cântăreţ.

Prânzul de a doua zi avu darul să creeze o prietenie sinceră între tânărul tenor Lică Năvârlie şi soţii Duduveică, amiciţie care se strânse tot mai mult în momentul când cântăreţul acceptă să predea lecţii de canto acestei înamorate de muzică d-na Biţa Duduveică.

Intâia lecţie de pian şi canto fu inaugurată cu un chef la toartă de familia Duduveică, la care participă „crema" cartierului.

Nea Vache, vechiu agent electoral, găsi prilejul să ia cuvântul la această masă, în care printre altele ură tinerilor artişti să întreacă pe... Dinicu şi... pe Ciolac, pentrucă ţara asta, orişicât, nu poate să se mulţumească cu câţiva, cari oricum, s'au produs destul...

Şi ridicând paharul, nea Vache închee discursul său cu câteva cuvinte de efect, în care spuse că aşa cum unii oameni politici ca răposaţii... Bambulete şi Gâjâitu s'au ridicat din mijlocul acestei mahalale, e momentul ca să dăm dovadă că noi ştim să ridicăm dintre noi, care va să zică, şi pe artişti...

— Să trăiţi şi dixit !...

Exerciţiile continuară obişnuit vreme îndelungată, când o întâmplare neprevăzută puse capăt drumului spre succes al celor doi slujitori ai Thaliei.

Venind mai de vreme decât de obiceiu dela abator, să caute nişte hârtii, nea Vache intră tiptil în casă, cu gândul să nu deranjeze „copiii" şi rămase cu privirea ca o vită înjunghiată.

...In loc să se sacrifice pe altarul artei, tinerii studioşi sufereau acum pe rugul... dragostei.

Inebunit de mânie, Duduveică scoase pistolul din buzunar şi se apucă să tragă în neştire în acela care dezertase din templul Thaliei, introducându-se în buduarul nevestei sale.

Lică avusese timp s'o sbugheasă prin bucătărie, lăsându-şi hainele răvăşite în salonul de lecţii şi îşi luase drumul pe stradă, fugind besmetic, aproape gol, ziua în amiaza mare.

După o jumătate de ceas de alergătură, după ce fusese ocărît de femeile în vârstă, fluerat de copii, huiduit de căruţaşii şi birjarii dela colţuri, bietul tenor căzu sfârşit la uşa unui amic dela podul Sf. Elefterie.

Când îşi mai reveni în fire, Lică îşi povesti toată întâmplarea care luase o întorsătură atât de dramatică. Amicul, om mai vârstnic şi trecut prin destule necazuri şi experienţe, zâmbi amar, îl mustră şi îmbrăcându-l cu nişte haine largi, îl depuse într'o birje şi-l trimise acasă.

Lică Năvârlie locuia într'un fund nesfârşit de curte pe strada Cazărmei, într'o cameră veşnic oblonită, în care venea uneori să aţipească câteva ceasuri spre dimineaţă, sau să se primenească în zilele de sărbătoare, după nopţi întregi petrecute în chiolhanuri.

Prietenii nu-l căutau niciodată acasă, fiindcă îl dibuiau mai sigur prin unele berării din centru, unde-şi făcea veacul.

La rândul lor, poştarii catadicseau să vină doar rar, când se aduna un stoc mai mare de scrisori, fiindcă pentru a ajunge la „adrisant" trebuiau să străbată curtea cu bicicleta...

Doar telegramele erau înţeleşi să le predea urgent, fiindcă acestea ţineau loc de „convocări" la zaiafetele organizate de amici la vreo cârciumă nou descoperită, sau în vreun oraş din provincie...

In aceeaş casă mai locuia un bătrân tuberculos, care putea fi văzut doar primăvara şi o văduvă, spălătoreasă cu ziua.

Ajuns acasă, Lică Năvârlie, după ce îşi reaminti scena trăită câteva ceasuri mai înainte, adormi scuturat când şi când de vise ciudate.

Târziu, spre seară, i se păru că aude bătăi la uşe. Dar stăpânit de clipele dramatice prin care trecuse, îşi vârî capul mai adânc în pernă.

Bătăile, însoţite acum de o uşoară larmă, se înteţiră.

Un fior rece îi trecu atunci prin corp şi i se opri în creştet.

Gândi : nu cumva au venit să-l aresteze ?

Dar în aceeaş clipă auzi clar :

— Să forţăm oblonul... Poate...

La aceste vorbe, Năvârlie sări repede din pat şi înarmându-se cu o umbrelă şi cu o potcoavă, care zăceau prăfuite într'un ungher, se propti în uşă luând astfel toate precauţiile.

— Licuşor, Licuşor ! Hai dragă, deschide, ce te-ai văvorît aşa, că nu vin turcii? auzi un glas subţire, aproape copilăresc, de femeie.

— Drace ! gândi el. Nu mai înţeleg nimic. Asta e vocea ei. Ce naiba mai caută la mine după daravera asta ?

Dar vocea de afară nu-i dădu răgaz :

— Licuşor, băiatule, deschide că ţi-am adus ceva bun. Haide iubitule, îndură-te şi scoală-te odată...

De data aceasta, cuvintele atât de drăgăstoase şi rugătoare ale iubitei îl dezarmară. Se mai linişti. Şi după ce mai chibzui în tăcere câteva clipe, se hotărî şi deschise.

Femeia intră în odaie, urmată de un băiat de prăvălie încărcat de sticle şi pachete şi dădu ocol odăii ca o pasăre care face pentru întâia oară cunoştinţă cu colivia, aruncându-şi la întâmplare, nepăsător, pe pat, blana, pălăria, poşeta, în vreme ce Lică prostit, cu umbrela şi cu potcoava în mână, se trântise pe un scaun şi o privea buimăcit.

Văzându-l atât de caraghios, ea râse.

— Bravo Licuşor, nu te bucuri că am venit la tine? Spune, îţi pare rău, Bombonelule? Hai, nu fii nesuferit şi aruncă potcoava din mână, îi spuse dojenitor şi cu aer copilăresc, chihotind.

Văzând însă că omul rămăsese înlemnit şi fără glas, femeia porni iar să-l îndemne :

— Mai bine ajută-mi să desfac pachetele şi sticlele, să te văd ce gospodar eşti !

Mâncară.

După ce goli două pahare de vin, căutând să potrivească cuvintele, Lică o întrebă :

— Dar cum de ai putut veni la mine, la ora asta, după cele ce s'au întâmplat ?

— Iac'aşa!... Când vrea femeia...

Lică amuţi din nou.

Işi închipuia că de frica lui Duduveică, femeia fugise de acasă şi acum nimerise la el.

„Dar ce pot face eu cu asemenea belea, când deabia îmi duc singur traiul?" gândi el, care se dorise amant şi boem toată viaţa. Şi tocmai acum când avea atâtea perspective, să cadă ca un scatiu bătrân în laţ? Făcuse atâtea nebunii în viaţă : iubise, suferise, răbdase de foame şi de frig, dar nu se „tâmpise" într'atât, încât să se însoare. Şi acum...

Isteaţă, femeia ghicindu-i teama îl încercă :

— Ştii că e plăcut aici la tine? Ţie îţi trebue însă o gospodină ca mine ca să-ţi înveselească cuibul. Aşa este? Atunci ce ai zice dacă...

Dar Lică îi tăie scurt vorba :

— Lasă dragă prostiile! se supără el. Tu nu vezi că mi-e rău? Mai bine spune-mi ce a făcut „nebunul" după plecarea mea?

Femeia devenind mai veselă şi distrată de întorsătura luată, cât şi de teama lui Lică, gândi să-i pregătească acestuia o nouă „lovitură" şi spuse :

— Apropos Licuşor, ştii ceva? Mâine eşti invitatul *nostru* la masă. Ştii, făcu ea strângar cu degetul, să nu care cumva să nu vii, că mă nenorocesti...

De astă dată, Năvârlie scăpă paharul din mână şi îngălbeni deabinelea.

— Ce ai spus ? Eşti nebună ?

— Dar ce ţi se pare aşa curios? răspunse femeia cu glas prefăcut. N'ai mai fost? E destul de simplu ca să înţelegi, adăogă ea: eu şi cu Vache am hotărît să luăm împreună dejunul, apăsă femeia pe ultimele cuvinte, mirată de omul dinainte-i, care devenise de ceară.

— Am înţeles, reuşi să spună el într'un târziu. Vreţi să vă răzbunaţi... Şi asta la voi acasă, ca să fiţi în siguranţă... Laşilor! tună el pe o voce de bas...

Socotind că-i şade bine rolul, Biţa îşi continuă jocul, cu mai multă dezinvoltură ca pe scenă.

— Vai de mine, Licuşor, dar eşti caraghios de tot în seara asta! Cum poţi crede aşa ceva? Te îndoieşti de dragostea mea? Tu nu pricepi, prostule, că e nevoie de prezenţa ta acolo, în casă, ca să împrăştiem orice bănuieli? Vrei să-l vezi pe Vache în puşcărie şi pe mine pe drumuri ?

Şi în câteva cuvinte, ea îi explică cum focurile de revolver trase în plină zi de Duduveică, după „un amic de al casei", sculaseră în picioare tot cartierul şi se terminaseră cu o reclamaţie la parchet. Acum, prezenţa lui Năvârlie la ei avea darul să împrăştie orice bănuială, iar împuşcăturile să le pună pe seama unui chef, când Vache, ca să-şi distreze musafirii, trăsese după vrăbii.

— Acum ai înţeles, prostuţule?, îl mângâie femeia ca pe un copil.

— Dar el? ridică Lică din sprâncene. El, nu-mi va face nimic?

— Tu nu înţelegi că are nevoie de tine? Că de tine depinde libertatea şi salvarea lui? Că... înşiră ea mereu argumente simple şi logice ca să-l convingă, să-l liniştească pe fricosul amorez.

— Ajunge ! ridică Năvârlie mâna protector, după ce se lămuri bine. Vin să-l scap de bucluc, îşi schimbă brusc tonul. Nu merită, dar hai, fie. Pentru tine o fac, că altfel... prinse Lică curaj.

Intr'un târziu, după ce mai flecăriră despre altele şi se mai giugiuliră, femeia plecă acasă, încântată că-i reuşise „diplomaţia" până la sfârşit.

A doua zi, la ora prânzului, la masa frumos împodobită în chioşcul din grădină, soţii Duduveică şi cu Lică Năvârlie mâncau în linişte, caşicum nu s'ar fi întâmplat nimic.

Nea Vache vorbea despre una, despre alta, privindu-şi din când în când vecinul de masă pe sub sprâncene, apoi spre sfârşit aduse vorba şi despre „ticăloşiile omeneşti", la care Lică găsi că e prudent să tacă mâlc sau chiar să-l aprobe...

Mai târziu, când Vache pune mâna pe cuţit, un cuţit lung şi ascuţit de măcelărie, să taie pâinea, Lică tresări şi aşteptă cu teamă până ce mâncară şi băură câteva pahare cu vin, în care timp nea Vache nu avu linişte nici el până nu strecură măcar câteva vorbe :

— Fie, că mi-o făcuşi, neică. N'am vrut eu să vă „stric" cariera, că altfel, aveam eu ac de cojocul vostru... Dar să zicem că am uitat-o, făcu negustorul cu mâna, caşicum ar fi pierdut la vreo afacere.

După prânz, când Vache puse mâna pe un sifon cu un gest ceva mai vioi, mai energic, lui Năvârlie îi sări iar inima din loc.

„Cine mă puse să vin în ghiara leului?" gândi el, cu inima cât un purice, turnând pe gât mereu pahar după pahar, să mai prindă o leacă de curaj.

Dar spre bucuria lui, cum îşi făcură siesta, cei doi bărbaţi, aducându-şi aminte pentru ce se întâlniseră, se sculară dela masă şi plecară la parchet să explice judecătorului toată daravera.

Cum intră în cabinetul judecătorului, lui Vache i se înmuiară picioarele şi începu să înşire lecţia învăţată dela Biţa :

— Pardon, eram cu chef şi, ca omul... să aveţi iertare, aburit cum eram îmi abătuse pe nişte vrăbii... Pă onoarea mea de comersant, să aveţi iertare, dom'jude'... minţi Vache umil, cu mâna pe piept, gata să plângă.

Judecătorul zâmbi, puse reclamaţia la dosar şi-i spuse :

— Sper însă să nu se mai întâmple...

— Ferit-a Sf. Anton, se dădu de gol nea Vache, îl spintec cu cuţitul...

— Pe cine ? întrebă grav judecătorul, care ce noscuse întâmplarea tragi-comică, relatată de unii vecini ai lui Vache.

— Pe... pe.... Vrăbioi, răspunse prompt Duduveică şi luându-şi „amicul" de braţ eşi, răsuflând uşurat c'a scăpat atât de ieftin dintr'o asemenea daraveră...

La colţul străzii însă, Lică Năvârlie dispăru prin mulţime.

(Din volumul de nuvele umoristice „Un sătul de viaţă" care va apare în curând).

Intoarcere...

Eheu fugaces !...

Ora de gospodărie. Nimeni nu îndrăzneşte să intre în bucătărie. O elevă ne chiamă. Impingându-ne una pe alta, intrăm.

— Aşa, ca prinţesele. Trebue să fiţi poftite.

— N'am auzit, domnişoară.

— Dumitrescu, se arde ciulamaua pe foc. Ah, ce neîndemânatece sunteţi! Şi marmelada...

— O plătim, domnişoară.

In fund se aude: — Şi o mâncăm !

Suntem îngrijorate. S'au strâns cam multe dela un timp.

Conducătoarea şcoalei apare:

— Aşa doamnă, bine c'aţi venit. Iată ce mi-a făcut clasa VII-a !... — şi cu un gest disperat arată cratiţa, simţitor golită.

Doamna Constantinescu încruntă sprâncenele, dar zâmbetul nu şi-l poate stăpâni: — Cine a mâncat?

— Ele toate. Uite, să spună. Şi cu ghiarele încă.

— Ei, asta e prea de tot. Am avut linguriţe — se revoltă fetele.

— Dece a intrat? N'aveţi voe. Să se pună afiş de-acum înainte.

Doamna trece mai departe: Tu? — şi priveşte pe Lucy.

— Nu, doamnă.

— Nu, zice şi Jeaneta.

— Nu, repetă Wally.

— Nu, dă din cap energic, Speranţa.

Şi toate ca un cor, pe diferite voci: Nu.

— Atunci, cine ?

— Insfârşit, noi o plătim, dar suntem nevinovate şi... am mâncat cu linguriţa.

Domnişoara aruncă priviri diabolice: — Veţi plăti!!!

— Da, domnişoară.

— Câte sunteţi?

— Zece.

— După masă, aduceţi farfurioare şi linguriţe. Auzi, cu ghiarele!!! — şi Zoica îşi inspectează grijulie mâna.

După amiază, toate fetele vin grăbite la şcoală.

Mapele zornăesc. Nu e glumă. Cine n'are linguriţă, nu mănâncă marmeladă.

Din fericire, elevele sunt bune la muzică şi clasa răsună de jazul linguriţelor, lovite de bănci şi catedră, pe care m'am stabilit, cu aer de imperator Roman:

— Vrem mar-me-la-dă!!

Am aprins lumina. Facem balet: Baletul marmeladei.

Dar Simion ţipă: — Linişte, că vă spun la cancelarie.

. . . . . .

Ah ! De-am pleca odată ! Să terminăm şcoala! Să aruncăm şorţul ăsta oribil! Să fim odată studente... Bucureştii, baluri, serate, teatre...

Tresar. Deschid ochii. Sunt la mine pe divan. Ce păcat!

. . . . . .

Dar ce are oraşul? E aşa de mic! Noroi, numai noroi. Rătăcesc pe străzi, apoi ajung la şcoală. Ce urîtă este !

S'a schimbat, s'a micşorat. Fete străine fac scandal. Profesoare noui. Vreau să-mi revăd clasa, dar acolo este acum un laborator întunecos.

Plec. Drumul nu mă mai cunoaşte. Totul îmi pare strein. Dar ce are grădina din faţa Palatului Administrativ? E atât de urîtă. Şi ce liliputană pare.

Mai bine să caut fetele. La cine să mă duc întâi? Mă strigă cineva: Tu?

— In faţă îmi zâmbeşte o domnişoară elegantă:

— Ce faci, Zoico? Te-ai măritat, desigur?

— A, nu, dragă, sunt funcţionară aici. Bine de tine că eşti la Bucureşti.

— Dar ce faci? Te distrezi? Te duci la baluri?

— Nu, mă plictisesc. Sunt singură.

— Iţi aminteşti ce spuneai când terminaseşi?...

— Ei!! Alta e viaţa. Acum aştept să treacă o săptămână şi apoi alta, poate isbutesc să plec la Craiova.

— Ce mai este pe aici? Pe fete, le vezi?

— Au rămas puţine. Nu ne mai vedem. Fiecare are viaţa ei. Dar voi la Bucureşti... Speranţa pictează? O fi devenit celebră!!

Zâmbesc: — Nu, nu. Şi ea este tot funcţionară.

— Ştii că Mary s'a măritat?

— Cu...

— Nu. S'a terminat totul.

— Cum, dragostea aceea teribilă?

— Era sărac şi nu era să mănânce dragoste. Are şi un copil.

— Dar Nineta a isprăvit facultatea?

— De unde, nu mai învaţă.

— Imposibil ! Dar ea visa să fie profesoară. Şi compunea drăguţ...

— Ce copilării vorbeşti! S'a măritat cu un moşulică de şaizeci de ani, bogat. Duce viaţă mondenă.

— Dar biata Gherghina?

— Biata? E milionară acum.

— Lenuţa?

— A fugit cu nu ştiu cine. Iar Jeaneta s'a măritat şi ea, tot cu un altul. Aud însă că e fericită.

— Şi Lucy? Are pretenţii să ia vreun campionat?

— Aş! S'a căsătorit şi ea. Este funcţionară.

— Dar bine, toate voiseră altceva. Cum şi-au schimbat gândurile?

— Eşti amuzantă. Ai trăit pe sub pământ, până acum?

Am plecat.

Ce era să mai caut? Pe cine să mai găsesc?

Am intrat în cinematograf. Fără să vreau, am privit cu teamă în jur, să nu mă vadă vreo profesoară.

Nu mi-a zis nimeni nimic. Sala mi s'a părut urîtă şi tristă ; un film, care se rupea mereu. In faţă, parcă recunosc o pereche.

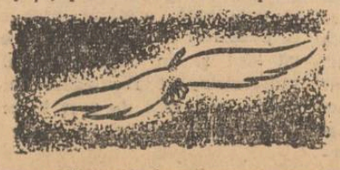

Da, eram mică pe atunci. Ce dragoste! Ce scandal! Ii invidiai. Puţin i-a interesat ce-a zis lumea şi familia. Deodată tresar. Se şoptea alături: — O vezi ce elegantă este? Orbi mai sunt bărbaţii! Dar lasă, că şi el...

Cineva m'a salutat. Cine şi-aduce aminte de mine? Da, îl recunosc. Mă iubise pe vremuri. Pare trist şi obosit.

— Ce-i cu tine aici? M'am gândit în ultimul timp mult la tine. Nu cumva cunoşti pe cineva care... O recomandaţie...

Era prea mult.

Am fugit pe străzi. Treceam prin faţa caselor, grădinilor şi voiam să găsesc un loc care să-şi amintească de mine, să mă cheme.

Dar pomii îşi aplecau crengile şi frunzele tremurau: „Nu te cunoaştem, nu te cunoaştem".

Uite, pe aici alergam cu cercul şi de piatra asta m'am lovit. Păstrez şi acum semnul. Dar drumul şoptea: „Nu te cunosc, nu te cunosc".

Şi am fugit iar. Uite grădina mare. Aici am ascultat atâtea cuvinte de dragoste!

Dar grădina murmura : „Nu te cunosc, nu te cunosc".

Şi atunci am isbucnit în plâns.

. . . . . .

Deodată, un vânt îmi izbi faţa şi o negură mi se ridică de pe ochi. Eram în Bucureşti.

Unde-mi sunt gândurile? Trebue să mă duc repede acasă. Mă văd încărcată cu pachete. Deabia pot merge. Tramvaiul mă enervează. Uf, nu mai ajung, odată.

In sfârşit! De-aş fi gata. Repede pomul. Şi lumânărelele nu vor să stea... Şi vata şi beteala... Parcă toate au prins viaţă şi se revoltă contra mea. Luna de argint refuză să se fixeze în tavan, străjuită în colţuri de cele două pioneze. Să aranjez cărţile. Privesc prin cameră. Doamne, de n'ar veni acum. Dar dacă.. Nu! Nu se poate. Ce prostie. Să mă gândesc, că nu va veni! Ne vom împăca. Sigur. Ridic ochii. Să fie oare paşii lui? Iau o ţigare să mă liniştesc. Ce o să spun? Mâine plec. Cu ce? Râd. Am cheltuit tot. Ei şi? Ce contează?

Va veni. Va veni, trebue să vină. Trebue să ne împăcăm.

Numai de n'ar mai bate inima aşa de tare, căci nu pot să mai aud nimic. Mai bine să închid ochii, să mă liniştesc.

. . . . . .

Ce s'a întâmplat?

Mă uit la ceas.

E târziu. E târziu şi n'a venit.

Şi deodată stelele fugiră din pomul meu şi luna, rânjind, se desprinse din tavan. Iar camera se micşoră. Ce mică este! Ce urîtă ! Pereţii s'au apropiat din nou.

Machiavelli zâmbeşte dispreţuitor de pe raftul etajerei.

N'a venit.

N'are să vină.

Şi, hohotind, fug prin ceaţă.

. . . . . .

Ninge... Ninge...

ADA POLICHRON

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.93

D 8

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
scrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 8
Sâmbătă 20 MARTIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

POPESCU GHIMPAȚI — In Rusia de altădată

BIOGRAFIA în studiile literare

de G. C. NICOLESCU

Pentru cercetătorii tineri în deosebi este adesea o problemă care nu poate fi ușor și bine rezolvată: aceea a locului pe care trebue să-l ocupe materialul biografic în studiul asupra unui scriitor. Deși s'a abandonat de mult prejudecata absurdă că istoria literară s'ar limita să urmărească acumularea de date cât mai multe asupra vieții unui scriitor numai din pasiunea de a face astfel de investigații, pentru a se mulțumi să le prezinte ca un rezultat definitiv, încă rămâne pentru mulți o chestiune delicată a biografilor măcar acest echilibru între exces și necesitate, între abundența zadarnică și selecția fecundă.

Este dela sine înțeles că pentru unele lucrări, cum sunt acelea de ideologie literară sau asupra unei reviste, chestiunea biografiei nici nu se mai pune. Rămân însă altele multe, cum ar fi cele asupra unei opere sau asupra unui scriitor privit în ansamblul lui, unde ea este cu necesitate impusă. Adesea, chiar în studii care ar părea cu totul neatârnate de datele vieții unui scriitor, cum sunt studiile de literatură comparată, nevoia de informații din acest domeniu se lasă simțită. Căci în istoria literară, biografia încetează de fapt de a mai fi „povestea unei vieți" pretext de divagații literare, fie ca formă, fie ca fond, ci devine izvorul de date precise cu care să putem ajunge la reconstituirea personalității spirituale a omului și, astfel, la lămurirea operei sale. Pentru cercetătorul literar modern singura preocupare rămâne opera. Scriitorul ca om nu interesează decât în măsura în care el poate să ajute la o mai completă explicare a lucrărilor produse.

Cea mai mare primejdie pentru cel ce studiază un scriitor este să se lase influențat de moda biografiilor romanțate. In istoria literară nu se strânge material pentru a reconstitui viața scriitorului și a impresiona, pe de o parte, prin prezentarea momentelor ei dramatice, iar pe de alta, prin potențarea acestor momente datorită unor procedee literare și a unor efecte de stil. Aici nu poate fi deci vorba de reconstituiri ipotetice, de a atribui gânduri pe care nu știm dacă scritorul le-a avut, de a-l face să spună lucruri pe care nu suntem siguri că le-a spus, ci de fapte precise, documentat scoase la iveală, care să fi avut un rol, sub o formă sau alta, în elaborarea artistică.

Se elimină deci fără ezitare tot ce constitue partea de anecdotic, hrana cea mai scumpă a biografiilor romanțate, unde verva romancierului, fără suficientă forță creatoare ca să-și închebeze singur un „subiect" și nevoit să folosească liniile mari ale unei vieți celebre, poate să speculeze în voie, nu interesează ce mâncări preferă un scriitor, nici ce vicii practica altul, nici dacă un al treilea umbla murdar, rupt. Nu interesează, de asemenea, nici scandalurile ce le va fi provocat, mania jocului de cărți până dincolo de limita posibilităților sale, păcatul de a face afaceri uneori cam necurate, atitudinile reprobabile ce le va fi avut sau aventurile sentimentale fără ecou în operă. Toate acestea nu au rost să ne preocupe, pentrucă nimic din ele nu constitue omul deosebit, din mintea căruia au răsărit lucrurile cele mai gingașe, chiar dacă în viața de toate zilele, cu trupul său pământean, se bălăcea în noroiu.

Nu este mai puțin adevărat că și aici este o chestiune de mare tact și, nu mai puțin, de mare experiență, ci că în acest domeniu mai mult ca oriunde (intru cât de fapt nimic nu se repetă) nu este posibil să se învețe ceva numai teoretic. Uneori pot fi de folos și elemente din cele înșirate mai sus ca fără interes. Anumite preferințe pot arăta finețe sau robustețe. Ținuta neîngrijită poate arăta boală, ratare, decădere, dar poate arăta de asemenea sărăcie sau mai ales suprema uitare de sine a omului care trăește numai în lumea ideilor. Rămâne ca cercetătorul să le caute, să le cântărească și să le utilizeze în măsura în care sunt necesare pentru o mai deplină cunoaștere a operelor scriitorului. Un singur lucru este cert: numai dintr'un singur fapt să ne ferim să tragem concluzii definitive. La acestea se ajunge — dacă se ajunge vreodată, căci în acest domeniu oricând un fapt nou, necunoscut până atunci, poate răsturna o serie întreagă de considerații solid esafodate pe baza materialului conștiincios cercetat — numai după verificări, confruntări și un serios examen critic.

In aceste condiții, e firesc ca teama în fața problemei biografiei să sporească încă. Totuși, ea se poate rezolva destul de simplu. Cercetătorul trebue să rețină numai acele amănunte biografice care aruncă o oarecare lumină asupra scrierilor ce-l preocupă. Intâmplările care ar putea tot așa de bine fi în viața or cui, care nici nu-ți scot în evidență „omul" deosebit și nici n'au vreo semnificație în aplicarea operei rămân în afara preocupărilor unui biograf literar științific. Biografia, în înțelesul acestor vederi, nu urmărește, cum am spus, atât să fie „povestea vieții" cât „povestea vieții spirituale". Ceea ce încercăm să facem cu ajutorul biografiei este să reconstituim evoluția spirituală a scriitorului, ideile lui, sforțările lui de a le da formă definitivă, ezitările lui, pentru ca din toate să putem preciza intențiile lui și astfel să pășim mai pregătiți la interpretarea operei.

Este ușor de înțeles că așa concepând — și numai așa se poate concepe pentru a face din biografie un studiu rodnic în rezultate, iar nu o simplă înșirare de întâmplări fără nicio semnificație și fără nicio legătură cu opera — anumite elemente se impun pe primul plan când este vorba să se facă

(Urmare în pag. 5-a)

Pentru Pierre Loti

de CONST. A. I. GHICA

In cursul acestei primăveri se împlinesc 20 de ani de când a fost înmormântat în insula Oleron, Pierre Loti, romancierul despre care Claude Farrère a spus cândva că e „prințul visătorilor și al poeților, omul spațiilor indefinite și nesfârșite".

Născut în 1850, în orașul Rochefort sur Mer, Pierre Loti, după adevăratul său nume Julien Viaud, făcea parte dintr'o foarte veche și onorabilă familie protestantă franceză. (Amănuntul acesta se impunea, fiindcă un publicist dela noi, — nu ne amintim dacă este acelaș care, neînțelegând nimic din opera Contesei de Noailles s'a mărginit să decreteze scurt că autoarea splendidelor poeme Les Eblouissements ar fi „o oarecare jidancă din România", — a pretins că Pierre Loti era evreu).

După o copilărie singuratecă și tristă, petrecută lângă bunica sa și o mătușă bătrână, Loti intră la Școala navală, pe care după ce o absolvi, se îmbarcă pe o fregată cu care făcu înconjurul lumii.

Incă din copilărie, Loti obișnuia să-și scrie jurnalul din care mai târziu a scos două din lucrările sale mai sugestive Le Roman d'un Enfant și Prime Jeunesse.

Din călătoriile sale din Oceania, ne aduce odată cu pseudonimul său Loti (o floare a Oceanului Pacific) Madame Chrysanthème; *din Istambul ne dă* Azyadé, Les Désenchantées, Fantôme d'Orient și Un pélerin d'Angkor, *iar din amintirile desprinse din Senegal și Tahiti,* Le Mariage de Loti, Mon frère Yves, Le Roman d'un Spahi, Rarahu.

Dar romanul care a constituit cu adevărat gloria lui Loti este acel minunat Pêcheur d'Islande *în care părăsind exotismul, descrie viața unor marinari bretoni cari pleacă la pescuit în Atlantic. Acest roman în care palpită tot sufletul lui Loti n'a repurtat un simplu succes de stimă, ci un adevărat triumf. Tradus în mai toate limbile (în limba germană a fost tălmăcit de Carmen-Sylva),* romanul Pêcheur d'Islande *cunoaște cel mai mare tiraj, depășind chiar pe acelea ale lucrărilor lui Zola, Maupassant sau Daudet, scriitori pe atunci în mare vogă.*

Intr'o conferință pe care a ținut-o la București — sunt cam mulți ani de-atunci —, Claude Farrère vorbindu-ne cu o respectuoasă admirație despre Pierre Loti, ne-a explicat taina acestui mare succes.

Acest suflet sensibil, spunea el, — transcriem din memorie, — pe care totdeauna o durere l-a făcut să sufere și o nedreptate să se indigneze, a fost înțeles nu numai de câțiva literați, ci de toată lumea, fiindcă poporul obișnuește să judece cu inima, iar inima nu se înșeală niciodată.

Și tot Claude Farrère, în aceeaș conferință, ne-a expus câteva păreri despre Loti, ale unor celebrități ca Anatole France, Jules Lemaître și Pierre Louys.

Le așternem aci, în speranța că poate mulți pseudo-esteți rafinați și pretențioși nu vor mai da plictisiți din umeri sau vor zâmbi ironic când vor auzi spunându-se că Loti a fost unul dintre cei mai mari scriitori francezi din veacul al XIX-lea.

Iată aceste păreri:

„Nu știu cum sunt făcute cărțile lui Loti, dar știu că vor dăinui". *(Anatole France).*

„Nu pot să-l judec, prea mă emoționează și-mi dă prea multe bucurii. *(Jules Lemaître).*

„Nu-mi plac cărțile moderne, dar păstrez totuși în biblioteca mea. „Le Livre de la Pitié et de la Mort"... *(Pierre Louys).*

Și Claude Farrère a încheiat: „Ca acești critici fini, sceptici și înțelepți să fi ieșit din rezerva lor, înseamnă că aveau certitudinea că nu se înșelau..."

●

Regretăm însă că atât în conferința sa, cât mai ales în cartea sa intitulată Loti, *Claude Farrère n'a insistat mai mult asupra unui amănunt ignorat de prea multă lume. Și tocmai despre acest amănunt voim să stăruim aci, pentrucă el aruncă o lumină nouă asupra lui Loti care s'a dovedit un scriitor pe cât de mare pe atât de modest.*

In adevăr, iată ce spunea Claude Farrère:

„La declararea războiului (1914) Pierre Loti în vârstă de 64 de ani a cerut un serviciu pe uscat, renunțând la cariera lui de marinar, ca să vadă pe inamic mai de aproape".

Dar ceeace Claude Farrère a omis să menționeze este scrisoarea pe care Loti a scris'o ministrului marinei, la 18 August 1914.

Mulțumiți că putem umplea această lacună, o redăm aci în întregime, însoțind-o de nici un epitet, de nici un comentariu, de teamă să nu-i răpim ceva din frumusețea-i epică.

Rochefort, 18 August 1914.
Domnule Ministru,

„Când am fost rechemat în activitate în timpul războiului, am sperat să fac ceva mai mult de cât serviciul care mi-a fost încredințat în arsenalul nostru.

„Nu protestez, vă rog să credeți, știind foarte bine că marina va avea primul rol și că toți camarazii mei de același grad, aproape nefolosiți și ei, vai! din lipsă de locuri, suferă ca și mine.

PIERRE LOTI, în 1904, la Constantinopol.

„Dar, fie-mi îngăduit să invoc și celălalt nume pe care-l port. Nu toată lumea e în curent cu regulamentele maritime și n'ar fi oare un exemplu rău, în scumpa noastră țară, unde fiecare își îndeplinește atât de frumos datoria, ca Pierre Loti să nu slujească la nimic? Sunt un ofițer oarecum excepțional prin îndoita mea situație, nu e așa? Iertați-mă deci că vă solicit o excepție și o favoare; aș primi cu bucurie, cu mândrie, ori ce post care m'ar apropia de dușman, fie chiar un post cu mult mai prejos de gradul meu de comandor.

„Sau, la rigoare, n'aș putea fi trimis pe bordul unui vapor care să aibă onoarea să dea o luptă? Aș găsi mijlocul, vă asigur, să mă fac folositor. Sau, în sfârșit, dacă prea multe regulamente și legi se opun, să fiu întrebuințat, domnule ministru, ori unde ar fi nevoie, fie măcar la ambulanțe. E o mare durere pentru mine, ca în calitatea mea de comandor în rezervă, să mă văd condamnat aproape la inactivitate, când Franța întreagă e sub arme.

„Julien Viaud (Pierre Loti).

Nici Franța însă nu l-a uitat și iată ordinul de zi pe armată, dat la 28 Iulie, 1918:

„Deși dispensat, datorită vârstei, de orice obligație militară, comandorul Pierre Loti și-a reluat serviciul dela începutul războiului, dând astfel un frumos exemplu de patriotism și devotament.

„A îndeplinit sub focul inamicului, în special la Behouille, în pădurea Apremont și în fortul Manonvilliers, mai multe misiuni de care s'a achitat spre deplina satisfacție a șefilor săi"

●

Ales la Academia franceză în 1891, Pierre Loti a fost decorat, între altele, pentru merite literare, cu Marea Cruce a Legiunii de onoare.

(Urmare în pag. 5-a)

MARI DISCUȚII-PSEUDO-DISCUȚII

Dacă sunt marile discuții care au firescul destin să nu se termine — și care se reduc probabil, toate, la una singură numai... — sunt altele care par tot atât de interminabile, fără totuși să aibă semnul întrebării eterne, și care durează astfel fără cauză reală, fără adevăr ascuns. Negreșit, acestea sunt cele mai multe — sunt nenumărate chiar! — dar atât de frivole, atât de gratuite în „substanța" lor, încât se miră probabil singure că nu li s'a recunoscut încă un adevăr evident, și că oamenii încă mai întârzie în marginea simplei lumini. Sunt, acestea, aș zice **pseudo-discuții**, pe care nu le justifică decât grosolanele infirmități ale unei anumite inteligențe — „probleme" însă care în fața inteligenței instruite, s'ar rezolva ca aerul și etherul, și-ar închide dosarul ca un proces sfârșit... Sau mai degrabă ne-ar arăta poate neantul unui proces care niciodată n'a existat!

Mă gândesc uneori, când încerc să întrevăd timpul egal al eternității, că anumite probleme **vor fi existat** totuși pentru noi, vor fi existat cu adevărat, — în timp ce altele nu vor face decât să denunțe dificultatea noastră de a fi fost simpli oameni chiar, și nu vor avea să apară astfel decât ca niște întunecate pete ale spiritului, care s'au vânturat în spațiul unei limpezi și somptuoase vieți...

Vom înțelege astfel totdeauna că n'am cunoscut „Adevărul", „Frumosul" sau „Binele" — dar ne va fi cândva de neiertat probabil că n'am știut să ne fixăm nici chiar asupra rosturilor mai modeste ale propriei noastre condiții!

Sunt elemente pe care nu le avem, dar sunt altele care ne stau la îndemână — și va fi într'un timp, probabil, stupoarea marei noastre **Vieți**, de a fi trecut orbi, cândva, chiar prin mediocra noastră lumină, refuzând să cunoaștem atâtea adevăruri pe care ni le strigă inima, carnea, spiritul și toată perfecta geometrie a comunelor noastre vieți!

Când Diotima îl inițiază pe Socrate în technica unei inteligențe care străvede secretul însuși al „demonilor", opera ei este aceea a **cunoașterii** fără îndoială — acești demoni având sensul să comunice muritorilor cât de puțin din parfumul îndepărtat și din tainele absolutului.

Ceea ce imputăm noi însă inteligenței nu este dificultatea de a transcende — aici toate disensiunile și toate dificultățile se pricep! — dar incapacitatea ei mai gravă de a cunoaște chiar acest unic obiect pe care-l constitue formula noastră de viață și ordinea în care trăim.

După mai bine de două mii de ani de **cultură**, noi s'ar părea într'adevăr că ne găsim și astăzi tot atât de neștiutori asupra legilor esențiale care ne comandă viața! Ne găsim și astăzi de pildă judecând de atâtea ori **ideal** formula de altă natură totuș în care ni se rezumă și se explică ființa, ne găsim opunând „național" și „internațional" — acest **„clos"** și **„ouvert"** pe care le fixează atâta de bine Bergson — sau opunând de pildă „politicul", „spiritualului", căsicând cel dintâi n'ar fi condiția celui din urmă...

Nu sunt singurele, fără îndoială — dar iată câteva din aceste **pseudo-discuții** pe care nu le explică decât amestecul lor impur și debilitatea inteligenței, „probleme" care sar scutura în tot neantul lor la simplul foc de altă tensiune al Rațiunii lucide. Cum nici un obstacol absolut nu s'ar opune să le cunoaștem — ele sunt în puterea noastră, și tristul paradox al inteligenței este poate numai de-a nu fi ajuns încă să le cunoască! Pentru ele, nimic nu ne obligă să așteptăm marile deslegări de istorie și veac...

Care ne este profesiunea de credință, — se întreabă Marc Aureliu într'una din primele cugetări — „Să fii bine", zice el, să fii **fericit**, cum înțelegeau stoicii acest „bine".

Dar cum să ajungi fericit, continuă filosoful, **„dacă nu prin studiul naturii întregului și al constituției care este proprie omului"?**

Să ne dăm așa dar formula noastră de viață, dar pentru aceasta să cunoaștem adevărul naturii noastre și al întregului din care suntem — iată cum s'ar putea suprima atâtea „pseudo-discuții" pe care esențialul nu le cunoaște și care, foarte probabil, n'ar fi avut niciodată rost să existe...

Și numai atunci când, cu un singur cuvânt, vom fi obținut **adevărul politic**, spiritul liber va putea să urce mai sus, pe cărările înflorite ale Diotimei — la adevăratele, la marile discuții, care sclipesc atât de departe în secretele Timpului...

TOMA VLADESCU

RODICA MANIU — Țărancă

Block-notes

INTERN.

■ SĂPTĂMÂNA TRECUTĂ a apărut în vitrinele librăriilor o carte puțin obicinuită, dat fiind pământul încă virgin în materie de artă dramatică și în special de cunoaștere a tainelor unui meșteșug atât de pretențios cum e teatrul. La noi asemenea încercări, de a tipări o carte de specialitate și care se adresează unui număr restrâns de cititori mărturisește multă devoțiune și experiență din partea autorului și curaj financiar din partea editorului.

E vorba despre cartea d-nei **Marietta Sadova**, societară a Teatrului Național, — **Exercițiile artei dramatice.**

MARIETTA SADOVA

Nu este o carte de lapidare precepte dăscălești înșiruite după un tipic ajutător la formarea unei tehnici de dicțiune.

Un material îngrat pe care trebuie să știi să-l mânuiești pentru nu cădea în extreme periculoase pentru cel care exersează, a fost sensibilizat și gradat în așa fel încât se prezintă celui hotărît să-și perfecteze emisiunea, ca un ghid cu puncte de reper și cu posibilitatea cunoașterii multiplelor efecte scoase printr'o pictură a cuvintelor.

Iată de ce cartea d-nei Marietta Sadova se adresează unui câmp mai larg decât cel cuprins în titlu: **Exercițiile artei dramatice.**

Lăsând deoparte pe cei cari sunt obligați ca printr'o bună emisiune, bună articulație, să se facă auziți și înțeleși, — dar celor cari au ajuns la conștiința unei împăcări a darurilor divine din om, grija de a păstra armonia săditâ întâi, sincronizarea albastrului din bolta cerului, cu albastrul glasului — aceste șiraguri de metanii sunătoare, strânse cu dragoste de d-na Marietta Sadova între cele două coperte, îngrijite de editura **Prometeu.**

Sunt venite ca un bun din ziua cea dintâi — târziu, dar ca o binefacere pentru gurile noastre secătuite de lumină.

● *TRISTĂ A FOST împroșcarea veninoasă, întâmplată de curând în presa noastră, în jurul cazului Camil Petrescu. Noi nu venim să aruncăm cu praștia în spatele cuiva! Vrem doar, alături de cei cari au luat parte, să adăogăm (așa de târziu!) o latură nedescoperită din activitatea d-lui Camil Petrescu—nedescoperită de cei cari au cântărit forțele celor doi beligeranți! — și care pune în umbră pe atacant:* omul de teatru Camil Petrescu!

Pentru că trebue să se țină minte activitatea autorului dramatic: „Suflete tari", „Act venețian", „Mioara", „Danton".

Activitatea estetului dramatic: „Teze și antiteze" și „Modalitatea estetică a teatrului".

Pentrucă trebue să se țină minte, că dela Camil Petrescu în critica noastră teatrală s'a injectat un spirit de discernământ și seriozitate,

că dela Camil Petrescu mulți oameni de teatru au avut de învățat,

că noi, tinerii, am găsit în el chezașul visurilor noastre.

...De aceea Camil Petrescu tace!

EXTERN.

■ „VISUL UNEI NOPȚI DE VARĂ" de Shakespeare, după radio jurnalul unui post american, va fi înscenat cu totul nou și interpretarea va fi susținută de actori negri — acțiunea fiind transplantată în anul 1830, la New-Orleans. Rolul Titaniei va fi jucat de cântăreața neagră Maxime Sullivan și acela al lui Botton de către Louis Armstrong. Muzica o semnează Purcell și Eddie Delange; de dată aceasta fiind un simplu comentariu la fel cu un mixagiu de film.

...Numai că europenii — acum cinci ani! — au jucat Hamlet în travesti. Deținătoarea rolului a fost Valentine Tessier și regizorul se numea Gaston Baty...!

TUDOR NICOLAI AMARU

cronica DRAMATICA

TEATRUL NAȚIONAL: „CALATORIA IN INTUNERIC" piesă în patru acte de NICOLAE BUCUR

Pentru cei cari înțeleg altceva prin „literar" decât produsul inspirației, în sensul romantic care și astăzi i se dă, ci lucru gândit, lucru muncit, șlefuit, lucru reflectat, combinat și dozat savant, „Călătoria în întuneric" cred că ar putea fi socotită o frumoasă piesă literară.

D. Nicolae Bucur — desigur pseudonim, dar, pentru noi, deocamdată, singurul nume de autor pentru această piesă — are un incontestabil simț de scriitor.

Piesa d-sale e prea literară ca să fie teatrală!

Se vede tot timpul că este „făcută".

Nu în sensul rău al cuvântului, ci într'unul nobil, în cel arătat mai sus.

Deși putea să fie și altfel.

Cât de departe suntem în felul acesta de ceeace așa de minunat spunea Jean Cocteau:

„...les algèbres vivantes de Sophocles, Racine et Molière!"...

„Algèbres" nu în asensul de complicat, ci de „clar", „limpede", logic.

Cât de simple sunt adevăratele capod'opere — cele mai multe — și totuși trăesc, au viață s, în schimb, cât de complicată și cât de artificială este piesa acesta dela „Național"!

Cât se orbăcăește — în adevăr! — prin „întuneric", urmărindu-se un sens simbolic care, ca simbol, trebuie să fie luminos, când, în realitate, el însuși este și rămâne confuz! Trebue scos la iveală, trebue căutat, trebue analizat! Asta nu se mai chiamă teatru, poate fi orice: poem psihologic", roman, nuvelă, orice, dar teatru nu! Deaceea se și vede tot timpul cum piesa este împinsă de autor doar-doar o merge către ținta pe care i-a fixat-o, pentruca autorul să poată să obție acea simetrie de gândire — literar vorbind — care să realizeze o anume temă teatrală. Și mai cred că replica pe care, permanent, unul dintre eroi, Ilie Gârbea, o dă lui Ștefan — „Prea multe complicații!" „Prea complici lucrurile" „Viața nu-i așa complicată" etc. — i s'ar fi cuvenit tot atât de bine și autorului și piesei în întregime!

Fiindcă, n'a vorbă că are prea multe întortochieri, prea multe „subtilități" psihologice căutate pentru o lucrare de teatru, operă care, să nu se uite niciodată, trebue să aibă în primul rând o valoare de reprezentare, o valoare scenică.

Și, tot odată, pretenția ca toată această piesă — total artificială, artificiala până la desumanizare și ca ton și ca personaj central — să mai fie și reală, pretenția de a-și trage seva din pământ, de a-și avea rădăcinile în realitate.

Fără îndoială, că sunt piese în care nu-i nimic real, în cari autorul a făcut o piesă de pură fantezie — căci teatrul se poate concepe și în felul acesta — dar atunci autorul lasă să se vadă, din tot complexul operei dramatice, că nici un moment n'a vrut să-și lase impresia că te mistifică, ci, cel mult, că lucrarea lui este așa fiindcă așa a vrut să fie: fie că a vrut să facă o glumă teatrală, fie că a vrut să fie o farsă — veselă sau chiar tragică nu interesează; la adresa lui sau a spectatorilor, iarăși nu interesează! — fie că a vrut să fie un basm dramatizat, etc.

Dar așa, cu un climat total artificial și totuși vizând la autenticitate, stridența se manifestă.

Mai mult: devine inevitabilă și, fără discuție, devine imediat și supărătoare!

In al doilea rând piesa este greoaie, este statică: toate acele analize psihologice, toate acele probleme sufletești, toate acele probleme de conștiință — profesională sau sentimentală — cari, cum am spus, pot merge într'o nuvelă sau într'un roman, dar nu au ce căuta într'o piesă de teatru, nici nu se putea să nu contribue la acest rezultat.

E un psihologism care la tot pasul îți dovedește că autorul a făcut întinse lecturi din Dostoewsk, din Proust și din... Bourget — reuniți, să nu se uite! — când însăși infirmitatea, cu bâlbâiala aceia în gesturi, timiditatea sufletească — ce trebuie să decurgă ca inevitabilă corespondență a timidității mișcări — constituind elemente de bază ale rolului, o obligă să folosească o coardă care nu-i cea veritabil a d-sale?!

Nu s'a prezentat mediocru nici în rolul acesta; ca o actriță bună ce este nici nu se putea. Nu-i mai puțin adevărat, însă, că d-sa este destinată în primul rând rolurilor aceloia clocotitoare, eroice, vibrante; pentru acesta, însă, cred că nu era indicată!

D-ra Mimi Botta, în schimb, mai cu seamă dacă ținem seama și de tinerețea d-sale, a fost tot timpul foarte bine: talent real cald, un joc de scenă frumos, sinceritate.

Și, pe de-asupra — cum am arătat și în altă ocazie — o incontestbilă frumusețe scenică ceeace nu trebuie să ne jenăm s'o spunem, trebue considerat ca o componentă artistică a personalității unui actor.

D. Toma Dimitriu a fost și de data asta foarte bine: prezența în scenă — oricând și oricât de puțin — are întotdeauna ceva care impresionează, iar rolul în care se prezintă capătă imediat contur, culoare, consistență.

Deasemeni bine d. Bălțățeanu bine în special în scene în care — cum ar zice autorul — face uz de „mască"; în schimb mai puțin bine în scenele celelalte, d. Bălțățeanu neputând ieși d'ntr'o oarecare afectare proprie care era dacă în unele roluri, îl ajută, în altele din contra, îl desavantajează. Fiindcă, să ne înțelegem — și asta fără supărare — dar d. Bălțățeanu nu știe și nu poate să fie cald, nu are emoție și, mai cu seamă, nu o poate transmite: din acest punct de vedere s'ar putea spune că este un actor oarecum incomplect.

Despre d. A. Alexandrescu impresia este că se afirmă din ce în ce mai mult: în rolul lui Călin, a jucat frumos; același lucru și despre jocul d-lui M. Gingulescu.

In rolurile de ansamblu, d-na Maria Teodorescu și N. Cristescu, bine.

Regia d-lui Șahighian pare să fi obținut tot ceiace o asemenea piesă putea da.

De altfel trebue să spunem că, după cele arătate mai sus, dacă din punct de vedere literar piesa este frumoasă — și cred că este scrisă de un adevărat intelectual, rassat, în orice caz de un om inteligent — în schimb, din punct de vedere teatral cred că ea nu se va menține decât numai prin regia bună și prin interpreți buni pe cari a avut norocul să-i aibă.

Decorurile d-lui Traian Cornescu au fost nu numai bune dar, se poate adăoga, chiar interesante, reușind să fie în deplin acord cu toată atmosfera piesei.

ALEXANDRU DRAGHICI

RECITALUL MERCEDES PAVELIC

Reîntâlnirea publicului nostru cu noile dansuri prezentate de doamna Mercedes Pavelic (— bine cunoscută grație spectacolului din anul trecut) — i-a prilejuit acestuia o paralelă cu baletul autohton, care sperăm că va fi apreciat la justa sa valoare cât mai curând.

Prima solistă a Teatrului Național din Zagreb a prezentat cu sensibilitate interesante compoziții. Având parcă presimțiri în privința unei anumite categorii de spectatori, le-a oferit și acestora realizări anume lucrate pentru înțelegerea lor. Să nu uităm că doamna Mercedes Pavelic este și o excelentă maestră, publicul nostru putând verifica această latură didactică a domniei sale după premiera baletului „Don Morte" de Fr. Wilckens, din care am putut admira Luni seara „Dansul coohetăriei"...

„Primăvara la plimbare" și „Accelerațiuni" au avut ca întotdeauna sglobia rezonanță a dansurilor pe muzică de J. Strauss, spre deosebire de excelenta realizare expresionistă „In ploaie pe stradă" — după o poveste de Andersen — muzică de Cantini.

O tulburătoare exprimare a feminității doamnei Mercedes Pavelic, ne-a arătat dansul: „Intr'o tavernă bosniacă".

In „Frumoasa satului" și „Ciobănașul" ritmul muzicii domnului Tiberiu Brediceanu a fost neașteptat de bine redat, ținând seama că interpreta este de origină străină.

MERCEDES PAVELIC

Ne-a amintit, dealtfel, în „Am visat un vis urît" că a fost și eleva marelui Kreutzberg.

In susținerea și stilizarea muzicală a acompaniamentului, d. Ion Folinescu a adus servicii de preț.

ADRIANA NICOARA

CINEMA

„CINEMA SCALA": „Comedia Dragostei"

Fiind regizată și interpretată de Theo Lingen, este dela sine înțeles o comedie cu multe încurcături sau dacă vreți — situații neprevăzute.

„Partener este numele unui compozitor de operete la modă ale cărui melodii sunt pe buzele tuturor. Cum se întâmplă ca femeile să fie sensibile de-a se afișa cu celebrități — mai puțin pentru ele cât pentru a stârni invidia prietenelor — acest domn Parterner este un fel de idol în grupul mondenelor doamne prezentate de regisor.

Idol, monopolizat însă de primadona care îi cântă pe scenă, melodiile.

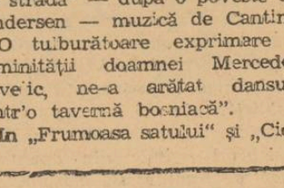

Intriga începe la un „five o clock" unde Christl Schonbach, o tânără pictoriță, pentru a face o farsă așa ziselor ei prietene cari nu aveau în ea o aliată în privința felului de a vedea viața — le uimește dându-le să înțeleagă că subiectul principal al conversațiilor lor — adică Parterner — este prietenul ei, rugându-le să jure că „nu vor spune nimic".

Fiindcă femeile cari n'au altă preocupare decât de-a colinda croitoresele P. a. m. d. nu știu să tacă — întregul oraș află de această pretinsă aventură a celebrului cimpozitor, care în momentul când începe acțiunea, trebue să termine (ca în atâtea alte filme cu compozitori) partea ultimă a ultimului act al unei operete.

Momentan, e lipsit însă de inspirație.

Aflându-se de existența acestei „noui pasiuni" vina cade desigur pe Christl Schonbach, care-i nevoită să suporte consecințele unei farse nevinovate: prietenul și colaboratorul său Dr. Steffens convins fiind că numai fericirea noutății acestei dragoste îl împiedică pe compozitor să-și termine opereta, vine la Christl care în zadar încearcă să-i explice farsa: acest tânăr o implorâ pentru „binele artei" să iasă cu el în oraș spre a fi văzuți împreună de compozitor; acesta va fi gelos și fiind gelos va putea complecta, actul cu arta geloziei. Aici încep o serie de încurcături, cum spuneam la început, gen Theo Lingen.

Când toate „tainele se luminează în tâlcuri" filmul se termină.

Spectatorul însă își amintește că nu de mult a mai asistat la un film pe aceiași temă însă altfel brodat:

„Primul Bal" cu Alida Valli. Subiect deci la modă — interpretat de cunoscuții Magda Schneider, Albert Matterstock, Lozzi Weid Müller, Theo Lingen, aceiași din toate comediile ușoare pe care le uiți odată ce te depărtezi de acceptabila vizibilitate din cartierul Scala spre alte cartiere mai puțin luminate.

A. NIC.

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: „Comedia dragostei" și jurnal. (In programul viitor: „Romanul unui tânăr sărac").

REGAL: „Seducătorul" și jurnal (In programul viitor: „Războinarea fluviului").

VICTORIA: „Casa păcatelor" și jurnal.

ELYSEE: „Marco Visconti", jurnal și trupa de reviste.

VOLTA BUZEȘTI: „Habanerra", jurnal și trupa de reviste.

ROMA: „Regina de Navarra" și jurnal.

CARMEN SYLVA: „Pilotul ghinionist", jurnal și trupa de reviste.

Dacă nu știați

● **Inainte de Paști va intra în repetiție la Teatrul Național mult așteptata trilogie a irlandezului Eugene O'Neill.** Din jale s'a întrupat Electra, în traducerea d-lui **Petru Comarnescu.** Se crede că d. Ion Sava, regisorul piesei, se va ghida în ceeace privește distribuția, după indicațiile versiunii care a fost jucată la Teatrul de artă din Roma.

Așa dar... paralelismul ar cam suna astfel: Lavinia — Dana Torrieri — Marietta Anca; Cristina — Lola Braccini — Aura Buzescu; Ezra Mannon — Salvo Randone — George Vraca; Orin — Salvo Randone — Al. Critico!

Acest spectacol de 13 (treisprezece) acte ar începe pe la ora 1 jum., — prima parte „Intoarcerea acasă" s'ar sfârși la ora 4, ca la ora 5 jum. să înceapă partea doua „Urmărirea" — până la ora 8 — ca însfârșit ultima parte „Strigoii", — în continuare, să dureze până la ora 11 noaptea!... Spectatorii își vor spune cuvântul. Această „Orestie" modernă de altfel a constitui un examen pentru cele câteva teatre de artă din Europa! (Parisienii nu s'au încumetat până acum!).

● *D. Fernando de Crucciati își pregătește caietul de regie la piesa lui Cesare Vico Ludovici, Femeia nimănui. Din distribuție nu cunoaștem decât două nume: Anna — Marietta Deculescu; Cusano — Emil Botta. Scena Studioului, credem, că-i indicată pentru acest spectacol tineresc.*

Rândurile acestea ne-au fost inspirate de un titlu de piesă pe care am auzit-o în cercul Teatrului Nostru: **Casa sub apă,** de Ugo Betti. Noi suntem alături de Fory Etterlé întru a-i garanta un succes și o nimerită spargere a matriței care dela un timp sufocă repertoriul unei companii teatrale dela care noi așteptăm ozonificarea scenei românești.

● **Regisorul Constantin Georgescu, pe care noi îl prețuim în toată adevărata lui lumină** (pentrucă trebuie să se știe că Teatrul Mic îi datorează singurul spectacol care nu desmințe programul formulat la începutul începuturilor, „Omul, bestia și virtutea"!) — **se luptă ca să convingă finanța și bunul gust al conducerii Teatrului Municipal, pentru punerea în scenă a unui „Yoruri" japonez, din secolul al XIV-lea, pe numele lui de afiș** :Cartierul Plăcerilor, de Cikamatsu.

● Teodor Teodorescu este cunoscut de noi altfel — și fără a ne altera părerile, cele ce i s'au întâmplat. T. Teodorescu a rămas (pentru noi) acela dela repetițiile piesei „Doi tineri din Verona", la Studio-ul Naționalului. Un regizor care are ceva de spus!

De aceea și de data aceasta nu ne îndoim de gândul lui care se întâlnește cu al nostru: un teatru al actorilor tineri conservatoriști. Ca o chezășie a celor spuse mi-a zâmbit puțin răutăcios (zâmbetul se răsfrângea asupra menorocului nostru!) — „Avem și bani, bă!". Și vom juca ce am gândit noi la începutul Teatrului Mic: spectacole de ora 11 dimineața — Eschil, Aristofan, Molière, Shakespeare!

● **Pentru întâia dată la noi „Femeia îndărătnică" se va juca în decorul shakespearian. Nici o schimbare de-alungul actelor, doar efecte scoase din prețioasa mânuire a luminei. Ceeace s'ar numi un decor întrașanjabil.**

Spectacolul va purta semnătura regizorală a acestui carrago sublime, **cum l-am numi în limba lui Dante, și care este d. Victor Ion Popa.**

E locul aici să spunem că în teatrul „Muncă și Lumină", în ciuda atâtor guri rele, arta se distribue într'o progresie geometrică. Aici s'a jucat Aristofan, Goldoni, Molière! — și acum Ibsen!

S'a simțit oare lipsa spectatorului d-lui Victor Ion Popa dela aceste manifestări de pură artă? Nu!

Se simte însă lipsa acestui spectator dela spectacolele de revistă, dela spectacolele din „pasaj"!

Lucrătorul dela teatrul „Muncă și Lumină" și-a format un gust pe care nu-l au, trebuie s'o spunem, pervertiții intelectuali ai bulevardelor, chiar și ai saloanelor noastre, de ora 5 d. m.

Vă rugăm, pierdeți o seară de bridge sau panopticum în dosul Poștei, lângă Telefoane, în pasaj sau aiurea, și poposiți (în haine de stradă!) la teatrul din Uranus. Așa, pentru dezintoxicare. Din milă pentru domniile voastre! Rândurile acestea să fie socotite ca o șoaptă venită chiar dinăuntrul dumneavoastră. Ca o mustrare că nu știați de existența unei biserici unde se slujește curat!

NEALTE

ECOURI TEATRALE

GRIGORE MĂRCULESCU

Aici, cu emoția nedumeririi dureroase pe care o simți numai când destinul trage hotar vieții unui om, aici, în rubrica aceasta, ecou al vrutelor și nevrutelor întâmplări în ale teatrului, înscrim cu lacrima sincerei dureri plecarea în ale veșniciei a celui care a fost actorul Grigore Mărculescu.

GRIGORE MĂRCULESCU

Prima scenă ca și atâtea alte pe unde Grigore Mărculescu și-a dăruit neobosita lui muncă, au pierdut pe unul dintre cei mai de seamă actori, pe care numai talentul și pasiunea de-a sluji cu îndemn de artă adevărată au făcut din interpretul ideal al atâtor roluri garanția unei mari valori în teatrul Românesc.

La linia talentului lui Grigore Mărculescu am vrea să vedem izbudind cât mai mulți...

Peste această linie, însă, doar puterea de creație a lui Grigore Mărculescu o mai putea împlini.

Și această realitate e mai dureroasă...

DREPTATE

Acum că prevederile noastre au căpătat meritul unor realizări aidoma, e martoră majoritatea criticii care face și mai publică izbânda noastră decât răzbirea notiței care pomenea de calitatea „Călătoriei în întuneric" vizionată fragmentar la „înainte de premieră".

Ceeace merită reținut e ascultarea cu care misteriosul domn Niculae Bucur ne dublează pronosticul, înțelegând să rămâe necunoscut.

Ziarele teatrale însă nu vor să-l lase în pace, și zor, nevoe, aruncă vina când pe d-na Sorana Topa, când pe d. dr. Rădulescu.

Barem d. Mircea Ștefănescu a fost mai limpede în cronica sa, atribuind pseudonimul de Niculae Bucur numai și numai doamnei Sorana Topa.

Așa ne-a venit ispita s'o întrebăm, dar nu ne-a folosit meșteșugul oricăror ocoluri de aflarea adevărului, decât ascultarea unei mistice destăinuiri.

Iat-o:

„Dorința autorului — o cred eu — e ca să rămână neștiut, fiindcă în colectivitatea aceasta, el, omul, nu vrea să apară și nici să se arate participant al unei biruințe, etc. etc..."

Dar dece să nu participe la isprava unei căderi?!... Adăogăm noi...

AFIȘ.

Teatrul Național are pe afiș două piese cu personagii infirme, — o oarbă și-o paralitică — la care, în primele zile ale lui Aprilie, se va adăoga un alt orb în piesa d-nei Ana Luca, intitulată *„Pe urmele soarelui".*

Va urma afișul „Mincinosul" (o altă infirmitate?...) de Goldoni, în regia d-lui F. Crucciati.

La „Studio" piesa d-lui Camil **Petrescu „Mioara"** va avea și ea infirmul ei: un chior.

Teatrul „Comedia" are pe afiș piesa „Se caută o pereche", care — mai abitir ca altele — e o totală infirmitate, în care Birlic își face obișnuita lui cură de pierderea talentului.

La celelalte mențînerea unui afiș deja anunțat, cu excepția „Savoy-ului" care va aduce iar o „Căpățână" de zahăr...

Să vedeți... dulcegării...

I. M. LEHLIU

Cronica muzicală

Victoria Milicescu-Smiedigen. — Inzestrarea muzicală darnică a tinerei pianiste Victoria Milicescu-Smiedigen, evidentă încă dela recenta absolvență a studiilor, valorificată și mai frumos într'un concert simfonic de acum doi ani, pe când concertista n'avea încă decât șeaptesprezece, s'a afirmat în concertul trecut al „Filarmonicei" cu atât de armonios și de strălucitor desvoltate mijloace, încât de sigur că cele mai încrezătoare așteptări dela tânara d-sale artă, au fost categoric depășite de realitate.

Este de necrezut că dela înmuguririle timpurii ale talentului d-sale și până la înflorire și la împlinirea surprinzătoare promisiunilor ce exprima, a trecut atât de puțin timp.

Interpretarea pe care a dat-o concertului în mi bemol pentru pian și orchestră de Franz Liszt, a fost mărturia vie a celor ce scriem. D-na Smiedigen are în jocul d-sale ușurința și naturalețea celor generos dotați, limpeziunea și mlădierea asigurate de studiul inteligent organizat, prospețimea și căldura unei tâlmăciri vii, degajate, sclipitoare în trăsăturile tehnice și frumos simțite în expresivitate.

„Filarmonica" n'a greșit de fel invitând această artistă aproape debutantă dar care totuși poate fi socotită de pe acum drept o excelentă pianistă și o deosebit de interesantă concertistă, iar maestrul George Georgescu a adus în chipul cel mai nimerit strălucirea măiestriei d-sale dirijorale și intensitatea de accent a temperamentului în slujba interpretării simfonice integrale.

ROMEO ALEXANDRESCU

Metafisică

per amica silentia lunae

In sticriu de safir schimbăcioasele unde
Plimbă liniștea lunii prietenoase, de veci.
Inima 'nflăcărată, din amurg, nu pătrunde
Taina 'nvinsei umbre și-adâncimile reci...

Urcă 'n slăvi rotunjind tot mai limpede luna :
Visul meu o petrece printre nori licărind !
Cât să 'nfrunt, avântat, depărtarea, furtuna ?
Rob al apropierii, cât doar umbra să prind ?

Inimă, șubred ceas al mâhnirii, oglindă !
Mai păstrează 'n căldură chipul ei alb și rece !
Luna 'n joc purpuriu prin secunde colindă
Ne 'ncetat și hotarul ei de secoli nu-l trece...

Mult mai adevărată luna inimii pare,
Decât cea de pe ceruri și decât cea din apă,
Căci se stinge cu mine 'n Dimineața cea Mare,
Cu-adumbritele stele, sub albastra Pleoapă.

ȘTEFAN STĂNESCU

NOTE italiene

VINCENZO CARDARELLI

E pomenit de foarte multe ori în legătură cu revista „La Ronda", al cărei director a și fost, părând că se trece voit sub tăcere meritele lui de scriitor.

Căci, înaintea calităților lui de organizator, trebuesc puse cele de îmblânzitor al cuvintelor. Problema esențială a lui Cardarelli a fost aceia de-a creia un nou limbaj liric, de a reda limbii aura de mit pe care i-a șters-o întrebuințarea zilnică a vorbelor. Căutător de comori verbale ca și Nugaretti, ca și Dino Campana până într'un punct.

Și'n mare parte reușește Vincenzo Cardarelli : limba lui capătă o stranie noblețe clasică, îndulcită cu discrete podoabe stilistice.

Dealtfel acesta era însuși programul revistei „La Ronda". Purificarea limbii de exagerările scriitorilor regionaliști, de îndrăznelile futuriștilor.

„La Ronda", luând poziție contra antitradiționalei „La Voce", se declară de culoare oarecum neoclasică. Dar fără șovinism.

Cardarelli e roman. S'a născut la 1887. Și ca mulți scriitori din generația sa — Soffici, Papini — e un autodidact. Și tot ca mulți scriitori din generația sa — aceiași — are o viață foarte aventuroasă, soldată cu mulți prieteni, dar mai ales cu mulți dușmani. Încearcă tot felul de meserii, — întrecut în sportul acesta poate numai de Dino Campana — și ajunge destul de repede la o bună situație financiară: de aici începe deosebirea de scriitorii pomeniți. La 22 de ani e un om cu „situație". „Aveam croitorul meu, bărbierul meu, lustragiul meu preferat", spune Cardarelli, nu fără puțină ironie.

La Florența făcea frumoasă figură în celebra cafenea Paskowski, iar la Roma, unde și-a petrecut cea mai mare parte din viață, în cafeneaua Aragno. Aici îl găseau prietenii și dușmanii în fiecare seară.

Prima lui operă, Prologhi, *fu tipărită în 1916. Mult entuziasm tineresc, multă frământare, dar și multe întuneciuni: ca o nebuloasă. Urmară mai multe volume de proză și de poezii :* Viaggi nel tempo *(1920),* Terra genitrice *(1924),* Favole e memorie *(1924),* Sole a picco *(1929),* Prologhi, Viaggi, Favole, *(1929),* Parole all'orecchio *(1929),* Parliamo dell' Italia, Il cielo sulle città *(1942),* Giorni in piena, *(1934) și* Poesie *(1942).*

Viziune și limbaj se limpezesc. Tonul devine tot mai melancolic: luminat câte-odată și de-o rază idilică.

Alegem un fragment din poezia „Octombrie" din volumul „Il sole a picco", semnificativ pentru întreaga sa producție lirică:

„Un tempo, era d'estate,
era a quel fuoco a quegli ardori,
che si svegliava la mia fantasia.
Inclino adesso all'autunno
dal colore che inebria,
amo la stanca stagione
che ha gia' vendemmiato
Niente piu' mi somiglia,
nulla piu' mi consola,
di quest'aria che odora
di mosto e di vino
di questo vecchio sole attobrino
che splende sulle vigne sacchegiate...

(De mult, era pe-atunci vară,
Era pe timpul ardorilor acelea
Care-mi deșteptau fantazia.
Acuma, mă cheamă doar toamna,
culoarea ei care îmbată,
și iubesc obositul anotimp
care și-a cules viile.
Nimeni nu-mi seamănă mai mult
și nimic nu mă poate consola
De aerul acesta care miroase
a must și-a vin,
de bătrânul soare de Octombrie
care strălucește peste vii
jefuite...)

DESPRE POEZIA LUI ION MINULESCU

scrie câteva interesante rânduri în numărul 4, a. c. din „Meridiano di Roma", Lia Luchini; traduce și patru dintre cele mai reprezentative. Dăm mai jos începutul „Acuarelei" pentru a se convinge singuri cititorii de tonul atât de just pe care i l-a dat tălmăcitoarea:

Nel paese dove piove cinque volte
a settimana
Per la strada i cittadini
Van tenendosi per mano.
Nel paese dove piove cinque volte
a settimana
Sotto ombrelli sospirosi,
Tutti curvi,
Per la pioggia rugiadosi,
Nelle strade i cittadini
Sembran bambole e balocchi scesi
giù dalle vetrine,
. . . . . .

CONSTANȚA TUDOR

NOTE germane.

SĂ FIM ATENȚI

cu învățătura pe care ne-o dă viața ? Dară viața nu ne învață ; ea ne lasă să creștem, vrea să se reînoiască și te momește dela sentiment la sentiment. Nebunia este ca nourii pretutindeni — cine însă ar suporta pe lungă durată cerul curat ?

(Hans Carossa)

EUROPÄISCHE LITERATUR

dedică țărilor nordice caietul său pe Februarie. Colaborează : Ottfried Graf Finckenstein (Besuch in nordischen Ländern), *Svend Borberg - Kopenhagen* (Theater), *Karl Holter - Oslo* (Norwegens neuere Dichtung), *J. C. Dahl bis Edvard Munch* (Norwegen in seiner Kunst), *Rudolf Baumgardt* (Karl XII. von Schweden), *† Rainer Maria Rilke(* Karl der Zwölfte von Schweden reitet in der Ukraine) și *Berchtold Gierer* (Geschichte in Geschichten).

La partea de Umschau în Europa (revistă în Europa) România figurează, printre altele cu următoarele date :

La editura „Fundației Regale" a apărut, nu de mult, volumul al doilea de Istorie a literaturii românești vechi *de N. Cartojan. Opera a trezit un viu interes în presa românească.*

Cu al treilea volum al romanului trilogie „Tudor Ceaur Alcaz", *scriitorul epic român Ionel Teodorescu publică o operă nouă sub titlul* „Inima". *In acest roman-trilogie început acu mai bine de un an, autorul zugrăvește imaginea vieții românești din prezent.*

Editura Karl H. Bischoff din Viena și Wiener-Verlagsgesellschaft pregătesc câte un volum de povestiri românești adunate de profesorul Pușcariu, președintele Institutului Românesc din Berlin.

IZVOARE ETERNE

(Evige Quellen) se numește admirabilul eseu iscălit de d. Alexandru Bădăuță în n-rul 50 al hebdomadarului berlinez Das Reich. Spicuim, pentru cetitorii Universului Literar, aceste pasagii: „Izvor ne este poporul. Cu fiecare sat se adaugă un izvor nou și toate la un loc dau marele fluviu al țării. El murmură, neoprit de obstacole în netulburata lui limpezime, fie că trece prin înaltele stânci ale munților, sau dealungul brazdei mănoase a șesului.

Izvorul nostru este țăranul, pălmașul și plugarul; țăranul în calitatea lui de artist creator, în cea de întemeietor de credință, de păstrător de datini și făuritor de istorie.

Omul simplu și nezdruncinatul scutul nostru de ieri și siguranța noastră de mâine: cu amândouă brațele lui, cu mâinile bătătorite de coarnele plugului și de mânerul armei, dară cu o inimă delicată și gata de cântec și joc.

Privește! Pare că plutește, peste valurile brazdelor arate, asemeni unui mântuitor autohton al rodniclei românești ce arună, din mâini pline și cu o mișcare largă, care taie în două timpul, sămânța viitorului'.

După ce îl prezintă pe țăranul român ca pe un Meșter Manole renăscut care-și reconstruiește mereu țara pustiită de dușmani, și după ce se oprește, pe rând, lângă îndeletnicirile lui de artist și prea iscusit industriaș casnic, d. Alexandru Bădăuță își încheie astfel cele scrise, evident, pentru cetitorul de limbă germană:

„Nu, Țăranul nostru nu a învățat de nicăieri. El a fost știutor din vremurile cele mai vechi și a fost, întotdeauna, un creator dăruit cu har: pictor, arhitect, poet, muzician.

Dela el au împrumutat arta și meșteșugul popoarele celelalte, dela el mai învățăm și azi.

Căci țăranul nostru a creat pentru veșnicie — precum, tot el e izvorul etern al națiunii și al viitorului nostru; el este contribuția cea mai valabilă a României la istoria și geografia spiritului omenesc".

TRAIAN CHELARIU

Cântec târziu

Mai vii deseori ca o umbră 'napoi,
Mai mă'ndemni să-mi fac viața strigoi,
Să plecăm în nopți sub lună amândoi...

Mai trece vântul ca un văl de lună
De-mi aruncă în reci ferestre cunună
Și clopotele de vecernie îmi sună...

Dar noaptea-și trece albastra pelerină
Peste albele stele, pe albul pământ
De numai fântân'le mai se închină
Numai în vis mai se-aude al tău cânt.

...Palid tremur pe luciul grădinii :
Te-apropii, te simt, ochi-ți ard depărtări,
Și buzele tale sângeră spinii
Și mâinele șerpii se frâng pe cărări.

Ce trecere de glasuri moare ?
Ce adânc mi porți în ochi, ce soare ?
Ce veche rană mă străpunge, mă doare ?

Se șterge încet noaptea senină.
Se-apropie umbra ta încăodat de pământ.
Dar numai fântânile mai se închină,
Numai în vis mai se-aude al tău cânt.

AL. RAICU

Note românești

● SPICUIM din *„Orientări"* 1943 caietul pe Februarie - Martie :

„Formalismul separă și ucide credința. Solemnitatea cu cât este mai magnifică, cu atât este mai injustă". (Gheorghe Selten).

„Suntem martorii și actorii unei perturbații care pare a-și avea originea tocmai în desechilibrul dintre factorul economic și cel politic - ideologic, caracteristic dela un timp raporturilor dintre state. Se pare că acest divorț apasă ca o fatalitate peste umila putere omenească". (Stroe Botez)

„Arhitectura fiind o artă care se exprimă în trei dimensiuni, se plasează prima pe scara potențialelor de emotivitate artistică. Realizată la scară omenească, ea utilizează un limbaj care pare inteligibil de toți... Valorile estetice nu sunt luate în seamă. Consacrarea frumosului o face po'entatul : regele tablei, regele sârmei ghimpate sau al periilor de parchet. Grăbit să-și creeze o tradiție, preferă un stil dintr'o epocă mai veche pe care o mobilează cu mobile „patinate" și cu tablouri de strămoși cumpărate la anticari... Rar și aproape deplasat, câte o încercare ce reamintește un ceardac românesc, o arcadă sau o coloană românească. Asistăm la acest conflict în care moda în loc să servească la răspândirea frumosului prin diversitatea ei, contribuie la stricarea armoniei arhitecturii orașelor". (Dan Cotaru)

„Ofensiva slăbirii moralului trebue să ne îngrijoreze nu numai din cauza efectului de acumulare pe care l-am citat mai sus, ci în special fiindcă inamicul este în aceeași măsură exterior și interior. Exterior este adversarul de arme care încearcă printr'o propagandă abilă să-și atingă scopurile, interior suntem noi înșine, prin ecoul ce îl găsesc în subconștientul și chiar în conștiința noastră, loviturile sale. Și dacă față de inamic am fost gata să ne arătăm necruțători, față de noi înșine nu suntem, din nefericire, decât prea îngăduitori." (Radu Oroveanu)

„Idealul de justiție rămâne o himeră; cea mai frumoasă din câte stimulează viața socială și înobilează conștiința morală a individului. Dar totuși o himeră" (Eugen Trancu-Iași)

„Oamenii descoperă o satisfacție imensă în faptul de a trăi. Viața devine o artă: Arta de a trăi frumos." (Victor Popescu)

„Dacă există vreo tendință imperialistă la poporul francez ea nu poate fi decât aceea a libertății căreia prestigiul acestui popor și al civilizației ce reprezintă îi atribuie valoarea simbolică a unei devize, a unui steag de rulere pentru luptă în vederea unor scopuri împărtășite. Misiunea Franței sau destinul ei decurge din situația ei specială în mijlocul celorlalte popoare conlocuitoare în Europa și în lume, de a nu putea trece neobservată răscolind nepăsări și provocând reacții și luări de atitudine." (Mihai Niculescu)

„Forța omului moral se sprijină nu pe aprehensiunea morții, ci pe instinctele vieții : instinctul de a se afirma, de a se hrăni, de a poseda și de a comanda. Țara Românească este atât de bogată încât gestul nostru, al autohtonilor, de a poseda, integral, toate aceste bogății și de a ale specula cum bine voim, este deadreptul un gest de autentică spiritualitate" (Victor Bădescu)

● *PE CÂT de succint, pe atât de remarcabil este articolul* Poezie pură, *semnat de Al. Philippide în săptămânalul* Vremea *din 14 Martie crt. Reținem: „Poezia pură ar putea atunci foarte bine să fie și simpla frază, întotdeauna melodioasă, care servește de vehicul reveriei fără scop definit."*

● **ȘOARECELE, marea nuvelă a lui Ladmiss Andreescu apărută în numărul recent al Revistei Fundațiilor Regale, constitue, după părerea noastră, o răspântie în proza dinamicului nostru confrate.**

● Primul număr al BUCOVINEI LITERARE de sine stătătoare, — numărul prim care ne sosește la redacție bineînțeles, — este cel din 14 Martie crt. Toată **lauda scriitorilor bucovineni grupați în jurul acestei noi biruințe românești ! Așa cum se prezintă acuma, Bucovina Literară are toate dreptulile să figureze în falanga celor mai alese publicații. Îi vom da toată considerația.**

● *S'A AFIRMAT, că misticismul—scrie d. P. P. Ionescu în Basarabia Literară (14 Martie c.) — și cel românesc în genere, continând în structura lui o puternică doză de misticism slav... Misticismul românesc nu își are (însă) obârșia, nici condiția în influența slavă. Este timpul, odată pentru totdeauna, să terminăm cu această grosolană eroare. Misticismul românesc își adâncește rădăcinile în începuturile noastre traco - dacice."*

● **CUGETĂRILE publicate de d. Th. Simensky în numărul pe Martie al revistei Cetatea Moldovei destăinuie un profund suflet nobil. Din acest număr-volum al Cetății Moldovei mai recomandăm atenției cetitorilor noștri colaborările unor: Artur Gorovei, George Lesnea, Petre Stati, Eusebiu Camilar, G. Bezviconi și N. Ghiulea.**

● CREATORII ȘI LUMEA LOR masivul volum de „schițe de critică literară" al hotărâtului și tranșantului, deci nedesmințitului ca vigoare și vedere, Ovidiu Papadima e o carte de luptă sans peur ni reproche cum numai puține au fost scrise în domeniul discernământului nostru literar. Până a o discuta, o recomandăm, în primul rând, tuturor acelora cari știu ce înseamnă curajul opiniei personale cari însă *nu au curajul să aibe acest curaj* creator și necesar într'o lume a compromisurilor și compromiterilor.

● *PAGINILE LITERARE ale d-lui Teodor Murășanu (Nr. 2-3) publică, pe lângă alte lucruri bune, și o impresionantă antologie din* Poezia patriei sfâșiate, *ilustrată prin* Pe dealul Feleacului *de Viaicu Bârna,* „E slobod să mai cânt? *de Mihai Beniuc,* „La ocolș în Făgădău" *de Petre Bucșa,* „Dincolo de albele văi" *de Emil Giurgiuca,* „Nu te putem uita, nu te putem vinde" *de N. I. Herescu,* „Crivăț" *de Teodor Murășanu și* „Ulmii" *de Virgil Șotropa.*

● **VRĂJITORUL APELOR volumul de versuri al d-lui Ovidiu Caledoniu, vibrează de cea mai pură lumină a poeziei. Nu i s'a dat suficientă atenție. De ce? Poate și datorită faptului că adevărata frumusețe place la urmă.**

● INCHINAT memoriei lui N. Iorga, ultimul număr al *Familiei* (Revistă a Asociației scriitorilor români din Ardeal) are toate calitățile unui volum de răsgândire, reculegere și mărturisire întru o culme a spiritului românesc și poate sta cu cinste alături de cărțile la cari te întorci măcar odată pe an.

● *I. HELIADE RADULESCU pe care noi cei de azi îl cunoaștem atât de puțin, umilitor de puțin, și-a dominat, pe bună dreptate epoca. Cei ce nu cred nu au decât să se convingă cetindu-i* Operele *editate critic și prevăzute cu introducere, note și variante mulțumită științei și muncii d-lui D. Popovici. Tomul II din aceste* Opere *apărut recent la Fundația Regală pentru Literatură și Artă ni-l prezintă pe Heliade Rădulescu drept un fel de Lessing al scrisului românesc.*

V. JELEBU

Cronica plastică

Patru pictorițe diferite și Grupul Grafic

S'ar putea să ne acuze unii de părtinire pentru sexul nostru, dar — ne-a părut bine că a constatat-o un cititor fidel — ne dăm toată silința de a fi obiectivi, de a nu ne lăsa influențați de prietenii, ci numai și numai de *realizări de artă*, sau mai bine zis *de ceeace credem* o realizare în artă. Evident, nu putem tăia în carne vie, sunt susceptibilități de menajat, un punct de vedere brutal nu dovedește nimic...

Fac această introducere, pentru a putea vorbi mai în voe de cele patru expozante, care ne interesează și care păsesc toate patru, pe patru drumuri diferite. Cât s'ar crede de paradoxal, trei dintre ele au un punct de vedere comun, un punct de vedere insezisabil de fapt, și care este desenul. Prin structura desenului ne sunt făcute vizibile calitățile; aș putea spune, le putem pipăi. Nu pretind de loc că desenul lor seamănă și că ar fi influențate unele de altele,— nu, nicidecum,— dar desenul este pivotul conducător, cum la a patra pictoriță este coloarea. Ce ne pare extraordinar de interesant, este că acest suport suprem, această armătură de oțel, fără de care totul se prăbușește, poate înlocui în cazul de față anumite lipsuri în materia culorii, pe când lipsa lui în pictura d-nei IOANA GIOSSAN, a patra pictoriță, l-a împiedicat și pe talentatul cronicar M. R. PARASCHIVESCU, să se oprească mai mult în fața tablourilor d-sale.

MITZURA ARGHEZI Buldog

Iar dacă RODICA MANIU nu se apropie de *Goya*, mult prea austeră pentru a cânta din coardele voluptoase ale incisivului și neasemuitului meșteșugar, ne-am permite să-i găsim inclinații vădite, pentru cine a privit pe *Sfânta Genoveva* la Panteonul din Paris cu pictorul — desigur, nu de primă mărime, totuși *deloc de lepădat*, pe nume PUVIS DE CHAVANNES — nu știm dacă se cunoaște de către public faptul că marea frescă a Ateneului, trebuia să fie executată de dânsul acum 40 de ani, pentru suma de 280.000 lei....!!

In colecția doctorului DONA (căreia nu se poate să nu-i consacrăm cândva un articol), **se află deasupra unui dulap, în camera sa de culcare, o pânză de RODICA MANIU ; aceasta, împreună cu „tigaia" lui PATRAȘCU și interiorul atelierului lui LUCHIAN, este una dintre cele trei perle, aflate'n minunata adunare de tablouri.**

RODICA MANIU este singura azi, când, încetul cu încetul cunoașterea alunecă spre haos, să mai fie la curent cu *vechile canoane*. Singura — mă grăbesc să spun — femee, pictorii masculini fiind exceptați !

Da, RODICA MANIU își compune strălucit unele peizagii pe bază de orizontale și verticale. Semnalez „secerișul" în care depărtarea este magnific redată printr'un foarte simplu șiretlic, al doilea personagiu mititel repetând același gest, megieș fiind cu primul. Acoperiți-l cu mâna și vedeți că toată amploarea depărtării dispare. Semnalez apoi peizajul cu diferitele soiuri de arbori în care cei doi plopi verde închis, mai svelți și mai frumoși decât chiparoșii se'nalță ca o rugă la cer. Apoi o întindere de câmpie aproape numai formată din orizontale, întretăiate de ondularea unui tufiș în prim plan, ondulare începând din stânga și oprindu-se la timp, ca să nu devie monotonă. Apoi femeea cu banița, verticală despărțind tabloul în două, este prin simplicitatea expunerii, prin felul grav de a înfățișa, o adevărată pictură murală. Se prea poate ca o anumită densitate a culorii *admirabil perceptibilă* în tabloul din colecția DONA, să se fi atenuat la d-na R. MANIU ca anii, așa cum s'a atenuat la pictori ultra cunoscuți, în mod foarte firesc, dar *„stilul"*, sintetizarea obiectului privit, în speță *peizajul*, au rămas, perfecta cunoștință *a valorilor* a rămas, puterea de compoziție, emploarea, *măreția* sunt neclintite. Priviți dimensiunile peizajului îngrădit în ramă, de pildă „secerișul". O nimica toată, ca centimetri, o bucățică. Pe pânză însă, e imens, se resfrânge ca o mare... Gândiți-vă la „Marea Frescă", o învălmășală fumurie din care iese ici un picior, colo un cal, colo un personagiu pierdut în sutele de detalii ale vestmântului, ca'ntr'un magazin de vechituri. Tablourile *reușite* ale RODICHII MANIU sunt pilde de eliminare a detaliilor.... pilde de ceeace am numi „stil". RODICA MANIU ar fi putut să facă frescă.... o are în vârful pensulei cum și *chemarea peretelui*, o are în sânge....

Iată cine ar fi trebuit să facă „Marea Frescă", dar așa-i la noi, niciodată „The right man in the right place".

REZEDA MOGA are o seamă de peisagii pe care noi, pentru nimic în lume nu le-am fi așezat ca soldații, alături, ramă lipită de ramă. Peizagii proaspete lucrate'n tempera ici colo conturate de tuș. Peizagii înfățișând locuri absolut *încântătoare* din țară. Felul de a le trata, rolul jucat de tuș în schițarea personagiilor, în fine întregul lor aspect ne îndreptățesc să-i dăm în treacăt ideea colegei noastre să-și adâncească posibilitățile înspre decorativ, lăsând deoparte păcătosul acesta de ulei, infernalul, cleiosul, vâscosul, îmbâcsitul, pe care nu știu dacă 5—6 pictori români se pricep *cu adevărat* să-l folosească, sau să uzeze de un șiretlic, o șmecherie — de fapt ce este arta, decât o țesătură de șiretenii — să facă precum face PALLADY, **marele PALLADY, care l-a transformat în acuarelă guașată și bine înțeles scoate miauni.**

Cu posibilitățile d-sale de desen, *când voește să simplifice* (căci o fură și pe doamna Moga mii de detalii inutile), izbutește ca'n desenul colorat reținut de ministrul MIHAI ANTONESCU excelente realizări. Combinând arabescul (nu e oare desenul un arabesc ?), cu interesantele tonuri de tempera pe care le posedă, ce lucrări minunate ne-ar putea da, *jucându-se*, dar mai insistând, „pisând" cum a ironizat cu spirit TUDOR ARGHEZI în conferința sa și a cărui gingașă odaisă, odinioară drăgălașa MITZURA, astăzi domnișoară mare și frumoasă, ne-a încantat cu jocurile sale în vârf de condei, înmuiat în tuș la *Grupul Grafic*.

Jocul place și cronicarilor plastici, nu o spune nea Miron?

Marea arta — acesta-i secretul — să „pară" arta un joc.

Așa cum s'ar juca duduia MITZURA când se apucă să facă portretul buldogului de o asemănare izbitoare, parcă vorbește, sau al rățuștelor, al gâștelor, al pisicilor. De fapt, ar fi putut să deseneze, măcar o sută de pisici, nu e oare animalul cel mai gentil, cel mai dulce, mai catifelat din lume ?!

Mă gândesc ce de chipuri ar scoate domnișoara MITZURA din vietățile pădurii; trebue să o trimitem imediat la „Capra cu trei iezi" la Opera. Numai lupul când l'o vedea ascuțindu-și dinții și va face o capo d'operă, d'apoi berzele dansând cu ciocul, într'un picior, d'apoi ursulache cel posnaș care trage săltând toate vulpile de coadă ? Și câte, și câte....

Intre camarazi așa de simandicoși ca d-nii CEGLOKOFF, d-na BAILLAYRE, NICOLAID, ȘTEFANESCU și DOBRIAN fiica marelui nostru poet, iese insubordonat în relief cu linia sa, când puerilă, când surprinzător de matură, sigură... Să-i prezicem un strălucit viitor, ne-ar fi ușor ca să măgulim pe tatăl care o adoră. Preferăm să-i arătăm încrederea noastră întreagă în simțul ei, pe care îl urăm în decurs de ani, mereu proaspăt și spontan ca acum.

In cronica viitoare, ne vom opri asupra celorlalți expozanți ai grupului, în special asupra d-lui DOBRIAN și a remarcabilelor, dar *absolut remarcabilelor* sale realizări în gravură în culori. Diferitele stadii prin care se văd progresele dobândite, dela gravură la gravură, ne-au încântat.

LUCIA DEM. BALACESCU

Educaţie morală...

— două schiţe —

de LEONIDA SECREŢEANU

Pentru că era profesor de limba română şi filozofie, i se dădură şi orele de educaţie morală la toate clasele B ale cursului inferior.

In această nouă calitate, domnul Ionescu îşi puse în gând să nu-şi piardă timpul fără folos. Voia să treacă în faţa lumii ca un exemplar rar şi de preţ, ca un adevărat apostol al vlăstarelor tinere, din care, mâine-poimâine, se vor recruta valorile conducătoare. Şi aceasta, cu atât mai mult cu cât domnul Ionescu nu uita că n'avea nici o săptămână de când venise la acest liceu şi trebuia, da ! trebuia neapărat să se impună ca atare.

De aceea, cum sună clopoţelul de intrare, îşi încreţi fruntea, semn incontestabil al prestanţei, luă catalogul din teancul impresionant de pe masă, trase cu putere uşa cancelariei în urma sa, încât toată clădirea pârâi din încheieturile-i bătrâne şi, ca o vijelie cruntă, se îndreptă spre clasa III-a B.

Câţiva elevi, sentinele în faţa uşii, mâncau obicinuitele cornuri cu lapte, cumpărate dela bufetul şcolii. Văzând pe domnul Ionescu apărând, atât de crunt şi atât de pe neaşteptate, pe coridor, dispărură îngroziţi în clasă, strigând: „Vine, mă! Vine Ionescu!"

Mai mult nu putură spune, că domnul Ionescu, ca un „Deus ex machina", năvăli pe uşă.

Elevii se ridicară.

Domnul Ionescu aruncă mai întâi pe deasupra băncilor o privire străpungătoare ca un curent electric. Apoi, cu o voce sonoră de bas profund, tună :

— Staţi jos !

Făcu cu energie doi paşi până în mijlocul clasei.

— Să iasă din bănci numaidecât toţi măgarii cari au strigat „vine Ionescu"...

Nici mâinile încleştate pe piepturile micuţe, nici picioarele înţepenite pe pedalele băncilor, nici pleoapele nu se clintiră. Toate, în clasa III B, în clipa aceasta, păreau de piatră.

— Nu se-aude ?

Tunetul său se auzea, desigur şi dincolo de pereţi şi încă strident, dar nici un elev, sub nici un motiv, nu se gândea că măludarele lui se pot mişca.

Domnul Ionescu fierbea. S'ar fi repezit asupra tuturor, să-i snopească în bătae, să-i sfâşie, să-i mănânce... Se stăpâni însă, gândindu-se că are un an întreg înainte, timp în care nici un „derbedeu" nu-i va scăpa nescărmănat.

— Să vină atunci unul din ei — insistă el — că nu-i fac nimic.

Din fundul clasei, tremurând, cu capul în jos, păşi unul mititel.

— Eşti... rudă... cu... cu... cum să spun, cu domnul Ministru?

— Sunt fiul dumnealui...

Domnul Ionescu căzu zdrobit pe scaun. Broboane mari de sudoare, ca picăturile de ploae cu beşici, i se iviră pe frunte. Se şterse binişor cu o batistă mare cât un şervet, apoi, nerenunţând la gândul că trebue, totuş, să-şi descarce mânia iniţială şi amplificată, pe cineva, îşi puse din nou ochelarii pe nas, răsfoi catalogul şi strigă la întâmplare nu nume, primul pe care reuşi să-l vadă clar...

— Stan Grigore !

Un nume neînsemnat, care n'avea ce să-i spună.

— Prezent !

— Mata domnule Liliești, stai jos... De ce îţi lipseşte un nasture dela tunică, Stane ?

— Nu-mi lipseşte niciun nasture, domnule profesor !

— Nu-ţi lipseşte ?

— Nu !

Domnul Ionescu, pierzându-şi cumpătul, era gata să-l întrebe de ce nu-i lipseşte...

— Atunci ce-ţi lipseşte?

— Nimic, domnule profesor.

— Nimic? Hm! Bine! Vasăzică nimic... Bun. Atunci, poţi să-mi spui unde îţi petreci vacanţele şcolare?

— La ţară, domnule profesor.

— Aha! la ţară...

De data aceasta, domnul Ionescu simţi o bucurie diabolică: a găsit, în fine, unul pe care să-şi descarce nervii, fără teamă.

— Vasăzică, la ţară,.. Aşa... Acum poţi să-mi spui, măgarule, de ce ai şi tu părul mare? Adică, pardon ! vreau să zic de ce ai tu părul mare?

Se ridică în picioare, părăsi catedra şi se îndreptă spre elev.

— Cum ţi-ai permis tu, derbedeule, să ai părul mare?

Elevul n'avu timp să-i răspundă, că în clasă îşi făcu apariţia secretarul şcolii.

— Domnule profesor, vă rog să daţi voe elevului Stan Grigore până la cancelarie, că îl chiamă domnul prefect.

— Cine-l cheamă?

— Tatăl dumnealui: domnul senator Stan, prefectul judeţului nostru...

Dinspre coridor se auzi clopoţelul de ieşire.

Fără să mai spună ceva, domnul Ionescu luă catalogul de pe catedră, îl strânse puternic sub braţ şi dintr'un salt ajunse uşa.

Prima oră de educaţie morală se terminase...

Discurs

Deşi au trecut ani de atunci, îmi aduc perfect de bine aminte de Sâmbăta aceea minunată şi tristă ca o şedinţă de altădată a Camerei Deputaţilor.

Amfiteatrul liceului „Sf. Metodiu şi Chiril", luminat feeric de numeroase becuri electrice de toate culorile, era plin cu elevi, veniţi la chemarea venerabilului dascăl de limba română, Marin Predescu, să ia parte la contopirea celor două societăţi culturale — a cursului inferior şi a cursului superior, al cărei preşedinte eram, fiind pe atunci în clasa 8-a modernă — într'una care urma să capete numele unuia din cei mai mari scriitori pe care i-a avut vreodată România: I. L. Caragiale...

Deasemenea, ţinând seamă de importanţa evenimentului, pe lângă elevi, veniseră şi profesorii.

Exact la orele 17, bătrânul dascăl se urcă pe scenă.

Statură potrivită, păr alb şi tuns scurt-perie, cu privirea şi vorba totdeauna calde, Marin Predescu era tatăl nostru drag, pentru care toate generaţiile de elevi ai liceului „Metodiu şi Chiril" au avut un cult cu totul deosebit. Orele lui erau ore de duioşie, de încantaţie, de hrană dumnezească, de rugăciune.

Cum îl văzurăm apărând pe scenă, un ropot de aplauze izbucni din toată sala, ca o ofrandă neprevăzută, ca un buchet uriaş de flori pe care i le trimeteau, darnice, stima, simpatia, dragostea, recunoştinţa şi tinereţea noastră proaspătă.

Zâmbind ca un Crist în mijlocul copiilor, cu lacrimi în ochi de fericire, bătrânul se înclină şi, după ce aplauzele conteniră, cu sinceră emoţie începu să vorbească :

— Dragii mei copii ! Astăzi, atât noi dascălii voştri cât şi voi elevii, toţi deopotrivă, sărbătorim un mare eveniment şcolăresc: contopirea celor două societăţi culturale ale liceului nostru într'una singură. Evenimentul acesta este cu atât mai mare cu cât el exprimă însăşi dorinţa voastră sinceră şi este tot atât de mare, ca şi sufletul vostru, pentru că el se aseamănă cu un alt eveniment care s'a produs de curând, la care am participat şi eu: acela al Unirii tuturor Românilor.

Prin aceasta, dragii mei, astăzi voi arătaţi celor ce vor veni după voi că nu ştiţi ce e despărţirea, că unde sunt Români, de orice vârstă şi categorie, este o armonie deplină şi nu dezbinare. Vreţi să arătaţi că numai cei ce sunt uniţi şi merg pe un singur drum, nu unul în dreapta şi altul în stânga, reuşesc să creeze ceva temeinic pentru Neamul lor şi pentru Omenire.

Vor trece anii. Veţi pleca de aici. Veţi intra cu adevărat în viaţă. Şi atunci, oameni mari fiind şi având exemplul de acum în faţă, de care vă veţi reaminti cu plăcere şi duioşie, veţi merge numai pe drumul luminos al unirii totale, al înfrăţirii şi la bine şi la rău şi la bucurie şi la durere. De veţi proceda şi atunci ca şi acum, cu înţelepciune şi dragoste unii pentru alţii, fiţi siguri că nu veţi greşi şi Ţara se va mândri cu voi.

Suntem un popor mare, dragii mei. Un popor cu calităţi şi virtuţi fără asemănare pe pământ. Şi chiar dacă n'am fi în realitate aşa, datoria noastră este să ne străduim din toate puterile să avem numai calităţi puse în slujba Patriei, ca să dovedim, în felul acesta, că suntem Români şi că iubim şi cinstim tot ce e românesc...

După aceste calde cuvinte, Marin Predescu dădu cuvântul profesorului Vasile Brebu, subdirectorul liceului.

Mic şi slab, Vasile Brebu, după ce-şi sufla sgomotos nasul în batista cadrilaţa pe care o purta răspândită în buzunarul de sus al hainei, într'un stil curgător îşi începu predoaria...

— Elevi! după cum bine ştiţi sau dacă nu ştiţi, aflaţi de la mine ca evident că azi, că după cum bine a spus veneratul meu coleg şi dragul vostru profesor, care are deosebita cinste de a fi mai mare decât mine... azi, zic, sărbătorim evenimentul că... (aci se opreşte puţin spre a-şi aduna ideile şi sudoarea de pe frunte cu podul palmei) aşa... vasăzică că s'a făcut unirea, contopirea şi fuzionarea celor două societăţi culturale ale liceului nostru care poartă denumirea sfântă de „Sf. Metodiu şi Chiril", care voi ştiţi cine au fost şi care, mai mult decât pe voi, mă bucură foarte... foarte... cum să zic... foarte... îngrozitor! (Sala izbucneşte în aplauze. Oratorul se înclină mulţumind). Şi zic, în cal tatea mea de subdirector al acestei şcoli care v'am spus ce importanţă sfântă are numele său că are un trecut faimos glorios şi care în acelaş timp şi în calitate de dascăl bătrân al vostru... adică vorba vine că sunt bătrân... că în realitate nu sunt, că n'am împlinit nici cincizeci şi ceva de ani.. şi vreau să vă spun că vorbesc la această tribună într'o dublă calitate despre o chestiune destul de... destul de... aşa cum să zic... de (se gândeşte...) de... delicată (reuşind să găsească cuvântul „nimerit" mai trage odată cu palma pe frunte) pentru simplul motiv că sunt pentru voi ceeace sunt şi trebue să fiu, că de n'ar fi, n'aş fi fost numit de Onor Minister... Vreau să fiu pentru voi şi aşa voi fi, un adevărat părinte. (Aplauze furtunoase şi prelungite). Ei bine, astfel stând lucrurile şi astfel fiind situaţiunea, să nu vă miraţi.

Zic părinte, căci într'o oarecare măsură trebue să fiu, după cum chiar sunt. In afară de asta sunt şi eu tată de copii, cari, după cum bine ştiţi, evident că mulţi îi cunoaşteţi... aşa... şi că sunt elevi la acest liceu. (Strigăte de: îi cunoaştem, îi ştim! Sunt aici! Să vă trăiască!).

Aşa! mulţumesc... şi dumneavoastră... Şi vasăzică profesorul e dator să fie aşa şi nu altfel: părinte! Că dacă n'ar fi părinte, vai de capul vostru! Voi n'aţi mai ieşi oameni... da! da! aţi ieşi boi ori alte bâzdâgani ori mai ştiu şi eu ce.. Dar însă ce se întâmplă: ca părinte, profesorul, dacă elevul greşeşte cu fapta, cu vorba sau cu gândul, el trebue să-l ierte, nu să-i pedepsească imediat căci... (elevii aplaudă, îşi dau coate unii altora şi râd de plăcere când aud afirmaţia subdirectorului cu privire la purtarea profesorilor faţă de greşelile lor. Subdirectorul se înclină, mulţumeşte, apoi deodată priveşte şi se opreşte pe un elev care râde). Mă măgarule... mă... tu... idiotule... tu Morcovescule... De ce râzi?

— De plăcere domnule profesor !

— De plăcere ? Ieşi afară... Ieşi... când vorbeşte un subdirector şi un profesor al tău nu-ţi e permis să râzi... auzi ? Marşi afară...

Eşti eliminat pe 10 zile... Marş... (Şi ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat, continuă): Şi după cum spuneam, dragii mei, profesorul trebue să ierte ca un părinte greşelile elevului.

Simona

— schiţă —

— Hallo Beby! Ţine dreapta !...

Şiruri cascade de fas, voalul albastru se pierde în goana maşinei care a fâşnit din urma. Surprins în gândurile pe care le ţesea la volanul „Adler"-ului său, avocatul Radu Tudor încearcă zadarnic să recunoască intrusa care-i turbura visurile şi care sboară acum în faţa lui, pierzându-se printre serpentinele şoselei.

La întâlnirea aceasta se întoarse amintirea Simonei Aurelian când revăzu, în leneşa plimbare a invitaţilor prin saloane, figura copilărească a tânărului „Beby", pe care-l întrecuse într'o zi de toamnă pe Valea Timişului.

Cu ajutorul vărului ei, dr. Mircea Soru, s'a apropiat de Radu Tudor. Dar imediat după ce s'au făcut prezentările, Mircea a dispărut — chemat de îndatoririle de gazdă:

— Minuţa dragă, îţi încredinţez pe cel mai vesel băiat din grupul nostru. Sper că n'are să se plictisească lângă tine...

Simona a rămas acum singură în faţa lui. E prima dată când simte emoţia necunoscutului; fine privirile ating în joc şi o clipă regretă parcă graba cu care s'a lăsat furată de instinct. Poate trebuia să pregătească întâlnirea, să nu apară în faţa lui zăpăcită de emoţie, fără să poată scoate un cuvânt.

— Figura dv. nu-mi pare necunoscută. Străină de oraşul nostru, frumoasă doamnă, înlătură el cu o banalitate oarecare clipa de tăcere care-i stăpânea.

Inima Simonei Aurelian începu să bată însă din ce în ce mai tare şi cuvintele îi alunecau repede căutând să scape parcă posibilităţii de a le controla:

— Pasageră, uneori. De altfel, noi ne cunoaştem de astă toamnă când era să-ţi lovesc maşina pe şoseaua Timiş! Cât cred că te-am supărat atunci. Uite acum, ţi-aş cere chiar scuze... încercară, timid, să ironizeze, buzele care se simţeau prea insistent privite.

El nu-şi aducea aminte deloc; întâmplarea care în conştiinţa Simonei căpăta zi ae zi proporţii şi semnificaţii, în lungi monologuri, nu revenea deloc în memoria avocatului Radu Tudor. Amabil, el nu lăsă să se vadă acest lucru şi râsul îi adună molipsitor pe două fotolii.

Era râsul de care Simona simţea că are nevoe, pe care ştiuse că-l va găsi lângă Radu. Cu sufletul sângerând încă de rănile pe care soarta i le adâncise, deşi fire veselă şi vioaie, Simona căpătase o „teintă" de melancolie pe care zadarnic căuta s'o tăinuiască.

Acum, când îl are în faţă, Simona încearcă o senzaţie nouă; îl priveşte lung, caşicum i-ar fi teamă să nu cadă pradă unei năluciri.

Acesta este omul către care o presimţire ciudată, răspunzând unei chemări sau dăruindu-se închipuirii, o împingea? Şi dacă el este, ce anume...

— Nu. Era absurd, se frământa zadarnic Simona Aurelian, prinsă în vârtejul discuţiei cu Radu Tudor care se apropiase acum de ea atât de mult încât îi simţea respiraţia sănătoasă.

Era absurd... Şi totuşi, mai uşor îşi accepta absurdul ei, decât logica tuturor celorlalţi; absurdul care-i spunea că drumurile lor sunt făcute ca să se încrucişeze. . . . . .

. . . . . .

Căsuţa albă crescuse între braţii dela poalele muntelui, ascunsă între ederele acătătoare; n'o înveselea decât amestecul tineresc de culori al begoniilor care săltau către lumină căpşoare vioae. Un pridvor curat şi răcoros. Pe pridvor, Ursu, dulăul ciobănesc îi priveşte alăturaţi. Îi priveşte ca totdeauna când, martor singuratec al iubirii lor, arunca priviri prietenoase celor doi, strâns lipiţi unul de altul, întâmpinaţi de zori fără să ştie dacă au dormit sau nu. Ciripitul rândunelelor ce-şi aveau cuibul deasupra streşinei le aducea aminte că a trecut noaptea şi ochii li se întâlneau veseli, luminaţi de fericire.

De unde să ştie Ursu că noaptea aceasta este ultima? Numai după nouri care le-au furat luna ?

— Dece-ţi sunt ochii înlăcrimaţi, Răducule ?

— Mi-e frică...

— Frică ? Ţie ? Dece ? Şi degetele Simonei se plimbă nervoase prin părul lui Radu Tudor.

— Mi-e frică de fericirea noastră, de tine, Minuţă scumpă... N'aş vrea să te pierd.

Degetele Simonei s'au crispat mai mult: ochii li s'au întâlnit şi privirile ei pătrund adânc, în timp ce vocea căpătă un straniu timbru de predică:

— Gândeşte-te numai la tine, iubitule! N'am să fiu niciodată o piedică în viaţa ta. Îţi promit, Radule, îţi jur că aş dispărea în clipa când aş deveni inutilă pentru tine.

Apoi cuvintele i se înecară în gât, ochii întâlniră privirile prieteneşti ale lui Ursu, în timp ce Radu încerca vag să-i cuprindă mijlocul:

— Copilule drag şi înţelept, tu eşti viaţa, eşti fericirea mea; fără tine n'am să mai pot trăi. Din nenorocire însă, nu suntem singuri' tu ştii foarte bine. Mâine, poimâine, într'o zi, va trebui să pornim înapoi în lume. Aici nu putem veni decât din timp în timp, când vom fugi cu dragostea noastră.

Cuvintele cad rar, reci şi drepte ca lamele de ghilotină, în sufletul Simonei. Lacrimi mari îi alunecă din ochi, dar întoarce capul şi încearcă să râdă:

— Sigur, Radule! Când vrei tu Răducule!...

El s'a sculat acum în picioare, cuprinzându-o în braţele larg. Ea se ascunde speriată la pieptul lui. O iubeşte! Buzele fierbinţi se apropie încet de obraz, culegându-i lacrimile...

A doua zi dimineaţa, Radu Tudor este trezit de vocea cavernoasă care răsună în curte:

— Hei, leliţă, aici stă domnu avocat cela tânăr dela târg?

— Aici, Moş Nicolae, dar ce-ai cu el ? Vino şi dumneata mai târziu, că abia s'or fi culcat acum... Nu pot să-i trezesc!...

— Ba, l-oi şi trezi! Că i-am adus cocoana moartă. Am găsit-o prăvălită în Valea Mieilor când se crăpa de ziuă. Mai sufla încă, dar acum văd că s'o sfârşit sărmana...

Suliţe înveninate au pătruns sufletul lui Radu. Locul de lângă el e gol. Parcă încă nu înţelege... Sau nu poate să creadă ce a înţeles. Incremenit o clipă, se ridică cu mişcări stângace şi nesigure. Şovăe. Nu ştie ce trebue să facă. Nu ştie nici măcar ce este. Dar undeva în suflet, simte murind speranţele şi poate fericirea...

PAULA DRAGU

Cronica literară

CONSTANTIN-STELIAN: Aur de Intuneric

versuri, Bucureşti 1943

Maşina pur şi simplu n'a exercitat niciodată o atracţie deosebită asupra poetului liric. Un imn închinat numai perfecţiunilor tehnice ale maşinii pur şi simplu, pe lângă faptul că ar suna ca o reclamă, nu ar putea fi gustat nici de cetitor.

Există o poezie a porturilor şi a gărilor, a vapoarelor şi a trenurilor, a morilor de apă şi vânt (nu însă a morilor cu aburi sau motorină), există o legendă a zborului icaric, un lirism al arcului şi al săgeţii, al scutului şi spadei, al coifului, scutului şi zalelor, nu însă un lirism al cazanelor şi pistoanelor, al motorului de avion, al mitralierei ca atare, al bombei, minei, tunului, torpilei, tankului şi aşa mai departe. Un anumit „sentiment" de luciditate refuză acestor lucruri aureola necesară spre a deveni poetizabile sau simţite ca fiind poetice. Este, desigur, o mare parte de superstiţie în toate acestea, — superstiţie alimentată de întreaga istorie a literaturilor, dară mai e o taină pe care, pe cât nu o înţelegem, pe atâta nu o putem înlătura, iară taina aceasta pare a rezida în faptul că noi oamenii avem nevoie, oridecâteori cetim sau scriem poeme lirice, de acele stihii cari scapă intelectului, vibrând mai mult în direcţia zonelor vagi ale afectelor. Numai aceste elemente pot participa, în mod concret, la naşterea unui nou cosmos, cel liric de exemplu. Maşinile, obiectivări ale intelectului, sunt construite în vederea unui singur scop foarte bine precizat. Considerate în sine, ele nu au nimic poetic, căci nu sunt stihie. Dacă, totuşi, mândra şi teribila împărăţie a mecanismelor se lasă cântată de poeţi, cântecul începe dela relaţia „om : maşină", atenţia şi simpatiile poetului sau ale cetitorului mergând către factorului om, creatorul sau conducătorul maşinei, exploatatorul sau victima, posesorul sau posedatul ei.

Instinctiv însă omul nu a rânduit regnul mecanic în rândul lumilor în care pulsează viaţa şi spiritul. Această stare de fapt e evidentă în atitudinea pe care o ia primitivul faţă de mecanismul mort. Primitivul, animist prin excelenţă, preferă să nu înţeleagă ceeace ar putea, totuşi, înţelege până la urma urmelor, decât să se vadă silit a recunoaşte că o alcătuire a mânilor sale poate acţiona şi reacţiona în mod automat, în mod independent adică. Odată cu maşina nu pot intra în câmpiile emotive ale poeziei lirice nici cele ale maşinii sau cele direct legate de ea dacă le luăm în parte şi fără a stabili în prealabil punctele de contact cu viaţa omenească. Peisajul urban în care se văd numai uzine, e peisaj posomorît sau monoton, fiind peisaj dacă nu deadreptul urît, atunci unul care-ţi inspiră gânduri şi sentimente nepoetice. Până şi acolo unde, dominând câteva sectoare ale poeziei sociale, peisajul schelelor, al furnalelor şi al coşurilor cu grele steaguri de fum a izbutit să intre în vers, el nu a rămas decât fundal apăsător sau exaltator, nu însă spaţiu tridimensional cu care să-ţi confunzi fiinţa ca în cazul priveliştei propriu zise a naturii.

Date fiind aceste câteva piedici şi multe altele ce ar putea fi consemnate într'un studiu cu titlul „Dece nu avem încă o poezie a maşinii ?", socotim că este foarte greu să interpretăm liric, să convertim, cu alte cuvinte, la lirism, lumea rece a mecanismelor ieşită din luciditatea însăşi a creerului omenesc. Logica nu se lasă poetizată. Ea este cum este şi nu ne mirăm că este. Maşina fiind, la rându-i, logică devenită materie, sau, mai aproape de adevăr, materie construită pe o porţiune de logică, nu este nici ea poetică sau conversibilă la ceeace, în deobşte, este valoare iraţională.

Iarăşi însă, omul nemortificat sufleteşte simte în mod instinctiv, asemeni primitivului, că nu trebuie să îngenunche în faţa alcătuirii mânilor sale.

Cel mai aproape de mentalitatea primitivului este poetul. (Spunând acestea, nu recunoaştem nimănui vreun drept de a-l clasa pe poet printre autohtonii australieni! Poetul e primitiv, cum, prin analogie, este primordială pirosfera din care s'au lămurit continentele planetei noastre). Poetul deci, în calitatea-i de ins înzestrat cu puteri magice, se va feri să exprime direct ceeace vrea şi trebuie să transfigureze.

Ce poate fi mai prozaic ca un compresor ?

„In două câte două, triunghiuri şi trapeze
de tablă şi de nituri, enunţă geometria ;
cu discuri ferecate de pântece obeze,
jazz-band în allegretto îi cântă energia.
Flow-meter sau Flowboro se joacă la popice,
înăduşind pistoane din bronz şi din oţel"

Recitiţi versurile şi încercaţi a vă imagina ceeace sugerează ele. Veţi avea viziunea unui huruit de fiare agitate. De frenezie nu poate fi vorba. Frenezia e fenomen psihic. Veţi observa însă că poetul, — d. **Constantin Stelian**, — biruind cu multă abilitate renitenţele maşinii şi poetizând-o, nu s'a putut feri să introducă un element organic în construcţia pe care a început-o geometricește. Acest „element" sunt acele „pântece obeze" de cari se găsesc legate discurile compresorului. Dar poetul nu a putut continua cu transpunerea în liric descriptiv a maşinei fără acea lume demonică simţită de toţi cei ce se lovesc de automatul deslănţuit fără a-i putea ghici dintr'un început articulaţiile. In versul al treilea din a doua strofă intervine Aghiuţă, — iar apoi şi Moartea :

„Se plimbă Aghiuţă când colo, când aice,
prin ape şi uleiuri neştiind ce e cu el.
Ici Moartea îşi schimbă coasa pe-o vorbă şi-o verigă,
retează numai fiinţe străine de hotar ;
de teamă, Necuratul de prin voltaj o strigă;
Mireasa Lumii, însă, de el n'are habar...
Incercuit, cadranul cifrat cu zeci de zeci,
în epileptic tremur, albastrul ac şi-l mişcă
precum un şarpe, 'n limba-i înveninată 'n veci,
păstrează lozul vieţii, cu jocul ei de risică".

Aceste versuri, din volumul **Aur de Intuneric** al d-lui **Constantin Stelian** se intitulează compresoare. Le-am citat pentru ilustrarea maşinii aşa cum o vede poetul.

Iată, pentru a completa şi câteva perspective în peisaj :

Drumuri ascunse, schimbate în cale ;
spumă 'n canale 'mbâcsite.
Drumuri în linii şi forme ovale,
murmure şopăcăite.

Imense, balonate, pe fumurii colnice,
stau pântece oloage, petrolul mistuind ;
din fund de zare, sonde,
privindu-le cu jind,
le bat în pompe toba, cu ritm să le ridice...
Inseninate, albe, rămân nepăsătoare
de soarele amiezii, dospit în foc enorm ;
prin balonata formă, s'ar prinde-acum să zboare
de n'ar fi lut nacela ! Şi 'ngrelunate dorm...
(Rezervoare)

D. Constantin Stelian a scris, cu acest din urmă poem, un pastel de o senină tipic alecsandri-ană, atât de mult şi de firește i-au repugnat dezolările de Mare Moartă ale peisajului petrolifer din care, când îl observi cu ochii de toate zilele... „şi praful îmbâcsit se ridică în strat vaporos de pe asfalt, cu braţe firave se prinde de norii ce cată spre 'nalt," — ale peisajului în cuprinsul căruia erupţia, când o vezi cu acelaş ochiu de toate zilele, nu poate fi decât „Zoaie cătrănite peste tină, estompări cu vuete prin zare", şi ale peisajului în cuprinsul căruia „cu ceru'n coarne, boii greoi urcă la mal şi trag în urmă duba cu vitriol, vâscoasă, o toarnă 'n lăfăiala de baltă fără val, s'o 'nghită nepăsarea de îmbuibată masă".

Desigur că şi omul sortit să-şi vieţuiască veacul în condiţii nu numai potrivnice oricărui paradis terestru, ci condiţii strivitoare, nu va fi un Adam sau Adonis sau măcăr cioban visător pe cumi azurii, ci va avea chipul muncitorilor ce ies, seara, din fabrici, schele, sonde şi ateliere —„de munca de cu zi sunt slabi şi negri, zoloşi şi rupţi, sunt diavoli sau stafii, refugiaţi din morţi printre cei vii..."

Poetul îi vede şi iată-l atingând coarda sociala atât de frecvent prezentă în poezia închinată compasiunii mulţimilor muncitoare :

„Oraşul, case n'are pentru ei;—

Fără s'o fi vrut, d. **Constantin Stelian** trebuia să ajungă la aceste accente. Fără să se fi gândit, volumul său, pornind dela „Simfonia Neagră", — dela lumea maşinii şi a celor dominate de maşina, — şi oprindu-se „Douăzeci şi patru de ore" printre muncitorii petrolişti, trebuia să ajungă la inevitabila barieră dincolo de care, sub deşertul cer al şomajului, începe împărăţia dezagregării lucrurilor moarte şi se vede hidosul spectru al foamei".

Deşi inegale ca realizare, — au şi fost scrise la distanţe prea mari (1922-1937!) — poemele adunate de d. **Constantin Stelian** între copertele volumului **Aur de Intuneric**, au marele merit de a fi poeme despre o realitate care n'a atras până în prezent decât pe prea puţini căutători de teme lirice.

Maşina însă e maşină, — „lemne seci, oţele reci" cum ar numi-o cântecul popular. Trebuie o imensă deslănţuire de pasiuni omeneşti pentru a o „frenetiza". Pe câmpul de luptă astfel de învertejiri apocaliptice sunt posibiule. Poezia lirică însă aparţine altei lumi.

TRAIAN CHELARIU

Biografia în studiile literare

(Urmare din pag. 1-a)

investigaţii biografice. In primul rând este lectura scriitorului. Nimeni pe lume nu este cu totul original. Intr'o scriere literară intră multă experienţă de viaţă, dar — cu sau fără voia fiecăruia — nu mai puţine urme din paginile pe care scriitorul le-a parcurs înainte de a scrie. Tocmai pentru a stabili în ce măsură este original un scriitor, ce anume idei a împrumutat, ce nuanţă nouă le-a dat, în ce formă neaşteptată le-a îmbrăcat, este necesar să cunoaştem de unde a plecat el, şi dela ce experienţă de viaţă, dar mai ales dela ce experienţă livrească. Pentru fiecare operă avem înaintea noastră o infinitate de posibilităţi. Alcătuind lista pe cât se poate mai completă a lecturilor unui scriitor, această infinitate se vede redusă mult. Dacă mai încercăm să stabilim cu oarecare aproximaţie măcar şi etapele în care s'au acumulat aceste lecturi, pe de o parte, şi în ce epocă şi-a scris opera respectivă, punând datele alături, vom afla înaintea noastră infinitul iniţial adus la proporţii care pot fi relativ uşor învinse. Şi astfel, chiar dacă în tabloul lecturilor nu se va afla anume modelul dela care s'a pornit sau dacă opera noastră nici n'ar avea un model anume, tot am putea încadra, compara şi valorifica mai lesnicios datorită acestei familiar zări cu ideile pe care le-a putut cunoaşte scriitorul, cu preferinţele sale literare, pe care urmărirea lecturilor ne-o îngăduie.

Toţi cercetătorii sunt de acord că în existenţa lui Goethe două momente au avut în deosebi însăuriri hotărîtoare asupra întregei sale opere : contactul cu Herder şi contactul cu Italia. Iată aici două elemente noi care se cuvin să fie cu luare aminte privite când este vorba de a căuta explicaţii pentru operă în viaţa oricărui scriitor. Prietenii şi toţi cei ce au venit în contact cu el, în general, marile personalităţi însă cu precădere se cuvin să fie urmăriţi cu atenţie. Ce gândea fiecare? ce preocupări avea? sub ce influenţă se afla fiecare? în ce epocă anume a luat contact scriitorul cu ei ? în ce măsură scriitorul a fost influenţat, schimbat de aceste legături ? — iată o parte din întrebările care se pot pune în jurul acestei chestiuni. Este unul din capitolele cele mai fructuoase când sunt urmărite. Contactul lui Goethe cu Herder, al lui Eminescu cu Slavici, al atâtor scriitori cu Maiorescu, al lui Panait Istrati cu Romain Rolland sunt numai câteva din dovezile ce se pot aduce în această privinţă.

Nu mai puţin însemnate sunt urmările unor călătorii. Dacă Şincai şi Petru Maior n'ar fi mers la Roma, iar Micu la Viena ,ceea ce numim noi „şcoala ardeleană" ar fi întârzat să se producă, iar numite opere ale lor cu siguranţă că n'ar fi fost sau ar fi fost altfel scrise. Kogălniceanu a rămas până la adânci bătrâneţi cu urmele serioase ce i le-au lăsat anii de studii în străinătate: personalităţile cu care a luat contact acolo, ideile pe care le-a respirat, starea de lucruri pe care a văzut-o.

Este dela sine înţeles că această enumerare nu are un caracter limitativ. In contact cu materialul, cercetătorul îşi poate da singur seama ce alte amănunte biografice mai pot interesa : studii făcute acasă, înclinări artistice din copilărie, anumite momente care au impresionat în chip deosebit la timpul lor, profesori sau cursuri ce a ascultat, mărturii asupra uşurinţei sau dificultăţii de a scrie, etc. etc.

Cu aceste amănunte biografice care cu adevărat sunt preţioase, cercetătorul are la îndemână posibilitatea de a reconstitui mentalitatea scriitorului din anumite epoci ale vieţii sale, în preajma elaborării anumitor opere. Cunoscând cam care erau preocupările lui, ideile lui, concepţia de viaţă şi de artă, influenţele suferite, fie dela personalităţi mari, fie dela prieteni cu care fusese în mai strânse legături, fie dela opere literare sau filosofice citite în ultima vreme, fie dela artă plastică sau locuri şi lucruri văzute cu prilejul unei călătorii, ne putem da seama în ce direcţie se orienta el, sub ce constelaţie a conceput, cu ce intenţii şi, în sfârşit, în ce măsură a izbutit sau nu.

Firește, această reconstituire a mentalităţii scriitorului pentru anumite perioade nu constitue decât un fond care îngăduie o mai rodnică exploatare şi interpretare a tuturor datelor ce pot fi strânse în legătură cu toate împrejurările în care s'a scris o operă: în ce timp anume, în ce ritm, cu cât entuziasm, sub ce influenţe, ce credea scriitorul despre ceea ce lucra, ce modificări a făcut, ce ezitări a avut şi o sumă de atâtea alte lucruri care se pot spune cu privire la elaborarea unei lucrări literare.

Nimeni nu poate contesta că, făcând serioase investigaţii pentru aflarea tuturor acestor elemente biografice necesare, cercetătorul va întâlni şi altele care cad în categoria celor nefolositoare: mici manii, scăderi de caracter, pasiuni vinovate, etc. Şi cu drept cuvânt se poate întreba cineva : Nu constitue o lipsă de curaj sau măcar o lipsă de obiectivitate tăcerea asupra acestor lucruri ? Nu este o greşită concepţie de istorie literară să încercăm să facem din biografia fiecărui scriitor o lecţie de educaţie morală din care trebue să înlăturăm cu grije tot ce este pată sau scădere ? N'ar fi legitim, atunci când avem dovezile sigure asupra unor astfel de scăderi să le facem loc, pentru a da la iveală imagina cea mai apropiată de realitate a omului ?

Incontestabil, nu este vorba de a elimina obiectivitatea şi de a prezenta numai ce este luminos din portretele scriitorilor. Este însă vorba de a nu prezenta într'o biografie decât ceea ce este necesar pentru interpretarea şi înţelegerea operei. In condiţiile acestea, după cum este drept să nu se creeze avantagii pentru un scriitor lipsit de talent sub cuvântul că era un om virtuos căruia nu i se putea nimic imputa, tot aşa se cuvine să nu blamăm pe creatorul celor mai luminoase valori de artă, dacă în viaţa lui de om era plin de păcate. Utilizăm deopotrivă amănuntele biografice care-l pun în postură plăcută ca şi pe cele care-l aşează în umbră numai cu condiţia ca ele să folosească exegezei literare ; eliminăm lucrurile cele mai plăcute şi mai interesante ca anecdotic dacă nu au legătură cu opera scriitorului. Adevărata obiectivitate şi adevăratul spirit ştiinţific constă nu în falsa decenţă sau în prezentarea tendenţios luminoasă, ci în a avea curajul să spui orice amănunt din viaţa scriitorului, dar numai în măsura în care sporeşti posibilităţile de explicare a operelor, şi în a nu măsura valoarea scriitorului după aceste date biografice, ci exclusiv după realizările sale artistice care se desprind de făptura lui pământească aşa cum floarea de nenufar se rid că deasupra nomolului în care îşi are rădăcina.

G. C. NICOLESCU

Pentru Pierre Loti

(Urmare din pagina I-a)

E interesant, socotim, să relatăm aci cum i-a fost decernată această înaltă distincţie.

Voind să facă o surpriză plăcută lui Loti, care era greu bolnav, Pierre Louys a rugat pe Claude Farrère să strângă câteva iscăliturî de scriitori membri ai Legiunii de onoare spre a cere — potrivit uzului — ministrului artelor, decorarea maestrului lor, Pierre Loti.

Claude Farrère s'a executat şi în curând petiţia a fost acoperită cu iscăliturile lui Paul Bourget, Pierre Mille, J. Rosny, Victor Margueritte şi alţii. Subtilul umorist Courteline, fiind solicitat să iscălească şi el petiţia, şi-a dat adeziunea însoţind-o de următoarele cuvinte: Pentru Loti? Cu ambele mâini şi cu singurul regret că nu am trei.

COURTELINE

*

Afară de romanele sale atât de cunoscute şi asupra cărora nu vom insista, Pierre Loti a mai scris şi teatru: La Fille du Ciel, Ramuntcho, *după romanul cu acelaş titlu,* Judith Renaudin *şi în sfârşit o traducere a Regelui* Lear *de Shakespeare.*

In 1921 o congestie cerebrală a ţinut pe Loti ţintuit într'un fotoliu, timp de 22 de luni. A fost o agonie lungă, dureroasă şi cu atât mai cumplită cu cât mintea rămânându-i întreagă, trupul era complet inert, Loti ne mai putând să-şi manifeste gândirea nici prin cuvinte şi nici măcar prin gesturi. Spectrul acesta lamentabil pe care l-a văzut, în ajunul morţii, Claude Farrère ni l-a evocat, la Teatrul liric, actuala Operă, în linii sobre şi profund impresionante.

Intr'o odăiţă albă, atât de severă încât părea o chilie monahală ce contrasta puternic cu celelalte încăperi ale somptuoasei locuinţe dela Rochefort, transformată dealungul călătoriilor şi cruciereloi proprietarului ei într'un adevărat muzeu, la doi paşi de acest prestigios decor, Loti agoniza într'un simplu pat de fier.

Şi cu toate că i s'au făcut funeraliî naţionale, deci banale — cuvântul aparţine lui Claude Farrère — în clipa când trupul neînsufleţit, transportat pe un afet de tun, a părăsit oraşul spre a fi îmbarcat pe un aviso, decorul şi-a schimbat brusc aspectul iar funeraliile au devenit de o emoţionantă frumuseţe. Pentru că nenumăraţi marinari veniseră din toate unghiurile Franţei să salute pe acela care, odinioară, slujise cu ei pe aceleaşi vase, sub acelaş pavilion; pentrucă toţi pescarii voiseră să ducă pe umeriî lor pe acela care cu atâta profundă înţelegere descrisese viaţa lor simplă şi aspră şi pentrucă drumul dispărea sub covorul de trandafiri pe cari toate fetele din insula Oleron îi culeseseră spre a-i risipi în calea delicatului scriitor cu nume de floare...

CONST. A. I. GHICA

CĂRŢI ŞI REVISTE

AL. GREGORIAN: POEME PENTRU CRUCIAŢI

Numele d-lui Al. Gregorian este legat îndeobşte de acela al gazetarului de talent şi vigoare, aşa cum îl cunoaştem din presa noastră din ultimii zeee ani. Prezentarea, de către editura „Universul", a volumului „Salazar şi revoluţia portugheză" ne-a relevat un prozator de aleasă ţinută, care, dintr'un material oarecum din afara baletristicei propriu zise, a reuşit să ne dea o carte ce trăda mai curând pe esseist decât pe istoriograful bine informat dar rece, aşa cum uşor am fi fost înclinaţi să credem atunci când am parcurs titlul cărţii mai sus pomenite. Ce altceva, — dacă nu esseuri de mai amplă respiraţie — sunt articolele sale apărute în presa zilnică sau periodică ?

Zilele acestea, de sub teascurile editurii „Cugetarea" va poposi în vitrinile librăriilor un volum de poesii de război : Poeme pentru Cruciaţi, semnat de d. Al. Gregorian. Iată deci o nouă faţă deloc cunoscută până acum, a preocupărilor d-sale.

Din cele două-trei poeme apărute, s'a putut simţi îndeajuns filonul de adâncă şi autentică poezie din care se trag. Spre deosebire de sutele cântăreţi de război ce-au inundat dela o vreme viaţa literară (este şi aceasta o modă ca toate celelalte) versurile d-lui Al. Gregorian resfrâng, în rezonanţe şi acorduri largi, orizonturi ce depăşesc efemerul şi spaţiile limitate. Este pentru prima dată când în poezia noastră se cântă, prins în impresionant de adecvate rezonanţe interioare, misterul asiatic. Fiecare vers închide în el reflexul dur al materialului ce se refuză unei prea migăloase şlefuiri, dar ce atâta mai de preţ : între o rafală de mitralieră şi răbufnirea unui obuz, sufletul se crispează şi primeşte impresia simplu şi direct, fără inutile înfloriturî.

Aşteptăm cu legitim interes şi curiozitate Poemele pentru Cruciaţi ce vor însemna, sunt cu siguri, un nou galon pentru autorul lor.

REVISTA NOASTRA

se intitulează publicaţia lunară a liceului de fete „Elena Cuza" din Craiova, la care colaborează deopotrivă, profesoare şi eleve.

Ultimul număr apărut din „Revista noastră" (Ian.-Febr. 1943) cuprinde versuri şi proză, articole informative şi recenzii literare, etc. scrise cu îngrijire şi cu acea încredere naivă, sinceră şi însufleţită de cel mai generos optimism pentru valorile artei şi ale literaturii. Unele contribuţii sunt remarcabile prin făgăduielile pentru mai târziu pe care le cuprind, ca de pildă, aceste versuri semnate *Cornelia Varlam* (cl. 8 St.) :

Era o mână aspră
Şi-o palmă tare.

Un deget arată în depărtare.
Era o mână neagră 'ndurerată.
In pumnul strâns
Ţinea durerea
Şi'n ochiul plâns
Lucea un soare.

De ani şi ani ea răscolea pământul
De ani şi ani îl înfrăţea cu el
Şi viaţa şi mormântul.
E tatăl meu de ani şi ani
Stăpânul meu
Şi Dumnezeu.

Se înfrăţea cu arma
Fu arc, fu lance, spadă,
Se înfrăţea cu arma
Şi nu putea să cadă.
Se înfrăţea cu câmpul întins între hotară
Se înfrăţea cu cerul
Şi nu putea să piară.
E tatăl meu
Pământul meu.

. . . . . .

Dă-mi mâna s'o sărut,
Dă-mi mâna să trec dincolo de Prut,
Dă-mi mâna tată...
Şi-am trecut...

. . . . . .

Privesc spre-Apus.
Şi am cuprins cu ochii zarea toată
Dar am simţit o lacrimă sub pleoape.
Aştept o zi...
..Şi ziua e aproape
Nu plânge tată..
Cu noi este dreptatea, şi Isus.
(Privesc spre Apus)

VIRGIL CARIANOPOL: POEME DE PE FRONT

De curând înapoiat din Răsărit, poetul **Virgil Carianopol**, autorul cunoscut cititorilor revistei noastre a predat editurii „Bucur Ciobanul" manuscrisul unui volum de **„Poeme de pe front"** care va fi în vitrinile librăriilor pe la jumătatea lunii Aprilie.

Dată fiind calitatea poeziei lui Virgil Carianopol şi priza pe care totdeauna a avut-o la cititori, prevedem şi acestei ultime cărţi un succes binemeritat.

*

● **„PROBLEMA ELITELOR SOCIALE", comunicarea d-lui prof. George Sbrat, făcută pe vremuri la Academia de Ştiinţe Morale şi Politice şi apărută anul trecut într'o broşură extrasă din Analele Facultăţii de drept din Bucureşti, ar trebui ceitită şi recitită, — ceitită şi meditată de toţi tinerii noştri cari simt şi cred că vor avea ceva de spus în legătură cu destinul neamului lor.**

● *NU PUTEM decât saluta reapariţia bilunarului social-literar Pământul. D. Eugen Cialic, directorul proprietar al acestei luminoase reviste a manifestat, pe vremuri, o mare simpatie şi o rară înţelegere pentru faptul literar mai ales provincial dând caldă atenţie tuturor condeelor tinere ale ţării. Având de data aceasta „un caracter mai pronunţat regional şi anume ialomiţean", nu ne îndoim că revista d-lui Cialic va fi la înălţimea trecutului său.*

● **O CARTE VALOROASĂ, sobră şi bogată 'n idei personale este „Două introduceri şi o trecere spre idealism — cu traducerea primei introduceri kantiene a „Crit cei Judecării".**

D-l Constantin Noica, autorul ei reactualizează în „Cuvânt Înainte" o zicere pe care o subscriem cu entuziasm:

„Din limbi străine să înveţi şi în limba ta să scrii!".

Volumul a apărut la Fundaţia Regală.

● Din DACIA REDIVIVA (anul II, Nr. 2, 1943) mai reţinem „Biografia lui Ilarie Chendi" semnată de dinamicul *Vasile Netea*, „Natura în concepţia românului asupra lumii" de *Constantin Micu*, şi „Orient şi occident" de *Ştefan Ion*.

● *O PREŢIOASA încercare de bibliografie pentru studiul „dorului românesc (Essai de Bibliographhie pour l'étude du „dor" roumain) publică, în limba franceză, E. Ar. Zaharia în colecţia „Institutului Cernăuţi" condus de d. prof. Leca Morariu dela Facultatea de Teologie din capitala Bucovinei.*

● **„HOMO LUDENS sau fulcţiunea ideală a jocului şi rolul lui în naşterea culturii" e o de tot interesantă prezentare personală pe care d-l Constantin Micu o face ideilor lui Huizinga.**

● „DIN POEZIA noastră parnasiană" antologia critică alcătuită de N. Davidescu, am mai subliniat, e o carte foarte necesară. Totuşi, repetăm, cât de trecătoare sunt florile tale poezie numai a formei !

Citâm, de astădată, din versurile lui Al. Petroff, Dumitru Theodorescu, pe numele-i adevărat:

Fiori uşori şi roz dansaţi
In roz de lună
Teorbe sună,
Voi roz fiori uşori...
Ah ! roz fiori,
Safire vii şi verzi sclipiri
Ţipând galant pe dalbă bolţă
In flăcări mari apusul saltă.
Lachmi !
— La, mi, mi, la.
Knuma... Der nu; Phtah
Din turn,
Preschimbă zarea 'n moarte sumbră
Şi Hapi, greu trecând în zbor...
— Sol.

● *IL RUGĂM, cu toată deferenţa, pe d. N. Davidescu să ne lămurească, — deh ! om fi poate proşti, — această frază a d-sale din Introducerea la Antologia mai sus citată : „Preocuparea aceasta a format la noi obiectul acelei grupări literare care, începând pe la 1880, adică tot cam pe vremea când începea şi în Franţa, polarizase în jurul numelui lui Macedonski, la început, şi apoi şi acela al lui Mircea Demetriad, şi care pornind sub formă de cenaclu la cafeneau de pe atunci Fialcovski, avea să se mute la Kübler, unde mulţi dintre noi au apucat să o cunoască personal, la Bulevard, cu Mircea Demetriad, la Imperial, şi apoi, independentă de înaintaşi, sub forma evoluată până la mişcarea simbolistă, la terasa Oteteleşanu, o parte şi alta în jurul „Vieţei Noi" a lui Ovid Densuşianu".*

V. Ş.

Cine te-a strigat așa de deslușit pe nume?..

de GEORGE DORUL DUMITRESCU

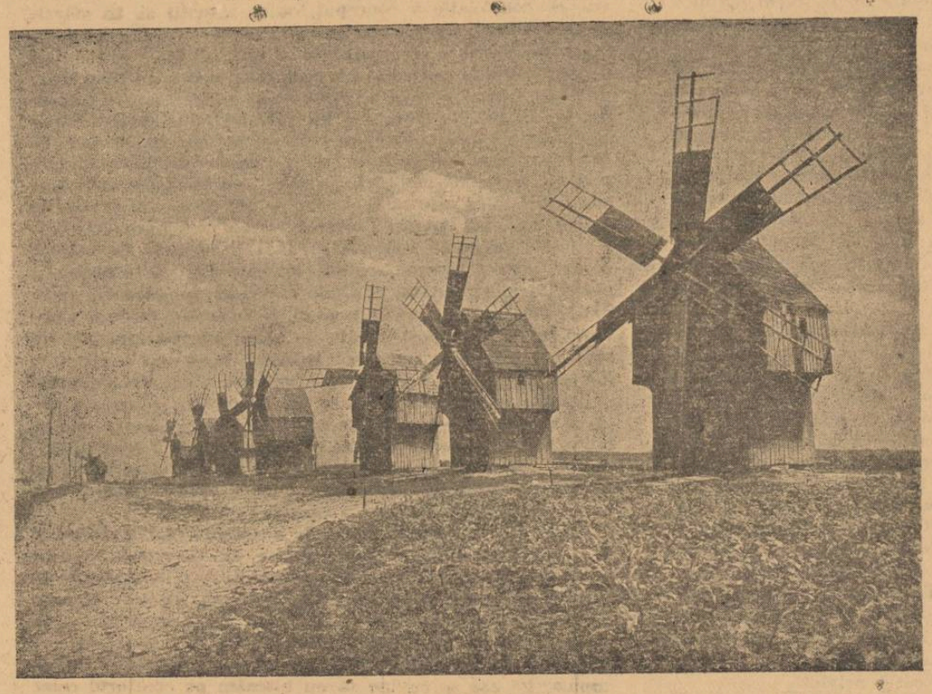

Mori de vânt in Basarabia

De la statuia lui Ștefan cel Mare se prelungește de-lungul străzii clădirea vechiului seminar. Zidurile casei, care nu sunt deloc frumoase, ziduri veștejite și pătate de vreme, înalță totuși în amintire și în interiorul învechit rezonanțele solemne care se armonizează grav cu însăși spiritualitatea basarabeană. Din îngânarea lentă a neuitatelor versuri ce-ți picură în sufletul subjugat, se înfiripă un chip de sfânt, cu ochii arși de toate visurile împlinite ale neamului său, armonizând la masa săracă de poet și în curățenie aproape ascetică adorația supremă către cei de-o limbă, de-o credință, de-o iubire cu el. Maestrul **„Limbii noastre"**, seninul Al. Mateevici. Ni-l imaginăm trudind cadența unui vers, notând imaginile, gândurile, sentimentele profunde în camera ce nu era mai încăpătoare decât o chilie. Pâlpâie alături o gazorniță cu lumina slabă și deasupra paginei albe, profilul poetului imprimă în linii regulate conturul chipului său. Ochi aceia luminoși, mari, superbii ochi de poet vizionar, prin care se deslușește sufletu-i cald — așa cum ni-l reprezintă ultima fotografie din anul morții 1917. Aici am răsfoit cu evlavie, mult mai târziu, un caet școlăresc, filele liniate mărunțel — carnetul poetului Al. Mateevici. Un carnet de război s'ar putea spune, în care „dulcele" nostru poet basarabean și-a chinuit inima și versul. Mai toate poeziile au la sfârșitul lor însemnat cu creion chimic data și localitatea: **Mărășești 1917.** Sunt numai câteva poezii, toate câte ni le-a lăsat preotul poet. Incercând să adun la un loc, întru slava acestei adorate Basarabii, ceea ce a rămas din gândurile și evlavia lui Mateevici pentru ea, nu poți ajunge decât la un volumaș de câteva pagini. Prea destul și atât pentru a ne releva o nouă Basarabie. Nu știu dacă greșim spunând, că prin poezia lui Mateevici — am trecut Prutul. Versul lui, cu ondulări largi, cum sunt dealurile provinciei, pline de acea nostalgie întru totul caracteristică pământului și oamenilor ei; toamnele târzii, nopțile albe de prea multă lumină; drumurile noastre prăfuite; „drumuri de os" pe care le-am colindat în anii adolescenței, tocmai prin ele mai înflorite și mai pline de ceea ce a constituit peste puțin, din parte-ne, motiv de poezie, de încântare, de reverie... Nici că se putea o mai bună recomandație pentru Basarabia, căci este o prefață a ei poezia lui Mateevici. S'a strâns aici întreg materialul documentar de care ai nevoe. Mai mult: sufletul ei.

Prin descifrarea sublimelor năzuințe din **Limba noastră**, Al. Mateevici rămâne un mare poet. Cuvântul românesc, subjugător de cald, căruia autorul îi asigură o glorie nepieritoare, statornicit și amplificat în imagini de credință și legendă, precum mirajul, puritatea, farmecul, elevația, însfârșit forța emotivă, eroismul chiar, toate acestea formează tema operei lui Mateevici, temă pecetluită, ca un ideal de sânge, cu jertfa propriei sale vieți, la 29 de ani.

Prin revărsarea personalității sale și cu adeziunea necondiționată a simțămintelor fanatice, alcătuire de simbol și divină poezie, poetul basarabean a izbutit să realizeze un cântec etern al rasei, cristalizat sub semnul neînvinselor virtuți naționale.

Limba noastră-i o comoară
In adâncuri înfundată
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Limba noastră-i foc, ce arde
Intr'un neam ce fără veste
S'a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Raiu de fulgere, ce spintec
Nourii negri, zări albastre.

Limba noastră-i graiul pânii
Când de vânt se mișcă vara;
In rostirea ei, bătrânii
Cu sudori sfințit-au țara.

Limba noastră-s vechi isvoade,
Povestiri din alte vremuri;
Și cetindu-le 'nșirate
Te 'nfiori adânc și tremuri.

Limba noastră îi aleasă
Să ridice slavă 'n ceruri
Să ne spue 'n hram ș'acasă
Veșnicele adevăruri.

Limba noastră-i limba sfântă,
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țăranii.

Limba noastră-i frunza verde,
Sbuciumul din codrii veșnici,
Nistrul lin, ca'n valuri pierde
Al luceferilor sfeșnici.

Inviați-vă dar graiul,
Ruginit de multă vreme,
Ștergeți slinul, mucegaiul
Al uitării 'n care geme.

Ștergeți piatra lucitoare,
Ce din soare se aprinde
Și-ți avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

Și veți plânge atunci zadarnic
Că vi-i limba prea săracă,
Și-ți vedea cât e de darnic
Graiul țări noastre darnic.

Răsări-va o comoară
In adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Călătorul străin proaspăt descins în Chișinau, deci nefamiliarizat încă, după cea dintâi plimbare pe strada **Alexandru cel Bun** și în comparație cu ea, poartă câteva ceasuri cu sine, pe lângă obsesia unui penibil sentiment de singurătate și pe aceea a spațiilor interplanetare, bineînțeles dacă și le va fi imaginat vreodată, contemplând rolul de staroste ceresc al căii lactee printre stelele înconjurătoare, oarecum în subordine... Comparația nu-i deloc deplasată, de vreme ce pe această arteră mai mult decât principală se desfășoară viața întreagă a orașului. Datorită ei, în primul rând, Chișinăul a binemeritat în ierarhia urbanistică a orașelor românești, ocupând măgulitor statistic rangul al doilea. Până și asupra stărilor de suflet exercită o influență cumpănitoare. De pildă, iubirile încep în fața cinematografului Orpheum, sub privirile Gretei Garbo, dilatate, bolnave și tragice, incendiind inimile, divin. Deasemenea, fluturând complicate prapori pravoslavnice, convoiul funerar nu cunoaște alt drum către locul de veci.

Tramvaiele, și așa micuțe, par pe traseul bulevardului minuscule cutii, ori tot una, tramvaie în miniatură, al căror clinchet se pierde stins, ca în pustiu.

Terenul până aci în pantă, se'ndreaptă neted. Perspectiva s'a deschis luminoasă și ai ca la un semn, în fața ochilor încântați, inima orașului. Bulevardul se revarsă impresionant de atotcuprinzător. Domină și supune totul. Clădirile, oricât de masiv ar fi construite, sunt mai curând pretexte pentru impozanța majestoasă desfășurării lumii în spațiu.

Forfota lumii, la ora 5 după amiază, între Bancă și Grădina Publică, amintește cu înduioșetoare fidelitate, o imagină uitată din anii copilăriei, în care, ne amintim cu toții, mult iubitul Guliver înlănțuit se sbătea zadarnic în țara uriașilor...

Partea aceasta a centrului se bucură de neobișnuită strălucire și distincție. Vitrinele magazinelor îți dau putința să verifici numaidecât autenticitatea lucrului de bun gust și calitatea subțire, căci marfa poartă garanția sigiliului „made in... București"...

Orbitoarele lumini reflectate în geamurile de cristal fac în serile fără lună și mai înaltă noaptea basarabeană. Deacum e ceasul propice aglomerației marilor bulevarde. Zgomotul tramvaelor stărue înnăbușit, aproape suav dealungul șinelor depărtate tocmai în mijloc — unul vine, altul se duce, amândouă alături — și încinse de parcelări vii pe care cresc în voie iarba grasă, cârciumărese specific basarabene, crețe, cu un fel de brumăriu în ele și altfel de a-și pleca corola spre lumină, puțintel ca floarea soarelui.

In acest ceas al înserărilor Chișinăul vorbește inimilor cu un ton patetic. Nu singur, fiindcă luna credincioasă obiceiului ei, și complice, distilează, ai fi ispitit să spui, aromă de lumină captivantă. Și cu recunoscuta ei acuitate de simț poetic, nedesmințindu-și reputația nici de data aceasta, luna preschimbă bulevardul într'un șinut de rară puritate, de umbre stinse și de taine visări.

Au răspuns celor dintâi chemări insiduoase ale lunii, incantatoare mulțime de fete, cu ochi de foișor, cu obrazul diafan și luminos, cu privirea caldă, cu surâsul plin de anume încântări. Turburătoarea lor prezență nu poate fi în noaptea de acum decât consecința logica a efluviilor siderale năruite de sus, peste lume... Poarta festiv, rochii de culori gingașe, toate; pălării din pai cu boruri fluturătoare, ancorând în partea stângă tandreței înbujorată a unei imense flori de mac. Vocile lor desmierdătoare, sorbite poezia — „sunt mai palide decât lumina lunii"... Deci nu ai fi de loc mirat dacă una din fete desprinzându-se din rând, te-ar întâmpina, șoptindu-ți: **„inima mea este o inimă în rochii de paradă"...**

Exceptând consemnului general și implicit farmecului nopții, Primăria ocupă cu încăpățânare pur rusească și nu mai puțin respingătoare, latura de zeci de metri din fața necuprinsei grădini a Catedralei, fără nici o exuberanță, în linii piate, agasant de uniforme; culoarea-i pământie respinge privirea și o chinuește, nu se lasa rodita nici uneia din frumusețile peisagiului natural. Vrând poate să impună prin mărime și grandios, edilii celuilalt secol, cand a fost clădită Primăria, s'au întrecut în a ne prezenta deavalma, într'o silnică dezordine arhitecturală aceasta alcătuire hibrida, din nenumărate turnulețe și muchii, ferestre ogivale, scobituri absurde în ziduri, balcoane cu butucănoase înfloriturl medievale, creneluri de pușcărie. Ciorile își fac cuib în hornurile ei nevazute, dupa cum un oarecare perciunat, să-i zicem Isidor Schor, comandă din birourile municipale celor 350 de mii de locuitori ai orașului.

Ne despăgubește însă din cealaltă parte reconfortanta priveliște a Sfintei Catedrale, cu răgăduința tihnei verde și ploasă evlavie. Parcul vast din care se înalță biserica, depărtează cu fermitate polifonia stridentă a celor patru străzi înconjurătoare, ridicându-i împotrivă zidul bogatei vegetații ce-o apără înverșunat. Frasini dulcoși, iarbă înaltă, alei înguste, chenare de flori smălțuind cărăruia pornită de sub ornamentalul arc de triumf, cu ceasornicul încremenit la ora XII.

Locașul sfânt creiază în orașul acesta înstreinat o atmosferă de purificare. In dangătul grav al clopotului și în toaca mărunțică a utreniei deslușești vibrând aceeaș istorică invocație. E destul să spunem că lângă zidurile Catedralei Chișinăului ne-am înțeles sufletul robit pentru totdeauna pământului basarabean. Fiindu-ne de atunci, amintirea clipei, ce este lumina pentru floare.

*

Din fața liceului Donici isbucnește cu însușirile ei unice, printr'o exuberantă vegetație, alunecând grăbit la vale în ondulări măsurate, strada Universității numită odinioară Mitropolitul Bănulescu-Bodoni, după ce mai întâiu a părăsit, în dreapta, zidul turnului de apă, boltit ca un meterez, în stânga grădinița, pe cât a salcâmilor pe atât domeniul liceenilor, rezervat exclusiv lipsei lor dela lecții...

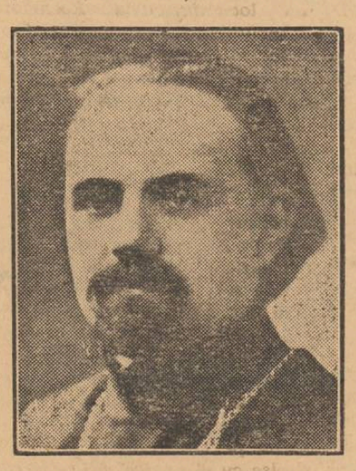

AL. MATEEVICI

Privirile îți sunt mângâiate de învăluitoarele perspective deschise dealungul ei. Pe un fundal departat, vara, imprecis violet sau gris, se estompează muchea dealului Rășcanovca, depășind târgul vechi, de unde pornește panglica străzii se interpretează și totodată justifică parcă, în întregime, grațiozitatea cartierului pe care-l străbate. Ai în față, coborând treptat, cate nuanțe de verde; coperamantul caselor roșu aprins, piatra pavagiului gălbioară, albul morilor de castan, căci suntem în Mai, cerul în puritatea cea mai esențială. Exact ca într'un tablou pictural al cărui colorit a fost idealizat pe deantregul.

Prima întâlnire o are cu strada Mihail Kogălniceanu, ce parcurge drumul destul de lung dintre Parcul Carol I și câmpul lugubrei închisori. In acest colț se înalță clădirea Seminarului teologic, clădire prin desăvârșită sobra, unitară, austeră, sporită monahal, are carei ferestre deschise larg îngăduesc cântărilor liturgice un ecou diafan, plin de taina cucernică. Ceva mai departe, retrasă în interiorul curții, împrejmuită de grilaj ruginiu, capela Seminarului înălțând în linii dulci clopotnița verde, dacă smerită și modestă ca înfățișare exterioară, pe atât de neistovită bogăție strânge în cuprinsul ei. Se deosebesc în primul rând icoanele și odoarele vechi, prodigios de argintate și aurărite.

De peste drum chiar, Prefectura vrea să însemne numai decât, din eleganța celor două etaje și luciul scării din marmură neagră, prestigiul de metropolă al Chișinăului. Reușește întru câtva, dând dela început mână de ajutor solemnitatea celor trei brazi, pururi verzi și proaspeți, boltind cetini brumate deasupra gheretei gardianului, paznic exclusivist, orgolios, sclivisit în tunica maron și mustața chinuită agresiv, ca vârfurile de spangă spre luminile ochilor, subordonându-se de fapt rolului său cu tăria, rareori flexibilă, a bastonului de cauciuc ce-l poartă sacerdotal în palmele mănușilor de ață albă.

De aci presimți marea frumusețe de netăgăduit a orașului. Străzi mai sunt în Chișinău dar ca aceasta nici una. Nu sunt strazi, ci o înmiresmată grădină. Un careu trasat de o latură a grădinii publice, parte din strada Unirii și cealaltă a Universității, închide în el o priveliște de neuitat. Farmecul stărue peste ani, în amintire, ca o obsesie. Fie cât de târziu, cel dintâiu gând spre Chișinăul de odinioară, se întoarce pe urma pașilor tăi, evocator, nu altfel decât cum ai parcurs într'o seară de August, bunăoară strada Iașilor, învăluită în umbră, cu puzderia stelelor căzătoare și sonoritatea apoape elegiacă ce-o făceau castanele desprinse depe ram...

E ca o recomandație apologetică a orașului, niteluș cam lirică nu-i vorbă, cam romantică, dar nu mai puțin însuflețită de poezia gravă ce-o turbură și adâncește, pentru cine a trăit în Chișinău, irezistibila-i chemare.

Dar să nu săvârșim o neiertată greșeală și să rămânem aici. Copacii în convoiuri dese, fel de fel, arțari, tei, castani, sălcioare mirositoare, plopi, anini și paltinul înmugurit cenușiu și pufos cu ramurile lui avântate după cât mai multă lumină, stăpânesc locul ca o dumbravă și întipăresc caselor, drumului, ogrăzilor, de dimineață până seara, succesiv, nuanțele verdelui dominator. Se simte o răcoare de pădure, aromă de crud, iar pe uluci, la ferestre, pe balcoane cresc ierburi agățătoare, grase, svâcnind de sevă. Florile își au și ele împărăția lor. Mușcatele roșii, verbinele mai ales, cimbrișor, rozetă sau regina nopții. Locuințele din piatră pongioasă, caracteristică Basarabiei, suie în câteva trepte până la ușa fără geamuri dar în locul soneriei, având clopoțel de modă veche: nu apeși să sune — tragi sârma și răsună atunci pe dată, în toată casa clinchet cântător, la fel zurgălăilor dela sănii. Ori tot la fel, o sonată la pian, poate și a lunii, dacă nu apariție luminoasă în prag, domnișoara Elvirina Tăușan, bălaie ca sulfina, pieptănată cum pe vremuri, cu codițe împletite și cărare, cu surâsul încântător, purtând pe umeri șal țesut mov și pe obrazul imaculat gropițele delicioane, ca două mărgăritare.

Se mai întâmplă, nu de puține ori, ca un mesteacăn, ocrotitor din firea lui și răbdător, să se înalțe în fața vre-unei case, „dădacă frumoasă", argintie, cu coroana dantelare prețioasă, continuu în tremur, oferindu-și luminii frunzele numai pe o muche. Mesteacănul nu-i deloc inutil. Vrea să promoveze, continuând și mai precis caracterul unic în Chișinău al străzii Iașilor.

De îndată ce faci câțiva pași, spre dreapta, ți se oferă, sclipind ca o vilă, dintre zidurile încărcate cu iederă și viță sălbatecă, impunătorul așezământ, liceul Hajdeu, la intersecția străzilor Regele Ferdinand și Universității. Se înalță într'un singur cat și pare mai curând, grație certei concordanțe dintre aspectul lui tihnit și stilul arhitectonic, o vilă aristocrată, retrasă în liniștea bogatului parc înconjurător. Acolo, rondul — fastuos pendant — în care nu înfloresc niciodată plantele exotice, cu denumiri necunoscute, în cele două amfore neobișnuit de mari.

Au învățat cea dintâiu carte aici, Bogdan Petriceicu Hajdeu și Zamfir Arbore. Nume care înseamnă atat de mult pentru Basarabia. Amintirea acelor ani, în care stă acumulată o triumfală sinteză de viață națională, a însuflețit totdeauna, cu un magic avânt, tăcuta dar prezenta lor imagine, invocarea faptelor mărețe pe care le-au desăvârșit. Urmele vieții lor ca și opera consfințesc printr'o înverșunată intrasingență, printr'o mărturisire fanatică, cultul închinat Basarabiei, veșniciei ei românești. Căci ce poate fi mai românesc, decât propovăduirea credinței în puterile de neînfrânt ale neamului de unde porniseră, credință trecută adeseori prin inima lor sângerândă. Sub acest îndemn, pajurei rusești trufașe, odioasă, ofensatoare, i-au prescris neîndurători, încă depe băncile liceului, implacabila sentință de moarte. „Au pus-o sub blestem". Cu atât mai sguduitor, cu cât adolescența lor fierbinte găsea în convingerile și visele de atunci, întâia emoție, cea dintâiu fulgerare a dragostei de neam. Din clipa aceea chiar, ei au știut, ajutați fiind de o profetică viziune, că hotărîrile moscovite nu sunt eterne. Și ca să mărturisească, mai târziu, predicând adevărul și ducând astfel lumina și mai departe, le-a fost deajuns, într'o vreme când totul li se opunea despotic, conștiința lor neînduplecată. Au îndurat în acest chip și în sumbră desnădejde surghiunul, osânda nelegiuită din întunecata închisoare Petro-Pavlovskaia, desgustătoarea josnicie rusească, minciuna agresivă de esență turanică, foamea, frigul, într'un cuvânt nefericirea întreagă a lumii.

...*„Directorul Constantinovici se făcu roșu ca racul, apoi strigă, adresându-se către temnicer: „Duceți-l în celula întunecoasă". Temnicerii se repeziră la mine și mă apucară de mâini, mă târâră afară din celulă și aproape pe sus, m'au dus până la celălalt capăt al coridorului. Unul din temniceri deschise o ușe mică de fier și mă împinse într'o celulă întunecoasă, fără nici o fereastră. Ușa s'a închis, zăvoarele s'au tras... Imi aduc aminte că, în aceste momente de patimă, treceau prin mintea mea bolnavă amintiri din viața în libertate, din copilăria mea, petrecută în sânul familiei și la școală. Mă văd copil ca de vre-o patru cinci ani. Muma mea trăia încă, locuiam în Chișinău într'o casă mare, părintească. Era ziua intrării în oraș a icoanei Maicii Preciste din Hârbovăț.*

(Zamfir Arbore: Temniță și exil).

N'a plecat însă genunchii nici unul, pe lespedea nici unei renunțări. Au trăit mai departe aceiași dramatică existență, având convingerea neclintită că sunt predestinații unui binecuvântat destin istoric venit de dincolo de împrejurările protivnice.

In schimb ne-au dat cărțile lor capabile să înfrunte orice amărăciune. Pagini neuitate în care durerile, câte vor fi avut de suportat, ecoul lor s'a stins, lăsând pe celălalt, mult mai viu și mai firesc. Cărțile ideale ale Basarabiei, apoteozarea trecutului ei național.

Zamfir Arbore intelectualul de rasă — *„cărturia, dacă ura reclama, arghilofilia, arivismul, îi plăceau în schimb florile, animalele, oamenii și cărțile"* — cu a sa cuprinzătoare și lăudată cu atâta însuflețire BASARABIA IN SECOLUL AL XIX-lea, în care vajnicul luptător înseamnă cu tinerească dragoste și matură înțelegere darurile de mare preț ale pământului strămoșilor săi. Carte, cum s'a spus, esență de Basarabie și de frumusețile ei.

Dar mai ales Hajdeu, „crudul inamic al Rușilor", Bogdan Petriceicu Hajdeu. Nu încape îndoială că titlul dobândit nu-i displăcea deloc omului ce era destinat să urască neamul rusesc nu numai din pricina naturii sale clocotitoare. Își asumă poate chiar și privilegiul de a-l primi și purta cu toată recunoștința. Hajdeu cunoștea bine pe Rusi. Fusese înrolat, pe timpul războiului Crimeei, în regimentul de husari Contele Radetzki. Ne aducem aminte: „plictisit de moscali și de forma moscălească — iau în fața mea sașca și fac șmotru", peste puțin timp, își atribuie onoarea de a le fi întors spatele pentru totdeauna. Nu atât din cauza restricțiilor cazone, aproape inchizitoriale, ci mai mult, nu ar fi de mirare, mirosului insuportabil, nu eminamente ci prin definiție rusesc, al cismelor de iuft — pe care totuși, probabil să fi declarat cândva Hajdeu, cârnii mei camarazi de arme atunci, erau înclinați să-l prețuiască parfum — Odeur de Beçanson (pronunță ca ei, Odoâr di Biesanson).

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOLANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

Nr 9 - 1943 —

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
scrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LII Nr. 9
Marți 30 MARTIE 1943
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

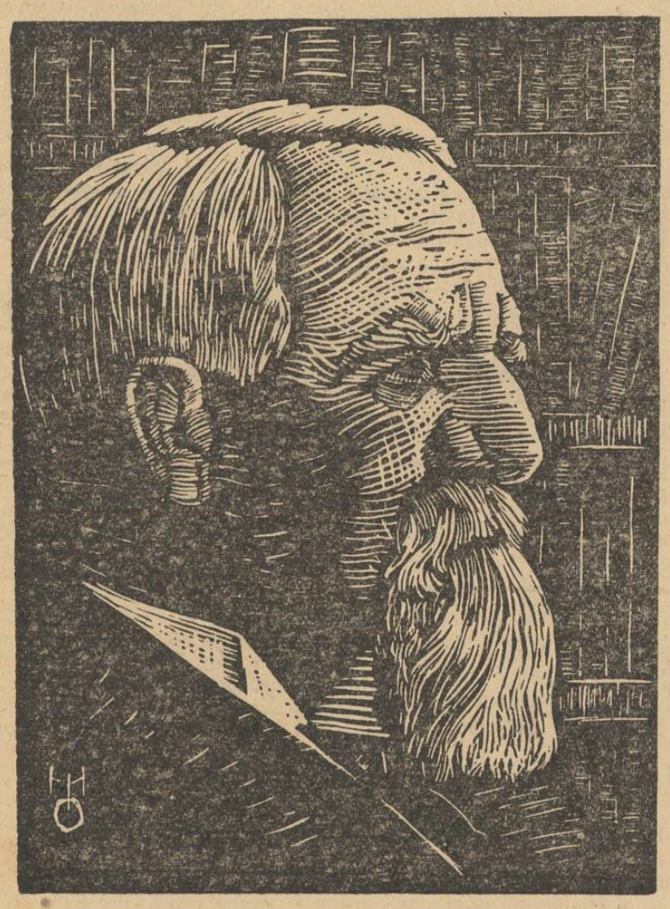

M. OLINESCU „Criticul"

Izvoarele biografiei

de G. C. NICOLESCU

S'a arătat că cercetătorul nu trebue să facă din biografie nici o lucrare de artă, care să impresioneze cititorul prin efecte de formă și tehnică beletristică, nici o operă de senzațional, în care pe primul plan să stea elementul de senzațional, indiferent sub ce formă ar apărea el, sau acumularea de date lipsite de semnificație pentru singurul lucru care trebue să intereseze într'un astfel de studiu: mai buna, mai completa înțelegere a operei în sine. Evident însă că cercetătorul nu poate cunoaște dinainte drumul pe care trebue să meargă, ce anume amănunte vor fi sau nu interesante, care vor avea o însemnătate deosebită în cadrul formațiunii spirituale a scriitorului și care în sfârșit vor putea arunca o lumină mai vie asupra operei ce este de cercetat. Un studiu este cu atât mai serios cu cât nu face loc niciunui fapt, oricât de nou sau de picant, dacă nu joacă un rol precis în explicarea operelor literare. Dar mai puțin el este cu atât mai complet cu cât nu lasă neexploatată nici o trăsătură. De aceea, cel ce are de studiat o asemenea problemă, trebue să-și ia toate măsurile.

Două lucruri sunt cu deosebire de ținut în seamă. In primul rând, este acela că nimeni nu este niciodată obligat să consemne în lucrarea sa întreg materialul de care s'a servit, mai cu seama pe cel biografic. Se vor păstra absolut numai acele amănunte care au o strânsă legătură cu materialul literar ce urmează să fie interpretat. In al doilea rând, nu trebue să se pleace în astfel de investigații cu prejudecăți, cu ideea că sunt anumite regiuni tabu în viața scriitorului. Amândouă aceste lucruri sunt la fel de primejdioase, cu siguranță că cea de a doua mult mai mult. Dacă relatarea de amănunte biografice neexploatate constitue o gravă eroare, ea se răscumpără adesea prin aceea că numeroase din aceste date pot fi uneori ulterior exploatate de alți cercetători mai puțin aplecați asupra înțelesurilor și adesea practicoaselor investigații pozitiviste, dar mai avenți și mai sagaci în interpretarea datelor. In schimb, ocolirea unor serii de elemente biografice, dintr'un fals respect pentru ceeace constitue viața intimă a creatorilor și dintr'o tendință de a nu pune în lumină neplăcută o figură care altfel ar prilejui o frumoasă lecție de educație morală, are iremediabilul neajuns că lasă deschisă posibilitatea că o sumă de semnificații să nu fie surprinse și nenumărate date să nu fie puse la prețioasa contribuție de a ușura și adânci înțelegerea operei.

Cercetătorul, deci, trebue să stăpânească întreg materialul biografic, fără prejudecăți pe de o parte, fără să reproducă în lucrarea sa tot ce i-a stat la dispoziție, pe de alta el își va realiza o atmosferă generală pe care o domină și din care selectează ceeace i se impune ca necesar pentru scopurile lui de exeget literar. E ușor de înțeles că pentru a putea selecta toate elementele biografice care se leagă strâns de operă este nevoie să fi fost inițial cunoscut bine întreg materialul biografic. Cel ce are de făcut un studiu, trebue să-și ia toate măsurile în această privință în deosebi în stadiul în care se găsesc cercetările asupra scriitorilor noștri, acest material nu se află în întregime nici chiar în lucrările publicate asupra acelui subiect. Cu atât mai mult când este vorba de studiu asupra unui scriitor care n'a mai fost cu atenție studiat, această grijă față de culegerea totalității materialului este necesară.

Așa dar, odată limpezită problema locului ce trebue să-l ocupe și a rolului ce trebue să-l joace biografia în studiile literare, se impune firească o altă pentru cercetătorul mai puțin avertizat în deosebi. Este anume vorba de a se ști cu oarecare preciziune unde se cuvine să se adreseze fiecare pentru a-și culege materialul de care are nevoie pentru această.

Principalele izvoare ale biografiei sunt următoarele:

a) Arhivele, fie cele oficiale, cum sunt Arhivele Statului sau depozitele Academiei Române, fie particulare, pe care le dețin nu instituții de cultură ci simpli particulari cu pasiune pentru astfel de colecții. Toț arhive demne de a fi cercetate sunt însă nu numai cele care sunt considerate ca un izvor de cercetări științifice, ca cele pomenite, dar chiar arhivele serviciilor publice încă în activitate. In arhive sunt căutate în general acte de naștere, acte de cetățenie, acte de proprietate, certificate de studii, etc., etc. Asemenea acte se pot afla în depozitele Arhivelor Statului sau

(Urmare în pag. 5-a)

NOTĂ LA UN PROECT DE CRITICĂ

Ca activitate a spiritului omenesc, critica nu purcede nici din entuziasm, nici din avânt, ci din nevoia de disciplină și echilibru. In ordinea de apariție și putinței operative, la un scriitor în evoluție, este ultima. Poți fi un bun poet și uneori chiar mare la șaisprezece ani, după cum s'au constatat cărți minunate de proză scrise la vârsta de douăzeci. Dar cărțile de critică nu pot fi scrise decât mult mai târziu și alta este vârsta ce le naște. Lăsând la o parte elementele raționale care constituesc massa germinatoare de idei critice, acestea mai sunt condiționate și de câteva elemente filozofice. **Seninătatea** este unul din acestea, seninătatea în judecarea sbaterii umane. Ea provine sau trăiește în vecinătatea scepticismului, care la rându-i naște dintr'o contemplare destul de lungă a umanității în straturile istorice ca și în întinderea prezentului. Scepticul a părăsit pe drumul existenței sale optimismul, dar nici pesimismul nu s'a prins de dânsul. El nu are încredere și avânt, doritor de a pipăi, judeca și cântări. Scepticul nu se mai entuziasmează dar nici nu suferă. Echilibrul lui provine dintr'o sinteză curioasă: plăcere de a trăi, conținută de rațiunea bogată în cunoștințe de tot felul, care intervine și înfrânează exaltările. In această seninătate, a acceptării condițiilor umane de toate categoriile, nici o exaltare nu e bună și nici un entuziasm. Mizantropismul scepticului nu e blamabil; pentru dansul confreriile sunt zadarnice, căci ce nu poate fi mișcat în natură, nu se va mișca în eternitate. Iar orgoliul singurătății lui este acela al omului conștient de limitele pe care le-a explorat cu pasiune neliniștită, plăcere și satisfacții. Entuziastul, deprimatul, optimistul sau pesimistul se sbat în gol, pe închipuiri, necunoscători ai limitelor, demni de compătimire adâncă și de mustrare.

Și din cunoașterea marginilor umane, se ridică în existența scepticului învățătura critică. E doar de datoria noastră să ne facem viața, care este dezordonată, cât mai comodă. De aceia avem nevoie de curățenie și ordine, îndepărtând toate elementele contrare acestui principiu.

In domeniul literaturii, scepticul devine critic. In interiorul său, prin lectură, reface bucuria creației, dar nu poate suporta și tolera dezordinea, tipetele, aparițiile dezorientate, nebunii în piață și trâmbițele sparte. Nevoia de a expulsa pe nechemați este organică și purcede dela dorința de comoditate, bună stare și bucurie în limitele restrânse ale existenței noastre. Criticul ierarhizează, clasifică, caută filiații sau în cel mai simplu caz pune note, e bun sau rău. Acesta din urmă este în general cronicarul literar de vocație.

Reese că un critic posedă cunoștințe foarte întinse din domeniul literar și cele în atingere cu acesta pentru a avea instrumentul sigur al ordinii de care este însetată întreaga-i ființă. In afară de cunoștințe, venite prin pasiunea intelectului, se pune deacurmezișul gustul. Este popularul îmi place sau nu-mi place. Unde se interferează intelectul cu gustul, izvorăște judecata critică, senină ca apa șipotului, gentilă și indiferentă cu destinul ei, ca șuvița care se formează și-alunecă la vale, împinsă implacabil, totuși, către perspectiva vastă a mărilor și oceanelor, zăcând în nemișcare. Unde avem o rețea de interferențe sau o suprapunere pe o anumită distanță avem un peisagiu critic, o construcție, o personalitate în agitare și creștere, cu vremea, — totdeauna, — o operă critică. Echilibrul celor două componente este însă atât de dificil, că rețeaua interferențelor valabile se naște greu, în ciuda numerosilor noștri cronicari literari năzuitori la comerțul critic. Aici pretențiile n'au valoare și nici efortul de a face să se nască ceva cu orice chip, ci nașterea este nesilită, ca a unei poezii sau a unui bun cuvânt de spirit. Criticul este și el un fel de poet și secolul nostru care a legitimat în parte această ideie, nu va întârzia să o pună din ce în ce mai în lumină.

Poetic, în acest mariaj al intelectului cu gustul, este gustul. Element sentimental, am zice feminin, — dar fără capricii! — cu o constanță, din contra, și promptitudine exemplare! Intelectul a adunat norme din cunoașterea amănunțită a capo-d'operelor și e în măsură să stabilească anumite criterii, expuse și formulate cu precauție. Căci critica nu are dogme, ci ea trebuie să fie suplă, adaptabilă la orice fenomen artistic, care poate contrazice oricând dogma rigidă și împietrită. Și așa trebuie înțeles Sainte-Beuve care spune că de fiecare dată, când scrie despre careva, trebuie să-și moaie pana în călimara scriitorului și nu într'a lui.

A fi sensibil și nu rigid, disponibil și nu prins de precepte solemne, riguroase, este calitatea criticului de vocație, cu antenele tinere și nu îmbătrânite. Sinceritatea este pentru critic nu numai manifestare tinerească, lestă, nepăsătoare, ci însăși o nevoie organică. Este el hotărît de a pune ordine, pe cât îl țin puterile? Este el decis să oțere spiritului său comoditate și un trai între spiritele de pe măsura lui? La ce i-ar folosi atunci să mintă și să accepte vecinătăți jenante, tovărășii de care timpul, în mersul pe calea nemuririi îl va debarasa, cu siguranță? Criticul gustă prin sinceritatea opiniei sale mesagiul eternității și nu se împiedică de cei ce vor cădea, odată și-odată, fie ei cât de falnici astăzi. Opinia sa este adevărul; singur adevărul e durabil; ciclul activității sale se găsește astfel închelat. E suficient să se adauge că în scepticismul de care am vorbit el așteaptă cu deliciu contrazicerea adevărului său, gata de a da dreptate celui ce-o are: totdeauna este ceva nou de învățat și nici la o sută de ani nu se știe mai mult decât poate cuprinde o carte bună, groasă cât o traducere de azi din englezește. Este atunci critica și normativă? Aproape sigur, când se învârte în domeniul actualității. Pentru rest, problema nu mai interesează. Vrând, nevrând, norma de bază este personalitatea criticului, om de gust, de vastă cultură, sincer în exprimarea opiniilor sale girate de un scepticism de filiație filozofică. Nepărtinirea, adică **obiectivitatea**, țintă demnă de cele mai asidue eforturi, este un corolar al sincerității și scepticismului și nu va impersonaliza opinia critică, aceasta părând a fi imposibil, în ordinea umană.

Critica cea mai simplă e aceia la zi, — cronica literară. Ea se folosește de un limbaj, adesea, violent și crud, deoarece opinia justă trebue să se facă auzită în zgomotul asurzitor al actualității irresponsabile. Auzită, are șanse să fie și ascultată. Iar când a reușit să fie și ascultată, critica la zi mai are datoria de a fi și explicativă, lămurind procesele juste și divulgându-le pe cele proaste, în chiar mecanismele lor false. Tenmul actualității fiind și-al surprizelor, se va ocoli opinia tranșantă întreținându-se fără oboseală o atenție miraculos cuprinzătoare! Obositor lucru și lipsit de satisfacții! De aceia, nu rare ori, ba poate totdeauna, dela critica la zi s'a trecut la monografia unui scriitor, a unei epoci sau la istoria literară, părăsindu-se cărarea fără glorie, pe o stepă uscată, lipsită de sucuri interioare. Munca devine mai grea, dar satisfacțiile sunt mai puternice, mai durabile. Pe scara ascendentă se consumă a doua treaptă, care, prin importanța și vastitatea câmpului operativ umplu și-o viață întreagă, prea mică, adesea, să poată cuprinde totul.

Puțini sunt aceia, care, într'un ultim efort de detașare se urcă mai sus cu-o treaptă, în câmpul speculației filozofice, prin puterea nelimitată a sintetizărilor estetice, care, dela o vreme, încep a se impune. Fericiți sunt aceia care pot conclude ceva dintr'o observare atentă, migăloasă și fără oboseală a unui fel de chin omenesc, a unei sbateri ce pare fără scop, ca aceia a artiștilor de tot felul! Dela activitatea plană a criticei la zi, la aceia petrecută și 'n adâncime, a monografiei, se trece, cu speculația estetică, la o cuprindere complectă a artelor, în care intră muzica, literatura, pictura, sculptura și arhitectura. Dar nu există, în realitate, ca în acest rezumat, scări bine definite, tranșant separate, ci prin toate aceste trei cercuri se circulă cu ușurința ce se are numai în lumea ideilor, căci cel ce face cronică literară, sugerează și-o estetică în embrion, precum se încântă și de melodia monografiei complecte, ca un tot de sine stătător, încât ierarhia stabilită nu privește decât activitatea globală, de lentă îmbogățire și sigură alunecare către adevăratul destin, acolo unde este vocație și nu se caută numai a se simula.

MIHAIL CHIRNOAGĂ

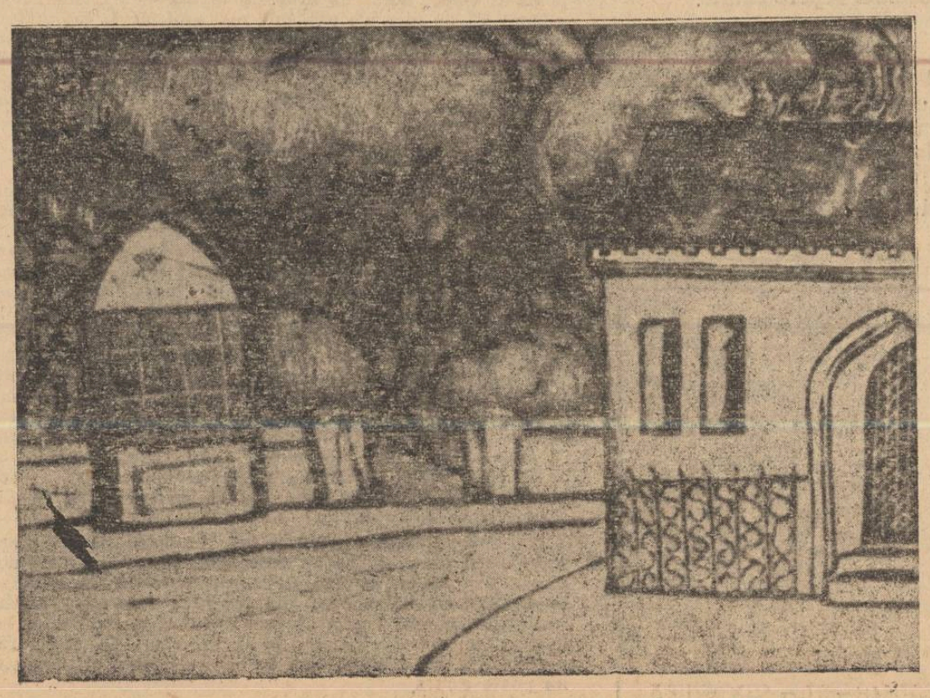

V. DOBRIAN Peisaj

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU Gravură în lemn

fișier

„UMANITARISMUL"

de ION FRUNZETTI

Intr'un tratat celebru al fenomenologului MAX SCHELER (Natura și formele simpatiei. Contribuție la studiul legilor vieții emoționale), **există un capitol, închegat fenomenologiei generale a dragostei și urii, care întreprinde critica teoriei naturaliste a dragostei, care întemeiază sentimentul acesta pe sexualitate, încercând să explice, rând pe rând, atașamentul personal prin transfertul emoției sexuale asupra produsului ei — copilul, — dragostea familială prin transfertul dragostei de copil asupra tatălui acestuia, dragostea de patrie prin transfertul sentimentelor familiale la un număr de familii cu asemănări organice între ele, de-asupra tuturor acestor specii ale dragostei, punând însfârșit „dragostea față de umanitate".**

„In primul rând, scrie Max Scheler, teoria naturalistă pleacă dela ideea preconceputâ, radical falsă, după care valoarea iubirii ar fi în funcție de simpla mărire și lărgime a cercului obiectului său. După această presupunere, „dragostea de țară" ar fi de pildă inferioară dragostei față de „umanitate" în general, dragostea de familie ca atare, inferioară dragostei de țară, și dragostea de sine-însuș, inferioară dragostei pe care o avem pentru un prieten.

„Această eroare provine din două cauze: 1) Teoria în chestiune nu recunoaște în toate aceste manifestări ale dragostei, tot atâtea varietăți autonome, ci crede a putea să le deducă dintr'o singură și aceeași varietate, care afectează numai forme diferite, pe măsură ce sporește cercul omenesc care-i constituie obiectul; 2). In acelaș timp, ea uită că dragostea se raportă esențial la valori, cu atât mai mult cu cât valorile sunt mai înalte; această teorie mai uită că pe măsură ce se lărgesc cercurile, valorile încă perceptibile, sau corect perceptibile, se retrag din ce în ce mai mult către periferie, devin valori inferioare, adică nu mai sunt valori atașate persoanelor, ci stărilor lor sensibile; această lege rămâne adevărată, oricare ar fi numărul purtătorilor valorilor centrale și periferice, ca se menține independent de sporirea sau scăderea acestui număr. Dragostea de umanitate (oricât ar fi ea de numeroasă), ca dragoste având drept obiect această unitate specifică, nu se sprijină decât pe valorile pe care le pot avea în comun indivizii, considerați ca simple „exemplare" ale speciei, și nu în calitate de Francezi, Englezi, German, etc. „Insă, aceste valori, comune tuturor indivizilor speciei, sunt valori inferioare, valori vitale, valori care vorbesc simțurilor noastre, și nu valori nobile, care se leagă mai curând de unitatea rasială și de subdiviziunile ei, și cu atât mai puțin valori spirituale și sfinte; 3. Insfârșit, teoria naturalistă nu-și dă seama că, pe măsură ce ne întoarcem fața dela individualitate și dela valorile ei, iubirea ea însăși îmbracă haina unei valori inferioare; și numai în virtutea unei legi imanente, și nu din pricini istorice var abile, valoarea unei individualități făcând parte dintr'un cerc mai larg, (oricare ar fi, de altfel, numărul membrilor din care se compune acesta), nu poate prezenta același grad de adecuare, ca valoarea unei individualități făcând parte dintr'un cerc mai restrâns. Spunând aceasta, nu mă gândesc numai la „individualitatea colectivă", făcând parte din cutare sau cutare ansamblu. Specia reală — „om" — de pildă, poate fi concepută ca un individ colectiv. Ea diferă de noțiunea de „om". Acest „individ" reprezintă atunci întreg genul omenesc, de-alungul întregei sale evoluții istorice, o ființă imensă, trăind, suferind, luptând, opunându-se forțelor reunite ale întregului univers. Ca atare, el poate fi un obiect de dragoste.

„Dar pentru cine, acest „individ", cu valorile sale, are existență?.... Dumnezeu singur iubește „umanitatea", în calitate de individ colectiv și istoric, mai mult decât iubește pe cutare ori pe cutare popor, în particular. Dumnezeu singur trebuie să nutrească o asemenea dragoste, și singur el „are dreptul"...

„Dragostea de oameni în general", a școlilor pozitiviste, nu este totuși această „iubire a umanității" pe care am descris-o mai sus, adică a umanității înțelese ca un tot indivizibil în timp și în spațiu, și ale cărui membre sunt „solidare" unele cu altele...

„Nu! „Dragostea de oameni în general", așa cum o concep școlile pozitiviste, nu este altceva decât dragostea având drept obiect „individul-mediu, al unei epoci", adică omenirea vie în prezent, ai cărei membri posedă un anumit număr de valori comune, care interesează numai ele școlile de care vorbim, și în măsura în care ei împart aceste valori cu toți ceilalți indivizi medii, din toate celelalte epoci ale progresiei istorice.

„Astfel, neținând seamă deloc de diferențe, se evaporează valorile cele mai înalte, și, ducând acest mod de a vedea până la ultimele lui consecințe, ne găsim la un moment dat în prezența proprietăților pur sensibile, senzuale chiar ale massei, în calitatea ei de massă...

„...Această „dragoste a celui mai mare număr" (ca să întrebuințăm expresia lui Bentham, de exemplu), nu este în realitate decât ura pentru valorile pozitive implicate în „patrie", „neam", „Dumnezeu", ură care, substituind „umanitatea" acestor suporturi de valori specific superioare, caută să-și dea, și să dea altora iluzia dragostei.

(Urmare în pag. 2-a)

Block-notes

■ **MĂRTURISIM CINSTIT că devoţiunile familiale — bărbatul pentru soţie sau în cazul care ne cade sub stylou: soţia pentru bărbatul infirm rassal! — ne înduioşează pentru o clipă ca apoi trecând peste graniţele unei geografii sentimentale, să răbufnim în faţa virilului îngenunchiat.**

Dacă acelui bărbat i s'ar fi redus potenţialitatea printr'un concurs nefericit de împrejurări care să-i anihileze orice posibilitate de a germina, învăluirea cu grijă a femeii iubite, soţ a care să se dăruiască întru permanentizarea bărbatului, este o binefacere socială.

Cazul nostru atinge însă faptul dureros al unei românce care se istoveşte permanentizând impotenţa voită şi în care se complace soţul ei — un evreu! E vorba despre nefericita doamnă Cella Voinescu-Zigfrid. Până acum trei ani numele de Cella Voinescu nu apărea pe niciun afiş de teatru; se răsfăţa în schimb acela al soţului ei, Zigfrid (a nu se confunda cu eroul de mit germanic Siegfried!) — şi care îşi despletea paleta de pictor scenograf, dela teatrele din ghetto până la Opera Română. Vremurile noui nu l-au cruţat; i-au dat însă posibilitatea ca să trăiască în mijlocul connaţionalilor lui! — Nu s'a mulţumit numai cu atât, ci urmând sfaturile comunităţii evreieşti, a împânzit teatrele particulare cu produsele din ghetto, sub semnătura soţiei lui, Cella Voinescu.

Pe Cella Voinescu nu o putem ierta! Mai presus de viaţa ei e viaţa noastră!

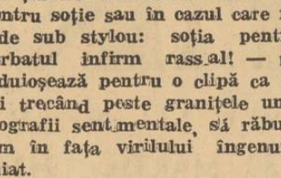

Oare cei în drept nu îşi pot spune cuvântul şi în acest nou soi de sabotaj al intereselor naţionale, şi care visează în primul rând sufletele româneşti!?

Nu de alteeva, dar zugravii noştri sunt sugrumaţi din umbră de un evreu, pe numele lui, Zigfrid. Pe numele de împrumut Cella Voinescu!

■ *TINERETUL PRETUTINDENI şi în toate ramurile vieţii prin faptă îşi spune răspicat visul! Ca niciodată, azi, moartea lui sădeşte un mâine făcut din plămada celor mai frumoşi ani. De aceea, numai cuvântul lui să primenească; numai cuvântul lui şi este o chezăşie a victoriei!*

Pe front sau aici, fraţii care continuă în viaţă un sfârşit, fie în şcoală sau teatru, păstrează trezire a sângelui, a dramului de dumnezeire sădit la începu.

...Am plâns de bucurie când am citit aceste rânduri:

„Injectările masive de tinere ţe care sunt făcute Comedie Franceze—bolnavă de senilitate o transformă binefăcător.

„Şi se creează...

„Mai mult se revoluţionează.

„Lui Jean-Louis Barrault care este, din cea mai tânără clasă cel mai...

„Lui Jean-Louis Barrault i s'a dat să pună în scenă „Le soulier de satin" de Paul Claudel".

...Am striga pe nume pe cei chemaţi, când teatrului Naţional i s'ar face injectări cu ce-i lipseşte: tinereţe!

Am vrea să auzim:

„Lui . . . . care este, din cea mai tânără clasă, cel mai...

„Lui . . . . . i s'a zâmbit în Teatrul Naţional!"

Cu toate că ar merita mai mult!

■ AR FI DE AŞTEPTAT o contrabalansare peste hotare, printr'o atentă distribuire a valorilor dramaturgiei autohtone, a terenului de mult câştigat de către vecinii noştri, mai isteţi în a se face cunoscuţi onest, în ţări de care au nevoe. Noi nu vorbim decât din punctul nostru de vedere şi ne gândim la Italia. In timp ce pe scenele peninsulei sunt jucate circa 25 (douăzeci şi cinci) de piese ale vecinilor, exclusiv din nord, — România e reprezentată sărac şi fals cu câteva producţii de teatru bulevardier.

Nu trebue să ne încălzească succesul comediei „Visul unei nopţi de iarnă" de Mussatescu, după cum nici programarea excelentei „Racheriţa" a lui Ion Luca, la Teatrul de Artă din Roma, nu e o fericită alegere. Este o piesă de jucat în limba în care a fost scrisă, nicidecum într'o limbă streină.

Suntem pentru **„Suflete tari"** de Camil Petrescu, pentru **„Demonul vocel"** de Dragoş Protopopescu, pentru **„Acolo, departe"** de Mircea Ştefănescu — piese care pentru început, traduse de bunii cunoscători ai limbei noastre: **Enzo Loreti, Mario Soldati, Gino Lupi,** ne pot reprezenta în adevărata noastră faţă...

Pentru mai târziu un Lucian Blaga, de pildă „Meşterul Manole"...!

TUDOR NICOLAI AMARU

Cronica DRAMATICA

TEATRUL MUNICIPAL: „SCAMPOLO", comedie în trei acte de DARIO NICODEMI.

TEATRUL COMEDIA: „SE CAUTĂ O PERECHE", comedie în trei acte de JEAN DE LETRAZ, traducere de SICĂ ALEXANDRESCU.

Teatrul „Municipal" a reprezentat „Scampolo" a lui Dario Nicodemi.

Piesa este cunoscută şi, în general, gustată de public: e clădită de baze care întotdeauna îi asigură unele lucrări dramatice favoarea acestuia.

In adevăr e vorba de o comedie ale cărei două trăsături esenţiale sunt duioşia şi moralitatea: fata bună şi curată, neîntinată de contactul străzii, triumfă peste tot, caşigă inimile tuturor şi în special a celui pe care şi ea îl iubeşte.

Piesa având o anumită delicateţe şi situându-se pe o temă ca aceea indicată mai sus, este dela sine înţeles că are şi oarecari inevitabile dulcegării convenţionale.

Bine înţeles că n'ar fi vreun motiv care să dispenseze teatrul — oricare ar fi ei — de a se depărta dela adevăratele preocupări de artă. Teatrul rămâne element de mare forţă de sugestie care, prin urmare, nu trebue s'o ia razna, minimalizându-şi singur importanţa sau comercializându-se).

Sub semnul acestor consideraţii am apreciat întotdeauna activitatea teatrului „Municipal" şi şi tot ele mă fac şi acum să găsesc că „Scampolo" n'a fost o alegere rea.

Cât priveşte interpreţii, s'a văzut că au pus râvnă să dea lucru bun, au făcut eforturi frumoase şi lăudabile reuşind să dea un spectacol bun cu toate că au avut de luptat cu amintirea unui film prezentat de curând la cinematografele din Capitală, când este ştiut ce posibilităţi are filmul şi ce posibilităţi are teatrul!

D-ra Telly Barbu a avut un joc frumos de scenă şi destulă duioşie în rolul „Scampolo"; d-na Lilly Mihăilescu-Ciurea bine în rolul Franca, dându-i un contur în mare măsură realist; deasemenea d-na Maria Grecescu în rolul Emiliei, insinuantă, prezentând cu oarecare graţie personagiul interpretat.

Deasemenea bine şi d-nii George Son, care a pus destulă căldură şi sinceritate în jocul d-sale de scenă, Cesar Theodoru, G. Petrichi, Jean Tomescu, plin de omenesc în scurta d-sale apariţie cât şi d. Dorel Urlăţeanu, care a fost reuşit şi, ca mască, amuzant în rolul necunoscutului.

Regia d-lui Constantin Georgescu în general bună; ideia decorului de interior, încadrat de decorul reprezentând Roma, deci „oraşul" şi „strada"; a fost bună chiar dacă unora le va fi părut neobişnuită.

(Decorurile — altfel frumoase — apariţia de fapt d-lui Traian Cornescu însă am presupus că d-sa le-a lucrat de acord, cum de altfel şi trebuie, cu directorul de scenă).

In ce priveşte regia, aşi face o menţiune: cred că se putea dispensa de ideia de-a o face pe Franca să traverseze toată sala teatrului printre două şiruri de spectatori cari o urmăresc cu ochii.

Plecarea este îndeajuns de sugerată şi prin mijloace mai puţin pirandeliene, fără a fi nevoie să se impună această traversare artistei care joacă acest rol şi fărtă a se mai rupe astfel linia de normală desfăşurare a spectacolului printr'o scenă distonantă care, fără niciun interes dramatic, îndreaptă pentru câteva momente atenţia publicului în altă direcţie.

In legătură cu acest spectacol trebue semnalată muzica de scenă datorită distinsului compozitor d. N. Buiciu: muzica a fost foarte potrivită, plină de delicateţe şi de gingăşie.

In concluzie, din multe puncte de vedere, un spectacol destul de bun.

*

La teatrul „Comedia" acelaşi gen de piese, tip „Birlic".

Şi încă piesa asta n'ar fi chiar aşa proastă dacă s'ar fi pus accentul pe o oarecare delicateţe pe care o are şi pe un comic ceva mai subţire pe care d-na Marieta Sadova şi d-nii N-Săvulescu şi Ionel Ţăranu au reuşit, totuşi, în mod agreabil să-l pună în valoare iar d-ra Virginica Popescu, prin frumuseţe şi graţie, sau d. Jules Cazaban, printr'o oarecare decenţă în rol, să-i mai atenueze „cachet"-ul de grotesc.

Din păcate, însă, s'a preferat să se puie accentul pe ceeace în această piesă ar fi un element de farsă — şi nici măcar nu este — pe „travesti" şi pe calităţile firesti şi artistice(?!) ale d-lui „Birlic".

Şi când te gândeşti că oameni aceştia — d-nii Sică şi Birlic — au, după Naţional, cea mai bună sală de teatru din Bucureşti, cea mai onorabilă şi cea mai bine situată.

Ce păcat!

Şi ce păcat că d. Sică Alexandrescu nu-i un Antoine — sau Jouyet sau Dullin sau Copeau sau Batty — ai teatrului românesc!

Antoine!

Un om care voia teatru, care avea idei, care iubea cu pasiune arta şi care, totuşi, a trebuit să lupte atât de mult cu toate greutăţile şi să facă teatru — şi încă ce teatru! — fără mijloace, fără bani, fără sală!

Pe când d. Sică !..

Cum aşi mai spune acum cuvântul care trebue spus, aşa pe faţă!

Nu rămâne decât să repet cu amărăciune — sau cu resmnare — aceste vorbe:

Chi vo non po
„Chi po non vo
„Chi sa non fa
„E cùssi
„El mondo
„Malva.

Asemenea spectacole le mai şi regisează personaj şi piese de astea mai stă să le şi traducă !...

ALEXANDRU DRAGHICI

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Romanul unui tânăr sărac şi jurnal nou de război.

REGAL: Răzbunarea fluviului şi jurnal de război.

VICTORIA: Casa păcatelor şi jurnal.

ELYSÉE: Sherlock Holmes, jurnal nr. 57 şi trupa de revistă.

VOLTA BUZEŞTI: Scampolo, jurnal şi trupă.

ROMA: Violete în bucle şi jurnal nr. 57.

CARMEN SYLVA: Pionerul junglei, jurnal de război şi trupă.

Cronica muzicală

CONCERTE: Venirea lui Hans Weisbach, directorul orchestrei „Wiener Symphoniker", s'a tradus la „Filarmonica" noastră printr'un concert de vie şi nobilă trăire muzicală, în care fiecărui autor şi fiecărei opere din program li s'a adâncit cu emoţionantă fervoare gândurile şi poezia. Hans Weisbach este de altfel un adevărat poet al baghetei.

Pătrunderea spirituală a muzicii, regăsirea în dinamismul răscolitor al interpretării al marilor ei accente de traducţie a frământărilor de cuget şi suflet care au dictat-o, a suflului inspirator care le-a dat expresia în artă, domină în personalitatea dirijorală a maestrului Weisbach.

Intreg concertul pe care l-a dirijat şi în care simfonia III-a de Brahms, variaţiunile pe o temă proprie de Anton Dvorak şi poemul „Till Eulenspiegel" de Richard Strauss au fost caracterizate cu egal de acută sensibilitate şi generozitate de vibraţie temperamentală, a fost impregnat de aceste privilegiate însuşiri de tălmăcire dirijorală şi a aflat intensă repercusiune.

*

Tânăra soprană lirică, d-ra Arta Florescu a prezentat un nou concert, pe care l-a intitulat „concert de primăvară".

Primăvară calendaristică şi primăvară de carieră, întâlnite cu o delicată selecţie de program au desprins promisiunile anotimpului care precede roadele, cu florile discrete, sfioase, uneori mai

palide, abia răsărite, dar depe acum bine anunţătoare, ale începutului de carieră căruia amplificări şi îmbogăţiri viitoare de relief şi vitalizare expresivă îi vor da valoarea integrală.

ROMEO ALEXANDRESCU

Din nicio BIBLIOTECĂ NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ

BALAMUC PALACE HOTEL

de

GEORGE VOINESCU

Ediţia II-a SPORITA

MEDALION

TRIXY CHECAIS

Numele lui Trixy, numai numele — şi este un saltatio!

E atât de tânăr pentru noi şi încă sălbatec pentru cumineţenia cu care ne înşurubăm în viaţă, încât şerpuirea lui prinde treptat semnificaţia de dincolo a dansului, în care se descoperă printr'un joc firesc, tragicul unei trăiri primejdioase. De aceea Trixy, într'un iureş printre oameni, nu culege dela ei decât frica lor în faţa minunei, cu care el construeşte — hohotind în satisfacţii de silen — acele iluminaţii cu coloratură dantească, obicinuite în zilele când dansează doar pentru el.

Cu Trixy nu te poţi împrieteni decât în clipa când simţi că l-ai domesticit! Repede, căci prinzându-ţi îndrăzneala de lăcustă, — îţi râde în nas! Şi nimic nu-i mai trist de batjocoritor pe chipul acestui hystrion, ca trăsăturile din bărbie. Către colţurile gurii se ascut, se osifică, şi unite'n prelungire, iau forma unui cioc ţepos de faun!... Şi e cu neputinţă să nu te agaţi de acest cârlig pădureţ, să nu stai pironit sub privirile a doi ochi vegetali care scormonesc înăuntrul nostru, ca îndată ce te-au secătuit de duh, să te desprindă ca pe un ciulin şi să-ţi dea drumu' pe podea, ca un costum de haine căruia i s'a scos de sub umeri manechinul.

...Atunci îşi despleteşte şerpii părului, ţi-i lasă uşor în palmele ostenite, ca pe o meritată răsplată, ca îmbătat în cele din urmă de propriu-i joc, să se scuture ca un colos necăjit de un vis urît.

Trixy iubeşte şi se iubeşte demoniac. — Nu-i rezistă nimeni, nu îşi rezistă! Se consumă cu o voluptate rar întâlnită, halucinant. Din rafinament dus până la uitare se împrăştie, se vaporizează! — ca ajuns în coada unei volute, obisit să coboare şi să se întregească într'un stadiu iniţial, dela care a plecat şi dela care pleacă într'un nou saltatio!

In această mişcare fără început şi fără sfârşit, Trixy mărturiseşte un filon nu strein sălbăticiei lui, un filon de mimodram, manifestat viril, dinăutru în a-

TRIXY CHECAIS

fară şi cu valenţele majore ale unui flux magnetic specific hystrionului de rassă. Ne gândim la „Sbuciumul" lui Sciăbine, la „Cântecul de vânătoare" de Schumann, la „Halucinaţiile" lui Wilckens, în care noi am întrezărit — pe cât ne-a fost cu putinţă la o repetiţie — posibilităţile lui Trixy de improvizator în cadrul unui scenariu, — şi în care neîndoelnic se va întâlni în realizări pe linia mare a actului dramatic.

Trixy n'ar fi complect, credem, fără acest mimodram pe care noi i l-am descoperit şi pe care îl aşteptăm în contururi precise. Acum nu-i serveşte decât sub act de propulsie în ruperea unei forme impusă de fraza muzicală. Trecând prin acest stadiu, fraza muzicală îi va ajunge pretext, nu-i va mai trebui! — muzica va răbufni tumultuos din el, ajungând la cel mai nesondat destin al omului: cel de dincolo.

Numai că această latenţă îl obligă pe Trixy să şi-o potenţeze neîntârziat, dându-i putinţa cuceririi acelui tragic „...qui a tout dit et qui n'a jamais parlé".

Fie ca acest medalion să descopere spectatorilor — înainte cu o clipă de recitalul dela 5 Aprilie, — nu pe ciudatul dansator Trixy Checais! — ci pe neobositul arcaş al sferelor,

pe darnicul Trixy — acest saltatio sublime!

THESPIS

FIŞIER

(Urmare din pag. 1-a)

„Hotărnicim, întru cât ne priveşte, o linie de demarcaţie netă între „umanitatea ca individ", între marele Tot, conceput ca o fiinţă ce suferă, ce luptă şi biruie, solidară în faţa Universului, ca o fiinţă pe care Dumnezeu singur este în stare s'o priceapă la adevăratul său preţ, şi care nu poate fi obiect decât de dragoste divină — şi „umanitatea ca massă", pe care n'o poţi iubi mai mult decât iubeşti ţara ta, nici mai mult decât îl iubeşti pe Dumnezeu, căci o asemenea iubire nu e numai răutăcioasă şi imorală, dar rezultă, pe de-asupra, dintr'o adevărată răsturnare a scării de valori, răsturnare care, dictată de resentiment, ţ nteşte la o devalorizare din ce în ce mai perfectă a omenirii, ca ind vid. (vezi Max Scheler: „Rolul resentimentului în edificarea moralelelor").

„Şi mai adăugăm încă: dragostea de „omenire ca individ", fiind dragoste de un obiect care, în totalitatea valorii sale, nu există decât pentru un Dumnezeu, nu există decât un singur fel de a iubi omenirea ca individ: este aceea care consistă în a o iubi prin m jlocirea lui Dumnezeu în dragostea aceasta, altfel spus, adevărata dragoste pentru omenire se întemeiază pe „iubirea întru Domnul" (amore in Deo.)."

Max Scheler **respinge apoi „perspectivismul" teoriilor naturaliste aplicate, care încearcă să substituie perspectivei intereselor omeneşti, instinctive, îndepărtarea în timp şi în spaţiu a unor cauze şi rosturi inteligibile numai prin istorizarea memoriei generaţiilor vii, care să cuprindă continuu în ele interesele generaţiilor trecute şi ale celor ce vor veni. Acest sistem rămâne o posibilitate ulterioară a evoluţiei vieţii, perspectivismul nefiind posibil decât în direcţia „supraom"-ului.**

Nici chiar Nietzsche, clarvăzătorul utopist, nu şi-a imaginat altfel decât ca pe un îndepărtat vis al omenirii, noţiunea de „dragostea faţă de aproapele". Ceeace e uman (menschlicher), chiar dacă e mult prea uman (allzumenschliche), este nu perspectivismul acesta, ci expresiile lui particulare: (familie, neam, ţară), suporturi de valori raportabile la un concret, fără de care sentimentul dragostei nu poate exista.

ION FRUNZETTI

CRONICA

CINEMA ARO: O NOAPTE FURTUNOASĂ

Această foarte muncită realizare a tehnicienilor proaspetei cinematografii româneşti se bucură de o bună primire din partea publicului în admiraţia fidelei redări a Bucureştiului şi bucureştenilor din 1876.

Dacă nu se pot auzi prea clar sclipitoarele replici ale eroilor lui Caragiale, din cauza defectuoasei sincronizări, el este în schimb încântat de excelenta mimică a actorilor. Regizorul Jean Georgescu reuşeşte să scoată din aceşti talentaţi artişti de teatru veritabile staruri de ecran, de necomparat cu cei din trecutele filme româneşti.

In schimb, ne permitem câteva obiecţiuni asupra scenariului: cum transpunerea pe ecran a pisei lui Caragiale se bazează pe pitorescul replicilor eroilor, scenariul cerea în consecinţă o construire a dialogului ţinând seama de cerinţele inedite ale filmului.

S'ar fi cerut replicelor în dialog, între altele şi construirea lor în progresie, care poate ar fi înlăturat „precipitarea orală" a actorilor.

Ţinând seama că filmul se bazează în primul rând pe imagine în mişcare şi nici decum pe imagine auditivă

Ne miră antipatia d-lui regisor Jean Georgescu pentru mixajul muzical (fundalul muzical care întăreşte o mişcare a actorului sau o stare sufletească a eroului, developată şi continuată de muzică)

Ar fi putut să fie altfel speculată neliniştea lui Rică Venturiano aşteptând „în faţa porţei cu numărul 9" (care aşteptare ar fi putut fi marcată printr'un fundal muzical gradat în crescendo până în momentul micşorării lămpii, care ar fi dat publicului senzaţia de suspensie necesară momentului) neinsistându-se nici asupra altui efect, cu multă pricoă la public. Ne referim la mixajul vizual (ceva inexistent în scena respectivă destinat a fi perceput de spectator, dând exemplul cel mai des întâlnit, stadiul sufletesc al personagiului este de tristeţe, echivalentul în mixaj vizual şi întăritor al imaginei este plimbarea obiectivului pe un cer în care nouri negri prevestesc furtuna. Ori, o mulţime din scenele cu excelente fotografii luate din unghiuri bune (pentru care-i aducem meritatele elogii domnului regisor Jean Georgescu, suferă din cauza lipsei „mixagiilor" sus menţionate.

Au contribuit la meritatul succes al filmului, doamnele: Maria Maximilian, Florica Demion şi d-nii: Al. Giugariu, Iordănescu Bruno, Radu Beligan, G. Demetru, Ştefan Baroi, Gh. Ciprian, Miluţă Gheorghiu ş. a. Reuşit dansul Trio-Polca în interpretarea d-nelor Anny Paters, Maria Polivoy şi a d-lui Sandu Feier. Imposibil de înţeles „chansoneta" cântată de d-na Doina Missir care a avut neşansa unor fotografii neclare. Simpatică apariţia mută a gardianului, interpretată nu de cunoscutul actor Vasiliu Birlic ci de fratele domniei sale, sculptorul Vasiliu Falti, luat de public drept celebrul d-sale frate.

Regretăm că nu suntem de acord cu notiţele apărute în săptămânalele de specialitate care apără sincronizarea atribuindo defectuoasei verificări a aparatelor cinematografelor Aro.

La cinematograful „Scala" din Ploeştiul lui Caragiale se aude la fel.

CINEMA REGAL: RĂZBUNAREA FLUVIULUI

Succesul dramei lui Max Halbe se răsfrânge şi asupra filmului cu acelaş nume, prilejuind cinefililor un spectacol inedit ca gen, — gândindu-ne bine înţeles la întreaga serie a spectacolelor anterioare.

Acţiunea bine susţinută — deşi uneori greoaie — este fericit încadrată de exterioare pitoreşti cari pledează pentru întrebuinţarea cât mai frecventă a elementului: „fotografie de bună calitate"....

Lotte Koch îşi interpretează cu sensibilitate rolul alături de Hans Soehner, Paul Henckel, Emil Hees şi Charlotte Daudert.

CINEMA FANTASIO: VREAU SĂ MĂ MĂRIT!

Ne permitem a întreba direcţiunea cinematografului „Fantasio" dece a ales în săptămâna U. F. A. comedia „Vreau să mă mărit"?

Ar fi trebuit menţionat — dacă ar fi fost cazul,—dacă nu este cumva o reeditare a unui film mut, turnat acum mult timp.

In nici un caz el nu poate fi demn de o sărbătorire.

Remarcăm în schimb complectarea colorată ce înfăţişează provincia Brandenburg, regiunea inundată de Oder, lacurile Liepnitz Bogensee, castelul din Potsdam —o încântare pentru ochii spectatorului.

ADRIANA NICOARA

Dacă nu ştiaţi!

■ **HOTĂRÂREA luată de „Teatrul Nostru" — ca o firească prelungire în faptă a celor spuse de noi aici, acum o săptămână! — nu face altceva decât să verifice temeinicia afirmaţiei noastre cu privire la necesitatea spargerii matriţei, în care reperiul tinerei companii mărturiseşte doar o atitudine în contratimp.**

„Dincolo de zare" de Eugene O'Neill este un prim pas, inspirat făcut! spre cristalizarea unei conştiinţe artistice, pe care spre onoarea noastră, n'am mai întâlnit-o decât la neuitaţii soţi Bulandra. (Această asemănare sau mai bine zis, de continuare a unui destin artistic — obligă după legile unei legături de sânge!).

Ceiace s'a făcut până acum la Teatrul Nostru poartă pecetea unui om care şi-a dat silinţa să rămână într'o cumineţenie burgheză! — pe numele lui, Ion Şahighian.

Toată stima o păstrăm „meseriaşului" Ion Şahighian; anticipăm însă rezultatul unei regii pe un pre-text O'Neill: se va juca pur şi simplu în factura lui Bernstein sau a unui Bataille de bună calitate! Căci teatrul lui Eugene O'Neill, pe linia unor Maeterlinck şi Synge, pe lângă conceptia umană a artei, respiră încă graniţele unei pure magii — polarizată în formă şi stil.

Am fi bucuroşi să fim desmin-ţiţi!..

■ *CU TITLU informativ dăm în linii largi „cele trei personagii" cari construesc pe parcurs de trei acte şi şase tablouri drama unei familii de fermieri din preria americană.*

Robert Mayo-Fory Etterlé, e un tânăr de 23 de ani. Expresia frunţii înalte, schiţează Eug. O'Neill, a ochilor mari şi negri, vădesc o natură poetică.

Andry Mayo (fratele lui Robert) — N. Sireteanu, are 27 de ani şi este exact la antipodul lui Robert: puternic, bronzat de soare, frumos într'un fel cu totul viril... E un fiu al pământului, schiţează Eug. O'Neill; de o inteligenţă mai curând speculativă — nu are nimic în el de intelectual.

Amândoi iubesc pe vecina de fermă RUTH ATKINS — Tanţi Cocea. O fată sănătoasă, bine făcută, de douăzeci de ani.

Conflictul deşi des întâlnit în lumea lor, în „Dincolo de zare" prinde configuraţia unei lupte a adâncurilor sufleteşti. Nu e deci o dramă a pământului—şi spunem greşit dramă! — este o atitudine pe care fiecare personagiu o mărturiseşte în felul lui, în faţa acestui „dincolo de zare".

■ DIN IZVOR demn de crezare împărtăşim cititorilor noştri şi îndeosebi spectatorilor domnici de teatru bun, această veste:

D. Dragoş Protopopescu lucrează la traducerea acelui superb *The Playboy of the Western Wold"* (Mucalitul) de John Millington Synge, — comandă făcută de către Teatrul Naţional. Ceiace ne îndreptăţeşte să spunem că onoratul comitet de lectură nu întotdeauna calcă strâmb când se hotăreşte să-şi sincronizeze lecturile după tempo-ul vieţii teatrului european.

■ **CLASA DE REGIE a d-lui Victor Ion Popa, dela Conservatorul Regal de Artă Dramatică, pregăteşte primele producţii de „piese într'un act" puse în scenă de studenţii-asistenţi ai cursului practic: compoziţie, scenografie, choregrafie.**

Cât de curând vom avea spectacole din Aristofan, Plaut, Terenţiu, minorii alexandrini, mistere ortodoxe şi întâia încercare în ţara noastră de a se juca o commedia dell' arte, după un scenariu al lui Anton Giulio Bragaglia.

Iată că după multe rugăminţi d. Victor Ion Popa îşi spune cuvântul acolo, de unde va începe adevăratul Teatrul Românesc: Conservatorul de Artă Dramatică. De-abia acum îşi va motiva existenţa! Fiindcă teatrul nostru, pe lângă palida pregătire a actorilor, nu are regizori! Şi astăzi este ştiut că un bun regizor este un dascăl de teatru!

Ii aşteptăm pe noui directori de scenă!

● *Comitetul de lectură al Teatrului Naţional a primit zilele trecute textul „Ondinei" de Jean Giraudoux, în traducerea în versuri a d-nei Otilia Cazimir. Poate că numai o transpunere în versuri ar putea egala fabulaţia acestui mare plăsmuitor de legende, care e Giraudoux.*

NEALTE

NOTE ROMÂNEŞTI

● „A MURIT LUCHI", romanul **Otiliei Cazimir**, apărut în Editura Fundaţiei Regale pentru literatură şi artă, nu e, propriu zis, un roman, ci o delicioasă culegere de amintiri din copilărie. Foarte mult lirism, adică numai lirism, şi o specială dragoste de amănuntul semnificativ numai în ochii unei fetiţe. Cartea se parcurge repede ca un parc luminos.

● *RUGĂCIUNILE DORULUI, volumul de poeme al d-lui* Iosif Moruţan, — *apărut, anul acesta la Beszteice-Bistriţa, — e o recoltă lirică de care ne vom ocupa. Aici o recomandăm atenţiei speciale a confraţilor.*

● **D. THEIU GEORGESCU-BROŞTENI, ne trimite şi d-sa versuri adunate în carte şi intitulate** Scrisori din Bărăgan. **D. Theiu Georgescu-Broşteni mărturiseşte :**

„Când am auzit de muză De care n'aveam habar M'aşezai pe o peluză Cu ochii'n dicţionar", şi aşa mai departe. D-sa are şi un acrostih. Da ! Acrostih autentic, adresat unei „gingaşe şi nobile foetis". Numai că, nelăsându-se mai prejos de un Villon, d. Theiu Georgescu-Broşteni îşi înveşniceşte numele d-sale, în acrostihul cu „foetis" şi nu pe al ei. D. Theiu să mai citească autori buni, căci sbuciumul, oricât de frumos şi de juvenil, nu-i de-ajuns.

● Editura Prometeu lansează o nouă carte de versuri scrise de inepuizabilul ŞTEFAN BACIU. De astădată e o carte de sonete. Autorul le-a zis MUZICA SFERELOR.

Intr'una din cronicile viitoare ale Universului Literar, ne vom ocupa pe larg de noua operă a tânărului poet braşovean.

● *Studiul d-lui Z. N. Pop* „Despre Aglaea Eminescu, sora Poetului", *e plin de date necunoscute. O recenzie specială nu-i putem face. Il înregistrăm însă printre cărţile documentare pentru viaţa lui Eminescu şi, mai ales, pentru destinul familiei asupra căreia s'a străduit să vegheze dârzul Gheorghe Eminovici, tatăl poetului.*

● **Ce-ar fi dacă purtătorii războiului nostru literar s'ar ocupa, măcar din când în când, şi cu acele cărţi cari nu au apărut încă, dar zac, în manuscrise, pe la edituri, pe la comitete de lectură sau chiar prin sertarele autorilor ? Astfel de „interviewări" ale manuscriselor netrecute prin mâna tipografului s'au făcut şi se fac ; dacă nu la noi, atunci în alte ţări. Iată-l de pildă pe poetul, — dar dece să-l divulgăm. E autor al unei cărţi de poeme, —** „Strofe Duminicale" — **ce-şi aşteaptă editorul. Iată mostre din poemul intitulat Cerc :**

„Slută-i noaptea, ziua slută —
Noaptea-i zi şi ziua-i noapte;
Vreau lumină, beau cucută —
Număr zece, iese şapte.
Caut, nu ştiu ce să caut —
Cânt şi nu ştiu ce-aş putea —
Vagabond ori Argonaut,
Toate sar 'naintea mea..."

● GÂNDIREA, revista d-lui prof. N. Crainic închină lui Avram Iancu numărul său pe Martie crt. Din conştiinţa noastră integral românească, pentru judecata noastră concentrică, în duhul tuturor fragmentelor contopite în patria politică, Avram Iancu e chipul spiritual al mândrului şi îndureratului Ardeal.

● *Nimeni nu stăpâneşte, la noi, mai cu virtuozitate versul alb decât de Ion Pillat. Iată patru rânduri din poemul* Zeu marin, *apărut în numărul pe Martie al Gândirii :*

„Cu ochi turburi încă de vedenii
Şi smuls lor, la tine să se uite
Ca prin ceaţa altor lumi — cu ochii
Incleiţi de sarea nemuririi..."

● **Binevenită şi utilă, dar, mai ales, foarte bună e prezentarea pe care** Yvonne Rossignon **o face marelui poet ital'an Ungaretti. Atât articolul introductiv** (In căutarea poetului Giuseppe Ungaretti) **cât şi traducerile sunt excelente.**

● Am citit cu plăcere paralele pe cari le face d. **Vladimir Dogaru** în **Destinul lui Lohengrin** apărut în acelaş număr al Gândirii.

● *Ne-a impus întotdeauna şi ne impune tot mai mult vânjoasa activitate culturală şi literară a provinciilor noastre. Iaşii, îndeosebi, se situează, din acest punct de vedere, pe prim plan, dovedind că Bucureştii nu sunt nici alfa, nici omega spiritualităţii româneşti. Cele două reviste masive,* Cetatea Moldovei şi *Cuget Moldovenesc, cari ne vin cu o regularitate exemplară, — dar nu numai reviste, — sfidează orice încercare de contrazicere sau umbrire a românismului ieşean creator. Mărturisind un crez nerătăcit, — crezul pe care-l mărturisim şi noi, — ieşenii, fie că sunt grupaţi în jurul* Cetăţii *sau al* Cugetului, *nu umblă după glorii efemere ci slujesc slujba neamului. Le suntem mai mult decât recunoscători.*

● **Din articolul d-lui** Simion Varzaru **(Despre condiţia scriitorului) subliniem : „In locul unei curiozităţi vii, pururi la pândă, ahtiată după esenţe noi şi nu după învelişuri formale ciudate, aceşti palizi vânători de umbre scriitorii tineri, se încâlcesc în hăţişurile expresiei, confundând originalitatea cu bizareria".** (Cuget Moldovenesc **Ian.-Febr. 1943).**

● Comunicăm şi cetitorilor noştri această frumoasă strofă din poemul **Septembrie** iscălit de d. **George Lesnea**, în acelaş **Cuget Moldovenesc** : „Copacii prind agale cu mâna funigei, — Septembrie ascultă cu frunzele-i roşcate. Un nour duce'n spate, pe câmpuri, anii mei, — Ca o desagă plină de grea singurătate".

● *Revistele ieşene nu înţeleg să fie monocorde şi monotone. Alături de idilica limpezime a versurilor unui* Petre Stati, *svâcneşte, bogată în probleme strofa dură şi neîmpodobită a lui* Eusebiu Camilar. *Alături de rimele unor* Aurel Ivănescu, C. Sturzu, Ştefan Ciubotăraşu *şi* Eliza Repeţeanu-Floru, *poemele semnate de* Corneliu Dabija, D. Iov *şi* E. Ar. Zaharia. *Proza este şi ea de cea mai aleasă calitate, fie că o iscăleşte* Aurel George Stino, Gh. N. Cârţu, Traian Cristescu *sau* M. Gr. Constantinescu. *Ne referim, bineînţeles, numai la cele apărute în ultimul volum al Cugetului Moldovenesc.*

● **Paginei literare a ziarului** Bacăul **i-am recomanda, — pentru a fi vie şi totdeauna interesantă, — mai multă preocupare şi culoare locală.**

● Trei publicaţii noi pe masa noastră de lucru : DETUNATA (Director Ioan Popa-Zlatna), GRAIUL ROMANESC (Director Const. Jaleş) şi PRIETENUL COPIILOR **(revistă educativă pentru copii şi tineret editată sub patronajul literar al d-nei ELENA FARAGO** şi proprietate a directorului Florian N. Peca). Tustrele sunt şi, mai ales, pot fi publicaţii de valoare. Le urăm succesul cel mai binemeritat.

● **Anunţăm apariţia unor cărţi de rară substanţă. Le vom discuta. Sunt : DINCOLO DE PADURE, volumul de versuri al d-lui EMIL GIURGIUCA, volum apărut în editura Fundaţiei Regale şi** Itinerar Spiritual, **volumul de eseuri al d-lui Grigore Popa, publicat la Editura „Ţara" din Sibiu.**

● Rugăm, în special pe autorii noştri din provincie, să ne trimeată, măcar din când în când, cărţile d-lor apărute în altă parte decât în Bucureşti.

● *Aşteptam REVISTA BUCOVINEI pe Martie curent, ne-a venit însă, din Cernăuţi, Bucovina Literară (N-rul 42), cu valoroasele şi revelatoriile contribuţii ale d-lor* Ilie Mandiuc *(Rostul scriitorilor în viaţa neamului),* C. Loghin, A. Z. N. Pop, N. Tcaciuc-Albu, N. Tăutu, *etc Versuri semnează d-na Adelina Cârdei, D. Tătăroiu, D. Loghin, N. Rusu şi E. Ar. Zaharia. Vie, temperamentală dar justă, e pagina de File de Calendar. O scrie d.* Drumur.

OCHIUL DIN NEGURI

se intitulează masivul volum de nuvele al tânărului şi apreciatului prozator **Ladmiss Andresecu**. In copertele acestei cărţi autorul a strâns un număr de nuvele — parte publicate prin reviste, iar altele inedite.

Cine a urmărit scrisul lui Ladmiss Andreescu, mai ales în ceea ce a dat în ultimii ani, a recunoscut cu uşurinţă o linie puternic ascendentă spre o cât mai pronunţată rotunjire pe teme pe cât de grele, pe atât de bine realizate.

Volumul a apărut zilele acestea în editura „Ofar".

AM RECITIT

după trecere de mulţi ani, de astă dată însă în versiune românească, AUTOBIOGRAFIA lui Benjamin Franklin. **E o carte care ar trebui pusă în programul de lecturi particulare al tuturor elevilor noştri de curs secundar superior. Traducerea excelentă a preotului** F. M. Gâldău, **cât şi bogatul în sens** Cuvânt înainte **pe care-l semnează tot Sfinţia Sa, aşează această** Autobiografie, **împlinită cu acea** „Completare a vieţii lui Franklin mai cu seamă în legătură cu vremea sa" **de** W. Macdonald, **în fruntea cărţilor ce constitue** Biblioteca Energia **de sub creatoarea oblăduire a aceleaşi Fundaţii Regale pentru Literatură şi Artă.**

V. JELERU

Joagărul

In urma mea n'a mai rămas
decât un joagăr peste vreme.
Un joagăr lacom a rămas
şi, zi de zi şi ceas de ceas,
tot ţipă, ronţăe şi geme...

Pe rând, sub dinţii lui de fier,
muriră brazii vieţii mele.
S'au stins, sub dinţii lui de fier,
copaci care visau pe cer
şi crângi care 'nfloreau în stele.

Scrâşnind, ţipând, oftând amar,
îşi plimbă joagărul arcuşul.
Oftează joagărul amar
şi aşchii mari din suflet sar
şi curge, putred, rumeguşul...

In urma mea a mai rămas
un joagăr ce retează ciotul...
Şi, zi de zi şi ceas de ceas,
în rumeguşul ce-a rămas
mă pierd şi mă scufund cu totul.

RADU GYR

NOTE italiene

PICTORI-SCRIITORI

Cazul pictorilor cari, nemulţumiţi poate de realizările plastice, fac şi literatură e destul de des în cultura italiană. Nu e o noutate să spui că Michel Angelo *făcea versuri, sau că* Salvator Rossa, *în calitate de poet, a luat poziţie contra literaturi „decadente" a Cavalerului G. B. Marino.* Benvenuto Cellini, *celebrul giuvaergiu, şi-a scris viaţa într'o prea frumoasă limbă literară. Iar* Bernini, *marele maestru al barocului italian, a compus numeroase comedii, foarte apreciate de contemporani.*

Dacă artiştii numiţi îşi datoresc nemurirea plasticei, literatura fiind doar un accesoriu, un artist ca Ardengo Soffici *e disputat, de-opotrivă, de amândouă domeniile culturii : de artele plastice şi de literatură. Gloria i-a adus-o şi penelul şi condeiul.*

Asemănător e şi cazul lui Stefano Landi, *pe adevăratul lui nume* Fausto Pirandello. *Dramaturgul Stefano Landi e preţuit tot atât de mult ca şi pictorul Fausto Pirandello. Fiecare în domeniul lui de activitate, înseamnă un nume şi o mare nădejde. Căci pictorul-scriitor e tânăr. Fiul lui Luigi Pirandello şi-a păstrat veritabilul său nume numai ca pictor. Ca scriitor, şi-a ales un pseudonim: nu încăpeau, fără supărătoare echivocuri, doi Pirandello în dramaturgia italiană: un Pirandello şi-un Landi nu supără pe nimeni: un Fausto Pirandello în pictură nu poate fi privit decât cu interes.*

La 21 Aprilie a anului trecut, când Academia Italiană a împărţit anualele ei premii, găsim printre scriitorii distinşi cu marile premii şi pe Stefano Landi: alături de Vincenzo Cardarelli şi de Carlo Emilio Gadda.

Landi e considerat ca una dintre figurile proeminente ale dramaturgiei contemporane italiene. In „L'Innocenza di Coriolano", o îndrăzneaţă interpretare a cunoscutei legende romane, pune, — ca de-atâtea ori tatăl său — problema educării copiilor, arătându-se neiertător faţă de egoismul omenesc şi de convenienţele sociale. Problema e reluată în „In questo solo mondo", ca şi în „Prove d'amore". In ultima lucrare, Stefano Landi face un pas hotărâtor, eliberându-se aproape total de naturala influenţă a marelui său părinte, dovedindu-se în acelaş timp un neobosit căutător de forme noui, originale.

In pictură, şi-a asigurat un loc tot atât de important. A început să facă şi şcoală. Despre pictura lui Fausto Pirandello se poate spune acelaş lucru ca şi despre pictura lui Ardengo Soffici: echivalentul plastic al literaturii lui.

FILIPPO DE PISIS
Natură moartă

Filippo de Pisis *e pictor prin excelenţă. Literatura e o ocupaţie minoră. Poeziile lui denotă infinit mai multe stângăcii decât pictura lui, considerată ca fiind opera unui adevărat maestru. (S'a născut în 1896 la Ferrara dintr'o familie de nobili. A trăit mult timp la Paris, iar în ultima vreme se ocupă aproape numai de pictură).*

Volumul său de poezii, apărut în Editura „Modernissima" dela Roma, întitulat simplu „Poesie", ne descoperă delicateţea şi melancolia sufletului autorului.

„Questo mio cuore amaro
cosi stanco, un cencio
è come un astro raro
che brilla alto
in una grande chiarità lunare,
corolla profumata
che porti via
taciturno fiume
che scorre,
se amor lo tocca
con le sue dita nude.

(Inima aceasta a mea amară,
aşa de obosită, o cârpă,
e ca un astru rar
ce străluceşte sus
într'un fără margini clar de lună,
corolă parfumată
care dispare,
fluviu tăcut
care se scurge,
dacă dragostea o atinge
cu degetele ei goale).

Ca pictor, Filippo de Pisis, e foarte aproape de şcoala impresionistă franceză. Faptul de a fi stat câtva timp la Paris, nu e lipsit de importanţă, când caracterizăm pictura lui prin epitetul de impresionistă.

Intr'un studiu asupra artei italiene contemporane, publicat în numărul din Aprilie al anului trecut al revistei „Civiltà", spune undeva Emilio Cecchi: cu Filipo de Pissis, pictura ne invită să asistăm parcă la propria ei descompunere.

Descompunere faţă de pictura grea, de pânzele acoperite în întregime de culoare compactă ale înaintaşilor săi. Descompunere, pentrucă pictura ferarezului de Pisis e plină de figuri care se volatilizează, se resfac, unduiesc sub privirile contemplatorilor: ici colo câte-o subţire pată de culoare, conture puternic trase, mult spaţiu gol. Pensula abia atinge pânza: pictorul se joacă parcă.

CONSTANŢA TUDOR

Gramatica spaniolă

de AL. POPESCU-TELEGA

Editura „Universul", Bucureşti 1943

In interesanta conferinţă pe care a ţinut-o acum câteva zile în sala Fundaţiilor Dalles, d. ministru al Spaniei la Bucureşti, Contele de Casa Rojas salută cu bucurie printre primele realizări ale Asociaţiei Româno-Spaniole „Traian", apariţia volumelor de tălmăciri româneşti din operele clasice ale literaturii spaniole şi editarea unei **Gramatici Spaniole,** datorite primele ca şi cea din urmă eruditului scriitor şi hispanist Al. Popescu-Telega, membru corespondent al Academiei Spaniole.

Prin apariţia acestei gramatici, autorul ei, pe lângă instrumentul de lucru cu care a îmbogăţit biblioteca filologului român, mai oferă şi o satisfacţie de ordin naţional : într'adevăr, avem la îndemână gramatici, dicţionare, traduceri din patrimoniul spiritual al tuturor ţărilor vecine nouă : oricine voia, găsea totul la îndemână ca să studieze temeinic cutare sau cutare limbă balcanică ; dar dacă îşi întorcea cineva privirile cercetătoare în domeniul neo-latin, ca să afle câte ceva din spiritul şi graiul poporului din mijlocul căruia a plecat Traian, trebuia sau să renunţe, deoarece în limba română nu găsea manualele necesare, sau să înveţe franţuzeşte şi să primească prin mijlocirea aceasta o imagine falsificată a Spaniei lui Mérimée sau Quinet.

Pe lângă această satisfacţie, Gramatica Spaniolă a lui Al. Popescu-Telega, onorată cu o prefaţă de d. ministru José Rojas y Moreno, mai umple şi o îndoită lacună simţită atât de cercetătorul erudit cât şi de cel ce ar fi vrut să se apropie în diletant de comorile gândului spaniol.

Dacă autorul mărturiseşte cinstit izvoarele folosite, îşi păstrează originalitatea în planul şi tratarea materialului folosit, rod al unei vaste experienţe în acest domeniu, Al. Popescu-Telega, pe lângă alte lucruri bune dăruite patrimoniului nostru spiritual, mai fiind şi autorul unei **Gramatici a limbii franceze** ce prezenta, pentru atunci (Craiova, 1922) un punct nou de vedere, mai ales în tratarea pronunţiei care în cele mai multe cazuri era neglijată.

Tot astfel şi în gramatica de care ne ocupăm, pronunţia ocupă unul dintre cele mai întinse capitole, cu toate că pronunţia spaniolă nu prezintă pentru Români greutatea pe care o prezintă cea franceză, ca să nu mai amintim pe cea engleză, bunăoară.

Evident, sunt şi deosebiri : sunetul special al lui **c** în faţa vocalelor **e** şi **i**; rezonanţa guturală specific iberică a lui **j** pe care se pare că însuşi graiul spaniol nu l-a cunoscut în primele lui secole: diferenţa de tratament a sibilantei **s,** după cum se află sau nu între două vocale sau la începutul cuvântului ; particularitatea lui **n,** pe care noi Românii nu-l avem, şi atâtea alte deosebiri care însă nu mai prezintă nicio dificultate pentru cel ce are la îndemână acest capitol al gramaticii de faţă. Accentul care ne pune în încurcătură aşa de des, în chiar domeniul limbei noastre materne, găseşte în Gramatica lui Al. Popescu-Telega o expunere atât de clară, încât este imposibil să nu o remarci imediat.

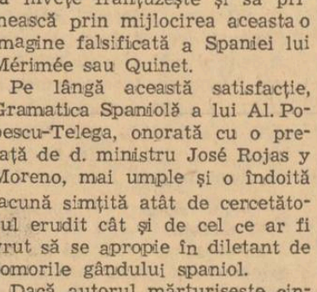

Astfel că prin desvoltarea pe care autorul a înţeles să o dea acestor capitole, gramatica dăruită azi nu se mai prezintă sub haina rigidă a erudiţiei de nepătruns pentru cel mai puţin obşnuit cu cercetările savante, ci adresându-se deopotrivă savantului ca şi omului dornic de cultură îi face să preţuiască şi să îndrăgească sonoritatea şi spontaneitatea graiului spaniol, despre care Carol V a spus că e făcut spre a se vorbi cu Dumnezeu.

Dar spre a nu se îndepărta de linia ce şi-a propus-o, aceea „de a ajuta la pătrunderea spiritului graiului respectiv şi la deslegarea lui (**Prefaţa,** p. 9), Al. Popescu-Telega nu se mulţumeşte să enunţe regula, în sprijinul ei aduce un însemnat număr de exemple, de cele mai multe ori alese din operele celor mai reprezentativi scriitori spanioli.

Exerciţiile de limbă nu se mărginesc numai la atât : în cuprinsul gramaticii sunt presărate din belşug fragmente din toate epocile graiului spaniol, încât fără pretenţii de gramatică istorică, îţi poţi da seama de liniile generale ale evoluţiei lui. Fără a pretinde să-şi transforme lucrarea într'un curs de istoria limbii, autorul strecoară la tot pasul etimologiile cuvintelor, iar la urmă un text de veche spaniolă care ne învaţă un lucru de o deosebită importanţă: marea unitate a graiului spaniol ce se manifestă tot aşa de bine în timp şi în spaţiu dela **Cantar de mio Cid** la Ricardo Léon, de pe malurile Tajo-ului la acelea ale lui Rio de Oro.

Tratarea verbelor neregulate, grupate pe neregularităţi, merită iarăşi să fie remarcată. Păcat numai că în vreo două locuri culegătorul tipograf colaborând cu autorul a dat altă formă unor persoane ale verbelor **salir (salgais** în loc de **salid,** p. 259) şi **amar (ama** în loc de **ame,** p. 127).

Bucăţile de lectură bine alese, uşoare, scurte, instructive şi totdeauna din autori de mâna întâi alcătuesc adevărate popasuri desfătătoare.

Intr'un cuvânt, se poate spune despre această Gramatică Spaniolă că doctrina ei este tot pe atât de solidă pe cât îi este de riguroasă metoda. De bună seamă, autorul datorează mult predecesorilor, şi nici el n'o ascunde, dar se simte repede că şi-a asimilat ştiinţa altora şi că poate cu uşurinţă să adaoge şi dela el.

M. S. T.

Cronica plastică

LĂMURIRI PENTRU EXPOZANŢI şi EXPOZIŢII

Una din preocupările de căpetenie ale deţinătorului acestor cronici, este posibilitatea de a face cunoscute publicului cititor, cât mai multe lucrări ale expozanţilor, cât mai multe reproduceri şi mai ales **cât mai reprezentative,**

Dorinţa noastră fiind **să ne servim,** cu modestele noastre mijloace **cât mai bine** camarazii, apelăm la bunăvoinţa lor, pentru a-şi fotografia lucrările din timp şi a ni le preda **din vreme.** Nu este nici o nevoe de a face „cum se 'ntâmplă des, unora dintre pictori" **multe** fotografii. Pe aceste timpuri de criză, ştim foarte bine cât de greu se fotografiază, cât de greu şi de prost. O ştim din experienţă, ce oameni fără conştiinţă mânuesc aparatele şi cum îşi bat joc de opera artistului, mai având şi obicelul să ceară bani înainte de a-i livra cliseul şi reproducerea, pe care te obligă astfel să o accepţi, vrând nevrând.

Totuşi mai există şi meseriaşi de treabă, acelora putem să le acordăm credit, şi hotărându-ne să expunem, este destul să avem două trei bucăţi caracteristice pe care să le putem da la ziare. Greutatea cea mai mare pentru expozant, mi se pare **alegerea,** ce anume, merită şi ce nu. In afară de faptul fotografierei unei bune lucrări, trebue căutată **posibilitatea ei de reproducere** grafică pe hârtia ziarului. Orice lucrare „vaporoasă" „incertă" „nerefinită", „neprecizată", riscă să rămâe astfel şi pe hârtie şi ca atare, i se refuză inserarea în coloanele ziarului. De aceea este bine a se calcula precis „ce" **anume,** alegem, pentru fotografiat.

Trebue ca lucrarea să ne şi reprezinte şi să se şi reproducă bine. Desigur că lucrările contrastante, sau mai bine zis **„contrastate"** sunt cele mai potrivite. De pildă, actualele lucrări grafice ale domnilor de la „grupul grafic" **Sala Promoteu** lângă Universul, (în localul fostului ziar **„Le Moment"** sunt o adevărată binecuvântare, pentru hârtia de tipar. Ne-am permis chiar, să luăm, în lipsa expozantului **MARCEL OLINESCU,** una din lucrările sale pe care o socotim cea mai reprezentativă, o prea frumoasă gravură, portret al lui **TITU MAIORESCU,** pe care am adus-o spre a fi reprodusă la ziar. Intrucât cunoaştem pe expozant, credem că nu ni se va lua în nume de rău, gestul. Pe această cale transmitem dorinţa noastră şi colegilor domnului **OLINESCU,** de a ne împrumuta şi domniilor lor **pentru câteva ceasuri,** din interesantele opere ce le au pe pereţi, spre a le reproduce pe prima pagină sau în corpul ziarului. Aceste excelente gravuri nu mai trebuesc fotografiate (deci o serioasă economie) şi ceva mai mult. se pot da cu geam cu tot, (este deci inutilă corvoada de a le scoate din ramă). **Capul de Crist** al domnului **NICOLAID** este o bucată care ar împodobi cu greutate şi cu frumoase însuşiri coloanele noastre fără să uităm şi lucrările atât de meşteşugite şi savante ale d-lui **CEGLOKOFF** cât şi ale d-nei **BAILLAYRE.**

Se întâmplă deseori ca, artistul sau artista, mai ales artista (în genere femeile sunt cu mai multă grije, de aceea ne găsim adesea lipsiţi de reproduceri masculine şi punând reproducerile aduse de doamne primim acuzaţia că părtinim expozantele !) să ne aducă lucrări nu numai lipsite de interes special, dar mai ales prost **reproductibile.** Atunci, fiind nevoiţi să nu le inserăm, desigur că artistul crede că-l năpăstuim, ceace nu e deloc gândul nostru, mereu preocupat să dea **fiecăruia, ce i se cuvine,** în limitele spaţiului şi ale posibilităţii. Vom povesti pe scurt ce ni s'a întâmplat nouă atunci când debutam la Ateneu, la una din primele expoziţii. Aveam o excelentă fotografie reprezentând o natură moartă. Primind vizita soţiei bine cunoscutului şi foarte severului critic **O. W. CISECK,** am simţit o naivă bucurie când domnia-sa ne-a promis să dea spre publicare soţului, acea fotografie. Acesta însă a refuzat să o publice, când i-a fost adusă, sub cuvânt că reproducerea este foarte bună şi bine reproductibilă, dar opera nu răspunde la ceeace văd ochii, adică fardul adăogat de mecanică, ascundea după părerea domniei sale, lipsuri aflate pe pânză.

Mărturisim că azi nu căutăm atât „la petite bête' şi ne mulţumim grozav, să avem o reuşită reproducere a operei. Incontestabil că, va fi desigur **„ceva",** chiar în acea operă, care va merita să figureze în coloanele noastre şi apoi chiar **dacă n'ar fi,** ar obliga sau mai bine zis ar îndruma pe cititor să ia drumul expoziţiei, verificând **prin el însuşi opera artistului** şi astfel ni se va împlini idealul, care este de a deştepta dragostea de plastică, la cât mai mulţi indivizi.

JEANA BACULESCU Hora din Poporeni

Din lipsa de spaţiu, n'am putut vorbi în cronica trecută de pictura d-nei **IOANA GIOSSAN** decât în treacăt. Această tânără artistă dăruită de natură şi cu un fizic plăcut, fapt care în balanţa succesului plastic feminin atârnă întotdeauna mai greu a debutat în sala „Universului" acum câţiva ani cu oarecare tapaj, arătând anumite aruncături de pensulă, menite, ca să zicem aşa, „să epateze" privitorul. Se pare că domniasa a fost elevă a lui **ISACHIE,** dela care probabil, a dobândit **pe atunci** acele alburi gălbenoase, rozuri de hârtie şi alte asemenea colori ne adâncite, ne **interiorizate.** Am observat însă în actuala expoziţie care a avut loc la **Dalles** acum, un foarte merituos progres. Coloarea domniei-sale nu mai este atât de superficială, vopseaua domniei-sale s'a colorat „pe dinnăuntru", a obţinut o densitate. Sunt unele roşuri cu rezonanţe. **IOANA GIOSSAN** şi-a dovedit în actuala expoziţie, calităţile de coloristă, pe care rămâne acum să le pue în serviciul desenului, care deseori lasă prea mult de dorit şi e păcat, când cineva are posibilităţile **D-NEI GIOSSAN.** Căci d-na **IOANA GIOSSAN este talentată,** are însă dela Dumnezeu prea multe facilităţi şi acestea îi răpesc din seriozitatea efortului.

Ne rămân puţine rânduri pentru a vorbi de d-na **GRIGORESCU-VASILOVICI** ale cărei lucrări în sculptură, au avut un bine meritat succes la **Dalles.** Ne-a părut foarte bine, că domnia sa, ascultând de sfatul unui cronicar şi-a rărit lucrările prezentate prea multe la un loc la începutul expoziţiei. Am putut astfel admira în voe solida figură a **Evei** ale cărei coapse voinice se împerechiau într'o frumoasă linie cu şoldurile şi rotundul abdomenului.

Intr'un hall luminos cum sunt actualele moderne, sau o grădină ar fi o podoabă de mare preţ, cu atât mai mult cu cât un aer de ironie misterioasă învălue figura, dând întregului chip acel specific al numelui ce-l poartă, care şi prin gestul închipuit de mâna cu mărul, se integrează în tipul reprezentat.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

MEDIAȘ

de GEORGE TOGAN

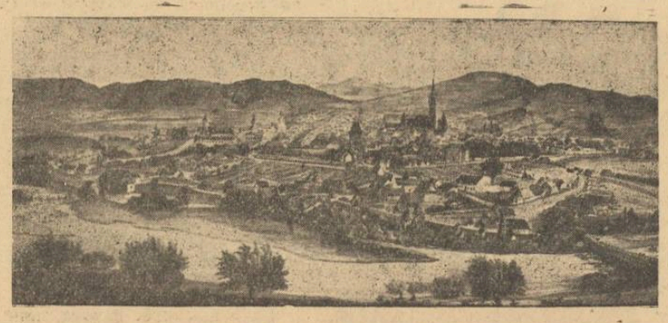

MEDIAȘUL, DUPĂ O AQUARELĂ DELA 1860

Dacă treci pe Strada Pietrelor sau Ulița Blajului, peste turnul ei apare vârful Dealului Cetății. La fiecare colț de stradă te miri că găsești o nouă urmare, care împinge marele deal mai departe și în acelaș timp îl și înalță. Dealul Cetății are o formă aproape rotundă, ca o minge. Cu cât te apropii de podul cel mare de peste Târnavă, dealul devine mai puternic. Pe coasta acestui deal au crescut grădinile cu vii ale familiilor bogate din oraș. Aici și în „Adârnichin" se află locul lor de odihnă de peste vară. Viile aduceau vinul cel mai bun din Transilvania, comparat în unii ani cu vinul de Tokai.

In vechime, dealul a purtat o cetate puternică, zidită de legionarii romani din Castrul MEDIA. In scoarța pământului de pe deal s'au găsit resturi de pietre și urne funerare de lut cu cenușa strămoșilor noștri îngropați în jurul cetății.

Strămoșii noștri au presărat ținutul cu sate și cetăți ca jucăriile. Când legionarii au fost retrași, au rămas pe loc țăranii. Cetatea a căzut repede în ruină, căci apărătorii ei s'au retras în vale și au început să răscolească cu hârlețele pământul pentru întemeierea de case noui.

In cenușa strămoșilor noștri romani de pe Dealul Cetății au crescut apoi viile, care au adus coloniștilor teutoni bogății de aur neasemuite.

Uneori belșugul viilor a secat din cauza înghețurilor, alteori erau devastate, când veneau Turcii prin țară. Dumnezeu încă și-a trimis pedeapsa asupra Mediașului în anul 1562. Acesta a fost un an plin de nenorociri.

Nu degeaba cerul și-a arătat mânia încă cu câțiva ani mai înainte. Comete ca para focului s'au arătat pe cer. La Crăciun 1556 s'au produs descărcări electrice și tunete înfiorătoare. Ba, Aiudul s'a aprins. Pe lângă acestea, s'a cutremurat și pământul de două ori. Cine s'ar fi gândit în secolul XVI la asemenea vremuri aducătoare de grozăvii? In fapt, toată lumea presimțea nenorocirile ce urmau să vină. Pedeapsa lui Dumnezeu a căzut asupra Mediașului, pentru a ispăși păcatele generațiilor trecute. In acest an s'au uscat dealurile cu vii și a secat belșugul lor. Intr'o Duminică de Aprilie, un vânt rece a nimicit viile înflorite. S'a găsit ghiață groasă de un deget. Culesul acestui an a fost cel mai slab din tot secolul. Opt vedre de must s'au vândut toamna cu 6 Florini. In anul 1595 a fost iarăși vin puțin și un butoi de optzeci de vedre de must a atins fantastica scumpete de 150 Florini.

Așa au fost viile: ținuturi însorite pe dealurile orașului bogate în izvoare de vin, chiar dacă aurul lor nu s'a scurs întotdeauna, acolo unde ar fi trebuit. Dealurile aduceau mare prosperitate, dar aduceau și mare sărăcie atunci când erau nimicite. Cronicarul acestor vremuri spune că s'au vândut chiar și 200 vedre de must 1 Florin. Era culesul cel mai bogat.

Au urmat apoi zile grele. Nobilii strigau în gura mare:

— Comerciantul vinde marfa prea scump și așa nu se mai poate trăi!

Aceste plângeri au făcut ca dietele Transilvaniei să cerceteze prețurile. Ne mai pomenite plângeri trec din gură în gură.

Cizmele și ghetele la târguri se plătesc prea scump! — s'au plâns locuitorii din Mediaș la dieta din Alud.

Cauza acestei scumpiri nu era altceva, decât exportul oilor, a boilor și a pieilor din Transilvania. Plângerile au fost luate în considerare și s'au fixat prețuri maximale. Cea mai bună piele nelucrată de bou a trebuit să fie vândută cu 50 Denari, trei piei de vacă cu 1 Florin, zece piei de oi tot așa de scumpe și o piele de capră cu 14 Denari. O piele lucrată de bou a fost fixată la 80 Denari, o sută piei de oi la 13 Florini și o piele de capră la 20 Denari. Din acest moment, a fost „gătuit" comerțul liber. Dacă un comerciant nu respecta prețurile fixate, atunci primarul îi confisca marfa, o vindea la prețul fixat de dietă și ca pedeapsă, păstra banii pentru magistrat.

Locuitorii din Mediaș aveau o vorbă înțeleaptă: spuneau despre dealurile lor cu vii că sunt „pământ de aur". Dar veniturile acestui „pământ de aur" nu ajungeau întotdeauna ca să acopere nevoile Scaunului Mediaș, nu și multiplele nevoi ale țării. Din toată Transilvania, dările cele mai mari au apăsat asupra Scaunului Mediaș. Se pare că s'a împlinit cuvântul din Scriptură, ca păcatele părinților să fie ispășite de copiii lor, mai multe generații. Pe vremea regelui Carol Robert, scaunele Mediaș și Șeica au cerut ca să fie scutite de serviciul militar către țară. In schimb, s'au obligat să plătească o contribuție anuală de 400 mărci de argint. Cele „șapte scaune" laolaltă plăteau numai 500 de mărci anual. Medieșenii au cerut regelui Ludovic, cu o jumătate veac mai târziu, ca să revie asupra acestei contribuții grele. Dar regele le-a răspuns:

— Soldații nu aduc prea mare folos coroanei. Mai bine să-mi trimiteți cele 400 de mărci.

Această povară a durat secole întregi și medieșenii au așteptat mereu „timpuri mai comode". Până la „dreptatea istorică", au dus o „viață amară".

Când nu cădea pedeapsa lui Dumnezeu, se întâmpla mai des ca să „cadă" Turcii prin țară. Când căzeau porțile cetății și erau opriți în afară de ziduri, atunci Turcii smulgeau viile din rădăcini, devastau tot ce le ieșea în cale și făceau pagube mari. Când au reușit să cucerească orașul, au dus din Scaunul Mediașului 2000 de copii și femei în „sclavia" turcească.

De pe vremea „vizitelor" dese, ce le făceau Turcii prin oraș, a rămas o poveste nostimă. Așa, se spune, că odată, când Turcii și-au așezat tabăra în Pădurea Legheș din partea de miază-noapte a orașului, un Turc a vrut să fure o femeie, dar s'a păcălit urît. Turcii mergeau adeseori călări pe câmpuri, ca să bage groaza în oameni și mai ales să prindă femei frumoase. Un asemenea turc a călărit odată pe sub Dealul Cetății și a zărit o fată frumoasă lucrând la vița de vie. Se gândea s'o ducă pentru haremul Sultanului. Turcul a sărit repede jos, a legat murgul său de un prun din marginea viei și s'a urcat printre araci. Fata însă a observat intenția Turcului. Ca să-l amăgească, și-a desfăcut șorțul. L'a legat de doi araci și s'a târît pe cealaltă parte a viei, pe brazdă în jos, până unde era legat calul Turcului și suindu-se călare, a șburat cu acesta din loc. Turcul a rămas cu privirea pierdută după fata frumoasă și isteață. Pentru osteneala lui, n'a găsit cel puțin struguri dulci, căci erau numai în floare!

Vremea a vrut ca „filoxera" să distrugă din nou dealurile cu vii pe la sfârșitul secolului XIX. Ce nenorocire mare a căzut asupra orașului! Cine la 1890 a mai avut o mie de vedre de vin, doi ani mai târziu nu a mai avut nimic.

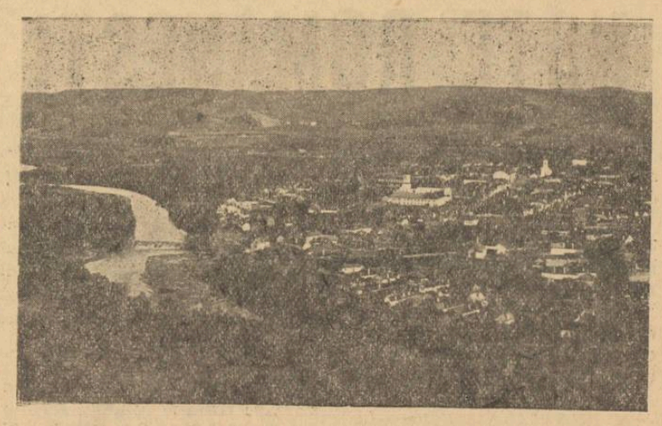

MEDIAȘUL LA 1890, VĂZUT DE PE DEALUL CETĂȚII
(Foto Caspari)

A citi și a vorbi este ușor, dar ca să suporți singur, aceasta este greutatea. Aur și argint, zinc și aramă, casă și pământ, bijuterii și îmbrăcăminte, moștenire veche, toate acestea au fost folosite. Gospodarii cei mai bogați au sărăcit. Ce prăbușire! Vin nu s'a mai făcut și un viței de bivol aducea doi florini. A urmat o perioadă critică. Criza a durat zece ani și s'a adâncit în populația orașului. Lovitura a fost sensibilă. Cu toate acestea, populația nu s'a descurajat și și-a exercitat activitatea în alte domenii, făcând agricultură. In acest timp, modestul învățător Caspari, care avea câțiva Florini puși la o parte, a refăcut viile. De numele lui se leagă renașterea dealurilor cu vii din Transilvania. Dar, niciodată coastele dealurilor nu vor purta așa de mult aur, ca înainte de prăbușire.

Pe sub Dealul Cetății au răsărit vile noui, care noaptea se oglindesc în apele Târnavei de alături, ca într'o poveste de aur. Pe culme, acolo lângă marginea pădurii Grevel se pierde într'o mică pată roșie, casa de odihnă a călugărilor papistași, iar în spatele ei, se înșiră spre Hulă plopi răzleți și „fără soț", ca o frântură de cântare romantică.

La dreapta de Dealul Cetății se desface Dealul Grevel. Cuprinde mai mult un zid întrerupt de pădure și de deal. Cu cât te urci mai sus, cu atâta devine mai plastic. Pe lângă acest deal s'au înșirat fabricanții de cărămidă și meșterii oalelor de lut. In copilăria mea, dealul era consacrat zeilor. Pe culmea lui s'a sărbătorit în fiecare an solstițiul de toamnă, ca o reînviere a vechei credințe germane. O mulțime de tineri elevi germani au aprins un rug imens. Flacările focului sacru se înălțau tremurând spre cer. Lemnele uscate din pădurea Grevel trozneau în văIvătaia focului, care înflăcăra tineretul german și-l făcea să creadă că sângele rasei se îmbină. Fete și băieți săreau peste flacăra rugului. Treceau printr'un fel de purificare. Erau considerați „nenorociți" în viață, toți aceia, care căzeau în jăratec. Tineretul se strângea apoi în jurul focului și cânta cântece vesele. Pe când urmam la școala germană, am luat parte la un astfel de spectacol, care mie mi se părea a fi mai mult o muzică wagneriană.

De pe înălțimile acestui deal, priveam adeseori în vale la orașul meu drag. Era pe timpul când ultima rază de soare adia peste poeni și câmpii. Din turnurile bisericilor, răsunau clopotele de seară departe, ca o rugăciune divină, iar din cer adia liniștea sfântă. Oraș drag, unde pentru prima dată mi-a cântat mama, măicuța mea dragă, și eu gânguream la sânul ei dulce. De aici se văd turnurile orașului, care au fost zidite odată pentru apărarea cetățenilor. Văd colțurile străzilor vechi, în care oamenii se iubesc și se urăsc și peste toate se înalță măreț turlele bisericilor. Văd câmpurile bogate de flori, pădurile înviorate și frumoase și mă gândesc la vremea când, copil, mă urcam prin copacii din pădurea Grevel după cuiburi de păsărele, mă răcoream la izvorul rece sau plesneam cu palmele undele Târnavei. Nu se află potecă, nici copac, nici tufiș, care să nu mă cunoască. Și adeseori, pe când stam acolo sus și priveam în valea frumoasă, unde se odihnește orașul, îmi apropiam trecutul și ochiul meu privea străduința și munca. Priveam cum în sudoare strămoșii se luptau cu pământul.

Mediașul încălzește la sânul lui patru neamuri: Români, Sași, Unguri și Evrei. Românii din Angăr, Gropi, Pupăză, Tocile, Bădăraună, Morii Mari, Boari și Dealul Furcilor, au dat orașului înfățișarea exterioară a unui sat cu

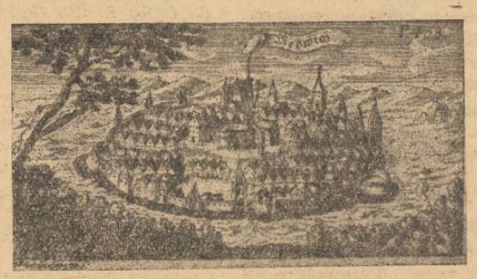

MEDIAȘUL LA 1666
(după o gravură în aramă de H. P. Schullenberg)

chip frumos. Statura orașului din centru au dat-o Sașii. Vechea tradiție de construcție a fost părăsită chiar și în cartierele mărginașe. Despre o fată care a părăsit portul țărănesc se zice că „fata s'a dezbrăcat". Strămoșii noștri au avut fapte virtuoase. Dela o vreme încoace, de când orașul a fost dăruit cu fabrici, s'a atașat și luxul. Fetele acestea sunt stăpânite de lux și se socotesc „milionărese". Adevărul este altul. Sunt destul de sărace și marfa o iau pe datorie. In piept își pun flori mari ca „vezzele", iar în priviri poartă tot felul de străluciri și așa așteaptă „domnișorii orașului" ca să se mărite. Caracterul rămâne acelaș.

Bogățiile din jur și mâinile harnice au dat viață înfloritoare orașului la început. Breslele făceau negoț în toată Transilvania. De multe ori treceau în Valachia și ofereau marfa lor Românilor sau Turcilor. Negustorii se întorceau cu bani grei și covoare orientale. Căruțele cu mărfurile breslelor ieșeau pe Poarta Techeș sau Poarta Forcăș. Erau însoțite de călăreți în zale, căci prin păduri se aflau tâlhari. „Trabanții" rămâneau acasă și păzeau zidurile cetății. Ca niște sălbatici au năvălit Turcii. Satele din valea Târnavei ardeau. Atunci cădeau porțile orașului. Când breslașii se întorceau, încă primăvara din Valachia, găseau pe ziduri oameni săraciți și flămânzi. Turcii pustiiau și luau totul cu ei. Orașul era o corabie mică pe o mare furtunoasă, care se clătina, când într'o parte, când într'alta. Când nu huzureau Turcii prin cetate, veneau principii Transilvaniei și generalii împărătești. Vinul făcea o excelentă impresie asupra acestora. Bucătarul orașului pregătea ospețe mari. La mese se servea crap și somn din tăuri, raci, cocoși indieni, găște, curci, rațe și friptură de căprioară. Pe lângă ce se cuvenea gurii și stomacului, mai primeau și cadouri scumpe. S'au dat mai ales cupe și pahare de aur. Principesa primea „pantofi frumoși de Nürnberg". Nici servitorii principilor n'au fost excluși dela cadouri. Aceste ospețe costisitoare au dus orașul la ruină. Totuși a rămas în picioare.

Anii de război au lăsat drept amintire devastări și foamete. In cele câteva clipe scurte de pace a bântuit ciuma. Moartea neagră a secerat sufletele cu duiumul. In unele sate din jurul Mediașului, au murit toți locuitorii. Numai într'un singur an, au murit în cartierul „Bădăraună" peste 800 de persoane, iar în tot orașul 2000. Morții erau îngropați în afara zidurilor cetății. O rețetă din această vreme de groază recomanda bolnavilor ca să ia „o smochină uscată, un sâmbure mare de migdală amară, boabe de sare, cinci foi de dafin, sdrobite și amestecate la un loc. Trebuie luată dimineața pe stomacul gol". Farmacistul orașului arăta că „această rețetă a fost găsită în dulapul împăratului Mithriade din Pont, când a fost învins de Pompei. Regele Carol V a întrebuințat de asemenea rețeta. Și noi o aprobăm ca un leac foarte bun contra ciumei". Este vorba de Eupatir (Dionysos) Mithriade zis „cel mare", mort în lupta cu Pompei la anul 169 înainte de Cristos, unul dintre cei mai buni cunoscători ai secreturilor otrăvurilor din acele vremuri. Intr'o a doua rețetă erau prescrise „pilule roșii", despre care se spune că erau pregătite la o farmacie din Alba Iulia. Cu toate aceste leacuri, locuitorii au murit ca muștele. Erau chemate și femeile vrăjitoare, care pregăteau băuturi cu efecte miraculoase și prin cuvinte magice au încercat să gonească răul.

Trebuie să recunoaștem, împreună cu poetul Christian Schesäus, că ciuma a fost „o pedeapsă a lui Dumnezeu" asupra orașului. „Accipe igitur lucubrationes tristissimo pestia tempore inter Medias mortis augustias publice ad poppulum habitas". Unii au părăsit orașul și au căutat adăposturi în păduri și în pământ. Alții au vrut să se elibereze de moartea grozavă prin joc și băutură. Erau și din aceia, care așteptau nerăbdători, ca după ce mureau vecinii sau rudele, să le ia averile rămase. Numai puțini au așteptat moartea ca adevărați creștini, care trebue să se gândească la moarte, să-și numere zilele și să fie înțelepți, cum spune Psalmistul. Dacă păgânii au primit filosofia morții ca ceva înălțător, mai ușor trebuia să fie acest lucru pentru creștini. In viața veșnică trebuia căutată alinarea, ci nu în averi râvnite dela aceia, pe care i-a ucis moartea neagră.

Din bogat cum a fost, orașul a sărăcit. Multe curți au căzut în ruină. Domnul primar ieșia în fața porților și încerca să oprească pe dușman. Plătea bani, cinstea cai, vite și cupe de aur. Orașul sta în picioare. Sub domnia Habsburgilor recruta armată și aliați. Generalii împărătești veneau ca prieteni și plecau ca dușmani. Câte un sas se făcea catolic și ajungea domn mare. Afară, la porțile orașului, răsunau taberile „curuților" instalate pe Dealul Cimitirului sau pe Dealul Furcilor. Capetele căzute erau trase în țeapă și purtate prin cetate. Prizonierii erau spânzurați sau trași pe roată. Locul de rușine dela Dealul Furcilor îl acopere azi Târgul Fanului.

Orașul și-a clădit apoi speranța pe o desvoltare în pace. Jalba era trimisă la Guberniu. Lupta se da acum în cancelarii. Dar a venit războiul de „libertate" al Ungurilor contra Habsburgilor. Orașul sta de partea împăratului. Rebelii unguri se apropiau de Ganfalău. Era început de crepuscul. Soarele spre asfințit auria orizontul de pe dealurile îmbrăcate în zăpadă. S'a lăsat liniștea nopții. Atunci a început să se întindă ca un șarpe uriaș convoiul de suliți rebele, de pe deal până jos în vale. De după o linie ușoară de tufiș, așteptа prada mult căutată. Oștile împărătești s'au înșirat pe malul stâng al apei și chiar în satul Ganfalău, ca să oprească trecerea peste Târnavă. Frica și curajul a cutremurat deodată piepturile celor doi dușmani. Primele împușcături de moarte au sunat puternic peste dealurile sudice. Semnalul luptei s'a dat. Orașul s'a cutremurat. Totul s'a desfășurat repede și nimic n'a oprit pe rebeli în mersul lor triumfal. Pe Poarta Blajului au intrat în oraș, unde au făcut orgii și prădăciuni. S'au vărsat înainte de-a veni ei vinurile și rachiurile, dar chefurile tot s'au ținut lanț. Ca întotdeauna, nevestele mai slabe de înger au refăcut moralul rebelilor. Rușii au pus pe goană cetele de honvezi.

Fiecare s'a făcut mai mult un apărător al propriilor lui drepturi omenești. Chiar și țiganii au devenit cetățeni, care se mișcă și cântă în mahalaua lor orientală. Sunt lăutari vestiți. Noaptea cântă în crâșme și ziua măsluesc cărți sau dorm la umbră pe Dealul Țiganilor. Cocioabele lor stau pe fundul unui tău și se coc în soare. Nimeni nu întreabă după trecut. Viitorul este mai puternic. In mormântările făcute în tarafu acestor lăutari dau un spectacol mișcător și pitoresc orașului.

Muncitorii se aglomerează în fabrici și cei câțiva țărani mai despică glia. Copilul adult și fata puternică muncesc câmpul când începe ciocârlia cântecul primăverii, când lanurile se clatină și anunță vara și când strugurii de pe viță spun că vine toamna. Dar peste munca din fabrică și peste sămânța vizibilă de pe câmpul arător, nu se uită să se împrăștie sămânța invizibilă pe câmpul arător al spiritului. Plugul este împodobit cu spice și sufletul cu făclii. Țarina dă pâinea, carnea aburește pe masă, vinul curge de pe dealuri direct în pahare.

Se vorbește mult de gospodărie între zidurile orașului. Dar la ce folosește, dacă culturile sunt bune, casele frumoase și dealurile strălucesc. Primăvara vine din iarnă pe neașteptate. Peste oraș suflă vântul cald. De pe povârnișuri curge apa prin șanțuri, încă pe sub zăpadă. Toate apele curg spre oraș. Pe poteca îndrăgostiților din Grevel, acoperită mult timp de zăpadă, se află câteva flori, pe care le-a pierdut o fată, căreia un licean i-a dat o sărutare. Când însă isbucnește primăvara puternic, orașul se desbracă de zăpadă. Totul se trezește. Chiar și țiglele de pe acoperișuri se mișcă. Frunza copacilor se face mare. Pădurile aduc iarăși umbră răcoritoare. Te afunzi mai mult în pădurea de pe dealul Vârful Pasărilor și acolo vezi verdele veșnic al brazilor, împestrițat cu albeața mestecenilor. Lăstunii cântă prin copaci, iar porumbeii sălbateci își fălfâie aripile prin aer. Apele Târnavei vin mari și plescăiesc pe sub sălcii. Vine și vara. Pe câmpuri se ridică mirosul spicelor, iar peste dealuri se desleănțuie furtuna. Medieșenii și străinii, pe care îi atrage vara, se afundă în dealuri. Sgomotul trăsurilor de pe „Hulă" trimit ecoul lor până departe în vale. Cântecele oamenilor sunt o explozie de iubire, de viață și de natură. Toamna alungă ospeții verii. Merele prin grădini sunt pârguite și frunza e cafenie sau roșie. Octombrie aduce ciorchini bogați în struguri dulci și zile de bucurie și veselie. Toată umea petrece. Convoale de care încărcate cu butoaie de must dulce, ca și fetele frumoase ale orașului, se mișcă spre pivnițele cu boltituri medievale.

Cerul se învolburează apoi peste dealuri. Rândunelele au plecat și frunza uscată fâșie sub picioare. Fără sgomot, vine înserarea purtată de vânturi slabe. Se face ziuă și pădurea înconjurătoare are vălul blond. O vrabie fuge în sbor, scuturată de frica iernii. Peste pădure se strâng norii. Cerul pare de păclă. Plouă ca prin sită. Excursiile de pe dealuri se încheie și frunzele putrezesc pe uliți. Copacii sunt negri. Zăpada cade în fulguiri dese peste dealuri, peste oraș, peste lume. Vara și-a arătat tainele, iarna își arată puterea. Târnava este acoperită ca un lințoliu. Peste vârful Pădurii Buzd răsare luna și stelele se fac mai strălucitoare, mai dese. Mediașul se odihnește liniștit între dealuri și se umple acum de frig, așa precum se umplea vara de lumină. Numai Turnul Trompeților mai face de strajă și fumul subțire și alb dela furnalele fabricilor, arată că mai trăiește.

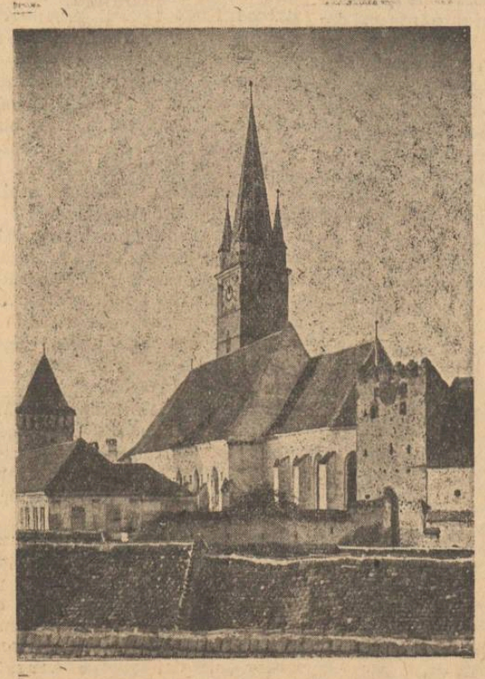

TURNUL TROMPEȚILOR ȘI CASTELUL BISERICII GOTICE LA 1895
(Foto Caspari)

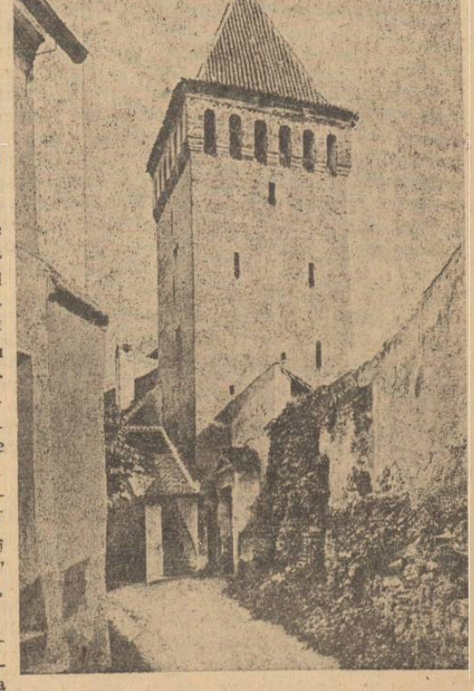

TURNUL PRIMĂRIEI VECHI ÎN CARE A STAT ÎNCHIS PRIBEAGUL VOEVOD PETRU CERCEL

Poezie și seriozitate

MULȚI DINTRE marii gânditori germani și nu unul dintre oamenii de știință de tot serioși, au scris, iar aceasta nu numai în tinerețe, versuri sau proză literară. Bună rea, această operă figurează cu cinste în rândul rodului cugetării și al cercetării lor. Ba, nu odată, versul sau pagina de proză au fost indicate dea-dreptul ca un semn distinctiv pentru supleța spirituală sau pentru interesele polivalente ale respectivilor filosofi, savanți sau cercetători. In nici un caz însă poezia sau pagina literară nu au fost considerate a fi punct debil sau compromițător pentru seriozitatea autorului lor afirmat, în mod mai mult decât remarcabil, ca gânditor sau om de știință. Numai la noi s'a întâmplat, — nu e mult de atunci, — ca să i se dispute cuiva dreptul de a se pronunța într'o chestiune în care era, cel puțin, tot așa de competent ca și preopinenții săi. Ne aducem aminte de caricaturile unui mare cotidian în care era prezentat, cu obositoare stăruință, un parlamentar sau fost ministru, speculându-se faptul că vizatul scrisese și publicase niște volume de versuri. „Poezie? — Spanac!" „Pe el că e poet!" „Ce știe un poet!" „E poet, deci nu trebue luat în serios!" „Aha! Asta-i cu poezèlele!" Și așa mai încolo.

S'a mers așa departe cu această glumă de prost gust, — potrivită doară pentru ilustrarea strumei intelectuale a celor ce o gustau, — încât, până și în alte ierarhii ale vieții sociale, poetul care mai era excelent medic, excelent avocat, excelent matematician, filosof, pedagog, etc., etc., se vedea nevoit să-și ascundă cerețile stigmate de om nu numai specialist al profesiunii sale celei de toate zilele. De unde venea și vine această oroare de omul-poet? De unde imperturbabila convingere a monstrului uman numai specialist, — și încă specialist în detaliul unei specialități, — că numai el face muncă serioasă și demnă de respect? Dacă în cazul poetului parlamentar de care pomenirăm la începutul acestor rânduri, mai putea fi vorba de vreo lipsă de imaginație a caricaturistului, în cazul aversiunii pentru poezie și poet a numai specialistului, nu poate fi vorba decât de anumite deficiențe sau deformații. Omul care se ocupă, spre exemplu, cu măsurarea ceas de ceas și zi de zi a dimensiunilor unui singur fragment de realitate, cu măsurarea și cântărirea, clasificarea și etichetarea sau definirea unui singur aspect, indiferent care ar fi el, al vieții vii și concrete, ajunge rob proprilor sale formule și încă rob întunecat la față, deci sever și disprețuitor, — adică „serios" — pentru toate cele din afara sferei lui de acțiune. „Sunt numai specialist!" — crede el. In realitate însă e un nenorocit ciuntit de toate aripile sufletului, un amputat de simțurile tocmai cu cari ne integrăm în marele mister al existenței. Specialistul numai specialist se deosebește de adevăratul cercetător și cugetător, căci acela cunosc florul poeziei ce rezidă în actul creator de care se lasă conduși, el însă, „numai specialistul" se teme de orice eroare omenește frumoasă și omenește necesară, de orice concesie făcută vieții de dincolo de birou, laborator, catedră, barou sau atelier, de orice concesie făcută divinelor inutilități și neseriozități prohibite de firma pe care și-a înregistrat-o la fisc sau aiurea. „Numai specialistul" nu poate fi decât ambițios, mândru și mărginit. El nu știe că mai folositoare și mai creatoare de valori și adevăr sunt rătăcirile și revelațiile de câte se învrednicește un aventurier, sau un vizionar, deci un inspirat, decât inumana sa prezență printre oameni.

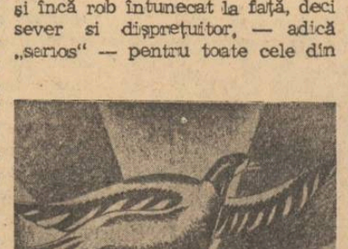

De aceea „numai specialistul" nu poate iubi poezia pe care o desconsideră și nici pe poet, căci îl rânduiește printre copii. Ferește-te să dai de „numai specialiști", tinere care ai scris sau scrii versuri. Du-te mai bine la aceia dintre savanți, cercetători și cugetători cari, asemeni lui Heidegger, — îl numim fiindcă mai trăiește, — au simțit că filosofia și știința izvoresc din izvoarele din cari țâșnește, clară sau impetuoasă, poezia veacurilor.

TRAIAN CHELARIU

Cronica literară

OVIDIU PAPADIMA: Creatorii şi lumea lor

Fundaţia Regală pentru literatură şi artă, Bucureşti 1923

Criticii, cronicarii, scriitorii de schiţe sau note literare nu au trebuinţă numai de pricepere în ale meseriei lor. Ei trebuie să mai creadă. Trebuie să aibă credinţă şi anume o singură credinţă fără de care atitudinile nu le-ar putea fi valabile. Fie că au manifestat pentru vreun curent social, pentru vreun ideal naţionalist sau etnicist, pentru estetism, etc., criticii în ale artei, au fost critici numai în măsura în care i-a agitat şi încălzit, în măsura în care i-a pasionat riscanta îndeletnicire cu lucrurile ce nu sunt lucruri obicinuite, lucruri cu chip şi înţeles cert şi precis, ci realităţi aşezate la răspântiile sensurilor şi ale preciziunilor, realităţi ce se lasă dăruite cu fervorile pe cari tu, omul aşa zis critic, eşti în stare să li le dai, realităţi fluctuante între părerea ta şi părerile altora şi realităţi pentru stăpânirea cărora eşti obligat să dai, deseori, o luptă foarte înfiăcărată, una în orice caz, tenace.

Din acest punct de vedere CRITICA e tehnică, adică artă, întocmai cum e tehnică şi nicidecum ştiinţă curat pozitivă, arta medicului, a inginerului, avocatului, pedagogului şi artisanului calificat. Critica literară şi, în genere, critica de artă, în înţelesul vreunei critici a raţiunii pure nu există şi, după toate probabilităţile, nu va exista.

Ca şi medicul sau psihologul, criticul de artă observă, ciocăneşte, ascultă, examinează cu deamănuntul, — dar raportându-se mereu la întreg, — organismul căruia îi dă consultaţia sa în virtutea unui sistem de cunoştinţe profesionale. Ca şi medicul însă, criticul de artă trebuie să creadă sau, ceeace dă aceleaşi rezultate, trebuie să inspire o credinţă.

D. Ovidiu Papadima e un am şi critic literar de atitudine, — omul unei credinţe ferm exprimate şi apărate. In cuvintele prefaţă pentru cetitorii recent apărutului d-sale volum întitulat *Creatorii şi Lumea lor* d-sa spune textual: „Se adună astfel firesc laolaltă ceea ce a pornit dela început tot atât de firesc, dintr'un concept şi un SENTIMENT (sublinierea e a noastră !) totalitar al existenţei umane. O afirm aici răspicat pentru a da încă odată prilej habotnicilor paznici ai sacrei izolări şi purităţi estetice să mă ţintuiască în singurateca mea erezie: CRED IN ARTA NUMAI ŞI NUMAI CA UNUL DIN INALTELE MODURI ALE OMULUI DE A RASPUNDE MARILOR INTREBARI ALE VIEŢII ŞI LUMII". (Sublinierea este a d-lui Ovidiu Papadima). Şi mai departe: „Arta nu e atitudine pur şi simplu. Ci un anumit FEL de atitudine, cu logica lui proprie, cu finalitatea lui aparte, cu formele lui deosebite". D. Papadima constată că arta începe din momentul în care omul sporitor al bunurilor plăcute sufletului şi inimii reuşeşte să vie cu o viziune a lumii: „Ceea ce îl deosebeşte pe CREATOR de MEŞTEŞUGAR, în orice domeniu, e tocmai atitudinea în faţa cosmosului. El aduce cu sine o anumită VIZIUNE A LUMII, pe care însăşi creativitatea lui îi impune s'o întipărească în forme. Această „viziune a lumii" nu e de loc sistem de filosofie sau religie. Ea poate fi la rădăcina lor, ca şi la a artei şi gestului politic, — deci nu se poate confunda cu ele. Viziunea lumii e însuşi răspunsul pe care îl dă omul grozavelor apăsări ale tainelor cosmosului. Il dă DIN şi PRIN întreaga lui existenţă. E realitatea lui sufletească primă şi ultimă, din care decurg toate celelalte: impuls, gest, ţintă, gând, credinţă, creaţie, jertfă".

Am ţinut să transcriem aceste câteva pasagii, fiindcă avem nevoie de ele şi nicidecum pentru a fi pe placul sau neplacul cuiva risipitor cu nu întotdeauna pertinente verdicte pozitive sau negative. Am ţinut să le transcriem, deoarece ele fixează, cel puţin în mod indicativ, acele puncte de reper în raport cu care fizionomia de critic literar a d-lui Ovidiu Papadima capătă o mai clară pregnanţă şi un grai mai semnificativ. Cetindu-i „schiţele", constaţi că d. Papadima nu se dezice. Şi este cu atât mai demnă de remarcat această lipsă de desminţire, cu cât materialul adunat în impozantul volum de peste 500 de pagini datează din epoci diferite ale vieţii autorului relativ tânăr.

Taina căreia i se datorează această continuitate e una singură: scrutarea, în primul rând şi împotriva altor consideraţii, a fondului operelor criticate.

Chiar numai parcurgerea titlurilor înscrise în tabla de materii e suficientă dovadă pentru această convingere a noastră, iar şi mai concludent e însuşi titlul, — justificat apoi de prefaţă, — cărţii d-lui Papadima. Intr'adevăr, ce alta decât căutare a fondului poate fi în schiţele numite „Simion Bărnuţ — profet al naţionalismului nostru", „N. C. Paulescu — glasul etnicului", „Heliade şi permanenţele româneşti", „Nichifor Crainic şi eforturile noastre de orientare", „Despre destinul epicei noastre", „Un cetitor de suflet: V. Pamfilan", „Intre etnic şi actualitate", „Când scriitorii nu ştiu ce vor", „Luminarile lui V. Voiculescu", „Drumurile sufleteşti ale lui Lucian Blaga", „Când Dumnezeu lipseşte", „Poezia meditativă a lui Iuliu Vesper", „Poezia — singuratecă agonie a sufletului", „Inactualitatea literaturii noastre", etc., etc. ?

Fondul, în sensul lui de conţinut mai mult sau mai puţin realizat artisticeşte, e, poate, mai uşor de abordat decât preţioasele, complexele şi contradictoriile dinamizări, diluări, nuanţări şi pendulări formale, dar fondul garantează, întotdeauna, ceva ce nu poate fi garantat de formă pur şi simplu. Vorbind de garanţie, vorbim de acea necesară cinste artistică fără de care tot străduitorul în domeniul creaţiunii estetice rămâne iremediabil sterp, odată ce avem în vedere vibrarea *ab imo* a sufletului omenesc, iluminarea şi sensibilizarea lui din temelii. Fondul pur, conţinutul exprimat numai în virtutea propriilor sale tensiuni logice şi emotive chezăşuieşte, cu sobrietate, e adevărat, dara întotdeauna comunicarea totală a celor date de el, forma cultivata însa de dragul formei duce la formalism.

Departe de noi credinţa că pseudoproblema „fond şi formă" ar constitui o cale fără ieşire. Arta e concretă ca şi lumea vie de care ne lovim sau în care ne înserăm în mod activ. Am vrut numai să accentuăm asupra aspectului de neangajare în direcţia cercetării formaliste a criticului Ovidiu Papadima.

D-sa nu ţine să fie insinuant sau ambiguu, nu vrea să fie nici Pythie nici tehnician al reclamei literare. Pe d-sa îl interesează, — o spune răspicat, — aportul personal în care autorii prezentaţi lărgesc sau îngustează zările lumii vii şi, în primul rând, cele ale lumii româneşti şi creştine. Nimeni nu are dreptul să-i facă vreo incriminare în această privinţă. D. Ovidiu Papadima nu interzice nimănui să aibe alte vederi şi păreri. D-sa nici nu se interesează de aceste alte vederi şi pareri, câtă vreme nu le simte ameninţând sau, mai bine zis, căutând să ameninţe, asemeni filoxerei, rădăcina însăşi a permanenţelor neamului.

Din acest punct de vedere, critica d-lui Papadima izvorăşte dintr'o concepţie etnicistă şi creştină a realităţii româneşti, evitând, în modul cel mai hotărît, orice transigenţă, orice compromis şi, chiar, orice expresie mai blândă la adresa adversarilor odată descoperiţi. Totuşi, câtă depărtare între stilul d-sale dârz, cinstit şi direct şi între reticenţele înveninate sau invectivele triviale profesate de toţi acei critici cari, nu e mult de atunci, întâmpinau cu duşmănie conjurată orice izvorîre de duh numai românesc.

Criticul, întru nimic mai imun ca autorul volumului de vers sau proză literară, poate suferi, din când în când, de anumite inegalităţi. Poate greşi cu alte cuvinte. Greşala pe care o avem în vedere se datorează deobiceiu părtinirilor. I s'ar putea face d-lui Ovidiu Papadima, observaţia că e părtinitor. Dar această observaţie i-o pot face numai aceia dintre cetitori cari nu iubesc părtinirea d-sale pentru românism. In afară de acestea, fie-ne permis să întrebăm: Unde e scris că, în calitate de scriitor sau cugetător sau critic nu ai voie să-ţi iubeşti pe ai tăi, fiind, în schimb, întru totul dedicat prea curtenitoarelor atenţii faţă de tot ce, direct sau indirect, aduce atingere fiinţei etnice din care ai crescut şi tu ram legănând un vis în vântul veacului?

Ii rugăm, în consecinţă, pe toţi cei de altă părere să ne permită să ne iubim şi noi măcar la zile mari, ceea ce este al nostru şi numai al nostru. Ii asigurăm că am făcut, facem şi vom face, întotdeauna, distincţie netă între ceea ce este şi nu este valoare.

Ceea ce ne-a mai impus la lectura cuceritoarei cărţi a d-lui Ovidiu Papadima este vigoarea, dela început şi până la sfârşit egală, a schiţelor redactate între anii 1933 şi 1938. Numai un om care ştie ce vrea poate să se menţină la acelaş nivel dinamic dealungul unui quinquenniu risipit, cu dărnicie, prin multele reviste şi ziare la cari a înţeles să contribuie fără alt interes decât numai acela de a-şi spune, omeneşte şi românesc, crezul de monitor şi animator etnicist.

Greşit ar fi să se presupună, totuşi, că d. Ovidiu Papadima e un critic pătimaş închis în ţarcul strâmt al vreunei ideologii exclusiviste. D-sa a cercetat şi cântărit, a cunoscut anumite zăcăminte etnice, tocmai acele din cari creşte mărturisirea de lume şi Dumnezeu a poporului nostru şi s'a pus în umila lor slujbă. Cum aceste zăcăminte sunt substanţiale şi esenţiale pentru viitoarele căi ale „creativităţii" româneşti în genere, d-sa le-a urmărit manifestarea sau lipsa de manifestare în aproape toate operele celor despre cari a scris. Din acest substanţialism şi esenţialism etnic a rezultat şi înclinarea d-sale pentru scrutarea conţinuturilor. Şi criticul nostru le desfăşoară ca atare. Numai cei altfel intenţionaţi pot crede că scrisul d-lui Papadima este normativ şi numai normativ.

„CREATORII ŞI LUMEA LOR", cartea pe care o recomandăm cu toată căldura cetitorilor noştri e o culegere de drepte socoteli literare în cadrul larg al unei atitudini manifestate mai întâi în mod reflex şi coroborată, încetul cu încetul, cu argumentele cele mai concrete ale reflexiunii.

D. Ovidiu Papadima nu este, deci, un impresionist în ale criticei, ci un cugetător bine fixat pe o poziţie DIN perspectivele căreia şi PRIN perspectivele căreia examinează toate acele voci cari se integrează sau nu în marele concert al sufletului românesc. Ori, critica de aici începe. Nu orice şi oricum, ci, din acest punct de vedere, numai aceasta şi numai aşa. Critica e, prin definiţie, legalistă, — presupune un sistem de legi. Legile pe cari le proclamă d. Ovidiu Papadima sunt la unison cu legile permanente ale etnicului nostru.

După aceste consideraţii ne-ar putea întreba cineva: Unde sunt preocupările cu privire la realizarea formală, — esenţial artistică, — a celor criticate de d. Papadima? Intrebarea ar fi perfidă. D. Ovidiu Papadima nu neglijează niciodată aspectele artistice ale operei studiate. D-sa le presupune ca pe un minim de prestaţiune obligatorie pentru tot scriitorul vrednic de a fi numit scriitor. In haosul curentelor formaliste, d. Papadima a simţit însă nevoia ordinei latine. Deaceea nu s'a închinat înaintea idolilor efemeri ai formei pentru ea însăşi.

Tocmai de aceea masivul d-sale volum e dens şi antrenant şi te întorci la el ca la acele cărţi pe cari le citim de mai multe ori.

TRAIAN CHELARIU

ORA de GOSPODĂRIE

Incleştez fălcile. Incă puţin şi va fi lângă mine. O scântee albă piruetează prin cameră. Apoi alta. Două? Trei?

Puzderie de steluţe tremurătoare se desprind din tavan, învelindu-mă protector.

Ireală, lângă şi prin mine, amintirea, sora vitregă a somnului, îşi pune capul pe pernă, atingându-mi cu suflul cald al buzelor, fruntea.

. . . . . .

— Ce, ai dormit?

Ridic ochii. Speranţa mă trage de mână: — Se uită domnişoara Lăzărescu la tine. La ce visezi?

M'au furat gândurile. Privesc absentă înainte. La tablă, o fetiţă blondă vorbeşte monoton despre Mihai Viteazul.

— Parcă n'aţi fi romance, se supără profesoara. N'aveţi viaţă în voi.

Sună clopoţelul. Ne repezim spre ieşire.

— Ascultă, am auzit că ne dă voie la cinema. Vai, ce bine ar fi!

— E cu Greta, sare Lucy, o blondă nebunatecă, îndrăgostită de mingea de wolley ca şi de vedeta suedeză — şi vine şi liceul de băieţi. Ce fericire, de ne-ar da voie!

Speranţa zâmbeşte disprefuitor. E o fetiţă slabă, numai ochii de ea. Veşnic citeşte. Nu poate suferi băieţii.

Avem o clasă mică, cu geamuri în tavan. Pe un dulap, troneză un vultur împăiat, gătit de noi cu foiţă colorată, căci se apropie Crăciunul. Patru bănci mari şi o bibliotecă — dacă vrei să numeşti pretenţios această mobilă oribilă. Pe tablă scrie: VINE CRĂCIUNUL!

— Aţi învăţat poezia la germană?

— Las'că nu ne ascultă, mâine luăm vacanţă.

— Vine Herr Ruhe!

Profesorul de germană este un omuleţ simpatic, cu o pereche de ochelari cu lentile uriaşe, înapoia cărora doi ochi de viezure privesc speriaţi de câte ori îşi repetă reţrenul: Ruhe! Ruhe!

Acum ne-a adus tezele, iar noi pornim cu băncile, încet, spre catedră, să vedem notele.

— Ce-i asta? Ruhe! Ruhe! La loc cu băncile!

— Tu ai 7 — mi-a spus Kurt — şopteşte Nineta.

Fetele n'o prea iubesc. Fusese o poveste pe vremuri cu băiatul profesorului şi Wally, o ţigancă nebunatecă. Ea îi despărţise şi clasa, care protejase această dragoste, o boicota.

— Unde e Lucica?

— E şefă de echipă.

Fetele s'au risipit. Bucătăria e aproape de clasa a VII-a, iar izul parfumat al marmeladei de caise pătrunde pervers înăuntru.

— Lucica, ce ai pe foc?

— Marmeladă.

— Dă-mi şi mie.

— Taci că vine domnişoara.

— Aşi!

Fetele s'au strâns în jurul maşinei. In cutia mesei şi nu mai sunt linguriţe, iar un cerc are de centru pe Lucica Munteanu, cu cratiţa în mână, pe care o apără râzând.

— Să-ţi fie ruşine. Eu n'am luat. — strigă Jeaneta.

— Nici eu.

— Nu se mai poate, a sunat. Avem gimnastica. Când intrăm în sală, găsim pe Lucy Ciocan făcând un sgomot infernal cu discul şi lancea.

Acum e linişte. Doar mersul cadenţat al fetelor se aude, defilând, una câte una. Pe cimentul sălii se disting paşi repezi. Uşa e trântită cu sgomot. Elevele fac ochii mari, rămânând cu piciorul în aer.

Am păţit-o. Domnişoara de gospodărie priveşte furioasă.

— Domnişoarelor — se adresează ea, şi nu mai poate vorbi de indignare — ...mi-aţi mâncat toată marmelada.

Speranţa face semne disperate Jeanetei, care şi-a luat un aer de adorabilă nevinovăţie. Răsetele nu mai pot fi stăpânite...

— Cine a mâncat marmelada? Tăcere.

— N'auziţi? Battlay, tu eşti fată cuminte. Spune tu!

— Nu ştiu. Eu n'am fost...

— Atunci cine? Cine a intrat în bucătărie?

— Am intrat — răspund eu — dar n'am mâncat.

Speranţa se hotărăşte să iasă.

— Mai cine?

— Eu n'am mâncat.

— Ieşi — îmi ţipă domnişoara. Pârvan, Popescu, Achimescu, Mihăilescu, Ciocan, Mandragiu, Predescu, Vasile... Şi una câte una, toate au ieşit, făcând un pas la dreapta, în coloană.

— O să vedeţi voi, barbarelor ce sunteţi!

. . . . . .

ADA POLICHRON

Cântec

Imi recitesc viaţa 'n fulgi de nea.
Lumini de drag în mine se 'ntâlnesc
Şi la văpaia lor eu îmi zidesc
Crez de 'nălţare din fiinţa ta.

Tu mugurii nădejdii mari i-anini
Pe pisc încins de focul cel dintâi;
Tu vraja mărilor o furi şi-o ţii
In ochi, ca munţilor s'o 'nchini.

Cu smirna vechilor preoţi, umil,
Apropii gândul nostru de Destin.
Se pierd în rugă urmele de chin
Şi-aud în mine râsul de copil.

GR. POPIŢI

Izvoarele biografiei

(Urmare din pagina I-a)

la Academia Română. Se poate însă foarte bine ca ele să nu fi fost încă depuse acolo, şi atunci cercetătorul are obligaţia să le caute la locul lor de origină: la primăria locului natal, la şcoala care a fost urmată, etc. Sunt nenumărate pildele în care astfel de investigaţii în arhivele autorităţilor locale celor mai mărunte au dat rezultate salutare pentru completarea biografiei unui scriitor cu amănunte din cele mai semnificative. Cercetătorul este obligat să facă investigaţii în toate arhivele: în cele locale ca şi în cele centrale, în cele ale administraţiei ca şi în cele ale instituţiilor de cultură care au asemenea depozite, în cele publice ca şi în cele particulare, pentru a avea garanţia că i-au scăpat cât mai puţine lucruri cu putinţă.

b) Scrierile autorului prin care se înţeleg mai puţin operile lui literare propriu-zise, cât în deosebi eventuale însemnări autobiografice, memorii, însemnări zilnice sau disparate şi corespondenţa sa. Cele mai adesea opera propriu-zisă nu poate da nici o contribuţie pentru biografie, cum ar fi în cazul poeziilor lui Eminescu, (unde însă mulţi fac speculaţii, dar procesul este în realitate invers), al romanelor istorice ale unui scriitor, etc. In orice caz, chiar dacă este vorba de o operă literară cu caracter ceva mai confesional, cum ar fi „Scrisorile" lui Negruzzi sau romanele lui Panait Istrati, trebue să se ţină într'o mare măsură seama că fantezia joacă un rol însemnat, că realitatea poate fi, intenţionat au nu, trucată, aşa că numai într'o proporţie cu totul restrânsă şi cu foarte multă circumspecţie datele provenind din asemenea izvoare pot fi folosite.

Fireşte, îndatorirea de a face o severă critică de exactitate şi autenticitate rămâne în fiinţă şi în cazul celorlalte scrieri ale autorului: memorii, scrisori, etc. dar ea devine, dacă nu mai redusă, mai simplă, mai concretă. Lucrurile acestea pot fi aflate tipărite, cum sunt: Amintiri şi Lumea prin care am trecut, de Slavici, Insemnări zilnice de Titu Maiorescu, Fragmente autobiografice de Goga, etc. etc., dar mai ales în manuscrise, fie în depozite publice sau particulare, fie în păstrarea familiei scriitorului. Nu trebue să se piardă din vedere niciodată că dacă diversele însemnări personale pot fi aflate la un loc, deobiceiu la familie sau urmaşi, scrisorile pe care el le-a trimis, foarte preţioase documente pentru a reconstitui perioade întregi din viaţa scriitorilor, călătoriile, proectele, ideile şi greutăţile lor, cum sunt cele strânse în admirabila colecţie de Studii şi documente literare prin osteneala şi devotamentul lui I. E Torouţiu, se găsesc răspândite pe la cei ce le-au primit sau la urmaşii acestora.

c) Catalogul bibliotecii scriitorului, dacă avea, ba chiar biblioteca însăşi, urmărind, dacă este posibil, după unele însemnări ce s'ar afla pe paginile cărţilor, data când a fost citită şi recitită, diverse observaţii marginale din care să reeasă poziţia sa ideologică la diferite etape ale vieţii.

d) Literatura relativă la scriitori. Aici se pot deosebi mai multe categorii:

1. Memorii sau corespondenţă contemporană a scriitorului, cum este jurnalul fraţilor Goncourt sau Insemnări zilnice ale lui Maiorescu şi chiar atât de literalizatele Memorii ale lui E. Lovinescu sau corespondenţa adresată lui N. Iorga, publicată în Studii şi documente literare, de unde se pot scoate, cu tactul, cu prudenţa şi cu sagacitatea necesare, nenumărate date care să precizeze momente din viaţa altor scriitori decât a autorilor lor.

2. Aluziile din diversele opere literare relative la scriitorul studiat, fireşte cu tot spiritul critic, cu mai puţină încredere când ar fi vorba de cazuri ca al lui Ibrăileanu, aşa cum apare în romanele In preajma revoluţiei, cu mai multă atunci când avem de-a-face cu un caz asemănător aceluia în care apare Gr. Alexandrescu în „Scrisorile" lui Ion Ghica.

3. Ziarele şi revistele epocii, ţinând seama nu numai de cele din capitala ţării, dar şi de cele provinciale, în deosebi de cele din capitala ţării, dar şi de cele provinciale, indeosebi de viaţă scriitorul. Cine va căuta într'un asemenea izvor date biografice (numiri în slujbe, titluri onorifice, participări la diverse comisii, la diverse acţiuni culturale, obşteşti; deplasări, cuvântări, activitate politică, etc. relative la poetul G. Tutoveanu, de pildă, şi va cerceta numai ziarele bucureştene, nu va afla mare lucru. Dacă însă va cerceta presa moldovenească şi în special cea bârlădeană ,unde el a trăit. va afla desigur multe amănunte interesante.

4. Lucrările ştiinţifice publicate asupra aceluiaş subiect, pe care de fapt le examinăm în primul rând, deşi dacă ar exista şi ar fi demne de încredere, toate investigaţiile amintite până aici n'ar mai fi necesare. Chiar la acestea însă este bine să se verifice toate izvoarele ce-i stăteau la dispoziţie, şi nu mai puţin să se facă, într'un caz sau două examenul critic amănunţit al elementelor pe care s'a întemeiat pentru a se constata încrederea ce o merită rezultatele ce le pune la dispoziţie lucrarea respectivă.

e) Mărturiile celor ce l-au cunoscut sunt încă în viaţă şi nu şi-au scris sau publicat impresiile lor, cum ar fi membrii familiei, prietenii. Toate informaţiile ce se obţin pe această cale se notează pe loc în punctele lor esenţiale şi fără întârziere se desvoltă fără a face deloc literatură, fără a adăoga nimic, fără a interpreta nimic. E ideal dacă aceste note desvoltate ar putea fi supuse celui dela care provin mărturiile şi, după modificările pe care le-ar reclama, le-ar semna pentru autenticitate. In măsura în care acest procedeu este utilizat, aceste mărturii devin nişte adevărate documente a căror informaţie este foarte preţioasă după examenul critic ce trebue să i se facă. Uneori aceste mărturii sunt singurele izvoare mai darnice, în deosebi în ce priveşte partea externă a vieţii. In lipsa unor însemnări zilnice, un prieten intim, în măsura în care îi verificăm afirmaţiile, ne poate face acelaş serviciu. Un cercetător nu trebue să uite niciodată acest lucru şi să se grăbească să facă astfel de investigaţii. Prietenii celor ce-i studiem în istoria literară sunt desigur puţini şi foarte bătrâni, cele mai adesea. Ar fi păcat să-i lăsăm să plece în călătoria cea mare fără să-i fi făcut să spună tot ce ştiau (dar nu mai mult decât atât !), asupra vechiului lor camarad.

f) Vizitarea locurilor unde a trăit scriitorul (cu eventuale consemnări fotografice) poate să nu fie fără roade, căci dacă este foarte exagerat să credem că e suficient să avem elementele geografice în care s'a desvoltat un individ pentru a-i putea determina evoluţia, în orice caz, „mediul" lui Taine nu este un lucru de care să nu se ţină seama, chiar dacă este constituit de natură.

Cu materialul rezultat din toate aceste cercetări, nu rareori fără suficientă răsplată pentru osteneala cerută — ceea ce nu trebue să ridice îndoieli în ceeace priveşte metoda — cercetătorul este în măsură să domine toate amănuntele şi să poată alege din ele anume pe acelea care se impun cu necesitate pentru explicarea operii, lăsând în lături tot restul, oricât de interesante lucruri ar fi acolo şi oricâtă vreme ar fi luat adunarea lor.

G. C. NICOLESCU

A apărut
„MUZICA SFERELOR"
— sonete —
de
Ştefan Baciu
In editura „Prometeu"

MIHAIL se întâlneşte cu IZABELA WAGNER

—Fragment inedit din romanul „Focul negru"— de LAURENŢIU FULGA

Deabia în stradă, Mihail Bota îşi dădu seama cât este de istovit, ca şi cum ceva se sfârşise definitiv în el, parcă altă inimă mai slabă şi mai neobişnuită cu trupul lui îi bătea în locul celeilalte. Se simţi răsturnat în strada aceea la întâmplare, dar n'avea nici voinţa să se mai întoarcă în laborator. Probabil sgomotul ar fi speriat pe cineva şi l-ar fi considerat nebun. Porni în lungul străzii, fără niciun gând. I-ar fi plăcut atunci să-i doboare mai repede oboseala aceea şi să cadă deodată la pământ, să adoarmă cu capul pe caldarâm şi somnul să fie atât de adânc, atât de necunoscut, ca într'o groapă. Sus însă pe cer, sticleau stele noui, nemaivăzute în anul acela, ca nişte semne de vrăjitorie pentru o nouă primăvară, poate mai puţin bîestemată şi neagră decât celelalte. Se opri o clipă la colţul aleei, înainte de a intra în Parcul Naţional, şi stătu încremenit să le privească. Lumina stelelor şi a lunii cădea în fâşii subţiri prin întunecime, ca nişte dare de aur vaporizat. Mihail Bota credea că asta este deajuns, că mizeria aceea de mai înainte a sufletului (lâncezeală, deprimantă, dureroasă), ar putea fi schimbată în linişte. Continuă să străbată parcul, singur prin pustietatea orei de noapte, ca un om care vine din pământ şi s'a rătăcit fără rost pe acolo. „Acum mergem acasă!" îşi murmură sieşi, grăbind să iasă din nou în stradă. „Necontenit de aici acasă, de acasă aici şi mereu acelaş lucru. Nu există oare în oraşul acesta altceva, care să ne abată puţin de pe orbita asta obişnuită? N'o să avem oare niciodată revelaţia unei lumi noui, care într'atât să ne fascineze, încât să credem că însfârşit viaţa nu mai este inutilă?

Oare într'adevăr nu ne este şi nouă sortit să ajungem zei? Dar ce'nseamnă asta: zeu? Nu un om neobişnuit, nu să avem forţe pentru deslegarea enigmelor, nici să putem înlătura anumite destine, ci zeu, ca să poţi înţelege lumea. Zeu a fost şi Adam, pentrucă a avut curajul să păcătuiască, zeu a fost şi Columb pentrucă a pornit nebuneşte spre infinit, zei şi Nietzsche şi Tolstoi şi Eminescu şi... Asta înseamnă că până acolo totuşi trebue să treci prin barierele acestea de foc, să parcurgi purgatoriul acesta macerant — şi când lumea va rămâne în urma ta, tu urcându-te undeva în spaţiul dumnezeesc — spiritul să aibă satisfacţia zeificării lui. Spiritul? Doar spiritul... şi mâinile acestea, dar gura asta păcătoasă, dar trupul acesta în care s'a încuibat morbul sfâşietor... când ni le vom limpezi, când ni le va ierta Dumnezeu ispăşirea? Ne întoarcem acasă, Mihail Bota! vorbi el tare. Drumul unic şi acelaş drum invers. Dece oare nu-şi dau seama oamenii că asta este ca un manej, în care te învârţi pentru totdeauna, pe acelaş cerc, până la ameţirea ultimă. Nici eu nu sunt altfel decât oamenii obişnuiţi, dar ceeace mă rupe de ei este perfecta luciditate a acestei circulaţii vicioase. Parcă nu fiecare dintre voi n'aţi avut zile groaznice, când nu ştiaţi pe unde să mergeţi, când vă urmarea urâtul şi plictiseala, când toate vi se păreau fără rostul şi nimic nu vă mai mulţumea, când totuşi, vă era frică de moarte? Şi asta este o moarte, însă amestecată cu agonie, împinsă în urmă spre un extaz al vieţii primare. Sunt totuşi câteva posibilităţi, de a scăpa, câteva pe care toţi oamenii şi le măsoară zilnic, ca o raţie necesară: somnul, beţia şi dragostea. Da, să dorm, să cad acum pe asfalt şi să nu mai mă ridic, să n'am niciun vis, niciun coşmar, nici inima, nebuna, să nu-mi mai bată. Să-mi fie un somn ca'n prima zi de naştere şi să n'am cunoştinţa nici a binelui şi-a răului. Apoi Mihail Bota se grăbi tot mai mult, enervat, cu o dulce surescitare a simţurilor, furnicat de un şuvoiu rece şi apoi fierbinte şi din nou rece al defilării aceleea senzuale. Un dor năpraznic îl cuprinsese de ochii ei, de gura ei, de coapsele ei fine şi albe.

Atât, nu mai vroia altceva. Ajunse, parcurse curtea mică până în fund, şi se opri la uşa ei. Întinse mâna gata să bată, dar rămase cu mâna în aer. O cunoştea pe Eliza în toate formele şi realităţile ei, biologice şi spirituale. O desbrăcase şi o îmbrăcase de atâtea ori, că nimic nu stătuse ascuns ochilor lui lacomi dela început. Nici un amănunt nu fusese pierdut, totul putea fi reconstituit oricând, cu o amploare mai impresionantă decât cea reală. Ce se va întâmpla? Acelaş lucru, întâmplat de zeci de ori în nopţile din urmă, acelaş lucru ca într'un automatism tehnic şi mediocru. Elvira va fi somnoroasă şi se va lăsa îmbrăţişării lui, fără să ţipe, fără să trăiască acdoma patima lui. Va avea poate impresia la un moment dat că nu strânge în braţe decât un cadavru, ori poate o imensă broască transformată ca'n legendă în femee. Ea nu se va ridica să-i vadă încruntările frunţii, nu-şi va lămuri dece în ochii lui s'a strâns atâta beznă şi nefericire, nu se va înspăimânta de neliniştile lui, nu-l va întreba dece este nefericit, nu va încerca să-l mângâe şi să-l facă să uite disperarea. Elvira nu va depăşi categoria acelor femei comune — care nu s'au întrebat niciodată dece oamenii sunt trişti, dece viţele unora dintre ei nu merg paralel cu ceilalţi, ci întortochiat ca trombele marine spre cer, ca vânturile care se svârcolesc spre nesfârşit. Ce va adăoga nou noaptea asta la celelalte? Ce se va mai întâmpla mâine de dimineaţă, când greaţa îl va desmetici şi-l va cuprinde din nou?

Se întoarse imediat, renunţând, şi ieşi în stradă. Totuşi cu cineva trebue să se întâlnească. Acasă nu, mama de câteva zile îl suspecta fără rost. Precis că nici la ora asta nu s'a culcat şi-l aşteaptă, până mâine dimineaţă îl va aştepta, înfrigurată şi tresărind la fiecare pas, înfricoşată că a plecat, că nu se va mai întoarce. Altcineva îi trebuia, un om viu, în apropierea căruia să se simtă în siguranţă, care să-l lase doar alături de el, fără să-l întrebe nimic, numai să ştie că nu e singur în toată lumea, că încă trăeşte, care să-l scape poate de himerele lui. Mai rătăci o jumătate de oră pe străzi, până ajunse la Ştefan. Îl găsi ascultând muzică la patefon. Ştefan nu rămase surprins. Ştia că vine oricând, vine mai ales când nu-şi găseşte sensul, când are simţul puternic al fărâmiţării. Ca şi altădată, Mihail Bota se aşeză pe vechiul lui scaun, fără să zică nimic. Îi plăcea odaia lui Ştefan pentrucă era simplă, caldă, prietenoasă — izolată de lume. Încercă să prindă firul cantecului, să se absoarbă în armoniile lui, dar prea sosise cu scormoniri din afară, prea îi era faţa întunecată şi sufletul chinuit ca să se liniştească. Ştefan schimba placile tiinit, calm, ca şi cum nici nu i-ar fi ştiut prezenţa alături de el. După ce cantecul începea, el continua un fel de frenezie tinerească, haotică, dar omenească, pe care variaţiile muzicale o fructificau pe îndelete. Din stradă, se iscă un vânt cu sgomote surde care alergau pe lângă ziduri cu paşi de om alungat şi foşnetele copacilor măreau atmosfera aceea artificială de extaz şi seninătate.

— M'am întâlnit eri cu Elvira, vorbi deodată Ştefan. Aşteptă o clipă să vadă care este reacţiunea celuilalt, dar văzându-l desorientat şi ascuns într'un fel de vis aparte, nu mai reuşi să spună decât atât: mi se pare că prea mult o ocoleşti. Are şi ea suflet, trebue să-ţi dai seama că asta o doare şi cine ştie...

Mihail n'auzi decât: „are şi ea suflet" şi gândul lui începu să repete de trei ori, de patru ori, de zece ori: „are şi ea suflet". Oare de cine vorbeşte Ştefan? Cine are suflet? Şi florile profesorului Wagner au suflet şi pasarile şi caţeii, toţi oamenii au suflet. Dar cine mai are sufletul lui? Fără îndoială că nu poate fi vorba decât despre Elvira sau despre mama", îşi mai spuse el ridicând capul.

— Ai întâlnit-o pe Elvira, spui?

— Da, m'a întrebat dacă mai trăeşti, dacă te mai întâlneşte, şi te-a rugat să te mai duci pela ea.

„Dacă ar şti Ştefan că acum viu de acolo, că am refuzat s'o văd, ca poate n'am s'o mai văd niciodată...? Ce curioasă e şi faţa asta. A crezut la un moment dat că mă stăpâneşte, că mă poate monopoliza, ca'n afară de ea să nu mai văd pe nimeni. Ea niciodată n'a vrut altceva decât să mă culc cu ea, atât. N'a interesat-o niciodată ce-am făcut, de unde viu, ce voiu face. M'a considerat întotdeauna omul ei, măsura exactă a vieţii ei... Hei, pe dracu, dar să se sfârşească odată cu prostiile astea. Pe cine întâlneşte, se plânge că o mai iubesc, c'am părăsit-o şi ma torturează cu o sinucidere încă nerăsărită. Zău, mi-ar place să ştiu că moare, şi să fiu martor la sinuciderea ei...".

— A plâns, firește? se trezi el din gânduri.

— Nu numai c'a plâns, asta n'ar fi fost nimic — cu toate că ne găseam la Nestor şi ne vedea toată lumea. Dar m'a rugat să interviu pe lângă tine, să te implor, şi aşa mai departe. Eu nu ştiu ce se întâmplă cu tine de câtva timp, Mihăiţă, dar nu o face să sufere atât. Imi închipui că e destul de zăpăcită şi într'o bună zi, dealtfel ştii...

— Ştiu, Ştefane! dar asta nu mă mai impresionează. Nu pot să-i fac nimic. La început a fost altfel. Am crezut că am nevoe de ea, şi aveam nevoe. Eram groaznic de desorientat, groaznic de singur. Am întâlnit-o, dar n'am iubit-o niciodată. Mi s'a dat aşa cum ţi se dau unele femei, după ce le cumperi o prăjitură sau le duci la cinematograf. Probabil e şi dintr'un cinism al rasei femeilor. Am admis-o torturat, neştiind că de aici voiu fi mereu angajat faţă de ea. Dar între noi nu s'a întâmplat niciodată nimic altceva decât asta, nimic tragic, nimic dezordonat. Doar atât: mă duc la ea, dorm un ceas sau o noapte, plec, reviu. O uit, chiar când e alături de mine o uit...

— Spune-i lucrurile astea, poate ea-şi face iluzii în privinţa ta, poate...

— Am să-i spun, cu toate că nu-s pregătit pentru asta. Elvira nu-i decât o fată şi atât. O fată care are cap, mâini, picioare şi trup. Sunt sătul de ea, tocmai pentru că e numai atât. In locul ei, pot aduce oricare femee şi nimic nu se schimbă, indiferent c'o va chema Maria, Geta, Nutzi sau Cecilia. Toate femeile la un loc fac o sectă cu legile lor, aceleaşi legi idioate ale dragostei, şi nu se diferenţiază unele de altele decât printr'un fel de frumuseţe, mai nouă sau mai îmbătrânită. Atunci nu mă gândeam la asta, dar crede-mă, Ştefane, că mă oboseşte, mă plictiseşte; încerc să mai desvălui ceva nou şi nu mai găsesc nimic în fiinţa ei. Femei de astea găseşti oriunde, indiferent că le iei de pe stradă, dintr'o cocioabă, sau dintr'o familie înaltă. Sunt aceleaşi. Acum însă vreau altceva, caut altceva...

Pe placa patefonului, diafragma se mai roti de câteva ori, apoi după ce sgârie ascuţit, se opri. N'o mai schimbară.

— Adevărul e că totdeauna — continuă Mihail înfrigurat — eu am trăit un fel de spasm al vieţii. Mă găsesc şi acum ca şi în ziua de naştere, ca şi în ziua 'n care am avut prima revelaţie a trăirii — între două extreme înalte: între o ardere şi un îngheţ. Sunt clipe în care parcă ard pur şi simplu ca un rug, flăcări necunoscute mă cuprind şi mă svârcolesc, am febră ca într'o agonie şi sunt convins că de mi-aş putea pipăi inima, ar fi fierbinte, chiar sufletul mi-e ca un abur care frige. Apoi, târziu, cad într'o stare de încremenire. Toate mi se răcesc, începând cu fruntea, cu mâinile, cu ochii, cu carnea, şi sfârşind cu fiinţa din adânc. Atunci parcă am murit cu adevărat şi nu mai aştept decât să vină ciochi să mă ridice. Intre extremele acestea nu există niciun climat intermediar, nicio altă trecere, — decât clipele de repaus — în care se pregăteşte starea cealaltă. Atunci, în aceste clipe aştept ceva nou, niemai pomenit — aştept să plâng de fericire, să fiu atât de senin, atât de divin să mă simt — încât să nu-mi mai rămână decât pânsul.

Mihail se opri nadusit, ştergându-şi fruntea cu palma. Se parea că în chiar ceasul acela febra arderii îl cuprinsese. Ştefan îl asculta încruntat.

— Iată dece dragostea mea cu Elvira nu mai prezintă nicio curiozitate,dece nu mai îmi simt legaturile în ea. Dar simt nişte radacini, în altă parte însă, prelungindu-se înspre alt om. Spune-mi, Ştefaniţă, n'ai visat niciodată o iubire cuminte, suavă, pasionată, monotonă — în care nici să nu ştii că iubeşti şi tousi să te simţi atras de ea ca de un miraj inedit? Nu te-a plictisit faptul că mereu întâlneşti aceleaşi oameni, aceleaşi peisagii, toţi vorbesc la fel, femeile nu-ţi cer decât acelaş lucru...?

— Viaţa e mai simplă, Mihaiţă, nu chiar atât de gravă şi de complicată cum o vezi tu...

— Ştiu asta, de aceea eu nu-mi primejduesc viaţa în complicaţii. Dar eu n'am viaţă ca toţi oamenii, ci o viaţă plină de fantome. Atât de multe, că nu ştiu pe care s'o prind...

— Mi se pare că te-ai îndrăgostit de cineva!

— Nu, se ridică el în picioare, nu-i adevarat (şi din glasul lui se putea uşor observa că-i este frică totuşi de un adevăr al lui, că nu este în stare să spună tot). Nu iubesc pe nimeni, mă înţelegei, Ştefane.

— Dar cauţi această iubire! singur ai recunoscut că te simţi îndreptat spre altceva.

— Pentrucă mi-o închipui dumnezeiască, pentrucă numai prin ea mi-aş împlini destinul. O astfel de iubire inumană parcă te urcă la cer, nu te lasă să fii un om simplu. (Privi în toate părţile odaii. Ştefan îi urmarea uimit de înflăcărarea cu care-i vorbise. Se părea că Mihail Bota căuta ceva, sau a *văzut* ceva, căci în clipa aceea ochilor lui cu siguranţă că li se revelaseră ceva). Dar iubirea asta nu e posibilă decât cu o sfântă, spuse el târziu.

Ştefan se ridică pentru a pune altă placă la patefon. După ce răvăşi prin maldărul depe masă, alese una, schimbă acul, învârti cu înfrigurare mânerul. Insuşi Mihaiţă aştepta primele acorduri. Şi într'adevăr când vioara lui Mischa Elmar se lăsă stăpânită de misterul cântecului, se auzi în toată odaia o melodie înceată şi stranie, care punea stăpânire de moarte peste lucruri şi peste sufiete. Mihail tresări, acelaş cântec îl mai auzise la pianul domnişoarei Izabela Wagner — şi acum îl asculta tot atat de ameţit ca şi atunci. La început fu un fel de confuzie a visului, dar apoi tot mai reală părea că se înfăţişează în planul de atunci. In iluzia lui, nu vioara lui Mischa Elmar cânta, ci mâinile Izabelei Wagner — bolnave parcă de dragoste, mâini suave şi dramatice totuşi — mâini ca nişte fiinţe vii care plâng.

— E frumoasă domnişoara Wagner? întrebă pe neaşteptate Ştefan, întorcându-se spre el. Mi-a spus mama ta lucruri foarte interesante despre casa lor.

Mihail rămase cu ochii asupra prietenului său. „Oare-şi bate joc de mine? Oare atât de repede-mi pot demasca tainele? Oare dece-mi este dat să mă îmbolnăvesc tot mai mult de viaţa ei? Dece tocmai astăseară mi s'a adus aminte de ea?". Se mişcă spre fereastră, renunţă s'o deschidă aşa cum îi fusese primul gând şi răspunse cu glasul şters:

— Dacă e frumoasă? Şi glasul începu să-i tremure, înflăcărându-i în acelaş timp obrajii. Poate. N'am cunoscut-o încă.

— Ar trebui s'o cunoşti, Mihăiţă. Cine ştie, poate că multe se vor schimba în viaţa ta.

Incă odată ochii lui Mihail se pironiră asupra celuilalt. Ce ciudat se împletesc gândurile cu iluziile şi cu realităţile. Cântecul acela dura încă, mai dureros, mai plin de lacrămi. Când târziu, Mihail Bota plecă spre casă — ecoul cântecului îi reveni de nu scăpă de el toată noaptea. Chiar în somn, printre clape albe de pian şi arcuşuri de vioară chinuitoare, se mai iveau ochii sclipitori ai fetei din portret. Şi în noaptea aceea Mihail Bota îşi spusese: „Ard, necontenit ard — ca un rug, şi inima şi sufletul îmi sunt fierbinţi".

*

De abia o lună după sosirea lui în casa Profesorului, se petrecu întâlnirea adevărată dintre Mihail Bota şi Izabela Wagner. Intr'una din acele zile care prevesteau primăvara, dar erau încă răcoroase şi umede. Cerul târna greu deasupra, alburiu şi cu pete lucioase, în alte orizonturi spre fund deadreptul negru sau cenuşiu închis. Zăpada începea să se topească dimineaţa, când răsărea soarele pentru câteva ceasuri — palid, dar adeseori cu sclipiri mai calde ca înalte. Urmele zăpezii rămâneau însă pe alocuri murdare sau spălăcite. In acele zile oamenii se bucurau ca şi copiii, dovedindu-se de multe ori mai inocenţi decât îi arătau vârstele. Fiorul acelei primăveri, dorită cu voinţă sălbatecă aproape, dădea făpturilor o clocotire nouă şi inefabilă.

Aşa se trezise într'o dimineaţă Izabela Wagner. Cu senzaţia unei fierbinţeli, care-i furnecă tot corpul, făcând-o parcă să tremure şi să se simtă ameţită ca de o aromă puternică a pământului. Dacă deschidea larg fereastra şi privea peste toate casele, ochii ei nu vedeau nici petele iernii care dispărea, nici învolburarea arborilor care căpătau o frăgezime inedită — că nu numai prezentimentul primăverii o turbura — ci altceva imprecis, şi în care Izabela Wagner începuse să creadă fără vrerea ei. Gândul acela pornea dintr'o certitudine obscură, dar cu atât mai impresionantă — cu cât i se părea că destinul este implacabil, că voinţa ei nimic nu poate schimba din cursul lui — gândul fantastic al apropierii de Mihail Bota. La început nu ştia bine ce se întâmplă. Faţă de străinul din turn nu nutrea nici o afecţiune, nu se oprise decât arareori să se intereseze de el. Dar când se trezea câteodată şi bănuia că el ar mai putea fi încă în laborator, deasupra somnului şi nopţilor ei albe — i se părea că stă nu dedesubtul odăii lui de lucru, dar mai ales dedesubtul destinului lui. Refuzase la început să-l vadă, se încăpăţânase ca şi cum jocul acesta ar fi fost mai primejdios decât se părea, îşi impusese să-l lase în pace. Orgoliul ei însă reacţiona de câte ori Mihail Bota trecea pe lângă ea, salutând-o indiferent, aproape disprepuind-o. Se întrebase cu groază, în acele clipe de umilinţă: „oare într'adevăr mă disprepuieşte, pentrucă sunt fiica Profesorului Wagner? pentru că trăesc în casa asta ca o mobilă, pentrucă... Oare aşa mă socoteşte el?"

In ziua aceea îl aştepta pe scările din faţă. Il văzu cum închide uşa după el, cum îşi strânge fularul în jurul gâtului şi cum tot nepăsător se îndreaptă spre poartă. Ii ieşi repede înainte, încercând să zâmbească — dar nu reuşi decât un zâmbet strâmb, plin însă de neliniste. Tremura cuprinsă de teamă şi ca să-şi ascundă stânjenirea, îşi frământa necontenit mâinile — una în alta. Brusc, Mihail se opri în loc puţin mirat, intimidat chiar. Fusese atât de trist în dimineaţa aceea (şi acum i se mai cunoştea chinul ridicol al durerii lui intime — pe obrajii palizi şi în cearcănele de sub ochi), că ar fi trecut pe lângă ea fără s'o vadă, absorbit doar de gândurile lui şi fără să-şi mai aducă aminte că noaptea trecută obsesia ei îl urmărise. Nu ştiu ce să facă mai întâi. Izabela Wagner sta atât de aproape, exact în faţa lui, şi ochii aceia ciudaţi parcă se implântau în făptura lui ca nişte antene ascuţite. Niciodată nu fusese atât de impresionat. Reuşi însfârşit să-şi scoată pălăria, rămanând stânjenit cu ea între degete şi murmură:

— Bună ziua, domnişoară Wagner!

Izabela continua să-l privească adânc, istovitor de întunecată, ca şi cum avea să-l judece pentru păcate vechi. Se gândi o clipă să-l lase să plece, să se retragă din drumul lui, dar părându-i-se c'ar fi caraghioasă — îi puse întrebarea aceea, care o muncise de mult timp şi pe care niciodată nu ştiuse cum s'o dezlege.

— Dece mă ocoleşti, domnule Bota? Ţi-e frică de mine?

Mihail îşi dădu seama că umilitul în situaţia asta nu era ea, ci el. In izolarea pe care şi-o impusese dela început, conştiinţa lui o închisese deopotrivă şi pe Izabela. Ii fusese frică de ea însă. Acesta-i adevărul. Şovăise, de multe ori, dacă este bine s'o întâlnească sau să creadă că nici nu există o fiinţă pe care o chema Izabela Wagner, că nici nu locueşte acolo la câţiva paşi de el. Fusese greu la început, dar apoi fantoma care-i apăruse în primele zile ca şi repercursiunea imaginilor obsedante din portret — se şterseseră încetul cu încetul. Işi aducea vag aminte că Profesorul are o fată, dar importanţa ei nu se mai impunea cu fascinaţia sau vehemenţa de la început. Acum iată-o, însă, vie în faţa lui, şi întotdeauna fetele vii sunt mai strălucitoare decât cele din fotografii sau tablouri. „Dar de ce nu mă lasă în pace? Ce doreşte dela mine? se întreba el stingherit, mut, incapabil să-i reziste. Nu vreau nimic decât liniste, decât singurătate. Femeile te obosesc, nu pentrucă ţi-ar lua prea multe zile din vieaţă, ci pentrucă îţi lasă semne pe conştiinţă, îţi lasă amintiri pe care apoi nu le mai poţi suporta. Când o femee îţi iese în cale — ea nu vine cu ispite încantătoare, nici cu promisiunea unei fericiri viitoare — ci, dimpotrivă, vine cu păcatele ei să ţi le răstoarne în suflet, vine cu mustrările ei de conştiinţă ca şi tu să împărtăşeşti din ele. Eu sunt strein aici, gândi însă nedecis Mihail dacă e bine să fugă sau nu, sunt strein în toate părţile. Când se vor sfârşi experienţele, dacă se vor sfârşi în vreun fel, sau când Profesorul îşi va da seama că totul este inutil — el va pleca. Nu-şi va mai aduce aminte de nimic, nu va trebui să ducă de aici nici un semn cu el.

Iar dacă presupunem că se depăşeşte pe ea însăş, atunci cerem unei femei să uite că este femee, să se admită pe sine într'o ipostază sfântă, să aibă curajul unui sacrificiu în iubire.... O! fleacuri, prostii frumoase pentru adolescenţi şi studenţi. Viaţa nu-i asta, viaţa adevărată e mai simplă, aşa cum spunea Ştefan, să ne împiedicăm de femei fără scrupule, fără nicio responsabilitate..." Şi iat-o pe Izabela redobândită în realitatea ei vie. Dacă ar întinde mâna, ar atinge ceva din făptura ei. Dacă ea vorbise adineaori, el a auzit-o: „dece m'ai ocolit? ţi-a fost frică de mine?" Până şi glasul ei avea o sonoritate ciudată, se identifica în întregime cu prezenţa ei. Mihail îi răspunse târziu, simţindu-se în acest timp ocrotit de zâmbetul ei care-şi recăpătase seninătatea şi farmecul obişnuit. Incerca o emoţie nouă, care se intensifica tot mai mult — cu cât încă Izabela nu-şi luase ochii după figura lui.

— Cum poţi să-ţi închipui că te-am ocolit, domnişoară Izabela? redeveni el calm. N'aveam nici un motiv s'o fac. Poate nu-s de vină decât experienţele, oboseala... se scuză el.

Dar intuiţia fetei fusese mai justă. Se dădu câţiva paşi înapoi, lăsând astfel între ei un spaţiu — care le lăsa astfel amândorora libertatea de a se sustrage acelei uimiri persistente. Zâmbetul îi dispăru numaidecât. Acum gura i se subţie, adâncind o dungă lângă colţul buzei de sus, obrajii se strânseră parcă într'o durere a lor, iar ochii se întunecară din nou:

— Ba da, domnule Bota. Ţi-a fost frică să mă întâlneşti. M'ai ocolit şi mereu ai fi trecut pe lângă mine ca pe lângă un lucru mort, dacă nu-ţi ieşeam în drum.

Mihail se lăsă învins.

— Ai dreptate, domnişoară Izabela. Aşa a fost. Nu ştiu însă dece. Dacă mă întrebi, poate că n'am să găsesc nici nu răspuns.

— M'ai crezut prea mult fata Profesorului Wagner reuşi ea să continue, şi nici nu-ţi închipui cât de mult nu sunt fata lui. Ai despre mine aceeaşi părere, pe care ai despre tata...

— O părere foarte bună! zâmbi el încurcat. Dece încerci să mă prinzi în laţ, domnişoară Izabela? Recunosc că sunt prins dela început, numai nu mă tortura atât... adăogă enervat, gata să treacă pe lângă ea. Dupa primul pas însă, ea îl prinse de braţ, dându-l înapoi şi apropiindu-se mai mult de el:

— Nu pleca! spuse ea speriată. Te rog foarte mult, rămâi! — şi în clipa aceea, glasul nu mai era al fetei Profesorului, ci al adevăratei Izabela Wagner — o Izabela însă care n'apărea decât rar şi probabil numai în momentele de mare neliniste.

— Să rămân? Fie, domnişoară... făcu Mihail cu un gest de învingere. Am impresia că nu dumneata mă opreşti ci destinul — şi niciodată n'am încercat să fug dinaintea soartei. Acum s'au tras sorţii, râse el.

(Urmare şi sfârşit în numărul viitor)

TIPOGRAFIA-ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.839

Dr 10-1943-

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREŢUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 10
Sâmbătă 10 APRILIE 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

COCA MEŢIANU — *La mahala*

Structura artei româneşti

de ION FRUNZETTI

I.

PLASTICA

Constatarea că — mai puţin de un secol dela începuturile penibile ale picturii româneşti, odată cu importul tuturor mediocrităţilor şcoalelor occidentale şi cu sforţările naive ale băştinaşilr lipsiţi de avantagiile unei tehnici şi unei tradiţii convenabile — pictura românească este totuşi, însfârşit, o **şcoală**, nu ne mai uimeşte astăzi.

Dovadă că lucrurile par fireşti astfel: ne este cu neputinţă să ne închipuim lucrurile altfel decât ca rezultante normale ale unor serii cauzale necesare: întrebarea „ce-ar fi fost dacă n'ar fi fost cum a fost" este departe de minţile noastre înţelepte, de o înţelepciune proprie raselor meridionale, care iau întotdeauna ceeace este, drept dat, fără să se piardă zadarnic în speculaţii analitice.

Pictura românească este azi „şcoala românească de pictură europeană", cu toate implicaţiile de cuminţire, rutină şi canon tradiţional pe care acest odios cuvânt, — „şcoală' — le stârneşte

Suntem, zice-se, şcoala cea mai închegată şi mai înfloritoare din răsăritul continentului. Fără îndoială, realizările româneşti nu se pot izola chinezeşte de mişcarea artistică europeană .Insă sigiliul specific al caracterului românesc se simte, chiar acolo unde prima aruncătură de priviri nu descopere decât ramificaţii ale unei estetice occidentale.

Nu e uşor să încerci a defini sumar, notele caracteristice ale acestei şcoale. Pentru că, oricât ar fi ele de vădite intuitiv, oricât de sensibile pentru emoţia directă a contemplatorului, transpunerea lor în concepte logice, limpezi şi distincte, care să se subordoneze necesităţilor definiţiei, cu gen proxim şi diferenţă specifică, rămâne o operaţie delicată, tocmai prin primejdia decalajului dintre schema logică şi realitatea vie. Dacă ni se pare astfel aproape cu neputinţă de formulat, altfel decât prin analogii şi metafore, proprii artei poetului ce se presupune a fi criticul plastic, esenţa unei şcoale de pictură, suntem totuşi convinşi că e posibilă, cel puţin, hotărnicirea exactă de ceeace nu **poate fi**, cu nici un preţ, pictură românească.

Este înainte de orice, tendinţa continuă de **sinteză**, proprie de fapt totalităţii spiritului latin, care nu se risipeşte fragmentat, în amănunte, şi mai ales nu poate concepe, ca element de artă, altceva decât **întreguri vitale**, străbătute de forţa entelehială, ce le organizează lăuntric, rotunjindu-le în structuri închegate, organice, viabile. Nevoia de sinteză este un dat general al artiştilor români, vizibilă cu atât mai direct când e vorba de pictori. Pe un plan sau pe altul, trecând sau nu, prin analiză, ei **năzuesc la sinteză**, realizând-o fie direct, ca **Grigorescu**, pe planul strict senzorial al vizualităţii, al **senzaţiei optice**, ce acţionează ca motor direct al gestului, a cărui urmă obiectivă, pe pânză, contopeşte în aceeaş tuşă realităţi fizice diferite, medii de densitate variată, unificată după legile retinei; — fie ca **Andreescu**, indirect, trecută prin analiza conştiincioasă, avidă, a cunoaşterii ce se resemnează până la sfârşit la simpla impresie intuitivă, sintetică, **a obiectului rămas mister**, şi înpănuşat în coaja amară a interdicţiei cunoaşterii; — fie însfârşit ca Lukian, **derivată complexă**, sinteză cu atât mai preţioasă cu cât unifică elemente mai diverse, reducând masse, spaţii, lumină, umbră şi tonuri, la un singur element: **culoarea.**

Condensată până la explozie, culoarea este pentru Lukian vehiculul tuturor senzaţiilor, suportul lor şi rezultanta cuplărilor diferite la care criticismul său le supune. Culoarea lui Lukian nu este **culoarea obiectului**, tonul local **ştiut**, ca la academici, (pictori mai curând a ceeace **ştiu** decât a ceeace **văd**), care să modeleze, diluându-se, ori concentrându-se, după cum e nevoie să reprezinte obiectul mai depărtat ori mai apropiat, tincturându-se cu o umbră de negru la margini, pentru a sugera un relief, suportând adică să fie tratată ca vopsea. Culoarea lui Lukian nu e nici **culoarea senzaţiei**, produs al colaborării dintre tonul local şi dozările diferite ale luminii ce cade pe suprafaţa obiectului colorat, nu e nici **culoarea impresiei**, provenită din iluziile pe care atmosfera impură, divers încărcată, interpusă în straturi mai mari sau mai mici între obiect şi ochiu, le poate produce

Culoarea lui Lukian este **culoarea perceptei**, şi a întregului său „hallo" asociativ, de emoţii adiacente, care, odată constituit, se proiectează asupra obiectului real, acţionând asupra resimţirii sale ulterioare în conştiinţă, exact aşa cum în estetica unui Ion Barbu, de pildă, se reflectează din oglindă o realitate secundă, spiritualizată, „mai pură".

Este, dacă se poate spune culoarea **transcendentală**, mediaţie între culoarea imanentă, obiectivă, a realului, şi culoarea **transcendentă**, ideală, a aspiraţiilor spiritului.

In acest sens, Lukian este cel dintâi „hermetic" al picturii româneşti, (hermetismul nu e decât comprimarea într'o metaforă, a unei întregi lumi, parcurse într'un proces de raccourci). Al celei culte, bineînţeles, pentrucă, de fapt, el face într'un limbaj savant ceeace artistul popular român face de secole, în tehnica sa primitivă, dedându-se unei specii de suprarealism coloristic decorativ, care a produs miraculoasa, arbitrara (la prima ochire, dar atât de plină de tâlc) floră a ţesăturilor şi ceramicei ţărăneşti.

Tendinţe sintetice se pot descoperi în arta populară şi în ceeace priveşte schema grafică, fie că desenul e bazat pe principiul conturelor sau pe al axelor. Un anumit senzualism rotunjeşte conturele figurilor din icoanele pe sticlă, sau din smalţurile olăriei româneşti, după cerinţeie unor voluptăţi muşchiulare care determină gestul curb al conturării, în caligrame perfecte. Stilizarea sintetică ia astfel un aspect pronunţat caligrafic, în tehnicele care permit alunecarea senzuală a liniei pe o suprafaţă netedă, ca şi în covoarele oltenesti, a căror tramă urmăreşte unduios conturele rotunde. Acolo unde nevoi de material cer însă linii frânte, în covoarele celorlalte ţinuturi, şi în încrustăturile pe lemn, stilizarea conturelor ia aspectul unei sinteze geometrice, în care unghiul de 90 şi 45 de grade înlocuieşte orice altă raportare posibilă a liniilor una la alta.. Stilizarea geometrică pare să fie trăsătura dominantă a multora din manifestările de artă ale ţăranului român, nu numai când desenul urmăreşte **conture**, dar şi atunci când stilizarea este **schematică**, motivele zoomorfice, fitomorfice sau fiziomorfice fiind concepute descărnat, prin reducerea lor la axe. Pentru localizarea geografică, putem preciza că stilizarea **caligrafică** a conturelor aparţine, în tapiserie, Olteniei, după cum tapiseria moldoveană, ardeleană şi valahă se disting prin stilizarea **geometrică** a conturelor. Cât despre stilizarea **axelor**, stilizarea **schematică**, ea poate fi identificată în covoarele basarabene ,unde se rezolvă tot geometric.

Tematica decoraţiei populare cunoaşte o infinitate de motive de origină naturalistă, stilizate sintetic, adeseori reduse la simpla lor ideogramă stenografică, care le face de nerecunoscut ochiului neobişnuit cu descifrarea lor.

Tendinţa **sintetică**, este aşa dar comună artei populare şi plasticei culte româneşti, şi nu ne e greu să descoperim pentru celelalte elemente ale alfabetului artelor vizualităţii, umbra, massa, etc., dovezi tot atât de frecvente ca şi pentru linie şi culoare, că viziunea pe care o traduc ele e **sintetică**, nu analitică. E destul să ne gândim la tehnica abreviată a desenului lui N. Grigorescu, adevărate notaţii mnemotehnice, la linia sa rapidă, fugară, adeseori **incorectă faţă de obiect dar de o perfectă corectitudine faţă de senzaţia optică.**

Desenele în care Grigorescu se slujeşte de **umbră**, ca element primordial (Desenul din colecţia parocuror Al. A Răşcanu, reprezentând o nuntă ţărănească), întrebuinţează pata de cărbune în acelaş timp drept massă compactă şi drept sector opac, nebătut de lumină, al formei. Luchian are o linie asemănătoare, parcă şi mai puţin **grafică** decât a lui Grigorescu, parcă şi mai picturală.

Picturalitate nu înseamnă altceva însă, decât traducerea în metaforă plastică, a simţului profund de continuitate funciară între obiectele ce compun lumea externă, topirea lor în muzica valorilor afective, a sentimentului. Şi sentimentul postulează, la urma urmei, continuitatea dintre lumea externă şi cea lăuntrică: **sinteza** adică, a polarităţilor obiect-subiect, întindere-gândire, material-spiritual.

(Urmare în pag. 5-a)

GIOVANNI PAPINI
în literatura lumii

In evoluţia spirtuală a omenirii, fără îndoială, am fi avut multe goluri, sau mai bine zis nu ştim ce ar fi însemnat această evoluţie dacă ar fi fost sincopată de apariţia unor personalităţi uriaşe, unor forţe creiatoare, care să nu fi rămas pe drumul greu al asensiunii, în luptă cu toate greutăţile de a-şi forma în scris şi în cugetare un stil.

Chemaţi în slujba unui adevăr moral suprem, în slujba unei creaţii, sau în slujba înălţătoare a Frumosului pur, personalităţile acestea uriaşe, oamenii aceştia vin după ei cu veacurile, creind capitol în spiritualitatea omenirii şi şcoală neamurilor...

Scriitorul italian contemporan Giovanni Papini este una din aceste apariţii predestinate în literatură.

Rar un om în viaţă să se poată bucura de această glorie mondială cu care l-a dăruit pe Giovanni Papini!

Georges Brandes, mi se pare, spune undeva, că, atunci când pentru întâia oară a văzut portretul lui Tolstoi, a fost cuprins de un fel de groază, atâta putere aproape elementară radiază din expresia aspră a acelui chip de prooroc biblic! Aceleaş lucru l-am spune noi despre portretul lui Giovanni Papini, despre geniul temerar al acestui scriitor, geniu care îi asigură în istoria literaturii universale, trăind încă, locul între cele câteva nume de glorie aproape divină...

Se naşte la 9 Ianuarie 1881 la Florenţa. Aici îşi petrece copilăria, adolescenţa şi mai tot restul vieţii, până acum vreo doi ani, când i s'a dat o catedră universitară la Facultatea de Litere din Roma. Incă din copilărie, începe să scrie versuri şi chiar romane de aventuri, ca mai târziu, în anii adolescenţei, care i-a fost atât de tristă şi puţin luminoasă, cetind enorm de mult, scriind şi însăilând impresii şi cugetări să se depăşească, prin-

GIOVANNI PAPINI

tr'o putere de creaţie şi sugestie ce-ţi inspiră în adevăr, uneori, un fel de teroare mistică. Face studii de psihiatrie, de literatură, de romanistică, de sociologie, de filosofie, îi place muzica, muzica germană mai ales şi o studiază.

Citeşte mereu şi-l interesează în deaproape orice problemă de conştiinţă sau cultură.

Când începe să i se închege concepţiile, avea să-şi arate şi unele preferinţe, simţindu-se mai mult atras de filosofia budistă, de Dante, Carducci, Ibsen, Goethe, Nietzsche, Walt Witman... Simboliştii francezi îl vor interesa mult, ca şi doctrina lui Bergson şi a lui Boutroux. Cunoaşte pe James, Unamuno şi se împrieteneşte cu ei...

Aşa se formează Giovanni Papini şi când începe să aspire la revoluţionarea vieţii moderne, fondă cu Prezzolini revista „Leonardo", de care se leagă în parte însăşi celebritatea lui. Aici îşi precizează personalitatea şi pune bazele definitive ale operei sale de mai târziu. Stând în fruntea mişcărilor menite să regenereze Italia, aci avea să se afirme, predicând cu toată sinceritatea, un naţionalism arzător şi dinamic.

Răsvrătit împotriva pozitivismului care stăpânea mai toată cugetarea apuseană din a doua jumătate a sec. al 19-lea şi adept şi susţinător al pragmatismului italian, în acest spirit şi sub acest semn avea să-şi desfăşoare toată activitatea sa literară, până când scrie faimosul roman autobiografic şi filosofic „Un uomo finito" — expresia cea mai autentică şi perfect valabilă a dramei universale a generaţiei veacului nostru, în setea ei de regenerare şi viaţă nouă. Spune Giovanni Papini, după ce scrie această carte... „cine s'ar fi gândit la aşa ceva, în acele nopţi de iarnă când, ghemuit într'o odaie mai mică decât o chilie, umpleam cu ardoare paginile una după alta şi încheiam capitolele la lumina roşcată a unei vechi candele cu untdelemn"...

Iubea singurătatea mult, căci numai în singurătate se putea verifica pe sine şi lumea. Un instinct asemănător îl îndrepta către artă. Arta şi singurătatea de la un timp, trebuia să-i formeze singure câmpul de viaţă în care putea trăi, căutând să descopere adâncul, sau să atingă substanţa cea mai lăuntrică a lumii.

...„Pentru a putea exprima cu mai multă flacără şi tărie unele cugetări ale mele — spune Giovanni Papini — începui să fac un lung şir de imagini... Aşa s'a născut în juru-mi fără să vreau o întreagă lume fantastică, unde mă puteam retrage să plâng şi să gândesc, unde eram stăpân şi rege fără lege. In acele vremuri cunoscui pe palidul Demon al zilelor noastre, ascultai mărturisirile gentilomului bolnav şi ale reginei din Thule şi culesei gemetele chinuitului Hamlet şi confidenţele lui Giovanni Buttadeo şi ale lui Giovanni Tenorio. Veneau din umbra nerealului şi totuşi mi se păreau mai vii decât vii, pe care-i călcam în picioare în dreapta şi în stânga şi numai cu ei puteam să înţeleg şi să fiu înţeles, să iubesc şi să fiu iubit. Era o lume turbure şi mohorîtă, în care umbra înghiţea lumina, iar tragicul trecea marginile obişnuitului. Era o altă lume: era lumea mea, obscură şi înfricoşătoare, da, dar care cel puţin nu era lumea aceasta, lumea tuturor. Şi astfel, în timp ce aşteptam să îndoiu şi să refac realul cu minunile voinţei sublimate, creiam refugiul unei realităţi provizorii, populată de docilele spectre ale visurilor.

Poezia este scara spre divinitate şi opera de artă este şi principiu de creaţiune. „Poet şi profet astăzi — Dumnezeu poate mâine!.."

Aşa sfârşeşte Giovanni Papini cu un fel de mărturisire de credinţă înserată într'un capitol din nemuritorul „Un om sfârşit".

Acesta trebuia să fie scopul ultim al zilelor şi nopţilor sale de trudă, concluzia străduinţelor sale tentaculare către o lumină mai puţin pământească, rezultatul unic şi definitiv al unei tinereţi întregi, al tuturor înflăcărărilor şi aprinderilor unei tinereţi concentrată şi apăsată ani întregi, ca să isbucnească deodată în văpăi ca un foc de bucurie pe munte... „Vreau să fiu ceva mare, epic, nemăsurat, vreau să făptuesc ceva măreţ, nemaiauzit, care să schimbe faţa pământului şi inima oamenilor". Nu era încă zeu — dar împins de forţe tainice să facă ceva pentru oameni, pentru toţi, voind ca trecerea lui pe pământ să lase o urmă mai profundă decât o revoluţie sau un cataclism, reuşeşte totuşi într'o bună măsură, prin aspiraţiile lui solare, prin dragul lui de divinitate, prin creaţiunea poetului, prin extazul misticului, să determine cu el şi prin opera lui, o nouă epocă în istoria neamului său şi a literaturii mondiale. Această carte tradusă în mai bine de douăzeci de limbi streine, rămâne în analele literare ale secolului nostru ca cea mai expresivă din câte s'au scris din cele ce ar fi putut pune în lumină conştiinţa vie a culturii moderne.

După ce scrie „Un uomo finito", în drumul său dramatic spre perfecţiunea morală, spre sublimitatea intelectuală, cu dorinţa de a se preface în sfânt sau geniu, creştinul convertit şi convins Giovanni Papini trebuia să-şi strige apoi şi credinţa, descoperind pe Crist mulţimii mute, pe care, deşi îl aveau printre ei, umil şi singur, totuşi nu-l vedea, sau dacă îl vedea, îl izgonea, îl dispreţuia, sau îl trăda. Convins de existenţa Lui istorică, iluminat ca un apostol direct, dar sensibilizat, rupt parcă din câmpul zilelor noastre, scrie „Viaţa lui Isus", cu gândul de a descoperi taina Omului-Dumnezeu şi a o face cunoscută lumii. Căci spune Papini — „orice s'ar face, Cristos rămâne un sfârşit şi un început, o genună de taine dumnezeeşti la răspântia a două crâmpee de istorie omenească!"

Scrisă în cultul Evangheliilor, „Viaţa lui Isus" este una dintre cele mai fermecătoare cărţi din câte s'au scris cu acest subiect.

Pasionant şi sigur, Papini stă şi aci la înălţimea celor mai geniale realizări literare.

Ultima sa carte „Gog", care este mai mult o culegere de esseuri şi proză concentrată, nu ne lasă nelămuriţi în ce priveşte evoluţia sa ideală şi artistică, înfăţişându-ne, încă odată, conştiinţa vie a scriitorului european, care realizează şi se realizează, în goana sa după adevăr.

Ca un demiurg, din adâncimile sufletului său, Papini creiază o lume, şi când te desparţi de o carte a lui, nu mai eşti în stare să crezi că n'ai trăit împreună cu el, că nu-l cunoşti personal şi nu te vei mai întâlni din nou cu el. Ne impresionează atâta bogăţie de inspiraţie şi gând. Şi impresiunea se întăreşte prin o magică putere vizionară a artistului.

In dramaticile sale căutări, atâţia dintre noi ne recunoaştem sau ne regăsim. Mai mult decât oricare dintre scriitorii contimporani, Giovanni Panini reprezintă, prin marea forţă a creaţiei literare, ca şi Goethe, ca şi Michelangelo, ca şi Dante, pentru vremea lor, tipul uman al veacului nostru.

Prin aceste trei cărţi, dar mai ales prin „Omul sfârşit" şi „Viaţa lui Isus", intră triumfător în panteonul literaturii universale, ca un geniu recunoscut, reuşind să înjuge la carul lui de slavă pe toţi hulitorii de altădată din patrie, răsbunându-şi astfel toate umilinţele anilor de tinereţe.

Prof. FĂNICĂ GHEORGHE

MATEIU I. CARAGIALE

de MIHAIL CHIRNOAGĂ

Puţina producţie literară a lui Mateiu I. Caragiale ar presupune o uşurinţă în cercetarea ei, ceea ce nu-i tocmai adevărat, în orice caz nu-i atât de uşor s'o cercetezi cât s'ar presupune din măsura foarte redusă a dimesiunilor. El este unul din acei scriitori care în toată viaţa au scris o carte şi prin ea rămân vii în literatură. Există un mister, un înalt mister, pe care ne vom trudi a-l desluşi, a-l înţelege, a-l explica, misterul acestei arte şi poate în general al artei însăşi. Au trecut câţiva ani de când Mateiu I. Caragiale s'a stins şi chiar dacă viaţa sa ar explica puţin din misterul de care-i vorba mai sus, ea ar interesa în chipul cel mai înalt pe iubitorii acestui scriitor. Dl. Perpessicius, care a îngrijit ediţia definitivă a celui mai mare fecior al lui Ion Luca Caragiale, întovărăşind-o de-o prefaţă, a lăsat să se înţeleagă că este deja în posesia multor amănunte şi că o viaţă a scriitorului adunat în ediţie definitivă ar merita să fie scrisă, dar momentul nu era sosit. Nici azi, după şapte ani, să nu fi sosit acest moment? Materialul acestei vieţi, topit într'o meditaţie lentă, laborioasă, îndelungată, constitue fântâna care a alimentat inspiraţia lui Mateiu Caragiale, constituie explicaţia primordială a înclinaţiilor sale către trecutul romantic şi cel fanariot, către arte, ca şi duhul neobosit de peregrinări.

Un joc, nu lipsit de interes şi chiar frumuseţe, ar fi să reconstituim chipul de viaţă al scriitorului din însăşi literatura sa, dar asta ar mări impreciziunile şi nu ar constitui decât o încercare şi ea literară. Viaţa scrisă a lui Mateiu I. Caragiale se impune. Să nădăjduim că o vom avea, poate nu peste multă vreme.

Desigur că înainte de toate, scriitorul a iubit trecutul în măreţia lui romantică, colorată, pitorească. Pitorescul se extrage din contemplarea castelelor în ruină, a codrilor, a tipurilor văzute în caracterele esenţiale precum a unui boer, a unui înţelept, a unei domniţe a unui trântor, etc. Acest cel dintâi niloresc al scriitorului se află în Pajure, operă a tinereţii. Pe urmă s'au adăugat la acest trecut autohton gustul şi voluptatea artelor, a bogăţiilor şi fasturilor, a raselor de conducători cu sângele subţiat prin moşteniri din ce în ce mai decăzute, toate ale unui trecut ce nu mai aparţinea neamului nostru ci Francilor, Normanzilor, Anglo-Saxonilor, Flamanzilor, Valonilor şi în fine Fanarului şi Bizanţului. Lărgită până la dimensiunile Europei, voluptatea trecutului nu mai putea aluneca peste întreg acest trecut, deaceia şi-a căutat fixaţii, punctele-i de sprijin, rămase ca nişte stâlpi orientatori în opera ulterioară a scriitorului Remember şi Craii de Curtea-Veche.

Deaceia ne putem închipui pe visătorul solitar, închis în armurile propriei fiinţe care a fost Mateiu I. Caragiale, sobru şi întunecat, imaginând pentru el castele princiare sau curţi boereşti, întocmindu-şi o descendenţă glorioasă, cu stemă şi arme şi dorind să trăiască într'o lume cu bătrâni copaci seculari ca în picturile lui Ruysdaël, cu vânători regale, exaltate de strigătele câinilor boereşti şi ale gloatelor vasale, odihnind pe maluri de ape tulburi sau într'un pat împodobit cu dantelării şi blănuri, unde o fecioară orientală şi lascivă întreţine prilejul arderilor perverse, ucigătoare, nemai încercate. După vizionarea castelelor prăpădite în faldurii cenuşii ale ploilor, un port harnseatic; după aceasta, uliţa Fanarului şi strigătele înăbuşite ale ţigăncilor prin iatacuri. Şi'n fine, socoteala aspră şi neîndurătoare cu tradiţia, cu stemele moştenite şi de transmis urmaşilor, ca un orgoliu nesănătos al cuiva ce nu vrea să piardă câştigul la loteria eternităţii!

Pe toate astea — şi multe altele — le-a trăit imaginaţia lui Mateiu I. Caragiale, dar ceeace el în realitate a vieţuit nu ne dăm seama; totuşi nu departe de fasturile moderne amestecate cu mocirlele uliţelor ţigăneşti şi vinul din cupa de cristal cu cel din oala ştirbă şi femeia suavă în detăliăria cu stenţă şi cea depe străzile murdare, rău formate, a fost acea viaţă ce fermentând mai presus de voinţa ei a născut pe Aubrey de Vere dar şi pe Pirgu.

Ciudat amestec de măreţie şi strălucire cu putregaiurile şi decăzuţii societaţii! Ciudată mocmire nesănătoasă, ca însaşi aburul unora din paginile din Remember şi Craii de Curtea Vechi!

Aşa trebuie să fi fost viaţa lui Mateiu I. Caragiale.

Dar pe câtă vreme în acest domeniu nu putem face decât presupuneri, înlocuindu-ne la puţinul rămas putem trage câteva concluzii de o mai apropiată preciziune.

Trei sunt aşa denumiţii crai: Pantazi, Paşadia şi autorul. Un al patrulea, Pirgu, este un saltimbanc, o secătură, o căzătură, cu rostul său precis totuşi, în ceeace am putea numi filozofia autorului. In proza Crailor de Curtea Veche nu există o anecdotă. Ea este ca şi absentă, în orice caz demonstrează totala imposibilitate a autorului de a combina şi naşte viaţa, aşa cum se întâmplă în opera marilor romancieri. Intocmirea nu e nici nuveală şi nici roman ci o mărturisire, o nevoie de a se spune în chipul suprem al artei şi care neputând fi poezie, n'a fost nici roman dar este ce este şi noi că[illegible] grabă, povestire. Această povestire care este Craii de Curtea Veche înglobează într'un simbol alunecător, adică greu de sezisat în toată tăria lui, modurile de a fi ale scriitorului însuşi, care pe el se povesteşte. Pantazi şi Paşadia, fiinţe adânci dar pe o singură latură, istorisesc cu gura lor ce-au fost; aflăm astfel că Pantazi, neam de grec, a iubit mările, oceanele, continentele şi toate ţinuturile, atrăgătoare ca mirajul fetei morgana, în vreme ce Paşadia, static, (şi el grec), a îndrăgit istoria, trecutul, adâncimile altor neguri care l-au atras şi acestea ca o altă fată morgană.

Unul întinde luminile lui în ceeace nu este dat să cunoaştem pentrucă nu putem cotrobăi toate colţurile pământului, celălalt aprinde lumina sa în ceeace nu ne e dat să cunoaştem ca zăcând sub pietrele şi cărămizile trecutului. Al treilea, autorul, tace şi se pătrunde atât de povestirea unuia cât şi de a celuilalt. Ei sunt trei crai, s'au mai văzut într'un vis, pe când erau Cavaleri de Malta „purtând cu faţă pe piept crucea de smalţ alb şi incununatul trofeu spânzurate de panglica de cânăvaţ negru". Visul

(Urmare în pag. 5-a)

OLGA BERCEANU — *Nud*

Block-notes

■ **PE MARGINEA** unui gând bun al Direcţiunii Teatrului Naţional, care în cadrul preocupărilor regisorale, viza pregătirea profesianală a viitorilor directori de scenă cari au terminat stadiul de „bătut gongul", — şi cărora le-ar trebui o specializare în streinătate — nota de aici nu face altceva decât să precizeze criteriul de selecţie al aşa zişilor bursieri ai Statului.

Altădată arătam că metoda avant-premierelor examen regisoral, pe canavaua unor desgropăciuni din arhivele teatrului românesc, nu constitue un serios îndreptar şi care să motiveze încrederea dăruită unor oameni cari în realitate n'au spus nimic, şi cari doar concurau — atunci, la o vacanţă de director de scenă — acum, la o bursă în streinătate.

Buni meseriaşi, aceşti domni nu pot rămâne decât la această cunoaştere preţioasă a scenei. Trimişi pentru specializare, şcolile de regie de peste hotare nu le-ar suprapune decât un alt meşteşug evoluat după o sistematică proprie ţării respective, şi care nu s'ar solda decât cu un amalgam de cunoştinţe regizorale, neprielnice climatului nostru artistic.

...Or, cuvântul nostru, aici îl spunem: recrutarea elementelor pentru „specializare" să se facă printr'un examen — nu de meseriaşi! — ci **de oameni ai teatrului viu, de cunoscători ai modalităţii de exprimare artistică a unui pre-text dramatic.** Şi concursul să-şi deschidă porţile şi celor cari trecând prin Conservator vor să-şi polarizeze activitatea lor teatrală, în câmpul regiei.

...Căci nu însemnează că dacă ai stat douăzeci de ani lângă cortină eşti om de teatru!

■ NEÎNDOELNIC revenirea d-lui Camil Petrescu în lumea teatrului, sub dublu aspect: autor şi regisor, va irita pe câteva din mărimile presei de specialitate, şi mobilul atacului va fi susţinut pe un preconcept: cel **care şi-a scris piesa, nu este cel mai indicat realizator scenic al ei.** Regisorul din el va părtini — din paternitate! — pe autorul din el! Aşa da ne-am găsi în pragul compromisului artistic.

Ne îngăduim să divulgăm însă un fapt scump pentru noi, şi care-i o verificare făcută dealungul repetiţiilor directoratului d-lui Camil Petrescu.

Regisorul Camil Petrescu ia atitudine expectativă faţă de operă; ca autor, clădindu-şi-o pentru scenă, odată cu terminarea ultimei replici, încetează de a-şi mai iubi personagiile şi viaţa construită de ele. Din acest punct activează regisorul cu acelaş nume, care nu cruţă îndrăzneala autorului de a urca pe scenă cu un material literar sau cu o arhitectură de mişcări „lipite": ceiace nu trece rampa — la regizorul Camil Petrescu se alcătueşte imediat, la cald, printr'o dublă atitudine: de regizor şi autor! **Teatrul făcut la biurou în faţa realităţilor scenei, de acelaş care i-a dat viaţă între cartoane, e ridicat prin verbul actorilor la înălţimea podium-ului şi a rivălţilor!**

■ ION MANOLESCU printre noi, întors de dragul scenei printre cei cari îl stimează, îşi spune în fiecare după amiază la teatrul Sărindar, în respiraţiile temperamentului lui, chintesenţa unei vocaţii actoriceşti şi agoniseala unui meşteşug, care nu ştim când ne va fi dat să-l mai întâlnim în teatrul românesc.

...Pentrucă Ion Manolescu rupând tipicul profesoratului de Conservator, cizelează talente, le insuflă dragoste pentru ceiace fac pentru scenă — ...dar încă n'a găsit un tânăr în ale cărui graniţi temperamentale să dozeze tumult, mocneală şi răbufnire! — valenţe majore ale artei d-sale.

Fie ca în ultimii ani de profesorat să ne dăruiască ceiace teatrul românesc aşteaptă dela clasa de dramă a profesorului Ion Manolescu: un ACTOR!

■ **UN PRIETEN** din Roma îmi scria zilele trecute despre atitudinea oamenilor de teatru italieni faţă de valorile artistice ale ţărilor cu care Italia e în război.u.

„...Sunt căutate cele mai reprezentative opere şi „boicotul" se mărgineşte la cele ncariene.

„Se joacă mult Eugene O'Neill, Yeats, J. M. Synge. Dramaturgi cari au intrat de mult în patrimoniul universal şi cari nu pot fi îngrădiţi de vremelnicia unor conflicte politice.

„Spiritualitatea pe care ei o respiră e în prelungirea celeia care se naşte..."

...De aceea, adăogăm noi, într'o ţară de cultură împrumutul artistic se face după un singur criteriu: să mă găsesc pe mine, individ strâns de o formă, multiplicat în apele-oglinzi, înşirate pe atâtea latitudini., şi grade! E un rost într'o configuraţie!

TUDOR NICOLAI AMARU

cronica DRAMATICA

— **TEATRUL „MUNCĂ ŞI LUMINĂ"**: Un duşman al poporului, dramă de **HENRIK IBSEN.**

— **CÂTEVA NOTAŢII** în marginea şi cu prilejul cronicei dramatice a acestui spectacol.

*

La Teatrul „Muncă şi Lumină" se dă în momentul de faţă puternica dramă a lui Ibsen „Un duşman al poporului".

Am aşteptat-o cu mare nerăbdare, fiind una din piesele pe care de mulţi ani nu am mai văzut-o şi, tot de mulţi ani, nu am citit-o.

Mă interesa şi felul cum va fi pusă în scenă de d. Victor Ion Popa.

Drama este prea cunoscută ca să-i mai fac o analiză propriu zisă.

Este destul să spun că oferă una dintre cele mai acerbe satire în contra societăţii.

De un sarcasm amar.

Ibsen, sub acest aspect, în special în această piesă, este mai nihilist decât mulţi dintre ruşii care poartă acest nume.

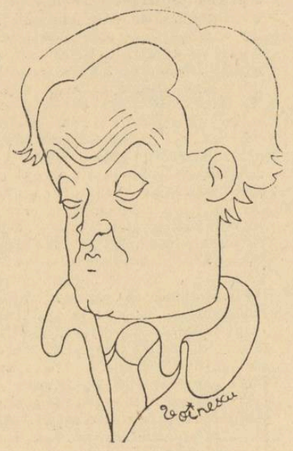

VICTOR ION POPA

Deşi nu unică, este tipică pentru ideologia lui Ibsen şi este extrem de interesantă şi ca temă: totul purcede dintr'un individualism extrem.

Ca şi în materie de dragoste, în care deasemenea ne-a dat una dintre cele mai individualiste piese de teatru, atât prin interpretările la care poate da loc cât şi prin concluzia ei, Ibsen împinge acest individualism până la soluţii care, dacă ar fi acceptate, s'ar rezolva în negativism absolut.

Dar să ne întoarcem la „Un duşman al poporului": dece „omul tare este omul singur"?

Căci aceasta este marea temă a piesei?

Pe plan metafizic, da!

O robinsoniadă, însă să zicem, se mai poate concepe literar şi până la un punct, se poate concepe şi ca realitate trăită fortuit, într'o insulă pustie, în mijlocul oceanului. Dar dejă prin robinsoniadă trebue să înţelegem mai puţin decât ceeace ne îndeamnă Ibsen să acceptăm prin tema pe care o pune în „Un duşman al poporului".

Pentru că prima reprezintă tocmai efortul omului, pus fără voie în situaţia de a trăi singur, de-a se acomoda împrejurărilor în timp ce Dr. Stockman, al lui Ibsen, vrea să trăiască singur în mijlocul societăţii.

Evident, lăsând la o parte importanţa literară şi frumuseţea replicei, oricine poate vedea valoarea ei paradoxală căci oricine s'ar putea întreba: „Dece"?

In adevăr, dece!

Fiindcă, dacă este să presupunem continuată drama lui Ibsen încă un act, rezultatul ar fi nul: deja eram într'un impas; prelungită linia acţiunei ne duce la negativism, la nihilism absolut.

Şi de aceea, de sigur, nici Ibsen nu a prelungit-o.

Literar şi dramatic, însă, piesa este cum nu se poate mai puternică, este realizată; ca teatru de idei, în schimb ea nu face decât să ilustreze individualismul autorului ei, atitudine de altfel comună multor nordici.

*

Tratarea acestei teme splendide, frumoase, de un realism pregnant a fost făcută de Ibsen cu o forţă dramatică neobişnuită şi cu un simţ teatral deosebit.

Cum a fost ea prezentată pe scena Teatrului „Muncă şi Lumină"?

Trebue să recunosc dela început, că n'a fost deloc la înălţime.

Nu în condiţii mediocre ci în condiţii submediocre.

Datorită poate şi actorilor, datorită cred, în primul rând regiei.

Şi-mi pare rău, pentru că m'am obişnuit să-l ştiu pe d. Victor Ion Popa, prezentând numai lucru bun.

N'a reuşit să pună în valoare nimic din toată marea frământare a operei lui Ibsen.

Nimic din firul dramei care se petrece n'a fost nici pe scenă, n'a trecut nici în sală.

Mă întreb dacă nu cumva lucrul acesta era de aşteptat şi întreprinderea aceasta era iniţial condamnată la nereuşită prin însăşi caracteristicile şi personalitatea d-lui Victor Ion Popa: d-sa s'a văzut întotdeauna excelent prin finisajul detaliilor, a nuanţelor — vorbesc de cazurile când a fost şi bine secondat în intenţiile d-sale de către interpreţi — în fine, acolo unde se cerea delicateţe, se cerea o oarecare subtilitate, lucruri, poate, minore, lucruri fine.

Şi deaceia cred că acolo unde este nevoie de ceva masiv, unde ciocnirile sunt puternice, în marile tragedii ale teatrului antic, în marile drame shakespeare-iene sau în marii clasici francezi şi, în general, ori unde sunt forţe mari care intră direct în conflict unele cu altele, s'ar putea ca d-lui Victor Ion Popa să îi lipsească suflul necesar.

*

Acum o altă problemă pe care o pune reprezentaţia dela „Muncă şi Lumină".

E în legătură cu drepturile regisorului.

In cele ce voiu spune, îmi dau seama că nu voiu fi de acord cu destul de multă lume dar asta n'are aface.

Ştiam că piesa are cinci acte şi aşteptam cu nerăbdare în special actul al patrulea pe care l-am socotit întotdeauna ca foarte înrudit cu o scenă corespunzătoare din „Scrisoarea pierdută" a lui Caragiale.

Am fost de foarte multe ori dispus să cred că marele nostru scriitor dramatic n'a fost străin de influenţa dramei lui Ibsen atunci când şi-a scris această comedie.

Bineînţeles, jocul influenţelor poate fi foarte capricios, ele lucrează uneori şi „à rébours" şi nu se vădesc numai decât prin tratarea unui material în acelaş fel în care a făcut-o autorul prim, ci, uneori, printr'un proces intelectual pe care autorii îl vor înţelege mai uşor, influenţele putând să se producă şi în sens invers.

Dar de data aceasta, la Caragiale cred că n'ci măcar nu e nevoe să alergăm la un asemenea proces intelectual, deoarece influenţa lui Ibsen pare a fi şi directă şi imediată.

In adevăr, în actul al patrulea avem — lucru care se observă mai bine la reprezentare decât la lectură — o întrunire care este aproape aidoma aceleia, devenită celebră, din „Scrisoarea pierdută" care, ca şi în „Un duşman al poporului", reprezintă unul dintre elementele cele mai importante ale piesei, ilustrând plastic una dintre premizele ei principale şi anume aceea a lipsei de personalitate a mulţimei.

Cu deosebire că la Ibsen predomină dramaticul, pe când la Caragiale comicul, la Ibsen ea capătă un caracter grav, autorul punându-şi în acea extraordinară cuvântare a d-rului Stockman principiile anti democratice, criticele aduse de el societăţii, lipsa de importanţă şi minciuna pe care o reprezintă majorităţile, valorile false pe care e clădită întreaga viaţă socială, etc.

Scena aceasta — şi din punct de vedere ideologic şi din punct de vedere dramatic — constituie, oricum, un moment culminant al piesei.

Dar, dacă urmăm paralelismul cu „Scrisoarea pierdută" mai departe vom găsi ca şi la Caragiale, că preşedintele adunării este un tip mediocru, că are şi el cuvinte-tip, găsim şi aici trăgătorii de sfori care determină acţiunile şi reacţiunile asistenţei, în fine, — coincidenţă sau în adevăr influenţă!? — avem chiar şi cetăţeanul turmentat, care, la fel, face gălăgie, întrerupe, i se strigă să tacă, este dat afară, vine iarăşi, şi, la fel cu eroul lui Caragiale, nici el... nu ştie cu cine să voteze!

Aproape ai spune că este luată de-a-gata.

Cel puţin pare aşa?

Datorită celor de mai sus care m'au făcut atent — am putut remarca lipsa.

Şi am fost surprins şi trebue să spun că într'un mod neplăcut.

Dacă până şi d. Victor Ion Popa face lucruri de acestea atunci ce să mai spun de atâţia alţi regisori, de toţi nechemaţii şi de toţi improvizaţii!

Le cunosc teoria: sunt părţi cari nu se pot monta sau sunt părţi plictisitoare, publicul de astăzi, nu mai înghite" sau sunt scene inutile, nesemnificative!

Găsesc, în ce mă priveşte, teoria cam presumţioasă: e cam excesiv să-ţi arogi dreptul de a-l cenzura pe Shakespeare sau pe Goethe, pe un Ibsen sau pe un Bernad Shaw!

Dacă asemenea glorii au găsit că rândul cutare şi replica cutare sunt necesare nu cred ca directorul unui teatru depe malurile Dâmboviţei, — din pasaj sau chiar din str. Uranus, indiferent — să aibe, el, dreptul să suprime ceva.

Dacă regisorii noştri găsesc că lumea se plictiseşte şi cred că pot să taie sau să modifice „pe ici pe colo" orice piesă, apoi cu teoria asta ei pot ajunge să ni-l prezinte pe Shakespeare în vodevil, să-l puie pe Birlic să-l joace pe Hamlet sau pe Regele Lear, pe Tănase în Othello, etc. Publicul desigur că în felul acesta se va distra!

(Deşi poate că experienţa... n'ar strica să se facă vr'odată! Ca să vedem ce iese! Chiar aşi propune să se încerce; i-aşi garanta un succes grozav! Şi poate că ar fi şi surprize!).

ALEXANDRU DRAGHICI

(Urmare în pag. 5-a)

cronica muzicală

O MARE ACŢIUNE CULTURALĂ

In câmpul fertil dar prea puţin cultivat, până nu demult, al muzicii noastre, a început să se lucreze temeinic. Un nou spirit de muncă şi realizare îşi afirmă prezenţa peste brazdele lui de mult în aşteptarea înviorării.

Sunt foarte puţini ani de când, în ciuda unor blânde vremi de pace, indiferenţa, inactivitatea şi erorile îşi găseau o aproape netulburată colaborare spre a crea muzicii noastre în genere o tristă situaţie. Creaţia românească muzicală ieşea rar de tot din somnolenţa mapelor. Concertiştii români îşi vedeau drumul închis aproape întotdeauna, fie spre estradele simfonice oficiale, fie chiar spre celelalte, din defectuoasa echilibrare dintre oaspeţii străini, nu judicios aleşi ca astăzi, ci de orice soiu dacă latura comercială a „întreprinderii" rămânea rentabilă, fie în manifestarea lor peste hotare şi a schimburilor de artişti a cărei noţiune exista şi atunci, dar din punct de vedere practic rămânea iluzorie.

Se înţelege că din toată această stare de lucruri, propaganda românească, odată cu desvoltarea artei noastre muzicale, aveau mult de suferit, în timp ce organizarea din alte părţi îngăduia unor ţări tot de aport muzical nou dar nici mai dotate, nici mai înaintate ca noi, să se valorifice într'o măsură cu totul alta, cu toate prielnicele consecinţe ce decurgeau pentru ele.

Este o stimulatoare bucurie şi un semn definitiv de intrarea muzicii noastre într'un făgaş de fericită evoluţie şi ridicare faptul că tocmai astăzi, în mijlocul încordării fără de cruţare al marelui război pe care îl purtăm, s'au găsit iniţiativă, energie şi putere de înfăptuire pentru ceeace nici în tihna propice de mai eri nu putuseră să se înfiripe.

După sistematizarea şi amplificarea legăturilor artistice cu străinătatea, după intensificarea folosirii muzicii şi muzicienilor noştri în scopul înalt al propagandei peste fruntarii, după hotărîrea de excepţională însemnătate de a se edita în fiecare an, de către Ministerul Propagandei Naţionale, un masiv număr de compoziţii româneşti alese de un consiliu cărora George Enescu, Mihail Jora şi Constantin Brăiloiu îi asigură o incontestabilă autoritate, s'a decis şi realizat uimitor de prompt, pentru prima dată în ţara noastră, o masivă serie de înregistrări de muzică românească. Cea mai mare parte din ele este excepţională în calitate proprie şi în calitatea tehnică şi artistică a execuţiunilor.

Importanţa acestor înregistrări este în acelaş timp muzicală, documentară şi propagandistică şi constitue o mare acţiune culturală românească, menită să perpetueze, să difuzeze şi să facă preţuite adevărate bunuri artistice naţionale. Cuprinsul acestor înregistrări va fi şi acela al viitoarei noastre cronici.

ROMEO ALEXANDRESCU

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Romanul unui tânăr sărac şi jurnal. (In programul viitor: Hotarele iubirii).
REGAL: Misteriosul castelan şi jurnal de război.
VICTORIA: Contract cu diavolul şi jurnal de război.
ELYSÉE: Lumină în întuneric, jurnal şi trupă de revistă.
VOLTA BUZEŞTI: Sherlok-Holmes, jurnal şi trupă de revistă.
ROMA: Unde cerul şi marea se întâlnesc, jurnal de război.
CARMEN-SYLVA: Alarmă, jurnal şi trupă de revistă.

...Fără Tony Bulandra?

Teatrul nostru îşi încheagă mişcările în viaţa lui Tony Bulandra. O viaţă de nesfârşită mărturisire în pragul mereu altul al scenei româneşti. De aceea numele lui este o permanenţă care se plimbă printre rânduri de actori, se plimbă dealungul nebănuitelor trepte, care vor fi cândva realităţile tuturor cari închină alături de Tony Bulandra toţi anii lor de har.

Ca un mare Eu, păzitor al porţilor de dincolo, spre Casa odihnei noastre! numai prin el ajungi în genunchi să-ţi pleci priceperea în slujba acestei credinţe care înlănţue pătimaş pe cei cari i se dăruiesc. Numai trecut prin el nu te minţi şi pregătirea la care te supune îţi mângâie, îţi va mângâia necăjit actor, grumazul pălmuit de aplauzele grase ale neguţătorilor îndestulaţi.

Iată-l pe Tony Bulandra lângă tremurul nostru de totdeauna: săvârşirea actului dramatic, lângă prima ridicare de cortină, lângă toate ridicările de cortină care vor veni! — lângă singurele aplauze cinstite... — e El care respiră din oglinda cabinei, e Tony Bulandra, omul care ne leagănă într'un blestem: „să ştii să placi celui care te vede! Cu un singur preţ — acela al râsului în nas". Iată blazonul actoricesc dăruit cu inimă largă celor chemaţi să întreţină un joc început de Tony Bulandra acum patru zeci de ani. Şi din jocul acesta amânat pentru alte zări, ca o partită nesfârşită de şah, spectatorilor de atunci, de acum, spectatorilor cari vor veni, să le împrumutăm doar zâmbetul isvorît din întâmplarea scenei, mai poznaşă decât viaţa.

Il credem pe Tony Bulandra un veşnic prinţ — aşa o spun ochii cari privesc urmele lui!

Il credem noi un veşnic Karl Moor!

Il vrem veşnicul prinţ dintr'un azil de noapte al sufletelor... Nu ştim dece — dar sufletele se înţeleg dela aproape la aproape, şi prinţii crescuţi în mărimea frackului lui, respiră şi după aceleaşi adâncuri pure, ale lui Tony Bulandra.

S'ar putea vorbi deci de lipsa lui Tony Bulandra din Cetatea Noastră, care între zidurile-i crăpate de secetă, absoarbe, absoarbe fără istovire din partea ei, fără să-l isprăvească pe Prinţul nostru?

Nu!

Sunt morţi cari nu pot să moară!

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

„CIUTA"

Melania Cernica

drama în trei acte a d-lui Victor Ion Popa, s'a reprezentat Duminică 4 Aprilie, pe scena Teatrului Nostru. Iniţiativa a pornit dela un grup de studenţi conservatorişti, cari pe lângă activitatea lor zilnică de ucenici în ale teatrului, au înjghebat un ansamblu tânăr, strunit de mâna pricepută a camaradului de studii, **Luigi Dumitrescu**, — prezentând publicului un spectacol mai mult decât îngrijit.

Ceiace trebuie menţionat aici este faptul îmbucurător că dealungul celor trei acte, tinerii actori au dovedit cu prisosinţă că au dobândit îndeajuns meşteşug, necesar canalizării temperamentului lor proaspăt; că au dobândit o **prezenţă scenică!** — chintesenţă în formarea unui spirit actoricesc.

Trecând peste restul distribuţiei cizelată, mărturisim sincer că ni s'a impus un nume necunoscut până acum — acest blestemat anonimat conservatorist! — acela al d-şoarei **Melania Cernica**, talent tânăr, care ne îndreptăţeşte — după acest spectacol, în care inteligenţa scenică a d-sale şi puterea de transmitere a emoţiei dincolo de rampă erau certitudini, — să credem într'un viitor care să-i aducă frumoase întrebuinţări într'un repertoriu ales şi pe scenele teatrelor cu ţinută artistică.

CRONICAR

ECRAN

CINEMA FANTASIO: PRIMA INTALNIRE

„Prima întâlnire" este desigur una din cele mai reuşite pelicule ale stagiunii actuale, fiind o comedie de situaţie — un imbroglio — care sub pretextul unui subiect uşor ascunde diverse nuanţe triste ale vieţii cea de toate zilele.

S'ar fi putut renunţa la o întreagă serie de efecte de calitate ieftină a căror stridenţă nu a putut decât dăuna acţiunii.

Intâlnim tema clasică a farsei; substituirea de persoane: un contabil chibzuit câştigând un automobil la loterie, îşi spune că n'ar fi rău să găsească pe cineva care să-i plătească benzina, întovărăşindu-l în schimb într'o călătorie pe Riviera. Anunţului din ziar îi răspunde o scrisoare anonimă — cu iniţialele L. C. — nepreconizat dacă este bărbat sau femee — care-i fixează un rendez-vous într'un hotel unde contele Valli (Vittorio de Sica) este luat drept contabilul Arnoldo Branchi (U. Melnati).

Contele se pretează la farsă, sedus de aparenţa fermecătoarei I., C. fireşte, fiindcă L. C. este Marie Denis.

Interesante inversările situaţiilor sociale: valetul contelui, pus să joace rolul de conte protector al tânărului contabil (contele însuşi) exclamaţiile celor cari văd în comportamentul valetului semnul unei adevărate aristocraţii, reacţiile hotelierilor sensibili la titlurile de noblete oferite de ban şi mai ales experienţa de „coate goale" a unui conte deprins să trăiască în belşug.

Filmul îmbină intenţia satirică socială cu intenţia strictului efect comic, dovedindu-se în felul acesta mai mult decât o simplă farsă: o aventură care închide tâlcuri ce sperăm că vor fi văzute prin adevărata lor prizmă, nedând deci prea mult de gândit frumoaselor vânzătoare din magazinele noastre.

Vittorio de Sica, acest Iancovescu al publicului italian căruia i se iartă toate capriciile şi i se cere chiar o doză de năzdrăvănie, îşi permite în numele regisorului Bragaglia unele mici inadvertenţe departe de a fi supărătoare (ca reuşita scenă anacronică a plimbării în diligenţă, deşi foarte episodic văzută).

Umberto Melnati cu acelaş excelent humor şi Marie Denis într'unul din cele mai bune roluri ale sale.

Recitalul de dans
TRIXY CHECAIS

Inedit ca factură, recitalul d-lui Trixy Checais a constituit un promiţător debut, nerezumându-se ca orice începător în a construi numai între „perdele şi rivălţi", ci transmiţând emoţia artistică dincolo de rampă, în mijlocul spectatorilor.

Prin tehnica sa expresionistă, nu ţine seamă însă de fraza muzicală — care îi ajunge doar pretext pentru improvizaţie (urmărind totuşi matematica dansului).

Acest spirit de improvizaţie îi rezervă uşurinţa de a compune reuşite măşti mobile: Cântec de vânătoare de Schumann, Sarabandă de Scriabin şi Halucinaţii de Wilkins.

D. Checais trebue să înţeleagă însă că exploatarea plasticului mişcărilor se învederează numai în construirea lor paralelă cu rampa şi nici decum în verticală pe rampă,—ceeace a mărturisit cu prisosinţă în partea treia a programului. Fapt explicabil gândindu-ne la activitatea sa de pictor, lucrând în prim plan pe o singură dimensiune: costumele, iar în trei dimensiuni coreografia dansurilor.

Nota specifică a dansului său îşi găseşte însă rezonanţa în aşa zisul dans dramatic, văzut manifestat prin valenţe majore de expresivitate dionisiacă. Deci genul dansurilor inspirate de Carnavalul lui Schumann: Pierrot Arlequin şi Romanticul — nu corespund temperamentului său dramatic.

Relativ la alcătuirea programului, bucăţile muzicale alese de Trixy Checais se strâng în cerc bine construit care este dealtfel cea mai fidelă oglindă a acestui dansator.

TRIXY CHECAIS

Concursul la pian al d-lui Filionescu, pe care l-am întâlnit şi la ultimele recitaluri, în aceeaşi vădită sensibilitate interpretativă.

Regia spectacolului a fost cu pricepere făcută de d. N. Alexandrescu Toscani.

ADRIANA NICOARA

CINEMA REGAL: „EXTRAVAGANTUL CASTELAN"

Filmul valorează numai prin jocul lui Amedeo Nazzari, extrem de nuanţat şi de adecuat situaţiilor diverse în care-i pus un ţăran, copilul natural al „unei femei din popor", moştenirea lăsată de tatăl său baron de origine.

In „Extravagantul castelan" găsim presărate oarecari muşcături la adresa aristocraţiei, fiind o pledoarie scumpă fascismului pentru capacitatea de muncă, realismul şi iniţiativa clasei ţărăneşti.

Filmul se ţine printr'o serie de situaţii neprevăzute

A. NIC.

Dacă nu ştiaţi!

■ **ATENEUL ROMÂN va adăposti în sălile de expoziţie, în a doua jumătate a lunei Mai, întâia retrospectivă a scenografiei româneşti.**

Tot ce s'a realizat în teatrele noastre — bine înţeles meritoriu! sub formă decorativă: schiţe de decor şi costume, machete cu instalaţie de lumină, plantări care la timpul lor au produs vâlvă în lumea teatrală, distribuire de lumină, măşti — vor constitui atâtea standuri în care pictorii noştri scenografi, regisorii, îşi vor expune din activitatea lor la teatrele respective.

Vor participa Traian Cornescu, Ion Sava, Kiriacoff, Feodorov, Löwendal, Gabriel Negry, G. Tomaziu, N. Alexandrescu-Toscani, Veturia Oancea, Vânătoru, Trixy Checais.

■ IATĂ că încercarea de-acum doisprezece ani a lui George-Mihail Zamfirescu: *compania dramatică 13 şi 1*, îşi găseşte continuatori activi şi mult mai tineri decât cei cari se grupaseră atunci, cari aşişderi celor şase personagii pirandeliene, de data aceasta căutând o sală de teatru şi un financiar inimos, colindă birourile teatraliştilor bucureşteni.

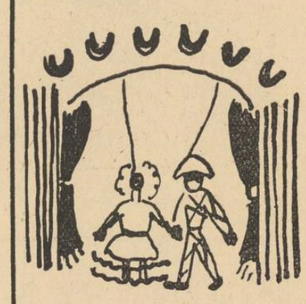

El sunt absolvenţi de Conservator, studenţi în ultimul an la Conservator, studenţi la Belle-Arte — şi au buzunarele doldora de visuri. Vor să promoveze producţia dramatică autohtonă şi să aibe regisorii, decoratorii, electricienii lor! Ceeace ar însemna un teatru-atelier, care să dea cândva scenei româneşti celace-i lipseşte: *dragostea*, celor cari slujesc teatrul şi *preţuirea din afară*, în adevărată lumină, lor, hystrionilor.

■ *TEATRUL MIC, credem, are cea mai nehotărîtă direcţie artistico-financiară. Altfel nu ne putem explica „nefericitele" alegeri de piese — lăsăm deoparte succesul d-lui Iancovescu — şi ca în ultimă instanţă să recurgă la cele mai slabe producţii care păgubesc şi artisticeşte şi finanţa celor nu ştim câţi directori. (Când pe scena Teatrului Nostru se repetă „Dincolo de zare" de O'Neill, nu găsim rostul programării „Annei Cristie" de acelaş autor. Aşa cel puţin au anunţat ziarele!).*

...Totuşi! Există un totuşi la acest teatru: ne-a mai dat o ultimă sclipire de nădejde, că seriozitatea n'a dispărut chiar cu totul!

„Orologio si è fermato" *de Edoardo Anton, care a trecut şi pe la lectoratul Teatrului Municipal, ar fi piesa la care direcţiunea „Mic"-ului s'a oprit cu mai multă atenţie distribuită financiaro-artistică. Atât!*

■ **BULETINUL ITALIAN pentru streinătate cu privire la activitatea de reciprocitate artistică între ţările aliate cu Italia înscrie cu bucurie programarea în repertoriul teatrului de artă din Roma a „Danton"-ului lui Camil Petrescu şi a actului „Anno Domini" de Ion Marin Sadoveanu (recent publicat într'un număr din „Il Dramma").**

Iar Centrul experimental „Bianco e Nero" de pe lângă Cinecittà, are în studiu un scenariu de film după „Sam" de George Mihail Zamfirescu.

■ CU MULT INAINTE de trâmbiţata adaptare a d-lor Zaharia Stancu şi N. Carandino după romanul lui Emily Bronté *„La răscruce de vânturi"*, pentru teatrul Mic, italianul Aldechi şi-o prezentase cu mult succes pe scena Teatrului de Artă din Roma, în regia lui A. G. Bragaglia.

...Şi ca o farsă, revista italiană de specialitate „Il Dramma", publică în ultimu-i număr adaptarea lui Aldechi, care se prezintă ca o foarte reuşită piesă de teatru în care se întâlnesc toate calităţile romanului, şi natural (ca să nu desmintim aşteptările cititorului!) ... toate calităţile filmului vizionat acum trei ani la răposatul cinematograf „Carlton".

Cum toţi oamenii de teatru bucureşteni erau în căutarea acestui „La răscruce de vânturi", scontând un succes de cassă şi totodată de stimă (se gândeau şi la această „cenuşereasă" a spectacolelor româneşti!) — adaptarea italiană este venită ca o mană cerească...

...Câte teatre se'ncumetă să o joace?

NEALTE

Note româneşti

D. AL. T. STAMATIAD nu pare a fi apreciat după cum i s'ar cuveni de către scriitorii şi cetitorii mai tineri de poezie. Aceştia îl privesc cu infantilă superioritate, cu toate că, adresându-i-se îi spun numai „maestre". Şi, totuşi, d. Al. T. Stamatiad e deţinătorul unui *premiu naţional de poezie*, ceea ce nu este o distincţie oarecare, e autor al volumelor *Din Trâmbiţe de aur, Mărgăritare negre, Pe drumul Damascului, Poezii, Peisagii sentimentale, Cortegiul amintirilor şi Cetatea cu porţile închise*, cărţi premiate de *S. S. R.* şi *Academia Română*, — ceea ce nu poate fi considerat drept o atenţie oarecare, — şi d. Al. T. Stamatiad mai este autorul acelei cărţi de însemnări critice intitulată *Câţiva Scriitori*, — în care se ocupă cu dragoste şi competenţă de Goga, Petică, Săvescu şi Maeterlink, — autorul piesei *Femeile ciudate* şi autorul unei bogate serii de traduceri din Baudelaire, Wilde, Maeterlink, Omar Khayyam, şi traduceri din poezia chineză şi japoneză.

Ultima d-sale antologie, — cea japoneză, intitulată EŞARFE DE MATASE (Editura contemporană, 1943), dând grai românesc celor 200 de ute (cântece) în formă de *haikai, tannka* şi *naga-uta*, alese cu multă pricepere şi mult gust constituie, fără îndoială mesajul sufletesc cel mai frumos pe care-l primim din inima îndepărtatului Yamato, şi mai constituie cea mai plăcută revelaţie, căci sufletul nipon, filtrat ca un parfum rar prin sensibilităţi lirice constante dealungul mileniului pe care ni-l prezintă d. *Al. T. Stamatiad*, ne adie cu eternele accente ale sufletului omenesc de pretutindeni. Ceea ce-l deosebeşte de noi nu sunt diferenţe esenţiale ci sunt, cel mult, moduri expresive altfel mlădiate. Japonezul e mai puţin vorbăreţ în lirica lui şi îndrăgostit, mai mult, de puritătile unui singur motiv poetic, motiv care se reduce la desenul subtil al unei singure metafore, metaforă deschisă însă către infinit ca o îmbrăţişare.

Câteva pilde :

„Pe când mă gândeam — cu tristeţe La trecerea mea prin această lume, — Culoarea florilor — S'a şi vestejit". (Fuga Timpului).

„Nu, nicodată — sufletul omului nu va fi cunoscut! — Dar florile — Din satul meu natal — Răspândesc acelaşi dulce parfum". (Niciodată!)

„Când voi muri, — Străjuieşte-mi mormântul, — Greere scump!" (Ultimul amic).

„In faţa formei graţioase — A unui cocor singuratic — De pe coasta muntelui aspru, — Pasul soldaţilor noştri — S'a oprit, ca prin farmec". (Ca prin farmec).

„Cadavre de duşmani — Acoperite de sânge, — Când mă gândesc — Că şi pe voi, părinţii v'aşteaptă, — Cadavre de duşmani!" (Părinţii v'aşteaptă).

„Intâia zăpadă — Te gândeşti la întâia iubire — Albul atât de curat — Cine-ar cuteza să-l păteze ?— Din uşe, fata din casă — Vorbeşte cu sine: — „Unde oare s'arunc — Ceaiul rămas dela masă?" (Intâia zăpadă).

„Acolo, ceeace vezi, — E casa iubitului meu, — Şi scump îmi este fumul — Care se înalţă". (Mărturisire).

„Intr'o fugă-am venit pân'la mare, — ca să-l văd şi să-mi iau rămas bun: — Dar, deodată, copleşindu-mă plânsul, — Nici un cuvânt nu i-am spus". (Despărţire).

Traducerile d-lui Al. T. Stamatiad NU SUNT ALBE(!), căci limba japoneză nu îngăduie rima.

Celebra poetă *Tchio* (sec. 18), autoarea celui mai concis şi mai vestit haikai, — acela al găleţii prinse în volbura fântânii, — nu şi-a rimat câtuşi de puţin cele şase cuvinte din cari constă întreaga poezie:

„Assagao ni
Ţurubé toraréte
Moraii mizu".

Dacă se abat dela textul original pe care, credem, nu l-a putut citi d. Al. T. Stamatiad, traducerile d-sale se îndepărtează numai ca ritm şi număr de versuri, căci regulele formei *tannka*, stabilite în 700 î. d. Chr., de *Sosano-Ono-Mikoto*, poetul erei eroice, şi reluată, în 905 d. Chr., de Turauchi, PRIM MINISTRU de poezie sub împărăţia lui Daigo, nu permit ca o *tannka*, forma clasica absolut fixa, sa aibe mai mult de treizeci şi una de silabe repartizate în aşa fel pe cele cinci versuri nerimate ca primul şi al treilea să aibe câte cinci, iară al doilea, al patrulea şi al cincilea câte şapte silabe. *Tannka* este strofa japoneză clasică, *haikai-ul* o forma şi mai concisă a ei, constând numai din cele trei versuri dela început ale ei şi având, deci, 5 plus 7 plus 5, adică 17 silabe. (Le notăm, toate aceste, pentru cei ce nu cunosc schema formelor tannka şi haikai şi comit eroarea să-şi intituleze, nu înţelegem dece, haikai, — faptul e autentic, — înjghebările de câte 2, 3 sau chiar patru versuri cu subiect presupus exotic).

D. Al. T. Stamatiad nici nu era însă obligat să respecte schema, de tot dificilă a cântecelor (*uta*-edor) japoneze traduse, deşi, dacă o respecta întocmai, strofa (*tannka*) intitulată de d-sa. *Nicio*dată, trebuia să aibe următorul conţinut şi următoarea formă în româneşte, căci aşa e şi textul nipon al lui KI NO ŢURAIUCHI:

„Suflet uman, ah
nimeni nu te cunoaşte!
In cătun natal
însă flori de pe vremuri
dragi — şi iubitul parfum!"

Urmărind să ne dea, pedeasupra tuturor celorlalte consideraţii, vibrarea profund omenească a sufletului japonez, d. *Al. T. Stamatiad* a făcut, în afară de aspectul ei informativ şi instructiv, operă de cea mai autentică apropiere între două lumi.

● *ION FRUNZETTI, despre care s'a spus că ar fi încheietorul de serie al generaţiei ce recunoaşte în Mircea Eliade pe şeful ei necontestat şi incontestabil, e, totuşi un spirit independent şi viu ca flacăra.*

Ceeace preţuim şi admirăm la d-sa este, pe lângă remarcabila d-sale pregătire, acea extrem de agilă inteligenţă cu care ştie să contureze limitele cele mai puţin accesibile minţii obicinuite şi inteligenţă extrem de bogat dotată cu daruri expresive originale.

„Desenul lui Leonardo ca expresie a experienţei sale spirituale", *încercarea de critică configuratistă pe care am citit-o zilele acestea, ne îndreptăţeşte să aşteptăm din partea d-lui Ion Frunzetti opere de tot valoroase.*

● **HORIA I. URSU a publicat, la Editura Dacia, o limpede, s ntetică şi convingătoare** Storia dei Romeni. **Cartea a fost scrisă pentru a da cetitorului italian, posibilitatea să cunoască măcar într'o măsură oarecare zbuciumata istorie a poporului român, precum şi eforturile lui, încă neterminate, de a-şi realiza unitatea integrală.**

Munca d-lui Horia I. Ursu **merită întreaga noastră recunoaştere şi recunoştinţă.**

● ITINERARUL SPIRITUAL publicat de d. Grigore Popa în editura „Ţara" (Sibiu), dovedeşte că foiletonul nu e întotdeauna gen efemer şi situat sub nivelul eseului.

Citiţi, din şirul celor 19 articole ale d-lui Grigore Popa numai cele despre autonomia esteticului, esenţa poeziei, actualitatea lui Descartes, Ştefan George, tragismul autohton şi vă veţi convinge. Asupra acestei cărţi însă vom reveni.

● De tot onorabil se încadrează în literatura noastră cu subiecte din războiul actual *„Escadrila Zori de zi"* cartea publicată de *Ştefan Mengoni*, în colecţia *Eroi, fapte şi idei*, la editura Ofar.

„Escadrila Zori de zi" nu e numai literatură ci şi document în sensul celei mai veridice mărturii.

● *CLAVIATURI, caietul de poezie — Nr. 3, Anul II (1943) — publicat de nedescurajatul Gherghinescu Vania, adună, sub coperta desenată de Ion Orleanu, 22 de nume de poeţi: Blănaru, Bocanu, Cărjan, Chivu, Cobzaiău, Cosma, Virgil Gheorghiu, Husar, Maniţiu, Ct. C. Mihail, Mitea, Eugenia Mureşanu, E. Păcuraru, Letiţia Papu, Seb. Popovici, Gh. Savu, Octav Şuluţiu, Spiridonică, Teculescu, Ţigăra, Nutărescu şi Lucian Valea.*

● **NOAPTEA CREAŢIEI, marele poem al Anişoarei Odeanu apărut în numărul pe Aprilie 1943, al Revistei Fundaţiilor Regale va duce, — aşteptăm aceastâ necesară tulburare a apelor ! — la discuţia dacă poezia trebuie să se limiteze la câteva strofe sau dacă poate epuiza coalele unui volum în folio. Problema pusă de Anişoara Odeanu — poemul d-sale ne-a entuziasmat şi ne-a nedumerit în acelaş timp, — merită deosebită atenţie. Nu ne referim la tema dată în Noaptea Creaţiei, — problemă străveche şi pururi nouă, adică problemă eternă. Nu ne-am referit nici la desăvârşita artă a poetei noastre celei mai mari până acuma.**

● **Ii mulţumim d-lui profesor** D. Caracostea **pentru reeditarea ciclului** Transcendentalia **al d-lui Camil Petrescu, la fel cum îi suntem, număr de număr, tot mai recunoscători pentru ţinuta înaltă a revistei pe care o conduce.**

● *Deşteptul anonim care a scris, în* Bucovina Literară *(28 Martie 1943) patru pasagii atât de pilduitor de superficiale în favoarea chiar a tezei pe care s'a grăbit s'o arunce, ca pe un reproş, la adresa unui de tot documentat cronicar bucureştean, este invitat, cu toată discreţia, dară şi cu toată seriozitatea, să nu-şi mai dea pe faţă incultura amestecându-se în treburi cari nu-l privesc. Şi încă un lucru :*

Noi ăştia de aici nu invidiem şi nu-l înjurăm pe nimeni... Nici nu ne dăm aere de mari savanţi sau mucenici ai cine ştie cărei cauze cu gemete şi opinteli primitive.

Noi notificăm, luăm la cunoştinţă, remarcăm, ne bucurăm de tot ce e bun şi atât.

V. JELERU

Anotimp tânăr

Versuri pentru Mariana

Trec primăveri sfioase 'n ploaie,
Când bolta cerului se îndoaie...
Norii vicleni par să se scuze,
Cu un surâs strengar pe buze !

Oraşul strâns ca într'o chingă,
In dezolare 'ncearcă să învingă.
Doar o umbrelă, sincer pioner,
Prin anotimp se sbate prizonier.

Şi când în noapte cresc pe nesimţite,
Vitrinele cu jucării vrăjite,
Cu paşi uşori pe stradă rătăcesc,
In calea lor, să le întâlnesc !...

Plouă mai des, oraşu-acum adoarme
Şi cerul plumburiu mai să se sfarme !
Un înger cu aripele de ceară,
Se închină: fulgeră afară !...

Intru târziu, potopul încetează...
Din nori, subţire luna naintează !
Plutesţe în oraş atâta pace,
Că lacrimile 'n ochi apar stângace !

Nimic nu ne mai leagă nimănui,
Cu fericirea mână 'n mână sui...
Şi la răspântii, semn de împăcare,
O rază albă, flutură iertare !...

Dar anotimp, tinere sol,
Iţi cad aripele în gol...
Şi fără ele în lumină,
Eşti bun de pus într'o vitrină !

Cetatea mâine 'n aurora,
Ţi-ar da o colombină soră.
Subt boruri largi de pălării,
Din zeu, ajuns-ai jucării !...

Şi noaptea când te întâlnesc,
Cu paşi uşori, de rătăcesc,
Ne-om sprijini umăr la umăr,
Prin anotimpul tânăr !...

N. D. MIREA

Clipe senine

după EMILE VERHAEREN

Era în Iunie 'n grădină...
Pe brazdele înmiresmate
Plutea o linişte deplină,
Iar ochii noştri încântaţi,
Priveau în jurul lor extaziaţi
Şi-aveau iluzia că ne vedeau
Şi ne iubeau
Lucrurile toate.....

Cerul era mai senin decât oricând,
Păsările treceau lunecând,
Cu unduiri uşoare de mătase
Şi sărutările noastre erau atâta de frumoase
Şi răspândeau în jurul lor numai lumină,
Că ai fi spus că în grădină
Intra viaţa toată în făptura noastră
Şi-o înălţa în zarea-albastră,
Spre cer, în larguri, tot mai sus
Ca să putem cuprinde într'un elan nespus
Intreaga şi imensa fericire,
Ce-o resfira din plin bogata fire.

Traducere de : CONST. A. I. GHICA

NOTE germane.

● CU PRILEJUL celor 75 de ani dela moartea scriitorului *Adalbert Stifter*, municipiul Viena a înfiinţat un premiu „Stifter" care va fi conferit, de către Societatea „Adalbert Stifter", celor mai buni scriitori tineri vienez.i

● *LA SANSONI din Florenţa va apare în curând o nouă ediţie italiană din opera lui Goethe. Multele traduceri şi nu numai italiene din Goethe dovedesc cât de diferit poate fi văzut şi simţit un mare autor dealungul secolelor.*

● **SCRIITORUL FRANCEZ** Maxime Alexandru **a publicat în editura Robert Saffond, o preţioasă carte despre viaţa şi opera** luiFriedrich Hölderlin, **dimpreună cu fragmente hölderliene, în traducere personală.**

● „DIE OLEWAGEN SAGA" povestirea lui *Hans Grimm* a fost tradusă şi ea în limba franceză, văzând lumina tiparului la „Edition de la Toison d'or".

● *IMPLININDU-SE 100 de ani dela naşterea şi 25 dela moartea lui* Peter Rosegger, *marele scriitor popular stirian, oraşul Graz a organizat o săptămână comemorativă închinată vieţii, operei şi ideilor acestui luptătător împotriva orăşenismului distrugător de trai şi grai sătesc.*

Peter Rosegger este prototipul scriitorului german neviciat de influenţe urbane cosmopolite. Povestirile sale, pline de pitoresc şi miez par a avea darul acelor pagini cari cu cât se învechesc, cu atâta câştigă în valoare. Asemănat cu Ion Creangă al nostru, Peter Rosegger a fost tradus parţial şi în româneşte.

● **SONETUL e sau vrea să fie la modă. Toţi cei ce l-au abordat sau îl vor mai aborda îşi fac din el un concurs de confruntare a mijloacelor şi puterilor plăsmuitoare de cari dispun sau vor să dispună. Sonetul însă, în afară de faptul că — pentru toţi cei care îi cunosc legile formale — constitue o problemă destul de incomodă, se mai cere ascultat şi din alte puncte de vedere, căci obedienţele lui variază după graiuri şi zone, după mentalităţi şi tendinţe. Nu orice temă poate fi**

turnată în sonet, oricât de perfect l-ar stăpâni poetul respectiv. ŞI NU ORICE LIMBAJ este pe măsura sonetului ! Adică nu limbajul oricui. Incercaţi, menţinând aceleaşi rime, redactarea unui sonet paralel eminescianului „S'a stins viaţa". Veţi simţi pe propria desiluzie deosebirile. Veţi constata că tocmai severa structură formală care trebuie să vă permită cristalizarea cea mai adecuată, cea mai serioasă adică, — a celor ce vaţi intenţionat, v'a împins spre facilitate sonoră, sau, poate, nici măcar înspre atât, ci spre o jalnică ratare.

Dară sonetul, ca strofă rotunjită în sine şi suficientă sieşi, mai diferă dela limbă la limbă.

Ceeace în idiomul toscan fusese sunet pur şi emoţie estetică pură vehiculând, ca din întâmplare, şi un sens pur, în limba unui Shakespeare devine formă încărcată de înţelesuri ca ramul încărcat iarna de chiciuri. Ceeace în stilul şi viersul fiorentin era rază de lumină plutind peste clare unde, în clasica ţinută germană a unui Platen, a devenit cristal de ghiaţă. Ceeace în sonetele, nu vorbim de Petrarca ci de acel chinuit geniu creator de raiuri lapidare — Buonarotti, — ceeace în sonetele acestui levitator de stânci a putut fi, totuşi, flacără, — de vulcan, dară flacără, — în sonetele zidite din cuvintele terne şi voalate ale limbilor nordice sau slave a devenit fosforescenţă prin neguri sau mocnire lăuntrică oarbă. Prea puţini au reuşit să învingă tarele firesti ale limbii lor neromanice, — şi atunci fie în pofida formei sau în paguba transparenţelor limbii chiar, — spre a da un sonet în deplinul sens al cuvântului.

Un HANS FRANK, — poet german în viaţă, — cu ale sale Siderische Sonette **şi, mai ales cu cele telurice** (Tellurische Sonette), — **observaţi cuplul de cuvinte negermane, — îmbracă cu haina de SUNET a sonetului o încleagă filosofie. Până şi formalmente îi impune acestei haine teza, antiteza şi sinteza strict hegeliană, nepermiţându-i nici o zvonire în plus, nici o vibrare graţioasă, nici o limpezime virgilian melancolică, nici o unduire care să ţi se continuie în suflet ca o melodie. Şi totuşi sonetele siderice şi telurice ale lui Hans Frank sunt poezie de cea mai bună calitate.**

Se pare că numai limbile neolatine pot beneficia de soarele mediteranean cuprins în sonet ca în chihlimbarul viilor crescute pe coastele aceleeaşi mări mediterane. In nici un caz însă nu poate deveni sonet orice temă lirică.

TRAIAN CHELARIU

NOTE italiene

PAOLO BUZZI,

(născut în 1874) a fost, alături de F. T. Marinetti unul dintre iniţiatorii futurismului, — şcoală din care a făcut parte, pentru scurt timp însă, însuşi Giovanni Papini — şi, ceeace nu s'a întâmplat cu toţi adepţii poeziei „mecanice" de pe la 1915, a rămas până astăzi un poet de o ţinută net antilirică. In 1940 şi-a tipărit volumul „Il Poema Radio-Onde" (Vallecchi-Firenze) cu un titlu care-i ţine loc de cea mai edificatoare carte de vizită.

Natura, dragostea, nefericirea, n'au reprezentat pentru el aproape niciodată un material poetic. In schimb, orice descoperire ştiinţifică, orice nouă şi perfectă îmbinare de carcase metalice, au fost inspiratoarele lui de ocazie.

Acesta îi era programul: şi în cea mai mare parte şi l-a respectat. Tradiţia însă, buna tradiţie a poeziei italiene, i-a jucat şi lui farse: şi l-a silit să-şi uite uneori de program şi să cânte în „ottara rima" pe Garibaldi, trăând obligatoriul futuriştilor vers alb.

Poezia lui — lăsăm de-oparte pe „accidentalele" versuri cu rimă şi cu număr egal de silabe care sunt foarte rare şi care reprezintă doar un fel de tribut plătit înaintaşilor — are multe şi explicabile afinităţi cu cea a belgianului Emile Verhaeren, cu cea a americanului Walt Whitman. Viaţa înseamnă dinamism, luptă, supunerea materiei, încătuşarea şi preamărirea ei. Nu mai sunt mistere pentru om: spaimele au dispărut odată cu melancoliile. Omul a devenit un zeu: zeul materiei, zeul atotputernic al unei lumi mecanizate, impudic desgolită, fără taine. Dăm un fragment din poezia „Porto d'Amburgo" — Portul Hamburg.

Gloria, o respiro della Città moderna!
Tiaggancio al mio moribondo anelito
di figlio di trapassati,
spero iniettarmi la linfa elettrica
della vita !...
L'acqua è negra e unta
come un grasso di macchina ;
ciangotta, pasta di pèce,
al frullar dell'elica batteliera.
Le schiume esalano vapori di
solfo e di carbone.
L'abisso ha il color delle viscere
vulcaniche.
Come una lara,
fredda ribolle al taglio conulso
della carene,

Le navi gandi vanno quasi scolpite a profilo,
sopra il blocco orizzontale
del legno originario..
Cantieri e docks, ho l'anima
transoceanica,
che vi comprende; tutti i miei
nervi
non son di minuglia di lira
si bene del filo di ferro
che transporta i milioni di wolts
a distanza...

Glorie, o răsuflare a Oraşului
modern!
Te adaog muribundei mele respiraţii
de copil al oamenilor vechi,
nădăjduesc să-mi injectezi serul
electric al vieţii!..
Apa e neagră şi unsă
Ca uleiul de motoare; murmură,
pasta de smoală,
Când se învârte lopata luntraşului,
Spumele asvârl vapori de pucioasă şi de cărbune.
Abisul are culoarea măruntaelor
vulcanice. Ca o lavă,
fierbe rece la trecerea spasmodică a corăbiei.
Navele mai mari alunecă părând
că sunt sculptate din profil,
pe blocul orizontal
al bazei lor...
Şantiere şi docuri, am sufletul
transoceanic.
care vă înţelege; toţi nervii mei
nu sunt din coardă de liră
ci din firul de fier
care transportă milioanele de
volţi la distanţe..

Paolo Buzzi, pe lângă cele 13 volume de versuri, a scris şi proză: romane şi teatru. S'a complăcut în explorările subconştientului şi şi-a exprimat experienţele într'o limbă lucrată, impunându-şi o severă disciplină formală.

Iar în 1920, a tradus cu multă intuiţie şi cu mult simţ al limbii „Les fleurs du mal".

Şi pentrucă am amintit, la începutul notelor, de ultima carte de versuri a lui Buzzi, „Il poema Radio-Onde", nu ne putem opri să nu transcriem o frază tragic de frumoasă şi tragic de o semnificativă pentru poetul de peste 60 de ani: „La carne è stanca, talora, della stanchezza dei fiori che nessuno piu coglie". („Carnea e obosită, uneori, de oboseala florilor pe care nu le mai culege nimeni").

I se pare şi lui Paolo Buzzi câteodată că sunt în viaţă lucruri mai interesante şi mai frumoase decât slăvitele şantiere şi decât uzinele.

CONSTANŢA TUDOR

Cronica plastică

TINERIMEA ARTISTICĂ

I

Ne întrebăm ce este mai bine: să-ţi verifici sau să nu-ţi verifici impresiile !...

Intrând prima dată în expoziţia *Tinerimii*, am fost extrem de plăcut surprinşi de ansamblul prezentat, mai apoi însă, voind să ne verificăm impresiile... entuziasmul ne-a mai slăbit. De altfel, socotim acest păcat inerent epocii noastre de sbucium şi de executare grăbită în artă, lipsa de rezistenţă în faţa unui examen amănunţit.

Păstrându-ne părerile enunţate până acum, cum că prezenţa unei picturi academice, vestigiu al întemeerei „SOCIETAŢII TINERIMEA ARTISTICA" s'ar întâlni nepotrivit cu *pictura liberă* de azi, mai conformă legilor ei proprii, precum *culoare, desen, compoziţie* (întotdeauna nesocotite de academici şi emulii lor), constatăm din an în an o cât mai amplă îngăduinţă acordată *picturei pure*, căreia i se conced panourile cele bune, aşezate la vezare, larg împărţite, aşa încât contactul cu *„cealalită" cu care n'are nici o legătură*, să fie evitat. Pentru aceasta, felicităm juriul şi pe cei ce au plasat operele.

O altă constatare îmbucurătoare este abundenţa de premii şi constatarea absolut *senzaţională* — ni se pare — că s'au găsit câţiva oameni de suflet, care să dăruiască ei înşişi premii, meceni binecuvântaţi pe vremurile astea de restriste. Aşa de pildă premiul VASILE NEGRU de zece mii de lei acordat pictorului binecunoscut BIJU. Nu ştim în ce măsură d. *Vasile Negru* (pe care îl cunoaştem) a ales el însuşi pictorul căruia i-a dăruit premiul, ţinem însă, pe această cale, să relevăm cu căldură gestul său — în speranţa că va fi imitat — şi cu acelaş entuziasm aducem gratitudine şi recunoştinţă tuturor acelora cari, din marele public, au avut generozitatea şi tăria unui asemenea gest. Intrucât considerăm ideea acestor premii, donate de public *admirabilă*, ne gândim ca la anul,(dacă ne vor permite mijloacele noastre, mai mult decât modeste) să facem şi noi tot posibilul şi să instituim un premiu.

Idealul nostru ar fi să putem da trei premii: unul pentru pictură, unul pentru sculptură şi unul pentru gravură. S'ar cuveni şi pentru desen unul, dar îl putem îngloba în gravură, întrucât gravură fără desen e ca şi o floare fără tulpină.

Potrivit felului nostru de a judeca, vom releva în actuala expoziţie pe cei pe care-i socotim mai buni, lăsând pe ceilalţi, cu care ne împăcăm mai puţin, să fie judecaţi de alţi cronicari mai competenţi.

Lăsând de o parte prea frumosul panou al lui Vasile Popescu, bine meritând onorificul premiu al *„Tinerimii Artistice"* şi ansamblul omogen caracterizat prin adorabile alburi şi verzuri *ce-i aparţin în propriu*, introducând anul acesta un roş portocaliu de neobişnuită căldură, ca acel al ferului din natura moartă, dăm pas unei pictoriţe, socotind-o pe NICULINA DELAVRANCEA DONA cea mai de preţ (între pictore) orchestratoare de culori pe care o avem. D-sa nu caută să se exprime în pânze mari „namile" care să ne „facă praf", cerând un efort şi un suflu peste puterile sale. D-sa se mulţumeşte cu pânze mici, adevărate bijuterii, în care diferitele tonuri adunate laolaltă sunt o încântare a privitorului. Noi dacă-i puteam da un premiu, ştiind ce serioasă muncă depune această colegă, cât se străduieşte cu modestie să-şi reînoiască tehnica, interiorizându-şi şi echilibrându-şi paleta, i-l dădeam. Vom merge mai departe, vom face o apropiere între NICULINA DELAVRANCEA şi ochiul lui MATISSE (ca fericită îmbinare coloristică) vizibilă mai cu seamă în pânza cu nudul culcat, unde observarea modificării tonurilor alăturate este *remarcabilă*.

Un fapt demn de relevat la *Tinerimea* este posibilitatea de a prezenta poctorii în „panouri" de câte 5—6 bucăţi, dând posibilitatea viitorului, să judece pictorul în ansamblu. Desigur că panoul V. POPESCU e incontestabil cel mai reuşit.

Trecem apoi la OCTAV ANGHELUŢA cu interesante şi frumoase lucrări. Apoi importantele şi monumentalele opere (asupra cărora vom insista în cronica viitoare când le vom consacra un studiu amănunţit) ale OLGĂI GRECEANU şi ale lui PAUL MIRACOVICI, formând ei doi, o sală întreagă, la mijlocul căreia troneză superb, bustul inginerului GRECEANU datorit daltei MILITZII PĂTRAŞCU.

Mai avem panoul ADINEI PAULA MOSCU al cărei dublu portret, operă **clasicizantă, în tonuri şi linii simple,** migălit alocurea — aşa cum obişnueşte d-sa — este o pânză plină de interes şi ca problemă şi ca realizare. Farmecul ei îl socotim datorit contrastului de rece şi cald. Cele două figuri calde pe fond rece. Sunt şi anumite sinuozităţi de desen; diferenţe în poporţii, care ne par fericite. Cu acest dublu portret şi cele două peisagii din anul trecut, ADINA MOSCU MELINTE se ridică mult deasupra producţiei d-sale obişnuite. Ne place calmul cu care priveşte în jurul său.

Pentru că nu putem vorbi de toţi expozanţii în această cronică, vom continua în numărul viitor.

*

Trecem la *Ateneu* pentru a semnala vioaia şi plina de temperament expoziţie a COCĂI METIANU, care ne prezintă o serie de guaşe, acuarele şi uleiuri. Desigur că d-sa este inegală ca orice pictor la începutul carierei sale. Remarcăm progrese realizate în carul cu boi (guaşe), apoi peisajul cu lacul Tei, arătând un cer mohorît foarte frumos pictat.

D-sa ne-a mărturisit predilecţia pentru peisaje sumbre, privelişti triste, cenuşii; de ce se sfieşte să se exprime în acest fel ?

COCA METIANU ştie să picteze, are chiar uşurinţi datorite unei experienţe împrumutate, credem, — cam mult — maestrului său LUCIAN GRIGORESCU. Să ni se ierte că i-o repetăm, dar e păcat, cu calităţile pe care le posedă, să nu încerce să scape de o influenţă care, cât de preţioasă ar fi, trebue odată şi odată pusă în cui ? Peisajele bucureştene bine văzute şi pictate, le-am voi mai personale...

Aşa cum a făcut d-sa în natura moartă cu pomuleţul de Crăciun.

Am observat în multe tablouri ale d-sale un roşu „vermillon" pus la modă de LUCIAN GRIGORESCU.

Nu mă îndoesc că LUCIAN are minunate lucruri de spus, dar dacă duduia METIANU posedă altele şi mai minunate, altele pe care dacă le-ar divulga, ne-ar face să uităm tot ce s'a spus până acum în pictură ?!...

Noi ştim că d-sa are o artă secretă, întrevăzută în actuala expoziţie; aşteptăm să fie mai darnică şi să ne-o destăinuiască şi nouă.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

MIHAIL se întâlneşte cu IZABELA WAGNER

(Urmare şi sfârşit)

de LAURENŢIU FULGA

Râse şi Izabela, luminându-se deodată la faţă. Atunci chipul ei părea mult mai copilăresc şi neprihănit.

— Dar să ştii domnişoară. Wagner, n'ai nicio presimţire, nu ţi-e teamă...?

— De cine?

— De mine, de noi doi, de tot ce ne-aşteaptă de acum înainte...

— La asta nu vreau să mă gândesc, nici dumneata să nu rămâi aici cu prejudecata asta.

— Eu? Dar, domnişoară Izabela, oamenii nu se întâlnesc întâmplător, nu se întâlnesc nici pentrucă aşa orânduieşte câte odată destinul — se întâlnesc pentrucă vor. pentrucă simt nevoia acestei întâlniri, n'ar mai putea trăi unul fără altul...

— Faci aluzie la intervenţia mea, domnule Bota? Cred că exagerezi.

— O, nu fac nicio aluzie. Mă explic însă pe mine. Dacă n'aş vrea să stau aici, aş pleca şi atunci întâlnirea noastră n'ar mai fi *întâlnire*. Dar eu doresc, simt nevoia să mă întâlnesc cu dumneata şi iată că nu fug. Şi de aceea mă gândesc cu puţină îndoială, voiu putea eu fi în stare să desăvârşesc această întâlnire? Dacă în locul dumitale ar fi altceva, aş mai rămâne? Şi dacă eşti cea adevărată, eşti Izabela Wagner — oprindu-mă aici, ce adaog eu nou destinului dumitale, cu cât te împlineşti şi cu cât mă împlinesc eu?

— Dar dece să vorbim despre asta? întrerupse ea.

— In tot cazul e o problemă grea, gravă, câteodată e o problemă de viaţă şi moarte.

— Să lăsăm s'o descurce destinul, vrei?

— De acord — şi întinzându-şi unul altuia mâinile, în strânsoarea aceea caldă, tremurătoare, se părea că amândoi presimt strânsoarea aceloraşi mâini într'o cunună de moarte.

Peste câteva clipe, Izabela urcă scările principale, aşezându-se pe pamanlacul de sus, netezindu-şi foiţe rochiei şi scuturându-şi triumfătoare buclele de păr. De aici, de pe aleea, Mihail Bota o privea cu altă curiozitate. Soarele tot îi cădea pe faţă, imbăind-o într'o lumină îmbelşugată şi aurie — mărindu-i astfel aerul de copil sanatatea. Părea însă că la lumina soarelui se adaogă o înfăcărare interioară, pentrucă prea mult îi scânteiau obrajii şi-i străluceau ochii, cu acea fervoare care vine din adânc, fervoare plină de plăcere şi de emoţie. Izabela Wagner nu era deloc frumoasă. Nu era frumoasa, aşa cum sunt femeile care se nasc cu o frumuseţe naturală — dar care până la urmă devine vulgară. In schimb ea era o făptură deosebită şi parcă oarecum stranie, aşa cum deobicei sunt femeile din portretele lui Van Dyck. Un amestec de rafinament şi sălbăticie, sensibilitate trecută printr'o fază de dramatică foame de viaţă, ceva brutal— dar o brutalitate acoperită de distincţie şi orgoliu, ceva de adolescentă naivă — conştientă mereu însă că poate fi considerată chiar cu violenţă o femee adevărată. Frumuseţea ei o depăşea în afară printr'un fel de ocultă a spiritului, o domina şi într'adevăr o făcea superioară — doar în clipele în care se simţea fericită. Sunt femei care nu-s frumoase decât pentru ele însăle, pentrucă doar ele îşi cunosc misterul acestei frumuseţi. Aşa cum sta, legănându-şi picioarele şi cu mâinile lăsate pe genunchi— aducea aminte cu fata din portretele din casă, dar ea devenise acum altfel — parcă evadase din portrete şi se desmeticea să trăiască. Cu siguranţă că pictorul care lucrase tablourile (şi toate erau ale aceluiaş) ştia bine că pânzele nu trebue să semene întru totul cu modelul, în amănunte bine înţeles. El descoperise în toate o Izabelă stranie, necunoscută, o altă fiinţă ascunsă în corpul ei şi a cărei revelaţie n'o poţi avea decât foarte aproape de ea sau iubind-o. Oare cine fusese pictorul acela, ce se întâmplase între ei doi, ce anume simţise şi cum conştiinţa lui prinsese această neistovită influenţă a domnişoarei Izabela — şi cum explorase în sufletul ei, pentru a descoperi cealaltă fiinţă,aceea pe care Mihail o deznumea cu un zâmbet speriat „fantoma Domnişoarei Izabela?" Odată va întreba-o, va încerca să afle ce-a fost....

Părul negru, lins depe frunte spre creştet, se revărsa deodată pe umeri în bucle mărunte şi înelate, într'o atât de bogată coroană — că umbrele, penumbrele şi golurile de lumină pe care le împrumutau feţei şi umerilor, apăreau mai atrăgătoare cu cât ciufurile de păr căzeau mai adunate sau mai răvăşite. Obrajii subţiaţi ca după o boală lungă, puţin palizi şi bruni, măreau aceasă impresie — dar când zâmbea, şi deobiceiu zâmbetul Izabelei Wagner era imperceptibil — gura mică şi roşie dând feţei o culoare aurită şi dulce, ca după un ceas de dragoste înverşunat. Dar numai ochii erau aceia cari schimbau dintr'odată chipul ei, adăogându-i acea strălucire permanentă, pe care Mihail Bota o văzuse doar în ochii Profesorului câteodată. Pieptul părea mic şi involt, aproape nesesizat prin rochia de lână, delicat — dealtfel ca şi întreg trupul ei, care nu măsura mai mult decât al unei eleve, necrescut încă, puţin slăbit, oricum prea gingaş şi prea cast pentru vârsta ei. Mâinile erau lungi şi subţiri, pline de un deliciu viu şi neschimbător.

— Nu vii aici? o auzi Mihail. Vreau să stăm puţin de vorbă.

Urcă şi el treptele, aşezându-se în faţa ei pe celălalt braţ dreptunghiular al scării de piatră. Izabela îşi legăna mai departe neastâmpărată picioarele dintr'o parte în alta, jucându-şi în acelaş timp degetele pe genunchi.

— Ia spune-mi, domnule Mihail, cum te simţi în casa noastră? întrebă ea cu un aer degajat.

Mihail ridică privirile spre ea. Se oprise din jocul de mai înainte, părea severă şi tristă.

— Câte odată siguranţa din turn mă oboseşte, răspunse el, alteori mă bucură. Mi-e teamă că nici eu nu mai mă înţeleg. In tot cazul, destul de bine.

— Niciodată nu credeam c'ai să poţi rezista atât de mult.

— Dece?

— Au mai fost înaintea dumitale cel puţin şase asistenţi şi toţi au plecat, după câteva zile doar. Dumneata...

— Probabil că l-am înţeles mai bine pe Profesor.

— Nu vroiam să spun asta. Dar întradevăr? Nu ştiu dece, am avut impresia că-l înşeli, că te înşeli şi dumneata mai ales. Spune-mi, crezi în ceeace spune tata?

Mihail nu-i răspunse imediat. Nu-i plăcea să se lase iscodit, însă pe faţa Izabelei era atâta linişte că nu putea fi bănuită de asemenea lucru.

— Incă nu ştiu ce se întâmplă cu certitudine, domnişoară. Dar întotdeauna este frumos să încerci o experienţă mare, chiar dacă nu-ţi ajungi scopul.

— N'aş vrea să n'ajungeţi nicăiri... spuse ea sincer. Cred că tata ar suferi prea mult. El niciodată n'a fost învins. De aceea mă îngrozesc la gândul că asta e ultima fază a căutării...

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă Mihai mirat.

— Nimic altceva decât că este un maniac şi atât. Ar trebui să pleci înainte de...

— Inainte de ce...? se uită tânărul uimit în ochii ei.

— Nu ştiu, mi-e frică să-ţi spun. Mâinile mototoleau rochia pe genunchi, iar faţa încerca să-şi ascundă un fel de suferinţă lăuntrică. Pe mama ai cunoscut-o? întrebă ea târziu.

— Nu încă.

— Şi ea are mania ei. Ai să râzi poate şi fireşte că ai dreptul să-i urăşti, să-i dispreţuieşti chiar. Acum mi-i indiferent. Dacă nu ţi-aş spune eu, ai afla dela alţii. Mama îl iubeşte pe Napoleon! Sigur că zâmbeşti. M'aşteptam să râzi cu hohote, şi dumitale ţi se pare aşa de puţin asta că doar zâmbeşti. Nici nu-ţi închipui ce dramă se consumă în casa asta. Ascultă-mă bine, mama îl iubeşte pe Napoleon, Napoleon Bonaparte, împăratul Franţei... Cum i s'a revelat iubirea asta, nimeni nu ştie. Ce a simţit ea prima dată, n'a mărturisit nimănui. Cert este însă, că nu ştie nimic, nu vrea nimic, nu cunoaşte nimic decât pe acest Napoleon, n'a iubit toată viaţa decât fantoma lui. Odaia ei este plină de vieţi romantate, studii, scrisorile lui, medalioane, gravuri, portrete, albume — toate cuprinzându-l pe Napoleon. A cheltuit o avere întreagă, ca să-şi transforme odăile într'un muzeu. Regretul ei cel mai mare este de a nu fi chemat-o Maria Luiza sau Josefina, când o cheamă atât de puţin romantic: Claudia. Pe mine mă urăşte, pentrucă nu m'am născut băiat, ca să fiu botezat fără îndoială Napoleon Când am fost în Franţa acum şase ani, şi-a angajat un ghid care a plimbat-o prin toate locurile care-l aminteau pe împărat. Sau când i-a vizitat mormântul, a depus în văzul tuturor (ca şi cum ar fi reprezentat oficial o naţiune) o jerbă mare de gaoafe roşii, pe a cărei panglică scria: „Memoriei marelui împărat, dela o admiratoare română!".

Izabela se opri o clipă. Mihail sta aplecat în jos, cu mâinele între genunchi, ascultând-o atent, îngândurat Ii veni în minte ziua, când o văzuse pentru prima dată pe doamna Wagner, ştergându-se ca o umbră pe lângă zidul coridorului de sus. Atunci nu ştia nimic despre ea şi totuşi i se păruse că e altfel de femee, mai ales că rochia ei neagră îi da aerul unei fiinţe streine de pământ Acum chipurile ei se învălmăşeau într'o grotescă rostogolire, sfâşiindu-se ca într'un joc de panglici variate de circ.

— Deaceea mi se pare curios, cum de-ai rezistat atât în casa asta — o auzi din nou pe Izabela. O vei cunoaşte şi pe mama într'o zi, te va obliga să te plimbi cu dânsa prin odăile ei şi apoi îţi va plânge peste umăr, spunându-ţi că e nefericită, că nimeni n'o înţelege. Fiecărula spune acelaş lucru. Visa să se căsătorească de tânără cu un ofiţer, care trebuia numaidecât să ajungă mare conducător de armate. Intr'adevăr, primul ei soţ a fost un ofiţer de cavalerie, care a murit însă pe front. S'a resemnat cu Profesorul — dar patima ei a lăsat semne adânci; la maniile tinereţii n'a renunţat nici acum.

După ultimele cuvinte, Izabela căzu într'o muţenie crispată. I se părea că nu făcuse bine mărturisind aceste lucruri, dar prea le ţinuse ascunse în suflet, ca să nu le asvârle odată afară ca pe nişte rămăşiţe, ne mai fiind bune de nimic. Incetul cu încetul se linişti. Se simţea prea mult înlănţuită de o nouă frenezie. Mihail Bota se afla încă în faţa ei, îl vedea — deci era aevea, — începuse să creadă în fatalitatea de a-l şti acolo, simţea o deosebită satisfacţie de a-l fi oprit numai pentru ea.

— Ţi-am spus prea multe lucruri, reluă ea încercând să zâmbească, dar pe tot chipul ceva obscur îi umbrea luminile. Numai despre mine nu ţi-am spus nimic, — şi-l privea pe Mihail drept în ochi. Dar poţi bănui, poţi intui repede. Cum crezi că trăesc eu între aceşti doi oameni, între unul care crede că va descoperi viaţa eternă a florilor şi altul care iubeşte o stafie. Dar să nu mai vorbim despre asta...

Sări sprintenă jos pe trepte, întinzându-i mâna, ţinând-o mult între palmele ei, acoperind-o ca pe ceva drag, ceva aşteptat mult şi dobândit totuşi.

— Iţi cer o favoare, să te conduc câtva timp.

Mihail primi, plecându-şi capul. O urmă până la poartă şi înainte de a ieşi în stradă, ea se aplecă asupra unui rond — de unde rupse câteva fire de ghiocei, aşezându-i-le discret la butonieră.

— Să le porţi pentru prima zi a întâlnirii noastre... zise ea roşind uşor şi încăodată ochii spuneau mai mult decât cuvintele, căci înfierbânteala ascunsă în străluc rea lor desvăluia prea repede o taină şi prea dintr'odată se înfiorară ei înşişi.

Mihail mulţumi în şoaptă. Avea senzaţia că deacum o legătură se iscă de undeva din fundul lucrurilor şi se împleteşte în jurul lui. Mergeau alături şi credea că merg aşa, nu de câteva clipe — ci de ani întregi, că nu asta este prima zi a întâlnirii — ci numai o revedere, o recunoaştere după o veaţă dedemult.

— „L-ai cunoscut, acum eşti fericită? Crezi c'ai scăpat de singurătate?" Avea totuşi sentimentul unui echilibru, nu vroia să treacă peste clipa aceea. Dacă ar fi putut, ar fi stat mereu agăţată de el, să nu-l piardă niciodată. să nu se sucească destinul într'o parte. Intorcea câteodată ochii înspre el şi-l privea. Mihail Bota mergea încruntat, apăsat de o mare neliniste. „Se gândeşte poate la mine sau nu ştie cum să scape mai repede de mine?" Ii plăcea chipul lui întunecat şi aspru, obrajii aceia drepţi şi obosiţi, acel mers întărîtat şi trudit.

De pe strada lor, îşi continuară drumul pe aleea R, intrând în Parcul Naţional. Pământul umed se încălzea în unele locuri, înălţând aburi jilavi. Din arbori şi din mugurii boschetelor — seva aceea a reîntineririi se răspândea în aer ca un parfum ameţitor, ca o otravă dulce şi captivantă. Senzaţia anotimpului nou pe amândoi îi transfigura, exaltându-i parcă nu pentru zile mai frumoase — ci pentru o vieaţă mai streină, mai alăturea unul de altul.

— Vine primăvara! murmură ea îmbătată de miresmele parcului. O simt ca şi cum ar ieşi din mine. Dumneata n'o simţi? îşi întoarse capul spre el.

— Ba da, ba da, se trezi Mihail buimăcit.

— Te gândeşti în altă parte, sunt sigură... sesiză Izabela absenţa lui.

— Da, mă gândeam... dar ştia bine că n'ar fi în stare să spună adevărul.

— Fireşte că la noi, numai la noi Wagnerii te poţi gândi... zise ea mâhnită. Bine, te las, mă întorc singură. La revedere.

Işi dădură mâinile, simplu, amical, doar o clipă se priviră — dar fu în clipa aceea ceva tainic şi dumnezeesc, ceva bucuros de vieaţă sau de moarte. Mihail se pierdu printre alei. Insă Izabela se întorcea acasă ca o fărâmă din existenţa lui. Işi murmura iluminată, înfricoşată de atâta libertate, şi ceilalţi din jur o auzeau cum îngâna: „Mihail Bota! Mihail Bota!" Şi numele întruchipa o umbră, umbra lui, stafia lui. „Aşa mergem întotdeauna în vieaţă, chiar dacă el nu este alături, înălţăm o umbră, o simţim alături de noi. De n'ar fi, ne-am prăbuşi repede, fără altă scăpare. Dar aşa, în locul unui om viu — ne zidim idolul lui, îl iubim, murim pentru el. Dar nu, eu nu sunt cu o umbră, pentrucă Mihail Bota trăieşte, mâine îl voiu vedea din nou şi poimâine şi aşa mereu, mereu, până când... Astia oare aşteptam? asta căutasem în atâtea vise? Cum te simţi Izabela Wagner?" se întrebă ea tare, intrând în grădina casei. Se opri pe locul întâlnirii de mai înainte: „Aici acum câteva clipe a fost el, aici ne-am oprit viefile în loc şi le-am amestecat. A mea este pe urmele lui, a lui fat-o aici. Şi dacă mâine nu va veni, niciodată nu va mai veni! Imi va rămâne locul acesta, mereu trecând pe aici îi voiu vedea umbra, îl voiu auzi clar: Dar eu doresc, simt nevoia să mă întâlnesc cu dumneata şi iată că nu fug..." Urcă repede scările, pătrunse înlăuntru, trecu pe lângă Profesor fără să-l vadă şi sui în camera sa, deschizând fascinată pianul.

Cântecul se auzi ca un imn de slavă pentru umbra iubitului.

Pictura fineză

„Alles ist jung in Soumi-Finland" spune undeva Friederich Ege, într'o scurtă introducere la un studiu asupra artei fineze. La aceste cuvinte cari închid în mod desăvârşit întreg fenomenul finez, se poate adăuga că totul în Finlanda, chiar şi arta aşa numită poporană, este de esenţă suedeză. Pentru a putea înţelege manifestările contemporane fineze, trebue neapărat să te cobori la începuturile ei din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când literatură, pictură, teatru, culegeri poporane şi expresii etnice cu caracter politic, sunt operele entuziaştilor Suedezi, locuind în Finlanda. Până astăzi, în ciuda unui efort vădit de a scutura această tutelă naturală, Finlandezii se simţ şi se văd stăpâniţi de virilitatea poli-superioară a spiritului suedez. Conştienţi de acest fapt vizibil chiar pentru un neiniţiat în tainele coabitajului multi-secular suedo-finez, Finlandezii au purces, de îndată ce au putut fi independenţi politic, să lupte din toate puterile împotriva vrajei suedeze,

Aşa fiind şi în domeniul artei, numită cu un termen impropriu cultă, începutul ceeo să fie căutat la Suedezi. Şcoalei suedeze trebue să ne adresăm ca să obţinem numele primului pictor al pământului finez Gustav W. Finnberg, mort la Stockholm în 1833 şi Alexandru Laurens (1783—1823), sunt începătorii artei picturale fineze, aceia cari au expus în Suedia şi străinătate tablouri al căror subiect evocă natura fineză.

Titlul însă de părinte al picturii fineze i s'a acordat lui R. Wilhelm Eckmann, fost, după Laurens, bursier suedez la Şcoala din Paris şi Roma şi care întors din Occident a deschis în oraşul său natal Abo, unde şi-a început activitatea.

Eckmann, datorită climatului, spiritual dar mai ales politic, care stăpânea atunci în Finlanda, a transpus în culori ceeace Topelius Lönrat şi Runeberg au făcut în scris.

Ca în toate ţările tinere şi în acelaşi timp în plină efervescenţă naţională şi de desgropare a comorilor poporane, şi în Finlanda se poate vedea cum momentul Lönrat, momentul Kalevala cum l-am putea numi, prin faptul că el a marcat punctul de plecare al deşteptării naţionale, politice şi spirituale, a avut repercusiuni simultane, servind ca izvor de inspiraţie, atât picturii, cât şi literaturii, teatrului, muzicii, liricei şi sculpturei. Se remarcă pentru acest moment, o comunitate aproape uniformă de a trata subiectele la toţi artiştii penelului şi ai condeiului, Kalevala şi viaţa poporană în complexul manifestărilor ei, devine factori comuni de inspiraţie şi tratare, mergându-se până la creerea unei atmosfere Kalevala pentru întreaga viaţă spirituală fineză.

Adevăratul pictor de talent, începătorul unei picturi care poate fi luată în discuţie, a fost Werner Holmberg (1830—1860), elev al Şcolei romantice din Düsseldorf şi influenţat de şcoala olando-norvegiană. Deşi a murit foarte tânăr pentru ceeace ar fi putut să dea, totuşi se poate vedea din cele ce au rămas că făcea parte din categoria pictorilor cari rămân în istoria picturii.

Lui Werner Holmberg i-au succedat Fanny Churberg şi Victor Westerholm după care a urmat Albert Edelfelt (1854—1905), un adevărat tip şi spirit european, care a participat, reprezentând poporul finlandez, la expoziţia dela Paris din 1900. Dealtfel Albert Edelfelt a poposit la Paris când avea abea douăzeci de ani, fiind în acest sens primul pictor finez care a luat contact cu arta şi viaţa franceză.

La Paris a fost elevul lui Gérôme, dar în acelaşi timp a suferit puternice influenţe dela Bastien-Lepage şi Dagnan-Bouvert. C'un an înainte de a veni la Paris, a lucrat la Anvers cu Keyser, iar după şederea în Franţa, a întreprins un drum, în 1881, în Spania, lăsându-se furat de paleta lui Velasquez.

ANTTI FAVEN
Portretul poetului Eino Leino (1922)

Albert Gustaf Edelfelt rămâne în galeria picturii fineze drept unul dintre portreticştii de talent. Printre tablourile lui, rămase celebre, este acela al lui Pasteur (1885), fiind socotit în Franţa, a fi cel mai bun portret al savantului.

Nu mai puţin reuşit este portretul lui Zachris Topelius (1886) cât şi cele inspirate din viaţa satului finez. Şi el, ca şi înaintaşii săi, a imortalizat scene naţionale şi patriotice, fiind un cântăreţ şi totdeodată un luptător al ideii de deşteptare etnică. Alături de aceste succese de inspiraţie, Edelfelt s'a lăsat cucerit de motivele religioase. O Magdalenă cerşind îndurare Domnului, o slujbă religioasă la marginea mării şi alte tablouri de acest gen, complectează galeria lui Edelfelt, oferind ocazia de a se putea remarca influenţa stilului lui Fritz von Uhdes.

Eero Nikolai Järnefelt (1863—1937), este un Finez în vinele căruia a curs un amestec de sânge strein. După cât se pare, familia lui a poposit în Finlanda în cursul secolului al XVII-lea. Järnefelt a studiat doi ani la Helsinki, după care a trecut în 1883, la Academia de Arte din Petrograd, iar după trei ani a descins la Paris la Academia Julien a lui Bougnereau şi Tony Robert-Fleury. Inainte de a se întoarce în patrie, a întreprins un drum în Italia, la Florenţa, completându-şi în acest mod educaţia spirituală.

Eero Järnefelt rămâne, ca şi înaintaşul său, un strălucit portretist. Portretul fiului său, aquarelă (1897), este unul dintre cele mai expresive, dinamice şi reuşite din întreaga pictură finezâ. Nu mai puţin valoroase ca stil şi formă de expresie, sunt tablourile cu motive rurale, peisagiile de iarnă şi primăvară, precum şi scenele inspirate din viaţa cotidiană a ţăranilor şi pescarilor „Copii pescuind" este trecut printre tablourile de artă ale Europei.

Dela mediocrul Eckmann, nici unul dintre pictorii fineni n'a mai încercat să se apropie de Kalevala, pentru a o lua drept sursă de inspiraţie. Kalevala, şi indirect poporul finez, îşi aştepa cântăreţul paletei. Fără îndoială că măreţia scenelor din Kalevala apăsa pe umerii tuturor, fiecare dându-şi seama că dimensitatea nu i-a hărăzit lui această favoare. Apoi, unii dintre pictori s'au oprit la viaţa zilnică, la peisagii şi portrete ale contemporanilor, socotind că li se oferă şi aşa destul material pictural, pentru a nu mai alerga la Kalevala. Cel care a dfuzat pictural epopeea fineză a fost Akseli Gallen-Kallela (1865—1931), născut în orăşelul Björneborg. Studiile şi le-a început la Helsinki, iar arta şi îndemânarea de a mânui culoarea şi penelul le-a dobândit la Paris (1884—1889) la Academia Julian şi apoi la Cormon, însă tainele şi măestria de a aşeza culoarea a dobândit-o dela Bastien-Lepage, profesorul lui Edelfelt. Dotat cu însuşiri naturale şi cu experienţa pe care maeştrii i-au transmis-o, Kallela şi-a început prodigioasa activitate, imortalizând viaţa stinsă a Kalevalei, fără să uite însă şi materialul uman care-l înconjoară în toate zilele. Cu Akseli Gallen-Kallela, pictura fineză propriu zisă îşi cucereşte un loc de seamă, el fiind primul pictor finez în toată accepţiunea cuvântului, atât ca manieră cât şi ca fel de a trata subiectul şi culoarea. Se cade a se sublinia aceste caracteristici, deoarece între el şi Järnefelt şi Edelfelt, contimporani cu el (au lucrat împreună şi şi-au comunicat între ei temele şi dorinţele) se remarcă o deosebire temperamentală în tot ce a elaborat, trădând o altă construcţie psihică. Totodată Kallela este acela care a adus modernismul în pictura finezi. Acesta, după patru ani de studii la duvă de spirite îndrăsneţe, şi dotate cu fantezie şi imaginaţie.

Intre Kallela şi Knut Magnus Enckel, o forţă creativă a paletei, se situează finezul Pekka Halonen (1865—1933), fiul unor ţărani finezi, care, după patru ani de studii la Helsinki, a plecat la Paris la Academia Julien unde a lucrat doi ani, după care s'a întors în patrie. Nemulţumit cu stagiul de peste hotare, a pornit din nou în 1894 la Paris, lucrând cu Gauguin, iar de aici un an l-a petrecut la Florenţa. Totuşi, în ciuda acestor dorinţe de îmbogăţire spirituală, Halonen a mai venit încă odată la Paris unde a fost de data aceasta elevul lui Puvis De Chavannes.

Halonen este socotit de toţi a fi cel mai bun transpunător al peisagiului hibernal şi de vară al Finlandei. Despre Halonen şi munca lui în mijlocul naturii, căreia voia să-i prindă şi să-i fixeze tainele, se povestesc lucruri cu adevărat miraculoase. Umbla zile în şir prin ger şi zăpadă, lucrând la o temperatură de 30 fără mănuşi. Halonen nu obişnuia schiţa, ci trecea direct la culoare.

Al patrulea din această generaţie şi pleiadă de pictori este Knut Magnus Enckel (1870—1920), unul din pictorii cei mai umblaţi şi totdeodată acela care a suferit, după o vizită în Spania, unde a luat contact cu pictura lui Morales, o radicală curăţire în stil şi formă de a aşeza culoarea. Unii nu se dau înlături de a vorbi de două perioade complet distincte în viaţa cratoare a lui Enckel: înainte şi după vizita în Spania. Influenţat de realism şi purtătorul noilor curente din Apus, Enckel rămâne, aşa cum a fost botezat, pictorul culorilor pure, al luminii şi limpezimii picturale.

O figură deosebită prin arta culorilor, bogăţia vieţii şi varietatea maeştrilor şi influenţelor, o constitue Juho Vilho Rissanen, (1873). Juho Rissanen este primul pictor care a lucrat la Ruşi. In 1897 s'a dus la Petrograd unde a fost ucenicul lui Repin. Contactul cu pictura rusă va imprima lui Rissanen o notă aparte, diferenţiindu-l ca manieră şi formă de tratare de ceilalţi pictori. La această influenţă de tinereţe, s'a adăugat rodul călătoriilor întreprinse în Germania, Austria şi Italia, hotărîtoare fiind pentru arta lui contactul cu Maurice Denis.

Rissanen a început cu aquarela, gen în care a lăsat câteva opere ce pot figura cu cinste într'o galerie, maturizându-se în pictura în ulei. Paralel cu acest gen de activitate, Rissanen a urmat o evoluţie interesantă la capitolul influenţei şi a manierei de a transpune subiectul; a pornit ca tipic realist, tinzând necontenit către o stilizare rafinată la care a putut ajunge în ultimul timp. Datorită temperamentului, a abordat şi pictura monumentală, fiind acela care a înfrumuseţat cu fresce sălile teatrului naţional din Helsinki.

Alături de aceşti corifei, trebuesc amintiţi fugărind la loc de cinste Anti Favén, un renumit peisagist şi portretist; lui i se datoreşte cel mai bun portret al lui Sibelius; apoi Mikko Oinonen, aşijderea portretist şi peisagist, Eero Snellman, Alvar Caven, unul dintre spiritele mari ale epocii actuale şi Y. Ruokokoski.

In opoziţie cu ceea ce s'a petrecut la noi după primul război mondial, când a urmat o epocă de aur a creativităţii şi fecundităţii artistice, în Finlanda s'a observat o sărăcie aproape generală conjugată cu o mediocritate calitativă a producţiei. Tinerimea s'a dedat celor practice văduvind ţara de un aport care era foarte necesar, cel puţin propagandistic, întru demonstrarea potenţelor cari ar sta ascunse la un popor ce striga după libertatea manifestărilor sale etnice, spirituale şi artistice.

JUHO RISSANEN Schingiuire (1901)

In acest sens, poporul român a trecut una dintre cele mai frumoase probe pe care istoria le-a pus popoarelor mici şi mijlocii, spre a-şi putea susţine continuul murmur şi dor nestăpânit spre afirmare.

HORIA OPRIŞAN

Cronica literară

Al. Gregorian: Poeme pentru Cruciaţi

Ed. Cugetarea Georgescu-Delafras, Bucureşti, 1943

Poezia războiului scrisă în timpul războiului e un gen de tot greu. Iţi trebue uriaşe puteri de transfigurare a materialului pentru a nu cădea în reportaj versificat sau retorism şi-ţi trebuie mult curaj şi multă inimă ca să nu te îndepărtezi de cele ce sunt, în toate timpurile, dragi şi scumpe inimii omeneşti.

In afară de acestea, războiul fiind acţiune, numai poezia epică îl poate spune ca atare, ca acţiune, — liricei fiindu-i rezervate doar anumite momente, — cele de aplecare meditativă asupra înţelesurilor câte transcendează focul acţiunii. Nici chiar Homer nu a putut proceda altfel. Dumnezeieştii săi hexametri în cari sunt cuprinse, din când în când, acele adânci întoarceri către noi înşine şi acele nicicând false, — fiindcă eternumane, — popasuri lângă dumbrăvile cu fântni ale sufletului însingurat, nu sunt, totuşi, poezie lirică decât ocazional, accidental aproape. Aceşti hexametri pun în mers, montează deadreptul, o unică lume nouă, grandioasă şi clară, însă lume a acţiunii şi lume în proporţiile cărela ne găsim, noi europenii descendenţi din spiritul elin, până şi în ziua de azi.

Dacă, totuşi, se încumetă să se apropie de războiu, poezia lirică, pentru a rămâne lirică, nu va putea fi decât exaltare. — joc de flăcări înalte, nerelatând nimic din cele pe cari simţurile le simt, sau mintea le judecă. Intre polii acestor două moduri de organizare poetică a unui „material" se situiază, de fapt, toate produsele literare. Zona mediană o deţine aşa numitul „pastel" care nu e altceva decât corespondentul psihic al tabloului propriu zis, plasticizând şi sincronizând totul ce se lasă plasticizat şi sincronizat, fixând, cu alte cuvinte, o realitate care să poată fi PERCEPUTĂ DIN NOU şi nu una care să relateze sau să frenetizeze.

POEMELE PENTRU CRUCIAŢI ale d-lui Al. Gregorian se situiază între pastel şi frenetizare.

Catrenele *„Rusia"* şi *„Noapte mongolică"* şi impresionantul *„Bivuac"* sunt pasteluri, — *„Crez cruciat"* şi *„Atacul"*, exaltare de cea mai fascinantă calitate.

Două exemple :

„Dorm vânătorii de munte întorşi din atac.
Au cerul smalţ pe frunte şi Ţara bivuac.
Feţe'n tăceri cioplite, par nişte stranii măşti
căzute în somnuri de fier, pe funduri de căşti.
Chinul şi moartea le-au ars obrajii aspri, ţepoşi :
poartă sulitări în coastă, prea tineri Cristoşi.
Noroiuri — blazoane — pe bocanci, pe vestoane.
Urcă pe mâini şobolani şi rod din galoane...
Cresc litanii de visuri pe'ntinsuri tătare :
linişte, linişte : cade soarele'n mare..."
(Bivuac)

„...Pornim în salt
svârlim grenade
cu ţăndări
de aur
în noapte.
Minele plesnesc
— boabe coapte
de fier,
flăcările,
mari cascade,
ne pun pe chipuri
jărăgae
şi spală noaptea
cu lumină,
arborii sar
smulşi din trupină
ciuntiţi şi arşi
de vălvătae. — — —
Inima duduie,
tâmplele vâjâie,
sângele gâlgâie... — — —
Maiuri grele,
de schije, de foc,
sfărâmă stânci şi
izbesc cerul :
Destinul
îşi umple panerul
cu rodii de sânge. — — "
(Fragmente din *„Atacul"*)

Ceeace în *„Bivuac"* este greutate şi gravitate a „somnurilor de fier", odihnă magistral descrisă a celor întorşi din luptă şi tablou plasticizat, în câteva distihuri numai, cu o rară şi viguroasă stăpânire a versului, — în *„Atacul"* e deslănţuire a tuturor furtunilor şi vârtejelor sufletului omenesc prins în lupta pe viaţă şi moarte. Versul e fulgurant şi zguduitor, metafora puţină şi severă, legată strâns de zigzagurile ritmului şi ale expresiei directe.

Ceeace în *„Bivuac"* e *odihnă* acu în virtutea simetriilor statice pur formale, în *„Atacul"* e, — în virtutea liniilor mereu deplasate, — mişcare impetuoasă, gonind către un desnodământ văzut şi cu atâta mai aprig disputat. Strofa urmează, fără abatere şi greş, desfăşurarea însăşi a celor înfăţişate, — sau şi, invers, din evoluţia dinamică a acestei strofe agitate, abrupte, încărcate, până ultima limită, cu ritm şi accent emotiv şi semantic tâşneşte sau explodează însăşi reconstituirea „subiectului" ales de poet.

Desigur că în astfel de condiţii „atacul" nu va mai fi o problemă sau temă oarecare, tratată literar, ci transpunere în echivalenţi verbali a realităţii.

Şi, totuşi, d. Al. Gregorian, este un poet foarte lucid. Nimic la d-sa din acele semne cari îţi trădează pe posedaţii pur şi simplu ai versului. Poetul Al. Gregorian cunoaşte toate tainele tehnicei d-sale. Îl vezi regizându-şi cu minte neobnubilată de transe şi cu mână sigură până şi acele momente cari exercită asupra cetitorului impresii vecine cu halucinaţia.

Iată micul, dară sugestivul cât stepele ruseşti, poem intitulat *„Tancurile"* :

„Cirezi de roboţi,
Asiile, Asiile,
dau buzna flămânde...
Şolduri de stânci legate în fiare,
ocale de fier zornăinde,
vin cu Uralii în spinare :
Asiile !
Scrâşnesc vătraele osiilor.
Şalele pământului duduie.
Tâţânile lumii se sgudue :
Asiile !
Fierul,
fierul roboţilor
vrea să-mi culce tot cerul,
stepă, sub roţi :
Asii, copite, roboţi..."

„Asiile, Asiile !" strigăt care dă nume apocaliptic maşinii moarte şi oarbe, maşinii sămănătoare de moarte şi orbire, — şi strigăt nume pentru acei Skifă (Sciţi) cari, adresându-se cu dispreţ Europei, îi spun, — în cutare poem al unui revoluţionar rus,— — cu ameninţare şi brutalitate : „Voi sunteţi milioane, dară noi întunecimi, întunecimi !" „Intunecimi !" — fier, „fierul roboţilor" care „vrea să-mi culce tot cerul, stepă, sub roţi."

In acest scurt poem al d-lui Al. Gregorian, se întâlnesc două lumi diametral opuse : Lumea *„crezului cruciat"* şi lumea *„prizonierilor"*.

Şi, pentru a învedera deosebirile, — învederare ce nu se poate lipsi de exemplificări imediate, — citâm, în contrapunct, câte două fragmente din amintitele *„Crez cruciat"* şi *„Prizonierii"* :

„Noi nu luptăm pentru fericire. — —
Pe verstele Rusiei, într'acest pustiu
noi ne batem pentru Hristos şi pentru glorie,
pentru zidirea cea nouă a lumii,
pentru durată,
pentru roadele cerului şi ale lumii,
pentru ev înalt şi frumos,
pentru pâinea curată,
pentru plug, pentru boi,
pentru turmele noastre de oi,
pentru morţi pentru vii,
pentru cei nenăscuţi,
pentru îngeri, pentru copii,
pentru suflet, pentru pământ,
pentru soare şi pentru cuvânt".
(Crez cruciat)

„Prea trişti mai sunt
ochii lor tulburi,
cu stepe adânci şi sterpi de lumină.
Pe frunţile astea păroase
nici mirul,
nici cerul n'a stat.
Lipite de tină,
urlă în ele,
crivăţul, moartea, Sibirul."
(Prizonierii)

„Unii dintre noi se frâng şi mor.
Dar ei mor fiindcă vor.
vor să scrie cu oasele lor de eroi
balade noui şi drepturi noui
şi ca să dăruie neamurilor. tuturor,
lumină şi tărie
din minunea învierii lor."
(Crez cruciat)

„Unde merg ?
De unde vin
fără cântec, fără destin ?
(Prizonierii)

„Crez cruciat", „Atacul" „Tancurile", „Bivuac" şi *„Prizonierii"* sunt, după părerea noastră, poemele dominante ale volumului de versuri pe cari le-a închinat d. Al. Gregorian „eroilor pe care i-a văzut luptând, căzând şi biruind la porţile de iad ale cetăţii Sevastopol."

Patriotice fără retorism şi patriotice numai în măsura în care cel ce luptă pe viaţă şi moarte cu cineva îi poate admite şi chiar respecta puterea şi, mai ales, pericolul, dară în nici un caz nu poate, omeneşte vorbind, aplauda această putere şi acest pericol, poemele d-lui Al. Gregorian sunt adevărate documente pentru ţinuta sufletească a poporului nostru încleştat azi în cea mai formidabilă luptă. Deaceea NU URA, ci o adâncă şi răscolitoare compătimire îl călăuzeşte pe poetul care a pătruns, odată cu oştile biruitoare, în ţara duşmană.

Nu desprinzi, din versurile lui, nici un îndemn pozat, fals. Autorul ce ia contact cu această „Rusie" cuprinsă în cartea sa, cu întreg cerul ei *„trist ca'n Boris Gudunov"*. Şi prin această calitate a sensibilităţii sale, d. Al. Gregorian a dovedit că este nedesmintit poet.

Cetindu-i „POEMELE PENTRU CRUCIAŢI", simţi că lupta se dă pentru destin şi împotriva unui inamic revărsat asupra hotarelor tale asemeni unui puhoiu pe care dacă nu-l stăvileşti te înneacă.

Deaceea poetul nu cere răzbunare şi nici nu plânge când, ajuns la căpătâiul unui vânător de munte căzut, vede împlinindu-se un destin, destinul unuia dintre mulţii apărători ai istoriei, credinţei şi duratei româneşti. Ceeace îl impresionează este numai depărtarea de pământul natal :

„Zeu frumos întins pe-o parte
cu parânguri stinse'n pleoape:
ce departe, ce departe
urcă Ţara peste ape !"

Cineva plânge, totuşi :

„Palma ta adună zarea
pe galonul de lăniţă :
cântă marea, tace marea
pentru tine, Ioniţă !"

Incheind, putem afirma fără teamă de contrazicere, că noul volum al d-lui *Al. Gregorian* este o foarte bună carte de versuri despre cruciaţi şi pentru cruciaţi.

TRAIAN CHELARIU

Mateiu I. Caragiale

(Urmare din pag. 1-a)

cu realitatea se amestecă. Cei de azi care se povestesc se amestecă în lumea trecută cu cei ce-au fost şi nu mai ştiu prea bine unde sfârşeşte visul şi începe realitatea propriu zisă a craiilor. Care în fond nici nu există, aceştia trei fiind modurile scriitorului însuşi, feluritele chipuri ale complexei sale vieţi petrecută în singurătate şi în cercetarea cu nesaţ atât a trecutului cât şi a exoticelor ţărmuri neatinse decât cu mintea. Craii autorului se închină la acest trecut, la această boerie; se închină la Curtea Veche, la întocmirea veche a lumii, unde le-ar fi plăcut să locuiască.

Intr'un asemenea trecut, într'o asemenea întocmire, — curte veche boierească, — şi nu în evul modern, în blocuri şi în plimbări pe pernele moi ale maşinilor aerodinamice, i-ar fi plăcut să trăiască lui Matei I. Caragiale. Ca unul care şi-a întocmit în viaţă şi steme, a pus pe pieptul fiinţei sale literare o cruciuliţă de boerie : el este Craiul de Curtea Veche, iar cei sortiţi să-i disimuleze persoana, care-l ascund de ochii lumii şi-l feresc în mândria-i boierească de ochii sacrilegi, s'au numit şi ei, după asemănarea cu stăpânul, Craii de Curtea Veche. Ceeace am expus aici ni se pare o explicaţie a titlului curios pe care Mateiu I. Caragiale l-a dat povestirii sale.

Dar în afara crailor mai este şi Pârgu. El este personagiul deşănţat, amator abject de femei din clasa cea mai decăzută, dorindu-le cu o neînţeleasă voluptate pe cele din luna a opta şi-a noua; el procură femei lui Paşadia, el îi duce pe cei doi crai, Pantazi şi Paşadia, în casa mare a Arnoteniior unde vor cunoaşte o fată, pe Ilinca, de care amândoi se vor îndragosti. Pentru ea se vor lua la bătaie, da, nici mai mult nici mai puţin, aceşti doi prinţi — în felul lor — se bat ca cei depe urmă nemernici, uitând de prietenia ce-i lega, de stima ce-şi asiguraseră reciproc.

Dela bătaia asta, murind Ilinca, prietenia se destramă. Paşadia se stinge în voluptatea unei îmbrăţişări „odată cu ultima picătură de viaţă bărbătească" iar Pantazi rea peregrinările sale intercontinentale. Va fi vrut autorul să spună că fiinţa bărbatului, trăind aşa de bine în singurătăţile lui tari, se destramă şi se macină când intervine femeia? Că femeia corupe bunătatea şi fericirea bărbătească? Simbolul este în orice caz evident iar concluziile de mai sus pot fi legitime.

De altfel, fără acest suport filozofic oarecum, întregul capitol Asfinţitul crailor cu intervenţia ca un deus ex machina a Ilincăi în viaţa crailor, nu rezistă, părându-ne copilaresc.

Adăugând însă la înţelegerea lui literală ceeace se subînţelege, capitolul cuprinde dintr'odată un miez de poezie şi o rezistenţă plină de farmec misterios. Pârgu este aşa dar demonul care din afară tenteză spre destrămare prietenia crailor; aşa se şi explică repulsia repetată a autorului, a celui de-al treilea crai, care stă şi ascultă, pentru murdara fiinţă a lui Gore Pârgu, în vreme ce atât Pantazi cât şi Paşadia îl iubesc şi îl cultivă. Nu e lipsit de interes să amintim că acest Pârgu devine până la urmă, într'o proecţie tot simbolică, dar de o natură inferioară, personagiu politic de mare importanţă, delegat pe lângă o secţie intelectuală a Ligii Naţiunilor, ceea ce ar explica şi concepţia autorului despre timpurile moderne, într'o atât de totală decădere.

Intocmită, pare-se, pe simboluri, povestirea Craii de Curtea Veche înfăţişează pe autor cu măştile spiritului său complex şi întărit de o filozofie născută din experienţă. El a fost şi Pantazi şi Paşadia; el a fost şi Pârgu, golanul desfrânat, pe care totuşi l-a batjocorit, căutând să-l respingă fără să reuşească. Tentaţia feminină învinge, desigur, iar destrămarea spiritului atacat se produce implacabil, ca un fel de destin, aşa cum destrămată a fost prietenia dintre Pantazi şi Paşadia între care a stat chipul de icoană al adolescentei Ilinca.

Mateiu I. Caragiale n'a avut genul romancierului, nici pe acel al unui mare poet. El a reuşit să scrie, elaborând vreme de peste două decenii, această povestire de farmec mare, scăpată printr'un miracol dela o sigură ratare. Neputincios şi în ale poeziei mari, precum şi în ale marelui roman, Mateiu I. Caragiale a învins dificultăţile genului său rămas la mijlocul drumului, la încrucişarea mai multor căi, şi cu ajutorul puţinelor sale momente de exaltare scriitoricească, dar aceiea de înaltă tensiune, produse la mari distanţe şi mai ales prin ajutorul unei răbdări nemărginite şi a unei încrederi totale în steaua sa, a reuşit să tragă barca la ţărm şi să semneze pentru totdeauna în istoria noastră literară. Momentele de exaltare i-au pus la îndemână simbolurile mai sus expuse; răbdarea l-a ajutat să scoată o operă desăvârşită din punctul de vedere al stilului. In total o povestire care va încânta pe oricine ştie să deguste şi să sesizeze nuanţa.

N'am vorbit de Remember, care nu se pare capo-d'opera lui Mateiu I. Caragiale. Aici visul cu realitatea se împletesc atât de desăvârşit încât aburul poeziei, beneficiind şi de un număr mai restrâns de pagini, este dens şi pătrunzător. Fără această nuvelă, Mateiu I. Caragiale n'ar fi pe locul ocupat astăzi. Cu ea, scriitorul nu trebue să lipsească din cartea de aur a nuvelei româneşti, aceia care ne va face cândva cinste adevărată peste hotare.

Peisagiu, romantism, gustul pentru aventura stranie, pentru o istorie glorioasă, a unei ţări glorioase, senzaţii pregnante, totul se găseşte în Remember la o tensiune foarte înaltă. Fumul care se înalţă mereu pătrunzător arată că focul ce-a ars şi-a făurit compunerea a fost acela chiar, răpit din nestinsa văpaie depe Olimp.

Şi n'am vorbit nici despre fragmentele rămase. Sub pecetea tainei ne aminteşte de I. Al. Brătescu-Voineşti, arătând o tensiune în descreştere. E greu de precizat ce ar fi putut deveni o asemenea carte care, din paginile începutului, nu ne lasă să întrevedem simbolul pe care avea obiceiul să-şi organizeze scriitorul compunerile. In ceea ce priveşte cele trei ciorne, ale paginei întâia din Soborul tâlelor, arată limpede cât de greu se mişca Mateiu I. Caragiale, liber şi nestingherit, printre chipurile sale, chiar când se găsea la începutul cărţii.

Aceste fragmente spun chiar mai puţin decât cele câteva articole în legătură cu preocuparea atât de scumpă autorului, heraldica şi decât acea violentă şi caracteristică ieşire, apărută în jurnalul Presa, purtând titlul O inscriere bizară.

Incomplectele pagini de jurnal nu fac altceva decât să deschidă gustul asupra întregului. Până când nu vom avea întreg acest jurnal, până când nu vom cunoaşte viaţa amănunţită a acestui bizar scriitor român, care atât de mult a amestecat viaţa cu opera sa, orice judecată rămâne provizorie şi sub acest semn al provizoratului am încercat şi noi să cuprindem azi alunecătoarea fiinţă scriitoricească a lui Mateiu I. Caragiale

MIHAIL CHIRNOAGA

CRONICA DRAMATICA

(Urmare din pagina II-a)

Problema aceasta, de altfel este mult mai gravă : ea priveşte literatura în general !

*

In ce priveşte interpretarea propriu zisă, am spus-o încă dela început : ea nu a fost dintre cele mai bune.

Spuneam că pe lângă vina regisorului care n'a reuşit să dea nimic din fiorul acestei drame, vina o au în egală măsură şi actorii.

D-nei Nelly Nicolau în rolul Caterinei i-a lipsit vibraţia necesară situaţiilor pe cari le trăia ea şi toţi ai ei; par'că era străină de toată drama aceia care creşte în jurul ei, cuprinzându-i soţul şi întreaga familie.

D-ra Raluca Zamfirescu nesemnificativă în rolul care i s'a încredinţat; un ex.: indignarea d-sale în contra redactorului are accente de teatru şcolar, nimic din gravitatea unei piese de factura aceasta.

Wally Voiculescu şi Elena Cluge, ceva mai bine, dar rolul lor este şi mic şi fără posibilităţi.

D-rul Stockman care trebuia să fie stânca acestui spectacol, puternic, răzvrătit, masiv, n'a fost masiv decât ca înfăţişare, altfel n'a făcut de loc să se simtă toată acea dramă pe care o trăeşte eroul lui Ibsen, toată frământarea, tot sbuciumul, acea intensitate mereu crescândă care la un moment dat se revarsă şi copleşeşte totul !

Adăugând la aceasta şi dicţiunea defectuoasă, vorbirea grăbită — în unele momente pare o mitralieră — se poate spune că întregul spectacol s'a resimţit în mare măsură şi de aceste deficienţe ale interpretului principal.

D. Ion Manta în rolul primarului Petre Stockman, a fost lipsit de orice joc de scenă complect nediferenţiat, nenuanţat şi, mai cu seamă, lipsit de orice convingere.

De altfel de această lipsă de convingere s'a resimţit toată distribuţia : şi d. Cristofor Vitencu, şi d. Dimitrie Mugur, şi d. C. Atanasiu în rolul căpitanului Horster care în afară de faptul că era îmbrăcat marinar şi ţinea o lulea în gură, părea că nici nu este pe scenă şi nici nu joacă în piesă.

In privinţa căpitanului Horster ar mai fi de adăugat încă ceva, care, însă, priveşte mai mult regia.

Ce caută costumul de ofiţer de marină român — şi încă din marina regală — pe umerii unui comandant de vapor de marfă al unui negustor — armator — norvegian ?

Putea să fie măcar din uniformele marinei noastre comerciale, că oricum ar fi fost altceva.

Nu de alta dar, o uniformă militară română în fiordurile Norvegiei, oricum nu prea merge !

Lasă că nu s'ar împăca nici cu barba olandez-norvegiană „arborată" !

Ceva mai bine d-nii Ion Iliescu în tipografu! Thomsen şi N. Velculescu în Mortel Küll, deşi nici ei n'au fost în nota dramei pe care o trăesc.

*

In ce priveşte montarea şi decorurile, trebuie spus că spectacolul pare a se fi resimţit şi de o oarecare sărăcie.

Descoperi mereu aceleaşi decoruri şi aceiaşi rechizită căreia numai cât i se shimbă destinaţia şi aşezarea.

Nu merge nici chiar aşa.

E bună şi economia, dar oricum... Mai cu seamă că ştiu dela însuşi d. Victor Ion Popa care îmi spunea mai zilele trecute — şi avea dreptate să fie şi mândru de asta — că a reuşit să strângă „Teatrului Muncă şi Lumină" 40.000.000 lei, o cifră în adevăr impresionantă.

In asemenea condiţii economii chiar aşa, la sânge nu mai sunt explicabile.

Nu mai vorbesc de faptul că de data asta Teatrul „Muncă şi Lumină" nu şi-a dat osteneală nici măcar să schimbe înfăţişările şi grimele unora din actori, astfel că-l vedem pe d. Ion Iliescu apărând cu aceiaşi mască şi cu aceiaşi îmbrăcăminte, absolut în aceiaşi înfăţişare pe care a avut-o acum câtăva vreme în „Milionarul" !

*

Din toate aceste puncte de vedere sunt nevoit să spun că reprezentaţia dela Teatrul „Muncă şi Lumină" a fost de data aceasta departe de ceeace m'aşi fi aşteptat.

Şi, încă odată o spun : îmi pare rău pentrucă am pentru d. Victor Ion Popa o stimă deosebită pe care, de altfel, nu mi-am ascuns-o în nicio ocazie, urmărindu-l întotdeauna cu simpatie. Dar, oricum de data asta nu merge.

S'a putut vedea că, în ce mă priveşte, bune-rele, aşa cum le-am avut, chiar dacă am făcut-o cu mâinşi, mi-am spus părerile întotdeauna neinfluenţat nici de simpatii şi nici de antipatii, neţinând seama nici de gustul publicului şi nici măcar de al celorlalţi camarazi de gazetărie pe cari, tocmai de aceia, niciodată nu-i citesc înainte de a-mi fi apărut cronica mea sau, în orice caz înainte de a-mi fi predat manuscrisul la cules.

Bineînţeles se poate, ca orice om, să greşesc, dar asta este altceva; voiu vorbi, poate, şi despre chestia asta vr'odată şi despre rosturile şi posibilităţile criticei...

ALEXANDRU DRĂGHICI

ŞEZĂTORI

In cadrul ciclului de şezători literare, organizat de A. C. T. în sala Ateneului Român, Sâmbătă 10 Aprilie 1943, orele 4,30 p. m. va vorbi d. Ionel Teodoreanu, despre „Procesul de creaţie al romanelor sale".

NUMĂRUL DE PAŞTI al revistei noastre va apare, într'un număr sporit de pagini, la 20 Aprilie a. c.

A apărut :

GREUL PĂMÂNTULUI

poeme

de ION FRUNZETTI

Colecţia „Universul Literar"

Structura artei româneşti

(Urmare din pagina I-a)

Am putea înscrie ca o a doua constantă a stilului românesc, după tendinţa de sinteză, **picturalitatea.** Dacă este să împărţim stilurile posibile, după modelul atâtor încercări celebre, în categorii, noi vom accepta, pentru motive care se vor lămuri îndată, diviziunea tripartită: stil **linear,** stil **plastic,** stil **pictural,** văzând în acest trinom, determinări necesare şi suficiente ale putinţelor de expresie în artele vizualităţii.

E destul să spunem că, în stilul **linear,** linia are rostul de a defini, limita ceeace **este,** de ceeace **nu este** obiectul, de a-l **individualiza, izolându-l,** clar şi distinct, conturul fiind în acelaş timp şi traseu posibil al decupării obiectului. In vreme ce, în stilul **plastic,** linia nu **conturează** numai, delimitând hotarul între obiect şi mediul fizic în care apare el — două densităţi materiale diferite adică — ci, intrând cu prelungiri înlăuntrul conturului liniar, desparte chiar interstiţiile anatomice ale construcţiei obiectului, **detaliile** lui, delimitând **sectoare în aceeaş densitate materială,** şi sugerând **reliefuri .**Şi în stilul plastic, şi în cel linear, linia este impersonală, rigidă, egală ca grosime, invariabilă ca duct, intelectuală. Ea e instrumentul de constituire, geometrică, inginerească, a universului fizic: în plan sau în spaţiu, decupat, (teşit) sau reliefat (saillant), în orice caz, individualizat în obiecte cu bariere precise între ele. Intelectualismul acestor două stiluri, mai ales al celui linear, în cel plastic intrând o mare doză de senzualism tactil, este net, tranşant. Discontinuitatea lumii, percepută.

Stilul pictural însă, se slujeşte de o linie întreruptă, repetându-se, revenind asupră-şi necontenit, inegală ca grosime, caldă, vibrantă de emoţia inclusă, variată ca duct. Ea nu mai e un canal cu malurile paralele, geometrice, uniform depărtate, tăiate precis, ci un fluviu viu, inegal ca viteză, cu un curs capricios, care se revarsă, se înnămoleşte în bălţi de umbră produse de îngroşarea ei peste măsură, se bifurcă şi se uneşte la loc, se întrerupe chiar. Contururile ei întrerupte lasă să se întrepătrundă mediile fizice ,între care linia picturală nu mai stă ca o barieră delimitativă, ci ca o zare jucăuşă, schimbătoare, ondulând în arşiţa văzduhului încins de soarele verii. Printre fragmentelea ei, în intervale, ea lasă să străbată fulgerele matriei, unificând mediile fizice, postulând în felul acesta continuitatea funciară, electrică, a universului.

Stilul linear nu se serveşte — în cită ordine, complementară, de idei — numai de linie. După cum stilul pictural nu se serveşte, cum am văzut, numai de culoare. Există astfel o umbră lineară, o culoare lineară şi o massă lineară, alături de linia lineară, după cum există alături de linia plastică, o umbră, o massă şi o culoare **plastică,** şi o a treia grupă, **picturală,** a acestor elemente. Modalităţile lor se pot întui. Definirea fiecăreia ar costa prea mult spaţiu.

Denunţarea artei intelectuale a unor quattrocentişti ca **Pierro della Francesca** sau **Paolo Uccello,** drept artă de stil linear, a artei unui Michelangelo sau Polajuollo, artă de stil plastic, şi a artei lui Leonardo, artă de stil pictural, e de ajuns ca să se clarifice, intuitiv, fiecare categorie amintită mai sus.

Omologându-le pe rând, respectiv cu intelectualismul, sensualitatea şi sensibilitatea, pătrundem şi mai adânc în rosturile lor.

Stilul şcoalei româneşti este, — până la 1900 şi în mare măsură după acest an la care rămân, ca factură, mulţi din pictorii noştri, — un stil net **pictural.** (Categoria III-a).

Andreescu, Grigorescu şi Lukian, preferă deopotrivă viziunea distantă, obiectivul plasat, faţă de obiect, la o depărtare la care analiza minuţioasă să nu mai poată fi posibilă: scormonirea prea adâncă a încheieturilor realităţii, şi a dedesubturilor ei, observaţia ştiinţifică, analitică, le repugnă Chiar dacă uneori Andreescu **doreşte** analiza, o imediat reactivă discreţie înnăscută faţă de tainele care se refuză cunoaşterii, îl face să se retragă. Tipul său de comuniune afectivă **intru durere,** cu natura, (spre deosebire de comuniunea **întru bucurie** a lui Grigorescu), îi pretinde aceasta. Sobrietatea sa primitivă nu înnaintează în realism mai mult decât înaintase în faza „neagră" a picturi sale din epoca franceză, Grigorescu. Lukian nu **scrutează** niciodată. El doar dacă încearcă să capteze, într'o sinteză de culoare, potrivirea minunată dintre sufletul său şi obiect, atât de miraculoasă încât adesea parcă însăşi sufletul său a produs obiectul, sau parcă odată cu obiectul, sau din el, i s'a născut sufletul.

(Maritain ar zice: **connaître = naître avec, co-naître).**

Creerul sensibil care e Lukian, reacţionând cu spontaneitatea unui act reflex, are ca şi ochiul care e Grigorescu, preferinţe sentimentale. El nu „culege", — după cum se exprima odată un pictor contemporan, singurul teoretician al artei plasticei pe care îl avem azi (afară de profesorul **Tudor Vianu),** decât formele şi culorile „preferate" de sentiment. „Natura, scrie el, **(Francisc Şirato:** Arta Nouă, în „Arţă şi tehnică grafică", No. 4—5, 1938, p. 111) nu mai are drepturi de existenţă exclusive.. Fenomenele naturale, în opera de artă, sunt degajate de materie tot mai mult" „Este, notează mai departe acelaş critic, efectul unei reacţiuni firesti împotriva materialismului, ce a umplut lumea de ruine, ce a stins energiile sufleteşti, ce a pulverizat prin exces de individualism", societatea omenească odată cu arta.

Impotriva acestui **individualism,** scindând realitatea în existenţe izolate, adevărate justapuneri de monade „fără uşi şi fără ferestre", lipsite de orice comunicabilitate care să dea unitate universului, stilul pictural al şcoalei româneşti caută inconştient să restabilească, pe cale sentimentală, armonia universcsală a lumii externe contopindu-i elementele înlăuntrul aceleiaşi înviăluitoare **duioşii luminos exprimate** (Grigorescu), sau sub apăsarea unei mistuitoare triştetţi turnând **ponderi de plumb** în **atmofera amară,** (Andreescu), sau în sfârşit, prin explozie reflexă a unei frenetice bucurii de viaţă, pulsând incandescent în **culoare.** (Lukian)

Lumină atmosferă, culoare ! Nicăieri „formă"! Nicăieri „pondere", „volum", „materie". Stilul plastic nu se potriveşte, probabil, din ce vedem până acum, viziunii româneşti de viaţă. Nici stilul linear, pe cât reiese. „Proporţia", „măsurabilitatea", „perspectiva", sunt, pentru şcoala românească, deziderate care se realizează spontan, instinctiv, fără planimetrii, volumetrii şi tratate de perspectivă spaţiometrică. Românul nu e inginer, el e poet. Nu construeşte, intelectual, ci contemplă, sentimental. Afectivitatea, sensibilitatea emoţională iată încă o constantă a şcoalei româneşti.

Dogmatismul senzualist al lui Grigorescu era pigmentat sentimental, cu „preferinţe". şi căpătuşit de un sentiment idealist, de fraternitate cosmică.

Scepticismul lui Andreescu faţă de cunoaşterea prin simţuri şi înversunarea lui cognitivă, are o bază sentimentală: groaza **urâtului** metafizic (spleen, angoisse, néant, laolaltă, cu ceva în plus), presimţirea terifiantă a nimicului, marelui, (cum ar zice Blaga!).

In fond aceste 3 constante sunt reductibile Nevoia de sinteză se rezolvă în sinteza picturală, iar picturalitate înseamnă **sentiment,** putere afectivă de unificare a datelor unei polarităţi, printr'un Eros care şterge hotarele individuale.

Dacă le păstrăm totuşi, enumerativ, ca o serie de trei, distincte, este pentru a putea opune tendinţei sintetice româneşti, tendinţele de analiză ale altor neamuri, picturalităţii stilului românesc, stilul plastic-senzual sau linear-cerebral al altora, şi, în fine, **sentimentului** din care izvorăşte orice creaţie, la român, izvoarele cerebrale sau solicitările voluntare ale altor stiluri.

Nevoia de sinteză se resimte, desigur, şi în arta altor popoare, dar nu se rezolvă la toate pictural şi picturalitate au şi stilurile altor şcoli, dar nu purceasă din necesităţi de unificare sentimentală a datelor variate ale existenţei.

E destul să ne gândim la picturalul realizat de arta unui Altdörfer, pentru a ne convinge de necesitatea distincţiei.

Sinteză de tip **pictural,** necesitată de nostalgia **continuităţii** cosmice, par să realizeze exclusiv Românii.

Compatibilitatea cu structura folklorică a artei culte româneşti se poate urmări şi în alte domenii : literatură, teatru, dans, muzică Este ceeace ne propunem, pentru o serie de alte studii, în care conformitatea cu **structura** profundă a artei populare să se dovedească, dincolo de intenţiile strict imitative, sămănătoriste.

ION FRUNZETTI

DANILACHE MORALISTUL

de PAUL CONSTANT

In Unghenii-români aşteptam să fiu folosit, în cazul unei întâmplări, care din fericire pentru ostaşii ţărei, nu s'a produs. Ordinul de serviciu mă fixa în acest târguşor spre a primi şi distribui subzistenţele necesare trupelor

Urmând instrucţiunilor speciale ce primisem, rechiziţionasem magaziile necesare, rânduisem cuptoarele ce aveau să fabrice pâine, îngrijisem să pot avea la nevoe lemne, făină şi furaje. Şi în aşteptarea nedoritei întâmplări, dormeam peste nevoile mele de odihnă, fumam fără socoteală sau citeam legumit o carte cu poezii de dragoste, concomitent ostenindu-mă întru alungarea unor afurisiţi de paraziţi, foarte populari pe timp de războiu, lăsaţi zestre locuinţei de către un polcovnic rus.

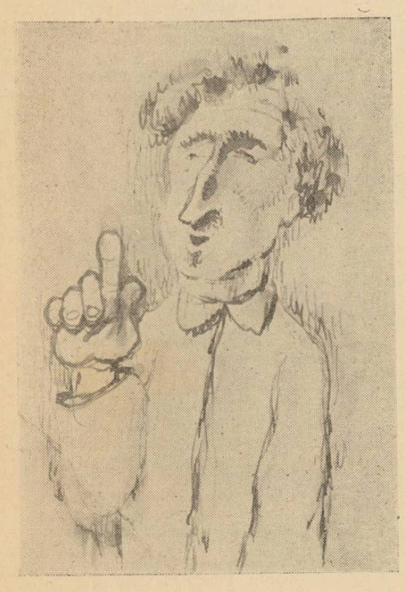

Prieteni, n'aveam timp să fac. Către scăpătat mă duceam la podul de peste Prut, unde cocoţat pe parapetul de lemn stam să contemplu apele domoale ale râului, să privesc forfota muscalilor de pe malul celălalt, să fumez şi să-mi port în linişte gândul, tot mai înteţit, către pământul robit al ţării, acolo unde îmi aveam lăsată familia.

La capătul celălalt al podului, un muscal vânjos, cocoţat şi el pe parapetul podului, străjuia trecerea râului, spărgând seminţe de floarea soarelui sau cântând melopeic o bucată adusă depe pământul stepei în care se născuse, şi înviată de plictiseală în sufletul său hârşit de războiu. Alăturea de el, fără vreun fel de ataşament vădit, ruginea o puşcă în a cărei teavă murise de mult nădejdea mângâerei glonţului. Ordonanţa mea, împrietenită cu cerberul ameţitei Rusii, mă informase că-l cheamă Bojanovski. Asta îmi folosea ca înainte de a mă instala pe parapet să-l pot striga, şi să-i dau bună ziua. Muscalul care o rupea binişor românește, îmi mulţumea cu glas de beţivan răguşit, după care continua să spargă seminţe sau să cânte una din bucăţile care-i aduceau aminte de satul lui îndepărtat.

Nu ştiu care va fi fost rânduiala rusească pentru paza trecerei pe pod; pe Bojanovski însă îl găseam neschimbat stând de pază. Poate că se specializase numai el în cunoaşterea şi executarea formelor de trecere; sau fusese într'adins şi pentru multă vreme ales, unde ştia să îndruge românește... Rarile treceri peste Prut îl obligau ca între două seminţe să coboare depe înălţimea parapetului, să facă somaţiunea oprirei şi prezentărei actelor, domol şi cu glas de gâtlej tăbăcit de băutură:

— Stoiti !... Pocajite vaşi documentâ ? Unde mergem mă, romănule ?

Cel ce vroia să treacă se cotrobăia prin buzunare, prezentând dela distanţă actele pe cari le avea. Rusul îşi număra seminţele din palmă, fără a cerceta cuprinsul actelor, mulţumindu-se să se asigure de existenţa unei peceţi.

— Păgâjite vasii peceati !...

Atunci cel interesat se apropia până sub nasul muscalului arătându-i semnul liberei treceri.

— Haraşo ! mergem sănătoşi şi bei şi pentru mine mă !..

Şi pornea să se vaete răguşit, într'un cântec pe care se părea că-l începuse odată cu declararea războiului şi-l va continua până la încheierea păcei.

Noaptea, podul era barat cu o grindă aruncată de-a-latul lui, iar Bojanovski, târînd după el puşca înecată de rugină, pleca să colinde cârciumile, cu obloanele trase fricos, ale Unghenilor-ruşi.

In liniştea nopţei, apele Prutului clipoceau domol, mângâind deopotrivă malurile ce nu după mult timp aveau să se reînfrăţească, ducând cu ele de-a-lungul coastelor Moldovei cântecul odihnitor al păcii şi al resemnării... Târziu, Bojanovski se înapoia către pichetul rusesc, continuându-şi cântecul întretăiat de sughiţuri prelungi, semn că Marea Rusie, prin el reprezentantul ei legal, purcede către binefăcătoarea linişte a somnului.

Cu timpul, plictiseala mă îndemnase să-mi caut un om, doi, cu care să mă împrietenesc şi să stau de vorbă. Nu după multă vreme, constatai că făcusem rost de-o droaie de prieteni, refugiaţi şi funcţionari localnici. Cu puţină bunăvoinţă din parte-mi, şi multă răbdare din partea noilor mei prieteni şi dascăli, prinsesem binişor rostul acestor neştiute bucurii ale vieţii. Erau acolo mari proprietari, având înşiraţe pe degete şi pântec însemnele noblеţei lor bănești; pensionari amărîţi şi hărtăniţi, copii murdari şi obrasnici, cucoane cari împărţeau ieftin ofranda dragostei, bătrâne plicticoase care mestecau cărţi slinoase, făcând pasenţe... O lume lăudăroasă şi înfrântă, care abia se cunoştea Şi în mijlocul ei, eu...

— Incepe pokerul, care este al patrulea ?

— La ce mizâ ?

— Cinci lei, deschiderea 2 popi !

Eu rămâneam de multe ori cu domnul Danilache, cocoţaţi pe parapetul podului, bârfind în deplin acord moralitatea ştirbită a vremurilor. Terminând discuţia, Danilache se scutura ca de un duh rău, închinându-se bucuros :

— Bogdaproste că am nevastă cuminte şi cinstită. Altfel, aş tăia-o în bucăţele şi aş arunca-o în Prut...

— Ba să fereasă Dumnezeu !

— Nu admit, domnule !.. Bărbatul, treacă-meargă! Dar femeia... O tai în bucăţi şi-o arunc în Prut... Eu sunt om scrupulos al dracului.

Infiorat de hotărârea lui Danilache, o porneam înapoi către casă, cugetând la virtutea nevesti-si, la pragorgicul dela pichetul rusesc şi la răbufnelile lui Bojanovski... La capătul podului, Rusul spărgea seminţe de floarea soarelui şi cânta răguşit, petrecându-ne cu viersul lui de cobe până departe...

Intr'o zi, şeful vămii îmi propuse să trecem Prutul, să cumpărăm ceva mahorcă. Nu aveam însă nici un fel de act care să ne îngădue trecerea. Bojanovski, omul împărăţiei, nu putea fi cu nimic conrupt.

— Haide, domnule sublocotenent, să încercăm !

Bojanovski, după ce ne scuipă în faţă două coji de sămânţă, ne somă, după obiceiu :

— Stoiti!... Pocajite vaşi documentâ ?... Iar şeful de vamă, de colo:

— N'avem documentele, Bojanovski, dar tu nu ne cunoşti?

— Ne ducem puţin să târguim mahorcă...

— Nu putem, domnule şef, trebue document cu pecit !...

Ce era să facem!.. Trebuia să renunţăm... Şeful vămii se căută prin buzunar şi găsi un bilet de cumpărarea unui bou. Il prezintă, făcându-mi cu ochiul. Bojanovski întârzie cât ar sparge o sămânţă, după care se rosti:

— Haraşo ! mergem sănătoşi...

Eu rămăsei pe pod, aşteptându-l să se înapoieze şi să-mi aducă mahorca. In acest timp mă înfuriam de prostia muscalului, care slobozea o trecere de om pe temeiul unui bilet de vită. Bojanovski, cu şapca trântită pe ceafă şi cu cozorocul întors către ureche, continua să-şi omoare timpul pe înţelesul lui, mărâind şi sdrobind între dinţi carapacele seminţelor... In jos, Prutul rodea la picioarele podului, ienind neputincios şi topindu-se apoi în lungul lui, molâu şi lucios. Pufăind rar din pipa cu duhnet de mahorcă, tămâiam în rotocoale plumburii tot acest belşug de apă, peste care faptul serii răsturna umbre mari de sălcii... La un cot, un rusnac bătrân şi bărbos încremenise, în mână cu nuiaua unei undiţe de peşte. Robota lumii murea treptat, strânsă în minghinea trudei şi a serei care se lăsa.

Din sus, nu după mult timp, venea către rampa podului şeful de vamă; era şi timpul, Bojanovski neadmiţând nici-o păsuire pentru închiderea trecerei. Văzându-l vesel de isbândă şi batjocoritor faţă de neîndemânarea mea, nu mă putui stăpâni să mă răfuesc cu muscalul:

— Bine măi, ce fel de om eşti tu când laşi să treacă un om cu bilet de vită ? Uite ce scrie aci: sexul bou; părul bălan: coarne lungi... Păi dumnealui aşa este ?! Să nu te superi, dar eşti mare prost !...

Bojanovski scoborî de pe parapet, îşi îndreptă şapca şi se scărpină după ureche... Credeam că-l ruşinasem; Rusul îmi zâmbi însă iertător, şi îmi răspunse liniştit, pe limba lui:

— Dai Bog bâti mne duracom a tebe umnâm, sau cum ar veni: să dea Dumnezeu să fiu eu prost şi tu deştept... Bojanovski nu este prost, gospoid praporgic... Domnul şef este aşa cum scrie la zapisca... Cucoana lui şi praporgicul nostru ştiu mai bine...

Mergem sănătoşi şi veniţi şi mâine, domnul şef cu zapisca aia poate trecem ori şi când...

Vrusei să protestez şi să pun pe muscal la locul lui; Danilache mă luă însă de braţ, şi mă trase, împăciuitor, către malul românesc:

— Lasă-l, domnule sublocotenent, nu te potrivi... Zi-i Rus prost, şi iartă-l... Am să-mi fac bilet în regulă, iar pe-ăsta am să i-l trimit praporgicului, fiindcă şi lui i se potriveşte...

In drum către casă, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic, continuarăm să bârfim împotriva slăbirei moravurilor care, slavă Domnului, bine că nu atingeau pe nici unul din noi doi...

Iar Madam Danilache, căreia îi duceam grija, nu fu nici tăiată în bucăţele şi asvârlită în Prut, şi nici nu întârzie ca a doua zi să treacă podul pentru târgueli...

Danilache... Un om pe care n'am să-l pot uita niciodată, pentru ferocitatea lui în materie de moralitate !...

Desamăgire

Când trenul opri se în gara mică, înregistrase faptul simplu, fără repercusiuni posibile în sufletul său gol.

Apoi, negândit, intrase melodia aceea în ritm melopeic de plângere adâncă.

Inchise ochii încet şi genele se împreunară mari, răsfrânte; când îi deschise, în apa verde a ochilor era pace. Se uită afară — un om cu o ghitară se tânguia pe sub ferestre. I se păru străin de melodia venită'n ea şi numai când îi văzu degetele lungi cu afinităţi de antene zgâriind coardele, stabili raportul dintre omul cu faţa tuciurie şi cântecul cela de stepă joasă.

Işi umplu ochii de surâs pentru ei, căută febril în poşetă şi deşertă în mâinile întinse toţi banii mărunţi.

Când vocea sugrumată de mirare se ridică spre ea :

— Mulţumesc.

răspunse jos, cald :

— Eu îţi mulţumesc !

In sdruncinarea trenului pus în mişcare brusc, se aşeză la locul ei, în faţa ţigării aprinsă pe marginea scrumierei.

Nici glasul venit din spate, cu inflexiuni vulgare :

— „Cântareţ naţional, domnule !" nu izbuti să-i taie surâsul din ochii umezi mari.

Totul revenea clar — precis. Retrăia cu putere aceleaşi lucruri, îşi resimţea sufletul plin din nou ca acolo.

Tresări Mouette. Intr'o seară la Căpriana fugiseră din grupul vesel, numeros pe terase, Mihai şi ei şi cu râs jos — amândoi aveau acelaş râs cu tremurări de suflet în el — se furişaseră pe o terasă uitată de toţi. Se aşezară pe nişte scoarţe uitate şi ele acolo din alt timp. Ridicase ochii spre cer — tot numai licăriri de alb — stea lângă stea, surâse şi odată cu muzica ce venea înspre ei depe terasa vecină îi spuse impersonal, glumeţ, dar cald :

— Dac'ai vrea, Mihai, să mai pui o stea pe cer, ai mai găsi loc ?

Privirea lui Mihai i-se părase că se pierde în privirea ei. Se'nlănţuise răspunsul ca şi o întrebare :

— E multă nelinişte în ochii tăi, Mouette. Iţi reversi sufletul în ei. Când îi închizi sau îi faci mici, îţi închizi toată faţa. Ermetic, rece, ai atuncia ceva de tanngretă. Apari şi dispari cu ochii tăi chinuiţi. Dece, Mouette ?

Se desprinseseră vorbele 'n noapte :

— Plecările mele nu sunt decât încercări. Aşi dori, Mihai, o plecare totală, o reîncepere de viaţă — departe — descătuşată de tot.

Râsese el cu râsul ei :

— Să reîncepi ceeace n'ai trăit !

— Poate ai dreptate, reluase; senzaţia rămâne totuşi — şi-şi deschise ochii mari, larg, să'ncapă'n ei toată dorinţa. — Să plec!

Intreruperea venise nereal :

— Singură ?

Ii răspunsese adevărat cu ochii pe cerul şi lacul din faţă :

— Da, singură !

Şi-apoi cu genele împreunate, cu faţa albă'n noapte îl rugase :

— O ţigare, Mihai.

Când isbucniseră glasurile, fetele pe terasă — ţigarea era pe sfârşite — ochii deschişi. Reintrase 'n ritmul comun cu râsul ei rupt parcă depe buze. Atât.

Acum, în faţa ei, figura Mirei cu ochii deschişi vesel — cu buzele împreunate spre râs — Mira o privea şi Cooky tangenţial.

Pe Cooky faţa Mouettei îl chinuise întotdeauna.

Ochii ce mirau prin intensitatea vieţii lor — ochii cu ceva de pasăre cu sbor speriat în ei; mâinile atât de lungi, osoase încât unghia 'n sclipirea ei paliidă părea că le prelungeşte, că le desăvârşeşte — mâinile ce vorbeau ca şi ochii, gâtul lung, subţire, prea alb ca şi faţa şi părul dela aripi negre. Nimic desăvârşit frumos, totul însă prea frumos.

Figura ei, de negăsit în altă parte. Odată îi spusese :

— Mouette, tu mă sperii — mă faci să văd c'aşi putea să fiu altul. Când te privesc pe tine mi se deschide orizont nou.

Il privea şi Mouette: Cooky cu privire de pisică — înalt, slab, cu zâmbet veşnic dezamăgit — cu râs sgomotos dar rar.

Tinuse la el de mult. Tresărise odată când văzuse faţa aceia, se bucurase odată de vocea lui. Nu-i spusese. Rămăsese pentru ea. Acum nimic, nimic nu mai revenea. Detaşarea complectă, dureroasă.

Mira, copil parcă încă cu drăgălăşenia surâsului, a ochilor veseli, a nasului ridicat brusc în mândria lui.

Prietenii ei — nimic. Să fi isbutit Căpriana, Mihai, s'o rupă de tot ? Nu erau acestea plecările cele mai dureroase ?

Işi schimbă pe buze întrebarea:

— Dar voi de unde ?

— Dela Rădeni, am fost la ţară, acum am lăsat-o pe Moica mamei şi ne ducem la Bucureşti, fu răsvunsul clar.

— Moica voastră ce mai face ?

— Creşte, descopere şi preface lumea cu cei trei ani ai săi, îşi schimbă vocea Mira.

Când vorbea de Moica, Mira era alta. I-se mărea glasul, i-se ivea pe faţă un zâmbet bucuros, chinuit, nou.

Cu Moica lângă ea — era tare, crescută ea însăşi. Altfel copil.

Tăie Cooky :

— Când vii la Rădeni ?

Rădeni, Rădeni, după Căpriana? Simti că n'ar putea.

— Mai târziu, ştiu şi eu? Poate în Septembrie s'o văd pe Moica. Cum mai e Moica ?

In timp ce vocea Mirei colora plastic faţa cât un pumn a Moicăi — Mouette se reîntoarse cu gândul spre Căpriana.

Cooky îşi aprinse o ţigare şi seara începu să se lase peste linia neagră şi repede a trenului.

*

Din gară, Bucureştiul i-se păru negru, urît. Chiar şi stelele, multe ca acolo la Căpriana, le găsi decor inutil.

Se ghemui în maşină lângă Mira tăcu cu tăcerile din ea, tot drumul, o făcu să tresară oprirea bruscă şi vocea lui Cooky :

— Atunci aşa — acum te-am adus acasă ca pe un copil cuminte.

Mâine seară trecem cu Radu să mergem în oraş.

Reveni râsul Mirei :

— Sperăm să nu fugi, iar, pân'atunci.

Găsi replica repede şi banal :

— Sper şi eu.

Şi-odată cu plecarea lor, sună târâit, repetat.

Isi regăsi casa cu lumini mici şi flori multe în vase joase. Intr'o firidă, o candelă veche cu flacără roşcată, în alta o madonă cu gene stilnic plecate, sculptură cu toruri de petală. Parcă le uitase sau poate adusese cu ea o altă Mouette pentru care erau noi.

Se bucură de baia caldă, de fructele puse la cap pe masa turcească, se băgă'n patul alb, rece, aprinse o ţigară, deschise radioul la un post pe scurtă — închise ochii. Ce-i trebuia — un cântec jos — dureros — un cântec de reveniri şi recapitulări. Cu fruntea încreţită de sforţare, îşi reaminti.

Plecase la Căpriana spre Anca. Ea o primise vesel :

— Mouette, camera de lângă terasă, — a ta — Mouette, lacul — parcul te-aşteaptă să-l străbaţi cu ochii tăi neliniştiţi.

Era lume multă, prea multă. Cunoştea pe Mihai, pe Dana, pe Andrei, pe Mara. Primele zile nu fusese decât liniste'n ea.

Seara ieşeau toţi pe terase — „Clar-luniştii" cum le spunea cu ironie Anca :

— Cum, Mouette, şi tu clar-lunistă ? Dan, pune-le muzică, fă-i să danseze. E nesigur pentru sănătatea-morală, clarul de lună pe terasă în faţa lacului. Nu ştiai, Mouette ?"

Aflase încetul cu încetul. Nici nu-şi da seama cum începuse pentru ea. Vorbise mai mult cu Mihai, parcă altul în cadrul Căprianei, şi nesimţit îl primise'n tăcerile ei. Tăcerile Mouettei preţuiau mai mult decât vorba.

Erau numai privire — numai suflet.

Tăcerile lor din serile acelea erau ca primi paşi împreună'n faţa vieţii : descătuşare şi început.

Iar primele cuvinte venite după tăcerile lor, erau calde, bune, spuse cu voce joasă ca o melodie nouă.

Plecase să încerce desbărare de ceeace vedea c'o copleşeşte. Deabia plecată — însă — dorea reveniri.

Atât.

A strivit ţigara în scrumiera mică cu flori palide pe fund, a prins o boabă de strugure'ntre dinţi, a stins luminile şi-a lăsat s'o adoarmă cântecul şi amintirea.

Iar faţa cu ochii închişi şi-a reluat aspectul de statue, rigidă, stranie.

*

A închis cartea cu mişcare sigură. Nu mai putea urmări. Rândurile îi jucau în faţa ochilor în zig-zag fără sens.

Regreta — când cu câteva minute înainte telefonul sunase târât, îl deschisese fără grabă. Glasul doar o făcuse să tresară :

— Mouette ! — Vocea ceia joasă şi râsul ţinut pe marginea de buză. Doamna Criste ? Mouette ?

— Mihai ! fusese strigăt de recunoaştere.

— Aşa da — îi răspunsese glasul lui — aşa da, îmi pare bine. Trebue să te văd, Mouette, luă inflexiuni tari dincolo de receptor. Trec deseară cu sora şi cumnatul meu să te iau la Mon Jardin.

Inchisese cu sforţare ochii să reintre în tiparul lor lunguieţ figura lui. N'o reprinse. Il auzi nerăbdător, nereal.

— N'ai înţeles, Mouette ?

— Nu, ce-ai spus ? — se desmetici.

— Trec deseară cu Rada şi Şerban să te iau la Mon Jardin. Nerăbdător să-ţi revăd figura de stranie statue luminată de ochi. Vii, Mouette? Uite, Rada e acum lângă mine. Te roagă şi ea — să ne amintim împreună de Căpriana. — Vii, Mouette ?

Se supără pe ea însăşi. Lăsă o buză'n jos.

— Mihai, nu pot. Am promis unor prieteni să ies cu ei.

Se gândea fără mulţumire la Mira-Cooky şi Radu cu spectrul Rădenilor şi a Moicăi, conversaţie eventuală.

Ii auzi glasul de protest tare, apoi mai slab:

— Bine, atunci te scoală Rada mâine dimineaţă din somn c'un telefon şi mergem mâine seară.

— Bine Mihai, convenise apatic, nemulţumit, bine.

Scosese receptorul încălzit dela ureche — închisese şi cu mâna cealaltă schiţase un gest scurt de supărare.

Incercase să citească. Reluase cartea — pe o pagină de analiză sufletească diluată — o lăsa acum.

Se gândi şi nelogic începu să se'mbrace. Se va duce singură la Mon Jardin. Poate-i va găsi acolo pe ei trei totuşi — pe ei trei — pe el. Abia se mai gândi la Mira şi Cooky. Scrise repede câteva rânduri pentru el pe-o hârtie albastră, subţire cu scrisul ei larg, pe munche de cuţit, îşi încheie înmănuşat rochia cu tonuri vii de roşu'nchis — flori mari — răsturnă'n mâini şi pe gât un rest de lavandă — căută o batistă, o poşetă tot în simfonie de roşu, lasă scrisoarea fetei din casă, ieşi repede şi la colţ de stradă găsi fericită un taxi.

Era din nou noapte — stea lângă stea — când intră la Mon Jardin. Inăuntru, totul cu aspect fantomatec, vag. Lumini camuflate — negre aproape — chelneri circulând cu lămpi de buzunar — râsete slabe, voci joase, — totul parcă'n tonuri şterse.

Caută lung cu ochii — lung şi scurt — figuri fără contur precis sau cunoscut. Cineva îi făcu loc să treacă şi doar atunci îşi dădu seama de nelogicul situaţiei : singură acolo noaptea fără niciun sens. Vru să se întoarcă, să plece. O opri o voce cu inflexiuni bănuite.

— Nu, Manuela, nu; crede-mă, doar pentru tine m'am întors. Seara aceasta mă răsplăteşte de tot greul drumului dela Căpriana până aici.

Se întoarse lovită.

La o masă în spate, Mihai Novleanu plecat pe-o mână de femee în gest cald, apropiat.

Se simţi ţintuită pe loc în drumul acela, lovită de lume, de chelneri — veni iar vocea din întuneric.

— Vezi Manuela, şi-apoi cuvintele ei dela Căpriana spuse cu râsul ei de-atunci — dac'ai vrea să mai pui o stea pe cer n'ai mai avea loc — Manuela, lângă tine le văd — adevărat pentru prima oară.

Mouette vru să scâncească scurt a copil bolnav, dar nu putu. Işi simţea podul palmelor ude, picioarele slabe, moi. Strânse pumnii. Se auzi cehemată din altă parte:

— Mouette!

Din umbră, figuri multe — Călin, Sanda, Dan şi deodată cu numele ei strigat tare, figura lui Mihai cu ochi speriaţi, desnădăjduit de speriaţi spre ea.

— Mouette!

Se rupse de ochii din umbră, le răspunse celorlalţi.

— Ah ! voi. M'aşteaptă Mira şi Cooky afară. Mă iertaţi. Da, bunăseara.

Fugi mai mult decât merge pe strada neagră, goală, cu uruit grav de tramvai. Işi simţi paşii duşi de-un instinct mai sigur decât mintea care părea că funcţionează slab, nelogic.

Inainte de-a intra'n casă, auzi la un colţ de stradă melodia omului cu ghitara. Scrâşni din dinţi să nu ţipe. Căută cheia cu gesturi febrile dezordonate 'n poşeta 'n tonuri de roşu.

Deschise, intră privind totul rece, nou. Se auzi spunând tare. „Mâine plec": Inchise ochii, îi deschise cu apă turbure 'n ei.

— „Ciudaţi sunt ochii tăi, Mouette!"

Puse mâinile amândouă pe urechi să nu mai audă vocea caldă, joasă. Sunetul persistă venind dinăuntru cu tărie metalică.

Cu paşi mici trecu 'n iatac; în vatră jeratec roşcat ca şi buzele şi rochia acum micâ pe ea.

Pe scoarţe, în faţa vetrei, Mouette, în procesul de destindere nervoasă, plânge încet, surd. O dor coardele gâtului, ochii cu pleoape lăsate. Descătuşată de durere, de-abia acum îşi dă seama de puterea ei.

Ataţă jarul. Se ridică, închide fereastra, cadru de stradă neagră şi oarecare. Apoi în pacea totală, întinsă pe-un divan de oboseală şi tristeţe, cu mâna căzută pe margine de pat şi degete resfirate, adoarme ca spre un sfârşit.

IOANA TĂUTU

Birou

Stă plictiseala 'n colţuri zugrăvită
Şi mesele s'au sinucis de multă vreme —
Iar scaunele au rămas ca să blesteme
Cin'le-a distrus juneţea cu praf de dinamită.

Un telefon prostit vociferează
Şi tocuri umplu pagini nesfârşite;
Cu vorbele 'n cascade, răguşite
Maşina tăcăne rapoarte şi oftează.

Trec anii peste mese aplecaţi,
— Imbătrânind cu fiecare seară,
Cu fiecare strop din călimară, —
In praf, hârtii şi plictiseală înecaţi.

Stăpân peste nelinişti şi pe vreme,
Un tânăr visător, din soare şi-a făcut agrafă;
Compătimeşte o palidă dactilografă
Şi scrie fluerând poeme.

RADU PATRAŞCANU

Nu piscul

Nu piscul dur, înşurubat în cer
Profilul lui semeţ şi 'nalt, l-asemeni
Tu, patimă de flăcări şi mister
Şi meşteşug din moliciuni şi cremeni,

Ci bolovanii care s'au desprins,
Ca fructul copt, din blocul lor de stâncă,
Purtând sclipirea cerului aprins,
Spre-o vecinicie de genuni, adâncă.

Căci cântecului dat îi e să sue,
Ca o mireasmă pură, din căderi.
E nostalgia 'Naltului şi nu e
Decât chemarea cerului de eri.

C. MUNTEANU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

Nr. 11-1943 — „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

NUMĂR DE PAȘTI
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 15 LEI

ANUL LII Nr. 11
Marți 20 APRILIE 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

DRAGOSTE ȘI TRANSFIGURARE

de ERNEST BERNEA

Dumnezeu din prisosul ființei lui a făcut lumea. Dumnezeu din prisosul inimii lui iubește creatura, dela firicelul de iarbă până la om.

Dragostea este începutul lucrurilor, din dragoste se hrănește totul. Nimic nu se poate face, nimic nu sporește, nimic nu dăinue fără dragoste: dragoste de Dumnezeu și de om, dragoste de tot ceeace ne străjuie și ne întovărășește viața aceasta atât de plină și nesocotită.

Un val de aer ușor și cald acoperă sufletul, îl purifică și îl înalță spiral în inima cerului. Prin dragoste, omul călătorește în lumea dorurilor lui turnate de la început în cupele sufletului.

Dragostea ne duce la Dumnezeu, ne descoperă omul și lucrurile, ne deschide porțile înțelesului. Cel ce iubește e plin, e frumos, e luminat iradiind numai pace și încântare. Sufletul lui cântă rodul nepieritor, cântecul de răscruci al luminilor. Fața lui e albă străvezie, cu priviri în adâncimi astfel descoperite, pasul lui liniștit și stăpân.

Dragostea coboară cerul pe pământ și înalță făptura în zonele binefăcătoare ale isvoarelor vieții. Tot cuprinsul nostru crește și se preschimbă în inima și sensul său.

Un om, un animal, un copac, o floare, un firicel de iarbă, o gânganie cât de mică, toate sunt puse întâi să le iubești. Dragostea nu falosința: aci e sensul existenței lor în preajma ta. Cine s'a uitat odată prin aripile unui gândăcel către soare? Tot curcubeul, tot cerul raiului s'adună în trupul unei ființe pe care o strivim sub pasul nostru neștiutor și crud.

Dragostea face totul, descoperă și înoiește totul; prin ea omul crește în știință și omenie, descoperă în afară și sporește înlăuntru.

Omul adevărat iubește și se roagă: buzele lui murmură întredeschis prisosul sufletului, cântecul interior se desprinde, rodul dragostei se coace și cade plin de sucul vieții înfrumusețate.

Să cântăm cel mai frumos și mai înălțător cântec de dragoste și urmele trudei, ale urîtului se vor șterge. Să mergem până acolo unde se întâlnește omul cu Dumnezeu, până la hotarul cerului care ne-a dăruit din stelele lui. Să trăim în preajma isvorului vieții și creației necontenite.

Și pentru tine omule, frate de destin, pentru tine cel de-aproape, care-ți plângi suferința și-ți cauți ispășirea, dragostea adevărată vine rodnică și te învață cuceririle adevărate. Dumnezeu nu numai că ne-a iubit, dar ne-a făcut să iubim; ne-a pus dragostea în inimă și noi n'o știm folosi.

Săracul, chinuitul, drumețul neospătat, copilul bolnav, tot omul în lipsă materială sau sufletească are nevoe de dragoste; dragostea îl apropie, îl hrănește, îl poartă pe mâini tămăduitoare. Isus săracul, chinuitul, drumețul. El om cu dureri și lipsuri, a venit să fie asemenea nouă, a venit să topească suferința noastră prin dragostea lui dumnezeiască.

Dragostea poartă omul în lumi nebănuite și cucerește inima lucrurilor, adică veșnicia. Pe calea dragostei ajunge omul la capătul de început al lucrurilor și prin puterea ei le află esențele.

Dragostea este calea cuceririlor lumilor altfel tainice. Prin dragoste omul nu se oprește numai la în a-și întinde, a-și lărgi cuprinsul. Prin dragoste, o știe orice am care s'a frământ odată în revărsarea către frumusețe și bine, se schimbă însăși natura lucrurilor; nu numai aparența dar însuși sensul lor.

Ce vede și cât înțelege un om care nu iubește: un om, o floare, o gâză, un copac, un lucru făcut de mâna omului măestru? Ce vede și cât înțelege din făptură și din natură omul rece, meschin, lipsit de focul dragostei?

Cel ce iubește vede lumea înnoită, vede taina și farmecul adânc al lucrurilor, vede totul în adânc schimbat și în afară îmbrăcat, cu fir de lumină țesut, ca o grădină minunată, ca un vis devenit aevea.

Dragostea coboară pe Dumnezeu pe pământ, îl face prezent în fiece ființă, în fiece plantă sau lucru; inima a dat totul, **tot ce este se schimbă.**

(Urmare în pag. 2-a)

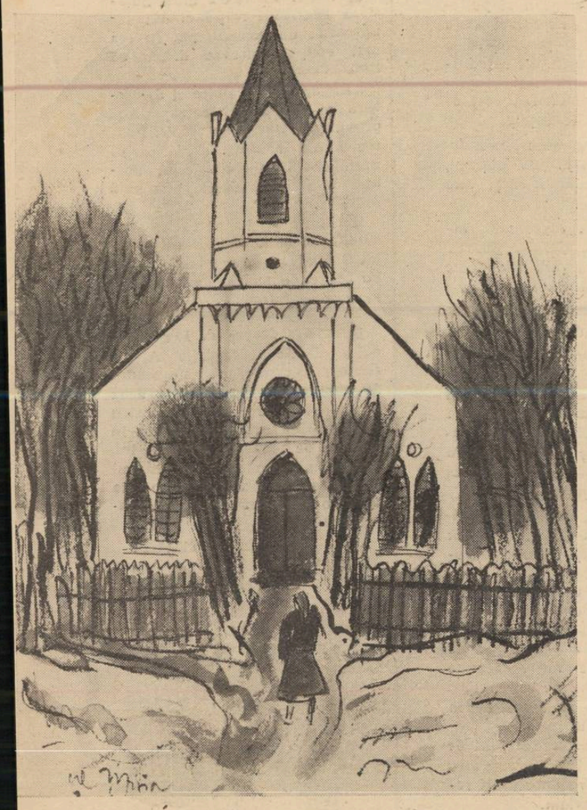

AL. ȚIPOIA — Biserică

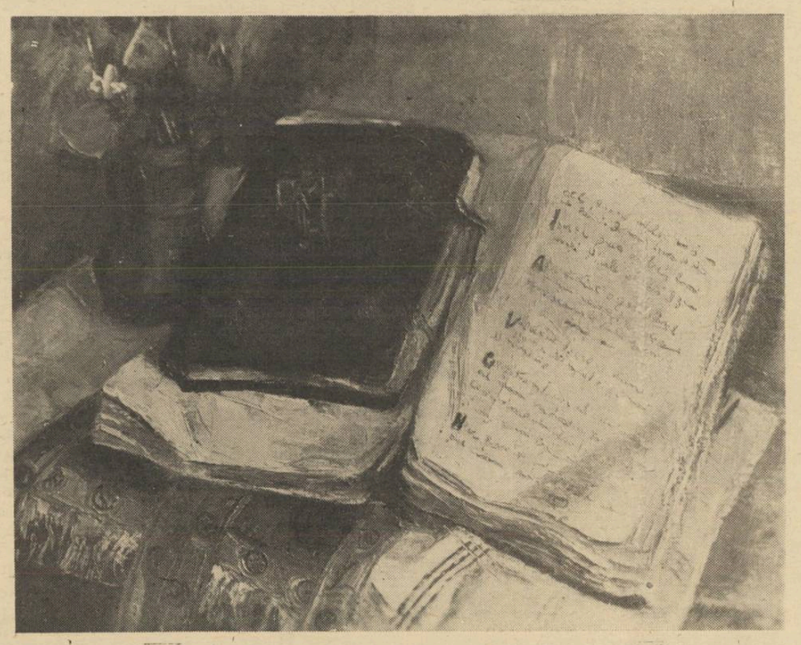

MĂNDIA ULLEA — Ceaslov

Paștile și sufletul românesc

de preot MIHAIL BULACU
conferențiar universitar

Cel mai mare eveniment biblic, din viața Domnului Iisus Hristos, — Invierea din mormânt, — este cel mai mare eveniment sufletesc din viața poporului român. Este prilejul întâlnirii supreme a vibrațiilor de credință, mângâere și nădejdea sufletului nostru creștin, cu revărsarea bucuriei celei mai mari minuni dumnezeești, „Invierea din morți".

Sufletul omenesc, prin structura divină a creațiunii sale de a fi nemuritor, găsește intuiția concretă a credinței sale în nemurire, în fața marei minuni a Invierii Domnului și a puterii sale divine, de a săvârși minuni asupra celor morți. Căci dacă sufletul este, cum spunea odată Goethe, cea mai frumoasă parte din ființa omenească, ce face să tresară și să vibreze viața în noi, tot sufletul se înalță cu tresăriri de viață și nemurire către strălucirea Invierii, ca și florile de primăvară către lumina și căldura soarelui.

Precum scria nemuritorul și neuitatul poet și scriitor Gheorghe Coșbuc, Invierea Domnului ne face să simțim și să trăim îndoita binecuvântare a lui Dumnezeu, primăvara sufletului și primăvara naturii ce ne înconjoară. Primăvara vieții întregi, înobilată cu tot ceea ce Dumnezeu ne-a putut da mai scump și drag

Prin pomi e ciripit și cânt,
Văzduhu-i plin de-un roșu soare
Și salciile 'n albă floare —
E pace 'n cer și pe pământ.
Răsuflul cald al primăverii
Adus-a zilele 'nvierii.

Cărțile noastre bisericești în lirismul credinței și recunoștinței noastre creștinești către Dumnezeu redau aceeași bucurie creștinească prin cuvintele, ce se cântă în Biserică: „Răsărit-a primăvara! Veniți să ne desfătăm. Strălucit-a Invierea lui Hristos! Veniți să ne veselim".

Sărbătorirea cu sufletul plin de bucuria creștină a marelui eveniment dumnezeesc îi face pe oameni să-și rostească la primele cuvinte de întâlnire când se văd, vestea cea bună a Evangheliei: „Hristos a înviat!" Și răspunsul este acelaș ecou sfânt, al adeveririi și al încredințării, pentru marea minune a Invierii Domnului, prin cuvintele: „Adevărat a înviat!" Ca și țăranii satului românesc, descris în tradițiile sale sănătoase creștinești, tot bunul Român, care este și bun creștin, rostește aceste cuvinte de salut românesc:

Și cât e de frumos în sat!
Creștinii vin tăcuți din vale
Și doi de se 'nâlnesc în cale
Își zic: Hristos a înviat!
Și râde-atâta sărbătoare
Din chipul lor cel ars de soare.

S'a dus vremea și la orașe când împestrițarea etnică de altă dată cu acei de neamul jidovesc, ce l-au prigonit și l-au răstignit pe Domnul Hristos, să nu mai socotească o înjosire acest salut, apreciat ca ceva țărănesc, rostit numai de oameni simpli și fără de cultură. Seninătatea creștină și solidaritatea națională a satului românesc, atât de mult apreciat de Coșbuc și de Vlahuță, s'a revărsat cu putere de-asupra orașelor noastre.

In noua atmosferă românească, animată de spiritul jertfei eroice pe câmpul de onoare al războiului, tot bunul Român își împărtășește sufletul de cuvântul Evangheliei, de lumina Sfintei Invieri, desprinse din pragul sfântului altar, al Bisericii noastre strămoșești. Se aprinde lumină din lumină și suflet din suflet, dela ușile sfinte ale altarului și până departe în pridvorul Bisericii, — sfintele locașuri nemai fiind încăpătoare.

Biserica pe deal mai sus,
E plină astăzi de lumină,
Că 'ntreaga lume este plină
De-acelaș gând, din cer adus:
In fapta noastră ne e soartea
Și viața este tot, nu moartea.

Și cât de fericite sunt sufletele eroilor, când privesc de-acolo din ceruri, din lumea celor drepți și sfinți, că frații noștri buni Români, din Bucovina și din Basarabia și-a putut prin jertfa lor căpăta libertatea mult dorită și pot sărbători acum, cu toți ai lor marea sărbătoare creștinească! Copiii și bătrânii trăesc o viață nouă, într'o lume nouă românească, sub binecuvântarea împărăției creștine a Domnului Hristos. Moartea a putut răpi multe trupuri omenești ale ostașilor noștri, prin jertfa lor eroică, dar n'a putut omorî sufletele, n'a putut omorî viața sufletelor. Viața de dincolo se continuă iar în cântările creștine ale Invierii, vibrările vieții noastre creștine de aici de pe pământ se întâlnesc, precum scrie poetul Coșbuc, cu sufletele celor ce sunt dincolo și se înalță din morminte.

Și-un vânt de-abia clătinător
Șoptește prin văzduh cuvinte;
— E glasul celor din morminte,
E sgomotul sburării lor!
Și pomii frunțile-și coboară
Că duhul sfânt prin aer sboară.

(Urmare în pag. 8-a)

MEȘTERUL MANOLE

de ALEXANDRU CIORĂNESCU

Cineva, unul din acei pedanți ai scrisului care se indeletnicesc cu descoperirea paielor din ochii aproapelui, și a căror rasă nu e pe cale să se stingă, poreclise pe vremuri pe Vasile Alecsandri „meșterul Drege-Strică". Numele acesta i se păruse meritat de poet, pentru modificările pe care le adusese poeziilor populare culese și publicate de el, modificări care, după măruntul critic de odinioară, dădeau o icoană falsă a inspirației și a sentimentelor populare.

Nu e locul să discutăm aici ce e adevărat și ce nu e în acuzațiile ce se aduc, din acest punct de vedere, lui Alecsandri. E adevărat că modificările lui sunt destul de numeroase, și deseori vizibile prin artificiul lor. Dar nu rămâne mai puțin adevărat că poeziile populare, așa cum se găsesc în culegerea lui Alecsandri, sunt mai frumoase decât în toate celelalte culegeri. Nu mai departe decât povestea Meșterului Manole, care în colecția lui G. Dem. Teodorescu e de trei ori mai lungă decât în cea a lui Alecsandri, și care câștigă cel puțin tot de atâtea ori în forma concisă și sigură în care a îmbrăcat-o poetul moldovean.

Dar oricare ar fi meritul lui Alecsandri în această privință, el rămâne, aici ca și în cazul Mioriței, sau al tuturor celorlalte balade bătrânești, un simplu colaborator al muzei populare. Meritul lui e de a fi dat inspirației străvechi o haină mai potrivită, de a fi introdus examenul unui spirit critic conștient de mijloacele și de efectele sale, de a fi îndiguit și îndreptat viguroasa revărsare de sevă care caracterizează opera poetului anonim.

Povestea, după cum remarcă Alecsandri el însuși, are rădăcini adânci în folklorul balcanic, și dacă vom avea răbdare să căutăm mai departe, desigur că i le vom găsi și aiurea. In orice caz, Alecsandri însemna, în notele culegerii sale, indiscutabila asemănare a legendei construirii mănăstirii dela Arges, cu aceea a zidirii cetății Scutari, cu a podului dela Arta, și cu alte monumente balcanice care, dintr'un motiv sau din altul, au isbit mai cu seamă închipuirea populară.

Legenda cetății dela Scutari mai cu seamă, e interesantă prin apropierile ce se pot face cu românească poveste a lui Manole.

Acolo, ca și aci, zidirea abia începută se ruinează peste noapte. Pânza Penelopei se destramă și ea tot așa, dar acolo nu intervenea nici un factor supranatural. Aici, duhurile cele rele vin să șoptească celor doi constructori că zidirea lor nu va putea fi sfârșită, decât în schimbul unui sacrificiu omenesc. Pentru Manole ca și pentru Goiko din balada sârbească, sacrificiul acesta n'ar avea nimic extraordinar, pentrucă folklorul balcanic ne-a obișnuit de mult cu ideia că la temeliile fiecărei clădiri stă o stafie, un înger al casei, acela pe care-l îmblânzesc sfeștaniile inaugurale. Atâtea obiceiuri sunt legate de această străveche credință; furatul umbrei care, într'un fel sau altul, a ajuns până la urechile lui Chamisso, sacrificarea de păsări de curte pe clădirea abia începută, introducerea în casa nouă în primul rând a icoanelor, care să izgonească sau cel puțin să potolească duhul cel rău. Intregul folklor european cunoaște legenda în legătură cu această credință. In Germania, în Franța în regiunile cele mai sălbatice ale Savoiei, se povestește încă și acum legenda cu podul dracului, un pod pe care diavolul l-a făcut într'o noapte, în schimbul celui dintâi suflet care avea să treacă a doua zi peste dânsul.

Tema legământului sângeros, în legătură cu o construcție importantă, n'ar avea deci nimic deosebit pentru imaginația populară. Așa spune legenda că s'au clădit și palatul regal din Madrid, și mănăstirea de pe muntele Saint-Michel, și atâtea alte zidiri care isbesc și astăzi închipuirea. Dar ceeace face interesul și valoarea legendei lui Manole, e faptul că sacrificiul privește tocmai pe ființa care i-a fost mai dragă. Primarul din Savoia izbutise să păcălească pe dracul pentrucă a doua zi de dimineață avusese grijă să dea drumul pe pod unui câine, primul și singurul suflet asupra căruia duhul cel rău putea astfel să aibă vreo pretenție. Aici însă problema e de o gravitate și de un interes omenesc, care arată cât de adâncă a fost intuiția artistică a poetului popular. Nouă meșteri mari, zece cu vestitul Manole, sunt puși în dilema de a renunța la visul lor de artă, la dureroasa fantasmă care îi chinuește și pe care o văd dărâmându-se în fiecare dimineață sub ochii lor, sau de a păși la realizarea ei, prin sacrificiul conștient și liber consimțit al ființei celei mai scumpe, al primei soții care va veni spre dânșii a doua zi.

Se va spune că problema e aceeași și în balada populară sârbească. Acolo, însă, singurul care consimte la sacrificiu, și care prin aceasta se condamnă anticipat, e Goiko; ceilalți jură împreună cu dânsul, dar au grije apoi să dea pe furiș de veste soțiilor, ca să nu vină a doua zi. Goiko e astfel un păcălit, un trădat, o victimă și nu un erou. Aici, cei zece meșteri sângerează la fel, și cu o durere egală sunt împinși de aspirația lor spre un ideal imposibil, la monstruoasa hotărâre a sacrificiului menit să-i deslege de cele pământești. Niciunul nu se ascunde, niciunul nu-și calcă legământul; fiecare din ei e gata să treacă prin examenul sângeros al suferinței, și numai întâmplarea oarbă desemnează dintre ei pe cel ales.

Frumusețea jertfei celor zece meșteri stă mai cu seamă în faptul că e solidară și neclintită în niciun moment, când efortului lor spre desăvârșire ceva din răceala astrală și ireală, ceva din fiorul înghețat al marilor minuni, asemănător cu cel din Luceafărul de pildă. Dar a examina frumusețea acestei creații a imaginației populare, însemnează în acelaș timp a aminti fiecare amănuntele baladei, atât de artistic îngemănate și cumpănite în vederea efectului unic. Așa, încercările prin care străbate Ana pentru a ajunge, liberă și voioasă, la altarul supremului sacrificiu, așa, felul dulcos și plin de gingășie în care meșterul îndrăgostit de două vise odată, ucide pe cel dintâi pentru cel care va avea să dureze, transformând într'o tristă giumă supliciul femeii iubite.

Toate acestea, după cum am spus, tind spre un singur scop, care e zugrăvirea unui implacabil destin. Intreaga noastră poezie populară e plină de superstiția grandioasă a „scrisei", a locului fixat de mai înainte în astre pentru cursul vieții fiecăruia dintre noi. E poate și aceasta o moștenire clasică, o amintire a Moirei stăpânitoare peste zei. Ori de unde ar veni însă, ea face grandoarea celor mai alese dintre creațiile sufletului popular.

(Urmare în pag. 7-a)

ADINA PAULA MOSCU — Compoziție

Răsmerița Bairamului Domnesc

Am citit, nu de mult, cu reală plăcere, o carte de literatură cum nu des întâlnim la noi. Este volumul d-lui Gh. Băileanu: **Răzmerița bairamului domnesc**, o interesantă culegere de trei nuvele care îndrăznește să iasă la lumină într'o vreme când publicul este atât de cucerit de genul romanului. Firește, nu mă gândesc să fac aici o prezentare a acestei opere, după părerea mea, de incontestabile merite literare, căci misiunea aceasta revine titularului cronicei literare, care probabil, se va opri asupra ei în greaua lui luptă cu marile cantități de pagini ce se publică în țara noastră binecuvântată de cer cu nenumărați purtători de condei. Mă simt totuși îndatorat, ca un simplu iubitor de bună literatură, să relev că ne aflăm în fața unei cărți care pune o interesantă problemă. Faptul că nu se află un roman în paginile ei, ci câteva nuvele, va trebui să sporească stima pentru autor. Căci el, ca orice artist conștiincios, nu s'a lăsat furat de moda romanului care asigură aproape automat succesul — bine înțeles pe cel material, care pentru cei mulți, dar nu cei mai buni, este esențial! — și a înțeles că fiecare formă literară este impusă de anumite cerințe lăuntrice ale materialului, așa dar a ales acel gen care a socotit că se impune nu de gustul său, ci de anumite legi interne pe care orice creator le intuiește, chiar dacă nu le are limpede definite. Pe de altă parte, nu trebue să uităm că fiecare gen are normele și greutățile lui architectonice și stilistice, că cei mai de seamă cercetători sunt de acord asupra faptului că nuvela, fiind o unitate mai concentrată, cere o mai atentă dozare a materialului, deci este mai greu de echilibrat într'o formă durabilă decât un roman, unde uneori elemente centrifuge, laterale, adesea direct prisoselnice îi dau o aparență de stufos și de mai complex.

M'am oprit însă în aceste puține rânduri, cărora le-am dat cam impropriu titlul pe care îl are opera de care vorbesc, ca un omagiu pentru observațiile ce mi le-a sugerat, nu pentru a face elogii sau a căuta scăderi, dar pentru a sublinia câteva lucruri. Nuvelele din acest volum sunt toate oarecum istorice, în sensul că, și dacă nu toate personagiile sunt scoase din hrisoave, timpul evocat este unul din trectul nostru. Este, după părerea mea, un mare merit pentru scriitor că a înțeles să nu se creadă numai unsul lui Dumnezeu cu darul scrisului, ci și un trudnic cercetător care, cum este în cazul acesta, răscolește scrisuri vechi, găsește amănunte caracteristice de toate felurile: de îmbrăcăminte, de vorbire, de stil de vieață, de obiceiuri, și numai după ce le domină perfect pe toate acestea își îngădue să pornească la lucru, reușind, în chipul acesta, prin paginile sale să creeze o atmosferă potrivită, care mai totdeauna este hotărîtoare în literatură.

Ceva mai mult. Probabil după pilda marelui nostru creator în această direcție, autorul își însușește graiul vechilor scripte, sau nuvela sa ia tonul solemn și cald al cronicilor și al Moldovei, d-sa dovedindu-se un meșter mânuitor al limbii pentru a afla efecte literare. Aici se pune întrebarea cea mai însemnată a acestor însemnări. Nu cumva literatura istorică are avantaje de care alta nu se poate bucura? Intr'adevăr, este lucru cunoscut, în deosebi în literaturile străine, ca scriitorii să reia vechi teme și chiar subiecte arhicunoscute, cum chiar acum câteva secole făceau în Franța Corneille, Racine și Molière, pentru a le desvolta în chip modern, cu o viziune nouă asupra materialului și, în deosebi, cu o grijă precumpănitoare, fiind aproape numai aici concentrată, asupra formei. La noi, puțini scriitori au curajul să facă asemenea experiențe, desigur, pe de o parte, pentrucă suntem o țară cu un nivel de cultură încă nu prea ridicat, încât mai credem în iluzia că putem da „ceva nou", pe câtă vreme cunoscătorii din Apus sunt prea sceptici pentru aceasta; iar pe de alta, poate pentrucă scriitorii noștri nu se simt în stare să rivalizeze și să întreacă mari creațiuni literare numai cu mijloacele de expresie ale artei.

Funcția aceasta, care este o fericită expresie și o treaptă de evoluție pentru literatură, poate fi îndeplinită însă foarte bine, apelând și la literatura istorică. „Subiectul" în loc să fie luat din liniile mari ale unei opere însemnate, în sarcina scriitorului nemairămânând decât obligația de a da noi forme, cât mai expresive în această noutate care să fie adecuată, poate să fie luat din „istorie", fie spus chiar în sensul cel mai larg. O mare parte din greutățile ce i le așeza în cale necesitatea invențiunii sunt astfel înlăturate și autorul se poate concentra cu toate puterile lui de stilizare artistică asupra problemelor de construcție și a celor de limbă, cărora, mai ales în ultimul timp, li se acordă o dreaptă mare însemnătate în valorificarea operelor și a artiștilor.

G. C. NICOLESCU

Block-notes

■ **NU ŞTIU pentru a câta oară am recitit „Comedia Fantasmelor" şi „Alkestis", singurele piese tipărite ale lui Dan Botta.**

Era la început un firesc în lectura noastră, spre o cunoaştere a fabulaţiei şi a meşteşugului dramaturgului care mi s'a înfăţişat nu la rampă, ci între coperţile a două cărţi.

...Şi ce a fost minunat în îndrăgirea acestor două piese? — Ne-am trezit, din prima clipă, notând în marginalii, un caiet de regie! Era trebuinţa firească a unui pre-text dramatic: construirea lui în scenă şi numai după care fapt, teatrul lui Dan Botta trăieşte! Iată de ce credem în scenariul dramatic a lui Dan Botta, care să ne surprindă la lectura obicinuită, care să ne aducă o inaccesibilitate de a-l completa simpatetic auditiv, şi care să-şi ceară spectacolul Botta! — De altfel, acesta-i spiritul teatrului! — care explică fiinţa spectacol.

Intr'un târziu, am luat parte la punerea în scenă a unui fragment din „Comedia Fantasmelor", de către o clasă de drama dela Conservator.

Priceperea profesorului şi inteligenţa trimerească a protagoniştilor mi-au probat cele inscrise în marginalii, fără o experimentare personală.

Era un teatru nou, în care personagiile se clădesc singure, dinăuntru în afară, într'un firesc de commedia dell'arte, după un scenariu care descoperise actorilor: atitudinea scenică a unui Cesare Borgia, a Lucreziei, a Umanistului.

Altfel spus, teatrul lui Dan Botta este teatrul actorului!

(Nu ştim cum a fost spectacolul de acum câţiva ani, dela Naţionalul Clujului, cu „Comedia Fantasmelor", — dar în cadrul experimental al scenelor noastre oficiale, un specacol pe un pretext dramatic Dan Botta, ar mărturisi mai mult decât un pas spre autocunoaşterea valorilor dramaturgiei româneşti!)

Rândurile noastre? — Ofrandă pentru anonimul teatru românesc!...

■ *EXISTA în lumea culiselor — a culiselor celor tineri întru joc la Teatrul Naţional! — un necaz care-i înjunghie de fiecare dată cu intrarea în scenă: „Doamne, până când o să duc tava? Până când voiu spune „doamna e servită!"*

Atunci apare OMUL TINERETULUI! Se leagănă ca un mateliot cooorat de curând pe uscat, îşi încreţeşte fruntea, parcă scrutând văgăunile cimitirului, se uită împrejur şi scoate guturai: „EU descopăr între aceste schelete un actor tânăr, care e socotit neutilizabil, dar pe care, EU, îl voiu dărui societar primei scene!"

Câteva mâini şcolăreşti ridică două degete.

Alţii roşesc şi simulând condescendenţă strecoară: „Vai, Maestreee, vai! maaaeess..., vă gândiţi şi la noi!" — Şi repede îşi sug degetele în aşteptare nervoasă.

OMUL TINERETULUI îşi întinde mâna şi ridică în traiectoria-i vizuală pe un mumifiat: „Bun!". Încă unu şi una... — şi în aparteu regizoral: „...Statuia meu cu suport viu!"

...Cortina se ridică, „descoperirile" se mişcă în vis şi interview-ul are subtitlu: Omul tineretului a câştigat partida! Ave!... *— Şi a doua zi, OMUL TINERETULUI, în plantarea-i regizorală din piaţa teatrului, seamănă cu propria-i statue!*

■ MARILE NEDUMERIRI din jurul producţiilor dramatice autohtone, din staglunea care îşi trăieşte ultimele-i spectacole, s'au răsfrânt din mijlocul spectatorilor, spre centrul de emisiune, adică spre cei cari sorocesc asupra copiilor spirituali ai scriitorilor, scriitoarelor — în special asupra celor de pe urmă.

Şi în supra-realismul nostru, antenele ne-au prins o concluzie de comitet: autorul să-şi expună, odată cu prezentarea piesei, şi „noutatea" de tehnică dramatică pe care o aduce în lucrarea sa Nu atât pentru uşurarea înţelegerii unei anumite „teme", ci pur şi simplu: pentru a se şti dela început dacă cei cărora le va fi prezentată au nevoe de o intensă gimnastică intelectuală. Desigur, erau vizaţi spectatorii!

Faptul ne-a adus aminte de o întâmplare autentică, la care am luat parte în biuroul regizorului Bragaglia, la Roma.

O doamnă între două vârste s'a prezentat într'o bună zi, cu un manuscris: operă proprie.

„Domnule Bragaglia, piesa mea aduce pe scenă un conflict neîntâlnit până acum: un joc de-a v'aţiascunselea cu vieaţa; e privit prin psihanaliză (să ştiţi că îl cunosc pe Freud, cum rar veţi găsi oameni în ţara noastră!) — şi că scontez o vâlvă în jurul problematicei pe care eu, mărturisesc fără modestie, am rezolvat-o mai mult decât fericit!"

Bragaglia, ca niciodată sâcâit, aruncă: „Doamnă, ştiţi care a fost cel mai mare succes al meu? — Nu! — Un băiat iubea o fată; familiile lor se certau... ei s'au omorît...".

Doamna: „Dar e „infantil"...!... oh! Vă rog, cine-i autorul?"

Bragaglia: „Shakespeare şi piesa se numeşte „Romeo şi Julietta"!"

Fără alte comentarii!

TUDOR NICOLAI AMARU

cronica DRAMATICA

TEATRUL STUDIO: „MIOARA", piesă în trei acte de CAMIL PETRESCU.

TEATRUL MUNICIPAL: „VALEA ALBA", poem dramatic în trei acte de d. LUDOVIC DAUŞ.

La teatrul Studio, „Mioara" a d-lui Camil Petrescu.

Piesa aşteptată cu mare nerăbdare, aşteptare de altfel justificată şi prin personalitatea interesantă a autorului şi chiar prin valoarea piesei care are multiple şi reale calităţi.

Mioara?

Este povestea unui sentiment —mai exact a unui entuziasm — care „se răceşte".

Asta este în cea mai scurtă exprimare şi tema şi acţiunea acestei drame deşi s'ar putea spune ca nu are acţiune ci are numai temă.

D. Camil Petrescu este un analist, este omul nuanţelor psihologice, un spirt oarecum „proust-ian".

Ori peisagiul proust-ian nu se pretează dramatizării.

Cu toate acestea, cu toate greutăţile unei astfel de încercări, nu se poate contesta că d. Camil Petrescu a reuşit într'o foarte mare măsură această formulă teatrală.

Evoluţia sufletească a Mioarei — personagiul principal al piesei — urmează o curbă foarte interesantă, şi, din punct de vedere psihologic, bine descrisă, dovedind talentul d-lui Camil Petrescu şi intuiţia unei astfel de drame sufleteşti, deşi trebuie să recunoaştem că realizarea pe plan dramatic a unei astfel de descrieri sufleteşti, aşa cum a voit-o autorul, fiind un lucru destul de dificil, n'a fost întotdeauna obţinută din punct de vedere scenic.

*

Pe Shakespeare întâiu l-am citit şi după aceea l-am văzut.

Deaceea mi-am putut da mai bine seama cât este de frumos.

Toată poezia nemărginită a unor pagini, puterea dramatică a altora, verva uneori scânteietoare alteori mustoasă a atâtor scene, fantezia cu totul aeriană, cu implicaţiuni de ghimă şi de basm, din alteie, îţi conturează în suflet un Shakespeare minunat.

Shakespeare, citit m'a încântat.

Opera lui Shakespeare văzută, aceia pe care nu aplaudăm încă s'o chiesc, m'a impresionat.

Dar Shakespeare, văzut după ce l-am citit, m'a desamagit întotdeauna!

*

In afară de faptul că oricând un spectacol cu o piesă de d. Camil Petrescu trebue să ne bucure, pentru că o piesă a d-sale nu se poate să nu aibă merite deosebite cari să o facă demnă să vadă lumina rampei, actuala premieră mai pune încă o problemă şi anume: oare n'a fi bine ca omul care a scris „Bantou" şi „Suflete tari" să nu aibe posibilitatea să se prezinte şi să se verifice — nu să fie verificat: să se verifice — pe scena?

Chiar dacă de ex. „Mioara" care este o operă bună dar susceptibilă de amendări, chiar şi de unele tăieturi — sunt părţi cari dacă pentru o lectura sunt utile, spre a contura mai bine opera d-lui Camil Petrescu, nu-i mai puţin adevărat că d-sa, oricum, reprezintă o certa personalitate pe plan literar şi dramatic.

Ori, cel mai mare rău ce i se poate face — şi nu numai d-sale ci literaturii dramatice în genere — este acela de a i se închide, nejustificat, calea scenei, îndepărtându-l în felul acesta de ea.

Imi aduc aminte de foarte interesantele cuvinte ale unui prieten de care în ultimul timp mă legasem foarte mult, poetul Emil Gulian, care, voind să mă determine şi să mă convingă de unele lucruri, îmi demonstra implicat că opera de artă are absolută nevoie să devie publică sub toate formele de care ea este susceptibilă, că teoria turnirului de idei e chiar funestă operei de artă şi, că eşirea în public este o condiţie aproape sine qua non a perfectibilităţii însaşi a unei opere.

Am terminat prin a-i da dreptate.

Şi lucrul este just şi în cazul d-lui Camil Petrescu.

Şi aceasta nu numai pentru că perfecţionarea s'ar face prin intervenţia criticei şi prin semnalizările ei — poate că şi datorită ei, fiindcă sunt de părere că nimic nu poate fi mai folositor unui autor decât critica şi că sub acest raport ea este cu adevărat constructivă — dar pentrucă, prin simplul fapt al prezentării unei opere în public, fie pe calea tiparului, a scenei sau în alt fel, ea se detaşează de autorul ei, i se prezintă chiar şi lui ca o lucrare de sine stătătoare şi, astfel, el are posibilitatea să o vadă obiectiv, apărându-i în toate defectele şi calităţile ei.

Un om ca d. Camil Petrescu, văzându-şi astfel operele reprezentate, le va simţi el cel dintâi părţile slabe acolo unde vor fi ele şi va întrevedea amendările pe care conştiinţa d-sale şi critică şi artistică — ca în faţa unei opere străine — le va socoti necesare.

In felul acesta un scriitor de valoarea d-sale desigur că nu poate da decât lucruri din ce în ce mai bune.

Căci dacă „Mioara" este un lucru bun, nu-i tot ceiace poate da d. Camil Petrescu.

*

Cum deja s'a putut deduce din cele spuse la început în piesa d-sale d. Camil Petrescu a ţinut prea mult la toate notaţiile psihologice cari trebuiau să întregească literar opera, să evendenţieze curba, ca să zicem aşa, a acţ unei. In felul acesta ea a câştigat dintr'un punct de vedere, dar a pierdut din altul, ca mişcare teatrală. Ar fi poate singura obiecţiune mai importantă pe care cronicarul dramatic — nu şi cel literar — i-ar putea-o face.

In ce priveşte realizarea personagiilor, ele sunt destul de bine conturate.

Radu este un tip care suferă şi este chinuit în primul rând prin luciditatea lui: din însăşi momentul când o ia pe Mioara, el întrevede drama pe care, odată, poate, va trebui s'o trăiască.

Şi, opusă lui, Mioara este o fiinţă instinctivă — dovadă însăşi rezolvarea piesei, justificată numai prin asta — de o prospeţime deosebită, pe care, însă, timereţea pe deoparte, tentaţiile şi o superficialitate contagioasă din jurul ei, pe de alta parte, o face un moment dat să se îndepărteze de esenţele vieţii, de aceiace viaţa îi oferă valabil şi statornic — dragostea lui Radu, dragoste care nu se poate nici întâlni şi nici înlocui — fiind pe cale să-i prefere trecătorul şi superficialul, numai pentru că îmbracă aparenţele plăcerilor şi satisfacţiilor care iau ochii.

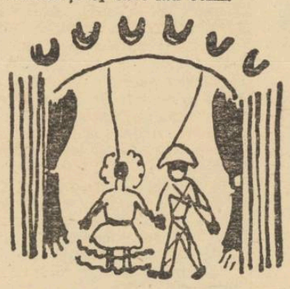

Celelalte personagii deasemenea — atât cât cerea economia piesei — sunt bine conturate. Sunt şi unele exagerări în gen de şarjă, cum ar fi, de exemplu, poetul Tulpină care, oricum, nu poate fi conceput chiar aşa de stupid şi de creţin, să ajungă să se laude singur cu bătaia pe care o primeşte dela un chelner într'un restaurant, chelner pe care pentru asta îl denunţă... opiniei publice!

Din punct de vedere tehnic dramatic, cred că ar fi trebuit evitată prezentarea pe scenă a unei săli de expoziţie şi a uneia de cabaret.

In teatru asemenea lucruri nu reuşesc niciodată: au totdeauna ceva forţat, nefiresc.

Recunosc că pentru economia piesei ele pot fi necesare pentru că ele constitue premizele silogismului dramatic care se încheagă, însă puteau fi evitate.

Mai cu seamă că în teatrul nostru nu avem prea mulţi actori cari să aibă în jocul lor de scenă deshivoltura necesară unui vizitator de expoziţie sau a unui consumator de music-hall — nu mă vorbesc de vreun salon de recepţie, cu prinţi, duci şi marchize! — fiindcă pentru astfel de lucruri, să nu distoneze şi să nu aibă toţi aere forţate, nenaturale, trebuie ceva mai multă mimică decât într'un rol gras, fiindcă e mai greu de umplut o scenă mută decât una în care ai ce spune.

*

Cât priveşte punerea în scenă, cred ca s'a cunoscut că nu eram în faţa unui regisor de meserie.

Regisorul de meserie sunt sigur că i-ar fi dat acestei piese un ritm mai teatral, ritmul teatral propriu zis, cu care-i obişnuit publicul.

Dar — aşa cum magistratul devine un om al rutinei iar nu al dreptului, ca şi cum dreptul n'ar fi scris pentru oameni — regisorul de meserie ajunge la un moment dat să se preocupă de un anumit dinamism scenic, trecând aproape întotdeauna cu ochii legaţi peste nenumărate frumuseţi pe cari poate să le aibă un text oricare, fiindcă nu vrea să-i mărească, altcum — ceeace este mai grav — fiindcă nu le simte şi, de cele mai multe ori, fiindcă, pentru a le pune în valoare, i s'ar cere o muncă suplimentară, staruinţă, o luptă cu actorii respectivi, etc. Ori regisorul de meserie a devenit un om blazat şi, la noi, poate în mai mare măsură decât în alte părţi, lipsit de dragoste de artă, aşa că de cele mai multe ori se mulţumeşte ca până la capăt să scoată cu bine „spectacolul"...

Natural că nu acesta a putut să fie cazul d-lui Camil Petrescu care era şi autorul piesei şi care, astfel, a reuşit de nenumărate ori să pună în valoare lucruri pe care alţi regisori nu ar fi avut nici bunăvoinţă şi, poate, nici fineţea şi intuiţia să le ştefuiască în aşa chip.

Dar dacă pentru amatorul rafinat, acestea pot să fie adevărate bijuterii, în schimb pentru spectatori în general — poate chiar şi pentru piesă — faptul că d. Camil Petrescu nu este un regisor de „branşă" nu ştiu dacă nu va fi fost un desavantaj.

Mi s'a întâmplat uneori să asist la repetiţii şi am rămas surprins când am văzut că pentru unii directori de scenă nuanţele unui text, semnificaţiile unor amumite cuvinte etc., nu aveau valoare: priveau totul mai mult dintr'un punct de vedere de ansamblu!...

Rămâne de văzut care este maniera cea bună...

In orce caz nu-i de neglijat — şi desigur porneşte dintr'o veche experienţă — obiceiul admirabil pe care îl au şi doctorii şi advocaţii de a nu se amesteca şi de a nu-şi pleda niciodată propria lor cauză. Nu ştiu dacă nu-i valabil acest lucru şi în teatru.

In ce mă priveşte — şi este chiar după experienţa „Camil Petrescu", care, oricum se chiamă că-i om de teatru— prefer tot regisorul de meserie dar... cu o condiţie: să îndrăgească opera pe care o montează ca şi cum ar fi însăşi autorul ei!...

*

In ce priveşte distribuţia, trebuie să spun că d-na Maria Botta a fost o interpretă admirabilă a Mioarei.

A avut şi căldură, a avut şi joc de scenă, a avut şi subtilitate şi a ştiut să treacă cu maestrie prin scene în care nuanţele contau enorm şi fără de care, pentru public, ele şi-ar fi putut să para total lipsite de culoare.

Mă gândesc în special la nuanţarea admirabilă şi întregul d-sale joc de scenă din actul al doilea.

Bine deasemeni şi d-na Maria Voiuntaru, care a ştiut să dea un fel de imediate jocului d-sale. cum şi d-nele Mariana Popescu, care foarte potrivita rolului, a avut destulă naturaleţă în Lina, Celia Bima, vioae şi plină de siguranţă, sportivă în Daisy, Tantzi Soviani Teodorescu, Nelly Doruea, Tilda Radovici, Getta Cherbach şi Valeria Panait.

D. S. Atanasiu în rolul lui Radu, în general bine.

Ar fi trebuit, poate, să aibă mai multă degajare, mai multă fluiditate, spre a elimina impresia de artificial pe care o dă câteodată.

Cred, poate, însă, că aceasta a fost numai la premieră, şi cu timpul, când piesa se va mai „rodă", aceasta să dispară dela sine.

Dnii Lăzărescu, Balaban şi Atanasiu au adus pe scena siguranţa şi experienţa d-lor de actori încercaţi.

Restul distribuţiei d-nii: N. Motoc, S. Holban, P. Dem. Dragoman, G. Atanasiu, C. Economu, E. Cassian şi N. Dumitrescu — în general bună.

Decorurile d-lui Cornescu frumoase şi de fiecare dată adecuate situaţiilor.

In general, piesa este bună, trebuește în orice caz să fie văzută.

Cred că ar fi păcat ca în acelaş timp să nu fie şi citită.

De altfel, cred că ea va mai câştiga faţă de seara premierei pentru că unele distonanţe este sigur că se vor mai estompa iar alte lucruri vor mai fi adâncite, actorii vor intra mai mult în rol şi se vor familiariza mai mult cu textul şi chiar cu reacţiunile şi receptivitatea publicului: de altfel chiar dela premieră făcea impresia că piesa — cum spuneam mai sus — mai trebueşte „rodată".

*

Teatrul Municipal a prezentat „Valea Albă" de Ludovic Dauş.

Este un poem dramatic.

Nici autorul nu-l intitulează altfel.

Un poem dramatic, însă, bun: are versuri fluide, este cald, patriotic şi reînvie admirarea unor vremuri, în acelaş timp idilce dar şi eroice, din trecutul vechei Moldove a lui Ştefan.

D-na Puşa Scărlătescu în rolul Doranei a avut multă naturaleţe şi mult firesc, delicateţe şi duioşie.

D-na Sofica Ionescu în Maica Evghenia a fost deasemenea bine, jucând sobru şi găsind accentul just necesar rolului.

D. Ovid Brădescu în Hatmanul Albotă s'a prezentat cu căldură, reuşind să pună în valoare elanul patriotic. al versurilor d-lui Daus.

De data aceasta foarte interesantă a fost şi interpretarea d-lui Dinu Macedonschi în Huiei: şi ca joc de scenă şi ca înfăţişare şi ca mască.

O compoziţie bună, aproape neaşteptată.

In restul distribuţiei d-nii George Măruţă, Arsene Popovici, Dorel Urlăteanu, Stan Iorda, Gh. Patrichi Constantin Petrescu, Valeriu Pascu şi V. Popovici, contribuind ca acest poem dramatic să fie prezentat publicului în condiţii cu totul onorabile.

Regia d-lui Mihail Zira bună.

ALEXANDRU DRĂGHICI

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Hotarele iubirii şi jurnal. (In programul viitor „Femeia îndărătnică".
REGAL: Extravagantul castelan şi jurnal. (In programul viitor „Macario").
VICTORIA: Comedia dragostei şi jurnal.
ELYSÉE: O sută de scrisori de dragoste, jurnal şi trupă de reviste.
VOLTA BUZEŞTI: Sherlock Holmes, jurnal şi trupă de de reviste.
ROMA: Unde cerul şi marea se'ntâlnesc şi jurnal.
CARMEN SYLVA: Alarmă, jurnal şi trupă de reviste.

Dragoste şi transfigurare

(Urmare din pag. 1-a)

Sforţarea omului nu este numai în a se desprinde din lumea aceasta a durerii pentru a se arunca grăbit în aceea în care totul nu este decât floare şi cântec. Rostul omului este şi aci pe pământ, pe această lume o suferinţă a trudei şi a ispăşirii, în această colină a lacrimilor, rostul omului este în a suferi şi a iubi. totul până la coborîrea luminii de aur ce **face din noi lumea** noastră, adică până la **transfigurare.**

Dragostea, dragostea plină şi nestăvilită, este calea transfigurării, adică a naşterii din nou în spirit a lumii acestea, singurul ei fel de a fi acceptată de către un om adevărat.

Un aer curat, plin de darurile grădinilor nevăzute, pluteşte în preajma omului plin, omului îndrăgostit de crestele aburite de respiraţia cerului.

ERNEST BERNEA

cronica muzicală

TEZAURIZĂRI SONORE ROMÂNEŞTI

Prima campanie de înregistrări muzicale pe disc întreprinsă recent pentru promovarea definitivă a unei serii selecţionate de opere şi interpreţi şi pentru păstrarea permanentă a unor bunuri artistice pe care vremea le-ar fi spulberat altfel, lipsindu-ne de exemplul neşters al unor aspecte capitale ale sufletului şi caracterelor noastre, a fost întocmită, în linii generale, foarte judicios.

Mulţi factori erau de luat în consideraţie pentru cât mai buna reuşită a acestei însemnate acţiuni culturale.

Materialul şi tâlmăcitorii lui trebuiau selecţionaţi cu largă cunoaştere a întregului avut muzical românesc, în acelaş timp ţinându-se seamă de felurite alte condiţiuni impuse de scopurile înregistrării.

Alături de calitate, trebuia privită problema reprezentativului, a accesibilităţii, a variaţiei, a proporţiilor cât mai potrivite posibilităţilor, dându-se pe cât mai mult satisfacţie atât cerinţelor culturale proprii cât şi ţelurilor propagandistice.

Secţiunea muzicală a Ministerului Propagandei Naţionale, reprezentată prin d-nii: profesor Constantin Brăiloiu, Tiberiu Alexandru şi Tudor Ciortea, a dat dovadă cu acest prilej de o deosebită competenţă, capacitate şi putere de muncă, isbutind să scoată pentru totdeauna la lumină multe mari pilde de artă muzicală românească, din variate domenii.

Astfel, câteva din compoziţiile cele mai de seamă ale marelui George Enescu, în interpretări exemplare, au fost încrustate în veşnicia discului, mulţumită d-sale însuşi, fie ca dirijor, fie ca violonist, fie în tot atât de minunate redări pianistice, cu concursul fie al „Filarmonicei" fie al unor Dinu Lipatti, Constantin Stroescu, Tneodor Lupu sau Vasile Jianu. Sub bagheta maestrului George Georgescu, „Filarmonica" a imprimat unul din cele mai de artă execuţiuni ale sale, ale celei de a doua suite tot de George Enescu.

Paul Constantinescu, Dinu Lipatti, Constantin Brăiloiu, Sabin Drăgoiu, Alexandru Zirra, Tiberiu Brediceanu, Marţian Negrea, Mihail Andricu, Constantin Silvestri, Alfred Alexandrescu, Cuteanu şi alţi numeroşi compozitori, mulţumită unor interpreţi în cea mai mare parte foarte fericit aleşi sau unor grupări ca orchestra şi corul „Radio", corul „Carmen", nu sunt singurile înfăţişări ale acestor valoroase înregistrări.

Graţie luminilor incontestabile de specialist în ale folcloruiui aduse de d. Constantin Brăiloiu, acest fin cercetator şi om de ştiinţă, cât şi a d-lui Tiberiu Alexandru, un tânăr dar temeinic pregătit folclorist, s'au putut salva şi fixa în definitiva posesie prin înregistrare nu mai puţin de 31 feţe de disc de cantece şi jocuri populare din Transnistria, unde d. Brăiloiu a întreprins îndelungi culegeri.

S'a făcut astfel totodată şi dovada peremptorie a fraţei desavarşite dintre Moldovenii de peste Nistru şi aceia de dincoace de el şi de Prut.

Nu putem cita tot ceeace mai găsim deosebit de bun în aceste înregistrări, dar mai amintim redarea în copii perfecţionate a melodiilor populare interpretate de regretatul mare cântareţ român Gh. Folescu, unor coruri bisericeşti de Cucu, executate de corul Patriarhiei sub conducerea autorului, a ceior grane în autentica lor savoare de un taraf din Gorj şi altele de prin Transnistria, a unora din interpretarii prin care s'au pus în evidenţa şi interesante talente tinere, ca de exemplu d-ra Nena Dumitriu sau d-nii Teofănescu şi Paun.

Deşi n'am privit decât în graba întreaga chestiune, nu poate scapa nimanui faptul că o asemenea realizare constitue un verîtabil eveniment cultural ale cărui consecinţe vor fi de mare folos artei, artiştilor şi ţării noastre.

Am crezut de aceea de datoria noastră s'o semnalăm cum se cuvine.

ROMEO ALEXANDRESCU

ECRAN

CINEMA ARO: Oraşul de aur.

O prietenă de curând întoarsă din străinătate vorbindu-mi cu entuziasm de filmele pe care le-a văzut la Berlin, privea contrariată zâmbetu-mi sceptic, replică a spuselor ei.

Am înţeles-o abia după ce am văzut „Oraşul de aur".

Mă întreb nedumerită cari sunt criteriile după cari aleg filmele, domnii reprezentanţi ai caselor de filme în România, întrucât cinematografia germană — capabilă de-o realizare ca aceasta, la adresa căreia orice elogii s'ar aduce, rămân insuficiente — dovedeşte prin acest film posibilităţi pe cari le bănuim generos împărţite în toate filmele realizate în ultimul timp.

Aducerea câtorva filme în genul „Oraşului de aur" va convinge publicul că cele de mai sus n'au nimic comun cu des întâlnita reclamă.

Subiectul — schematic construit pe bătrânul proverb german: nimic n'are rost decât pe locul unde a luat fiinţă — este următorul:

O tânără ţărancă. Ana, e fiica primarului din satul Budweiss aşezat în mlăştinosul ţinut din regiunea izvoarelor râului Moldava. Această Ana Jobst este logodită de către tatăl ei cu unul din tinerii cei mai pricepuţi în tainele agriculturii, căci Jobst, ţăran ce-şi iubeşte pământul, ţine ca fiica lui să continue a rămâne la ţară departe de oraş, — simbol al superficialităţii. Poate şi fiindcă purta încă în suflet dureroasa amintire a soţiei sale, atrasă cândva de mirajul oraşului de al cărui dor se sinucisese în momentul când îşi dăduse seama că nu va putea suporta o tihnită viaţă de ţărancă alături de soţul şi fetiţa ei.

Idealul Anei Jobst ,era tocmai cel de care se temea tatăl ei: să vadă Praga — oraşul de aur — atât de îndrăgostit de mama ei, la a cărei moarte avea numai patru ani.

Dorul ei (de a vedea în primul rând la Praga catedrala cu turle aurite în care se cununaseră părinţii ei) îi este încurajat de un tânăr inginer sosit la Budweiss pentru întocmirea planurilor de secare a mlaştinilor.

Tatăl fetei, simţind că fata lui — care trebuia să rămână la ţară stăpână a ogoarelor, — manifestă o prietenie desebită pentru „orăşeni", îl sileşte pe inginer să plece, despărţind astfel o fetiţă nedumerită de ceea ce se petrece cu ea şi un bărbat îndrăgostit de fermecătoarea prospeţime a unui suflet tânăr.

Zilele trec; odată cu ele, din zi în zi mai estompată, amintirea inginerului care-i vorbea de Praga.

Insă nu şi dorinţa ei de a vedea „Oraşul de aur".

Dorinţa se realizează în prima zi în care, în lipsa tatălui ei de-acasă, i se oferă prilejul să plece.

Pentru o singură zi.

Când eşti foarte tânăr, îţi pare că într'o singură zi... poţi schimba orice.

In tinereţea ei, Ana Jobst credea că după o singură zi petrecută la Praga se va întoarce seara în satul ei natal, fericită că a văzut cupolele aurite ale catedralei din Praga în faţa careia curgea liniştit Moldava ce-i oglindise chipul de copilă.

Insă oraşul, ca orice lucru dorit prea mult şi în fine obţinut, o ameţeşte, făcând-o să-şi uite casa şi părintele.

Dar, în câteva săptămâni, într'un mediu neprielnic, floarea transplatată dela ţară vede câte lipsuri are pământul dela oraş.

Ana Jobst revine la tatăl ei, a cărui iertare nu o obţine însă, fiindcă ţăranul Jobst nu admite compromisuri.

Nemai având putere nici să urască pe cei care-i distruseseră sufletul, dar nici să suporte viaţa, Ana Jobst îşi caută moartea în aceleaşi mlaştini care altădată îi pedepsiseră mama.

Eugen Kloffer, Liselotto Schreiner, Paul Klinger, Rudolf Prack şi Annie Rosar îşi trăesc toţi rolurile.

Sensibilitatea Cristinei Söderbaum comunică din primele scene cu spectatorii pe care-i câştigă, trezind nostalgia tipului de fată întreagă ce nu-şi ascunde lacrimile din ochii pe care e destul să-i priveşti pentru a vedea dacă mint sau nu.

Coloritul, depărtat de stilul de carte postală, o încântare pentru ochii cinefililor, recunoscători regiei lui Wei Harlam.

ADRIANA NICOARĂ

Dacă nu ştiaţi!

■ **„IL BUGIARDO" (Mincinosul) de Carlo Goldoni, se repetă la Teatrul Naţional, în direcţia de scenă a d-lui Fernando de Crucciati.**

Intotdeauna am fost lângă munca şi dăruirea d-lui de Crucciati. Cei zece ani în cari s'a împărţit între scenele oficiale ale ţării noastre, au fost pigmentaţi cu realizări de ţinută occidentală, după operele dramat ce ale celor mai reprezentativi poeţi ai Italiei.

Numai datorită lui Fernando de Crucciati, noi am luat cunoştinţă de adevărata existenţă a lui Goldoni, de vrăjitoreasca încantaţie a lui Bontempelli, de misticismul campestru al lui d'Annunzio, de Vittorio Alfieri, de Pirandello..

Aşteptăm pe acest „Mincinos" goldolian văzut de singurul cunoscător adevărat al commediei dell'arte — d. Fernando de Crucciati.

...Şi să nu se uite că dela acest regizor, fost actor într'unul din cele mai bune teatre romane — deci curioscând toate tainele acestui meşteşug! — actorii noştri cari i-au trecut prin mână, au avut numai de câştigat.

■ *UN TEATRU ocolit, poate din nefericita lui situare într'un cartier bucureştean — poate, cei mai trist, din greşita părere pe care şi-o fac „spectatorii de centru", faţă de subtitlul: teatru muncitoresc! — e şcoala de artă dramatică a d-lui Victor Ion Popa, din strada Uranus. Acesta-i subiectul pe care şi-l merită cu prisosinţă.*

...Totodată şi sperie pe cei cari au obiceiul să privească lucrurile minunate dela distanţă.

Natural, pentru realizarea unui repertoriu care să pătrundă până în cele mai minore registre ale intelectualităţii noastre, şi pe care s'o „salte" fără emoţii către spectacole excepţionale, trebuiau grupaţi în jurul d-lui V. I. Popa, actori, registori, decoratori — neconsumaţi şi cari să creadă „ceva" mai mult în ţelurile teatrului, decât toţi acei cari se „produc" în centru.

D. Victor Ion Popa şi-a alcătuit echipa — ne gândim la cei noui veniţi şi cari s'au obligat de bună voie să muncească! — din cei mai tineri actori: conservatoriştii, din cei mai tineri regizori: conservatoriştii, din cei mai tineri decortori: belleariştii!

Iată omul de teatru care crede că revirimentul va veni într'o zi dela aceştia, cari acum adună ce-i bun, ca într'un mâine apropiat să ne servească un teatru românesc, crescut din cunoştinţele lor, din căldura unei tinereţi cu rost!

■ **...ASTFEL, se repetă dela ora 2 jum., până la ora 6 jum. seara. Dimineaţa se fac lecturi noui şi se pregătesc „integrările" noilor actori în ansamblul care şi-a creat un fel al lui de joc. Este o sistematică a acestui teatru, care a dus la construirea unor planuri actoriceşti, înşirate pe o scară de valori, bine organizată.**

In „Măghiranul" lui Ugo Betti repetă două dintre cele mai înzestrate actriţe ale generaţiei de optsprezece ani: Raluca Zamfirescu şi Dody Caian.

In reluarea lui „Morcoveţ" de Jules Renard, fiica risipitoare a teatrului, Margareta Lascu, s'a întors acolo unde a cunoscut binemeritatele ei succese; repetă „în haină" de actor cerut de public.

Sunt trei nume care vor dărui teatrului românesc toată agoniseala unei tinereţi crescută lângă Victor Ion Popa.

...Oare se poate uita călătoria unui Radu Beligan, călătoria unui Fory Etterlé, călătoria Ninettei Gusti! Toţi au trecut prin şcoala de teatru din strada Uranus!

■ **NE-A PLACUT mult hotărîrea Teatrului Naţional din Timişoara: un concurs pentru cea mai reuşită lucrare dramatică românească!**

...Rugăm însă Comitetul de lectură al suszisului teatru, să-şi pronunţe criteriile selective. Pentru nimic altceva decât ca să îngrădească afluenţa celor dornici de rotunda sumă, una sută mii lei..

De multe ori banul excită sensibilităţile şi Direcţiunea teatrului bănăţean s'ar trezi peste noapte cu o spuză de aspiranţi la lumina rampei.

■ **...IAR despre d. Ion Sava, cu a d-sale „Escadrilă Albă", suntem informaţi că este stadiu de montagiu — care-i dă răgaz pe deoparte regizorului nostru să-şi întregească cunoştinţele în materie de scenariu, tratarea lui, montagiu, lumină, în cadrul cursurilor lui Luigi Chiarini, la „Centro sperimentale di cinematografia".**

NEALTE

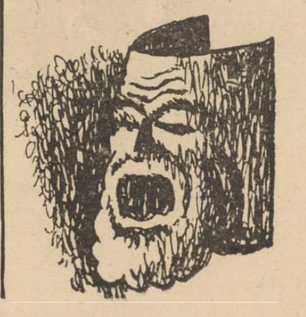

Note româneşti

● *„PRIETENIE ŞI LUPTĂ“, buletinul Asociaţiei româno-germane e un nou şi de tot valoros mensual. Condus de d-nii* Alexandru Bădăuţă, Ion Marin-Sadoveanu, P. Alexandrescu-Roman, Prof. V. Patriciu şi Pompiliu Preca, *„buletinul „Prietenie şi Luptă“ adună între frumoasele-i coperte totul ce e cuvânt şi faptă româno-germană în vederea biruinţei asupra inamicului comun. In afară de acestea, se mai dau informaţii preţioase cu privire la spiritul acestor două popoare. Colaboratorii primului număr sunt d-nii : Prof. Mihai A. Antonescu, preşedinte ad-interim al Consiliului de Miniştri, dr. Paul Schmidt, ministru al Reichului, Nichifor Crainic, dr. Al. Vaida Voevod, Petronela Negoşanu şi Pompiliu Preca.*

● **PÂNĂ a putea fi discutate la partea de cronică literară, recomandăm cetitorilor noştri următoarele cărţi noi:** D. Caracostea, **Critica Literară (vol. I, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă);** S. Mehedinţi, **Opera completă (vol. I, aceeaşi editură);** Constantin Kiriţescu, **Şcoala Română într'o răscruce de istorie (ibidem);** Mircea Eliade, **Insula lui Enthanasius (ibidem);** Emil Giurgiuca, **Dincolo de pădure (ibidem).** Ladmiss Andreescu, **Ochiul din neguri (Edit. Ofar);** V. Beneş, **Semn rău, — nuvele fantastice, (Edit. Gorjan);** Gh. Băileanu, **Răzmeriţa Bairamului Domnesc, (Edit. Cartea Românească);** Teodor Scarlat, **Vatra Magilor (ibidem);** Ion **Frunzetti, Greul pământului — poeme, (Colecţia „Universul Literar“);** Ştefan Baciu, **Muzica Sferelor (Edit. Prometeu) şi** Aurel Vasiliu, **Bucovina în viaţa şi opera lui M. Eminescu (Colecţia Societăţii Scriitorilor Bucovineni). Toate volumele sosite la redacţie vor fi recenzate în ordinea în care le-am primit.**

● **„DOMNIŢA TURNULUI“ se intitulează sugestiv, cartea de poeme pe care ne-o trimite d.** Constantin Mitea. **D-sa cântă într'adevăr o Domniţă închisă în turnul alb al amintirilor sau cel albastru al dorului. Versurile d-sale se remarcă printr'o plăcută sonoritate şi trădează un autentic talent. D. Constantin Mitea e un nume ce trebue reţinut măcar pentru a putea controla drumul de mâine al poetului care, în „Domniţa Turnului“ reprezintă o ispititoare promisiune.**

● In „CURIER IEŞAN“ revistă literară de credinţă şi duh românesc d. Const. Nonea semnează un de tot interesant articol întitulat: **„Epistolia Maicii Domnului sau graniţe culturale“.** Transcriem aceste pasagii elocvente: „Socotind deci cei patru decenii puşi pe umerii vărului-meu, cu alţi vreo şapte purtaţi de mătuşă-mea, în această familie n'a intrat de peste o jumătate de veac — lăsând la o parte Sfânta Scriptură — alt soi de literatură decât corespondenţa epistolară apocrifă a Mântuitorului sau Maicii Domnului, întovărăşită de alte năzdrăvănii haiduceşti.

Deabea la copiii de şcoală se constată unele scrieri ce încearcă să capete bunăvoinţa interesului ţărănesc. **Coşbuc şi Creangă** stau încă în odaia copiilor şi mai este mult până să urce pe policioara de la grindă să fie cinstiţi de vecinătatea **Zodiacului** sau **Alexandriei**“.

„De sfintele sărbători ale Crăciunului am cercetat un mare spital de zonă interioară unde răniţii aşteptau lecuirea rănilor. Ce le puteam duce eu, ca dar, la aceşti viteji ai neamului decât cărţi de rugăciune, cruciuliţe şi două geamantane de cărţi de fluturit cuprins. Nu mică mi-a fost mirarea când, după mulţămările ce ni le adresau răniţii, unii îmi şopteau, duhovniceşte: „Dar o **Epistolie** sau **Visul Maicii Domnului** nu puteţi să-mi aduceţi? Mi-aş mai potoli dorul de casă şi familie!“ Şi aceşti răniţi nu erau dintr'o singură regiune, ci din toate meleagurile ţării. Vasăzică, cărţile din diferitele biblioteci şi colecţi erau bune, dar nu puteau fi la înălţimea parascoveniilor gnostico-bogomilice, devremece acestea din urmă erau dorite cu atât de mare nesaţ! Această preferinţă era mărturisită, cu neprefăcută sinceritate, de pătura ţărănească hotărnicindu-şi astfel graniţa culturală faţă de alte produse literare.

Ţăranii preţuiesc cartea anonimă şi apocrifă, venită cu influenţe bizantine şi infiltrată în tradiţie. Pe când literaţii noştri ridicaţi, în primă generaţie dela otic şi gurguiul opincelor, se 'ntreabă: „De unde s'o luăm, ca să nimerim făgaşul artistic? Dela care simandicoasă faţă literară? Doar se simte atâta secetă de artă pentru artă!...“

Cele constatate şi înregistrate de d. Const. Nonea, preot pe care-l cunoaştem, aruncă într'adevăr lumină vie asupra preferinţelor „literare“ în materie de lectură a ţărănimii noastre. Fapt e că plugarul recurge la carte întocmai cum recurge la descântec. Trebuinţele lui estetice literare nu s'au diferenţiat încă din miraculoasa matcă a mirării. In afară de acestea, ţăranul, cetind **Zodiacul** sau **Visul Maicii Domnului** participă direct şi în mod deseori foarte interesat la cele descifrate. Se simte în „elementul lui“ fiindcă el însuşi e acest element introdus în lectură. **Visul Maicii Domnului** mai face parte din tezaurul său de credinţe fiind o foarte simplistă, dară foarte accesibilă formulare a miracolului fără de care nu poate trăi nici un plugar adevărat indiferent unde l-am căuta brăzdând lanurile lumii. Minunate, adică miraculotse şi deslănţuitoare de mirare şi admirare sunt şi poveştile cu haiduci. Literatura cultă însă cere mult mai mult efort şi, situându-se pe un plan deseori cu desăvârşire exterior întereselor ţărăneşti, nu poate prilejui aceleaşi bucurii nemijlocite. Dacă mai adăugăm că literatura cultă nu-şi justifică, prea adeseori, decât în mică măsură pretenţiile de literatură cultă, adică literatură curăţită de zguri şi artificii şi, deci, înălţătoare sau răscoltoare de profunzimi sufleteşti, nu mai trebuie să ne mirăm că plugarii noştri şi, în general, toţi plugarii, nu o prea gustă. Constatările părintelui Const. Nonea rămân, indiscutabil, foarte juste puncte de reper şi plecare pentru toţi aceia cari vor să scrie pe „gustul“ ţărănimii noastre. (In paranteză fie accentuat că nu este şi nu va putea fi pagină de lectură potrivită pentru ţărani decât pagina din care nu ne întâmpină nici un fel de „superioritate“ a celui ce o scrie şi pagina în care cuvântul preface să fie un cât mai umil mijloc de comunicare a unui fond).

● *O FOARTE frumoasă poezie — „Vin de pe Târnave“ —* semnează d. Ion Ţigăra în revista Pagini Literare *Nr. 4.*

V. JELERU

Moartea crinului

Din rădăcini firave greu răsărind prin ani,
Se'mbolnăvise crinul, căci fără de iertare
Cu mâni de soare viaţa-l desmiardă şi prea tare
Un foarfece-i retează destinul, pentru bani!

Deci el şezu'n grădină, fiinţă albă'n stare
De fericirea Ipsei, — la braţ cu spini golani...
Şi'n timp ce, tânăr aur, sta verdele 'n castani,
Îl stinse — argint —, părelnic, văratecа 'ntomnare.

O, nevinovăţie, pe veci pierdută strună,
De-al cerului descântec pământ desmoştenit!
Cui, astăzi, crinul, — fluier doimind sub zări cu lună, —
Dă semn c'o floare'n lume căi, încă, mulţumit?
Bolnav, un crin e'n suflet când trupul se răzbună
Şi veşnicia strigă din Omul părăsit.

ŞTEFAN STANESCU

Note italiene

S'AU IMPLINIT

la 8 Aprilie a acestui an un secol dela naşterea lui Renato Fucini *(Neri Tanfucio), cunoscutul reprezntant al literaturii provinciale toscane. Clasică prin tradiţie, arta lui Fucini îmbină toate calităţile prozei italiene : simplitatea povestirii, lina curgere a frazelor, impresia de cuminţenie şi seninătate ce exală din paginile prea retrasului şi modestului artist rămân punctele de onoare ale artei sale.*

Cunoscut marelui public prin volumele sale dintre care amintim: Le veglie di Neri *(1884),* All'aria aperta *(1887),* Nella Campagna toscana *(1908),* Acqua passata *(1921) şi* Napoli a occhio nudo, *şi sincer preţuit de critici în timpul vieţii, serveşte astăzi drept îndreptar şi izvor multor tineri scriitori, căutători de limbă aleasă.*

Ca şi stilul, subiectele iubite de Fucini sunt cele simple în aparenţa lor obişnuită, dar semnificative pentru cine se opreşte să descifreze sensuri şi dincolo de cele mai neînsemnate lucruri. Viaţa de ţară, cu mărunte întâmplări, cu mari dureri, cu pasiuni, cu melancolii şi cu străfulgerări de veselie. Oameni mulţi, simpli şi buni, oameni de ţară: viaţa lor, de secole, aceiaşi. Nimic extraordinar, nimic excepţional: numai viaţa, monotona, ducând oamenii cu ea, acoperindu-i cu uitare, aducând oameni noi, cari vor trăi întocmai ca părinţii lor, le vor repeta gesturile, gândurile.

Doar câmpia, câmpia toscană, va rămâne neschimbată: vastă, mută, ca destinul..

Pentru virtuozitatea cu care Fucini ştie să evoce jeluritele aspecte ale iubitei lui câmpii toscane, poate aspira la titlul de peisagist. Căci limba lui îşi găseşte echivalentul doar în conturul blând şi'n coloritul potolit al câmpiei natale.

*

Insitutul de „Studii Rinascimentale“ dela Florenţa a luat iniţiativa constituirii unui „comitet naţional michelangiolesc“, pus sub preşedinţia lui Giovanni Papini.

Scopul acestui comitet e de a supraveghea şi ajuta pe cei cari studiază opera şi personalitatea acelui uriaş al artei din Renaştere, de a crea un centru bibliografic şi fotografic de informaţiuni şi un anuar al studiilor asupra lui Michel Angelo.

Florenţa, prin reprezentantul ei cel mai de seamă, Papini, strânge în aceeaşi mare familie spirituală gloriile trecutului cu ale prezentului.

*

Amintim, tot în legătură cu sculptorul, pictorul, arhitectul şi poetul florentin că în luna Ianuarie a anului curent s'a făcut o copie după celebra „Pietă“ dela Sfântul Petru, pentru a se studia o altă aşezare a operei lui Michel Angelo, întucât, în condiţiunile actuale, se pierd o seamă de amănunte care constituesc nemaiîntâlnita frumuseţe a grupului plastic.

*

„L'Ala'd'Italia“ a instituit un concurs pentru cel mai bun roman cu subiect din viaţa aviatorilor, pentru a celebra memoria ziaristului sburător Mario Massai, căzut la datorie.

CONSTANŢA TUDOR

Rugăciune

Doamne,
limpezeşte-ne trupul de somnul greu al pământului,
în fiecare dimineaţă, când lebede vin din azur
albe, alunând cu-aripa văzduhul.
Lumina atunci ne sărută
şi aurul verde se logodeşte cu flacăra ei virginală,
belşugul pe întinderi rotate vestind.

Doamne,
Dar soarele Tău, în spice ascuns
va împlini rodul ales şi n'or fi
secerătorii la margini!
Să nu ne lasi
bătute de ploi şi frânte de vânturi!...

Doamne,
din somnul pământului am răsărit
dar palmele Tale de aurore
ne-au limpezit trupul şi faţa.
— Curate. Stăm gata le nuntă!

Intoarce cu braţul Tău din legendă
pentru lanul acesta de glorii vestite
secerătorii căzuţi pe câmpul de luptă!...

Doamne,
primăvara e aici, pretutindeni
şi'n braţele noastre. Patria toată
rodeşte în amieze, clare comori
şi pajuri de aur, peste hotare
duc negrele, înfrântele nopţii zăpezi...
Degetele baladelor, poartă 'n petale
lacrima vie-a minunilor Tale.
Şi 'n pajişti, izvoarele
Nuntesc cu roua, cu soarele,
Iar trupul holdelor, galben, s'apleacă
Zâmbind alb, Domniţa Pace să treacă.

Doamne,
dar dacă Tu nu poţi să cobori
printre-ale vămilor grave fanfare
Pentru linştea holdelor, trimite din zare
Ostaşii azurului-mântuitori.

ION POTOPIN

Munţi

**O, munţii mei dragi acoperiţi cu zăpadă,
Frunţile voastre ce clare urcă spre soare!
In arşiţa neprihănitelor amiezi,
Se pierd în depărtările amăgitoare.**

**Nemuritori păreţi, peste larguri stăpâni;
Se revarsă din înalturi alba lumină
Şi vă cuprinde ca o apă. Munţi bătrâni,
Aşteptaţi nepăsători noi vremuri să vină.**

**Dar toamna, trist se cern de sus şi peste voi,
Intunecate nopţi. Cad negre pe coline,
Prevestitoarele de moarte dese ploi.
Şi-atunci v'asemănaţi, dragi munţii mei, cu mine.**

ION ŞIUGARIU

Tristeţi

**Vă simt pe frunte, palide mâini,
Peste chemări, peste lumini prea clare,
Vă simt prin păr de-atâtea săptămâni
Alunecând ca şerpii în ierburile-amare.**

**Mă ard sub ploape degetele voastre
— Inele de brumă pe trup de jăratec —
Şi nu-i un vânt cu aripile-albastre
Să potolească jocul lor zănatec...**

**Nu-i nici o gură de răcoare, nu-i nici una
Şi totuşi mai lovesc cu dalta 'n besne.
Pe faţă se prelinge caldă luna,
Amurgurile mi s'aprind sub glesne.**

**Aşa vă port între pământ şi cer
Cu tâmplele şi buzele de pară.
O! Doamne, ia-mi paharu-atât îţi cer
Şi dă-mi un pumn de rouă din pajiştea stelară.**

M. I. COSMA

NOTE germane.

NIMENI NU VA TĂGĂDUI

că există o influenţă a lui **Rainer Maria Rilke** în poezia noastră. Poate din cauza acelui duh ortodoxist cultivat dela Nichifor Crainic încoace, poate din cauza tainelor deosebit de poetice ale marelui autor al Elegiilor duineze, — în orice caz din cauza melodiei versului rilkean, căci aceasta e ceea ce-l prinde şi rămâne în sufletul cetitorului şi scriitorului de versuri neversat în ale istoriei influenţilor literare.

Reprezentativ de melodios pentru cele ce urmează să le spunem este profundul, şi nu înţelegi de ce odată ce te apropii cu uneltele raţiunii de el, — CÂNTEC BOEM pe care-l transcriem şi-l traducem în proză:

„Mich rührt so sehr
bömischen Volkes Weise,
schleicht sie in's Herz sich leise,
macht sie es schwer.

Wenn ein Kind sacht
singt beim Kartoffeljäten,
klingt der sein Lied im späten
Traum noch der Nacht

Magst du auch sein
weit über Land gefahren,
fällt es dir noch nach Jahren
stets wieder ein“.

(„Mă mişcă aşa de mult — cântecul poporului boem, — şi se furişează încet în inimă, — şi-o face grea./ — Dacă un copil uşor — cântă la culesul cartofilor, — cântecul lui îţi sună în târziul — vis încă al nopţii./ — Poţi chiar să fi — dus departe peste ţară, — îţi cade el (cântecul), totuşi, după ani — mereu în amintire“).

Traducerea noastră a urmărit transpunerea în româneşte a sensului versurilor.

Să analizăm însă originalul.

Limba germană care, în sine, e o limbă dură, cunoaşte în această melodie a lui Rilke, mlădieri aproape nefireşti. Cei doi iambi din versul întâiu, dactilul urmat de câte doi trohei în versurile doi şi trei şi dactilul urmat de troheul trunchiat, — cu valoare ritmică aproape spondeică — din ultimul vers încheagă o strofă neobicinuit de policromă în raport cu melodiile populare germane ale căror catrene se grefează, în mod obicinuit, pe schema ritmică „scurt-lung, scurt-scurt-lung, scurt“ (în versul 1 şi 3) şi „scurt-lung, scurt-scurt-lung“ (în versurile 2 şi 4). E o melodie deci aparte.

In strofa a 2-a, Rilke simte nevoia unui alt ritm: Iambii din primul vers devin trocheu plus iamb. „Mich rührt so sehr“ devine „Wenn ein Kind sacht“. Poetul n'a lucrat în mod savant ci s'a supus chemării pur melodice, creînd astfel o extrem de nuanţată trecere dela cele spuse în strofa întâia la cuprinsul strofei a doua şi a treia.

In afară de acestea liedul rilkean e colorat şi de o unică repartizare a masselor sonore din vocale şi de aliteraţii. Remarcăm numai grupurile „schLEIcht sie ins Herz sich LEIse“, şi „Wenn ein Kind **sacht singt**“.

Toate acestea le simt şi trebuie să le simtă adoratorii noştri ai poeziei celui ce a scris sonetele către Orfeu. Şi toate acestea i-au făcut să caute a găsi echivalenţi româneşti pentru propria lor poezie. Numai că s'a întâmplat ce era inevitabil să se întâmple. Ritmul şi sunetul imitat au dus la cu totul alte rezultate odată ce a fost adoptată şi tematica rilkeană. Limba românească are alte măsuri, alte structuri, alte elasticităţi şi plasticităţi şi nu o poţi grefa pe modele situate dincolo de planurile sonore şi semantice cari îi sunt proprii. Imitatorii noştri n'au prea înţeles că poezia şi mai ales cântecul se naşte din taniţele cele mai vii ale limbii tale şi nicidecum din împrumuturi. Deaceea versul lor influenţat poate avea ritm rilkean, — în paguba melodiei şi a conţinutului, melodia rilkeană, — în paguba ritmului şi a conţinutului, sau conţinut rilkean, — în paguba însă a ritmului şi melodiei. Echivalentele rilkeene se pot realiza numai cu instrumentul de care s'a slujit Rilke, şi acest instrument a fost limba germană.

Deaceea lirica „rilkeanizantă“ a poeţilor noştri are ceva neîmplinit, — e rece, — e desarticulată, e chiar vidă.

● *In altă legătură de idei,* Hans Frank, *sonetistul asupra căruia nu am înţeles să pronunţăm în numărul trecut nici un fel de judecată depreciativă, spune următoarele, într'unul din romanele sale („Minnermann“):*

„Priveşte, copilul meu, aici zace pentru mult timp, — zace, pentru ani hotărîtori, lumea TA. Cei de afară numesc oraş mic grămăjoara aceasta de case. Privesc cu puţină preţuire înspre ea. Şi este adevărat: Ii trebue numai puţin spaţiu din nemăsurata întindere a pământului. Asemeni puilor de sub aripile cloştei se pitesc casele în jurul bisericii şi al primăriei. Este adevărat: Multe din ei sunt învechite şi sărace, mici şi înguste, prea înguste. Nu uita însă niciodată, copilul meu: Ceea ce este prea mare e un pericol de o mie de ori mai ameninţător decât ceeace este prea mic. Ceeace este prea întins este o ispitire de o mie de ori mai grea de cât ceeace e prea îngust. Fiindcă părinţii noştri au greşit măsurile, trebue să ieşim la capăt cu ceeace este mai mic şi mai strimt decât ne-ar fi fost de folos dacă nu păcătuiau ei faţă de duhul adevărului. Copilul, copilul meu drag, veţi regăsi voi buna măsură? Vă veţi croi propriul vostru drum, drumul cel adevărat, printre cele prea mari şi prea întinse ale părinţilor noştri şi cele prea mici şi prea înguste cari ne sunt nouă destin?“.

In rândurile acestea ale lui Hans Frank *e oglindit sufletul însuşi al micilor oraşe provinciale, sufletul acelor oraşe cari nu numără decât un pumn de clădiri adunate în jurul caselor ordinei dumnezeeşti şi pământene, dar oraşe cari rezistă tuturor răsturnărilor sociale, păstrând şi continuând ceea ce trebue păstrat şi încredinţat urmaşilor: statornicia şi credinţa în statornicie. Statornicia măsurilor juste, pe cari le stăpâneşti cu întreaga ta fiinţă, — şi credinţa în salvatoarea necesitate a măsurilor acestora potrivite orizontului de care avem parte.*

TRAIAN CHELARIU

Cronica plastică

TINERIMEA ARTISTICĂ

II

In sala unde se găsesc tablourile premiate ale pictorului BIJU, la dreapta lor, delicată, aeriană, albastră, o pânză ne înfăţişează un peisaj parcă ieşit din pensula impresioniştilor francezi. Acest tablou datorit d-nei JANA BACULESCU, a cărei expoziţie aci la Dalles, a fost semnalată de noi, îşi arată comparativ cu cele din jur, posibilităţile. Pentru un observator harnic şi ager, deosebirea fundamentală dintre arta franceză şi cea română, îşi va da seama că este **„insistenţa“.**

In timp ce pictorul român apasă, încărcând şi acumulând materie, detalii, vrute şi nevrute, Francezul de abia atinge —sacrifică, elimină — rămânând cu esenţa. Nu trag nici o concluzie, nu judec. Constat.

Personalitatea multiplă a d-nei OLGA GRECEANU ar merita, fără îndoială, un studiu serios şi amănunţit. Domnia-sa a scos o luxoasă carte de artă, de curând apărută, despre care ne vom ocupa negreşit, într'o viitoare cronică. OLGA GRECEANU s'ar putea spune că are o activitate uriaşă, judecând după munca depusă în atâtea domenii, literar, plastic, conferenţiar la Radio, membru în Juriul pentru acordarea premiilor, etc...

Lucrările neobişnuit de mari, prezentate la **Tinerime**, sunt fructul unei sârguinţe puţin comune. Interiorul de atelier în pastel este — credem — una din cele mai vaste lucrări, care s'au făcut vre-o dată, în acest gen. Doamna GRECEANU arată'n ea serioase cunoştinţe de desen şi îndemânare cu care grupează atâtea obiecte la olaltă, dând fiecăruia importanţa cuvenită, importanţă pe care am găsi-o poate, cam mare. Fără să fim împotrivă, credem că întregul ar fi câştigat, lăsând **unele obiecte** estompate, puţin şterse.

Un interes straniu, un concept original — cam sumbru de culoare — dar neîndoios **„deosebit“**, îl prezintă natura moartă cu mâna lui MICHELANGELO, tablou pictat în ulei, cu tendinţa mai vibrantă, decât celelalte.

Privind ansamblul lucrărilor OLGAI GRECEANU, ne gândim cât de bine i-ar sta un anumit clasicism futurist, gen GIORGIO DE CHIRICO... Fără să facem vre-o apropiere, nouă personal ne-ar place să calce pe urmele lui.

De proporţii mari, sunt şi pânzele decorative ale lui PAUL MIRACOVICI, unul din cei mai buni decoratori pe care îi avem şi căruia ne pare nespus de rău că nu i se încredinţează încă decoruri de teatru. Pe scenele noastre un **„Meşter Manole** de BLAGA în decorurile lui P. MIRACOVICI **„ar putea fi“** senzaţional!

Panourile prezentate aci, ţesute, şi-ar găsi incontestabil, scopul adevărat. Sunt concepute, fie că a voit-o sau nu, pentru tapiserie. Roşul numai este cam gratuit, revenind peste tot acelaş. Noi ştim că P. MIRACOVICI poate împreuna cu gust văpselele şi că avea odată o gamă delicată şi sobră. Marii artişti ai Franţei lucrează actualmente pentru ţesături. Nu se poate ca d. Miracovici să nu fi interpogat revista de artă **„Formes et Couleurs“** ieşită acum de curând în Elveţia; acolo ar putea găsi elemente pentru a-şi desăvârşi actuala concepţie, ce prezintă **enorme posibilităţi,** dar pare alcătuită cam grăbit.

Era să uităm cele două mici, dar cât de atrăgătoare lucrări, ale MICAELII ELEUTERIADE. Interiorul, ca punere în pagină şi ca subiect, ne farmecă; regretăm numai monotonia castaniurilor ce revin şi la picioarele mesii şi la scaun, contrastate de un galben prea deschis, prea puternic, ieşind din gamă. In schimb, în faţa micului peizaj, un camarad cronicar de artă preţuit, dar sgârcit în cronici, **N. A. Amza** s'a exprimat particular de elogios, pomenind o filiaţie **Van Gogh.**

Ca să-ţi faci o părere justă, despre actualele sculpturi expuse de O. HAN, ar trebui să le priveşti într'alt mediu. Figurile sale chiamă spaţiu, în genere... Soclul înfăşurat în hârtie al unora, dedreptul te jigneşte. Sunt chipuri aspru cioplite, dârze, fără priză asupra unui public iubitor de agreabilă fantezie a daltei, neînţelegători ai exigenţei materialului, material deseori ingrat. **Adevărata** sculptură e mai greu de perceput decât pictura.

Drăgălăşiile lui MIREA defunctul ar fi fost excelente daruri de nuntă, da cumpărat de la fostul magazin Müller, dar **sculpturi,** de fapt, nu sunt. Corectitudinea şi academismul lui FRITZ STORCK nu sunt nici ele elemente **pur sculpturale,** nu este de ajuns să trânteşti pe jos cu păr despletit o femee goală, ca să spui că e sculptură, or cât de lucios ar fi bronzul din care e turnată.

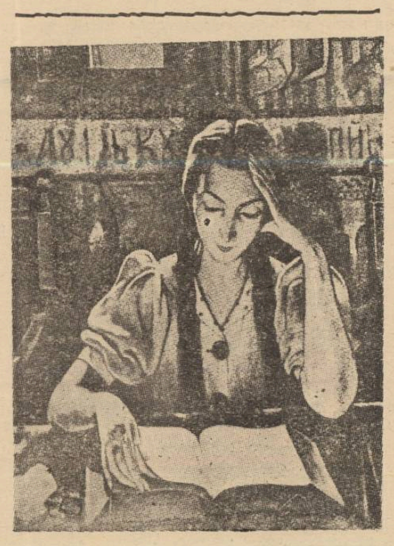

TRAIAN BILŢIU-DĂNCUŞ In strana veche

Chipurile femenine sculptate de HAN (afară de cele două mici, cu care nu suntem de acord) sunt opere masive, greoae, dar **„statui“ în toată puterea cuvântului.** Infăţişarea lor serioasă e în acelaş timp gânditoare, adâncă. Pe un frumos soclu de piatră sau de marmoră, afară 'n aer liber, ar străluci... Căzute 'n jungla **Tinerimii,** se sufocă.

O. HAN e un dăltuitor cu profund simţ monumental, aşa cum MILITZA PETRAŞCU e o minunată artistă a daltei în lucrări mici, sau în acele capete pe care numai dânsa sau un RODIN au reuşit să le însufleţească. Semnalăm teracota Marchizei de M. una din lucrările domniei sale aflate aci.

Este meritoriu şi frumos gestul preşedintelui KIMON LOGHI de a grupa câteva opere ale dispăruţilor. Chiar dacă n'am fi de acord cu opera regretatului FRITZ STORCK, omul, un cât se poate de urban şi bun camarad, îl preţuim cum se cuvine. De fapt, nu-i putem contesta o anumită probitate în lucru, o cinste, demnă de ţinut minte şi de respectat.

Ne-a rămas un spaţiu restrâns pentru MAGDALENA RADULESCU şi pictorul ŢIPOIA, amândoi deosebit de apreciaţi în cercuri de avant-gardă. Le vom consacra după merit, un larg articol în cronica viitoare. Expoziţia domniilor lor este — fără discuţie — cea mai interesantă în momentul de faţă în Capitală. Ne bucurăm de reabilitarea prin această dublă expoziţie a **„Căminului Artelor“** Gal Kretzulescu 45, reabilitare ce devenise absolut necesară, după exibiţia adăpostită acolo pân' acum, necadrând întru nimic cu debuturile **„Căminului“** şi care dacă s'ar repeta, ar compromite **pentru totdeauna,** reputaţia acestei frumoase şi luminoase săli.

LUCIA DEM. BALACESCU

NUNTA DI

—nuvelă inedită

Pentru a zecea oară în după amiaza aceea de Sân-Petru, Birăiţa deschidea cu sgomot fereastra, aruncând o privire duşmănoasă drumului de ţară ce se prelinge alb şi indiferent spre Dealul Cranului. Dinspre acolo trebuia să vie „domnul", după care era vorba să-şi mărite astăzi fata. Dar „domnul" parcă l-a înghiţit pământul, nu vine şi pace.

— Fiii, bată-l Precista de ventura, doară nu m'o face de râsul lumii tocmai azi în ziua nunţii, şopotea în neştire Birăiţa, frângându-şi nervos mâinile, cu ochii ţintă spre coama dealului.

Cate-un posnaş de vecin îşi făcea anume treabă să treacă prin faţa casei Birăiţii, întâmpinând-o:

— Bună vremea, nană Birăiţă, la câte ceasuri e cununia, că tare-am vrea s'o vedem pe Savetuţa noastră mireasă, baremi la biserică...

— D'apoi după amiază la 5, ca toate cununiile, răspundea tăios Birăiţa, să scape mai repede de cel nepoftit în vorbă.

Vecinul se îndepărta cu inima stâmpărată că i-a făcut o leacă de ciudă Birăiţii. Cine nu ştia astăzi în tot satul că e nunta Savetii cu domnu notăraş, şi că domnul s'a făcut nevăzut de vre-o săptămână? De venit — spunea lumea — n'o să vină el nici astăzi după ce s'a îndopat cu bani... aşa că nana Birăiţă poate s'aştepte mult şi bine la fereastră.

De ce se bucurau de necazul Birăiţii Măgurenii, nu era greu de ghicit. Auzi minune ca asta, să nu cheme la nuntă nici pe vecini, nici pe oamenii cari i-au lucrat pământul de ani de zile! Să cheme numai popi şi nădrăgari! Asta nu i-o iertau Măgurenii!

Deaceea, în întârzierea mirelui care nu se mai ivea nici cu două ore înaintea cununiei, toţi vedeau un semn de tainică răsbunare, se simţeau uşuraţi. Inzadar aştepta Birăiţa la fereastră, tresărind la cel mai îndepărtat uruit de căruţă sau bâzâit de motor, înzadar trimitea care de smei cu roţi de foc şi biciu de blesteme după nemernicul de ginere, căruţele şi maşinele treceau înainte, înmormântându-i una după alta speranţele... Amù o să vină, îşi zicea Birăiţa la cel dintâi sgomot ca „amu"-ul să ţină ore întregi şi ora cununiei să se apropie cu groază.

— De nu vine, şi-mi face casa de râs, şapte litre de apă fiartă torn pe el, de nu mai şcoate capu'ntre oameni până-i lumea, se mângâia Birăiţa... Da, ce, fata mea îi de aruncat dacă n'am purtat-o pe la şcoli, ca pe-a popii, ori ca pe-a dascălului... Bani de zestre i-o trebuit înainte „domnişorului". Numa atâta-i trebuie să nu vină, că-l aflu batăr în fundul pământului!

In vremea asta vecinii chicoteau ascunşi pe după garduri şi după pomi.

— Ia uite-o pe Birăiţa cum aşteaptă de parcă ea ar fi mireasa — spuse cineva...

— Aştepte, fi-i-ar aşteptarea cât postul Paştilor, începu Anuţa Poştăşita, vestită pentru meliţa ei de gură în şapte sate. Aştepte, c'aşa-i trebuie dacă umblă după domnie.

Birăiţa ca Birăiţa, c'o ştim noi câtu-i de făloasă de nu-i ajungi la nas nici cu furcoiul, da Badea Petre, om cu vază şi de omenie, cum îşi dă el averea aşa pe mâna streinilor, fără nici un pic de judecată? Ei, si-reacă lume că nici bărbaţii nu-s bărbaţi astăzi, numa atâta că poartă pălărie, nu ştiu ei să poruncească!

— Taci din gură, muiere, nu scoate vorbă de ocară despre vecinul că ţi-o fi păcat, se amestecă în vorbă şi Cuculeasa. Da, n'ai auzit tu câtă sfadă şi ruşine a avut omul cu bolunda aceea, de era să-şi ieie lumea în cap? Venea omul trudit dela muncă şi cerea e mâncare, Birăiţa se făcea că n'aude.

— Tu muiere, adu-mi de mâncare zicea Birăul.

— Deie-ţi maica focului, du-te la cei ce-ţi bagă în cap sfaturi să nu dai fata după notăraş. N'ai ce căuta în casa şi în ograda mea!

Azi aşa, mâine aşa, până bietul om bătrân şi betegos, o lăsat-o să facă ce vrea. N'aţi auzit ce-o păţit Birăul de sărbători, cu nişte neamuri de-a lui dela oraş... Oamenii o venit la Măgura ca la un neam, pe ospăţ... când colo bolunda aceea de Birăiţă, nici una nici alta, pleacă de acasă la neamurile ei cu fată cu tot şi-i lasă fără nici un pic de mâncare. A trebuit să mă cheme badea Petre pe mine din vecini, să le fac ceva de mâncare... Ce putea face bietul om?

Badea Petre, ştiţi voi bine că nu-i sbura capul după domnie. El voia să aibă un ginere truditor, cu băgare de seamă ca Rusalimu Sdrenghiuiui, cu care să se poată ajuta la bătrâneţe.

Intr'o zi eram la Birăiţa, la lucru cu ziua. Ştiam eu că pe ea nimeni n'o scoate intr'ale ei, da mi-am zis, ia să 'ncerc să-i spun ce vorbeşte lumea de notăraş, că poate nu ştie...

— Nană Birăiţă, zic eu, cum te rabdă inima să-ţi dai fata de lângă casă, că doară atâta suflet de om aveţi şi D-voastră pe lume...? Nu zic, de domn îi domn, îi notăraş, dar oricum nu-i dela noi, cine ştie ce fel de om o fi... poate-i curvar, poate-i băutor, poate-i cărţaş, c'aşa spunea un om din Pietroasa ce-o venit Luni la noi la târg... Zice că la ei în Pietroasa cât o fost notăraş, nu-i scăpa o muiere mai mândră din brâncă. Doamne fereşte...

Ce credeţi că Birăiţa m'o lăsat să-mi termin vorba? Numai ce-o văd că se uită la mine de parc'aşi fi omorît pe tată-său şi mă întrebă:

— Lele Cuculeasă, cât îţi plătesc eu pe zi pentru lucru?

— ...100 de lei, răspund eu nedumerită...

— Ei, vezi lumneata, eu mi-am băgat lucraş cu ziua, nu fiscăraş (avocat). Dacă vrei să te bagi fiscăraş du-te la Sărcoaie că eu ce fac, fac din capul meu....

Când am auzit ocara asta mi-am şi luat sumanul să plec. Birăiţa nici atunci nu mă slăbea din gură. Din uşă, striga după mine în gura mare:

— Ce credeţi voi, că mie-mi trebuie sfaturile voastre? Du-te şi spune-i la cine te-o trimis că eu fata mea tăt o fac doamnă, batăr să ştiu c'o crăpa irima în Sărcoaie şi în tăt neamul ei. O fac doamnă şi încă notăraşiţă cu hinteu cum n'o fost şi n'o fi neam de neamul ei....!

Amu vede Birăiţa ce poamă de ginere şi-o ales. Le-o cerut bani înainte, că are nu ştiu ce examene şi-apoi:

„Caută drace ventura
După ce i-ai umplut gura" —

— Drept ai, lele Cuculeasă, bună dreptate ai, o aprobară câteva cumetre, că doară n'o venit domnul" degeaba un an de zile în casa lor. S'o îndopat bine cu tăt felul de bunătăţi, o mai luat câţiva griţai, şi-apoi rămâi tu Savetuţă, tunsă ca doamnele şi de râsul lumii.

— Ba să zău, doară nu şi-o fi rătezat părul, întrebă Petrea Sdrenghiului, fratele lui Rusalim, venit şi el să iscodească, ce se petrece la „nunta cea domnească".

— Ei, ba încă cum, răspunse Poştăşiţa, mai scurt decât preuteasa. Preuteasa tăt mai are păr pe ceafă, da Saveta noastră-i golişeauă ca puiu cel de găină.

— Bată-le Precista, de muiere bolunde, fără fir de minte, se cruci feciorul cel mai mic al Sdrenghiului. Cum să se facă grâul, cum să nu ne bată grindina, când şi-o pierdut oamenii capul şi cad în păcate ca astea? Cine dracu o mai văzut, fată mare şută?

— Multe ,nu ştii tu măi Petre, că eşti tânăr — spuse Poştăşiţa scărpinându-se în cap — da s'o vezi tu pe cumnată-ta cu ghete de-ale domneşti, cu călcâiu de un metru! Calcă cu ele pe parc'ar umbla pe ghiaţă.

— D'apoi decât nora Sdrenghiului, se amări flăcăul, mai bine de comedie la lume şi la ţară! Bag seamă îi mai greu de frământat pita, decât să te freci toată ziua cu roşele în faţa cototoarei...

Dar nimeni nu-l mai asculta pe flăcău ce spune. Dinspre Cetea începuseră să sosească căruţele cu nuntaşi: popa, notarul, învăţătorul, cu doamnele.

— Ssst! Tăceţi amu, se răsti Poştăşiţa la grupul din ogradă, s'o vedem pe Birăiţa cum se învârteşte între domni!

Căruţele se opriră în drum şi Birăiţa ieşi înaintea domnilor. Popa dădu mâna cu Birăiţa, notarăşul la fel, dar pe dascăl îl puse dracul să-i sărute mâna. Din grupul din ogradă, chicotele nu se mai putură stpâni. Ele isbucniră tare, ca un torent zăgăzuit.

— Să nu-i fie de deochi la doamna Birăiţa că mare cocoană a ajuns zise Poştăşiţa...

Doamnele la rândul lor o sărutară fugar pe obraji ca pe una dintr'ale lor. După ce toţi coborîră din căruţă şi-şi scuturară haine, Birăiţa îi invită înăuntru:

— **Poftiţi** înlăuntru... se auzi peste drum glasul Birăiţii.

(— Auzi-o cum se stropeşte s'o îndruge pe domnie chicotiră ţăranii cari erau numai ochi şi urechi).

— Merci... merci... răspunseră cucoanele.

Birăiţa neştiind ce vreau să zică cu vorba asta se mulţumi să zâmbească vag, fără rost. Urmară câteva clipe de tăcere.

— Ei, ce fac mirii noştri — întrerupse tăcerea numai pentru a spune ceva preotul dela Cetea — aşteaptă desigur cu nerăbdare evenimentul capital...?!

Birăiţa surâse deastădată mai vag, mai stupid ca mai înainte.

— **Poftiţi** înăluntru domnule notar, domnule director, continuă ea cu invitaţia.

Grupul de invitaţi se pierdu în curte neştiind ce surprize îl aşteaptă: mireasa bocind într'o cameră, mirele nicăiri. La intrare, Birăiţa îi lămuri pentru a preveni orice întrebare:

— Tocmai acum ne-a trimis mirele o telegramă că trenul are întârziere şi soseşte peste o oră sau două...

Nuntaşii îşi dădură imediat seama că aici nu-i tocmai lucru curat. Rămaseră singuri să înfulece bunătăţile servite de Kéla néni, bucătăreasa adusă anume din oraşelul vecin ca să pregătească „mâncările domneşti", dar în sufletul lor se cuibări îndoiala. La urma urmei, nu s'ar mira nimeni să nu vină Costel al Birăiţii după ce faimă de chefliu are... Când s'a văzut omul cu banii în buzunar te pomoneşti că şi-o fi zis: „decât să petreacă alţii la nunta mea, mai bine petrec eu cu prietenii".

Cucoanele începură şi ele cu şusoteala.

— Vezi dragă, ce cap şi la „inteligenţa" noastră, spuse notăreasa din Topa, naşa de astăzi, se însoară bărbaţii aşa ca orbeţii. Nu-şi găsea şi Costel ăsta, câtu-i el de pierde-vară o fată cu şcoală care să-l desveţe de toate prostiile? I-a trebuit şi lui o ţărancă care să-l facă de râs ca pe învăţătorul dela noi. Auzi dragă ce i s'a întâmplat ăluia:

Intr'o zi vine inspectorul dela O... şi cum era natural, învăţătorul îl invită la masă. Inspectorul de bine de rău primeşte. Când colo copiii învăţătorului murdari, ca vai de ei, nu-l mai lăsau în pace: ba i se urcau pe genunchi, ba îi băgau degetul în farfurie — mă rog, de unde să aibă educaţie?

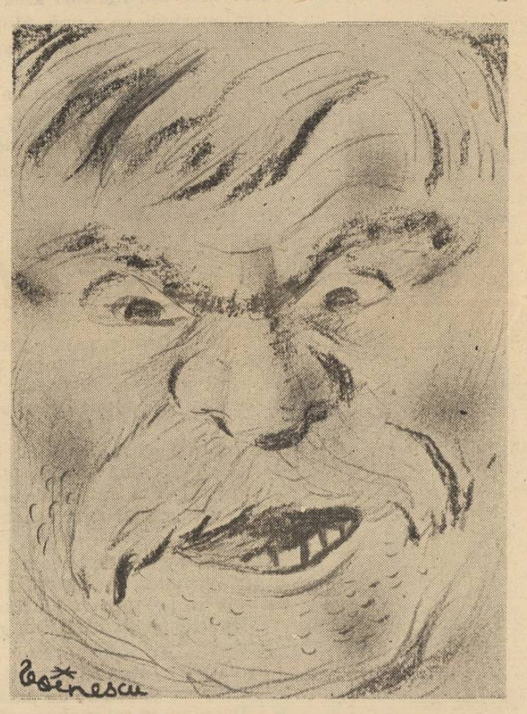

Invăţătorul stătea ca pe jar. Se uită el odată lung la nevastă, semn să-şi stăpânească odraslele. Ei, ce credeţi, ce face doamna „învăţătoaore", să mori de râs nu altceva! Se uită crunt la copii şi cu degetul spre farfuria inspectorului îi ameninţă:

— Bibi, puiu mamii, caca în farfurie...

Inspectorul înghiţi noduri. Cică el, inspector, mănâncă asemenea lucruri! Când ne-a povestit păţania la O... era să murim de râs.

Aşa o să păţească şi finul nostru, dar să ştiu că eu ca naşă o dăscălesc număru unu... Numai să vină mirele acum, asta-i chestia... Nu mi-ar părea rău de altceva dar le-am făcut un cadou de toată frumuseţea.

— De cadou, treacă meargă, interveni notarul dar ne-am legat cu părintele să facem o petrecanie cum n'a mai fost de mult în Măgura. Odată se mărită fata Birăiţii.

In vremea asta căruţele se aliniau în curte. Soţiile de popi şi învăţători din jur descindeau în ţinută de gală, îşi examinau cu curiozitate îmbrăcămintea, gesturile. Dela asemenea întruniri provinciale cuconetul se întoarce întotdeauna cu un plus de cunoştinţe în materie de modă şi de intrigi, deaceea ele se sileau ca să profite din plin.

Peste drum, grupul de curioşi creştea mereu. Lumea nu se mai sinchisea acum să se mai ascundă. Din vorbă în vorbă se formase acolo o massă solidară împotriva nunţii domneşti la care niciunul nu fusese chemat.

Petrea Sdrenghiului cu alţi flăcăi se hotărîră să facă ceva mai departe, peste drum, în casa lui Moş Toma, un joc cum n'a mai fost demult în Măgura, numai aşa de ciudă! Câteva pahare date peste cap în timpul horei, ataţară din nou spuza revoltei. Ea se revărsă întreaga în pleasna chiuiturilor.

Cel dintâi care aruncă o vorbă usturătoare pentru biata Savetă, fu feciorul Iovului. Inalt, cu mustaţa răsucită, vocea lui desprinsă din ritmul săltăreţ al Luncanului se auzi tare, până ăla poala pădurii:

— Adă Doamne şi cea toamnă
Să mă'nsor să ieu o doamnă
Fie doamna fără bundă
Numai părul să şi-l tundă!

Un sentiment de uşurare acoperi vorbele flăcăului. Tineretul pins în joc, femeile ce stăteau la o parte, copilandrii, bătrânii, toţi simţeau că feciorul Iovului vorbise pentru toţi. Odată ce prima săgeată pornise, acu mera o adevărată întrecere. Imediat porni o altă chiuitură:

— Ieri cu cisme şi suman
Azi cu rochi dela jidan
Ieri cu poate şi spăcele
Azi cu pudră şi rosele.

Din camera unde se închisese, Saveta auzi tropăitul dela horă. Vorbele nu le putea deslupi. Nu ştiu de ce i se părea că toate isbesc în ea, în nenorocul ei. Işi aduse aminte de toate duminecile ei de fată mare, de horele când era alături de flăcăii şi fetele din sat şi isbucni într'un plâns nervos, disperat.

Mâinile ei alunecau dealungul trupului dar nu se recunoştea în haina asta strâmtă ca o închisoare, în părul rătezat fecioreşte, în ghetele cu tocuri cu cari parcă întotdeauna calci în gol, te temi să nu te răstorni. Se gândea că azi e ziua nunţii ei, că e singură, fără un suflet aproape. Unde era mirele alături de care îi spusese mamă-sa că va duce o viaţă fără griji, deasupra tuturor femeilor din sat?

— Doamne, rău m'ai blăstămat, în rea zi m'am născut, se tânguia fata.

Dealături se auzeau vorbele „domnilor" pe cari nu le înţelegea, deafară răsbea chemarea vieţii din care fusese smulsă. Se simţea lăsată undeva la o margine de drum, ocolită de toţi trecătorii, părăsită. Numai Birăiţa mai intra din când în când în camera ei ca s'o mângâie cu vorbele:

— Nu fii năcăjită fata maichii, că vine el. Le arătăm noi la toţi că tăt noi suntem cei dintâi în sat.

Birăiţa spunea şi ea vorbele mai mult din gură. In suflet i se cuibărise îndoiala. Dacă nici până acum la ora 5 după amiază mirele nu venise, e semn că nu are de gând să mai vină. Totuşi ea nu voia să se arate necăjită. Toţi ochii o priveau să-i citească în suflet, toate întrebările o pândeau.

Birăiţii i se părea că e undeva singură pe o apă mare, că se sbate cu luntrea să ajungă la mal, iar pe ţărm sunt mii de ochi cari-i privesc lupta. Dar ea, Birăiţa nu se lasă, nu vrea să se lase!

...A trecut ora 6 şi lumea aşteaptă mereu. A sosit şi preotul să vadă ce e cu nunta de nu mai vine, au sosit invitaţii din cele mai îndepărtate sate. Numai mirele nu mai vine.

Deocamdată vrea doar atât: să mai aştepte... poate va veni mirele... Şi mai ales să nu vină în acest timp badea Petre acasă. Cineva îi adusese vestea că Birăul e în crâşmă şi bea. Ori beţia lui nu era o beţie obişnuită. El era un om tăcut, care ascultă tot timpul, care nu-ţi scurtează vorba. De bine de rău se învoise şi la măritişul fetei cu notarul, numai să aibă pace în casă. Dacă se 'ntoarce beat şi află ruşinea, ştia prea bine Birăiţa ce o aşteaptă... La beţie, badea Petre îşi revarsă tot veninul strâns la inimă de ani de zile. Nu era prea moartă după tămâie Birăiţa, dar acum începu să-şi facă cruci, îngrijorată:

— „Doamne scapă-mă de blestemul ăsta! Fă să vină odată mirele, i-ami de pe suflet chinul ăsta!

De peste drum, ajunge la urechile Birăiţii chiuitura:

— Asta-i nuntă, nu-i ruşine
Numa mirele nu vine!

In camera de-alături „domnii" cântă:

— „La nunta ce s'a întâmplat în [Cana Galilei
Fost-a şi Isus chemat în Cana Galilei.

Toţi petrec, toţi cântă, numai sufletul Birăiţii arde pe jăraticul aşteptării:

— Bată-l Precista de mire cu tăt neamul lui...!

*

Bărbatul Birăiţii se întoarse dela crâşmă cu ceremonialul obişnuit: la poarta fiecăruia dintre duşmanii lui îşi vărsa amarul. Cea dintâi casă ce-i ieşi în drum fu casa Lunguleştilor. Badea Petre se potrivi în bâtă şi începu o cântare pe o melodie ce numai el o cunoştea:

— ...Aşa — o gândit oare — cine,... mă,
C'o pune şeaua pe mine, mă,
Pune-a el pe ma-ama lui, mă
Că nu-s calul nimănui, mă.

Lungu ieşi în pragul casei şi zâmbi ironic:

— Ştii ce bade Petre, mai bine du-te acasă şi-ţi vezi de treabă, că nu pun eu şeaua pe dumneata n'ai frică. De călărit te călăreşte destul Birăiţa, aşa că mai bine du-te acasă şi-ţi dă şeaua jos din spinare, c'ai ajuns de râsul lumii.

Badea Petre stătu puţn în loc şi încercă să priceapă cum a ajuns el de râsul lumii.

— Astea-s vorbe de-ale săräntocului îşi zise el în gând şi continuă cu partea doua:

— Lunghieşti, Muntenieşti, Cuceşti,
Bată-vă soarele
Picioarele.
Mânce-vă mintea
Merindea...!

Dar Lungu nu-şi mai puse mintea cu el. Se strecură mormăind în casă, să îndruge păn' s'o sătura.

Badea Petre văzându-se singur, o luă la vale spre casă. Lângă Muntenieşti şi Cuceşti se întâmplă acelaş lucru. Cucu răbdă cât răbdă, dar până la urmă nu se putu stăpâni să nu-i spună:

— Bade Petre, cumpăratu-ţi-ai clei dela jidov?

— Ce clei mă, îi răspunse Birăul, să-ţi lipsesc ţie mintea de cap să nu fugă?

— Nu bade Petre, să lipeşti coada Savetti la loc, că o tuns-o Birăiţa s'o facă doamnă şi domnul nici pomeneală să vie la nuntă.

Cumintele îl isbră dureros în creer, în suflet. Doară n'a fi înnebunit Birăiţa să tundă fata, s'o facă de poveste...?

Fără să mai spună un cuvânt, cu puteri nebănuite, badea Petre o luă într'un marş forţat, aproape în fugă, spre casă.

— De-o fi aşa îi sucesc grumazul la târtoriţa de mă-sa, îşi spunea în gând Birăul.

Prin curte furnicar de lume. Badea Petre intră cu paşi repezi, fără să vadă pe nimeni.

— Unde-i Saveta, întrebă el socăciţele sumese la măneci ca să dovedească lumii că nu mai pot de lucru....?

— Ia, colo în camera din fund, boceşte, îi răspunse una.

Badea Petre bătu cu putere în uşă, nerăbdător. Birăiţa o luă la fugă print'o altă cameră, apoi Saveta deschise uşa.

Bătrânul se pomeni ochi în ochi cu fata. Dar ce, arătarea asta era Saveta, fata lui...? Vru să facă un pas îndărăt de frică să nu fi greşit cumva. „Doamna" din faţă părea mai degrabă, femeia cu părul rătezat şi cu buze vopsite, ce călărea pe-un cal năsdrăvan la circul din Huedin... Nu, asta nu e fata lui... şi fără

„Candela arde

— Diseară mergem în incursiune!...

Căpitanul Dorin Georgescu mi-a comunicat asta tot atât de firesc, cum cineva altădată mi-ar fi spus: „Diseară mergem la Operă!" Nici cel puţin nu i-a tremurat vocea.

Poate ar fi fost bine să fie mai teatral.

Aşa aş fi vrut.

Este doar prima mea incursiune.

Prima mea faptă mai deosebită.

In schimb, eu sunt mai teatral. Adun plotonul în adăpostul cel mare — fala noastră! — şi după ce le cer discreţie absolută, le comunic despre ce este vorba.

— Pregătiţi-vă armele, rachetele, şi mai ales grenadele. N'avem mare lucru de făcut şi, totuşi, s'ar putea să avem de furcă.

Când ies din adăpost, îl chem pe sergentul Vieru şi-i mai cer odată să aibă grijă de cele spuse.

Ajuns în adăpost la mine, îmi revizuesc tot bagajul. Dispun o nouă împachetare ca şi cum am pleca — beau un ceaiu cu rom şi încerc să adorm.

Nu pot.

Pun patefonul. Placă după placă...

Cântecul ăsta rusesc este atât de reprezentativ, evocator...

Vorbesc de cântecele naţionale — de cele pe cât de jalnice pe atât de ţipate...

Fiecare notă parcă sfâşie imensitatea peisagiului, monotonia locurilor nefiresc de asemănătoare între ele...

Mă gândesc acasă la Doamna mea.

Vivianne este atât de minunată în poza-i de vară pe care am tăiat-o din „Signal" şi pe care am lipit-o pe tavan.

Ce femeie!

O admir — cum stau aşa culcat cu ochii în cer şi gândurile toate aiurea.

Sridently, telefonul acoperă (întocmai sirenelor noastre de acasă posturile nedorite la radio) o minunată serenadă cântată la vioară. Este pasiunea mea. Mi-o pune ordnanţa în deobşte seara când doar jăratecul din butoiul de benzină, travestit în sobă, luminează încăperea. Odată, de două ori, de zece ori... până ce, zâmbind, adorm...

— Aici Dorin. Vino mă să jucăm pietre, tu ce dracu' faci?

— Mă pregătesc sufleteşte pentru la noapte!

— Nu fii caraghios, măi! Vino mai repede, jucăm o piatră solidă.

...Deşi gândul mi-e aiurea, câştig. Deasemenea Dorin. Jucăm dealtfel casă comună.

Până târziu, spre unsprezece.

*

După o jumătate de oră — timp suficient pentru o parolă" cu Căpitanul Daniel Chiru la adăpost ne-am adunat cu toţii.

Plotonul meu, brandturile, mitralierele, transmisiunile (avem cu noi un telefon cu opt kilometri de fir; radio)...

In cap merge plotonul, apoi mitraliera şi brandtul.

Transmisioniştii desfăşură firul încet, ca să nu fie auziţi.

Am ajuns la linia avant posturilor.

Sublocotenentul Patron se desparte de noi.

El este sigur de ziua de mâine...

*

Când am plecat: — Vezi, mă, să ai grijă de lucruri. Doamne fereşte!... doar carnetul acesta ţiu să ajungă în ţară. Il dai doamnei mele!...

— Nu mai vorbiţi aşa!... îmi replică rugător ordonanţa.

Dece m'am gândit acum tocmai la asta?

*

In frunte — în stil de cercetaşi — mergem încă sute de metri: Dorin, Gorea şi cu mine.

Când noaptea a trecut de jumătate, suntem în faţa avantposturilor ruseşti. Le ocolim; conturăm în minte linia lor primă; hărţi, hârtii, n'avem doar nimic la noi.

O grupă de oameni se duce până la marginea bălţilor, pentru a confirma încă odată că, acolo, ruşii nu au nicio poziţie. Ne luăm dealungul unui drum, netrecut pe hartă, dar cu urme proaspete de maşină.

Telefoniştii — întăriţi de câţiva puşcaşi — au rămas la nişte ruine despre care toată lumea crede înainte că ar fi un sat.

Când se crapă de ziuă, am ajuns la patru sute de metri de linia rusească.

Frontul nostru este în urmă la şapte kilometri.

Doi ruşi la câteva zeci de metri în faţa noastră; desigur un post de alarmare; ne-au văzut.

Au luat-o la fugă spre şanţul lor.

Năprasnic ne repezim spre ei.

Să-i prindem.

Fiecăruia doar aceasta îi trece prin gând; să punem mâna pe ei!...

Am ajuns la o sută cincizeci de metri de linie, — dar de aceasta aveam să ne dăm seama câteva minute mai târziu, când nu mai puteam aproape să ne mişcăm — când gloanţele se spărgeau pe deasupra noastră (uf!... ruşii aceştia care întrebuinţează încărcături explosive!)

Ne-am întins una cu pământul.

Dorin conduce personal tragerea brandtului. Fiecare proectil ne entuziasmează pur şi simplu. Parcă sunt puse cu mâna. In special o lovitură bine îndreptată aruncă în aer sfărâmături de sovietici ca pe nişte rupturi de mantale.

Cunoscutul f
artilerie a tre
prevestitor. Sin

S'a încrucişat
La o sută de m
artileriei ruseşt

Următoarea î
deva, de aproa
pe cea dintâi ş
ruseşti să modi

Telefoniştii r
în dreapta, la
Ar trebui înşti
Bomba a do

In clipa imed
bateria inamică

Doar Dumne
Nu putem să
săm, Ruşii îşi î
tră, doar la câţ
snopuri de mit

Acum însă t
a reuşit să ias
nuite sovietice,
de neobservat
brandtul proec

Schijele dela
cad între noi
vârtej. Am im
aici, n'am să
Ştiu asta.
Convingerea
Nu mi-e fric

M'am ridica
vederea tot că
Paisie, la drea
re nu funcţio
îngheţat uleiul
ger.

Ruşii din tra
petiţie.

Gorea vine l
în vârful dispo
mult târându-s
du-mi: — Eu
ce facem; tu a

Dar şi fără
veam. Le sunt
lui Dorin — c
găsesc pentru
situaţie.

De abia acu
seamnă a fi

Simt că toţ
un cuvânt dela

E POMINĂ

de Gabriel Ţepelea –

să-şi dea seama, badea Petre îşi scoase pălăria din cap ca într'o casă streină.

— Tată.... eu sunt... Saveta... se auzi o voce plângăreaţă din apropiere. Badea Petre căscă ochii mari. Glasul i se părea cunoscut... părea glasul Savetii.

Ochii obişnuiţi acum cu întunerecul din odaie desluşină rând pe rând trăsăturile fetei. Simţea cum i se urcă ceva ca un junghiu prin toate vinele, cum îi fulgeră trupul.

Mâinile începură să-i tremure. Ar fi vrut să isbească în arătarea din faţa lui dar nu mai avea putere.

Îi veniră în minte cuvintele batjocoritoare ale vecinului :

— „Bade Petre, cumpăratu-ţi-ai clei dela jidov, să lipeşti la loc coada fetei...? Neam de neamul lui au fost oameni de cinste în sat şi-amu bolundele astea de muieri îl fac de râs... Parcă vede toţi ochii din sat cum îl urmăresc dealungul drumului Dumineca, cum se întind vecinii peste gard să-l împungă cu privirile... Buzele rostiră greu, o sentinţă ce venia din adâncuri :

— Mi-aţi mâncat omenia, tu şi cu mâta,... bulendrelor ! Faceţi-vă doamne, rătezaţi batăr şi coada cailor, numai ieşiţi odată afară din casa mea ! Afară de-aici cu tăţi nărăgarii voştri... Afară...!

— Nu eu tătă, maica m'o adătuit spuse fata printre lacrimi agăţându-se disperată de haina bătrânului... Nu eu... maica... şi mâinile fetei îl strângeau ca un cleşte.

Bătrânul se smuci să scape de Satana. Se răsuci odată, o îmbrânci şi fata sleită de puteri se prăbuşi la pământ.

— Ţi-arăt eu şi ţie scroafă bătrână zise badea Petru, trântind cu putere uşa, hotărît s'o caute pe Birăiţa.

Câţiva invitaţi pe care-i întâlni în curte vrură să-l oprească, să-l ţină de vorbă, dar badea Petre o luă ca trăsnetul spre colniţa unde erau socăciţele.

— Unde-i doamna doamnelor, întrebă el socăciţele ? Văzându-i privirea îndrăcită femeile ar fi vrut să se ascundă şi sub poala Necuratului. Vorbele le îngheţară pe buze.

— Nu ştiţi nimic, hai, cotroflenţelor se încruntă către bucătărese badea Petru... O apucă apoi de umeri pe Kala néni sgâlţâind-o cu toată puterea :

— Nici tu nu ştii sac fără fund, ce trăieşti din nunţi şi din comândări, se răsti la unguroaică Badea Petru?

Birăiţa avusese însă de grije să dispară în vecini. Când l-a văzut venind c'o falcă'n cer şi cu una în pământ ştia ce are de făcut. Deacum nicio nădejde nu mai avea să se termine bine lucrurile.

Atraşi de răcnetele din curte nuntaşii începură să iasă afară. Badea Petre nu se potoli însă. Cercetă cu deamănutul grajdurile, cămările, podul şurii.

— Ascunde-te, ascundete-ai sub pământ, mogorocia răscolind totul badea Petre... Hai să-ţi arăt eu domnie...! Printre dinţi îi scăpărau vorbe de ocară de-ar fi făcut să roşească şi pietrele. Trudă zadarnică însă. Birăiţa se făcuse nevăzută.

Dela o vreme neamurile căutară să-l îmbuneze, să-l ducă de-acasă. Din vorbă'n vorbă îl scoaseră afară din curte. Ce-i mai folosea acum să se facă de râs?

Pe pod dete cu ochii de feciorul Sdrenghiului, fratele lui Rusalim.

— Măi Petre, mă, îl întâmpină Birăul, bag'seamă o vrut Dumnezeu să ajung de râsul lumii amu la bătrâneţe... da eu tăt la frate-tău mă gândesc... tăt pe el îl vreau razim de bătrâneţe !... Istovit de-atâtea frământări badea Petre îşi lăsă capul ca pe un sprijin pe umărul flăcăului.

— ...D'apoi că şi Rusalim de când o auzit de nunta asta nu mai are zi bună, răspunse feciorul. Eram cu pământurile aproape, Rusalim lucra ca boul, ce-ţi mai trebuia dumitale domnie...?

— Nu eu măi Petre,, ridică capul ca înţepat Birăul, nu eu, mulerea, ei i-o sburat capul după domnie. Până n'am zis da n'am avut zi bună în casă... Ce-ai zice tu măi Petre, să facem noi o nuntă domnească astăzi cu Rusalimul, zise după o pauză, ca iluminat bătrânul?

Feciorul Sdrenghiului tresări... Da, era foarte uşor acum : lumea şi aşa e pregătită, mirele n'a venit... Cum de nu-i trecuse lui prin cap o asemenea minune ? Se şi vedea încuscrit cu Birăul, ogorând împreună cu câte trei pluguri.

Neamurile badei Petre fură de aceeaşi părere. De ce să rămână fata de râs şi atâtea bunătăţi neatinse ?

Din vorbă în vorbă se pomeniră în faţa horei. Când îl zăriră feciorii, se adunară roată în jurul lui ca la comedie. Intr'o clipă se făcu o linişte de mormânt. Toţi aşteptau să vadă ce vrea bătrânul.

— Să trăieşti bade Petre şi noroc să dea Dumnezeu, rupse tăcerea feciorul Dobaşului 'întinzându-i glaja şi împletecindu-se ! Văd eu că tot n'ai uitat de noi nici astăzi... Nu me-ai chemat ce e drept la ospăţ cu domnii... d'ai venit dumneata să te omeneşti cu noi... C'aşa-i de când lumea : domnii cu domnii şi proştii cu proştii. Se vede că nci dumitale nu-ţi prea place între domni... Inchină una cu mine bade Petre şi-apoi las-o focului de lume...!

Badea Petre luă glaja şi dete să închine :

— Măi feciori, dacă mă cunoaşteţi bine, ştiţi voi că eu nu m'am sbătut după domnie că doară nici Dumnezeu nu face dintr'odată din car himteu şi din grăunţe spic de grâu curat... La toate trebuie vreme şi trudă. Aşa e şi cu domnia· nu te faci domn dintr'odată. Ştiţi voi că tot năcazul îi muierea. Ea o vrut domnie pe seama fetei, ea mi-o adus în casă ruşinea. Ce-o vrut o făcut până astăzi, dar acum dracu cu venitura şi eu îmi mărit fata după cine vreu.

Măi feciori, trimiteţi dintre voi câţiva chemători să vie tăt satul la nunta Savetii cu Rusalimul Sdrenghiului ! Eu în satul aista m'am născut şi am crescut şi vreau să vie tăt satul la nunta fetei mele... Domnii cu domnii şi proştii cu proştii, cum o zis Nistor a Dobaşului.

Feciorii nu mai aşteptară să-şi termine badea Petre bine vorba. Bătrânul se pomeni purtat pe sus ca la alegeri şi pălăriile sburau în aer ca nişte mingi. Tot satul nechemat la nuntă era acum răsbunat.

Ca n orice împrejurare se găsiră oameni pentru de toate : unii să-l aducă pe Rusalimul Sdrenghiului de-acasă, alţii să dea de veste prin sat, alţii să aducă beuturi. Purtat pe sus Birăul se pomeni în casa lui moş Toma unde era hora. Glăjile răsăriau ca din pământ şi voia bună nu cunoştea hotar... Se vede că nunta din Măgura abia acum începea !

Vestea se lăţi în sat ca fulgerul. Se însera şi lumea zumzăia pe la poorţi ca la prasnice. Câte verzi şi uscate se spuneau acum nimeni n'ar putea să le adune.

— Auzit-ai cum o ajuns din notăraşiţă între oale, biata Saveta îşi întreba vecinii cu o bucurie abia stăpânită câte-o fată de vrâsta Savetei ?

— Dreptu-i că s'o spânăzurat Birăiţa, întreba o cumătră de vrâsta 'ei ?

— Trăii s'o văd şi p'asta, se crucea câte-o bătrână: fată mare fără coadă şi mireasă fără mire. Doamne cum le-ai luat minţile la bieţii oameni !

Dar câte nu se spuneau în seara aceea despre casa Birăului din Măgura ! Unii îl preamăreau pe Badea Petre, alţii îl huleau că prea s'a lăsat dus de nas de muiere. Numai despre Birăiţa n'auzeai nicio vorbă bună.

Sburau vorbele dela o casă la alta şi satul murea de nerăbdare să vadă acum şi nunta cu-al doilea mire. Feciorii îşi adăpară în grabă vitele, îşi luară bani pentru danţul miresii şi se îndreptară spre horă, de unde trebuia să pornească cea de-a doua nuntă.

— Hai la nuntă măi feciori sburau chemările dela o casă la alta !

— Hai la nuntă mă, c'o sburat domnia şi-o rămas omenia !

Şi în seara reavănă de vară pâlcuri vesele de flăcăi se îndreptau spre horă.

*

Câţiva nuntaşi tocmai se pregăteau să plece când apăru ca din senin mirele. Duhnind a beutură, Costel cobori din maşină urmat de trei prieteni la fel de contrariaţi de legile echilibrului. Atmosfera se învioră brusc. Fură uitate toate aşteptările, toate clevetirile. Insfârşit nuntaşii erau bucuroşi că vor petrece. Se pregătiseră de atâta vreme pentru nunta asta, îşi comandaseră trăsuri pentru a doua zi dimineaţa şi mirele era cât pe-aci să le strice socotelile... Dar acum toate părea uitate.

— Am spus eu că trebuie să vină, căuta să-şi dreagă clevetirile şi îndoielile de mai înainte, faţă de cei din jur, câteun comesean. La urma urmelor, e domn, ce dracul, doar nu era să se facă de râs !

— Domn..., domn... răspundea un altul dar trebuia să se despartă de sticlă baremi în ziua nunţii.

Costel era ocupat acum să-şi caute mireasa, soacra, să pornească nunta. Se explică el cum putu, că a întârziat trenul, că a luat o maşină şi-a rămas în

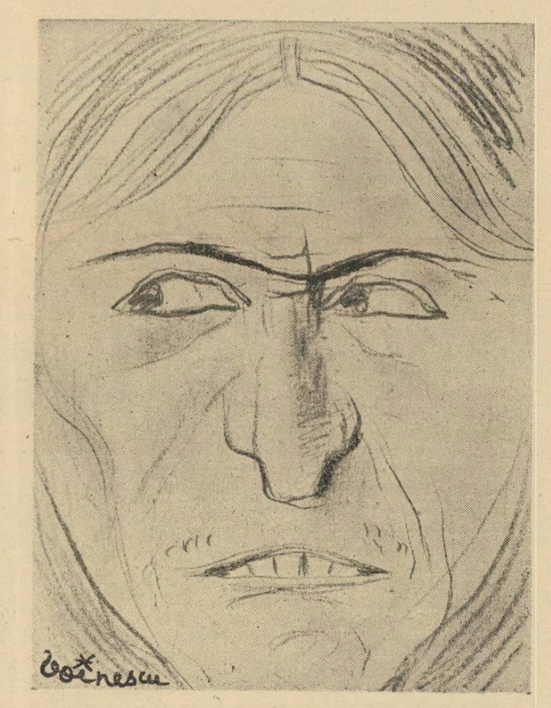

pană... Ce însemnătate aveau toate astea în faţa Birăiţii, pe lângă aşteptarea soră cu veşnicia de mai înainte. Bine că venise...! Timp de explicaţii este destul...

Cucoanele o ajutară pe Saveta să-şi dreagă faţa plânsă cu belşug de ruj şi de pudră, o dăscălîră cum să se poarte şi mireasa apăru la braţ cu nasa şi cu Birăiţa. Birăiţa avea acelaş zâmbet hotărât pe buze ca şi mai înainte. Nimic în înfăţişarea ei nu trăda momentele de frământare prin care trecuse. Privirea ei semeaţă, de o îndrăzneală bărbătească parcă spunea tuturor : —„Ei, v'am spus eu că o să vie“ ?!...

Toţi erau avizi de o cât mai grabnică destindere, toţi simţeau nevoia să treacă cât mai repede peste ceremonialul de rigoare.

— Intr'un sfert de oră terminăm cu cununia se oferi generos naşul să satisfacă dorinţa tuturor. Iau maşina, îl aduc pe popa aici şi în câteva clipe e gata socoteala..., doar n'o să umblăm cu noaptea în cap pe la biserică...!

Propunerea naşului fu salutată cu entuziasm de cei prezenţi. Se adeveria şi acum proverbul că de o începi rău, sfârşeşti cu bine. După atâtea împovărate aşteptări, se anunţa o petrecere ca la zile mari.

Intr'adevăr naşul se ţinu de cuvânt. In scurt timp mirii îşi jurară credinţă în casa Birăiţii, în chicotelile abia stăpânite ale nuntaşilor faţă de împletecirile mirelui.

Părintele fu rugat şi el în taină să nu lungească predica, să spună ceva scurt, în trei minute. Cu mare greutate se hotărî Sfinţia Sa să renunţe la atâtea texte adunate cu sârg de două săptămâni şi împestriţate cu citate latineşti, dar la urma urmelor nu avu ce face. Ca bun latinist se resemnă în faţa dorinţii poporului :

— „Vox populi, vox Dei“!

Când fu gata cununia se răsbună şi Sfinţia Sa cu un „viţ“ :

— Cinstite mire, trebuie să-ţi măturisesc cum că nici Napoleon cel Mare n'a fost aşteptat atâta vreme de Papa în biserică cum te-am aşteptat noi pe dumneata. Credem că Majestatea Ta renunţi la coroană... şi Sfinţia Sa râse mulţumit că baremi de n'a ieşit preica cum visase, vitul a fost cu **saft**...

După felicitările de rigoare, lumea se aşeză mulţumită la masă. Insfârşit deacum se va petrece ca lumea ...!

Nimeni nu bănuia însă ce se pregătia nu departe, în casa lui Moş Toma.

*

Badea Petre, aşezat pe după masă în casa de peste drum unde fusese hora, părea un general ce-aşteaptă să i se pregătească oastea. Cel mai aşteptat comandant — ginerele — încă nu venise. Totuşi lumea nu simţea cum trece timpul. Badea Petre dăduse porunică să se aducă beuturi, să se bea pe socoteala lui şi o asemenea poruncă fusese — firesţe — executată cu sfinţenie.

Veselia sclipea în ochii tuturor. Ca din senin picară şi cei mai buni muzicanţi din sat. Monga îşi instrunea vioara „să le arate muzicanţilor cei domneşti“ cum se cântă la Măgura, iar Luca lua lecţii dela un student cum se învarte drăceşte contrabasul la chefurile din oraşe. Toate erau gata, numai mirele al doilea lipsea.

Rusalimul Sdrenghiului sosi mai mult împins decât de bună voie. Nu era el bogat nu-i vorbă, dar nu-şi închipuise niciodată s'ajungă un mire de umplutură. Nunta lui voia să fie ca şi-a tătâne-său, ca a moşilor şi a strămoşilor săi, cu chemători ce să străbată satul din vreme, cu toate neamurile şi cu toţi prietenii de faţă, nu o nuntă pe apucate, fără socoteală. Amintirea Savetei, vorbele fratelui şi a celorlalţi prieteni reuşiseră să-l convingă pe jumătate, totuşi ceva din adâncul sufletului îi spunea mereu să nu e bine ce face, că se va căi amarnic.

— Nu mă duc măi feciori, să scot dela ruşine pe cei ce m'au făcut pe mine de râs, se împotrivea el chiar şi în faţa casei lui Moş Toma. N'au ieşit lucrurile bine prima dată, n'or ieşi ele bine nici acum... Lăsaţi-mă în focarea mea...!

— Bag'seamă ţe-ai pierdut minţile măi frate, îl dojenea Petre, să fugi amu de ce-ai visat toată viaţa Ştii bine că Badea Petre n'o vrut niciodată să-şi mărite fata cu venitura. Astea-s lucruri cu socoteală mare — începu săi şoptească la ureche fratele mai mic. Cum să scape omu de gura muerii? S'o înţeles pe ascuns cu notăraşul, i-o dat o sumă rotundă veniturii, să nu vie la nuntă şi gata... nu-i mire ca'n palmă... Înţelegi amu de ce n'o venit mirele ? Şi-apoi poţi vedea bugăt de bine că birăul tăt pe tine te-o vrut de ginere... minţi Petrea.

Rusalim cântări bine vorbele fratelui... Da, aşa trebuia să fie, altfel notăraşul venia de bună seamă la nuntă... Nu se căznise el atâta vreme să fure minţile fetei ca apoi să fugă aşa din sărin...! Parcă-i luase cineva o greutate de pe inimă.

Rusalim păşi hotărît în curtea de unde veneau numai chiote de voie bună. ...De-acum n'o să mai râdă de el contrarii că umblă după cai verzi pe pereţi, gândia în sinea lui flăcăul. Deacum s'o terminat cu vorbele. Ce-o vrut s'o făcut: era ginerele Birăului !

Cei din casă îl primiră ca pe-un împărat. Muzica încetă şi badea Petre abia ţinându-se pe picioare după atâta închinat cu glaja, îl îmbrăţişă.

— Măi Rusalim, mă, zise cu întretăeri bătrânul... tu eşti ginerele meu... Eu pe tine te-am vrut... Mulerea...? Nimic...! S'o terminat...! Auzi tu...? Nimic...! Domnii cu domnii şi proştii cu proştii...!

...Măi Rusalim, mă,... tu şi cu Saveta mea.... mire şi mireasă... Gata.... s'o terminat !

Rusalim nu putea scoate nicio vorbă... Era prea fericit. Ceea ce-i spunea bătrânul întărea spusele fratelui de mai înainte. Se vede că avusese Dumnezeu grije şi de el... !

Sticlele treceau din gură'n gură. Fiecare închina în sănătatea mirilor şi-a socrului, iar Monga, inspirat, cânta ca la zile mari „Pe-al nostru steag“. Jocul se încinse pe loc şi cei de faţă ar fi uitat de mireasă dacă Petre n'ar fi citit îngrijorarea pe faţa fratelui şi n'ar fi dat semnalul de plecare.

Badea Petre ieşi primul, urmat de cei din casă. In curte îi aşteptau zeci de curioşi ce nu încăpuseră înlăuntru. Convoiul se formă lung în noapte de parcă erau colindători de Crăciun... Cineva şi începu să cânte ca în noaptea ajunului.

— Şi ne lasă nană 'n casă
C'afară ploaie de varsă.

Monga nu se lăsă mai prejos. Muzica se aşeză în frunte şi chiotele se porniră să răscolească rărunchii dealurilor. Era o procesiune stranie, greoaie, cu opriri, cu chiuituri, acompaniată în noapte de schiunatul speriat al câinilor.

Casa Birăului nu era departe. Ajunseră. Puhoiul de oameni se revarsă în curte iar socrul şi ginerele urmaţi de o gardă de tineri se apropiară de uşe.

Cei dinăuntru nu ştiau ce-i aşteaptă. Muzica răscolea inima doamnelor romantioase, iar nuntaşii erau preocupaţi de cele înspre hrana trupului. Nu se auzea decât un murmur vag de voci şi isbituri stângace de tacâmuri. De vremece Costel venise, cine se mai aştepta la o surpriză ...?

Notarul dela Cetea se pregătea tocmai să-şi înceapă discursul când apărură pe uşă figurile aspre, speriate de lumină ale ţăranilor. Toţi încremeniră. Vorbele se 'nmuiară în apa tăcerii, gesturile rămaseră suspendate.

Cele două tabere se priveau. Intrebări neputincioase... Tăcere !... Câteva clipe numai pânăce gândurile se adunară de pe cărările surprizei.

O sticlă sburâ din mâna Bîăului tăvălit în ruşine. Ea vâjâi pe lângă capul mirelui înnebunit de groază şi se făcu ţăndări în perete.

Ţipete... Spaimă de moarte...

Costel abia avu vreme să se vâre sub masă şi o altă sticlă porni înspre capul mesei, căutându-l.

— Afară din casa mea venitură... se auzi vocea desfundată a Birăului... Afară...!

Nuntaşii o luară care încotro, pe sub mese, peste mese, prin tindă, să ajungă cât mai de grabă afară.

Din curte năvălea mulţimea ţipând înfuriată :

— Afaă cu venitura...! Afară...!

Mirele scăpă pe sub masă în tindă, şi de-acolo în cămară. Birăiţa sări pe fereastră. Numai mireasa rămase locului, îşi acoperi ochii cu mâinile şi se prăbuşi pe laviţă în nesimţire.

Badea Petru înaintă împletecindu-se spre Saveta. Ceva parcă-i înmuiase inima văzând-o prăbuşindu-se.

— Biata fată cum trebuie să pătimească după măsa, gândi el, şi o luă tremurător de mână.

Ochii îl căutau pe Rusalim ca pe o speranţă :

— Rusalim... Rusalim... chemă bătrânul.

Feciorul însă nu răspundea. Când trecuse pragul casei înţelesese totul dintr'odată... Saveta era cununată... El se luase după nişte beţivi şi acum se făcuse de râsul satului pentru totdeauna... Îşi făcu loc cu coatele prin mulţime, să iasă din casa asta cu nenoroc, să fugă departe de lumea asta, de Măgura, cât mai departe, să nu-i mai afle nimenea de veste...!

— Rusalim..., Rusalim... vino lângă Saveta se auzeau chemările bărtânului. Spune-i să deschidă ochii. Spune-i...!

Rusalim însă nu-l auzea. Paşii lui isbeau furioşi în piatra drumului, să biruie porunca sufletului care se voia departe de Măgura şi oamenii ei în necunoscutul uitării. Alerga.

— Saveta tatii nu m'auzi... se tânguia acum şi mai sfâşiat bătrânul... Deschide ochii... nu te-am lăsat de râsul lumii... ţi-am adus pe Rusalimul tău...

Saveta sta întinsă pe laviţă nemişcată. Câţiva feciori mai cu sânge rece îi turnară apă pe cap, pe piept, pe mâini. Bătrânul o sgâlţâia disperat, tânguindu-se şi cerându-şi iertare.

Intr'un târziu faţa deschise ochii. Avea o privire fixă, mirată, în hainele de mireasă ude, de părea un naufragiat trezit într'o altă lume. Nu scotea nicio vorbă. Privea. Şi privirea ei pierdută spunea totul.

Ţăranii se retraseră îngroziţi, crucindu-se. Cine-şi mai aducea acum aminte că plecaseră la nuntă ? Camera era acum numai cioburi şi mese răsturnate.

Saveta privea mai departe, cu ochii mari, din altă lume. Şi-aşa i-a rămas privirea toată viaţa...

Despre nunta din Măgura şi-acum se vorbeşte în jur de şapte sate. Mirele dintâiu s'a făcut nevăzut, cel de-al doilea, Rusalim, e prin Bucureşti la lucru, iar Birăiţa s'a mutat în altă comună la neamuri. Numai Birăul a rămas singur cu umbra Savetei.

De-atunci s'au întâmplat multe în Măgura şi multe s'au uitat, dar a rămas blestemul :

— „Fi ţi-ar nunta ca a Birăiţii !

pentru tine..."

*proectilelor de
supra noastră,*

*lul brandtului.
a căzut bomba*

*n sigur; de un-
orul a văzut-o
unică bateriei
tele tragerii.
mas în urmă,
atru kilometri.
tileria noastră.
e noi.*

re, trage toată

*să ne apere!
Să ne depla-
leasupra noas-
ntimetri, două*

*n din nou. El
armelor obiş-
ntr'o — altfel
şi trage cu
ctil.*

*sovietice care
un zumzet de
nţa că astăzi,*

inoasă.

*îmbrăţişez cu
aga mea este
stile mitralie-
oc cu foc. A
n şi uitat de*

urmele cu re-

*nt la centru,
se duce mai
ind, spunân-
rin să vedem
neni.
lui, eu tot a-
ător — lui şi
ă singur. Mă
tr'o astfel de*

*eama ce în-
ştia aşteaptă
egare. Că ei*

acţionează prin mine, numai prin mine.

Bomba a răbufnit scurt.

Dintr'un ostaş — era din plotonul doi, sărmanul — n'a mai rămas nimic. Proectilul i-a căzut drept în spate pulverizându-l.

Un altul ţipă.

O schijă i-a rupt osul dela mâna dreaptă; are însă putere să-şi treacă arma în bandulieră şi să poarte mai departe în mâna stângă, genţile de cartuşe.

Situaţia devine disperată.

In fine, Mişu, puştiul lui Dorin, soseşte.

Imi pun mâinile pâlnie şi-mi slobozesc plămânii într'o comandă care reuşeşte să acopere tot câmpul de luptă.

— „Atenţiune ! Plotonul se retrage, pe grupe, în direcţia S. V. spre mitralieră“. Care de altfel îmi va păzi şi replierea.

In clipa imediat următoare, grupa din mijloc, formată din câţiva transmisionişti şi oameni dela alte plotoane care, deci, n'au între ei sudat sentimentul de grupă, se scoală şi fug cât îi ţin picioarele, neţinând seama de cartuşele care plesnesc din plin printre ei.

Imediat, însă, ...tunet, vocea mea i-a culcat la pământ.

Retragerea — apăraţi de Dorin care şade lângă mitralieră — se face sistematic la comanda mea, echipă cu echipă.

Eu rămân ultimul cu Dorneanu, sergentul Soficu şi sergentul Amihăesii.

Este prima oară când lupt cu plotonul acesta. Dacă rămân cel din urmă pe teren, îi fac să aibă încredere în mine. Mă pot baza în viitor pe ei.

Aceasta este judecata mea.

Dealtfel, cred că şi asta-i tot ce gândesc.

Mi se pare, sau ruşii vor să contraatace?

Ba da!... Vor ! Imediat tot plotonul este culcat la pământ şi trage. Mitraliera, pe deasupra noastră, trimite plumbii cuminţeniei. Ruşii renunţă la intenţiunea lor. Obervăm cum câţiva s'au şi reîntors la şanţuri. Patru — doar suntem atât de aproape, că ne vedem până şi ochii — sunt răniţi. Unul grav de tot s'a ridicat odată în picioare, sărind întocmai cum făceam noi la ora de educaţie fizică „foarfeca“ şi apoi, s'a întins jos. Probabil mort, chiar.

Mai târziu, am vrut să reconstitui starea mea sufletească. N'am isbutit decât până la momentul retragerii.

Oare, să fi avut atunci un vid?

*Ştiu doar atât: Simţeam, credeam, respiram că n'om să mor. Că n'are să mi se întâmple **nimic**.*

— „Domnule sublocotenent, haideţi că rămânem prea în urmă“, îmi strigă din fugă sergentul Cazacu, care acoperă tot întinsul câmpiei, cu cismuliţele lui albe, alergând dela om la om, încurajându-i.

— „Şi ce, praf îl fac pe ăla de se mişcă. Să vie la noi dacă are curaj!“, răsună groase, guturale, muntenească, vorbele lui Dorneanu, pădurar din Munţii Neamţului, viteazul numărul 1 al plotonului.

In dreapta, la câţiva kilometri, bate artileria noastră. Nu ne putem încă explica de ce.

Aflăm debia, când ajungem la liniile noastre. Pe acolo, apăruse un grup de ruşi, circa un escadron, care voia să ne învăluie.

Ne ajung şi telefoniştii, cei care dăduseră alarma bateriilor noastre.

Cum am aflat, ajunşi la noi, înşuşi colonelul nostru prinsese în câmpul binoclului cavaleriştii ruşi şi conducea focul artileriei.

De altfel, tot timpul mica noastră grupă de oameni atrăsese asupra ei atenţia întregului regiment.

Rezultatul incursiunii: Misiune îndeplinită; ştim acum unde este linia ruseacă, unde au amplasamentele bateriile de artilerie sovietice şi drumul pe care vin de peste baltă.

Pierderi: Un mort şi un rănit.

— „Mai sunt şi eu!“

O!.. Este prietenul meu sergentul T. R. Vasile Rădulescu, fostul primar din Reni, venit voluntar pe front, în obrazul căruia s'au înfipt câteva minuscule schije.

Şi ce minunat a condus grupa lui.

In raportul către Divizie stă scris: „S'au comportat excepţional...“ şi urmează numele lui Rădulescu şi al meu.

Mărturisesc cinstit, sunt mândru. Mulţumit.

Dar mai ştiu ceva, şi în carnetul meu nu mă sfiesc să notez: — Dacă am făcut ceva, aceasta se datoreşte exclusiv prezenţei lui Dorin.

Omul acesta este formidabil.

Fără inimă, parcă.

De un curaj deadreptul înfiorător. A făcut atâtea incursiuni până acum, a lămurit atacuri grele ruseşti.

Este idolul ostaşilor.

Singurul, despre care nu se bârfeşte nici la popotă.

Sunt bucuros de prietenia lui.

După un samovar întreg de ceaiu cu rom şi foc să crape butoiul de benzină, parcă a mai ieşit frigul din noi.

In fine, spre ceasurile zece, adormim.

Sunt douăsprezece ore de când am plecat în incursiune.

Intre timp, am primit o carte poştală din patrie.

„Nu ţi se poate întâmpla nimic rău, candela arde mereu pentru tine“.

EUGENIU V. HARALAMBIE

* Fragment din cartea „OAMENI IN MOARTE“.

Structura artei românești

PLASTICA (2): PROCESUL CONSTITUIRII STILULUI

de ION FRUNZETTI

Acceptând o artă nouă, spiritul românesc acceptă o nouă viziune a lumii și vieții, produs al unei distilări de secole. Trăită în spiritul theocentric ortodox, cu un simț atât de despotic al ierarhiilor cerești și umane, lumea românească se vedea dintr'odată asvârlită unei mentalități pozitiviste, care dacă în țara ei de obârșie putea fi foarte potrivită, necesitată chiar de legile evoluției spiritului occidental, era însă foarte puțin aptă de a prinde, altoită pe trunchiul românesc, produs al altor climate și împrejurări, și, în orice caz, dispus la cu totul alte înflorescențe.

Veacul în care i-a fost dat poporului românesc să-și trăiască, pe toate planurile, renașterea spirituală, deschizând lucid ochii asupra unei Europe ignorate până atunci, sau poate prici'nă a unor ciudate reacții inhibitorii a Românilor, specifice istoriei acestoraa, este, din nefericire, printr'o glumă a hazardului care s'a dovedit mai târziu costisitoare, tocmai veacul cel mai materialist, cel mai stupid materialist (teoretic) și mai abject materialist (practic), din câte a cunoscut Occidentul.

Luându-și-l drept model, Românii au resimțit ruptura de tradiție cu mult mai dramatic decât în cazul în care elaborările lui spirituale ar fi fost centrate pe o schemă idealistă, asemănătoare celei religioase pe care noul „popor suveran" o părăsea, cu ardoarea iconoclastă a neofiților.

Singurul noroc al artei românești a fost poate acela de a nu fi produs artiști mari, în stare să o direcționeze pentru secole, decât abia în momentul când furoarea naturalistă a occidentului, expresia estetică a materialului pozitivist — se temperă printr'o neașteptată sublimare în curentul impresionist, mai blând, mai poetic în senzualitatea lui superficială, și mai puț'n brusc, mai puțin crud decât ar fi putut apare visătorului suflet românesc, brutalitatea realismului „à outrance".

E adevărat că primul mare pictor român, Theodor Aman, ajunge la Paris tocmai în epoca gloriei lui Courbet. (Unul dintre autoportretele sale din t'nerețe, expus la salonul oficial din 1853, la Paris, a fost atribuit, la prima ochire, de crit'ci grăbiți, marelui maestru realist). Insă Aman, ca foarte mu ți dintre artiștii veniți din țări lipsite (pe-atunci) de muzee, se lasă furat de strălucirea tehnică a artei academice, contra-cumpănind prin neajunsul acesta primejdia mai grea, a alunecării fără pregătirea spirituală prealabilă a unei tradiții, direct spre nuditatea realismului brutal.

Academismul constitu'a o primejdie numai în Occident, unde tendințele sale conservatoare puteau acționa în sens retrograd, amenințând pictura cu staza, cu înnămolirea în rutină. Pentru o țară nouă, dispusă să ia totul dela capăt, academismul însemna însă o binevenită recapitulare rezumativă a achizițiilor meșteșugului artistic de până atunci, o foarte utilă economisire de experiențe și o școală tehnică admirabilă, care să-și poată feri școlarii de dibu'ile inerente începuturilor. Ca fondator al Academiei de Arte-Frumoase din București, ca director al pr mului muzeu de artă din România și ca pedagog al primei generații de pictori cultivați, Aman n'avea deloc dece să pară ne-la-locul său, cu tehnica sa serioasă și cu năzuințele sale continui către o „pictură mare", asemenea pictur i de istorie pe care o admirase în Franța, și în care firea sa expansivă, niț'el grand-loc'ventă, teatrală și superficială, credea să se poată manifesta mai deplin decât în micele cadre de șevalet.

Aman a îndrumat arta românească într'un sens anthropologist. Preocuparea sa de căpetenie a rămas, ca, mai adesea la sculptori, omul. Omul, în individualitatea sa izolată, sau învălmășit în acțiuni colective, de efect teatral, omul și actele sale reprezentative, omul de caracter plutarchian. Epoca în care Aman își executa primele portrete este aceeași în care cei dintâi sculptori, cei mai mulți, străini de origine, ca și pictorii venetici ce precedaseră pe Aman în sarcina aceasta, așezau în orașele noului stat constituțional democrat, statuile fiilor săi merituoși; expuși recunoștinței publice în veci'i vecilor.

Concepția în estetică a lui Theodor Aman, fiu de boier, cultivat și bine crescut, nu era decât corolarul aristocratismului său firesc, și al respectului pentru „oficial" și „consacrat", care este o consecință neapărată a oricărei educații cu caracter conformist-conservator. Portretele lui Aman sunt astfel toate portrete reprezentative, suspecte de a avea un soclu moral, ca statuile aceloraași primi protagoniști ai vieții publice românești, în faza ei democrată.

E adevărat că apercepțiile sale din anii petrecuți în străinătate l-au împins adesea spre subiectele tratate predilect de impresioniști: colțuri de parcuri, străzi etc., peisajul imanent acțiunilor cotidiene. Insă maniera sa de o abilitate manuală seducătoare și accentul de brio cu care le execută, sigur pe mijloacele sale, bine învățate, sunt departe de ceeace ar fi realizat de pildă Manet, colegul său din atelierul lui Thomas Couture de la Paris, care-și refăcea, odată cu temele, și tehnica.

Ceeace izbutește însă Aman mai prețios decât chiar realizări le sale plastice este o minimă educare a publicului, convins prin exemplul acestui răsfățat artist monden, de deosebirea, ca structură și rost social, dintre meșteșugar și art st, și pătruns de prestigiul cuvenit ultimului. Rolul său, mai curând pedagogic și social, care este infinit pentru istoria gustului românesc, îi pune în umbră aportul strict artistic, cu toate că Aman era un adevărat pictor, preocupat de probleme de compoziție, de echilibru și armonie, de sinerg'e și ecleraj, fără să se poată pretinde totuși un pictor mare.

Dacă n'a putut fi el adevăratul Parsifal al picturii românești, îi revine totuși meritul de a fi condiționat istoric, și prilejuit dialectic apariția lui Nicolae Grigorescu.

Nu e ușor de caracterizat sumar o operă ca a acestui patriarh al școalei moderne de pictură românească, a cărui activitate se întinde pe mai bine de jumătate de veac. (Născut în 1838 — moare în 1907).

Motivele pentru a care a dominat o epocă nu mai pot constitui pentru noi un criteriu de valorificare. Ele țin mai mult de sociologie decât de estetică, și suntem convinși că, până azi, există încă un public care-l admiră pe Grigorescu pe cu totul alte considerente decât cele juste. Din perspectiva abreviată a celor peste 50 de ani de muncă artistică, comprimată în panourile cătorva muzee, sau între scoarțele volumelor ce le comentează, putem judeca astăzi opera lui Grigorescu în ea însăși, scutiți de prejudecățile „autorității recunoscute" sau ale „faimei publice", care, dacă, după cum as gură dictonul latin, nu e întotdeauna deșartă, nu e însă, desigur, ferită întotdeauna de primejdia de a fi alături cu drumul.

Succesul picturii lui Grigorescu trebuie explicat, întâi, prin francheța cu care firea lui curată, necontrafăcută prin educație, de țăran dunărean, a întâmpinat, filtrat, și asimilat, arta rafinată a Occidentului. Academ'smul lui Aman este un corolar artistic al manierelor sale bune, al politeții sale, din ord nea socială. Nu era posibilă, pentru un fiu de familie, altă preferință estet că. Trimiși de Aman, profesor la Belle-Arte, la Paris, aleși toți dintre tinerii lustruiți, cu studii și protecție, bursierii statului român se înghesuiau și ei, roiu, la maeștri cu renume monden stabilit, academici toți, convenționali și foarte politicoși în arta lor, față de natură.

Grigorescu se simte prost în atâta protocol. Fec orul de văduvă sărmană muncind cu palmele ca să-și întrețină fratele, ucenicul atâtor meșteri iconari ori „portretari" d n mahalalele bucureștene, nediferențiați prea mult de vecinii lor olari și vopsitori, însfârșit zugravul „cu hurta" de b serici, erau toți prezenți în itrecutul lui Grigorescu ca să-și poată permite a purta, față de suferința lor îndelungă, cu neputință de uitat sau ocolit, mănuș le glacé ale convenționalismului. Nu e oare semnificativ că Grigorescu dezertează dela atelierul academicului Sebast an Cornu, pentru a se alipi grupului de coloriști dela Barbizon, trăind țărănește și muncind așișderea, ca să poată avea cu natura raporturile firești, primitive și sincere, pe care numai țăranii, oameni ai naturii, și nu artiști, nostalgici ai ei, le pot avea?

Corot, Millet și Theodore Rousseau n'au fost pentru el „maeștri", cum nu i-a fost maestru nici șeful realiștilor, Courbet. Ei n'au fost pentru Grigorescu decât exemple diferite de felul

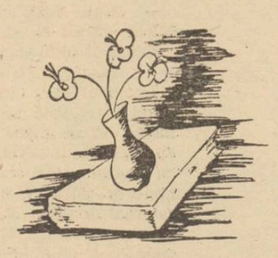

în care se pot rezolva problemele de tehnică artistică puse de adevăratul maestru: natura. Pădurea dela Fontainebleau era un colț în care sufletul de român al lui Grigorescu regăsește peisajul onest și frust al pământului natal, a cărui nostalgie o simțise în viața de zare îngustă și geometrică a marelui oraș.

Parisul îi dăruise muzeele în care, copiind, să-și poată perfecționa mâna și ochiul. Sensibilitatea lui Grigorescu însă rămâne românească. Apropiat de istoricii artei universale, adeseori prea mult, de școala franceză, de care-l leagă într'adevăr partea de meșteșug, de tehnică a picturii sale, Grigorescu rămâne totuși exterior sufletului oricărui străin, prin tocmai poezia caldă, sensuală deși eterată, duioasă până la animism, a viziunii sale despre natură. „Meșterul Nicu", această replică cultă a artistului popular la nunta cu moartea a cărula brazi și pălținași slujeau drept nuntași, mângâia cu palma, ușurel, epiderma catifelată a trunchiurilor tinere de mesteacăni, pe care-i numea „flăcăiași tatei", — apariții gingașe în pânzele sale, svelți, în cămăși albe cusute cu puncte negre și cu pletele verzi revărsate pe umeri, ca gemenii lor ciobănași, proptiți meditativ în bâtă sau pășind agale în urma turmelor.

O egală undă de duioșie învăluie, unificându-le, toate regnurile. Col'ne molatice sau stânci arse, de-opotrivă cu arborii și cu animalele — „suratele mioare" sau „frații câini" ai ciobanului poet — toate se resimt, în opera lui N. Grigorescu de aceeași franciscană dragoste universal revărsată, ca lumina dulce a soarelui valah, în pulberea argintie a cărula conturele individualizatoare ale obiectelor se topesc, lăsându-le să se întrepătrundă într'o halucinație feerică de incandescente vii.

Viziunea lui Grigorescu este edificatoare pentru ceeace Alois Riegl de pildă, numește „viziune îndepărtată" („Fernsicht"). Spațiul care circulă în jurul subiectului propriu zis al unui tablou este sporit peste limitele necesare. Carele sale cu boi — vestitele care cu boi care-au făcut faima lui Grigorescu, dar și nenorocirea înfloritoarei sale cariere, obligându-l să le repete la infinit până la autopastișare pentru gustul insațiabil al publicului — vin din depărtare, turmele se pierd în pulberea lor și-a soarelui, la limita dintre zare și cer. Artistul se sfiește să-și apropie de obiect lupa conștiinței, ca să nu fie silit să analizeze. Arta sa e o artă de sinteze optice, tratând în pete largi, suprafețele neomogene, unificate de depărtare: e un impresionism, la urma urmei, pe care artistul român îl dibuie pas cu pas, fără să fi încorporat vreodată experiențele concomitente ale impresioniștilor din Apus. Incontestabil, solului și climatului românesc, unduind la nesfârșit coline după șiruri de coline, între șesul Dunărean și Carpați, jocului feeric al lumi'nii ce sporește poezia depărtărilor, li se datorește surprinzătoarea descoperire a impresionismului prin Grigorescu, paralel cu experiențele d'n Occident. De unde însă la Paris scânteierea necontenit labilă a culorilor proiectate de atmosfera capricioasă pe fondul cunușiu al bătrânului oraș, condusese limbajul p ctural al școalei lui Monet la un divizionism chromatic, marcându-se astfel o constantă în preocupările școalei franceze, școală de coloriști înainte de orice, până astăzi chiar, — aici, între dealurile valahe scăldate în soarele argintiu ce umple zăr'le, preponderența o are nu culoarea, sortită să se apropie de alb, din pricina intensității luminii pulverizate în atmosfera ce se interpune între obiect și ochi, ci lumina, înșelătoare, pornită pe renghiuri și iluzii, odată cu modificările impuse de ea, formelor descărnate astfel de orice substrat material. S'ar putea spune că francejii urmăresc, în experiențele lor impresioniste, alchimia prin care totul, chiar și întunericul, chiar și lumina, devin culoare, în vreme ce impresionismul românesc se lasă dus de vraja datorită căreia totul, ch'ar și culoarea, devine lumină.

„Vrajă" este cuvântul cel mai potrivit pentru a caracteriza farmecul straniu ce se degajă din pânzele maestrului român, farmec care este al pe sajului românesc însuși, dar cu care nici un pictor nu s'a mai identificat dela Grigorescu încoace, oricâți imitatori a avut. Explicația este că „grigorescienii" au putut imita maniera maestrului și temele sale predilecte, dar nu și magica înfiorare a identificării sale structurale cu sufletul priveliștei românești. Datorită „grigorescienilor", (mulți dintre si simpli vulgari căutători de succese bănești, care nu se sfiau să falșifice adesea până și semnătura maestrului), temele lui Grigorescu se răspândesc până la vulgarizare: ciobănași, Rodice cu coșițe pe umăr sau torcând sub zărzări înfloriți, hore țărănești și nesfârșite caravane de cară cu boi, inundă piața românească, pregătită pentru aceleași motive cari au dat naștere și ideologiei „Sămănătorismului" literar — apologie a țăranului de operetă — să guste optimismul rumen și niț'el naiv al acestor imagini.

Ceeace la Grigorescu fusese expresia unui sentiment sincer, virgilian, a unei duioșii native, care-i prilejuise în 1907, anul morții sale, dezlănțuirea crâncenă de a vedea pe blândul său, idilic țăran român, răsculându-se împotriva clasei administrative, cu o sete de sânge, de foc și de pământ, nebănuite de sufletul gingaș, aproape fem'nin al pictorului, — devine, după înnăbușirea revoltelor, — când se cunoștea deci și reversul medaliei fără ca aceasta să înnegureze albastrul fardat al patriarhalului cer sămănătorist, — program ipocrit, minciună convențională, rețetă od'oasă. Acestui stil meliorist, căldicel și mincinos, care cucerise publicul și oficialitatea, amenințând să devină un nou academism arcadian, numai arta viguroasă, sobră și aspră a lui Andreescu i-ar fi putut administra, în remediu eficace, pentru decenii. Dacă nu s'ar fi întâmplat ca mai tânărul amic al lui Grigorescu, Ion Andreescu, (1850—1882) înțeles și ajutat de acesta, dar neluat în seamă de publicul captivat doar de grația fermecătoare a maestrului, să moară tânăr, e sigur că dela el ar fi venit revirimentul. Ion Andreescu însă n'avusese timpul să cugete la momentul intrării sale în scenă, nici la replicele pe care avea să i le impună rolul său, pentrucă, presimțindu-și moartea timpurie, își biciuise nervii trupului, său puțin și bolnav, ca să parcurgă în mai puțin de un deceniu toate fazele unei evoluții artistice sortite să atingă perfecțiunea armoniei depline, abia în momentul suprem când „organele-s plesnite și maestrul e nebun". Există într'adevăr un paralelism între viața acestui poate cel mai mare pictor român și viața celui mai mare poet al limbii românești, Mihail Eminescu; paralelism care se ridică până la identități de date. Născuți în acelaș an, Andreescu moare răpus de tuberculoză în preajma primului acces de nebunie al poetului Eminescu.

Destinul lor spune mult despre stilul unei societăți ale cărei preocupări erau cu totul altele decât cultura, și pe care darurile acestea nemeritate ale prov denței erau departe de a o interesa.

Insă, pe când gloria lui Eminescu, după tragicul său sfârșit, sporește mereu, poate și din pricina martirajului social al artistului, pe care-l ilustrase, inutil, pentru o întreagă perioadă, Andreescu este uitat îndată după moartea sa (dacă se poate uita ceea ce nici nu fusese măcar cunoscut), fiind reintegrat la locul său de corifeu, în istoria picturii românești, abia în timpul din urmă, prin studiile criticilor G. Oprescu și Al. Busuioceanu, carț l-au impus atenției universale [1]). Geniul românesc se vede tradus în opera lui Andreescu, cu mult mai aproape de sobrietatea aspră proprie acestui popor atât de chinuit de-alungul vitregei sale istorii cu mult mai adâncit în metafizica gravă, de răspunderi soterice suprafirești, ce-i caracterizează stilul etnic, cu mult mai convingător decât în versiunea sprintenă, gingașă, aeriană și oarecum mai superficială, a fermecătorului Grigorescu, s'lful feericului „vis al unei amiezi de vară" veșnică.

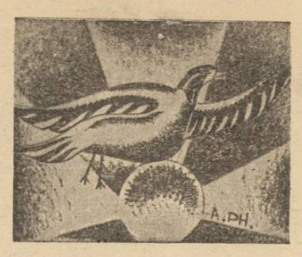

Dacă sentimentul propriu viziunii lui Grigorescu era un animism duios, în genul celor ob șnuite în basme (produse ale fantaziei popoarelor în stadiul copilăriei), sau în ficțiunile jocurilor copilărești, la Andreescu natura și viața sunt resimțite mai curând cu o notă gravă, de circumscriere fatală într'un cerc damnat, de luptă zadarnică, inegală, a omului cu destinul, sortită să se rezolve prin resemnare amară, prin tragicul eroism al renunțării, produs al obsedantului sentiment de opresiune cosmică, ce se traduce reactiv prin încetinirea respirație. Atmosfera pânzelor lui Andreescu e densă și grea, ca plumbul zilelor nesfârșite, de pl'oaie, deasupra stepelor provinciei dunărene în monotonia periferică a căreia naufragiase viața pictorului. Cenușiurile în care paleta sa excelează nu sunt decât echivalentul coloristic al sentimentului de urît cosmic de care suferea sufletul stingher al tânărului profesor de desen dela Buzău. Imprejurimile mizere ale acestui mic oraș de provincie, sărăcia dizolvantă și astenică, colibele sărăcăcioase dela barieră, noroiul, jos, și plumbul cerului din ce în ce mai jos și el, pictate de Andreescu cu o înverșunare de obsesie, reduc contemplatorului răsuflarea, înnăbușindu-l ca aerul încărcat cu fulgere nedeslănțuite, dinnainte de izbucnirea furtunilor care întârzie înnebunitor.

Viziunea de naufragiu terestru a lui Andreescu se limpezește doar — pentru o vreme — prin contactul său cu Barbizonul. Imensa pădure a Fontainebleauului se oferă setei de umbră și bolți joase a obsedatului. Frunzișul stufos devine uneori plafon opac, închizând taine înfricoșate în spațiul întunecat pe care-l limitează. Ecourile vocilor izbite de ciudatul coviltir se frâng, și spaimele pândesc din toate desișurile. Personajul cu mâinile — pălnie — la gură dintr'un tablou de Andreescu, nu e decât traducerea literală a acestui sentiment panic. Dar iată într'o altă pânză, o rază care înjunghie frunzișurile și cade'n iarbă, însângerându-i verdele închis, cu o lumină contrastant strălucitoare. Iată razele tamizate care mustesc de peste tot, în alta. Iată, în fine, petece de cer albastru smălțând frunzișul, nuanțat și el în feluri'mi de verde, și mângâind trunch'urile care prind volum, încetând să mai fie siluete întunecate în zarea ta'nica a pădur'i. Andreescu descoperă cântecul: al jocului luministic, ca în pânzele lui Diaz dela Pena, tovarășul său dela Barbizon. Tot cântec sunt și merii înfloriți, ale căror ramuri albe pe incandescența azurului amintesc recrudescența dureroasă a primăverilor cu surprize în viața unui ftizic.

Dar Andreescu n'are timp să se joace de-a culoarea. Rarele lui accese chromatice sunt anormale, ca hemoptiziile. Odată depășite, totul redevine monoton și înnăbușitor în vizunea lui de pulmonar. Cu o forță greu de presupus la o f'ință atât de firavă, Andreescu se luptă cu materia, ale cărei taine de construcție și compoziție cată energic să i le smulgă. Asemeni lui Cézanne și lui Van Gogh, care somează realitatea, prin toate mijloacele, sa li se predea, Andreescu o asaltează cu furia cu care muribunzii se aruncă în flacăra voluptăților. Andreescu este cel dintâi pictor român care construiește picțând, care nizuește să surprindă, în diferențierile specifice de densitate și aspect tactil, substratul material al obiectelor. Sarcină supraumană, sub care și realiștii francezi s'au potienit, și din care un Cézanne nu s'a ales decât cu o volumetrie generatoare de cubisme stranii!

Pe Andreescu, ardoarea pasiunii cu carea lucrează, il mistu'e. Se decisese să picteze în 1873, sub fulgerătorul șoc al întâlnirii cu pictura lui Grigorescu și a altor maeștri, străini, într'o expoziț e organizată de societatea „Amicii Belelor Arte". și cum abia în 1879 ajunge în străinătate, ca să se poată instrui, nu-i mai rămân decât 3 ani pentru a spune ceeace are de spus. Fiindcă în 1882 cade la pat. Nu renunță să picteze, deși numai florile-i mai pot sluji de model. Triste flori! In curând, aveau să-i acopere pieptul secătuit de tuse, în care se stinsese, la 32 de ani, tânăra viață a celui ce, cât trăise, fusese numit „bătrânul", (moșul) poate tocmai datorită caracterului său taciturn și trist, hărțuit continuu de obsesia unui destin de plumb.

Către sfârș'tul vieții Andreescu și-a făcut portretul. Este înduioșător cu câtă scrutătoare cruzime își analizează pictorul chipul îmbătrânit de boală. Nicicând, în capetele pe care le pictase, cu mult br'o și multă intuiție psihologică, oridecâteori i se ceruse, Grigorescu nu fusese mai mult decât atat. Pasiunea analitică a scrutării unei fizionomii, pentru a-i surprinde arhitectura secretă și a construi pe schelăria ei, fațada aparentă, Grigorescu, pictor de aparențe nu de realități, n'o avusese. Figurile rembrandtiene de evrei orientali pe care-i pictează Grigorescu, sunt tot impresionist tratate, dacă impresionism se poate numi picturalitatea extremă a topirii conturelor în fondul văscos, de întunerec care încleie figurile în mediul lor. Grigorescu se mărginea la optic, căutând să facă să se străvadă, cel mult, sub el, o colaratură afectivă. Andreescu nizuește la arhitectonica secretă a obiectului, și e cert că analiza lui ar fi regăsit drumul sintezei, pe altă cale decât a lui Grigorescu, dacă i-ar fi fost dat să trăiască până la decăderea artei prețuitului maestru. Pictura românească s'ar fi putut implânta în experiența lui, cu aceeași rodnicie cu care noua pictură franceză își trage din Cézanne seva și viața.

Revoluția a înfăptuit-o, însă, Ștefan Luchian. (1868—1916). Spirit într'adevăr imens, Luchian era aflat, geografic, între cu totul alte coordonate decât Andreescu, uitatul. Departe de a fi vir.l prin energie și gravitate, ca Andreescu, Luchian — mult mai viril totuși decât Grigorescu, — se află, oricât ar părea de curios pentru un spir.t menit să revoluționeze pictura manieristă a grigorescienilor timpului, înlăuntrul aceloraași limite: aceeași bucurie de a trăi, mai frenetică însă, aceeași neliniște contracumpănită de patima cu care se dăruia clipei, aceeași valorificare a impresiei fugitive, aceeași necesitate a feeriei, proprie marilor senzuali. Tonalitatea afectivității sale este însă mai dureroasă, intensitatea freamătului mai violentă, energia reacțiilor sale mai explozivă. Luchian e o natură demonică, cu tot ceeace e proteiform, jucăuș și blestemat în acest atribut. Dacă Aman e Dumnezeu-tatăl, pentru pictura românească, cel care a despărțit apele de uscat și orânduit principial mersul zodiilor ei; dacă Grigorescu și Andrescu sunt, împreună și Om, primul ilustrând splendoarea iubirii divine care cuprinde tot noianul lumii viețuitoare în același gest de fraternă duioșie, cel de al doilea, tragismul sacrificiului mesianic uman și măreția viitorului omenirii, Luchian este desigur Spiritul (e greu să spui Sfântul spirit!) picturii moderne românești.

Aman este centrul solar dela care purced energiile cosm ce. Grigorescu și Andreescu razele ce-și împart spectrul solar în două, (Grigorescu luând culorile calde, Andreescu pe cele reci), luminând numai acolo unde au pătruns. Luch an însă este lumina difuză care face posibilă or ce experiență ulterioară, — așa cum lumina soarelui, chiar nevăzut, face posibilă vederea. — și este spiritul ce fecundează și rodnicește pe fiece truditor al artei românești, care nu-i poate mărturisi pe ceilalți, Tatăl și Fiul, decât prin luminile lui.

Nu mă gândesc la „revoluț'a" propriu zisă, operată de inițiativa și ardoarea lui Luchian, în arta românească, la 1895, când, revoltat de mediocr'tatea iremediabilă a oficialității, afișează peste drum de clădirea Salonului oficial drapelul roșu al artiștilor independenți, constituiți în „scissiunea artistică", care se va numi la 1897 asociația „Ileana". Nici la doctrina pe care o difuzau manifestele lui, fulgerând împotriva rutinarilor și sclerozaților picturii oficiale, posedând drept singură calitate, cum se

pronunța manifestul, o mare încatărare și o flexibilitate extremă a șirei spinăr'i față de autorități. Mai mult decât un gest și o doctrină a fost exemplul vieții și muncii sale. In țară, la Münich, la Paris, peste tot unde s'a dus să'nveț'e, Luchian s'a ferit de manuale, fie ele muzee, doctrine sau profesori, reducându-le rolul doar la avantajul economiei de efort tehnic pe care o prez'ntau. Exemplul artiștilor independenți din Franța l-a convins că arta e luptă și curaj, salt luciferic spre un m'ster ce trebuie captat, chiar împotriva comodității conformiste a acelora cărora efortul suprauman al artiștilor le va sluji.

Revoluția prin care Luchian dă artei românești pictura secolului al XX-lea, face cu atât mai simpatică figura genialului artist, cu cât prin ea Luchian, care revoluționează numai rosturile nu și temele picturii, (reluând chiar motivele de inspirație ale lui Grigorescu al cărui elev fusese și față de care-și manifesta public adm'rația), demonstrează însfârșit una din teoremele fundamentale ale estet'cei moderne: subiectul literar, tema anecdotică, nu interesează, nefiind decât un simplu pretext de pictură, adică de transpunere, în culori și forme armon'zate între ele pentru maximum de efect emoțional, a unei întregi lumi de senzații concomitente.

Arta lui Grigorescu, impresionistă, fusese un realism totuși: un realism senzorial. Sinteza lui Grigorescu este optică. Ea unifică, în aceeaș senzație de lumină ori culoare, realități obiectiv diferite, care se văd laolaltă. Realismul lui Luchian este un realism epistemologic. Nemulțumit cu simpla senzație, dat brut al simțurilor, Luchian aspiră să redea percepții, adică senzații ajunse la creer, judecate de el și, asociate cu tonalități afective, raportate conș'ent la cauza lor. Grigorescu pictează, de pildă, un șir de căruțe cu țărani întorcându-se dela târg (muzeul Toma Stelian). Viziune distantă, spațiu mult, forme topite de lumină, toate sunt ca de-obiceiu. Dar iată, neclarificată artistic, netopită în concertul celorlalte elemente, o pată roșie în centrul tabloului: umbrela unei țărance, desch'să la soare. Grigorescu o pictează pentrucă o vede, fără să știe s'o acorde cu tonalitatea rece a nuanțelor restului, lăsând să fie percepută ca o stridență. Luchian, având de rezolvat o problemă asemănătoare, se comportă — conștient sau nu — ca un creer și nu ca un och'u. „Spălătoreasa" sa, (Muzeul Toma Stelian), în armonii de brun și verde, întinde pe o frânghie profilată pe cer rufe albe-albăstrui, care, judecate configuratist, ca simple pete de culoare, n'ar fi în stare decât să răcească nuanțele mai sus amintite. In centrul pânzei Luchian are nevoie de o pată caldă. Anină așa dar, pe frânghie, o rufă roș'e ca sângele, de un roșu intens, dramatic, acut. Pata radiază căldură în toată pânza, cumpănește contrastant albastrul, complementează verdele, sprijină brunul. Emoția s'a precizat în gama voită de pictor, care ar fi rămas rece fără pata de roșu-zinnober. Departe de a fi stridentă, ca la Grigorescu, ea armonizează tot cadrul, centrându-l ca o notă dominantă într'o gamă.

In plus: se cunoaște legea optică după care un tablou e reușit atunci când suprafețele de culori diferite, realizate radiar pe o topie circulară, ca sectoare la centru cu aceeași intensitate chromatică, ar recompune, prin învârtire, culoarea albă a luminii solare. La Grigorescu, umbrela roșie fulgerată'ntre albăstrui și galben pal, lo-gic judecând, nu poate complementa, la intensitatea cu care e turnată, decât culori de aceeași intensitate, ca să poată da alb. Lumina albă ar rămâne deci dominant roșiatică.

In cazul spălătoresei lui Luchian, experiența dă exact albul cerut*) In cazul vestitelor anemone dela Muzeul Toma Stelian, nu știm dacă să admirăm întâi m raculosul acord de culori, intense până la incandescență, temperate cu tonuri neutre și adânci, și alternate cu luminozități calme, mă astra știință a armoniei nuanțelor, a culoarei, în funcție de ecleraj, adică, sau simțul sigur al deformărilor obiectului după leg le proprii ale percepției sensuale: forma vasului de pildă, care pare strâmb, având cercul ce-i servește de fund, deformat din pricina unui reflex lum'nos care-l face să sporească într'o parte: legea optică a iradierii luminei, pe o suprafață mai mare decât ocupă în realitate. Luchian pictează realitatea percepției sale, deși știe că, raportată la obiect, e falșă, pentrucă vasul e, știe el bine, perfect rotund.

Arta e însă o secțiune în planul cunoașterii. Grigorescu secționa procesul cognitiv în retină. Luchian îl secționează în centrii nervoși pe care-i angajează, acolo unde percepția trezește ecouri asociative și emoții. Grigorescu este un dogmatic al simțurilor. Luchian este un criticist, care-și judecă senzațiile. S'ntezele primului sunt optice sintezele celui de al'doilea sunt emoționale. De aci și preponderanța, la el, a culoarei, care, se știe, nu e decât emoția tradusă chromatic. Cu Luchian, pictura românească își regăsește strălucirea coloristică ce face gloria artei populare românești. O jumătate de veac artiștii români nu vor mai căuta decât culoare, adesea în detrimentul celorlalte sinteze plastice posibile.

Rapida ilustrare a esteticei lui Luchian pe care am încercat-o, explică mecan smul lăuntric, dar nu explică valoarea picturii lui. Aceasta nu se poate judeca fără conștiința adâncei valori omenești a p'ctorului.

Visul lui Ștefan Luchian ar constitui un minunat recvizitoriu adresat destinului: bogat și încrezător, cheltuindu-se pasionat ca orice geniu, la început, Luchian cunoaște amorul devastator și deciasant, decăderea socială și fizică, sărăc'a, boala și mizeria, scrașnetele și revolta, pentruca însfârșit, ținutit cinci-sprezece ani într'un fotoliu, de o paralizie care nu-i mai permitea să p'oteze decât flori (o, mare poet al vieții fragede din corolele brumate de lumină), să-și piardă până la urmă și mobilitatea brațelor. Paraliz'a îl smulge vieții înainte de a-l omori literal, mortificându-i spiritul prin durerea imensă a privării de singura, marea bucur'e a existenței sale: pictura. Când încă îi mai era perm'să o mișcare, una singură, bruscă, a brațului, împungând ironia., Luchian se servea de o pensula legată de mână, ca să adauge o străfulgerare văzută numai de el, pânzei desenate după indicațiile sale, și umplută cu culoarea frământată cum poruncea el, de către unul din elevii săi preferați.

Martir și el al unei misiuni, Luchian rămâne cea mai luminoasă și mai caldă figură a artei românești, un Lucifer răscumpărat prin Golgotha.

Numai duh și flacără tot, autoportretele sale de diavol bolnav de ceruri ne obsedează prin lumina spirituală a unor ochi cum numai suferința poate însufleți, și revolta înnecată în helesponturi de durere, a Icarilor jertfiți de firmamente interzise.

Odată cu brațele lui Luchian, au fost ucise și brațele picturii românești. Camarazii săi de credință, cu care împreună ridicase steagul unei doctrine estetice revoluționare, alunecă încetul cu încetul pe chiar făgașurile tradiționale, din conformismul cărora voiseră să smulgă arta românească. Constituiți la 1900 în asociația „Tinerimea Artistică", care înglobează membrii societății „Ileana", adăugându-le energii tinere, valoroase, la începuț not diferențiate de oficiali, prietenii săi ajung cu vremea să dubleze Saloanele ofic'ale. Impresia că tot ce se putea spune fusese spus, nu mai lăsa supraviețuitorilor vijeliei și incendiului artistic care fusese Luchian, nici o libertate de inițiativă. Chiar când ei nu se cheltuiesc în repetarea metronomică a unei scheme ritmice, a cărei viață fusese îngropată în fotoliul boalei lui Luch an, chiar când încearcă personal experiențe noui, sedimentele erei grigoresciene reînnoite de Luchian ies involuntar la suprafață. Este cel mai sigur semn că traiectoria de meteorit a spiritului lui Luchian nu s'a stins fără să fi lăsat pe urmă-i o pulbere lactee: pictura românească este însfârșit școală, școală, cu toate implicațiile de cuminție apropre rutinară, și tradiție stăpânitoare, dar însfârșit școală, una dintre cele mai bine închegate și mai înfloritoare din răsăritul continentului.

1) Vezi: Jacques Lassaigne: Le peintre roumain Andreescu ou le destin d'un art, în „La Revue Hebdomadaire", Octobre 1936.

*) Experiența se poate face fotografiind descompus, prin ecrane roș'i, albastre și galbene, (culori fundamentale d n suprapunerea cărora nasc toate), pe rând, de trei ori, ca pentru zincograf e tricromă, tabloul, și măsurându-se, apoi unul câte unul, clișeele obținute, d n punctul de vedere al intensității și cantității culoare., transpuse apoi pe topia circulară, pe care sectoarele respective, prin învârtire, vor da alb.

Cronica literară

LUCIAN BLAGA: Nebănuitele trepte

(Sibiu-Editura „Dacia Traiană" S. A. 1943)

Apariţia d-lui Lucian Blaga în literatura noastră ţine de lumea celor revelate.

Fie că a fost maximă, poem, eseu, pantomimă, dramă sau parte a unui sistem de cugetare în curs de clădire încă, totul ce a publicat până în prezent d. Lucian Blaga poartă pecetea lucrului aparte. Cuvintele alese de d-sa au un har al lor, cugetările un timbru şi o gravitaţie ale lor. poemele pe cari le-a scris destăinuie o aureolă a lor iară gândirea o-sale, — situându-se absolut dincolo de lumea filosofării originale, pur şi simplu, — creşte, asemenea fiinţelor vii, după anumite legi ale ei. A-l eticheta, a-i căuta şi descoperi anumite influenţe şi izvoare e strădanie greşită. Lucian Blaga este Lucian Blaga precum lumina este lumină şi precum umbra este umbră. Deaceea fiecare carte a lui, — vedeţi, e mai potrivit să i se spună „a lui' decât „a dumnealui", — e primită ca o destăinuire. Nu există cetitor care să nu simtă că e un prag de taină între viaţa de toate zilele şi viaţa urzită de acest ziditor din nou al părerilor şi înţelesurilor, al întrebărilor şi răspunsurilor. Chiar şi acei ce au refuzat să pătrundă reverenţios sub cerurile solemne ce se arcuiesc peste opera extraordinarului „vrăjitor", au mărturisit, pe faţă sau pe ascuns, că Lucian Blaga transcende orizonturile obicinuite, continuând, dincolo de zările accesibile ochiului şi minţii, o lume pentru care nu au înţelegere... şi care, deci, neexistând, e mai bine să nu fie îngăduită a exista. Aceşti prea credincioşi păzitori ai ocinei culturale aveau toată dreptatea să se teamă de covârşitorul prestigiu al noului venit care, în loc să adaoge alte întinderi la întinderile de până la el, răsturna mai în adânc ogoarele fertilizându-le după riturile adâncului.

De fapt aproape întreaga operă de până acuma a celui ce ne-a dăruit misterul *Zamolxe*, e ritual. Ritualul destăinuirii.

Din cauza prezenţei lui Pan în lirica magului din Lancrăm, unii consideră a fi panică lumea poeziei lui. Poate că au dreptate, căci aspectul panic e unul dintre cele marcante ale poemelor blagiene. Ceeace însă caracterizează, fără putinţă de tăgadă, aceste poeme, este esenţa lor cultică, esenţă destăinuită treptat şi conform riturilor unui hermetism în care te iniţiezi pe măsura apropierii de sensurile voit îngrădite. Versul lui Lucian Blaga îţi captează însă dintr'odată sufletul dacă nu porţi tatuajele vreunei prejudecăţi stilistice, şi acelaş vers te face să-ţi dai numaidecât seama că ai trecut pe lângă o taină interzisă ţie odată ce încerci să-l cântăreşti cu cântarele vechi ale erudiţiei moştenite. Deaceea a şi fost „înţeles" şi venerat mai întâiu de tineret, — de întreg tineretul nostru cu preocupări sufleteşti profunde, — acela pe care d. Sextil Puşcariu îl prezenta, pe vremuri, — şi anume într'unul din numerele ziarului „Glasul Bucovinei", unde i-au apărut cele dintâiu „poeme ale luminii" — mai mult drept poet al Ardealului desrobit decât drept poet al unei noi dimensiuni lirice. Tineretul i-a rămas şi astăzi credincios şi-i va rămâne credincios întotdeauna. Pentru acest tineret, fiecare carte a lui Lucian Blaga e eveniment şi dar. Eveniment literar şi dar sufletului.

Iată că, după epuizarea volumului *La curţile dorului* şi mai ales, după apariţia volumului de versuri „definitiv", — în înţelesul de „definitoriu" al cuvântului, — apar *Nebănuitele Trepte* pe cari poetul le desparte oarecum de opera precedentă, numindu-şi *Versuri nouă* recent apărută culegere.

Nu ne îndoim că mulţi dintre cei ce se vor pronunţa asupra acestei cărţi de poezie vor căuta, în primul rând, să o compare cu cele apărute până la ea. Procedând astfel, vor putea stabili evoluţii sau înnoiri.

Cât ne pirveşte, nu am putea întreprinde o atare muncă, şi nici nu o credem absolut necesară. Fie că greşim sau nu, cărţile de versuri ale d-lui Lucian Blaga au făcut asupra noastră, întotdeauna, impresia unor întreguri mult prea bine rotunjite ca să nu poată fi cetite şi prezentate drept piese de sine stătătoare. **In orice caz conţinutul volumelor de poezie ale d-lui Lucian Blaga este organizat cu multă grijă.**

Iată, în *Nebănuitele Trepte*, cele 26 de poeme nu se succed oricum, ci se armonizează. „Monolog", „29 Mai 1895", „Autoportret" deschid cartea, delimitându-i destinul, iar „Cetini negre", „Cântec pentru anul 2000" şi „Epitaf", o închid.

Ceeace în „Monolog" e îndemn, în „Epitaf" e justificare a îndemnului. Ceeace în „Monolog" e „lărgire a fiinţei şi peste marginea crudă care te curmă", în „Epitaf" e „desvăluire a nebănuitelor trepte" şi întoarcere la „mumele sfintele—luminile mii".

Ceeace în „9 Mai 1895" e dată a începutului personal, la chemările adânci ale aceloraşi „mume" însă devine sfârşit în „Cântec pentru anul 2000".

Şi ceeace în „Autoportret" e înfăţişare a unui suflet în „căutare mută, seculară şi până la cele din urmă hotare", în „Cetini negre" e retrospectivă asupra acestei căutări.

Intre aceste poeme de început şi sfârşit se repartizează restul vrăjitelor cântece, constituind constelaţii şi corespondenţe în aşa mod polarizate că din muzica lor se naşte un cer aidoma celui sugerat în *Pleiadă:*

„Joc de focuri, joc de inimi—
ostenescu-mă să număr
înc'odată aştri minimi.
Focuri mari şi focuri line —
câte văd, atâtea inimi
bat în spaţii pentru mine.
Ard în văi şi pe coline
inimi mari şi inimi line".

NEBANUITELE TREPTE se înscriu, totuşi, sub o zodie anumită? sub zodia dragostei, — a unei dragosti nemaipoetizate în lirica noastră. *„Incântare", „Domniţele", „Indemn la poveste", „Cuvinte către fata necunoscută din poartă", „Dumbrava roşie", „Ardere"* şi *„Pe multe drumuri"*, sunt poeme de dragoste. Departe însă de a fi „panică" sau „faunică", — atari cuvinte ar suna aproape ca o blasfemie în cazul de faţă, — dragostea cântată de Lucian Blaga e deadreptul înălţarea la cer şi trasfigurare a tuturor luturilor omeneşti.

Nu citâm decât această *Dumbravă* roşie prin care Blaga înrhide inelul de vrajă pornit dela Eminescu şi în care cu toată periculoasa apropiere, îşi păstrează neatinsă originalitatea:

„Muşchiul reavăn, negrul murei
ţine cumpăna căldurii.
Ieşi zeiţă din sandale —
vrerea e-a Măriei Tale!

Şi rămâi desculţă 'n rouă!
Tremură prelung în glas
întrebarea de-i aievea
astă clipă de popas.

Dobitoacele păduri
cred în mine, cred în tine.
Intrupându-se tomnatic
sună soarele prin vine.

Capre roşii vin din vale —
copleşiţi stăm amândoi —
vin să-şi uite fericirea
verii calde, lângă noi".

Această dragoste, nouă în lirica blagiană, suntem ispitiţi a o considera stând la rădăcina schimbării zodiei pe care însuşi poetul o primeşte ca pe un har:

„Aşa-mi spuneam încă ieri,
mereu
amintire e numai—a unui ceas
care-a fost —

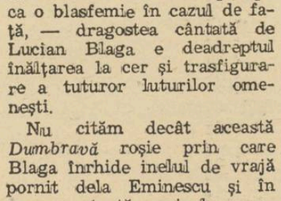

orice vis pentru mâne.
Lângă tine nicio lumină, nicio
stea, niciun zeu
nu rămâne.
Uită Arcadia!

. . . . . .

Incă ieri, numai ieri, doar ieri
mă apăram cu frică
de zodia nouă ce se ridică.
Şi azi, dintr'odată, neaşteptat,
acest răsărit
Ce cântec nemăsurat!
Ca unui orb vindecat
lumea 'n lumină mi s'a lărgit.
Puterile mişcă 'n zenit.
Deschid porţile: Timp ne-
umblat
bine-ai venit,
bine-ai venit!"

Oprindu-ne aici şi examinând numai elementele reţinute până aici, trebuie să conchidem că în NEBANUITELE TREPTE, noul volum de versuri al lui Lucian Blaga, bântuie multă lumină faustică şi anume lumina interioară de care se simte învrednicit bătrânul Faust. Ne-am găsi deci la începuul unei epoci oarecum inedite în poezia marelui nostru poet, — în pragul de zori al trecerii înspre un nou meteor în ţinuturile căruia se vor accentua, poate, o seamă de umbre, dară se vor nuanţa cu atâta mai revelatoriu comorile nezise încă de acel „Lucian Blaga care e mut ca o lebădă".

Deocamdată peisajul către care au urcat *Nebănuitele trepte*, este nordic, — deci peisaj cu răsăriturii prelungite, cu amiezi străvezii până 'n sufletul însuşi al naturii, cu apusuri fantastic suave şi cu nopţi înalte: peisaj autumnal, dacă-l raportăm la zonele noastre. Până şi nostalgia ţărilor calde îl completează, — cât un zâmbet de albină ce-i drept, — dară enunţată totuşi în cele două catrene intitulate „Sud".

In acest cadru, PAN e frate cu soarele ajuns în cumpăna verii: Se apleacă peste trecut şi-şi mângâie nostalgiile. Dară Pan nu mai e Pan. In sufletul poetului s'a petrecut o mutaţie. Blaga a început să audă şi să asculte glasurile cari până ieri, încă ieri, se zvoneau subteran, acoperite de urmele aducătoare de rodnicie ale marelui zeu autohton. Este momentul căderii ultimelor hotare dintre lumea din suflet şi cea de dincolo de el. Momentul identificării totale cu tainele printre cari poetul a trecut ca printre tulpinele unei păduri şi momentul contopirii cu însăşi pădurea.

„Fără duminecă şi fără de
'nceputuri
mă ascundeam tăcut sub vege-
tale scuturi,
în foi, printre liane, sub ecva-
torul căldurii,
iubit de şerpi, de flori şi de
lemurii".

Deşi s'ar părea că *Viziunea geologică*, din care reproducem distihurile de mai sus, ascunde alte mărturisiri, refulate pentru cei ce ţin să vadă cu tot dinadinsul numai refulare acolo unde „materia" lirică se cere comprimată spre a vibra, — cf. ultimele versuri din „Răsărit magic", — credem că această viziune marchează solstiţiul de vară al poetului, marchează cu alte cuvinte, un punct de nouă plecare. Vecinătatea chiar de care se bucură în economia *Nebănuitelor Trepte*, această viziune — ne gândim la vecinătatea cu numai titlul poemului *„Sfântul Gheorghe bătrân"* — e semnificativă în această privinţă.

Şi acest volum al lui Lucian Blaga închide un destin — destinul poetului, propriul său destin! Să ne mai surprindă marea sfinţenie cu care-l evocă pe Rilke? Versurile scrise „întru pomenirea lui" se situiază numai aparent dincolo de cercurile magice înlăuntrul cărora Lucian Blaga îşi slujeşte curata slujbă de mare iniţiat. In fond însă Rilke „nu are chip şi nu are nume". El e poetul! Aparţine stihiilor eterne cu cari se împărtăşeşte Blaga, liricul nostru cel mai aproape de Marele Anonim în mâinile căruia creştem şi apunem cu toţii asemenea pildelor.

Aşa se explică dece poemele lui Blaga se menţin mereu la nivelul lucrurilor primordiale, primigene, fiind, ca atari, nesupuse timpului care ne îmbătrâneşte. Şi aşa se explică dece „subiectele" pe cari şi le alege el capătă dimensiuni şi semnificaţii nemai-întâlnite:

„Saltă mânzul în joc saltă'n
ocolul bătut.
Ca puii de lebădă—negru era.
Ca ogorul.
In curând va fi alb cum e varul
Sub paváza sfintei Miercuri
născut.

Spulberând colbul ogrăzii, şi-
arar
când l'adie aromele humei
şi-aduce aminte de lapte-
amar
ca frunza de salce, al mumei.

Din curte adulmecă lung spre
nu ştiu ce 'nalte poeni
Şi iarăşi, spre vatră se'ndeam-
nă, la jaruri.
Argintul, din care-i voiu bate
potcoava,
doarme încă în munţi apuseni.

Câteodată, cu stranii nechezuri,
el se deprinde pe câmp de
mohor,
şi-mi pregăteşte, vestindu-mi-l,
biruitorul, mult aşteptatul,
ultimul sbor.

In noaptea aceasta-i bolnav.
Simt ca o durere
în spate, tainic, la locul
unde purced să-i crească aripile.
Zace în grajd, arde ca focul.

Luna, intrând pe fereastră, ală-
turi se culcă pe paie.
E noaptea de boală a lumei,
când mugurii toţi
plesnesc c'un molcom ţipăt sub
zare,
Totul e'n aşteptare. Totul-
albastră-văpaie".
(Mânzul)

Aţi cetit vreodată, undeva, mai desăvârşite versuri despre Pegas? Şi Blaga îşi intitulează aşa de simplu extraordinarul poem.

Iată ce fel de poezie cuprind NEBANUITELE TREPTE.

Cantitativ e puţin. Numai 26 de poeme. Fiecare însă e o carte. In afară de acestea, volumul pe care d. Lucian Blaga ni-l trimite din Sibiu ca pe un mare mesaj pascal e un nou început.

Inceputul melodiei d-sale celei mai înalte.

TRAIAN CHELARIU

MEŞTERUL MANOLE

(Urmare din pag. I-a)

Prezenţa acestei intuiţii a universului s'a semnalat mai cu seamă în Miorita. Ea e însă aceeaşi în fiecare din inspiraţiile populare, şi le dă acel larg orizont de sensibilitate, acea vibrare cosmică, acea apropiere firească şi familiară de marile probleme ale existenţei, acel prelung fior care însemnează artă adevărată.

In Meşterul Manole, destinul e un la fel de puternic stăpân. De data aceasta, el seamănă mai de grabă cu un blestem; şi se ştie cât de puternică e superstiţia blestemului în sufletul popular. Blestemul e o soartă nouă, un destin pervertit, un legământ la fel de puternic. Un blestem se vădeşte în faptul că meşterii au ales un loc fermecat, locul acelor ziduri negrite, acele ruine care nu mai suferă lângă ele o construcţie nouă. E un blestem al pământului şi al tainicelor lui puteri, revoltate împotriva încătuşării pe care vrea să le-o impună sforţarea omenească. Un blestem e şi jurământul meşterilor, un blestem atât de puternic încât nimic nu-i va mai putea împiedeca realizarea, nici cataclismele cosmice deslănţuite de rugăciunea desnădăjduită a lui Manole, nici enormitatea păcatului făptuit. Insfârşit, un blestem e însuşi păcatul acesta, care se va răzbuna prin pieirea tuturor celor ce i-au fost părtaşi; şi aceasta e singura explicaţie a episodului final, care altfel ar putea să pară adăugat, acela al căderii meşterilor râu susţinuţi în văzduhuri de fragilele lor aripi de şindrilă.

O soartă rea pluteşte astfel peste întreaga legenda. Un loc blestemat a fost ales ca să fie redat creaţiei, şi pe el s'a clădit cea mai frumoasă biserică din ţară. Răscumpărarea aceasta nu se putea face decât printr'o ispăşire; şi ispăşirea e crunt sacrificiu al iubirii meşterului, al legăturilor lui lumeşti, sporit apoi cu pierderea vieţii, care apare ca o simpă deslegare. Aceasta pare a fi faţeta poetului popular. Dacă avem dreptul să o interpretăm astfel, şi dacă nenumăratele glose ce s'au adăugat de atunci textului primitiv nu ne-au întunecat înţelegerea precisă a sentimentului primitiv, atunci se poate hotări că versiunea românească a legendei înfăţişează, alături de cele balcanice, un incontestabil progres. Aceasta mă şi face să cred că forma românească e cea mai nouă din toate. Celelalte, au mai multă apropiere de înţelesul primitiv al legendei, de legăturile ei cu pământul. Sublimarea sentimentului până la un sacrificiu conştient, până la libera opţiune între ideal şi real, până la această înălţare la stele care e dealtfel exprimată şi prin simbolul aripilor de şindrilă, aparţine autorului Mioriţei, frate cu acela care avea să cânte Luceafărul de mai târziu. Sângele tracic e cel care vorbeşte în toate aceste închipuiri; acel ce le-a visat se vede a fi urmaşul celor ce-au luat parte la misterele lui Orfeu şi au plecat pe vârfuri de lance, să ducă veşti lui Zalmoxis din lumea miseră dela noi.

Intr'adevăr, ceeace mi se pare că se desprinde mai limpede din această legendă, e, ca şi în Miorita, dispreţul faţă de realităţile neesenţiale. După concepţia care pare a sta la temelia acestor creaţiuni, omul nu trăieşte decât pentru câteva adevăruri mari. Celelalte, constatările simţurilor, legăturile cu pământul, sunt servituţi care aşteaptă o eliberare. Dragostea însăşi, dragostea de mamă în Miorita sau cea de soţie în Meşterul Manole, nu e decât o piatră de încercare a suferinţelor noastre, sau mai bine o cutie de resonanţă, care amplifică şi ne face să înţelegem mai bine puţinul pe care îl ducem cu noi. Şi dacă, încă odată, nu exagerăm înţelesul gândirii populare şi valoarea ei artistică, siliţi vom fi să ne întoarcem cu mai multă evlavie spre constatarea atât de banalizată astăzi, că „Românul e născut poet". Intr'adevăr, asemenea condiţii psihologice mi se par pământul cel mai bun pentru floarea rară a poeziei. Ele explică abundenţa inspiraţiei populare, şi valoarea ei în anumite momente; ele dau substratul generos şi fertil din care se hrănesc, şi vor continua multă vreme să se hrănească poeţii crescuţi cu o palmă mai sus de glie, dar care nu s'au desfăcut niciodată din puternica ei îmbrăţişare.

Căci legendele acestea sunt o forţă vie. La izvorul lor au venit să soarbă câte un strop de azur scriitorii cei mai mari pe care i-a avut omenirea. Un Homer n'ar fi existat fără basme, nici un Boccaccio sau un Ariosto. Povestea lui Faust sau a lui Don Juan au plecat din aceleaşi închipuiri populare; şi într'un chip general s'ar putea spune că nu există literatură mare, fără o legătură adâncă şi durabilă cu fondul ei popular.

De aceea rău ar fi fost de literatura noastră, dacă n'ar fi avut la temelia ei această bogăţie de închipuiri populare. Ele au modelat şi sufletul scriitorilor noştri, pregătindu-i pentru un anumit număr de sentimente şi de idei, potrivite cu sufletul popular. Ele au dat însă acestor scriitori şi un magazin de cunoştinţe şi de perspective asupra vieţii, care încă nu e pe cale de a se secătui. Poezia noastră cea mai înaltă trăieşte şi astăzi din seva populară; şi ce dovadă mai bună decât aceasta, că ceeace numim şi astăzi poezie populară, ea însăşi nu e altceva decât o poezie înaltă, pe care nu ştim cum s'o numim?

Pentru a nu merge mai departe decât legenda Meşterului Manole, interesul ei pentru desvoltarea de mai târziu a literaturii aşa zisă cultă, se poate ghici din chiar valoarea problemei omeneşti închise într'însa. Puţine subiecte populare se potrivesc mai bine pentru înaltele speculaţii ale gândirii. Problema e netedă, şi de o înspăimântătoare claritate; artistul se află, ca un Hercule adolescent, în faţa a două drumuri deschise. La capătul celui dintâi se întrevede o fericire săracă şi fără perspective, cu condiţia numai de a ascunde sub obroc făclia nestinsă. De cealaltă parte sunt vârtejurile mari ale artei, e patima creaţiei nemiloctite, care sfărâmă orice împotrivire şi nu suferă nici o vecinătate. Problema singurătăţii artistului, a turnului de

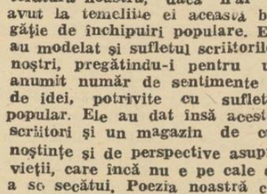

fildeş, a culmilor singuratice, n'a fost pusă niciodată, în nici o literatură, cu atât de pregnantă limpeziciune. Ţinta însăşi către care se îndreaptă artistul e supraomenească, şi la fel va fi şi sacrificiul ce i se cere. Strângenţa celor două alternative face dramatismul temei literare a Meşterului Manole, dramatism care a fost atât de des exploatat în literatura noastră mai nouă.

Nu e fără interes să amintesc, ca o simplă curiozitate literară, că legenda aceasta a plăcut şi a fost tratată poeticeşte şi de un romantic francez. E vorba de nebunul de Antony, fratele „burghezului diletant" Emile Deschamps. Intr'o vreme când începea aproape orice activitate literară, din pricina acelei şubrezeli a minţii care avea să-i aducă sfârşitul, Antony Deschamps cunoscuse, prin cine ştie care din Românii noştri din Franţa, povestea lui Manole, şi o tradusese sau mai bine zis o imitase în versuri. Tratarea e romantică, plină de umbre şi lumini, de cântece zgomotoase şi de aspectul fastuos cum era şi gustul acestui îndrăgostit de Italia şi de decorurile multicolore. Păcat însă că în literatura universală nu s'a găsit un al doilea scriitor, de mai mare talie, care să dea temei locul pe care-l merită în circuitul european.

Aceasta nu însemnează cât de puţin că noi înşine n'am ştiut să-l exploatăm. Legenda Meşterului Manole a dat naştere în România, la nu mai puţin de şase piese de teatru, începând cu aceia a Carmen Sylvei. Ar fi prea lung să le înşirăm aici pe toate. Din punct de vedere al legendei populare, şi fără a vorbi de meritele dramatice, care se pot găsi şi în celelalte, mi se par mai interesante cele ale lui Adrian Maniu, Lucian Blaga şi Ion Luca.

In Meşterul, Adrian Maniu a căutat să pună accentul mai cu seamă pe rezistenţa tradiţiilor, pe inerţia pământului şi a forţelor lui oarbe. Curtea de Argeş e un fost templu păgânesc; pământul însuşi e o păgânitate populată cu faune pe care i-a izgonit vremea cea nouă, şi care mai apar odată cu umbrele nopţii, ca nişte stafii. Toate aceste puteri ale trecutului nu vor să moară, şi se împotrivesc credinţei care se străduieşte să ridice temple noui. Oricât de nou ar părea acest element al tradiţiei atotputernice, el vine tot din legenda populară, din amintirea acelor ziduri părăsite pe care le caută Negru Vodă ca să zidească deasupra lor mănăstirea creştinească. Meşterul e deci mai cu seamă omul în luptă cu elementele contrarii, un fel de Columb care caută ţara cea nouă, împotriva adversităţilor şi a îndoielilor de care sunt chinuiţi până şi cei mai aproape de ei.

In drama lui Lucian Blaga, mi se pare că greutatea atârnă mai cu seamă de partea jurământului. Blaga e, dintre dramaturgii noştri, poate cel care a înţeles mai adânc resorturile dramatice ale faimaţii, şi a reintrodus pe scena noastră vechea concepţie elenică a Morei. Jurământul celor zece meşteri însemnează pentru totdeauna semnul sub care îi se va desfăşura destinul. Legământul acesta a fost de altfel primit, şi ca să spun astfel, omologat în tribunalul ceresc; în chiar clipa lui, o arătare de biserica îşi desemnează umbrele pe pământ, făgăduind celor ce s'au legat, împlinirea visului lor de artă, cu preţul sacrificiului consimţit. Ideea acestui sacrificiu transformă de altfel pe Manole într'un Christ al artei, în ispăşitorul voluntar al marelui ideal care nu poate fi cumpărat altfel; întreaga dramă a lui Lucian Blaga e străbătută de un suflu mesianic care se realizează prin îndoita jertfă a meşterului, şi a iubirii lui pământeşti, răscumpărată însă printr'un vis de artă care rămâne.

Insfârşit, drama recentă a lui Ion Luca reia tema lui. Adrian Maniu, aceea a împotrivirii din partea soluţiei păgâne, a inerţei vechilor divinităţi. La aceasta se adaugă însă şi o voinţă demonică vie, aceea a unui calugar îndrăgostit de soţia lui Manole şi care urzeşte toata scornitura zidurilor ce se dărâmă şi trebuesc răscumpărate printr'o jertfă omenească. Uneltirile lui duc la sacrificarea atât a Lăcrămioarei, cât şi a meşterului însuşi. Drama astfel concepută, e mai apropiată de măsurile omeneşti, mai realistă, mai explicabilă în înlănţuirea ei, dar pierde în acelaş timp o mare parte din sufluI cosmic care agită personagiile legendei, din visurile suprafireşti, de care nu avem noi înşine puterea de a ne vrea legaţi pentru totdeauna, dar a căror intuiţie ne doare deopotrivă la alţii, şi are darul de a răscoli atâtea flăcări uitate în adânciuri.

Legenda Meşterului Manole depăşeşte astfel cu mult interesul obişnuit al unei oarecare balade bătrâneşti. Ca şi celelalte mari legende populare, ca şi Mioriţa, cu care am fost silit să fac atât de dese apropieri, ca şi Luceafărul, care poartă un aume, dar care s'a ridicat din acelaşi substrat popular şi înflorit din ceeaşi sensibilitate, legenda aceasta s'a încorporat în mod definitiv sufletului românesc. De atâtea veacuri de când trăim în mijlocul atâtor mari legende, ceva din esenţa lor a trebuit să pătrundă în sufletul fiecăruia dintre noi, ca un element component. Prezenţa lor în zestrea sufletului românesc e unul din acei fermenţi care vor frământa sufletele nu numai ale noastre, dar şi ale generaţiilor numeroase ce vor veni. Şi trebuie să fim recunoscători cu atât mai mult geniului poet necunoscut, că pentru a pregăti atâtea suflete şi atâtea sensibilităţi viitoare, din colţul lui de ţară în care îşi va fi chinuit modesta lăută, s'a gândit să ne lase peste veacuri un atât de nobil ferment.

ALEXANDRU CIORĂNESCU

CĂRŢI ŞI REVISTE

● Din volumul de versuri „RUGĂCIUNILE DORULUI" al d-lui Iosif Moruţan din Bistriţa apărut la Tipografia „Minerva" şi ea în Bistriţa, citâm acest „Poem fără pace":

„Mai ieri începeam să scriu
semne de pace. — Pe prundul
grădinii cu jocurile anilor mei.
— Cu crini şi albe gladiole'n flo-
ri de tei. — Impânam un cer
crescut pe urmele dace. — Ieri,
un zâmbet năvedeam peste bu-
zele mele. — Şi-un cântec nou
de dimineţi cu denii. — Stro-

peam cu gând în glasuri de ecteni, — Un cer urcat pe car cu oiştea de stele. — Ieri începeam să fug de zarişti negre. — spre zări cusute'n aur nou de cânt. — In arc de păci voiam să strâng blesteme. — S'ascult heruvi cum slove negre-aruncă'n vânt. INCEPUTUL NĂRUIT SUB ZODIE NEAGRĂ DE STEA. — Pentru mâine, de azi e cântecul anilor mei. — Cu crini şi albe gladiole'n flori de tei. — Voi aştepta să cadă an cu an din viaţa mea". Versurile d-lui Iosif Moruţan nu sunt perfecte. Volumul „Rugăciunile Dorului" e cântec pe o singură strună. Rugăciunile din el nu au ajuns încă la acea transfigurare a înţelesurilor dela care începe orice poezie lirică. Iosif Moruţan e bătut de gânduri ca un tânăr călugăr, — frământările lui sufleteşti sunt însă furtuni ce nu-şi înfig plugul în frunzişurile codrilor sau apele mării. Oricum ar fi, cartea d-lui Iosif Moruţan este un schit în care răsună cântece şi grai românesc.

● REŢINEM „Dintr'un jurnal de vară" — pagini publicate de d. ION PILLAT în volumul pe Aprilie crt. al Revistei Fundaţiilor Regale — aceste mărturisiri:

„Eri, înainte de amurgul zilei, am fost cu Marie şi Dinu, în trăsură, până la fostul pichet de pe Prut, nu departe de satul Mărcani în dreptul Pereniţei basarabene. Cei doi câini ai lui Dinu ne întovărăşeau. Aduceau cu ei acea atmosferă de viaţă adevărată, curată şi proaspătă, acel spirit de mare aventură pe care azi, când însişi copiii îmbătrânesc atât de repede la contactul distrugător al jucăriilor prea „tehnice" nu-l mai au decât animalele şi pe care l-a avut Homer. Să-l mai aibe poeţii? Frecventarea acestora mă lasă sceptic". — „Ce impresie curioasă să citeşti opera propriului tău fiu — propriului tău sânge — e ca şi cum aş fi reuşit să prind un ecou odată suscitat de mine, dar care îmi răspunde cu alt glas, neaşteptat unde credeam să-l recunosc, înrudit acolo unde îmi închipuiam depărtări. Cu cât ne părem mai obiectivi, cu atâta ne trădăm mai mult". — „Trăim fragmentar, superficial, în marginea spaţiului şi timpului adevărat. Din copilărie învăţăm să ţesim din ele, să îmbrăcăm haina croită şi cumpărată gata a eului nostru social pe care n'o vom lăsa-o decât la moarte".

● UN PRIETEN ne trimete spre publicare un esseu. Altul un maldăr de versuri. Incercarea celui dintâiu păcătuieşte prin prea multă incoherenţă şi abstracţiune. Din caietul de strofe al secundului ne-a întâmpinat la fel de multă „abstracţiune". Iată o mostră: „Inconştient, planând peste conştiinţa lumii de durere — Inconştient, în sens de supra conştiinţă, — A lumii legănare s'ar fi curmat 'nainte să se mişte. — Şi'ncremenirea dominând ar fi scutit viaţa de restriste. — Dacă'n esenţa ta n'ai fi avut impulsu'nfăptuirii de voinţă!" — şi aşa mai departe cale de încă 20 de versuri scrise în zi de 15 Decembrie 1942. In plus, amicul mai dă următoarea „explicaţie": „Concepţia hartmaneană (sic!) despre viaţă susţine că lumea a fost făcută de voinţa Inconştientului perfect care, desigur nu putea creia ceva rău; lumea este deci bună. Dar este şi rea, căci nonexistenţa ete preferabilă, fericirea confundându-se cu nemişcarea totală şi veşnică". Are dreptate autorul nostru. Păcat că n'a aplicat acolo unde trebuia concepţia „hartmaneană", — la propria d-sale poezie adică.

Nu pentru a-i da acest din urmă sfat am transcris strofa de mai sus ci pentru a-i recomanda o urgentă şi absolut necesară întoarcere la concert, — d-sa, cât şi confratele d-sale esseistul dând vădite semne de rătăcire. Suntem convinşi că încercările şi versurile lor, — de astădată ne adresăm tuturor acelora cari întrebuinţează cuvinte mari în cele ce scriu, cuvinte foarte mari ca să fie ale lor şi prea mari ca să mai poată fi înţelese de ei, — suntem convinşi că esseurile şi versurile lor ar fi mai vii şi mai bune dacă respectivii le-ar scrie cu picioarele, căci bietele picioare, char dacă au talpă de lemn dedesubt, tot mai păstrează contactul anteic cu pământul, contact care pentru foarte mulţi dintre stihuitorii noştri pare a fi de domeniul mitului. Cum ne-am putea explica altfel tot soiul de „legende", „balade", „logodiri", „inele" şi câte alte parascovenii de cari abundă lirica mai tânără?

V. J.

A apărut:

GREUL PĂMÂNTULUI

poeme

de **ION FRUNZETTI**

Colecţia „Universul Literar"

Atelier de poezie la ELENA FARAGO

de RADU GYR

Elena Farago în 1917

UN PIERSIC LA FEREASTRĂ ȘI O FOTOGRA IE VECHE

Scotocesc prin sertare. Fotografii, scrisori uitate, slove de cerneală decolorată, rânduri vechi peste care, altădată, fruntea, plecându-se, va fi zâmbit senin sau se va fi încreţit amar... Sunt, aici, şi sdrenţe de manuscrise neterminate, gânduri măzgălite la întâmplare, crâmpee de viaţă, nopţi condensate pe petece de hârtie. Incerc să pun oarecare ordine în răsvrătirea aceasta a sertarelor şi, intransigent, mă hotărăsc să sacrific toate hârţoagele inutile. Vreau să-mi gospodăresc, ca un burghez cumsecade, biroul, şi să stârpesc odată anarhia asta lirică sbârlită prin toate cutiile...

De-afară, din grădina casei, întâiul piersic al lui Aprilie se-apropie, strengăreşte, de fereastră şi încearcă să-mi bată în geam cu o creangă abia înmugurită. Nu vreau să-i dau prea mare atenţie şi-mi continui, cu febrilitate, treaba gospodărească. Imi lunecă printre degete o fotografie. O reţin. E veche, îndoită la colţuri şi are o margine ruptă. Un chip de femeie, de-o frumuseţe gravă, cu totul deosebită, cu linia profilului uşor melancolică, cu frunte înaltă şi privire adâncă, meditează în fotografie. In marginea albă, sub chipul care gândeşte, o semnătură tremurată şi două rânduri cu litere fine, mărunte :

„El. Farago Micului Radu C. Dumitrescu, Craiova, Aprilie 1913".

Mâna care ţine fotografia palpită. Genele tremură şi sufletul pleacă înapoi, în trecut...

Craiova, Aprilie 1913... Micului Radu...

Cât timp rămân aşa, cu chipul de pe cartonul subţire, uşor îngălbenit, în faţa mea, — cu ochii plecaţi peste scrisul mărunt, abia adiat ca din vis, ca din poveste? Creanga piersicului lui Aprilie se lipeşte mai tandru, mai insistent, de geamul meu ; din rafturi, poeţii bibliotecii se-adună ca un fum albastru, plutind peste fotografia veche.

Ochii citesc mai departe :

„Micuţule,

Pentru că mi-ai scris aşa de frumos îţi trimet fotografia mea. Să trăeşti, să fii cuminte şi să-ţi iubeşti părinţii. Mie îmi sânteţi dragi toţi copiii din lumea asta şi am să vă scriu mereu versuri. Să păstrezi fotografia asta ca să-ţi aducă aminte, când vei fi mare, că a fost odată o femeie care socotea ca pe una din cele mai mari bucurii din viaţă bucuria de-a putea să stea de vorbă cu copiii înţelepţi cum eşti tu.

Iţi sărut fruntea cu dragoste

EL. FARAGO".

Sunt treizeci de ani de-atunci... Intr'un îndepărtat Aprilie, în preajma primului Paşte al claselor mele primare, tata — actor al scenei de stat craiovene — mi-a adus darul unei femei, căreia îi erau dragi „toţi copiii din lumea asta". Era o carte de versuri pentru cei mici, cu ouă roşii şi căţeluşi şchiopi, cu cocoşei fără un ochiu şi gândăcei strânşi în pumnul unui copil nemilos, cu cloşti care cotcodăceau în strofe onomatopeice, cu sburde sau cu lacrimi de copii. Darul poetei Elena Farago, pentru băeţelul din clasa I-a primară al actorului craiovean.

Ştiam să scriu şi să citesc încă înainte de-a fi fost dat la şcoală, aşa că, în câteva zile numai, învăţasem, pe dinafară, o mare parte din poeziile cărţii şi le recitam cu voce tare şi cu oarecare orgoliu al isprăvii mele „cărturăreşti".

Am scris, atunci, — probabil din îndemn părintesc — cu litere migălite cu grije, dintre care unele tot mai dezertau, strâmbe, din liniile palide trase cu vârf de creion pe hârtia scrisorii, rânduri de mulţumire sfioasă poetei, pentru darul ei de Paşte. A venit, curând după aceia, răspunsul : chipul frumos al meşteşugarei de cântece mici, puţin grav, adânc melancolic, în fotografie, şi slova ei netipărită ci fin tremurată cu peniţa pe marginea albă a cartonului, diafană şi caldă ca o desmierdare pe fruntea unui copil...

Craiova, Aprilie 1913...

Astăzi, în acest alt Aprilie al unui nou an, sertarul îmi redă fotografia poetei şi litera ei subţire, pogorîtă, ca o mireasmă, din vis. O păstrez, mult timp, în mână, o mângâi cu ochii, o fulgui cu amintiri.

Piersicul primăverii s'a strâns, aproape tot, lângă geam, şi parc'ar vrea să-mi întindă înăuntru o ramură fragedă.

Ii ascult ciocănitul în dimineaţa ferestrei, îi privesc bumbii roşiateci ai mugurilor de pe crăngi, şi două versuri îmi răsar, amintite, pe buze :

„O, unde eşti creangă de-April, să-mi [împrori
Ferestrele vieţii cu verdea-ţi lucire..."

Sunt versurile Elenei Farago, dintr'un poem de toamnă, pe care piersicul ferestrei mele şi fotografia de altădată a poetei le-au aflat închise într'un sertar din mine şi le-au trezit în transparenţele acestui nou Aprilie, — aşa cum mâna mea a scotocit şi-a deşteptat din fundul cutiei prăfuite poza veche şi litera măruntă, uşor adiată ca o sărutare pe fruntea băeţaşului de-atunci...

ÎNTÂIA VIZITĂ, ÎNTÂIA DESNĂDEJDE

Elevul, îmbrăcat în haine modeste, slăbuţ şi palid, cu priviri vag îngrijorate, s'a plimbat, nehotărît, o vreme, prin faţa porţii Muzeului Aman. A trecut, de câteva ori, pe trotuar, în sus şi în jos, s'a uitat în curtea muzeului, s'a oprit în loc, a mai privit odată, s'a decis brusc, a deschis poarta şi a înaintat cu paşi repezi — paşii timidului când smulge, din el, o hotărîre uluitoare — spre locuinţa din fundul curţii. Aici, la uşa Doamnei Directoare a Muzeului Aman, elevul a sunat prelung, apăsat, — ca pentru a-şi face curaj — şi a rămas, apoi, în clipele încordate ale aşteptării, frământându-şi în mâini, cu bravură, şapca de licean. Când a fost poftit înăuntru, a împietrit, câteva secunde, pe pragul salonaşului, unde avea să se petreacă minunea şi, în urmă, neaşteptata catastrofă. Pe buze i-a fluturat un „sărut-mâna", destul de incert, iar mâna stângă a arătat, a prezentare şi-a iertăciune, spre buzunarul tunicii şcolăreşti doldora de manuscrise.

Salonaşul era un amestec ciudat de birou şi cameră de primire. Fotolii multe, scaune şi mai multe, un birou înalt, cu capac rulant, sub fereastră, mesuţe de fumat, un clar-obscur de amurg peste tot, iar în fundul încăperii, pe o canapea îngustă îmbrăcată în scoarţe, o femeie în negru, solemnă, prea solemnă chiar, un cap mare, de-o stranie distincţie, frunte înaltă, luminoasă, ochi ciudaţi, adânc pătrunzători, capabili de-a sfredeli inima şi a intimida pe vizitator, trup greoi şi suferind, şi, în tot, un aer grav şi impunător.

Ceia ce a impresionat profund pe liceanul oprit pe pragul salonaşului, a fost, mai ales, acel cap cu totul deosebit, de o bizară frumuseţe, care, peste ani, avea să-i pară fostului licean deopotrivă chip de preoteasă antică şi frunte George-Sand...

Cuvintele au sunat rar şi molatec :

— Inaintează, tinere... Cine eşti d-ta ?

Eroic, liceanul şi-a declinat numele şi a amintit, nu fără bâlbâială, doamnei directoare a muzeului — poetei Elena Farago — darul ei de Paşte făcut, cu şapte ani mai înainte, băeţaşului din clasa întâia primară, care îi învăţase, pe dinafară, căţeluşii şchiopi şi gândăceii striviţi în pumn, din strofele de primăvară.

Pe canapeaua ei îmbrăcată în scoarţe, poeta a surâs şi a poftit pe băeţandrul cu şapca frământată în mâini să ia loc pe unul din fotoliile îmbietoare. A urmat, ruptă din adânc de suflet, cu opinteli în

Elena şi Coca Farago în 1915

fraze şi pleoape de fată ruşinoasă plecate în jos, mărturisirea şcolarului :

— Scriu şi eu poezii, Doamnă Farago, şi... am venit să vi le-arăt...

Minunea se întâmplase. Băeţandrul intrase în casa poetei, şedea acum într'un fotoliu, în faţa ei, şi, îmbujorat la faţă şi cu glas tremurat, îi citea versuri cu corăbieri înghiţiţi de talazuri vrăjmaşe sau cu drumeţi porniţi inutil spre zarea mincinoasă. Neclintită, poeta asculta. Numai ţigara ei, rămasă între degete, ridica o şuviţă albastră de fum, ca un mugur de jertfă aprins în mâna unei bizare druidese.

Dar, după ce minunea s'a întâmplat frumos, iar actul de spovedanie şi lectură s'a consumat, a venit catastrofa. Dramatica, marea catastrofă, sub ochii adânci şi pătrunzători ai poetei şi în fotoliul unde liceanul s'a transformat, deodată, în palid şi necuvântător crucificat.

Cuvintele Elenei Farago au fost tot rare, molatece, melodice, dar au sunat a sentinţă şi a răstignire.

— Sunt poezii care miros a praf şi-a vechitură, tinere dragă... Aşa se scria acum douăzeci de ani. Trebue să te deprinzi cu poezia nouă, cu imaginea şi limba ei proaspătă. Citeşte. Citeşte mult poezie modernă.

In ce clasă eşti ? A treia ? Ai ajuns să poţi citi franţuzeşte? Poţi înţelege ?

Iată, am aici în bibliotecă pe Verlaine, pe Fernand Gregh, pe Maeterlinck, pe Francis Jammes. Când te vei hotărî să-i citeşti, vino şi mi-i cere. Da, da, trebue să citeşti mult... Şi reviste literare actuale... Şi lasă, deocamdată, scrisul, în tot răstimpul acestor lecturi...

Veneau spre liceanul pironit pe fotoliu numai îndemnuri spre lectura altor poeţi şi nici-o speranţă pentru el şi nici-o mângâere pentru foile caligrafiate şcolăreşte şi lăsate să tremure pe genunchi.

Când s'a ridicat de plecare, avea lacrimi strivite sub pleoape şi nu găsea cuvinte pentru despărţire. Ce frază va fi îngânat, atunci, băeţandrul care simţise în el o năruire albastră de aripi de cocori ?

De pe canapeaua îmbrăcată în scoarţe, a pornit zâmbetul domol al amfitrioanei :

— La revedere, tinere... Şi, după ce vei citi mult şi vei începe iarăş să scrii, să ştii că te aştept să-mi citeşti ce-ai lucrat.

PRINTRE POEŢI ŞI PRIETENI ÎN CASA ELENEI FARAGO

Reintrând, după doi ani, în casa Elenei Farago, eram elev în clasa V-a liceală şi proaspăt colaborator al „Rampei" şi-al „Adevărului Literar". Sub sancţiunea directorului liceului, — care nu îngăduia alte manifestări elevilor săi decât cele strict şcolăreşti şi care îmi întâmpinase primele poezii publicate cu jerbiile unei eliminări „pe-o săptămână", — Radu C. Dumitrescu de altădată devenise debutantul Radu Gyr, pseudonim născocit pentru inducerea în eroare a zelului intransigentului director şi pentru camuflarea producţiilor „extra-şcolăreşti" în paginile unde erau primite.

Reintrarea mea — în aceiaşi locuinţă din fundul curţii Muzeului Aman şi în acelaş salonaş de primire, unde, pe aceiaşi canapea învelită în scoarţe, trona, la fel de gravă, cu fruntea ei George-Sand, cu chipul mistic de preoteasă antică şi ochii ei pătrunzători, poeta, — a fost, de data asta, mult mai fericită. Doamna Farago mi-a dat nu numai încurajarea deplină, dar şi sfaturile ei de tehnică, de „meserie lirică", de atelier.

La primele ei cuvinte calde, de stimul şi preţuire, am simţit cum se topesc şi ultimele rezidii ale desnădejdii încolţită, cândva, în inima băeţandrului din clasa III-a de liceu cu şapcă frământată în mâini şi manuscrise oropsite de înplacabila sentinţă a poetei. Nimic numai rămăsese acum din dureroasa năruire de aripi de cocor petrecută în liceanul de ieri, nimic numai şoptea de durerea trecută, primită, atunci, cu ochii uimiţi şi sângele plecat din obraji şi din mâinile palide, de copilandru crucificat...

Indemnul de-atunci, spre lecturi, sguduirea violentă, dar necesară, cu care poeta îmi arătase *cum nu trebuia* să scriu versuri, au adus adolescenţii mele foame neastâmpărată de bibliotecă, pasiune pentru poeţii noui şi ambiţie incandescentă de a-mi împrospăta simţirea şi expresia. Rând pe rând, toţi simboliştii francezi au coborît din rafturile salonaşului doamnei Farago în mâinile liceanului de curs superior şi-ale poetului tânăr care se iniţia în taină nouă. Rând pe rând, i-am adus înapoi, cu sufletul înflorit şau muzical, cu mâinile dornice de-a primi darul unui alt poet.

Aici, în casa Elenei Farago, din fundul curţii Muzeului Aman — unde poeta a rămas şi astăzi directoare — mi-am făcut ucenicia ca într'un atelier. Aici, am devenit colaborator al revistei „Năzuinţa", patronată de însăşi poeta; aici, mi-am citit poemele care aveau să apară în prima mea carte tipărită; aici, l-am adus, într'o după amiază de vacanţă, ca să-l prezint amfitrioanei, pe celălalt licean, din clasa VII-a, pe Nicolae Milcu, autor al unei nuvele apărută în „Ramuri" şi aducător, în buzunar, al unei alte nuvele, inediate, „Tata", care avea să fie găzduită, curând, în „Năzuinţa" ; aici am cunoscut pe Cincinat Pavelescu şi pe maestrul Eustaţiu Stoenescu ; aici am legat prietenii literare cu Ştefan Bălceşti, cu fraţii Savin, Eugen şi Paul Constant, cu Otilia Ghibu şi George Silviu, pictorii Vera Veslovschi şi Jean Nitescu, şi, mai ales, cu admirabilul, în-

Elena Farago în 1913

cântătorul, fremătătorul de viaţă şi scânteietorul Alexandru Cruceanu, — fratele poetului Mihai Cruceanu — „picătanul" cum îl numeam noi, obişnuiţii casei doamnei Farago, deşi era maior, nepreţuit prieten, om de rafinată cultură, îndrăgostit al poeziei şi drag tovarăş al vinului adolescenţii noastre, caracter de elită şi distins militar, şi care a căzut, ca un brav, nu de mult, sfârtecat de grenade, în Caucaz; aici, am văzut căpşorul cu zulufi răsvrătiţi şi ochii imenşi, deschişi a mare uimire peste lume, ai unei fetiţe de porţelan şi caise — venită în vizită cu măicuţa, la doamna Farago — şi am scris în cinstea zulufilor, a porţelanului şi-a stelelor fragede din ochi — licean entusiasmat de un bibelou — o poezie, „Minunica", pe care, desigur, Madeleine Andronescu de azi, fetiţa de-atunci, va fi uitat-o de mult; aici au fost, însfârşit, anii adolescenţii, ai lecturilor, ai febrelor întâielor poeme, aici au fost emoţiile şi primele prietenii literare; aici, sub supravegherea atentă a meşterei, am pus la strung sau am tras, la tăiş subţire de rindea, versul colţuros, ca să iasă înmiresmat a suflet şi să sune a cleştar...

Am lăsat, dinadins, la urmă — în casa viselor şi-a amintirii — pe Coca. Pe Coca nebuna, pe Coca trăznita, pe Coca zăluda cu nas cârn şi râsul fărîmat în cioburi de pahare de bacchară, pe Coca, năzdrăvana de-o şchioapă, care ne făcea şotii — lui Milcu şi mie — care ne întorcea mânecile la paltoane ori ne desena, strâmbi

Mama şi fiica, acum zece ani

şi căscaţi, cu creion de posnă şi de aghiuţă blond, şi pe care am jucat-o — tot liceeni — pe genunchi şi am tras-o, uşor, de urechi, sau căreia îi aduceam un ou de Paşte gătit în funde roz, ca s'o vedem, apoi, cum devine, succesiv, din sfredeluş ciufulit şi aghiuţă posnaş, desenatoare, dansatoare, pianistă, actriţă, poetă...

Coca a copilărit sub poemele noastre — ale lui Bălceşti, ale lui Eugen Constant, ale lui Milcu şi ale mele — ne-a tutuit de pe când era o pişcoace sbârlită, ne-a făcut mici mizerii, ne-a tachinat şi ne-a înveselit, ne-a făgăduit, fiecăruia, pe rând, că o să se mărite cu noi, şi, în schimb, s'a molipsit de la noi. S'a molipsit de la noi, căci, în loc de-a se alege ceva de capul ei, a ajuns, ca şi noi, o zăludă printre curcubee şi lăcuste, certându-se cu chiparoasele şî conversând cu zodiacul...

OLIMPUL CRAIOVEI

Salonaşul doamnei Farago era — poate mai este şi acum — Olimpul Craiovei.

Prin mari rotogoale de fum de ţigare, crescând ca din nori, poeta prezida, jupiterian, colocvii diurne şi gălăgioase de zei şi zeiţe : poeţi civili sau scânteind în uniforme militare, doctori, pictori, avocaţi, profesori, profesoare, actriţe... Cafelele ajungeau la al optulea rând. Şi fum, fum, fum... Lângă birou, se vorbea despre Proust şi Valéry ; alături, despre teatru şi despre piesele noui de pe scena Craiovei; dincolo, o cuconiţă cu perucă pudrată de marchiză indica o reţetă culinară unei tinere perechi; un doctor cu chelie şi butonieră înflorită scâncea în hexametru; lângă pian, se înfiripa un flirt... Poeta dirija aproape toate discuţiile, cu tonul ei molatec dar impunător, cu ideile ei largi, bogat alimentate de o frumoasă cultură, cu pasiunea ei de-a şti totul, de-a afla totul, de-a se găsi în miezul tuturor lucrurilor şi de a-şi impune, în toate, un punct de vedere şi o concluzie...

Poetă autentică, de zile mari, suficient nedreptăţită pentru calităţile ei majore, ocupând loc de frunte în simbolismul românesc, conştientă de valoarea ei, orgolioasă chiar — ca toţi adevăraţii poeţi lucizi şi înalţi în mândria stigmatului de aur pe care-l poartă — inteligentă şi pătrunzătoare, dominatoare şi pururea febrilă în entusiasm şi iniţiative, prietenă leală, în sensul temeinicelor amiciţii virile, amfitrioană şi doamnă, — Elena Farago s'a resemnat şi a rămas de ani, prizoniera provinciei, directoarea aceluiaş Muzeu Aman, doborîtă de un cumul de maladii pe aceiaşi canapea îngustă îmbrăcată în scoarţe.

Aşa am cunoscut-o în anii mei de liceu şi-ai primelor mele poeme, aşa am cunoscut-o şi în timpul întoarcerilor mele, de vacanţă studenţească, aşa am întâlnit-o şi mai târziu, în repezi treceri prin Craiova dragă a amintirii...

Aveai, n'aveai treabă, la 5 şi jumătate fix, trebuia să fii exact, ca Farfuridi, la doamna Farago. Veneai de la cinematograf, intrai la doamna Farago. Ieşeai în oraş să cumperi ceva, te opreai pe la doamna Farago. Plecai din Craiova, te duceai să-ţi iei rămas bun dela doamna Farago. Soseai în oraş, apăreai să te cunoască doamna Farago şi să te binecuvinteze pentru răstimpul zilelor pe care le vei petrece în Cetatea Banilor. Te logodeai sau însurai, repede vizită la doamna Farago. Nu-ţi plăcuse o piesă de teatru sau, dimpotrivă, citiseşi o carte care te înflăcărase, iute la doamna Farago, s'o faci părtaşe indignării ori incandescenţii tale entusiaste...

Te primeau, la uşă, Coca, sau fratele ei Mihnea, intrai în sanctuarul-salonaş al preotesei şi aflai, după inima ta : o confidentă, o povaţă, un ghid estetic, o conversaţie plăcută, o revistă nouă, o intrigă delicioasă, o cafea bună, o ştire uimitoare, sau o ţigare (din cutia generoasă a doamnei Farago).

Acolo, în atelierul din fundul curţii Muzeului Aman, adolescenţa mea şi a lui Milcu — şi tinereţea ta, Ştefan Bălceşti, şi a voastră, Paul şi Eugen Constant — au ucenicit la nicovala poeziei, sub zâmbetul, sub sfatul, sau sub dojana meşterei...

*

Fotografia — chipul solemn şi frumos, fruntea înaltă, ochii adânci — e tot aici, pe masă, în faţa mea. Nu, trebue să recitesc încăodată — a câta oară ? — slovele mărunte, subţiri :

El. Farago. Micului Radu C. Dumitrescu Craiova, Aprilie 1913..."

Lângă fereastră, piersicul e tânăr, e fraged şi e mirat şi, uite-l, tremură, tremură, ca liceanul care suna, cu buzunarele doldora de poezii, la uşa de altădată a Elenei Farago...

Paştile şi sufletul românesc

(Urmare din pagina I-a)

Pare că niciodată sufletul omenesc nu trăeşte mai cu putere nădejdea învierei tuturor cedor dragi şi scumpi, ca în noaptea Sfintelor Paşti. Lacrimile se şterg şi fruntile bătrânilor, mamelor şi orfanilor se înseninează şi se luminează. Suferinţele, patimile, crucificarea şi moartea Domnului Hristos ne sunt mărturii, că fără de jertfă nu-i cunună, fără moarte nu-i înviere. Din dragoste pentru oameni a suferit toate Domnul Hristos precum spunea în mod profetic, înainte de supremul său sacrificiu :

„Mai mare dragoste decât aceasta, ca cineva să-şi pună sufletul pentru prietenii săi nimeni nu are" (Ioan Cap. XV, 13). Şi din dragostea pentru desrobirea fraţilor noştri de sub jug străin şi-au dat viaţa nemuritorii eroi ai Neamului Românesc. Credinţa lor creştină le-a dat puterea jertfei eroice. Căci precum ne spune Evanghelia, în noaptea Sfintei Invieri, „Celor ce cred în numele Lui, le-a dat putere, ca să se facă fii ai lui Dumnezeu" (Ioan I, 12). De aceea poetul Coşbuc, tot în poezia la „La Paşti", ne înfăţişează mângâerea tuturor mamelor îndurerate, în noaptea sfântă a Invierii Domnului, pentru pierderea fiilor lor scumpi.

Ah, iar în minte mi-ai venit
Tu mama micilor copile !
Eu ştiu că şi în aceste zile
Tu plângi pe-al tău copil dorit !
La zâmbet cerul azi ne chiamă
Sânt Paştile ! Nu plâne mamă !

Deci sărbătoarea Sfintelor Paşti ne dă prilejul de întărirea credinţei, a nădejdei şi a mângâerei sufletelor noastre creştine. De-asupra noastră a tuturor, celor ce suntem în viaţă şi celor ce sunt cu trupul în morminte, se ridică strălucirea Invierii Domnului Nostru, ca mărturie vie, că toţi cei ce s'au jertfit pentru un ideal înalt se află sub binecuvântarea lui Dumnezeu. Nimeni nu moare, toţi vor învia.

Anul acesta, când Sfintele Paşti sunt sărbătorite în aceeaşi zi de toate confesiunile creştine ale lumii, este anul simbolic al unirii creştineşti în acelaş gând şi aceeaşi simţire a popoarelor cu adevărat creştine, pentru desrobirea oamenilor din robia întunericului, spre a le reda libertatea, credinţa, simţirea şi trăirea luminii creştine. De aceea, cântările Bisericii noastre strămoşeşti au un ecou mai puternic ca oricând, când le ascultăm din nou : „Ziua Invierii ! Să ne luminăm cu prăznuirea şi unul pe altul să îmbrăţişăm. Să zicem, fraţilor, şi celor ce ne urăsc pe noi. Să iertăm toate, pentru Inviere. Şi să rostim cu toţii: Hristos a înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând şi celor din mormite viaţă dăruindu-le".

Iubirea şi unirea tuturor popoarelor creştine la olaltă pentru biruinţa urii omeneşti, din partea acelor ce prin groază şi teroare stăpânesc o lume întreagă, este chemarea creştină pe care ne-o face, acum mai mult ca oricând, sărbătorirea Invierii Domnului Hristos. Sufletul nostru românesc a înţeles această chemare şi pe această linie de credinţă îşi desfăşoară toate jertfele sale pe câmpul de onoare. De aceea toată nădejdea noastră este că aceste jertfe creştineşti vor fi urmate de marea Inviere a biruinţei şi victoriei noastre finale.

Preot MIHAIL BULACU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

Nr. 12 — „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 12
Vineri 30 APRILIE 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

Un nedreptățit: D. Anghel

de RADU GYR

In ultimii ani, poezia lui Dimitrie Anghel a fost scoasă oarecum de sub lacătele tăcerii. Comentată și clasificată de unii, abia răsfoită de alții, cinstită cu entuziasmul unor condeie tinere sau numai convențional admisă în unele pagini de istorie literară, această poezie s'a limitat să circule în domeniul de judecăți al criticii ori în restrânsele cercuri de scriitori cari, uneori, mai cultivă și lectura predecesorilor întru scris. Circulație în rândurile cititorilor propriu zișI, Anghel nu a avut și nu are nici azi. Insăși critica, în trecut, l-a ocolit cu prudență, evitând sentința categorică și valorificarea prea limpede, în vreme ce prețuirile majore mergeau spre alți poeți contimporani lui Anghel.

Rafinată, unduind de muzicalitatea interioară a unei sensibilități bogate, utilizând umbra moale în locul tonurilor prea vii și insinuările în locul expresiei directe, susținând, cu eleganță și finețe, expresia nouă și tehnica imaginii — într'o vreme când majoritatea liricilor noștri stăruiau încă în procedee de facilități formale —, crescută uneori din aburii roz ai visului translucid și adoptând, alteori, nota ușor exotică, simbolul voalat și fantezia cu estompe, lirica angheliană, educată în Parisul poeziei simboliste, a rămas excentrică cititorului din jurul lui 1910 și străină, prin depășire, publicului actual.

Trecerea poeziei lui Anghel prin paginile „Sămănătorului" — unde, în niciun caz, nu-și avea locul — n'a emoționat întru nimic massa cititorilor copleșită, atunci, de faima lui Coșbuc și sentimental receptivă versului lui St. O. Iosif.

Pentru contimporanii lui Anghel, rafinamentul și technica avansată ale poeziei sale au însemnat distanță și incomprehensiune. Tineretul cărturăresc al acelei vremi își găsea deliciile și voluptățile lecturii în strofele lui O. Carp, Artur Stavri, Traian Demetrescu, St. O. Iosif și chiar Radu D. Rosetti.

Neapropriați de substanța și emoția versului lui D. Anghel, cititorii aveau să ia contact, în schimb, cu sensaționalul vieții sale, cu pagina iritantă a unei drame erotice de o intensă resonanță în acea vreme. Viața autorului „Fantaziilor", cu palidul ei surâs demonic aruncat convențiilor și scrupulelor burgheze, cu spiritul ei de boemă rafinată, cu melancolica ei ironie și, mai ales, cu palpitantul ei capitol erotic, cu sacrificarea liniștei și fericirii unui prieten — peste cari pașii lui Anghel au trecut către voluptățile vieții — și cu tragicul final care a încheiat o mustrare din umbră și un destin, a captat, aproape integral, interesul publicului, amator de reportaj și de senzațional. Acest public, superficial și comod patinor peste pojghița tuturor întâmplărilor și semnificațiilor vieții, s'a pasionat pentru viața cu „lovituri tari" a poetului, închipuindu-și că, prin episodul unei drame comentată în gazetă, a reușit să-i cunoască și să-i aprofundeze și valoarea operei.

Sub comentariul cafenelelor și saloanelor, sub veninul unor confrați și sub degetul acuzator al opiniei publice intolerante, vreme de ani întregi Dimitrie Anghel a fost dezavuat, iar opera i-a fost evitată, sau solidarizată cu omul „demonic", împotriva căruia o vie antipatie era mobilizată.

In timpul studenției mele, în București, eu însumi am avut prilejul să cunosc câțiva intelectuali, contimporani lui Anghel, cari, pomenindu-l, nu-și puteau stăpâni fie repulsia, fie agresivitatea.

Condamnată de unii, pentru viața poetului, poezia lui Anghel n'a fost scutită nici de drama subestimării de către critica epocii.

Poezia lui St. O. Iosif — colaboratorul, prietenul, înfrântul — părea să se răzbune, reținând atenția și cumulând succesul de public.

(Urmare din pag. 4-a)

Scriitorii francezi sub zodia războiului

Guy Deschaumes și cartea captivității

Guy Deschaumes este unul dintre cele mai proaspete nume care au apărut în literatura franceză. Luptător în actualul război, este luat prizonier la semnarea armistițiului; lunile de captivitate dela Nüremberg i-au adus deopotrivă neplăceri inerente unei atari situații și o fericită împrejurare pentru valorificarea vocației sale literare. Pentrucă este vorba la Deschaumes de o autentică vocație artistică pe care un fin și incontestabil dar de observație și notație o servesc în realizarea ei, — așa încât nici nu mai are valoare mărturia prefeței, în care autorul afirmă a fi făcut literatură cu inocența cu care arhicunoscutul Jourdain făcea proză: „Je me proposais (de)... brosser un tableau authentique de ma vie quotidienne, qui serait pour les miens et pour moi-même, un souvenir durable et précieux". Ceeace interesează este pregnanța cu care se împlinește tabloul lagărului, pe fundalul căruia se detașează profilul sufletesc al prizonierului francez. Din amănunte strecurate, din mici schițe abil creionate, din câteva schimburi de cuvinte sau apăsătoare soliloquii, toate amestecate într'o aparentă desordine pe care date diferite și răzlețe, puse în jurul diferitelor fragmente par a o întări, — Guy Deschaumes reușește să închege o compoziție de surprinzătoare unitate. Insist asupra tehnicei literare a scriitorului tocmai pentrucă acesta nu rămâne mai prejos decât „documentarul", deși cartea sa de debut, apărută în cursul anului trecut, este mai puțin (sau, deloc) o experiență literară cât mărturisirea unei hotărîtoare etape de viață. De altfel, „Derrière les barbelés de Nuremberg" s'ar putea să fie nu numai prima ci și ultima carte a lui Deschaumes, întrucât nimic nu ne îndrituește să credem că o carieră literară începută accidental va fi continuată. Nu văd dece printr'o atare împrejurare, — cartea ar pierde ceva din semnificații...

Document uman și politic în egală măsură, scrisul lui Deschaumes cucerește prin sinceritatea lui. Viața de așteptare și adâncă monotonie a vieții în colectivitatea izolată de restul lumii este animată de forța neobișnuită de circulație a svonurilor celor mai absurde. Prin ele speri și crezi; numai cine n'a trăit sub psihoza unei atari plutiri în necunoscut poate fi surprins de importanța primordială pe care o are „svonul". „Se spune" este o modalitate de a trăi; el nu isvorăște din dorința de senzațional, ci dintr'un sentiment de participare la faptul contemporan sau — și mai ades — din incapacitatea de resemnare. Expresie de tinerețe, el apare în cartea lui Deschaumes ca fenment, prilej minunat pentru autor de a deslănțui o ironie fină, ușoară, lipsită de răutăți dar cu atât mai prețioasă pentru atmosfera sufletească a comunității. Fiindcă ironia este adeseori și auto-ironie ceeace confirmă cercul închis și gratuit al manifestării.

De altfel ceeace caracterizează viața din „Derrière les barbelés" este prospețimea de primăvară a sentimentelor; fiecare eveniment, fiecare zi vine ca o a doua descoperire a vieții. Joc de-a v'ați-ascunselea cu propriu-ți destin sau trasformare organică? Cine știe, cine a putut ști vreodată? Sau, măcar, ce importanță ar avea să știi? Esențial este numai naturalul cu care te prinzi în hora copilărească, — și în mijlocul lagărului, Guy Deschaumes a știut să surprindă acest natural cu o siguranță care dă întreaga măsură a realizării sale literare.

Notând undeva: „Ce qui m'a étonné dans les trois libres c'est la verité du jeux, l'élan, le naturel" — autorul surprinde lucid nota caracteristică a vieții observate. Prin ea, amănunte nesemnificative sau simple întâmplări fiziologice își găsesc un loc plin de sens în viață. Cred mai mult încă, chiar de-ar părea paradoxal, că te salvează sufletește menținându-ți capacitatea de creație sau cel puțin încrederea în propriu-ți destin.

Nimic de Casandră, nicio viziune de apocalips la acești înfrânți. Inconștiență? Ori cât ar fi cuvântul de tare, cred că impresia aceasta o aveam, în urma unei recenzii ccetite undeva, înainte de a ceti cartea lui Deschaumes. Mă întreb astăzi după lectură: oare poate exista o dovadă de vitalitate, de optimism chiar ancorat în absurd, mai valabilă decât seninătatea juvenilă a jocului? Decât entuziasmul pentru o serbare cu cuplete și a unei glume boante pentru propriul tău chip fizic dintr'un anumit moment?

Atmosferă cu atât mai plină de înțeles cu cât peste mizeriile și durerile vieții care se ascund în ea, un miros aspru și tare de camaraderie bărbătească împrăștie îndoielile și semnele de întrebare.

Carte, operă literară cu remarcabile calități tehnice și stilistice, — volumul de debut al lui Guy Deschaumes surprinde cu admirabilă putere de intuiție un moment crucial din viața colectivității franceze și prin aceasta — mai mult poate decât prin orice altceva — se înscrie ca una din cele mai interesante contribuții la înțelegerea Franței de mâine.

COSTIN I. MURGESCU

GEORGE NICHITA — Natură statică

DISOCIAȚII

de MIHAIL CHIRNOAGĂ

EUGENIA BRATEȘ — Cap de expresie

Câteva noțiuni de care cel care se preocupă de acest important sector al activității umane care este arta și 'n ceea ce ne privește pe noi, literatura, se isbește regulat, sunt tehnică, inspirație, substanță, organizare, etc.

Plăcerea de a scri și îndemnul de a sta luni întregi, ani și chiar o viață întreagă nedeslipit de foaia de hârtie s'ar numi inspirație amestecată deavalama cu o vocație plină. Mă gândesc la acel titan care a fost Balzac, muncit până la capătul vieții sale, până la ultima suflare de satanica sa pornire, de vârtejul unei inspirații nesăcătuite. Dar și Lamartine, însăilând fără preocupare de formă, n'a fost și el inspirat? Iar altul, care pune în șirurile mânei agitate de febră grija unei organizări este oare lipsit de inspirație?

Ce amestec ciudat de farmacie și drămuire a făcut pe Baudelaire să îmbine și să topească atâtea intervenții mărunte, imponderabile potrivite, ca să scoată o poezie ca cea a Florilor răului?

Din trei exemple tragem însă și o învățătură, aceia că Lamartine, în afară că meditațiile sale preced cu 37 de ani cartea lui Baudelaire adică-s mai bătrâne, nu rezistă nici pe departe la apăsarea anilor, așa cum rezistă Florile răului cu scheletul lor întocmit după legile unei mecanice înalte. Lipsa de organizare, transparențele de meduză, forma lor plasmatică fac din Meditații o lectură încă agreabilă, deși nu la toate vârstele, dar atâta tot.

Ele nu-ți cer efort și meditație, nu reclamă gândirea și nici preocupări estetice, trecute cu puțin măcar peste inocenta inspirație.

E o banalitate, pare-se, să mai repeți că poezia meditată, șlefuită și organizată din câte părți poate elibera spiritul supus la frământare, rezistă mai lungă vreme la încercările veacurilor, decât cea lăsată curcubeului țâșnit ușor și limpede pe un cer abia agitat de fulgere, topite în zare. Lamartine n'a scris prea mult. A rămas cu volumul din 1820. Balzac a scris mult și rămâne parțial. Baudelaire a scris puțin și rămâne în întregime. La noi? Exemplele identice stau la îndemâna tuturor: Alecsandri și Eminescu, Mateiu Caragiale și Ionel Teodoreanu.

Dar parcă am spus prea puțin și lucruri, îndeobște, cunoscute. Iată că preocuparea de organizare, atât de favorabilă eternității după cum am văzut, suferă o modificare odată cu trecerea vremii. Romantismul, vrând să spargă forme rigide și închistate, a fost lipsit de gândul organizării atente și migăloase a produsului inspirativ. Toți romanticii, mai puțin Vigny, au fost mână spartă, risipitori. Bineînțeles că au și pierdut. Parnasienii, generația următoare, au trecut la organizare. Vers bine cântărit rime și ritmuri fără greșală, preocupare de a sculpta noianul de cuvinte și a lepăda netrebnicile vorbe fără necesitate stringentă. Baudelaire se naște și crește în epoca ordinei externe (el o avea și pe cea internă). Flaubert este și el produsul epocii. Organizarea se accepta pe o întindere mai mare. Artiștii începeau să bage de seamă că schelăria șubredă a oceanului de vorbe (Al. Dumas-père, romanele lui Victor Hugo) dăunează calității și treceau la sobrietate. In adevăratele spirite ale timpului, Flaubert și Baudelaire, între inspirație și organizare se produce un echilibru, iar operele lor sunt temelii ale artei literare de pretutindeni. Le vedem noi și le-au văzut cu toții de câteva zeci de ani, dar nu de-același părere au fost simboliștii care dela organizare, dela îndumnarea rațională a materialului, au trecut la ceea ce avea să devină în timpul următorilor 30—40 de ani o tehnică. Organizarea este o noțiune cu aplicație individuală: fiecare artist își aranjează producția și-o tăiește și întocmește conform cerințelor personalității sale. Flaubert a fost unul singur, tot

(Urmare în pag. 2-a)

IULIAN VESPER— sau calmul marilor înțelegeri

de OVIDIU PAPADIMA

D. Al. Raicu, gazetarul poet căruia îi place cu o ingenuă îndrăzneală să spargă cuvintele comode ale categoriilor literare iscodind specii noi, nu numai capricioase dar și profund viabile și necesare — ca acea delicioasă carte *Hai cu mine*, așezată pe cumpăna dintre un reportaj și un roman social ce ar avea ca personaj principal Bucureștii — într'una din schițele sale, scrise cari parași n'au nimic din incisivitatea devenită la noi tradițională dela *Momente*-le lui Caragiale, ci dimpotrivă o vibrație surprinzătoare de sentimentalism gros, vorbea odată cu o adâncită tristețe despre Iulian Vesper ca „poet al renunțărilor". Vorbea despre el, sau mai bine zis despre un moment întâmplător dar semnificativ în care i-a putut fi aproape — dar în cuvinte se simțea cum gândul bate mai departe, cum un șirag întreg de firi și destine asemenea prindeau în acel moment un dureros contur simbolic.

Viața noastră literară de azi e dominată de legea junglei. Singurele tovărășii din ea sunt cele de pradă și singurele gesturi bune sunt cele de recompensă, dela patron la cirac sau dela tovaraș la tovaraș. Cu foarte rare și frumoase excepții, viața noastră literară e lipsită de gesturi spontane de generozitate. Afirmând aceasta, nu mă gândesc la gestul critic oarecum profesional. Semnată de nume statornice sau de condeie noi cari au venit să înlocuiască pe cele obosite sau chemate de alte miragii, critica noastră literară de azi dovedește adesea o mare capacitate de entuziasm și de bunăcuviință. Documentarea mi-ar fi foarte ușoară citând nume, dar numele acestea ar spune ceva surprinzător: sunt toate de tineri.

Lipsește dela noi de mult un gest care nu e, care nu poate fi profesional, fiindcă trebuie să porneacă mult mai din larg: dintr'una din funcțiunile inseși ale unei comunități neviciate. Aceasta e recunoașterea frățească și totuși solemnă a celor mai buni dintre cei noi veniți, de către acei care au ajuns și s'au statornicit de mult pe culme. Fără a fi deloc un suspinător al trecutului ci numai un istoric literar cu oarecare știință, pot afirma că până la oarecare dată această funcție a existat efectiv în literatura românească. Rog să mi se citeze însă din ultimii ani gestul vr'unuia dintre marii noștri scriitori luând odată condeiul și scriind: „Uite, iubiții mei cetitori, eu am întâlnit de curând un tânăr pe care-l cheamă cutare și cu câtă brumă de experiență am adunat eu între scriitori și cărți, mi se pare că în tânarul ăsta e ceva și mă motivez astfel...".

Eu unul nu cunosc din ultimii ani un asemenea gest, afară de unul dintr'o introducere a unei cărți mari, făcut însă de cineva de care sunt atât de respectuos aproape încât nu pot să-l pomenesc...

N'aș vrea să spun că cest gest bătrânesc de punere de mâini pe creștetul celui nou venit e totdeauna necesar. Dimpotrivă, uneori poate îndemna prea mult la cumințenii premature, după cum alteori recunoașterile prea grabnice pot ofili — în orice caz, numai plante cari n'au rădăcini prea adânci. Totuși, practicat din când în când, ar coborî o lumină de nobletă în jungla literară dela noi, unde prea se răbește adesea arătând colții și agitând coatele.

Dar când cineva nu s'a obicinuit sau nu vrea să se impună astfel, riscă să treacă mereu tăcut și puțin știut prin viața noastră, purtându-și doar cu el visurile largi către o problematică potecă de fum a recunoașterilor și adorărilor târzii.

Unul dintre aceștia e bunăoară poetul Iulian Vesper. Nu am deloc vârsta la care să pot face acele gesturi de hieratică recunoaștere de care vorbeam. Iar în această clipă nu am nici liniștea sufletească necesară, să stau să lămuresc cu migală critică adâncimile și sclipirile creațiilor lui Iulian Vesper.

Dar un om care, alături de Mircea Streinul și alții, a reușit să trezească o adevărată primăvară literară într'o provincie ca Bucovina, grupând și îndemnând la manifestare atâția care astăzi sunt nume trainice în literatura noastră tânără, un om care ne-a dat atâtea momente de mare poezie în cărțile lui de epică și lirică de până acum — ar trebui să stăruie în noi altfel de cum trece el prin gândurile noastre de azi.

Mi-aduc aminte de poezia sa *Iisus*, poem de largă și adâncă respirație, publicat la începutul acestui an. Una din cele mai impresionante cristalizări poetice a acelor teribile alternanțe de umbră și lumină cari ne trec astăzi prin suflet nu numai nouă, ci unei bune părți din întreaga omenire.

Poemul începe cu un vers ce desvăluie deodată și singur toată lărgimea orizonturilor sumbre din sufletul poetului:

Se pleacă 'n noapte marginile lumii...

Insă peste momentul omenesc de îndoială, de tragism

Și noi pășim în noaptea 'nsângerată... se suprapune nesilită, întrematoare, uriașa încredere nelămurită a firii ce se lămurește în Dumnezeu:

Pustii oceane 'și oglindesc durerea
In visul Tău și Tu le mângâi lin
Și stepelor le 'mpaci nemărginirea
Dai munților ușoare povârnișuri
In palma Ta se lămurește firea.

Dar liniștea aceasta încrezătoare a firii nu poate fi și cea a omului modern. El e atât de conștient de căderea lui în păcat, încât ajunge aproape să urască chipul atotînțelegător ce-l iartă mereu, aducându-l la umilință:

Oh, stinge-Ți ochii ce ne-aduc iubire.
Prea blândă-i mâna ce pe tâmple trece.
Nu mai putem răbda. Ni-i glasul veșted.
Lasă-ne 'n bezna cea de-a-pururi rece.
Și uită-ne...

Omul modern nu poate suporta această umilință, tocmai fiindcă orgoliul său e prea mare. E gata să ofere un pact satanic în adâncimea disperării sale:

RAMAI PREA BUN IN CERUL TAU PUSTIU
Dar dă-ne azi pământu'n stăpânire,
Prea slab ești fierul aspru să-l înfrunți
Bătrâni Ți-s sfinții... Viața ne ascultă.
Ea umple cerul și coboară munți.
Un semn fac și popoarele pe șesuri
Își mișcă 'n valuri umbra călătoare.
Motoare vii îți vor goni odihna
Aripi ca gândul vor țâșni în soare...

Trebuie să recunoaștem că rareori s'a creionat cu mai multă vigoare și puritate poetică la noi mișcarea orgolioasă a tehnicii moderne.

Dar orgoliul acesta își cuprinde în sine însuși caducitatea, ca orice orgoliu. Din el crește ruina: *Orașe ard...*

Oh, iată desnădejdea cenușie
Aripa-și fâlfâie în zori de zi...

Mișcarea aceasta din sufletul omului își prelungește ecourile grave și triste în cosmos:

De jos un vaer se ridică 'n noapte
Pământul fața și-o ascunde'n mâni...

Dar îndurarea destinelor priveghiate de cer rămâne totuși în adânc și va ieși odată în lumină — ca pace.

Una din cele mai largi și mai viguroase bucolice ale muncii moderne, din câte au fost la noi poezie, se închiagă ca alternanță astfel în poem:

Cetăți și târguri freamătă în soare
Corăbii iuți oceanele despică
Se-aprind din nou boltitele cuptoare
Păduri, furnale, cerul înegresc.
Pe cheiuri largi se naltă macarale
Semețul piept vapoarele-și opresc
Hamali spre punte o pornesc agale
Alți saci se-aruncă proaspăt pe cântare

(Urmare în pag. 2-a)

Măşti şi reflectoare

TRIPTIC TEATRAL: Personagiu-actor-spectator

Cele ce vor urma aici — pe parcurs de câteva numere de revistă — au preţul unor comunicări făcute la cald şi neambicte în redactare de biurou. Sunt constatări prinse cu ochi de om al scenei şi desfăşurarea lor se va întâmpla după un firesc la fel cu al actului săvârşit între rampă şi rivălţi.

Acest triptic teatral a crescut din nevoia păstrării salubrităţii profesionale, ameninţată de miasma improvizaţiei de care dau dovadă cei „din afara teatrului" şi cari, cu încăpăţânare de mentori ai scenei, se agită dela înălţimea unui fişer-dramatic, întocmit în urma lecturii unor cărţi de vulgarizare a fenomenului teatru.

Credem că între oamenii scenei şi aceste note de un adevăr tineresc, desprinse chiar din mijlocul lor (deci pentru cititorii noştri nu se pot constitui decât cu titlu informativ şi în al le desvăluí angrenarea lor în spectacol !) — se va încinge o simpatie de profesionişti şi nu de biurocraţi cari au privit miracolul dela distanţă. Fixăm un unghiu — atitudine sub care noi vizăm corelaţia: personagiu—actor—spectator. Spunem *corelaţie*, deoarece momentul teatru luat în fenomenologia lui şi aşa cum noi înţelegem să-l realizăm, implică celor trei noţiuni o interdependenţă de trăire; valenţele pozitive ale fiecărei noţiuni concurează într'o voluţă bine organizată, la înfăptuirea spectacolului teatral.

Aşa dar, unghiul-atitudine despre care vorbeam mai sus, se deschide dela aproape la aproape şi vizăm corelaţia dela înălţimea podium-ului, deci a meşteşugului şi a poeziei din chiar fiinţa teatrului. Ne apropiem deci ca meseriaşi şi nu ca esteţi dramatici; ne apropiem ca meseriaşi şi esteţi ai teatrului-scenă. De altfel, cei dintâi fac teatrul, celor de pe urmă le rămâne oficiul de comentatori ai textului dislocat şi al citirei lui dela înălţimea unei estrade didactice. (Intotdeauna postulatele esteţilor dramatici, când din snobismul paternităţii declinate au voit să urce pe scenă, lumina reflectoarelor le-a fost streang).

In anumite locuri experienţele altora ne-au bătătorit drumul. Experienţe făcute în diferite climate culturale şi pe care noi am căutat, pe cât ne-a fost cu putinţă, să le apropiem spectacologiei româneşti. Şi aici, am împărtăşit dela alţii numai din prisosul lor de meseriaşi. Numele care vor fi des întâlnite sunt Stanislawscky, Meyerhold, Evreinoff — Copeau, Baty, Jouvet, Villiers — Gordon Craig — Reinhardt — A. G. Bragaglia, A. Appia — oameni de teatru ale căror gânduri au isvorît din contactul permanent cu realităţile scenei. Vom fi deci în mijlocul elitei familiei noastre !

●

Schiţam altădată căutarea unor graniţi în spiritul teatruluiscenă, adică realizarea mişcării în templu — altfel zis: spectacolul.

Acum vom trece prin pretext la elementul uman-Actor, ca printr'un concurs al Faptului, să-l integrăm într'un spaţiu în care să construiască spectacolul. Contrar istoricităţii care înscrie întâietatea cuvântului în teatru, noi credem în atitudine, pulsaţie spre mişcare — deci Actor. La început a fost Actorul. Cuvântul a venit în urmă ca o întărire auditivă. (A se observa la oricare actor: mişcarea este anterioară frazei).

Natural ar fi fost ca tripticul nostru să ia altă configuraţie: *actor*—personagiu—spectator, şi care după noi este logică. Păstrăm în expunere pe întâia ca să dovedim mai târziu, prin acel firesc al actului săvârşit pe scenă, temeinicia răsturnării unui tipic decretat lege.

— Ce este un personagiu ? — O carcasă dramatică în interiorul căreia stările sufleteşti sunt în conflict şi în proces de desfăşurare ! — spune estetul dramatic Adriano Tilgher.

— O fantasmă artistică, mai mult sau mai puţin realizată, care îşi caută aiurea coloana vertebrală — adăogăm noi. Alături de un sensibilizator al problematicei, care e Luigi Pirandello, vom reuşi să marcăm traiectoria devenirii unui personagiu: *trecerea dela confuzie la ordine, de la haos la cosmos artistic.*

...Astfel, într'o bună zi şase personagii pe care autorul lor abia le schiţase şi le educa, în provizorat faţă de formaţia lor de mai târziu ! — se prezentară pe o scenă la directorul unei companii teatrale, căruia îi cer să le îngăduie să reprezinte drama pe care ei o trăiesc. Nu toate aceste personagii sunt la fel de bine realizate; sunt înşirate pe o scară de valori dramatice — de aici şi mobilul conflictului: unele reacţionează în faţa formei artistice (actorul), altele nu. „Cine era natură rămâne natură, cine era realizat liric, rămâne liric". In faţa repetiţiei actorilor cari se îngrijesc de realizarea adevărului scenic, personagiile nu se mai recunosc, sunt dezorientate, râd, desnădăjduesc. Viaţa văzută, după cum spune pirandellianul Adriano Tilgner, în sensul comun al cuvântului, viaţa de pasiune, apare în oglinda artei scenice, deformată şi falsă. — Iată viaţa unui personagiu ! Iată cum opera dramatică ne poate rezerva ca în sinusoidala acţiunii să aibă plantate personagii de diferite mărimi — ne gândim la un voltaj spre cosmosul artistic ! — şi care-i firesc stadiului creativ al artistului. Uneori tehnica dramaturgului tinde către ierarhizarea personagiilor în vederea unei potenţări a predilecţiilor părinteşti... Pentru noi personagiul este o haină, mai bine sau mai puţin bine croită, şi care haină este în căutarea unui manechin sentimental-actorul, fără de care fantasma artistică nu se coagulează spre construirea unei lumi a ei. Personagiul-haină cu buzunarele doldora de latenţe pentru un compotament viabil.

Când autorul dramatic *greşeşte* înşirând această haină pe o coloană vertebrală, personagiul a trecut dincolo: e erou de roman, este realizare epică grefată pe dialog. Acesta ar fi un teatru la domiciliu, care ne satisface la lectura lui, şi care nu explică teatrul jucat şi deci... teatrul !

Teatrul pe care noi îl aşteptăm — şi care de altfel a început să se contureze după douăzeci de ani de căutări ! — va avea scenarişti cari vor alcătui texte-notaţii, pentru iniţiaţii: actori, regizori. Caiete cu graficele atitudinilor unui compartament dramatic.

Hamlet este unul singur: al lui Shakespeare. Garrick, Irving, Moissi sau la noi Demetriade, Manolescu, Vraca, n'au interpretat — un artist nu poate „interpreta" pe un alt artist, spune Slivio D'Amico — pe Shakespeare. Hamletul lui Shakespeare rămâne între coperţile cărţii; cellalţi Hamleţi sunt ai respectivilor actori ! *Să nu se uite că fiecare din actorii numiţi au jucat după un text pe care ei şi l-au făcut după propria-le sensibilitate. L-au teatralizat.* Să nu se sperie nimeni, dar noi vom realiza Shakespeare numai reteatralizându-l !

După cum am lăsat să se înţeleagă din cele înşiruite până aici, teatrul se naşte odată cu actorul şi trăieşte prin el.

Or, după noi, poetul dramatic scrie pentru lector şi auditor — dramaturgul scrie pentru publi-

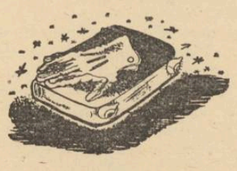

cul unui teatru. In cazul dintâi nu se poate vorbi de actor căci noţiunea de lector şi noţiunea de auditor se sbat într'un cerc vicios. Mergem poate prea departe dacă adăogăm formulei lui Nicolai Evreinoff, *le Théâtre pour soi*, că alăturat instinctului teatral care doarme în fiecare din noi şi care cere o răbufnire organizată într'un spectacol la domiciliu, că atunci când mărturisim trecerea în cosmos artistic, realizăm fără să ne dăm seama — poetul dramatic din noi.

In al doilea caz, între personagiul-haină şi publicul unui teatru, intervine actorul care traduce (nu-i trmenul cel mai potrivit !) în acelaş timp, comportamentul personagiului, prin doi poli: mişcarea şi cuvântul Se adresează deci, în acelaş timp şi ochilor şi urechilor. De aceea dramaturgul nu îşi desminte paternitatea: dansatorul — după cum spune Edward Gordon Craig în a lui carte „De l'art du théâtre": „...Et au lieu de se servir de mots seulement à la manière du poète lyrique, le dramaturge forgea sa première pièce à l'aide du geste, des mots de la ligne, de la couleur et du rythme...". Textul dramaturgului trebue să fie *o latenţă* de mişcări, culoare şi cuvânt — o canava care ar explica intervenţia actorului şi a cărui prezenţă revelatoare şi întregitoare, mărturiseşte momentul teatru. Altfel rămânem în faţa unei povestiri dialogată.

Un gest, o intrare, o ieşire, pot valora în teatru, mai mult decât mii de cuvinte.

Teatrul este un războiu veşnic. O veşnică luptă cu contemplativul !

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

NOTE HISPANICE

O ANTOLOGIE ORIGINALĂ

este: La lucha contre el pirata en nuestra poesia *(Madrid Ed. de la Vicesecretaria de educacion popular, 1942, 210 (218) p., 14×18.5). Sunt strânse la un loc in acest volum, o serie de poezii inspirate din faptele de arme ale eroilor spanioli cari au luptat împotriva piraţilor, în cursul vremurilor. Lucrarea prezintă desigur, toate calităţile şi toate defectele oricărei antologii. Adu-*

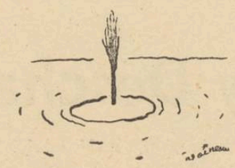

ce la lumină unele versuri de minunată însipraţie. Sunt versuri cari, altfel, ar rămâne uitate prin colecţiile de „Opere complete" ale clasicilor spanioli. Dar totdeodată strecoară şi unele cari, pe bună dreptate, s'ar putea lăsa uitării, după cum neglijează altele de valoare incontestabilă. S'ar putea face şi aci obişnuita discuţie asupra subiectivismului celui care a întocmit culegerea. Dar nu aceasta ne interesează. Ceeace ne atrage îndeosebi atenţia, sunt cele 35 pagini de introducere — Prólogo — semnate de cunoscutul scriitor: don Juan del Mar.

Felul cum pune d-sa problema pirateriei, este unul din cele mai originale. Piratul, element anarhic, nu e un simplu ins care se bucură de viaţă, în afara oricărei bune orânduiri legislative. El reprezintă antagonismul dintre Orient şi Occident. Fie că e vorba de piratul venind din lumea asiatica, fie că e vorba de piratul anglo-saxon, el apare în faţa civilizaţiei ca un inavid lipsit de orice sentiment: iubire de patrie, respect pentru proprietate, simţimant monarhic, cavalerism şi, mai ales, credinţă „credinţă în destinul propriei sale persoane, în Dumnezeu, în Sfinţi şi în înflorirea imperiului căruia aparţinea" (p. 10). Piratul e eretic, iată concluzia catolicizantă a lui Don Juan del Mar. Piratul nu cunoştea matematica strategiei navale, care se realizează cu ajutorul unor valori de înaltă umanitate :

Credinţă, sacrificiu, noblеţă. Piratul trăia în prezent şi planul său de luptă era o simplă aventură. Geometrismul tacticei războinice era pentru un Drake, de pildă, hazardul. De aceea, în toate versurile închinate de poeţii spanioli marilor lupte navale împotriva pirateriei, duşmanul e considerat „un monstru infernal, care posedă puteri megice şi diabolice" (p. 28). In toată literatura spaniolă, unul singur a avut cuvinte bune pentru piraţi, şi acesta a fost Espronceda, *în a sa* „Cancion del pirata". *Impotriva lui se ridică* don Juan del Mar, *cu fraze din cele mai vehemente, criticându-i poema care n'a fost decât o servilă imitaţie* după Byron, *o falsă şi arbitrară inspiraţie.*

„MAROCUL ANDALUZ"

Una din problemele cele mai importante pentru fiinţa statului spaniol de totdeauna, este problema Marocului. Pentru Spania, Marocul nu-i o colonie, nu-i un ţinut cucerit cândva dela nişte indigeni sălbateci. Este o frântură de pământ izolată, prin capriciile apariţiei unei strâmtori (Gibral-geografice: Andaluzia. Marocul este andaluz, aşa cum Andaluzia este marocană. Sudul Spaniei (Andaluzia) şi nordul Marocului (Marocul spaniol) sunt una şi aceeaş realitate geografică, realitate ţesută pe lanţul aceluiaş masiv paniberic. Aceiaşi munţi, aceleaşi platouri, aceleaşi văi, aceleaşi ape. Aceste două pământuri erau cândva unul, când Gibraltarul nu era trăsura de unire între Atlantic şi Mediterana, când au avut loc cele cinci expediţii colonizatoare venite toate prin nordul Africei şi dintre cari a treia a fost a Iberilor neolitici, a Berberilor. Când s'a produs ruptura, şi apele atlantice s'au întâlnit cu cele mediterane, civilizaţia rămasă pe cele două maluri ale Gibraltarului era identică. De atunci, dela origine, Marocul este andaluz. Iar când au venit Maurii în Spania, la 710 d. Cr., nu puneau piciorul pe pământ străin de sufletul lor ci, dimpotrivă, se găseau în plăcuta situaţie de a-şi putea continua nestingherit viaţa lor arabă şi pe aceste meleaguri europene. Până chiar în timpurile noastre, călătorii arabi se simt pe străzile andaluze, ca la ei acasă.

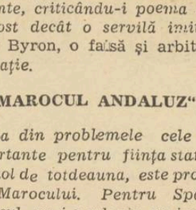

Iată de ce, Marocul nu-i ţinut străin, ci-i andaluz de cea mai pură esenţă. De Maroc este legată vitalitatea Spaniei, căci Marocul este „drumul către Canare, către colonii şi către hispanitatea americană; este punctul de unde-şi exercită Spania cea mai intensă acţiune exterioară", spune don Rodolfo Gil Benumeya, *autorul volumului* „Marrnecos andaluz" *(Madrid, Ed. de la Vicesecretaria de Educacion popular, 1942, 205 (208 p.), 13.5×18). In Sevilla înflorită, în Grenada aurită de soarele arzător, în Malaga învestmântată în burnusurile albe, ori în sentimentalul Fez, cu ziduri cenuşii, în Tetuanul luxos şi liniştit — leagănul culturii marocane — sau în Rabatul cel sglobiu, oriunde te afli, te simţi tot pe pământul iberic.*

I. DIACU-XENOFON

Iulian Vesper - sau calmul marilor înţelegeri

(Urmare din pagina I-a)

Alţi muşchi plesnesc sub grelele poveri.
Miroase a gudron şi-a dor de mare
Odgoane tari catargele strunesc
Se sbate-un suflet trist şi-o sărutare
Pecetluieşte cald trecutul ieri
Streine ţărmuri flutură în zare
Cetăţi de-argint, strălimpezi primăveri
Şi Maica Domnului stăpânitoare
Le-adună iarăşi slabele puteri.

Nicio înflorire a cuvântului în imagini izbitoare, nicio preocupare de a ului cetitorul. De fapt, poemul acesta e scris parcă nici n'ar exista cetitori pe lume. Poetul îţi dă impresia că-şi deapănă gândurile doar pentru el însuşi pe hârtie. Nu e orgoliu, ci o formă de umilinţă, de respect faţă de propriul său gând, fiindcă şi pe el la rându-i nu-l simţi decât ca pe un vas simplu ce trebue doar să cuprindă lucrul mânilor şi înţelepciunii Domnului. E o umilinţă simplă şi firească, ce a dat clasicismul anticilor când credeau tare în zei, şi clasicismul creştinilor când Iisus le era tare aproape, în Evanghelie..

Dar poetul e al vremii de azi, nu al acelora. De aceea în el nu poate dura această încrezătoare contemplaţie a rânduielii sub semnele Transcendentului:

Simţim pe buze şoapte de nălucă
Ni-i pasul greu pe 'ntinderea pustie.
Unde ne duci ? Spre ce minuni de mâine
Ne urci trudind în fiecare zi ?
Primim în dar bucata Ta de pâine
Din lut şi somn ne-ajuţi să ne trezim.
Putea-vom oare în lacrimi răsplăti
Că ochiul Tău ne rabdă să trăim ?

La aceste îndoieli şi întrebări poetul nu poate răspunde direct şi sigur. Şi nici Divinitatea nu mai poate coborî azi, să răspundă şi să lămurească singură, ca în bunele vremi de odinioară.

Şi atunci poemul se sfârşeşte — recapitulându-se şi rezumându-se patetic — într'un întreg şir de puternice antiteze:

Loveşte-ne, căci dragostea Ţi-i vie
Flămânzi ne lasă, Te-om slăvi mai mult
. . . . . .

Din antiteza faptei creşte antiteza cunoaşterii şi a recunoaşterii:

Semănător, în snopi ne vei culege.
Eşti grâu etern, noi brazde şi pământ
Eşti lege Tu, noi cei fără de lege
Eşti gând statornic, noi purtaţi de vânt.
. . . . . .
Flacără trează, îţi suntem cenuşe
Temei de veac, noi pulbere în soare
Palat de-argint, noi prag suntem şi uşe
Obraz sublim, noi lacrimi trecătoare.

In finalul poemei astfel antiteza ajunge la tensiunea ei maximă: omul e văzut doar ca o lacrimă trecătoare pe chipul înfinit al Dumnezeirii. Umilinţa lui a ajuns şi ea la termenul ei ultim: la calmul marilor înţelegeri.

Calmul acesta poetul ni-l dăruieşte şi nouă. Luciditatea marilor sbuciume până la el, poetul şi-o ia asupră-şi. Ca orice adevărat slujitor al marilor destine ale poeziei.

OVIDIU PAPADIMA

Cronica plastică

MAGDALENA RĂDULESCU, ALEXANDRU ŢIPOIA, BOB BULGARU

E netăgăduit că orice manifestare a unei pictore de talia MAGDALENEI RADULESCU însemnează în arta românească — chiar dacă ar păcătui din unele puncte de vedere — un eveniment plastic.

Pentrucă asupra artei domniei-sale, s'au formulat de către unele personalităţi, învinuiri ca aceea auzită de curând, cum că tehnica şi felul d-sale de a picta sunt tributare cu totul artei fostului d-sale soţ, MASSIMO CAMPIGLI, bine cunoscutul pictor modern italian, ne considerăm datori să combatem aci, această afirmare, întrucât o găsim neîntemeiată.

Un lucru este cert: între doi soţi care pictează, este peste putinţă să nu existe interpenetrare, influenţă. Chiar dacă am fi admis că tehnica întrebuinţată până'acum nu este a d-sale ci a lui CAMPIGLI, ar fi trebuit să recunoaştem astăzi că MAGDALENA RADULESCU şi-a asimilat-o, transformând-o în bun propriu.

Dacă nu ne-ar fi fost dat, să contemplăm recent două din importantele opere ale lui MASSIMO CAMPIGLI, *am fi putut păstra un dubiu*, aşa fiind, diferenţa este strigătoare. In faţa celor două tablouri, puţin rigide, imobilizate în etruscul aspect de unde purced, pictate în ton cenuşiu *mat*, contrastând flagrant cu vibraţia dinamică a colorilor foarte des *grase*, chiar *lucioase* ale MAGDALENEI, colori a căror căldură se exprimă câteodată violent (în actuala expoziţie dela Căminul Artei), n'am putut observa decât o vagă înrudire între hieraticele chipuri ale lui CAMPIGLI şi tablourile ei. Inrudire izvorîtă mai ales dintr'unele similitudini de gesturi, de atitudini, structura intimă fiind total diferită.

In timp ce CAMPIGLI calculează, înfrângându-şi orice elan, *pentru dobândirea unui scop anumit*, MAGDALENA se lasă pradă inspiraţiei, lirismului. Paleta MAGDALENEI şi-a lărgit posibilităţile în ulei, este bogată, chiar dacă unele tonuri par fără strălucire, conţin o catifelare învăluită, de pastel, nu au un aspect sărac, de simili-fresică, ca acele ale lui MASSIMO CAMPIGLI obsedat de frescele şi figurile etrusce din care şi-a tras arta şi tehnica.

Pensula MAGDALENEI se plimbă, lunecă, zboară, caşicum fiecare tablou ar fi o problemă simplă, lesne de rezolvat... Am dori acestui *inimitabil simţ artistic* al MAGDALENEI mai multă stăruinţă, mai multă concentrare asupra unui subiect, ferindu-se de repetiri, de unele fericite îmbinări de linii, colori şi figuri, care *revenind prea des*, s'ar putea transforma într'o formulă.

Ni s'a pus sub ochi, într'o cărticică biografică a lui CAMPIGLI, *pretinsa geneză* a admirabilului tablou cu urcioare, al MAGDALENEI, una din bucăţile cele mai realizate din câte se află în actuala expoziţie.

Urcioarele *„pur româneşti"* ale doamnei RĂDULESCU nu au nimic de împărţit cu acele „urne" mai mult sau mai puţin funerare, mai mult sau mai puţin etrusce, ale fostului d-sale soţ.

MAGDALENA are şi azi o tehnică *inventată* de ea, din care sperăm că'şi va trage maximum de posibilităţi, *reînnoindu-se*, pentru fericirea noastră şi a preţuirii pe care i-o acordăm.

D-l ALEXANDRU ŢIPOIA este un excelent meşteşugar în ulei, cunoscând bine aspectele moderne şi multiple ale picturei de azi. Domnia-sa prezintă o foarte variată expoziţie, în care se văd unele înrudiri; aceste înrudiri nu ne supără, întrucât ne arată cultura d-sale. Coloarea d-sale de ulei este frumos adâncită, subiectele conţinând un humor plin de farmec şi în desenuri şi în pictură. Ceeace ne este pe placul la d-sa, este că nu se mărgineşte a reproduce ceeace vede, ci transpune natura, o interpretează.

Inainte de a vorbi de expoziţia postumă BOB BULGARU la Prometeu (str. Brezoianu), vom atrage atenţia cetitorilor noştri, amatori de cărţi de artă, asupra magnificului volum al d-nei OLGA GRECEANU *„Femmes peintres d'autrefois"* care este, credem, cea mai frumoasă carte de artă editată la noi. Inainte de a-i consacra un articol, semnalăm splendidele reproduceri, pentru care nu avem destule cuvinte de laudă la adresa *„Scrisului Românesc"* craioveana editură. Reproduceri *total inedite* imposibil de găsit într'o carte străină (ştim cum *aleargă* amatorii după cărţi de artă străine !) şi în acelaş timp de o incalculabilă valoare artistică, arătând în decurs de veacuri aportul feminin în pictură, aport violent tăgăduit de colecţionari, istoriografi şi artişti...

Când am pătruns în sala expoziţiei regretatului pictor BOB BULGARU, am dat cu ochii de o întreagă adunare de literaţi tineri. Citind interesantele şi plinele de talent prezentări în catalog ale d-lor JEBELEANU şi CICERONE THEODORESCU, cunoscuţi şi prieteni ai defunctului, ne-am dat imediat seama că — de fapt — pictorul BULGARU este „un produs" al literaţilor !...

MAGDALENA RĂDULESCU — **Portret**

Un produs, am putea spune amplificat, şi idealizat de dânşii, creiându-se în jurul său chiar o legendă. Veşnica legendă a mizeriei, a tuberculozei şi a morţii în floarea vârstei, secerând un talent cu „1 mare, abandonat de toţi şi de soartă. Veşnica legendă cu care se prind naivii, inculţii şi slabii de înger.

Drama lui BOB BULGARU a fost alta, mai dureroasă, dar mai puţin literară, dramă petrecută în surdină, aşa cum se petrec adevăratele drame, nu acele făcute pentru gazete şi pentru public...

BOB BULGARU a murit la 31 de ani, a trăit cu un an mai puţin decât marele ION ANDREESCU şi cam tot atât cât pictorul BALTAZAR, unul din cele mai mari talente ale paletei româneşti *„secerate"* cu adevărat în floarea vârstei...

De aci, ar urma că vrem să demonstrăm lipsa de însuşiri plastice a bietului BOB faţă de iluştrii predecesori susnumiţi, ceea ce *nu este deloc nici gândul, nici intenţia noastră.* BOB BULGARU din tablourile aflate pe pereţi se arată ca o fire extraordinar de delicată, puţin anemică, o personalitate căreia i-ar fi stat mai bine să fie femee... O fire care punând mâna pe creion, după terminarea liceului, a dovedit că-l mânueşte *jara nici o stangăcie*, ceeace este cu totul surprinzător !...

Portretul desenat al copilaşului poetului BARBU BREZEANU, e un delicios desen, de o mare delicateţă în modelare şi pentru care ai putea pomeni numele lui RENOIR. Tot astfel o mică natură moartă, aparţinând d-lui ŞULUŢIU dovedeşte un ochi de pictor dintre cei mai fini, acordând culorile cu deosebită pricepere. Relevăm şi frumosul portret al RODICĂI BURILLEANU, care ne pare unul din cele mai bune portrete ale lui. Sunt capete de copii şi o altă natură moartă cu flori într'un pahar, toate demne de considerat şi de apreciat... In definitiv fără să fie un geniu, BOB BULGARU a fost un pictor plin de însuşiri şi de promisiuni, mort prea timpuriu, căruia prietenii în pioasă amintire, i-au alcătuit o expoziţie, din al cărui produs s'ar pune o piatră pe mormântul său, aflat în Moldova, unde familia — care l-a ocrotit şi l-a iubit — i-a dus rămăşiţele, înmormântându-l cu dragoste în satul său natal, aşa cum a fost ultima lui dorinţă.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

CONCERT SIMFONIC ŞI CORAL „MUNCA ŞI LUMINA"

In sala Ateneului Român a avut loc un strălucit concert simfonic şi coral organizat de Oficiul „Muncă şi Lumină". Prima parte a programului a fost executată de orchestra „Muncă şi Lumină" şi a cuprins pe lângă „Anacreon"-uvertură (Cherubini), „Concert pentru flaut şi orchestră" (Quantz), solist fiind d. Mihail Teodorescu şi „Trei schiţe simfonice româneşti" (Horceag), Simfonia VIII-a (Schubert) a cărei parte a III-a „Scherzo", în primă audiţie, este lucrarea d-lui profesor Eugeniu Micu, directorul conservatorului muncitoresc „Muncă şi Lumină" precum şi dirijorul orchestrei simfonice cu acelaş nume.

Partea II-a a programului a cuprins cântece, executate de corul „Muncă şi Lumină" al funcţionarilor Ministerului Muncii, sub conducerea d-lui profesor Constantin Rădulescu, unul dintre cele mai de preţ promiţătoare elemente tinere. D-sa a prezentat şi dirijat în mod impecabil corul, organizat tot de D-sa dar bucăţile din program au fost alese cu obişnuita d-sale fină pricepere. Astfel, cântecele româneşti şi-au dobândit, datorită înţelegerii d-lui Constantin Rădulescu o ideală interpretare, impunând publicului cuvenitul simţământ de încântare faţă de progresul şi realitatea artei româneşti.

Oficiul „Muncă şi Lumină" a înregistrat, cu această ocazie, un deosebit succes iar colaborarea d-nilor prof. Eugen Micu şi Constantin Rădulescu s'a dovedit deosebit de preţioasă.

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Femeea îndărătnică şi jurnal nou de război.

REGAL: Macario, Moştenitorii năzdrăvani şi jurnal de război.

VICTORIA: Romanul unui tânăr sărac şi jurnal.

ELISEE: Amantul misterios, jurnal şi trupa de revistă.

VOLTA BUZEŞTI: 7 ani de noroc, jurnal şi trupa de revistă.

ROMA: Seducătorul şi jurnal de război.

CARMEN SYLVA: Destin, jurnal de război şi trupa de reviste.

Note româneşti

PROFESORUL UNIVERSITAR MARIN ŞTEFĂNESCU

a publicat, în editura „Universul", o nouă şi importantă lucrare: *Filosofia Creştină* (contribuţie la înţelegerea filosofiei). D-sa şi-a propus să propovăduiască religia creştină, să facă o expunere a Evangheliei şi să ilustreze, prin exemple, că noi oamenii avem soluţii cât mai mulţumitoare şi o explicaţie din ce în ce mai justă despre lume dacă facem studii sprijinindune şi pe o tot mai deplină cunoştinţă a religiei creştine. Studiul d-sale, alcătuind atât o continuare cât şi o lămurire a lucrărilor precedente, cuprinde trei capitole: 1. „Ce este filosofia fără studiul creştinismului". 2. „Religia creştină" şi 3. „Ce este filosofia după studiul creştinismului".

„ŞCOALA ROMÂNĂ

într'o răscruce de istorie", se intitulează seria de articole pe care d. Constantin Kiriţescu *a publicat-o, sub formă de cronici şcolare, în pagina „Şcoala şi Biserica" a ziarului „Universul". „Le-am scris, — zice d-sa în prefaţă, — sub cerinţa actualităţii, adeseori cu rezervele de fond şi cu atenuările de formă impuse de condiţiile vieţii publice din această epocă zbuciumată. N'am avut intenţia să fac doctrinarism pedagogic, ci să aduc membrilor corpului didactic precum şi marelui public care se interesează de şcoală, rodul unei gândiri sincere şi a unei îmbelşugate experienţe în problemele de educaţie şi învăţământ. Făcând o alegere din articolele publicate — cu adăogirea câtorva inedite ori publicate aiurea — şi grupându-le pe categorii de probleme didactice, ele mi-au dat impresia că înfăţişează o unitate de concepţie şi că, departe de a-şi fi pierdut interesul, ar putea fi de folos şi dincolo de împrejurările ce ce le-au provocat direct, alcătuind şi un succint capitol de*

istorie a învăţământului nostru contemporan. Această convingere m'a hotărît să le redau publicităţii prin acest volum". Volumul de peste 400 de pagini al d-lui C. Kiriţescu totalizează 102 articole repartizate pe 12 grupuri de procupări precum: idei generale şi directive,—programe, materii, metode, — chestiuni de tehnică şcolară, — despre profesori, — chipuri de dascăli, — aspecte din viaţa şcolară, — momente istorice, — învăţământ superior şi instituţii de cultură, — şcoala celor mici, — educaţia morală, — educaţie fizică, — şi diverse.

Şcoala Română într'o răscruce de istorie, apărută la Fundaţia *Regală pentru Literatură şi Artă e o carte cu atât mai preţioasă cu cât d. Constantin Kiriţescu e, fără discuţie, în cadrul şcolii româneşti, omul cu cea mai îmbelşugată experienţă în problemele de educaţie şi învăţământ. In afară de acestea, articolele d-sale, pline de idei şi sugestii, au întreagă acea prospeţime care le face actuale.*

SFÂRLEAZĂ CU FOFEAZĂ

romanul d-lui Victor Ion Popa, a apărut, la Universul, în ediţia a treia

LA MARGINEA ORAŞULUI

se numeşte romanul d-lui *Ion Munteanu* apărut la Cernăuţi în editura „Cultura Bucovinei".

PROFESORUL S. MEHEDINŢI

publicându-şi volumul I din Opere complete *(Biblioteca Enciclopedică — Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1943), il prefaţează cu puţine dar cu atât mai calde şi mai juste cuvinte din cari reţinem:*

„Cine îndrăzneşte, în seara târzie a vieţii, să spună că n'ar avea de îndreptat unele şi altele, dacă s'ar mai putea întoarce pe drumul pe care a mers odată? — Ţinând deci seamă de progresul tot mai înteţit în fiecare ramură a ştiinţei şi văzând cum opere cu mare faimă odinioară rămân acum necitite şi necitibile, înţelegem cât de minore vor părea cu timpul lucrările de azi, faţă de realizările secolelor viitoare. Dar tocmai pentru aceasta, e o reală bucurie să ştim că cel puţin o părticică din progres va fi fost înlesnită şi prin munca unor cercetători din neamul nostru. Noi, cei de azi, martori ai celor dintâi războaie mondiale, când vedem cu ce uşurinţă se prefac nu numai fruntariile politice, dar şi cele etnice (prin deportare, schimb de populaţie, scăderea naşterilor, războaie, etc.), măsurând jertfele grele pe care ni le-a cerut şi ni le va mai cere aşezarea noastră lângă istmul ponto-baltic, alături de neamurile mongolice ori mongolizate, ne mângâiem că geografia va contribui — măcar cât de puţin — la păstrarea naţiunii române, de ale cărei însuşiri pentru cultură nu ne-am îndoit niciodată. Aceasta va fi cea din urmă bucurie în amurgul vieţii şi cea mai curată dintre toate".

Operele complete ale d-lui S. Mehedinţi vor cuprinde 14 volume. Jumătate sunt rezervate părţii geografice şi etnografice, iară jumătate lucrărilor de caracter pedagogic, didactic şi literar. Socotim că editarea operelor complete ale marilor noştri autori de cărţi ştiinţifice şi literare nu i-ar putea reveni mai cu drept vreunei alte instituţii editoriale decât Fundaţiei Regale, căci această mare ctitorie nu a urmărit şi nu urmăreşte lansarea pripită şi cu scop comercial a operelor alese pentru reeditarea definitivă. In afară de acestea, cei ce veghează asupra respectivelor opere complete în curs de apariţie sunt fie autorii înşişi, fie personalităţi culturale foarte bine pregătite şi calificate pentru astfel de grele strădanii.

Din acest punct de vedere, Fundaţiile Regale rămân în viaţa noastră culturală, alături de Academia Română, instituţia cea mai demnă de respectul tuturora.

„BUCOVINA

în viaţa şi opera lui M. Eminescu" pare, la prima vedere, a fi o problemă mult prea restrânsă pentru a i se putea dedica 280 de pagini de studiu compact şi documentat. Şi, totuşi, d. Aurel Vasiliu, **un de tot vrednic profesor din Cernăuţi reuşeşte să adune şi să prezinte atât de multe date în această privinţă, încât volumul d-sale reuşeşte să fie, până în prezent, singura carte ce luminează complet unul dintre sectoarele zbuciumatei vieţi a unicului nostru Eminescu. Numai o mare dragoste de Bucovina, — şi unde mai pui că d.** Aurel Vasiliu **nu este bucovinean,— l-a putut determina să întreprindă şi să ducă la capăt o lucrare ce nu ar fi putut lua chip fără multă, migăloasă şi ostenitoare cercetare. Apărută în** „Colecţia Societăţii Scriitorilor Bucovineni" **— cine a zis că mişcarea literară bucovineană lâncezeşte?! — cartea d-lui** Aurel Vasiliu **trebuie clasificată printre contribuţiile cele mai serioase şi mai de valoare la cunoaşterea vieţii şi operei lui Eminescu. Este o carte pentru care îi mulţumim şi-l felicităm. E însă şi o carte care-i va obliga pe foarte mulţi eminescologi să-şi revizuiască anumite păreri şi, mai ales, să-şi rectifice multe date.**

CA ŞI „VATRA MAGILOR"

surprinzătorul volum de versuri ale d-lui Teodor Scarlat **(Edit. „Cartea Românească"), — ne-au sosit abea acum** „Poeme-le de pe front" **ale d-lui VIRGIL CARIANOPOL, — (Edit. Bucur Ciobanul). Amândouă cărţile marchează câte o nouă treaptă în urcuşul liric neoprit al poeţilor** Virgil Carianopol **şi** Teodor Scarlat. **Le vom închina cuvenitele rânduri de cronică.**

PRIETENUL COPIILOR

revista educativă pentru copii şi tineret aduce, în numărul de Paşte, colaborări excepţionale. Remarcăm în mod special versurile d-nei *Elena* şi d-şoarei *Coca Farago*. *„In ajunul Floriilor"*, — de Elena Farago, — e o interpretare pe înţelesul copiilor, dară cât de originală, a jertfei ostaşilor noştri. Din *„Jocuri pe tăbliţă"*, de *Coca Farago* reţinem acest portret al unei gâze:

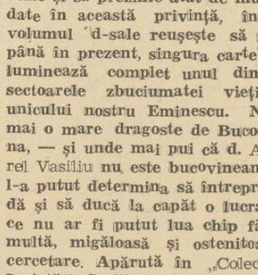

„De când sunt pe lume, uite,
Nici sub lună, nici sub soare,
N'am văzut încă un mugur
Având ochi şi aripioare
Picioruşe şi cornişe,
Ba şi poftă de plimbare".

Aşa trebue scrise versurile pentru copii şi nu oricum fi trece oricui orice prin cap.

ORIENTĂRI

revista de preocupări juridice, economice şi sociologice, a reuşit să se impună dela primele ei caiete. Şi nu e nimic extraordinar în această reuşită, căci revista Orientări *se adresează prin scrisul unui grup de tineri foarte bine pregătiţi, tinerilor celor mai de nădejde ai ţării. Numărul 4 (anul II, pe luna Aprilie 1943), aduce colaborările unor Mircea Coandă, Traian Chelariu, Ion Solomon, Gheorghe Seltan, Stroe Botez, Barbu Niculescu, Mihai Niculescu, Ştefan Ciocâlteu, Eugen Trancu-Iaşi, etc. Din sumar reţinem următoarele titluri: Reflexiuni asupra rentabilităţii capitalului, Despre anumite pericole ale abstracţiunii, Epistemologia raportului dintre drept şi morală. Creştinismul şi omul, Planuri pentru societatea de mâine, Amintirile pariziene ale lui C. F. Ramuz, etc.*

CĂTĂ DREPTATE

avea I. Heliade Rădulescu punându-şi, printre cele 14 temeiuri ale criticei şi pe acesta, al patrulea: „A nu intra în coloanele acestei foi spre critică decât cărţile ce merită consideraţie şi stimă. Pentru celelalte nu se va vorbi nimic şi nu se va vedea alt sentiment decât o tăcere profundă şi o fierbinte rugă către Dumnezeu ca să le ierte, în eter-

na uitare, de toate păcatele literare ce vor fi comis şi ele ca nişte cărţi ce sunt".

(Cf. I. H. R., opere, Tom. II. Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, pag. 121).

DE ACEEA

nu mai vorbim nimic nici despre eroarea acelui mai temeinic pregătit anonim din Cernăuţi care, cu toată temeinicia lui, pune semnul egalităţii între Ion Codru Drăguşanu şi Peregrinul Transilvan, veştejindu-ne, prin graiul altora, — şi cât de pieziş pe deasupra, — pentru simplul fapt că nu dispunem de aceeaşi temeinicie. Ce să-i faci, — noi ne-am controlat cele scrise înainte de a le publica. Şi, tocmai de aceea rămânem pe poziţia iniţială, convinşi, pedeasupra, că nu orice gest are semnificaţii numai decât culturale aşa precum, iarăşi în mod eronat, o susţine autorul notei respective. Pe viitor deci bună pace.

EDITURA UNIVERSUL

este singura noastră editură care nu a neglijat niciodată importantul sector al publicaţiilor pentru copii şi tineret.

Cărţile d-lor: N. Batzaria (Moş Nae), D. Ionescu Morel, Victor Ion Popa, Teodor Castrişanu, V. Tempeanu, Gr. Crassu, C. şi B. Brânceni, Ion Alinte, Ludovic Leist, sunt pilduitoare în această privinţă. Traducerile unor Petru Comarnescu, Mariana Petraşcu şi Radu Boureanu sunt şi ele exemplare.

Am citit, zilele trecute, unui grup de copii, pagini din Poveştile Papagalului **de Moş Nae (N. Batzaria),** Moş Alinte şi Casandra **(de D. Ionescu Morel),** Pribeagă prin lume **(de Virgil Tempeanu şi pagini din** Viaţa şi nemaipomenitele aventuri ale lui Robinson Crusoe **de Daniel de Foe, în traducerea admirabilă a d-lui Petru Comarnescu şi mărturisesc că am fost prins de această mreajă întinsă micilor mei ascultători, simţindu-mă, la un moment dat, în fericita ţară a închipuirii uitată cu zeci de ani în urmă.**

INTRE D-NII BLAGA ŞI CRAINIC

a izbucnit un serios conflict filosofic, — nădăjduim profitabil cugetării româneşti.

D-l **Nichifor Crainic** e etnicist pentru care specificul românesc nu poate fi separat de ortodoxie. D-l **Lucian Blaga** nu vede în ortodoxie condiţia sine qua non a cugetării noastre actuale şi viitoare. De o parte şi de alta au fost rostite câteva calificative. Cei curioşi le pot citi în numărul 1 al revistei **Saeculum** (director L. Blaga) şi cel pe Aprilie 1943 al revistei **Gândirea** (director N. Crainic). D-nii Blaga şi Crainic sunt amândoi profesori şi academicieni, — şi amândoi pot avea dreptate, — chiar numai fiindcă filosofia apărată de d-l Crainic e valabilă acolo unde nu mai poate fi valabilă cea a d-lui Blaga şi invers. Ceeace ne interesează însă pe noi este, pe deasupra oricărui ton polemic, numai câştigul filosofic ce trebuie să rezulte din începuta „ceartă".

PUTERNIC ŞI FRUMOS

este „Parângul" *d-lui* Radu Gyr *apărut în numărul mai sus numit al* Gândirii. *Citim numai aceste mari strofe:*

„Muntele se clatină. Pătrunsă,
piatra se descheie îndurerată
O imensă inimă ascunsă
în granit purcede greu să bată.

Şi trufaşul care 'nghite anii
şi cu Dumnezeu stă faţă'n faţă,
din adânc icnindu-şi bolovanii,
sângeră şi geme ca o viaţă".

TOT IN GÂNDIREA

mai semnează versuri: P. P. Ionescu, Donar Munteanu, Lucia Mihnea, Lucian Valea, Aurel Chirescu, Stefania Stâncă, Eugenia Brateş şi Florian Creţeanu. Lucia Mihnea, mult evoluată, e o frumoasă descoperire a Gândirii. In acest număr revista îi publică zece poeme întitulate „Meditaţii". **Cel mai interesant e originalul** „Măscăriciu". — „Gravuri", **cele patru sonete ale d-lui** Lucian Valea, **ni-l prezintă pe tânărul poet ardelean drept stăpân al formei fixe. Cel mai bun e sonetul** Cocon Domnesc.

V. JELERU

URARE

SIRE,

Prea Sfânta înviere — minunea frumuseţii
Ce flutură pe buze, cuvânt adevărat,
Uneşte glasul tânăr cu cel al bătrâneţii,
Spunându-Ţi creştineşte „Cristos a înviat".

Să-Ţi fie viaţa, Sire, ca rodul dimineţii,
Când primăvara-i pilnă de albe flori de măr!
S'ajungi până la vârsta zăpezii albe 'n păr
Păstrând mereu vigoarea şi-avântul tinereţii!

In lupta noastră dreaptă, rugăm Stăpânul Firii,
Curând izbânda crucii pe 'ntinsuri să răsune,
Făcându-Ţi rodul minţii, izvor al fericirii,
Şi Tronul Ţării Tale, altar de 'nţelepciune!

Mergând s'aduci în graniţi, granitul nemuririi,
Armata ţării fie-Ţi, o singură voinţă,
Ce are pentru Rege luminile iubirii,
Şi fulger, pentru duşman, de sfântă biruinţă!

Să scoţi pe veci Dreptatea din neagra umilinţă!
Şi fie-Ţi crezul, Sire, curând încununat,
Cu-aceeaş strălucire de farmec şi credinţă
Cum este creştinescul „Cristos a înviat".

CORNELIU IACOBEANU

Scrisoare din Craiova

Mi-e drag oraşul în care m'am născut:
Mă 'ntâmpină copilăria la fiecare început
De stradă, în fiecare casă şi din ochii
Fiecărui cunoscut...
Vezi, de-aci nu-mi dau seama că anii trec,
Pentrucă totul e la fel cu „altădată",
Pentrucă... nu mai aveam de unde vrea să plec...
Ce-mi pasă că oamenii sunt înapoiaţi şi răi
Şi că noroiul de pe drum îmi încetină pasul...
Mi-e drag oraşul în care m'am născut,
Numai el mă 'ndeamnă să ştiu că am şi eu
Un trecut
Şi să „cred în viitor"...
Ştiu câţi oameni se nasc,
Aflu câţi mor,
Pe cine iubeşte fiecare, pe cine urăşte fiecare,
Iau parte la tot ce se întâmplă
Şi-adevărat: mă preocupă fiecare întâmplare...
Nicăieri cerul nu-i mai îmbâcsit şi mai uşor...
Oraşul în care m'am născut e al meu
Şi mi-e drag...
De mă plimb, îmi aduc aminte: de aci
Mi-am târguit, odată, jucării...
De dincolo, cărţi de şcoală...
De-acolo, primii pantofi cu toc înalt...
De dincolo, un cufăr în care mi-am pus tot ce-aveam...
De-acolo, un bilet de călătorie...

...M'am întors — şi e de parcă n'aşi fi plecat niciodată.
M'am întors. Şi e de parcă pretutindeni m'am cunoscut
Dar numai aci mă recunosc.
M'am întors pentrucă mi-e drag oraşul în care m'am născut;
De-aci nu-mi dau seama că anii trec,
Pentrucă totul e la fel cu „altădată",
Pentrucă prea nu mai aveam de unde vrea să plec...

Aşteaptă-mă,
Cu-aceeaşi primăvară lângă inima nopţilor mele,
înrourată...

COCA FARAGO

Dialog despre iubire

DIAVOLUL

Tu cel ce cânţi iubirea şi'n stihurile tale,
Din flori de primăvară îi împleteşti cunună,
Nu-i vezi zădărnicia, când stinsele petale,
Ca scrumul unor visuri, în suflet se adună?

POETUL

Tu, cel ce de lumină te-ai depărtat pe veci,
Din besna ta adâncă, nu vezi această rază
Ce tainic încălzeşte şi inimile reci
Şi cugetul înalţă şi viaţa luminează.

DIAVOLUL

Cu vraja lui, te'mbată un vis amăgitor
Ce înfrumuseţează, în van, un chip de lut.
O rază nu alină nemărginitul dor
Al sufletului, pentru un paradis pierdut.

POETUL

Privindu-i astăzi, chipul, eu văd acea lumină
De dincolo de zare, de dincolo de stele;
Iar duhul ei ce poartă, acum, vestmânt de tină,
Nu poate, nici simţirea, nici gândul, să-mi înşele.

DIAVOLUL

In noaptea nefiinţei se stinge tot ce vezi.
Extazul tău e numai o clipă 'n veşnicie.
Ca umbra trece visul în care, azi, mai crezi
Şi'n moarte va apune şi viaţa ta pustie.

POETUL

Taci, demon, că în mine, un tainic glas îmi spune
Că viaţa-mi, prin iubire, în veci nu va pieri,
Ci dincolo de moarte, prin veşnica-i minune,
Ca o lumină nouă, în cer va răsări.

DIMITRIE ALBOTA

Palatul

Vezi tu, pe-aici a fost odinioară
Palat măreţ. L-a zidit norodul,
Vlădicii l-au stropit, iar voevodul
Stătu la geam, cu dragoste de ţară.

Prin hrube 'n care-şi au scăieţii rodul,
Staroşti şi logofeţi urcau pe scară
Şi pravili drepte multe se durară
Pe unde-şi duc tăcerile năvodul.

Sburdau domniţe cu obraji de ceară
Pe-aci, prin ganguri, zăngănind brăţară
Şi fâlfâiau strălucitoare rochii.

Şi-acum stau eu deasupra lor şi scriu
Şi un viţel molatic, rugă
Le rumegă cositele şi ochii.

I. CALBOREANU

NOTE italiene

TEATRUL LUI CARLO GOLDONI

pentru noi, oamenii celui de al XX-lea secol, — obişnuiţi cu personagii complexe, chinuite de probleme şi de nelinişti—poate să ni se pară o literatură uşoară, lipsită de idei, fără sevă. Comparate însă cu „piesele" care se joacă luni întregi cu cassa închisă la unele teatre particulare din Bucureşti, comediile lui Goldoni pot apărea chiar prea grele, cu prea multe idei.

Privit însă imparţial, teatrul goldonian are o mare calitate: naturaleţea care-l face întru totul asemănător unei recreaţii — una din minunatele recreaţii după orele înăbuşitoare de matematici sau de greacă.

Poate că la binefacerile acestei sănătoase simplităţi s'a gândit d prof. Alexandru Marcu *când s'a hotărît să traducă Il Bugiardo (Mincinosul) la a cărui premieră vom asista în curând.*

Carlo Goldoni este — în mare măsură — replica italiană a lui Molière. Ca şi ilustrul său contemporan, este socotit reformatorul şi iniţiatorul comediei din ţara sa. Amândoi, Molière şi Goldoni, au luptat contra aceluiaşi duşman: „comedia dell'arte".

Companiile de teatru italiene trecuseră Alpii şi'n capitala Franţei ospitaliere culegeau aplauze şi strângeau bani. Genul acesta de teatru, — actorii improvizau replicele în faţa spectatorilor, brodând pe marginea unui subiect dat (a soggetto) — un fel de specialitate a Italiei, — invadase întreaga Europă şi-i cucerise publicul din toate straturile sociale. Molière va combate o modă importată dela străini şi-i va fi mai uşor decât lui Goldoni care va fi nevoit să declare război chiar compatrioţilor.

Este de origine modeneză, dar se naşte la Veneţia, în 1707. Tatăl său voia să-şi vadă fiul avocat: deaceia Goldoni urmează câtva timp retorica la Universitatea din Perugia apoi filosofia la Rimini şi'n cele din urmă dreptul la Pavia şi Udine. Viaţa şi-a început-o aventuroasă încă depe băncile Universităţii: dela Rimini fuge cu o trupă de teatru la Chioggia iar dela Colegiul Ghislieri din Pavia e exmatriculat din cauza unei satire în care tânărul student biciuia unele moravuri foarte răspândite în populaţia feminină a oraşului.

Execută câtva timp profesia de avocat la Veneţia şi la Milano, dar vocaţia de autor dramatic fu mai puternică decât voinţa părinţilor. In 1734 îl găsim scriind comedii pentru compania Ianer şi puţin mai târziu directorul câtorva teatre din Veneţia. Trece la Genova. Şi iarăşi la Veneţia, dar în haine de diplomat de astădată, în calitate de consul al Republicei genoveze. In 1743 îşi deschide birou de avocat la Pisa. Cutreeră câţiva ani tot ţinutul. Şederea în cea mai iubită de muze provincie a Italiei, Toscana, îi este de mare folos. Avocatul Carlo Goldoni are răgazul să cunoască armonioasa limbă de pe malurile Arnului şi ocazia să fie înnumărat printre membrii academiei Arcadiei.

Dar misiunile diplomatice şi avocatura ocupă un loc de mică importanţă în viaţa lui Goldoni. Dincolo de orice trecătoare preocupare ,adevărata lui vocaţie a rămas teatrul.

Primele lui opere—amintim că scrie o piesă la vârsta de 8 ani — n'au decât o importanţă istorică. Sunt compuse pentru public, cu destule concesii făcute comediei „dell'arte".

Reforma nu putea fi proclamată dintr'odată şi Goldoni a căutat să-şi aducă mai întâi publicul, să-l pregătească spiritual pentru inovaţiile de mai târziu. Poate că nici el însuşi nu era pe deplin lămurit cu ceeace are de făcut. Incercă toate genurile.

Scrie melodrame bufe, după modelul lui Metastasio: tragedii ca Rosmunda *şi* Griselda; *împrumută din repertoriile străine, caută subiecte în romanele timpului. Era încă meşteşugarul plătit, omul care execută comenzile date de-un negustor de iluzii.*

Artistul apare mai târziu şi se descoperă puţin câte puţin. Nemulţumit de el, nemulţumit de întreg teatrul italian, încearcă să facă altceva

Anul declaraţiei de războiu e 1743 iar manifestul e comedia „La donna di Garbo" *(Femeea cumsecade) pe care Goldoni a scris-o în întregime, actorii nemaiputând inventa nimic: le-a fost admis să-şi păstreze doar măştile.*

In perioada toscană (1744—1748) pe care-am pomenit-o în treacăt, nu scrie nimic. Intors la Veneţia, în calitate de autor plătit de principalele companii de teatru ale oraşului, compune timp de paisprezece ani un număr respectabil de piese, printre care se înnumără capod'operele sale: La bottega del caffé, La serva padrona, La locandierra, Le donne curiose, Un curioso accidente, Inisteghi (tărănoii) Il bugiardo *(mincinosul) şi altele.*

Deşi a încercat şi alte genuri, operele care rămân din bogata activitate a lui Goldoni sunt comediile pure.

Reforma adusă comediei italiene nu era numai formală — înlăturarea improvizaţiei şi a măştilor — ci atingea însăşi structura ei intimă: din comedie de intrigă devine comedie de caracter. Dispar de aceia toate accesoriile comediei vechi care foloseau intrigei şi situaţiilor neprevăzute. Arta matură a lui Goldoni nu mai cere ajutorul muzicei, dansului: se simte independentă, aptă să se susţie singură. Artificiul se pleacă în faţa naturalului şi-i oferă însemnele puterii. „Norma pe care-am păstrat-o în constituirea comediilor mele a fost aceea de a nu ofensa natura". Nu era nevoe să recurgi la fantezie pentru a creia situaţii comice. Era de-ajuns să observi faptele reale, să urmăreşti oamenii, să descoperi un caracter şi să-ţi notezi cum se comportă în cele mai banale situaţii. Goldoni a făcut mai mult: a dozat împrejurările, a suplinit cu intuiţia lipsurile unui anumit tip — fie al mincinosului, al linguşitorului, al avarului — a condensat şi ales materialul oferit de natură, l-a aşezat într'o anumită ordine, i-a dat formă şi-a îmbogăţit literatura cu o capod'operă.

Cuvântul devine la Goldoni un simplu mijloc de exprimare: vehicolul ideii. Nu mai joacă rolul principal din preţioasele construcţii ale marinismului.. Simplitatea şi naturaleţea subiectului aduc simplitatea şi naturaleţea limbii. Comediile scrise în dialectul veneţian au un stil mai viu şi mai spontan: pitorescul expresiilor însă nu răpeşte limbii, văzută în ansamblu, caracterele pe care le aminteam mai sus.

Orice revoluţie — şi ceeace a făcut Goldoni se poate eticheta sub acest titlu — întâmpină dificultăţi şi-şi creiază duşmani. Formula realistă a comediei goldoniene a avut doi mari adversari: retorismul lui Pietro Chiari *şi fantezia basmelor dramatizate ale lui* Carlo Gozzi.

Publicul veneţian a fost întotdeauna atras către ireal şi dacă primea cu aplauze pe Goldoni, umplea a doua zi şi sala unde se reprezenta Regele cerb *al lui Gozzi. Primea reforma, dar adora cu plăcere şi vechii idoli.*

Iar mândria de om şi de artist a lui Goldoni se simţea rănită. De aceia, în 1762, propunându-i-se să ia conducerea „Teatrului Italian" dela Paris, Goldoni părăseşte fără părere de rău oraşul Lagunei. Capitala Franţei îi pregătea alte nemulţumiri şi trecură mulţi ani până când obţinu un oarecare succes cu piesa „Le bourru bienfaisant", *scrisă în franţuzeşte. Critica franceză îi fu binevoitoare iar Voltaire îl preţuia tot atât de mult ca şi pe Molière.*

Părăsind direcţia Teatrului, fu numit profesor de Limba Italiană al Principeselor Regale, primind dela Ludovic XVI o pensie onorabilă, pe care Revoluţia i-o retrase. Ultimii ani ai vieţii lui Goldoni au fost trişti: departe de ţară, sărac. Moare la 6 Februarie a anului 1793.

Memoriile, scrise tot în franţuzeşte, rămân ca un testament literar şi ca o mărturisire a unui destin împlinit.

VITTORIO SERENI

e unul dintre foarte tinerii poeţi italieni, care mai dibue încă, şovăelnic, pe multiplele meandre ale poeziei contemporane, dar numele său trebue reţinut pentrucă înseamnă o mare speranţă. Iată una din poemele volumului „Frontiera", apărut anul trecut:

In me il tuo ricordo é un fruscio
solo di velocipedi che vanno
quietamente là dove l'altezza
del meriggio discende
al più fiammante vespero
tra cancelli e case
e sospirosi declivi
di finestre riaperte sull' estate.
Solo, di me, distante
dura un lamento di treni,
d'anime che se ne vanno.
E là leggiera te ne vai sul vento,
ti perai nella sera.
(In mine amintirea ta e un şuer
de biciclete care pleacă
încet-încet acolo unde înnaltul
amiezii coboară
spre cea mai sângerie înserare
prin garduri şi case
prin lacomele ochiuri
ale ferestrelor deschise peste vară.
Dincolo de mine, departe,
mai stărue plânsul trenurilor,
a sufletelor care pleacă.
Acolo, uşoară, te duci pe aripa
vântului
şi te mistui în noapte.)

CONSTANŢA TUDOR

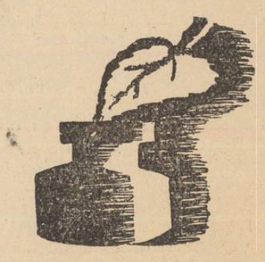

Două Generații

— schiță umoristică —

de PAUL I. DANIEL

Sfârșit de Octombrie.

Domnul Fănică Tidorcea șade cu coatele pe masă, cu capul sprijinit în palme, cu ochii pierduți departe și cu două halbe dinainte, abia începute. De o jumătate de ceas de când s'a așezat la masa lui obișnuită din local, domnul Tidorcea stă și privește — absent — prin galantarul berăriei la lumea de pe stradă, care umblă forfota pe o vreme așa ploioasă.

Când se deschide ușa, îngânduratul musteriu și-aruncă ochii grijuliu într'acolo să vadă dacă nu-i vine, cumva vreun amic.

Nu-i place dumnealui să stea singur cuc în berărie și să bea „ca un orfan", ferit-a sfântul.

Deaceea, când se nimerește să nu întâlnească nici o cunoștință în tot localul, domnul Fănică are obiceiul să comande două halbe, și, după câtăva vreme de așteptare, se resemnează și ciocnește cu el însuș:

— Noroc și sănătate, coane Fănică...

— Să dea Dumnezeu!... Asemenea, își răspunse el încetișor, ca să nu-l audă cineva din apropiere...

Când halbele sunt pe sfârșite, nenea Fănică Tidorcea vără două degete în buzunarul de jos al vestei și se uită la ceas:

— Poftim, e opt trecute și nici gând să vină cineva... Ce ți-e și cu oamenii ăștia dom'le!.. Umblă brambura pe unde văd cu ochii...

Apoi, după câteva clipe de gândire, urmează:

— Te pomenești că s'or fi încurcat prin altă parte... Degeaba: nu le place lor să stea la un loc, măcar să-i tai... Afurisită națiie de oameni! se oțărăște Fănică tot mai înciudat că e condamnat să-și bea în seara asta „porția" de bere de unul singur.

— Băete!... Ascultă băete, ia mai adă două halbe... Da'știi repede, spune el pe un ton neobișnuit de energic.

In vreme ce singuratecul cetățean bate darabana, nervos, încrețindu-și mereu sprâncenile-i stufoase și pufnind pe nas îmbufnat, ușa se deschide repede și din chenarul ei întunecat apare colegul său de birou mai tânăr Mișu Marghiolescu.

— Aici, aici, strigă conu Fănică, ridicându-se în picioare și făcând semn cu bastonul... Haide frate, unde ai zăbovit atâta? îl ceartă el pe noul sosit ca și când ar fi avut o întâlnire.

In vreme ce domnul Tidorcea își dojenește de zor amicul, chelnerul aduce halbele comandate. Fără să spue vreun cuvânt, Mișu înfășcă una și punând-o la gură o soarbe pe nerăsuflate.

— Ei, ai văzut? — începe Mișu, ștergându-se cu dosul mâinii la gură.

— Ce să văd?

— Ți-a plăcut?

— Ce să-mi placă?

— Mai zici ceva?

— Ce să zic?

— Când ți-am spus eu, — vorbește de zor tânărul întinzându-și picioarele sub masă, sigur de el și stăpân pe situație...

De geaba, nene Fănică, nu te mai face că nu înțelegi.. Dvs. bătrânii trebuie să vă intre în cap pentru totdeauna că nu mai merge așa.. Ajunge! .. Loc tineretului!...

— Să mă bată Dumnezeu dacă pricep ceva, apucă să îngâime bietul Tidorcea, strâns cu ușa de colegul său mai tânăr care nu-l slăbește de loc cu acuzațiile la adresa generației care apune...

— Păi, asta a fost nenorocirea: nu ne-ati înțeles... Nu — ne — puteți — înțelege — niciodată — vorbește el mereu mai înflăcărat, subliniind fiecare cuvânt care-i iese din gură.

Când ți-am spus eu, — urmează oratorul pe un ton mai scăzut ca și când ar vrea să imprime cuvintelor rostite un aer profetic... Când ți-am spus eu — masa asta la care stăm mi-e martoră... — că între generația mea și a dumitale se întinde o prăpastie. Da, o prăpastie în care...

— ...E nebun și pace... Ce pot să-i fac? îi tae vorba cuconu Tidorcea adresându-se clienților dela mesele vecine, care nu-l iau în seamă discutând și ei la rândul lor tot atât de aprins...

Păcat! face nea Fănică învins... Altfel ești băiat bun...!

— Ehei! reîncepu ofensiva reprezentantul generației tinere.. Te cunosc eu, coane Fănică,.. Când nu-ți convine ceva la socoteală, te faci că nu'nțelegi, ori că... Dar o partidă ca asta trebuia câștigată, chiar dacă nu vă place Dvs. generația de eri, care vă lăudați doar cu trecutul...

— Care partidă, mă smintitule, că mă scoți din sărite... Cine te-a pus să bei berea repede? Acum uite ce îți face?

— Degeaba faci pe ironicul cu mine.. A sosit clipa când trebuia să le arătăm ce știm... Adică, de dragul Dvs., să-i lăsăm să ne provoace și noi să tăcem. D-ta ești funcționar al Statului.

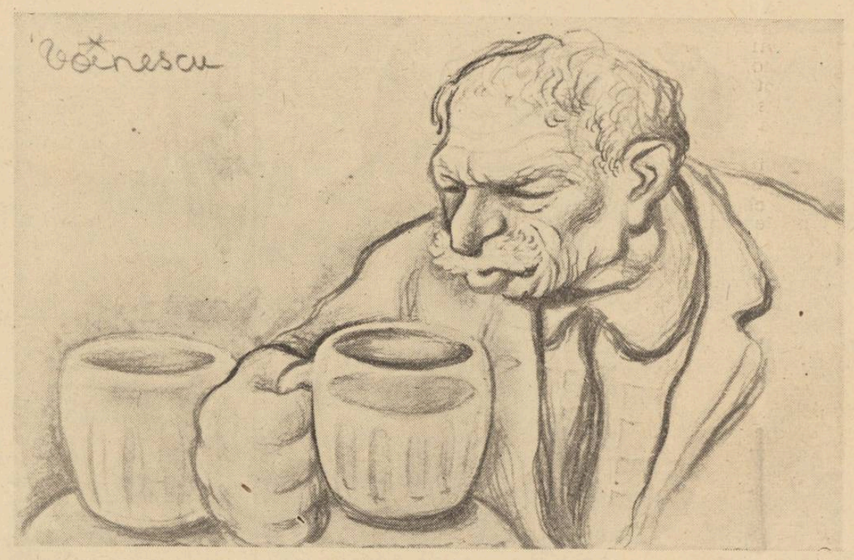

La auzul acestor cuvinte mari, rostite cu glas tare, poruncitor, acuzator, cuconu Fănică Tidorcea, cunoscut în berăria asta de când bea de 25 de ani, își pierde firea cu totul. Ca și cum ar vrea să-și dea seama că toate cele auzite sunt adevărate, nenea Fănică tace câteva clipe, se șterge de sudoare pe față cu batista și ascultă liniștit pe clienții de prin prejur care discută înfierbântat. Tidorcea — prinde și el câteva cuvinte: „Adversar... Sârbi... Lovitură de grație... Revanșe... și altele asemănătoare care au efectul unui duș rece. Ca în fața unei catastrofe din care vede limpede că nu va putea scăpa, nenea Fănică Tidorcea se face roșu și abia poate să mai îngâime câteva vorbe de turburat ce este.

— A... Adi.. Adică... să.. să fie... adevărat d... de ce se s... sp... spune? se bâlbâie groaznic apărătorul generației de eri...

— Ia mai lasă-mă, nene, cu copilăriile. Ce găsești d-ta rău în asta? Ce, noi suntem de mămăligă... Ia uite la mine ce antrenat sunt... Dacă lui Mitică al d-tale îi plac cursele, pocherul, în loc să iasă pe teren...

— ?...

...Afară țigănușii strigă cât îi țin gura:

— Spiciala... ediție spicială....

Tânărul se repede în stradă, de unde se înapoiază triumfător cu o foaie desfăcută, pe care o ține în mâini ca pe un trofeu.

— Nu ți-am spus eu unchiule? Marț i-am făcut și încă la ei acasă... Să mai poftească dacă le dă mâna...

Nenea Fănică Tidorcea smulge foaia băiatului din mâini și citește cu glas tare — în mijlocul clienților dela mesele vecine, care s'au adunat ciotcă în jurul lui:

— România a învins Jugoslavia cu „4—0".

Episodul locotenentului Starjensky

(Urmare din pag. 6-a)

LUDMILLA : Pentru lucrurile pe care le avem de discutat, faptul că sunt singură este absolut indiferent. Poftim, ia loc, te rog.

REPKA : Mda. Mulțumesc. Am primit condițiunile dumitale în ceea ce privește prețul moșiei dela Brok și a casei acesteia. Moșia îmi este cunoscută. Am cercetat ce randament anual poate aduce. Casa aceasta o știu. In concluzie, comparând prețul propus de dumneta și valoarea moșiei și a casei, cred că oricine mă poate invidia că am găsit, cum se spune, un chilipir.

LUDMILLA. — Da. Posibil. Eu am cerut doar atât cât am socotit că valorează ceea ce-ți vând. Nu mă pricep în negoț.

REPKA : Hotărît. Este dela sine înțeles. Negustoria este un talent care se moștenește. Dar în familia dumitale nu a existat niciun negustor.

LUDMILLA : De unde îmi cunoști dumneata familia?

REPKA : Familia dumitale? Dar cine n'o cunoaște? Chiar fără să vrei auzi....

LUDMILLA : Așa dar ai aflat fără să vrei...

REPKA : Da și nu.

LUDMILLA : Nu-mi plac răspunsurile echivoce. Da ori nu?

REPKA : Da și nu. Da pentrucă am vrut să aflu și nu pentrucă am auzit fără să mă interesez de-a-dreptul, așa cum aș fi voit.

LUDMILLA : Nu înțeleg ce sens a mai avut să vrei să afli ceva despre familia mea.

REPKA: Da, este adevărat. După refuzurile dumitale, ar fi fost mai bine să nu mă mai intereseze nimic. Insă.... vezi, nu știu cum să mă explic..... De atunci s'au schimbat atâtea lucruri... Moartea părinților dumitale..... singurătatea dumitale... în sfârșit și alte lucruri... Iată. Îți fac o mărturisire. Te rog să mă înțelegi. Nu cumpăr averea asta din viciul de a mă îmbogăți. Pentru întâia dată cumpăr o casă numai pentru plăcerea de a vedea. In afară de aceasta înțeleg cât de greu este pentru dumneata să te desparți de astfel de lucruri. Dumneata... familia dumitale... aveți... cum se spune... tradiție și, în sfârșit este prea dureros să te desparți așa...

LUDMILLA : Iartă-mă, domnule, dar eu nu sunt atât de sentimentală încât să sufăr, nici cel puțin cât dumneata, din pricina unor astfel de despărțiri.

REPKA: Nu? Dar la urma urmelor nu trebuie numaidecât să fii sentimentală pentru ca să le simți, iar dacă le simți, fără să fii sentimentală, poți din ambiție sau din mândrie să nu arăți ce simți. Eu cred că dumneata te prefaci.....

LUDMILLA : (Bufnește în râs). Dacă socoți așa, cred că nu te poți simți măgulit de faptul că prefăcătoria mea ți se adresează și dumitale.

REPKA : Eu știu să iau lucrurile astfel încât să nu mă simt nici măgulit și nici jicnit, adică știu să le înțeleg așa cum sunt. De pildă, eu îți cunosc mândria dumitale și ți-o admir, deși aparențele ei sunt împotriva mea.

LUDMILLA: Greșești. Nu sunt împotriva dumitale cum nu sunt împotriva nimănui anume. Aparențele mele sunt cu totul impersonale.

REPKA : In cazul acesta te contrazici.... în favoarea mea. Ai spus adineauri ceva de prefăcătoria dumitale adresată și mie... sau cam așa ceva.

LUDMILLA : Ei da. Unde vezi dumneata contradicția? Am spus așa tocmai pentrucă te consider ca pe o insectă anonimă ca toate celelalte care sunt atrase noaptea de lumina, oricât de palidă ,a unei lămpi. Te rog să mă crezi că nu-mi place să jicnesc pe nimeni, după cum nu-mi place nici să măgulesc.

REPKA : Și asta îmi convine. Așa dar considerând că masca dumitale...

LUDMILLA : Nu, te rog, nu-mi mai vorbi despre prefăcătorie, mască și alte lucruri de felul acesta care nu te privesc.

REPKA : Uf, cu ce ton îmi vorbești!

LUDMILLA : Îți vorbesc cu tonul meu natural. Cred că a sosit timpul să nu mai tărăgănim lucrurile. Eu ți-am spus condițiile mele. Spune-mi: ce vrei?

REPKA : Dacă ești atât de supărată, nu-ți pot spune ce vreau.

LUDMILLA: Nu sunt supărată, însă hotărîtă, da.

REPKA : Mă bucur. Așa dar mă obligi să-ți vorbesc și eu hotărît.

LUDMILLA : La aceasta te poți obliga dumneata însuți, nu eu.

REPKA : Ei bine, iată hotărîrea mea. Primesc în totul condițiunile dumitale însă, pentru ca să nu te desparți de casa în care ai trăit, îți las cu deplină proprietate un apartament, mai bine zis o aripă a ei.

LUDMILLA : Apreciez intenția dumitale, dar...

REPKA: A, nu trebuie să te grăbești. Îți las cât timp vrei pentru ca să te gândești asupra acestui lucru. Familia... tradiția dumitale....

LUDMILLA : Bine. M'am gândit.

REPKA : Așa dar, primești.

LUDMILLA : Nu, nu pot. Nu am cu ce să compensez prețul apartamentului pe care l-aș reține.

REPKA : Dar cine cere compensație?

LUDMILLA : Eu. Doar nu-ți voi fi închipuind că primesc degeaba un apartament.

REPKA: Nu, asta nu, pentrucă nu este degeaba. Este o simplă greșală de calcul. Dumneata trebuia să pretinzi un preț dublu pentru casa aceasta, astfel încât cu suma pe care o primești dela mine, se cuvenea să-ți reții nu un apartament, ci o jumătate din casă.

LUDMILLA : Poate ai dreptate, însă eu m'am gândit să fac lucrurile pe jumătate. Am vândut tot, la prețul care se cuvine.

REPKA: Cinstea și naivitatea merg mână'n mână. Iartă-mă că-ți spun. Dacă dumneata socoți așa, îmi iau îngăduința să-ți ofer prilejul de a plăti apartamentul în condițiunile cele mai onorabile.

LUDMILLA : Cum?

REPKA : Bunăoară..... ocupând un post undeva.

LUDMILLA : Asta și vreau.

REPKA : Atunci, perfect.

LUDMILLA : Perfect, dar deocamdată nu am găsit postul. Acelea care mi s'au oferit nu-mi convin.

REPKA : Cu siguranță că nu a știut nimeni ce post trebuie să-ți ofere. Dumitale ți se potrivește un loc în care să nu ai relații cu lume prea multă, o activitate mai mult sau mai puțin liberă, spre exemplu, un post de secretară.

LUDMILLA : Secretară? A cui?

REPKA : De exemplu, a mea. Nu vreau să-mi dai un răspuns grăbit. Siguranța pe care o ai în dumneata și sentimentele mele sunt, aș putea spune, o chezășie că vei interpreta propunerea mea în adevăratul ei înțeles.

LUDMILLA: Nu pricep ce vrei. Mai rău mă încurci. Ce alt înțeles poate avea ocuparea unui post afară de acela de a munci....

REPKA : (Aparte). Oh, ființă care nu te-ai lovit încă de oameni! (Către Ludmilla) : Evident, în ceea ce ne privește, nu poate fi vorba de niciun alt înțeles. Îți făgăduiesc că îți voiu lăsa toată libertatea de lucru și voiu reduce, pe cât îmi va fi cu putință, întrevederile cu dumneata.

LUDMILLA: Asta depinde de serviciu.

REPKA : Tocmai. Dar. pentru a-ți face pe plac. mă voiu mulțumi să te văd oricât de rar....

LUDMILLA : Să mă vezi pe mine?

REPKA : Da. Nu trebuie să te încrunți. De vreme ce îți spun atât de deschis, însemnează că nu este la mijloc nicio pricină de care să mă tem....

LUDMILLA : Găsesc că sunt prea grăbite pentru acum mărturisirile astea, domnule.

REPKA : Prea grăbite pentru acum! Așa dar..... mai târziu... dacă aș reveni asupra lor... asupra cererii mele.... pot spera?

LUDMILLA: Nu știu. Te rog, nu-mi mai vorbi despre lucrurile astea. (Intră lacheul, întinde o carte de vizită.

LUDMILLA o citește). Un moment. Viu imediat.

LACHEUL : Prea bine. (Iese).

LUDMILLA : Te rog să mă scuzi. (Repka se înclină afabil. Ludmilla iese).

Scena 5

REPKA : (Se plimbă satisfăcut frecându-și pumnul în palmă). A zis „nu știu". Asta pentru o femeie înseamnă da! (A ajuns în dreptul albumului deschis tocmai când apăsă pe ultimul cuvânt; văzând portretul lui Olgierd tresare. Ia albumul, îl apropie de ochi. îl cercetează apoi îl pune la loc, privind spre ușa pe care a dispărut Ludmilla).

Scena 6

LUDMILLA, REPKA

LUDMILLA : (Inaintând spre album, pe care îl închide). A intervenit un fapt care mă obligă să încheiu convorbirea noastră de astăzi. De altfel nu mai avem ce discuta. Pentru îndeplinirea formelor de vânzare și cumpărare, îți vei trimite avocatul mâine, nu-i așa?

REPKA: Dar este posibil să vin și eu.

LUDMILLA: (Petrecându-l către ieșire). Cum dorești.

REPKA : Cu respect, domnișoară.

LUDMILLA : Bună ziua. (Repka iese, Ludmilla se îndreaptă către ușa biroului, o deschide și le facem semn celorlalți să intre). Allo! Emilia, Cașea...

Scena 7

LUDMILLA, LEONARD, EMILIA

EMILIA : (Sare în pragul ușii, urmată de Leonard). Am sosit. (Către Leonard care o oprește, ținând-o de mână). Dă-mi drumul! Ce este?

LEONARD : Am de vorbit ceva cu Ludmilla. Rămâneți puțin în birou.

EMILIA: Să ne chemi când termini confidența. (Se retrage. Leonard aprobă cu un semn).

Scena 8

LUDMILLA, LEONARD

LUDMILLA : Ce ai să-mi spui?

LEONARD : Cea mai neașteptată dintre toate veștile cu putință.

LUDMILLA : O fi venind sfârșitul lumii.

LEONARD: Nu vine sfârșitul lumii. Vine Olgierd.

LUDMILLA : Olgierd! Cu neputință.

LEONARD : Totuși... Sosește la noapte cu avionul, dela Stockholm.

LUDMILLA : Sosește la noapte!?... Nu, nu pot crede asta. Când a plecat, și-a dat cuvântul că va reveni în țară după șase ani. Șease ani se împlinesc la Crăciun.. Acum suntem în August.

LEONARD : Ce criterii ciudate mai ai și tu!...

LUDMILLA : Cuvântul lui Olgierd este un criteriu ciudat?

LEONARD : De ce te legi de forme? Inchipuie-ți că s'a întâmplat un lucru deosebit, care îi grăbește înapoierea. Nu simți cu câtă încordare se precipită treburile politice în Polonia?

LUDMILLA : Despre asta este vorba?

LEONARD : Posibil.

LUDMILLA: Ți-a scris ceva?

LEONARD : Mi-a telegrafiat. Poftim telegrama.

LUDMILLA : (Citește)... Să nu pleci în concentrare până ce nu sosesc. Olgierd". Ce însemnează asta? Știe că se fac concentrări mari în țară.

LEONARD : Știe el și alte lucruri pe care nu le știm noi...

LUDMILLA : Unde o să vie?

LEONARD : La mine. I-am pregătit două camere.

LUDMILLA : Drăguț din partea ta.

LEONARD : „Drăguț din partea mea". Mofturi. Parcă altceva mai bun nu ai avea de spus.

LUDMILA : Ce să spun?

LEONARD: Ce să spui? Spune când îl aștepți!

LUDMILLA: Eu? Unde să-l aștept? Casele nu mai sunt ale mele... Nimic din ceea ce am avut nu mai este al meu. Și dacă nu mai am nimic, de ce să-l mai aștept?

LEONARD : Ludmilla!.....

LUDMILLA: (Incercând să râdă). Nu, Leonard. Să nu facem melodramă. Il voiu întâlni pe Olgierd.

LEONARD : Când? Unde?

LUDMILLA: Intâmplarea ne va încrucișa drumurile Și el și eu vom avea mult de mers de acum înainte.

LEONARD: Ludmilla, nu-mi vorbi așa. Olgierd vine pentru tine....

LUDMILLA : Pentru mine? Vine pentru interese politice. Ai spus-o doar.

LEONARD : Ei bine. Sunt lucruri care se spun și lucruri care nu se spun. Nu ești fata care înțelegi numai ceea ce ți se spune, după cum nu crezi tot ceea ce ți se spune. Olgierd vrea, trebuie să fie așteptat de tine.

LUDMILLA: Il voiu aștepta.

LEONARD : Da? Când?

LUDMILLA: La noapte, în camera în care îl primeam de obiceiu. Este ultima noapte în care camera aceea îmi aparține.

LEONARD : (Strângându-i mâinile). Ludmilla!

LUDMILLA : Lasă-mă! Acuma lasă-mă! Pleacă!

LEONARD: Plec să-i chem pe ceilalți. (Iese după ce Ludmilla îi răspunde ridicând din umeri.

Scena 8

LUDMILLA : (Se îndreaptă încet spre album, îl redeschide, și îl privește îndelung).

Cortina

GH. ENACHE

Un nedreptățit: D. Anghel

(Urmare din pag. 1-a)

Iosif, cu viața învinsă de prietenul său, și-a luat, vremelnic, revanșa, prin marea simpatie pe care poezia sa, grațioasă, directă, minoră, și-o câștigase, deopotrivă, printre cronicarii vremii și printre cititorii entuziasmați de versul duios și cursiv.

Lirica și proza lui D. Anghel, egal de rafinate de subtile, de evoluate, n'au întâlnit decât rigiditatea sau inadaptabilitatea unei critice, care se deschidea, în schimb, accentelor gingașe ale lui Iosif.

Dimitrie Anghel a fost dincolo de ceia ce voiau, peatunci, lectorul comun și criticul de duzină, dela poezie.

Iar mai târziu, când Anghel a reapărut în conștiința cititorului și în atenția criticii evoluate, formele artistice moderne, technica și expresia lirică — pentru a căror întronare în literatura noastră el fluturase steag de prinț — îl depășiseră cu mult.

Desigur, o dramă a unei opere.

Căci ce poate constitui o dramă mai adâncă, decât destinul de-a fi un depășitor al înțelegerii unui public și-al unei critice ce-și caută încântările estetice pe țărmuri la care luntrea ta n'a ajuns încă, și în urmă de-a fi depășit, când o altă conștiință, mai evoluată, a unei alte critice, a înregistrat realizări estetice mai noui și mai subtile?

Mai este, de-asemenea, locul, în cuprinsul acestui articol, de-a ne cutremura și în fața lungului șir de atentate, pe care, ani la rând, manualele didactice și universitățile le-au încercat împotriva adevăratei poezii și a adevăratului frumos artistic. O astfel de crimă, țâșnită dintr'un didacticism anchilozat sau din înzăpezirea, între grele troene, a sentimentului estetic, a fost înfăptuită și împotriva poeziei lui D. Anghel. Larga ospitalitate acordată lui Iosif, sub steme trandafirii, — sau poeziei lui Duiliu Zamfirescu — în cărțile de curs secundar și în sălile facultăților de litere, n'a îngăduit, în tot timpul anilor mei de liceu sau de studenție, un singur ungher pentru primirea poemelor lui Anghel.

Abia acum câțiva ani, manualul de l. română al lui Mihail Dragomirescu și acela al profesorului Gh. Nedioglu s'au deschis și în cinstea lui Mitif „poetul florilor".

Și trebue reținut: nu numai frumusețea în sine a poemelor lui Anghel creia un imperativ pentru introducerea lor în manuale și în discuțiile seminarelor de literatură, dar și importanța lor, cu totul deosebită, în cadrul istoriei literare, pe linia evoluției poeziei noastre lirice. Anghel e un deschizător de porți. Pe cărările lui de sidef se intră în simbolismul românesc. Și tot pe-alci se trece spre cei câțiva artiști ai poemei moderne și ai expresiei noui...

De toate acestea, însă, n'au vrut să țină seama, timp îndelungat, nici reumatismul dăscălesc, nici rigiditatea unei anumite critice — la rândul ei cu totul depășită azi — nici superficialitatea cititorului, îndopat până mai ieri, cu acadele lirice, iar astăzi cu tot felul de traduceri.

Iar Dimitrie Anghel a rămas, — cu toată relativa atenție ce i se acordă, nu de mult, în cercuri restrânse — un nedreptățit și un însângerat...

RADU GYR

Ceas de moarte

PROPERTIUS, II, 27

Cum voiți să aflați ceasul morții voastre, pământeni,
Numai voi ispitiți chipul cum veni-va peste vremi.
Câte stele sunt în ceruri, câte iar vor răsări
Numai voi citiți în ele semne bune ori urgii...
Fie că pe Parți în goană urmărimu-i sau corăbii
Repezi pe Britani i-alungă, vreți să știți care primejdii
Vă pândesc pe'ntinsul — largul — al pământului și-al mării.
Și ochii plâng, și ochii, când luptelor norocul
Sau neisbânda — greaua — n'o știți. Ruina, focul
Le hărăziți voi singuri palatelor. In chin
La ce bun, să v'ogoaie, veninu'l beți, din plin?

Când fi-i-va ceasul morții, ca pururea să plece
Cel ce iubește — singur — o știe și'nțelege
De vânturi, nici de săbii să nu se teamă. Ci
Când s'o afla la vamă să treacă pentru veci
De negură poteca de ape, peste Styx,
De l-o striga pe nume iubita înapoi,
De dragul ei, de doru-i întoarce-s'a apoi
Și nu i-o ține calea nimica înapoi...

In românește de
NICOLAE PREDESCU

Cronica literară

Dan Petrașincu: Cora și Dragostea (roman)
(Editura Contemporană, 1943)
Ștefan Baciu: Muzica Sferelor
(Editura Prometeu, 1943)

Cora și Dragostea e un roman de care îți poți aduce aminte. Un roman deci care, deși vrea să fie cât mai psihologic, se lasă reținut și povestit, — ceeace înseamnă că dispune de toate acele condiții și calități literare cari dau fizionomie precisă unei cărți, — în cazul Corei fizionomie epică. Nici nu s'ar fi putut ca tocmai d-lui Dan Petrașincu, vigurosului nuvelist din **Omul și fiara** să-i fi lipsit talentul prozatorilor și numai al prozatorilor.

Cora o puștancă de liceu ține să-l cunoască, și-l cunoaște pe Mihai, un profesor, pe care-l iubește în taină. Mihai îi acceptă dragostea, dintr'un gest de mărturisită superioritate și o iubește apoi cu nemaipomenit egoism. O dragoste aparte așadară, dragoste care ucide, dară nu cu fulgerele și lavele pasiunii, ci în mod lent, diabolic aproape și cu inconștientă premeditare, căci perseverenta și patologic brutala jignire la care e supusă candida inimă a Corei se datorează unei formidabile gelozii, — a lui Mihai.

D. Dan Petrașincu putea, în acest sens, să-și intituleze și altfel romanul, spunându-i, spre exemplu, „Mihai și gelozia". Căci dogoarea cea mare a romanului este numai și numai absurda gelozie a lui Mihai, gelozia aceluiaș Mihai care ținea la Tia, — o amantă bineînțeles, — „exact cât trebue să ție un bărbat care găsește la o femee plăcerea și iubirea laolaltă" și care femee, nici prea costisitoare nu era", — și gelozia acelui Mihai, profesor fără specialitate precizată, — care se apropie de Cora „cu sentimentul, totuși, că face un dar". Dară să-i urmărim semnalmentele sufletești: „starea de joc nevinovat s'a curmat — când.. fără să-mi dau seama cum și dece, am bruscat-o !" (pg. 34), „A uitat că este o simplă școlăriță ?" (36),—„simții cum mă **recuprinde** enervarea.

Am desprins-o dela piept cu mânie:" (39); „Mai târziu am pus și acest belșug al imaginației amoroase tot pe socoteala orgoliului — marele, imensul meu orgoliu." (47); „Sfârșind, avui un tremur: dar nu de bucurie, ci **de indignare.** Totuși, cu un nou surâs, **hotărâi** să cedez..." (53) ...„Și, prinzând-o scurt de umeri, sguduind-o, am început să strig: — Vasăzică a fost... vasăzică a fost.., ai curajul s'o afirmi ! Vasăzică, îți bați joc de mine !" (67)...; — „n'am lăsat-o și mi-am impus voința" (118); „E o elevă caremi scapă din mâni. Acesta să fie epilogul dragostei noastre ? Caraghios ! Jalnic !" Cora nu exista — ea exista ca o ființă creată doar să mă admire și să mă iubească. Acesta fusese rostul ei pe lume: să mă întâlnească, să aștepte până îmi voi pune eu ochii pe ea, ca s'o culeg din mulțime... De abia acum, în maturitatea ei, ajunsese să cunoască adevăratul preț al faptului că o iubește... un om ca mine ! — Acum eram satisfăcut. Imi puteam lua aere de stăpân distrat, care binevoește când și când să arunce o mângâiere sclavei îndrăgostită". (328-329); — „Astfel de scene... nu-i erau îngăduite, față de mine". (337); — „M'am oprit, așteptând strunirea de sunet ultim al spaimei din ea. In acelaș timp simțeam cum mă cuprinde furia, din nemulțumirea, din ura — încă nerisipite — de acum câtăva vreme" (p. 344).

Acesta e Mihai. Dacă d. Dan Petrașincu a urmărit să-l prezinte ca pe un amestec de erou din Poë și Saade, suntem siliți a mărturisi că a reușit. Proiectat pe un ecran așa de întunecat, chipul ftizicei Cora câștigă enorm în puritate. Dar acest chip nu mai poate fi considerat decât victimă a unui imens orgoliu și a unei macabre gelozii. S'ar putea susține că imaginea Corei trăiește, așa cum trăiește în romanul d-lui Dan Petrașincu, mulțumită numai faptului că a fost pictată pe fundalul psihic al deviatului Mihai.

Celelalte personagii, Tia, Gabi, Ștefan, Grig, Vlad Tomescu, etc., nu au substanță proprie, ci sunt cel mult puncte de reper dealungul evoluției acestui roman scris la persoana întâia. Concentrată într'o nuvelă mare, cartea d-lui Dan Petrașincu ar fi câștigat, fără îndoială, în relief și densitate.

Tehnicește, episoadele și scenele precum sunt cea cu „hipnotizarea" Corei de către necunoscutul care-i fură banii, cea cu revolverul, cât și finalul banal dramatic rămân sub nivelul de întemeiate pretenții ale d-lui Dan Petrașincu. Partea de jurnal intercalată între cele două jumătăți ale acțiunii romanului o găsim justificată câtă vreme totul e numai un fel de spovedanie a conștientului de proprie vină Mihai. Acesta este subiectul.

Iată și „predicatele".

D. Dan Petrașincu scrie fraze ca acestea: — „mă **recuprinde** enervarea, (39); — „să **lichidez** în doi timpi și trei mișcări și **definitiv** !" (63); — „Grig în sus, Grig în jos..." (259); — „al veșnicului meu instinct de excesivitate" (316); — „că se afla ceva... putred în Danemarca ?!" (322); „Am înaintat... și un țipăt înăbușit de desnădejde mi-a scăpat: era acolo, jos, în zapadă, întinsă, nemișcată, moartă !" (347); — espectora". (356); — și apoi supărătoarele puncte-puncte la tot pasul precum: „Ceea ce a urmat, din momentul acela până la...(!) sfârșit...(!) îmi vine greu să lămuresc". (338); — „nici ca...(!) inteligență, nu găseam puntea de legătură, nici ca...(!) toate !" (339).

N'am dat decât două mostre. Este, iarăși, treaba d-lui Dan Petrașincu felul cum își înghebează frazele și, mai ales cum și le interpunctează. Credem, totuși, că atari puncte-puncte dau celor povestite fie ceva de... nejustificată importanță, fie ceva de... întrerupt și molest.

Totuși, așa cum este, cu subiectul și cu predicatele sale, romanul Cora și Dragostea se situiază onorabil, de tot onorabil, în suita prea grăbită a romanelor noastre din ultimii doi-trei ani. D. Dan Petrașincu are ceva de zis, chiar și atunci, când, — ceeace pare probabil, — dă la lumina zilei o carte anacronică pentru actuala d-sale evoluție de prozator. Și d-sa mai are o calitate peste care nu se poate trece: nu-și coase romanele cu ață albă și nici nu face din trei cămăși vechi una „nouă".

Ca încheiere, — fiindcă am ținut cu tot dinadinsul să fim sinceri, — îl asigurăm că aceste rânduri ale noastre, neavând pretenția de a fi altfel de critică decât **subiectivă**, nu au urmărit nici de cum zdruncinarea unei prietenii.

*

Cu **Muzica Sferelor**, d. Ștefan Baciu abordează dificilul gen al sonetului. **„Prezenței perfecte din viața mea aceste imperfecțiuni"**, scrie d-sa, în chip de amendă onorabilă, la pagina a cincia a cărții. Și d. Ștefan Baciu are **perfectă** dreptate. Sonetul nu este o formă rigidă oarecare. Rigiditatea lui înseamnă rigoare. Rigoare formală și de fond în acelaș timp, — rigoare integrală cu alte cuvinte, fără iertare pentru inadvertențe și fără posibilitate de iertare pentru scăpări.

Sonetul clasic presupune cunoașterea și stăpânirea unui anumit ritm, a unei anumite dispoziții a rimelor, repartizarea unor anumite conținuturi cu ponderi adecuate în simetriile terținelor întâia și a doua și contrabalansarea acestor anumite conținuturi cu ponderi adecuate în simetriile terținelor întâia și a doua. Un întreg arsenal de materiale brute ce se cer stăpânite în mod foarte savant și o întreagă baterie de piedici ! In plus, absoluta necesitate de a face din aceste obstacole și din aceste materiale brute un perfect cristal logic cu tot atât de pure ape estetice Se înțelege că sonetele, înțelese astfel, se supun legilor auxologice ale cristalelor: Cresc adică foarte încet, — sau se șlefuesc prin multă trecere de timp.

D. Ștefan Baciu e însă poet al fervorilor rapide și al combustiunilor neamânate. Pe deasupra, d-sa mai mânuiește o limbă foarte mobilă. Cu salturi de cal năzdrăvan și cu zâmbre de ied. Nici de tifle nu se ferește autorul **Cetății lui Bucur.**

Nu avem nimic de obiectat, comportamentul este cel firesc dumisale și-i șade bine.

Când însă te angajezi la o partidă de joc cu reguli bine definite, ești obligat să le respecți. Ori, după a noastră modestă părere, d. Ștefan Baciu, pe care-l prețuim pentru **Poemele poetului tânăr**, pentru **Poemele de dragoste**, pentru **Micul dor**, pentru **Drumeț în anotimpuri** și **Căutătorul de comori**, se găsește pe linia **Cetății lui Bucur**, în recent apărutele sonete numite **Muzica Sferelor.** Nu că acea caracteristică temperamentului d-sale, **Cetate a lui Bucur** ar fi carte detestabilă, — ceeace nu este adevărat, — ci fiindcă sonetul eternizează, deobiceiu, altfel de esențe sufletești. Și apoi titlul de pe copertă ! D. Ștefan Baciu a intuit bine structura perfectei prezențe din viața d-sale ! Păcat numai, — pentru ursuzii și fosilii amatori și căutători de sonete rare (!), — că acea perfectă prezență s'a soldat cu o serie de interesante, ce-i drept, zglobii și chiar dulcoase imperfecțiuni. Iată dece d. Ștefan Baciu e dator să-și închee un anumit bilanț, — dator adică, — față de talentul d-sale remarcabil, — să-și verifice țelurile și să se depășească sau să scrie nici mai bine nici mai rău decum a scris acum șapte-opt ani.

Intovărășit mereu de obsedantul motiv al țigării îl vedem sonetizându-și, — și încă în ciclul „Prometeu înlănțuit !" — **Biblioteca, O carte de Francis Jammes, Vacanța, Harta, Interiorul, Distracțiile, Biroul,** — precum se vede, motive tot așa de prometeice, pe cât de prometeic poate fi acel ram care îi bate la ferestre, cu frunze moi, **„ca o pereche de bretele"**. Imaginea e, într'adevăr inedită. Să nu se supere d. Ștefan Baciu, dacă ținem prea sincer la poetul din dumeasa ca să-i putem aplauda aceste bretele, **„publicul demn, semeț proptit în coate"**, care **„digeră lent o porție de rață"**, **porția de înghețată**, stihul **„Fumează dincolo de geamuri strada"**, etc., etc.

Le-am spus toate acestea, accentuăm, — numai fiindcă este bine ca, la anumite date ale carierei lor literare, toți cei ce scriu ușor și mult să fie făcuți atenți asupra pericolelor în care, riscă a se împotmoli.

Muzica Sferelor este, totuși, o carte pe care o citești cu plăcere. E o carte colorată cu un buchet în care o mână dornică a strâns toate florile câmpului, ajustându-le numai tulpinile, ca să se lege mai frumos în jurul lumânării dusă la vreo cununie sau la vreun botez. Și mai este o carte plină de humor, căci e humor ceeace autorul a vrut să rămână ironic.

Ne-am permis să prezentăm, în cronica de azi, două cărți din punctul de vedere al aspectelor lor negative, deficitare. Nu înseamnă însă că, printr'o astfel de prezentare am negat valoarea reală pe care o au.

TRAIAN CHELARIU

O AMINTIRE...

Stăteam de vorbă cu dânsul, fumând, într'una din zilele de început de primăvară, când ochiurile albastre de cer, deschise de fuga norilor alungați de vântul nestatornic, îți dă fiori de tinerețe...

Vorbeam despre dragoste și despre farmecul inedit al întâmplării... Spunea că între un bărbat și o femeie nu poate fi o dragoste adevărată, puternică, fără fluidul magnetic negrăit al unei corespondențe sufletești, pe care o simți imediat, după cele dintâi vorbe schimbate.

— Astăzi, spunea el, cei mai mulți reduc iubirea la un contact orb și animalic, fără alegere, la care sufletul nu se mai ostenește să mai adauge nimic spiritual. Pe mine niciodată nu m'a târît așa ceva... Am cunoscut multe femei, dar numai patru am iubit cu toată ființa mea...

Și mâna cu care ținea țigara, a șters imaginile pe care amintirea i le-a plăsmuit poate, în umbra fugară a fumului...

In glasul lui scăzut, se strecura, limpezit, trecutul...

— ...Eram tânăr, căsătorit de un an. Vara, am plecat la Monte Carlo, numai cu un prieten. După ce luasem masa de prânz cu dânsul, la unul din cele mai mari restaurante de acolo, el s'a dus să se culce, simțindu-se obosit. Eu am rămas să-mi iau cafeaua. In fața mea, la o masă, am văzut o doamnă frumoasă, în doliu, care mă privea cu atenție. Când am ridicat ochii, o clipă ni s'au întâlnit privirile — eu am plecat ochii dar simțeam că de câte ori privirea mea o evita, ea mă căuta, ferindu-se însă să o văd.

Am terminat cafeaua și am ieșit din restaurant, dar am simțit că ea mă urmărea.

Cine putea fi oare această ciudată femeie? Ținuta ei demnă, eleganța distinsă și de bun gust, mă opreau să cred că ar putea fi una din acele femei ușoare, care găsesc orice pretext, chiar și pe acel al doliului, pentru a ademeni pe un bărbat.

Să fie una din acele aventuriere care caută bani ori senzații?... Erau multe din acestea în Monte Carlo, atrase de mirajul orbitor al ruletei și al atâtor jocuri de noroc.

Să fie o nenorocită, care caută pe cineva, ca să mai poată trăi... Cine știe ce amar îi apăsa pe suflet, ce viciu îi secătuia viaga tinereții... In primul moment, chemarea ochilor ei m'a atras și m'a durut. Se putea să fiu înșelat însă, în presupunerile mele. Atunci, între judecata limpede, care cântărea toate aceste bănuieli posibile și între inima, care mi se muia la glasul mut al suferinței unei femei, s'a dat o luptă din care nu știam a cui va fi biruința.

Mă cunoșteam prea bine, — în fața unei femei am fost totdeauna slab — și tocmai de aceea logica se arăta mai înverșunată. Să cad în mrejele unei femei, pe care cine știe ce interese meschine ori perverse mi-o aduceau ca pe-o ispită ? Plăcerea ce mi-ar fi dat-o poate, într'o clipă de uitare, nu prețuia cât sbuciumul și desechilibrul pe care mi l-ar fi deslănțuit, făcându-mă să-mi uit de mine și de casă și de tot...

Mergând, am întors odată capul, în așa fel ca să pot vedea dacă mă urmărește; ea s'a făcut că se uită în altă parte. O femeie de stradă nu era, — nu putea fi.

Prea era demnă și distantă durerea ei. Prea era tăcută și misterioasă șovăiala pașilor cu care îmi călca pe urme, așa fel ca să nu o văd, să nu o simt... Și antenele sufletului meu prindeau de la distanță vibrațiile ciudate și tainice ale întregii ei făpturi...

Ce taină ascundea ea oare?

A doua zi, la fel. De câte ori o întâlneam, mă săgetau aceleași priviri insistente și totuși discrete. Făptura ei mă urmărea ca o umbră îndepărtată și nelipsită, încât îmi devenise o obsesie ce mă persecuta și mă fermeca totodată.

A patra zi, înainte de a termina masa, la acelaș restaurant, o văd intrând. Era frumoasă, înaltă și peste vălul negru al hainei, o durere profundă părea că o transfigurează, dându-i un aer și mai distins, melancolic...

Se apropie de mine, și fiind singur, mi se adresă într'o franțuzească italienizată, rugându-mă să-i dau voie să ia loc la masa mea.

— Cu cea mai mare plăcere, îi răspund eu, ridicându-mă ca să-i ofer scaunul din fața mea. Sunteți de mult în Monte Carlo ? — o întreb, ca să alung emoția care mă cuprinsese deodată.

— Din nenorocire, sunt de patru ani aici, și nu știu cât voiu mai sta. Dumneavoastră mai stați mult aici?

— Eu sunt în trecere — plec peste câteva zile.

Ochii ei adânci și turburători mi-au răscolit în tot trupul valuri de fiori. Simțeam că apropierea ei îmi va fi periculoasă, dar curiozitatea de a afla enigma acestei vieți, adusă de întâmplare în calea mea, mă țintuia cu atât mai mult, cu cât teama de pasiunea ce mi-ar fi putut-o deslănțui, mă îndemna să mă îndepărtez de ea.

— Sunteți bogat? — mă întreabă ea direct, privindumă în ochi — dar să-mi spuneți sincer.

— Ce v'as putea spune decât că sunt doctor și că trăesc din meseria mea.

— Am să vă cer un serviciu, pe care numai d-voastră mi-l puteți face. Până ce veți pleca, **am nevoie** să stăm la masă împreună, să mergem la plimbare, la Cazino... și în schimbul acestui serviciu, vă stau la dispoziție cu ce îmi veți cere.

Ce jar mă mistuia atunci.. Îl simt și-acum arsura...

In clipa aceea, să-mi fi dat să aleg între paradisul liniștit al rațiunii și infernul clocotitor al păcatului, l-aș fi ales pe acesta din urmă, cu toată gheena ispășirii..

M'am stăpânit însă — și în chiuda ochilor pe care mi-i simțeam încandescenți de temperatura lăuntrică, încet, cu glasul calm și afectuos, i-am răspuns că voiu face tot ce îmi va cere.

Atunci ea, abia stăpânindu-și plânsul, drept mulțumire și explicare totodată, scoate din geantă o fotografie, pe care mi-o arată.

Mirarea mea a ajuns la culme. Eram eu, cu dânsa, în fotografie ! Așa tânăr, cu barbă, cum eram atunci...

— Puteți să-mi spuneți ce este cu fotografia aceasta, care îmi seamănă întocmai?

— E soțul meu. Semăna aidoma cu d-voastră și în momentul când v'am văzut, l-am avut pe el în fața ochilor, deși știam că el nu mai poate fi... Am venit să vă vorbesc, ca să mă mai înșel o clipă...

...Sunt patru ani de când a murit și de atunci n'am mai plecat de aici, ca să merg în fiecare zi pe locurile unde am fost fericiți împreună și să stau la mormântul lui, care e tot ce mă mai leagă de viață.

Tatăl meu, de multe ori milionar, are o mare fabrică de produse din lapte, în Elveția. Mă chiamă acolo, să stau, să mă liniștesc, dar nu mă pot despărți încă de urmele pașilor lui...

M'am căsătorit cu dânsul la 17 ani și l-am iubit nebunește. Acum, după atâta vreme, nu mă pot împăca cu ideia că a murit... Și m'am agățat de asemănarea dumneavoastră cu o putere disperată, ca de o ultimă și zadarnică speranță. Dumneavoastră sunteți singurul care îmi mai puteți da iluzia câtorva clipe, care să mă mai țină în viață...

Când ne-am despărțit, simțeam că o putere mai presus de mine mă va lega pentru totdeauna de această femeie, dacă nu am tăria de a pleca la timp.

Intr'atât mă obișnuisem cu îmbrățișarea eterică a ochilor ei triști, că îmi lipsea când n'o vedeam. Atunci mă tortura năvala gândurilor isvorîte din rațiune, dar când o zăream, mă simțeam atras spre dânsa, de parcă tot trupul răvășit de 'nfiorări mi se fărâmița în invizibile frânturi, absorbite deodată de un magnet necruțător. Trebuia să iau o decizie hotărîtoare..

Știam unde ne va duce încordarea acestei căutări. Cu cât mă voiu apropia mai mult de ea, cu atât îmi va deveni mai necesară, și mă voiu despărți din ce în ce mai greu, ori poate niciodată.

Dar eu eram însurat, aveam o soție tânără și frumoasă care mă iubea, aveam o sfântă datorie față de ea și față de copilul nostru, să-mi țin cuvântul dat, să fiu al lor... Aveam o datorie și față de mine, să nu mă fac să sufăr, când aș putea evita aceasta.

Singura soluție era să plec imediat, fără s'o mai văd pe femeia care mă vrăjise. In acest caz suferința, deși ar fi acută, ar fi totuși mai ușoară decât dacă aș rămâne lângă ea.

Totdeauna în viață am avut în momentele hotărîtoare, o scăpărare de luciditate, care m'a făcut să văd limpede drumul ce trebue să-l apuc.

Atunci cumpăna gândirii nu înclină sub svâcnirile inimii.

Și datoria a biruit...

A înfrânt dorințe și visuri..

A închis pentru totdeauna zările unei vieți, care poate ar fi fost mai bună ca cea pe care am avut-o, dar asta mi-a fost soarta!...

Și a doua zi, cu inima sângerând încă, am plecat...

. . . . . .

Acasă mă aștepta soția, care n'a bănuit niciodată prin ce trecusem... Peste câțiva ani m'am dus din nou la Monte Carlo, de astădată cu soția — dar pe femeia fotografiei mele nu am mai văzut-o și nici n'am căutat să-i dau de urmă...

IULIA FRUMUZACHE

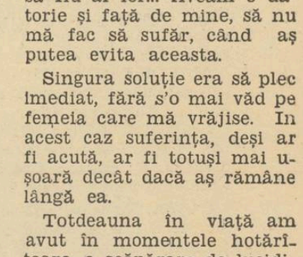

Cărți noui

IN EDITURA „GORJAN"
au apărut recent următoarele cărți:

„POVESTIRI FANTASTICE" de E. T. A. Hoffmann.

Tălmăcirea *Povestirilor Fantastice* de către d. Alex. A. Philippide înseamnă nu numai o fericită alegere pentru transpunerea în grai.ul nostru a istorisirilor marelui romantic, deci un traducător ideal, ci și un neprețuit act de cultură.

Iată dece *Povestirile Fantastice*, traduse de d. Alex. A. Philippide, constituesc un adevărat eveniment literar, care se va cuveni subliniat, neapărat, căci această tălmăcire ne amintește, fără nici o exagerare, de traducerea Povestirilor Extraordinare ale lui E. A. Poë, de către Charles Baudelaire.

„FATALITATE", roman de H. Zerkaulen.

Din literatura germană actuală, a ales romanul lui H. Zerkaulen: „Fatalitate" (trad. I. Totu).

H. Zerkaulen întrunește, privit prin această stingură lucrare epică, toate darurile unui creator literar. Un stil personal, adaptat unei intrigi sinuos desfășurate, pentru care autorul se dovedește plin de observație și spirit, — învestmântează o carte admirabilă în construcția ei bine închegată.

„METAL", roman de K. A. Schenzinger.

In traducerea d-lui Mircea Streinul, a apărut o nouă carte datorită autorului acelui răsunător succes: „Anilină". Noul roman al lui K. A. Schenzinger, intitulat „Metal", se dovedește a fi un pasionant roman de dragoste, îmbogățit de o ampă documentare științifică, deoarece „Metal" este și un mare roman al invențiunilor. „Metal" a însemnat, peste hotare, o carte de adevărat succes.

„O ZI DIN VIAȚA" roman de Orio Vergani.

S'a tipărit, de curând, în traducerea d-rei Mariella Coandă, o nouă carte datorită vestitului scriitor italian Orio Vergani: **„O zi din viață". Romanul acesta e închipuit nespus de simplu și mănunchiul de fapte se desfășoară într'o luminoasă atmosferă sufletească.**

E o surprinzătoare închegare epică și cu adânci răsfrângeri sufletești, care își află sub condeiul lui Orio Vergani o realizare de mult preț artistic.

Traducătoarea, o minunată cunoscătoare a graiului lui Dante și Goldoni, a tradus cu o rară virtuozitate acest roman al lui Vergani.

„O VIAȚA FURATA" roman de K. J. Benes.

„O viață furată" este o operă de frunte a literaturii cehe. Tălmăcirea acestui roman constitue un prim pas în cunoașterea acestei literaturi necunoscute nouă.

După romanul lui K. J. Benes s'a realizat cunoscutul film cu Elisabeth Bergner. Și neîndoios lucru, publicul cititor se va îndrepta cu încredere spre opera cu subiect atât de straniu dar și atât de bogat în conture sufletești.

DORIN ILIESCU: PROCESTU LU ILIE SFERT

Cartea cu titlul de mai sus a d-lui Dorin Iliescu, apărută în ajunul Sărbătorilor la editura „Universul" întrunește în paginile ei un număr de schițe umoristice, reprezentând genul în ceea ce are el mai bun.

Intr'adevăr, prin scurtimea și concentrarea lor în esență, schițele d-lui Dorin Iliescu merg pe linia umoriștilor de rasă, la cari orice cuvânt în plus de ce este absolut nevoe devine un balast în aripa ușoară a frazei.

Scrise cu deosebită grijă pentru stil și echilibru interior, fără șarje și inutile insistențe în vânarea efectului cu orice preț schițele ce alcătuesc volumul Procestu lu Ilie Sfert **constituesc o agreabilă și mult gustată lectură, pe care-o recomandăm călduros tuturor iubitorilor de frumos.**

DISOCIAȚII

(Urmare din pag. 3-a)

unul singur a rămas Baudelaire și de neatins în felul lor vor rămâne Eminescu sau Lucian Blaga. Organizarea este fără de școală, ținând de experiența individuală, de genu chiar. Tehnica este însă colectivă. Simboliștii au inițiat un fel de tehnică cu anumite procedee: repetiții, potriviri muzicale. Ei însă n'au bănuit niciodată întinderea ulterioară a experienții lor și efectele ei. Cu veacul al XX-lea apar tehnicienii, poeții în serie, anulatori de inspirație, pe care cele mai adesea ori n'o aveau, spre a scrie unul ca celălalt. Marinetti a visat o poezie mirositoare și gustativă (poate!) în orice caz nu s'a sfiit să întocmească și să recite o poezie compusă exclusiv din sgomote! Futurismul său a găsit o lume pregătită pentru trăsnăi și renumele s'a lățit ca holera. Niște evrei, amatori de disociații poetice, au inițiat la Zuerich, ca o sfruntare a măcelului din Europa anului 1915, școala dadaistă din care mai târziu au năzuit la glorie suprarealiștii.

Școli de pură tehnică. Manifestul suprarealist al lui André Breton te învață cum se face poezia suprarealistă: stai la masa de scris, bineînțeles cu cele necesare pentru a capta marele șuvoi care va năvăli. Mi se pare că spunea să ai un creion foarte bine ascuțit. Te fixai cu atenția într'un punct care se găsea la rădăcina nasului, până ce aceasta adormea sau se anihila și-atunci transcriai ce-ți trecea prin minte. O tehnică de năsbâtii. E paradoxal că ceea ce apare ca o completă, absolută lipsă de tehnică, este totuși opera unei tehnici stricte și foarte savante. Atât se împrăștiase noțiunea de poezie, se disociase înțelesul ei, încât poezia se reducea la imagine și justificarea estetică a suprarealismului consta în cele câteva imagini care se nimereau să iasă din apropierile total nesupraveghiate de rațiune ale cuvintelor lăsate să sburde. Puține mișcări poetice par să fi avut atâția imitatori ca acestea cu tehnică și puține au avut o mai efemeră durată. Au avut tehnică și n'au avut inspirație; mecanisme ce au ros, învârtindu-se în gol. Poeți în serie, ca mașinile Ford sau Fiat, glăsuind o aceiași, neînțeleasă, limbă. Nici ei între ei înțelegându-se, s'au supt în necunoscutul din care doriseră să se desprindă. Probleme atât de întinse, care privesc estetica nu se lichidează cu două sau trei constatări sau determinări.

Socialmente, dadaismul, cubismul, suprarealismul și futurismul, au justificări; poate că și psihologia are ceva de spus în această materie. Estetica însă, privind un neschimbător ideal de artă, le judecă aspru, întorcând privirea către cei care s'au apropiat de acel ideal de artă sau l-au atins și care pot fi dintr'o literatură familiară Românilor, Flaubert și Baudelaire, inspirați substanțiali și organizatori de amănunțimi fiecare în felul genului său.

MIHAIL CHIRNOAGA

EPISODUL locotenentului STARJENSKY

de GH. ENACHE

ACTUL I.

Tabloul 1.

Un salon cu mobile acoperite cu huse de pânză albă. Lacheul, urcat pe scară, desprinde tablourile din perete şi le dă Marişei, care le adună la un loc, cu grije. Pe pereţi se disting locurile tablourilor desprinse. In tot timpul Tabloului 1, lacheul şi Marişea intră şi ies din scenă, după cum impune dialogul personagiilor.

Scena 1.

Ludmilla, Caşea, Emilia, Intâiul creditor, Al doilea creditor, Al treilea creditor.

LUDMILLA. (Către întâiul creditor, care terminând de numărat nişte hârtii de bancă, le face teanc şi le reintroduce în etichetă). Imi închipui că au fost număraţi exact.

INTAIUL CREDITOR. (Surprins). O, da. Fără îndoială. Nu am îndeplinit decât o formalitate, din obicinuinţă; noi, mânuitorii de bani, când dăm cu ochii de o sumă atât de ispititoare, ne vine să numărăm, chiar când nu ne interesează...

LUDMILLA. (Intinzând celui de al treilea creditor o chitanţă spre a o iscăli şi supraveghind semnarea unei hârtii asemănătoare de cel de-al doilea creditor). Cu atât mai mult aveţi datoria s'o faceţi acum, când sumele pe care le-aţi văzut vă aparţin.

AL DOILEA CREDITOR. (Inchizând stiloul). In ce ne priveşte, nu ne îndoim că faptul de a le primi dela dvs. este el însuşi o garanţie...

LUDMILA. Ba, de loc. Mulţumesc. In primul rând, banii nu au fost număraţi de mine, ci de bancă; am luat drept bună cifra scrisă pe etichetă. In al doilea rând, în chestie de bani nu trebuie să ai încredere în nimeni.

CAŞEA. Nu trebuie să ai, dar se cuvine să spui că ai încredere, mai cu seamă după ce-i numeri. Asta o ştiu dumnealor mai bine decât tine.

AL TREILEA CREDITOR. (Distrat, semnând cu satisfacţie). Evident, adică...

LUDMILLA. Aşa dar, peste trei zile veţi primi a doua rată a datoriei mele.

AL TREILEA CREDITOR. Prea bine, d-nă...

LUDMILLA : Domnişoară...

AL TREILEA CREDITOR: Pardon, domnişoară... Noi nu ne grăbim. Poate să fie şi peste patru, peste cinci zile.

LUDMILLA : (Nerăbdătoare) Nu poate să fie decât aşa cum am spus.

AL TREILEA CREDITOR : Mă rog. (Retrăgându-se odată cu ceilalţi doi creditori) Ne scuzaţi.

LUDMILLA : Nu am ce să vă scuz. Vă faceţi doar datoria.

AL TREILEA CREDITOR : Da. Insă, vedeţi, datoriile noastre de... creditori sunt câteodată..., cum să spun? Când trebuie să primim dela o persoană solvabilă ca dvs., ne este am putea zice, greu. (Ceilalţi aprobă).

LUDMILLA : (Deschizându-le uşa) Ei bine, înţeleg. Vă este penibil, dar scadenţa se împlineşte peste trei zile şi trebuie să primiţi banii atunci. Bună ziua.

CEI TREI CREDITORI : (Ieşind) Prea bine... Cu respect.

Scena 2.

Cei dinainte. Fără creditori.

EMILIA : De ce te-ai supărat, Ludmilla? Ei doar vor să fie binevoitori.

LUDMILLA : Tocmai de-asta m'am supărat. Bunăvoinţa unor astfel de oameni mi se pare suspectă.

EMILIA : (Părăsind un tablou) De ce?

LUDMILLA : Aşa. Să lăsăm asta. Bine că s'a terminat cel puţin atât. Nădăjduiesc ca peste o săptămână să sfârşesc cu toată bătaia asta de cap.

CAŞEA : Vinzi şi tablourile?

LUDMILLA : Da.

CAŞEA : Pe toate?

LUDMILLA : Cred că da. Sunt ipotecate.

CAŞEA : Eu sunt de părere să nu faci asta. Trebuie să-ţi opreşti cel puţin o parte din lucrurile moştenite.

EMILIA : Aşa spune şi Leonard.

LUDMILLA : Da, îi ştiu punctul de vedere : lucrurile astea mă leagă de familie, ne păstrează, într'un fel tradiţia. Verişorul meu este foarte idealist...

Mai sunt şi alţii care spun ca el... Este uşor de spus; însă dacă ai mei mi-au lăsat moştenire, pe lângă altele, o mulţime de datorii, care aproape ating preţul averii rămase, vezi bine că este greu să te descurci astfel încât să împaci toate dorinţele.

CAŞEA : Ai dreptate. Insă am auzit că ai vândut moşia dela Brock şi casa aceasta, unui cumpărător deosebit de generos.

LUDMILLA : Da. Ştii cine este?

CAŞEA : Eu? Firește. Emilia nu ştie.

EMILIA : Ba da. După câte am auzit, este fabricantul acela de textile, care te-a pisat o vreme întreagă să primeşti să fii nevasta lui. Tu îi spuneai „maimuţoiul".

LUDMILLA : Da, între noi, aşa îi spuneam.

EMILIA : Vă amintiţi ce haz făceam pe seama mutrei lui, fiindcă seamănă cu o ridiche?

CAŞEA : Da. Şi unde mai pui că are un nume predestinat pentru mutra asta.

EMILIA : Cum îl cheamă?

CAŞEA : Repka. Interesant, nu?

LUDMILLA : Ei bine, l-aţi tachinat destul.

CAŞEA : Nu-ţi face plăcere?

LUDMILLA : Acuma nu.

CAŞEA : Mă mir. Inainte te amuzai bine cu subiectul ăsta.

LUDMILLA : Inainte, da. Insă acum nu mi se mai potrivesc asemenea amuzamente.

CAŞEA : Totuşi cred că îţi sunt utile.

LUDMILLA : Utile? Cum?

CAŞEA : Foarte simplu. Te pot pune în gardă, oarecum.

LUDMILLA : Nu pricep.

CAŞEA : Inchipuie-ţi că Jan Repka, astăzi, când o să vie să trateze asupra cumpărării moşiei dela Brock şi a casei, s'ar folosi de prilej pentru ca să-ţi facă noui propuneri. Eu cred că glumele astea pot servi drept catalizator.

LUDMILLA : Glumeşti, Caşea?

CAŞEA : Bine înţeles, Ludmilla. Nu trebuie să te superi. In definitiv, dacă aş vorbi serios!?...

LUDMILLA : Ţi-aşi spune că sunt destul de sigură pe mine, pentru ca aceste mijloace izolatoare să fie de prisos. Nu mă poate ademeni nimeni şi nimic până într'atâta, încât să fac un lucru pe care nu-l vreau; eu ştiu întotdeauna ce vreau.

CAŞEA : Asupra acestui lucru nu mă îndoiesc. Cred însă că nu vei avea şi astăzi prilejul să dovedeşti că ştii ce vrei. Repka o să aibe prudenţa necesară, ca să nu te scoată din sărite cu o nouă propunere lipsită, ca şi cele dinainte, de orice sorţi de izbândă.

LUDMILLA : (Zâmbind) De unde ştii? Poate, între timp, sorţii au trecut de partea lui.

EMILIA : (Bufnind în râs) Asta ar fi nostim. Nu'i aşa, Caşea?

CAŞEA : (Răsfoind un album cu fotografii). Dacă asta este ceea ce vrea Ludmilla, nu găsesc nostim, însă interesant, da.

EMILIA : Ce interesant? Ar fi deadreptul senzaţional; contesa Ludmilla Targowisko şi Jan Repka; o căprioară şi un urangutan; o rândunică şi un cioroi. S'ar răsturna toată natura cu josul în sus dacă...

LUDMILLA : Vorbeşti ca un copil, Emilia. Eşti atât de naivă, încât nici nu mă pot supăra pe tine pentru nimicurile astea.

EMILIA : (Râzând cu hohote) Ei bine, Ludmilla; îmi placi. Imi răspunzi aşa ca şi cum un astfel de lucru ar fi într'adevăr cu putinţă.

CAŞEA : Dar ce, nu s'a mai văzut? O căsătorie între o fată de douăzecişicinci de ani şi un bărbat de cincizeci...

EMILIA : ...care ar putea să-i fie tată (râde).

CAŞEA : O căsătorie modernă...

EMILIA : Un vlăstar de nobili alături de un parvenit. Asta este monstruos de modern.

LUDMILLA : Monstruos pentru cei care trăiesc cu capul în lună, şi modern pentru realişti.

EMILIA : Oh! Da. Realismul ăsta e un mare lucru, fără îndoială. De fapt, asta este realitatea: negustorul acesta, după ce şi-a făcut, prin mijloacele pe care le ştie, o avere la care nu putea visa nici în adolescenţă, când trăgea şcoala la fit, nu-şi mai poate dori decât să câştige un titlu de noblețe şi relaţii cu lumea politică a Poloniei, căsătorindu-se cu tine.

LUDMILLA: Eşti încredinţată că acesta este punctul lui de vedere, în ceea ce priveşte dorinţa de a-i fi soţie?

EMILIA : Doar nu-ţi vei fi închipuind că, la vârsta lui, s'a îndrăgostit de tine ca un...

CAŞEA : Iartă-mă că te întrerup, Emilia. Tu eşti ca şi cum, văzând-o pe Ludmilla, în timpul unei furtuni, silită să pornească la un drum şi să treacă printr'un anume loc, unde, când va ajunge ea, cu siguranţă va cădea asupră-i un trăsnet, ai împiedeca-o să se ducă spre acel loc, unde va fi doborită de trăsnet, de teama să n'o ude ploaia. Ploaia seamănă cu această deosebire de origine asupra căreia stărui tu.

EMILIA : Şi trăsnetul?

LUDMILLA : Ei, da. Trăsnetul?

CAŞEA (Continuând să răsfoiască albumul, cu aparentă nepăsare): Trăsnetul este Olgierd Starjensky.

EMILIA (Şoptind) : Olgierd.

LUDMILLA (Tulburată) : Ce vrei să spui?

CAŞEA: Inţelegi destul de bine ce vreau să spun. Olgierd este încă logodnicul tău. Iţi închipui ce urmări ar putea avea pentru el căsătoria ta cu un Repka.

LUDMILLA : Nu ar putea avea nicio urmare. Olgierd este plecat în exil de cinci ani. In acest timp nu am ştiut unul de altul decât prin scrisori. Eu în ultimul an, după ce a murit şi tata, i-am răspuns astfel încât să înţeleagă că logodna noastră poate fi considerată ruptă.

CAŞEA : Asta s'o crezi tu. Il cunosc pe Olgierd atât de bine încât ştiu că nu poate să înţeleagă un asemenea lucru. Şi apoi, cum poţi rupe logodna fără consimţământul lui?

LUDMILLA : Nu am nevoie de niciun consimţământ. Fac ce vreau. De altfel ruperea logodnei nu este decât o simplă formalitate. Cei care i-au pregătit şi i-au forţat plecarea, de abia aşteaptă să fac pasul acesta.

CAŞEA : Da, aceia care îţi dau mereu târcoale şi cari se simt stingheriţi de Olgierd nu numai în afacerile lor politice, dar şi în cele sentimentale.

LUDMILLA : Afacerile lor politice nu mă interesează. Cele sentimentale, în ce mă priveşte, depind de mine, şi nu de Olgierd.

CAŞEA : Bine, dar simplul fapt că el este în viaţă, chiar acolo în Suedia, unde stă, este pentru ei o piedecă de care sunt dispuşi să se descotorosească.

LUDMILLA : O piedecă? De ce?

CAŞEA : Pentrucă, oricum, tu te gândeşti încă la Olgierd şi gândurile astea...

LUDMILLA : Gândurile inimii de multe ori nu sunt tot una cu faptele vieţii. Poţi să închizi aceste gânduri în cleştarul pur al virtuţii şi să păstrezi pentru ele cultul pe care ţi-l impune iubirea adevărată, chiar atunci când condiţiile vieţii te obligă să trăieşti astfel încât să dai aparenţa că cel mai de preţ tezaur al sufletului tău este sacrificat.

EMILIA : Este frumos ce ai spus, Ludmilla.

CAŞEA : Ba nicidecum. Ceea ce spui tu, Ludmilla, este tot una cu a accepta un compromis. Te căsătoreşti cu un om pentrucă poate să niveleze condiţiile unei vieţi odată sdruncinate şi în acelaşi timp păstrezi dragostea adevărată pentru un altul, cu imaginea căruia îţi hrăneşti iluziile nevinovate ale inimii.

LUDMILLA : Nu este adevărat. Inţelege-mă! Nu este adevărat. Lucrul acesta l-ai făcut tu.

CAŞEA : Eu?

LUDMILLA : Da. Tu l-ai iubit pe Olgierd aşa cum mi-ai mărturisit, în tăcere, fără niciu nădejde de a ţi se împărtăşi dragostea, pentrucă el mă iubea pe mine. Te-ai căsătorit, iubindu-l încă pe Olgierd, cu un om de care apoi te-ai despărţit.

CAŞEA: Da, pentrucă acel om a isbutit în cele din urmă să mă scârbească prin aventurile erotice consumate umilitor în aşternutul subalternelor lui. Dar acest lucru nu îndreptăţeşte apropierea pe care o faci. La mine nu putea fi vorba de compromis, în primul rând pentrucă iubirea mea pentru Olgierd era un fapt cu totul aparte, care ar fi devenit anormal în cazul când eu nu m'aş fi căsătorit, hrănindu-mi mai departe un buchet de iluzii condamnat dela tot începutul să se veştejească, fără a fi arătat ochilor cărora le era oferit. In al doilea rând, divorţul meu s'ar fi întâmplat independent de sentimentele mele pentru Olgierd. Cu tine însă lucrurile stau altfel. Olgierd îţi este logodnic, te iubeşte, are pentru tine un cult.

EMILIA : Iertaţi-mă, dragele mele, dar mi se pare că ceea ce aud, este ca într'un vis urît, ca o glumă rea. In amintirea mea, dragostea lui Olgierd pentru Ludmilla îmi evocă povestea lui Hero şi Leandru, a lui Romeo şi Julietta...

LUDMILLA : Emilia, iar începi cu poesia.

CAŞEA (Către Emilia) : Tu nu ştii ce ştiu eu. De aceea eşti atât de surprinsă.

EMILIA : Dar ce ştii tu?

CAŞEA : Ce mi-a spus Ludmilla.

EMILIA : Va să zică ţi-a spus ceva numai ţie. Să ştiţi că sunt geloasă.

LUDMILLA : Nu trebuie să fii geloasă. Caşei i-am făcut unele confidenţe pentrucă este mai mare.

EMILIA : Dar ce, eu sunt mică?

LUDMILLA: Nu. Insă Caşea are mai multă minte decât tine, pentrucă a fost căsătorită.

EMILIA : Dar eu sunt logodită.

LUDMILLA: A propos : Când vine Leonard?

EMILIA : Trebuia să vină până acum. Vrei să mergi cu noi? Mi-a spus că vine să mă ia cu maşina mare, aşa că o să avem loc toţi.

LUDMILLA : Care toţi? Cine mai vine?

EMILIA : Leonard şi tatăl lui.

LUDMILLA : De ce, vine şi unchiu?

EMILIA : Parcă aşa era vorba.

CAŞEA : Nu te supăra, Ludmilla. Este mai bine să fie aci generalul Komorowo, când se va face târgul. Tu eşti prea singură...

LUDMILLA : Ba nu este bine deloc. Am spus dela început că nu vreau să vie nimeni. Mă descurc singură.

EMILIA : Uf! Ce nesuferită eşti când te superi!

LUDMILLA : Dacă nu sunt lăsată în pace? Nu vreau să se amestece rudele în treburile mele. Leonard vine să te ia şi gata. Cel mult rămân cu Caşea.

EMILIA : Dacă este aşa, nici cu Caşea nu trebuie să rămâi.

LUDMILLA : De ce?

EMILIA : Pentrucă îl pui pe Repka în dilemă. Doar ştii că domnul acesta şi-a aruncat zarurile şi înaintea Caşei.

LUDMILLA: Ştiu asta. Mi-a spus Caşea.

EMILIA : Aşa? I-ai spus, Caşea?

CAŞEA (distrată, preocupată de nişte fotografii din alt album) : Ce?

EMILIA : Că ţie...

CAŞEA (Fără să o asculte) : Ah! Uite o fotografie interesantă. Vino, Emilia!

LUDMILLA : Ce este?

CAŞEA (Arătând fotografia Emiliei, care a sărit lângă ea). Iată. Olgierd şi Ludmilla cu caii lor albi pe moşia dela Brock.

EMILIA : Oh, ce superbi sunt!

CAŞEA : Şi caii şi călăreţii, nu-i aşa?

EMILIA : Da. Parcă ar fi un vis. Cum se numea calul lui Olgierd?

LUDMILLA : Am uitat.

CAŞEA : Azur.

EMILIA : Ce nume frumos i-a ales Olgierd!

LUDMILLA : Nu Olgierd i-a ales numele, ci eu. Lui Olgierd îi plac culorile alb şi albastru; calul fiind alb, am găsit că cel mai potrivit nume este acesta.

EMILIA : Intr'adevăr, este fermecător ca un azur. Dar cum se face că i-ai uitat numele tocmai tu?

LUDMILLA (Ridicând din umeri) : Ei!

CAŞEA (Intorcând foaia albumului) : Se face că a uitat. Uite aici crucea de fier ridicată la Brock de Olgierd, la un an dela înfiinţarea falangei monarhiste.

EMILIA : Am văzut-o acum cinci ani, numaidecât după plecarea lui Olgierd în exil, când am fost invitată de Ludmilla la ea la moşie. Am privit mult crucea asta; lângă ea, mă gândeam la Olgierd.

CAŞEA : Dar la Leonard nu?

EMILIA : Pe atunci nu ştiam că Leonard îmi va fi soţ. Insă ştiam că Olgierd este logodnicul Ludmillei.

CAŞEA : Iată-i aici pe amândoi, pe Olgierd şi pe Leonard.

EMILIA: Olgierd este în uniformă. De când este fotografia asta, Ludmilla?

LUDMILLA : De acum şapte ani. Olgierd era pe atunci ataşat militar la Berlin.

EMILIA : Ii şedea bine în uniforma de ofiţer de cavalerie.

LUDMILLA : Da. I-ar fi stat mai bine dacă ar fi rămas aşa şi nu ar fi demisionat. Ar fi avut un viitor strălucit.

CAŞEA: Ei, Ludmilla, nu trebue să judeci lucrurile aşa. Cum ar fi fost cu putinţă ca Olgierd să rămână în armată şi în acelaşi timp să lupte pe faţă pentru instaurarea monarhiei în Polonia?

LUDMILLA : Nu avea decât să nu lupte pentru utopia asta.

CAŞEA : De ce „utopie"?

LUDMILLA : Pentrucă este o utopie. Ce i-a adus lui Olgierd toată lupta asta? Duşmănia tuturor celor dela putere, risipirea averii şi exilul.

CAŞEA : Exilul şi l-a ales de bună voie.

LUDMILLA : Da, pentru ca să pregătească de afară răsturnarea regimului. Asta ajunge să sporească greutea celorlalte două urmări.

CAŞEA : Dar nu este adevărat că Olgierd vrea o răsturnare, pentru că el nu vrea revoluţie. Olgierd este doar un ideolog al monarhiei.

LUDMILLA : Un ideolog, însă unul activ, care vrea să-şi pună în aplicare ideile. Ce i-a determinat pe Ruşi să-l ucidă pe dublul lui Olgierd, când l-au prins la Moscova, dacă nu faptele lui?

EMILIA : Oh, ce nostimă a fost şi comedia asta! Dar cum s'a întâmplat?

LUDMILLA : Bolşevicii au prins la Moscova pe un dublu al lui Olgierd, cu documente ruseşti secrete asupra lui. Crezând că l-au prins pe Olgierd însuşi, Ruşii au intervenit aici pentru lichidarea lui. Ptasnik, şeful de cabinet al ministrului nostru de externe, a stăruit prin toate mijloacele ca prizonierul să fie dat... fugit de sub escortă. Chiar în ziua execuţiei, posturile de radio Londra au anunţat moartea locotenentului Starjensky.

CAŞEA : Noroc că a fost o eroare.

LUDMILLA : Care totuşi te-a făcut să suferi (către Emilia). Să o fi văzut pe Caşea ce impresionată a rămas când a auzit de moartea lui Olgierd.

EMILIA : Dacă ea a rămas impresionată, îmi închipui cum erai tu.

LUDMILLA (Ridicând din umeri) : Eu?

CAŞEA (către Emilia) : Nu avea teamă. Vestea asta s'a izbit de Ludmilla ca de o statuie de marmoră. Nu a vărsat nicio lacrimă.

LUDMILLA : Nu este aşa?

EMILIA : Te bucuri de asta?

LUDMILLA : Nici nu mă bucur, nici nu mă întristez. Dacă nu am lacrimi?!

EMILIA : Ai dreptate. Tu nu ai avut lacrimi nici când au murit părinţii tăi. Parcă erai de piatră, aşa şedeai la înmormântarea lor.

CAŞEA : Totuşi, nu se poate şti ce ascunde în inima ei piatra asta.

EMILIA : Poate. Insă este destul de interesantă şi prin ceea ce arată, fără să te mai gândeşti la ceea ce ascunde.

LUDMILLA: Ei bine, dacă voi găsiţi aşa, eu nu mai am ce spune.

MARIŞEA: (Intrând în scenă). Domnul General Komorovo cu domnul Leonard Komorovo.

EMILIA (Zglobie) : Komorovo senior şi junior; să poftească. Suntem aici. (Către Ludmilla): Vezi? Dau ordine ca la mine acasă. (Marişea iese).

CAŞEA : Hait! Ludmilla a şi început să se posomorască, înainte de a se arăta norii.

LUDMILLA: Nu este de ajuns că au început să se vestească? (Inaintând către Stanislaw şi Leonard Komorovo, care tocmai intră). Iată-vă. (Le întinde câte o mână).

STANISLAW : Bun găsit, Ludmilla.

LUDMILLA : Bună ziua, unchiule. Bună Leonard.

LEONARD: Ţi-am adus o veste mare, Ludmilla. (Salută tandru pe Emilia şi prietenos pe Caşea).

LUDMILLA : Care?

LEONARD : Ţi-o spun mai târziu.

LUDMILLA : Vrei să mă faci curioasă?

LEONARD: Da şi nu.

LUDMILLA : De ce este vorba?

LEONARD : De nimic. Deocamdată eu şi tata îţi stăm la dispoziţie; tata cu sfaturile, iar eu cu braţele.

LUDMILLA : Mulţumesc. Sunteţi drăguţi. Dar nu v'am cerut nici sfaturi nici braţe.

STANISLAW : Sunt mândru că am o nepoată atât de ambiţioasă, însă ca om mai vârstnic şi ca frate al mamei tale, îi-e-i odihna uşoară, socot că este mai bine să mă ai pe lângă tine în timpul vânzării.

LUDMILLA : Am toată recunoştinţa pentru intenţiile d-tale, unchiule, însă, vezi, vânzarea este aproape o simplă formalitate. De altfel lucrurile au decurs cu mult mai bine decât aş fi crezut. Am luat bani dela bancă, am achitat o bună parte din datorii. Cu banii pe care îi voiu obţine prin vânzarea moşiei şi a casei acesteia voiu plăti sumele luate dela bancă, voiu acoperi restul datoriilor şi apoi îmi voiu cumpăra o casă mai mică în Varşovia. Casa am şi găsit-o, este atât de drăguţă şi de modestă, încât îmi vor rămâne rezerve destule pentru luxul meu. Iată dar că, în totul, pot fi bucuroasă de rezultatul la care am ajuns. Inchipuiţi-vă că s'ar fi putut ca lucrurile să meargă mai rău.

LEONARD : Tu ai un calm englezesc, Ludmilla: te bucuri de o înfrângere mai uşoară decât acesa la care te aşteptai, ca de o victorie.

LUDMILLA : De ce numeşti înfrângere faptul că vand moştenirea? La drept vorbind, nu-mi aparţine nimic din toată bogăţia aceasta; ea a fost a părinţilor mei, dar nu a mea. Dacă ei au cheltuit-o pe toată, iar eu, fiica lor, sunt silită să o împart celor cărora le este trecută, aceasta este o întâmplare fără însemnătate, sau cel mult, cu însemnătatea unui fapt divers.

STANISLAW : Bine, dar lucrurile acestea, casa, moşia te leagă de părinţii tăi, de propriul tău trecut. Dacă le părăseşti vei rupe cu tradiţia voastră, cu felul tău de a trăi aşa cum ai fost obicinuită.....

LUDMILLA : Voi trăi pe cont propriu, unchiule; atâta tot.

STANISLAW : A trăi pe cont propriu însemnează o mulţime de lucruri, draga mea.

LUDMILLA : Pentru mine nu însemnează decât unul singur.

STANISLAW : Care?

LUDMILLA : Că voiu trăi aşa cum vreau, fără să depind de nimeni.

STANISLAW : Este greu să nu depinzi de nimeni când eşti singur.

LUDMILLA : Ei bine, eu îmi voiu face un punct de mândrie învingând greutatea aceasta. Voiu ocupa undeva o slujbă şi voi câştiga destul cât îmi trebuie pentru luxul meu.

STANILAW : Pentru luxul tău?

LUDMILLA : Da, acesta este singurul cusur asupra căruia m'am oprit cu toată pasiunea. Doar ştii că iubesc luxul.

LEONARD: Ludmilla o cochetă?

LUDMILLA : Da, o cochetă, însă nu aşa ca pe franţuzeşte. Imi place luxul pentru el însuşi, pentru mine însămi.

LEONARD : Aşa zici tu.

LUDMILLA : Bine, aşa zic eu.

STANISLAW: Dar nu vă mai tachinaţi atât! Cred că este timpul să trecem la treabă.

LEONARD : Să trecem.

STANISLAW : (Către Ludmilla). Adică : inventarierea mobilă şi toate lucrurile pe care nu ţi le păstrezi pentru casa ta, socotim valoarea fiecărui obiect, totalizăm....

LUDMILLA : Şi?

STANISLAV : Şi apoi preţul total al acestor obiecte îl vei primi dela mine.

LUDMILLA : Cum, le cumperi D-ta?

STANISLAV : Da. Ţiu mult ca cel puţin acestea să nu fie înstrăinate.

LUDMILLA : Iţi mulţumesc, unchiule, pentru dovada de dragoste pe care mi-o arăţi astfel.

STANISLAW : Să trăieşti, Ludmilla, vreau să ştii însă că nu este vorba numai de o dovadă de dragoste, ci de mai mult decât atât.

LUDMILLA : Inţeleg, unchiule.

LACHEUL : Domnul Jan Repka.

LUDMILLA (Către lacheu): Un moment. (Către ceilalţi) : Vă rog ,lăsaţi-mă singură. Poftiţi alături în birou, adică în fostul birou. O să am grijă să nu vă las să mă aşteptaţi prea mult.

STANISLAW : Ţii cu tot dinadinsul să te înţelegi singură cu domnul acesta?

LUDMILLA : Da, Cred că aşa se cuvine. Dacă ar vedea pe cineva alături de mine, domnul Repka s'ar putea crede suspectat.

STANISLAW : Asta probabil numai în cazul în care ar şti că are de ce să fie suspectat.

LUDMILLA : Nu pricep ce vrei să spui. Eu îl consider om de onoare; nu cred că va încerca să-mi ofere un preţ mai mic decât acela pe care îl pretind.

STANISLAW: O, nu. Mi-e teamă, dimpotrivă, să nu-ţi ofere un preţ prea mare. Asta ar fi mai primejdios. Dă-mi voie să te sfătuiesc să fii prudentă.

LUDMILLA : Fii fără grije, unchiule. Imi cunosc interesele. (Stanislaw, Leonard, Emilia şi Caşea, ies conduşi de Ludmilla. (Către lacheu): Poftește-i. (Lacheul iese).

Scena 3

LUMILLA : (Se înapoiază, la albumul cu portretul lui Olgierd, pe care îl priveşte cu duioşie). Olgierd. Tu n'ai să mai vii niciodată.

Scena 4

LUDMILLA, REPKA

REPKA: (intră grăbit, condus de lacheu, care se retrage). Omagiile mele, domnişoară.

LUDMILLA : (Tresare, aşează albumul desfăcut pe masa din preajmă). A! Bună ziua, domnule Repka.

REPKA : (Cu gesticulaţie şi vorbire repezi). Mă bucur că te găsesc singură. In chipul acesta vom putea discuta mai în voie.

(Urmare în pag. 4-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 13
LUNI 10 MAI 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

AL. ȚIPOIA — Peisaj

„AUTENTICITATEA" IN EPICĂ

de G. C. NICOLESCU

In perioada noastră contemporană nu pentru prima oară s'a încercat, prin utilizarea unor efecte de „autenticitate", să se afle epicei drumul pe care ea să răspundă mai deplin cerințelor ce i se impuneau ca gen și expresie literară. „Romanul-confesie", sub o formă sau alta alcătuit, în care se pretinde că nimic nu intră decât în măsura în care face parte din orizontul intelectual al celui ce povestește, așezat adesea în centrul romanului, alteori simplu observator care înfățișează lucrurile ce se desfășoară prin fața sa, poate fi ușor de găsit ca formă predilectă în epoci destul de mult înapoia noastră. Deosebirea ar sta numai în faptul că ceea ce în moda romanului de introspecție subiectivă din zilele noastre este luciditate și rafinament, altădată era, în eterna căutare a unor forme noi de expresie, o încercare de a depăși deficiențele tehnice de atunci ale genului.

Trebue lămurit însă dela început că, dacă punem această problemă a „autenticității", o urmărim nu ca pe una ideologică, ci sub aspectul mai puțin luat în seamă de modalitate tehnică, privită deci ca formă literară în care se manifestă ea. Acest chip de a vedea dacă poate duce la descoperirea unor lucruri neașteptat de interesante, în ce privește perenitatea modelor literare care revin din când în când cu unele modificări, e posibil să fie rodnic, urmărind fenomenul epic în desvoltarea lui, și în ce privește anumite modalități tehnice (cuvântul, aici ca pretutindeni în aceste considerații, trebuie luat în sensul cel mai nemecanic cu putință, deși este vorba de o „tehnică" totuși) care ar oferi epicei mai complete posibilități de valorificare a materialului.

Nu numai recent, dar și altădată s'a crezut că simpla schimbare a timpului sau a persoanei gramaticale la care se scrie va îndrepta epica pe drumuri noi. S'a sperat deasemenea, chiar dacă aceasta nu s'a scris pe steag, că prin aparența unei cât mai perfecte mimări a sincerității, a „autenticității" se vor afla romanului mai vaste posibilități de a impresiona. Era, desigur, la temelia acestor erori o falsă discernare deopotrivă a esenței vieții și a esenței literaturii. Poate nu se înțelegea suficient nici destinul epicei, care tindea spre complexitate pe măsură ce oamenii descopereau, pe deoparte, noi complicații nebănuite în țesătura vieții de toate zilele, iar pe de alta, în ep că, tot mai multe stângăcii și nepotriviri cu realitatea, datorită unei tehn ci încă rudimentare. Așa se poate explica dece romanul subiectiv, în mare modă în ultimii ani, nu poate reprezenta un pas definitiv în evoluția epicei, după cum nici altădată nu a însemnat, căci „autenticitatea" nu cuprinde în ea posibilitățile tehnice care să rezolve toate dificultățile ce se ivesc.

Incontestabil, problema „autenticității" în producțiile epice a preocupat totdeauna pe scriitori, fie că au mărturisit-o și au făcut din ea un element covârșitor, ca în zilele noastre, fie că nu. Ea izvora pe deoparte dintr'o dorință, firească la orice creator care se adresează publicului, de a-l ispiti, de a i se impune prin ceva nou față de ceea ce fusese până atunci și de a utiliza mijloace și efecte cât mai puț n exploatate; iar pe de alta, era o nevoie, care revine după anumite perioade, de a da lucruri mai puțin ficționare, mai apropiate de realitate, cel puțin privind din anumite puncte de vedere. Ar fi, de pildă, o gravă eroare să-și închipuie cineva că romanul subiectiv, scris la persoana întâia, sub orice formă s'ar prezenta, este o descoperire a ultimelor decenii pe care epica anterioară n'ar fi cunoscut-o. Cine parcurge însă fugar punctele mai relevante ale romanului în secolul al XVIII-lea, va putea constata că aproape fără excepție ele sunt reprezentate de opere scrise la persoana întâia.

Era poate aici, oricât de îndrăzneață ar părea ipoteza, o consecință a faptului că momentul urmează aceluia în care pe primul plan se așezau Corneille, Racine și Molière, adică teatrul. Publicul ca și scriitorii, erau familiarizați, prin răsunătoarele succese ale secolului ce trecuse, ca eroii să-și spună singuri, ce au de spus: dureri sau bucurii, îndoieli sau pasiuni, nu prin relatarea unui intermediar. Norma era ca autorul să nu se simtă, sub nicio formă, și vorbirea directă să fie singura utilizată. Poate că în fond, în acel moment, publicul nu ajunsese decât pentru teatru la o concepție mai evoluată de artă conform căreia literatura să poată echivala cu ficțiunea (ceea ce era foarte explicabil, căci în teatru totuș ficțiunea își păstra legăturile sale cu realitatea întrucât, dacă intriga era inițial inventată, ea devenea reală prin simplul fapt al reprezentării pe scenă, în fața spectatorilor) sau de scriitor care să stea, deasupra, putând vedea, auzi și apoi înfățișa ca și cum n'ar fi trecut totul prin mijlocirea lui. Desigur, se adăoga acestui fapt și acela că epica secolului al XVII-lea fusese una diluată și din ce în ce mai lipsită de contactul cu realitatea. Intâmplarea, dacă în istoria literară ca și în istorie există într'adevăr „întâmplări", că în această perioadă se bucură de mare succes memoriile aprocrife publicate de Sandras de Courtilz face să creadă pe de o parte că literatura trebue să se apropie mai mult de realitate, iar pe de alta că această realitate este cu atât mai atrăgătoare pentru public cu cât are iluzia că este vorba de una într'adevăr neinventată.

Iată-ne deci ajunși la o literatură care vrea să nu mai fie ficțiune, ci adevăr, fapt trăit și care, pentru a convinge publicul de aceasta și pentru a-i smulge mai sigur lacrimile pe care divagații ca ale lui d'Urfé nu le mai provocau poate cu atât succes, caută să-și dovedească, „autenticitatea" prin forma în care apare. Nu mai este vorba ca în Astrée de pildă, de relatarea unei patetice povești de iubire care sfârșește cu fericirea tuturor, ci, pe de o parte, de o pasiune pustiitoare care nu lasă în urma ei decât disperare, iar pe de alta, de un pretins text în care eroul își consemnează singur durerile ce le încearcă. Celebra Manon Lescaut (1731) nu este decât un fragment dintr'o mare pseudo-autobiografie intitulată Mémoires d'un homme de qualité; Vie de Marianne (1731—1741) al lui Marivaux utilizează același truc al autobiografiei. Alte ori, procedeul acesta al autobiografiei este părăsit pentru altul foarte înrudit, în fond, și ducând la aceleași rezultate: acela al scrisorilor. Romanele lui Richardson, La Nouvelle Heloise (1761), Werther (1774), Liaisons dangereuses (1782), sub intitulat semnificativ „ou lettres recueillies dans une société", și atâtea altele sunt romane epistolare. Nu rar cele două procedee se confundau. Avem de-a-face cu un roman epistolar, dar una din scrisori este atât de mare, încât celelalte rămân pe plan secundar, iar cea lungă joacă rolul unei confesiuni, al unei autobiografii, cum este, chiar în secolul următor, și încă la un romancier rutinat ca Balzac, Le lys dans la vallée.

Scopul folosirii acestor procedee literare nu era decât de a apropia literatura mai mult de realitate, de a impresiona publicul prin mijloace cât mai directe, având iluzia că se renunță la efectele artistice, artificiale. Așa cum în anii din urmă scriitorii noștri tineri dădeau romanelor lor forma de autobiografii, de însemnări zilnice sau de însemnări disparate, de orice numai de „literatură" scrisă pe îndelete, cântărită, șlefuită, nu, în urmă cam un secol și jumătate, scriitorii epici doreau să pară cât mai „autentici", mai departe de „literatură" prin intențiile lor

(Urmare în pag. 4-a)

ADINA PAULA MOSCU — Țăran

GIACOMO LEOPARDI

de Prof. FANICA GHEORGHE

Dacă inteligența, sau gândirea vizionară, e puterea călăuzitoare a lumii, dacă un popor își poate spune cuvântul în sfatul neamurilor, numai prin fruntașii săi, prin elitele sale — aceștia fiind fără putere și fără viagă, dacă nu-și păstrează, ca miticul erou Anteu, contactul neîntrerupt cu „pământul negru", cu realitatea lor imediată, care îi hrănește și îi definește — tot astfel în tărâmul creațiilor spirituale, de cele mai multe ori, opera de artă care să vorbească veacurilor, Cântecul sau Poezia care să dizolve ființa Omului și s'o cufunde chiar în Univers, sau s'o înalțe spre Dumnezeu, într'un cuvânt, o plăsmuire genială, nu e posibilă decât în măsura în care autorul are tragicul sentiment al existenței, sau trăește viu durerea aspră a destinului, cu fața spre Natură sau către Eternitate...

Niciodată sufletul omului nu a fost mai fecund, niciodată omul nu s'a ridicat și nu a făcut uneori ceeace fac numai zeii, ca atunci când a fost mai greu încercat de soartă, când a avut un fel de sentiment al dezastrului existenței sale, alături de un sentiment al reculegerii și al chemării sale în lume. Și atunci a creiat... și când a creiat, a plecat dela cel dintâi motiv — al ființei lui — a mers pe drumuri de literatură și cântec, ca să ajungă în urmă la sentimentele cele mai universale și definitiv valabile pentru toată lumea...

Așa se întâmplă cu Giacomo Leopardi, cel mai mare poet al Italiei moderne și poate unul din cei mai triști poeți din literatura lumii!

Trăindu-se pe sine până în amănunt, cu ființa lui morală într'o necontenită dramă, în care trebuia să se sbată, dorind să se distrugă, raționea și fiuzia, Giacomo Leopardi, plângând poziția lui fizică în lume, sau contemplând uneori moartea, întinde mâna lui monipsitoare marilor pesimiști de pe toate pământurile, cu care a revoluționat lumea, aducându-i o nouă configurație spirituală — cea a sec. XIX-lea, romantismul! Un Musset, un Vigny, un Lamartine, sau Victor Hugo chiar, marele nostru Eminescu, Lenau sau Scheney, Goethe, Byron și Schopennauer, sunt tot atâtea nume celebre care-l încadrează și-l definesc, ca mari deceptionați ai vieții și ca unele din cele mai definitive expresii ale Romantismului mondial.

Se naște în vara anului 1798, la Recanati, un târg pustiu și sărac în vecinătatea Anconei, într'un palat ui tat de vremuri, mohorît și singuratec. Fiu al contelui Monaldo Leopardi și al Adelaidei Antici, aici își petrece Giacomo o parte din tinerețe, sub semnele unei uimitoare precocități. Contele Monaldo, deși puțin cam ușuratec, era însă un om bun, tare evlavios, adânc și sincer, iubitor de literatură și filozofie. Mama sa, contesa Adelaida, deși cam rece și ambițioasă, speriată însă de ușurința și cheltuelile soțului său, era stăpânită de un fel de rigiditate religioasă, care o chinuia pe ea și pe cei din jurul său. Crește între alți doi frați mai mici și o surioară, buna și duioasa Paulina. Le lipsea oarecum viața de familie și Giacomo, fire prea simțitoare, avea nevoie de dragoste și o căuta. După un timp, moare unul din frățiorii lui — era cel dintâi sicriu pe care îl vedea în viață și, sfâșietor de îndurerat, când avea încă numai cinci ani, jalea cu care plânse impresionă mult pe tatăl său, contele Monaldo. Cu celălalt frățior ședea adesea de vorbă ceasuri întregi, ghemuiți undeva înlăuntru, sau rătăceau cu melancolia de mână pe câmpul singuratec, luminat de atâta soare, inventând povești minunate în care el, tânărul Giacomo, trebuia să fie eroul principal. Ajutat de o rară putere de imaginație și de o experiență prematură a cărții, aceste povești încep să capete cea mai plăcută formă concretă. Petrece ore serioase de studii în vasta bibliotecă a tatălui său, noaptea, când toți ceilalți dormeau, frământând, în cele mai adâncite meditații, gândul său de glorie, la lumina unei vechi candele cu untdelemn.

Citește pe clasicii greci și latini, pe autorii biblici și sfinții părinți ai Bisericii; studiază limbile: latina, greaca, ebraica, spaniola, engleza, germana, cu o aviditate de neînchipuit. Deși are ca preceptori pe pe un fost iezuit american și un preot din ținut, cultura și-o desăvârșește singur. Incepe să scrie versuri, sonete, poeme și cântece întregi, citește și scrie... scrie și citește și, când toată ființa lui era cuprinsă de acest dor de studiu, în dorința-i uneori supraomenească de glorie și izbândă, către vârsta de 13 ani, natura nemiloasă, își începe opera-i nefastă asupra poetului, lăsându-l cu spinarea încovoiată, infirm printr'o neurastenie cerebro-spinală, galben și cu vederea-i slăbită, pentru toată viața.

Inchis în liniștea de mormânt a bibliotecii, de-acum cu toate visurile de glorie spulberate, e stăpânit numai de gânduri triste. Pe măsură ce starea lui fizică îi chinuia trupul, par'că din nevoia unui echilibru sufletesc, începe să studieze filologia, care pentru el nu era numai o disciplină aridă, dar în același timp poezie și critică, psihologie și estetică. Printre însemnările lui filologice, se găsesc și unele ce ne privesc direct, Leopardi considerând limba românească „ca una din cele mai în stare să dea prototipul latinei vulgare, având în vedere că nu a fost niciodată atinsă, ca italiana de exemplu, de savantele înrâuriri ale Renașterii". La 13 ani scria tragedii, între 14 și 15 ani compilează o istorie a Astronomiei; la 17 ani traduce **Batracomiomachia** din Odiseea și Eneida. Se afirmă cu rară prestanță printre literații vremii și o nouă sete de glorie pune stăpânire pe sufletul lui. Gândul că n'ar fi rău să plece din Recanati, unde nu se mai simția bine, poate din cauza infirmității sale sau a mediului, obligat să rămână cu privirea mereu pe aceiași linie, în vreme ce aspirațiile lui de tânăr sensibil la bântuirile romantice, îl trimeteau dincolo de orice limită, începe să-l stăpânească cu o insistență nelertătoare. Farmecul locurilor copilăriei care-l frământă și-l reține, spulberă astfel visul poetului.

(Urmare în pag. 3-a)

Setea de absolut și libertatea

de ERNEST BERNEA

In condiția umană, setea de absolut vine ca o mare necesitate, ca o forță care ne domină. Omul nu poate trăi fără ea și de trăește ignorând o, nu mai este om. Setea de absolut, deși interioară, apare ca o forță de dincolo de noi. Ne poartă mereu înainte, ne îndeamnă pe căile realizării ca o energie interioară și cosmică totodată. Setea de absolut este la isvoarele ființei noastre spirituale și tot pe calea ei se împlinește destinul omenesc. Setea de absolut ne ține vii, continuu conștienți, sensibili și cuprinzători.

Dacă realitatea ei se înfățișează astfel, ca un fel de principiu generator de forțe spirituale, se înțelege ușor caracterul ei necesar. In ordinea morală, spre deosebire de cea naturală, necesitate înseamnă dinamism, depășire, căutare ascendentă, nu mecanism, determinism, automatizare.

Setea de absolut are în adevăr un caracter necesar. Există un îndemn la ascensiune, o chemare la desăvârșire, care se impun cu necesitate. Există o stare de preîncântare ce ne amplifică năzuințele, ne încarcă cu viziuni împărătești, ne înalță pe crestele existenții în acele locuri unde ființa noastră simte cum se împlinește și se liberează. Toate acestea nasc dintr'o nevoie, dintr'o necesitate care face parte din om: năzuința, elanul, creșterea până în limitele perfecțiunei nu pot fi oprite: le cere viața. In acest fel se înfățișează necesitatea interioară: ea este lipsă și năzuință, nevoie vitală și chemare a firii. In ordinea morală; năzuința și chemarea au caracter necesar.

Viața morală se desfășoară și crește sub imperativul unui „trebuie". Problema omului fiind o problemă de destin, deci de împlinire într'un fel propriu, nu se poate mulțumi cu ceeace este de fapt, ci trăește în virtutea unui ideal, a unui scop superior. De aci, din această trăire anticipată se desprinde caracterul necesar al desfășurării vieții morale. Omul nu poate trăi fără ideal; viața noastră nu se reduce la ceeace este de fapt, ci la ceeace trebue să fie. Acest „trebue" este interior nu exterior, o realitate nu un principiu abstract; idealul este o realitate trăită, prezentă; idealul face parte din viață.

Omul are o conștiință și un sens al vieții în raport cu o anumită clasă de valori. Ori el nu poate vedea scurgându-se oricum viața sa, ci numai într'un anume fel: acela al realizărilor cerute de natura sa spirituală. Realizarea spirituală fiind o problemă de destin care la rândul său este o chestiune de existență, se înțelege dece setea de absolut are un caracter atât de profund.

Setea de absolut se exprimă însă și ca un act liber, în sensul că nu ne este impusă din afara ei, ci este în acord cu însăși propria noastră voință. Ea și-ar pierde calitatea dacă nu s'ar desfășura liber. Necesitatea cu care se impune nu este ceva constrângător, exterior, ci ceva firesc, acel „trebue" cu care se prezintă este de natură interioară, este o respirație a naturii noastre morale. Setea de absolut este necesitate și libertate totodată.

Acest lucru nu poate fi înțeles dacă îl privim prin ochiul determinismului fizic, așa cum părea firesc mai până deunăzi. Necesitatea astăzi nu mai este ceva imobil, static, absolutul material nechimbător, ci o legătură a continuului vieții, puterea ei de desfășurare liberă și totuși organizată [1]).

Nu există viață spirituală fără libertate. Omul nu poate trăi fără libertate; aceasta fiindu-i o problemă de existență ca făcând parte din firea lui. Fără libertate, omul isvor de îndemn, energie creatoare, nu numai că nu și-ar îndeplini misiunea, dar nici n'ar putea exista.

A trăi omenește înseamnă voință liberă și deci act liber. Ce-ar mai putea fi făptura noastră fără puterea de a dispune de ea însăși, adică fără puterea de a-și îndruma gândul și fapta? Am fi asemenea pietrelor. Fapta noastră ca și toată viața morală are în libertate un principiu de existență, o condiție originară de realizare. Fără libertate nu ar fi cu putință nici creația, nici depășirea, nici mântuirea. **Numai prin funcționarea ei acestea toate devin posibile.**

1) Insăși teoriile fizicei moderne încearcă o împăcare a necesității cu libertatea. V. Louis de Broglie: **Matière et lumière**, pag. 262.

(Urmare în pag 2-a)

TITI MURNU-FILIONESCU — Inchinarea

Scriitorii francezi sub zodia războiului

CHARDONNE „ALAMBICATUL"

de COSTIN I. MUGESCU

Dintre scriitorii francezi pe care începutul războiului actual i-a găsit cu un prestigiu literar definitiv consolidat și cu o personalitate deplin rotunjită, Jacques Chardonne este unul cu cea mai interesantă schimbare de orizont, determinată de „întâmplările" politice ale Franței contemporane. Și nu este vorba de o circumstanțială atitudine care chiar discutată, n'ar fi cu nimic semnificativă înțelegerii scrisului său, ci de una din acele transfigurări totale pe care le încearcă adeseori adevăratele personalități sub vârtejul faptelor.

Cred dealtfel că autenticitatea acestei noui poziții ideologice și spirituale a lui Chardonne poate fi destul de interesant dedusă din însuși stilul său devenit deodată mai categoric, mai concis, mai dur chiar în unele pagini ale ultimelor sale cărți. Autorul, oarecum evasiv din „Chronique privée", pe care o tipărea în 1939, nu este partizanul unei totale colaborări oficiale între Franța învinsă și Germania învingătoare, ci se lasă antrenat în ritmul unei noui respirații, atât de aproape formal de aceea a revoluției național-socialiste. Cunoscătorul de peste 30 ani al Germaniei are convingerea unei noui descoperiri a omului nordic, nu numai sub aspectul perfecțiunii biologico-rasiale, ci mai ales sub acela al valorilor sale sufletești care-i rămăseseră ascunse sau pe care le văzuse diformate. Câștigul acesta — fiindcă orice descoperire, oricare ar fi consecințele pentru judecata celor din afara noastră, sunt câștiguri în măsura în care pornesc din adâncul nostru — depășește pentru romancierul francez (fiindcă pecetea creației sale epice se păstrează evidentă și în esseu) în semnificații, însăși înfrângerea Franței. Concluziei, destul de ușor sesizabilă în „Chronique privée de l'an 1940", nu-i lipsește decât formularea răspicată — ceeace fără îndoială ar fi greu de cerut — în următorul său volum, „Voir la Figure".

Din atitudinea politică decurg astfel pentru Chardonne sumedenie de consecințe sociale, spirituale și morale, care împing la cimentarea unei poziții nu numai perfect simetrice, ci și de o armonioasă unitate. Nu este timpul să discutăm acum valabilitatea ideologică a unei atari „viziuni", cu atât mai mult cu cât ea nu aduce aproape nimic nou conceptului politic așa cum a fost formulat acesta în totalitarismul german și italian. Ceeace ni se pare mai interesant pentru încercarea noastră de înțelegere a Franței de astăzi, este o anumită afirmație pe care Chardonne o face la începutul cărții amintite. „Il est vain de vouloir convaincre" scrie el, pentru a-și preciza apoi mai bine gândul, vorbind de unitatea figurii tipurilor vechi: socialist, regalist, liberal și de posibilitatea acestora de a înțelege ceeace s'a banalizat atâta prin caligrafia și neînțelegerea amatorilor doctrinari; omul nou: „Il s'agit d'un tout, et non pas de telle partie que le raisonnement ou l'expérience peuvent atteindre. Mais soudain, au choc d'une émotion ou par un lent mûrissement, une nouvelle figure peut se substituer à l'ancienne. A ceux qui ne voient pas la Figure inutile d'en parler".

In afară de confirmarea opțării totale despre care aminteam, afirmația ni se pare demnă de reținut pentru resemnarea cu care autorul privește posibilitatea valorificării pe plan social a atitudinii sale. S'ar părea că nu este decât un corolar al concepției sale potrivit căreia adeziunea poate fi deplină numai atâta vreme cât este „descoperire", iluminare (deși termenul este poate puțin deplasat), un rod al infiltrării intelectuale. Să fie numai aceasta cheia afirmației sale?

(Urmare în pag. 4-a)

Block-notes

Nu-i locul aici să discutăm sforăiala lirică a lui Rostand şi situaţiile „făcute" ale acţiunii, care nu marchează decât istoric un eveniment teatral, — ci să ghicim cauza lipsei totale a interesului pentru urmărirea producţiei dramatice care se arde astăzi (poate pe aceleaşi probleme!), dar în construcţii şi rezolvări la temperatura lumii pe care o trăim.

Nu mai departe, faptul deloc onest pentru vorbitori, de a descoperi la avant-premieră, cu orice preţ de conştiinţă profesională! — dedesubturi cari să intereseze pe viitorii spectatori, lămureau cu prisosinţă ..miezul de gogoaşă literară al operei care le-a fost dată — pretext de „cărlig" de cassă. (Numele celor cari au vorbit sunt prea alese ca pomenindu-le aici să le legăm de o nesăbuită reintronare a livresculului !).

Totuşi, faţă de prea buna noastră doamnă Alice Voinescu, **săvârşim o ingratitudine gazetărească: desvăluim adevăratul său gând despre „Prinţesa îndepărtată"!.. L-a împărtăşit celor pe care nu i-a mânţit niciodată (să ni se ierte cuvântul) — studenţii clasei de istoria teatrului, dela Conservatorul de Artă dramatică. Lor le-a arătat şubrezenia acestei opere dramatice, „scârţâitul lirism", falsitatea situaţiilor, şi ca să împace iniţiativa oficială — a adăogat: „Prinţesa îndepărtată s'ar mai.., apropia numai retea-tralizată !".**

◆ *UN CUVÂNT care ar fi trebuit să sară din mijlocul oamenilor scenei:* reteatralizarea *„Prinţesei îndepărtate".*

Am răscolit biblioteci (şi pe a Teatrului Naţional) ca în cele din urmă să ne oprim la un text pe care l-am găsit la regisorul Ion Şahighian: „Melisenda per me" *de Cesare Meano. Am citit această reteatralizare: odată, de două ori... — am fost înfioraţi de frumuseţe, de înţelegere scenică nouă, de profundă cunoaştere a realităţilor vremii noastre, chiar de condescendenţă faţă de Rostand.*

Piesa, este, oeeace s'ar numi în limbajul teatraliştilor, o fantazie dramatică.

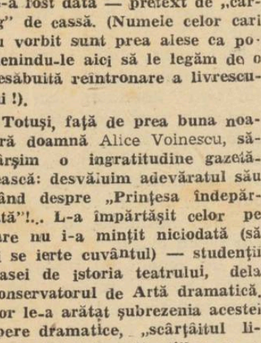

(Cu titlu informativ dăm şi girul scenelor de stat din Hamburg, Weimar, în care succesul a fost acela al premierei unei opere dramatice de aleasă inspiraţie, care deşi prezentată într'o ţară străină înainte de a fi jucată în limba în care a fost scrisă, a cunoscut dealungul unei stagiuni germane consacrarea unui autor şi acestei noui „Melisendă, prinţesă îndepărtată").

◆ **NU E DE MIRARE..** că organizatorii spectacolelor comerciale îşi descoperă peste noapte nebănuite aptitudini caligrafice şi de compunere pe caiet dictando...

Nu e de mirare.. că produsele lor sunt inserate în coloanele revistelor de specialitate (bancară)!

Nu e de mirare.. e titlul unei cronici coregrafice pe marginea galei de dans a doamnelor Floria Capsali, Mercedes Pavelic, a altor doamne şi a doi domni. Oleg Danowsky şi Mitiţă Dumitrescu.

Pentru bogăţia de stil întocmit după alfabetul unui dicţionar de „expresii frumoase şi cum să te porţi în familii selecte", fără îngăduinţa autorului iscălit în alb, reproducem câteva şiruri de genuflexiuni verbale şi de vraiştă efuziune bucală.

„O capod'operă (respectăm ortografia) de drăgălăşenie, de humor naiv şi candid a fost de pildă tabloul... ..scenă în care maestrul de balet.. în „travesti", de guvernantă uscătivă, cu palpitaţii şi alte intercalaţii..."

...Despre o dansatoare: „îi jucau ochii delicioşi, nu numai picioruşele dinamice".

„Nu te mai saturi privind aceste scene pitoreşti, tot în alte forme, în alte strae, în alte atitudini şi mişcări ritmice".

..Sau „realizând acea încântătoare unitate artistică şi din capul plecat şi din mâinile ridicate şi din privirea stranie şi de exteriorizare focului interior ce mistuie inima de femeie, sau inima de îndrăgostit".

Atât!

Ne gândim doar la înfiinţarea unei secţii a cenzurii inepţiilor! Nu de altceva dar sistemul e în floare şi „lovitura" e dublă (termenii sunt furaţi dela teatralişti comerciali din pasaj !) — victimele recrutându-se din majoritatea spectatorilor şi pe de altă parte dând loc la echivocuri — prilejuind **instruirea în massă** a celor cari ştiu să ţină un creion în mână şi cari dintr'o voluptate lesne de înţeles se joacă de-a cuvântul tipărit!

„Nu e de mirare"... a apărut în revista „Bis".

TUDOR NICOLAI AMARU

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAŢIONAL: „PRINŢESA INDEPĂRTATĂ", piesă în patru acte de EDMOND ROSTAND, tradusă în versuri de d. MIHAIL CODREANU. TEATRUL NOSTRU: „DINCOLO DE ZARE", dramă în trei acte şi şase tablouri de EUGENE O'NEILL.

La Teatrul Naţional o piesă de Edmond Rostand „Prinţesa îndepărtată" în frumoasa traducere a d-lui M. Codreanu, care, deşi mai veche şi cu oarecari neglijenţe, rămâne totuşi o traducere bună, cu versuri frumoase, adesea înaripate, reuşind să păstreze în mare măsură atmosfera şi parfumul originalului.

Despre Edmond Rostand s'a spus deja tot răul care se putea spune.

Cred că a timpul să se spună şi câte ceva de bine.

Este adevărat că versurile lui sună adeseori a gol dar luat în general este un teatru luminos şi străbătut de un anumit romantism care ţine de cea mai autentică poezie.

In ce priveşte prezentarea ei pe scena Teatrului Naţional, a fost la înălţime.

S'a căutat — şi aceasta s'a văzut — să i se asigure cele mai bune condiţiuni şi de interpretare şi de punere în scenă. D-na Marietta Anca, în rolul Prinţesei Melisinda, a fost, în general foarte bine, şi nu i se poate face nici un fel de reproş fiindcă, în ce o priveşte, a jucat frumos, a jucat chiar admirabil

Dacă totuşi ar fi de făcut vre-o obiecţiune, — şi cred, cu toate acestea, că e cazul să se facă — aceia s'ar putea mai degrabă îndrepta Teatrului Naţional însăşi, pentru alegerea în sine, deoarece aşi crede că în acest rol era nevoie de o altă actriţă, de un alt gen: d-na Marietta Anca are un frumos talent însă un talent care s'ar putea numi dramatic, foarte potrivit pentru alte roluri, foarte potrivita pentru Pirandello, talent care a fost foarte bine întrebuinţat în rolul Tofanei din „Pâtima Roşie", dar pentru acea „Princesse lointaine" poate că nu era tocmai indicat. Ar fi trebuit o actriţă al cărei talent să aibă, chiar în interesul unei bune prezentări a lui Rostand, mai puţină greutate, personagiul trebuind să se integreze visului, să aibe ceva diafan, piesa având nevoie în întregul ei de o atmosferă generală de „aerian", de „luminos" de „poezie", atmosferă la care toate trebuie să concurecze.

Foarte bine, d-şoara Emilia Cozachevici în rolul Soirsmundei, ajutată şi de un fizic agreabil din punct de vedere scenic: d-sa a avut şi joc de scenă frumos, a avut şi fineţe, a avut şi o anumită mlădiere — şi la propriu şi la figurat, — care au făcut ca apariţia d-sale să încânte din toate punctele de vedere.

In ce-l priveşte pe d. Pop Martian, d-sa a jucat cu deosebită căldură rolul lui Bertrand, cavalerul trubadur.

In privinţa d-sale — dar nu d-sale — cred că e cazul, însă, să se facă aceleaşi obiecţiuni ca şi pentru d-na Marietta Anca.

Frumoase accente a avut d. A. Critico, în rolul lui Gottfried Rudel, marcând toată aşteptarea înfrigurată şi toată încrederea în neapărata atingere a visului lui.

D-nii Mitru în rolul fratelui Trofin şi Brancomir în rolul medicului, au realizat cu multă justeţe cele două personagii întruchipate.

D. T. Dimitriu, în rolul Scarceafico, a fost colorat, a jucat cu vioiciune, reuşind să fie în ton prin chiar acea exagerare a notei comice, pentru că socotesc că Rostand n'ar trebui să fie jucat realist, ci într'o atmosferă de cât mai multă poezie, de basm, oarecum.

Bine de asemeni d-nii M. Gingulescu în rolul „Cavalerului Verde" şi C. Economu în „Stăpânul Corăbiei".

In restul distribuţiei d. C. Niculescu, I. Radu, S. Gabor, C. Neacşu, G. Atanasiu, D. Nasta, I. Horaţiu, I. Lucian, au contribuit într'un mod fericit la reuşita spectacolului.

In ce priveşte regia d-lui Soare Z. Soare, ea a fost în general bună, a căutat, pe cât a fost cu putinţă, să redea atmosfera de poem a acestei piese a lui Rostand.

Corabia poate că nu era nevoie să fi fost montată pe scenă întreagă, încât spectatorii să o vadă toată, deasupra lor, dela linia de plutire în sus, cu tot cu prora, cu pupa, cu catarge, cu pânzele larg deschise, căci, astfel, decorul, deşi foarte frumos, prea aducea a carte poştală ilustrată şi prea semăna cu acele corăbii pe care le vând unele magazine din Bucureşti. Cred că ar fi fost suficientă numai puntea corăbiei sau o parte din ea, dar văzută favorabil ca să sugereze imaginea completă, fiindcă, pe de-oparte ar fi dat astfel ceva mai mult spaţiu actorilor, iar, pe de altă parte, ar fi lăsat şi iluzia unei corăbii mai mari, iar nu a unei ambarcaţiuni care trăgea mai mult către un fel de barcă mai mare cu pânze, decât a corabie.

Şi, de asemenea, poate că ar fi trebuit să se accentueze ceva mai mult atmosfera de poezie a piesei, să i se dea cât mai mult din ceiace este inefabil într'însa, din ceiace are ea de aerian, căci, adeseori, unele lucruri prea apăreau greoaie pentru economia generală a unei lucrări dramatice în care tot farmecul consistă în realizarea acelei atmosfere de „diafan" şi de „poezie" de care am vorbit mereu, fără de care „Prinţesa îndepărtată" n'ar mai fi „Prinţesa îndepărtată" şi Rostand n'ar mai fi Rostand.

Decorurile d-lui Traian Corneseu, în general ele au fost frumoase, cu multă fantezie făcute, căutând să se împletească cu fantezia lui Rostand.

Meuţiunea făcută mai sus care se aplică în egală măsură atât regiei cât şi d-sale, nu-i infirmă meritele şi de aceia trebuie sincer felicitat.

De asemnea trebuie felicitată şi direcţia Teatrului Naţional care n'a cruţat nimic ca să-i asigure acestei piese condiţiunile optime de reprezentare, atât în ceiace priveşte interpreţii, cât şi regia şi montarea.

*

Datorită formaţiunei conduse de d-na Dina Cocea, publicul bucureştean a făcut cunoştinţă cu teatrul lui O'Neill.

Nu ştiu daca va fi sincer satisfăcut, pentru că am credinţa că tocmai calităţile acestui mare dramaturg american, de origine irlandeză, s'ar putea să-l îndepărteze: este o viziune în general prea tragică a vieţii în aproape tot ceiace scrie O'Neill. O întâlnim şi în celebra lui Trilogie „Din jale s'a născut Electra" şi în „Straniul interludiu", aşa de frumos tălmăcit în româneşte de d. Petru Comarnescu şi o întâlnim şi în drama „Dincolo de zare".

In special în „Din jale s'a născut Electra" este un cenuşiu şi un grav aşa de impresionant şi de apăsător, încât la un moment dat desperezi când vezi că dealungul celor trei drame, de-o esenţă tragică prea accentuată, nu întâlneşti nici cea mai mică deschidere spre lumină, nici o rază cât de slabă!

Până şi indicaţiile şi notaţiile lui Eugen O'Neill tind către realizarea aceleiaşi culori cenuşii de ansamblu, după cum şi caracterele, toate, sunt adâncite în spre un anumit tragic al conştiinţei.

In „Dincolo de zare" deasemenea avem o dramă sufletească. Dintre cele mai simple, dar şi dintre cele mai puternice: o dramă a destinelor toate tulburate, toate ratate, al căror tragic se accentuiază prin aceia că, la un moment dat, fiecare începe să aibă conştiinţa acestei ratări, conştiinţa că fiecare şi-a stricat viaţa, sau, ceiace este tot una, şi-a ratat visul.

Nu e locul să caracterizez aici teatrul lui O'Neill, — s'a scris în ultimul timp destul despre dânsul, — dar din cele câteva opere mai principale, indicate mai sus, cât şi din aceasta „Dincolo de zare" ale cărei trăsături le-am schiţat, se poate vedea că o culoare tulbure se degajă din toate şi că o anumită luciditate a eroilor le agravează tragismul.

Intr'una din acele spirituale, caustice şi, câteodată, dureroase notaţii ale lui Chamfort, este într'un loc relatată o scurtă convorbire între doi prieteni, ajunşi în vârstă: un marchiz, acum bătrân, în timp ce-şi arăta parcul unei bune prietene, o anumită contesă care fusese de-o mare frumuseţe la vremea ei şi pe care ei o iubis întotdeauna cu mare patimă, găseşte acum momentul şi curajul care i-a lipsit toată viaţa şi, cu multă emoţie, îi spune: „Si vous saviez comme je vous ai aimée, contesse!...., la care ea surprinsă, îi răspunde râzând: „Et c'est à peine maintenant que vous me la dites?!! Iar la figura nedumerită a marchizului îi adaogă: „C'est votre faute!.. Si vous me l'aviez dit plutôt vous auriez pu m'avoir comme autant d'autres !...

Acum închipuiţi-vă ce poate să însemne, pentru cineva, să audă, când totul e pierdut, când nimic nu se mai poate repara, că acei ce a dorit mai mult, că tot ceiace a visat o viaţă întreagă, ar fi putut avea atât de uşor, numai să fi întins mana! Şi să-şi dea astfel seama că şi-a ratat totul pentru o greşeală, pentru că n'a putut să facă la timp ceiace ar fi fost aşa de simplu !...

Vorba ceia, mai bine să n'o fi aflat nici odată !...

Ori, în tragicul lui O'Neill din piesa „Dincolo de Zare", nu le este cruţată eroilor nici asemenea revelaţii. Unii eroi înţeleg singuri, lui Andrew Mayo i se spune: Ruth îi spune că în realitate nu pe Robert ci pe el l'a iubit! Vă închipuiţi ce trebue simtă când află asta tocmai el care, pentru a lăsa loc liber dragostei fratelui lui şi a lui Ruth, care la acea vreme credea că pe Robert îl iubeşte, a plecat departe, a rătăcit atata pe mări că degeaba a fost totul, că degeaba a fugit, că degeaba şi-a stricat viaţa.

Acesta ar fi aspectul dramei, care s'a dat la „Teatrul Nostru".

Piesa s'a bucurat, în general, de o interpretare foarte bună. D-na Tanţi Cocea, ca întotdeauna în astfel de roluri, a fost bine, a avut accente dramatice, şi a ştiut să redea toată acea atmosferă de sfârşeală, de oboseală de viaţă, pe care Destinul şi-a pus, fatidic, pecetea lui pe care o necesită interpretarea rolului lui Ruth Atkins; d-na Ec. Nituţescu Şahidian în Kate Mayo, a reuşit să redea figura mamei cu discreţie iubitoare, căutând să împace şi să îndulcească ciocnirile care, între oamenii aspri ai acestei piese, puteau fi prea tari, sacrificându-se şi suferind pentru toţi ai ei; d-na Geta Kernbach în rolul Sarei Atkins a ştiut să dozeze deosebit de bine jocul d-sale de scenă pentru a contura figura nemulţumită şi cârtitoare a mamei lui Ruth.

In ce-l priveşte pe d. Fory Etterlé, în Robert Mayo, a avut unul din bunele sale roluri de compoziţie, deşi în talentul d-sale nu se găseşte întotdeauna acea suficientă căldură de care este nevoie, care să treacă dincolo de rampă; se poate spune, mai mult, că, în unele scene, talentul d-sale, din acest punct de vedere minor, a fost copleşit de d-nii Rovinţescu şi Sireteanu.

In ce priveşte pe d. Rovinţescu, d-sa a fost în general bine, iar în unele momente chiar impresionant.

La fel şi d. Sireteanu despre care îmi face plăcere să spun că are o anumită naturaleţe, un anumit firesc în jocul d-sale de scenă care mă face — în ce mă priveşte — să-l situez printre bunii noştri actori din momentul de faţă.

(Cu dicţiunea, în schimb nu se prea împacă bine cei dela „Teatrul Nostru".

La un moment dat erau în scenă d-nii Sireteanu şi Fory Etterlé, ale căror dicţiuni nu era prea greu de observat că erau departe de-a fi.., „impecabile" şi tocmai spuneam cuiva de-alături: „Da bine s'au întâlnit !... Iată două dicţiuni „bune"! Nu s'ar putea spune că ar avea a-şi datora prea mult unul altuia! Apoi, când a mai apărut şi d. Rovinţescu nu m'am putut opri să nu-i zic: „Ei, iată! S'au întâlnit trei, acuma! Vorba ceia: „tres faciunt colegium"!..

Şi, într'adevăr, unuia nu i se aude decât prima silabă, căci este învăţat după prima să scoboare tonul, aşa că nu le mai auzi pe celelalte altul probabil că are limba scurtă — care se vădeşte în special la grupurile de consoane „s" şi „t" — iar cel de-al treilea, care-i... mitralieră, par'că aruncă vorbele, le împroaşcă, le stropeşte!

Cu toate astea nu trebue să se înţeleagă că „numai pentru atâta lucru" nu sunt actori buni !..)

In ce-l priveşte pe d. Duţulescu, d-sa a avut prestanţă, a avut calm şi joc de scenă îngrijit în rolul căpitanului Dick Scott.

In roluri episodice bine d-nii C. Emilian şi Georg. Comănescu.

Feţiţi Ica Munteanu, drăgălaşe.

Regia d-lui Şahighian s'a dovedit şi de data aceasta bună. (In general vorbind).

Decorurile şi costumele d-lui Stefan Norris, au fost sobre, adecuate atmosferei dominante a piesei.

ALEXANDRU DRĂGHICI

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Femeea îndărătnică şi jurnal nou de războiu. (In programul viitor: Dracul).

REGAL: Serenada inimii şi jurnal de războiu. (In programul viitor: Singurătate).

VICTORIA: Hotarele iubirii.

VOLTA BUZEŞTI: Seducătorul, jurnal şi trupa de revistă.

ELYSÉE: Rembrandt, jurnal şi trupa de revistă.

ROMA: Moştenitorii veseli, cu Macario şi jurnal.

CARMEN SYLVA: Cine e mai fericit ca mine ?, jurnal şi trupa de revistă.

ECOURI TEATRALE

IAR...

Absenţa dela câteva numere ale revistei, îmi mustră sufletul de-a nu fi scris la timpul cuvenit, ceeace se cădea ca această rubrică să arate cu nestăpânită durere a pierderilor mari: moartea lui Tony Bulandra.

La scurt timp după Grigore Mărculescu, moartea a dat iar ocol teatrului românesc, pierzând pe unul din cei mai mari actori.

E în această poruncă a destinului mai mult orgoiul unei alegeri care face din lipsa veşnică a lui Tony Bulandra, o lungă şi stăruitoare durere pentru noi.

Pe râvna oricui s'ar încumeta să-l înlocuiască în teatru pe Tony Bulandra, nu vom putea pune decât meritul unei munci, nu şi meritul unei isbânzi.

Iată cât gol ne este impus de soartă să îndurăm...

CAMIL PETRESCU

„Omagiul unei munci e însăşi înjurătura duşmanului" spune în una din piesele sale Pirandello, iar Românul ştie că se dă cu bâta doar în pomul cu roade, nu în uscături.

Dar la înţelesul acestor vorbe nu-i chemat îngânfatul. Şi cu atât mai puţin ar putea fi poftit rău, pentru că soiul acesta de oameni au căpătat încrederea doar în vorbele spuse de ei, nu de alţii...

Deci, zadarnic ar fi să vorbim unora de o piesă rară ca: Suflete tari. Şi degeaba ar fi să tot tocmeşti cu serioase motive o judecată mai dreaptă până şi pentru unele părţi din „Mioara"

Ar însemna să înfrângi doar ifose, nu să tămăduieşti răutăţi.

Şi totuşi, să recunoaştem, că domnul Camil Petrescu e neactual.

E neactual prin faptul că lângă autori dramatici ca: Şerbăneştii cu „Intr'o vară la moşie", ca d. Daus cu „Ioana", ca d. Eulambe Sibică, cu „Demonul vesel", ca ca d. Puiu Maximilian, ce să mai caute un Camil Petrescu ? !...

„AUTOARELE"...

Negreşit, port în mine ranchiuna unei nedumeriri că mă tot feresc s'o spun. Şi dacă n'ar fi ghesul propriei mele conştiinţe, mai, mai, că aş tace..

Dar aşa?!....

Inchipuiţi-vă actriţe care, răsbite de oboseala „poverii" unor cunoştinţe de teatru — strânse în ani de carieră — vor la un moment dat să mai împartă ceva şi altora.

Şi din actriţe devin autoare dramatice....

Dacă şi în pornirea aceasta ar fi doar dsonul modei, am avea speranţa că scăpăm curând de ea. Dar, din păcate, pare să fie ceva mai mult fără să aibe însă „coapta" pregătire pentru ceeace Carageale a spus că e numai trudă.

Şi-aici beleaua „casnei" lor e chiar nesocotirea măsurii cu care încearcă.

După d-na Sorana Ţopa, a venit d-na Ana Luca.

Dar pare să nu se termine, fiindcă deja se anunţă şi d-na Puia Ionescu cu o dramă de nu ştiu câte acte.

Şi poate până la urmă actriţele găsind în râvna acestora un exagerat merit, vor începe prin a deveni toate scriitoare de teatru.

Nu se anunţase oare că şi Tanţi Căpăţână a pregătit o piesă pentru Naţional?...

TURNEELE....

Cererea provinciei pentru spectacole de teatru cât mai multe, a determinat Direcţiunea Generală a Teatrelor să acorde autorizaţii la atâtea şi atâtea turnee.

Prin oraşele şi oraşe trupele de teatru au izbutit să facă reţete neaşteptate, fiindcă provincialul a devenit atât de amator, încât suportă fie chiar şi o „gâteală" de artă, dacă altceva mai bun nu i se oferă.

Plăteşte şi tace...

Dăruiciile acestea fără un pic de legitimă pretenţie, au făcut să se nască vicleşuguri la unele ansambluri până într'atâta încât unele să ajungă şi în faţa autorităţilor pentru a fi „lămurite".

AFIŞ...

Teatrul Naţonal şi-a amânat pentru la toamnă reluările pieselor: „Regele Lear" şi „Oedip". La 10 Mai c., cu ocazia împlinirii a 25 ani dela moartea lui Delavrancea, se va juca „Apus de soare", rămânând ca stagiunea viitoare să se deschidă cu „Viforul".

„Studio" îşi prelungeşte stagiunea până la 15 August, cu o vacanţă scurtă până la 15 Septembrie c. In acest timp, se vor juca: „Simpaticus vagabondus", în regia d-lui Paul Mundorf şi „Cerşetori în haine negre", prelucrare de T. Muşatescu, în regia d-lui Soare.

Teatrul Comedia ca şi teatrul „Mic" sunt în căutare de piese, deşi primul a anunţat piesa unui autor polonez „Vara la Nohant", iar al doilea „Anna Christj" de O. Neill, fără să fie ceva definitiv.

I. M. LEHLIU

MEDALION

Alexandru Critico

Era la Iaşi cu câţiva ani înainte de războiul celălalt, un băiat de liceu. Adolescent, a făcut cunoştinţă cu teatrul. Cum a venit la Bucureşti ca să urmeze cursurile conservatorului de artă dramatică, cum a plecat apoi la Craiova să joace la Teatrul Naţional de acolo, nu mai ştim.

In timpul războiului îl regăsim tot în capitala Moldovei. Venise cu puhoiul de refugiaţi.

Odată zarva aşezării potolită, Alexandru Mavrodi deschide porţile teatrului şi printre cei dintâi angajaţi e şi tânărul nostru. Se joacă „Viforul" şi el e Ştefăniţă Vodă. Minunat a interpretat acest rol Critico, că amintirea lui a rămas, fără ca şirul anilor să-l poată măcar atinge.

Acum, cu prilejul a douăzeci şi cinci de ani de la moartea lui Delavrancea, va fi reprezentat „Viforul" şi artistul îşi va relua rolul, cu care a păşit pentru întâia oară în lumina de vraje a rampei. Va fi un moment emoţional pentru dânsul, căci întorcând capul înapoi va vedea tot drumul străbătut, până în clipa de faţă. Ce luptă aprigă! Câte roluri jucate, aproape tot atâtea izbânzi. I-o spun tot cei cari l-au urmărit şi sunt mulţi. Nu poate fi uitat Critico din Candida, cum nu va fi uitat nici din Don Carlos, postamentul pe care i se poate sprijini temeinic cariera, astăzi în plină splendoare, cu noui surprize ce se aşteaptă.

Incercând să diseci artistul, fapt oarecum deosebit, nu-l poţi desface de om. Sensibilitatea, tumultul care sbucneşte vijelios în luptă cu himerele patima surdă ce macină pe ascuns făptura toate aceste aparţin lui Critico. Şi darul tinereţii, care nu va cunoaşte toamna, e tot al lui. Rostia artistul deschis în Don Carlos:

— „Am douăzeci şi trei de ani".

— Şi nimeni nu i-ar fi pus mai mult pe umeri. Dacă mâine va juca L'Aiglon va fi un fermecător Duce de Reichstadt, aidoma unui trandafir galben, care pleacă obosit capul peste piept-u-i şubred, în cea de a douăzeci-şi una înflorire a vieţii

Critico aduce pe scenă o eleganţă rafinată în spirit şi înfăţişare. Văzându-l nu poţi spune că este „domnul cutare" ori cutare „domn". Un aristocrat al teatrului ar putea fi numit, întâlnit sub diferite înfăţişări. Azi prinţ de Coroană al Spaniei, mâine trubadur Aquitan, în altă zi nobil Alban şi'n alta, într'o piesă modernă se numeşte simplu — Pierre — şi e îndrăgostit de o fată.

Critico are atunci gesturile şi intonaţiile de toate zilele şi jocul lui e simplu, uimitor de simplu, deşi animat puternic de căldura interioară. Legat prin naştere de legile frumosului, el stăpâneşte măsura aceia pe care o posedau anticii, căci niciodată în cariera sa, artistul nu ţi-a dat prilejul să se spui, că într'un rol pe care l-a interpretat, a dat prea mult, ori prea puţin. Poate fiinţa lui să se destrame cu totul în lava unei simţiri aprinse, nu spui altceva decât: — aşa trebue —.

Folsitatea i-a fost ceva cu totul străin, rolurile intrându-i în sange, cu tot vârtejul lor de sentimente luminoase, ori pătrunse de întuneric. Aşa îl vede spectatorul din primul loc, ca şi cel de la galerie. Admiraţia şi stima pe care o acordă artistul merg pe aceiaşi linie. Alexandru Critico aparţine tuturor celor cu simţirea dăltuită.

AL. ŞERBAN

Setea de absolut şi libertatea

(Urmare din pag. I-a)

In viaţa morală, libertatea se acordă cu necesitatea. Nu trebue însă concepută ca o libertate totală: nu trebue văzută ca ceva fără limită, fără orientare, fără sens. Ea implică o seamă de elemente şi sensuri, cum sunt: dinamism creator, organicism, etc. Astfel face o unitate de viaţă perfectă cu necesitatea. Ele trebuesc văzute laolaltă pentru a fi înţelese.

Omul este o fiinţă liberă: trăeşte libertatea ca pe o dimensiune a existenţii sale. Prin libertate omul poate judeca, are putere de alegere, de hotărâre şi de realizare. A nega libertatea morală — nu cea juridică, formală; aceasta ar putea lipsi — înseamnă o condamnare la sterilitate, o condamnare la moarte. Constrâns din afară, obiect făcut şi modelat, omul nu ar mai avea nici o calitate, nu ar mai avea putere de a făuri, nici idealuri şi nici răspundere. O viaţă spirituală nu ar mai fi posibilă.

Viaţa spirituală şi omenia abia aici încep: odată cu libertatea: cu libertatea morală, interioară. Omul se înalţă având limpede conştiinţa că este un sâmbure de viaţă, un centru de radiaţie, că este o existenţă autonomă mereu nouă, mereu crescând, că este o fiinţă capabilă de a acţiona şi de a determina stări în leagănul lumii acesteia.

ERNEST BERNEA

A apărut:

Mântuire

Roman

de

OCTAV ŞULUŢIU

Dacă nu ştiaţi!

◆ **TEATRALIŞTII bucureşteni dornici să contrabalanseze succesul filmelor italiene, lucrate pe scenarii inspirate de piese de teatru din repertoriul accesibil cinematografului, sunt în căutarea textelor autorilor atât de norocoşi la cassă şi la stimă, în ultima vreme în ţara noastră.**

După „Scampolo" de Dario Niccodemi, directorii noştri caută acel „Turbamento" al lui Guido Cantini, prezentat la noi în filmul cu stupid titlu, „Hotarele iubirii".

Ţinând seamă de exigenţele filmului şi ne mai vrând să întâlnim aceeaş antrenare după un scenariu altfel întocmit decât piesa, şi care să desamăgească aşteptările celor interesaţi, găsim necesar schiţarea subiectului originalului:

◆ *IN CASA lui Antonio, burghez înstărit, se vorbeşte mult despre prietenul lui, Ippolito, omul cam de aceeaş vârstă cu el şi care în ciuda anilor este tânăr. Fiica lui Antonio, Silvia, (19—20 ani) se înflăcărează, îl iubeşte pe acest aventurier Ippolito, — aventurierul vârstei care aşteaptă — mai mult, se hotărăşte să-l ia de bărbat.*

Din acest punct acţiunea câştigă în original prin conturarea crizei în care se sbate bărbatul la „a doua tinereţe".

Silvia în mijlocul copiilor bărbatului ei, copiilor ei — de seama ei, este furată de acest joc, se simte o fetiţă căreia i se dă mai multă atenţie. In această căsnicie sui generis, Ippolito are la un moment dat o tresărire (aceiaş parfum în părul şi al Silviei şi al fiicei lui, Adriana!).

Aici intervine tehnica pur pirandelliană, neizbutită în film, conştiinţa îmbătrânirii şi a formei. Clipa e trăită intens; în aceeaş seară îl chemă pe Antonio, îi mărturiseşte greşala, şi îi arată camerele „copiilor lui": cele două fetiţe care dorm împreună, cei doi băieţi! Ii lasă în pace cu tinereţea lor — plecând el — ca totdeauna.

...Ispita teatraliştilor noştri de data aceasta e îndreptăţită.

◆ OPERA ODESSA în al cărei repertoriu sunt înscrise „Nunta în Carpaţi" a lui Paul Constantinescu şi „Demoazela Măriuţa" de Mihail Jora, a chemat în mijlocul personalului tehnic rusesc şi câteva tinere talente ale scenografiei şi regiei din capitala noastră. Natural, se simţia nevoia împrospătării felului de lucru al acelora cari se închiseseră în graniţele unui concept dictat.

Dacă **George Tomaziu** a întrecut aşteptările celor cari nu-i cunoşteau posibilităţile de pictor decorator, nu tot astfel putem spune despre nefericita alegere în persoana d-lui **Scăueru.**

◆ **POATE n'am fi spus nimic, dacă d. Scăueru, la intervenţia primului regizor local cărula spre părerea noastră de rău i-am remarcat o bună cuviinţă şi un bun gust dincolo de necunoaşterea operei italiene, — n'ar fi replicat pompos „că aşa a învăţat dumnealui în Germania !".**

Or, lângă succesul dirijoral al lui Mihail Jora, „poza" d-lui Scăueru nu îşi are rost !

◆ „SCENARIO" revista italiană de teatru şi film a publicat în ultimu-i număr traducerea **„Săptămânei luminate"** a lui Mihail Săulescu, care a fost jucată mai bine de o lună de zile în cadrul schimburilor culturale româno-italiene.

Poate că această veste să dea de gândit oficialităţii noastre..

..In ţara lui, Mihail Săulescu nu este jucat !

◆ *OEDIP-REGE* va intra în repetiţie după sfârşitul stagiunii *Nu ştim după care text se va juca, nădăjduim însă că directorul de scenă îşi va întocmi caietul de regie pe marginea unei traduceri care să mărturisească sufletul, cel puţin, al metrului sophoclean!*

George Vraca, *actorul în care noi credem, şi care ne-a fost descoperit altfel de către regizorul Paul Mundorf, va avea prilejul să continue linia neuitatului Nottara.*

(Nu ştim dece însă, regia d-lui Victor Bumbeşti ne nelinişteşte, nu ne dă liniştea marilor aşteptări! Pentrucă un Oedip-Rege cere ceva mai mult decât mulţi, mulţi ani trăiţi pe podium).

◆ **„LE MARIAGE D'HAMLET" de Jean Sarment, se pare că e piesa la care s'a oprit d. Soare Z. Soare, pentru închiderea stagiunii Studio-ului.**

Cineva cu multă încredere în calităţile regisorale ale d-lui Soare, i-a sugerat şi un Cocteau: „La machine infernale".

E de datoria noastră să spunem şi pentru prima şi pentru a doua: Ar fi păcat !

NEALTE

Poem despre rostul poetului

Pădurile virgine pe somnul tău valsează
și tropicele-aprinse le duci la subsuori.
Dar degete tale, când pipăe o rază,
se rup, și glesna plânge când s'a ciocnit de flori.

Zadarnic, ca un câine blând, Evul mână-ți linge
și'n dans Eternitatea ți-arată sânii goi...
Ziua te pălmuește, crepusculul te stinge,
te surpi, scuipat de vânturi și huiduit de ploi.

Tristețile scot limba și te țintesc cu praștii,
când fugi, lătrat de gânduri, pe ulițele lor.
Ai vrea să-ți torni o spadă, dar nu ai decât aschii,
vrei cască și ai numai pieptar legat cu sfori.

N'ai brațe să-i prinzi vieții grumajii și s'o sugrumi,
nici piept să spinteci foamea talazului salin.
Te aperi cu mimoze, cu libelule sudui,
și pumnul tău se sparge ca un pahar de vin.

Unealtă, pentru viață, stă biata călimară
unde-ai topit sumatre și plânsul tău bolnav,
că lacrima ta caldă creneluri nu doboară,
în ea stingi doar obrazul madonelor, suav.

Nu-i rostul tău pe lance să-ți pleci tâmpla sfințită.
In cărți îți sprijini crinii șchiopi, domnule poet.
Auzi savana tandră-a tristeți i te invită
și, vezi, a tras la scară cupeul violet.

Din lună, iați rândele de ghiață și unelte,
și scule de zăpadă din dalii să-ți aduni.
Lucrând, în strung, gazele și golfuri largi și delte,
pe-o coală de hârtie poți dulgheri furtuni.

RADU GYR

NOTE germane.

CE INSEAMNĂ SĂ FII POET?

Să răspundem însă mai întâiu la întrebarea: „Ce este poezia?"

In a sa rugăciune **Către Ursitoare,** curatul ca un mare martir, Friederich Hölderlin, poetul poate cel mai pur din câți i-a cunoscut până în prezent omenirea însetată de cântec adevărat, numește poezia „drept dumnezeesc al sufletului" și „sfințenie", — („dar Seele Göttlich Recht", și „das Heilige"). Dar să traducem în proză fidelă ceeace nu poate fi răscumpărat prin nicio readaptare în vers. Cele trei „strofe antice" hölderliniene au următorul conținut: „Numai o vară îngăduiți-mi, voi puternicelor! Și o toamna, pentru cant parguit, pentru ca inima mea, sătulă de dulcele joc, să-mi moară apoi. Sufletul căruia nu i s'a împlinit, în viață, dreptul dumnezeesc, nu are odihnă nici jos în Orcus; dacă însă mi-a reușit vreodată sfințenia, poemul care-mi zace pe inimă, — binevenită fii atunci liniște a lumii umbreor! Mulțumit sunt chiar dacă nu mă însoțește încolo, în jos, cântecul strunelor mele; odată trăit-am, ca zeii, și mai mult nici nu trebuie".

Hölderlin roagă **puternicele** ursitoare să-i mai îngăduie o vară și o toamnă. O singură vară („Nur einen Sommer...") și o toamnă, iar aceasta nu pentru prelungirea vieții personale ci pentru împlinirea cântecului, **dulcele joc al inimii** și **dreptul dumnezeesc al sufletului.** Numai astfel, numai dacă-i va fi reușit vreodată lucrul sfânt, sfințenia, („das Heilige"), poemul drag, — numai astfel el, poetul, poate muri mulțumit, căci, pentru el, împlinirea cântecului e singura posibilitate de a vieții asemenea zeilor.

Iată ce este poezia pentru adevăratul poet.

Credem că alte comentarii sunt de prisos. Numai o întrebare am mai pune-o tuturor stihuitorilor noștri: „Credeți că Hölderlin și-a scris această rugă numai așa, de dragul de a scrie niște strofe?"

IATĂ INSĂ

cum se adresează el Poeților Tineri:

„Voi frați iubiți, arta voastră poate că devine coaptă pentru liniște și frumusețe, căci a mustit, asemenea tânărului, multă vreme acu; fiți pioși cum a fost elenul! Iubiți zeii și gândiți-vă cu prietenie la muritori! Urîți ca pe o brumă beția! Nu învățați (— adică: nu fiți didactici!) și nu descrieți! Dacă vă neliniștește maistrul, cereți sfat marei naturi!"

HÖLDERLIN

nu umblă după aplausele lumii căci „Ah, mulțimii îi place ceeace e bun pentru bâlciu, iară sluga-l stimează numai pe cel samavolnic; în lucru divin („an das Göttliche") cred numai acei ce sunt divini". Poetul nu poate umbla după aplauzele vulgului, fiindcă are răspundere pentru și față de destinul dumnezeesc pe care-l poartă în suflet. Poetul adevărat nu trebuie deci să se lase copleșit de niciuna din grijile vieții:

„Nu-ți sunt oare înrudiți toți viii, nu te hrănește însăși ursitoarea în timpul slujbei? Treci de aceea fără apărare prin viață și nu te teme de nimic! Totul ce se întâmplă să-ți fie binecuvântat și îndreptat spre bucurie! — sau ce te-ar putea jigni, inimă! — ce te-ar putea întâmpina pe calea care trebuie s'o faci? Căci de când s'a desprins, do pe buze muritoare, cântecul respirând pace și de când viersul nostru a bucurat, plăcut în suferință și fericire, inima oamenilor, fost-am și noi, cântareții poporului, cu dragă inimă lângă cei vii, — acolo unde se adună mulți —, bucuroși și prieteni fiecăruia, deschiși cu fiecare, (căci) așa e și străbunul nostru, zeul soarelui, el care lasă ziua voioasă și pentru cel sărac și pentru cel bogat, el care ca pe copii ne ține drepți, prin zarul vremii, pe noi muritorii, cu ajutorul legăturilor sale aurii. Pe el așteptați-l și pe el luați-l, când ar veni ceasul — năboiul lui purpuriu; iată! și nobila lumină, cunoscătoare a trecerii, coboară cu gând neschimbat cărarea. Astfel să treacă, odată când vremea veni-va, — iară sufletului nostru nu-i va fi fost știrbit nicăieri dreptul, — astfel să moară, odată, în mijlocul seriozității vieții, și bucuria noastră, — moarte totuși, frumoasă!"

TRAIAN CHELARIU

Note românești

„CENTAURUL"

și **„Bacanta"**, cele două poeme ale lui **Maurice de Guérin,** traduse de d. **Ion Pillat,** au apărut, prefațate de d. **Basil Munteanu,** în texte paralele, francez și român, inaugurând o colecție nouă și de reală importanță la noi. „Euphorion", — acesta e numele colecției, — nu urmărește realizarea de fidele juxte literare, ci, punând la îndemâna cunoscătorilor limbii franceze și românești originalul și traducerea, îndeamnă la comparații de natură pur estetică, la gustarea echivalențelor de ordin formal și nu a celor ce constituie, să-i zicem, partea de narație a unei bucăți. O astfel de narație nici nu e cu putință odată ce îți să traduci „poemul" poemului în proză, adică tocmai motivele lui melodice. Deaceea traducerea d-lui **Ion Pillat** nu este congruentă cu originalul francez considerat din punct de vedere strict narativ. D. **Ion Pillat** a căutat înainte de toate, altceva: Să potrivească plasmele limbii românești pe gama originalului francez, — să creeze ecouri corespondente și nu să transpună în mod brut și brutal un text oarecare

„EXISTENȚIALISMUL"

studiul d-lui Grigore Popa, *publicat mai întâiu în numărul doi al revistei SAECULUM, iar acum apărut și în broșură, e prima expunere românească a principalelor puncte de plecare ale filosofiei existențiale kirkegaardiene. Scrisă clar și cu acea frumoasă căldură care dă câștig de cauză procesele pledate în fața ascultătorilor nepărtinitori, broșura d-lui* Grigore Popa *invită, vrând nevrând, la acceptarea moduriior de cugetare soteriologică ale pastorului danez. După noi existențialismul e filosofare în jurul dorului de mântuire, iară prezentarea, pe care i-o face d. Grigore Popa, o de tot necesară lămurire pentru cei ce „filosofează" opac și planturos uitând că semnul de nobletă și viabilitate al unei filosofii e inconfundabilitatea categoriilor ei.*

INTERESANTĂ

și bine închegată e „Problema cititului", **— contribuție la estetica fenomenului literar, — pe care ne-o trimite, din Sibiu, d.** Radu Stanca. **Studiind originea și natura cititului, tipurile lui și tipurile cititului adecvat estetic, d-sa ajunge la câteva concluzii de evidentă importanță practică. Cetitul după d-sa e „științific", „retoric" și „adecvat estetic". Cititul științific e adecvat obiectului susceptibil la substituiri, are scop dincolo de el însuș, urmărește comprehensiunea științifică, neglijează amănuntul estetic, are funcțiune contemplativă nulă și se cere urmărit cu ochii. Cititul retoric e adecvat subiectului, e susceptibil la suprapuneri, are scop situat dincoace de el, cere comprehensiune retorică, neglijeaza ansamblul estetic, are funcția contemplativă nulă și reclamă ceitirea cu voce tare. Cititul adecvat estetic e adecvat obiectului și subiectului, e identic cu sine însuși, coincide cu scopul urmărit, cere comprehensiune estetică, amănuntul și ansamblul estetic îi sunt esențiale, reclamă trăire estetică și trebuie urmărit cu „vocea interioară".**

Cititul adecvat estetic se repartizează pe mai multe tipuri: epic, dramatic și liric. Cititul epic are urme de citit științific, e semnificativ, accentuiază termenii care semnifică, evidențiază anecdoticul, presupune pauzele și luarea de contact cu textul. Cititul dramatic are urme de citit retoric, e proectant, acentuiază termenii care aduresează, evidențiază dramaticul, presupune pauzele și proiectarea noastră imaginară în text. Cititul liric este pur, revelator, accentuiază termenii muzicali, evidențiază inefabilul, intercalează tăceri și ne face să ne contopim cu textul. Studiul d-lui Radu Stanca merită atenția nu numai a specialiștilor esteți sau psihologi.

REGRETĂM

că nu ne-a mai sosit numărul doi al revistei SAECULUM.

OCTAV RUSU

autorul Poemelor pentru liniștea nopții, *prezintă în broșură („O ajurmare critică bucovineană"), volumul de* „Lirism și Cultură" *al d-lui* Tudose Dracea, *carte apărută acu trei ani. E un act de prietenie și un rezumat al operei prietenului.*

TRANSILVANIA

Organul Astrei a apărut, pe lunile Martie-Aprilie crt., cu un bogat și documentat cuprins. Reținem România la Nic. Iorga (Em. Bucuța), **Lupta pentru crearea învățământului superior și a unei universități românești în Ardeal** (Petre Poruțiu), **Sciții în Transilvania** (Dorin Popescu), **Protosinghelul Naum Râmniceanu despre originea neamului și limbii noastre** (Șt. Bezdechi), **Problema cititului** (R. Stanca), **Călătoriile lui Ion Codru Drăguşanu în ediția d-lui Șerban Cioculescu** (Victor Iancu), **Viața artistică la Sibiu** (Ioan Negoițescu) **și Problema căsătoriilor mixte din Ardeal acum 100 de ani (E. Bosca-Mălin.**

NU ȘTIAM

că în Iași există chiar atâtea reviste bune, și, iată că „Luminătorii" *ne întăresc în convingerea că vechea capitală a Moldovei nu a abdicat căutși de puțin la titlurile ce i se cuvin. Contributii ca ale d-lor* Radu Vulpe *(Moldova în epoca romană", N. C. Bojenaru (Ideia unității naționale în trecutul Moldovei),* George Juvara *(Politica externă a lui Petre Carp),* M. Mănucă *(Const. Negruzzi, cântăreț al Unirii),* Gr. Scorpan *(Variații pe aceeași temă în idila eminesciană), — toate apărute în numărul pe Martie crt. al* Luminătorilor, *— situează revista în rândul publicațiilor noastre de valoare.*

REȚINEM DIN „ORIENTĂRI"

(Nr. 4, pe Aprilie 1943) revista de înaltă ținută a unui grup de bucureșteni, aceste pasagii:

„Este de altfel, din ce în ce mai limpede, că oricare ar fi rezultatul crizei străbătute astăzi de civilizația occidentală, individul va fi chemat să se integreze tot mai mult în viața statului, nemai putând exista în viitor prosperitate individuală, clădită pe mizeria celor mulți".

(Mircea Coandă, Reflexiuni asupra rentabilității capitalului).

„E necesar să revenim, în limbaj și'n cugetare, la modurile de toate zilele ale graiului și gândirii aderente la realitate. E necesar să ne impunem o cură de obiectivitate severă. Să nu cugetăm lucrurile decât așa cum sunt ele, prezență concretă de care ne lovim sau ne folosim. Să le spunem pe numele lor cel bun și de totdeauna. Să nu le încadrăm cu deasila în formule acum și ele forțate. E necesar să fim omenește modești, adică omenește cinstiți cu toate ale noastre și cu toate cele ce nu sunt ale noastre și nu este bine să fie ale noastre sau numai ale noastre". (Traian Chelariu, Despre anumite pericole ale abstracțiunii).

„Desigur că și dreptul, ca un produs atât de necesar existenței noastre în colectivitate, va trebui să se încadreze în această neîncetată năzuință de realizare morală și să-și fundeze prescripțiunile sale pe principiile generale și sublime ale unei etice cât mai evoluate". (Ion Solomon, **Epistemologia raportului dintre drept și morală**) **„Isus a dovedit că răul nu constă în organizarea socială, ci în om. Transformarea omului aduce binele, nu schimbarea regimurilor s o c i a l e". (Gheorghe Seiten,** Creștinismul și omul). **Atragem totodată în mod deosebit atenția cetitorilor noștri asupra articolelor** Planuri pentru societatea de mâne **(Stroe Botez),** Amintirile pariziene ale lui C. F. Ramuz **(Mihai Niculescu) și asupra semnificativelor însemnări economice, dramatice și muzicale semnate de** Barbu Niculescu, Ștefan Ciocâlteu **și** Eugen Trancu-Iași. **Regretăm lipsa colaboratorilor d-lui Paul Miracovici, pictorul și teoreticianul în ale artei plastice la care ținem atât de mult.**

V. JELERU

Râs tânăr

Stană de piatră mi-e trupul.
S'a dat semnalul.
Tăcere...
Tăcere...
Anii toți — anii mei — s'au înfiorat,
mă cheamă necunoscutul, visurile...

Moartea este 'n deslănțuire.
Ce basm îi este sarabanda!...
Iată, prietenul meu a strîns-o în brațe;
prietenul meu este 'ntins alături mie.
(Poate și pe el îl strînge așa
de care ostașii au legat bănuțul vămilor din văzduh).

Tăcere!...
Liniștea-i divină!
La o parte netrebnicii...
— Trece regina zilelor noastre, iubita mea.
Sunt liniștit ca niciodată...

Prietenul meu este 'n odăjdii albastre...
— Nu!

Cineva a uitat oglinda neînvăluită;
prietenul meu sunt eu!... mă recunosc;
ochii închiși îmi sunt vineți, buzele supte.
Ceața-i, însă, peste tot.

Regina zilelor mele îmi jelue viața.
Buzele ei de câte ori m'au sărutat!
... buzele acestea mi-au dat viață,
eu, însă, lor nu pot; sunt făr 'de putere acum.
La o parte netrebnici!.. Prosternați-vă frunțile.

Vă sărută soarele!
Iubita mea pleacă
Cuvintele ei din urmă au fost atît de triste!
Oamenii de rând n'au priceput-o...

Pădurile își cântă zilele... Viață! Viață!...
Lasă-mă!
Ah!... cîmpiile, depărtările, dorurile...
Sunt orele 'n amează!
In patrie, desigur că pe stradă, copiii venind dela școală rîd.
— E rîsul tînăr, cenușa vieții de mai târziu.

EUGENIU V. HARALAMBIE

Rondelul primăverii

O, primăvară dulce, o, primăvara mea,
Deapururi prea frumoasă, deapururi prea senină!
Tu vii cu soare vesel, cu fragedă lumină,
Cu valuri de verdeață și cer de peruzea.

Un talisman e 'n păru-ți a Cântecelor stea
Și ca o Cosânzeană porți straiu de floare fină,
O, primăvară dulce, o, primăvara mea,
Deapururi prea frumoasă, deapururi prea senină!

Stingher, doar visul tânăr, ca o 'nflorire grea
Se 'nmlădie de vraja-ți puternică și lină
Și crud se sbate 'n inimi.... Vrea tuturor să dea
Un strop din nemurirea-ți vremelnică, divină,
O, primăvară dulce, o, primăvara mea!

ȘTEFAN STĂNESCU

Nerăbdare

Veacurile, copii zgribuliți,
Sub mantaua timpului grămădiți,
Au fugit în câmp
Să scape de timp.
Fiecare floare
Își poartă numele ca o povară.
Pe 'nserat se strâng și plâng,
Grele numele le frâng,
Umerii subțiri de ceară
Când bat frunzele în poartă.
Galbeni lângă noaptea moartă,
Ochii arși ai stelelor
Sângeră inima pietrelor.
Numai glasul începutului
Zboară în înaltul cerului
Pe calul amurgului.

LETIȚIA PAPU

N. Petrașcu evocator

In literatura noastră atât de săracă în amintiri literare care să lumineze icoanele trecutului descoperite în fine observațiuni, un loc de frunte îl are minunata și vasta operă de evocări pe care ne-a dăruit-o d. N. Petrașcu în cele patru volume din „Icoane de lumină".

Ochiul nostru se pleacă cu o smerită incantație și sufletul ni se umple de mireasma trecutului, surprins în viața sa firească, cu un dar al cuvântului reținut, și cu o maestrie de stil, senină, blajină, dulce și apropiată de tot clocotul nostru sufletesc, dăruite toate de vraja d-lui N. Petrașcu, care presară luminile amintirilor sale cu farmecul poetic al unui adevărat artist.

Numeroasele figuri chemate la viața nemuririi, pe filele acestor interesante volume, urzesc parada impresionantă a tot ce a fost mai reprezentativ, mai dăruit de Dumnezeu, în viața culturală românească a secolului trecut.

D. N. Petrașcu nu este numai un duios și fin observator, ci din opera aceasta țăsnesc acei imponderabili sufletești surprinși cu meșteșug și cu un rar simț psichologic, de mintea luminată și de sufletul cald, dominat de o infinită dorință de frumos, de perfecțiune.

Nu cred să fie cineva care, citind aceste volume, să nu fie furat pe nisimțite în irealitatea evocării, în lumea aceea de mult, cu vibrări sufletești puternice, cu dorul de creație și de trăire pur, pe care arta rară a d-lui N. Petrașcu ne-o zugrăvește atât de vie, atât de adevărată și de însușită în noi, încât simțim senzația de înălțare dincolo de contingențe, pe care numai contemplația artei pure ne-o insuflă.

Dar peste frumusețea și seninătatea acestor evocări, se ridică pentru cercetătorul de mâine al istoriei literaturii românești, un vast și prețios material de documentare, o arhivă vie, minunat plăzmuită, închegată cu sensibilitate și dragoste de adevăr, cu o remarcabilă prindere a dialogurilor, cu o caldă evlavie pentru numeroasele siluete ce se desprind aevea din cadrele cărții, grăind vorba lor răspicată sau tandră, împărtășind discreția firei lor, simțirea sau tezaurul de gândire și creație, o întreagă tălăzuire de supraomenesc, o lume cu infinite trăsături de caracter. La acestea, se adaogă momentele culturale importante, prezentarea documentară a Capitalei de odinioară, cu palatele, sindrofiile și toată acea lume obișnuită cu fastul și cu risipa sufletească și materială a secolului trecut.

Cele patru volume de evocări ale d-lui N. Petrașcu, prin originala lor prezentare și prin subtilul suflu ce le încălzește, rămân un prețios document cultural și social al vremii. Nu este o operă de compilațiuni ci o frescă, personal închegată, a unui observator discret dar totuși scrutător, și mai ales, contribuția locală a unui admirabil memorialist.

Este, în sinea sa, o creație literară de osebită valoare, un roman vast cu multiple clișee, o plimbare grandioasă pe sub porticurile aurite ale amintirilor.

DAN SMĂNTĂNESCU

Giacomo Leopardi

(Urmare din pag. I-a)

Toată erudiția lui, impresii și stări sufletești unele sfâșietoare, orgiatice, altele mai puțin dureroase avea să și le noteze în nemuritorul **Zibaldone,** care nu era decât un fel de jurnal intim al poetului.

Iubirea nu ocolește sufletul poetului, ba chiar îl impresoară și uneori îl mângâe. Poetul o trăește chiar frenetic, mai mult ca pe o nevoie sufletească, pe care nu se sfiește s'o mărturisească în toate formele: „...Am nevoie de iubire, iubire, iubire, foc, entuziasm, viață", scria el la un moment dat fratelui său. Gertrude, Tereza, Nerina, Silvia, Aspasia, sunt tot atâtea figuri, sau năluci scumpe inimii lui. Dacă viața-l sufletească vibra neîncetat, mintea i se urca pe culmile cele mai înalte ale gândirii. Intre sentimentul dezastrului existenței sale și conștiința micimii omului, pe deoparte și nemărginirea naturii pe de altă parte, trăește poetul scriind, plăsmuind, creind, până către 1822, când, în sfârșit putu să părăsească Recanati și să se ducă la Roma, în Cetatea eternă. Câte iluzii, câte speranțe nu-l prind din nou în mrejele lor!.. N'au durat însă mult, ca o arătare și s'au spulberat. Roma îl plictisește și se pare că-i tocește sensibilitatea. Se reîntoarce la Recanati; de aici la Bologna, la Florența, unde se strămutase cercul mișcărilor literare, la Pisa, iarăși la Recanati, la Neapoli și în sfârșit... la 14 Iunie al anului 1837, în vârstă numai de 38 ani, își dădu ultima suflare, într'un acces de tuse la Recanati în Villa Ferrigni, la căpătâi veghind doar sora sa Paulina și bunul său prieten Giordani...

Așa își deapănă ființa unul din cei mai nefericiți poeți ai lumii, care aparține, nu numai Italiei, dar întregei culturi moderne universale.

Cetit, tradus, adaptat și prezentat în studii critice de amploare, în literatura mai tuturor țărilor civilizate — la noi mai toată generația lui Eminescu, în frunte cu Eminescu însuși, Titu Maiorescu, Aron Densușianu, Iosif Hodoș, Duiliu Zamfirescu și alții care formau epoca celui de al doilea Romantism, avea să se arate atât de sensibilă față de poezia lui Leopardi. Mai apoi tradus și prezentat în atâtea studii și însemnări critice, din care, foarte bine rostuite în literatura noastră sunt cele ale lui Alexandru Naum, Barbu Constantinescu, Mihail Dragomirescu, ale marelui Nicolae Iorga, ale fostului profesor de literatură italiană dela Universitatea din București, d. Ramiro Ortiz, precum și ale d-lui prof. Nicolae Șerban, dar mai ales ale bine inspiratului și neobositului italienist care este d. prof. Alexandru Marcu.

Autor al mai multor scrieri în limba latină și italiană, de filologie și de erudiție, printre care și „Operele morale", Giacomo Leopardi își ridică soclu de aur în literatura universală prin celebrele Cântece ale sale — **I Canti** — prin care, voința Providenței poate, a ținut să ne pună în față, înc'odată, o figură sfâșiată de nedrepte dureri, dar nimbată serafic de flacăra celui mai autentic geniu: uriașul său geniu poetic.

Un istoric literar l-ar defini în literatura universală, prin criza provocată de invadarea Romantismului de început, în lumea de nestrămutată erudiție clasicizantă a Enciclopedismului veacului lui Voltaire.

Hotărîtoare însă, pentru evoluția lui sufletească și pentru destinele poeziei sale în lume, au fost acea hipertrofie a Eului, până la disperare și boala de ochi de care a suferit dela vârsta de 21 ani. O necurmată și amară desnădejde l-a stăpânit tot restul vieții și toată această durere sfâșietoare avea să se prefacă în Poezie. Nefericirea Poetului se adâncește în problema existenței în genere și durerea va trăi în sufletul lui în tot ce are mai statornic.

Așa scrie Leopardi „Ultimo Canto di Saffo", „Il passero solitario", „L'Infinito", „A Silvia", „Ginestra", „Canto notturno di un pastore errante dell' Asia", „Il sabato del villaggio", „Amore e morte", „Aspasia" și „Il tramonto della luna", cele mai reprezentative din Cântecele sale și cele mai specifice din toată poezia romantică a lumii, care să cuprindă în formule clasice, am putea spune, întreaga tragedie a existenței umane. Elementele care apar aici și care formează cadrul tematicei leopardiene, sunt: Natura, mai puțin splendidă și liniștită, mai mult tumultuoasă, tragică și funestă. Destinul, Iubirea și Moartea. Acestea sunt elementele primordiale între care se sbate existența chinuită a poetului, acestea sunt notele dominante în simfonia poeziei leopardiene.

Căci dela un timp poetul, cu orice vis de glorie spulberat, neputincios de a mai avea vre-o iluzie, nu-și mai poate îngădui decât voluptatea suferinței în viață, apoteozând Sfârșitul, gonind după Moarte — de multe ori încercând să se sinucidă chiar. Viața nu mai avea nici un preț în sine; îl va obseda și-l va teroriza cu lipsa ei de rost și de sens...

„...Văd vise întrupate gonind după vise,
„Pân'dau în morminte ce-așteaptă deschise..."

versuri cu care cincizeci de ani mai târziu Eminescu răspundea la întrebarea ce și-o pusese despre ce e viața, ar fi putut fi deopotrivă semnate de Leopardi în **Cântecul său nocturn.** Inspăimântat de izolare, Leopardi dorește veșnic și mereu la fel de zadarnic să poată și el trăi bucuriile scumpe ale prieteniei și ale dragostei, dar rămâne mai departe acelaș erou al chinului sufletesc... „...M'am ruinat în cei șapte ani de studiu smintit și disperat — spune Leopardi, într'o scrisoare către prietenul său Giordani — tocmai în acea vreme în care se forma și trebuia să se întărească șubreda-mi constituție fizică. Și m'am ruinat în chip nefericit și fără lecuire pentru toată viața, și am făcut să am o înfățișare de plâns și demnă de cel mai neîndurat dispreț toată acea parte a ființei omenești care este singura la care se uită cei mai mulți... și, oricine este silit să dorească pentru sine ca meritele sufletești să nu fie lipsite de oarecare podoabă exterioară și găsindu-le goale de tot, se întristează și, prin puterea naturei pe care nici o înțelepciune n'o poate învinge, aproape n'are curajul să iubească pe acel virtuos în care nu-i nimic frumos, afară de suflet..."

Leopardi n'a putut crede niciodată în vanitatea Iluziei. Așa și-a secătuit în sine predispoziția cea mai în drept să-l înfățișeze cu Dumnezeu. Deaceea poetul n'a invocat o singură dată inspirația divină, care să-l fi făcut să scrie cei puțin o poezie religioasă, una singură — cu toate că aparținea veacului care a însemnat o întoarcere la inspirația religioasă în literatură și unei familiei destul de păstrătoare a datinilor creștinești. El a avut sentimentul infinitului. Drumul lui era atât de lung... L-a străbătut însă și a ajuns până la capăt; dar acolo nu l-a căutat pe Dumnezeu, n'a mai făcut și ultimul pas, urgia trupului său chinuit nedrept nu l-a mai putut lăsa să-l facă și a rămas până dincolo de sfârșit cu aceiași sfâșietoare convingere morală: marele scop al Existenței și singurul adevăr teluric nu mai putea fi decât contemplația Durerii, a nefericirii Omului pe pământ...

Acesta a fost sentimentul suprem care l-a chinuit ca om și l-a exaltat ca poet.

Aceasta a fost configurația spirituală a unuia din cele mai mari genii poetice, în stare să acorde în cele mai inefabile expresii de cânt, cea mai sfâșietoare împreunare de contraste, pe care umilul târgușor al Italiei, Recanati l-a dăruit Poeziei umane!...

Prof. FANICA GHEORGHE

CAMIL PETRESCU ȘI LITERATURA SA

de VASILE NETEA

Plutește în jurul d-lui Camil Petrescu o foarte ciudată legendă — numită uneori și caz — legendă care desfigurează și nedreptățește în egală proporție atât pe om cât și pe scriitor, pentru a nu mai vorbi despre dramaturg și regisor.

Liniatura și leit-motivul acestei legende sunt simple și, ca în toate legendele, foarte departe de ceeace se numește purul adevăr. Se susține adică, vehement și categoric, — e adevărat, cu o fierbinte patimă refractară obiectivității, — că intelectualul Camil Petrescu, în numeroasele sale ipostaze, are foarte puține și foarte subțiri contingențe cu realitatea — numită din când în când și altfel, — și mai ales cu elementele ei consacrate, având însă o consternantă comuniune cu abstracțiile, cu fantasmele, cu o lume care de cele mai adeseori e numai a sa, a închipuirilor și orgoliului său demiurgic.

Legenda, ca și atâtea alte rezerve și prejudecăți, vor fi însă, mai de vreme sau mai târziu, în conformitate cu sensibilitatea intelectualității noastre, desmințite, sfâșiate fără nici o remușcare, definitiv, pentru a încadra spiritualității românești, cu rol animator, una din inteligențele cele mai tulburătoare ale epocei noastre, o gândire și o viziune artistică și intelectuală, — incontestabil excepționale.

Situat pe o linie de categoric și permanent avantgardism — un avantgardism al ideilor însă, al sistemelor și nici decum al cuvintelor și al imaginilor — cu gândul mai mult la ziua de mâine, și uneori chiar la cea de poimâine, decât la cea care se frământă sub ochii noștri grăbiți, Camil Petrescu, chinuit de un inepuizabil sbucium creator, a surprins într'adevăr, încă dela începuturile sale, — surprindere alimentată în mod necontenit de fiecare din opiniile, acțiunile, articolele și cărțile sale următoare, atingând recent, în legătură cu anunțarea operei „Doctrina substanței" și cu reluarea „Mioarei", unul din punctele ei cele mai avansate.

Radicalele inițiative luate de Camil Petrescu în diverse domenii de frământare intelectuală, pentru realizarea cărora a luptat fără iluzii și fără resemnările convins în chip iremediabil de eficacitatea judecăților sale, au conturat-și au colorat în mod categoric un temperament dintre cele mai originale și mai lucide ale culturii române

Poet, critic, ziarist, dramaturg, regisor, romancier de ingenioase și infinite resurse, Camil Petrescu a cunoscut succesiv aceleași curiozități, — niciodată satisfăcute, — aceleași adversități și, inevitabil, o serie de categorice confirmări.

In actualitate, nu există nici un nume literar care să stârnească la fiece mișcare atât de prompte și de iritante riposte ca numele d-lui Camil Petrescu.

Reluarea „Mioarei" a verificat încăodată aceste vechi constatări.

LUMINIȘ PENTRU KICSIKEM

Debutând înainte de trecutul ospăț al lui Marte la „Facia" lui N. D. Cocea și mai apoi la „Cronica" lui Tudor Arghezi, sunt acum 31 de ani, Camil Petrescu, aparea în 1923 cu un volum de versuri în care războiul — din care se înapoiase cu idei și cu suferințe ce nu-l vor mai părăsi niciodată,— era evocat în chip halucinant, în toată barbara lui monstruozitate, lucid, raportat la nervii sufocați ai individului, relevându-se sub lumini apocaliptice.

Privite prin prisma seninătății vremii, strict artistic, descătușate de contingențele momentului, poeziile lui Camil Petrescu — asupra cărora, într'o conferință rostită la Teatrul Național, se oprea recent și d. Ovidiu Papadima — sunt hărăzite unui alt destin decât obicinuitele cântece de război, unei alte dăinuiri, având o altă semnificație estetică.

Poeziilor acestora, cele mai originale din câte s'au scris în această direcție, li se adaugă, nu peste multă vreme, o replică suavă, sentimentală, acel mișcător „Luminiș pentru Kicsikem", minunat poem de extaziere lirică, tulburător, limpede, — adevărat ostrov de liniște sărbătorească într'o operă atât de accidentată și de vulcanică — în care regretăm că d-sa a stăruit atât de puțin și apoi acele poeme grele de gând și de expresie înaltă, publicate în 1931 în culegerea avară (abia 100 de exemplare, intitulată „Transcendentalia".

Versuri propriu zis, Camil Petrescu a scris și a publicat mai puține decât oricare alt poet român, deși poezia străbate — uneori poate chiar prea abundent — toate scrierile sale literare sau dramatice. E aceasta o forță, un tumult, o arșiță pe care Camil Petrescu, oricât ar fi de refractar lirismului și unui anumit stil, nu o poate detașa niciodată de ascuțimea condeiului său.

BUCUREȘTIUL,—EROU DE ROMAN

Cu mult mai consolidată și mai captivantă este însă reputația sa de romancier — deși cronologic ar fi trebuit să vorbim mai întâi despre dramaturg, cu care, pentru circumstanță, vom încheia — cele două romane ale sale, Ultima noapte de dragoste întâia noapte de război **(1930) și** Patul lui Procust **(1932) impunându-se, pe lângă un rezistent succes de opinie publică, până și criticei de cea mai severă atitudine. Apariția ambelor sale romane a pus în discuție înseși caracteristicile, structura și evoluția romanului românesc, la triumful căruia Camil Petrescu a adus una din cele mai hotărîtoare contribuții, limpeziri și perspective de viitor.**

Dealtfel, despre romanul nostru, privit ca gen și realizări majore — cu toate nenumăratele încercări de până la anul 1920, în rândul cărora două nume s'au impus cu deosebire, N. Filimon și Duiliu Zamfirescu, — nu se poate vorbi decât dela apariția lui Ion. **Romanul d-lui L. Rebreanu nu aducea numai o masivitate impresionantă, un sanbatec clocot de viață, o tehnică de maestru și o viziune epică prin care se adăuga literaturii române vânjosul țăran, — cel care nu putea să apară din stelele de argint ale lui Alecsandri, și nici chiar din idilele lui Coșbuc și a cărui respirație puternică încercase zadarnic să ne-o dea mișcarea sămănătoristă — ci însăși o unitate de măsură literară care nu se mai putea ignora.**

Cine ar mai fi îndrăznit, mai ales în roman, să inițieze un alt Ion, un alt țăran, fără ca să nu se simtă copleșit de tiranică umbră a d-lui Liviu Rebreanu ?

Adevăraților romancieri nu vor mai face de acum înainte apel direct la viața satului pentru a-i smulge un alt tip și pentru a-i revaloriiica aspectele rurale, ci vor căuta alte zone de exploatare, alte personagii, pentru a creia din ele eroi de roman. E ceeace vor face Corneliu Moldovanu, A. Papadat Bengescu, Ion Minulescu, Ionel Teodoreanu, cei dintâi care după Ion, **prin** Medeleni **dădea literaturii noastre un nou roman de construcție majoră, Cezar Petrescu apoi impunător și el, Gib I. Mihăescu, Matei Caragiale, Gala Galaction, Carol Ardeleanu, Damian Stănoiu, ale căror romane sunt inspirate din alte medii de viață și în primul rând din viața ce începe dincolo de sat, din zona urbană, uneori chiar bucureșteană.**

Erou de roman ca entitate socială — Bucureștiul n'a devenit totuși, și, în general orașul n'a isbutit — ca realizare literară — să depășească satul. Biruința aceasta ne-o dădea însă în 1930 d. Camil Petrescu care, în Ultima noapte de dragoste întâia noapte de război **și prin** Patul lui Procust, **creia romanul citadin cu viziune metropolitană, integrând Bucureștiul literaturii române.**

Până la apariția romanelor acestui autor, Bucureștiul, într'un roman, n'a fost niciodată prezentat cu încântare, cu dragoste, cu interes și cu obiectivitate de artist, fără a se regreta și fără a blestema în ei defunctele huzur înfiripate sub cerul satelor sau al unor modeste târguri de provincie.

Romanului rural, reprezentat de d. Rebreanu, i se adăuga astfel, îmbogățind patrimoniul literaturii române și dându-i un echilibru într'un moment revoluționar, romanul citadin, creație amplă, a lui Camil Petrescu.

Părăsind zona de exploatare rurală unde, după romanul d-lui Rebreanu, era oarecum imposibil de înregistrat o nouă mare biruință, o sumă întreagă de condee au bătut la porțile orașului fără a isbuti să-l cucerească, nici măcar cu inima, cele mai multe reușind să pătrundă abia la periferie, de unde — veritabili posisământoniști — au privit frământarea orașului cu ochii mustrători ai lui Savonarola, adevărat loc de pierzanie pentru inocenții fii de țărani.

Eroii d-lui Camil Petrescu sunt intelectuali, eroi ai Bucureștiului, cari au de rezolvat alte drame și alte probleme decât acelea ale desrădăcinării și ale adaptării la atmosferă, la viața citadină.

Ambele aceste romane și mai ales „Patul lui Procust" **surprind printr'un exces de analiză subtilă și de luciditate, cu totul noui în scrisul românesc, putându-se vorbi, prin creațiile sale, chiar de un adevărat triumf al artei analizei, autorul fiind un pasionat artist al despicării și pătrunderii psihologice. Luciditatea și atenția cu care acest romancier urmărește toate impulsurile și acțiunile de gândire și de viață ale eroilor săi, este uneori consternantă, e-**

nervantă, diabolică chiar. Un excesiv intelectualism transfigurează aceste cărți, personagiile și episoadele fiind manipulate cu o strictă precizie științifică, observațiile tăioase, crude, exacte, întreaga notație având o limpezime carteziană, peste care plutește un văl de inefabilă poezie, subtilă ca eterul. Severitatea cu care sunt articulate acțiunile și momentele romanțate a făcut să se vorbească chiar de existența unui anumit „spirit geometric".

„Atenția și luciditatea, lămurește unul din eroii săi, (Șt. Gheorghiu la pag. 156) **nu omoară voluptatea reală ci o sporesc, așa cum de altfel atenția sporește și durerea de dinți. Marii voluptoși și cei care trăesc intens viața sunt neapărat și ultralucizi".**

Comparațiile și metaforele la care face apel d. Camil Petrescu sunt intelectuale sau intelectualiste, impunându-se nu atât înțelegerii imediate a simțurilor, văz, auz, pipăit, ci mai ales înțelegerii gândite, raționale.

Autorul se discută în eroii săi, deși arareori se întâmplă să-i iubească, înafară de faimoasa Doamna T., fiindu-i indiferenți și egali ca orice obiect de studiu precis — se înfruntă, se apără, se contrazice și se detestă, făcând apel la un întreg curs de istoria filosofiei și a ideilor, dela Greci și până la Bergson, utilizând copios chiar și citatul, — preocupare care-și păstrează prerogativele chiar și după ce eroii își îmbracă pijamalele de noapte.

Ștefan Gheorghiu, în dulceața intimității conjugale, la miez de noapte, alături de o soție minunată, jonglează entuziast cu doctrinele filozofilor raționaliști (pag. 85).

Abuzul acesta de intelectualism a înspăimântat pe foarte multă lume serioasă.

In afară de paginile închinate războiului, — pagini despre care recent, un cunoscut critic afirma că reprezintă tot ce s'a scris mai subtil, mai frumos despre război în literatura noastră și ar sta cu merit alături de pagini străine strălucite — romanul Ultima noapte de dragoste întâia noapte de războiu **cuprinde o adevărată expunere psihologică a sentimentului de gelozie, sentiment a cărui ordine se evidențiază și în drama** Mioara.

Sunt mari apropieri de Stendhal în acest roman, tocmai așa cum sunt mari și apropierile de Marcel Proust în romanul „Patul lui Procust".

D. Tudor Vianu, în legătură cu aceste asemănări, a ținut să precizeze că prin acest roman pătrunde în literatura noastră prima influență identificabilă a artei literare a lui Marcel Proust. (Arta prozatorilor rom. pag. 393), scriitorul român aducând însă peste cel parisian o senzualitate a vieții pe care acesta niciodată n'a înțeles-o și n'a avut-o.

„Nu este al doilea sau al treilea în literatura — conchide un alt critic și istoric literar — ci unicul pe un drum lăturalnic, într'o junglă virgină, în care nu intră decât pionerii. Prin ei, romancierii de mâine vor medita asupra tehnicei romanului".

Adept al literaturii ca act de cunoaștere, al literaturii de raporturi între stările de conștiință, literatură care implică o categorică desolidarizare de toate prejudecățile literare, d. Camil Petrescu consideră arta drept un mijloc de obiectivare a sufletelor omenești. Arta cu tendință n'a acceptat-o niciodată, arta pentru artă i s'a părut prea facilă, oprindu-se astfel pentru a oficia la altarele Artei pentru Adevăr. Formulă ireductibilă pe care atât ca artist cât și ca judecător literar (vezi „Teze și Antiteze") a servit-o cu pasiune și cu fidelitate. „Arta la marii scriitori, afirmă d-sa (Shakespeare, Molière, Balzac, Tolstoi, Ibsen, Baudelaire, nu e o distracție ci un proces de cunoaștere".

TEATRUL LUI CAMIL PETRESCU

Aceeaș concepție despre artă și aceeaș atitudine față de vieață a adus-o Camil Petrescu și în teatru, apreciat exclusiv ca teatru de cunoaștere.

Dealtfel, asupra activității de om de teatru a autorului *Ultimei nopți de dragoste*, și mai ales asupra avatarurilor ei dela întâia reprezentare a „Mioarei" (1926) s'ar putea scrie un adevărat roman palpitant și inteligent, — roman pe care, în parte, l-a scris însuș dramaturgul publicând în 1928 acel „Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici", model de violență, de scăpărare spirituală și de nesfârșite sugestii scenice.

Cariera teatrală a d-lui Camil Petrescu se începea în 1922 prin jucarea dramei *Suflete tari*, care, deși reprezentată în condiții improprii, a avut totuși un remarcabil succes, reluându-se în 1923—1924 și 1938.

In 1926 apare *Mioara* și *Actul venețian*, *Mitică Popescu* apoi, jucat în 1928 pe scena unui teatru particular, *Danton*, tipărit în 1931, și deși primit cu elogii, nereprezentat nici până astăzi, și, în sfârșit, *Jocul ielelor*, rămas departe de cunoașterea publicului.

Se împlinește în acest an un deceniu și jumătate de când autorul dramatic Camil Petrescu n'a mai apărut cu creații noi — pe niciuna din scenele noastre. Reluarea „Mioarei", sub directoratul d-lui Liviu Rebreanu, devine astfel un act de curaj, de adevărată justiție literară. Ceeace caracterizează teatrul lui Camil Petrescu, înafară de indicațiile de regie de o surprinzătoare îndrăzneală și originalitate, unele strict revoluționare, este în primul rând intensitatea nervoasă ce străbate toate piesele sale, luciditatea psihică cu care sunt construiți toți eroii săi, evidențele analitice păstrându-și aceleași prerogative ca și în cele două romane. Aceasta a și făcut pe unii critici să afirme că dramele lui Camil Petrescu sunt tot atâtea romane, mari realizări de proză artistică.

Incă dela *Suflete tari* ni se înfățișau câteva din elementele și trăsăturile psihice la care atât dramaturgul cât și romancierul vor face adeseori apel, reluând, sub diferite forme, conflictele din întâia sa dramă. Cel mai mișcător dintre aceste conflicte, acela care în *Mioara* va atinge maximum de intensitate, constituind însăși esența piesei, este ciocnirea dintre o concepție onestă față de vieață și una mercantilă, oportunistă, perversă, dintre un comportament cavaleresc, bărbătesc, și un trai de terpitudini, de transacții, de corupție.

Andrei Pietraru din „Suflete tari" se sinucide sub ochii Ioanei, numai pentru a-i dovedi că spune adevărul și că trebue crezut pe cuvânt. Acuzat violent de Ioana pentru legături amoroase inexistente, el o întreabă categoric : „Dacă m'aș omorî?... Ai crede ?..." Și cum, firește, aceasta nu se grăbește să creadă, Andrei Pietraru îi aduce dovada supremă.

SEMNIFICAȚIA „MIOAREI"

„Mioara" aduce o problemă tulburătoare, problema raporturilor dintre cei care se sacrifică pentru o idee și societatea în mijlocul căreia trăesc. E drama cunoașterii, a confruntărilor consternante între ceeace eroii au crezut că văd și între ceeace descoperă că trebuiau să vadă. Semnificația piesei rezidă în delicatețea cu care autorul și-a recrutat eroul dintr'o anumită categorie de eroi sociali, deși avea atâtea alte posibilități, cu mult mai directe și mai elocvente, în fața cărora anumite critici ar fi amintit brusc, fiindcă se simte în mod concludent că vibrația piesei — provocată de pierderea ochiului lui Radu Vălimăreanu — merge mai departe de literile celor trei acte, depășește în înțeles și în sugestie subiectul propriu zis.

In 1926 nu o rezistență estetică a întâmpinat „Mioara" ci o rezistență cu deosebire etică, împotrivirea unei societăți care ignora cu atâta inconștiență și cinism înaltele semnificații ale vieții.

Această societate e înfățișată în mod pregnant în actul al doilea al „Mioarei".

Era firesc ca o astfel de societate să nu înțeleagă și să nu accepte drama lui Radu Vălimăreanu, drama omului care își pierde un ochiu pentru satisfacerea unei obligații cavalerești, neînțelegerea ei fiind simbolică pentru epoca dintre cele două războaie.

Dealtfel, scene ca cele prezentate în actul al doilea cititorii lui Camil Petrescu au mai întâlnit și în Ultima noapte de dragoste, **în paginile închinate faimoasei călătorii dela Odobești, în care Drumea din „Mioara", — adoratul femeilor, cel care găsea „bine" pe Shakespeare — era substituit de un dansator.**

Am cunoscut mai întâi „Mioara" sub forma unei emoționante lecturi. Nici ca spectator nu am avut alte reacțiuni psihice.

A contribuit la aceasta nu numai construcția ei dramatică, ci și punerea în scenă, atât de personală, a regisorului Camil Petrescu.

„Autenticitatea" în epică

(Urmare din pagina I-a)

După cum eroul d-lui Mircea Eliade din Isabel și apele diavolului, de pildă, scria în 1930, pe „caete", notând fericit când socotea că a ajuns la „liberarea de literatură", tot astfel D derot scoate în relief prin mărturisirea eroinei din La religieuse că scrie „ces mémoires, où je peins une partie de mes malheurs, sans talent et sans art, avec la naïveté d'un enfant de mon âge et la franchise de mon caractère".

Este dela sine înțeles că dacă o astfel de literatură își află multe din efectele pe care le căuta, ea prezenta, pentru spiritele critice și d.n ce în ce mai evoluate în ce privea concepția de epică, o sumă de neajunsuri. Romanul Fata căpitanului al lui Pușchin, de pe la 1835, este scris tot la persoana întâia: eroul povestește o sumă de aventuri la care a luat parte. Pentru a încheia însă, trebue să relateze unele întâmplări la care n'a luat parte. El continuă : „N'am fost martor la ceea ce-mi rămâne să povestesc cititorului meu, dar am auzit atât de des vorbindu-se despre asta, că cele mai mici amănunte s'au gravat în memoria mea și-mi pare c'am asistat la toate acestea". Astfel de situații au făcut pe scriitori să-și dea seama că dacă pe unele planuri, epica făcuse serioase progrese, în ce privea tehnica genului, ea rămâsese într'o uniformitate ce ducea la artificial și la înlăturarea libertății de a utiliza toate posibilitățile ei. După cum ea nu putuse rămâne multă vreme neobservată, nu putea rămâne nici neremediată de marii creatori.

Evident că, deși cele mai însemnate opere din epica acestei epoce erau scrise la persoana întâia, utilizând artificiile amintite, romanul nici nu începuse cu acest fel de povestire și nici nu abandonase niciodată cu totul pe cea la persoana a treia. Chiar pe această linie însă, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, epica nu era mai evoluată în ce privește tehnica modalităților de perspectivă asupra lumii pe care o înfățișa. Dacă în ce privește poziția externă a autorului, care înceta să mai fie eroul care-și povestește propriile întâmplări, găsitorul unor amintiri pe care le împărtășește publicului, sau prezentatorul unei serii de scrisori ce închid o patetică dramă, romanul evoluiază, de fapt, în adânc, ca poziție reală a scriitorului, prefacerile nu erau prea mari.

Lăsând la o parte romanul englez, asupra căruia se poate face un studiu aparte și care era mult mai evoluat, romanul european din prima jumătate a sec. XIX, romanul francez în deosebi, chiar când renunță la artificiile diverse pe care i le îngăduia persoana întâia la care era scris, cuprindea totuși numai desfășurarea unei singure existențe și a unei singure acțiuni liniare, totdeauna privită prin prisma eroului. In general, autorul în cursul povestirii sale la persoana a treia, mai niciodată nu se desparte de principalul său personagiu, pentru a înfățișa acțiuni la care el nu participă, personagii care nu stau în fața lui, conversații la care nu ia parte. Astfel, eroul principal nu numai că nu părăsea „scena" nicio clipă, dar stătea aproape în permanență pe primul plan. Era o limitare a epicului la orizontul participării unui singur individ : eroul. Ii lipsea, firește, fervoarea, subiectivismul, exagerata introspecție actuală, dar altfel se poate admite că romanul se pretează să fie transpus oricând la persoana întâia și foarte probabil că așa și era în mai multe cazuri, chiar când până la urmă nu era scris așa. Mergea atât de departe această desfășurare a întregei acțiuni nu numai prin prisma eroului și în funcție de el, dar chiar în prezența lui, că Balzac, în Père Goriot, când relatează o convorbire între tată și fiică, la care Rastignac nu participă, nu îndrăznește să o dea fără ca eroul să ia cunoștință direct de ea. Și, deși cunoașterea acestei convorbiri de către erou nu era necesară din punctul de vedere al desfășurării sau al motivării psihologice, romancierul pune pe erou să o asculte în toate amănuntele ei, ca întâmplător, dintr'o cameră vecină. Căci, chiar un mare meșter al genului ca Balzac nu vedea încă modalitatea de a înfățișa acțiuni și discuții decât în prezența principalului personagiu. Tot așa, pentru a pune pe cititori în curent cu unele amănunte din viața lui Goriot, care deși dă titlul romanului nu este eroul principal, autorul nu găsește modalitatea tehnico-literară atât de simplă de a ni le relata el însuși, pentrucă nu-i părea normal să relateze ceva ce eroul nu cunoștea, încât îl pune pe acesta să se informeze și redă ceea ce el ar fi aflat : „Rastignac voulut se mettre au fait de la vie antérieure de père Goriot, et recueillit des renseignements certains qui peuvent se reduire à ceci : Jean-Joachim Goriot était avant la Révolution...". Iar în altă parte, pentru a ne arăta și sentimentele altora, a mamei și sorei eroului, care, fiind departe, nu puteau fi aduse în scenă după concepția de atunci, nu ni le prezintă direct, ci le pune să scrie, să-și manifeste astfel sentimentele încât noi să luăm cunoștință de ele odată cu eroul, prin erou. De aici și abundența scrisorilor în romanele vechi, chiar atunci când se depășise epoca romanului epistolar : târziu în secolul nouăsprezece. Ele erau menite nu numai să joace rolul unor incidente din viață care intrau în acțiunea romanului pentru a declanșa noi complicații, dar constituiau un adevărat procedeu tehnic, în jocul de a înfățișa fizionomiile fizice și morale care nu puteau figura, ca să zicem așa, pe același ecran cu eroul pentrucă erau separate în spațiu de el.

Din toate aceste considerațiuni, se impune constatarea limpede că epica scrisă fie la persoana întâia fie la persoana a treia, atâta vreme cât rămânea, așa cum am numit-o cândva : uniplană, adică desfășurându-se pe planul unei singure vieți și, ca urmare, a unei singure perspective — ceea ce se va vedea că este deosebit de însemnat — era îngrădită, fără mijloace de a-și pune în valoare toate posibilitățile de care genul putea dispune. Ținând cu atenție seama de evoluția epicei sub aspectele ei formale legate de cerințele interne ale materialului, poate se va întrezări, cu câtă obiectivitate și subiectivitate se află în acest domeniu, în ce anume tipare stilistice și arhitectonice și în deosebi sub ce anume cerințe de perspectivă se află destinul ei în general și al romanului în special.

G. C. NICOLESCU

Chardonne „alambicatul"

(Urmare din pag. 1-a)

Sau poate fi ea apropiată de aversiunea pentru prozelitism pe care o remarcam altă dată, în aceste pagini, la Montherlant? Și dacă apropierea se poate face în adevăr, avem totuși elementele necesare pentru o concluzie privitoare la dispoziția combativă a intelectualilor francezi porniți pe un drum bine determinat? Și care concluzia astfel formulată, nu este răsturnată de însuși actul public de mărturisire pe care aceștia scriitori au simțit nevoia să-l facă, mărturisire care a prilejuit și constatarea noastră? Fiindcă, orice act de prezență, orice mărturisire în contemporan implică un drapel pe care-l fluturăm și care cheamă, chiar fără voia noastră...

Dar care este în fond acest „drapel" pe care-l înalță scrisul lui Chardonne? Desgolit de verva strălucitoare a prozei sale, de fluiditatea unei argumentări care jură, așa cum aparent împrăștie în furnicarul de citate, întâmplări, oameni, amintiri, mânuit cu dibăcie de desăvârșit stilist, — fără îndoială că pierde din farmec, dar nu și din actualitate. Înțelegerea deplină nu numai a politicei germane, ci a sufletului și a revoluției național-socialiste, printr'o adeziune spontană la omul acestui climat, o nouă verificare a drumului politic străbătut de Franța ultimului secol cu învățămintele ce decurg dintr'un atare examen istoric și în sfârșit încadrarea în spiritul regimului Mareșalului. Oferită înțelegerii cititorilor săi la sfârșitul anului 1941, desigur că formula nu avea nimic surprinzător și nimic foarte nou. Dealtfel, cred că nu în originalitate (și nici nu urmărim să găsim așa ceva în „seria" acestor articole) trebue căutat interesul pentru scrisul actual al lui Chardonne ci în pătrunzătoarea sinceritate din care isbucnește tumultos, în prețioasa prezentare literară pe care o face unor idei curente în circulația Franței politice și culturale de astăzi, pentru o limpede conturare a imaginei unei părți din doctrina Statului francez al lui Laval (și anume a acelei părți ancorată pe linia armistițiului, cea mai apropiată de atitudinea Mareșalului Petain), în sfârșit, pentru prestigiul pe care numele său îl împrumută unei atari discuții asupra Franței momentului actual și pentru determinarea măsurii în care scriitorii iau parte la sbuciumul comunității căreia aparțin.

Pentru toate aceste argumente, cele două lucrări amintite, ale lui Jacques Chardonne, merită răgazul unor note. Dar nu numai pentru atât: întreaga atmosferă culturală a Franței se lasă privită prin unghiul acestor lucrări, deasupra chiar a persoanei autorului; ne gândim la discuțiile, alunecând uneori până pe marginea polemicei, pe care scrisul lui Chardonne le-a provocat și în care literați ca Paul Valéry, André Gide, Jacques Emile Blanche, Maurice Martin du Gard, etc., s'au precizat pe ei, mai mult decât au contribuit la interpretarea esseurilor chardonniene.

COSTIN I. MURGESCU

Cronica literară

Octav Suluțiu: Mântuire, roman

(Editura „Socec", Bucureşti 1943)

Ion Frunzetti: Greul Pământului,

Poeme, (Editura „Universul Literar", 1942)

MÂNTUIRE, noul roman al d-lui Octav Şuluţiu, al doilea în cariera d-sale de romancier şi primul „dintr'un ciclu în pregătire" a fost scris la Braşov şi Borsec în anii 1938-1939.

D-lui Octav Şuluţiu îi plac temele dificile. D-sa le pune şi rezolvă cu tenacitatea matematicianului care, imaginându-şi o problemă aridă nu o părăseşte până nu i-a dat o soluţie.

In romanul recent problema este de acest ordin înainte de toate, căci d. Octav Şuluţiu porneşte dela premize definite: „Aventurile spirituale, — acceptă d-sa părerea lui Giovanni Papini, — cerebrale şi intelectuale ale unui om — deşi nu apare la toţi — pot să constituie materie de artă, întocmai ca şi obişnuitele aventuri sentimentale, amoroase, donjuaneşti, spadasine ori sportive, în care ne delectăm de vreo treizeci de veacuri. Aş voi să vă fac să pricepeţi, că pierderea credinţei ori cucerirea unui adevăr metafizic, pot să fie evenimente tot atât de tragice şi de dramatice, ca şi fuga unei amante ori cucerirea unei doamne. Aş voi să vă fac să pricepeţi că această viaţă mai adâncă şi mai misterioasă a spiritului, această vieaţă înjghebată din idei absurde, din probleme fără soluţie, din îndoieli nebănuite şi din certitudini inexplicabile, poate fi pătrunsă de pasiune şi de elan eroic, de intrigi şi de trădări, de surprinderi şi de uimiri, de aventuri minunate şi de deslegări nebănuite, întocmai ca şi vieaţa eroului din romane sau a tenorului din melodramă".

Subiectul romanului Mântuire e o astfel de aventură spirituală, în înţelesul ei de aventură a creerului, viaţă „înjghebată din idei absurde, din probleme fără soluţie, din îndoieli nebănuite şi din certitudini inexplicabile", — viaţă a profunziunilor psihologice, situată mai jos de planktonul temelor cu Donjuani, spadasini, tenori sau eroi sportivi.

D. Octav Şuluţiu, în calitatea d-sale de critic deprins cu sondarea lucidă şi subtilă a substratelor psihice determinante ale operei literare a abordat tragedia dublei personalităţi. In analele spitalelor de boli nervoase figurează suficiente cazuri similare. Bolnavii de dublă personalitate, trăesc alternativ, pe două planuri de conştiinţă, absolut izolate unul de celălalt. Actele comise în planul unu rămân cu desăvârşire streine conştiinţei care întovărăşeşte actele comise în planul doi. Şi invers. Continuitatea există numai între actele aceluiaş plan psihic şi identitatea eului se păstrează numai dealungul căilor aceluiaş câmp sufletesc. Bolnavul care este Saul în toate fazele planului primar, devine Paul în cele ale planului secundar, nebănuind nimic din metamorfoza, uneori foarte chinuitoare, care s'a petrecut cu el. Se relatează, cu toate garanţiile onestităţii ştiinţifice, cazuri în care un om, foarte normal până atunci, dispare fără de urmă, trece oceanul, îşi întemeiază o nouă existenţă şi chiar o nouă familie, trăind, ani de zile, sub un nume nou până ce dispare şi de acolo, întorcându-se la ai săi fără să-şi mai aducă absolut nimic aminte din cele petrecute în răstimpul intermediar.

D. Octav Şuluţiu descrie *faptele* şi crizele prin care trece un astfel de bolnav. Nu însă bolnav deabinelea, ci mai mult bolnav închipuit. Spunem *„faptele prin care trece"*, deoarece Leontin Martinescu nu poate fi considerat decât posedatul bestialităţii cu care dă o luptă infernală şi pe care o învinge numai după nespusă suferinţă şi numai după recunoaşterea, — în sens psihologic şi nicidecum moral, — şi mărturisirea, — în sens moral de astădată, — a celor şapte crime sadice comise de un necunoscut în iniţiala numelui căruia Leontin Martinescu bănuieşte a se fi recunoscut câtva timp. De aici şi titlul de MÂNTUIRE al romanului eminamente psihologic pe care însă d. Octav Şuluţiu nu l-a scris după modelul celebrelor romane cu subiecte psihologiceşte similare, (— ne gândim bunăoară la *„Crimă şi pedeapsă"*—, ci după cel al romanelor poliţiste anglo-americane.

D. Octav Şuluţiu relatează fără să analizeze suficient. Eroul *Mântuirii* crede a fi comis o serie de crime mai mult decât odioase, nu-şi aduce aminte de ele, e tulburat la paroxism când citeşte ziarele care se ocupă de isprăvile necunoscutului L. şi, totuşi, se bucură de toată distinsa consideraţie a celor ce-i cultivă prietenia sau doresc să-l ginerească. Societatea îl vede dară a fi om sănătos. Numai psihiatrul sau specialistul ar putea, în urma indicaţiilor hereditare şi a celor de comportament faţă de femee, să aibe alte bănuieli şi să înţeleagă zbuciumul lui Leontin Martinescu. D. Şuluţiu nu reuşeşte, nici în final să ne facă părtaşii mântuirii eroului său. Iar aceasta tot din cauza relatării psihologiceşte neconvingătoare a desnodământului.

Romanul d-sale prezintă şi un hiat prea pronunţat între cele două planuri ale acţiunii. Suntem puşi, dintr'odată, în faţa unei crime monstruoase şi luăm act de ea gazetăreşte. Suntem puşi în faţa sbuciumului unui om şi nu putem admite cu necesitate motivarea suferinţei sale.

Povestirea e dominată, dela început şi până la urmă, de „reportagiile" cu care d. Octav Şuluţiu a înlocuit partea cea mai interesantă a cărţii d-sale: evoluţia manifestărilor quasi demente ale eroului. Ori, reportajul, situându-se în afara oricărei posibilităţi de cunoaştere intimă a unor atari manifestări şi procese, ne obligă să nu avem nici un fel de înţelegere pentru formidabila luptă care se dă în sufletul ameninţat de rătăcire al lui Leontin Martinescu. La fel nu avem nici un pic de compasiune pentru el.

Psihologiceşte, d. Octav Şuluţiu, nu şi-a realizat romanul. Problema este şi prea grea. E o problemă inaccesibilă cetitorului neprevenit sau neiniţiat în capitolele de tot speciale ale psihopatologiei. Riscul autorului a fost deci şi el prea mare.

D. Octav Şuluţiu s'a decis pentru fizionomia romanelor poliţiste. Se ştie însă că acest gen de opere prin probleme, logice înainte de toate. Un *ix* a comis o crimă senzaţională. Crima rămâne învăluită în cel mai perfect mister. O întreagă armată de poliţişti şi detectivi se pune pe urmărirea criminalului. Cercetează, păzeşte, adulmecă urmele, presupunepune, construieşte ipoteze şi aşa mai departe. Lumea aşteaptă cu încordare limpezirea cazului iară cetitorul palpită de nerăbdarea de a ajunge cât mai repede la ultima pagină, — căci acolo e cheia şi acolo se ridică perfidele cortine şi cad măştile. Lucrurile se petrec însă cu cea mai strictă observare a regulelor inductive şi deductive ale logicei. Romanul poliţist de valoare e un sistem de judecăţi inductive şi deductive.

Psihologicul intervine numai accidental şi nu este numaidecât semnificativ. Iată dece, grefat pe schema romanului poliţist gen E. Wallace, romanul cu preocupări psihologice complexe dă greş. Aventura cerebrală nu angrenează aventurile sufletului viu, agitat de suferinţe şi exaltări vii,, lovit de restricţii concrete, rezistente, psihologiceşte obiective.

Aventura cerebrală nu comportă alte soluţii decât cele strict logice. In „Mântuire" însă ţelul vizat nu a fost descoperirea criminalului, ci vindecarea, *mântuirea* unui om care se crede a fi criminal şi care apoi, ajungând la certitudinea că nu este el suferindul de dublă personalitate, ia asupra sa ispăşirea actelor comise de necunoscut. (Ne îndoim, totuşi, dacă toţi cetitorii vor înţelege că Leontin Martinescu nu e una şi aceiaşi persoană cu bestiaiul criminal din reportagii!).

Atâta despre psihologia şi construcţia cărţii d-lui Octav Şuluţiu. Cât priveşte celelalte calităţi ale scrisului ds-ale trebuie să mărturisim că autorul are daruri pe care nu şi le recunoaşte. Cerebral de rasă, d. Octav Şuluţiu ar trebui să scrie proză de aventură a spiritului, dară proză de aventură a spiritului menit zborurilor în tărâmurile fantasticului şi ale extraordinarului cu teme pur logice. Structurile paginei scrise de d-sa sunt silogistice. Cadenţe ca pastă verbală şi frazare. Uscate uneori ca o lasă dară şi de greutatea ei. Suntem convinşi că, îmbinând această calitate cu remarcabilul d-sale fel de a face critică literară spre exemplu şi îmbinându-o, mai ales, cu înclinarea de a specula asupra situaţiilor nenormale, cazuistice, imaginate sau chiar numai postulate, d. Octav Şuluţiu ne-ar putea îmbogăţi literatura cu un ciclu de cărţi pe cât de originale pe atât de interesante.

„Mântuire" se parcurge, totuşi, uşor, cu plăcere am putea spune şi cu mult interes. Numai cetitorul pretenţios observă partea de „neîmplinit" asupra căreia am insistat.

Şi mai are un merit această „Mântuire" a d-lui Octav Şuluţiu, — meritul de a fi dovedit că există şi alte subiecte literare, nebănuite de foarte mulţi dintre prozatorii noştri tineri câţi se vaietă că au venit prea târziu ca să mai poată spune ceva nou.

*

D. Ion Frunzetti, unul din cei mai apreciaţi esseişti a; generaţiei sub treizeci de ani şi un de tot competent critic de artă, e şi un remarcabil poet. Debutând, în 1941, cu *Risipă avară*, iată-l, la mai puţin de doi ani interval, apărând cu o nouă culegere de versuri: *„Greul Pământului"*.

E o carte menită cititorilor puţini, căci cele 20 de poeme câte o constituie sunt tot atâtea fiole cu esenţe rare, filtrate cu răbdare căzută în desuetudine astăzi, şi accesibile numai celor deprinşi cu prea subtila poezie a încercărilor şi actelor gratuite.

Universul poetic al d-lui Ion Frunzetti e zidit din salturi şi mirări ale intelectului în faţa propriilor sale descoperiri şi prestaţii. Metafora de care se serveşte d-sa pentru ilustrarea acestor salturi şi mirări e plină de nerv şi îndrăzneală luminoasă, dar plină şi de sunet suspendat între real şi neant, între simţire şi întrezărire, între ceeace are greutate terestră şi ceeace e vrajă levitatorie în acelaş timp.

In afară de acestea, lumea poetică din „Greul Pământului" (acest *greu* al pământului, care dă titlu cărţii, nu e centaur mediteranean ci fiinţă de basm rămasă din zările de negură albastre ale preistoriei noastre traco-dace!) — în afară de acestea, deci, lumea din Greul Pământului mai este lume a luptei. Lumea luptei dintre gândul svelt şi agil ca un făt-frumos al d-lui Ion Frunzetti şi obstacolele opace cari îi jalonează parcursul.

Bineînţeles, biruitor iese gândul, voinţa lui solară, intelectul conştient de propriile-i putinţe. Din acest punct de vedere d. Ion Frunzetti ocupă un loc singular în lirica noastră tânără. Că nu a ţinut să-şi mascheze acele câteva inevitabile influenţe argheziene, blagiene şi barbiene, — influenţe ce nu-i ştirbesc din originalitate, ci, dimpotrivă, i-o sublinează, — îi este spre laudă şi *profit*. Spre *profit* căci apele tari cu ajutorul cărora d. Ion Frunzetti îşi conturează desenul liric îi evidenţiază şi mai clar aporturile personale.

Controlată foarte riguros de intelect, fraza d-lui Ion Frunzetti te face să te temi, la prima lectură, de retorism. Nu e însă nimic retoric acolo unde îţi scapă la început o parte din sonorităţile şi puritătile vântului de pe culmi, sonorităţi şi purităţi ce reclamă ureche deprinsă cu auditii subtile.

Poeme ca *„Zorilor, măriilor voastre"*, *„Pe cât asemănarea"*, *„Cantilena Inimii"*, *„Cantilena Minţii"*, *„Făt-Frumos Fiul Iepei"*, *„Pădurea de cântec"*, *„Apocastază"*, se cer citite cu voce interioară, chiar şi atunci când sunt numai chiot. Nu înţelegem însă de ce tocmai această voce interioară nu o au în vedere cititorii de versuri.

Citiţi de două ori, odată cu glas răstit şi odată cu „gura închisă" versurile de mai jos şi vă veţi convinge că nu sunt trucuri sau cine ştie ce altceva lecturile cu vocea interioară pe care o recomandăm:

„Dormi, frunte geamănă, dormi
Braţ surat, sân frăţin, suflet frate...
Peste lume, lin, şi peste toate,
Aburii tristeţii uniformi.
Dormi, durere geamănă, dormi.
Visul coviltir împrejur, rotogol,
Intre cerul tău şi cerul idolilor, gol,
Intre gândul-nor şi norii gândului, enormi.
Dormi, ţărână geamănă, dormi.
Timpul n'are cum de-acum să-şi mai deştepte
Clipele scălâmbe, Prometei diformi.
Dormi, tânără geamănă, dormi:
Treptele din lut sunt ultimele trepte."
(Cantilena Minţii)

Aţi auzit deosebirile?

Iată dece poezia d-lui Ion Frunzetti nu poate fi declamată!

Fiind poezie a intelectului, lirica acestui faur al versului de cea mai autentică luciditate şi conştiinciozitate nu e nici sentimentală Cei ce caută cântec duios în „Greul Pământului", nu-l vor găsi. Infiorările poetului Ion Frunzetti sfidând înduioşarea ieftenă, la fel cum sfidează platitudinea, oricât de măiestrit ar fi ea travestită, caută schimbările la faţă mai puţin obicinuite ale lucrurilor. Deaceea nici peisajul drag poetului nu vibrează la capătul simţurilor ci se *petrece*, ca un crochiu muzical, în păturile centrale ale sufletului.

Indrăzneţ, original, fără umbră de imperfecţiuni, rezistent la mai multe lecturi decât volumele pe care abia de le-ai terminat te-au şi plictisit, *„Greul Pământului"* e o carte care îţi impune şi te face atent asupra unui poet care nu va spune *multe*, ci mult.

TRAIAN CHELARIU

SALONUL OFICIAL

I

Progresele pe care le face plastica românească este un lucru ce nu poate scăpa unui ochiu cercetător. Cu bucurie vedem cum pe an ce trece râvna şi iscusinţa pictorilor noştri creşte, conştiinciozitatea lor devine tot mai mare, posibilităţile de exprimare mai întinse, mai uşoare, realizările mai desăvârşite.

Juriul format din pictorii STERIADI, DARASCU, BALŢĂTU, GHIAŢA, GRIGORESCU, MIHAIL şi sculptorii JALEA, ONOFREI, POPOVICI, sub preşedinţia d-lui ministru al cultelor, a ales o importantă pleiadă de pictori moderni, dându-le prioritatea, lăsând un număr mic de *academici*, relegaţi prin unghiuri mai umbrite, astfel ca să nu bată la ochi. Se dovedeşte prin protejarea dată *artei libere şi sănătoase*, superioritatea oficialităţii româneşti plastice faţă de aceea franceză şi a altor ţări străine.

Pentru juriul anului curent al Salonului deci, *nu avem decât laude* — iar pentru laudele aduse avem cu atât mai mult merit, cu cât noi personal am fost crunt şi suntem siguri, *voit nedreptăţiţi*. De acest juriu nu ne plângem, ne bucurăm de reuşita camarazilor noştri mai tineri, pe care o salutăm cu entuziasm.

Relevăm între atâtea lucrări merituoase, în prim rând, ca ilustrare a *„progreselor"* înfăptuite puternic, în mediul românesc, trei pictori anume ALEXANDRU CIUCURENCU, al cărui tablou văzut de noi, întâi în colecţia Dr. Dona, a fost semnalat în numărul din *30 Ianuarie 1943* al *„Universului literar"*, tablou pe care l-am descris amănunţit atunci, care este podoaba Salonului şi care ar fi desigur îndreptăţit să stea alături de cei mai de SEAMA PICTORI OCCIDENTALI ca de pildă DERAIN, DUFY, MATISSE, fără să le fie tributar întru nimic, — citiţi desluşit, *intru nimic*. Este desigur ceeace a înfăptuit până acum CIUCURENCU mai de preţ şi dacă unii, de rea credinţă, îi găsesc asemănări cu MATISSE, le vom spune că se înşală, întrucât CIUCURENCU în acest tablou este absolut *personal*, înrudirea ce i s'ar putea găsi cu şcoala franceză atârnă numai de *cultura* sa şi de formaţia modernă a şcoalei actuale europene de pictură, care sacrifică mai ales zeului *culoare*. Când aduci însă, opera ta la un stadiu de înţelegere atât de serios şi adânc al văpselelor, nu mai eşti numai artist, ci un *admirabil creator*.

AL. CIUPE — Portret

A doua revelaţie a Salonului este incontestabil natura moartă a lui RADU BOUREANU. Acest artist plastic, ale cărui lucrări le-am privit întâi sub formă de ilustraţii în fosta admirabilă revistă *„România"* a Oficiului Naţional de Turism, ne-a arătat în lucrarea de mari dimensiuni expusă, posibilităţi ale domniei sale, *cu totul nebănuite*, posibilităţi abia întrevăzute pân'acum, realizate şi duse le capăt surprinzător. Dealtfel, tabloul domniei sale a fost premiat. Al 3-lea la număr şi dacă aminteşte *cumva*, de o fericită combinaţie *Damian-Vânătoru*, rămâne plin de merite, incandescent şi viril, pe nume zicându-i AUREL DIACONESCU. Domnul DIACONESCU dovedeşte progrese cu adevărat uimitor realizate. Cine i-a privit lucrările acum cinci ani, în 1938, lucrări cam îmbâcsite, dezlânate, neconstruite, mai că nu-i vine să-şi creadă ochilor în faţa rezultatului de azi. Frumosul peisaj înfăţişat e extrem de vibrant şi viu, cu toate că sumbru; el a fost reţinut pentru colecţiile Statului.

Intre femei un nume nou, de ţinut minte pentru sensibilitatea delicată, punerea în pagină cu totul nouă şi realizarea interesantă, este acel al d-nei SABINA FLORIAN cu un interior fin şi original. D-na FLORIAN, care ne-a cerut cândva sfaturi, este şi ea o pildă a ceeace poţi ajunge când munceşti cu înţelegere şi râvnă. Copilul teribil astăzi nu mai este L. D. B. — a îmbătrânit — ci tânăra noastră colegă NUNI DONA, care se cam joacă cu focul în acele două tablouri ale sale. Bineînţeles, nudul verde *„ar fi putut fi ceva formidabil"*, dacă... în această pânză *„volumul"* adică relieful nu s'ar fi ciocnit în cap cu *„decorativul"* adică netedul, platul şi dacă colorile n'ar fi fost puse, cam arbitrar.

ARAMIK talentatul, mult apreciatul ARAMIK, are două bucăţi, o biserică armenească negricioasă, fără relief, îmbâcsită şi o adorabilă grădină din poveşti, pictată cu o tehnică fermecătoare! Chioşcul din mijloc par'că ar fi chioşcul visurilor noastre, unde toate ielele şi zânele izgonite din paradis au poposit. Un delicios buchet le albăstrele, ne înfăţişează proaspăt şi spontan ardeleanul VLASIU, pictor şi sculptor remarcabil. Trei lucrări are LILI PANCU, dintre care, un vas ale cărui rafinamente coloristice, ne aduc aminte de faimosul ODILON REDON una din retinele franceze cele mai apte a capta culori şi a le pune pe pânză cu a ştiinţă dintre cele mai *subtile*, premergător lui MATISSE şi întregei şcoli franceze moderne. Lucrările d-nei Pancu sunt întotdeauna făcute cu o fineţe şi o delicateţe femenină, ce o scot din comun. Să nu uităm iarna în tempera a d-nei DEŞLIU. O excelentă reuşită. Numai întâmplarea face ca să vorbim de magnifica bucată a lui ALEXANDRU PHOEBUS la sfârşit, locul dumisale se cuvine printre *cei dintâi*, se înţelege; compoziţia domniei sale ne-a mulţumit de data asta pe deplin. Ne place totul într'însa şi cum e compusă, desenată, colorată. S'ar putea obiecta unele muchi tăiate, e drept.. dar sunt detalii. Intenţiile, expresia, conştiinciozitatea, tipizarea figurilor sunt prea frumoase, *întregul se impune*.

Iar acum, pentru încheere, lăsând o seamă de artişti de valoare pentru numărul viitor, ne îngăduim o oprire îndelungă, o contemplare plină de entuziasm, desfătându-ne privirile cu nesaţ în faţa *unui mic* dar atât de frumos, *atât de încântător tablou* învăluit într'o plasă de mister venit par'că din alte lumi, alte tărâmuri, pânza pictorului ŞERBAN ZAINEA, „pictor" în sensul cel mai adevărat al cuvântului.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

CĂRŢI ŞI REVISTE

STELIAN UNGUREANU: TROIŢE IN FURTUNĂ

Volumul de versuri al d-lui Stelian Ungureanu oglindeşte sbuciumul nimbat de isbândă, pe drumul aspru al luptei. Este năzuinţa spre piscuri a unei inimi ce-şi varsă prea plinul în cadenţa unui vers melodios, armonic. Autorul a înfruntat examenul focului din Răsărit, cu torţa credinţei mereu nestinsă, cu avântul nedesmintit al tinereţii ce nu cunoaşte ezitări.

D. Ungureanu şi-a aşternut pe hârtie, firesc, aşa cum a făcut-o din plin şi pe câmpul de luptă, gândurile, sbuciumul şi ferestrele luminoase ale sufletului său tânăr. Dacă uneori se pot găsi mici imperfecţiuni în strofele sale, desigur că uşor pot fi trecute cu vederea, simţind că ele isvorăsc şi se integrează normal pe canavana unui nestăvilit clocot de viaţă în neîncetată căutare de sine, la temperaturi creiate de adevăratele arderi interioare.

Este în volumul acesta, în afară de itinerarul spiritual al autorului uimit la tot pasul, şi o mare pasiune pentru lucrul bine făcut, ceeace poate constitui o garanţie pentru viitorul drum al poetului.

NUMĂRUL PE MAI

al Revistei Fundaţiilor Regale, *apărut zilele acestea, aduce un interesant şi bogat material, din care notăm:*

Th. Capidan: Simbioza albano-română; Iulian Vesper: Versuri; Victor Papilian: Masa verde; Mihai Beniuc: Versuri; ing. Cristea Niculescu: Metode la proiectarea construcţiilor; E. C. Crăciun: Versuri; Emil Th. Capidan: Moldoveanca din Lihaia; Ernest Verzea: Versuri; Petru P. Ionescu: Fragment; Mărcian Lotru: Epigonul; Nestor Camariano: Poetul grec Costis Palamas; Virgil Carianopol: Versuri; D. Caracostea: Balada zisă istorică (II).

Comentariile critice sunt semnate de Petru Comarnescu, Octav Şuluţiu şi Ion Şingariu, iar cronicile de Nicolae Roşu, Ion Pătraşcu şi Traian Ionescu-Nişcov.

SĂPTĂMANA

este periodicul de dârză şi românească atitudine pe care pr. Ioan Costan îl scoate la Bistriţa, pentru a păstra necontenit vie şi întreagă spiritualitatea fraţilor noştri din Ardealul cedat şi se adresează, aşa cum este şi natural, numărului mare de Români din pătura de jos, cari au mai multă nevoie de o asemenea slovă.

Numărul din 2 Mai ce a sosit la redacţie are în cuprinsul lui următoarele semnături: Pr. I. Costan: Credinţa noastră; Badea Nicolae: Bârfirea arde mai rău ca focul; A. Sebeşanu: Gânduri de primăvară; Părintele Filoteu: Fericiţi cari nu văd şi cred etc.

Aducem preotului Costan şi revistei sale mulţumirile şi recunoştinţa noastră pentru misiunea pe care-o împlinesc cu atâta râvnă şi pricepere.

CLAVIATURI

revista de poezie care apare la Braşov, într'o ţinută armonioasă şi cu un conţinut din cele mai alese, a ieşit cu numărul 3 din a. c. Ne înfăţişează în paginile ei 22 de poeţi cu tot atâtea poezii. Chiar dacă ar fi inegale, ca valoare, poeziile cuprinse în acest caet, faptul simplu al prezenţei în aceste timpuri este îndeajuns de grăitor şi nu putem decât felicita conducerea *Claviaturi*-lor pentru dragostea, neobosită, de frumos pe care-o păstrează, în ciuda tuturor adversităţilor.

DIN CETATEA DE VEST A ŢĂRII,

dela Timişoara ne soseşte Nr. 1-4 (an. II) pe Aprilie a. c. al revistei literare CONTRAPUNCT.

In cele patru pagini ale acestui periodic, frumos prezentat, găsim prezentă preocuparea de artă şi, indiferent cum este realizată, ea mărturiseşte setea de artă care înfloreşte, floare rară, chiar sub bubuitul de tun şi infernul exploziilor. Şi e reconfortant.

E AŞA DEPARTE IAŞUL?

Nicidecum! Şi, totuşi, ne vin aşa de puţine cărţi din multele, ce apar în vechiul oraş al avânturilor moldoveneşti celor mai creatoare. Numai din reviste de mai aflăm, (din **Cetatea Moldovei**, din **Cuget Moldovenesc**, din **Curier Ieşan**), că a văzut lumina zilei cutare sau cutare altă carte.

Ce ar fi dacă aşa numitele „exemplare de presă" nu şi-ar limita zborul numai la luminişurile oraşului în care au apărut volumele respective?

RADU TUDORAN: ANOTIMPURI

Noul roman, „ANOTIMPURI" al d-lui Radu Tudoran, o carte de dimensiuni ample, cuprinzând în 500 de pagini o largă privire asupra Bucureştiului de acum cincisprezece ani, a apărut zilele acestea. Pe firul său principal „Anotimpuri" urmăreşte tinereţea sbuciumată a unei fete superficilă şi frivolă în aparenţă, căreia loviturile vieţii îi desvălue adevăratul fond sufletesc, profund şi grav. Plină de mişcare, de vieaţă, de coloare, cartea ascunde o adâncă analiză psihologică, întocmai cum frivolitatea eroinei ascunde sbuciumul ei.

După succesul, romanului „Un port la răsărit...", o nouă carte de d. Radu Tudoran este privită cu un şi mai viu interes.

REVELATOR

e studiul d-lui Aurel Sânger, publicat în numărul de Paşte al „Bucovinei Literare", despre „Matilda Cugler-Poni şi poezia femenină".

SCOALA ROMÂNEASCĂ

Buletinul oficial al Ministerului Culturii Naţionale şi al Cultelor e un buletin pe care l-ar putea invidia multe periodice ştiinţifice şi informative.

BĂTRÂNA

(Urmare din pag. 6-a)

Orice mişcare, orice eveniment, cel mai mic fapt care se întâmplă, în văzduh sau pe pământ, sborul unei gângănii şi încolţirea erbii nu mai puţin decât un războiu sau izbucnirea patimilor în sufletul omului, toate sunt legate între ele ca piesele unei maşini înzestrate cu inteligenţă omenească; numai după moarte vom putea înţelege minunându-se, rostul şi poate marea înţelepciune a atâtor fapte de-ale noastre, pe care le credeam întâmplătoare, socotindu-le risipite şi fără nicio urmare în marea arhitectură a lumii şi a vieţii. In dimineaţa următoare, când convoiul înmormântării cobora dinspre Coronata şi revărsa spre Largo Sottomonte, găsi toată Colonna aşteptând. Silvano şi Vittoria, speriaţi se strânseră lângă cei ce ţineau locul prietenilor, cei trei cari petrecuseră cu ei îngrozitoarea noapte. Cele două fetiţe însă în hainele lor negre, atunci făcute, mergeau drepte, serioase, deşi vesele. In urma lor se înşirui toată Colonna. Inmormântarea părea un convoiu de hirotonisire, sau un ritual străvechi, ori chiar o procesiune pentru ploaie. Pe la ora 9 totul se sfârşise. Mulţi din cei prezenţi plecară; dar pe la jumătatea drumului spre casă Silvano şi ai săi observară că o bună parte dintre Coloneji, mergeau după ei, ba trecuseră chiar şi gardul. Când familia ajunse la uşa casei, nu mai puţin de 40 persoane se îmbulzeau în jurul lui Silvano, pentru condoleanţe. La început aceasta îl intimidă. Nu cunoştea pe nici unul, şi nici unul din cuvintele ce se spun în astfel de împrejurări. Işi căuta cu ochii soţia, care intrase în casă plictisită; chiar şi cei trei plecaseră, lăsându-l pe el singur, pe prag. Dar lumea nici nu-i da răgaz să vorbească. Şi astfel ceremonia se reduse la o serie de strângeri de mână, strângeri adânci, strângeri afectuoase, strângeri violente, strângeri convingătoare: niciodată nu-şi închipuise Silvano că existau atâtea mâini pe lume. Il consolau doar, şi pentru asta nu era nevoe să vorbească. Ajungea să surâdă cu resemnare. Fiecare, după ce-i administra strângerea de mână, pleca. Acel du-te vino al mulţimii îl împietri. Infricoşătoare, o mare întrebare se iscă: „ce va trebui să fac pe urmă? ce se face în astfel de împrejurări?" In sfârşit veni rândul ultimei strângeri de mână. Dar acest din urmă cetăţean nu se mulţumi numai cu atâta. Voi să adaoge şi câteva cuvinte. Era un om svelt, îmbrăcat de sărbătoare. Spuse cu multă căldură:

— Curaj, Domnule, trec toate, va trece şi asta. Şi fii mulţumit că acuma eşti dumneata stăpân, şi vei putea porunci. Silvano ridică mirat ochii. Dar omul plecase şi cobora cu paşi largi poteca. Silvano era îngrozit de ceea ce auzise, vorbele îl loviseră în străfundul inimii. Stătu o clipă uitându-se buimac în gol, îşi duse mâinile la ochi, se îngălbeni şi izbucni în hohote disperate.

(Traducere de ION FRUNZETTI)

BĂTRÂNA

Massimo Bontempelli: OAMENI în VREME

Traducere de ION FRUNZETTI

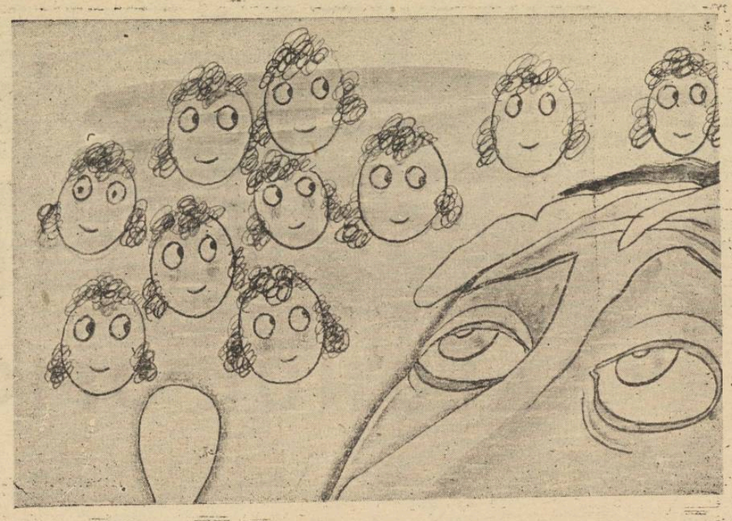

Bătrâna muri într'o Duminică, în douăzeci şi şase ale lunii lui August o-mienouăsute, z i u a din urmă a unei săptămâni sălbatec pârjolite de soare.

Zadarnic ieşiseră cu icoanele, cântând în cor, şi crăiniciseră din orgă: cerul rămăsese neînduplecat; izvoarele secau pe stâncile plesnite ale muntelui, şi florile'n grădini se ofileau ca sub capacele de sticlă ale serelor.

Plesneau de cald, sub pântecele gusterilor verzi, pietroaiele, şi oamenii priveau sfârşiţi, în zare, apa morţilor.

De când privighetorile mureau pe sub tufişuri, nici noaptea nu mai conteneau să târâie lăcustele.

In ziua când Bătrâna se sfârşi, lumina strânsă'n cer de încordarea arşiţei, spre seară se cernise, şi se şi'mpurpurase pentr'o clipă; apoi, când încă nici nu scăpătase bine soarele, se'ntunecă deodată: fu ceasul de'neput al ciudatei agonii, sub numai câteva, apăsătoare, stele.

Moartea Bătrânei fu de neuitat. S'a întâmplat Duminica, aşa cum am mai spus, sau poate Luni; cum nu s'a lămurit la timp, lucrul acesta nu s'a mai putut afla, şi n'a fost însemnat precis decât în catastifele lumii de dincolo. In dimineaţa zilei de douăzecişişase August, Bătrâna n'a mai fost văzută la liturghie şi locul ei rămase gol, ceeace nu se mai întâmplase în nici o Duminică, de doisprezece ani de când venise în Colonia: de peste 600 liturghii, adică.

Locuia în afara vetrei satului, într'o vilă numită „Coronata". Ceva mai înainte de vecernie se trimisese dela Coronata după doctor: era întâia dată în doisprezece ani, şi fu şi cea din urmă.

Veni numaidecât; câţiva curioşi ieşiseră din crâşmă ca să se ţină după el, şi rămaseră la gard în aşteptarea noutăţilor. Medicul străbătu aleea grădinii; i se deschise cu multe precauţii şi fu condus la primul etaj până la uşa camerei.

Odaia era foarte lungă: din prag zări în fund un pat încăpător, sclipind de alb; aici şedea Bătrâna, proptită'n perne multe sub umeri şi sub cap, purtand o scufă imensă albă, legată sub bărbie cu o panglică albastră.

El începu să traverseze camera de-a-lungul, ca să ajungă până la ea; păşea cu anevoe pe podelele prea lustruite; dar la jumătatea drumului vocea Bătrânei îl opri.

— Nu e nevoe să vii mai aproape.

Medicul începu:

— Doamnă...

— Destul. Vroiam numai să-ţi spun că sunt pe moarte. Ştiu de ce boală sufăr, nu mai e nimic de făcut, am să mor deseară sau la noapte.

Medicul se simţi pălind, apoi înroşindu-se, şi bâlbâi:

— Modestele mele cunoştinţe...

— Nu-s de nici un folos. Te-am chemat fiindcă se obişnueşte să asiste un medic când moare cineva. Ia loc.

Poruncind astfel, Bătrâna făcu semn din cap spre un ungher întunecat al camerei, în spatele doctorului.

Acesta rămase uluit; se gândi să dea bună ziua cu demnitate şi să plece; se dădu înapoi câţiva paşi, apoi din ce în ce mai roşu la faţă merse tăcut să se aşeze mai la o parte pe micul divan indicat de bărbia proeminentă a Bătrânei. Abia se aşeză că auzi un ţârâit de sonerie electrică îşi dădu numaidecât seama să sunase ea, ţinând şnurul soneriei sub învelitoare, ca şi pe acela al luminii electrice.

Intră notarul, dar fu oprit în acelaş fel:

— Toate afacerile mele sunt în ordine; n'am testament, dar aşa e regula să fie şi notarul de faţă când mori. Şezi!

Notarul fu şi el ispitit să plece, dar înclinând din cap şi mişcându-şi-l ca unul ce-şi caută cărarea se trezi stând lângă medic.

Apoi se auziră afară zurgălăi, încă de departe. Tăcură o clipă dar începură din nou, mai puternic şi parcă mai aproape.

Femeea aceasta extraordinară, se gândise într'adevăr la toate. Cu preotul, venit s'o spovedească şi să-i dea Sfânta Impărtăşanie, vorbi pe-u-nton ceva mai politicos, dar tot atât de hotărîtă. El începu:

— Scumpă soră, văd că nu suntem singuri, şi pentru Sfânta Spovedanie...

— Părinte, n'are aface, n'am nimic de mărturisit; să socotim spovedania împlinită. Impărtăşania mi-o vei da pe urmă, când voiu cere-o eu. Lasă-l pe paracliser să aştepte afară, iar Dumneata stai lângă ceilalţi doi.

Cei doi se strâmtorară să facă loc preotului la mijloc, şi astfel micul divan se umplu.

— Aşa. Acum, să intre şi familia.

Familiei i se îngădui să străbată toată camera şi să se înşire în jurul patului în care bătrâna trăgea să moară.

Erau patru persoane, două vârstnice şi două fetiţe; adică fiul muribundei cu nevastă-sa şi fetiţele lor, una de nouă ani, alta de opt, nepoatele.

— Nu plânge, Vittoria — porunci Bătrâna noră-sii — iar voi nu mai căscaţi gura proastelor — le strigă nepoatelor; — şi tu Silvano nu sta aşa ţeapăn — sfârşi întorcându-se spre fiul său care nu ştia încontro să-şi îndrepte privirile. Rânduindu-şi astfel auditoriul, Bătrâna-şi rosti cu limbă de moarte ultimele vorbe.

— După cum vedeţi mor după toate regulele, deci nu mai e nevoe de multă flecăreală. Nu e nici o nenorocire, fiindcă toţi trebue să murim, iar dacă unul n'ar muri ar fi un lucru îngrozitor; dealtfel am şaptezeci de ani. Şi mâine-poimâine când vă vor întreba unii şi alţii dece a murit Bătrâna, sau mai ştiu eu ce, spuneţi-le că asta era treaba mea şi gata, iar ei să-şi vadă de treburile şi de casele lor, aşa cum am făcut eu, fără să mă interesez de altceva decât de ai mei; care sunt tot aci, pentrucă Livio e cu siguranţă mort, cine ştie de când! Şi nu mai trebue să se nască niciunul, să ştiţi şi asta, căci în vremuri ca acestea patru inşi sunt prea destui, mai ales oameni ca voi care n'aţi fost buni niciodată de nimic, şi după moartea mea aveţi să fiţi şi mai de prisos; deaceea e mai bine ca familia să se stingă; chiar şi cele două de colo când vor fi mari e mai bine să nu nască... — Noi! — ţipă Nora înfricoşată, băgând de seamă că Bunica vorbea despre ele; dar cea mai mare, ca s'o liniştească, îi dădu un ghiont puternic care era cât p'aci s'o răstoarne pe pat.

Ingălbenirâ cu toţii dându-şi seama de ce era să se întâmple şi rămaseră împietriţi. In mijlocul tăcerii se auzea doar gâfâitul notarului, care era astmatic. Bătrâni roti o privire pătrunzătoare peste ai săi şi sfârşi:

— Dealtfel niciunul din voi nu va muri bătrân.

Intunericul inundase camera; străluceau, albe, capul Bătrânei şi pernele dimprejur, luminate de flacăra joasă a lămpii de pe mesuţa de noapte. Solemnitatea aspră a cuvintelor ei încremenise atmosfera camerei.

Trecu un minut de tăcere totală încordată ca un spasm; dacă mai dura puţin camera s'ar fi desfăcut în bucăţi. Dar bătrâna sfâşiase tăcerea, întorcând pe neaşteptate butonul luminei din mijlocul odăii. Ţâşnind dintr'odată, strălucirea luminii buimăci pe cei de faţă; familia se retrase cu câţiva paşi de lângă pat, cei trei de pe divan săriră în picioare. Bătrâna începu să râdă cu putere, şi râsul ei iscă panică în sufletele tuturor; poate s'ar fi aruncat pe fereastră, dacă ea nu i-ar fi salvat încăodată, reîncepând brusc să vorbească; vorbea cu o voce schimbată, slabă, sticloasă.

— E regulă în toate, în viaţă ca şi în moarte.

Acum Bătrâna începu să privească în tavan, şi o tăcere lungă se aşternu. Apoi îşi aplecă iarăşi privirea spre ei, şi-i concedia cu glas întunecat:

— Plecaţi!

Insfârşit, izbutiră şi ceilalţi să respire. Silvano făcu ca şi când ar fi suspinat; cu ochii mari deschişi, Dirce şi Nora se dădură îndărăt, până se izbiră de perete. Vittoria se grăbea să iasă cât mai repede. Doar preotul îndrăzni să facă un pas înainte.

— Nu Cuvioase — îl opri Bătrâna — nu te osteni degeaba. Să socotim îndeplinită şi împărtăşania. Trebue să rămân singură numaidecât! Inchideţi uşa, lăsaţi lumina aprinsă, şi până mâine dimineaţă la ora şase să nu mai intre nimeni. Lăsaţi-mă în pace. Da, da, adio!

Din cele şapte persoane mari şi mici, nimeni nu reuşi să-şi amintească vreodată precis cum a ieşit din cameră. Se regăsiră în grup dincolo de prag. Vittoria se lăsă greu pe umărul soţului său, dar negăsind nici un sprijin în el, se desprinse, rămânând cu un pas în urma grupului. Medicul căznindu-se să închidă uşa uşor, balamalele scârţâiră prelung. Incă un moment tăcură, încercând să deslueşască ceva în camera Bătrânei; apoi se depărtară în vârful picioarelor. Dar de mai multe ori întoarseră capul după lumina care se furişa printre canaturi.

Aveau mişcări încete, ca o patrulă în recunoaştere. Nimeni nu ştia unde trebue să meargă, totuşi se pomeniră toţi scoborând scările.

Nu întâlniră nici un servitor. Desigur, tot vreun ordin dat din timp de Bătrână. Jos, dădură peste paracliserul înmărmurit şi el. Preotul care-l uitase cu totul, îl trimise sever acasă, iar acesta uluit, se duse să se amestece în gloata curioşilor, care veniseră pe urma preotului chemat la împărtăşanie. Stăteau, aşteptând, dincolo de gard. Era acolo un fel de piaţă, numită pe atunci Largo Sottomonte; închisă de o parte de zidul care înconjura Coronata (dincolo de grilaj reîncepea imediat povârnişul grădinii) iar de alta, de cele dintâi case din Collona.

Cei şapte se opriră o clipă în vestibul; nu scoase nimeni nici un cuvânt, dar se grăbiră cu toţii spre geamlâc, să iasă în grădină.

Grădina, fiindcă toată vila se căţăra pe coasta muntelui, avea un nivel neregulat, cu râpi, cu mici terase legate prin poteci şerpuitoare, iar în locurile mai anevoie de urcat, cu scări tăiate în piatră. Tufişurile arbuştilor şi coroanele copacilor mai mari, care, văzute în bătaia soarelui păreau atât de moarte, acum, scăldate în lumina blândă a stelelor, păreau că înviaseră. Din frunzişul înalt sfâşia din când în când tăcerea ţârâitul vreunui greier noctambul.

— Fetiţele ar trebui să se ducă la culcare, — spuse Vittoria.

Fraza sună straniu, rostită parcă într'o limbă neomenească, de neînţeles; şi trecu mai departe, stingându-se de stânci, fără ecou. Acum patrula ajunsese într'un rond împrejmuit cu bănci de piatră; dintr'un colţ, creştea uriaş trunchiul unui cer. Ca şi cum ar fi fost înţeleşi toţi, patrula se opri. Pe una din bănci se aşezară soţii, pe alta medicul, preotul şi notarul; fetiţele îşi şi găsiseră loc într'una din bătrânele scorburi ştiute numai de ele, la rădăcina trunchiului de cer. In felul acesta se pregătiau toţi, fără să-şi-o spună, poate chiar fără să-şi dea seama, să-şi petreacă noaptea la lumina stelelor; şi toţi şapte stăteau întorşi în aceiaşi parte, în spre peretele cenuşiu, care se ridica în noapte brăzdat de lungi pete de mucegai, până sus, la cele cinci ferestre negre aşezate în şir; abia se aşezaseră, şi ochii li se ridicară spre a treia din aceste ferestre, care era mai puţin întunecată decât celelalte, fiindcă printre obloanele ei închise, o lumină bolnăvicioasă, înfiorătoare, se mai strecura încă.

După puţin, preotul întrebă în şoaptă pe doctor:

— La urma urmei, dece boală a murit?

Doctorul, surprins se gândi puţin, apoi răspunse:

— Poate nici n'a murit încă.

Dar preotul nu se lăsă:

— Dar ce boală avea?

Incurcat, medicul abia murmură:

— O boală ciudată... cine ştie de când...

Nemulţumit, preotul se întoarse spre cealaltă bancă, şi se adresă lui Silvano:

— D-ta eşti singurul fiu?

— Nu, răspunse obosit Silvio, mai era un frate mai mic.

— Livio — interveni notarul — n'ai auzit de el? —

— Exact; a fugit de acasă de mic; mi se pare că în Germania. Toate cercetările n'au fost de nici un folos. Desigur a murit imediat. Sunt treisprezece ani de atunci.

Veni şi rândul notarului să întrebe:

— A spus că nu mai sunt alte rude?

— Da; singura noastră rudă era o verişoară orfană, care mi-a devenit soţie.

— Eu — zise Vittoria.

Dar pe un ton atât de trist, încât preotul se simţi obligat oarecum s'a îmbărbăteze.

— Doamnă, puţin curaj.

Intervenţia preotului fusese atât de nepotrivită că un timp nimeni nu îndrasni să mai spună ceva. Privirâ spre trunchiul de cer şi putură zări, cu tot întunericul, pe cele oduă fetiţe adormite una în braţele celeilalte, ca două tinere rădăcini noui, ale bătrânului arbore. Din când în când, scoarţa copacului în întuneric, trosnea.

Deodată, pe deasupra lor trecu un vânt îngheţat. Silvano strigă: — Dumnezeule! — şi toţi cinci săriră în picioare.

La fereastra a treia, lumina se stinsese dintr'odată. Silvano, care strigând, ridicase braţele, le lăsă să cadă grele, şi zise oftând:

— A murit.

Notarul preciză. Era 11 şi 35 de minute.

— Ce tot vorbiţi? — întrerupse strident doctorul — ea a stins lumina. Şi dacă a putut s'o stingă, înseamnă că trăieşte. Se aşezară din nou, cu toţii, şoptind: — Adevărat. Erau îngroziţi. Fiecare vedea înaintea lui un deşert negru.

Nu mai era nici un motiv să treacă timpul, să se sfârşească noaptea aceea stupidă. Fiecare dintre cei cinci, atât de străini unul altuia, şi de diferiţi, adunaţi laolaltă de o întâmplare neprevăzută, fiecare simţea în el aceleaşi nelinişti ca şi ceilalţi, trecea printre aceleaşi stări de conştiinţă, de enervare, de slăbiciune, de frenezie. Căutau cu disperare ceva de făcut, dar nu găsiau nimic; se hotărîră să se ridice măcar, în picioare, dar în acelaş moment chiar simţiră că nu sunt în stare. Aerul, încropit de lumina stelelor, era prins în vârtejuri repezi, calde, înăbuşitoare. Fiecare plantă îşi amesteca în vârtejurile acestea mireazma sa, parcă mai puternică: mireazmă înţepătoare de pin, mireazmă amară de izmă, mireazmă descompusă de oleandru; nu se zăriau în întunericul stufos al nopţii nici una din aceste plante, ele nu trăiau decât în miazma aceia confuză, compactă, ca de putreziciune, venită parcă dela marginele pământului să învălue fiinţa nenorocită a celor 5 naufragiaţi fără nicio apărare.

La un moment dat, cursul gândurilor aproape identic până atunci la toţi, se dezbină în două grupe: deoparte gândul celor doi soţi, de alta acela al celor trei străini.

Fiecare din cei trei străini se gândi în acelaş moment că s'ar putea întoarce acasă, că nu-l reţinea nimeni, că n'avea decât să se ridice, să salute grăbit şi, scoborând poteca râpoasă, (care se zărea chiar în întuneric din pricina pietrelor albe) să ajungă jos în sat, la el acasă, departe de atmosfera aceasta de nebunie, şi să se culce. Toţi trei fură cuprinşi exact în aceiaşi clipă de exact aceiaşi dorinţă chinuitoare; dar nici unul nu îndrăzni să facă prima mişcare, fără să ştie măcar dacă rămâneau din pură curiozitate sau din supunere faţă de o voinţă mai puternică decât a lor.

Pe dealtă parte, un acelaş gând îi chinuia pe cei doi soţi, fiul şi nora; la început le dădu numai târcoale, dar cum fu destul de zdravăn îi înfruntă, prezentându-se gata formulat minţii lor, în vorbele: „poate n'a murit, poate nici nu e adevărat că moare".

Fiecare din cei doi se simţi atât de surprins de îndrăzneala gândului, încât rămase pentru un moment ca ţintuit, temându-se ca nu cumva celălalt să-i bănuie aceasta atât de ciudată ideie. Dar în acelaş timp chiar, creerul lucra mai departe, raţionând: „cine ne-a spus nouă că moare? numai ea, ea singură; nu-e deajuns: de unde ştie ea? cum poate şti? dece crede că moare? poate că e o nebunie. Poate e numai un fel de a ne stăpâni. Nu există nici un motiv să fie adevărat, nu, nu e adevărat".

Aşa gândiau Silvano şi Vittoria, acelaş lucru, fără să ştie. Dar îşi reveniră din uimirea acestui gând neaşteptat. Işi spuseră iarăşi amândoi; „iată acum spun, spun tare, fără îndoială că toţi îmi vor da dreptate, se vor mira de naivitatea noastra, nu vor mai accepta aşa de uşor o sugestie atât de absurdă, o glumă sinistră".

Amândoi săriră în picioare, mişcarea bruscă îi surprinse atât pe cei de pe banca vecină care moţăiau, încât săriră şi ei în picioare, întrebând speriaţi: „ce s'a întâmplat?".

— Nimic — răspunse imediat Vittoria — dar dece?

— Adevărat — nimic — murmură încurcat şi Silvano.

Era mai ruşinat decât Vittoria, pentrucă se năştea în el, numai în el de astă dată, o şi mai îngrozitor de sinceră întrebare: „dacă nu-i adevărat nimic din toate acestea, voiu fi oare bucuros aşa cum s'ar cuveni? am fost într'adevăr îndurerat până acum?"

Nu putu să se oprească asupra chinuitorului gând, din cauza agitaţiei din jur, care-i stăpâni imediat şi pe ei. Toţi cinci, cuprinşi de o neliniste acută, începură să strabată încolo şi încoace micul spaţiu dintre cele două bănci, întâlnindu-se şi evitându-se totuşi, ca nişte animale captive într'o cuşcă; doctorul privea spre cer, notarul gâfâia puternic, preotul îşi ştergea sudoarea abundentă depe frunte cu o batistă mare, iar Vittoria gesticula ca o primadonă. Cel mai timid era însă Silvano, care căuta să-şi urmărească în minte ancheta aceea nemiloasă, ce i se încurcase dintr'odată, şi nu mai ştia de unde s'o ia. Agitaţia asta trezi fetiţele; deschiseră mirate ochii, şi la început nu pricepură unde sunt; Nora suspină prelung şi era gata să plângă deabinelea, dar Dirce o mustră:

— Proasto, nu ştii că dormim în grădină fiindcă Bunica a murit? Spunând aşa se ridică şi o ajută şi pe Nora să iasă din culcuş. Mama lor se apropiă ceva mai liniştită.

— Haide — spuse — mergem toţi în casă, la culcare.

— Dece? — ţipă Nora — Bunica n'a mai murit?

La aceste cuvinte ceilalţi care se mai calmaseră şi se pregătiau să urmeze pe Vittoria se înfiorară; se opriră cu toţii şi priviră spre fereastra a treia; fereastra rămăsese întunecată, mai întunecată şi mai mută decât tot peretele. Părea acum foarte îndepărtată, tăiată în întunecimea blestemată a Erebului. Totuşi înainte de a porni din nou spre casă, se opriră încă o clipă, o clipă de nemişcată aşteptare. Şi deodată notarul exclamă întinzând o mână: O! şi se uită la cer. — O! o! — făcură şi ceilalţi; cerul devenise negru şi începură să cadă picături rare şi mari, una, două, apoi mai multe repezi şi dese.

— Inăuntru, înăuntru! striga preotul.

Vittoria împingea fetiţele, care se opreau înveselite, să le plouă. Abia intraţi, ploaia începu să bată în geamuri cu putere. Silvano închise obloanele şi aprinse lumina.

Fetiţele dormiau la parter (nimeni n'ar fi avut dealtfel curajul să le întovărăşească sus urcând scara). Fu foarte uşor să le culce numaidecât, căci somnul le biruise din nou. Lângă camera lor era camera Vittoriei; iar Silvano, decând Bătâna stabilise că familia nu trebue să se mai mărească, dormea la primul etaj, lângă camera mamei sale.

Dar nici unul nu se retrase în camera lui. In afară de vestibul şi odăile de dormit, mai era un salon vechi, şi aici, care cufundat într'un fotoliu, care răsturnat pe un divan, după puţin timp, în ropotul ploii care lovea în ziduri şi în crengile arborilor, adormiră cu toţii, ca un lot de refugiaţi. Plouă repede toată noaptea. Apoi norii cari îngreuiau bolta cerului, se sparseră, se subţiară. Cu zorile încetă şi ploaia, lăsând cerul sfârtecat de răni albastre, şi ramurile scuturându-şi picurii în iarbă, într'o horă veselă de raze.

Atunci strigăte ascuţite, venind din golul scării, îi deşteptară, speriaţi: servitoarele Bătrânei — două femei care o serveau de mulţi ani — la şase precis, după ordinul primit, intraseră în camera stăpânii, şi o găsiseră moartă.

Deşi faptul fusese prevăzut în dispoziţiunile date cu o zi înainte, ele continuau să strige în gura mare, după obicei, alergând disperate pe scări; dar încremeniră când văzură eşind din salon pe stăpânii cei tineri şi pe ceilalţi trei, zburliţi şi cu ochii umflaţi.

Pe măsuţa de lângă pat găsiră o hârtie cu cele mai amănunţite dispoziţii pentru înmormântare, care trebuia să aibă loc a doua zi, 28 August, disdedimineaţă. Deaceea medicul declară că murise înainte de miezul nopţii zilei de 26, adică Duminecă şi nu Luni, şi aceasta rămase data oficială a decesului. Moartă, chiar după ce Silvano îi închisese tremurând pleoapele, Bătrâna nu-şi pierduse nimic din autoritate; dimpotrivă, paloarea chipului ei de ceară, sub scufie, adăoga măreţie, teroarei ce emana din înfăţişarea ei totdeauna severă.

Vestea morţi, cu mici înfloriturî de amănunt, ajunse însfârşit la urechea grupurilor de curioşi, veniţi întâi pe urma medicului, apoi a preotului şi a notarului, care zăboviseră în aşteptarea ei până acum. Cele trei grupe se reuniseră într'o turmă mare, ce rămasese la marginea satului, acolo unde începe povarnişul grădinii. Nici chiar venirea nopţii nu-i împrăştiase; ploaia, căzută pe neaşteptate, îi alungase; dar, uzi până la piele, se încăpăţânaseră să aştepte zorii într'o cârciumă din apropiere, bând şi vorbind despre viaţa şi soarta Bătrânei, pe care cei mai mulţi o cunoşteau din vedere; abia când aflară de moartea ei plecară, grăbindu-se să ducă vestea în sat; erau cu chef şi foarte însufleţiţi.

E curios cât interes stârni moartea Bătrânii în toată Collona, când, vie, nu se prea îngrijise nimeni de existenţa ei. O singură dată doar fusese toată lumea curioasă, dar fără nici un folos, de mult, acum 12 ani, când, în vârstă de aproape 60 de ani, după ce îşi pierduse de puţin timp fiul mai mic, venise dela Genova să se stabilească la Collona, cu primul ei născut, de 23 de ani, pe care-l conducea ca pe un copil. Cumpărase Coronata, pustie de multă vreme şi reparase numai câteva odăi, lăsându-le pe celelalte încuiate, în părăsire.

Şi-o închipuiau bogată, şi de aceea multe fete îşi puseseră la început ochii pe Silvano. Dar Bătrâna chemase la ea o nepoată îndepărtată, foarte tânără; şi fără să aştepte prea mult, o căsătorise cu Silvano. Se născuseră, la un an şi jumătate una de alta cele două fetiţe, Dirce şi Nora. Nimeni nu vizita pe stăpâna Coronatei, şi foarte puţini avuseseră ocazia să-i calce pragul.

Lucruri neînsemnate, la care nu se mai gândiseră nimeni de mult. Acum abia femeile de şi le mai aducea aminte şoptind între ele pe la porţi. Uliţele înfloriseră de pălcuri dese de oameni şi cerdacurile de capete care-şi făceau semne din depărtare; în tot satul era o fierbere foarte plăcută.

Copiii se jucau la răspântii de-a înmormântarea; fetiţa aleasă să facă pe Bătrâna îşi albea foarte mulţumită faţa cu cretă, şi îmbrobodită cu o scufă de hârtie cu ochii închişi se întindea pe o uşă veche, luată dela un vreun dulap stricat, lăsându-se dusă pe umerii copiilor mai voinici, în timp ce alţii cântau popeşte, pe nas.

Seara, cei mai mulţi, în loc să plece acasă, rămăseseră să mănânce la cârciumă, ceea ce la sat e socotit ca una din marele plăceri ale vieţii; bărbaţii, iubitori, îngăduiră să se veselească cu ei şi nevestele. In multe case tinerii se porniră pe joc în sunetele vre'unei armonici. Aceastâ neaşteptată veselie a Colonnejilor, n'am putut-o pricepe niciodată. Poate că era datorită destinderii aduse de ploaia de peste noapte nervilor exasperaţi de secetă, iar moartea Bătrânei n'avea nimic deafaee, fiind o simplă coincidenţă.

Adevărat este că, în toate orânduirile lumii, în cele omeneşti şi în cele firesti, nu există coincidenţe iraţionale.

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

Nr. 14 -

ASOCIAȚIUNII

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 14
JOI 20 MAI 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

VASILE ALEXANDRI POET AL SATULUI

de ALEXANDRU CIORĂNESCU

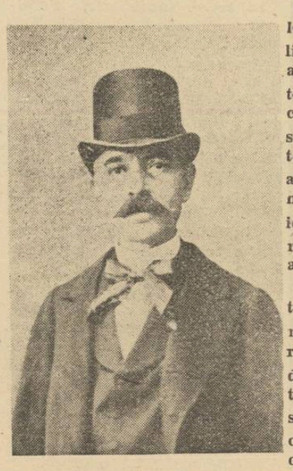

Sămănătorismul a dat satului locul de cinste în preocupările literelor românești. S'a spus de-altfel de atâtea ori că semănătorismul nu e, cel puțin în această direcție, un inventator sau un inovator; teoriile lui literare se așează pe linia firească a evoluției ideilor exprimate cu mult înainte de Kogălniceanu, idei care au avut valoare de directive pentru grupul de literați adunați în jurul Daciei Literare.

O sută de ani de poezie sătească, o sută de ani de experiență literară căreea i se datoresc cele mai fericite dintre roadele cu care se înfățișează astăzi literatura noastră, dau destulă perspectivă pentru a judeca rolul fiecăruia în evoluția acestor idei. Prin prezența lui la origina poeziei rurale, Alexandri a imprimat tuturor inspirațiilor de același fel o notă deosebitoare, asemeni aceleeea pe care Bolintineanu a dat-o unei întregi generații de poeți proslăvitori ai trecutului, al dătătorilor de legi și de datini. Inspirația sătească a lui Vasile Alexandri interesează deci nu numai pentru a lămuri evoluția muzei sale, cu șovăielile și cu biruințele ei, dar și pentru a pune în lumină o întreagă concepție poetică; mostenită de numeroși epigoni, ea a fost perpetuată într'un atât de mare număr de exemplare, încât chiar modelele datorite lui Alexandri au început să obosească, și s'au șters adeseori în umbra acelui trecut, pe care îl admirăm fără a ne sili să-l cunoaștem.

O dovadă de cât de puțin îl cunoaștem, se găsește chiar în faptul că lipsește un studiu adânc și definitiv asupra inspirației populare în poezia bardului dela Mircești. Originile acestei coarde, cea mai bogată desigur din lira lui, sunt mai mult presupuse decât știute. Ce știm, e că viitorul poet a venit, încă din clipa când a știut să deschidă ochii asupra lumii, în contact cu realitatea satului, că a iubit-o și i-a păstrat amintirea vie în adâncul sufletului până târziu, dar că numai peste mulți ani a înțeles să facă o formulă poetică din aceste realități.

Biografii ne spun că anii copilăriei lui s'au împărțit între casa părintească dela Iași și conacul dela Mircești. Vasile Alexandri avea 9 ani când tatăl său cumpără această moșie, în cadrul căreea trebuesc așezate sburdălniciile primei lui tinereți. Eroul principal al acestor aventuri din copilărie e robul țigan Porojan, tovarăș al tânărului său stăpân, fie că era vorba de smeu sau de puia-gaia, ori de furtul poamelor din grădină străină. Toate acestea nu au nimic excepțional, și vorbesc despre o copilărie la fel cu oricare alta; dar faptul că poetul a găsit cu cale să le povestească, în cunoscuta lui scrisoare despre Porojan, dovedește că anii copilăriei la Mircești au lăsat o urmă destul de adâncă, și că nimicurile povestite sunt tocmai acelea care au contribuit mai mult la formarea sufletului său de copil și de poet. Dealtfel, interesul peisagiului idilic al Mirceștilor se va fi mărginit atunci pentru el, ca pentru orice copil, la pajiștile cu fragi și la livezile potrivite pentru sbenguială, la culburile de mierle de prin pădure și la lunca Siretului cu locurile ei de scăldat.

Iată însă, — și aici citez pe Alecu Russo, care la fel a copilărit și la fel s'a înstrăinat mai târziu, — iată că „într'o zi copilul pe care îl chemăm coconaș, și se va chema mai târziu bonjurist, copilul crescut în huzur, în bumbac și în toate dragostele mamei, trece într'o caretă,... careta se mișcă... se tot mișcă... merge și tot merge peste nouă hotare", și copilul se trezește într'un oraș depărtat și cu totul străin, care se chiamă Paris și unde nu cunoaște pe nimeni. Cei cinci ani de studii acolo îl desfac cu totul de vechile amintiri, atrăgându-i interesul și atenț'unea spre lucruri necunoscute, spre frumusești și formule de artă care au pentru el farmecul neîntrecut al ineditului. La Paris își manifestă și cele dintâi veleități poetice, alcătuind câteva poezii în limba franceză. Intors în țară, în 1839, după un destul de lung ocol prin Italia în tovărășia lui Costache Negri, Vasile Alexandri e un alt om.

Din copilul care se juca pe vremuri cu Porojan, ce s'a mai întors dela Paris? „Cu părul său cel lung ce-i cădea pe umere, cu cravatele sale stacojii aduse din Italia, cu largile jiletce pe care le purta, și care erau croite după moda Parisului de pe la 1830", cum îl zugrăvește cineva care l-a cunoscut, poetul amintea mai curând pe tinerii snobi dela Tortoni sau dela galele Operei, decât anteriul și barba în pământuf a părintelui său. Despărțit cu totul de moravurile patriarhale ale trecutului, Alexandri e un elegant, un om la modă. Intrând în contact cu Asachi, îi dă spre publicare primele lui versuri, toate în limba franceză și cu subiecte străine. Imprietenindu-se cu Kogălniceanu, care tocmai punea la cale publicarea Daciei Literare, se apucă, la cererea lui, să scrie în românește. Și acum însă subiectul e tot străin: e Buchetiera din Florența, povestea idilei italiene a prietenului său, poveste plină de tonurile calde și de viața pasională caracteristice tuturor ficțiunilor romantice asupra Italiei. Insfârșit, numit drector al Teatrului Național, împreună cu Negruzzi și Kogălniceanu, el scrise pentru a fi reprezentate două prelucrări teatrale, Farmazonul din Hârlău și Modista și Cinovnicul, piese cu atmosferă orășenească, în care dealtfel imitația moravurilor străine se ghicește ușor sub haina românească de împrumut.

In toată această activitate literară, unde e amintirea Mircestilor, a mamei Gahița cu poveștile ei, a robului Porojan cu șotiile și năzdrăvăniile lui? Poetul pare a fi uitat tot ce i-a alcătuit pe vremuri copilăria. N'a uitat totuși. Numai că lucrurile care l-au încântat altădată, n'au mai ven't să-i vorbească de atunci și să-i atragă luarea aminte asupra isvorului de artă care zace în ele. Se întâmplă însă că după moartea mamei lui, poetul are nevoie de o cură de odihnă care să-i refacă sensibilitatea adânc sdruncinată. Se duce atunci la Mircești, unde pentru prima oară vine din nou în contact cu viața adevărată a satului de care se depărtase. Și mai ales descoperă un lucru pe care cu mintea copilăriei n'ar fi putut să-l prețuiască îndeajuns, și anume poezia populară. El însuși ne-a povestit cea dintâi întâlnire a lui cu muza rustică, și din cuvintele lui se vede emoția, se vede bucuria cu care se întoarce spre isvorul de viață populară.

Rugat de el să cânte, badea Gheorghe, un cioban ca oricare altul, „și-a scos cimpoiul din desagă, l-a umflat, l-a pregătit și, rezimându-se de un brad, a început să sune cântecul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce am auzit eu pe lume: doina dela munte, acea melodie curat românească, în care toată inima omului se tălmăcește prin suspinări puternice și prin note dulci și duioase, doina jalnică, care face pe Român să ofteze fără voie și care cuprinde în sânul ei un dor tainic după o fericire pierdută. Eu de câte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plângând după slava sa cea veche".

Dragoste, pietate, uimire, toate sunt amestecate în bucuria acestei revelații, care avea să fie hotărîtoare pentru soarta literară a lui Alexandri. De acum înainte, muza lui uită de inspirațiile străine, de succesele poeziilor de salon. După cum mărturisește el însuși, „îmi făgăduiu cu tot dinadinsul să las la o parte încercările mele de versificație franceză și să-mi urmez calea ce-mi croisem singur în domeniul adevăratei poezii românești".

(Urmare în pag. 6-a)

ALEXANDRU PHOEBUS — Portrete din Făgăraș

Coșbuc, poetul luminișurilor

de RADU GYR

S'a împlinit, în Florarul primăverii de-acum, un pătrar de veac dela moartea lui George Coșbuc.

Sfios, cu un mare surâs de bunătate așternut pe obraji, a venit năsăudeanul acesta în Bucureștii plumburii și disolvanți. A venit, însă, cu o uriașă arcuire de ceruri ardelenești peste suflet, cu o puritate atât de adâncă, pe care ventuzele de „ville tentaculaire" ale Capitalei noastre nu i-au putut-o istovi. Coșbuc a rămas, până la sfârșit, în frumusețea nealterată a unor sedimente de seninătate interioară.

Din trufia și aroganța „scriitoricească" a altora, Coșbuc n'a împrumutat nimic. Sufletul lui a continuat să se întoarcă după lumină, precum creștetul înalt și blond al floarei-soarelui...

Contrar lui Ilarie Chendi cu isbucnirile, incandescența și causticitatea temperamentului său impulsiv, — George Coșbuc a adus liniștea iezărelor de munte, necutremurate în albastra lor oglindă, dar cu vrăjite adâncimi de basm.

In poezia sa, cu străfunduri de mare limpezime, unde stau topite esențele etnicității noastre, neamul întreg se poate recunoaște, așa cum se recunoaște și în gravele orgi marine ale lui Eminescu, și în vechea baladă populară.

Ca și Eminescu, Coșbuc ridică specificul etnic în zone alpine de sublimare estetică. Neam și țară trăesc prin el și se transformă în aurăria grea a unui vers... Am putea spune că Eminescu se completează — pe linia esențelor noastre etnice cristalizate în artă — prin George Coșbuc. Eminescu aduce clocotul adâncimilor noastre sufletești și vastitatea unor orizonturi pierdute în metafizic; Coșbuc surprinde floarea albă a luminișurilor noastre interioare în tânăra ei dimineață și cântă zâmbetul țării și idilicul în cadrul lor de feerie aprilină. Violoncelist de azur pe coardele cele mai grave ale interiorului uman, arhitect de neliniști, de cosmosuri și întrebări, etnic prin furtunile care sgudue un anumit destin românesc, Eminescu arată, adesea, o nestăpânită foame de neant; în schimb, toți vișinii și toate chindiile țării se mută în poezia rotundă ca un plai a autorului „Baladelor și idilelor". Vin piersicii lui Florar, aici, alături de ulițele satului pe care trece harda de „tătari" a copiilor, alături de luna gândi-

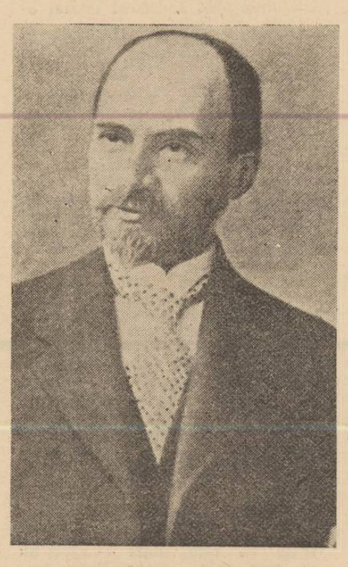

toare „ca o frunte de poet", alături de nunțile de basm cu zamfire pețite voevodal, alături de tot borangicul „firelor de tort".

Satul poeziei lui Coșbuc e satul ardelenesc al țăranului poet, trăit și privit printr'o senină robustețe sufletească, — așa cum nu e satul mângâiat de mâini cu mansete scrobite și contemplat din cerdacul conacului lui Alecsandri.

Coșbuc rămâne poetul tuturor luminișurilor noastre nealterate, după cum Eminescu rămâne poetul esențelor noastre tragice. Lui Coșbuc îi place să culeagă de pe fruntea neamului nu viscolele cu licăriri de steme, ci diminețile înrourate.

Cu pași de aur, Coșbuc se apropie de sufletul baladei naționale. Seninătatea mioritică din balada ciobanului, ce se cunună cu moartea, trece, fără îndoială, în resonanța concepției finale din „Moartea lui Fulger". Această „Moarte a lui Fulger", alături de „Luceafărul" lui Eminescu, reprezintă cele două piscuri ale liricii noastre de concepție.

Imbrăcând, amândouă, vestmântul unui pretext epic, aceste neîntrecute opere de artă adâncesc, deopotrivă, în mari esențe lirice, tulburătoarea dramă a ruperii de viață:

La Eminescu, ruperea de bucuriile nivelatorii ale existenții cu ofrande diurne, și resemnarea în tragica dar orgolioasa claustrare a geniului, — la Coșbuc, ruperea de viața pământeană, trecută prin marea înțelegere și grava resemnare în fața unor „legi" de necercetat. La Eminescu, birue rafinata concepție înrudită cu marile teme romantice la modă; la Coșbuc, se ridică profunda înțelepciune a neamului însuși, care, peste drama morții, așează omătul neîntinat al resemnărilor supreme, venite din datină și din zăcămintele aceluiași suflet etnic care trăește și în „Miorița"...

Senin și înalt, în cerul pur al viziunilor sale lirice de-o uriașă sănătate sufletească, George Coșbuc a făcut pentru poezia noastră, ceea ce un Mistral a făcut pentru poezia Provanței franceze.

(Urmare în pag 2-a)

MODA IN FILOSOFIA ACTUALA

de FLORIAN NICOLAU

Desigur că niciodată în evoluția culturii, o anumită epocă, fie ea chiar cât de restrânsă, nu a avut aceleași tendințe și nu s'a aservit unui singur ideal. Mai totdeauna însă epocile de răscruce ale culturii au o anumită dominantă, un anumit ideal ce se impune asupra celorlalte.

In cultura contimporană însă, cel care încearcă să stabilească o astfel de dominantă este asemenea logicianului care caută rezolvarea unor antinomii: ciocnirea între teze și antiteze este așa de acută, argumentele (dar mai ales convingerile) așa de abundente de o parte și de alta, încât istoricul în loc să determine și să rezolve conflictul, rămâne în fața unor contradicții fundamentale.

Poate că procedeul cel mai comod de a studia o astfel de caracteristică a filosofiei actuale, constă în analiza curentelor cele mai puternice și mai răspândite. Și după cum gustul unei epoci se oglindește perfect în moda timpului, tot așa s'ar părea că trăsăturile fundamentale ale unei perioade filosofice se oglindesc în curntele cu mai multă aderență, în ceea ce s'ar putea numi „moda filosofică a timpului".

Există totuși o anumită primejdie și o abundentă sursă de erori, pe care un asemenea procedeu nu îl înlătură câtuși de puțin: moda nu poate defini o epocă, nu poate fi cu alte cuvinte oglinda ei, deoarece ea nu este determinată de necesități reale, ci de anumite impulsii și reacțiuni, care mai mult deformează decât oglindesc adevăratul aspect al epocei.

Astfel, în filosofie, desigur că moda timpurilor de față o constitue existențiallismul, iraționalismul, sau mai precis, *filosofia atitudinilor personale.*

Pentru cel care încearcă să stabilească trăsăturile fundamentale ale filosofiei actuale, o astfel de constatare este insuficientă și superficială.

Filosofia existențialistă nu este oat primar al culturii actuale, ci o reacțiune iluzorie împotriva unei alte tendințe mult mai profunde și mai semnificative pentru timpul de față: positivismul.

Poate că mulți vor contesta positivismului actualitatea, sau cel puțin vor spune că el nu poate caracteriza epoca noastră, doarece este produsul unei alte epoci; cei care cred astfel sunt însă victima unei aparențe: *Positivismul, dela Comte și până astăzi, n'a putut fi decât un deziderat.*

Ambiția fundamentală a lui Comte nu a fost să dea științelor sau filosofiei metode riguroase și positive; astfel de metode și un astfel de positivism încep odată cu epoca modernă.

Dezideratul positivismului a fost să treacă în sarcina științelor toată problematica metafizică ce aparținea speculațiilor filosofice sau teologice. Pentru un deziderat așa de prezumțios, știința de pe vremea lui Comte era prea modestă și prea restrânsă. Din această cauză, positivismul epocei sale conține o contradicție fundamentală ce are aspectul următor: pe deoparte știința trebuia să acapareze întreaga problematică filosofică — antologia urma să treacă în domeniul fizicei, cosmologia în domeniul astronomiei, epistemologia în domeniul logicei, etc. —; dar, pe de altă parte, în concepția sa, știința nu se putea mișca decât în cadrul experienței sensibile, iar limitele unei astfel de experiențe erau precis determinate. Această interdicție dictată științei de dogmele positive făcea ca desideratul fundamental al positivsmului să rămână irealizabil și inoperant, problemele flosofice fiind caracterizate tocmai prin depășirea experienței sensibile, care rămâneau astfel inaccesibile științei.

In poca actuală însă, situația științei este cu totul alta: științele, și în special fizica, s'au eliberat de dogma positivistă a limitării științei la experiența sensibilă. Relativitatea și atomismul fizicei actuale au lărgit considerabil domeniul științei, dincolo de experiența sensibilă, iar problemele științifice au căpătat o amploare neobișnuită: Relativitatea este o adevărată cosmologie rațională, iar teoria quantelor o ontologie științifică.

Formalismul axiomatic al matematicei și logicei scientiste legitimează o astfel de extindere, așa încât într'adevăr știința tinde astăzi să acapareze domeniul filosofiei. Un astfel de formalism logic nu s'a mulțumit numai să legitimeze o astfel de extindere a științei, dar a operat și o critică a problemelor filosofice declarându-le false și în conflict cu logica.

Așa încât se poate spune că de abia în epoca actuală positivismul s'a transformat dintr'un deziderat inofensiv, într'o primejdie reală pentru filosofie.

Care ar fi fost reacțiunea justă a filosofiei contimporane împotriva unui astfel de scientism?

In primul rând ea ar fi trebuit să conteste posibilitatea științei de a acapara domeniul filosofiei — problematica metafizică și epistemologică — contestând mai ales veracitatea pretinsului conflict între logică și metafizică.

Moda filosofică a vremii noastre a ocolit însă o astfel de poziție, mult mai dificilă și mai inaccesibilă capetelor nepregătite. Ea a găsit un expedient și o soluție mult mai comodă: dacă știința a acaparat domeniul filosofiei pe plan rațional, filosofia trebue să-și creieze un alt domeniu, pe alt plan.

Noul domeniu a început să devină o modă odată cu faimosul manifest al intuiționismului bergsonian: inteligența și rațiunea aparțin științei și mai ales fizicei, filosofia are o altă metodă în afara intelectului: intuiția.

Mai mult decât atât, filosofia nu trebue să regrete pierderea mijloacelor de investigație de ordin intelectual, deoarece inteligența are o funcțiune pragmatică: rostul ei nu este să cunoască, ci să facă posibilă acțiunea. Cunoașterea trebue dobândită prin instinct, prin intuiție.

Acest veritabil paradox: anume că instinctul nu are în vedere adaptarea la mediu și la acțiune, ci o cunoaștere gratuită, pură, nu are niciun fel de susținere. El își legitimează existența prin faptul că face posibilă creiarea unui nou domeniu filosofic și deci, „împotriva" posotivismului, legitimează existența filosofiei.

Punctul dramatic în situația actuală a filosofiei îl constituie însă tocmai conflictul între metafizică și logică, conflict în care filosofia a fost abil introdusă prin manevrele savante ale scientismului contimporan. Așa încât criza filosofiei nu putea fi radical înlăturată, decât prin rezolvarea unui astfel de conflict.

Moda existențialistă însă, nu apare ca o reacțiune directă împotriva scientismului, ci dimpotrivă dă o replică indirectă și luzorie. Ea admite punctul critic fundamental: conflictul între logică și metafizică, dar caută să găsească o escamotare a acestei dificultăți: filosofia trebue să-și salveze existența, creindu-și un nou domeniu, în afară de logică și în afară de rațiune.

Așa se explică dece intuiționismul a devenit o modă în filosofie: el legitimează existența filosofiei, *ocolind punctul dramatic al acestei justificări, și situându-se dincolo de dificultățile reale ale filosofiei contimporane.*

Și oacă la Bergson intuiționismul are aspecte ce depășesc o modă în filosofie, epigonii săi s'au grăbit să desăvârșească anti-intelectualismul, confecționându-i un aspect perfect adaptat unei circulații universale.

O astfel de filosofie intuiționistă a fost întregită printr'o alta existențialistă ce și-a găsit într'adevăr adepți din ce în ce mai numeroși, devenind o adevărată modă a vremii noastre. O astfel de filosofie nu încearcă să explice rațional existența, ci să reacționeze afectiv în fața ei, pe baza unei atitudini personale.

(Urmare în pagina 6-a)

Block-notes

■ **CREDEM** că a fost ceva putred — sau altfel zis: un gând necurat sub frunţile celor nu ştim câţi conducători de fituici teatrale (unele defuncte, altele continuă să-şi plimbe larva!) — când s'au hotărît să apară la porţile teatrului, ca slujitori ai unui altar la care nu se rugaseră niciodată.

Respectivele lor mile în câte patru opt, şasesprezece pagini, n'au făcut altceva dela primul lor număr decât să improaşte cu noroiu Casa de pe urma căreia trăiau şi să descopere laicilor, cu surplus de dragoste, „interiorul" de cuib cu şerpi veninoşi, care ar fi teatrul, în culisele lui.

Nimeni nu s'a gândit însă la geneza unei reviste-pistol!

Doui oameni cari s'au plictisit de curse, purced la drum într'o bună zi, la înăptuirea unei gazete (riscurile sunt mai puţine în speţa revistă-pistol!). Fără dragoste pentru meseria pe care vor s'o facă, fără dragoste pentru Taina teatrului, care se cere servită altfel decât dedesubturile vedetelor dela periferia scenei. Penitele nu şi le-au schimbat, cerneala din călimări n'au schimbat-o în sânge şi inima le-a rămas la fel cu a unor copii curioşi de mecanismul unei jucării minunate: o desfac, o desfac, până când nu mai merge şi atunci plâng răutăcioşi şi aruncă în ea cu ce au la îndemână.

■ *CA SĂ VII nepregătit sufleteşte şi să cuvânţi în scris despre oameni cari cand oficiază au clipe de îndumnezeire — să cuvanţi în scris lucruri şi fapte mici care coboară pe ce îndumnezeiţi în lumea cotidianului — este un sacrilegiu! Se întâmplă ceva asemănător minunei din Cana Galilea: Mântuitorul, din dragoste pentru oameni, în liniştea şi aşteptarea celor de faţă, a făcut minunea: din apă — vin. Transformarea s'a petrecut în sufletele mesenilor. N'a fost tulburat de nimeni. Taina a rămas Taină!*

In cazul nostru, când minunea trebue să se întâmple, când apa să se facă vin: povestea de pe scenă să devină vieaţă — DOMNII tulbură transformarea din sufletele spectatorilor. Şi minunea nu se mai întâmplă. Preoţii rămân marionete în mâinile spectatorilor. Tăndărici traşi de sfori; nu duduri bune prin gurile cărora grăieşte Dumnezeul nostru!

■ SPECTATORUL este dornic să cunoască intriga culiselor — cealaltă faţetă a vieţii celui care a întruchipat pe scenă personagiul pe care vizionată; revistele noastre se grăbesc să satisfacă cu inventivitate dorinţa lectorilor lor: le servesc copios reportagii din buduarele vedetelor! Şi la aceste sondagii în intimitate nu se grăbesc să răspundă (poate-i alegerea gazetarului!) decât periferia teatrului cu un singur accesoriu: patul! — „actoriţele" care-şi plătesc fotomontagiile pitoreşti; care fac mărturisiri „intelectuale"; care-şi desvăluesc fructuoasele nopţi în tovărăşia unui oarecare amorez tomnatec!

...Şi cancan-ul teatral prinde, se întinde ca o pecingine până şi în locurile sănătoase ale primei scene! Aduce o nesiguranţă a spectatorului în judecarea unor adevărate talente. Se creiază un climat deloc prielnic păstrării prestigiului actoricesc.

Aceste reviste au darul nefast de a dezorienta şi de a nu aduce teatrului, oamenilor lui şi celor care-l iubesc, nici un serviciu.

■ **DIN „CONTRAPUNCTUL TEATRAL" al d-lui Ion Cantacuzino, reproducem o fişă, neiscălită, şi pe care d-sa mărturiseşte că a rătăcit-o în urma unei lecturi, fără să-i înscrie sursa.**

„Intr'o operă de teatru sunt de judecat, moravuri, caractere, sentimente, pasiuni, compunerea actului, ritmul dialogului, valoarea limbei şi amănuntele de tehnică. Pentru a vorbi de tehnică trebue să o cunoşti; şi ca să o critici, trebue s'o cunoşti tot atât de bine şi chiar mai bine decât cei cari au prezentat-o.

„Când vorbeşti despre „marele actor", nu spune că a nimerit în piesă unul din cele mai bune roluri ale carierei sale şi că a jucat cu autoritatea sa obicinuită.

„Du-te de vezi câteva repetiţii la un teatru unde se munceşte, ca să-ţi dai seama de munca depusă pentru pregătirea unui spectacol.

„In ce priveşte montarea, nu spune că e ingenioasă. Dacă e bună arată dece, dacă e rea explică pentru ce.

„Dacă actorii joacă rău ai datoria să le explici, să le demonstrezi erorile, în termeni hotărîţi...".

Un adevărat catehism al cronicarului dramatic.

Câţi se ţin de el?

TUDOR NICOLAI AMARU

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAŢIONAL: „MINCINOSUL", comedie în trei acte de Carlo Goldoni, traducere de ALEXANDRU MARCU.
TEATRUL MUNICIPAL: „SĂ NE CĂSĂTORIM" comedie în trei acte de ALESSANDRO DE STEFANI, traducere de ELENA BOGARDO.
TEATRUL STUDIO: „PE URMA SOARELUI", piesă în patru acte, de ANA LUCA.

Noua piesă ce se reprezintă la Teatrul Naţional este bine venită.

Teatrul lui Goldoni la noi este destul de puţin cunoscut.

Acum vre-o doi ani, a venit la noi o trupa de teatru italiană — trupă de teatru din Veneţia, — care a dat câteva admirabile reprezentaţii la Bucureşti, cu piese din repertoriul goldonian, jucate chiar în limba lui Goldoni care, pe cât se ştie, n'a scris în limba italiană ci în dialect, în dialectul venet (unele, chiar într'un subdialect, dacă se poate spune astfel, cum este „Le Baruffe chiozzotte", scrisă în limba vorbită la Chioggia, localitate situată în apropiere de Veneţia, care, bineînţeles, pe vremuri ţinea, administrativ şi politic, tot de Serenissima Republică, dar care, nu mai puţin, îşi avea din punct de vedere al limbii, particularităţile sale).

O asemenea întreprindere putea să pară hazardată fiind triple dificultăţi de înţelegere pentru spectatorul român: nu era vorba numai de limba italiană, o limbă iniţial străină, dar de una vorbită cu două secole înainte, cam cum ar fi pentru noi de ex. limba vorbită de cronicarii noştri, aproximativ a lui Miron Costin şi a urmaşilor imediat de după el, dar, mai mult, într'un dialect, cel venetian, (despre care, însă, Iorga, — şi pe drept cuvânt — spunea că este mai mult decât un dialect, aproape o altă limbă neolatină, nu prin deosebiri, cât prin importanţa culturală pe care a avut-o).

Spectacolele acelea, însă, pentru toţi acei care au asistat, au rămas neuitate şi, destul de repede, fie datorită admirabilului joc al actorilor, fie datorită afinităţilor de limbă, toate dificultăţile care ar fi trebuit să pară de netrecut, se şterseseră şi intrai în atmosfera spectacolului, în ambianţa lui, ca şi cum ar fi fost vorba de o piesă ce s'ar fi jucat în româneşte.

Imi aduc aminte că în cursul spectacolului auzeam adeseaori în spate italieni care se întrebau reciproc asupra înţelesului diferitelor cuvinte şi nu erau în stare să şi le explice, astfel că mi-am dat seama, că, dacă nu chiar în aceiaşi măsură ca oricare alt spectator din sală, dar, în orice caz într'un grad destul de mare, şi spectatorii italieni nu înţelegeau întotdeauna ce se spunea.

Pentru toată lumea, însă, aceia ce se vedea şi se auzea, aceia ce era pe scenă, era, totuşi — şi încă la un nivel în adevăr foarte înalt, — teatru!

E drept, însă, că şi trupa aceia şi regisorul ei, — adică de fapt directorul ei, — sunt de mult celebri în toată Italia.

Farmecul goldonian era pus admirabil în valoare şi o anume culoare generală, un anume parfum de artă, — şi ca plastică a jocului şi ca viziune regizorală şi ca nuanţă şi ca animare a personagiilor — reeşiau din ansamblul elementelor acelui spectacol, dovedind grija ce se pusese în fiecare amănunt, în

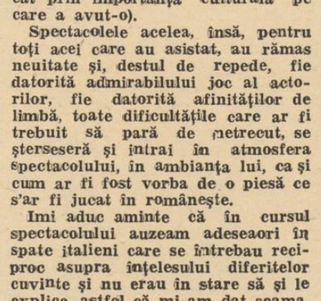

fiecare gest, în alegerea nu numai a actorilor, dar şi a culorilor şi a luminii.

Când printr'o întâmplare ai putut vedea Goldoni astfel jucat, desigur că greu te vei mai împăca după aceia cu o încercare făcută în alte condiţii.

Cu toate acestea, cu toate că actorii noştri nu şi-au făcut o specializare numai în teatrul goldonian, — căci acesta era cazul trupei dela Veneţia, — şi cu toate că nici d. de Crucciatti, un bun regisor, nu a avut nici răgazul şi nu are, poate, nici pretenţia colegului d-sale venetian de a fi în măsură să realizeze un „spectacol Goldoni" perfect, nu-i mai puţin adevărat că „Mincinosul" a fost prezentat de d-sa în condiţii foarte bune.

Merită toate felicitările.

Asistând la acest spectacol — şi de aceia spuneam la început că piesa ce se dă acum la Naţional este binevenită, — publicul a putut avea o imagină de ceeace era şi trebuie să fi fost o „Commedia dell'Arte".

Asta numai prin ceeace piesa aceasta sugerează, căci n'aşi vrea să se înţeleagă greşit, dar Goldoni este tocmai un adversar al „Commediei dell'Arte" iar lupta cu Gozzi, cel care o susţinea, este, în această privinţă, cunoscută.

Atât numai că, până la completa lui eliberare de influenţa şi cerinţele timpului, a trebuit şi el să accepte oarecare elemente de tranziţie, şi, chiar daca dădea actorilor un text scris, nu-i mai puţin adevărat că nu a îndepărtat cu totul şi dela început nici pe Pantalone, nici pe Brighella, nici pe Arlechino sau pe Colombina.

O oarecare poezie de „Commedia dell'Arte", a reuşit şi d. de Cruciatti să păstreze acestui „Il Bugiardo", a reuşit şi prin decorurile luminoase şi prin „stilul" de joc imprimat actorilor şi prin acele „intermezzo" coreografice aşa de frumos executate.

Desigur ca nu este tot ceeace se putea realiza, şi desigur că faţă de amploarea teatrului venet, alterenţa este deja mare, dar şi d. de Cruciatti a făcut destul de mult.

De altfel reuşita aceasta se datorează în mare masura şi echipei de actori care l-a secondat admirabil.

Doamna Tanţi Economu-Weselowschi şi d-ra Cella Dima, au realizat, cu graţie, figurile celor două îndragostite.

Cu vioiciune şi agreabilă, de asemenea bine, şi doamna Fifi Mihailovici în „Colombina".

Rolul „Mincinosului" l-a avut d. Aurel Munteanu.

E un actor care mi se pare a fi nedreptăţit, cel puţin aşa s'ar deduce după totala şi inexplicabila lui neutilizare, pentrucă socotesc că pentru anumite roluri d-sa este printre cei mai indicaţi, poate chiar de nemlocuit.

D. Aurel Munteanu este printre puţinii care pot fi şi pe scenă tineri, cari pot crea un rol de fantezie şi au dezinvoltură, au firesc, sunt degajaţi.

Şi apoi are şi un fizic potrivit.

Teatrul Naţional este drept că mai are actori care sunt „bine", mai are actori, cu fizic acceptabil, unii chiar frumoşi, dar aceştia sau nu ştiu să umble pe scena, ne pare ca ar fi înghiţit nu umbrele ci catarge de corăbii, sau au ceva laîs, nenatural şi forţat, dacă nu sunt ucadreptul balbaiţi.

In „Mincinosul" d. Aurel Munteanu a fost ceeace trebuia să fie: agreabil, superficial, zambitor, degajat, în scurt, o reuşire frumoasă.

Foarte bine, incontestabil, d. Manu, care s'a dovedit ca întotdeauna actorul de talent şi cu mare prizâ în public pe care îl cunoaştem.

De asemenea bine şi d. Ion Finteşteanu, pe care, însă, publicul, fără ca să-i retragă nici astăzi simpatia lui, cred totuşi ca ar fi bucuros să-i mai vadă reinoindu-se: voce, gesturi, ţinută, prea sunt aceleaşi şi aceleaşi, am putea spune de decenii (?!) invariabile...!

D-nii Balaban în d-rul Balanzoni, Florin Scarlătescu în Brighella, A. Clonaru şi N. Dumitriu, primul în „Florindo" şi al doilea în Otavio, au adus contribuţia preţioaselor d-lor calităţi în buna realizare a acestui spectacol.

In restul distribuţiei, d-nii C. Economu, G. Neacşu şi G. Atanasiu.

Au mai dat concursul d-ra Florica Popovici dela Opera Română cum şi baletul condus de d. Oleg Danovschi împreună cu d-rele Sanda Tschilitchee solistă, Marica Nicolau, Natalia Floricică, Stoica Giovana Abeti, Valentina Apostolescu, Virginia Angelescu şi Fania Mihailowa, balet care s'a prezentat, în condiţii foarte bune, iar în ce-l priveşte pe d. Oleg Danowschi, d-sa a reuşit cu acest prilej să dea aproape un recital de dans în cadrul acestui spectacol.

Muzica adaptată şi originală de d. Ion Dumitrescu.

Decorurile şi costumele d-lui T. Cornescu au fost frumoase şi au contribuit în foarte mare măsură, aşa cum deja am spus mai sus, la realizarea atmosferei acestei piese.

*

La teatrul Studio se joacă o piesă de d-na Ana Luca, o piesă care are multe din caracteristicile pe care în general le au piesele scrise de femei.

Nu este nimic supărător în ceiace spun, însă trebuie să mărturisesc că piesele acestea aproape întotdeauna se recunosc.

Bărbaţii, chiar când fac piese proaste, — şi slavă Domnului, sunt destule — apoi aceste piese au în ele ceva de teatru.

Invers, femeile, chiar când scriu lucruri bune, — şi se întâmplă câteodată, cum a fost cazul doamnei Soraia Topa, cu a sa „Călătorie în Intunerice", sau acum doamna Ana Luca, — acestea nu au nimic care să semene a teatru decât, doar, că sunt împărţite pe acte, şi sunt scrise dialogat; seamănă a roman, a nuvelă, a... compoziţie, a orice!

„Pe urma Soarelui", aşa dar este un lucru bun. Dar este un lucru bun literar vorbind sau ideologic vorbind — fiindcă doamna Ana Luca, dă şi foarte multe sfaturi extrem de înţelepte, pe care, chiar în cursul reprezentaţiei, mă gândeam cât de multe mătuşi bune, cu drepturi asupra nepoţilor lor, le-ar putea deasemenea subscrie, — dar nu este nimic dramatic în această piesă, nu are nici un fel de valoare teatrală.

Imi pare foarte rău că trebuie să o spun, dar vreau să fiu, ca întotdeauna, sincer cu mine însu-mi.

Actorii au făcut tot ce au putut — şi distribuţia în adevăr este bună — ca să salveze spectacolul care se scufundă treptat într'un fel de ceremonială şi respectuoasă atenţie din partea publicului.

Ca simplă aducere aminte, menţionez numele celor care s'au ostenit să înveţe textul doamnei Ana Luca: d-nele Elisa Petrăchescu, Cella Dima, Didi Theodorescu, Angela Theodorescu, Tanţi Soviani Teodorescu, Marcela Demetriad,

ELIZA PETRĂCHESCU

Nelli Dordea cum şi domnii: O. Brădescu, V. Valentineanu, G. Demetru, S. Holban, M. Motoc şi C. Morţun.

După cum se vede cei mai mulţi sunt actori de mâna întâi şi cu real talent.

Păcat că în loc de doamna Ana Luca şi de piesa „Pe urma soarelui", n'a fost o operă de mare valoare care putea să fie... chiar şi din marele repertoriu universal!

Direcţia de scenă d. Victor Bumbeşti, căruia nu i se poate contesta şi osteneala şi bunavoinţa de a fi încercat — şi în mare măsură a reuşit — de a realiza totuşi o bună punere în scenă a ceiace i s'a dat.

Direcţia tehnică d. Traian Cornescu, care a avut destule lucruri bune şi decoruri de bun gust.

*

Teatrul Municipal se pare că are o predilecţie să joace piese de teatru slabe, cum e în cazul spectacolului de faţă care-i cel mult de valoarea unei comedii bulevardiere, cu o „temă teatrală" mai degrabă de vodevil şi, ceiace este şi mai mult în desavantajul său, să joace piese de teatru care, cu puţin înainte, au fost văzute pe ecranul tuturor cinematografelor din Capitală.

Vrea, oare, cu tot dinadinsul d. Horia Oprescu să arate că d-sa şi echipa de actori pe care-i are la Teatrul Municipal, pot face concurenţă cinematografului şi actorilor de cinema?

Intenţia este lăudabilă dar, până acuma, în toate discuţiunile care se pun cu privire la pretinsul antagonism dintre teatru şi cinematograf, întotdeauna s'au semnalat, din contra, aprehensiunile teatrului faţă de cinematograf, care se pare că mereu invadează tot mai mult din terenul peste care până acum era stăpână scena.

De data aceasta, graţie unei regii care nu se poate spune că a fost bună, — poate şi unor lipsuri ale actorilor — nu se poate spune că spectacolul era de natură să reziste la o asemenea concurenţă, să lupte cu amintirea filmului recent văzut.

Aşi putea spune, din contra, că n'a reuşit să fie nici măcar la înălţimea unui spectacol teatral obişnuit.

In ce priveşte distribuţia — vorbind despre doamne — singura mai bine, mai veridică şi de un comic de o mai bună calitate, a fost d-na Rénée Annie.

D-na Mia Coca a distonat tot timpul, iar d-ra Vivi Vlasin a fost rece şi ţeapănă, fără nici-un fel de joc de scenă şi aproape fără o înţelegere a textului.

Destul de bine d. Măruţă: un rol care, oricum, îi merge ceva mai mult ca altele.

In restul distribuţiei, doamnele Puşa Scărlătescu, Pierette Abegg, Emilia Pantazopol, Sofica Ionescu, şi d. Paul Stratilat.

Decorul d-lui Traian Cornescu, obişnuit.

Direcţia de scenă d. Mihail Zira, aşa precum am arătat-o, greşită, lipsită de culoare, sau, din contra, şarjată, indicaţii de regie defectuoase care se vădeau până şi în amănunte fără nici un sens, de exemplu: dece atunci când se toarnă apă, trebuieşte scuturată sticla, dece Phil trebuie să vie cu cureaua numai decât ruptă şi dece trebuie să puie picioarele pe scaun, ca să arate că este vulgar — când nu se cere asta — dece Fany trebuie să ţopăie tot timpul când se duce şi se întoarce din bucătărie?

Imi pare rău şi de acest spectacol şi-mi pare rău că trebuie să spun toate cele de mai sus, fiindcă ştiu că şi directorul şi actorii dela Teatrul Municipal sunt bine intenţionaţi... dar aşa după cum s'a spus că Infernul este pardosit cu bune intenţii, se vede că tot aşa se întâmplă şi cu repertoriile şi cu punerile în scenă proaste.

ALEXANDRU DRAGHICI

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: *Duelul şi jurnal nou de război.*

REGAL: *Singurătate şi jurnal de război.*

VICTORIA: *Hotarele iubirii şi jurnal de război.*

ELYSÉE: *Comedia dragostei, jurnal şi trupa de revistă.*

VOLTA-BUZEŞTI: *Moştenitorii năzdrăvani, jurnal şi trupa de revistă.*

ROMA: *Favoritul Impărătesei şi jurnal de război.*

CARMEN-SYLVA: *Atac la Baku jurnal şi trupa de revistă.*

Coşbuc, poetul luminişarilor

(Urmare din pag. I-a)

O singură dată, obrazul lui Coşbuc se întunecă şi versul capătă fulgerări de coasă ameninţătoare; atunci el se identifică cu însăşi tălăzuirea masselor în flux năvalnic, iar creştetele de aramă ale „Doinei" eminesciene găsesc o corespondenţă în tonalitatea de revoltă şi în accentele majore din poemul social „Noi vrem pământ"...

Neînţeles, multă vreme, în ceea ce el reprezintă ca autenticitate de trăire naţională, mutilat şi falsificat în unele manuale şcolare, confecţionate după un anumit şablon, cu poezia sa interpretată strict didactic şi redusă la anecdotism epic, — Coşbuc trebue să ocupe treapta de înaltă marmură care i se cuvine, dincolo de comentariile domnului profesor de literatură şi de paginile sterpe ale cutărei critice...

După douăzeci şi cinci de ani dela moartea sa, poetul „Morţii lui Fulger" merită o altă cunoaştere şi o altă preţuire.

RADU GYR

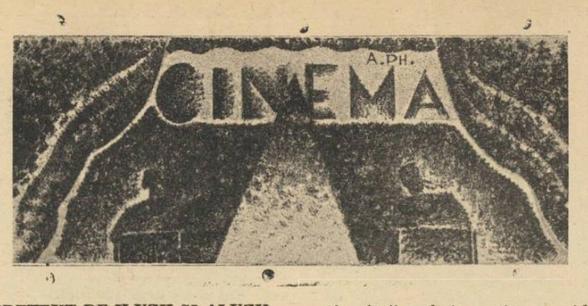

PRETEXT DE ILUZII ŞI ALUZII CINEMATOGRAFICE: „O NOAPTE FURTUNOASA"

Nu ştiu dacă s'a insistat cu suficientă atenţiune cronicală, faptul divers că recunoaşterea pe ecran a unei identităţi autohtone se recepţionează cu o tresărire de inimă anumită, oscilatorie între orgoliu şi — teatral vorbind — „trac". Pe furiş ae vecinul am aruncat (care, poate, se impresionează în mod echivalent dar ne-lucid) şi tot pe furiş de cel din stanga (poate, victimă a unei toropeli demonstrative, numai din pricina afinităţilor sale cu produsele naturale ale străinătăţii, pe care a vizitat-o platonic, rasfoind albume sau degustand *whisky-ul pe simplul motiv că ortografia numiului conţine dublul v şi t-ul grec, invidiate de semnătura-i proprie), pe furiş parcă şi de tine „subsemnatul", urmăreşte fazele spontanei tale cuprinderi interioare, indiferent de calitatea realizaru artistice a compatriotului. Odată ajuns la domiciliu, te linişteşti mai lesne ca după vizitarea unei expoziţii sau parcurgerea, în tramvai, a distanţei dintre „Brătianu" şi „Ştefan cel Mare" (numărul tramvaiului: 5). In vârtejul de oglinzi ale minţii predomină interpreţii necompatrioţi, al căror firesc dar de a vorbi între ei aceiaşi limbă — atât în grai cât şi în stil — nu dă loc nici unei strădenţe. Personalitatea motivului de tresărire se estompează, precizându-se ca disonanţă, supărându-te ca un acces de tuse audiat în timpul concertului pentru care ai cumpărat bilet de acum două luni şi ceva.. Muţenia filmului era o infirmitate a inventivităţii pur tehnice, dar nu şi a articulaţiilor artistice. Amplificând aceste articulaţii — probabil din spirit de solidaritate cu legea compensaţiei —, ea invita la deosebirea, de către spectator, a teatrului de cinematograf, nedând prilej de a li se acorda, unuia sau celuilalt, circumstanţe atenuante ori supremaţii de scurtă durată; ea îngăduia şi facilita chiar, împământenirea „intruşilor". Un film românesc, de care ne aducem aminte cu dureroasă tristeţe, a purtat numele: „Ciuleandra", vrând să închipuie minunata operă a lui Liviu Rebreanu, şi reuşind cinematografizarea unui scenariu stângaci, deviată şi babilonică, — nu mai ştiu de cine — care nu s'a mulţumit să diformeze subiectul, ci l-a şi „desromânizat" până la refuz... Mai târziu, „Doamna dela etajul II" — acel irezistibil curs de pronunţie justă a graiului străin, nu şi-a putut muta semnificaţia nici cu vre-un etaj mai sus, nici la parterre, — mai printre noi cei — pare-mi-se — încă nefamiliarizaţi cu năstruşniciile caselor-block...*

...Şi dintrodată, în anul 1943, dl Jean Georgescu, iniţiat în „punctele de vedere" ale filmului francez — atât cât îi trebuie pentru a evidenţia accente, sublimieri şi alcâturi de atmosfere încă neexperimentate de regizorii noştri, fără a vătama naţionalitatea operei prin al cărei intermediu s'a decis să ni se prezinte, a surprins, şi prin redarea valorilor „Nopţii furtunoase" — şi prin interpretarea lor. Decorurile maestrului Aurel Jiquide *(anticipate intrun volum editat acum circa zece ani) aparţia sculptorului Vasiliu-Falti* (un gardist), *graţiozităţile de „angel radios", meşter în pisiceli, ale Floricăi Demion* (Ziţa) *onorabilele dramatisme psihofizionomistice ale cuplului Al. Giugariu — Iordănescu Bruno* ((jupân Dumitrache şi Nae Ipingescu), *malagambismul epistolaro-juridico-mondeno-politic al lui Radu Beligan* (Rica Venturiano), *ifosele de zambilă superstiţioasă, galeşă, ale Mariei Maximilian* (Veta), *corectitudinea don-juanistică tip Ilfov a lui G. Demetru* (Chiriac), *şmecherul martiraj fără voie al foarte tânărului Ştefan Baroi* (Spiridon), *prestanţioasele ghiduşii de misionar cupletist, luptător intru culturalizarea* meselor, *ale lui Miluţă Ghiorghiu* (Ionescu, dela „Union"), *coreografisticele schimonoseli ale Doinei Missir* (Fanelly), *reclamele aplicate pe cortină — ca: „Sirop Laroze" şi „Vinnaigre de Beauté", lămpile, întregul ansamblu de lucruri, devenite personagii prim „te miri ce şi mai nimic" — şi de fiinţe, existând ca pamplezirice persoane „fireşte care cu ale dumneaei ori dumnealui", — toate condimentele universului caragealesc, suprapuse pe lătrăturile câinilor mahalalei şi roind* de-jur-abajurul *„comediei" dela „Union-Suisse", au realizat cel dintâi pas al cinematografiei noastre şi anume: cel dintâi pas* cu dreptul. *Cultivarea amănuntelor — dar nu multiplicarea şi amănuntirea lor) s'a desprins din scenariul şi regia d-lui* Jean Georgescu *în ritmul estetic şi stilul cadenţat râvnite de toate exercitiile noastre de circumspecţie artistică.*

COCA FARAGO

JEAN GEORGESCU

ECOURI TEATRALE

„OPINII"...

Dan Petraşincu, autorul câtorva bune traduceri din lucrările dramatice franceze, semnează în săptămânalul teatral „Rampa" un articol intitulat „Teatrul ideal şi teatrul care se face azi".

In atenta d-sale expunere, scapă totuşi preţuirea ce se cuvine atâtor actori, cari în ciuda sgârcitei contribuţii a celor ce se cădea — sau se cade şi azi — să aducă tot ce trebue pentru reuşita unui spectacol bun, totuşi n'o face, din motive cari resping până şi voinţa de-a le arăta.

Şi-aşa, să ne aducem aminte de actorul ION FINTEŞTEANU, care numai cu truda lui a făcut din „Clown-ul" cel mai reuşit şi mai bogat spectacol.

Asta, ca să nu-i uităm pe cei cari ştiu să facă cu adevărat teatru ideal, şi despre cari nu se prea scrie cum şi cât trebue.

„PUBLICUL"...

Nu trebue să bucure pe iubitorul sincer de teatru asaltul dat azi la cassele de bilete, fiindcă odată şi odată va avea tristul prilej să constate valoarea acestui public, aşa cum mi s'a întâmplat mie.

La cassa de bilete a „Teatrului Naţional" s'au prezentat două doamne foarte elegante cu doi domni „bine" şi au cerut bilete.

Nu s'au mai găsit însă nici pentru Joi, nici pentru Vineri, nici pentru Sâmbătă şi nici pentru Duminică.

Eram încântat, constatând că — orice s'ar zice — scena oficială a ajuns azi la deplina cucerire a oamenilor de teatru.

Numai că, un minut mai târziu, doamnele şi domnii „bine" luând bilete pentru Luni, au găsit cu cale să întrebe după ce le băgase în buzunar:

— Dar, ce se joacă Luni seara, dudue?...

Şi să ne mai mire că alţii mai puţin „bine" vin şi cer bilete pentru: „Doamna Chirita" şi „Domnul Carol?..".

„DIVORŢURI"...

Procesul acesta poate interveni din nefericire în multe căsnicii. Dar nimeni nu s'a gândit decât ar fi nevoie să se anunţe cu „tam-tam".

D-na Maria Magda e de altă părere. D-sa publică fotografii în gazete teatrale, menţionând dedesubtul lor nu un eveniment teatral pus în seama talentului său, ci doar un fapt care ar privi numai pe soţii Măruţă.

De când a intervenit şi în viaţa noastră teatrală, procedeu de reclamă cari să ascundă lipsa de talent?!...

AFIŞ...

Teatrele sunt în preajma vacanţei.

Deci, din lipsa unui repertoriu care să acorde interesului public fixarea unui afiş, reţinem ultimul sumar al revistei de teatru „Bis", de sub conducerea d-nei Sandra Cocorescu, autoare dramatică, închinat cântăreţei Maria Cebotari, ca un omagiu adus prodigioasei sale activităţi.

I. M. LEHLIU

Dacă nu ştiaţi!

■ **SCENOGRAFIA lui Ferdinando Tamberlani — oaspetele** [illegible] **— merită să fie cunoscută în adevărata ei lumină, chiar în cadrul restrâns al coloanei noastre.**

Astfel, se poate vorbi astăzi de afirmările unui stil scenotehnic, element spectacular în teatru, care trecut prin pictural se polarizează în constructivism şi plasticitate — esenţe specifice ale scenei.

Socotite ca ultime curente teatrale, ele îşi motivează însă ancorarea în spiritul teatrului, tocmai prin limita lor despinsă în realităţile imediate ale podiumului; nu sunt deci curente ci concluzii (nu strânse în forme de concept!) — şi care se grupează în spaţiul scenic, dela pre-text la pre-text.

Pe aceste coordonate, Ferdinando Temberlani ajunge să închege viziunea cu acţiunea. Realitatea se prezintă şi mai fericită la acest om de teatru: Scenograful se întâlneşte în câmpul activităţii lui, cu regisorul şi actorul Tamberlani. (Se mai poate zâmbi oare cu scepticism la enunţul lui Gordon Craig?)

Cu titlu informativ, dat fiind rostul iniţiativei făcută de către Opera Odesa, înscriem câteva dintre realizările scenografului Tamberlani: Gioconda, Fra Diavolo, André Chénier, Carmen, Don Carlos, Traviata — care fie în Castello Sforzesco, Milano, Verona, fie în turneele — spectacole în aer liber: Carro di Tespi, au însemnat tot atâtea evenimente artistice, care mărturiseau noua înţelegere a tehnicei teatrale între graniţele actului dramatic muzical sau proză.

■ *PE LÂNGĂ multe catedre la Academia Regală din Artă dramatică s'a înfiinţat anul acesta şi catedra de compoziţie dramatică, ceeace înseamnă un început de conştiinţă în rostul studiilor noastre teatrale.*

Nu ştim cine predă şi cum se predă la această clasă de compoziţie dramatică.

Enrico Fulchignoni, un tânăr regisor, pe care noi l-am cunoscut mai acum câţiva ani şi cu care am schimbat din cunoştinţele noastre în materie de teatru, iscăleşte într'o revistă un îndreptar la problematica învăţământului teatral italian, şi care din fericire ne priveşte îndeaproape. (Infiinţarea catedrei de compoziţie dramativă s'a întâmplat în acelaş timp la amândouă Conservatoarele — cel din Roma şi cel din Bucureşti!)

Intrebările esenţiale care pot fi puse în această disciplină — scrie prietenul nostru — se rezumă la:

■ CE ESTE dramatic?
Care sunt situaţiile dramatice?
Care sunt regulele dramatice?
Care e tehnica dramei?

CE ESTE dramatic?
Care sunt situaţiile dramatice?
Care sunt regulile dramatice?
Care e tehnica dramei?

LA LECTURA ultimei piese a lui Nicolai Ereinov: „Teatrul, războiul etern", într'o scenă din primul act, am întâlnit aceste replici:

„Fabricantul (glumind).— ... Napoleon a luat lecţii dela actorul Talma.

„Fabricantul. — Cine? Bonaparte? Ce mai vroia să înveţe?...

„Avocatul. — Maniera de a se impune ascultărilor.

„Avocatul. — Maniera de a convinge.

„Predicatorul. — De a fi sugestiv."

Iată cum în cinci replici, Evreinov, subliniază conceptul esenţă al teatrului pur.

Dealtfel, întrega piesă nu este altceva decât o predoarie pentru înţelegerea cunoscutului „Théâtre pour soi". (Acţiunea se petrece într'un conservator de artă dramatică, din New-York).

■ *„OSTROBOTNIETTI", drama populară a scriitorului finlandez Artturi Garviuoma, se repetă în regia d-lui Ion Şahighian.*

Pe prima filă a textului litografiat, sub numele dramaturgului finlandez: traducere de Dan Petraşincu.

■ RESPECTÂND tradiţia, Naţionalul îşi respectă cuvântul: d. Soare Z. Soare va pune în scenă Shakespeare-ul anului — *„Nevestele vesele din Windsor".*

Din distribuţie fac parte d. *R. Bulfinski* în Sir John Falstaff, d. *Finteşteanu* în Sir Hugh Evans, d-na *Natasa Alexandru*, d. *C. Antoniu.*

■ **ION ANESTIN, Ion Sahighian, Mircea Ştefănescu au închiriat sala „Colorado".**

Proiectul e pe linia unui teatru gen „Pasărea albastră" — susţine d. Anestin.

Proiectul e pe linia unui Kammerspiele — susţine d. Şahighian.

D. Mircea Ştefănescu... tace!

Dorinţa noastră: să fim serioşi! Un singur om să hotărască!

NEALTE

NOTE ROMÂNEŞTI

D. CIFARELLI

scrie Al. Dima în cuvântul introductiv la „Giovanni Pascoli, Poezii traduse de Giuseppe Cifarelli" (Sibiu 1943) — e mai înainte de toate un traducător fidel al textului şi formei sale şi nu un interpretator, comentator în versuri sau creator de corespondenţe de cele mai multe ori trădătoare. Celitorului i se prezintă deci un Pascoli autentic în vestmânt analog originalului şi nu desvoltări sau broderii proprii pe teme pascoliene. Această concepţie îşi are fireşte fatalele ei neajunsuri, dar e mai corectă şi mai onestă cu poetul pe care-l transpune într'o altă limbă. Străduania d-lui Cifarelli a izbutit însă în genere să transpună starea de suflet, atmosfera şi combinaţiile formale cele mai dificile ale lui Pascoli, adaogând astfel la traducerile sale din Leopardi şi Carducci o nouă şi distinsă contribuţie la cunoaşterea liricii italiene moderne în România".

Lămuririle d-lui Al. Dima, întemeiate şi valoroase au totuşi, o altă explicaţie: Giuseppe Cifarelli e, înainte de toate, poet şi apoi traducător.

REEDITAREA LUI AL. ODOBESCU

nu ne poate decât bucura. Scrisul acestui mare stilist român este odihnitor ca o plimbare pe sub liniştite cetini şi atrăgător ca un parc împodobit cu plante rare, plăcute ochiului şi prietene minţii. Editura „Universul" publicând, (în colecţia Operele Scriitorilor Români), o ediţie comentată a prozei lui Al. Odobescu, face un serviciu real nu numai zeloşilor cetitori liceeni, ci şi tuturor acelora cari, aducându-şi aminte de farmecul **Pseudo-Kynegheticos**-ului sau al **Doamnei Chiajna**, căutau prin librării aceste opere fără însă a le mai putea găsi. Studiul introductiv şi comentariile d-lui asistent universitar N. Mihăescu sunt deosebit de bine venite.

LA ODESA

există o editură, „Ţara Bugului" şi o tipografie, „Graiul Românesc".

Dela această Ţară a Bugului si dela acest Grai Românesc d. Horaţiu Ionescu, autorul cărţilor „Vuet profetic" şi „Suflet Ruinat" (apărut la Ed. Soc. Scriitorilor Basarabeni") ne trimite a treia culegere de versuri: „Geniul Singurătăţii", patrusprezece poeme dintre cari citâm, pentru semnificaţia lui, acest Hrisov:

In ropote repezi pe roibi ca smeii
strivind sub copită de flăcări
duşmanii,
Eu, Duca Hatmanul, am scris peste
veacuri
pe lespezi de altare hrisov şi pi-
sanii.
Şi vornicii'n scuturi şi'n haine de
fier,
cu ochii de vultur, păşind spre
lumină,
vuind ca un trăsnet din săbii de
fulger,

prin stepele 'ntinse cu duh de
ruină,
spre 'nalta cetate din vifor şi
plâns
ca stânca sub steaua ce'n mări a
căzut,
pornind în cohorte de-arhanghel
ca magii,
lovi firmamentul imensului mut...
Şi'au scris peste veacuri cu slove
de sânge
cum scrie în ceruri luceafărul
sfânt,
pe-a Bugului apă ca roua Dom-
niţei,
istorii născute din viforul crunt...
La Bug, Nemirovo, Eu Duca Hat-
manul,
pe'naltă cetate cu vârful de soare,
am scris pentru neamul de azi şi
de mâne
izbânda Moldovei lui Ştefan cel
Mare".

AM CETIT „MIRACOLUL"

romanul ajuns la ediţia a doua al d-lui Dan Petraşincu. E o carte care-l cinsteşte pe autor şi cartea credem, cea mai reprezentativă pentru netăgăduitul d-sale talent.

NOI CONTRIBUŢII

la cunoaşterea vieţii lui Visarion Roman (corespondenţa sa cu Gheorghe Bariţiu şi Iosif Hodoş", cartea pe care d. Vasile Netea a publicat-o, anul trecut la Sibiu (Edit. „Revistei Economice"), ne întăreşte în convingerea că d. Vasile Netea e chemat ca nimeni altul să desţeleneească ogoarele date uitării ale trecutului nostru apropiat.

SERIA DE ARTICOLE

pe care d. prof. univ. ing. Cristea Niculescu a început să le publice în Revista Fundaţiilor Regale ar trebui urmărită nu numai de ingineri. Articolele d-lui profesor Cristea Niculescu vin cu idei şi, mai ales, realităţi de cari ar trebui să ţină socoteală toţi cei activi în vreunul din sectoarele muncii pe teren. Această muncă pe teren nu trebuie să fie numai decât munca inginerului, a medicului, a tehnicianului în general, ci şi a gânditorului, literatului şi artistului. Iată, se va spune, s'a găsit un profesor şi inginer dela care au ce învăţa şi cei pe cari nu-i examinează d-sa. Lăsând deoparte orice altă interpretare, lucrurile stau aşa, iară d. profesor Niculescu se dovedeşte a fi un de tot original filosof al nostru, — un filosof ferit pe deasupra de boala vorbăriilor fără rost şi sens.

NE-AU INTERESAT

în mod deosebit cele scrise de **C. Ş. Făgeţel** despre Revista „Ramuri" (cum a început, cum s'a desvoltat şi ce-a putut să dea culturii şi literaturii româneşti) (vezi Ramuri, Aprilie—Mai 1943). Astfel de „bilanţuri" sunt mai convingătoare decât toate paginile de omagiu ce s'ar putea scrie la adresa unei reviste aproape semi-seculare. Din „istoricul" d-lui C. Ş. Făgeţel învie date şi nume de cari numai prea puţini mai au ştire în zbuciumatul nostru timp de ciudată schimbare a zodiilor.

MERIDIAN

O altă publicaţie craioveană ne surprinde deadreptul cu variatul şi atât de selectul material pe care-l tipăreşte caiet de caiet. Numai cele scrise despre Brâncuş (de d-nii Petre Pandrea şi Paleolog), numai contribuţiile unor Valentin Georgescu, Virgil Ierunca, Mihnea Gheorghiu, Gheorghe Dinu, Ştefan Baciu, Ion Th. Ilea, Teodor Scarlat, Dimitrie Iamandi **şi numai studiile d-lor** Marcel Saraş **şi** Ion Schintee **valorează cât nu pot valora zecile de pagini literare ce nu-şi pot sublima nici năucul narcisism cu care se îmbată.**

VORBIND DE

pagini literare nu ne-am referit la revista cu acest nume pe care o publică, la Turda, d. Teodor Murăşanu. Numărul pe Mai al **Paginilor Literare** se remarcă, în primul rând prin ţinuta-i de sobră intelectualitate. Reţinem contribuţiile d-lor: **Ion Micle**a (Ştiinţa modernă şi tomismul şi Mircea Bogdan, (Avram Iancu în drama lui Lucian Blaga).

„SUPERFICIALITATEA

s'a caracterizat totdeauna prin emfază. Spiritul simplist caută să-şi astupe prăpastia dintre viaţa sa de exibiţie şi profunzimea realităţii cu o infinită gamă de jeonglerii care să ia ochiul sau mintea celui ce o urmăreşte critic şi astfel să simuleze omogenitatea, nivelul comun între sine şi mediul ambiant. Cine nu face altceva, face eseu. Genul eseului caracterizează fenomenele inferioare ale culturii iar reprezentanţii lui sunt cam la epoca temenelelor înaintea rudelor bogate. Şi pentru că acest gen inferior de creaţie caută să prindă rădăcini în grădina cultivatorilor de intelect şi opiniune, rândurile de faţă vor să fie un semnal, un strigăt către toţi cei ce plivesc cu critica lor oborul nostru de metaforă şi gând înaripat. Nu e obligat să „esseze". Dacă ai ceva în cap spune-ţi mai întâi în gând. Dacă vrei totuşi să ai auditori, du-te între vâlcele ca pe vremuri colegul Demostene; strigă cu pietricele sub limbă toate sublimeile-ţi păreri, ascultă ecoul şi dacă n'ai nimic să-i obiectezi, scrie". Şi aşa mai departe. D. Gh. Noveanu iscălind, în „Bucovina Literară" (9 Mai 1943) eseul(!) *de pe pagina întâia „Simulare şi dibuieli sau tematica eseisticei moderne"), — eseu din care am citat fragmentele de mai sus i-a dat gata pe toţi eseiştii lumii dela Montaigne şi până la Jose Ortega y Gasset.*

D-le Gh. Noveanu, ce ar fi să ne scriţi şi un eseu despre barbă, — nu de alta, dar aşa, ca chestie ?!

DIN ACELAŞ

număr al Bucovinei Literare aflăm că la Cernăuţi s'a înfiinţat „Cercul Bucovinei Literare", — „pentru a da mişcării literare româneşti din Bucovina un sens mai adânc şi mai apropiat de marile trăiri lirice, o unitate de zidire şi de orientare mai sigură în perspectivele creaţiei artistice şi o participare mai largă la tălcuirea problemelor spirituale în genere".

ZILELE ACESTEA

a apărut în editura „Publicom", un nou roman al d-lui Mircea Streinul, intitulat „Soarele răsare noaptea". Prezentată în condiţii tehnice sau, cartea aceasta e o biruinţă nu numai a autorului, ci şi a editurii. Dealtfel, în curând aceeaşi editură va lansa o serie de cărţi, care vor fi tot atâtea surprize. Prima dintre ele va fi romanul „Homer", al apreciatului romancier N. Ottescu Dar despre editura „Publicom" vom scrie încă — şi mai pe larg, nu peste multă vreme..

V. JELERU

Cale ce mergi spre adevăr

Voi scrie pe stindardele mele, pace.
Spiritelor ce cuvântă în întunerie, pace.
Paşilor rătăciţi în adâncimi, pace.
Pentru buna noastră viaţă ce ne duce la moarte,
Pentru cei ce plâng aşteptând dimineaţa,
(Frunţi binecuvîntate cu lacrimi)
Umbrim pulberea cu îndoielile noastre,
Trestii umilite ale vântului,
Crezând în mântuirea din noi,
In arătările îngerului şi cununile veşnice.

Cale ce mergi spre adevăr, mândrie
A cerului, primeşte-ne până la Emaus.
Iată colbul pe picioarele ostenite.
E încă lumină şi aur şi minunea
Ne fulgeră faţa. Ucenicii Te 'ntreabă :
— Doamne, eşti încă aurora şi viaţă,
Carne a îndurării sau stinsă stihie
A frunţilor îngrijate, fâlfâind în noaptea din noi ?
Eşti chip şi glas, arătând veselia
Sau durere ce ne legeni peste durerile Tale ?

Iată ne-ai lăsat pâinea, lumina şi pulberea
Azimă caldă şi îndiere a grâului.
Cale ce mergi spre adevăr
Când te vei întoarce din Ceruri ?

IULIAN VESPER

Miniatură

Nopţile noastre, imense, albastre
Ne-au venit, prin ferestre, în glastre
Şi-au rămas, printre noi, printre spini,
Cum rămân neştiute viori în lumini.

Nopţile noastre, imense, albastre
Au prins rădăcină în glastre
Şi-au rămas, să aştepte cu noi, până mâine,
Uscate ca floarea de grâu dintr'o pâine...

Peste apele visului, cine
Aruncă un pod de suspine ?
Iubito, întinde-le mâna
Să treacă şi ele şi luna...

MATEI ALEXANDRESCU

Spirit vatah

Viaţă închin
Omului Om,
Alb ca un crin,
Bun ca un pom.

Noului vis
Suflet sfărâm.
Cântec deschis
Altui tărâm.

Gândul înnalt
Freamătă'n crâng.
Marelui salt,
Pâine, mă frâng.

Scrâşnet scit
Scapără'n veac ?
Uite'n zenit
Cuşmă de dac !

Dărui oricui
Zare se vrea,
Chiot ţehui —
Inima mea.

Dârji cruciaţi
In aurori —
Numai Carpaţi
Biruitori.

Care Alah ?
Ce Luminar ?
Spirit Valah
Fără hotar...

LEONIDA SECREŢEANU

NOTE *germane*.

CE INSEAMNĂ SĂ FII POET ?

Punând această întrebare în numărul trecut al revistei şi ivindu-se câteva nedumeriri, ţinem să ne ducem la capăt consideraţiile.

Ne raportăm la acelaş mare poet al imnului Patmos.

Hölderlin are un poem intitulat „Dichterberuf". Cuvântul nu poate fi tradus pur şi simplu prin **Chemarea** sau **Profesiunea** sau **Menirea poetului** Dichterberuf în înţelesul lui Hölderlin e şi una şi alta şi a treia şi toate trei laolaltă. Poemul **Dichterberuf** are două versiuni. Prima de numai două strofe, a doua de şasesprezece.

„Malurile Gangelui au auzit triumful zeului bucuriei, când, atoate cuceritor, veni, dela Indus, tânărul Bachus trezind din somn, cu vinul sfânt, popoarele O, treziţi-le, poeţi !, treziţi-le din aţipire pe ele care mai dorm acum. daţi-ne legile, daţi-ne viaţă, biruiţi, eroilor ! Numai voi aveţi dreptul biruinţei, ca Bachus". Acestea sunt strofele versiunii dintâi a poemului. Versiunea a doua păstrează neschimbată strofa întâia şi modifică astfel pe a doua: „Şi tu, înger al zilei, nu le trezeşti pe ele care mai dorm şi acuma ? Dă-ne legile, dă-ne viaţă, învinge maiestre, căci numai tu ai, asemeni lui Bachus, dreptul izbânzi". Urmează, în restul de patrusprezece strofe, desvoltarea ideii cuprinse până aici. Textul höderlinian este extrem de dificil, — intraductibil deadreptul ca gradare, nuanţare şi complicare a celor spuse. Incercarea de tălmăcire pe care ne încumetăm s'o înfăţişăm cetitorului român nu sugerează nici pe sfert frumuseţile şi adevărurile cuprinse în original: „Nu precum este, de altfel, de datoria şi grija omului în casă şi sub cerul deschis când bărbatul, mai nobil decât sălbăticiunea, se apără şi se hrăneşte! Căci de altceva-i vorba, (de ceeace) este încredinţat spre grijă şi slujbă poeţilor! Supremul, el e (acela) căruia îi suntem meniţi pentru ca, pururi din nou cântat, să-l audă mai de aproape pieptul împrietenit (cu el). „Ne oprim aici.

După Hölderlin, menirea poetului este să-l slujească, prin cântec, pe supremul părinte al lumilor. Iată ţelul. După Hölderlin însă cântecul e **„sfinţenie"** şi **„drept dumnezeesc al sufletului"**. Iată calea către ţel şi iată adevărul.

A fi poet nu înseamnă numai decât a fi convins că eşti poet sau a-ţi scrie stihurile din orice pornire lăuntrică, din ambiţie, din capriciu, din spirit de imitaţie, din neputinţa de a depăşi acel climat psihic puberil în cuprinsul căruia suntem cu toţii ceeace numai unii pretind a avea dreptul să fie. „A fi poet" poate însemna şi altceva decât snobism, goană după micile „mari avânturi" sau marile „mici cuceriri", altceva decât febrilă întrecere cu versul care nu vine de nicăieri, nu merge nicăieri, nu mărturiseşte nimic şi nu tăinuieşte nimic, — nu leagă şi nu desleagă nimic.

A fi poet nu înseamnă încruntare şi tic, nici zâmbet de superioritate sau totală rea voinţă şi încăpăţânat refuz de a încerca măcar odată şi cu întreaga lepădare de sine, bucuriile neprihănite pe care ţi le dă numai clipa de slujbă a divinităţii dintru sufletul tău, clipa de slujbă a versului căci, la rându-i, acest vers e slujire şi plinire în acelaş timp: slujire a divinităţii supreme şi plinire a propriului tău destin.

Câţi însă suntem poeţi în înţelesul acesta? Dară câţi nu scriem, de-a-surda şi de-a-oarba, versuri la pură întâmplare, mirându-ne apoi, că sunt, totuşi, inteligibile, la fel cum s'a mirat biblicul Balaam când a început să-i cuvânteze măgarul !

Iată dece am poposit lângă profundele fântâni ale lui Hölderlin.

*

Numărul pe Aprilie crt. al revistei EUROPĂISCHE LITERATUR e închinat, în întregime, popoarelor sud-est europene. Colaborează Bruno Brehm (Frübling im Osten), J. C. Hronsky-Bratislava (Die Tomciks), S. Melchinger (Der Ungar Zsigmond Moricz), G. Grabenhorst (Reise nach Kroatien) şi M. Raschke (Zwiegespräch im Osten).

România şi Bulgaria sunt reprezentate prin traduceri în nemţeşte din Octavian Goga (La noi) şi Eminescu (Noapte bună) şi T. Trojanoff (Schwertbeschwärung, Tod auf den Gefilden).

TRAIAN CHELARIU

NOTE *italiene*

SUB TITLUL DE „ARTA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ",

publică în L'Ilustrazione Italiana (14 Februarie a. c.) un mic dar interesant articol Vincenzo Costantini, *inspirat de mostra de Artă Populară românească dela Veneţia; sunt intercalate în cuprinsul articolului şi numeroase reproduceri, reprezentând diferite costume, tipuri de locuinţe şi ceramică.*

Fără a fi pătruns pe de-a'ntregul spiritul artei populare româneşti — lucru aproape imposibil pentru un străin — Vicenzo Costantini înţelege şi apreciază frumuseţi care scapă în mod obişnuit vizitatorilor expoziţiilor de artă populară străină.

*

Intoarcerea din Brazilia a lui Giuseppe Ungaretti, *pe care o anunţasem în cursul unor trecute note odată cu numirea sa ca profesor la Universitatea din Roma, i-a adus şi titlul de „Accademico d'Italia", în locul rămas vacant prin moartea lui Paolo Emilio Pavolini.*

*

„La Reale Commissione Vinciana" *de sub preşidenţia lui Giovanni Gentile a dat la iveală recent Codicele B şi desenele geografice, din manuscrisele lui* Leonardo da Vinci.

Se ştie că, sub auspiciile aceleiaşi Comisii au apărut: Codicele Arundel 263, Foile care lipseau din Codicele Arundel privitoare la sborul păsărilor, cinci fascicole de desene, codicele Foerster şi Codicele A.

Codicele Arundel *cuprinde notările referitoare la fizică şi matematică, cele trei mici codice Foerster s'ar putea numi „mic tratat asupra transformărilor corpurilor solide". Pe deasupra, mai sunt şi însemnări pentru celebra „Cină", iar în* Codicele A *sunt strânse studii de mecanică şi de fizică.*

Cele cinci fascicole de desene, *publicate de Adolfo Venturi, sunt de o importanţă covârşitoare pentru cei ce se ocupă în de aproape de opera plastică a lui Leonardo da Vinci.*

In Codicele B *sunt publicate manuscrisele referitoare la construcţia „maşinilor de război" pe care Leonardo da Vinci voia să le pună la punct pentru protectorul său Ludovic Maurul. Unul dintre cele mai chinuitoare visuri ale acestui „vrăjitor"— cum era considerat de mulţi profani şi mai ales de clerici — era descoperirea „maşinii sburătoare", a elicopterului: numeroasele desene şi calcule rămase arată că Leonardo anticipase cu mult invenţiile secolului trecut.*

*

Opera şi viaţa lui Vittorio Alfieri, *acest motor al redeşteptării naţionale italiene, continuă să preocupe pe contemporanii noştri peninsulari.*

„Centrul naţional de studii alfieriene" („Centro nazionale di studi Alfieriani') dela Asti — locul natal al poetului — a tipărit de curând cel dintâi volum de „Anuali Alfieriani": cuprinde studii asupra poetului, în special închinate lui de către străini.

Nici persoanele care au jucat un rol în viaţa scriitorului sau discipolii săi literari nu vor fi uitaţi: Carlo Pellegrini pregăteşte un volum asupra Contesei d'Albany, prietena şi inspiratoarea de o viaţă întreagă a lui Alfieri.

*

Se împlineşte aproape un an — 21 Noembrie — de când a murit Luigi Antonelli, *autorul atâtor comedii numite „groteşti", începând cu acea compoziţie ironică şi fantastică „Uomo che incontro" (omul care-şi trăieşte viaţa comiţând o seamă de erori, socotite de el lucruri esenţiale pentru propria-i existenţă, şi care, printr'o nemaipomenită aventură ajunge într'o insulă vrăjită unde se întâlneşte cu el însuşi, cu el cel cu douăzeci de ani mai înainte şi-şi dă seama de inutilităţile făcute în viaţă şi de imposibilitatea de-a le repara). Luigi Antonelli a fost avangardistul formei de teatru care va aduce faima lui Chiarelli şi-a lui Cavacchioli.*

*

Revista „La Rinascita" — *condusă de* Giovanni Papini, *din Noembrie a anului trecut, cuprinde foarte interesante articole printre care notăm studiul lui* Eugenio Garin *asupra* „Corespondenţei lui Giovanni Pico della Mirandola": *o izbutită încercare de-a ordona şi data epistolele omului care ştia tot ce se putea şti pe vremea lui, epistole care au fost tipărite până acum în numeroase ediţii, reproducând şi unele complet inedite.*

Scrisorile lui Pico della Mirandola, afară de cele prea cunoscute filosofice, sunt preţioase pentru informaţiile autobiografice, dar şi pentru cele privitoare la contimporani şi la moravurile vremii: relaţiile lui multiple şi faima de care se bucura l-au ajutat să ne transmită lucruri care ar fi rămas altfel complet necunoscute urmaşilor.

In cuprinsul aceluiaşi număr, Alcide Gardi *face o curioasă interpretare ştiinţifică a frescei lui* Domenico di Bartolo, *„L'assistenza e cura degli infeami", trăgând ingenioase concluzii asupra modului cum se îngrijeau bolnavii pe la 1400.*

Giovanni Papini *face o judicioasă recenzie cărţii lui* Roberto Ridolfi, Opuscoli di Storia letteraria e di Gendizione *(Savonarola — Machiavelli — Guicciardini—Gianotti), arătând marile merite dar şi scăderile cărţii tânărului autor.*

CONSTANŢA TUDOR

Cronica plastică

SALONUL OFICIAL

II

Este cert că nici un tablou la **„Salonul Oficial"** nu e indiferent. Prea puţine sunt lipsite de interes. In genere s'au primit lucrările de merit, fie că sunt mici sau mari. Numărul femeilor care pictează e mereu în creştere, de aceea fără să fim pârtinitori, vom semnala multe nume femenine, între care, câteva se ridică cu putere deasupra celorlalte.

Dar între toate, străluceşte, prin ţăria de creaţie şi neasemuit har, o artistă. Prin materialul ales, (fermecător el însuşi) a îmbogăţit arta românească, servindu-se cea dintâi de **mozaic.** Cu aceste pietricele, adevărate nestemate, şi prin aceasta cu atât mai greu de mânuit, pentru că **înşelătoare, NORA STERIADI,** a zămislit cu fantezie, cu frumos şi cu un simţ primitiv admirabil înrudit direct cu icoanele şi covoarele noastre dela ţară, adevărate fresce în mozaic. Lucrări de suflu întins, aşa cum o cere această monumentală artă. Lucrări pe care străinătatea, în frunte cu cele două magnifice surori artistice **Franţa** şi **Italia,** le-a îmbrăţişat şi preamărit, **mult mai mult** decât noi Românii, mai totdeauna preocupaţi de meschine intrigi, invidii şi gelozii personale, adeverind astfel proverbul bine cunoscut francez. „Nimeni nu este profet în ţara sa!"

Infernul înfăţişat la **„Salonul Oficial"** este o adevărată minune. Bine înţeles, îl poţi privi mai ales în zi cu soare. Credem că se impune întru totul, compoziţie, culori, idee, realizare. Nora Steriadi l-a creiat după versuri compuse de d-sa. Humorul care se desprinde din acest Belzebut cocoţat deasupra flăcărilor, cum şi grupele adunate în mănunchi, ale păcătoşilor goi, ca în vechile noastre fresce de biserici, este într'adevăr **inenarabil.** Calitatea de grotesc nu poate fi găsită decât în prinţul humorului românesc — fie chiar de domeniul literar — **ION LUCA CARAGIALE.**

NORA STERIADI este o autodidactă, care a avut fericita idee de a întrebuinţa pentru a se exprima, mozaicul, găsind într'ânsul cel mai adecvat material pentru canalizarea izvorului nesecat al talentului său decorativ. Ulcelele sale, broderiile sale, sunt primele ei exprimări. In pavilionul de Marsan la **LUVRU,** la **Paris** (deci primul artist plastic român, intrat în citadela artelor) si în muzeul manufacturei „Sèvres", vestită în lumea întreagă, lucrările **NOREI STERIADI** au fost primite şi aşezate la loc de onoare.

Pentru noi e o fală, suntem cu adevărat mândri de ea. De curând, ne-a fost dat să vedem un portret în mozaic al doamnei **BILIANU.** Dramatismul, sobrietatea, măreţia care se desprindeau din aceste pietricele puse laolaltă cu ştiinţă şi economie de mijloace, ne-au arătat o coardă nouă a **NOREI STERIADI,** o coardă care o pune pe treapta marilor mozaişti bizantini din **Italia,** alături de care locul său este cel mai potrivit.

NORA STERIADI regretă că domnieisale nu i s'ar da comenzile cuvenite, pe care le-ar merita înfăptuirile sale; noi nu numai că regretăm, ci **ne doare** acest fapt; totuşi îi găsim o explicaţie.

Adevăratul **artist** va trăi în toate timpurile şi **în toate ţările,** quasi necunoscut, pentru că cu cât va fi arta sa mai înaltă, cu atât cei din jurul său o vor înţelege mai puţin.

Avem de ales cu cei care fac din artă parale multe şi **nu vor rămâne** şi acei nedreptăţiţi cărora **le este posteritatea promisă.**

Ne reîntoarcem la expozantele salonului, relevând numele **ELENEI T. VIANU** cu o fetiţă în roşu şi un tablou intitulat **„Grădini".** Această pictoră arată frumoase calităţi, aşteptând să fie adâncite. Influenţa lui **BONNARD** este vădită în „Grădini" şi nu ne supără, atât timp cât va servi numai pentru creiarea personalităţii pe care o ghicim de preţ. Semnalăm seriosa şi delicata viziune a **NUTZIEI ACONTZ,** al cărui peisaj par'că-i înrudit cu ale lui **H. H. CATARGI.** Este plin de farmec apoi Ariechinul, desigur dansatorul Trixy Chechais, pictat de

MERICA RĂMNICEANU — Natură moartă cu vioară

WANDA SACHELARIE în spirit **GHEORGHE PĂTRAŞCU,** precum şi frumoasa natură moartă a **MARIANEI PĂTRAŞCU.** O plăcută surpriză ne-a prilejuit d-na **TACIAN BALUDIMA** cu tabloul de iarnă al său, în care vedem precizate bunele intenţii pe care le are. Cu al **ELENEI VANU** relevăm pentru prima oară întâlnit, numele **ELENEI DIMITRIU,** al cărei peisaj viguros şi cu proaspete culori pictat, ne-a atras atenţia. De remarcat este şi **JENIŢA GHIGA,** cu două peisaje. Această dăruită colegă ne-ar putea da excelente lucrări, dacă ar voi să-şi piardă ceva mai mult timp cu pictura, organizându-şi mijloacele de exprimare cu mai multă asprime, punând frâu unei prea bogate inspiraţii. Semnalăm şi micul, dar bine cădutul interior al **LUCREŢIEI MIHAIL-SILION,** pictat într'o lumină verzie bine văzută, intimă şi delicată. Natura moartă de mari dimensiuni a **OTILIEI NICHIFOR-GRIGORESCU** cu toate calităţile sale de pastă şi de culori, ne-a mulţumit mai puţin ca aceea din anul trecut, întrucât vedem accentuată o anumită nehotărâre, o gamă prea sumbră, fără diferenţieri.

Noi preţuim mult pe d-na **NICHIFOR;** de ce se opreşte numai la veşnicele naturi moarte, dece nu caută un subiect nou, care i-ar împrospăta viziunea? Nu ne îndoim că frumoasa, luminoasa şi fin colorata **Mangalie** ar aduce-o la acel punct de reuşită pe care i-l dorim. Acolo domnia sa îşi caută actualmente subiectele.

Ca încheere vom vorbi de **MERICA RĂMNICEANU** şi de **RODICA MANIU. NORA STERIADI** şi **MERICA RĂMNICEANU** sunt astăzi amândouă, în posesia meşteşugului lor, ceeace se întâlneşte rar la alte concetăţene plastice şi uneia şi alteia li s'ar cuveni amănunţite studii.

MERICA RĂMNICEANU este astăzi după cât am studiat şi văzut singura exponentă şi **perfect cunoscătoare** a tehnicei numită **„frescă",** adică pictarea cu culori de apă (praf colorat mestecat cu apă) **PE PERETE UD.** Orice altă tehnică, cu aceeaşi denumire, pe cât ne-a fost dat să vedem până acum **nu corespunde** cu ceeace **se numeşte frescă.** Se ştie că tehnica frescei este **cea mai solidă** exprimare plastică. Cele 3 lucrări înfăţişate la salon, nu dau decât o imperfectă idee a posibilităţilor **MERICAI RĂMNICEANU,** care este o desenatoare şi o cunoscătoare a „stilului" şi a compoziţiei, dârză şi adâncă. Preferăm fructiera cu cele 3 pere pe masă, mirându-ne că nu acest tablou, a fost ales de juriu. Subiectele religioase sunt coarda potrivită a **D-NEI RĂMNICEANU** a cărui viaţă interioară se exprimă în ele cu toată puterea şi ardoarea sa.

In lubeniţa pictată de **RODICA MANIU** găsim acea **sintetizare** si prospeţime rece, la care tinde domnia-sa dela un timp o prospeţime care pare o descărnare din cele pământeşti, odihnitoare şi calmă pentru ochii noştri obosiţi.

Incepând cu **NORA STERIADI** şi încheind cu **MERICA RĂMNICEANU** şi **RODICA MANIU,** am arătat cele 3 personalităţi femenine dominante ale salonului.

LUCIA DEM. BALACESCU

Pictorul ȘTEFAN DIMITRESCU

Cu prilejul celei de a zecea aniversări a morții sale

de ION FRUNZETTI

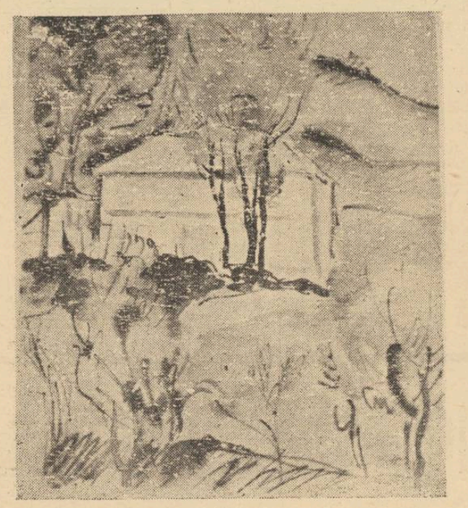

Peisaj

Moschee la Mangalia

Desen

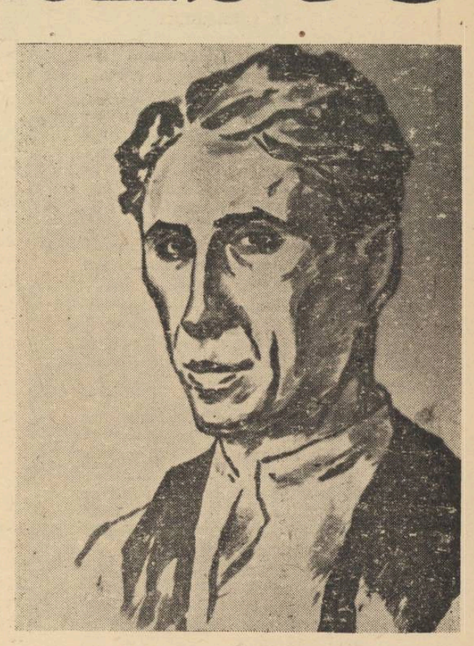

Autoportret

Straniu destin a regizat sfârșitul vieții lui Ștefan Dimitrescu: moartea i-a venit pictorului prin palma mâinii drepte, pe unde i se strecurase în inimă toate marile bucurii ale muncii artistice, o viață întreagă. Izbind în meșter când i-a fost să-l doboare, soarta a vroit parcă să-și justifice sancțiunea, arătând răspicat tuturora, că vinovăția artistului, de-a fi născut să imite, pictând, opera lui Dumnezeu, trebuie ispășită prin pedepsirea, întâi și 'ntâi, a uneltei care-a prilejuit păcatul. Asupra dreptei lui Ștefan Dimitrescu, s'a abătut exact acum 10 ani, urgia care, câteva decenii înainte, căzuse peste amândouă mâinile marelui Luchian. Dar pe când nefericitul poet al corolelor limpede luminoase, Luchian, a supraviețuit morții mâinilor sale, Ștefan Dimitrescu s'a prăbușit, fulgerat parcă în însuși principiul existenții lui. Întepătura unei aschii de lemn a fost deajuns ca să aducă aminte mâinii ce cutezase transfigurări, că transfigurările nu-s permise uneltelor de lut omenesc.

La 7 Mai 1933, Ștefan Dimitrescu s'a înfășurat în ultima lui pânză: giulgiul.

O VIAȚA DE SBUCIUM

N'avem nici un motiv să credem că în cei 47 de ani trăiți, va fi avut, afară de pictură, prea multe bucurii. Povestea vieții lui, așa schematică, exterioară, cum poate fi redată în câteva biete cuvinte — și ce ne'ncăpătoare-s cuvintele, chiar pentru lucruri mai simple decât o viață! — ne lasă să ghicim tocmai contrariul.

Orfan din anul nașterii (1886), Ștefan Dimitrescu a avut copilăria și adolescența băieților lipsiți de sprijinul patern. Prezența pe lângă mama sa, a bătrânului bunic orb, — în infirmitatea căruia unora li s'a putut părea că află un antecedent hereditar, al îndrumării sale spre una din artele vizualității, dar și al răului de care pictorul a suferit — nu i-a putut, desigur, oferi niciun sentiment de protecție virilă. Cel mult dacă, alături de orb, copilul va fi învățat să vadă *mai bine și mai altfel* cealaltă față, nevăzută, a obiectelor.

Părăsirea orașului natal — Huși — ca să se înscrie la Școala de Arte Frumoase din Iași, în 1906, a fost un pas greu pentru tânărul acesta sărac. Nevoit să-și câștige viața în orice chip, Ștefan Dimitrescu, se spune, și-a utilizat celălalt talent, pentru muzică, cântând în localurile de noapte ieșene, alături de câte un taraf de autentici lăutari. Pasiunea pentru violoncel i-a rămas toată viața, certificând adevărul psihologic al „vioarei lui Ingres".

Bursier, în generoasa epocă a burselor de 5 (cinci) lei pe lună, Ștefan Dimitrescu obține, în 1908, diploma Școalei de Arte Frumoase din Iași, ceeace-i dă dreptul să se 'ntrebe, cu o atât mai justificată îngrijorare, încotro să-și afle un rost. Soluția aleasă vremelnic fu aceea a cutreerării Moldovei, câțiva ani în șir, în căutarea de lucru la vre-o biserică de zugrăvit. Așa pictează el bisericile dela Agăș și Asău, ultima neterminată, pe Valea Trotușului, și catapeteazma dela Gheorghița, într'un stil foarte apropiat de școala lui Tăttărăscu: academism italian, trecut prin eclectismul rusesc, fără nici o pretenție, bineînțeles, de sinteză originală. La descoperirea valorii stilului decorativ avea să ajungă mult mai târziu, în preajma războiului, când, după propria-i mărturisire, pictând biserica din Netezești-Ilfov, împreună cu bunul său prieten și camarad de școală Tonitza, a avut revelația schemei bizantine.

Oricât de prost va fi fost plătit pe vremea aceea, Ștefan Dimitrescu a reușit să-și înjghebeze o modestă sumă cu care să-și împlinească visul de-a pleca să studieze la Paris, odată ce la examenul ce se ținuse în 1911, pentru o bursă în Franța, lui Ștefan Dimitrescu îi fusese preferat un tânăr care mai târziu a devenit pictorul D. Stoica.

EPOCA PARIZIANA

Care vor fi fost reacțiile tânărului pictor în capitala artei, nu se poate ști cu precizie. Se pare că, intrat la Academia de la Chaumière, din Montparnasse, Ștefan Dumitrescu, împreună cu alți vreo 10 studenți, au cerut să li se permită a lucra fără profesor, beneficiind doar de modelele și de confortul școalei. Groaza de manuale, tipărite pe hârtie sau în creiere didactice, a fost trăsătură constantă a pictorului nostru, care s'a ferit întotdeauna să învețe „arta de-a face tablouri", preferând, dimpotrivă, prin perfecționarea continuă a puterii de a vedea și de-a reda, arta de-a „face experiențe". Mai târziu, fiind în stare să lucreze în atelierul lui propriu în Montmartre, Ștefan Dimitrescu s'a simțit atras de impresionism. Monet filtrat prin Seurat și succesiunea lui, i-au fost una din experiențele cele mai acaparante, de care și în Italia, mai târziu, și-a adus aminte, în fața desfrâului coloristic al țărmurilor Adriaticei.

Tot din epoca pariziană a pictorului sunt pânzele sale, foarte apropiate de Toulouse-Lautrec, cu teme mai mult sau mai puțin „sociale"; lojile estompând în umbra draperiilor privirile mondenelor, cafenelele cu clienți pestriți și transparențe de oglinzi, străzi monmartreze în care mădinetele adolescente grăbesc pasul urmărite de teroarea cu burtă, chelie și rictus de satir, a câte unui vânător crepuscular, în sfârșit ecouri diverse ale unei vieți interlope traduse în fugozități pasionate de pensulă, foarte personale, oricât temele și concepția întregurilor ar fi fost împrumutate curentului general. Instantaneul, nedefinitul și peisajul imanent acțiunilor comune ale cotidianului grăbit, nu convin însă structurii pictorului român, plămădit dintr'un material mai puțin labil decât al sufletului parizian, și înclinat mai curând spre contemplația sobră a atitudinilor umane toarnice, expresie a unei nostalgii continui după marea simplitate primivă a omului neconrafăcut de civilizația dsolvantă.

„INTOARCERE LA MATCA"

Dovada că Ștefan Dimitrescu este o natură cu mult mai „dintr'o bucată", mult mai românește „întreagă", stă faptul că, după doi ani, în 1913, chemat în țară de evenimentele balcanice pentru a se pune la dispoziția autorităților militare, viziunea i s'a modificat, odată ieșit din mediul Parisului, cu repeziciune, evoluând spre un stil mai linear, spre o simplificare cu neputință de realizat altfel decât prin sintezi largi de planuri și volume, întrucâtva prefigurate de schematismul geometric al stilizărilor artei decorative țărănești.

Mobilizat, prin grija Reginei Maria, împreună cu alți artiști, la Marele Cartier General, Ștefan Dimitrescu trăește drama războiului, ca artist; rezervoarele emotivității sale pur umane nu se pot însă plumbui ermetic. Departe de grandilocvența convențională și de pathosul pseudo-eroic al unei superficiale arte ad-hoc, lucrările de război ale lui Ștefan Dimitrescu cunosc o intensitate dramatică neobișnuită, exprimată în tensiunea supra-umană a sentimentelor personagiilor reprezentate, al căror calm aparent spune despre durerea resimțită de Români în fața morții, cu mult mai mult decât ar putea spune oricare manifestare externă, orice pantomimă retorică. „Morții dela Cașin", lucrarea cea mai importantă din această epocă a pictorului, și prima în care-l identificăm total, (astăzi la Muzeul Militar), — reprezintă pentru pictor, neașteptata revelare a autenticității sale. Episodul tragic al unui cămin țărănesc distrus de bombe, în fața ruinelor căruia, sub un baldachin improvizat din pari și scoarțe românești, câteva femei veghează înlemnite cadavrele aliniate ale celor uciși, este tradus într'o gamă sumbră, în care atmosfera morții este vizibilă, laolaltă cu sentimentul opresiunii fatale și cu resemnarea inevitabilului. Remarcabilă și prin calitățile ei de strictă compoziție — ordonare a sectoarelor colorate și a liniilor, între ele, în plan, — „Morții dela Cașin", rămâne una din marile realizări ale pictorului moldovean.

DEFINIREA STILULUI

Caracterele picturii sale sunt de aci înainte, precizate: preferință pentru valorile lineare, cel mult plastice, nicidecum picturale; pentru *formă*, în detrimentul culoarei, atmosferei și luminei. Impresionismul a fost pentru Ștefan Dimitrescu numai un punct de plecare, o trambulină care a prilejuit saltul, întors împotrivă-i. Nimic din fuziunea, în pata de culoare, a formei obiectului, cu lumina și atmosfera, ca în estetica impresionistă. Conturele bine precizate, definitorii, delimitative, identificatoare, țin massa obiectului ca într'o colivie, vrăjită să nu se mai poată deschide. Lumina *subliniază volumul*, nu-l pulverizează, nici nu-l topește. Mediile fizice sunt perfect delimitate și densitățile se pot simți, cu valorile lor tactile deosebite. Pictura acestui pionier al artei românești, este construcție, nu impresie. Pictorul e un făurar asemeni architectului, nu un fotograf cu retina sensibilă. Triând, selecționând, eliminând, pictorul face o operație asemănătoare ca a oricărui meșteșugar, care-și prepară materialul înainte de a „făuri". Rostul picturii nu mai e, ca în estetica impresionistă, surprinderea — printr'o secțiune instantanee în planul senzației — a fragmentului de proces cognitiv, determinat de *viziune* (în sensul strict optic).

SPIRITUL LUI TOSCAN

Pictura își descoperă rosturi mai complexe, abdicând dela „excesul de onoare și nedemnitatea" de a fixa, înainte să se lepede, clipa cea repede. Ea redevine cosa mentale, **ca în concepția maeștrilor toscani din quattrocento, — ale căror opere văzute de Ștefan Dimitrescu în original, abia prin 1921 în Italia, el a mărturisit până la sfârșitul vieții că le iubește, — revendicându-se,** oarecum, spiritual dela dânșii.

Afinitățile dintre primitivii quattrocenișți toscani, Piero della Francesca și Paolo Uccelo de pildă, (pe care Ștefan Dimitrescu îi pomenește într'un interview), și pictorul moldovean, are tâlcuri mai adânci decât pura întâmplare. Intre spiritul toscan și spiritul moldovenesc, nu suntem noi cei dintâi în a găsi smilitudini, cu atât mai mult cu cât apropieri se pot face și în ceeace privește rolul acestor două entități regionale, în cadrul respectiv al culturilor lor. Toscana **înseamnă claritate, precizie, conceptualism, preponderența intelectului — cartezianism în mare parte, — și spiritul moldovenesc tocmai prin valorile acesteia și a însușit hegemonia în cultura românească. Preferința pentru valorile lineare ale picturii, Ștefan Dimitrescu nu și-a format-o în Italia, ci — descoperindu-și-o chiar înainte de voiajul la Florența, — s'ar putea susține că-i era înnăscută.**

INTRE DESEN ȘI PICTURA

Nu trebuie înțeleasă fraza aceasta în sensul care ar reedita greșeala publicului, contemporat lui Ștefan Dimitrescu, și a criticilor lui; nu trebuie să-l socotim, cum s'a făcut necontenit, îndurerându-l, mai mult desenator, decât pictor. Acordându-i cu generozitate primul epitet, perfidia adversarilor sau inconștiența indiferenților îi refuză pe al doilea, rănind de moarte pe cel ce-și formulase estetica într'o singură frază: „...culoarea, conține prin ea însăși și umbră și lumină și formă și modelaj. Acum merg spre culoare, nelăsând forma". *Cine ajunge la atare concluzie, după o viață de căutări, nu este* numai *desenator, sau numai pictor. El măturisește o structură totală, armonică. Admirabilele sale desene, în creion, cărbune, peniță sau laviu, în alb și negru sau alb și sepia, dovedesc* o extraordinară capacitate de-a sugera culoarea. *Miraculoasa flexibilitate a liniei, topită în căldura unor curbe unduios trasate, vibrația ductului ei inegal, marcând deaslungul traectului sincopări muzicale, puterea de emotivitate inclusă în urma pensulei sau a peniței, atât de direct comunicabilă, și de muzical, dovedesc stilul perfect* pictural *al desenelor lui Ștefan Dimitrescu. Și, curios, Ștefan Dimitrescu n'a reușit să fie pictural decât în desen. Foarte rar în uleiurile sale descoperim adeziuni la alte valori decât cele plastice: existența obiectivă a lumii concrete era pentru Ștefan Dimitrescu un fapt care nu se pune la îndoială, cu niciun chip, și imuabilitatea limitelor formale ale obiectului real, dădea picturii sale, oricât de armonios colorate, un caracter stilistic net plastic, sculptural. Și e știut, stilul plastic corespunde în artă concepției realismului obiectiv din filosofia cunoașterii.*

CONFORMITATEA CU SPIRITUL ADANC FOLKLORIC

Se întâmplă în cazul acestui pictor, pictor când e desenator și desenator când e pictor, un proces asemănător aceluia care determină pe artistul popular să tragă cu desinvoltură de zugrav înveterat, curbele line ale caligramelor oalelor smălțuite, după simpla sa voluptate muschiulară, rămânând în schimb timid când e vorba să reproducă un contur real, pentru dominarea căruia recurge la scheme geometrice. Ceva din unghiularitatea artei noastre populare dăinuie în marile compoziții ale lui Ștefan Dimitrescu: „Cina țărănească", „Femeile torcând", „Stâlpii bisericii", „Maternitatea", opere remarcabile, cu atât mai vârtos cu cât *nu* prin temele lor, ci prin modul de expresie ele sunt „artă românească"; — poate întâia dată se întâlnește preocuparea de *temă* românească, cu un mod românesc de *expresie*: Grigorescu deși român prin viziune și teme, era foarte francez în tehnică.

Ca și Tonița și Șirato, tovarășii săi de artă, cu care împreună, adăugându-se și sculptorul Han, au întemeiat „Grupul celor patru", expunând anual în București, (ultima expoziție a avut loc în 1933, puțin înainte de moartea lui), Dimitrescu, a încercat să-și definească stilul personal, îmbinând căutarea unui limbaj artistic de circulație universală, cu nevoia de a exprima cât mai profund românește: Acuzația superficială de „etnografism" și „țărănism" ce i s'a adus, mai cu seamă pe vremea când, ca profesor apoi ca rector al Academiei de Arte Frumoase din Iași, a stârnit multe rivalități, nu este întemeiată. Arta lui Dimitrescu este românească prin corespondențele sale adânci cu spiritul folkloric și nicidecum prin subiectele tratate. Iar nivelul ridicat al limbajului său artistic, accesibil cunoscătorilor din Occident, a făcut ca operele sale să fie gustate la toate expozițiile din străinătate, la care România a participat: Paris, Filadelfia, Haga, Milano, sau Biennalele din Venezia.

*

Corespunzând cerințelor constructiviste ale nouei arte europene, împregnate de un realism sănătos și tinzând către linearitatea maestoasă a monumentalului, pictura lui Ștefan Dumitrescu este azi mai actuală decât oricând.

Expoziția retrospectivă pe care-o așteptăm cu prilejul celei de a zecea aniversări a morții sale, va fi, desigur, tot atât de bine primită de străinii deveniți astfel conștienți de posibilitățile unei viitoare „picturi majore" românești, cu punctul de plecare în lecția picturii lui Ștefan Dimitrescu, în special, și a „Grupului celor patru", în general, pe cât de utilă le va fi pictorilor tineri români, cărora conștiința precedentului acestuia strălucit le va ușura drumul spre realizările mult așteptate.

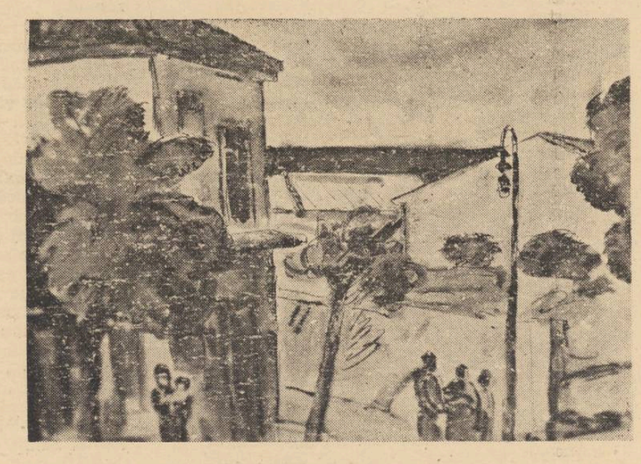

Piață din Mangalia

Geamie din Mangalia

PRIMAVARA

Imbrobodești câmpia cu mantia verdeții
Scăldând-o'n stropi de rouă ce'n faptul dimineții
Par mii de diamante ce sub sclipiri din soare
Își scutură lumina ca stele căzătoare.

Din mustul cald și proaspăt răsar iar micșunele
Și de sub cer albastru săgeți de rândunele
Ne spintecă văzduhul, iar înflorite ramuri
Se leagănă'n ferestre și ritmic bat în geamuri.

O viață nouă 'ncepe și-și deapănă fuiorul
Și simți cum joacă'n aer și cântecul și dorul
Pe nevăzute aripi sau pe-adieri de vânt
Ce se 'mpletesc în slavă cu-al ciocârliei cânt.

Privind mai sus pe boltă, se văd rotind cocorii;
Pe aripi largi deschise sosesc și's vestitorii
Ce'n zarea depărtării nemângâiate neamuri
Trimit la noi solie și-a lor cernite flamuri.

La stâna cea din vale răsună fluerașul,
Și doina cea de jale o 'ngână ciobănașul,
Dar lacrămile grele într'una-l podidesc
Căci vestitorii lumii atâtea-i amintesc.....!

El n'ar mai bate 'n strună cu trista lui poveste
Dar frământându-l dorul de-un plaiu... ce nu mai este
Ar vrea și s'ar preface în scrum și în țărână
Ca să-și ajungă frații pe aripi de furtună.

Și-acum ascultă, Doamne, doinind fără 'ncetare
Toți munții noștri, ape și susur de izvoare
Și-așterne alinarea... pe colț jerfit de țară
Ca să ne-adie 'n inimi un vânt de Primăvară.

I. VIZIREANU

Cronica literară

D. Caracostea: Expresivitatea limbii române

(Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1942)

Emil Giurgiuca: Dincolo de pădure

(Ibidem, 1943)

Mărturisim dintru început că nu ne-am gândit să discutăm, aci, extrem de valoroasa operă a d-lui profesor D. Caracostea. In afară de faptul că ne-am depăşi competinţele, cele peste 400 de pagini de cercetare în domeniul limbii noastre, „considerată ca stil supra-individual şi, în sensul acesta, ca modelator virtual al oricărei creaţii literare româneşti", ar cere, pentru a le putea oarecum rezuma şi prezenta critic unui cerc de cetitori nespecializaţi, o serie întreagă de articole. Ori, nefiind nici specialişti şi nici popularizatori, o atare trudă ne depăşeşte, iar a o încerca de dragul încercării ar fi încumetare. Lăsăm deci condeelor chemate docta disecare şi înfăţişare a problemelor ce ne-au copleşit dintr'un cu totul alt punct de vedere decât s'ar fi aşteptat, poate, însuşi d-l profesor D. Caracostea autorul masivei şi fecundei d-sale opere.

Noi suntem sau, mai bine zis, am vrea să fim literaţi şi, în această modest exprimată calitate, răvnim la toate acele bunuri ale minţii câte ne pot lumina şi îmbogăţi zilnicele strădanii. Suntem deci cu atât mai atenţi la totul ce ne poate fi spre învăţătură (— căci, în afară de fireasca dispoziţie numită dotare sau talent mai e nevoie şi de învăţătură dacă ţii, în mod sincer, să prestezi ceva în sectorul de artă pe care te-ai hotărît să-l slujeşti ! —) suntem aşadară cu atâta mai atenţi la tot adevărul ce ne poate fi de folos şi spre învăţătură, cu cât respectivul adevăr e cucerirea a unei minţi angajate în studii de mare iscusinţă şi pregătire şi studii garantate de multă experienţă şi muncă. Adevărul de care poate avea nevoie şi trebuie să aibe nevoie orice scriitor conştient şi conştiincios nu este însă numai de ordin sujetist. Scriitorul de rasă nu va fi condus numai de aspectele problemelor pe care le pune şi rezolvă, — nu-l vor interesa numai conţinuturile paginilor sale ci şi modurile de expresie până la care trebuie să se ridice spre a le da, — acestor conţinuturi, — forma cea mai adecuată, vibraţia cea mai plină de viaţă. Precum sculptorului sau pictorului nu-i poate fi indiferent materialul plastic sau colorat în care îşi realizează viziunea şi precum compozitorului nu-i poate fi indiferent instrumentul pentru care compune, tot aşa nici scriitorul nu-şi poate nesocoti instrumentul şi materialul frazeologic primordial în planul artei literare. Acest instrument şi material este limba.

Iată dece o carte care studiază expresivitatea limbii româneşti ne interesează mai direct decât s'ar putea aştepta linguiştii spre exemplu. Dacă însă mai subliniem că d. profesor D. Caracostea se referă şi d-sa, şi anume tot aşa de direct, la literatură, — întrucât prin colaborarea dintre ea şi linguistică se deschide o nouă cale de cercetări, — interesul nostru capătă o întemeiere în plus, căci, iată, ceeace am simţit mai mult instinctiv, ne e demonstrat a fi adevăr valabil după toate regulele severe şi stringente ale cercetării ştiinţifice.

Desigur că ar fi absurd să-i pretinzi scriitorului să facă linguistică înainte de a da ascultare impulsului care-l face plăsmuitor de vers, povestire sau dialog dramatic. In urma lecturii volumului publicat de d-l profesor D. Caracostea îi poţi însă pretinde să nu mai considere drept un material oarecare, brut şi neutru, ceeace trebue privit ca valoare evidentă, valoare fundamentată pe o filosofie proprie foarte evidentă şi ea şi valoarea având rădăcini vii şi adâncite'n etnic. Ii poţi, cu alte cuvinte, pretinde poetului, prozatorului, scriitorului de piese teatrale şi chiar filosofului (!) să nu se îndepărteze dela spiritul şi timbrurile graiului cu ajutorul şi în dimensiunile căruia îşi plăsmuieşte opera de simţire şi cugetare. Din acest punct de vedere limba, considerată nu numai ca un sistem de categorii logice şi gramaticale ci şi, în acelaş timp, ca unul de vectori şi polarizări esteticeşte valabile şi palpabile, — ca un sistem de *esteme*, cum le numeşte d-l profesor D. Caracostea, — prezintă multiple vămi şi margini pentru cei ce se mişcă mai cu **îndrăzneală în cosmosu-i bine** structurat. Elucubaţiile aşadară cu care ne-am deprins, poate, în domeniul liricei „supra realiste" de acu zece ani, se dovedesc a fi caduce şi din alte motive decât cele pe care le aduceau denunţătorii invinsului climat estetic. Aceste elucubraţii se situau dincolo de sfere.e expresive ale limbii noastre. In această privinţă e semnificativ faptul că numai un restrâns cerc de „iniţiaţi" plurilingui, adică numai o mică fracţiune de literaţi, cunoscători de prea multe graiuri şi scrisuri streine, dară necunoscători ai spiritului limbii româneşti, s'au putut entuziasma în faţa unor pagini pe care bunul cetitor prins în mrejile numai ale limbii sale materne nu le putea nici înţelege, nici simţi, nici admite.

Reacţiunea declarată în urma acestor stări de fapte, deşi însoţită şi de alte fenomene, de ordin social şi politic, a fost deci normală. Nenormal e, totuşi, zelul excesiv pe care-l manifestă, dintre literaţi şi publicişti, tocmai acei purtători de cuvânt care ar avea mai puţin de zis odată ce te gândeşti la stilul lor inexpresiv sau la încăpăţinarea pretins puristă de a grămădi cât mai mult „neaoşism" acolo unde arheologia lexicală aduce mai multă rătăcire decât cultivarea graiului mediu, cultivarea limbii tuturora şi de toate zilele, limbă pe care, în epoca sa spre exemplu, un Eminescu o mlădiase fără precedent. Numai că Eminescu şi-a cunoscut românească până'n cele mai intime pulsaţii, până'n cele mai transparente nuanţe ale expresivităţii. Deci ale *expresivităţii !*

Iată dece cartea d-lui profesor D. Caracostea poate fi carte de căpătâi pentru toţi scriitorii noştri tineri.

Studiind tipologia cuvintelor limbii române, lămurindu-le aspectele estetice şi împrăştierea lor geografică, insistând asupra trecerii cuvântului dela metaforă la simbol, asupra problemelor de versificaţie românească, asupra pozitivismului şi expresiei, asupra specificului românesc, relevând şi revelând fizionomia estetică a limbii sub raportul unei categorii pregnante (cea de închis-prelungit), adâncind câteva probleme de expresivitate românească, oprindu-se asupra dualităţilor sintactice şi asupra neologismului şi expresivităţii d-l profesor D. Caracostea deschide un orizont nou profitabil nu numai cercetătorilor linguişti ci, în aceeaşi măsură, necesar şi scriitorilor

După ce i-ai cetit cartea, vezi limpede şi just, şi, dupăce i-ai cetit cartea îţi dai fără întârziere seama dece s'au perimat anumite mode literare şi dece anumite încăpăţinări falspuriste nu au nici măcar scuza de a fi prejudecăţi.

„Expresivitatea limbii române", marele studiu al d-lui profesor D. Caracostea, în afară de faptul că este prima încercare de acest fel, — prima nu la noi ci prima în genere, — e carte de reorientare. Dacă ne-am ferit să o discutăm din punct de vedere linguistic, căci o astfel de discuţie, repetăm, ne-ar fi depăşit resortul, accentuăm asupra incomensurabilei influenţe pe care, suntem convinşi, o va avea asupra scriitorilor noştri.

Nu mai insistăm asupra criticei literare pe care d-l profesor D. Caracostea o restaurează pe temelii cu desăvârşire altele, pe temeliile înseşi ale criticei literare privind şi examinând opera poetică din punctul de vedere al organizărilor ei celor mai netrecătoare formalmente.

Ut poesis verbum, îşi intitulează d-sa unul din capitolele cele mai importante şi mai frumoase. Inversând cuvintele adăugăm, pentru toţi scriitorii noştri tineri mai ales : Ut verbum poesis.

*

D. Emil Giurgiuca e poet suav şi dur în acelaş timp, — melodios ca un zvon de violine şi bogat în tonuri crude ca ţipătul de bucurie sau du-

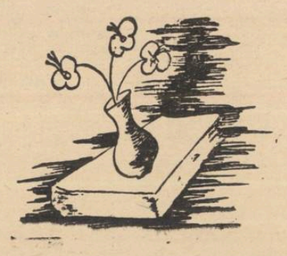

rere al cimpoaielor, — limpede ca undele cele mai limpezi şi tulbure, totodată, ca apele primăverii. Să ne explicăm. Poezia ardeleanului Emil Giurgiuca trăieşte, asemeni plantelor, în două medii: unul teluric, — în care-şi înfige bogatele rădăcini, — şi altul aerian, — prin care-şi înalţă către soare şi lună şi constelaţii dorul cel mai curat de a fi închinare şi rugă înaintea Domnului.

In volumul de poeme întitulat **Dincolo de pădure,** (titlul ne e de două ori scump, căci odată ne aduce aminte de Transilvania şi odată ne sugerează existenţa, undeva departe, a unui rai pământesc accesibil doară cu visul), această dublă apartenenţă, htonică şi meteorică, a liricei d-lui Emil Giurgiuca e mai vizibilă ca orinde.

Poate din cauza împărţirii pe cel puţin două compartimente distincte a materialului, în orice caz însă, — pentru cei ce înclină spre analize de ordin mai amănunţit, — din cauza vecinătăţii în strofele acestui autentic poet, a cuvântului urzit din vibraţii fruste, agreste, compacte şi prea bogate în culoare locală, alături de cuvântul evasiv, sunet pur, nuanţă sugestivă sau corespondenţă cu toate acele emoţii estetice cari sunt şi rămân inefabile. Acelaş lucru îl simţi şi în versificaţie. Alături de portativele doldora de note ce-ţi lovesc auzul cu accente şi ritmuri răscolitoare, cântecul abia perceptibil şi urcând în slăvi ca fumul prin stihia unei împăcate şi totuşi pline de melancolii după amieze autumnale. Se înţelege că dintr'o atare bilateralitate rezultă polarizări şi tensiuni ce ar putea fi interpretate ca fiind dinamice. Poezia d-lui Emil Giurgiuca nu este însă dinamică în sensul acesta. Ba, am putea spune că-i lipseşte chiar dinamismul interior impetuos caracteristic liricei ardelene. Citindu-l pe Emil Giurgiuca, eşti captat de profundu-i lirism calm, iar aceasta până şi în acea de tot actuală **Cântare a durerii,** (primul şi marele ciclu din rândul celor patru cari alcătuiesc volumul **Dincolo de pădure).**

Această calitate a versului d-sale nu poate fi tălmăcită drept scădere ci dimpotrivă.

Fiecare dintre noi dispunem de măsuri şi feluri personale de a ne manifesta. Unii suntem zgomotoşi ,agitaţi, deschişi către lume şi reactivi în mod aproape reflex; alţii tăcuţi, linştiţi, aplecaţi peste propriile noastre taine şi părând a primi fără gest de apărare loviturile venite din afară. Unii suntem ostentativi cu sentimentele, alţi reţinuţi. D. Emil Giurgiuca face parte din categoria a doua de oameni. In sufletul d-sale bucuriile şi intemperiile, aşteptările şi dorurile vieţii se adună, se adună, fără grabă şi prin timp îndelungat şi devin vers durabil. Versul d-lui Emil Giurgiuca e durabil. Il poţi ceti azi, îl poţi ceti mâine, îl vei ceti peste zece-douăzeci de ani şi-ţi va lăsa aceeaşi bună impresie de simţire adâncă şi lucru temeinic.

Azi când atâţia şi aşa pe necugetate împrumută scheme şi teme cari nu li se potrivesc şi fac paradă din poeme valabile numai în raport direct cu evenimentele, uraşe desigur şi covârşitoare ale vremii, poetul volumului **Dincolo de pădure** se apropie de ele fără poză, fără afectare, fără scop strein celor ce, din toate timpurile au fost nemărginirile dară şi îngrădirile poeziei, — căci a fi poet înseamnă a oficia la altare, altare îngrădite profanărilor şi desmărginite în sus.

Abordând, în **Cântarea Durerii,** jalea, actualmente, cea mai mare a neamului nostru, **ardeleanul Emil Giurgiuca** se fereşte de toate acele retorisme câte pun în pericol poezia şi, în toate cazurile, scad din frumuseţile ei. D-sa face deosebire limpede între cântec şi acţiune. Plânsul pe care-l plânge e tineresc, dară viril, dureros dară reţinut. E un plâns ţinere de minte şi nicidecum bocet de veşnică despărţire. Plâns de confruntare cu dreptatea şi drepturile tale, de confruntare cu însăşi conştiinţa ta şi a tuturor celor ce simt şi cred ca şi tine. De aceea nu poetul plânge şi nici fraţii răsluiţi din trunchiul vânjos şi etern al ţării, ci codrii şi colinele, cerul şi apele cari văd şi simt durerea cu îndârjire suferită de aceşti fraţi.

Ardelenii iubesc şi cultivă, în poezie, genul forte al îndemnurilor categorice şi al marşurilor revoluţionare. Andrei Mureşanu, Octavian Goga, Aron Cotruş, iară dintre tineri o întreagă falangă de tribuni ai cântecului chiot de răzbunare, sau, mai just, ai cântecului chiot de făptuire a dreptăţii, sunt pilde clare în această privinţă. Emil Giurgiuca nu-şi strigă revolta. El o cântă cu adevărat. E mai poet decât tradicătorii în vers ai teribilului pentru duşmani **„no haida ha!"** al lui Iancu. Emil Giurgiuca ajunge, după o zbuciumată peregrinare în gând dealungul plaiurilor părăsite, la un **Crez** şi la o **Rugăciune.** D-sa îşi deschide sufletul într'o cântare cum de mult n'a mai auzit-o urechea noastră.

„Cântaţi-mi, plaiuri line, în zumzet de albine, S'aud prin codri tineri, ca'n zilele regine, Cum cură de curată în tânăr grai de uede Fântâna de pădure, izvoarele de munte, Rodind în cale dreaptă dumbrăvi din bradul mire. Pe albii lungi de râuri în rugă şi iubire... Cuprinde cu privirea această dalbă ţară: Un suflet zace'n toate arzând ca o comoară. Când tot ce-ai dat fu aur, ei mai azvârl cu tină. Pe faţa ta curată o, Patrie lumină. Ci iată vestitorii înfricoşatei ore Aprind pe vârf de săbii străbunele aurore, scăpând din lanţuri ziua, trezind din moarte gândul. Sfinţească-se al lor nume: vor mântui pământul!".

In afară însă de cele treizeci şi trei de poeme din partea **Cântarea durerii,** volumul d-lui Emil Giurgiuca mai cuprinde douăzeci şi nouă repartizate pe ciclurile **Ceasuri de taină, Chemarea copilăriei** şi **Intunecata chemare.** Ne-am referit şi la ele în partea introductivă a cronicei de faţă. Fiind ireproşabile din punct de vedere calitativ, (ne gândim la calităţile plăsmuirii lor), nu am mai avea de adăugat alte consideraţii generale. Cât priveşte detaliile ,ar trebui să-i închinăm acestui poet mai mult decât rândurile ocazionale prin cari am dori să-i exprimăm toată consideraţia şi mulţumirea noastră.

Pentru a ne opri, măcar în mod indicativ, asupra câtorva titluri concrete, îi trimitem pe cetitori la bucăţile **Rugăciune către cele nouă iele, Tristia, Uliul, La Făgădău în Diviceri** şi **Drum de toamnă.**

Uliul şi **Drum de toamnă** sunt, fără discuţie, poeme antologice şi merită denumirea de **cicluri** în orografia liricei noastre noi.

TRAIAN CHELARIU

Cenuşa „cântecelor noui"

Sunt doi ani de-atunci. Intr'un Mai, ceva mai luminos decât acesta, am pornit singur în aceste pagini, întru căutarea poeţilor. Şi în răstimpul acesta, destui au fost cei ce au bătut cu degetul la uşa noastră, cerând un loc, cum destui au fost şi cei ce au scos limba la noi, după ce le dădusem tot ceea ce aveam : înţelegere, lumină, omenie, tinereţe. „Cântecele noui" deveniseră ceva mai mult decât bunul unui om sau al unei reviste, pentrucă în ele vibra inima junâ a ţării.

Cei ce au pornit cu noi, cei ce ni s'au alăturat, s'au risipit acum pretutindeni. Din ce în ce mai rar scârţâie uşa, iar cenuşa din vatră s'a răcit de tot. Nu ne vom întreba nici o clipă unde sunt poeţii de eri, pentrucă îi vedem şi-i auzim pe aiurea, cu alte vocaţii, mai puţin lirice... Dece să n'o spunem ? Un june, Caraion de pildă, care ne trimetea provinciale mesagii de amor, de admiraţie şi devotament, (când oare i le-am cerut ?) alături de bune poesii şi de proaste „studii", (dintre care unul de 11 pagini cu purici îi stă încă la dispoziţie la redacţie) ne împroşcă acum cu un problematic noroi. Murdară meserie! Un alt gladiator, tot colaborator, „fost" şi el, nu scapă nici un prilej să facă muşchi la copită, lovind. Al treilea nu ne dă ziua bună pe uliţă, iar al patrulea născoceşte iniţiale sub care ne poate înjura mai liber şi neştiut. Au venit şi s'au dus. Locul nostru desigur că n'a fost alături de ei, şi e mai bine că o ştim după doi ani, decât după zece.

Blazaţi, găunoşi, laşi, plini de venin ,au fost mulţi. Cei curaţi au venit să ne strângă mâna şi să ne dea bineţe. Mai puţini, e drept. Le mulţumim tuturor, trişti, cu o experienţă în plus. Dacă sbuciumul nostru pur şi desinteresat, în slujba poesiei şi-a tinereţei va fi însemnat cât de puţin, o vor putea spune alţii, mai târziu, de azi încolo.

Pentru că trebue s'o spunem cu tristeţe, cu tristeţea omului care-şi ucide visele cele mai scumpe, că de acum încolo „Cântecele noui" au fost. Noi nu ne mai sbatem şi nici nu ne batem. Nu îngenunchiem, şi nu părăsim lupta. Cu armele în cui, aşteptăm o altă tinereţe, căreia să nu-i răspundă maidane de lirică mahala şi lângă care cei de eri să fie şi cei de mâine. Trambulină n'am fost şi nici nu vom fi vreodată.

Deaceea, tocmai acum, când ar fi trebuit să aniversăm doi ani, ne suim din nou pe puntea pe care am plecat. Singuri atunci şi singuri acum. Eri am dat la lumină aceste „cântece noui" — azi însă le facem harakiri !

ŞTEFAN BACIU

GETA ILIESCU

talenta actriţă a companiei „Cărăbuş"

Cronica muzicală

MUZICA IN ITALIA

Războiul n'a întunecat cu nimic strălucirea vieţii muzicale italiene. In spiritul dătător de forţe creatoare al fascismului, în acel amplu curent stimulator ale cărui înrâuriri se constată în fiecare domeniu de activitate, muzica, unul din darurile de care poporul italian s'a bucurat întotdeauna, a găsit acum un nou impuls de înflorire, o nouă rodnicie a câmpurilor ei de afirmare, un nou suflu de dinamizare a tuturor energiilor realizatoare.

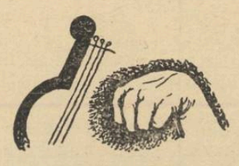

Altădată, Italia, ţară predestinată a cântului şi a operei, trăda uneori o oarecare lipsă de desvoltare a gustului pentru simfonicul pur, pentru formele instrumentale, paralelismul, de evoluţie al celor două chipuri de exprimare muzicală având întrucâtva de suferit.

Vlaga şi înfrigurarea înfăptuitoare proaspete stârnite şi în muzică de intensa renaştere sufletească şi reorganizare practică ale fascismului, au remediat şi aci, cultivându-se astăzi cu egală ardoare fiecare din ramurile muzicii pentru crearea integrală a unui mediu desăvârşit.

De sigur Roma, Neapole, Milano, Venezia, au fost întotdeauna mari centre muzicale.

Astăzi însă, chiar sub toate încercările dure ale războiului, s'a mers mult mai departe.

In cele mai mici oraşe, pretutindeni, arta muzicii îşi strânge tot mai mulţi adepţi, urzeşte noi înţelegeri, răspândeşte tot mai larg cultul ei binefăcător.

Compozitori, interpreţi, grupări, se perindă până şi pe cele mai modeste scene de provincie, răspândind cu darnicie pretutindeni bucuria frumosului, infiripând în fiecare drept o necesitate a sufletului şi a minţii adăparea la isvoarele lui.

In tot locul se tălmăcesc nu numai operele de seamă ale trecutului, cu o lărgime şi un eclectism excepţional de luminate, dar, în permanenţă şi acelea de azi, ale tuturor compozitorilor care reprezintă o valoare în arta lor, ale tuturor celor care au ceva de spus şi sunt pregătiţi s'o spună. Numărul premierelor, al primelor audiţii, al editărilor de muzică nouă, rămâne pur şi simplu uluitor în mişcarea muzicală italiană şi îi dovedeşte excepţionala vitalitate. In acelaş timp revelează favorabila atmosferă ce i s'a creat şi superioara organizare actuală a mişcării muzicale însăşi.

Mulţumită îndemnurilor şi activităţi neobosite ale unor Casella şi Malipiero, care au făcut din îndrumarea şi sprijinirea tinerelor generaţii de compozitori un mare ţel al vieţii lor, mulţumită ambianţei extrem de fecunde ce s'a creat desvoltării totale a acestei generaţii, cu condiţiunile minunate ce le-au oferit toate forurile de conducere artistică ale ţării, talentele contemporane şi-au putut da întreaga măsură a capacităţii lor, şi-au putut realiza năzuinţele în artă, ajungând la o abundenţă de producţie uimitoare.

Iată pentru ce Italia nu trebue considerată o simplă beneficiară a unui minunat trecut muzical, a unor incomparabile tradiţii lirice şi a unui climat balsamic pentru splendoarea glasurilor, ci o ţară în care o renaştere spirituală totală aduce şi muzicii viaţă nouă, glorie nouă, bogăţie şi orizont demne de o mare epocă naţională.

ROMEO ALEXANDRESCU

LA PROCES

— Ia spune, cum s'au petrecut lucrurile, de-ai ajuns aci?

— Apăi, să trăiţi domn' Colonel, acum după ce s'o sfârşit cu mine,... să vă spui,... cum a fost!...

După un oftat prelung, îşi începu spovedania, tărăgănat, aşa cum îşi spun moldovenii, necazurile lor.

— Amu un an, m'am dat în dragoste c'o fată dela noi, din sat. Şi, fiindcă ne loveam noi ghini, ne-am juruit, că după ce'oi scăpa dela miliţie, să ne l'om. Eu aveam o bucăţică de pământ, ea avea o casă şi,... înjghebam noi o gospodărie. Mă socoteam eu că-i ghini, când tăt omu-ş are casa lui!

Ş'aşa, hotărît, m'am dus să-mi fac miliţia, iastă toamnă. Când am plecat, Ileana mea plângea!... I-am spus să n'aibă nici o grijă!... Doi ani, trec repede!..

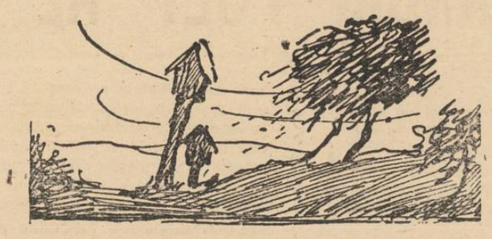

Di Crăciun, nu m'am dus acasă şi... nici di Sân Vasile, fiin'că n'o vrut domn' căpitan să-mi dea drumul şi... tare m'aş hi dus!... Nu ştiu cum, dar aveam eu un semn; mă apasa un... bolohan la inimă şi mă gândeam eu, că ni s'o întâmpla ceva!... Şi... Şi de m'aş hi dus acasa, atunci di Crăciun sau di Sân Vasile, nu se'ntâmpla nimic, dar aşa!...

Da p'urcă, aşa o vrut 'nezău!... Şi cum vrea El, aşa se'ntâmplă!...

După Sân Vasile, am primit o veste dela un băetan din sat dela noi, care-mi scrie, că Ilie a Catîncăi umblă după Iliana mea...

Intăi, m'am întunecat eu la faţă şi mi-a sărit inima; da pi urmă n'am dat nici o crezare. Imi ziceam eu. că, nu se poate ca Iliana mea să-şi uite jurământul!...

Dar!... de! se'ncuibase 'n mine îndoiala, că dă!.. tare suntem noi păcătoşi! Par'că m'ar hi muşcat şarpele cel veninos de inimă, aşa mă durea,... ici, într'o parte.

Dar... m'am luat cu flăcăii din sat, dila noi, ş'am uitat, tăt necazul... Tot mă gândeam eu, că, chiar aşa n'o hi Iliana mea!..

Insă... când o hi să cadă necazul pe capul omului, oricât o fugi omul di necaz, el tot vine !...

Intr'o zi mă trezesc c'o depeşă lungă, în care un ficior din sat dela noi îmi scrie că Ilie s'o dus noaptea la Iliana mea... Şi se jură el, că l-o văzut când sărea pârleazul, prin fundul grădinei măturei Săftica... Zău, domn' colonel; am scrisoarea la mine, uitaţi-vă şi 'neavoastră...

...Atunci mi s'o pus un nod în gât şi mă durea 'n chept. Nu mă puteam răsufla şi capul 'mi era greu cât o baniţă. Mi se vârcolea vinele la tâmple. Hierbea hierea'n mine. Trei zile am fost ca nebun!... vorba ceea, dădeam cu măciuca'n baltă... M'o pedepsit şi domn' căpitan ,cu două zile de 'nchisoare, că n'am ixicutat un ordin... Năpasta se'ngrămădeşte pi capul omului, ca ciupercile pe gunoi...

Dar,... mai târziu, fiindcă s'apropia Paştili m'am mai potolit şi eu, căci tot mă gândeam că n'o hi chiar aşa.

Dar,... nu mai primeam scrisori ,aşa des. La trei, patru a mele, dacă primeam câteva rânduri, dela ea, p'o carte poştală... Aşa, mai rău şi mai ghine, o trecut pân'la Paşti...

Când ni-o dat permis, am luat'o repegior la pas şi într'un suflet, am ajuns până'n coama dealului, di unde o mai hi ca vre'o... cinci sute de paşi, pân'la noi. Soarele se chiora, prin descăpitura unui munte, când am ajuns în bătătura satului... Oamenii se 'ntorceau dela prăşit, care pe jos, care'n căruţă... Cântau, di veselie!... Copchiii se fugăreau pe uliţa satului...

Eu,... ca străin, mă duceam, încet, spre casă!...

In colo n'am văzut... nic!...

Dar Ileana me nu mai era ca'n 'nainte!... Se schimbase mult!

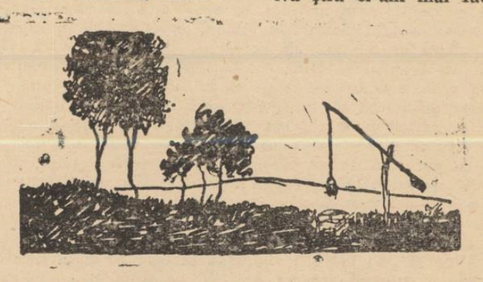

Nu mă mai aştepta veselă 'n pragul uşei, cum făcea alt'dată când mă 'ntorceam dela muncă!... Nu mai vorghia aşa di mult ca'n'nainti, cu mini!... Era supărată la horă!... Nu mai cânta di dragul meu!... Toată veselia ei sburase, cum sboară puful de păpădie, luat di vânt!....

Atunci am văzut eu că nu mai am nici un rost în lumea asta! Eram,... cum e omul, când îi moare ci e drag !...

Şi doar ghine zicea cumătru Vasile — care botezase un ficior de-a leliţei Mândicuţa — când vinia pe la noi şi mă videa abătut :

— Dă-o dracului de muiere, mă Ioane, — zicea el — fată nu mai găseşti tu! Da-i plin satu' di fete !... aduc eu, unâ!...

— Dar, dă, nu l-am ascultat. Mă pândea un păcat!... Aşa o vrut 'nezău!...

După câtiva zile, m'am întors la regiment!... M'am luat cu ceilalţi ostaşi, cu munca, cu instrucţia, ş'am uitat de necaz... Când, într'o zi, îmi aduce vestea, un camarad din sat di la noi, că Iliana se măritâ cu Ilie a Catincăi....

Atunci, n'am mai putut să mai rabd, don' Colonel!... Clocotea sângele'n mine; nu-mi mai aflam locul,... eram ca o gită turbată... nu mai puteam munci..., ş'ntr'o Duminică, sar gardul, prin fundul regimentului,... ş'o ieu razna, pe câmp, spre satul nostru...

Era mare zăpuşală; ş'am mers încet,... c'am ajuns în sat,... pe la vr'o patru, înainte de asfinţitul soarelui. Tocmai era mare horă 'n faţa crâşmei lui jupân Iancu... Era adunat tăt satu; ş'un ţâgan, care era lăutarul satului, canta di foc!...

Eu, înherbântat di căldură, m'am aşăzat la o masă din 'naintea crâşmei, ş'am cerut o ţuică.

In horă, juca Iliana me, ţinându-l de mână pi Ilie, care-o... chişca mereu!...

După ci-am băut mai multe ţuici, hora s'o oprit, ş'atunci, am dat ţâganului un ban, să-mi cânti cânticul meu di amar!...

Nu'ncepu, însă, ghini ţiganul să cânte, că Ilie s'o dus, ş'o dat ţiganului doi bani, să-i cânte cânticul lui di veselie.

Atunci,... mi s'o'ntunicat mintea, ş'am văzut roş în faţă. Nu ştiu ci-am mai făcut, dar

am scos baineta, ş'am vârît-o 'n cheptul lui Ilie,... ş'n ţâgan!...

Preşedintele, înduioşat de această tristă spovedanie a inculpatului, îl întrebă:

— Şi nu-ţi pare rău de ceeace-ai făcut?

— Ba,... ci să spun, îm pare rău, răspunse inculpatul, c'am ucis pi ţâgan,... că tare mai cânta frumos,... ş'am strâcat hora!...

GHEORGHE SELTEN

Un caz CIUDAT

– Nuvelă marină –

de MIHAIL POP

I

Ciudățenii găsești cu duiumul în viața de toate zilele, dar de cele mai multe ori trec nebăgate în seamă. Ce să zici însă, despre „ciudățeniile" care ajung să se întâmple pe bordul unui vapor, pe a cărui carcasă de fier se adună oameni de tot felul de naționalități și temperamente ? Ei bine, cu cât longitudinea și latitudinea crește și descrește față de punctul de plecare, cu cât jurnalul de bord arată mai multe zile parcurse fără escală, ciudățeniile abundă pe coaja de fier, care se leagănă leneșă pe o mare buhavă,

pluteşte pe un calm-plat, sau se zbuciumă în frământarea unui cyclon.

O ciudățenie era și prietenia care se legase între al treilea ofițer și bucătarul Iani Peragos, pe de bordul vaporului „Marigo". Ciudățenie, pentru că bucătarul nu avea nici un prieten pe bord, iar între el și al III-lea fusese chiar o ură puternică.

Povestea acestei ciudățenii începe dela eșirea din „Canalul Englez", sau mai bine zis dela intrarea în Atlantic — când farul cel mare „Ouessant" abea se mai zărea peste dunga albăstrie a orizontului, iar cele 6.500 de tone ale vaporului „Marigo", începură să se legene greoi pe lungile valuri ale Oceanului.

In acest timp „marangosul" [1]) trecând prin fața bucătăriei, își aruncă privirea pe ușa deschisă, drept înăuntru. Ceeace văzu, îl făcu să alerge repede spre prova și să bată la cabina nostromului [2]), care-și cosea liniștit o cămașe ruptă.

Chipul lemnarului trebue că arăta destul de interesant, de vreme ce bătrânul șef de echipaj, care în 25 de ani de marinărie învățase, printre altele, să citească pe fețele oamenilor, îl întrebă mirat :

— „Ce, te-ai fript cu ceva ?!"

— „Vino cu mine să vezi !"

Bătrânul se sculă de pe scaunul pliant, pătat de uleiuri și vopsele, luându-ne după trupul ciolănos al marangosului. Ajunși în fața bucătăriei, acesta prinse brațul nostromului, șoptindu-i :

— Uite-te înăuntru !

Mustățile bătrânului se ridicară de sub nas în sus, iar din colțul buzelor se lăsară în jos, ca o căciulă de „I". Lăsă pe lemnar singur și trecu înainte, cu pași grăbiți. Ocoli bucătăria și se strecură pe culoarul care duce la cabina șefului mecanic. Avu grije să ciocănească la ușă, apoi băgând două degete prin deschizătură, îi făcut semn de chemare și spuse :

— „Chief", vino să vezi !"

Ușa se deschise mai mult. Atât de mult, încât să poată trece, nestânjenită, burta rubicondă a șefului mecanic.

De data aceasta, șeful mecanic privea din spate talia bondoacă și mâinile lungi de urangutan ale nostromului.

In fața bucătăriei, îndemnul se repetă și ochii șefului mecanic se holbară la rândul lor, ca și ai marangosului, ca și ai nostromului.

Chief-ul ocoli și el bucătăria, lăsând pe nostrom și curând, trei sferturi din echipaj trecură prin fața bucătăriei holbând ochii, uimiți.

Pentru d-ta, cititorule, nu ar fi însemnat mare lucru, dar pentru echipajul lui „Marigo", faptul că al III-lea sta în bucătărie pe scăunel și bea cafea cu bucătarul, era mai mult decât ar fi fost, dacă barometrul s'ar fi urcat brusc la 790 mm. și ar fi scoborît la 720 mm. în câteva minute, ceeace însemna cel puțin un uragan.

In cele din urmă, căpitanul, care pe un vapor poate face ceeace vrea, fără să i se ceară socoteală, veni în ușa bucătăriei și ținând mâinile împreunate la spate, întrebă naiv :

— „Cook [3]), ce ne gătești diseară ?

Cook-ul se dădu jos de pe colțul mesii de tocat carne, de unde conversa cu al III-lea și după ce-și aranje bonetul pe cap, răspunse cu acelaș ton de intimitate, întrebuințat de căpitan (un căpitan și un bucătar sunt cele mai importante ființe depe un vapor și Iani știa lucrul acesta cu prisosință).

— „Ce-o ieși, Capt'an. Eu am pus de ghiveci și budincă !

Căpitanul dădu absent din cap, apoi întrebă surprins :

— „Te-ai împrietenit cu al III-lea ? Văd că beți cafea !

Bucătarul își săltă bonetul de pe frunte și răspunse stânjenit :

— „Cât să stăm certați ? Poate mâine mor!

II

A doua zi l-au găsit răsturnat de balans, pe dușumeaua cabinei.

III

„Camarottul" fochiștilor venise la bucătărie să ia apă pentru ceai.

Rândașul trândăvea în fața bucătăriei, întins pe o mușama, și se încălzea la soarele călduț de April, care se ridicase pe cer, cât se poate ridica soarele către ora șeapte, în luna aceasta.

Bucătăria era închisă și ca niciodată, Iani Peragos, care se scula odată cu cântatul cocoșului, din cotețul cu găini dela pupa, lipsea din ușa bucătăriei.

— „Unde-i șeful ? întrebă camarottul.

Rândașul deschise un ochiu și supărat de intervenția inoportună a băiatului, îi răspunse în doi peri :

— „Ți-e dor de el ? Cată să-l vezi !

Camarottul se îndreptă către cabina bucătarului și bătând în ușă, întrebă așa cum poate întreba un camarott, adică cu foarte mult respect, dacă s'a sculat. Dar din interiorul cabinei nu veni nici un răspuns.

Apăsă pe clanță și intrând înăuntru, îl văzu întins jos, cu ochii bulbucați.

Un camarott este, de obiceiu, un băiat de 15—20 de ani. Acesta se ținea și el de obiceiu și fiind prea tânăr, moartea îl îngrozea; aruncă ceainicul din mână și începu să alerge pe covertă strigând speriat :

— „A murit bucătarul, a murit bucătarul !

Șeful mecanic este singurul om de pe vapor care nu are ce face. Ba la drept vorbind, are marea grije de a spiona pe alții — de a vedea dacă mecanicul de quart nu iese pe punte să ia aer ; să numere în gând rotațiile elicei și să se lege de toată lumea.

— „Ce strigi așa, camarotte ? îl întrebă el mirat. Cum o să moară tocmai bucătarul ?!

— „A murit, a murit ! Stă cu burta în sus și cu ochii bulbucați !

Când un șef mecanic aude o noutate, nu o ține pentru el, ci se duce imediat la căpitan. Când nu este decât o intrigă de vapor, intră în careul [5]) căpitanului, se uită la țeava caloriferului, o ciocănește cu o cheie, apoi își plasează noutatea, cu cel mai candid aer din lume. De data aceasta, nu avea nevoie de un motiv de ordin technic, pentrucă era un fapt extraordinar. Intră buzna la căpitan și strigă la fel de speriat ca și camarottul :

— „Capt'an, bucătarul a murit !

Căpitanul rămase o clipă înlemnit, apoi întrebă calm, cum face deobceiu un căpitan de lungă cursă :

— „L-ai văzut d-ta, chief ?

— „Eu nu ; camarottul fochiștilor !

— „Unde l-a văzut ?

— „In cabină, cred.

— „Să mergem să-l vedem și noi !

Un căpitan, printre altele, trebue să știe să constate un deces. O făcu destul de repede, ascultându-i inima, cu capul pe piept. Din lăcașul pieptului nu mai venea nici un sgomot.

— „Ascultă și d-ta, chief ! spuse el ridicându-se din genunchi și dând din cap cu compătimire. Eu cred că-i mort deabinelea !...

— „E mort, e mort ! confirmă șeful mecanic după ce-și chinui burta îngenunchind lângă trupul bucătarului.

Lemnarul, care nu luase parte la consultul medical, se simți dator să-și arate importanța sa față de ceilalți oameni din echipaj, care se strânseseră „ca la mort". Dealtfel, lemnarul era un om cu destulă importanță, pe vapor. Oare nu el făcuse masa cea mare de mahon, din careul căpitanului ? Oare nu el cioplise singura cutie de table și puluri, care exista pe vapor și era a secundului ? Oare nu el făcea papuci de lucru pentru tot echipajul ?

Iată deci, că și în această unică ocazie, trebuia să-și arate însemnătatea capitală, pe care o avea pe bordul lui „Marigo".

— „Capt'an, spuse el ridicând tonul ca să audă și oamenii care ședeau pe culoar ,ar trebui să-l ridicăm în pat și pentru că moartea a fost constatată de domniile voastre, nu ar strica să-i facem o baie, așa cum se face la orice mort.

Căpitanul dădu din cap în semn de aprobare, dar șeful mecanic, care își simțea prestigiul știrbit, prin intervenția „nespălatului de marangos" crezu de cuviință să-l repeadă :

— „Ce fel de bae ? Nu o să facă el destulă în ocean ?

Câțiva au zâmbit. Probabil cei mai impresionați, care căutau să-și ascundă sub acest zâmbet senzația ciudată ce le-o dădea prezența atât de apropiată a morții. Ceilalți, de sigur că au găsit nimerită ideea șefului mecanic.

Pentrucă nu mai avea ce să facă în cabina bucătarului, căpitanul ieși afară și trecând printre oamenii care se dădeau la o parte, se așeză pe gura închisă a hambarului.

— „Vasăzică, se adresă el auditoriului și în special șefului mecanic, noi ne găsim într'un loc depărtat cu mai mult de trei zile de drum, de primul port. Cum nu avem posibilitatea să-l ducem la uscat și nici să-l îmbălsămăm, trebue să-l înmormântăm în mare. Asta o vom face chiar azi după amiază. In acest scop, nostromul să facă rost de un sac și să coasă o bucată de mușama, în care să-l înfășurăm. Eu nu am mai avut ocazia să fac o înmormântare, dar mi-a povestit un căpitan dela compania „Embiricos" și știu cum să procedez. E bine să pleci urechea la alții : ai totdeauna ceva nou de învățat !

Șefului mecanic îi părea rău, auzind cu câtă simplitate vorbea căpitanul în fața oamenilor. I se părea că vorbind astfel, își pierdea aureola aceea măreață pe care o are un căpitan și că odată cu ea se subția și respectul ce-l aveau oamenii din echipaj, pentru presupusa lui prietenie cu căpitanul.

Pe de altă parte, lemnarul jubila de mulțumire și din nou nu scăpă ocazia :

— „Eu am asistat, capt'an, la o înmormântare și dacă vă pot da un sfat, vă stau la dispoziție.

Căpitanul se mulțumi să dea din cap și schimbă vorba, adresându-se rândașului care era numai ochi și urechi :

—„Grigore, tu știi să gătești singur ?

Rândașul se umflă în piept și privind peste ceilalți, cu multă superioritate — ca și când deacum devenea stăpânul vaporului, spuse :

—„Știu capt'an, dar îmi trebue un rândaș !....

Viața rândașului culmina în acest moment. Desigur, toate fericirile din lume, îi umpluseră sufletul însetat de căldură și odihnă. De acum avea să spună :

— „Hei, rândaș ! Ai curățat cartofii ? Pune-i în oala asta să fiarbă ! El avea să stea și să comande, apoi în fiecare zi, căpitanul și ofițerii aveau să vină să-l întrebe :

— „Cook, ia spune, ce ne gătești azi ? Ne dai o gustare înainte de prânz ?

Devenea dintr'odată cel mai important om depe vapor. Toți aveau să vorbească despre el și pentrucă se găseau destui să-l înjure, avea să adopte tactica răposatului, care de cum intra în bucătărie, spunea :

— „Așa și pe dincolo, cui mă va înjura azi, că nu-i place mâncarea !

Dar în momentul când rândașul își spunea : „Bucătaraul a murit, trăiască bucătarul", al treilea ofițer apăru din nou în cadrul acestei povestiri ciudate și ridicând mâna la șapcă, drept salut, spuse :

— „Am auzit că a murit bucătarul. Va trebui să-i facem o autopsie și să constatăm dacă a murit de moarte naturală.

O tăcere grea, ca de plumb, se lăsă peste toți cei prezenți, care se uitau unii la alții. Până și căpitanul, cu tot calmul său imperturbabil, nu putu să vorbească, decât după ce înghiți de câteva ori în sec.

—„Ar trebui, dar cum nu avem un medic la bord, cred că este suficient să încheem un act de moarte naturală.

Cu al III-lea se petrecea în mare măsură, ce se petrecuse cu marangosul.

— „Eu știu, spuse el, să fac o autopsie. In timpul războiului am fost la un spital. I-o voi face eu, iar d-stră veți asista. Trebue să fim siguri dacă nu este la mijloc o crimă, sau o sinucidere !

IV

Pe hambarul No. 5 au fost așezați câțiva bocaporți [6]), iar peste ei o mușama curată. Corpul gol, al bucătarului, fu întins deasupra și după ce al III-lea mai trase briciul pe curea, se apropie emoționat.

Cercul spectatorilor se strânse mai mult. Era un spectacol pe care nu-l mai văzuseră vreodată. In plus, cu toții gustaseră din ironia și răutățile tiranice ale bucătarului, cel puțin tot atât cât gustaseră și mâncărurile. Mulți visaseră cum Iani Peragos cade în mare, peste bord și cum peștii adâncului îl sfâșie în bucățele tot atât de mici, cum erau și bucățelele de carne, pe care uneori reușeau să le pescuiască în ciorbă, sau în mâncare.

Incepând cu rândașul, unul dintre cei mai fericiți oameni, toată lumea sta să privească la trupul burtos, sătul, al bucătarului. cum avea să fie sfârtecat de briciul celui de-al III-lea ofițer.

Sublimă răzbunare, fără participație materială. Momentul cel mare vine. Ochii holbați privesc cum briciul se apropie. Respirațiile se opresc. Toți sunt numai ochi. Ochi și nervi. Nervi și satisfacție. O clipă, briciul taie pielea albă iar carnea trandafirie sângerează viu. O clipă numai, căci în cea următoare, Iani Peragos sări depe „masa de disecție" dând un strigăt de usturime și surpriză.

— „Deacum o să le stea mâncarea în gât", spunea a doua zi șeful bucătar privind cu recunoștință la cel de-al III-lea ofițer, care ședea în bucătărie pe scăunel și bea cafea — vorbind despre „decesul său".

1) Marangos=maestru lemnar.
2) Nostrom = șeful de echipaj
3) Cook = bucătar.
4) Camarott=băiat de serviciu.
5) Careu = sală de mâncare.
6) Bocaporți = capace de lemn, la hambare.

VASILE ALEXANDRI POET AL SATULUI

(Urmare din pag. I-a)

Desigur, adoptând asemenea idei, Alexandri n'ar putea să apară ca un revoluționar. Poezia populară începuse mai de mult să fie prețuită și culeasă cu cea mai afectuoasă îngrijire, în mai toate țările Europei. La noi chiar, Alexandri n'a fost cel dintâi care să fi pornit pe această cale. De altă parte, principiul inspirației plecate din isvoarele populare era cu totul de acord cu nouile idei cultivate și puse în practică de Kogălniceanu și de colaboratorii săi dela Dacia Literară.

Revoluția lui Vasile Alexandri se petrecuse numai în el însuși. Prin aceasta ea nu e însă mai puțin însemnată în urmările ei. El îi datorăm pe Alexandri ca poet, începând cu versurile publicate chiar din acel an 1843, Hora și Cântecul haiducesc, și până la cele din urmă inspirații ale bătrânului bard. Ei îi datorăm câteva dintre cele mai bune elemente ale teatrului său, Nunta țărănească, Rusaliile, Cinel-Cinel, și altele în care viața satului formează miezul însuși al acțiunii dramatice. Ei îi datorăm mai cu seamă culegerea de poezii populare alcătuită de poet și care, oricâtă dreptate ar avea folkloriștii scrupuloși asupra procedeelor de colectare și de prezentare ale lui Alexandri, reprezintă fără îndoială culmea la care a ajuns arta poetică a versului popular. De bună seamă că toate acestea nu vin numai din cimpoiul lui badea Gheorghe. Ele vin și din epoca de pregătire a copilăriei rămase câtăva vreme în umbră, și din sensibilitatea anume făurită și îndreptată în acei ani. Dar în centrul lor e totdeauna satul, cu viața lui, și mai cu seamă cu sentimentele lui și cu felul lui de a și le interpreta.

Reprezentarea satului românesc în poezia ui Alexandri e întrucâtva deosebită de a celorlalți scriitori care s'au oprit asupra acelorași concepții. Sosit mai târziu decât alții la înțelegerea mediului popular, Alexandri mai era pe de-asupra și un boier, cu alte cuvinte un om care nu percepea din traiul adevărat al țăranului decât anumite forme spectaculoase, anumite elemente mai ușor vizibile și îmbrăcate de el în culorile entuziasmului. In realitate, atitudinea lui față de țăran e aceea a nobilului binevoitor de pretutindeni, Florian sau Maria Antoinetta, a civilizatului care se grăbește să pună în contrast viața tulbure a orașelor cu puritatea de moravuri și de sentimente a lumii rurale. Dacă la aceasta se va adăuga constatarea că prin definiție, poezia nu vede decât un anumit aspect al obiectului care îl preocupă, latura cea mai frumoasă sau cea mai sugestivă, planul cel mai potrivit pentru a fi îmbrăcat cu formele artei, se va înțelege formula mai degrabă simplistă în care poetul a închis dintr'odată tot sufletul țărănesc. Incântat de atitudini, el nu s'a lăsat niciodată intrigat de subînțelesuri. Țărani lui sunt oameni dintr'o bucată, toți voinici, toți Românași de frunte, toți preocupați de idei simple și sănătoase, reprezentanți tipici ai unui număr de virtuți tradiționale de care niciunul nu s'ar putea desface.

Deaceea Alexandri e un poet al satului în sensul cel mai restrâns al acestui cuvânt, întrucât idealizează și simplifică mai mult decât reprezintă, alegând trăsătura caracteristică din laturile multiple ale sufletului popular. Rămâne numai de văzu dacă această trăsătură e cu adevărat caracteristică țăranului român, sau dacă Alexandri n'a pus ceva din el însuși în imaginea pe care și-o făurește astfel.

Seninătatea absolută, frăgezimea, puritatea și simțul artistic, acestea ar fi, după poetul din Mircești, bucuriile cele mai alese ale contopirii în mediul popular. Satul lui e un decor de feerie, în care se văd pretutindeni „flăcăi și fete mândre ce râd cu voie bună... Români cu fețe dalbe, Românce cu ochi negri și cu șter-gare albe". Fetele pe care le zugrăvește, au toate cosițe aurii și umeri albi-rotunjori. Muncile satului sunt niște pretexte de petrecere și de sărbătoare. Aratul „leagă omul cu pământul într'o dulce înfrățire", semănătorii sunt veseli și harnici, și când printre ei se pierde câte o junâ Rodică„cu grâu de aur ei o presoară", într'un tablou idilic care amintește vârsta de aur a omenirii. Nimic din truda omului dela țară, nimic din durerile sau din suferințele lui. Când e noapte, „țara doarme 'n nepăsare"; când e viscol, de departe se vede ca un liman „o căsuță drăgălașe cu ferestrele lucind"; iar când în mod excepțional și aproape nefiresc se întâmplă să surprindem o tânără țărăncuță plângând, însăși natura intervine pentru a-i spune că suferințele ei nu sunt adevărate suferințe:

Pentru tine-orice durere trebuie ca să se curme,
Nouri sunt ce nu fac umbră, și dureri ce nu las urme.

De altă parte, totul e minuscul în această poezie festivă. Personagii le și obiectele sunt mângâiate și răsfățate, și indicate aproape totdeauna prin diminutive:

Și de-ai trece nouă mări,
Floricică n'ai găsi,
Păsărică n'ai zări
Nici nevastă mândruliță
Nici copilă drăgulță
Ca Marioara
Florioara,
Zânișoara munților,
Surioara florilor.

Limbajul acesta sentimental și evirat amintește un joc de păpuși, sau mai de grabă felul alintat în care obișnuim uneori să vorbim cu copiii.

In felul acesta, Alexandri apare mai puțin ca un poet al satului în înțelesul de cântăreț al vieții populare văzute ca o realitate complexă, decât ca un poet al poeziei satului, al unei abstracțiuni făurite de el pe temeiul puținelor date culese din experiență. In versurile lui nu trebuie să se caute tabloul satului românesc, portretul țăranului sau caracterele cele mai comune ale existenței sale de fiecare zi, așa cum de pildă se pot găsi cu atâta ușurință în poeziile lu Coșbuc. Pe el nu aceste lucruri l-au interesat. Inspirația lui rustică vine dintr'un ideal de frumusețe, și se rezolvă tot într'un asemenea ideal. Icoana satului apare transfigurată, astfel încât nu mai apare din ea decât latura poetică ideală. De aici atâtea lucruri convenționale, atâtea formule de-a gata, care apar cu atât mai palide și mai perimate după viguroasele experiențe rurale ale generațiilor mai noi.

Instructivă din acest punct de vedere ar fi comparearea țăranului lui Alexandri cu acela al unui scriitor realist, Rebreanu sau Agârbiceanu. Reluând o paralelă celebră, s'ar putea spune că aceștia din urmă descriu satul așa cum este, pe când Alexandri l-a văzut așa cum ar trebui să fie. Aceasta nu înseamnă însă că Alexandri se înscrie în fals față de realismul celor din urmă, și că sentimentele pe care le atribuie personagiilor sale țărănești, sunt simple închipuiri ale fanteziei poetice Poetul a trăit și a înțeles satul, dar n'a perceput din el decât ceeace purta în el însuși, euforia și impulsul de simpatie universală care stăpânește atotputernic în toate închipuirile lui. Din pricina aceasta, viziunea lui e unicoloră, mărginită la un singur aspect; dar pe lângă meritul de a fi cea dintâi, ea reprezintă în acelaș timp și o chintesență de poezie, o idealizare și o înfrumusețare care singure au putut să facă sensibile, în această perioadă de începuturi. posibilitățile artistice neexploatate ale mediului popular.

ALEXANDRU CIORĂNESCU

MODA în FILOSOFIA ACTUALĂ

(Urmare din pag. I-a)

Nu intenționăm acum să intrăm în analiza unei astfel de filosofii; ceea ce ne-a interesat a fost doar să stabilim aspectul lăturalnic pe care o astfel de filosofie îl prezintă în ceeea ce privește situația filosofiei actuale și în ceea *ce privește problemele ei centrale;* și mai ales să indicăm primejdia pe care o astfel de modă o reprezintă pentru filosofie: ignorând adevărata critică a metafizicei, lăsând mai departe filosofia în conflict cu logica, ea favorizează și îndreptățește pretențiile scientismului contimporan ce tinde să acapareze toate problemele susceptibile de a fi exprimate pe plan intelectual.

Legitimarea dreptului la existență a filosofiei pe baza unei atitudini, este dogmatică și refugiul în iraționalism este iluzoriu: este însăși domeniul în care positiviștii se grăbesc să împingă filosofia pentru a-i putea da însfârșit lovitura de grație.

Față de o manevră atât de abilă a neo-positivismului actual, existențialismul a reacționat naiv și fără nicio perspectivă critică.

Odată o astfel de modă intrată în disgrație — și semnele unei astfel de disgrații sunt încă depe acum evidente — filosofia riscă să cadă într'o criză mult mai acută și mai primejdioasă

Există două modalități de a reacționa față de o astfel de modă în filosofie: sau o adopți ca pe o poziție actuală și conformă cerințelor vremii, sau o desconsideri situându-te dincolo de vreme, ca pe un produs trecător al unei epoci.

Amândouă însă păcătuesc printr'o eroare fundamentală. fiindcă amândouă tind să atribue modei problemele actuale, centrale ale epocei.

Actualitatea modei existențialiste este însă superficială și aparentă și numai cel ce se situiază în afară de o astfel de modă, poate fi îndreptățit să creadă că pătrunde problemele cu adevărat centrale ale unei epoci.

Iar criteriul celor ce încearcă să depășească această modă, situându-se dincolo de imanența actualității în transcendența trecutului sau a viitorului, este și el fals, fiindcă filosofia trebue să rezolve problemele actuale și centrale pe care evoluția ei necesară le-a impus deslegării contimporane.

Altfel, ei desgroapă inutil fosilele trecutului sau nu au destule instrumente pentru a cerceta semnele viitorului.

FLORIAN NICOLAU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23 - 25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREŢUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 15
Duminică 30 MAI 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAŢIUNII SIBIU
BIROU

Libertatea artei

de DUMITRU IMBRESCU

Linia de conduită a artei şi a literaturii române nu a cunoscut încă un proces mai dureros decât acela pe care îl trăim în momentul de faţă. Marile creaţii de artă nu sunt şi n'au fost niciodată produsul directivelor şi îndrumărilor didactice. Ele au luat naştere din izvorul de lumină al unor personalităţi, din adâncurile cutelor sufleteşti şi din setea de a dărui publicului o parte din bogăţiile genîului lor.

De când s'au afirmat arta şi literatura, ele s'au călăuzit, nu după reguli inventate în laborator, ci după legi de creaţie şi evoluţie cu totul proprii. Întâi au apărut marile opere şi după aceea s'au ivit specialiştii în discuţii, obligaţi după setea lor de glorie nemeritată, să întoarcă totul pe dos şi să răstălmăcească în fel şi chipuri ceeace ostenitorul de creaţie a conceput într'un alt fel. Şi unii dintre aceştia au mers atât de departe, încât au dat cu totul altă semnificaţie unor anumiţi termeni şi noţiuni din operele cercetate şi răstălmăcite.

Faptul care ne interesează este însă cu totul altceva decât o răfuială cu cercetătorii şi răstălmăcitorii operelor de artă.

Dacă în viaţa de toate zilele, în politică mai ales, sunt permise anumite măsuri de stimularea sau oprimarea activităţi, în artă astfel de măsuri sunt departe de a duce la vre un rezultat. Arta — şi literatura ca element al ei — nu se poate desvolta decât în condiţiuni de deplină libertate. In desfăşurarea ei nu sunt îngăduite imixtiuni din afară, fiindcă arta este rezultatul exclusiv al sufletului care o produce, chiar dacă la ea colaborează şi factori din afară. Structural, opera de artă e străbătută, în toate cutele ei, de personalitatea creatorului, iar elementele din afară nu-şi imprimă caracterul, ci doar îi conturează înfăţişarea.

Oricine încearcă să se opună liberei desvoltări a artei nu face decât să treacă în ceeia ce n'o înţeleg, iar când se încăpăţinează să fie şi îndrumătorii ei, atunci riscă să cadă în ridicol. Legile de evoluţie şi desvoltare a conceptului de artă se plămădesc din chiar sbuciumul creaţiei. Spre deosebire de acei teoreticieni şi comozi critici, cari îşi închipuesc că opera de artă poate fi ca un produs farmaceutic, dozat după anumite legi prestabilite, credem că arta este deplin autonomă şi dacă are puncte de atingeri cu realitatea obişnuită, e tocmai prin faptul că această realitate, purificându-se de tot ce e prozaism şi balast, se ridică până la înălţimea ei. Arta nu trebue să se coboare de pe piedestalul ei de puritate în gunoiul frământărilor de fiecare clipă, pentrucă în acest caz ea n'ar mai fi artă, ci un fel de compromis convenţional, cum de altfel va rămâne o mare parte din risipa de banalităţi ce se produc sub ochii noştri. Cei ce-şi închipuie că fac artă pură, subordonându-se legilor convenţionale ale aşa zisei opinii publice, nu fac, în realitate, decât să abdice ruşinos şi lamentabil dela postulatele artei.

Condiţia esenţială în stabilirea unei valori asupra operei de artă, nu este aceea ca arta să se coboare la nivelul de înţelegere al publicului, ci tocmai ca înţelegerea acestuia să se ridice la nivelul superior al artei. E greşită părerea acelor grăbiţi, că cine nu scrie pentru public şi pentru nivelul lui de înţelegere, riscă să rămână un necunoscut. Istoria artei e plină de exemple contrarii. Oameni cari au lucrat în spiritul opiniei publice şi cari s'au bucurat de o celebritate notorie, au sfârşit prin a se cufunda, încetul cu încetul, în întunericul uitării, pe câtă vreme individualităţi puternice şi stăpâne pe talentul lor, neţinând seama de indiferenţa şi ignoranţa publicului, lucrând numai după propriile lor imboldări, deşi n'au cunoscut o cât de mică consacrare a valorii lor, din partea contemporanilor, au intrat totuşi fericiţi pe poarta viitorului, deoarece legile de evoluţie, mai încete decât individualitatea lor puternică, le-au adus, la timpul cuvenit, definitiva consacrare. Valoarea artei n'o stabileşte nici graba celor ce ar dori să se vadă consacraţi şi nici legile convenţionale ale societăţii care nu vrea să se vadă consacraţi şi nici legile convenţionale ale societăţi care nu vrea să vadă afirmându-se ceeace ar trece peste vederile ei. Şi totuşi numai arta adevărată are resonanţe adânci în sufletul maselor. Ceeace este artă de modă, valabilă numai pentru un timp determinat, nu reprezintă, în esenţă, cerinţele sincere ale publicului, ci numai ale unui anumit public: cel de se agaţă de toate curentele trecătoare. Aderenţa artei faţă de societate este un fapt care nu mai poate fi contestat. Legile unor anumiţi teoreticieni, cari pregătesc normele în laborator, fără să fie cuprinşi de fiorul şi de flacăra artei, nu sunt rezultatul gustului colectiv. Marele public, cel pregătit, nu cel mult, iubeşte şi se pătrunde, de arta cu adevărat valoroasă, nu de expedientele artistice de sezon.

(Urmare în pag. 4-a)

GEORGE LÖWENDAL — Maria din Ardeal

POETUL ION PILLAT

de N. I. HERESCU

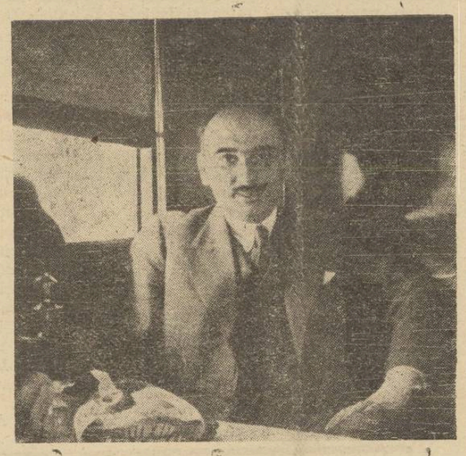

De Ion Pillat mă leagă o prietenie care nu mai este de ieri. Oricât ne-ar îmbătrâni pe amândoi o atare destăinuire, trebue să mărturisesc totuşi că prietenia noastră va împlini în curând douăzeci de primăveri.

Două decenii de credincioasă amiciţie nu constitue o întâmplare prea obişnuită, mai ales în România, unde oamenii se împrietenesc şi se îndumănesc cu o uşurinţă şi cu o repeziciune la fel de întristătoare. Pe fericitele noastre meleaguri, legăturile prieteneşti durează, de obicei, cât viaţa unei roze, şi de aceia lumea nu mai crede în ele.

Prietenia cu Ion Pillat aş putea-o numi exemplară. Privind înapoi, constat cu emoţie că, timp de aproape douăzeci de ani, ea n'a cunoscut nici un moment de criză gravă, deşi au fost perioade când ne vedeam mai în fiecare zi. Nu vreau să pretind, firească, că nici un nor n'a trecut, niciodată, pe cerul seninei noastre amiciţii, — ceeace pare, vai, cu neputinţă în raporturile dintre bieţii muritori; dar n'au fost întotdeauna decât neînţelegeri trecătoare, fără însemnătate, — din acelea care se ivesc între fiinţele cele mai apropiate, între îndrăgostiţi, între părinţi şi copii, între fraţi... Explicaţia acestui fericit caz stă în faptul că noi nu ne-am clădit pretenia numai din afecţiune şi din stimă, — ci şi dintr'o mare pasiune comună. Prietenia noastră s'a născut şi s'a legat trainic din cultură pentru poezie, căreia amândoi i-am închinat de mult, cu o fidelitate mai tare decât orice ispită, tot ce aveam mai bun în noi şi ceasurile cele mai preţioase ale vieţii noastre.

Am început prin a face această mărturisire, pentru a lămuri dece cred că sunt unul dintre cei care cunosc mai bine opera poetică a lui Ion Pillat. In decurs de douăzeci de ani, am asistat la naşterea părţii celei mai însemnate, şi ca întindere şi ca valoare, din opera lui. Când l-am întâlnit eu, Pillat publicase tocmai volumul „Pe Argeş n sus", primul său volum de seamă, care l-a aşezat, dintr'o dată, între primii poeţi de după războiul din urmă. De atunci, Pillat nu mi-a tăinuit niciunul dintre planurile lui literare, am fost martor la toate variaţiunile desvoltării lui estetice, nici una dintre credinţele lui poetice nu mi-a rămas ascunsă. Mai mult, cred că o bună bucată de vreme am fost primul căruia poetul îi citea ultimele versuri scrise.

Aceasta, repet, la epoca cea mai rodnică şi cea mai autentică a activităţii lui, — aceia în care putem recunoaşte, după propria expresie a poetului, „autenticitatea experienţei poetice şi savoarea lucrului trăit" (Mărturisiri, *Revista Fundaţiilor Regale, Febr. 1942, p. 273), căci volumele dinainte, cele scrise între 1908 şi 1918:* „Visări păgâne", „Eternităţi de-o clipă" *şi* „Amăgiri", *reprezintă, aşa cum autorul lor o recunoaşte cu mare luciditate, o etapă în care poezia lui „a fost deviată din matca ei naturală printr'o transplantare bruscă şi un aport străin".*

Deaceia, când poetul a împlinit 50 de ani, m'am socotit dator să mă ocup eu de publicarea unui volum antologic în care să se oglindească icoana poeziei lui din epoca de deplină maturitate poetică. Această epocă socotesc — împreună cu poetul — că începe în 1932 cu volumul Caetul verde, *se continuă cu* Scutul Minervei *(1933), cu* Ţărm pierdut *(1937), cu* Umbra timpului *(1940), cu* Balcic *(1940), şi se închide cu acel mănunchi de sonete, din care eu i-am blicat întâi pe cele mai frumoase în „Revista Fundaţiilor Regale" pe vremea când o cunduceam (Sept. şi Dec. 1940, Ian. 1941); sonetele au fost reunite apoi în volumul* Implinire, *apărut în 1942, anul în care Pillat începe — pururi tânăr! — a şasea decadă a vieţii sale. 1932—1941, zece ani despre care poetul scrie — şi noi îi dăm deplină dreptate — că formează etapa „mai rodnică în creaţii originale şi în strădania de a da un stil clasic sau neoclasic..., valabil pentru poezia română"* (Mărturisiri, p. 285)

Neoclasic, acesta este cuvântul: el constitue cea mai bună definiţie a poeziei lui Pillat din epoca maturităţii. In adevăr, dela Pe Argeş în sus, *opera lui poetică poate fi împărţită în două epoci, fiecare dintre ele având o înfăţişare bine definită. Prima, formată din volumele* „Pe Argeş în sus" *(1923),* Satul meu *(1925) şi* Biserica de altădată *(1926), cuprinde poezia sa tradiţionalistă şi autohtonă, o poezie „du terroir", pe linia deschisă mai de mult de* Semănătorul *şi continuată apoi, într'o privinţă, de poeţii dela* Gândirea. *A doua epocă o compun volumele dintre anii 1932 şi 1941, amintite mai sus: este partea care poartă pecetea clasicismului. „Cred că toată poezia mea, dela* Caetul verde *încoace, a fost*

(Urmare în pag. 5-a)

Scriitorii francezi sub zodia războiului

Andre Gide contra Chardonne

Atitudini hotărîte ca aceea luată de Chardonne, — nu puteau rămâne fără răspuns şi fără ecouri. In primul rând în ceeace priveşte adversitatea făţişe faţă de Anglia, capitol care găseşte un partizan neaşteptat în Jacques Emile Blanche, o figură ciudată şi interesantă totodată a vieţii culturale pariziene. In ultimul său volum, Chardonne face un suculent portret al acestui bătrân artist: muzicant apreciat de Gounod şi pictor remarcat de Manet, care renunţă la o carieră diplomatică pentru a colinda lumea şi a trăi în vecinătatea oamenilor de litere, spre a sfârşi într'o admiraţie totală a culturii şi civilizaţiei engleze, admiraţie concretizată în scrisul şi amintirile sale unde locul de frunte îl ocupă George Moore, Thomas Hardy şi Virginia Woolf. Ultimele sale manifestări mărturisesc odată mai mult aceată afecţiune: o expoziţie în 1939 la Londra şi un volum de amintiri engleze, apărut în englezeşte cu obligaţia pentru autor de a nu o traduce în limba sa maternă. I-a fost dat însă acestui om trăind o frământare de veşnică tinereţe, să mărturisească la 80 ani aproape, după armistiţiu: „Il est rare, je crois, qu'un homme assiste à la destruction d'exactement tout ce qu'il aime ou crut posséder". O asemenea experienţă dureoasă i-a fost dat lui J. E. Blanche să trăiască la sfârşitul vieţii şi desigur că trebue să fie mai mult decât o durere obişnuită, aceea care l-a determinat la furtunoasa isbucnire de adeziune la anglofobia scrisului chardonnian. „Frustré de tout, j'ai vu et je vois encore disparaître ce que je croyais être l'indispensable"...

Omul generaţiilor trecute, trăind din amintiri — simte nevoia desolidarizării de vechea lui atitudine, mergând până la ruperea vechilor legături chiar înlăuntrul Franţei. J. E. Blanche octogenarul pare astfel, sub impulsul unui război care l-ar fi putut doborî, gata să ia viaţa şi lupta dela început...

N'am da însă o imagine întreagă a răsunetului produs de esseurile lui Chardonne dacă n'am lega violenţa manifestărilor lui Jacques Emil Blanche de replica pe care un alt scriitor din „vechea gardă" — al cărui nume însă umbreşte pe toţi ceilalţi participanţi la discuţie, — a dat-o la „Chronique privée de l'an 1940". Este vorba de André Gide care a răspuns în „Le Figaro", imediat după apariţia cărţii. „Chardonne 1940", readuce aparent pe Gide la preocupări de critică literară, preocupări care-i încântaseră tinereţea. Să fie însă numai interesul literar la originea articolului lui Gide, aşa cum acesta ar vrea să lase impresia? Iată ceeace pare îndoelnic. Fără a merge atât de departe încât să-l socotim printre responsabilii atmosferei din preajma războiului (aşa cum va încerca să insinueze Maurice Martin du Gard [1]), este însă evident că Gide se socoteşte solidar cu o Franţă pe care Chardonne o acuză cel puţin de miopie. Substratul articolului său este astfel mai puţin literar, cât politic. Vorbind de un Chardonne „alambicat", autorul celebrei „Nourritures Terrestres" îşi închee articolul amintit cu o afirmaţie care a provocat multe zâmbete: „Devant sa fluidité, son inconsistence (si j'en juge par moi), nous sentons mieux notre solidité, et, devant tant d'acquiescements indistincts, notre constance". Că Gide nu se poate regăsi într'o atmosferă nouă este lesne de înţeles, că este complet doborît sufleteşte de prăbuşirea Franţei ar fi încă de crezut (deşi cam neverosimil pentru un om care n'a suferit prea mult de pe urma credinţelor sale naţionaliste), în sfârşit intuiţia imposibilităţii de a se realiza decât în regim ultra democrat poate fi reală pentru un scriitor care a avut tăria impresionantă a sinceităţilor din „Retours de l'U.R.S.S.", dar sublinierea constanţei sale ideologice pare puţin forţată. Gide poate fi astăzi, ca linie politică, egal cu cel din 1936 spre exemplu; înseamnă aceasta constanţa unei întregi vieţi? Iată ceeace irită pe Maurice Martin du Gard care într'o filipică de crudă ironie discută poziţia anti-chardonniană a lui André Gide.

Fără îndoială, este periculoasă această polemică de „principii", periculoasă cel puţin până în momentul când se cade de acord asupra valorii încremenirii într'o anumită formulă. Periculoasă în special pentru Gide al cărui geniu s'a verificat în şiraguri de descoperiri şi în vagabondările neastâmpărului... A dobândit acum, în amurgul vieţii, scriitorul francez, sensul adevărat al existenţei spirituale? Sau este numai o lenevire în care anii trădează vioiciunea?

Pentrucă Chardonne poate fi incriminat pentru anumite afirmaţii ale sale. Alături de un dinamism cuceritor şi de o luciditate distrugătoare pentru potenţialul de valorificare naţională care se ascunde în fiecare din noi, independent chiar de credinţe, Chardonne este — în fibra cea mai intimă a gândirii sale — un desamăgit de Franţa. Oricât această desamăgire s'ar vrea lecuită de dragostea pentru peisajul francez sau entuziasmul pentru sănătatea ţăranului, ea rămâne ca principala explicaţie a gândirii sale. Afirmând că salvarea Europei trebuia să vină din afara Franţei, — Chardonne devenise vulnerabil pentru compatrioţii săi. Dece nu a lovit aici Gide, preferând să combată anumite afirmaţii mult mai puţin riscante?... Explicaţia nu poate fi, după părerea noastră, decât una singură: André Gide este ros în fond de acelaş pesimism.

Chardonne şi Gide pot polemiza pentrucă sunt feţele aceleiaşi lumi derutate de înfrângere. Chardonne caută să se adune din entuziasm şi nobile elanuri, Gide se resemnează. Problemă de vitalitate şi temperament. Deasupra alambicării lui Chardonne şi a constanţei ultime a lui Gide, stăruie aceeaşi stea nenorocită a unei prăbuşiri pentru care nici o pregătire nu fusese făcută.....

COSTIN I. MURGESCU

1. „Ne s'étant jamais intéressé qu'à la stratégie littéraire, en s'en défendant d'ailleurs, n'était vraiment pas destiné à Riom".

IRACLIE PORUMBESCU

Intre operele clasicilor români ce figurează în programul de lucru al editurii Gorjan întocmit pentru colecţia Muncă şi Lumină, urmează să apară în curând şi un volum de proză din opera lui Iraclie Porumbescu, tatăl compozitorului Ciprian, volum îngrijit de semnatarul acestor rânduri. Nu e vorba, firească, de o ediţie ştiinţifică, ci de una populară, fapt care de altfel ne-a şi determinat să operăm foarte puţin şi foarte neînsemnate modificări ale textului original, acolo unde materialul pe care l-am folosit (în primul rând ediţia învechită a lui Leonida Bodnărescu), prezintă pasagii neinteligibile, datorită de sigur greşelilor de tipar, precum şi acolo unde un neologism prea local sugera un cuvânt autohton întrebuinţat în altă parte şi de autor, — aceasta pentru a nu acoperi cu pete de umbră paginile luminoase şi ţărăneşti ale preotului bucovinean.

Suntem convinşi că, în ediţiile populare, asemenea modificări în folosul textului sunt binevenite şi într'un articol viitor vom încerca să aducem argumente în acest sens. Opera de căpetenie a lui Bălcescu, de pildă, ar câştiga mult în ochii cititorului comun dacă s'ar cizela unele asperităţi de formă (pentrucă autorul nu i-a dat aspectul definitiv) şi s'ar comite unele înşirări de date nefolositoare celui ce nu caută în ea atât informaţia istorică, pe cât desfătarea sufletească, pentrucă în definitiv *Istoria lui Mihai Viteazul* e în primul rând o operă de artă.

Locul unde am lucrat această ediţie — cazarma Şcoalei militare din Galaţi — nu ne-a permis să facem toate confruntările necesare de text, pentrucă ne-au lipsit revistele în care au apărut, publicate de autor, (căci adunarea lor în volum e postumă), nuvelele, schiţele şi amintirile scriitorului bucovinean. Promitem că atunci când împrejurările ne vor îngădui, vom da la lumină o ediţie ştiinţifică şi completă (a lui Bodnărescu nu este) a operelor lui Iraclie Porumbescu.

Publicarea unei ediţii populare din scrierile lui Iraclie Porumbescu poate nedumeri pe unii critici literari, care vor califica probabil acest gest ca îndrăsneţ. Intradevăr, numele lui Iraclie Porumbescu e necunoscut publicului cititor chiar şi în Bucovina. Ba e necunoscut, sau cel puţin e ignorat, de o bună parte din istoricii noştri literari. Suntem siguri însă că motivele ce au creat această situaţie sunt independente de valoarea scrisului acestui vajnic preot. Intr'un mediu cultural, în care clasa de sus vorbea mai ales nemţeşte, iar poporul era ţinut departe de cunoştinţa de carte, o operă de amintiri personale, deşi povestite cu indiscutabil talent, nu era menită să circule, cu atât mai mult cu cât a fost fărâmiţată în coloanele diferitelor reviste, unele ardelene.

Am omis din ediţia noastră versurile lui Porumbescu, pentrucă preotul acesta, povestitor din clasa maeştrilor moldoveni, înzestrat şi cu ceva din lirismul duios al acestora, ca şi cu umorul lor sănătos, nu e totuşi poet. Iraclie Porumbescu este povestitorul captivant al propriei sale vieţi ale cărei întâmplări variate şi complicate îl scutesc de inventivitate, iar împletirile ei trecătoare cu viaţa unor personalităţi ca V. Alecsandri, Costache Negri sau Aron Pumnul, acordă paginilor sale şi un interes istoric-literar.

O inspiraţie sănătoasă, izvorîtă din realităţile româneşti cele mai autentice şi adăpată la acestea chiar atunci când mediul în care este purtat autorul de o soartă vitregă este străin, un dialog viu şi natural, un umor fin, darul de a împreuna o limbă românească ţărănească cu rare locuţii populare, care dau frazei un plăcut parfum arhaic, un ascuţit simţ psihologic şi un talent de a documenta îndepărtând aviditatea, iată calităţile lui Iraclie Porumbescu. Sunt pagini ca *Zece zile de haiducie*, *Incă însurat nu fusesem* sau *Un epizod hazliu din mânăstirea Putna*, care ar trebui să treacă în manualele şcolare sau în orice antologie de proză românească, cu atât mai mult cu cât prin asemenea schiţe autorul nostru se ridică până la nivelul fratelui său moldovean, Ion Creangă. Şi cel ce nu pregetă să-l cuprindă pe Iraclie Porumbescu într'o formulă, prin care să uşureze asimilarea unei caracterizări sintetice de către public, nu greşeşte spunând despre el că este un Creangă al Bucovinei. Acelaşi izvor de inspiraţie — memoria, pe al cărei fundal viaţa rurală e proectată puternic, — acelaşi limbaj provincial, e drept însă că pigmentat cu neologisme uneori îndrăsneţe, acelaşi dialog firesc şi hazliu, acelaşi umor identic cu al ţăranului român aceleaşi scene de viaţă populară românească autentică şi un acelaşi deosebit de peripeţii palpitante, iată puncte de contact solide între cei doi scriitori. Firea ţărănească, cu superstiţiile ei ,cu deprinderile din care nu poate fi smulsă cum nu e stejarul smuls de furtună din rădăcini, obiceiurile săteşti, portul cu minuţiozitate descris, în sfârşit, o sumedenie de icoane din popor se perindă prin faţa ochilor odată cu peripeţiile personale, într'un stil care adesea uimeşte prin întorsăturile, prin umorul, imaginile sau vocabularul la care recurge.

Aşteptăm ca istoria literară, pornită azi pe calea lăudabilă a revizuirii atitudinii ei de până mai ieri prin readucerea la lumină a scriitorilor uitaţi sau descoperirea celor neştiuţi, să facă dreptate lui Iraclie Porumbescu, aşezându-l la locul pe care şi-l merită. Cât despre public, avem convingerea că el, care îl are pe Creangă ca pe cel mai drag dintre toţi scriitorii noştri, va gusta cu deliciu paginile preotului bucovinean şi-i va aprecia la gradul just talentul de iscusit povestitor, integrându-l în lumea lui Creangă, a lui Hogaş şi a lui Sadoveanu.

Rândurile noastre nu sunt însă decât anunţul apariţiei în public a unei antologii din opera lui Iraclie Porumbescu. Rămâne ca după apariţia cărţii, criticii autorizaţi să-şi spună cuvântul şi să lupte pentru impunerea unui scriitor ,care se cuvine să fie cunoscut de mase cât mai largi.

ION ŞTEFAN

VIVO FIGLIO — Scenă casnică

CRONICĂ DRAMATICĂ

TEATRUL MIC: „ANNA CHRISTIE", DRAMA IN 4 ACTE DE EUGEN O'NEILL

La scurt interval după piesa marelui dramaturg american de origine irlandeză, — „Dincolo de zare" — pe care a prezentat-o Teatrul Nostru— un nou teatru bucureștean, Teatrul Mic, reprezintă o altă lucrare dramatică a aceluiaș autor.

Despre teatrul lui O'Neill în general, am vorbit cu acel prilej.

In ce privește „Anna Christie", caracteristicile sunt oarecum aceleași.

De data aceasta e vorba de drama pe care o provoacă oposiția dintre spiritualitate și condițiile exterioare ale vieții: mai precis în această piesă se rezolvă o temă care, până la un punct, este specifică catolicismului lui O'Neill, anume aceia că în judecarea „păcatului" participarea trupului nu interesează ci numai participarea sufletului.

In felul acesta, Anna Christie, fata care a cunoscut mocirla vieții, se poate ridica, pură, deasupra depravării ei, grație contactului cu bunătatea celor din jur și grație dragostei părintelui ei pe de o parte și omului care o iubește pe de altă parte.

Mai mult, prin dragoste se purifică nu numai ea, dar toți cei care trăiesc în mijlocul acestei drame, Chris Christofersohn, căpitanul, tatăl ei, care până atunci își ducea existența prin cârciumi, beat aproape tot timpul, ancorat într'o legătură dintre cele mai puțin recomandabile. Mat Burke, marinarul tânăr, încrezut, scandalagiu, omul femeilor din toate porturile, până și Marthy Owen, tovarășa lui Chris, femeia docurilor și a tuturor matrozilor, care, și ea, în fața dragostei de tată a lui Chris pentru fiica lui așteptată, înțelege să se dea înapoi.

După cum se vede, o lume fundamental bună, pervertită numai la suprafață.

Cred că această piesă reprezintă în mare măsură însăși ideologia de bază a lui O'Neill, o ideologie pe care cred că aș putea-o numi creștină.

In ce privește interpretarea, a fost foarte bună. D-ra Elena Galaction a fost foarte bine în special în primele două acte, foarte firească, jucând cu multă înțelegere și cu multă culoare rolul Annei Chris.

Ceva mai puțin bine a fost, poate, după aceia, în special în scena mare a explicațiilor dintre ea, tatăl ei, și Mat Burke. Aceasta cred că și din cauza că nu o ajută suficient vocea, care, adesea, face impresia că nu este bine „pozată" — cum se spune de obiceiu, — așa că indignările, violența, momentele dramatice, distonau oarecum, nefiind o suficientă concordanță între text, gest și voce.

Luate lucrurile în totul, însă, se poate spune că a prezentat o frumoasă interpretare, cu multă sensibilitate și cu multă înțelegere.

G. CIPRIAN

D-na Anca Balaban în Marthy Owen, a avut un admirabil rol de compoziție, bine colorat, ton just pentru fiecare cuvânt spus, pentru fiecare pasagiu din text, lucru cu atât mai greu cu cât creația d-sale, așa cum se prezintă, putea s'o facă în fiecare moment să cadă în „excesiv", lucru care, totuși, nu s'a întâmplat nici un moment, d-sa reușind să păstreze tot timpul tonul just cerut de rol.

Foarte bine, d. Ciprian: aș putea spune, una din marile d-sale creații.

Bineînțeles că i se pot face și d-sale, diferite obiecțiuni, dacă i se caută cusururi cu tot dinadinsul, dar asta ar însemna să fii de rea credință: adevărul este că Chris al d-sale este o realizare frumoasă, un rol jucat astfel în cât am avut, fără nici o stridență, gama întreagă a sentimentelor pe care personagiul le comportă, dela naivitatea bonomă a omului bun însă dedat viciului și dela duioșia unui tată care se știe vinovat că nu a fost în măsură să-și înconjoare copilul cu toată dragostea pe care, altfel, o are pentru el, și până la violența masivă din scenele în care el, ca tată, vrea să-l protejeze de decepții, fiindcă îl crede amenințat până la durerea lui de părinte când află adevărul asupra trecutului.

A avut în toate acestea atâta sinceritate și atâta căldură încât cred că nu greșesc atunci când spun că textul lui O'Neill i-a dat d-sale prilejul unei în adevăr foarte frumoase creații.

D. Demetru în rolul Mat Burke, a fost în general bine.

Am mai spus-o, însă, cândva dar nu exteriorizările vehemente sunt acelea care dau sensul unor anumite stări sufletești.

Există și un joc mai interiorizat, care, poate că tocmai de aceia, are adeseaori mai multă pregnanță.

Dacă d-sa ar fi în unele locuri mai catifelat, jocul d-sale ar câștiga mai mult și chiar aceste exteriorizări, câte odată excesive, ar avea mai multă putere de sugestie.

Dacă, însă, cineva o ține tot timpul în același ton, desigur că aceasta până la urmă, obosește.

Chiar și vorbele injurioase cari trebuie să le adresezi pe scenă se pot, și ele, rosti nu numai vehement ci într'o sută de feluri și cu tot atâtea nuanțe, (privind partenerul peste umăr, vorbindu-i printre dinți, arătând un dispreț plictisit, etc.) iar nu numai în două note sau, numai într'una, — aceia violentă, — căci asta, cum am spus, duce la monotonie.

Totuși nu se poate spune că d. Demetru n'a jucat frumos: din contră, a avut elan, a avut căldură și a fost de nenumărate ori impresionant. Cele arătate mai sus sunt așa dar simple chestiuni de nuanțe, spuse nu pentru a deprecia jocul d-sale ci, eventual, spre a-i fi d-sale însuși de folos.

In restul distribuției d-nii Tomazoglu, I. Valeriu Pop, E. Mihalache și E. Dănescu, cari, și domniile lor, au merite frumoase în buna reușită a acestui spectacol.

Direcția de scenă a d-lui T. Theodorescu a fost cât se poate de bună, se poate spune chiar surprinzător de bună.

Ori aceasta-i — de ce n'aș mărturisi-o — din cauză că mă așteptam la mai puțin?

Adevărul, însă, acesta este: că grație d-lui T. Theodorescu am avut un spectacol îngrijit, că d-sa a știut să dea indicații juste de regie, care s'au vădit în tot timpul spectacolului încât nu putem separa, de exemplu, admirabilul joc al d-lor Ciprian, Elena Galaction, Anca Balaban, Demetru, etc. de o bună viziune regisorală de ansamblu, care, evident, a trebuit să prezideze la realizarea acestei piese. Ceva mai mult, pot spune că însăși acel fior dramatic specific al lui O'Neill încă a fost pus în valoare.

Decorurile semnate de d-na Celia Voinescu frumoase, admirabile, și, totodată ingenioase.

Menționez în special pe cel din actul al doilea în care ți se dă acea minunată impresie de mare port — corabie, transatlantic, etc. — și totul realizat pe scena cât o cutie de chibrituri a „Teatrului Mic" !

Sincer, merită toate felicitările.

De altfel și decorurile celelalte fie reprezentând barul din port, fie cabina căpitanului Chris, dovedesc aceiași frumoasă cunoștință a meșteșugului.

In scurt, din toate punctele de vedere un spectacol reușit.

ALEXANDRU DRĂGHICI

MEMENTO

CINEMATOGRAFE

SCALA: *Miliardarul cântăreț și jurnal nou de război.*

REGAL: *Nota zero la purtare și jurnal de război.*

VICTORIA: *Femeia îndărătnică și jurnal de război.*

ELYSEE: *Moștenitorii năzdrăvani, jurnal și trupa de revisste.*

VOLTA-BUZEȘTI: *Romanul unui tânăr sărac, jurnal și trupa de reviste.*

ROMA: *Extravagantul castelan și jurnal de război.*

CARMEN-SYLVA: *Casa păcatelor, jurnal și trupa de reviste.*

ECRAN

CINEMA SCALA: Duelul.

Amedeo Nazzari, atât de des întrebuințat în ultimul timp și din păcate atât de acelaș ar putea lua exemplu dela colegul lui, Tosco Grachetti care, — probabil fiindcă și studiază mai serios rolurile — izbutește să creieze de cele mai multe ori, cu fiecare film un personagiu cu totul nou ce arareori se'ntâmplă să fie îndepărtat de cel autentic.

Rolul maiorului Andrei Ancikoff din această vag modernizată nuvelă a lui Puskin rămâne una din cele mai bune creații ale sale.

Fermecătoarea Assia Nonis contribue la succesul filmului prin inteligență, sensibilitatea și mai ales feminitatea cu care interpretează rolul nașei. Remarcabil jucate scenele începând dela apariția maiorului Ancikoff la logodnă până la întoarcerea ei acasă. Ca și reala interpretare a sglobiilor cochetării ale fetei tinere nedumerite de dragoste.

In rolul lui Sergiu Drutzki Antonio Cento realizează un autentic fluturatic prințișor rus din apusa epocă țaristă.

Excelent redată de Renatto Castellani a cărui pedanterie în regisorat e unanim recunoscută și mai ales apreciată, adaptând strălucit la film, opera lui Puskin care nu se resimte câtuși de puțin cele câteva note moderniste introduse ici și colo. Persoanagiile nefiind exclus a fi realizate mai reușit decât le-ar fi visat însăși autorul a cărui viziune pare-se că de data aceasta a fost depășită de tehnică.

CINEMA CAPITOL: Boccacio.

O comedie al cărui principal merit este redarea atmosferei ce domnea în Florența în jurul anului 1550 în prima epocă de glorie a lui Boccacio.

Subiectul filmului fiind oarecum cusut cu ață albă întrucât în timpurile când se petrece acțiunea nu se puteau realiza travesti-uri de talia celor din film chiar de către o femeie foarte îndrăgostită... Mai ales într'acea epocă îndepărtată când femeile erau altfel iubite și mai ales stimate spre deosebire de actualele timpuri...

In definitiv poate că „scopul" regisorului a fost să demonstreze femeilor îndrăgostite un nou sistem de a-și asigura fidelitatea respectivilor. Lăsând la o parte această premiză glumeață filmul nu suferă comparație cu alte realizări de epocă de calitate mult superioară. (Pe Osvaldo Valenti îl preferăm în filmele sus menționate) ca și pe Clara Calamai al cărei travesti n'a izbutit să ne dea o singură clipă impresia că-i bărbat. (Nici la Opera Română travestiul prințului Orloff din Liliacul nu-i de un atât de evident gen femenin!).

ADRIANA NICOARA

SERDIKA

REVISTA BULGARĂ

SERDIKA, mensual sprijinit de municipiul Sofia, consacră un voluminos număr special culturii române.

Apărut sub patronajul d-lui prof. Bogdan Filof, președintele consiliului și al d-lui ing. Ivan Ivanov, primarul capitalei bulgare, SERDIKA omagială pentru noi cuprinde următoarele colaborări în limba bulgară:

România și Bulgaria (de prof. Boris Iotzoff, ministrul Instrucțiunii Publice), Luceafărul (de Eminescu în excelenta traducere iscălită de El. Bagrean), Bucureștii, centrul culturii române moderne (de Nic. Crevedia, secretar cultural pe lângă Legațiunea Regală a României la Sofia), Hanul lui Mânjoală (de I. L. Caragiale), Literatura română veche (de prof. N. Cartojan), Literat. rom în veacul al 19-lea (de Bazil Munteanu, Lit. rom contemporană (de E. Lovinescu), Călătorului îi șade bine cu drumul (de I. Al. Brătescu-Voinești), Arta populară română (de prof. Al Tzigara-Samurcaș), Moartea lui Fulger (de G. Coșbuc, în traducerea semnată de Anka Miteva), Arta română contemporană ((de O. V. Cisek), Fefeleaga (de I. Agârbiceanu), Privire asupra teatrului românesc ((de I Marin Sadoveanu), Plugarii (de O. Goga, în trad. Anka Miteva), Muzica românească (de prof. George Breazul), Duhovnicească de Tudor Anghezi, în trad. E. Bagrean), Elegie și Pasăre albă (de Nichifor Crainic, în trad Hr. Radevski), Corăbiile (de I. Minulescu, același traducător), Trei etape ale filozofiei românești (de Dr. C. Noica), Moriță (trad. Hr. Radevski), Noaptea de Decembrie (de Al. Macedonschi, în trad. Dim. Pantelev), Isus (de P. Cerna, trad. Anka Miteva), Scurt istoric al presei românești (de P. Martinescu), Plugurile, Tăcere (de L. Blaga), Aci sosi pe vremuri (de Ion Pillat) și Bătrânul Liciurici de George Gregorian (toate în trad. Hr. Radevski) și Contribuția Românilor la cultura universală (de prof. Andrei Radu).

Și-a dat concursul activ la publicarea acestui număr din SERDIKA d-l Nicolae Crevedia, grija redacțională având-o d. Petăr Slavinski, directorul serviciului cultural al primăriei capitalei bulgare și conducător al revistei. Prezentarea artistică admirabil susținută a avut-o d. Boris Angheluşco.

Măști și reflectoare

TRIPTIC TEATRAL: Personagiu-actor-spectator

L'illusion scenique, c'est la présence de l'acteur.
ADOLPHE APPIA

Sâmburele discuțiunii noastre e *actorul*. Asupra lui converg toate datele spectacolului și numai prin el putem întrezări spiritul teatrului.

Dacă ar fi să-i urmărim geneza, ar trebui să începem cu artistul artei mute: — mimul grec, — să ajungem la pantomim, mimidram și coreodram — la actorul filmului mut și actorul filmului sonor. Aceasta n'ar însemna altceva decât un istoric și situarea actorului zilelor noastre, în momentul când a apărut. Rostul contribuției de aici e altul însă: de a descoperi coordonatele nouă ale artei actoricești.

Noțiunea de actor prin însăși numele ei își declină conținutul: un om al actului; un element prin care se manifestă un joc interesat, deci organizat. Latent, acest om al actului sălășluește în fiecare din noi și în anumite prilejuri, ca o stare mimetică, se arată fie ca o cheltuială a unui prisos de energie, *fie ca un instinct util și necesar vieții*. In continuarea gândului nostru și ca o întregire a lui, Jules de Gaultier spune: „A te concepe altfel decât ești în realitate, a suferi sugestia noțiunii, înseamnă a te deplasa și a progresa, înseamnă a te arăta capabil să apuci frânghia împletită de munca umanității și de a ridica, printr'o sforțare încordată, propria și fragila personalitate până la podișul cucerit și rânduit de exemplarele cele mai bune ale speței noastre. Bovarismul este cu adevărat aci, o putere de înălțare". (tr. T. Vianu).

Iată dar o față construcdivistă a sistemului bovaric, în care arta actorului își află rădăcini de dincolo de convențional, chiar în ființa noastră.

Trebue să marcăm momentul de teatralizare din Omul nostru. Peste instinctul teatral, prin care Evreinov înțelege instinctul de a opune imaginilor primite din afară, imagini arbitrare, creiate dinăuntrul nostru — dorința de a fi „altul", de a creia o ambianță care „să se supună" atmosferei de fie ce zi, este un instinct al teatralizării. El apare în clipa când ne simțim sărăcia interioară închegată într'o oglindă frecventă: aproapele asupra căruia converg privirile, laudele. Când exemplarul e din cea mai bună speță, cum spune Gaultier, — e un bine social. Când însă apare ca instaurare de climat al atracțiozității, frizând snobismul, se etichetează prin „malagambism", pleptănătură à la manière Alida Valli... — ca să nu pomenim (localizând) decât două din cele mai noui aspecte ale conceptului de teatru.

Ce am spus până acum despre actorul din noi poate constitui suportul diletantismului, care ca problemă se distanțează de actorul-artist. Căci suntem de acord: în fiecare din noi există Actorul. (Toți facem actoriat în viață, dar puțini facem actoriat pe scenă). De aceea, teatrul-*scena*, mărturisește conștiința artei teatrului. Actoriatul pe care îl facem în viață este clădit la întâmplare, este spontan și aduce o prospețime care într'adevăr lipsește profesionistului. Dar nu se întâmplă — orice ar spune esteții dramatici! — transfigurarea, pe care regizorul Abel Gance ne-a închegat-o atât de frumos într'o frază: „L'artiste est un temple; les douleurs y rentrent femmes, elles en sortent déesses".

*

Natura fără artă, poate să ne dea un mare comedian? — se întreabă Diderot. In jurul acestei întrebări să construim Actorul teatrului de mâine!

Ce ne poate da Natura? Un fizic plăcut sau mai puțin plăcut. O dicțiune bună sau defectuoasă. Un timbru de calitate sau care să lase posibilitatea unei conturări. Receptivitate și să simtă ceiace face. Inteligență și pe deasupra instinctul teatral.

Primul punct cade prin specificitatea teatrului: *frumusețea scenică*. De multe ori mi s'a întâmplat ca frumuseți nu de duzină, ci frumuseți care se distanțează, urcate pe scenă să pălească, să se anonimizeze; aceasta nu se petrece dintr'o neaclimatizare cu podium-ul, dintr'o emoție care ar schimonosi corpul omenesc printr'o necanalizare a sensibilului — ci din latitudinea scenei de a te primi *pe* ea și nu *în* ea.

Căci nu știm dacă toți cei cari au intrat într'un teatru și-au dat seama că scena e o Ființă! Deci se creiază între ea și cel în pragul ei un flux care are darul să te absoarbă — atunci când instinctul teatral împânzește năvalnic spațiul scenic. — Un proces de simpatie reciprocă! Și să te ție doar *lipit de ea*, atunci când prezența în scenă se rezumă la o mobilare a spațiului scenic.

De aici, necesitatea unei bune întrebuințări a corpului omenesc, care să se dovedească prezență artistică în scenă. — Cel de al „treilea ochi", regisorul, intervine cu plantarea plastică a „accesoriilor" de care actorul are nevoie la construirea în mișcare a personagiului. — Și pentu știința regizorilor noștri găsim nimerit să reproducem câteva rânduri dintr'un studiu al lui A. Appia, care întărește în același sens, angrenarea actorului în elementul spectacular. „Un objet n'est plastique pour nos yeux que par la lumière qui le frappe, et sa plasticité ne peut être mise artistiquement en valeur que par un emploi artistique de la lumière, cela va de soi. Voilà pour la forme. Le mouvement du corps humain demande des obstacles pour s'exprimer: tous les artistes savent que la beauté des mouvements du corps dépend de la variété des points d'appui que lui offrent le sol et les objets".

In continuarea acestor adevăruri ale „meseriei", enunțate de un om al ei, adăugăm și observațiile noastre (făcute în timp ce eram asistent de direcție de scenă la Teatrul Național) — care vor explica personalitatea scenică a actriței X.

In spațiul inițial al scenei este plantat decorul unui biurou — interior. Deci în acest spațiu se construește încă un spațiu! O convenție într'altă convenție! In spațiul biuroului atmosfera este la maximum oxigenată de celelalte personagii. Actrița X este în spațiul inițial; situația scenei dinainte, crește acum în domnia-sa. Mâna pe clanță, este trecut pragul în spațiul marcat de decor. Oxigenul se potențiază. Făclia care de-abia luase lumină, acum arde puternic.

Natural că intervine în cazul discutat, specificitatea prezenței scenice: „charme"-ul! — Frumusețea e statică; „charme"-ul, expansiune și zâmbet, el este grație și viață.

De aceea „pozarea" actorilor frumoși, acest soiu de narcisism teatral, este dăunătoare prezenței vii: spontaneitatea și simplitatea nu se mai pot realiza în acea chintesență care e „charme"-ul.

E locul să împlinim pe lângă charme — tehnica dramatică polarizată în mimică teatrală și simbolică.

Trăsăturile feții luate în momentul destinderii, sunt dintre cele mai indicate pentru *sugerarea* stărilor de spirit. Mimica de convenție — fără a trăda procesul! — este hotărîtoare în meșteșugul unui actor. Simbolica se aplică numai la membrele superioare. E ceiace grecii numeau *chironomia* — limbaj al mâinilor.

Spuneam mai sus că actorul în prealabil trebuie să caute să-și adapteze ființa la cerințele teatrului. Aceasta natural printr'o cunoaștere amănunțită a posibilităților pe care ni le dă propriu-ne corp. Stăpânirea mușchilor bucali, facili, frontali, ai membrelor superioare și inferioare — coordonează orice mișcare dictată de comportamentul intim al personagiului. Neîndoelnic, acolo unde natura e neputincioasă sau nu satisface exigența actorului, pentru întărirea unei trăsături, intervine grimonul, intervine plastica (decor, dans), intervine arhitectonica vocei, care fac tocmai pasul de trecere în nefiresc, mărturisind conștiința artei.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Cronica muzicală

VIAȚA MUZICALĂ IN ITALIA

Tradiția marilor realizări în arta lirică este, în Italia, în propria-i patrie.

In străinătate sunt cunoscute și excepțional reputate în special teatrele „Scala", din Milano, și „Reale", din Roma. Evident, faptul că aceste două teatre sunt ale celor mai mari două orașe ale Italiei, că pot desfășura o amplă activitate permanentă asigurându-și concursul celor mai înalte valori și dispunând de resurse generale într'adevăr depline, strălucirea acestor temple ale liricului are o amploare deosebită.

Sprijinite însă de un trecut adesea legat de desvoltarea însăși a artei lirice în Italia și înfăptuind și astăzi minuni de artă sunt și alte multe teatre de operă în Italia printre care „San Carlo" din Neapole și „La Fenice" din Venezia dețin locuri de o însemnătate capitală. Tot atât de neuitată rămâne o reprezentație în aceste teatre, pentru iubitorul de muzică, cât și în acelea ce poartă numele de răsunet internațional mai puternic „Scala" sau „Reale".

Dar, în ceace privește arta desăvârșită a realizărilor, Parma, Palermo, Verona, cu monumentalele ei spectacole de vară în arene, nu cedează nici ele nimic în fața celorlalte mari scene, vestite peste țări și mări.

Ceace este însă cu adevărat extraordinar, este extinderea uimitoare pe care a creat-o conducerea culturală fascistă operei, organizând astfel spectacolele de operă în provincie în cât realmente nu există astăzi, chiar acum, sub rigorile acute ale războiului, oraș cât de mic pe unde să nu se perinde minunate ansambluri de o-

peră, unde să nu se cânte chiar premiere, în condițiuni demne de dăruirea și măestria italiană pentru muzică.

Transpunând teoretic situația în România, nu ne-am mai mira de loc dacă am auzi spunându-se :

Am ascultat un măreț „Lohengrin" la Pitești, un covârșitor „Otello" la Tecuci și un „Turandot" sclipitor la Tulcea.

Iată organizarea muzicală a Italiei, iată binefacerile în artă ale uriașei propășiri pe care a imprimat-o fascismul în nenumărate domenii de manifestare, desvoltare și creație ale poporului italian.

Dar, această înfloritoare viață muzicală este departe de a exista numai în genul muzical liric. Concertele simfonice, cu un număr impresionant de prime audiții, recitalul, muzica de cameră, conferința muzicală ținută de adevărați inițiați, de veritabile personalități muzicale și niciodată de vorbitori improvizați și străini de muzică, sunt răspândite pe tot întinsul Italiei cu un binecuvântat belșug.

Nu insistăm asupra programelor de Radio, care au același superior cuprins.

Este evident că nu putem, cu vârsta imconparabil mai tânără pe care o avem în muzică, să urmărim de pe acum astfel de rezultate. Trebue să se pornească însă la stabilirea unor începuturi, la întocmirea unei campanii de educare muzicală a provinciei, la purtarea primelor luminițe în întunericul care dăinuește încă aproape pretutindeni prin orașele noastre mici și chiar nu tocmai mici.

Pilda mare pe care o dă Italia, în cât de modestă măsură se va putea la început și în cât mai sporită măsură, cu timpul, trebue urmată.

O așteptăm și ne vom uni oricând cu cea mai mare bucurie celor care se vor strădui să-i găsească drum în țara românească.

ROMEO ALEXANDRESCU

NICOLAE IORGA

In noua bibliotecă „Cartea cu vieți ilustre" editată de „Vremea", d. Barbu Theodorescu, unul dintre activii și pasionații publiciști de astăzi, publică o plastică evocare a personalității profesorului Nicolae Iorga. Se știe că d. Barbu Theodorescu este primul care a reușit să dea bibliografia integrală a enormei opere scrisă de savantul român. Critica de față, scrisă cu nerv și deplină cunoaștere a omului și vieții sale, reprezintă prima încercare de popularizare a figurii lui Nicolae Iorga. Spre deosebire de „romanțările" obișnuite în care adevărul se pierde sub efluviile imaginației și retorismului celui care face evocarea, volumul d-lui Theodorescu aduce o surprinzătoare ușurință de lectură rămânând permanent în limitele celui mai riguros respect al biografiei. O carte utilă și antrenantă, prin amănuntul pitoresc și pe care nu ne îndoim că o vor consulta toți cei care vor s ăcunoască viața lui Nicolae Iorga.

IN CURÂND

va apare sub emblema editurii „Publicom" romanul domnului N. Ottescu, intitulat „Homer". Carte de-o valoare cu totul superioară, lucrarea aceasta nu face decât să continue frumosul succes pe care aceeași editură îl obține cu „Soarele răsare noaptea", semnat de d. Mircea Streinul, unul dintre cei mai valoroși scriitori ai generației tinere.

REPRODUCEREA

apărută în pagina primă a revistei noastre și intitulată „Scenă casnică" de Vivo Figlio face parte din colecția de zece tablouri ale maeștrilor italieni din veacul al XIX-lea, — colecție pe care d. amrial C. Niculescu-Rizea a donat-o curând pinacotecii Municipiului București.

Gestul donatorului vine să întărească o tradiție pe care o cunoaștem de mult, ca expresie a mărinimiei manifestate în atâtea rânduri în trecutul nostru.

NOTE TEATRALE

RUBRICI...

Ca și cele literare, apărute mai în toate gazetele, rubricile teatrale s'au înmulțit în ultimul timp, nu dintr'un scop care să servească în primul rând artei adevărate, și nici măcar actorilor, autorilor sau spectatorilor, ci, mai curând, din rostul — dacă nu prea curios, dar totuși aproape— al unor oameni cari vor neapărat să scrie și despre teatru sau — cum spun — „și despre ale teatrului", așa cum ar scrie despre sport sau bridge.

Toate ar fi bune dacă — și-așa — scrisul acestora ar porni dintr'o poruncă a largilor domniilor cunoștințe temeinice în ale teatrului, cu merit de-a fi cunoscute, ba chiar folosite de cât mai mulți sau — haj fie!...— dacă ar întruni calitatea ecourilor unor constatări cu cinstit sprijin de îndreptare!...

Dar să nu fie nici una, nici alta, ci numai simple arțăguri svârlite cutărui teatru, cutărui director sau cutărui actor și autor, mai bine s'ar folosi spațiul acela pentru anunțurile... „câinilor" pierduți, decât pentru rubrici intitulate „culise", „măști", „otravă", „fiere"...

CRITICII...

Ne-am spus deseori cuvântul pentru o cronică dramatică prețioasă prin girul semnăturii unui titular, care însemnează și activitate dramaturgică nu numai scris teatral.

Și deseori ne-am referit la autori dramatici cari sunt și buni cronicari, ca d-nii: Mircea Ștefănescu, Alex. Kirițescu, Ion Marin Sadoveanu și alți câțiva.

Nu ne-a lipsit însă dreapta recunoaștere a meritului și față de cei cari fără să fie autori, sunt în schimb îndrumători competenți în ale teatrului prin largile și generalele d-lor cunoștințe, cari adunate în pagini de gazetă pot folosi mai mult decât într'un curs sau într'o lucrare tipărită sau jucată pe scenă.

Ne-am arătat însă nemulțumiți atunci când interimarii cronicarilor n'au fost la înălțimea titularilor, semnalând scăderile. Așa cum constatăm azi în schimbarea dela un săptămânal teatral, care poate să fie un cronicar literar bun, dar nu poate fi un cronicar dramatic atât de bun ca să nu-i simțim lipsa lui Petru Manoliu.

TINERII...

Cu Radu Beligan se pune problema și a altor tineri actori cu talent, cari ajunși acolo unde se găsesc azi — firește, datorită numai muncii și priceperii lor — pot face greșeala de-a se depărta de gustul și simpatia publicului, nu numai printr'o activitate scenică incompatibilă cu talentul cunoscut și prețuit de spectatori,

dar și prin atitudini vestite și— poate — deformate de gazetele teatrale, față de bătrâni și valoroși actori, atitudini și libertăți cari șibutesc — din nefericire — să sdruncine până și consacrările dar mi-te „cruditatea"...

Radu Beligan și Marcel Angelescu sunt două tinere valori artistice, pe cari noi le vrem sincer apărate de sdruncinări, așa cum l-am vrut și pe Costin Iliescu, dacă el — odată jucând lângă Puiu Iancovescu — n'ar fi făcut greșeala să se și creadă un mare actor...

Și poate cu Costin mai sunt și alții pe ici, pe colo...

AFIȘ...

Teatrul Național apropiindu-se de închiderea stagiunii, nu-și mai anunță nici o premieră.

Studio-ul oprește pe afiș pentru tot timpul verii: „O crimă celebră" urmată de câteva noutăți, deja anunțate de noi: „Lumpatius Vagabundus", „Cerșetori în haine negre" și o piesă finlandeză.

Teatrul „Comoedia" anunță o comedie semnată de Nicușor Constantinescu, intitulată „Vitamina M".

La celelalte teatre se anunță direcții noui în loc de repertoriu nou.

Reținem pe linia prestigiului unui afiș mereu nou și bun, „Teatrul Municipal" și „Teatrul Nostru", chiar acum la închideri de stagiune, cari și în toamnă vor veni cu același cuceritor respect pentru artă.

I. M. LEHLIU

Note româneşti

INTERESANTE ŞI SEMNIFICATIVE

sunt interviewurile pe care le ia d. *Vasile Netea* d-lor Dan Petraşincu, Radu Tudoran şi Constantin Noica. *„De vorbă cu scriitorii tineri"*, pagina d-sale din *Vremea* (23 Mai 1943) nu este numai de tot fericit inspirată, ci va duce, suntem siguri, la fructuoase discuţii şi luări de atitudine creatoare.

NOII MEMBRI AI S.S.R.-ului

aleşi în adunarea generală din acest an sunt: Matei Alexandrescu, Paul Constant, Ovidiu Densuşianu, Ion Frunzetti, Valeriu Mardare, N. Mihăescu, Teodor Al. Munteanu, N. Petraşcu, Ioana Postelnicu, Al. Raicu, Eugen Todie, Ştefania Velisar, Iulian Vesper şi Ştefania Zottoviceanu-Russu.

LA CERNĂUŢI S'A CONSTITUIT

Cercul „Bucovina Literară" cu menirea să orienteze pe toţi cei se simt pulsând în ei fiorii creaţiei literare şi artistice. Conducătorul acestui nou cerc este apreciatul scriitor bucovinean George Drumur. Nu ne îndoim că revista „Bucovina Literară", foarte activă în ultima vreme, va lansa nume noi şi mai ales noi nădejdi.

O PREŢIOASĂ CONTRIBUŢIE

la cunoaşterea civilizaţiei antice ne-o dă d. *C. Gerota* prin volumul d-sale *Aspecte ale civilizaţiei clasice*. Apărută în editura Casei Şcoalelor (1943), cartea se adresează, în primul rând, cetitorului care mai crede şi în alte valori decât cele izvorâte din crâncenul materialism împotriva căruia se dă, astăzi, o luptă fără precedent.

C. MUNTEANU, AUTORUL

Cântecelor pentru fata bătrână *(Bucureşti, 1937), a ajuns cu* Grohotiş, *la a doua culegere de versuri. Sufletul d-sale, răzvrătit acum şase ani, pare a fi cunoscut liniştile pe sub cari trec toţi poeţii ca pe sub nişte furci caudine, lăsându-se de vers sau jertfindu-i-se iremediabil.* Grohotiş *(Bucureşti, 1943) cuprinde poeme ca acesta: „Iată aci hotarul între oraş şi zări; Miroase lutul reavăn a rod şi-a depărtări; O undă'nmiresmată psalmodiază marea Suflare care umple, în larguri, depărtarea. La orizont îmbie privirile un sat, Prin ceaţa autumnală, ca un albastru fum; Ascultă cum suspină ogoarele şi cum Se'nalţă simfonia pământului arat. Nu e desigur, numai atâta cât ne pare, Un dor neîmplinit, nenorocoasă stea, Tristeţea-ţi ca o apă iubito, şi a mea, Ci din adânc o creangă de umbre şi mai mare". (La marginea oraşului).*

O PREDA SAVU NE TRIMITE

din Craiova un volum de Poeme de pe front (Gând şi slovă otenească, 1943). In cele cincizeci şi trei de bucăţi versificate strigă, după expresie personală, cincizeci şi trei de momente din viaţa de oştean a d-lui Preda Savu. Nu înţelegem decc tocmai războiul care-l pune pe tot luptătorul faţă în faţă cu realitatea cea mai nudă pe care o putem cunoaşte, duce la atâtea şi atât de lamentabile clişee lirice.

„DESLEGARE DE TRECUT"

se numesc poemele d-lui *Constantin Sincu* (Edi. Viaţa Literară, 1942). D-sa le închină *primei d-sale dragoste*, iar această dragoste nu poate fi decât Alice: „Alice, — numele şi chipul tău sunt rupte din vis? — Părul, maldăr de soare sărbătorindu-ţi umărul; — mâinile tale, — îşi leagănă neliniştea în note muzicale; — mersul, — are cadenţa în care Dante îşi făurea versul — Alice, — numele şi chipul tău sunt rupte din vis!"

SĂ FIE PROGRAMATICE RÂNDURILE SCRISE

de d. Gherghinescu Vania din caietul de pozie Claviaturi *(Anul doi, numărul trei, 1943)? Apreciem în mod deosebit dragostea de vers a idealistului Gherghinescu Vania. Cât de mult ar câştiga însă* Claviaturile *dacă, din înmănuncherea prietenească a unor frumoase dară inegale poezii, ar deveni antologie, cât mai sever pretenţioasă, a poemelor celor mai bune publicate, trimestru de trimestru, pe tot întinsul ţării. In afară de faptul că ar câştiga mult mai mult în prestigiu,* Claviaturile *ar deveni o singulară şi căutată tribună de lansare a poeziei bune. E o sugestie*

DIN NUMĂRUL PE MAI AL REVISTEI

Gândirea reţinem colaborările d-lor: George Gregorian (Regele), Teofil Lianu (Aureole), Sabin Velican (Frumoasele) cât şi traducerea pe care o face d. Vintilă Horia din Georg Trakl, — cea mai bună di câte s'au făcut la noi din lirica acestui mare vizionare austriac. D. Nichifor Crainic, directorul revistei, scrie despre Filmul german.

KALENDE, REVISTA DE PREOCUPĂRI LITERARE

a d-lui Vladimir Streinu, *nu poate fi decât excelentă câtă vreme se bucură de contribuţii ca ale unor I. Petrovici, Basil Munteanu, Hortensia Papadat P. Bengescu, Adrian Marino, Ion Diacu Xenofon.*

de procese şi pentru a se reduce numărul lor, s'a spus că s'a creat o procedură rapidă, care în realitate, este o procedură mai mult antijuridică, deoarece s'a recurs în primul rând la decăderi, la restricţii, la formalităţi care, mai degrabă, prejudiciază pe reclamanţi, decât să le înlesnească valorificarea drepturilor. Crearea de termene fatale, de nulităţi, de anulări, de prescripţii, de principii religioase, etc., a dat procedurei judiciare caracterul cel mai formalist posibil, cel mai antijuridic, cel mai nedrept". (Gheorghe Selten, **Este procedura judiciară inutilă ?)**

„Trebuie să remarcăm astfel că arhitectura rămâne opera cea mai grandioasă pe care omul a făcut-o în complectarea naturii. Ea caracterizează cu mult mai puternic decât limba, obiceiurile şi portul, un popor, o regiune sau o epocă. Este forma cea mai expresivă a sensibilităţii şi a nivelului de gândire al unui popor". (Dan Cotaru, **Arhitectura, tendinţă a omului către frumos).**

„Conştiinţa profesională, acest imbold lăuntric care ne cere să împingem noţiunea de calitate dela elementele esenţiale până la cele mai mici detalii şi componente ale operei executate şi a o dori impecabilă sub orice unghiu ar fi privită, este un factor de crucială importanţă al oricărei creaţii.. Să ne impunem deci mai multă conştiinţă profesională, şi aceasta nu numai pentru că rezultatele ar fi avantajoase pentru comunitate ci şi printr'un oarecare egoism, ca prin satisfacţiile superioare ce le dă, de ordin comparabil cu cele artistice, să combatem valul de materialism şi obscurantism în care, dacă rămânem indiferenţi, riscăm să ne scufundăm. (Radu Oroveanu, **Abilitate şi conştiinţă profesională).**

„Noutatea cugetării lui Paul Valéry constă din jocul ei liber şi din spiritul de aventură care-i îngăduie să-şi ofere bucuriile mereu împrospătate ale unei privelişti feerice, lui însuşi destinată, fără preocuparea şi în absenţa oricărui public". (Mihai Niculescu, **Paul Valéry şi idealul omului total).**

„VOUĂ, VINOVATELOR

sau nevinovatelor, Singurul meu gând uman vă închin, Fiindcă vă vreau, vă doresc şi vă iau: Cu vrere, nevrere, cu chiot sau ch'n, Cu vrere, nevrere, din sânge vă iau sau vă dau, Ca să fiţi trecut şi viitor vieţii. Slugă şi cap bărbaţilor; Cu mintea mai puţin, dar mai ales Cu inima voastră, femeilor". *Versurile* acestea le iscăleşte eseistul antieseist *Gh. Noveanu* în Bucovina Literară (23 Mai). Vorba ceea: Incercarea moarte n'are. Numai că d. Gh. Noveanu bate şeaua şi nu face poezie. Păcat de d-nii Maxim-Burdujanu, C. Loghin, Aurel Vasiliu, Traian Cantemir, George Drumur şi păcat, în primul rând, de talentaţii începători ce-şi contemplă imaculatele debuturi alături de astfel de elucubraţii.

PLIN DE NERV ESTE ADEVĂRAT,

dar nedrept şi chiar răutăcios până la nepoliteţă e răbojul pe care-l girează revista Gând şi slovă otenească. **Acestea, bine-înţeles, în raport direct cu valoarea literară a colaborărilor cu cari îşi gratifică publicul cetitor.**

FOARTE BUNĂ

e revista literară *Contrapunct* din Sibiu. Păcat că apare de tot rar. Aceleaşi cuvinte de apreciere aducem şi *Graiului Românesc* din Timişoara de sub direcţiunea d-lui Const. Jaleş, deşi nu împărtăşim cele scrise în „cazul d-lui Camil Petrescu".

PĂŞIND IN CEL DE AL 17-lea AN DE

apariţie, Revista Scriitoarelor şi scriitorilor români e, *totuşi, mai tinerească şi mai aproape de realitatea noastră literară decât foarte multe consurori. Meritul, credem, îi revine d-nei* Aida Vrioni. *Şi nu e un merit oarecare faptul că reuşeşti să te înfăţişezi înaintea cetitorilor tăi cu un material aşa de bine selectat încât nici cei mai declaraţi* neprieteni *să nu-ţi poată aduce reproşuri serioase.*

RECOMANDĂM

cetitorilor noştri studiul Ide'e lu Rilke despre artă **pe care îl publică d.** Edgar Papu **în luminoasa şi voluminoasa revistă ieşeană** Cuget Moldovenesc. **(Iaşi, Martie—Aprilie 1943).**

DIN DEVA ŞI DIN PLOEŞTI

primim câte o revistă scrisă de profesori şi elevi de liceu. *Ştiu,* revista liceului Decebal din Deva ne-a impresionat prin contribuţiile dela pagina profesorilor *Curierul* liceului S-ţii Petru şi Pavel din Ploeşti prin contribuţiile elevilor. *Ştiu* e o revistă savantă, *Curierul* o adevărată prisacă literară. Amândouă excelează prin preocupările cărora li se dedică, dară şi prin colaborări originale. Ne-a plăcut şi ne-a impus partea finală din Curier, parte ce dovedeşte că elevii noştri sunt la curent cu scrisul românesc şi, mai ales, pregătiţi a-l înţelege şi discuta în mod competent.

V. JELERU

Confesiuni

Iubesc cântecele mari, oceanele lor împărăteşti
Viscolite, sfâşiate de sfinte furtuni,
Imensităţi, imensităţi de ape stranii
Din care nu mai poţi să te trezeşti.

Ce înalte freamăte, ce limpezi rajuri
Peste noianul de întrebări, de jos,
Când dincolo de culmi, de dincolo de umbre,
Işi suie cerul palii crini de os!

M'apasă râsul veşted al amiezii
Sub despletita zărilor fereastră.
O, singura, neîntinată seară,
In care-adie stingerea, albastră!

AUREL CHIRESCU

Rugăciune de greu păcat!..

Doamne,
trece-Mă'n uitare
— rogu Te!
Intr'o noapte de ninsori, îngerii Mi Teau cântat,
Omule!
Dar zilele s'au răsturnat tăvăluc greu peste dorul meu.

peste plânsul meu,
peste visul meu,
peste aducerile, toate, aminte...
Cerurile s'au fost deschis paloşe de foc.
Gonit d'n loc în loc cu dorul meu
cu plânsul meu
cu visul meu,
cu aducerile, toate, aminte —
am zăbovit în noaptea aceasta de plâns.
Doamne,
mi-e sufletul plin de Tine!
Dar ce folos?...
Ingerii s'au desprins de mult de mine
şi demonii mă cheamă'n abis.
Drumul e vechiu acuma...
La ce Te-aşi mai ruga de iertare?
Păcatul în care m'am închis
n'aşteaptă mântuire.

Inima mi-e neagră şi cugetu'ndoire...
Doamne,
Lasă mă să intru în uitare!

EUGENIU V. HARALAMBIE

Amurg în vâltori

Amurgul aruncă pe mare
O plasă imensă de soare
Şi cântecu-mi prinde în meajă
Cu svonuri de moarte şi vrajă.

Pe ţărm singuratic mă plimb —
Cu niciun cuvânt nu mă schimb.
Vapoarele'n larg scufundate,
Mi-s visele mele uitate.

Cu viaţa'ntre vânturi ascult
Cum creşte al vremii tumult,
Cum seacă amurgu'n vâltori.
Cu pasări şi alţi vânători.

ION SOFIA MANOLESCU

NOTE germane.

DIE INSEL

se intitulează poemul pe care-l traduce Harald Krasser din ION PILLAT, publicându-l la loc de cinste în anexa literară a hebdomadarului DAS REICH (16 Mai 1943). Ca şi'n originalul românesc, versurile poetului nostru îşi păstrează şi în versiunea germană întreaga frumuseţe clasică. Transcriem ultimele două strofe:

„Amphoren füllen sich mit Silberschali
Am Strande spülen Mädchen ihren Lein.
Es badet, sanft umschlungen vom Kristall
Der Flut, Nausikaa im Dämmerschein.

Wo ist dein Boot, Odysseus? Senke dort
Den Anker in der Bucht Geborgenheit;
Klassisches Land gewährt Unsterblichkeit,
Und was Homer einst sang, klingt ewig fort".

IN ZIUA DE

şapte Iunie, anul acesta, se împlinesc o sută de ani dela moartea trupească a lui Friedrich Hölderlin, unul din poeţii cei mai mari ai lumii. Notele germane din numărul viitor al revistei noastre, îi vor fi dedicate în întregime. Aci ţinem să însemnăm câteva date biografice. Friedrich Hölderlin s'a născut în ziua de 20 Martie 1770 în Lauffen pe Neckar. A studiat teologia la universitatea din Tübingen, oraş unde a şi murit. Materialmente şi moralmente poetul acesta, curat ca îngerii cerului, a avut parte numai de sufer nţă. Suferinţă i-a fost pâinea de meditator în diferitele case prin cari a trecut după ce a refuzat să se facă preot, suferinţă nerecunoaşterea din partea marilor Goethe şi mai ales Schiller, pe cari i-a adorat, şi suferinţă boala care l-a surprins la vârsta de 32 ani (1802), purtându-l, timp de patru decenii, bătaie de joc a copiilor, prin vraiştile demenţei. Amicii pe cari i-a avut, (Hegel, Schelling, Fichte), nu-iau putut fi de folos. Dimpotrivă, se pare că ei au rămas cei câştigaţi din această, din partea lui Hölderlin, aproape mistică prietenie. Şi, totuşi, până la vârsta de 32 de ani, Hölderlin atinge culmile unei opere care abia în zilele noastre începe să fie interpretată, înţeleasă şi preţuită cum nu au fost preţuite decât prea puţine din prestaţiile spiritului omenesc. Friedrich Hölderlin a scris imnuri adresate umanităţii, versuri în metru antic, strofe albe, ritmuri libere, un roman liric-filosofic (Diotima), o piesă de teatru (Empedokles), fragmente filosofice şi a tradus din Sofocle şi Pindar. Opera lui, risipită în publicaţiile vremii, a fost adunată în 1826 de către baladistul Uhland şi G. Schwab, iară primul volum de opere complete i-a apărut abia în 1846, sub îngrijirea lui Christoph Theodor Schwab, fiul celui de mai sus. De atunci însă faima liricei hölderliniene se găseşte în continuă creştere. Astăzi, un Heidegger îi închină deadreptul exegeze din cele mai înalt filosofice, iară poezia germană nouă se găseşte, în mare parte, sub influenţa directă a lumii hölderliniene. Pe cei ce s'ar interesa de o bibliografie despre acest liric german, îi trimitem la excelenta, — totuşi depăşită în ultimii ani, — Hölderlin-Bibliographie de Seebass (1922).

TRAIAN CHELARIU

NOTE italiene

FIGURA LUI NICOLAE IORGA

găseşte o largă şi preţioasă evocare în articolul închinat Marelui Român de către A. SILVESTRI GIORGI şi publicat în numărul din 28 Februarie a anului curent în paginile săptămânalului „Meridiano di Roma".

Autorul, un bun cunoscător al mediului în care-a trăit Nicolae Iorga, relevă, în special aportul pe care l-a adus acesta literaturii române, nu în calitate de istoric literar, ci de scriitor. Istoricul Iorga copleşeşte pe autorul de literatură şi mulţi uită că, pentru întregirea profilului uman al unei apariţii epocale ca acea a lui Nicolae Iorga e nevoe de cercetarea tuturor domeniilor pe care le-a cercetat acesta. Scriitorul, istoricul literar, istoricul de artă, omul politic, criticul nu sunt decât feţele multiple ale istoricului, care, întregit astfel, capătă o mai adâncă semnificaţie.

„Opera lui Nicolae Iorga — spune Silvestri Giorgi — m'a făcut să mă gândesc la grandioasa massă a unei catedrale din care se ridică, îndreptate spre cer, obeliscuri de aur. Este, în multipla şi minunata activitate a acestui om, o singură direcţie, fundamentală: cultura enciclopedică şi sinteza universală a istoriei umanităţii, alături de studiul migălos şi îndărătnic al unei scurte perioade istorice".

După o scurtă dar caracteristică biografie, autorul se opreşte asupra popasurilor făcute de Nicolae Iorga în Italia, insistând asupra cultului pe care l-a avut acesta pentru frumoasa peninsulă mediteraneeană şi subliniind ecourile pe care aceste popasuri le-a avut în lirica amintirile lui Nicolae Iorga.

Transcrie, traducând, unele pasagii din: „O viaţă de om, aşa cum a fost".

„Din trecutul — încheie A. Silvestri Giorgi — pe care l-a cunoscut ca puţini alţii, Nicolae Iorga privea spre îndepărtatul viitor cu ochii săi clari, cercetători, şi în viitorul acela, cu toate că experienţa nu fusese întotdeauna fericită, credea pentrucă acea încredere în forţa imanentă a valorilor spirituale, pentru destinul omenesc".

❖

In „PIAZZA NAVONA din Roma a avut loc prima mostră dedicată aceleiaşi renumite pieţe de către „Institutul Regal de Studii Romane". Mostra a constat în reeditarea istoriei acestui colţ din Cetatea Papilor cu ajutorul monumentelor care-au îmbogăţit-o în trecut şi în prezent: biserici, palate, fântâni. S'au dat amănunte, prin documente, asupra serbărilor pe care le-a văzut, de-alungul secolelor, insistându-se cu predilecţie asupra „giostrei" din 1654, organizată de unul din principii „casei Barberini", asupra jubileului din 1650 şi a serbărilor organizate în 1759 cu ocazia naşterii prinţului moştenitor al Franţei.

Mostra a fost împărţită în trei secţii: una aşa numită iconografică, prin care s'a urmărit ilustrarea operelor şi a evenimentelor, cuprinzând opere de artă inedite ca şi prea cunoscutele desene ale lui Bernini pentru fântâna „Fluviilor", o a doua secţie, documentară, cuprinzând ordonanţele date de administraţia oraşului în ceeace priveşte târgurile, mărfurile şi distracţia cetăţenilor, iar în ultima secţie au fost puse la dispoziţia publicului interesat numeroase cărţi şi documente relative la însăşi evoluţia pieţii.

Ceeace nu s'a putut demonstra în cele trei secţii, s'a menţionat cu multă grijă şi pricepere în ELRA GERLINI: materialul din catalogul expoziţiei, întocmit de care e ridicat fiecare monument, istoricul lui, planurile diferiţilor arhitecţi, cât şi o amplă bibliografie.

❖

La 9 Mai s'a inaugurat la Roma „Quadriennala", într'un spaţiu mai restrâns ca în alţi ani, dar bazată pe aceleaşi principii caracteristice. Alegerea operelor expuse a fost mai severă şi poate, mai judicioasă.

CONSTANŢA TUDOR

Cronica plastică

SALONUL OFICIAL şi ALTE EXPOZIŢII

III

Incheind în acest număr cronica privitoare la Salonul Oficial, ne vom opri câtva timp încă la pictură, pentru a trece apoi la sculptură. Camaradul nostru LUCIAN GRIGORESCU expune şi el aci, cu o pleiadă de elevi sau mai bine zis discipoli, dintre care relevăm pe LOUIS SCHERER care i-a furat şi el acel roşu „vermillon" specific, înjghebând o natură moartă cu *reale calităţi*. Cercetată de aproape, îţi arată o delicată sensibilitate a retinei pictorului, care percepe raporturi fine între obiectele prezentate, cum e de pildă cutia joc de dame, din stânga tabloului. Apoi semnalăm natura moartă cinegetică a domnului MUSCELLEANU, care dovedeşte o serioasă şi curagioasă încercare de a ieşi din făgaşul maestrului şi de a *se exprima personal*. N'am putea adăoga acelaş lucru despre COCA MEŢIANU care rămâne tot fidelă reţetelor profesorului şi care ţine morţiş să se exprime în portrete. Acela, prea bine reprodus în catalog, nu corespunde câtuşi de puţin realităţii plastice care este mult „en-deçà". Atât timp cât domnia-sa nu-şi va cântări pasta cu dramul şi nu-şi *va construi* capetele şi trupurile pe care ni le înfăţişează, nu va putea duce această ingrată latură a plasticei la bun sfârşit.

Cine însă, este pe cale să-şi realizeze deplin personalitatea, folosind în decurs de un an o serioasă experienţă, e GEORGE VĂNĂTORU. Peisagiul din parcul Carol după ploae, este o etapă a peisagiului românesc, *un admirabil popas* arătând posibilităţile „de grande classe" pe care un talentat mânuitor de penel le poate da atunci când ascultă de simţirea-i proprie, dublată de o judecată fermă. In acelaş timp, putem vedea *ce poate da* o privelişte dela noi, considerată banală (căci cine până acum a mai pictat parcul Carol?!...) *transformată* de pensula unui artist. Privind pictura, evoci cele mai minunate grădini străine, pare chiar dintr'un ţinut fabulos..

Dacă n'ar fi fost aşezat (cine ştie, dacă nu ostentativ!) între acele două violente pânze ale lui GORE MIRCESCU, portretul poetului *Jean de Leresty* (ca un biet Iisus, între două tâlhăroaice), a doua pânză a lui GEORGE VĂNĂTORU ar fi fost desigur cel mai bun portret al Salonului. Acele alburi găunoase ale pânzelor lui MIRCESCU, literal îţi dau o palmă peste ochi, împiedecându-te să guşti muzicalitatea paletei lui VĂNĂTORU. A trebuit să repetăm de trei, patru ori vizita noastră la Salon, pentru a putea pătrunde în inima acestei pânze, ale cărei calităţi de nobleţă, de construcţie şi de acorduri grave, ne scăpau. Ce drum a parcurs pictorul VĂNĂTORU dela expoziţia domniei sale de anul trecut!... Ce interiorizare a artei sale a reuşit! Confruntate, cele două bucăţi dela Salon cu restul producţiei pictorului dela *„Căminul Artei"* (florile de pildă) sau dela *„Prometeu"* (Expoziţia Peisagiului) rămân mult deasupra acestora din urmă.

Sculptura este dominată de personalitatea sculptorului CORNEL MEDREA care între alte opere de deosebit interes, ne-a ţintuit în loc în faţa nudului adunat ca'ntr'un ou, formând un bloc rotund, din care mâna dreaptă cu degetele ei întinse este singura precizată, ieşind din ambianţa învăluită a restului. Învăluire aparentă, ascunzând *forma* mereu prezentă sub modelare. Progresele înfăptuite de D-na ADA GEO, mi se pare eleva domniei sale, nu ne-au scăpat nici ele. Am remarcat, bine înţeles nudul sculptorului I. JALEA, al cărui cap tăiat cu dibăcie ne-a oprit. Intreaga figură se desprinde valoros în mijlocul primei săli. Bietele sculpturi din „sala de sculptură" sunt în genere sacrificate din cauza luminei dezastruoase. Vom pomeni cu tot regretul de a nu vorbi mai pe larg pe MILITZA PETRAŞCU pentru *Panora*, un cap prea frumos în piatră, voim să-l credem *taille directe*. Apoi pe ZOE BĂICOIANU, ION IRIMESCU, ION VLASIU, ŞTEFAN BAEŞAN, CORNELIU THEMELI şi alţii al căror nume ne scapă.

*

„Căminul Artei" înfăţişează o bogată expoziţie a FLORILOR mai abundentă ca cea de anul trecut, tablourile — din păcate — plimbându-se şi pe jos.

Această profuziune de tablouri înflorate e puţin cam obositoare, dece să nu o spunem, mai ales că mai toţi expozanţii nu şi-au bătut prea mult capul să scoată toate aceste flori, toate aceste buchete din comun. Sunt desigur colori frumoase, *prea* frumoase şi toate frumoase şi apoi avem impresia că THEODOR PALLADY ar putea, dacă ar binevoi, să ne dea o cantitate triplă, cuadruplă de naturi moarte cu plante sau flori tot atât de bune, tot atât de puse la punct ca cele dela „Cămin", o cantitate încomensurabilă, aşa încât să ne satureze până la refuz.

Şi, de fapt, poate că nimeni din aceşti expozanţi (exceptăm clasicii, nu tocmai perfect prezentaţi, ah! unde e ulcica lui Andreescu din col. *Darvari* sau aceea a prof. doct. *Angelescu?)* nu s'au încumetat să încerce „portretul" unei flori, să intre în caracterul său particular... Trebue, totuşi, să notăm un nume femenin, bucurându-ne de reapariţia lui în expoziţii, numele unei pictoriţe serioase, de cultură deosebită şi factură foarte personală, numele ELVIREI GEBLESCU ai cărei trandafiri în enormul vas verde, au reuşit să aibă o tonalitate proprie, o invenţie în desen şi'n concepţie puţin comune. Opus ei prin temperament cu totul diferit este buchetul pictat pe sticlă al MAGDALENEI RĂDULESCU în suave alburi şi rozuri de culoarea cărnii, amintind ca aşezare pe acele ale vestitei *„Séraphine"*. Relevăm apoi micul smalţ albastru, al lui ŢUCULESCU, proaspetele închipuiri ale lui VLASIU şi cele *trei noi venite* bucăţi ale lui CIUCURENCU. Domnia-sa, din fericire îşi coboară tonul paletei, renunţând la aceste trâmbiţări deschise, diafane, poetico-vaporoase care i-au captat publicul bucureştean pân'acum. Stăpân pe gustul cumpărătorului azi, îşi permite luxul de a-i arăta puterea temperamentului său, capabil de serioasă adâncire.

Un specimen al manierei anterioare se află în expoziţia peisagiului la *„Prometeu"* (fosta sală a ziarului *„Le Moment"*) o interesantă si nouă înjghebare de pictură tânără.

Expoziţia dela *„Prometeu"* e vioae şi aduce aporturi inegale, dar *pline de viaţă*. Lipsa de spaţiu ne împiedecă să analizăm pânzele cu deamănuntul; ne vom mărgini pentru moment să semnalăm vibrantul şi puternicul peisaj al lui ŢUCULESCU, acidul şi clarul peisaj al NUNIEI DONA, viu reliefat. Peisajul moldovenesc al lui NICHITA, pătrând un clasicism de bun augur, sub felul modern, mai bine reuşit decât cel dela Salon. Apoi notăm extraordinara putere de transformare a domnului PAUL CONSTANTINESCU, în mare progres. Interpretarea acelei case cu balcon, închipuită cu pricepere de AUREL COJAN. Regăsim mai bine înverderat pe domnul ŢIPOIA. Urmează apoi peisajul d-lui NIC. ŞTEFĂNESCU, Sondele MICAELEI ELEUTHERIADE şi alte diferite lucrări demne de văzut şi de lăudat.

La Propagandă expune un număr restrâns de pânze pictorul GHIAŢĂ-COLIBAŞI. Regretăm că acest pictor, vădind un talent modest, dar plăcut, nu are mai mult curaj, mai multă siguranţă în felul său de a se exprima cam şovăitor. Domnia-sa, invalid din războiul celălalt, a rămas o leacă înapoi faţă de preocupările de azi. Natura moartă purtând no. 11 ne pare însă realizată şi'n felul ei, utilizând posibilităţile pe care le are, d-nul COLIBAŞI ar putea, după o muncă stăruitoare, da la iveală lucrări mai ferme, mai sigure de sine.

GHIAŢĂ-COLIBAŞI — Bătrâna

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

„ÎN MAI, CÂND ROZELE 'NFLORESC"...

— Mic reportaj de sezon —

de COCA FARAGO

MOTTO: Vine, vine primăvara
Se așterne'n toată țara
Floricele pe câmpii...
etc.

Hotărât, primăvara *nu se mai poartă* nici anul ăsta. Pomii au înflorit și înmugurit pe „n .v.", petalele stânjineilor sunt spulberate de vânt, ca niște frunze oarecare și galbene, firele de iarbă stau în apă până 'n gât iar tu, sărman ținător de minte al primăverilor

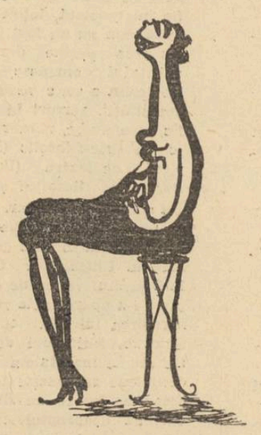

copilăriei și adolescenței tale, contemplând priveliștea ca de zile ale Babei, te nedumerești asupra opiniei publice care, uitându-se în calendar, exclude purtatul galoșilor și-l condamnă pe acel al gulerului îmblănit și ridicat, prescris în codul manierelor vestimentare din vecinătatea Crăciunului... Soba, — rece, bine înțeles —, te înfurie de parcă n'ai avea lemne, te pomenești fredonând „O, Tannenbaum" și sorbi surogatul de ceai cu nesațul întorsului dela săniuță... Mult mai lesne observi umbrela din capul altuia decât rămurica de liliac dela propria-ți butonieră și așa, cândva, parcă suspendat de-un fir de ploaie și legănat de vuietul streșinilor, cu fruntea în mână răzimată, ai ca și adormit, sărman de tine, deși tocul pe care-l ții în dreapta nu-i de ghiață, nici de pantof iar scaunul pe care stai nu e căutși de puțin *trepied*, și de loc *barbar*. Această *noapte limpede de Mai*, te predispune mai curând la toropeală de mâță, decât la deliruri sociale și coreografice. Cât privește pașnicile-ți îndatoriri către „Universul literar", ele își desvoltă proporțiile pe același calapod cu suvenirul ultimei penitențe setebistice, săvârșită pe platforma dindărăt a tramvaiului 5, luat dela „Regală" în jurul orei prânzului bucureștean (3fără 10) ,— convenind că la urma urmei, așa se scrie istoria...

Pentru stabilirea devalorizării frumoasei luni Mai, cântată de toți poeții, pictată de toți pictorii, auzită și văzută de nenumărate ființe botanice și zoologice în cadențele și nuanțele și armoniile cele mai roz-albe cu putință, trecerea la precizări se cere îndeplinită mai grabnic decât în planul tău ce prevedea : 1) aprofundarea quasi talmudică a ortografiei cuvântului, 2) extazul în fața soarelui, dela răsăritul până la asfințitul său, 3)descrierea înduioșerilor generale, de la mic, până la mare, dela munte până la mare, dela vierme până la astru, dela carul cu boi până la Carul Mare... 4) vizite băgătoare de seamă, în principalele porturi bucureștene puse la dispoziția invizibilelor corăbii cu trandafiri, gărgărițe, tonuri și toane amarnic visate dealungul iernii (Cișmigiul, grădina botanică, parcul Carol, șoseaua...), etc.

Rivalitatea calendarului cu barometrul, iată, ți-a zădărnicit intențiile și ți-a dictat această introducere, înseilată pe reminiscențe altimnteri de cum le pregătise bătaia tâmplei tale predispusă la încărunțire prematură.

ZIUA BUNĂ SE CUNOAȘTE DE DIMINEAȚĂ

Te școli, pentru că n'ai încotro. Te apropii de fereastră cu o timiditate mai mult decât comică, parcă ai deschide-o și parcă nu, (geamurile camuflate îți impun rezerve și menajamente ca vis à vis *de somnul vreunui membru al familiei), aluneci pe gânduri preț de 10—15 secunde și deodată, îndrăznești.*

Razele soarelui dimineții tale și ale Maiului sunt „ultra scurte". Dacă invenția caselor cu etaje ar fi rămas nebrevetată, degetele divinului bulgăr de foc n'ar putea spune că se încumetă orișicând să pipăie pământul citadin. Povestea cu muntele și Mahomed, — muntele presupus inamovibil —, a dat avânt arhitecturii, căci dacă firele de lumină nu ajung la acoperișuri, apoi acestea se duc până la dânsele.

Primăvara (ari) anului *2000, va fi întâmpinată, probabil, de mirişti, ogoare, vii și grădini suspendate.... iar cea următoare nici nu va mai cutreera pământul, de oarece numitul, proptindu-se în alpinisticele cârje ale civilizației de nevoie, își va fi mutat întreg domiciliul acolo, unde anotimpurile* e unul și același, *lumina veșnică și feluritele roade în toată a lor plinătate...*

Sărman ținător de minte al trecutelor primăvăratece valuri, ce demon ți-a șoptit să te dedai la cugetări în această nesinceră, tulbure dimineață de Mai ? (în care, ca 'n toate diminețile tale, trebuie să te gândești să-ți dai tributul autografic în condică și pe urmă să te iei dela toate prizele tale particulare și să te confunzi cu programul cotidianei tale îndeletniciri...) gândește-te, mai bine, dacă te poți ori nu aventura să „ieși" fără umbrelă ori să-ți uiți pardesiul în dulapul în care hainele de primăvară și-au însușit vraja florilor presate în albumul cu vederi de pe Coasta de Azur ce ți-a servit — ca, odinioară, Creatorului, corpul delict al anatomiei încă tânărului Adam — la desabstractizarea idealului tău turistic... Fii prevăzător. Cântărește optic prezența nourașilor dincolo și dincoace. Fă-ți o idee cât mai corespunzătoare formulelor asimilate metodic, pe de-oparte în cadrul preocupărilor tale scolastice și urbane și pe de alta „după ureche", între hotarele peregrinărilor tale recreative și rurale... Dacă nu reușești, numără-ți degetele dela mâini cu „da" și „nu". Admițând că ultimul cuvânt nu a fost cel anticipat în forul tău interior, repetă experiența cu degetele picioarelor, cu picioarele scaunelor, cu pereții camerei și colțurile acesteia și tot așa, până când afară începe să plouă iar înăuntru, ceasul arată minutele ce au depășit ora la care funcționarul de serviciu a ridicat condica...

— Da ce faci, Mihăiță? N'aveți biurou astăzi?

— Ba da.

— Păi cât e ceasul?

— 7 și 15, trecute.

— Vai de mine ! Cum de-ai întârziat în halul ăsta, că doar ne-am culcat destul de devreme...

— M... de....

— Nu care cumva ți-e rău?

— Ași !

— Atunci ce ți-e de te plimbi așa prin casă, în loc să te fi spălat și îmbrăcat?

— Așteptam să se aleagă vremea.

— Doamne ferește ! Om în toată firea, să-ți pierzi tu punctualitatea taman acum, când ți-a promis merite rațională !

— Excepționale, dragă, învață să vorbești...

— ...și când proectam și eu să-mi cumperi niște sandale d'alea fără toc, fără spate și fără vârf, de care și-a luat soră-mea cu toate că e nemăritată...

— Te rog să nu-mi plângi Luni, cu noaptea'n cap, că-mi merge prost toată săptămâna...

— Pardon, azi e Marți.

— Ba e Luni...

— Ba e Marți, că ieri Luni, a fost 10 Mai, de ți s'a năzărit că a fost Duminică.

Hai, îmbracă-te și pleacă. Ai să le descrii că mi-a venit mie rău și n'aveai cu cine să mă lași, până ce mă trezesc din leșin...

— Cu ce să mă îmbrac?

— Da ce, Doamne iartă-mă !, ești copil în fașe, ori te-ai zăpăcit parcă ți-ar fi dat cu maiul în creștet?

— Fir'ar să fie de Mai, *chiar că parcă mi-a dat una între sprâncene...*

— Pune-ți hainele de le-ai întors anul trecut, ia bocancii și pălăria care tot vrei s'o duci la curățit, că umbrela am împrumutat-o nășicăi, aseară, că se pregătea de furtună...

— Și dacă se face frumos? Bine o să-mi șadă cu bocanci și 'n costumul „lână 'n lână"?

— Ei, n'ai decât să renunți la bocanci.

— Pofitm ? ! Să bălăcesc pantofii de-abea reparați? Eu găsesc banii la răspântie?

— Pune-ți galoșii.

— Păi... merge galoși. în Mai?

— Merge, parol, dacă e apă din cale afară.

Să mor dacă m'ai scoate din casă fără cismulițe, pe o temperie ca asta !

In cinci minute, te-ai deghizat, ai mâncat pâine cu unt și ai și coborât cele trei etaje — pe jos, fiindcă liftul e în reparație. Dar pe când aștepți tramvaiul, fericit că la ora asta n'are să fie aglomerat și vei putea citi și tu în ziarul domnului de alături, o nemaipomenită strălucire decolează la picioarele-ți îngăloșate și-ți redai seama că stofa antebelicelor haine și-a conservat calitatea britanică, deoarece te transfigurezi de căldură. Vrând să eviți nădușeala, răceala, ridicolul și toate celelalte, dai fuga până acasă (cum faci colțul), să te schimbi... In cinci minute ți-ai aruncat galoșii, te-ai certat cu nevasta, te-ai azvârlit în costumul „fantezi" plătit pe sfert, ți-ai rupt șiretul dela pantofi și te-ai înapoiat în stație. Insă paralel cu tramvaiul, sosește o aripă de umbră amenințătoare și — bine c'ai apucat să te urci ! — până să scoți bilet, răpăitul ploii începe mai formidabil decât adineauri. O fetiță cu ghiozdan deschide o carte, parcă anume întru a-ți zgândări atenția. Te strecori până într'acolo, te proptești de omoplatul controlorului și pe ce-ți căzură ochii?

„Ziua bună se cunoaște de dimineață". Te necăjești la superlativ, cobori la prima oprire, te urci în tramvaiul cu direcție opusă și curând, înghețat și rebegit, alergi către casă (doi pași dela colț încolo !), să te preschimbi de hainele intrate la apă...

— M'ai scos din sărite, se lamentează consoarta. Unde te mai duci acum la 10 și 10?

— Unde? răbufnești, trântind ușa, ca în zilele mari, *de discuție pe chestia untdelemnului și a ciorapilor de mătase naturală.*

Să-ți cumpăr dumitale pantofi ca ai soră-ti...

— Mic reportaj de sezon —

de COCA FARAGO

— Ce, ai înebunit? Asta-i vreme de cumpărat sandale? Vrei să mă contaminez de reumatism și să-ți reiei aperitivele și jocul de table? Parcă nu te-aș cunoaște ! Mai bine ia-mi o haină de ploaie mai cumsecade și o glugă d'aia de se poate pune în geantă, ca batista...

„PENTRU DVS. DOAMNĂ, PENTRU DVS. DOMNIȘOARĂ"...

A fi frumoasă prin „Elida" și a nu ști să te bucuri de avantagiile pe care ți le oferă cea mai subtilă și fermecătoare din cele 12 luni ale anului, este o crimă față de tine însăți și de societatea în care trăiești. Inainte de orice, femeea trebuie să-și cultive aparențele prin care se impune ca un „ce" necesar pretutindeni. Deci, cum aude că au răsărit castraveții, ea se grăbește să-și procure această binefăcătoare legumă și fără multe ezitări, o curăță de coji, o taie în feliuțe subțiri și și-o distribue pe obraji, cu ajutorul unei fine legături de pânză de in păstrată de preferință la loc uscat și totuși umbros. După aplicarea măștii, caută să nu se mai gândească la nimic, spre a nu-și crispa muschii feții. Se recomandă somnul și anume somnul fără vise, din aceleași motive. Astfel, în interval de câteva ore, sucul de castraveți pătrunde în porii tenului, destinzându-i și împrumutându-le toate proprietățile sale de prospețime și vitaminizare. Se stă așa, în stare de voită odihnă, până când suprafața obrazului își recapătă temperatura dinainte, umiditatea evoporându-se, apoi, cu un pămătuf muiat în lapte de alune a-

mericane, se apasă fiecare porțiune, insistând în ungherele mai expuse sbârciturilor, ca : împrejurul buzelor, împrejurul ochilor și rădăcina nasului. Intindem pe deasupra un strat nu prea gros de smântână de lapte dulce bătută cu albuș de ou. Observăm o senzație de odihnă plăcută și răcoritoare și ne putem da seama că pe tenul astfel îngrijit, fardul se adaptează minunat. La demachiere se întrebuințează gălbenușul de ou diluat în ulei de ricin în care s'au stors două coji de lămâie. Se spală ușor, cu apă călduță în care a clocotit mușețel ori floare de tei.

Masca de ridichi **se prepară pe aceleași baze, numai că înainte de aplicare se șterge fața, cât mai apăsat, cu un miez de ceapă verde. Dacă mirosul persistă și-l suportați greu, limpeziți-vă cu o linguriță de ceai rusesc, subțiată cu apă distilată. Efectul este surprinzător. Chiar mâncate, ridichile aduc înfrumusețării perpetue un real serviciu, în sensul că provoacă și alimentează creșterea părului. Tonicele naturale (empyrice) sunt cele mai recomandabile mai ales în epoca de creștere a lunei. Să profităm de darurile binecuvântatei primăveri care** ne pune la adăpost **de preparatele chimice. Unde mai puneți că în felul acesta realizăm economii și ne păstrăm tinerețea până la adânci bătrânețe...**

Lăcrămioara D. — Ploești: dacă vrei să pari mai înaltă și nu suporți nici-o felie în plus la tocuri, încearcă să pășești natural mai mult pe vârfuri și nu-ți alege parteneri la dans decât pe acei care sunt mai scunzi decât d-ta. Vei obține satisfacțiile dorite.

Anna-Marie, Giurgiu : trimite-mi fotografia. Poate că figurii d-tale i se potrivește nasul aquilin. Ca să nu-ți mai rozi unghiile, fă băi de mâini cu pelin și fuigi de naftalină.

Marie-Claire-Fernande, Loco : Nu dispera: odată cu luna Mai, vine renașterea generală a naturei. O pisică siameză are și ea curiozitățile ei. Dă-i șapte seri la rând, zeamă de urzici și vin de China. Inlocuește carnea crudă cu pană de somn și laptele cu puré de cartoli vanilat.

„Regina Cristina" — Plenița, Dolj : Nu mă mir deloc faptul că te-ai îndrăgostit de domnul de la Chișinău dar cred că i-ar face plăcere să te vadă pieptănată mai jeune, **cu o rochiță mai decoltată. Fotografia d-tale are aspectul unui portret de bunică. Iartă-mi sinceritatea absolut dezinteresată. Iți doresc mult noroc.**

POETUL UITAT

Instingherită, oarecum, de caricaturile acestui Mai fără precedent în lumea gândurilor și simțămintelor ei, „nebuna", „zănateca", „trăsnita" de odinioară (vezi „Universul Literar" No. 11, pagina 8-a) își dozează impresiile la umbra pașilor altor și altor primăveri, prin care trecea cu o mai discretă strângere de inimă și minus amarul zeflemisirilor din prezent. Erau primăverile parcului din Craiova și ale trimestrului al III-lea, erau primăverile noastre, ale lui Milcu, ale lui Radu Gyr și ale subsemnatei — aduse de furnicile și melcii tihnitei grădini și de rândunicile care-și clădiseră cuib de-asupra becului electric de pe terasă (poate anume ca să-i sugereze mamei acel „Intr'un cuib de rândunică" pe care-l recitesc și mai cu drag acum, când „m'am făcut mare"), erau primăverile reprezentațiilor improvizate în scop de prosperitate „materială și meschină", de parale, ale trupei noastre formată din două persoane, — (Radu Gyr era un „angajat extraordinar", care „sosea special" dela București, însoțit de înalta și frumoasa Flora, — pe când Monica era încă în lumea albastră) —, primăverile copilăriei și adolescenței mele...

Casa în care locuiesc actualmente, posedă — pe lângă alte amănunte cenușii — o curte interioară strâmtă și posacă, iar unica fereastră a unicei mele camere se deschide în această curte interioară (unică și ea, în felul ei). Privirea oricărui dintre anotimpuri mă caută piezișe, abătut, — obosește repede și se întoarce dela mine. In casa mea e întotdeauna seară. Deaceia, mai întotdeauna, stând acasă, mi se pare că mi-e somn... O ploaie încă rezonabilă, cu stropi mărunți și deși, mi-e transmisă de văicăreala burlanelor, ca un adevărat potop iar pentru a vedea un dreptunghi de cer, de dimensiunile scoarței oltenești sufocată între birou și ușe, trebuie să mă înjumătățesc peste marginea ferestrei, de parcă aș intenționa să mă sinucid... -

Pe cât de posac și mizer și deprimant se înalță lăturalnicul decor, împestrițat cu zbârnâiturile, certurile, scuturăturile, cântecele, listele de bucate și confidențele populației apartamentelor vecine, pe atât e de mult și reconfortant cel dinăuntru; improvizat cu: Mărgeluș (o păpușe neasemuibilă, care a împlinit 21 de ani), biblioteci arhi încărcate, pian (și deasupra lui un infernal vacarm de bibelouri care mai de care mai nostime și diverse, prezidat de un glob al pământului, fără picior, împrejmuit de corăbii), tablouri, schițe, vioară, flori înadins uitate în vaze, de anul trecut, hârtii, hârtiuțe, creioane, fotografii, scaune nesigure pe picioare și altele. De aci plec în fiecare dimineață, ca de pe o insulă fermecată după care, până la reintoarcere, tânjesc, așa cum, de obicei, li se întâmplă oamenilor pentru oameni sau pentru călătoria de nuntă, în Italia... Fără contrastantele detalii colecționate între pereții nezugrăviți nici după cutremur (proprietarul e zgârcit și eu sunt sărac), fără imposibilitatea de a contempla, pe fereastră, altceva decât un zid și un burlan, — sunt sigură că nu m'ași fi risipit atât în descifrarea năprasnicei vieți a naturilor moarte și nu m'ași fi îndrăgit de peisagiile singurătăților mele din care am cântat sau am tăcut, pe rând, un bun rămas, o lacrimă, o salbă de iubire...

Pentru zilele mohorâte ale anotimpurilor noastre craiovene, mama născocise un sistem de a ne reculege de pe drumuri și de a ne înviora statul în casă : ne dădea creion, hârtie și... rime. Și luatul la întrecere ...poetică, ajunsese să ne pasioneze. Din poeziile de atunci și Milcu și eu am publicat, el mai multe cu una singură. Avem și un album, îl mai am încă și pretind că e o inedită comoară de versuri și desene. Printre acestea se află și câteva pagini „mâzgâlite" de Milcu, la epoci foarte răzlețe. Imi voiu îngădui să transcriu aici, pe locul rezervat încheierii veselului meu reportaj din „Mai, când rozele înfloresc", una din aceste pagini, datând din 23 Decembrie, 1927. Rimele i le furnizasem eu și pentru a „imortaliza" evenimentul, a scris direct în album. In „trupa" de teatru și reviste pomenită mai sus, eu eram și administratorul finanțelor destinate filmelor celor patru cinematografe locale ori ceaiurilor dela Cercul Militar și din acest motiv, trubadurul Grădinei de Sidef *mă poreclise năstrușnic :* Vintilă.

In poezie ești Vintilă,
La matematică, poetă...
Față de mine pari copilă,
La școală treci drept o cochetă.
Se miră singur cin' te vede
Când veselă, când amărâtă !
— Dar n'ai să poți, oricât te-ai crede
Din dragă, să-mi devii urâtă !...

Cu un an înainte, îi apăruse volumul pe a cărui filă No. 14 mi-au întârziat și astăzi ochii. Intitulate „Primăvara în cimitir", versurile m'au impresionat, când le-a scris și mă îndurerează acum, prelung, sfâșietor...

Proptit în sapa veche, azi, a zâmbit groparul
Și-a pus răsad, să schimbe mormintele'n [răzoare.
Vărsând potop lumina de floare albă, pomii
Intind din creangă'n creangă păianjeni mari [de soare.

O, lacrima ce-o sfarăm acum sub pleoape !
Tu n'ai s'o știi... E'n totul atâta voe-bună,
Că dac'ași pierde-o 'n drumu-ți ai crede că [găsești
Ascuns de-azi noapte 'n iarbă, șiret, un strop [de lună...

Iubire, cântec, sgomot ! I-atâta primăvară...
Vezi ? Cimitirul pare un parc în sărbătoare.
Cu creștetu'n lumină o floare ți se 'nchină
Cu sufletul din mine, smerită, la picioare...

Primăvara din cimitirul uitatului Milcu (nu și-l amintesc decât prietenii și crizantema de aur vechi pe care o port în zile mari

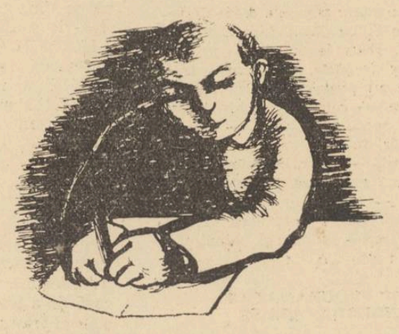

ca, de pildă, la festivitățile literare unde absența lui mă lămurește asupra soartei noastre postume...) și-a făcut drum în casa mea, să-mi spună despre un mormânt și despre alte și alte primăveri...

NOCTURNA

Spiriduși cu ochi vicleni, în noapte
S'au pornit, tâlhari, ca să colinde.
Iar de câte ori vreo stea departe,
De pe bolta sfântă se desprinde,
Se reped pe urma ei senină,
Să-i culeagă dâra de lumină...

Și doar cerul știe, unde-i hanul,
Către care stelele se 'ndreaptă,
Peste mări întinse, la limanul,
Căutat cu sete pe vreo hartă...

Dar târziu, când goana în zadar
Se sfârșește 'n lacrimi de durere.
Peste noaptea plină de amar,
Se ridică luna în tăcere...
Și ca 'n basmele cu smei și draci,
O pândesc, din taină, vârcolaci...

N. D. MIREA

Libertatea artei

(Urmare din pag. I-a)

Legătura dintre artă și realitate este și ea un fapt care nu mai poate fi pus la îndoială. Insă pretenția unora, mai ales sub impresia evenimentelor zgomotoase, cum ar fi războiul de astăzi și toate cataclismele trecute, de a pretinde artei să copieze pur și simplu realitatea, e ceva ce nu poate fi acceptat de o minte cu judecată clară și obiectivă. Arta sublimează realitatea, redând-o în ceeace are ea mai esențial și expresiv. E drept că arta nu trebue să fie o negare a realității, căci, în felul acesta, ar pierde aderența cu societatea căreia i se dresează și care e menită s'o pună în valoare. Creatorul operei de artă, ori cât de subjugat ar fi de sbuciumul său lăuntric, în momentul când concepe o lucrare și o realizează, urmărește și un scop, ori cât de mic, de valorificare a produsului său. El vizează în felul acesta societatea. Pe aceasta o interesează lucruri și fapte în legătură cu viața, deci cu realitatea. Opera de artă trebue, deci, să se pună în acord cu ele, dar nu în chip elementar, printr'o acțiune de copiere a elementelor, ci redându-le prin valorile lor simbolice, prin care arta se deosebește de lucrurile comune. Efortul depus de creatorul de artă în concepereа și desăvârșirea lucrării sale se deosebește esențial de efortul comun. Efortul artistului, în deosebi la artele substanțiale, lipsite de conținut material, este un efort lăuntric, bazat pe resurse spirituale și mintale. Efortul comun se adresează în deosebi forțelor fizice și rar de tot celor mintale și în nici un caz celor spirituale. Primul face parte dintr'o lume singulară, zăvorîtă între pereții unei existențe de interiorizare, pe câtă vreme efortul comun e ceva ce se revarsă pretutindeni. S'ar putea pretinde că efortul comun de proveniență generală, fiind atât de frecvent, ar putea să fie socotit superior efortului artistic, izolat. Se uită însă că acesta din urmă, luat în esență, este și el un produs general, creatorii de artă fiind quintesența societății în care trăesc. Artiștii au o misiune de conducători spirituali ai societății, ei fiind produsul cel mai de seamă al acesteia. De aci, misiunea lor de îndrumători și spiritualizatori ai omenirii. Când nu sunt înțeleși, sunt ignorați, însă întotdeauna, când evoluția ajunge la stadiul de desvoltare în stare să arunce o lumină de adevărată înțelegere asupra operei lor, li se recunoaște meritul și valoarea la care au dreptul. Trebue reținut apoi contrastul izbitor dintre realizările artistice zgomotoase, cu tirade de atribute, și realizările singulare, de adâncime, izolate și discrete. Primele aparțin modei și legilor artistice creiate de așa zișii conducători și îndrumători de opinie publică, legi impuse pe deasupra operelor de artă, în totală necunoaștere a obiectului artistic. Ele mor sau cad în uitare odată cu moda, epoca și oamenii cari le-au susținut. Cele din urmă sunt rezultatul sbuciumului necontrafăcut al artistului, liber de orice presiuni și sugestii și stăpân pe resursele sale spirituale. Chiar dacă publicul nu aderă dintr'odată la ele și valoarea lor convinge la început prea puțini cunoscători, cauza e în lipsa unui nivel de înțelegere egal cu superioritatea operei, dar încetul cu încetul, se face lumină tot mai multă, opera conturându-și meritele de valabilitate permanentă.

Deaceea, în dezacord cu teoreticienii de laborator, cari impun artei limite și îngrădiri, în totală contradicție cu însăși natura ei, susținem hotărîta ei libertate de afirmare. Legile artei trebue să țină seama de natura ei și să se conformeze ei. Altfel, nu pot avea pretenția de valabilitate și de a li se supune marii creatori de opere artistice. Procesul lor de creație este suveran și orice îngrădiri sunt cu totul inutile.

DUMITRU IMBRESCU

Cronica literară

Virgil Carianopol: Poeme de pe front, Teodor Scarlat: Vatra Magilor, Ion Șiugariu: Țara de foc

București, 1943

Bogata producție în domeniul liricei noastre de război impune o trasare de limite. Și, pentru a nu teoretiza prea mult, le enunțăm în câteva rânduri. Poetul care cântă războiul o poate face numai în trei feluri: arătându-i ororile, transfigurându-l sau schițându-l, în mod impresionist, acele momente cari l-au mișcat. Arătarea ororilor și transfigurarea cer atitudini majore, schițarea impresionistă nu reclamă niciun fel de atitudine, și, în altă ordine de idei, niciun fel de răspundere în afară de cea estetică.

Din motive de ordin psihologic lirica destăinuitoare a iadurilor războiului modern nu poate apare decât după totala potolire a patimilor. Limbajul fronturilor e mut sau se rezumă la cuvinte interjecție și cuvinte ordin. Din interjecții și ordine nu poți înjgheba opere de artă dăinuitoare peste vreme. In afară de acestea cei deprinși cu mutenia, cu strigătul reflex și cu ordinul, au nevoie de readaptare la registrele cele mai ample ale graiului spre a putea spune ceeace au văzut și simțit. Ori readaptarea este proces sufletesc care nu se împlinește nici în mod instantaneu, nici prea repede. Nu înzădar eroii adevărați nu au fost niciodată limbuți.

Transfigurarea războiului nu o poate săvârși decât poetul mare, poetul capabil să adune în sufletul său toate fețele peste firești ale acestui inexorabil flagel al omenirii, toate ruinele și durerile lui, toate scrâșnirile și gemetele, toate cele sfâșieri macabre și imunde cari macerează conștiința lumii și-i risipesc valorile și, topindule în creuzetul unei incoruptibile și uriașe năzuințe, să le dea sens nou. Până în prezent nu avem nici o carte românească de poeme din care să ne înfrunte și să ne zguduie acest nou sens. Avem, în schimb, o avalanșe de cărți cu impresii devenite vers strident, vers mediocru, vers care te face să-l asculți cu plăcere și vers foarte bun, dară vers netransfigurat sau su zguri de reportaj.

Poemele de pe front ale d-lui Virgil Carianopol țin de categoria cântecelor pe strune cu surdină. Plăcute inimii, nuanțate ca flăcările de alcool ale amintirii, întotdeauna corecte și muzicale, ele nu ni-l prezintă pe poet în vre-o ipostază nouă sau dând luptă dârză cu un climat nou, ci-l continuă, — numai cu alte teme, — pe autorul **Scrisorilor către Plante**, al **Cărții pentru Domnițe**, al **Frunzișului Toamnei sale** și al **Scării la cer**. Departe de noi intenția să-i facem vre-o imputare din constatarea faptului că temperamentul d-sale nu i-a permis să fie un sfânt Ioan al Apocalipsului sau un Binding în acele yarețe ale luptei ce l-ar fi putut zmulge din sensibilitatea de cântăreț al aspectelor minore ale vieții. Dacă ruperea s'ar fi produs, d. Virgil Carianopol se situa, fără putință de tertă ieșire, la polul opus al ritmurilor și verbului d-sale obicinuit.

Oricât de sugestive și de frumoase sunt bucățile **Odihnă**, **Pentru leatul care vine** (poemul însă trebuia să se termine odată cu strofa a patra), **Mărturisire** (minus ultima strofă) și **Bombardament**, ele nu ating nivelul cântărețului transfigurator al războiului. Autorul **Poemelor de pe front** forțează, pe alocuri, nota și încearcă să adopte atitudini virile. Cum însă, odată cu părăsirea gamei care-l caracterizează, aceste voite atitudini nu mai sunt susținute de suficientă sinceritate, strofa sună convențional și neconvingător,— cum e cazul în ultimele patru versuri din **Pentru leatul care vine** și **Mărturisire** sau cum e în nepotrivita pentru registrul d-sale de teme lirice poezie **La Rostov**.

Cu alte cuvinte din Poeme de pe front nu ne întâmpină un Virgil Carianopol inedit, răscolitor, halucinat de experiența dură a războiului și lovind în suflete cu versuri de metal și foc, ci tot cunoscutul și apreciatul amic al strofelor suave pe cari le stăpânește cu virtuozitate acolo unde își scultă inima.

Dar **Poemele** d-sale **de pe front** mai pun în evidență și o altă problemă, una care nu-l privește numai pe d-sa. O enunțăm interogativ: Dece se cred obligați să scrie versuri de războiu toți acei ce scriu mult mai bine despre alte și nu mai puțin interesante lucruri ?

*

Vatra Magilor este al patrulea volum de poezie al d-lui **Teodor Scarlat**. Ca și **Virgil Carianopol**, **Teodor Scarlat** e unul din poeții noștrii tineri cei mai fecunzi și mai calculabili în ceeace privește viitoarea d-lor evoluție, presupunând, desigur, că nimic nenormal nu le va altera claviaturile sufletești și nimic extraordinar nu le va tulbura orizonturile inspirației. Și'n volumele pe cari le vor scrie de acum înainte, d-nii Virgil Carianopol și Teodor Scarlat vor fi tot trubaduri ai visului și ai vieții calme. Mai desăvârșiți sau mai puțin desăvârșiți tehnicește, în orice caz mult mai desăvârșiți în raport cu marea neglijență pentru formă a confraților cari îi laudă sau îi detestă, Virgil Carianopol și Teodor Scarlat nu vor abord, în mod normal, continente lirice nedescoperite încă, precum nu se vor avânta, pe propriu risc, întru explorarea junglelor ocolite de caravane. Nu trebuie însă, cu tot dinadinsul, să fii aventurier ca să fii, totuși, un poet adevărat. Și d-nii Virgil Carianopol și Teodor Scarlat sunt poeți din chemare lăuntrică.

Deschidem **Vatra Magilor**, nu la întâmplare, și cetim :

„Cântecul carelor pe drumuri prăfuite,
Cântecul vântului de vară printre frunzarele adormite,
Cântecul macilor prinși pe răzoare, cântecul sapei în țarina fierbinte,
Cântecul lucios al secerei, cântecul care nu înșeală, care nu minte;
Cântecul vindecător ca o rugăciune în nevoi,
Cântecul sfânt al brazdei, cântecul mătăsoaselor ploi ;
Cântecul plin al grânarelor și al viilor îmbătate;
Cântecul spornic al batozelor, vară la treerat —
Cântecul de noapte al greierilor, sub cerul îngândurat;
Cântecul prigoriilor, prevestitor de ploaie, cântecul dorului fugit
Departe, în fundul câmpului amurgit...“

E, în această **Chemare de totdeauna**, rezumată aproape întreaga tematică a poetului **Teodor Scarlart.**

Esteticește, **Vatra Magilor** nu are nici culmi, nici scăderi. E o carte plai în cele două cicluri **(Focul Sângelui** și **Singurătăți)** ale căreia găsești motive de pastel interiorizat precum sunt **In ceasul tulbure, Tăietorul de lemne în munți, Amiază, Țăranul își privește holdele, în Caucaz,** dumbriri precum **Străbunii, Îndemn, Drumul de țară** și **Hrisov**, accente de rugă precum **Roagă-te pentru noi ! și Mărire Ție** (cu admirabile strofe !), interpretări psihologice ca în **Măritiș** sau filosofice ca în **Moartea Meșterului Manole** și motive de cântec sprințar și aproape pur cum sunt strofele prima și ultima din **Spicele**

(„O foșnet al spicelor — șoapte
In vântul subțire de vară!
Te-adună auzul din noapte
Sub luna târzie, ușoară.
. . . . . .
Și sub sărutul mutelor stele,
Mic în tăcere — cum vă privesc,
Voi creșteți, spicelor, pline și grele —
Pentru ospățul împărătesc“).

și cum e **Fragmentul de adolescență**, fragment, care intervine ca un allegreto în melodia solemnă a poemelor scarlatiene din **Vatra Magilor.**

Dotat cu multă intuiție, d. **Teodor Scarlat** sondează, în chip fericit, chiar unele profunzimi ale vieții, nu le exploatează însă cu destulă răbdare. Armonioșul poem **Inima mea, cu versuri ca**

„Ziua curgea ca o apă fierbinte
Printre mireasme și fluturi ușori
Și cum soarele sărută grădina cuminte —
Cântau colorile ca niște viori;“ —

s'a oprit, cu o nuanță prea scurt, în fața acelui **de profundis** pe care, măcar odată în cântările noastre îl cunoaștem mântuitor de neafectat.

Vatra Magilor e o carte de meșter conștient de toate puterile sale și expert în alegerea materialului plastic. D-l **Teodor Scarlat** își cunoaște însă și pericolele și le ocolește la timp. Simți acest lucru din gruparea pieselor admise în volum. Cu toate că nu există diferențe suficiente cari să-i fi impus scindarea în două cicluri a cărții, simți că alta e rezonanța de care se bucură cele 15 poeme din **Focul Sângelui** și alta rezonanța celorlalte nouă din **Singurătăți.**

Poetul **Teodor Scarlat** cunoaște cu alte cuvinte un secret profesional pe care-l neglijează nu unul dintre confrți : legile de organizare cari dau cărților cu poeme acea economie lăuntrică optimă care le face atrăgătoaore de la primul și până la ultmul vers.

*

Cu privire la cele scrise până acuma de d. **Ion Șiugariu**, critica literară s'a pronunat pozitiv. „Un temperament poetic de un remarcabil dinamism, și nu mai puțin o trudnică năzuință spre purificare“, — scria spre exemplu d. **Nicolae Roșu**, referindu-se la volumul **Paradisul Peregrinar.**

Nu vom greși afirmând că aceeași „trudnică năzuință spre purificare“ dăinuie 'și'n poemul **Țara de foc** (Edit. Meșterul Manole), închinat, foarte frumos și pios lui Laureniu Fuiga. („De aceea, acolo unde se află, în lumină sau în întuneric, cu dragoste de frate i-l închin).

Țara de foc e un mare cântec despre vizionarii idealului și, vrând nevrând, îl așezăm în rândul poemelor cari l-au preocupat pe un Alex. Macedonsky de pildă. E un fel de **Noapte de Decembrie** dacă voiți, veșnică însă și cu Luceafărul lui Eminescu. Cel puțin așa se pare că și l-a dorit autorul. In orice caz este cântecul tuturor iluziilor și dorurilor noastre ultime pornite spre o nici când ajunsă țară de foc.

Incercarea lui **I. Șiugariu** e originală și atrage atenția prin numai faptul că mai există poeți cari nu cred în dogme că poezia lirică trebuie să fie scurtă cât fiorul unei rugăciuni sau cât oftatul unui copil.

Sunt însă și stângăcii în acest poem. Citățm :

„Cu multe poverile 'n spate,
Viețile mici, fără rost,
Venise întreaga cetate
Să ceară în el adăpost“.

Ne oprim aci rugându-l pe d. Ion Șiugariu să fie mai puțin încrezător în Pegasul d-sale prea ascultător, căci d-sa are ce spune, numai că, în această nouă **Țară de foc** plutește foarte adese în vag și inexpresiv.

TRAIAN CHELARIU

Cartea, editorii și cetitorii în Finlanda

Fără îndoială că prima notă caracteristică care impresionează pe cel care vizitează mai temeinic țările nordice, în cazul de față Finlanda, este larga răspândire a cărții. Deși om al cărții, familiarizat în parte cu problemele ei și cunoscând procesul ei de difuzare în multe țări europeene, totuși nu mi-am putut reține mirarea și adânca surprindere pe care mi-a servit-o ancheta pe care am întreprins-o în lumea cărții, printre marile edituri și scriitorii cu renume. Dealtfel, înainte de a lua contact cu cifrele și partea pozitivă a problemei, am putut remarca, de cum am pășit în librării, că ele se bucură de o afluență puțin obișnuită, lectorii interesându-se de tot și devorând tot ce le era pus în față. E drept că acest interes general pentru tot ce se imprimă e pasibil de anumite observațiuni juste și pe care vom face la locul cuvenit. Această situație trădează o anumită treaptă pe scara evoluției spirituale, vădind și lacune de ordin estetic.

Pentru cei din sudul Europei și chiar centrul și vestul continentului, tirajul record al cărților cari se imprimă în Finlanda și mai vârstos existența unor edituri de mari proporții, poate constitui exclamații de surpriză și în același timp să ridice anumite semne de întrebare asupra valorii acestei avalanșe de maculatură. Iron'ci cum suntem și ne stă bine astfel, am putea spune că e ceva natural această frenezie a imprimeriei într'o țară în care hârtia e mai ieftină decât apa și unde scriitorul și cetitorul nu cer prea mult unul dela altul

Această ironie, dealtfel ca toate înțepăturile spiritului, ascunde în sânu-i și o mică frântură de adevăr. In Finlanda există două mari tentații cărora locuitorii cu greu le pot rezista: alcoolul și hârtia. Impotriva primei endemii Statul a luat anumite măsuri ineficace, însă pe cea de a doua a lăsat-o să circule în voe, tratând-o drept necesitate națională, hrana zilnică spirituală a poporului. Finlanda își poate permite luxul risipei de hârtie, deoarece 80% din solul țării e acoperit cu păduri, Tăind din păduri se face loc agriculturii atât de deficitară și necesară, deci, parodiind pe Heliade Rădulescu, se poate spune: „tipăriți băeți și numai tipăriți“, astfel ajutați cultura și agricultura“.

După ce am colindat prin librării unde curcubeul de culori se etala cu intensitate și similară lipsă de estetism: cartea finlandeză s'a lăsat influențată în ceea ce privește forma exterioară, coperta și modul de a fi relevată, de anumite procedee practicate peste Ocean și în unele țări din Europa centrală. In deosebi romanele și anumite cărți de senzație, etalează pe copertă un ghiveci pictural care vrea în felul său să-ți răpească inima, să-ți fascineze ochii și să-ți ia banii, uitând că'n acest mod librăria se apropie de băici, iar cartea nu se vinde decât dacă e cât mai țipător vopsită. Privind aceste paparude ale maculaturii, am mulțumit lui Dumnezeu că noi, Românii, am rămas în nota spiritului francez, sobru, clar, linear și critic. Ne dăm seama că o carte nu e o șuncă, sau bucată de brânză care se vând după aspect.

Părăsind librăriile, mi-am îndreptat gândul către ireductibilii și eternii inamici ai scriitorilor, către editori. Cu ei mi-am început ancheta mea în lumea cărții fineze.

Debutul l-am făcut la „Otava“, una din cele mai mari edituri din Finlanda, poate cea mai mare, proprietatea familiei Reenpää. In treacăt și numai cu titlul de informație pentru cei interesați, amintesc că editura a luat ființă în anul 1890, din inițiativa unor profesori universitari și oameni de litere. Aceștia au botezat editura „Otava“, ceeace însemnează în fineză: „Carul Mare“, constelația astrală. Dealtfel marca editurii e constituită din șapte stele. In primul an n'au editat decât 20 de cărți cifră care n'a fost mult timp depășită, dat fiind situația politică a țării și condițiunle economice și technice ale editurii. „Otava“ n'avea o tipografie proprie. Această lacună a fost acoperită în 1908 când s'a putut cumpăra o tipografie. Din acest an lucrurile au mers din bine în mai bine, până în 1921 când tipografia a fost integral redotată, ajungând astăzi să fie cea mai mare tipografie din Finlanda.

Intreprinderea „Otava“ are un capital de zece mil'oane mărci, împărțit în acțiuni, iar cifra afacerilor se ridică la 45 mil'oane mărci, pentru anul 1938 care a marcat punctul culminant al întreprinderii.

Conducerea este încredințată la trei frați Reenpää : Heikki Reepää are partea financiară, Hannes Reenpää domeniul editorial, problemele literare, iar inginerul Kari Reenpää, chestiunile technice.

Cum era și natural, convorbirea mea a avut loc cu Hannes Reenpää, licențiat în litere, foarte bine familiarizat cu problemele literare ale continentului și bun cunoscător al limbilor germană, franceză și engleză. In treacăt spun că d. Reenpää are unele noțiuni, desigur vagi, asupra Românei, cunoaște din auzite pe Rebreanu și unele din romanele sale și m'a rugat să-i ajut pentru a putea traduce și edita operele cu adevărat de seamă din literatura română. S'a pus cândva problema traducerii lui Ion, însă încă nu s'a putut spune ultimul cuvânt într'o chestiune în care e în joc nu numai o simplă afacere comercială, ci însăși întreg prestigiul vieții noastre spirituale, cu totul ignorat aici și'n alte țări nordice.

Editura „Otava“, scoate la lumină anual în medie aproximativ trei sute de cărți. In anul 1941 a editat 276 de autori, din aceștia 160 autohtoni, 55 streini, deci traduceri, iar restul literatură technică, școlară și de specialitate.

Asupra literaturii de traduceri sunt unele observațiuni interesante de făcut. Locul de frunte la acest capitol îl ocupă, cum e și de așteptat, Suedia. Din suedeză se traduce aproape tot ce apare, atât literatură propriu zisă cât și specialitate. Insă fapul care vreau să fie reținut este altul. Deși țară bilingvă, în toate școlile se învață suedeza și fineza pe același plan de egalitate încât nu există orășean și târgovеț mai răsărit care să nu știe și suedeza, totuși acești finezi bilingui nu citesc în suedeză romanele suedeze; ei cer și le vor traduse în fineză. Dealtfel trebue adăugat că editura „Otava“ și încă o editură tot atât de mare „Warner Söndörström“, nu editează decât în limba fineză. Exclusiv pentru suedeză este editura „W. Sönderström et Comp.“ care lucrează în colaborare directă de difuzare cu marile edituri din Suedia. Minoritatea suedeză din Finlanda (380.000) n'ar fi suficientă, deși a ajuns la un nivel superior spiritual, să absoarbă tot ce editează W. Sönderström et Com.

Imediat după literatura suedeză, aceea care furnizează material pentru traduceri, este aceea anglo-saxonă : Anglia și U.S.A.

Dalfel, ceeace se citește în original, în Finlanda, e numai din literaturile amintite. După acestea, se situează literatura germană și la locuri foarte depărtatea ceea franceză, spaniolă, italiană, etc. In aparență s'ar crede că ar fi o luptă între literatura de limbă engleză și germană, dar în realitate prima a depășit cu mult pe cea de a doua. De pildă o carte a lui Oronin a fost tradusă și editată de „Otava“ în 10.000 de exemplare, cari s'au vândut în două săptămâni. Ediția a II-a s'a tras în 22.000 de exemplare și acum se lucrează la ediția a III-a. Să nu se uite că Finlanda are 3.838.000 de locuitori. Pentru acest motiv vorbeam la începutul acestui articol de frenezia cărții și a titului în Finlanda. Când mi s'a spus la început n'am vrut să cred în ruptul capului, am taxat-o de lăudăroșenie și totuși așa este în Finlanda și țăranii citesc cărți de literatură.

Am rămas surprins de cele ce am văzut în casele țăranilor.

Adaug, că'n această țară, apar peste cinci sute de cotidiane; desigur că nu trăesc toate, dar numai faptul că luptă pentru a apărea și a trăi un timp și este suficent de grăitor.

In medie romanele suedeze sunt trase în 15.000 de exemplare, iar cele germane în 10—12.000 de exemplare.

Autorii indigeni se bucură de aceeași preferință. Autorii contemporani și așa zișii clasici, au un tiraj care oscilează între 20.000 și 32.000 de exemplare de ediție.

In ceea ce privește inclinațiunea estetică a publicului pentru autorii streini și indigeni ea nu s'a făcut simțită. In Finlanda nu se poate vorbi de o preferință pentru un autor sau o grupă de autori. Iar dacă s'a tradus mai mult din engleză și germană e pentrucă aceste literaturi posedă mai buni traducători aici, sunt mai apropiate ca atmosferă, subiect și stare psihică de sufletul finez și pentrucă în aceste momelne literatura franceză nu oferă ceva remarcabil. E drept că la mijloc sunt în joc inclinațiunile personale ale editorilor, calcule financare, efectele educației spirituale dobândite în școli și în familie. In nordul Europei numai engleza și germana sunt obligatorii în școli, iar din acestea două, engleza e cu adevărat obligatorie. Limba franceză este ca și inexistentă, iar produsele spirituale ale celorlalte țări latine sunt cu totul ignorate. Din însăși discuția mea cu Hannes Reenpää am putut reține clar că produsele latine nu interesează pe nordici și mai ales aici în Finlanda, find tratate de decadente, în declin, morbide, streine ca structură, atmosferă, problemă și mod de tratare. Afirmațiunile lui Hannes Reenpää mi-au dat mult de gândit și-mi pun întrebarea dacă la mijloc e vorba de efectele subtile ale unei vechi teme debitate de popoare de altă limbă, sau cu adevărat există o prăpastie sufletească și fizică între lumea latină și lumea germanică din nordul Europei?

Dealtfel și fără vorbele lui Hannes Reenpää, vizitând în drumul meu prin Europa, librăriile din Copenhaga, Stockholm și Helsinki, am putut observa avalanșa literaturii engleze și'n parte germane, în raport cu sărăcia dureroasă a literaturilor latine. E drept, Hannes Reenpää m'a făcut atent că'n spatele acestei preferințe pentru literatura engleză se ascund și alte chestiuni de actualitate cari fac să se orbească de o modă literară anglo-americană

In fine se cade să fie subliniat că'n Finlanda se citește relativ foarte puțin în original, aceasta chiar pentru literaturile preferate. Acest lucru explică numărul cu adevărat impresionant de traduceri din toate limbile și chiar din clasici și autorii consacrați cari de obicei se citesc în original. Am rămas fearte surprins văzând în bibliotecile unor oameni cari vorbeau acceptabil două limbi europene, clasicii literaturilor celor două limbi, traduși în fineză. Edițurile își fac un titlu de onoare din această operă de traduceri, dar care în realitate dovedește cu totul altceva, așa precum acelaș lucru se poate spune despre aviditatea cu care este primită orice traducere și orice operă autohtonă, fără să se ia seama la autor sau alte observațiuni de ordin estetic. Dorința cultivării cât mai rapide, conjugația cu absența anumitor elemente critice și a unei carecari fineți sprituale, face ca toată maculatura asvârlită pe piață să fie devorată, apoi uitată, fără să se poată vedea pe plan spiritual, la capitolul producției literare și artistice, efectele pozitive și ascendente ale acestei operații.

HORIA OPRIȘAN

Helsinki, 1943.

Poetul Ion Pillat

(Urmare din pag. I-a)

influențată de miracolul elin“ mărturisește și poetul. Intre cele două epoci, stă volumul Limpezimi *(1928), care cuprinde amândouă înfățișările poeziei lui Pillat, cea autohtonă ca și cea neoclasică, și formează astfel, în evoluția operei lui, ca un fel de piatră de hotar.*

Căci, între timp, se întâmplase ceva: cu un an înainte de volumul Limpezimi, *Pillat cunoscuse Grecia. „Călătoria mea în Grecia datează din 1927 și a fost o revelație sufletească“, scrie el.* (Mărturisiri, *p. 285). In realitate, fusese numai scânteia care făcea să isbucnească, la Pillat, un incendiu ce mocnea de mult, în stare latentă, în adâncimile ființei sale poetice; de mult purta poetul cu sine „presimțirea acelei lumi mediteraneene și sudice, care instinctiv m'a atras întotdauna cu o vrajă neînțeleasă dar cu atât mai puternică“. Deaceea, după prima luare de contact din 1927, el s'a întors în Grecia, — și să-l lăsăm să ne explice singur ce a însemnat pentru el această nouă călătorie și ce a învățat acolo :*

„Inițierea mea grecească, de Paști 1927, a fost urmată de o alta mai lungă și mai completă, exact zece ani mai târziu, care măduce nu numai la Athena și împrejurimi, dar și în Peloponez, până la Epiduar, Sparta și Olympia, urmată de o altă excursie la neuitatul Delfi.

Aceste călătorii, vizitarea templelor și muzeelor din Athena, Acrocorint, Olympia și Delfi, a teatrului din Epidaur, a colcanelor de pe capul Sunium, a ruinelor ciclopeene dela Mykene — privelștea Helladei, a mării Egee și a insulelor sale, toate aceste minuni, deși sorbite cu patimă și trăite cu intensitatea neofitului, nu s'ar fi adâncit atât de mult în sufletul meu, de n'aș fi avut pentru ele comprehensiunea mai matură a vârstei; căci arta clasică, în opoziție cu cea romantică, fecundată de vis, își pretinde experiența vieții reale și se cere pregătită și desăvârșită prin studii și lecturi. Descoperirea Helladei și a artei sale, a sculpturei eline și a templului grec în special, a fost un eveniment capital în viața mea. Îndrăznesc să cred că am trăit-o cu prospețime și cu un entuziasm mai aproape de acela al unui contimporan al Renașterii decât al unuia din epoca noastră. Mi-am regăsit sentimentele de atuncea, deschizând, mult mai târziu, „Italienische Reise“ a lui Goethe. Cred că toată poezia mea, dela Caetul verde *încoace, a fost influențată de miracolul elin“.* (Mărturisiri, *p. 286).*

Itinerariul hellenic al lui Pillat a fost bogat și felurit. In sufletul poetului au lăsat urme, în egală măsură, aspectele cele mai variate ale Helladei: l-a atras deopotrivă și templul dela Sunium, așezat pe un țărm abrupt, ca și muntele Hymet — munte plin de violete, dar profanat de nicio casă, umilit de nici un templu; a fost la mânăstirea Dafni, sfinte cărămizi, de unde l-a urmărit viziunea îndurerată, în naos, a tragicului Pantocrator; la Acrocorint, unde a fost ospătat de păstori cu o bucată de brânză pe foi de brustur și un blid de lapte, a întârziat o clipă, ca să privească un tânăr păstor oacheș care lua de coarne țapul negru; teatrul antic dela Epidaur, deși pustiu astăzi, i-a părut totuși umplut de zei; la Olympia, albele coloane se înfățișează poetului ca trupuri fără de pată; așezat, la Delfi, sub Fedrialele nemuritoare, nu mai vede nici teatrul, nici stadiul, nici templul, pentru a se lăsa fermecat numai de măreția soarelui apollinic; în fine, o vrajă deosebită au avut asupra lui insulele, — micile, marile, nenumăratele, neasemănatele insule grecești, pierdute în mări de micșunele, Ciclade cu trup nemuritor, — insule ilustre prin prestigiul mitologiei sau simple insule anonime, ca aceia unde poetul ar vrea să vadă ancorând, într'un golf mic, corabia lui Ulysse... In Grecia poetul a făcut descoperirea că

Sub cerul clasic n'a murit nimic
Și ce-a cântat Homer va mai cânta
(Insulă, p. 40)

Căci toată viața antichității mai trăește încă în Grecia de azi — și Pllat a turnat, în poezia lui, câteva din aspectele ei cele mai caracteristice.

In primul rând, desigur, pesagiul. In peisagiul acesta grecesc, regăsim toate florile înobilate de amintirea lumii vechi, dela floarea morții, asfodela, înflorită printre pietre, la violeta modestă și la albele anemone, până la macii de sânge țâșnind din granit; regăsim toți arborii și arbuștii consacrați zeilor: laurul lui Apollo, măslinul Minervei, funerarii chiparoși (sau, cum zice poetul, cu un barbarism pe care ne vom feri a-l adopta, chiparizii), platanul patriarhial și ospitalier; regăsim și miresmele tari ale Greciei de totdeauna, mirosul de dafin și de cimbru care îmbată munții arizi. In peisagiul acesta au recăpătat viața și se mișcă vechile divinități și vietăți ale pădurii și ale mării — Tritonii, Sirenele, Centaurii, Faunii — și, firește, nu puteau lipsi păstorii care sună din fluer, la umbră, sub fagul bucolic, turmelor adunate în jur: caprele „cu ochi de muiere“, țapii „cu bărbi de monahi“ și oile așa de „uniforme“.

Dar, se înțelege, poetul nu putea rămâne nesimțitor la o viață mai puțin ostentativă dar nu mai puțin vie, viața pietrelor, toată acea viață primă în linii nepieritoare pe frize sau pe stelele funerare. Viața din păduri și din poene a trecut pe pietre, chipurile de pe pietre se văd și acum în pădurile și poenele Greciei. Poetul a zărit acolo, într'o zi cum

Un faun calcă tânăr prin poene,
La feu cu cel în marmură sculptat, —

sau cum

Din nai spunea păstorul pe o piatră
Pe care dăltuit se mai vedea
Un chip de faun trist cu cap de capră :
(Păstorul și Faunul)

Ochiul poetului știe să vadă, în înțepenirea pietrei, o mișcare, o atitudine, care sunt ale vieții veșnice neschimbătoare. De pe o friză, îi oprește privirea un alai de fecioare cu vas rotund pe umăr; în fața unei stele îl reține un bătrân care, senin, întinde dreapta împăcată, în gestul ritual; iar când intră în muzeu, un basorelief îl face să-și dea seama, încăodată, că, dacă imperiile s'au prăbușit, frumusețea unui profil elin va înfrunta multă vreme veșnicia :

Dar tu rămâi pe-un soclu de muzeu,
Ca o sfidare veșniciei oarbe,
In frumusețea ta de tânăr zeu.

Pe dușmănia veacului hain
Și peste timp, ce lacom ne tot soarbe,
A biruit profilul tău elin.

Dacă însă poezia de care ne ocupăm ar fi numai atât, adică numai pastel — oricât de viu, de pitoresc și de vairat, — ar fi totuși prea puțin, pentru măsura talentului lui Pillat. Ea este din fericire mai mult: sub imaginile venerabile ale peisagiului grecesc bate inima poetului român. Acesta se duce la Atena — drumeț venind de departe, cu un sentiment aproape religios. Așa precum cu două milenii în urmă Horațiu, el sosește acolo ca să afle, ca să se purifice, ca să se închine:

Barbar, venit aicea să mă 'nchin...

El simte că o dragoste înaltă îl ridică spre cerul lui Plato și Plotin, își dă seama că merge în țara de lumină a celor care-i sunt părinți spirituali:

Lăsați-mă să vin iar la părinți,
Doar clipa mea se cerne cenușie,
Doar lutul meu se sumpă 'n suferinți.
Aici lumina dărue vecie,...;

El așteaptă mai ales, ca unul care crede în cer cu soare, să simtă coborând asupra-i pacea albă a coloanelor. Iată atitudinea sufletească a poetului față de locurile sacre ale Atenei; nu este atitudinea de simplă curiozitate a călătorului cult, care străbate Grecia ca pe oricare altă țară nobilă a lumii, ci aceia caldă, de participare, de adeziune, de interpătrundere:

Teatrul pustiu e umplut azi de zei
Cu trup străveziu de vecie.
In piatră, în plantă și în pieptu-mi la fel
Fierbintele suflu adie.
(Epidaur, p. 28)

Așa se face că poetul se integrează în peisagiul grecesc, ia parte la viața lui ca un om din locurile acelea. Așci, i se pare că o capră, cu ochii ei galeși, vicleni și adânci ca Amorul, îl privește epigramatic, cu duh de străvechi elegii; dincoace, omul cela trist ce șade pe târm pustiu, are fața și jalea poetului... Așa se face că, în fața unei stele funerare sau a unei statui, poetul are pe buze cuvintele pe care le-ar rosti și chipul prefigurat în piatră. Nu mai știm, la un moment dat, dacă omul de pe piatră sau poetul însuși vorbește:

Tu ce râzi cum am râs eu odată
Și săruți o gură de copil —
Adu-mi, albe, două turturele
Impreună prinse 'n laț.

Este Pillat întreg sub aceste chipuri din Grecia — Pillat care, în „Scutul Minervei“ — 18 sonete de o rară frumusețe, dintre cel mai frumoase scrise în limba română, — începe prin a mărturisi că

Cithereenei pradă de-nui am am zăcut
Plătindu-i vamă chinul și lacrima fierbinte,

și că acum, rupând cu trecutul, limpezit cu totul de patimi și păcat, dorește să obțină, în schimb, de la Minerva, înțelepciunea maturității, împăcarea cu sine și cu viața, fericirea liniștii câștigate cu trudă — sau, cum se exprimă așa de frumos poetul, într'un vers de poezie pură:

Senina fericire puțin îngândurată.

*Căci aceasta e poezia de acum a lui Pillat: o poezie a maturității; deopotrivă a maturității sufletești și a maturității poetice, ca și, s'o spunem cu legitimă satisfacție, a maturității la care, prin el și prin alți câțiva poeți contemporani, a ajuns poezia românească *).*

N. I. HERESCU

*) Prefață la volumul „Asfodela“, de Ion Pillat, care apare zilele acestea.

VUIEȘTE ORAȘUL

-nuvelă-

de GABRIEL ȚEPELEA

Clopoțelul internatului răsună liberator peste tăcerea somnolentă a sălilor de meditație. Era recreația mare de 5 minute.

Puiu Tofan dintr'a cincea n'așteptă altă invitație. Trânti cu voluptate latina de pupitru și în calitatea lui de șef al Colțului vesel, dete comanda :

— Adunarea! Colțul vesel după mine, marș !

Cei din „Colțul vesel" știau ce au de făcut. Astăzi avea loc marea demonstrație la care nu erau admiși decât „cavalerii" colțului vesel, cu o vechime de cel puțin 3 luni. Mândri deci de funcția lor, cavalerii se strecurară misterios, în fuga mare, să-și ajungă șeful.

— Fi-fa, fi-fa, fi-fa, se auzi flueratul șefului pe coridoarele întunecoase ale internatului.

— Fi-fa, fi-fa, fi-fa, răspunseră tropăind subalternii, semn că-l urmează.

— Măi, unde dracul se duc ăștia, se chinuia să afle Dumitru Pascu, poreclit „Tocilarul" și însărcinat tainic de pedagog cu supravegherea celor dela „Colțul vesel"? Să nu facă trăsniții vreo năsbâtie tocmai acum când lipsește pedagogul, își zise Dumitru Pascu și se luă după ei.

Când ajunse în dreptul pivniței, simți că-l urmează cineva din urmă. Intunericul îi dete fiori și întrebă cu o voce sugrumată :

— Cine-i . . . ?

— Eu, mă tocilarule, n'ai grije, nu te mănânc : Opincă !

— Dar tu ce cauți aici ? îl întrebă Pascu.

— Nu spionez, în niciun caz, ca tine. Hai, cară-te, că de nu, te iau prizonier și te predau șefului.

— Tu, mă, îl întâmpină batjocoritor Pascu, tocmai tu pe care te-au dat afară din bandă pentru lipsă de curaj ! Când au făcut băeții înscenarea cu alarma, plângeai de frică.

Intr'o clipă, Opincă se repezi la el și-i răsuci mâna.

— Au, au, — răsună lugubru pe coridoarele cu pereții umezi ai internatului, vocea tocilarului, furios înfășcat. Din magazia cu mobilier scos din uz al internatului, apăru o patrulă.

— Cine-i, se răsti o voce convinsă de importanța misiunii ?

— Eu, Opincă, răspunse elevul, am prins un spion.

— Inaintează !

Opincă împinse înainte „spionul" cu o tainică bucurie în suflet. Poate acum o să-l ierte Puiu, și-l va relua în bandă.

Patrula luă în primire spionul și cu mâinile la spate îl duse spre sala de judecată. Toată banda aștepta curioasă. Șeful patrulei dete raportul :

— Să trăiți dom'le șef, vă predau un spion prins de Opincă, în apropiere de ușa camerei noastre.

Puiu se uită cu dispreț la spionul ținut cu mâinile la spate. Il măsură de sus până jos, apoi zise :

— Știu că te ocupi cu lucruri frumoase. Știu că ești omul pedagogului. Dacă sufli un singur cuvânt despre ce-ai văzut aici, e vai și amar de tine. Puiu Tofan se ține de cuvânt !

— Dați-i drumul, porunci scurt, militărește, șeful.

Pascu se strecură rușinat afară, fără a spune o singură vorbă. Cineva îl urmări să vadă dacă s'a îndepărtat deabinelea, apoi șeful luă cuvântul :

— Pentru purtarea lui camaraderească, elevul Petre Opincă este reprimit în organizația „Colțul vesel". In onoarea vechiului nostru prieten, să strigăm de trei ori „Ura" și să intonăm „Imnul nostru".

Cei din „Colțul vesel" îl bătură de trei ori pe umăr după ritual, apoi intonară încet, misterios :

„Așa e viața de școlar,
Cu bucurii și cu amar.
De vrei să știi că mai trăești,
La noi în „Colț" te'nveselești", etc.

După ceremonial, Puiu redeveni grav și începu ședința.

Peste băncile scrilejate cu nume și asvârlite la voia întâmplării în sala cu mobilier de reformă, trona o tablă spălăcită de-atâtea straturi de înțelepciune profesorală. Puiu trecu în dreptul tablei, luă o cretă și începu :

— „Domnilor, după cum știți și Dvs. și după cum ne spune și iubitul nostru profesor de geografie fost elev al lui Ratzel, etc., etc., fost coleg cu S. Mehedinți, G. Vâlsan, etc., etc., membru în societatea de geografie, membru în societatea de numismatică, etc., etc., etc., omul este regele animalelor. Omul stăpânește natura.

Cum a ajuns omul să stăpânească natura ? Prin precizie, domnilor, prin precizie. Așa dar la început a fost precizia.

Nu râdeți, domnilor, ci băgați bine de seamă, ce vă spun. Precizia este știința — cum spune colegul meu dela Berlin — care, precizând tot ceeace este de precizat a ajuns să precizeze totul. Așa dar, prin precizie stăpânește omul lumea. Prin precizie și-au procurat primii oameni hrana cea de toate zilele, doborînd cu săgețile lor fiarele din codri.

Prin ochirea precisă a mărului, a scăpat Wilhem avion și la cine știe unde ne va mai duce știința.

Prin ochirea precisă a mărului a scăpat Wilhelm Tell dela moarte, prin precizie se duc războaiele și despre precizie (aici Puiu își drese ironic vocea) vă va vorbi astăzi și umila mea persoană.

Ceeace vedeți în fața Dvs. (și Puiu desenă cu creta la repezeală un cap de om în mărime naturală) un om. Nu atât de frumos ca pedagogul nostru care are acum o întâlnire... dar un om totuși. Ei bine, domnilor, precizia a descoperit mijlocul ca punând în mâinile semenilor noștri îndemânarea să-l ferească pe acest om de toate relele. Câte lovituri nu l-ar doborî, dacă lumea n'ar avea simțul preciziei? In fiecare moment omul ar fi expus pieirii, viața ar fi un chin.

Așa spun — dealtfel — și colegii mei Mill Harp și Iohn Darvton, din Chicago. Ei au demonstrat lumii cu argumente neîndoelnice că viața e posibilă numai datorită preciziei.

Trec pericole deasupra capului nostru și nu ne ating... (aici Puiu se îndepărtă cu vreo 10 pași de tablă, luă un briceag dela secretarul lui, care-i prezentă o întreagă colecție, și-l asvârli cu precizie la doi centimentri de vârful capului desenat pe tablă)..., trec pericole pe lângă urechile noastre și nici că ne pasă (acum șeful ochi din nou și asvârli briceagul cu precizie lângă urechea desenată pe tablă)..., roesc pericolele în jurul organelor noastre și noi trecem maiestuoși înainte ! Și rând pe rând, urechile, gâtul, umerii figurii de pe tablă fură împrejmuite de cuțite înfipte cu precizie, în tăcerea încremenită a „cavalerilor" ce asistau la demonstrație. Puiu oficia cu un surâs încrezut și strengăresc pe buze, o lecție de țintă, cu o siguranță profesională.

— Asta e precizia, domnilor; puțină atenție și veți reuși și Dvs., își încheie demonstrația cu o plecăciune de rigoare, șeful.

Asistenții săriră să-l felicite, entuziasmați. Șeful îi opri însă cu un gest autoritar :

— Niciun bravo, domnilor; marii artiști nu lucrează pentru laude! Atâta supraestimare îl făcu și pe el să zâmbească. Era deajuns ca gravitatea să se topească brusc și în locul ei să reînvie atmosfera camaraderească.

— Mă Puiule, se grăbiră să-l întrebe cei de față, dar asta de unde o mai învățași ?

— Secret personal, am prins-o în vacanță dela unul! Dar nu e cine știe ce mare lucru. După Pasti lansăm un avion de-o să crape de necaz „Iancul" dela fizică.

— Ce zici Puiule, dacă ar fi în locul figurii un om adevărat, ai cuteza să svârli cuțitele ca mai înainte ? întrebă timid Pavel Runceanu dintr'a patra.

— Ba bine că nu! Precizia e precizie, replică iarăși grav șeful. Pentru mine, omul sau figura de pe tablă e tot una. Ce, crezi că dacă ai fi tu acolo m'aș speria ?

— Eu nu... se grăbi să se eschiveze Runceanu, eu nu mă încumet. Dar unul mai curajos...

— Cine, rânji ironic Puiu, Opincă Ion care plângea în dormitor când am imitat atacul de noapte, cu bombardiere, de-acum o săptămână...?

... Inima lui Opincă se făcu iarăși mică cât un purice.

Vasăzică Puiu n'o să uite nicicând „atacul" acela. Trebue să se termine odată cu bănuiala !

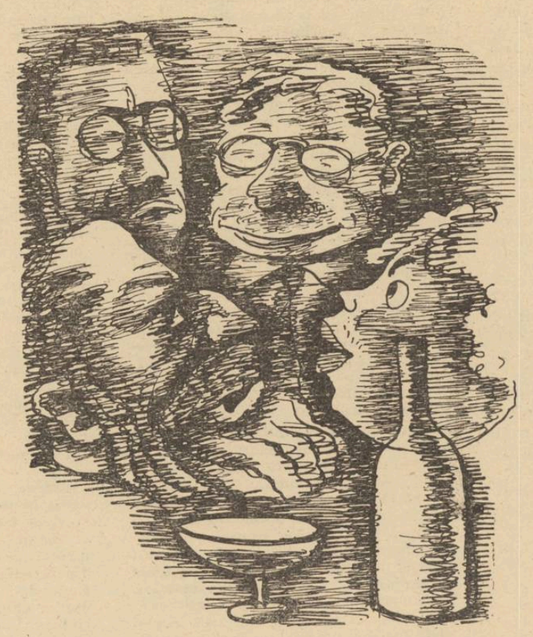

El, Opincă nu e fricos, și-o să le arate imediat tuturor... Își luă inima în dinți și cu curajul ostentativ al fricoșilor, Opincă răspunse :

— Da, eu, ce credeți voi că mi-e frică? Atunci am plâns pentrucă mă durea măseaua. Să nu credeți că sunt mai fricos ca voi. Uite, eu stau la țintă, să vedem care mai stă ?

— Vezi-ți de treabă, Opincă; tu îți faci singur curaj, căută să-l potolească Puiu. Cine te ia în serios? Te-apucă frica tocmai când trag la țintă și cine știe ce se întâmplă !

Vorbele mai mult îl întărîtară pe Opincă. Fără să stea mult pe gânduri, se așeză în dreptul figurii desenate pe tablă, gata de experiență.

— Ei, să mai spuneți că mi-e frică, zise el, sugrumându-și emoția. Să te văd Puiule, ești tu Wilhelm Tell ori nu ești.

— Sunt... răspunse Puiu, dar tu o să miști.

— Nu mișc... Pe cuvântul meu că nu mișc !

...Opincă simți cum i se înmoaie picioarele. Până acum făcuse el pe viteazul, dar credea mereu într'o minune, credea că Puiu n'o să ajungă atât de departe cu îndrăsneala și acum iată-l, Puiu stă pe gânduri, îl măsoară de sus până jos, semn că e pe punctul de a începe experiența.

— Măi, Opincă, mă, nu ți-e frică, îl mai întrebă odată Puiu, cu gândul aiurea.

— Nu..! răspunse Opincă și înghiți în sec.

— Bine... Stai răzimat de tablă și să nu miști.

Cavalerii erau numai ochi. Fiecare gest al șefului era privit cu atenție, reținut. La Opincă nimeni nu se mai gândea, la fiorii care-l treceau, la așteptarea aceea mută, cu rădăcini în veșnicie, care-i pusese stăpânire pe suflet.

Opincă execută întocmai ordinul, mai mult mort decât viu, dar n'avea încotro: el se oferise !

Era acum o țintă și — atâta tot. Interesa dacă Puiu lovește bine sau nu.

Insfârșit, numărătoarea începu.

. . . Unu . . . doi . . . **trei . . . !**

La cifra trei pronunțată **apăsat** de cel ce dădu comanda. Opincă tresări fără să-și dea seama, se mișcă.

— Au — se așternu peste așteptarea din sală, țipătul copilului. Picuri mari de sânge îi țâșniră printre degetele cu cari apăsa strâns tunica de piept. Se împletici de câteva ori răzimându-se de tablă, apoi se prăbuși la pământ.

Copiii, încremeniți, nu știau ce să facă. Abia peste câteva minute cineva pronunță cuvântul „doctor".

— Să vină doctorul că moare...

Cei mai fricoși se strecurară afară. Rămase Puiu cu câțiva băeți mai mari. Incercară să-i vorbească dar nu mai era chip. Opincă părea dus pe altă lume.

Vestea se lăți ca fulgerul în tot internatul. Sosiră servitorii, bucătăreasa, elevi mai mari. Toți voiau să știe cum s'a întâmplat nenorocirea, să afle amănunte.

— Puiu Tofan... lămuri cineva și ochii tuturor îl căutară pe Puiu.

El se smulse din învălmășeală și alerga acum în neștire pe malul liniștit al apei, departe, cât mai departe...

Il urmăreau gemetele lui Opincă, privirea lui speriată.

— Dacă moare... și Puiu nu îndrăsni să-și termine gândul... Eu să omor un om... și cineva parcă-l împingea din urmă să gonească cât mai repede.

— Domnul... pedagog... domnul doctor... se agitau școlarii...

La internat zarva creștea mereu.

Nu era nici unul pe aproape.

Bucătăreasa îl bandajă cum putu și cu prima trăsură Opincă fu evacuat la spital.

Era deajuns ca să știe tot orașul.

Peste două ore dela data nenorocirii, consiliul „opoziției" se găsea întrunit în casa profesorului Râșnău. Luau parte ca membri de drept, pe lângă alte notabilități ale urbei, aspiranții la postul de casier, econom la internat și pedagog, și câțiva profesori. Doamna Râșnău nu mai putea de treabă. Își purta cele 90 kgr. cu o însuflețire demnă de o vrednică gospodină, din bucătărie în salon și din salon în cămară. Prăjituri, cafele, sticle de vin, apărură prompt pe masa oaspeților.

Domnul Râșnău aștepta să vină toți invitații. Când cel din urmă invitat se așeză la masă, dumnealui începu cu o voce gravă:

— Domnilor, de douăzeci de ani mă străduiesc să ridic această școală. Tot ceeace am făcut eu ajutat de Dvs. se năruiește acum brusc, printr'o proastă conducere. Elevi din școala noastră țin întruniri în pivnițe, se iau la bătaie cu cuțitele. Iată unde am ajuns !

Se impune o atitudine. Nu mai merge așa, cu treacămeargă. Deaceea propun, ca noi care suntem legați sufletește de această școală, să redactăm un memoriu în care să cerem :

1. Ordine la școală și internat ;
2. Moralitate în viața profesorilor și școlarilor ;
3. . . . . .

— Să nu mai dea d. director ospeție din rația internatului, se revoltă părintele Bărău... Dacă-i lege, să fie lege !

— Dar servitoarele internatului ce caută la plimbare cu copiii d-lui director, întrebă și notarul? De-aia le plătește comitetul, ca să plimbe plozii directorului? Cui îi trebue servitoare, să-și angajeze !

D. Râșnău încercă să-și continuie expunerea dar nu mai era chip. Rând pe rând, cei de față își spuneau pornirile.

—Nici până astăzi nu s'a lămurit ce soartă au avut poamele din grădina internatului, interveni bătrânul avocat Dr. Banu. Când eram în comitet, am plantat 80 de meri „Ionathan", 60 de Batule, 25 de meri mălăieți, nu mai știu câți pruni și peri. Cine le culege foloasele? Copiii, după cum văd, își duc zilele numai cu cartofi și fasole. Intr'o zi e cortofi felul doi; în cealaltă e pe dos: fasole felul întâi și cartofi felul doi. De poame nici pomenelaă !

— Cine trage foloasele poamelor și internatului, d-le doctor, găsi prilejul să intre în vorbă și doamna Râșnău care tocmai aducea cafelele? Doamna contesă, prea stimată doamnă directoare! De unde și-a făcut acum un pardesiu cu 20 de mii de lei, cărucior la copii cu 30 de mii, pantofi maron cu 6.000 lei ? Din leafă ? Că leafa e cum zice bărbatu-meu: numai un aperitiv, faci trei cumpărături și s'a dus. Cu lemne dela internat, untură dela internat, pâine dela internat, să tot trăiești și să-ți faci țoale nouă.

— Ce e drept, că prea li s'a urcat domnia la cap, adaugă și părintele Bărău. Nevastă-mea se plânge că nici n'o mai salută pe stradă doamna contesă. D'apoi, permisu-i ca o mucoasă ca ea de 30 de ani s'aștepte să-i dea bună ziua o preoteasă bătrână ?

— Să nu ne pierdem în lucruri mici, încercă să stăpânească situația d. Râșnău. Trebue să trecem la fapte.

In memoriu trebuie să cerem Inspectoratului :

1) Anchetă severă cu pedepsirea elevilor vinovați în cazul de astăzi și pedepsirea personalului însărcinat cu supravegherea.

2) Un nou regim de disciplină în școala noastră în care cresc atâtea vlăstare ale neamului de pe valea Crișului, vlăstare cărora li se vor încredința mâine destinele economice, politice, spirituale și morale ale acestor frumoase plaiuri românești dela începutul începuturilor...

— Să nu fumeze elevii pe la porți ca hornarii, se revoltă iar avocatul Banu. Lângă Biroul meu în fiecare zi vin doi lungani, cu numărul pe brat și pipează de zor până la sfârșitul recreației.

. . . Frumoasă treabă, n'am ce zice...!

— Tocmai de-aceea, continuă d. Râșnău, vom cere în memoriu măsuri radicale.

3) Niciun elev să nu se mai plimbe pe stradă după ora șapte.

4) Niciun elev să nu fie văzut la cinema.

5) Toți elevii să fie tunși numărul zero...

— Floare la ureche, interveni iar d-rul Banu. Sfânta bătaie, asta-i mama pedagogiei, nu pedăgogia blândeții, pedagogia inimii și a destrăbălării !

Pe vremea mea asta era: Nu știai lecția, luai o notă proastă, la internat te întreba înainte de amiază :

— Ce notă ai luat ?

— . . . 4, mă rog frumos !

— Câtu-i dela 4 până la 10 ?

— . . . 6, mă rog frumos !...

— Ei, stai tu fătul meu, colo pe scaun și numără dela 4 până la 10. Șase bețe sdravene căpăta nefericitul copil până ce-i venea mintea la loc. Deaceea știm noi și astăzi pe de rost Tristia de Ovidiu: „Ille ego qui fuerim tenerorum luxor amorum, Quem legis ut noris accipa posteritas, Sulmo mihi patria est, gelidis uberimis undis...

— Strașnică memorie, îl complimentă părintele Bărău, care avea niște interese pe la cooperativa unde d-rul Banu era președinte ! Pe vremea noastră era școală nu jucărie. La Arad ați învățat, la „școala reală" ?

— Da, la Arad. Ehei, din generația mea au ieșit tot oameni unu și unul: Dr. Laurențiu Gazău, profesorul Horodniceanu, fostul ministru Quintus Pop...

— Tocmai bine că aduserăm vorba de asta, observă părintele Bărău, ca inspirat... D. ministru e acasă la moșie și cu două telefoane se face ordine în școala asta...

De astă dată profesorul Râșnău renunță la enumerarea nouilor principii de ordine. Tot la acest punct voise să ajungă și el pe ocolite. Dar fără o vorbă de „sus", a unui om cu influență știa el, prea bine, niciun principiu mare nu se aplică. Toți îl priveau acum ca pe o speranță pe d-rul Banu.

— Trebuie să vă declar, că eu sunt din principiu împotriva intervențiilor, zise cu ifos avocatul, văzând importanța ce i se acordă. Dată fiind însă importanța problemei pentru acest colț de țară, voiu vorbi chiar azi cu Quintus, și cred că în 2—3 zile avem un rezultat pozitiv.

Asta era în definitiv ce-i interesa pe toți, pe d. Râșnău mai mult, pe ceilalți mai puțin. Acum erau pe drumul cel bun; la ce le-ar mai folosi principiile vagi, teoriile moraliste ?

Chestiunea era considerată ca aranjată, odată ce erau siguri de intervenția fostului ministru...

— Ei, să trăești domnule director, ridică paharul părintele Bărău și să păstorești multă vreme în pace și omenie turma tinerilor noștri !

— . . . Să vedem.... să vedem... se scuză cu o modestie abia stăpânită aspirantul de director. Deocamdată e vorba să reintre școala în normal, pe urmă vom vedea noi...

— La mulți ani, domnule director, închinară și ceilalți neluând în seamă slabul protest de mai înainte.

Și în discuțiile ce urmară, se prevăzu ce va zice doamna contesă când nu va mai fi directoare, ce va spune lumea prin oraș, și chiar felul cum va fi așezată la 10 Mai lumea în tribună. Domnul Râșnău nu mai prididea să toarne în parhare.

Rezultatul se și vedea, d-rul Banu arăta ce-ar face el să fie prim-ministru, părintele Bărău voia să-i spânzure pe toți tâlharii dela VARS, iar tânărul Dănilă începu să facă ochi dulci, în lipsă de ceva mai bun, doamnei Râșnău.

Târziu, după noua fizionomie a orașului fu aranjată definitiv, oaspeții plecară.

— Numai la primărie și la pretură să mai punem oameni „de-ai noștri" în Bădești, spuse la plecare părintele Bărău și toate vor merge strună.

— Le vine rândul la toate, părinte, zise profesorul Râșnău. Avem noi grije. Deocamdată să ieșim bine cu ancheta. Nu uitați să vorbiți cu domnul ministru, în seara asta, d-le doctor, se adresă el avocatului Banu.

— Eu să uit, răspunse afectat doctorul Banu, coborînd scările ?

„Exactitudo, virtus incomparabilia est, spune latinul !"

— Strașnică memorie, sublinie iarăși părintele și grupul de invitați se depărtă cu sgomot pe străzile burgului provincial.

Imediat după nenorocire află și poliția că la internat se țin întruniri în pivniță și elevii se înjunghie cu cuțitele. Comisarul ajutor, Nazâru, se deplasă la fața locului, izolă elevii din organizație de restul elevilor, și începu interogatoriul :

— Cum te chiamă pe d-ta ?

— Minea Ion, dintr'a patra, îi răspunse intimidat cel dintâi interogat.

— Ce grad ai în organizație ?

— Cavaler....

— De câți ani activezi în organizație ?

— De un an și jumătate, de când l-am cunoscut pe Puiu.

— Numele precis al organizației ?

— „Colțul vesel"... răspunse isbucnind în plâns interogatul.

Lacrămile elevului înmuiară o clipă rigiditatea profesională a polițistului. Avea și el un copil la liceu și știa ce însemnează copilăria. Totuși polițistul din el învinse: „niciodată nu trebue să te lași influențat de lacrămile interogaților — scria la regulament. — Interogatul poate să simuleze".

— Nu mă lua pe mine cu „Colțul vesel" și cu d'alde astea, continuă polițistul. Colțul vesel îi spuneați Dvs. așa de ochii lumii. Ce urmăreați prin organizația asta ?

— . . . Să rădem în pauză, se auzi de-abia printre lacrămi vocea copilului...

Comisarul văzu că dela Minea nu poate scoate mai mult. Urmară alții la rând: aceleași întrebări, aceleași răspunsuri, aceleași lacrămi.

— Vom vedea, conchise cu gravitate comisarul, convins că în fond e vorba de o simplă copilărie. Nu uită însă să ia elevilor „declarațiile" de rigoare ca să fie „acoperit".

Sesizat de gravitatea celor întâmplate în raionul său electoral de pe vremuri, fostul ministru se simți dator să intervină. Telefonă la inspectorat, la minister.

— Venim, i se răspunse, de peste tot. Un caz atât de grav !

Ce-a fost în zilele ce urmară, numai cei ce au trăit acele clipe pot să spună: O ploaie de inspectori. cum nu mai văzuseră Bădeștii de pe timpul alegerilor. Fiecare registru fu cercetat cu deamănuntul, fiecare chitanțier, fiecare catalog.

Ancheta era în toiu. Venise și un inspector general dela București și lucrurile încă nu se clarificaseră. Nu se putea stabili până unde este vorba de ceva real în acuzațiile ce i se aduceau actualului director și până unde merge rivalitatea lui Râșnău.

— Ce oameni, ce oameni, murmura printre dinți inspectorul. Nu le pasă că pericliteză existența unei școli, numai să se schimbe directorul !

Tocmai se lua interogatoriul elevilor, din „Colțul vesel" buimăciți de atâtea declarații, când apăru și „mortul"... Opincă. Nu fusese atins cine știe ce, mai mult spaima îl făcuse să leșine, dar până să se lămurească lumea cu rana lui, toate autoritățile erau deja sesizate.

— Tu ești „mortul"? îl întrebă zâmbind inspectorul.

— Eu... răspunse Opincă.

— Și de ce te așezași la țintă, mă fricosule ?

— Fiindcă... răspunse Opincă tremurând..., strigau mereu copiii după mine :

Opincă-neomul.
Vine avionul,

și nu voiam să mă creadă fricos. Auzind pățania cu sperietoarea, inspectorul începu să prindă firul adevărat al lucrurilor.

O serie de măsuri fură luate, pedagogul fu pedepsit cu suspendarea pentru părăsirea nemotivată a serviciului; un lucru singur mai rămânea de lămurit: soarta elevului Puiu Tofan.

Poliția nu știa nimic, părinții elevului erau disperați.

Tocmai se redactau procesele verbale de anchetă, când direcțiunea primi următoarea scrisoare din partea unui regiment de dorobanți :

Domnule Director,

In ziua de 3 Mai a. c. s'a prezentat la regimentul nostru un elev de școală, cerând să vorbească cu comandantul.

Deși foarte ocupat, ca unul ce am copii de școală l-am primit.

— Ei, ce e cu tine băiatule, îl întreb eu...?

— Să trăiți domnule colonel,... vreau să intru voluntar pe front...

— Ia mai stai și învață băiatule, avem noi soldați pentru front nu jucării ca tine, îi răspund eu.

— Nu mai pot învăța, domnule colonel, vreau să plec pe front.

— Da de ce mă băiatule, ți s'a urît cu cartea, te persecută cineva ?

— Nu, domnule colonel. Nu pot... am omorît un om...

— Tu ai omorît un om ? Fugi de-aicea mă poate l-oi fi omorît prin vis... Cu ce l-ai omorît ?

— . . . cu briceagul, îmi răspunse printre lacrămi copilul.

Neștiind ce să cred, l-am pus să-mi povestească amănunțit întâmplarea.

După cum se pare, chiar dacă elevul Opincă a murit, e o simplă nenorocire.

In orice caz, băiatul care pare de o istețime rară, l-am găzduit la mine până la primirea avizului Dvs.

Primiți vă rog Domnule Director, asigurarea stimei mele.

Colonel Popescu Pasărea

Revolta din Bădești s'a potolit ca prin farmec, după anchetă.

In conducerea școlii n'a intervenit nicio schimbare esențială. Directorul a rămas același, profesorii aceiași.

Doar elevii din a cincea mai pomenesc din când în când cu admirație la jocuri și la football de colegul lor Puiu, șeful „Colțului vesel". El e acum la altă școală.

„Opoziția" nu mai încearcă nicio manevră. Ci-că nu e chip să-l miști pe director din loc: are pile grozave domnule !

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23 - 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 16
JOI 10 IUNIE 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIU

VASILE PÂRVAN despre viață și moarte

— Laus Poetae — de SERGIU CRISTIAN

„Pentru a avea o concepție optimistă asupra lumii și vieții, e nevoie de un suflet puternic. Numai un mare entuziast poate crede în existența unei legi universale etice, mai presus de urîțeniile morale evidente și aparent, precumpănitoare ale vieții".
(V. Pârvan: „Memoriale")

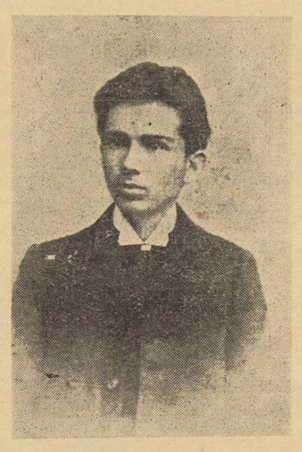

Vasile Pârvan, în tinerețe

„Și viața însăș, în întregul ei, e tot o luptă pentru tăcere —după zadarnicile rătăciri ale copilării și tinereții pentru a vorbi. E, odată cu revelarea adâncimii celor ascunse în noi, lupta pentru a cuceri tăcerea: pentru suprema armonie a sunetelor care nu rănesc, a culorilor care nu strigă, a gândurilor care nu turbură , a iubirei care nu chiamă, ci merge" (3).

1) V. Pârvan: Memoriale, pag. 169
2) Ibidem, pag. 42.
3) Ibidem, pag. 215

(Urmare în pagina 6-a)

Soarele își tremură ultimele mângâieri în asfințit; gândurile omului animă ultimele nădejdi. Dimineața, din nou, Soarele pâlpâie viața plină de lumină și cântec; numai omul, poate, și-a oprit sborul gândului în negura stâncoasă a nopții.

Peste viața noastră, ca un sbor de porumb, stărue neliniștea morții. Tăcerile morții cutremură zările vieții și omul, rupt din plămada morții, se teme de orizonturile ei.

Peste fire și ins, graiul liniștei eterne psalmodiază liturgica incantare a vieții. Și, din susurul argintiu al ei, oamenii adună, grijului, mărgăritarul înșelător al surâsului, trudind, peste zile și ani, peste dăinuirea lui. Dar dincolo, peste zăgazurile întunecate, necunoscutul fluturâ misterios, flamurile tăcerii. Mărgăritarul surâsului a pierit în vălvătăile visului. Viața s'a topit ca un strop de rouă, în soarele amăgitor al altor dimineți. Veșnicia tremură peste ins negura unduitoare a morții.

Un mare poet al solitudinilor creatoare; un mare tăcut al frământărilor interioare; un apostol al gândului și visului închinat vieții, Vasile Pârvan, ne poartă pașii pe pajiștile însorite ale unei dureri unduitoare, din care, isvoarele vieții pline de har și farmec, duc, rostogolind limpezirile, marea seninătate omului.

Viața, în concepția lui Pârvan, nu-i fluturare de vis. Ea trebue să fie, atât de vie, ca să dăruiască omului, puterile necunoscute ale creației. Dăruind vieții noastre șterse, sufletul taimic al vieții interioare, dăruim totul. Viața numai așa trebuie trăită.

„Marea noutate, marea creare, e iubirea aceasta continuă, neobosită, pentru gândul unic. El culege gândurile fiecărei zile, le cioplește după nevoia marei opere în care le închide, și prinzându-le acolo cu însăși viața, cu însăși iubirea noastră, el creiază o viață nouă, biruitoare a timpului, din viața noastră cea veche și roasă de timp" [1]).

Viața închinată „gândului unic" stărue în filosofia lui Pârvan, și, desigur, numai datorită acestui înalt concept a trecut, cu trupul chinuit de suferinți, peste pragurile strâmte ale ei, dorindu-și zilele, pentru marea împlinire a visului pământean. Nu gloria trecătoarei vieți l-a ținut lipit de pământ, ci visul diafan al creației, l-a întărit în rămânerea lui, printre noi.

„Gloria este o realitate spirituală de caracter exclusiv social. Viața individuală nu poate fi totuși, o povară, de care să ne dorim liberați, prin moarte, adesea tocmai din cauza gloriei, în orice caz cu toată gloria, oricât de multă satisfacție ar produce iubirii de sine a individului și oricât invidie celor dimprejurul lui" [2]).

Creația ca factor existențial, contribue, în cea mai largă măsură, la justificarea trăirii vieții individuale. Nu viața noastră constitue elanul fericirii, ci dorința de a ferici viața altora, de a ușura chinurile mărunte ale ei, ne arde rugul sufletesc al creației: „Putința de a trăi noi înșine în sufletul altuia e singura adevărată valoare omenească" (Pârvan: Memoriale, pag. 58).

Pârvan, pune astfel, viața noastră în legătură cu a altora, iar, uneori, în preajma cosmosului. Pentru a micșora întristările sau bucuriile noastre, față de „pământeștile lucruri", trebuie să comparăm soarta noastră cu „nesfârșitul Cosmosului".

In imensitatea Cosmosului, viața noastră nu poate sta, o clipă, pe treptele existenței. Dar nemărginirile gândului nostru pot drumui toate înălțimile, într'o singură clipă ,aceia, pe care Pârvan, o consideră, temelia vieții creatoare.

Aproape toată opera lui Pârvan este un adevărat imn închinat morții și tăcerii.

Prin moarte și în moarte, filosoful, găsește ultima alinare a gândurilor chinuite de neliniști și a visului sugrumat de realitate.

Toată viața noastră, oricât de plină de glorie e tot către suprema alinare merge: moartea înlănțuită de tăcere.

Conștiința catolică

„Chrétiens, au travail!", cu această exclamație își deschidea cândva paginile unul din caetele „Construire", semnificativă publicație de cercetare și revalorificare a spiritului francez. Cuprinsul paginilor dovedeau însă că era vorba de mult mai puțin decât o operă care să se reverse pe întreaga întindere a comunității creștine; frământații redactori ai caetului nu vizau decât poporul francez, deci numai un anume sector al lumii catolice, ea însăși numai parte a celei creștine. Identificându-le pe câteși trei, în acea splendidă confuzie a viziunii universale cu cea națională, care caracterizează conștiința popoarelor „mari", creatoare de istorie, editorii nu făceau decât să reînvie o veche tradiție a spiritualității franceze, tradiție căreia cultura umană îi datorește — pe toate planurile — cuceriri esențiale.

Dar nu despre această regăsire a unei conștiințe imperiale, — care rămâne una din cele mai rodnice cuceriri ale sufletului francez torturat de drama momentanei prăbușiri politice,— vrem să vorbim aici. Ci despre o adevărată renaștere catolică pe care o trăește tineretul francez de astăzi. Este, în acelaș timp, o ciudățenie a destinului francez și o dovadă a potențialului creator disponibil încă la capătul atâtor încercări, faptul că Franța a trebuit să cunoască risipirea frenetică în ateism și raționalism, pentru a reînvia în creștinismul catolic, tot așa cum a trebuit să piardă cu indiferență inexplicabilă ultimele insule coloniale pentru a-și redobândi conștiința imperială și colonială.

Istoria catolicismului nu se poate, fără îndoială, rupe de prezența Franței, așa cum nu poate fi înțeleasă în afară de această prezență. Nu este vorba de istoria politică a bisericei papale care a primit loviturile cele mai puternice tocmai din partea Statului francez; este o constantă a liniei istorice a Franței opoziția categorică împotriva universalismului politic pe care papalitatea l-a practicat adesea. Astăzi încă, în mijlocul tuturor frământărilor și în plină renaștere religioasă, clericalismul, moștenitor tenace pe cât de lipsit de orizont istoric al acestui universalism, se vede exclus din zona preocupărilor tuturor grupărilor doctrinare ale tineretului francez. Este vorba mai puțin de o reacțiune contra unei anumite epoci din istoria națională, epocă în fond plină de glorioase întreprinderi și realizări care fac parte integrantă din strălucirea Franței, cât de o separație categorică a planurilor: religios-politic, în care intelectualitatea franceză stărue.

Poziția aceasta principială nu împietează însă cu nimic asupra fenomenului religios. El trebue însă neapărat coroborat cu reacțiunea vădită a gândirii franceze față de raționalism. Afirmația poate părea riscantă mai ales pentru cei familiarizați cu catolicismul cu „iz științific" al secolului XVIII—XIX.

Conștiința catolică a Franței se conturează astăzi ca o experiență mistică, de fierbinte exaltare. Oricât de paradoxal față de ceeace afirmam mai sus, această trăire religioasă se suprapune cu trăirea națională-istoricizantă, a Franței actuale. In măsura în care respinge clericalismul importator de formule, în aceiași măsură noua gândire franceză dă suflu național conștiinței sale religioase. Catolicismul francez renaște astfel nu la umbra comunității papale, ci sub impulsul sfinților pe care poporul francez i-a dat acestei comunități.

Conștiința catolică se integrează în acest fel deopotrivă fenomenului religios, ca și celui politic-doctrinar. Dacă a pornit sau nu din acest din urmă sector, este mai puțin interesant; cu atât mai mult cu cât corelația în timp nu implică o legătură de cauzalitate, decât pentru cei care au neapărat nevoe de o atare legătură pentru pozițiile pe care se apără. Pe de altă parte, chiar numai „coincidența" acestor fenomene, ilustrând regăsirea celor două direcții ale spiritului francez, dă perspective întregului proces re redeșteptare națională.

COSTIN I. MURGESCU

OCTAVIAN ANGHELUȚĂ — Natură statică

Critica literară cu și fără filosofie

de MELANIA HAYECK

Din când în când orice literatură și în genere orice cultură simte nevoia să-și revizuiască valorile. Se înalță atunci câte un glas de autoritate, se deschid perspective, se creiază curente și idealuri și se refac în primul rând valorile critice. Nu știm cum se face, dar în acest proces sunt adeseă implicați, mai din umbră sau chiar direct, filosofii.

Filosofii sunt însă atât de îndrăgiți de disciplina lor și prestigiul filosofiei este atât de mare, încât ei impun nu numai științei timpului lor, cu care de altfel fac mereu bună tovărășie, dar și literaturii și artei în genere. De filosofia unei epoci n'au scăpat niciodată diversele manifestări spirituale ale acesteia. Ea se infiltrează pe încetul dar sigur și sfârșește prin a colora totul filosofic sau prin a creea cel puțin un climat în nota respectivă.

Lucian Blaga știe că perspectivele filosofiei românești sunt deschise larg pe orizontul culturii noastre. Se bucură că metafizica culturii, așa cum a înfățișat-o în trilogia d-sale, s'a verificat atât de frumos și de pitoresc ori de câte ori a fost confruntată cu sufletul românesc și cu creațiile lui. S'a simțit dintr'odată că acest gânditor a adus filosofia „acasă" și că ea va crește acum aproape de inima noastră. Pentru o filosofie proprie se ostenesc și alții — Vasile Băncilă, Constantin Noica, Grigore Popa, Petru Ionescu — convinși că poporul român ascunde o facultate filosofică, căreia toate atributele ființei sale etnice îi garantează o desvoltare viitoare fecundă și extrem de originală. **In această privință, se așteaptă cu viu interes studiul lui Lucian Blaga despre filosofia română, din care a publicat doar introducerea („Despre viitorul filosofiei românești" — Saeculum — nr. 1).**

Polemica — în treacăt fie spus — dintre Nichifor Crainic și filosoful nostru, căruia cel dintâi îi reproșează, cu o vehemență cunoscută, încumetarea de-a concepe o metafizică românească în afara ortodoxiei, cu elemente antiortodoxe chiar („superstiții folkloristice, mituri indiene, erezii creștine") și nici decum reprezentativă pentru sufletul românesc („o metafizică a babelor vrăjitoare"! așa cum s'a exprimat în ultima d-sale „Gândire") — polemica aceasta este deschisă. Lucian Blaga i-a pregătit un răspuns hotărîtor, suntem siguri, și cele dintâi argumente au și fost schițate în introducerea de care am pomenit mai sus.

Dar odată cu înfiripărea filosofiei românești se operează lent și un fel de aclimatizare filosofică a culturii noastre. Tot d. Blaga încearcă să creieze un curent, cerând de data aceasta criticei noastre literare „să facă uz de perspective filosofice și chiar de perspective filosofice românești" (Critice literară și filosofia" — Saeculum — Nr. 2). **Deoarece critica noastră literară se află iarăși într'un impas, este bine să rezumăm acest articol pentru a fi cunoscut și pentru a încerca și o întâmpinare a lui.**

Plecând dela învinuirea că critica românească a fost multă vreme incapabilă să aprecieze literatura de sensibilitate și viziune metafizică, pentrucă era împiedicată de prejudecata că, orice aduce a filosofie în poezie este lipsit de valoare poetică, — d. Lucian Blaga îi face un întreg proces. Ne convinge apoi prin câteva exemple, — Boileau, Schlegel, Brandes, Thibaudet, Gundolf, Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, — că „la spatele oricărui critic literar de o însemnătate oarecare a stat, totdeauna, o filosofie" — și ne informează despre corespondența criticei acestora cu filosofia timpului sau a preferințelor lor. Dar d. Blaga este el însuși un spirit prea critic ca să-și închipue că procesul criticei literare este asigurat doar de educația ei filosofică și se grăbește să precizeze: „Neapărat că facultatea esențială, ce se cere criticului literar este „gustul". Nu ne gândim niciun moment să tăgăduim acest lucru, sau să-l neglijăm. Dar criticului i se poate cere cu bună dreptate să-și îndeplinească o primă și elementară datorie față de propriul său gust: adică să dea autoritate și profunziune acestui gust, printr'o filosofie, pe care și-o însușește potrivit închinărilor sale spirituale". Critica care a asimilat mai fin și mai inteligent filosofia cu gustul pentru a deveni just cât trebuia și doctrinară și impresionistă — este cea franceză. Principial însă, acesteia îi repugnă orice filosofie.

In concluzie, Lucian Blaga reia procesul criticei literare românești din ultimul timp și-i impută din nou, abținerea dela filosofie și ocolirea în special a celei românești.

In excepție s'a constituit doar o încercare a lui Pompiliu Constantinescu, care în studiul său critic despre poezia lui Tudor Arghezi a dat considerațiilor sale o premenire filosofică. Experiența aceasta nouă critica o făcea tocmai față de o filosofie românească a culturii.

Articolul se încheie cu îndemnul către o filosofisare cu orice preț a criticei noastre literare.

Indemnul-d-lui Luc an Blaga a plecat dela două îngrijorări, cât privește critica literară a timpului. Una se sprijină pe constatarea că aceasta și-a permis în ultimul timp prea mult impresionism, prea a fost prezumțioasă crezând că poate judeca totul după legile savuroase ale gustului și ale impresiilor. Cealaltă, în dorința de-a grăbi conformismul criticei la spiritualitatea vremii, care stă sub semnul imperial al etnicului, trimete noua generație de critici să-și improspățească judecățile la fântânile filosofiei autohtone.

Care? E cam greu de spus. Aceea pe care a prins-o în sbor metafizic însuși d. Blaga și care, sub o formă sau alta, în ideologie, în poezie, în artă, plutește în vazduh.

Critica literară este un gen literar de-o independență relativă, deși își are rostul și metodele ei proprii. Fiind incontestabil o creație, ea este însă una interpretativă. Facultatea aceasta creiază genului critic obligațiunea, dealtfel iminentă, de-a se înnoi, de-a se adapta, de-a evolua odată cu producția literară. Este o iluzie să se creadă într'o știință generală și impersonală a criticei. Această iluzie poate dura cât o epocă determinată a creației literare sau legată de renumele unuia sau altuia dintre critici.

Critica este un gen mimetic și subiectiv. A-i cere să devie egală cu sine, dogmatică și definitivă, însemnează a o scoate din rosturile ei firești, care sunt interpretative, suple și mobile dar nu mai puțin legate de-o metodă proprie. Dar pentrucă instrumentul acesteia este unul extrem de delicat și susceptibil de arbitrar și puțină anarhie — este necesară din când în când o punere la punct a ei printr'un act de critică a criticei. Acest instrument este judecata de valoare. Prin ea critica trebue să-și obiectiveze impresiile, să le dea o organizare dincolo de imediata intuiție și emoție artistică. Acestea trebuesc ridicate la rangul de judecată critică pentru care trebue găsit tonul și stilul adecuat cât privește exprimarea lor. Talentul critic este într'adevăr un talent. Condițiile lui inteligente și temperamentale sunt: gustul și subtilitatea analizei, simț estetic și electiv, sinceritate valorificatoare și un fel de emotivitate lucidă, capabilă să mențină creațiunea critică acolo unde îi este locul, adică între artă și știință. Față de universul poetic, pe care prin simțire bogată și prin impresii alese, îl trăește ca un adevărat artist, criticul trebue să adopte o luciditate vecină cu știința. El este fără îndoială un literat dar unul obligat să utilizeze un material abstract. Stilul critic utilizează în voie figurile de stil și își poetizează explicațiile, dar nu se poate pierde în divagații literare.

(Urmare în pag. 5-a)

ALEXANDRU TOCARIU — Rochia roz

VECHI LEGĂTURI ARTISTICE GERMANO-ROMÂNE

Incercarea de a stabili legăturile dintre cultura germană și cultura care a înflorit pe teritoriul locuit de Români, se izbește, pentru perioada premergătoare sec. al XIX-lea, de dificultăți derivând din însăși particularitatea culturei românești, de a fi fost până la finele sec. al XVIIII-lea, direcționată de spiritul religios ortodox-răsăritean. Arta era, firește în slujba acelorași țeluri, cu atât mai mult cu cât trecutul sbuciumat, de lupte, impilări și refugii, a Românilor, exilase orice preocupare spirituală în adăposturile mânăstirilor fortificate, care se ridicau, ca niște adevărate cetăți ale românismului, în văile Carpaților. Dependente de Biserica Orientală, prin structură și administrație, mânăstirile ortodoxe românești era firesc să se izoleze de tot ceeace nu reflecta spiritul „dreptei credințe".

Totuși, dorința expresă a unor principi luminați, călătoriți prin Occident și căutând să aplice în țară bunele pilde culese acolo, a făcut să sosească în Țările Române, dându-le de lucru aici meșteri apuseni.

Așa se face că o foarte pronunțată trăsătură stilistică gotică se poate observa la bisericile din Moldova, întocmai cum în Muntenia, după oarecare semne de influență romanică, Renașterea își impune, prin filiera Veneto-Dalmatină, noile forme arhitectonice sub marele constructor care a fost principele prea-creștin Constantin Brâncoveanu. Aceste determinări morfologice nu sunt încă îndeajuns de puternice ca să se poată încetățeni definitiv, nici atât de importante ca să ne îndreptățească a vedea în ele mai mult decât simple influențe efemere.

Momentul în care arta Apusului are într'adevăr toate șansele să *prindă* în principatele române, sosește abia când, sub imperiul circumstanțelor istorice, prefacerile interne aduc spiritului laicizant, odată cu o nouă viziune a lumii, descătușată de tradiționalismul bisericesc, nevoia unui nou tip de artă.

Inceputul sec. al XIX-lea este epoca când se introduc în țară, atrași de posibilitatea unor câștiguri mai bănoase decât ar fi putut realiza aiurea, cu bruma de technică pe care o cunoșteau, o serie de artiști foarte mediocri, dar care aveau totuși, asupra zugravilor bisericești autohtoni, avantajul unei tradiții realiste ce corespundea întocmai nevoii de „adevăr" a mentalității nou create în principate prin contactul tineretului cu gândirea Europeană, la Universitățile mari din Germania, Franța sau Italia.

O sumă de pictori, de diferite naționalități, francezi ca Mondonville, italieni ca Schiavoni, cehi cum Khladek, elvețieni ca Trenkk, pentru a nu cita decât câțiva, îndeplinesc rând pe rând pentru burghezia administrativă românească, rolul de furnizori de efigii, fiind tratați ca orice alți meșteșugari, cu munca venală și produse exigibile la termen. Dintre aceștia este și germanul din Zagreb *Carol Wallenstein* (n. 1795). Studiase la Viena, unde domnea pe atunci academismul rigid și mediocru al lui *Rafael Mengs*, reprezentat de rectorul Academiei de Arte Frumoase, *Heinrich Fuger*. Venit cam pela vârsta de 22 de ani în țară, Wellenstein se căsătorește cu o româncă din Slatina, întemeind aici o familie, și se asimilează. Ajunge profesor de desen la gimnaziile bucureștene, asumându-și în felul acesta rolul de îndrumător pentru primii pași ai celor ce vor deveni mai târziu pictorii mai de seamă ai epocii printre care și tânărul Theodor Aman, unul din viitoarele glorii ale picturii românești în sec. XIX. Intemeietor al celei dintâi colecții publice de pictură în România, (prin 1849), Wallenstein inspiră, prin acest pseudo--muzeu, gust Românilor de a avea unul cu adevărat. In același timp *Gheorghe Asachi* încerca în Moldova lucruri asemănătoare.

Contactul cu Muenchen-ul, va fi fost desigur, pentru mulți, rodnic. Vechiul oraș bavarez de artă, de va fi dat — oricât de puțin sufletește pregătiți vor fi ajuns în el — totuși, o primă idee despre arta occidentală. Aici se formează de pildă *George Lemeni* sau *Lemni* (n. 1820), elev al prof. Piloty, trecând apoi la Roma, la vestita Accademia di San Luca, acum în decadență.

Tot la Muenchen studiază *George Panaiteanu-Bardasare* (n. 1816), care rămâne în capitala Bavariei 18 ani (dela 1840—1858), după care se întoarce profesor la Școala de Arte Frumoase din Iași de curând creată, devenind în curând și directorul proaspăt înființatei pinacoteci ieșene (1860). Moare în 1900 octogenar, nu fără să lase doi buni elevi: pe *Constantin Stahi*, pictor minuțios de naturi moarte într'un gust foarte germanic, și pe *Emanoil Panaiteanu-Bardasare*, acesta din urmă trimis ca bursier la Berlin, în 1867, de către Domnitorul Carol, care-l socotea un „wunderkind". Acest al doilea Bardasare, nepot al primului, avea să accentueze tendința unchiului său, de a impune constituirea unui stil de pictură, la noi, după modelul academismului german.

Pictorul de formație italiană, ca *Lecca*, elevul Academiei di San Luca, sau *Mișu Popp*, elevul și asociatul primului la Brașov, portretiști și pictori religioși prin excelență, au trecut și ei prin școala germană dacă nu altfel cel puțin prin intermediul Vienei. Astfel Mișu Pop, ardelean din Făgăraș, plugar de origină, studiază la Academia Sf. Ana din Viena, cu profesorul Gselhoffer. George Tătărescu, (născut 1818), unul dintre cei mai cunoscuți pictori români din secolul trecut, format și el în Italia, expune la Expoziția Internațională din Viena (1873), și este, prin filiera picturii bisericești oficiale din Rusia, pe care o frecuentează, influențat oarecum indirect de prerafaeliții germani (Nazareenii, în frunte cu Overbeck), care la rândul lor influențează pictura religioasă rusească.

Dacă stilul nouei școale de pictură ce se forma în sec. XIX pe teritoriul Nord-dunărean, n'a păstrat în ceeace a produs mai prețios, impulsurile primite dela academismul german, e poate pentrucă pictorii Români cei mai talentați, recrutați mai toți din pătura sănătoasă a țărănimii, având un sistem necontrafăcut de reacții, și un instinct precis, n'au putut accepta convenționalismul rigid și fad al niciunui academism cu aceiași ușurință cu care-l acceptă conformismul fiilor de familii boerești, deprinși să nu contrazică în niciun fel dogmele autorității, fie chiar și în materie de artă.

Preferința tinerilor Români a mers către pictorii independenți. Impresionismul Mitteleuropean de mai târziu a răspuns la noi mai just decât academismul german. Dependența de Franța, a oricăror pictori independenți din Europa timpului neputând fi contestată, către pictura franceză s'au îndreptat și Românii. Forjarea unui stil se face, prin Aman — Grigorescu — Andreescu — Luchian, sub zodiile firmamentului picturii franceze, din care pictorii Români, — departe de a pastișa —, n'au luat decât o lecție de autenticitate. Așa se face că, în perioada următoare procesului formării stilului, când școala românească devenise, în jurul lui 1890, o realitate, spiritul român s'a putut îndrepta din nou către tradiția de onestitate, seriozitate și muncă a artei germane.

Mulți dintre postluchianiști se vor îndrepta iarăși spre Muenchen și spre tradițiile artei germane, cum sperăm să putem arăta într'un capitol viitor.

ION FRUNZETTI

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAȚIONAL: „NEVESTELE VESELE DIN WINDSOR", comedie în trei acte de SHAKESPEARE, în românește de d. DRAGOȘ PROTOPOPESCU.

Să fiu sincer cu mine însu-mi?

Sau să mă mulțumesc a spune: e o piesă a marelui Will, e prezentată de teatrul Național și jucată de cei mai buni comici ai primei noastre scene rolul principal al lui Falstaff a fost interpretat de d. Bulfinschi iar spectacolul pus în scenă de d. Soare V. Soare, ceeace reprezintă tot atâtea garanții de succes?

Adevărul este că și Shakespeare, și teatrul Național și d. Bulfinschi și Soare Z. Soare, n'au fost decât garanții de bună reușită a spectacolului, dar nu certitudini și realitatea a fost că „Nevestele vesele din Windsor nu au însemnat nici ceia ce aștepta publicul și, cu atât mai puțin, ceiace trebuia să fie.

Care este cauza?

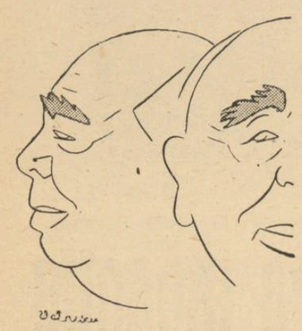

R. BULFINSCHI

Pot fi mai multe.

Poate să fie de vină — și chiar cred că este — într'o oarecare măsură d. Soare Z. Soare, care nu a reușit să dea ritm mai viu întregului spectacol.

Poate că e de vină deasemenea și d. Bulfinschi. Pentru o piesă ca aceasta, care-i mai mult o farsă, piesă în care personagiul principal este băgat într'un coș cu rufe murdare sau îl vedem la urmă cu niște coarne de cerb pe cap, Falstaff-ul d-lui Bulfinschi a fost prea serios și grav, prea așezat și prea sfătos.

Se poate, nu zic, să fie cel mai bun Falstaff al nostru, dar se poate să fie și o confuzie comună a publicului și a conducătorilor noștri de teatru, confuzie la care sunt împinși de fizicul d-lui Bulfinschi care ar părea că se pretează cel mai bine la o asemănare cu imaginea popularizată de atâtea litografii reprezentând pe Falstaff.

Ori, așa după cum cineva s'ar înșela asupra calităților unei femei brune, cu ochi negri și focoși—femeile brune fiind presupuse a avea neapărat și temperament — tot așa se întâmplă câteodată și cu acei care se iau în teatru, când e vorba de actori, după aparențe.

S'ar putea să fie de vină și piesa în sine, care, oricum, nu-i dintre cele mai bune ale lui Shakespeare. Piesa are și ea destule defecte: are prea multă simetrie, apoi acea lecție de morală dela sfârșit, și, în fine, paralelismul unor caracteristice identice între unele personagii. In adevăr nu trebue să se uite că principala trăsătură a lui Falstaff este aceia de a fi în acelaș timp și lăudăros și fricos; ori acelaș lucru îl întâlnim și în personagiul secundar Abram Slender. Iar dacă nu ne mulțumim numai la Falstaff așa cum este conturat în „Nevestele vesele din Windsor"— fiindcă Falstaff mai apare și în Regele Henrik —vedem că însăși scena în care Slender se laudă cu voinicia lui din „Nevestele vesele" seamănă în mod deosebit cu lăudăroșenia similară a lui Sir John Falstaff, care arată—în Regele Henric al IV-lea—cum s'a bătut cu patru inși care-l atacau pentruca—în cursul povestirii, antrenându-se și lăudându-se, să ajungă să spuie că au fost douăzeci, — caracteristici care, repetându-se în două personagii, scenic se devalorizează reciproc.

Din cele de mai sus nu trebue să rezulte că spectacolul n'a fost bun, ci numai că n'a fost prea bun, sau, cu alte cuvinte, că putea fi—și ar fi trebuit să fie—și mai bun.

Dacă aș menționa momentele în care s'a râs efectiv, ele ar fi prea puține.

Râs general propriu zis n'a fost decât atunci când s'a dat peste cap cufărul în care se presupunea că era d. Bulfinschi datorită în primul rând proporțiilor d-sale. Este cam puțin pentru o astfel de comedie, una dintre pușinele ale lui Shakespeare care țin cel mai mult de farsă sau de ceeace s'ar numi o comedie bufă.

Ori, în acest spectacol comicul n'a fost realizat nici sub raportul comicului de valoare, nici a aceluia de comedie bufă.

Să se reducă totul la cele câteva râsete indecise, răspândite ici colo și fără consistență ?...

Ele n'ar fi fost suficiente nici măcar pentru o comedioară de duzină, dar pentru memoria lui Shakespeare !

Să fi avut oare dreptate Voltaire și urmașii lui de până pe la 1825—1830 în criticile lor contra „barbarului dela nord"?

Sau cei care contesta întunecaților septentrionali râsul sănătos, plin, și talentul de a realiza un astfel de comic?

O seamă de opere de ale lui Shakespeare stau mărturie că nu este adevărat, deși nu-i putem cere să aibă numaidecât savoarea galică, spumoasă și spirituală a francezilor sau veselia limpede, caracteristic latină, a unui Lope de Vega sau Goldoni.

Actorii, cei mai mulți, deasemenea, nu păreau a se identifica cu personagiile, făcea impresia că sunt oarecum în serviciu comandat, fiecare făcea un fel de încercare numai momentană de a intra în pielea personagiului, numai câteva minute cât stăteau în scenă, astfel că nu dădea impresia de firesc, era un elan comic efemer care vedeai, simțeai, că trebuia să se sfârșească în momentul când actorul trecea în culise unde ți-l și închipuia-i scoțându-și peruca și făcându-și vânt cu ea, discutând despre cartelele de pâine sau ultimul bon de uleiu până la noua replică!

Că așa se va fi făcând în general lucrul este posibil și nici un interesează, dar ceea ce este grav, este ca aceasta să se simtă !

Despre d. Bulfinschi am arătat deja:

N'a fost personagiul acela caraghios, lăudăros, dar și simpatic într'o oarecare măsură, bețiv jovial, căruia să se vadă din tot jocul lui că-i place vinul — nici măcar asta ! — că-i plac femeile, că știe să guste viața !

Tipul bețivanului nu a fost așadar realizat. Tipul lăudărosului n'a fost realizat. N'a fost nimic care să încălzească rolul, să-i dea acel comic savuros care-i necesar rolului.

Falstaff, cum am spus deja, era prea grav și prea serios.

Sau d-lui Bulfinschi a început să-i lipsească entuziasmul și se mulțumește să trăiască numai din gloria trecută?

In ce privește ceilalți interpreți, trebuesc remarcați în mod special d-nii Ion Manu, C. Antoniu și Florin Scărlătescu, care în adevăr au reușit să dea culoare personagiilor întruchipate și să ne dea un joc de scenă care să nu fie nici înțepenit și nici exagerat și să prezinte un comic de calitate.

Ași putea adăuga și pe d. Balaban, dacă d-sa n'ar fi fost din când în când prea „sarjat".

Bine, natural și firesc, d. Baldovin în rolul lui George Page, cu o atitudine și o căldură prietenoasă, plăcută.

D. Finteșteanu în schimb, acelaș de totdeauna: încă puțin și comicul d-sale va începe să se demonetizeze !

Ceilalți, d-nii Brancomir, S. Atanasiu, Clonaru, Horațiu, C. Niculescu, E. Cassian, N. Atanasiu, I. Lucian și N. Dumitrescu, se poate spune că, deși în roluri oarecum de ansamblu, au avut destul de multe lucruri bune.

In ce privește rolurile feminine, d-na Natașa Alexandra este prea uniformă, prea puțin maleabilă pentru rolul unei intermediare: talentul d-sale și priza pe care o are asupra publicului au ajutat-o însă să contureze cu multă vioiciune o Madame Quickly, bine primită de public, chiar dacă nu era cea justă.

Cu multă viață și mult antren doamnele Fifi Mihailovici și Maria Voluntaru care au fost astfel două „nevveste vesele" într'o reală accepțiune a cuvântului.

D-ra Valeria Panait în rolul Ana Page cuminte și delicată: o realizare justă.

Direcția tehnică d. Traian Cornescu.

Decorurile nu îndeajuns de reușite, dând prea mult impresia de carton și de artificial.

Se poate juca Shakespeare și fără decoruri ca pe vremuri la Strafford, prin simple indicațiuni afișate sau se joacă cum este obiceiul astăzi cu decoruri propriu zis, dar atunci putem pretinde ca decorurile să nu dea impresia a fi făcute de mântuială nici simple expediente și nici carte poștală.

Ori fără decoruri — un fel de: „dacă-i trădare s'o știm și noi" — ori cu decoruri gândite și studiate și realizate serios: genul „hibrid" nu merge.

Costumele destul de bune. De, ce pot să spun altceva!?..

Muzica de scenă d. I. Dumitrescu, adecuată.

In general un spectacol care chiar dacă n'a fost rău, în orice caz, putea fi și mai bun.

Vorba ceia: Shakespeare, teatrul Național, Bulfinschi, Soare Z. Soare, etc. etc.

De: „Noblesse oblige !"...

ALEXANDRU DRAGHICI

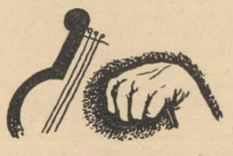

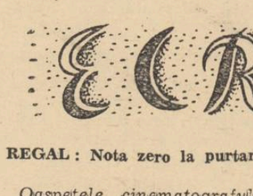

ECRAN

REGAL: Nota zero la purtare

Oaspetele cinematografului „Regal" e mult mai mai noroicos, Vittorio de Sica fiind actor și mai cu seamă regizor. El a profitat de „Nota zero la purtare" pentru a se integra într'un ansamblu armonis: Vera Bergman, Roberto Villa, Carla del Poggio, Armando Migliari și alte nume cântătoare și încântătoare care de mai care. Și aici, tendințele de neapărată proslăvire a femeii tinere dar muncitoare și modestă, căreia i se răsplătește după fapte, dirijează totul; însă acest „tot" se petrece simplu, vioiu, estetic, real și foarte puțin pus pe note. E vorba despre o elevă care, întocmai ca odinioară, cetățeanul nostru turmentat, găsește o scrisoare și anume surisoarea tinerei și drăguței profesoare de corespondență comercială, adresată pur sentimental și literar unui substantiv propriu întrebuințat de ani și ani (preț de două generații) în stilul epistolar didactic al elevilor școalei comerciale.

Scrisoare găsită și... neiscălită e pusă la cutie de o altă elevă, ajunge la destinație, tânărul — miliardar și el, căci în definitiv acesta este „făt-frumosul" contimporan — ia avionul (nici nu s'ar fi putut altfel!) și fără nici-un accident (sic!) coboară, dela Viena, în cancelaria institutului de fete, ca după nostime investigații la care îi ajută și un verișor, descopere cine ar fi trebuit să iscălească... anonima, valsează câteva minute cu aceasta și o răpește de nevastă, spre fericirea tuturor. Paralel, verișorul se însoară cu eleva care, pentru ași salva profesoara din furia mumiilor cancelariei, declarase că ea săvârșise „crima" de a-i scrie domnului vienez dar de fapt și de drept italian... și gata.

Distractivă, antrenantă, dar nelacrimogenă, realizarea lui Vittorio de Sica improvizează o recreație dintre cele mai satisfăcătoare, ceeace din când în când e nu numai binevenit dar necesar.

COCA FARAGO

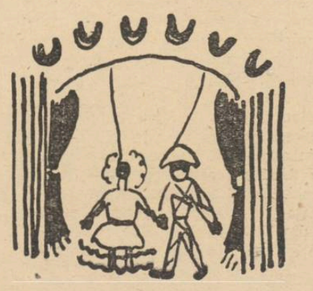

Cronica muzicală

ARTIȘTI ITALIENI

Prin ambianța excepțională și multiplele posibilități de manifestare care s'au creat în Italia tinerelor generații de muzicieni, li s'a asigurat o desvoltare din cele mai înfloritoare, ale cărei repercusiuni în viața muzicală italiană și în manifestările ei peste hotare sunt din cele mai fericite.

Ne-a fost dat, de câte ori am avut, în ultima vreme, prilejul să ascultăm muzică în Italia, să întâlnim la tot pasul compozitori, dirijori, concertiști abia răsăriți în arena artei lor și totuși

RINALDA TASSINARI

de o capacitate, o seriozitate, o pregătire demnă de dăruirea care îi îndrumase către carieră.

Din această activă lume nouă a muzicii italiene, ne-au venit în ultimul timp în țară, câțiva edificatori reprezentanți, în felurite ramuri de specialitate.

In a dirigenției de orchestră, tânărul Francesco Pradelli-Molinari a adus la „Filarmonica" și la opera din „Odesa" unde a colaborat cu categoric rezultat, la punerea la punct a unora din operele repertoriului italian, mărturia unei timpuriu maturizate măestrii, al unui ales temperament animator și al unei siguranțe tehnice de primul ordin.

Un alt artist de valoros talent a putut fi cunoscut în persoana eminentului tânăr concertist Renzo Sabatini, profesor de violă ia „Academia Santa Cecilia din Roma".

Acest maestru al interpretării de stil și desăvârșit instrumentist, a reconstituit la viola d'amore un minunat concert de Vivaldi, în prelucrarea d-sale simfonică, cu acompaniamentul orchestrei A. C. T. și sub bagheta maestrului George Enescu, veritabilă revelație pentru publicul nostru.

Intr'o serie de concerte prin România, d-ra Rinalda Tassinari, o foarte tânără pianistă, deținătoare, la 18 ani, al unui premiu național în Italia, a știut să-și impună timpuria d-sale formație instrumentală și estetică, redând cu un deosebit ecou opere pianistice pline de răspundere, atât din literatura universală cât și din muzica italiană contemporană.

Cei ce cunosc rodnicia cu care Italia de astăzi găsește continuitate tradițiilor marelui ei trecut, așteaptă desigur cu cel mai viu interes și vizitele viitoare ale soliilor în țara noastră pornite din mijlocul harnicului și îmbelșugatului ei tineret muzical.

ROMEO ALEXANDRESCU

ECOURI TEATRALE

„PREMIILE"...

Dacă ne-am obișnuj odată să înțelegem că premiile nu mai sunt premii ci... „gratificații", ne-am satisface cel puțin plăcerea să recunoaștem o schimbare de termen.

Dar așa, totr nădăjduim în respectul prestigiului pentru care a fost creat și — firește — nu ajungem niciodată să lăudăm o acordare merituoasă, precum îi este dreapta tălmăcire a cuvântului: premiu.

Și mărturisim că regretăm foarte mult această „secetă" a lucrărilor cari să fie ele solicitate de premiu și nu invers...

Bunăoară, premiul anual al Teatrului Național de 100.000 de lei....

Impărțit chiar în trei, insemnează ceva care să capete recunoașterea dreaptă a „valorilor" premiate?...

Nu.

Ba, dacă n'am părea prea răi față de cele trei autoare premiate, am adăoga că lucrarea unei doamne distinsă cu o parte de numai 25.000 de lei, este pe de-antregul lipsită până și de meritul de-a fi luată în seamă, necum să mai fie și premiată.

Cel mult s'ar fi putut acorda un premiu de creație copilului care salvează piesa...

Și numai atât.

„PERIPEȚII..'

Sâcâiala ca metodă de disperare și de renunțare la ceeace îi era dat să aibă cineva este procedeul pe care doar oamenii lipsiți de curaj o folosesc.

Ne îndeamnă la această constatare amânarea și para-amânarea piesei „Scrisori de amor", în care — însfârșit!... — este distribuită — acum la sfârșit de stagiune — și d-na Lily Carandino.

Și dacă ar fi numai atât!...

Dar știm câte sâcâeli se exercită ca până la urmă Lily Carandino tot să renunțe.

— Interpretul principal —Critico — s'a îmbolnăvit..

— Nu-i nimic, joc cu altcineva...

— E vară, spectacolul nu va merge...

— Cum merg alte spectacole mai slabe, poate va merge și acesta.

— Suporți cheltueli?...

— De va fi nevoe, da...

Și atâta „chestii" de astea, că mai, mai, să apue și... „soarele" de atâta trudă ce depune să împiedice pe d-na Lily Carandino să joace.

Dacă lucrurile stau așa, ca cea mai bună interpretă a Ofeliei să nu mai joace dece nu i se spune direct:

— Doamnă, jucați la alt teatru...

Atunci vom verifica și noi dacă d-na Lily Carandino mai are talent sau nu...

Și de va fi un rezultat care să justifice sâcâelile, vom fi primii cari să felicităm intuiția celor care a ținut-o în... carantină.

ȘANTIER...

Acolo unde a fost până mai deunăzi „farsa" unor pseudo-teatraliști, se întemeiază serios un teatru de artă adevărată care să aducă serioasă concurență până și originalităților străine.

Dacă n'ar fi decât d-nii Mircea Ștefănescu și Ion Anestin la baza organizării acestui nou teatru și totuși ar fi girul care să stabilească pe deplin temeiul succesului, dar mai sunt și alții cari să adaoge la munca celor doi, prețul unei colaborări cu împărțirea dreaptă a meritului.

E ceeace minunea unei uniri sincere o va face...

SĂRBĂTORIRILE....

Am dori să fim înțeleși: nu suntem contra lor, dar le-am vrea cel puțin amânate pentru timpuri când să însemneze cu adevărat fastul cuvenit unei sărbătoriri.

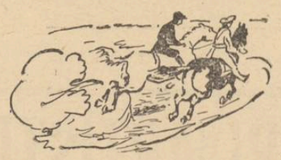

Ceeace am văzut în ultimul timp, ne-a înduioșat. Socotim pe cei cari sunt sărbătoriți, la valoarea unei activități artistice care să însemneze mai mult de cât matineuri cari să nu aducă aproape pe nimeni.

AFIȘ....

Anunțăm azi pe nouii membri admiși în Societatea autorilor dramatici români, de adunarea generală anuală care s'a ținut Duminică, 6 c.

In ordinea voturilor obținute, au fost admiși d-nii: Soare Z. Soare, colonel Ionescu Morel, Mincu Lehliu, Athanasie Mitric, Dem. Psatta și V. Vasilache.

Ședința a fost prezidată de d. N. Ottescu asistat de d. Aslan, secretar general.

Au fost prezenți d-nii: Dr. V. Voiculescu, Horia Furtună, Victor Ion Popa. N. Kiriței, Tudor Mușatescu, N. Vlădoianu, Val. Mugur, C. Manolache și alții.

I. M. LEHLIU

Block-notes

■ **GUSTAF GRÜNDGENS, numele singularei personalități din lumea teatrului european, neîndeajuns cunoscut la noi (doar filmul „Friedemann Bach") —imprimă manifestărilor de artă din Germania, un suflu nou, al timpului care fierbe, și care-și răsfrânge până în cele mai refractare teatre academice de pretutindeni, potențialitatea vizionară a alesului, crescută în pas cu lumea care renaște pe frontul sângelui.**

Pentru realitățile închegate în

GUSTAV GRÜNDGENS

câteva „puncte de reper" ale teatrului nou, întrezărit și cultivat de inițiatul Gustaf Gründgens, reproducem mai multe rânduri dintr'un catehism actoricesc, iscălit de genialul mim.

„..Teatrul a fost totdeauna oglinda vieții contimporane, ne-manifestându-se autonom, ci intim legat de climatul timpului respectiv. Iată de ce lumea artistică a actorului nu poate să fie judecată niciodată după criteriul valorilor absolute, ci în raport cu lumea reală și spirituală în care trăiește".

„Poate că viitorul teatru european — care va fi un teatru al formei ! — ne va desvălui actori cu totul noui; poate că teatrele însăși, în care se vor reprezenta operele timpului, vor fi construite cu totul altfel decât cele de astăzi. In orice caz lumea artistică a actorului se va schimba nu mai puțin decât s'a schimbat lumea în care trăiește". (N. N. Sublinierea e a noastră).

Fie ca rândurile de mai sus și îndeosebi: „...lumea artistică a actorului se va schimba nu mai puțin decât s'a schimbat lumea în care trăiește", să chezășuiască această întoarcere a artistului la uneltele lui adevărate, la uneltele vremilor care-l cresc.

■ *„MĂRTURISESC că m'au amuzat teribil exercițiile de tehnică regizorală..." — declară într'un interview acordat unui săptămânal de artă, un nou autor dramatic, descoperit de către Comitetul de lectură al primei noastre scene. E vorba de d. Mircea Ștefan Cioroiu, căpitan aviator și dramaturg.*

Pe lângă necontrolata efuziune în verbalism, ...„ne-a amuzat teribil" — ca să fim în nota interview-atului ! — inegnuitatea mărturisirii de mai sus, care a fost aruncată în coșul cu metafore în „materie de tehnică teatrală", așijderi unui „picaj" executat la masa de lucru, de unul din mulții spectatori ai jurnalelor cinematografice...

...Ingenuitatea ar fi de partea noastră și d. căpitan aviator Mircea Ștefan Cioroiu, ar zâmbi

Dece să nu mărturisim (și noi) că ne-am amuzat teribil... citindu-i exercițiile de tehnică.., hai să-i spunem: între cele sfinte ale interview-ului !

■ NE-AU INDUIOȘAT nespus de mult toate cronicele pe marginea celor două spectacole din opera dramaturgului irlandez Eugene O'Neill. Nu de altceva, dar pe lângă superficiala cunoaștere a marelui O'Neill, nici măcar unul din cei doi inițiați (Dragoș Protopopescu și Petru Comarnescu) nu s'a grăbit să fixeze coordonatele de interpretare a unui text atât de dificil cum e cel al pieselor autorului despre care discutăm.

Situarea celor două piese: „Dincolo de zare" și „Anna Christie", în ciclul dramelor marine, specificitate o'neilliană, — trasarea vecinătăților de inspirație (Maeterlinck, Sygne și poetica lui Whitman) desvăluim, poate, posibilitățile unei interpretări în granițele spiritului lui O'Neill.

Care ar fi caracterul artei lui Eugene O'Neill?

Dăm aici cuvântul criticului american, Barrett H. Clark, care ne „servește" răspunsul, închegat într'o observație: „Din treizeci și cinci de piese de teatru pe care le-am văzut sau citit, doar în cinci din ele nu e un omor, un asasinat, o sinucidere sau un caz de nebunie. In celelalte am totalizat: șase sinucideri consumate și o încercare de sinucidere, zece asasini, nouăsprezece morți, aproape toate violente și șase cazuri de nebunie".

Lăsăm fiecărui lector libertatea de a-și completa pe acest fir — după vizionarea susnumitelor piese — adevărul asupra cazuisticei lui O'Neill.

■ *NICOLAE MASSIM, tânărul regisor a cărui activitate se desfășoară de câțiva ani, dela Teatrul Municipal, la Teatrul Național din Iași și în această stagiune la Naționalul Craiovei, ne dovedește cu fiecare piesă nouă pusă în scenă, că d-sa își cinstește generația din care face parte ,tocmai prin acel „a avea ceva de spus", în arta pe care o săvârșește: regia.*

Ce ne place la Nicolae Massim este complexul directorial pe care îl stăpânește: regisor și decorator.

De aceea nu ne-a mirat succesul pe care l-a avut „Meșterul Manole" de Lucian Blaga, pe o scenă de provincie. Așa cum a fost montată în stilizare de alb și negru — marcând lupta între magie și credință — grupări plastice care dădeau posibilități de înțelegere prin sensibilizarea poeticului, prin efecte specifice scenei, — descoperea spectatorului o operă de căpătâiu a lui Blaga, într'o viziune care servea spectacular textul mitic.

De Nicolae Massim avem nevoie ! „A avea ceva de spus" — într'alt climat artistic — ar însemna desvăluirea unor adevăruri pe care nu le întâlnim pe toate drumurile.

Sunt adevărurile artei lui Nicolae Massim!

■ **DE UN AN de zile, pe scena Naționalului, n'am mai întâlnit tinerețea cu har a lui Ion Ilie Ion, unul din cei mai înzestrați actori ai generației care își spune cuvântul astăzi în teatrul românesc.**

Ni s'a spus: își face armata !

Ca în nici o altă „meserie", în teatru, absența după un contact cu publicul, înseamnă moarte.

Intoarcerea actorului Ion Ilie Ion, îi cere omului inima bună de a reîncepe de-acolo de unde a plecat ! Inapoi cu nu știu câți ani. Inapoi la a-b-c-ul artei dramatiee !

E sfâșietor de trist și spectatorul e om rău: „Ce mai caută și ăsta?"

Păcat de Ion Ilie Ion !

Păcat de atâți Ioni Ilii Ioni ai teatrului românesc.

TUDOR NICOLAI AMARU

Șezătorile A. C. T.

Un fenomen demn de luat în seamă s'a întâmplat cu publicul nostru de conferințe, în decursul ultimilor doi-trei ani. In genere, destul de refractar cu acest mod de-a lua contact cu mandatarii artei, într'o vreme când aparatul de radio îl poate scuti de oboseala drumului și vecinătăți nedorite, acest public și-a schimbat mentalitatea deplasându-se fără ezitare și acceptând să stea liniștit două ore, cât ține expunerea orală, completată adesea cu muzică.

Această pornire a folosit-o din plin A. C. T.-ul atunci când a organizat ciclul de conferințe cu subiectul „Procesul creației artistice". Cu rari excepții, vorbitorii, aleși dintre cei mai de seamă scriitori, au adus prețioase contribuții la o viitoare cercetare asupra istoriei literaturii noastre contemporane.

In punerea la punct a programelor, numele d-lui prof. Dan Smântânescu trebue menționat la loc de frunte.

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Sbuciumul unei vieți și jurnal nou de război

REGAL: Macario Cow-Boy și jurnal

VICTORIA: Femeia îndărătnică și jurnal

ELISÉE: Ultimul spectacol și jurnal

VOLTA-BUZEȘTI: Romanul unui tânăr sărac, jurnal și trupa de reviste

ROMA: Comedia dragostei și jurnal de război nr. 66

CARMEN SYLVA: Premiant în căsnicie, jurnal și trupa de reviste.

Astrologie

Tu cea de eri, de astăzi și de mâne,
De ce vârtejuri siderale ții
Scânteile răscolitoare din
Privirile-ți pe inimă-mi stăpâne ?

Bun zodiac sortit-a să mă'ngâne.
Segetătorul ne-a țintit în plin.
Un milostiv și 'ngemănat destin
Prin succesive vieți o să ne mâne.

De mine însumi dar nu pot să fug.
Și cum în ochii tăi cerescul crug
Și-a reflectat o parte din minune,

Citesc în arzătorul alfabet,
Că sunt al tău, precum e un cărbune
Al focului ce-l mistuie încet.

I. GR. PERIEȚEANU

Amurgul zeilor

Ți-e frică parcă, azi, nălucă,
Tresari la fiecare zvon...
Don-Juan sinistru de carton,
Anii ți-ascunde sub perucă

Și 'ntinerit ca'n alte dăți,
Jură din nou pe spadă...
O altă fată, altă serenadă,
Pe sub balcoane 'n mândrele cetăți.

Dar se 'nspăimântă fără vină!
Pierdută e orice speranță...
Don-Juan pornește 'ntr'o vacanță,
Din care n'o să mai revină...

N. D. MIREA

Vals de Sibelius

Cădea încet o noapte polară ;
Nesfârșită cădea o noapte polară pe clape,
Pe degetele tale tremurătoare
Fluturând în suflet ca niște dulci tentacule.

Chinuitor gamele se băteau sub tâmple,
Zăpezile creșteau la geamuri rugătoare,
Dar noaptea era rece și singură
Și tot mai mult cădea în liniștea polară.

Cădea încet o noapte polară
Cu svonuri lungi, ca o revărsare de ape
Pe mâinile tale fluturând albe batiste,
Pe umedele, albastrele pleoape
Nesfârșită cădea, iubito, noaptea polară
Când stelele în preajmă îngenunchiară triste
Și toate febrele din tine se 'nchinară...

N. VERONESCU

Invitație la certitudine

Rugina lichenilor s'a prelins în sânge.
Ce lăcrămi se varsă în alveolele acestui gând !
Ce fum albastru iscă adâncuri fără fund....
Nu mai putem plânge, nu mai putem plânge...

Hai să desgropăm rădăcinile lumii
Și să desfacem somnul din vremuri.
De beția putredelor azururi să nu mai tremuri
Și nici de incerta bucurie coclită a humii.

Să scape 'n vârtejul dintru început gândul.
Să înnoți prin vremea neîntinată de clar și linia distinctă,
Nici un cer, nici un înger să nu ne mai mintă,
Hai să sărutăm în orele de metal, afundul.

OCTAV BOIANGIU

NOTE germane.

MICĂ ANTOLOGIE HÖLDERLINIANĂ
(La 100 de ani dela moartea marelui poet)

1.

SOCRATE ȘI ALCIBIADE

„De ce-l preamărești, Socrate, sfântule, pe tânărul acesta mereu ? Nu cunoști nimic mai mare? De ce privește cu dragoste, ca înspre zei, ochiul tău înspre dânsul ?"

Cine-a gândit lucrul cel mai adânc, iubește ceeace este cel mai viu, înalta virtute o înțelege cine a privit în lume și, deseori, către sfârșit, înțelepții iubesc frumusețea.

2.

CATRE URSITOARE

Numai o singură vară îngăduiți-mi voi puternicelor, și o toamnă, pentru cântec deplin, pentru ca, mai împăcată, inima mea, sătulă de dulcele joc, să moară apoi.

Sufletul căruia nu i s'a dat, în viață, dreptul divin, nu are odihnă nici jos în Orcus; dar dacă mi-a reușit vreodată sfințenia care-mi zace pe inimă, poemul,

Binevenită atunci, tu liniște a lumii umbrelor, sunt mulțumit, chiar dacă nu mă 'nsoțește 'n adâncuri glasul strunelor mele ; odată trăit-am ca zeii și mai mult nici nu trebuie.

3.

APUS DE SOARE

Unde ești ? Îmi înserează sufletul îmbătat de bucuria ta; căci chiar acum ascultat-am cum, plin de sunete de aur, tânărul soare, frumosul, își cânta cântecul de seară pe lira cerească ; răsunau jur împrejur codrii și dealurile 'n urmă-i. Dară departe s'a dus, la popoarele pioase cari încă-l cinstesc.

4.

CÂNTECUL DESTINULUI

Voi umblați sus în lumină, pe moale tărâm, fericite ființe cerești ! Vânturi zeești, lucitoare, ușor vă ating, precum ating degetele unei artiste strunele sfinte.

Fără destin, ca un prunc adormit, respiră zeii ; ferit cu neprihană, în mugure smerit le înflorește, veșnic, spiritul și ochii fericiți privesc cu liniștită și eternă limpezime.

Nouă însă ni-i dat să nu ne odihnim în nici un loc, se sting și cad suferitorii oameni aruncați, orbește, dela o oră la alta, ca apa de pe o stâncă pe alta, prin ani și ani către necunoscut.

5.

JUMĂTATE A VIEȚII

Cu pere galbene-atârnă și plin de trandafiri sălbateci ținutul peste lac, voi lebede mândre, — și îmbătate de sărutări vă cufundați capetele în apa sfântă și treză.

Vai mie, de unde lua-voiu, când va fi iarnă, florile, de unde lumina soarelui și umbra pământului? Zidurile stau mute și rece, în vânt, fâlfâie steagurile.

6.

VÂRSTĂ A VIEȚII

Voi cetăți ale Eufratului ! Voi uliți ale Palmirei ! Voi păduri de coloane în întinderea pustiei, ce sunteți ? Pe când ați trecut hotarul celor ce trăiesc, v'a luat diademele cerești fumul și focul ; acuma însă stau sub nouri (dintre cari fiecare își au liniștea lui), sub stejari bine ziditi, pe plaiul căprioarei, și streine îmi par și moarte spiritele celor ce-au fost.

7.

CULESUL MODELOR

Coapte sunt, muiate în foc și gătite roadele și cântărite pe pământ și este o lege ca toate să treacă, asemenea șerpilor, profetic, visând pe culmile cerului. Și multe trebuie duse, ca pe umeri o povară de ruguri. Rele sunt însă cărările. Nedrepte adică, asemeni, cailor, merg elementele prinse și vechile legi ale pământului. Și mereu înspre cele nelegate ne duce un dor. Multe însă trebuie duse. Și e nevoie de credință. Noi însă nu voim să privim înainte și înapoi. Să ne lăsăm legănați ca pe luntrea jucăușă a lacului.

8.

CLIPA

„Dece ești așa de scurtă ? Nu mai iubești ca și atunci, cântecul? Nu ai găsit, tânăr fiind, dară în zilele nădejdii, niciodată sfârșitul în timp ce cântai ?"

Ca și fericirea mea mi-i cântecul. Vreai să te scalzi cu bucurie în flacăra apusului ? S'a dus, și pământul e rece și pasărea nopții îți flutură, neplăcut, pe dinaintea ochiului.

9.

ODATĂ ȘI ACUM

In zilele mai tinere am fost vesel dimineața, seara plângeam; acum când sunt mai bătrân, îmi încep cu îndoieli ziua, dară sfânt și vesel îmi este sfârșitu-i.

10.

SEARA VIEȚII

Gustat-am plăcerile vieții din această lume, orele tinereții s'au scurs, de mult ! de mult !, April și Mai și Iulie-s departe, nu mai sunt nimic, nu mai trăiesc bucuros.

*

Am tradus, în proză, pentru a fi cât mai aproape de text, zece din poemele scurte hölderliniene cele mai frumoase și mai caracteristice. In original ele se intitulează **Sokrates und Alkibiades, An die Parzen, Sonnen untergang, Schicksallied, Hälfte des Lebens, Lebensalter, Erntezeit, Die Kürze, Einst und jetzt** și **Lebensüberdruss.** Ultimul poem datează din epoca târzie a bolei lui **Friedrich Hölderlin.** Le încredințăm cetitorilor noștri ca pe un minut de tăcere și reculegere întru marele vis care l-a frânt pe acest unic și neîntinat cântăreț al idealurilor umane.

TRAIAN CHELARIU

Vers trist...

(SUPLICIA, III 17—IV 11)

Mai ți-s eu dragă, bolnav când
Mi-e trupul, greu, iubite,
Și credincios același gând
De dragoste-ți port ? Uite,

N'aș vrea să-mi birui cu alt rost
Durerea ce mă pierde,
Decât de-aș ști că vrei și tu
Iubirea-ți mă desmierde...

Dar zadarnic umblă gândul
Să te cheme, iar să-mi vii...
Numai tu, iubite, numai
Tu durerea nu mi-o știi....

In românește de
NICOLAE PREDESCU

File

Spații deschise'n calendar...
In timpul unei file aceleași nuanțe, iar...
Freamăt de îndoieli în vârf de biruință.
Fericiri? Buhe în aurori, e cu putință.

Se înnalță o durere și se sting în idei, vitralii
In păreri și alegorii bîjbîi să te afli.
Arde lampa — garoafă — ce oră oare să fie?
In mulțumiri germinează o cețoasă reverie.

DUMITRU COSMA

Destin

Creștem sub soare, sub lună, sub zi,
ca arborii din pâinea pământului bogată,
peste coline vremelnic suind
cu tristă stea pe inimi tatuată.

Sburăm de-asupra codrilor în flăcări
arzându-ne aripile și căzând cu miile
lângă țările de unde am plecat
și unde ne-au rămas elegiile.

Pare-ne rău că nu ne-a ajuns
aromitorul duh al minunii
trecând mângâietor peste inimi
ca surâsul din vadurile lunii.

Ci am rămas acoperiți de vânturi,
de dorul, veșnic foc ce ne pătrunse,
oșteni visând mereu ținuturi alte,
cu fruntea înspre glorii neajunse.

Frunzelor, frunzelor suntem asemeni —
fumul mâinilor ni se ridică în sus
dar obosiți de cărți și de vise
cădem cu obrazul spre-apus.

GEORGE POPA

NOTE românești

EPOCILE PATIMIRILOR

adâncesc prieteniile și urile și duc, deseori, la neînțelegeri dureroase.

Ce a fost oare cu mai multă limpezime recunoscut decât primatul valorilor estetice în domeniul artei, întâitatea valorilor etice în cel al moralei și primordialitatea imperativelor etnice în planul intereselor superioare ale neamului? Și, totuși, asistăm, din când în când, la dispute de pe urma cărora, departe de a lămuri cele ce au mai rămas să fie lămurite, ne alegem cu o serie de confuzii apărate cu prea suspectă îndărătnicie.

Cum, în cazul încăpățânărilor pe poziții adverse, adevărul nu este al nici uneia dintre partide, am putea, foarte comod, susține că singura salvare e întoarcerea la calea de mijloc.

In literatură însă, — căci în notele acestea ne gândim la ea, — nici o lozincă nu este mai periculoasă decât recomandarea drumului mijlociu. Se cuvine, totuși, să mărturisim un crez. Nu de circumstanță și nici pentru a fi pe placul sau neplacul cuiva.

Și crezul nostru e acesta:

Acordăm valoare literară pozitivă numai operelor realizate esteticește. Credem însă că esteticul, (ca de altfel și eticul), fiind estetic, (sau etic), numai în funcție de anumite realități și mentalități variabile în decursul vieții popoarelor, nu poate fi prezentă în formă absolut pură. Puritățile absolute rămân, în cuprinsul operelor literare cel puțin, numai niște necesare dar niciodată realizabile postulate, iar aceasta fiindcă limba, materialul „brut" al acestor opere, angajează toate eșourile ființei noastre și nu se mărginește la vrăjiri prin intermediul unui singur simț. Cărțile autorilor atinși de estetism pur sunt ca și îngerii: strălucite și reci, unice și sterile. Nu au nimic din glasul de tunet al divinității tutelare și mântuitoare și nimic din palpitul bogat în nuanțate bucurii și temeri ale inimii omenești. Aceste cărți îndeplinesc însă rolul pietrelor indicatoare și al stâlpilor dela marginea prăpastiei. Ele apar numai acolo unde sunt posibile rătăcirile și prăbușirile, căci ele se numesc limite ale gustului și nicidecum gustul însuși.

In ceeace privește moralitatea operelor estetice, (literare, în cazul nostru), credem că, pentru omul matur și nepsihopat, nu poate exista operă literară, — adică operă valabilă esteticește, — imorală. Esteticul și imoralul se exclud în așa măsură încât numai operele „literare" proaste sunt imorale, căci esteticul, ca și eticul înseamnă nivel elevat și echilibrat.

Mai complex este raportul dintre estetic și etnic. Cine cunoaște cât de cât literatura universală, își dă fără greutate seama că într'un fel îl impresionează cartea reprezentativă pentru spiritul scandinav sau slav și într'alt fel cartea reprezentativă pentru spiritul latin Ba mai mult, între popoare există deosebiri de structură psihică ce nu se lasă învinse și nici neglijate. Dacă un român s'ar decide să scrie cărți pe gustul unui suedez, el nu ar putea-o face decât integrându-se în acest gust, — caz în care ar înceta să mai fie scriitor reprezentativ român. Arta literară are deci și înrădăcinări etnice foarte solide. Inseamnă oare aceasta că e românească numai cultivarea literară a pitorescului care ne deosebește de neromâni? Cine înțelege atâta din literatură, înțelege puțin, căci cultivarea pitorescului și particularului nu-i deschide nici măcar orizonturile minime dela cari cerul merită să fie numit cer și cultura cultură. Pitorescul și particularul nu epuizează aspectele caracteristice unui neam și nu pot fi date drept reprezentative pentru el. Reprezentativă, în plan literar, este numai ființa lui totală exprimată integral într'o operă valabilă în raport cu marile postulate estetice ale vremii.

Din acest punct de vedere credem că literatura socială, politică, moralizatoare, didactică sau pur distractivă e românească odată ce e scrisă de români nedeviați dela structura spiritului românesc și literatură cât timp se situează pe un plan esteticește considerabil.

Toate celelalte sunt altceva.

CASA ȘCOALELOR

a tipărit, „un an dela moartea poetului (15 Martie 1942)" o masivă carte de VERSURI ALESE din opera lui V. DEMETRIUS. Găsim poezii din volumele **Versuri** (Buzău 1901), **Trepte rupte** (1906), **Sonete** (1910), **Canarul Mizantropului** (1916), premiat de Academia Română), **Fecioarele (1925)** și **Cocorii** (1941, premiat de S. S. R.)

Gestul **Casei Școalelor** nu este numai pios, ci și pilduitor. In vreme ce uzinele de confecționare a cărții, lansează, cu nemiluita, traduceri și romane de consum în massă, vizând numai beneficiul monetar și rareori, dar și atunci din întâmplare, calitatea, **Casa Școalelor**, alături de **Fundația Regală**, editează și VERSURI. Da, versuri! Iată că locul poeziei, ca și al credincioșilor și al cerșitorilor, a rămas tot pe lângă sanctuarii.

TRANSCRIEM

din Canarul Mizantropului, *aceste douăsprezece versuri ale lui* V. Demetrius:

„Inchideți visătorii, în temniți ferecate,—
Să nu ne mai oprească din drum înșelătoarea
Poveste cu vedenii și vorbe colorate, —
Ei n'au adus pe lume nici cântecul, nici floarea !

Semănătorul harnic aude'n zorii zilei
Și vede ciocârlia nălțându-se în aer,
In cadru, vânătorul, asemenea reptilei
Când se strecoară, — ascultă privighetori și vaier.

Și cântecul și floarea sunt răsipte 'n lume,
Iar omul le cunoaște și fără tălmăcire,
Inchideți negustorii de note și parfume
Cât timp sunt robi netrebnici vânând la stăpânire !"

„NOI, DELA INFANTERIE"

se intitulează „poemele de pe front" **ale d-lui** Petre Paulescu **(Deva 1943, Librăria și tipografia românească). Cele treizeci și cinci de piese lirice, scrise la Sevastopol, Kerci, Nicolaev, Orhei, M-rea Putna, Dalnic, în Stepa Nogaică, la Stalingrad, la Cotul Donului, Djantora, Odesa. Starykrim, Djankoi, Balaklava, Marfovca, Feodosia, Marea de Azov și Kotelnikovo, mărturisesc despre o glorioasă trecere prin lupte a poetului volumelor** Cuib și Sbor **(1937),** Luceferi de **rouă** (1939) și **Fuga în azur** (1940). **D.** Petre Paulescu **nu reușește, totuși, să găsească accente noi și personale pentru cântarea marelui d-sale drum de ostaș. Ca și a celor foarte mulți, poezia d-sale, corectă și sonoră, cade'n clișeu când abordează războiul. Nu afirmăm că ar fi rea această poezie. Versurile: „Mărșăluim, mărășăluim, D'n Bucovina până'n Crim., Ne ard sub tălpi pământurile, Și'n suflet ne bat vânturile", sunt suficient de sugestive. Dar le-ar fi putut iscăli nu numai d.** Petre Paulescu.

Cartea d-sale e, totuși, un document în plus pentru lirica actuală de război, lirică pe care profesând-o, se situiază pe aceiaș linie, nu numai d. Paulescu, ci și cântăreți ca Virgil Cariapopol, Teofil Lianu și alții

Iată un fragment de mostră:
„Noi, dela infanterie

Sfințim orice mizerie;
Prin clime aspre de văpae;
Pe jos, prin vânturi și prin ger.
Prin arșiți vinete de fier;
Pe jos, în marșuri lungi de noapte,
Prin zile de Cuptor, răscoapte,
Luăm în piepturi orizonturi
Să spargem betonate fronturi"..

V. JELERU

Cronica plastică

Analize și cercetări plastice în ultimele expoziții

Dorind a fi de folos la timp camarazilor noștri expozanți, publicând cronica înaintea închiderii expoziției, suntem nevoiți uneori, să trecem mai repede decât ne este îngăduit peste lucrările expuse. De aceea și pentrucă dela un timp încoace, expozantul aduce în cursul expunerii (fie că s'a socotit prost reprezentat, fie pentru alte motive) lucrări noi, *demne de semnalat*, revenim asupra expoziției vizitate, cercând o mai nouă analiză a lucrărilor, bucuroși fiind că unele păreri defavorabile ni se schimbă în bine, nicidecum dovedindu-ne *„bârfitori de meserie"* așa cum ne socotesc unii din rea voință sau veninoasă și gratuită imputare.

Noi știm bine și *avem dovezi* de încrederea arătată nouă de camarazii noștri. Ei sunt convinși că nici un cronicar plastic — fie el cât de savant, cât de superior nouă — nu le poartă un interes mai loial, mai cinstit și mai plin de dragoste ca noi, dela cea mai umilă, până la cea mai realizată pânză, *indiferent de gen, de stil*, sau *de persoană;* chiar atunci când ne permitem, cu câte menajamente, reticențe și rețineri, să le arătăm unele lipsuri !...

Unul din expozanții despre care la Salon am fi voit să vorbim și ne-a scăpat este *Grigore Gr. Spirescu* un nume nou, care se impune cu natura moartă *Flori de cais*. Cu toate că de mici dimensiuni, e franc colorată, netributară nici unui grangure al paletei, dovedind o tehnică bine susținută, care nouă cel mult ne-a amintit, a nu se confunda cu „influențat" sau „copiat", tehnica *Suzannei Valadon*, puternicul temperament femenin francez (mie îmi pare, singurul având afinități cu pictorii noștri).

O pictoră care ne-a descumpănit privindu-i lucrările este *Coletta Paraschivescu*. Această nouă venită pe ecranul picturii, al cărei debut plin de merit l-am semnalat anul trecut, ni s'a arătat de atunci sub două aspecte total diferite unul de altul, la rândul lor opuse celui de anul trecut. D-sa este neîndoios una din pictorițele demne de remarcat, între atâtea colege care pictează și care de ce să nu o recunoaștem — mai toate cu talent — ne întrebăm care este cauza acestor aspecte atât de diferite ?...

Suntem partizanii reînoirii, apreciem varietatea, o socotim esențială în artă, dar d-na *Colette Bosnief-Paraschivescu* nu a avut nici măcar timpul să-și impue lucrările și a și apărut într'altă ipostază. Nudul dela Salon, privit cu deamănuntul, e plin de calități, colorat frumos și bine compus și cu toate acestea întregul nu se ține. Petele luminoase sunt uniforme. De aceiași dimensiune sunt toate. Nu ne-a scăpat cultura plastică a d-nei *Colette*, e în acel nud foarte perceptibilă, palpabilă am spune. Lăsând reminiscențele, nu ar putea d-sa, cu darurile care incontestabil le are, să-și strângă resursele mănunchiu, obligându-se să privească deocamdată într'o direcție, *ori care ar fi*, chiar cu riscurile de a pierde aportul „Școalei din Paris" ?!..

Ii trebue tărie, concentrare și constrângere. Sunt sigură că i le poate dezvălui eul său lăuntric.

Reintrând la *„Prometeu"* am găsit întregul ansamblu al lucrărilor și mai interesant decât pân'acum. Sunt două noui pictorițe tinere, una este soția lui *Alexandru Istrati, Natalia Dumitrescu*, al cărei peisaj — care nu bate la ochi — e bine echilibrat, în tonuri calde. Văd pentru prima oară în lucrările d-nei o simțire neîmpărtășită cu a soțului, *o simțire proprie* și'n pânza d-sale valori mai observate decât în pânza lui *A. Istrati*. Subiectul d-lui *Istrati* extrem de apropiat, de pregnant, are contraste prea tari de valori, între peretele prea alb și biserica prea închisă. Albul sau mai bine zis deschisul întregului perete ocupă un loc prea mare, drept în centrul tabloului. Suprafața aceasta goală privește spre noi, netedă; am voi ceva pe dânsa, să-i varieze uniformitatea... fie pom, cracă, pasăre, fereastră, orice.

Natura se prezintă totdeauna necompusă, mâna omului o transformă ,îi adaugă, pentru binele artei.

Un peisaj neașteptat în delicatețea griurilor și a colorilor îl are a doua pictoriță despre care vorbeam, *Lucia Vasiliu*. Un peisaj caracteristic de periferie bucureșteană cu bisericuța în profil cu 2 turle. Păcat de primul plan, cam neglijat. E vădit cum nu numai doamna, dar o sumedenie de pictori la noi trec peste primul plan într'un tablou cu ușurință. Gardul cenușiu aduce cu cerul. In tabloul d-nei Vasiliu se vădește un temperament nu destul de ferm încă, dar cu frumoase posibilități.

Reîntoarcerea la expoziția peisajului își are recompensa ei prin cele două noi bucăți aduce de *Ion Vlasiu* și de *Miron Constantinescu*. *Ion Vlasiu* face tot posibilul să ne încânte, întrebuințează tot felul de ghiduși fermecătoare; văzând că sumbrul peisaj nu i-a adus sufragiile unanime, ne-a agățat repede un tablou mic, dar primăvăratec, pictat cu un verde alburiu de cel mai mătăsos efect. Contrastând cu moliciunile calde ale *Magdalenei Rădulescu*, părând de data asta, puțin cam deslânate, *Vlasiu* numai cu „aluzia" la un cioban cu câțiva miei la iarbă ne-a înduioșat; în timp ce *Miron Constamtinescu* cu o orchestră colorată savuros în brunuri, roșuri și verzuri ne-a înfățișat un peisaj acuarelat cu dibăcie.

Maestrul *Pallady*, desigur ca să contrazică aserțiunile noastre din cronica trecută, ne-a adus două bucăți noi, de data aceasta pline de sevă. Expoziția florilor o stăpânește iar, reușind prin acel acord de rar rafinament, între liliachiu verde și alb *„să nu ne mai satureprivirea"*... Vrăjitorul, când se va mai decide oare să mai privească și în jurul său, sau pe fereastră, sau de pildă în Cișmigiul încărcat de roze ?

Noroc că nu citește cronici plastice, că ne-ar fulgera; să avem îndrăsneala să-i indicăm, să-i sugerăm subiecte de inspirație ?!

Ni s'a adus reproșuri pentrucă n'am vorbit de *Ștefan Dimitrescu*. Zece ani de la moartea sa. Dar așteptăm o expoziție ca să-l judecăm. Ceea ce ni s'a înfățișat cu pioasă mână la Cămin nu dovedește nimic, ierte-ni-se că o spunem. I-am consacrat anul trecut o întreagă cronică, așteptăm expoziția.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

MIRON CONSTANTINESCU — Peisaj

VASILE GOLDIŞ, teoretician al solidarităţii naţionale

Străduinţele lui de după unire. Corespondenţa cu poeţii ţărani

de GABRIEL ŢEPELEA

Generaţia care a prefaţat actul Unirii, nu s'a bucurat încă de atenţia cuvenită a istoriei. Această constatare nu este numai a noastră ci şi a oamenilor de specialitate, a istoricilor.

Astfel, în broşura despre Vasile Goldiş, d. Silviu Dragomir, scrie :

„Socot că a sosit timpul să încercăm şi noi a da epocei care a realizat Unirea, documentaţia necesară... Nici memorii nu avem care să ne descopere cel puţin gândurile intime, nădejdile, ambiţiile sau chiar intrigile mărunte ale generaţiei care pleacă dintre noi, odată cu dispariţia figurilor mari de vieţi româneşti din Ardeal. Istoricul a cărui perspectivă se tot lărgeşte va trebui să facă tuturor, rând pe rând dreptate, restabilind adevărul, aşezând pe fiecare la locul ce i se cuvine şi fixând meritele după măsura care singura rămâne neschimbată în scurgerea vremii...".

Nu intră în competinţa noastră de a fixa rolul politic al lui Vasile Goldiş, — aprig şi luminat luptător pentru cauza Unirii, — alţii mai documentaţi o vor face la timp potrivit. Ceeace ne ispiteşte însă este Vasile Goldiş intim, V. G. îndrumătorul cultural după Unire.

Spectacolul politicii de după războiu îl mâhneşte. Altceva visase omul familiarizat cu clasicismul: o altă ţinută, o altă ordine morală. Ceeace vede în jurul său, ambiţiile, certurile mărunte, nu duc decât la ură şi desbinare. Ori, ideea centrală în tot ceeace a scris el este **Unirea.**

In 1886, V. Goldiş se ridică împotriva certurilor personale: „Rău facem cu toţii când ne înstreinăm unii de alţii prin urîte certuri personale. Daţi drumul şi la hoţii din temniţi căci avem lipsă de ei în lupta groaznică ce ne-o oferă duşmanii puternici ai naţionalităţii noastre şi ai limbi noastre materne.

Lupta cu dreptul în mână şi cu provocarea la simţul de dreptate a încetat. Deacum începe lupta cu arma şi cu pumnul".

In 1886, naţiunea română se găsea angajată în lupta pentru existenţă împotriva duşmanilor seculari cari căutau să o absoarbă în massa streinismului. V. Goldiş le cunoaşte armele şi face apel la Unire.

Ce s'a întâmplat după Unire o ştim cu toţii. Luptătorii pentru această mare cauză era firesc să fie cei mai înstriştaţi de spectacolul ce li se oferea. Vasile Goldiş scrie în 1925 :

„Scăpaţi din jugul sclaviei ne-am repezit asupra posibilităţilor de afirmare individuală excesivă. Ne-am destrămat în clase, tagme, profesii, partide, coterii. Am început să pierdem simţul solidarităţii neamului, să dispreţuim trecutul şi să neglijăm viitorul". (Discursuri, pag. 117).

In 1927, la adunarea generală a Asociaţiunii Astra, Vasile Goldiş, relevă iarăşi pericolul desbinărilor :

„Ne-am unit politiceşte — spune el — şi suntem pe cale de a ne destrăma sufleteşte... Toate categoriile sociale s'au separat, se privesc cu duşmănie. Apostolii de odinioară ai solidarităţii noastre s'au răzit Preoţimea într'o parte, divizată şi ea în două tabere ostile învăţătorimea în altă parte parcă se dispreţuiesc, iar restul de intelectuali privesc la toate impasibili". (Op. cit. pag. 137)

Mobilul acţiunilor românest dinainte de războiu era acela pretutindeni: interesul colectivităţii naţionale, Unirea. Dupămăreţul act dela Alba-Iulia însă, fiecare vrea să se „lustruiască" în fruntea unei societăţi culturale. Nu mai primează munca, dragostea de colectivitate ci şefia.

Sunt prea multe societăţi culturale, prea mulţi culturalizatori cari duc o acţiune incoherentă, prea mulţi apostoli, — exclamă cu orice ocazie Vasile Goldiş. Dacă urmăresc cu toţii numai binele naţiunii, de ce nu s'ar uni, de ce nu şi-ar întinde mâna ?

Dar harnicii propagatori culturali urmăresc altceva: micul lor interes personal, un salt spre primele locuri ale vieţii publice. Societăţile culturale cari pe vremuri aveau măreaţa misiune a solidarizării sufletelor, nu sunt decât o oarecare trambulină la îndemâna oricui.

Intr'un singur sat se duc câte 7 acţiuni pentru acelaş scop — constată cu amărăciune Vasile Goldiş. Gruparea ortodoxă de-oparte, cea unită de alta, Liga culturală şi organizaţiile politice la fel, nu mai prididesc de dragul ridicării culturale a unui singur sat.

„In loc să clădim cu puteri unite — se plânge V. Goldiş, — parcul luminos al culturii, fiecare îşi creşte separat cultura lui şi se crede minunat. Aceasta nebunească **pulverizare** a energiilor, face aproape imposibilă orice încercare de refacere a sufletului naţional".

Care este soluţia lui Vasile Goldiş în faţa acestei deprimante pulverizări a energiilor româneşti ?

Inglobarea tuturor acţiunilor culturale în Asociaţiunea Astra, refacerea unităţii sufleteşti.

— „Nevoia unei instituţii ca Astra se simte mai mult ca oricând. Dacă a fost vreodată nevoie de o instituţie care să strângă rândurile, este acum. Această năvală a egoismului brutal, trebuieşte oprită cu orice preţ".

Astra va trebui să reîntroducă **cultul solidarităţii naţionale.** Tot ce s'a înfăptuit în lume „s'a înfăptuit prin sentimentul miraculos al solidarităţii. Dăinuirea, progresul şi gloria naţiunilor sunt chezăşuite de soldaritate.

„In focul acestui sentiment al solidarităţii, se vor topi pasiunile mărunte, — scrie V. Goldiş — se vor surpa îngrădirile veninoase cari ne despart. Prezentul va dispare şi vom privi viitorul, pe care numai împreună ştiindu-ne, simţindu-ne fraţi şi iubindu-ne unii pe alţii, îl vom zidi măreţ şi fericit nepoţilor şi strănepoţilor noştri, naţiunii noastre româneşti".

In „Astra", V. Goldiş nu vede o societate culturală oarecare cu o misiune limitată. Astra e pentru dânsul o şcoală a naţiunii. Numai printr'o hotărîtă educaţie culturală, naţiunea poate ieşi la liman, dihornia, ura, pot fi risipite.

Marele rău de care suferă lumea este egoismul, utilitarismul, spune V. Goldiş. In egoismul său omul caută să acapareze totul. Tendinţa de îmbogăţire, spiritul plutocratic — roade învederate ale egoismului — au săpat mormântul Romei, sunt cauza disoluţiei sociale.

La început civilizaţia era ameninţată de barbarii din afară, acum ea este ameninţată de cei dinăuntru. Setea de îmbogăţire a unora aduce cu sine nemulţumiri în sânul claselor sociale, nedreptăţi, frământări. Ori neamul nostru are nevoie de puternică consolidare internă şi nu de frământări. Aceasta nu se poate obţine decât prin abandonarea concepţiilor materialiste. Primul obiectiv în lupta Astrei, va fi deci o nouă concepţie în viaţa naţiunii :

„Mai presus de toate Asoc. are să rămână credincioasă tradiţieii sale de a fi templul solidarizării sufletelor româneşti. Ea va oferi posibilitatea **de a se întâlni pe acelaş teren într'o comună bunăvoinţă toţi Românii, de orice condiţii sociale.** Ea va creia conştiinţa comună românească şi va face astfel adevărata educaţiune socială. Ea va nimici concepţia materialistă rău înţeleasă şi credinţa mincinoasă că singurul instrument al progresului omenesc ar fi concurenţa prin nimic limitată a luptei pentru existenţă. Există o altă putere propulsivă progresului, „emulaţiunea în munca socială pentru ajungerea unui scop comun".

Iată deci definitiv rostul Astrei după V. G.: răspândirea unei alte concepţii de viaţă în rândurile poporului, colaborarea dintre toate clasele sociale, creiarea unei conştiinţe comune şi prin acestea a unei mari solidarităţi naţionale.

Concepţiile lui Vasile Goldiş sunt aceela ale unui bun creştin : prin dreptate la solidaritate, progres, pace şi armonie socială.

Principalul obiectiv al Astrei — odată ce-i vedem definite rosturile în mare — este satul românesc. „Astra" trebuie să şteargă urmele trecutului de dominaţie streină, înălţând ţărănimea pe treapta demnităţii şi a bunei stări economice.

Muncitorimea, o clasă nouă ce se formează în sânul poporului românesc, trebuie deasemenea primită şi îndrumată de Asociaţiune.

Un alt obiectiv al Astrei este armonizarea raporturilor dintre cele 2 biserici naţionale. Intre biserica ortodoxă şi cea unită trebuie să existe ca şi sub era dominaţiei streine, deplin acord în munca pentru ridicarea naţiunii. Bisericile au fost în trecut stâlpii de reazim ai Astrei. Ele trebuie să fie şi astăzi în fruntea intelectualităţii româneşti pentru luminarea poporului, pentru unificarea sufletelor.

Peste toate sfâşierile, peste toate ambiţiile, peste micimile prezentului, Vasile Goldiş nu dispereză. El ridică steagul încrederii în virtuţile naţiunii noastre şi a misiunii sale creştine :

„In faţa dihorniei ce ne sfâşie, în ciuda indeferentismului ce îngheaţă sufletele, înfruntând mania separatismului care distruge societatea, pe ruinele idealismului ucis de filosofia egoistă a vremii, nu ne dăm robiţi deprimării, ci cu dârză hotărîre vom înălţa tot mai sus şi vom duce la victorie drapelul încrederii naţiunii române în misiunea istorică de apărătoare a civilizaţiei creştine".

Acesta este crezul lui Vasile Goldiş : **crez de luptător.** Pe deasupra vâltorilor politice el a rămas însă în adâncul sufletului său un om al cărţii, cu ajutorul căreia spera să lecuiască marile răni ale naţiunii. Când vedea undeva o mare pasiune pentru carte, sufletul lui cuprins de amărăciunile vieţii publice, tresăria ca în faţa căii mântuitoare a neamului.

Dovadă e corespondenţa lui, dragostea lui pentru poetul ţăran Paul Târbăţiu din Comorişte, jud. Caraş, în care V. Goldiş vede o parte din comorile sufleteşti ale naţiunii noastre, substratul nobil al unui popor vrednic de o soartă mai bună. Un ţăran care scrie versuri în epoca pasiunilor electorale e o oază de lumină pentru V. Goldiş. Deaceea sufletul lui se deschide în corespondenţa cu poetul plugar. Se ingrozeşte la gândul că şi acest plugar ce şi-a croit un drum propriu în izolarea lui dela sate, — ar putea apuca pe drumul electoralului.

Il sfătueşte deci pe T. Târbăţiu să nu se înscrie în nici un partid politic, nici chiar în acela, din care el, Vasile Goldiş, făcea parte.

In vreme ce toate partidele politice duc o luptă acerbă pentru acapararea puterii, pentru cât mai mulţi prozaliţi, V. Goldiş, omul politic e adumbrit de omul de cultură, sfătuindu-l pe acel fruntaş al satelor bănăţene să rămână în afara luptelor politice. E o atitudine care revarsă multă lumină peste profilul de luptător al lui Vasile Goldiş.

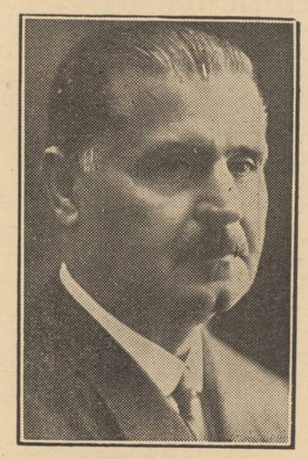

Corespondenţa lui cu poetul ţăran, vorba cumpănită şi dreaptă dela om la om, dela suflet la suflet peste asperităţile treptelor sociale, pun într'o caldă perspectivă personalitatea intimă a vigurosului luptător ardelan. E în acelaş timp şi o fericită ilustrare a tuturor frământărilor lui de după Unire. Iată textul celor 3 scrisori, pe cari le-avem în original dela Paul Târbăţiu :

Scumpul meu prieten,

Te rog să mă ierţi dacă-ţi răspund aşa de târziu la scrisoarea d-tale din 13.IV a. c. atât de cuminte, atât de sinceră şi pentru mine atât de îndatoritoare. Să mă crezi că sunt îmbulzit de atâtea lucruri, că-mi este cu neputinţă să le isprăvesc pe toate la rândul lor, ci trebue să le fac loc după fireasca lor urgenţă.

Am şi eu necazurile mele personale, apoi cele familiare. Sunt un prea modest slujbaş la consistoriul din Arad şi sunt nevoit să rezolv ce mi se dă, obligat să lucrez aici în biroul acesta tocit cel puţin câte şase ceasuri pe zi. Apoi vine Astra, care în timpul din urmă, mi-a dat grozav de mult de furcă. Vei fi citit despre congresul nostru cultural dela Sibiu. Pregătirea lui am făcut-o eu personal, scriind numai scrisori câte 5—10 pe zi. După congres pregătesc tipărirea materialului discutat acolo, iară acum mă copleşesc agendele cu pregătirea Arunării eparhiale (Sinodul dela Arad) care vine tot în sarcina mea.

Te plictisesc cu înşirarea atâtor nimicuri dar vreau însă să mă crezi, că nu am întârziat răspunsul din lipsă de consideraţie pentru D-ta, pe care te socot printre cei mai scumpi amici ai mei.

Acum să revenim la obiect. Te rog să-mi trimiţi mai multe din fragmentele şi minunile de care-mi scrii, să le citesc. Să-mi scrii şi aceea câte coale de tipar ar face volumaşul ?

După citirea bucăţilor ce-mi vei trimite voiu căuta vre-un editor. Poate le vom tipări în biblioteca pentru creştini a Episcopiei noastre, ori voiu încerca la tipografia diecezană, poate chiar la Astra. Ştii D-ta bine că stăm rău de tot cu cărţile. Astăzi lumea citeşte numai murdăriile de gazete unde se înjură oamenii ca la uşa cortului.

Editorii se lasă prea de tot, fiindcă-şi tem paralele. E vreme rea, scumpul meu prieten Cele sufleteşti nu au nicio trecere, ci vulgul aleargă după otrăvitele desfătări ale trupului iar mirosul banului a suprimat pe cel al tămâiei.

Nu vreau să desnădăjduiesc fiindcă e păcat, dar nu cred să ajung eu vremi mai senine, ci voiu muri în acest amurg trist al stricăciunii. Să dea Dumnezeu ca măcar D-ta să ai norocul de a vedea renaşterea virtuţii strămoşeşti la scumpul neam românesc, fiindcă ar fi osândit sărmanul să fie dat şi el pieirii dacă ar înceta să cinstească zeii, la care s'au închinat strămoşii.

Partea din urmă a scrisorii D-tale m'a surprins şi m'a întristat. Vorbeşti de politică. E răul cel mare de care suferă biata ţară. Politica ar fi să fie muncă pentru binele tuturor, pentru binele neamului şi acum pentru binele Ţării fiindcă după ajutorul marelui Dumnezeu, ţara este acum a neamului. Aşa ar fi să fie, aşa ar fi frumos, dar vai, ce scârnăvie e politica din Ţara Românească.

Dragă amice Pevele, fugi de politică, fugi, ca de Satana. Dacă vrei să faci politică alături de mine, s'o faci dar aşa cum o fac eu, să luminăm mulţimea cu adevărat, să-i propovăduim iubirea frăţească, credinţa în Dumnezeu, cinstea, cruţarea, şi să nu aşteptăm de la nimeni nimic pentru aceasta, nici laudă, nici mulţumită, care fel de iarbă nu creşte între oameni : mai vârtos să nu aşteptăm onoruri, posturi, slujbe, bani şi măriri. Să nu aşteptăm nimic dela politică, ci să dăm totul ce avem pentru sărmanii noştri fraţi, pentru mulţimea ce nu are, care rătăceşte în pustietatea sărăciei din pricina puţinătăţii cunoştinţei şi a căderii sale în mocirla leneviei şi a fărădelegilor.

Nu te sfătuesc să te înscrii într'un partid, nici chiar în partidul meu.

Eu mă găsesc în partidul poporului, fiindcă-l ştiu pe generalul Averescu un mare erou, om de omenie, patriot adevărat care numai prin virtuţile sale s'a înălţat de jos, din praf, la cele mai înalte drepte ale societăţii, **dar mulţi din partidul lui sunt asemeni celorlalţi din celelalte partide** şi m'ar durea sufletul să-ţi pierzi iluziile şi să-ţi vezi veştejite nădejdiile. Nu aştepta dela nimeni nimic, numai dela munca Dumitale, dela cinstea Dumitale, dela sufletul Dumitale.

Mai scrie-mi din când în când, fiindcă scrisorile Dumitale sunt pentru mine ca o adiere răscolitoare în năduful ce adeseori mă sufocă în această atmosferă a stricăciunii. Cum aş dori să te cunosc şi personal, să-ţi strâng mâna, să mă uit în ochii Dumitale şi să văd bunătatea.

Poate voiu trece în vara asta şi pe meleagurile Dumitale. Mi-e dor de Banat, de apele lui, de cireşii lui, de pădurea răcoritoare şi de sufletul lui dulce.

Să nu te superi că-ţi trimit aici şi o fotografie, să nu mă uiţi.

Al Dumitale sincer amic,
Vasile Goldiş

Arad, 10/I 1929.

Domnule Târbăţiu,

Am primit cu multă bucurie un exemplar din „Zorile Banatului" nr. 1, anul II, pe luna Ianuarie 1929.

Azi am trimis pe adresa I Stoian în Forotic, jud. Caraş suma de 100 lei ca abonament pe anul 1929.

Mă bucur din tot sufletul văzând doi ţărani români întovărăşindu-se în scopul de a răspândi lumina cunoştinţei, făclia bunelor moravuri, credinţa religioasă, cinstirea datiţiilor şi mai vârtos cultul muncii, simplitatea vieţii şi cruţarea cuminte, fără de care nu există mulţumire între oameni, nici înălţare pentru naţiuni.

Tot cu poşta de azi am îndrăznit să-ţi trimit, Domnule Târbăţiu, şi un exeplar din volumul care cuprinde modestele mele discursuri rostite cu prilejul unirii noastre cu Ţara-Mamă România, în 1 Decembrie 1918 şi apoi la diferite ocaziuni ca preşedinte al societăţii culturale „Astra" din Sibiu.

Ţi le închin ca prietenească amintire şi te rog să le citeşti cu răgaz şi să vorbeşti mai departe ceeace vei găsi bun în gândurile mele.

Bine faceţi când vă feriţi de politica blestemată, care propovăduieşte ura între fraţii aceleaşi naţiuni şi de toţi nemernicii cari prin momeli şi făgăduieli prostesc lumea pentruca să ajungă la puterea lumească, ci mai vârtos rogu-vă să întăriţi credinţa că neamul românesc are divina misiune de a păzi aici la gurile Dunării şi în preajma Mării Negre, geniul latinităţii, care a stăpânit odată lumea prin dreptatea sa şi iar o va stăpâni odată prin iubirea sa de oameni, fiindcă ea, ginta latină cum spune Alexandri, reprezintă Dumnezeirea pe pământ, iar Dumnezeu este iubire.

Primeşte o strângere de mână dela fratele tău

Vasile Goldiş

Arad, 22.I.929

Mult Stimate Domnule Târbăţiu,

Ţin prin aceasta să vă aduc viile mele mulţumiri pentru amabilitatea de a-mi trimite frumoasele D-voastră versuri adresate Vântului. Le-am citit cu adevărată plăcere şi nu ştiu ce să admir mai mult inspiraţia poetică veritabilă ori forma lor drăgălaşe şi limba românească impecabilă şi înflorită. Incă odată mulţumirile mele.

La dorinţa Dumitale cu poşta de azi am trimis la adresa din Comorişte clişeul de pe o fotografie a mea. Pentru persoana mea nu doresc nicio distincţie. Mă simt chiar jicnit când cineva mă laudă. Fiindcă nu prin cuvinte se pot lăuda oamenii, ci prin faptele lor.

Cu atât mai mult mă înveseleşte însă primisiunea de a face propagandă pentru Asociaţiunea culturală „Astra", care a fost întemeiată de către părinţii noştri mai vârtos pentru luminarea plugarilor români, a satului românesc.

In discursul meu rostit la Adunarea Generală dela Arad în 8 Noembrie 1924 vei găsi satul, adevăratul obiectiv al Asociaţiunii. Am spus atunci, că „Asociaţiunea va înfăşura în haina caldă a iubirii sale şi a părinteştei sale îngrijiri ţărănimea română, dându-şi toată osteneala s'o scoată din bezna pricinuită de nedreptatea vremilor trecute şi de părăginirea păcătoasă a stăpânitorilor ei de pe vremuri, oblindu-i drumul spre progres şi lumină". (Discursuri, pag. 90).

E o muncă uriaşe ce trebuie săvârşită până când plugarul român va fi în stare să pună integral în valoare toate minunatele sale aptitudini şi virtuţi, ce le are dela rasa latină şi dela pământul, pe care s'a încleştat. E adânc dureros, că astăzi încă acest minunat ţăran cade prea uşor jertfă momelilor otrăvite, cari ascund neruşinoase asalturi după procopseală şi este adânc dureros, că nici ruşinea morţilor nu ne-a oprit din acest danţ desmăţat.

Care peşte a refuzat vreodată să înghită fierul fatal ascuns în râmă sau în boţişorul de mămăligă ? Atâta vreme, cât popoarele nu va întrece pe peşti în cumînţenie, nu se va putea coborî fericirea pe pământ. Fiindcă adevărata pacoste a neamului nostru nu este sărăcia materială, care uşor ar putea să dispară, ci mai vârtos este deficitul lui moral şi acesta nu se poate acoperi cu împrumuturi în streinătate.

Sunt vesel cunoscând că ascultaţi îndemnurile bravului profesor Ilie Rusmir, preşedintele Despărţământului din Oraviţa al Asociaţiunii noastre culturale „Astra", fiindcă cultura numai ne poate scoate la liman. Educaţiunea este pregătirea individului pentru serviciul Comunităţii şi gândul solidarităţii trebuie să pătrundă sufletele tuturor înlocuind dihonia dintre noi, fiindcă la căpătâiul mamei bolnave toţi copiii trebuie să simtă ceeace-i leagă prin naşterea lor şi să lapede dela sine tot ce-i desparte.

Scuză lungime ascrisorii acesteia, dar mi-e drag să stau de vorbă cu asemenea plugar, cum eşi D-ta. Scrisorile mele şi cartea mea le poţi folosi cum vei crede D-ta, că este util pentru binele comun.

Al D-tale stimător şi iubitor prieten

Vasile Goldiş

Astăzi când am cules roadele amare ale concepţiilor materialiste împotriva cărora se ridicase însă din 1924. Goldiş, luptătorul dela Arad ne apare ca un adevărat vizionar. E omul care a luptat din răsputeri pentru cele două uniri : înainte de 1918 pentru unirea politică, iar după încheierea păcii pentru unirea sufletească.

POEME

Drum în vis

O poartă clară s'a deschis:
Pornim în vis...
Privim tărîmul celălalt
Cu cer înalt
Pe care se-adâncesc pleoape
Şi ochi de-azur...
Acum, tărâmu-i mai aproape...
Ce cântec pur !
Un cântec ideal de harfe !
Adie rugerii eşarfe
Să răcorească duhul somnului,
Când ating-eşte Maica Domnului

Albastra uşe s'a deschis :
Pornim în vis
Pe-aripa care-o să ne poarte...
Pornim spre vis,
Pornim spre moarte !...

Munţii

Sfinţită viaţă au Munţii
Cu piscul spre 'naltul mister,
Cu alba năframă a frunţii,
Cu ochii aproape de cer !...

Când soarele râde 'n poene
Şi pâinea o coace pe-ogoare,
Il mângâie Munţii pe gene
Cu degete fine de boare.

Par Munţii în zare că-s magii,
Slăvindu-şi un nou Zoroastru,
Când noaptea-şi desface desagii
Cu aur, pe drumul albastru.

Acolo, pasc turme de stele
Şi luna-i de-argint, ciobăniţa...
Din vis, cresc balade, şi ele
Pe aripi aduc „Mioriţa"...

O, Munţii, departe, departe...
Şi totuşi atât de aproape !...
Edenicul pisc e o carte
Cu tainice slove de şoapte...

Iar sufletul nostru nemernic,
Când fi-va Pedeapsa s'o 'nfrunte,
Va sta 'ngenunchiat şi cucernic,
Primindu-şi sentinţa pe munte...

Mă cheamă depărtările...

Mă chiamă depărtările
Şi mările
adânci
Ce'n valuri fierb chemările,
Zdrobindu-le de stânci...

Pădurile mă strigă
Cu voce de ferigă,
Cu vorbe de mesteacăn,
Cu geamăte de crângi, —
Şi'n triste-amurguri iacă, 'n
Ecouri de talângi,
Mă chiamă tainic munţii
Cu piscul singuratec,
Spre albul drum al frunţii
Ce-o 'ntinde, gânditoare,
Pe cerul de jăratec,
Selene, visătoare...

Mă chiamă depărtările,
Pădurile şi mările,
Câmpiile, abisul,
Mă chiamă 'ncet Pământul
Cu glasul lui ca visul,
Cu murmuru-i ca vântul, —
Mă chiamă 'ncet pământul
La pieptu-i să m'aştern,
Să pot dormi etern...

Naşterea Afroditei

Eră o mare lină... Şi Zeii din Olymp,
Vrăjit de luciul apei — potop de frumuseţe —
Simţeam zvâcnind în trupuri atâta tinereţe,
Incât pluteam pe-aripa uitărilor în timp.

Iar Zevs, purtând în suflet lascivul anotimp,
Deşi cercase Hera zadarnic să-l răsfeţe, —
La ţărmul ce-l alintă Apollo cu blândeţe,
Venise să se'mbete cu soare în răstimp .

Căzu pe gânduri Zeul... Mirifica Egee
Voluptuos, i-apare cu forme de femee...
Minunea se 'mpleteşte cu dragostea, în sbor...

Şi-aşa, ţâşni, ca floarea de spumă, Afrodita,
— Nălucă fermecată ce prinde 'n mreji ispita —
Din marea fecundată de visul creator...

Papagalul

Am stat de vorbă azi c'un papagal...
(Şi el mi-a povestit de Axel Munthe...)
Avea ochi de poet sentimental
Şi brazda bătrâneţelor pe frunte...

Şedea pe o cutie de flaşnetă,
Un mic sicriu de sunete ucise,
Cutia primăverii ce repetă
Acelaş cântec de schiloade vise...

Pe când se 'nfiripa o serenadă
Din alte vremi, cu ton strident, prelung, —
Am stat c'un papagal la colţ de stradă
Şi i-am văzut stăpânul hâd şi ciung...

Mi-a tras măiastra pasăre planeta...
Şi Soarele părea un demiurg...
Infirmul învârtea mereu flaşneta,
Flaşneta ce plângea cu glas de-amurg...

Femeea din ceaşcă

Văzut-am o femee în ceaşca de cafea,
In ceaşca cu desenuri haotice şi sure...
Eră cu părul negru, femeea... Eră Ea,
Sinistră 'ntruchipare a gândurilor dure
Din bolta sufletească, pustie, fără stea.

Văzut-am o femee... Şi-atuncea, Ghicitoarea
Mi-a spus că-i doar iubire femeea cea frumoasă ;
Dar am pătruns îndată enigma : ursitoarea
A vrut, în ceaşca neagră, destinul meu să coasă...

Femeea ce pândeşte în ceaşca de cafea,
Femeea care şade în negura din ceaşcă,
Veni-va să mă ia
In sumbra ei caleaşcă...

Pastel felin

S'au trezit pisoii :
Ceasul şi-au întors
Şi s'au pus pe tors...
(Parcă-i ritmul ploii !...).

Şi'n lăbuţe fine,
Leneş, motănaşii
Trag iar călţunaşii
Cu mişcări feline...

Cerul de tărîţe...
Iată : luna spână
Ca un ghem de lână
Pentr'un joc de mâţe...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Cronica literară

LADMISS ANDREESCU: Ochiul din neguri, nuvele
(Editura „Ofar", București 1943)
N. BENEȘ: Semn rău, nuvele
N. PORSENNA: Rug, roman
(Editura „Gorjan", București)

D-l *Ladmiss Andreescu* se găsește întreg în neobservata nuvelă *Biruința*, — a cincia din volumul d-sale recent apărut. Nu este, desigur, nici cea mai bună și nici cea mai reprezentativă pentru d-sa. *Ițtina Iobului* din *Strana* de exemplu, e incomparabil mai bine „prinsă" decât *Serafim Bunea*, eroul *Biruinței*. *Samiia*, marea nuvelă care încheie volumul, e mai bine construită și mai întemeiată psihologicește decât *Șoarecele*, nuvela nu mai puțin mare ce-l deschide. Atât *Samiia* cât și *Șoarecele* au calități de compoziție și stil ce depășesc alcătuirea și stilul *Biruinței*, iară *Strana* e, din aceste puncte de vedere, deadreptul un filon și regreți că d-l *Ladmiss Andreescu* nu l-a exploatat mai amplu.

Totuși Biruința se dosebește printr'o anumită atmosferă a ei, — nu prin exotic ! — printr'un fel de gradare a momentelor și printr'o voință afirmată elementar, lucruri ce aduc aminte de povestirile unui Jack London. Când, după lectura volumului *Ochiul din Neguri*, l-am întâlnit pe autor și mi-am exprimat *entuziasmul* (— nu mă tem nici de acest cuvânt ! —) pentru *Biruința*, biruință însă pe care aș fi încheiat-o altfel, făcându-l pe Bunea să-și atingă țelul, și când, mai ales, mi-am exprimat părerea că această nuvelă trebuie să fi fost hotărâtoare pentru scrisul d-sale, d-l *Ladmiss Andreescu* a tresărit mărturisindu-mi că l-am ghicit, căci, într'adevăr, *Biruința* îi fusese piatră de încercare și îndemnul cel mai decisiv de a nu se lăsa de scris. Am mai aflat cu acest prilej că peisajul geografic și sufletesc în cadrul căruia se petrece drama lui Serafim Bunea, i-a fost sugerat de povestea unui ardelean ce fusese prizonier la ruși în trecutul războiu mondial. Mărturisirea d-lui *Ladmiss Andreescu* mi se pare prețioasă, căci bucățile la cari ținem, indiferent dacă sunt bune sau nu, și mai ales bucățile cari se găsesc la începuturile pline de răspântii ale carierei noastre literare, aruncă, deseori, mai multă lumină asupra căilor apucate decât s'ar putea bănui. Această *Biruință* a scriitorului nostru prezintă, în cuplu încă nedisociat, cele trei tendințe dominante ale scrisului său: Dragostea de subiectele tari, impresionante și menite să-ți rămână în memorie, dragostea de amănuntul folosit cât mai sugestiv și dragostea de fantastic. (Humorul din *Vicleniile lui Cireș*, *Pățania cu vaca*, *Dispensa* — nu mi se pare a fi prea profitabil prozei viguroase a d-lui *Ladmiss Andreescu*). Dragostea de subiectul impresionant, dragostea de amănuntul observat și relevat cât mai semnificativ și sugestiv și dragostea de fantastic caracterizează deci, — nu însă cu simultaneitatea lor din *Biruința*, — cele mai bune patru nuvele ale volumului : *Șoarecele*, *Bombardament*, *Strana* și *Samiia*.

Dacă au unele lipsuri, — neverosimilul din *Șoarecele*, rudimentalul din *Samiia*, lacunarul din *Strana* și, în parte, reportericescul din *Bombardament*, — lipsurile acestea se pot explica și prin incongruențele dintre fantastic, impresionant și significare a detaliului, incongruențe inexistente în *Biruința*. Această *nuvelă*, aparținând unei epoci bineînțeles depășite în cariera literară a d-lui *Ladmiss Andreescu*, își păstrează, totuși valoarea de punct topografic dela înălțimea căruia îți poți da mai bine seama cu cât s'a depărtat autorul dela drumul cel mai firesc și mai potrivit talentului său indiscutabil și cu cât și-a îmbogățit mijloacele expresive. Raportată la *Biruința*, valoarea literară a celor patru nuvele pomenite mai sus, ar trebui să-l oblige pe autor la o reexaminare a resurselor sale întorcându-l sau, cel puțin, apropiindu-l de acel mod de plăsmuire în care realul și fantasticul, impresionantul și epicul pur și simplu să se controleze reciproc, căci arta actuală a d-lui Ladmiss Andreescu, situându-se între felurile de a scrie ale lui Cezar Petrescu pedeoparte și Gib Mihăiescu pe de alta și gravitând către cel al lui Victor Ion Popa, e în primejdie să se risipească pe tustrele drumurile fără a se realiza pe niciunul.

Ținând seama de anumite afinități și, în primul rând, de stilul autorului și apreciind, din acest punct de vedere, calitățile evidente ale nuvelei *Strana*, (— mult prea scurtă pentru cele ce vrea să spună —) se pare că d-l Ladmiss Andreescu se găsește foarte aproape de tărâmul cel mai indicat pentru scrisul d-sale.

„Ochiul din neguri", volumul de nuvele al cărui titlu autorul îl justifică neconvingător în cinci pasagii de quasi prefață, e însă o carte pe care o citești cu plăcerea de a fi dat, însfârșit și peste o culegere de nuvele cari nu sunt nici haos de fraze, nici pagini fără rost și nici pagini de hibridație dintre esseu psihologic și jurnal intim.

*

SEMN RĂU, nuvelele fantastice ale d-lui V. Beneș au o mare calitate : sunt palpitant de atrăgătoare. Le citești fără să le lași din mână. E o calitate pe care vor fi disprețuind-o mulți scriitori, pe care însă o iubesc toți cetitorii. In total sunt zece bucăți : *Semn rău* (în care un tată își ucide fiul confundat cu o cucuvaie), *Wilhelm Temerarul Duce de Brabant* (care se lasă prefăcut în șobolan spre a scăpa de formidabila năvală o acestor rozătoare), *Floare albastră* (nebunia și moartea profesorului Andrei Sutașu), *Cetatea cu steaguri albe* (cetatea pustiită de ciumă și pe zidurile căreia bătrânul și nebunul rege Wenceslav al Boemiei arborează, în fiecare zi a Sfintei Elena, steagurile albe spre a-și serba nunta cu logodnica moartă cu decenii în urmă), Pendula (sinuciderea lui Octav Alboteanu din cauza întâlnirii cu o apariție spectrală), *Păcatul fratelui Beatus* (ale cărui priviri îl ucideau pe acela asupra căruia se îndreptau), *Casa din strada Primăverii* (povestea unei case stăpânite de duhuri), *Teodot nebunul* (pedeapsa nefirească și groaznică a unui întreg sat fiindcă-l spânzurase pe un sfânt presupus nebun), *Pavilionul Nr. 6* (nebunia și sfârșitul directorului unui sanatoriu de tuberculoși) și *Amo, amas, amat* (sfârșitul unui nobil roman ajuns, prin naufragiu, pe insula unor semeni pe trei sferturi maimuțe). Zece nuvele dătătoare de fiori și condensate asemenea unor lovituri de gong, acordat grav și vibrând ca de sub hrube temute prin halucinata stihie a miezului nopții. Și, totuși, d. V. Beneș nu recurge nici la logica diabolică a unui E. A. Poë, nici la cântecul de vrajă al frazei lui E. Th. A. Hoffmann, nici la punctele de plecare ale lui Hans Heinz Ewers. Stilul d-sale e obiectiv, aproape rece, și fără relief deosebit, ci aproape nivelat. Un stil, putem zice, nepoetic. In ce constă farmecul deosebit și deosebitul antren al nuvelelor d-sale ? In fantasticul situațiilor din ele ? Acest fantastic nu este speculat pentru el însuși. Autorul ne relatează întâmplări, legendare și din cotidian, cum ar relata un fapt divers : cu liniștea omului ce redactează o seamă de procese verbale, sau cu răbdarea hronistului care le transcrie de pe un pergament pe altul silindu-se ca nu cumva să adauge ceva, nici să nu-i scape vreun lucru, și, în orice caz să nu se lase impresionat de poveste.

Și, totuși, tocmai această *neintervenție* a scriitorului te face să cazi mai inevitabil pradă fascinului ce se desprinde din fiecare dintre nuvelele sale. *Amo amas, amat*, bucata cu care sfârșește cartea d-lui V. Beneș are, până la ultima pagină, ceva senin, ceva din cerurile albastre și din întinderile limpede ale Mediteranei italice. Crezi, la un moment dat că „umanizarea" pe care o intenționează autorul va reuși, partea de coșmar întrupată numai în ființele antropoide risipindu-se ca pâclele în fața luminii cu care vine străinul. De zădărnicirea acestei minuni are însă grijă eternul inconștient Hâhân, șeful întunecatului trib. Odată cu uciderea pe la spate a cetățeanului roman cu togă și manuscrise cu versuri divine, fantasticul se revarsă ca o noapte asupra întregei povestiri. E, această neghicită deslegare, un truc de maistru, dară și cele ce o premerg sunt operă de maistru povestitor.

Siguranța cu care se mișcă d. V. Beneș printre eroii săi e și ea extraordinară. Nici o clipă nu ți se șterg hotarele dintre realitate și fantastic, te simți, la orice pas, în fața unei lumi pe care ești liber s'o domini cu rațiunea, dar tocmai din această polarizare se nasc acele tensiuni ce te determină să citești până la capăt cartea odată începută. Nuvelele fantastice ale d-lui V. Beneș nici nu te obsedează. Le uiți ca pe un vis. Te alegi însă cu un fel de neliniște, cu un fel de *„rău de rațiune"*, asemănătoare cu „răul de pământ" pe care-l simt debarcații după lungi călătorii pe mare. Exemplare din acest punct de vedere, aceste nuvele ale d-lui V. Beneș au, totuși, ceva straniu, adică strein sufletului nostru. Poate fiindcă e vorba de un Ivan Muschin, de un Wilhelm Temerarul, de un rege Wenceslav, de un frate Beatus și de un Hâhân. Poate și din alte motive. In orice caz fantasticul prezentat de d. V. Beneș nu prea are corespondențe românești, — ceeace nu scade, căutați de puțin, din valoarea nuvelelor d-sale, dară dovedește, indirect că mai există și alte perspective pentru acest gen de literatură românească, mergând la rădăcinile sufletului nostru și că d. V. Beneș, dotat, în măsura în care este într'adevăr dotat, cu antene foarte sensibile pentru găsirea și conturarea subiectelor cu fond fantastic, nu ar greși dacă ne-ar mai scrie o carte de asemănătoare nuvele, luate însă, cel puțin, din tezaurul de legende populare, — sau grefate pe ele, căci *Semn rău*, noul volum de proză al d-lui V. Beneș este semnul cel mai bun că ne găsim în fața unui scriitor dela care avem dreptul să ne așteptăm la cât mai mult. Și nu numai că ne așteptăm, dară ne și reclamăm dreptul de cetitori ce l-au prețuit întotdeauna.

*

RUG, romanul d-lui N. Porsenna ne-a produs o criză de conștiință. In calitate de cronicar literar, tot individul care iscălește câteva rânduri de apreciere sau depreciere la adresa unei cărți, este dator s'o citească din scoarță în scoarță. Așa pretind cei cu „probitatea" profesională, adică experții care afirmă că trebuie să dea pe dușcă întreaga bute spre a se putea pronunța asupra calității vinului. Iată însă că noi nu suntem de această părere. Cine i-a zis sării sare și prostiei prostie nu a cunoscut toată sarea și întreaga prostie a pământului.

Nu am citit deci Rugul, ne putem însă spune, în modul cel mai prob imaginabil, ce credem despre acest roman foarte masiv și, probabil, foarte interesant pentru cetitorul consumator de literatură distractivă (Lesefutter cum i-ar zice comis-voiajorul neamț).

Rug-ul d-lui N. Porsenna, căruia îi rezervăm, ca om, toată stima, e o carte ce se așează dincolo de țarcurile tradiționale literare. Scrisă în mare grabă și fără sinchisire, nu ne-a putut impune asculatarea până la capăt. E posibil să fie o nepotrivire de gusturi de mijloc. De gustibus — vorba veche. Nu ne-am simți contrariși nici chiar dacă și acest roman, ca atâtea altele, ar ajunge la a zecea sau a șaptesprezecea ediție. I le dorim autorului, — și mai ales editorului. E însă un roman care nu are nimic comun cu literatura pe care ne-am deprins, poate în mod greșit, a o numi literatură și a o prețui. Atât. Iară confraților cronicari și deținători de note literare această apostilă : Nu ținem socoteală de reproșurile altora decât numai atunci când sunt întemeiate. Chiar dacă greșim, preferăm să ne luăm libertatea de a ceti o carte și a o discuta, decât cetind-o să nu o putem discuta altfel. Ii îndemnăm să ne imite. Ne vor fi recunoscători dacă, precum afirmă dumnealor, este adevărat că se căznesc cu înghițirea tuturor volumelor de celofibră literară cu cari sunt, nu ne îndoim, asaltați.

TRAIAN CHELARIU

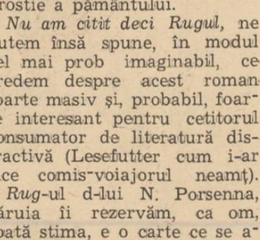

RADU GYR : POEME DE RASBOIU.

Cunoscutul și mult apreciatul poet, *Radu Gyr*, a făcut să apară, recent, în ed. Gorjan, o nouă carte de versuri, intitulată sugestiv : „Poeme de războiu".

Sunt, aici, 23 poeme, isvorîte dintr'o intensă trăire interioară, din scăpărarea sufletului de luptă.

Incrâncenări și scrâșniri, elanuri și melancolii, se întâlnesc toate, în această carte puternică și amplă ca o viață, în care fiecare pagină svâcnește de febre și neliniști și'n care fiecare strofă e o arcuire de vis incandescent, când nu arde ca o rană deschisă.

Nimic artificial, nimic de contrafacere, de travaliu de laborator; contactul strâns cu frontul nu i-a îngăduit poetului — fost ostaș combatant pe câmpurile de luptă ale Odessei și Crimeei — să-și falsifice viziunile și stările sufletești Cartea e aspră, — amară și tumultuoasă, totodată — țâșnită ca o flacără dintre rețele și brandturi. Sunt și unele pagini, unde melancolia, visul nostalgic și duioasa evocare a căminului patriarhal se preschimbă într'o ciudată și gravă muzică interioară, care tulbură până la lacrimi. Topind în sufletul său dura și năpraznica experiență a războiului, *Radu Gyr* ne dăruește juvaerul însângerat al unei cărți de mare artă și sguduitoare trăire lăuntrică.

ISTORICUL ARTILERIEI ROMÂNE

... este o carte datorită maiorului Andrei Micloșescu și căpitanului Mihail I. Focșeneanu, profesori la Școala Superioară de Războiu — și care a apărut de puțin timp în vitrinele librăriilor.

Faptul care ne face să insistăm asupra acestei cărți — la prima vedere circumscrisă unui număr de cititori de specialitate — este tocmai contrariul acestei prime impresii, impresie total desmințită de lectură.

In această carte se prezintă tuturor într'un stil bine susținut de exemplificări cât mai numeroase, de date și caracterizări — istoria acestei arme dealungul veacurilor de românească trăire.

Prezentarea — deși adresată tuturor — nu suferă de vulgarizare, ea păstrându-și dealungul paginilor tonul de emoționantă căldură ,atunci când este evocat trecutul românesc, de dochă și clară precizie când este vorba de descrierea armei în sine și de firesc entuziasm când se prevede perspectiva Artileriei.

Dacă ar fi să notăm câteva fragmente din carte, ne-am opri la epoca lui Ștefan cel Mare ori a lui Mihaj Viteazul, când artileria cunoaște timpuri de glorie — ori la mai recenta pagină de istorie care începe cu 10 Noembie 1843 — data începutului artileriei moderne la noi — când Sultanul Turciei dăruește lui Gheorghe Bibescu o baterie de patru tunuri — patru piue, care pe lângă exercițiile ostășești mai foloseau pentru salve la parăzi și serbări.

Se poate observa că istoria artileriei are aceiași linie cu istoria națională chiar. Intr'adevăr, epocilor de mărire istorică le corespund epoci de înflorire a artileriei — iar epocilor sărace în amănunte de glorie, bunăoară aceea a fanarioților, le corespunde o situație precară a acestei arme de luptă.

Intreg istoricul artileriei — cu primii instructori — acel Căpitan Lenz, ajutat de Ciocîrlan și Nicolae Haralambie — înzestrarea treptată a Artileriei pentru a ajunge la stadiul de astăzi — când cuvântul ei, cuvânt de foc și fier, este spus greu pe frontul dela răsărit — se urmărește cu mare atenție în prezentul volum.

Nici tehnica — balistica și construcția — nu este neglijată — după cum sunt redate și amănunte din istoria universală a Artileriei.

Cartea apărută în bune condiții grafice, totuși nu la înălțimea textului — a fost editată de Revista Artileriei care, de altfel, a publicat-o fragmentar și în cuprinsul ei, distingând-o cu un bine meritat premiu.

Se cuvine să aducem o cinstită laudă autorilor ei — care'n vremurile acestea de superficialitate și cumplit efemer — și-au făcut timp pentru a se pleca deasupra documentelor și pieselor de artilerie pentru a ne prezenta o carte cât mai completă, cât mai bună — ceeace au și reușit.

EUGENIU V. HARALAMBIE

CONVORBIRI LITERARE

eleganta și mereu interesanta publicație lunară de sub priceputa conducere a d-lui prof. I. E. Torouțiu a apărut zilele acestea cu patru caiete, pe lunile Ianuarie-Februarie-Martie-Aprilie.

Intârzierea aceasta știrbește, desigur, din posibilitățile cititorului de-a urmări la timp și cum se cuvine, materialul bogat pe care-l prezintă, însă ținând seama de greutățile la care sunt supuse azi toate revistele, trebue să recunoaștem meritul cuvenit conducătorului ei ce nu înțelege să se plece: „mai bine mai târziu decât niciodată", e o deviză care dovedește o mai temeinică înțelegere a rostului apariției acestei reviste de nobilă tradiție.

Din sumarul numărului pe Aprilie, citâm: Alexandru Marcu: Leopardi, poet filosof; Teodor

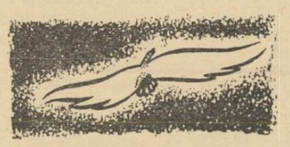

Al. Munteanu : Poetul erou George Vaida; Emil Giurgiuca: Vestitorul; Gh. N. Panaitescu : Portul românesc, dovadă a unității naționale; Iulian Vesper: Ascensiune; I. Găvănescul: Din prinț de coroană desordonat, un mare rege, Enric V; Florica D. Chirescu' Tăcere; Eugeniu Micu: Serenada; I. E. Torouțiu: Sculptorul Friederich Storck.

O bogată cronică întregește numărul acesta.

VICTORIA GAVRILESCU : DIN FAPTELE EROICE ALE NEAMULUI.

In sbuciumata noastră istorie, poate că nu de multe ori s'a simțit mai imperioasă nevoe ca azi de un bilanț al nenumăratelor figuri ce-au crestat, pe războiul vieții noastre aci, fapte de-o măreție egală acelora ce fac mândria altor neamuri. O reactualizare a celor mai de seamă isprăvi —din șirul nesfârșit cu care se împodobește trecutul țării — înseamnă o verificare și-o posibilitate de mai ușoară înțelegere a drumului plin de măreție străbătut în pași neșovăitori de doi ani încoace. Fiindcă istoria nu se poate concepe alcătuită din crâmpeie, oricât de meșteșugit ar fi cârpită în petece bătătoare la ochi; ea se călește doar în furnalele de înaltă temperatură a unui foc arzând încontinuu și puternic, și-și capătă dreptul la viață trainică și respectată numai după o judecată de ansamblu a ceea ce a înfăptuit dealungul veacurilor.

Volumul d-rei Victoria Gavrilescu ne pune în față tocmai acest film al strădaniilor mărețe ale celor mai aleși fii ai neamului, dela formarea lui până în zilele noastre. Oglindind, în ordine cronologică, eforturile dârze și mărețe ale înaintașilor, antologia autoarei se oprește la epoca apropiată a trecutului război, făcând un loc însemnat și literaturii născută din epopeea încă neterminată a prezentului.

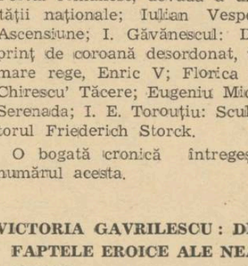

Materialul a fost cu grije selecționat și prezentat cu osebită pricepere. Cartea d-rei Victoria Gavrilescu se adresează în special tineretului dornic de-a se împărtăși din isvorul nesecat al măreției neamului, ca și tuturor celor legați de destinele isbânditoare ale țării, — destine ce nu vor întârzia să-și afle temeinicele și dreptele înfăptuiri.

„HOMER"

se chiamă noul roman, pe care distinsul scriitor d. Nicolae I. Ottescu l-a dăruit cetitorilor săi.

Cunoscut din succesele sale anterioare ca un bun scriitor și un subtil stilist, d. N. Ottescu a realizat în „Homer" un fragment de viață plin de cel mai dramatic clasicism — dacă ne este îngăduit să spunem așa. Intre numeroasele „romane de sezon", acest op vine să aducă o undă de adevărată artă. Cartea a apărut la editura „Publicom", în condiții tehnice care fac cinste atât cuprinsului cărții, cât și editorului ei. Dar vom reveni într'o mai amplă prezentare.

„CER TROGLODIT"

își intitulează URSULA BIJI volumul de poezii tipărit la d. I. E. Torouțiu și ilustrat cu gravuri de d. Dobrian. Sunt 23 de părți ale unuia și aceluiaș concert sufletesc al autoarei. Dece și le-a numit **„Cer troglodit"** nu înțelegem, căci versurile dacă nu-s celeste, nu sunt nici din epoca neanderthalensă. **Ursula Biji** putea fi chiar poetă și încă remarcabilă dacă nu se lăsa sedusă de perfidul cântec al cuvântului debitat, într'o stare vecină cu reveria și ebrietatea, de voci lăuntrice. Cartea **Ursulei Biji** e însă un de tot prețios hrisov odată ce o explorăm psihoanalitic. Și, totuși cât de multă poezie ascund marile d-sale ocoluri și cât de mult poem strivesc micile dar înțepătoarele d-sale greșeli de limbă. In niciun caz **Cerul troglodit** al necunoscutei noastre autoare nu poate fi privit drept carte mediocră. Citâm: „Nu știu să smulg din suflet nici un înțeles. Te-ai aprins țărână ori fugi pe ape tăcute, amestec de cântec și umbră, cadență pe drumuri știute de vulturi și ciute". Am dori să cunoaștem și alte lucrări ale Ursulei Biji

CÂND RĂSFOIEȘTI

Notele bibliografice asupra activității literare a scriitorului Lucian Costin (note alcătuite de d. Gheorghe Licâ Olt, *Caransebeș 1943), ți se pare că ai descoperit* un Ceahlău în plin Deliblad. *De fapt l-a descoperit d. Licâ și nu mai poate de indignare: „Câțiva „scriitorași" bănățeni au întocmit și întomesc antologii literare, în cari scriitorul Lucian Costin nu figurează nici cu numele. In îngâmfarea lor, aceștia țanțoși și mândri de ei că, de... sunt „tânăra generație de scriitori", reneagă pe acest maestru al lor, ale cărui scrieri literare au depășit de mult hotarele țării. Etc. etc., nu lipsește nici recomandarea ca Academia Română să-l aleagă membru pe acest literat și FOLKLORIST. Suntem de părere că broșurile scrise de Gh. Licâ Olți și mai ales, prefațate de ei, îl pot compromite până și pe un Lucian Costin.*

RONSARDA CASTRO

ne-a trimis volumele d-sale de versuri: Orchidee Negre **(1935) și** Opal **(1941). In** Orchidee, **d-sa se adresează cu aceste cuvinte criticilor:**

„Apostoli dornici să întâlniți minuni, — știu bine, — versul meu atât de mic și trist n'atinge culmi, de soare însă nu se teme, încearcă să-i zâmbească încearcă chiar să-l cânte; dar tremură sfielnic și fricos de-al criticului ton capricios".

Cu toată părerea de rău de a nu ne găsi în situația soarelui, prețuim, totuși drumul pe care poeta Ronsarda Castro l-a străbătut, cu îngerească răbdare, până la mult mai realizatul Opal.

SERGIU CRISTIAN

„oltean cu seva vladimirului înmiresmată de vis", a publicat, până în prezent, trei cărți de versuri: **Svon de lumini (1935), Jad (1936) și Poezii (1941).** Acest din urmă volum ne îndreptățește la mari așteptări.

INTERESANT

ca orice articol al d-lui Aurel Vasiliu, *sunt și cele publicate în Bucovina Literară despre* Eminescu și Rusia. *Atragem atenția specială și asupra schiței de studiu* în legătură cu părerile europene despre „dor" *iscălite de d.* E. Ar. Zaharia.

LUPTĂ ȘI LUMINĂ

buletinul Asociației româno-germane vine, pe luna Mai, cu următorul cuprins: Spiritul științific al Germaniei de astăzi (prof. Ion Simionescu), Literatura germană contimporană (I. Marin Sadoveanu), Instituțiile germane de cercetări științifice (prof. V. Patriciu), Cântec de departe (Horia Nițulescu), precum și bogate și revelatorii însemnări iscălite de d-nii Al. Bădăuță, Ovid Caledoniu, P. P. Ionescu, Petronela Negoșanu, Iulian Vesper și Pompiliu Preca (Bibliografia româno-germană).

NUMĂRUL TREI

al revistei aducative pentru copii și tineret editată sub patronajul literar al d-nei Elena Farago și dirijată de d. Fiorian N. Peca este excelent ca și cele două de până la el.

DIN „CETATEA MOLDOVEI"

revista lunară de probleme actuale, literatură și critică a d-lui Gh. A. Cuza reținem colaborările pe Mai 1943 ale d-lor Artur

Gorovei (Onebunie), Th. Simenschy (Cugetări), Petre Stati (Amurg), Eusebiu Camilar (Țiganii) și Gh. Ungureanu (Câteva inedite despre poetul Vasile Alecsandri).

Critica literară
cu și fără filosofie

(Urmare din pag. I-a)

Este nevoie în critică de un fel de artă la rece, de un fel de „geometre înflăcărată a gândurilor" — așa cum prea frumos a fost caracterizat stilul lui Pascal.

Mulți cetitori își pot revendica acest talent. Să încercе numai a-i da formă, a se exprima. Adevărata creație critică aci începe. Stilul critic este un dar al culturii, disciplinei și formațiunii critice.

Dece este imperios ca peisagiul critic să se profileze întotdeauna pe un vizibil sau mai puțin vizibil fundal filosofic așa cum i s'a întâmplat, cu rare excepții, în tot cursul istoriei sale și-așa cum i-o cere d. Lucian Blaga? Pentru a-și găsi o fundamentare serioasă și obiectivă, pentru a cumpăni arbitrarul și fluiditatea impresionismului ?

Nu. In folosofie critica nu-și caută un sens, un sprijin sau un garant, ci pur și simplu un vocabular. **Caracterul analitic și folosirea considerațiilor estetice în critica literară, aduc desigur a filosofie. Dar e prea mult să-i condiționezi existența și valabilitatea de-un factor, care în definitiv depășește domeniul literaturii. Ce ancorare filosofică s'ar putea găsi unor critici de elită cum au fost Baudelaire, Edgar Poe, Paul Valéry — de pildă?**

Datoria criticei este mai întâi de-a se adapta producției literare. Aci trebue să ia seama să nu devie desuetă sau improprie. Obiectul ei — literatura — se reînoește continuu și se diversifică, se anarhizează uneori. Critica literară trebue să se înnoiască și ea și să pună ordine când este nevoie, selecționând, ierarhizând și perfecționând continuu normele și procedeele ei de înțelegere în contact interior cu litetura si nu exterior cu filosofia.

Criza criticei semnalată de d. Lucian Blaga este înțeleasă ca o criză de metodă. Ca o criză de metodă din care lipsește perspectiva filosofică, singura în stare să facă din critică un sistem ordonat și științific fundamental. Dar tocmai aci e riscul criticei, care caută prea multe scopuri exterioare artei și se obligă față de-o anumită filosofie: riscul de-a deveni „sistem". Critica devenită sistem ucide personalitatea criticului. In loc de-a transfigura arta, acest gen de critică o desfigurează.

Cu toată partea făcută gustului și prospețimii impresioniste, d. Lucian Blaga împinge critica spre s'stematizare. Socotește poate, că ar fi o reacțiune salutară cu privire la excesul ei de impresionism și subiectivism.

Față de-o literatură cum este aceea a timpului nostru, în căutare de subiecte, în căutare de armonie a problemelor literare, a materialului literar nou cu idealurile formei, — cu un cuvânt, față de-o literatură în prefacere și în căutare de modele noui, ce eficacitate poate avea o critică intrată în corsetul sistemului ?

Cât despre dorința ca ea să utilizeze perspectivele unei filosofii românești, se pune firească întrebare : ale cărei filosofii românești.

Așa tânără cum este, ea nu poate decât să „spiritualizeze" critica literară. Ii poate împrumuta drept criteriu rezultatele fericite la care a ajuns, cât privește metafizica unui „spațiu mioritic", unei viziuni românești a lumii, unui suflet românesc dornic să se cunoască și să fie cunoscut.

In afara acestei metafizici, este foarte greu să-ți faci o icoană despre lirica noastră contemporană, de pildă, care e minunată în elanurile ei, în dorul ei de-a cânta cerul și pământul românesc și de-a împăca formele eterne ale poeziei cu un fond de autentică simțire românească.

Dar pentru celelalte genuri ale literaturii contemporane, o critică literară așa cum o dorește d. Lucian Blaga ar fi una care ar sări cu mult peste materialul de interpretat.

Ba găsim chiar că avem o critică literară superioară producției literare însăși, prin zelul ei, prin ținuta ei, prin pasiunea cercetării. Avem și un public foarte amator de lectură critică, de informație, de un îndreptar al culturii sale literare.

D. Lucian Blaga nu se va supăra dacă peste zece sau douăzeci de ani, critica literară va lua act cu seriozitate și recunoștință de sfaturile pe care i le-a sugerat cu un ceas mai de vreme.

MELANIA HAYECK

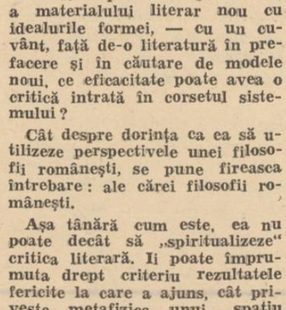

Materialul a fost cu grije selecționat și prezentat cu osebită pricepere. Cartea d-rei Victoria Gavrilescu se adresează în special tineretului dornic de-a se împărtăși din isvorul nesecat al măreției neamului, ca și tuturor celor legați de destinele isbânditoare ale țării, — destine ce nu vor întârzia să-și afle temeinicele și dreptele înfăptuiri.

„HOMER"

se chiamă noul roman, pe care distinsul scriitor d. Nicolae I. Ottescu l-a dăruit cetitorilor săi.

Cunoscut din succesele sale anterioare ca un bun scriitor și un subtil stilist, d. N. Ottescu a realizat în „Homer" un fragment de viață plin de cel mai dramatic clasicism — dacă ne este îngăduit să spunem așa. Intre numeroasele „romane de sezon", acest op vine să aducă o undă de adevărată artă. Cartea a apărut la editura „Publicom", în condiții tehnice care fac cinste atât cuprinsului cărții, cât și editorului ei. Dar vom reveni într'o mai amplă prezentare.

„CER TROGLODIT"

își intitulează URSULA BIJI volumul de poezii tipărit la d. I. E. Torouțiu și ilustrat cu gravuri de d. Dobrian. Sunt 23 de părți ale unuia și aceluiaș concert sufletesc al autoarei. Dece și le-a numit **„Cer troglodit"** nu înțelegem, căci versurile dacă nu-s celeste, nu sunt nici din epoca neanderthalensă. **Ursula Biji** putea fi chiar poetă și încă remarcabilă dacă nu se lăsa sedusă de perfidul cântec al cuvântului debitat, într'o stare vecină cu reveria și ebrietatea, de voci lăuntrice. Cartea **Ursulei Biji** e însă un de tot prețios hrisov odată ce o explorăm psihoanalitic. Și, totuși cât de multă poezie ascund marile d-sale ocoluri și cât de mult

ION SOLOMON, CĂPITAN DE PANDURI

de PAUL CONSTANT

După ce pandurii, adunați în marginea Craiovei, și-au primit lefile și laudele generalului Miloradovici, pentru vitejia arătată pe câmpul de răsboi împotriva Turcilor, s'au risipit, fiind sloboziți din oaste. Parte din ei au luat-o de-adreptul către satele de baștină, parte au intrat în oraș înfundând cârciumile și hanurile, fărâmițând lefile în chefuri de despărțire, de-avalma cu catanele muscălești, deprinse cu așa ceva. Lăutarii și podăresele târgului s'au bucurat, mai ales, știind că pentru oșteanul ce stă cu viața la muchie, banul nu prețuește prea mult și se risipește ușor. Caragroșii, zloții, stamboliii și galbenii turcești, bani de toate neamurile, se rostogoleau în sipetele negustorilor, golindu-le buțiile cu băutură și celarele cu mâncare. Pe la răscruciuri de drumuri și în preajma cișmelelor, ardeau focuri de trunchi, pe lângă care înnoptau cei mai strânși la cheltuială. Și ca să nu li se pară noaptea prea lungă, înșirau la povești legate de petrecaniile războiului. Uitând de somn, târgoveții mai tineri zăboveau, dându-le ajutor la adunatul de vreascuri, bucuroși că ascultă vorbă care le mergea la inimă...

Intreg orașul, dela casele Băniei și până în mahalaua Podbaniței, Obedeanu, Craioviței și Belivacă, părea o adevărată tabără în care pandurii așteptau revărsatul zorilor, spre a apuca pe drumul întorsului acasă.

După al doilea cântat de cocoși, focurile prinseseră a-și împuțina vâlvătaia, iar cărbunii, înroșiți,să înalțe, fricos, pâlpâiri albăstrii. Pandurii, biruiți de neodihnă, se lungiră pe așternutul sumanelor, răzimându-și capul de bolovani sau pe bucăți de groși. Dinspre Craiovița, din luncile Bucovățului și din dealurile cu vii ale Vâlcăneștilor, cântecile privighetorilor îi legănau a trocă, făcându-le somnul adânc și odihnitor. Adieri de vânt îndulcit și mestecat cu miros de muguri crăpați de salcie se plimbau peste cocoloașele de oameni, din ale căror țoale puse la uscat, se ridica duhnet de baligă și câine plouat.

Orașul Craiovei sta pe prag de a-și vedea limpezite rosturile unei noui vieți, mai omenești, închizând în casele teșite și croite anapoda, suflete ce năzăjduiau în vremuri mai sfințite.

In odaia în care găzduia, în casele jupânesii Bălășica Sineasca, soru-sa, căpitanul Ion Solomon nu-și putea găsi odihna și potolul. Odată cu liberarea lui din oștire, cu ziua care sta să înceapă, își dădea seama că se sfârșise și viața în care crescuse, și în care credea atât.

Nepot al unui căpitan de panduri, Pătrașcu, pierit în spânzurătoare turcească în cetatea Silistrei, fiu al căpitanului Pătru Solomon, pristăvit de timpuriu din viață, tot după urma umblărilor lui în pandurime, se ridicase dela vârsta de 16 ani, comandant de panduri, în luptă cu oștile turcești.

Frate-său mai mare, Barbu, fiind tot căpitan de panduri, se prăpădise și el, răpus de iatagan turcesc.

Tânăr, în vine cu sângele repezit al neamului, n'a avut ce face altceva, decât să cadă la picioarele generalului rus Isaiov, cerându-i să-l primească să ia locul fratelui Barbu, a cărui moarte îi sângerase inima și căuta a fi răscumpărată. Isaiov, căutând la chipul lui de copil plăpând, s'a înduioșat, încercând să-i abată gândurile, amintindu-i că vremea îi stă înainte, și că până atunci să poarte grija maică-si și ălor două surori de le mai avea. Până când, văzându-i firea lui cea nestrămutată, s'a înduplecat, dându-l în seama căpitanului Drăguț Mehedințeanu, om mai vârstnic și cu chibzuială în faptă, care l-a rânduit comandant peste o ceată de panduri de prin părțile Pleșoiului.

Luptele purtându-se dela zi la zi, ajungând el în poarta cetății Bregova, s'a pomenit însemnat adânc la cap, de ascuțișul unui iatagan. Dumnezeu i-a ajutat, și scăpând a bine, a zorit către ceata tovarășilor, unde credea că-l așteaptă un lucru neisprăvit.

Zilele și nopțile de hărțuieli, în care, pe nebăgate în seamă mureau oamenii ca muștele, ațâțau tot mai mult sufletul svăpăiat al tânărului căpitan de panduri. Lupta, în câmp deschis ,dela Gogoși, avea să-i îndestuleze poftele și să-l sângereze din greu.

Eșiseră Turcii din metereze, ca la cincizeci de mii, sub comanda temutului comandant de oști, Vizirul Delicadri. Generalul muscălesc, Râmnicov, a trebuit să le țină piept, bizuindu-se pe curajul pandurimii românești, a Sârbilor comandați de bătrânul oștean Cara Gheorghe și pe un batalion de muscali. După sfârșitul luptei, care a fost bine pentru creștini, căpitanul Solomon a rămas lungit în câmp, având tivga capului crestată adânc.

Din Craiova, unde tremura de grija lui, maică-sa, auzind vestea, s'a repezit și l-a ridicat, aducându-l spre a-l lecui, la unul, Anghel Bărbierul, de-și avea dugheana în ulița Baraților.

Și a zăcut în neștire din Mai și până în Decembrie, când s'a putut ridica și el într'un cot, spre a asculta istoria celor petrecute, și neștiute de el până atunci.

Tinerețea și aluatul din care fusese plămădit, și mai cu osebire ajutorul lui Dumnezeu, îi înlesnise să se pună din nou pe picioare, ca s'o poată lua din loc. Clătinându-se de slăbiciune și amețeala capului, Solomon nu zăbovi să-și caute oamenii, aflându-i în meterezele Golenților: se învălmășî din nou în lupte, alegându-se cu paguba a două degete retezate.

Incheindu-se pacea, la leatul 1812, după atâta frământare și jertfă de sânge, căpitanul Solomon, de-avalma cu întreaga gloată a pandurimii, se vedea ciuntit de aripile unui eroism, fără de care nu și-ar fi putut închipui viața.

Născut și crescut pentru luptă, n'ar fi putut trăi altfel!

Figurile căpitanilor Drăguț, a lui Vasile Crăpatu, Dumitru Bușteanu și Stanciu, se rânduiau în ungherele sufletului său, dându-i gură a batjocoră, pentru toată sdroaba din care nu alesese nimic:

— Care-ți este folosul, logofete, când trebuie să te înapoezi acum la treabă de babă, să ții răboajele logofeților, să numeri ouăle din cuibare și să arunci dumicați de mălăligă dulăilor, care să te apere de ghiarele prădalnice ale haiducilor?!... Ai să te întorci și tu, și ai să rămâi, ca noi toți, să învârtești la meliță, sau să sporești țăvile de năvodeală pentru pânza de izmene care să-ți căptușească ciolanele!

Din odăița în care bătea pași grei de om frământat și ajuns de desnădejde, privea spre focurile bivuacurilor de panduri, ascultând svonul de cântec și râs cu care căutau să-și scurteze timpul. Și se oțăra de moarte, gândindu-se că a doua zi avea să-și descingă sabia, să-și lase pistoalele ruginei, și trupul unei odihne becisnice.

Șirul căpitanilor de panduri, cu care închipuise viață de vulturi, îl urmărea cu vrăjmășie, strâmtorându-l cu zâmbetul lor de milă.

Ca toți boiernașii din cinul lui, stăpânea pământ după urma căruia putea trăi. Pleșoiul, pământ ohabnic, se întindea cu trupul peste Crișani, Chinga Milovanului, Șerbănești și Bâra, oprindu-se cu hotarul în valea Lemnii, pe apa Jiului. Apoi casele, acareturile și bănetul, rămas dela căpitanul Pătrașcu, cât nu le-ar fi putut prididi cu cheltuiala. Toate însă stau departe de a-i mulțumi și îndestula nevoile sufletului, căruia îi era robit.

Viața frământată și de-a călare, pocnetul de șușanele și pistoale, nopțile petrecute în adăposturi jilave, chiotul de luptă și de isbândă, astea erau poruncile pe care, slobozit din oștire, nu le mai putea împlini.

Zorii zilei, bătând în turla învelită cu tinichea a bisericii lui Hagi Hristea Belivacă, răsfrângeau suliți de lumină, care se furișau în odaia unde căpitanul Solomon, biruit, adormise îmbrăcat, cu capul rezimat în pumni.

De prin curțile oamenilor se ridica larma orăteniilor înviate, iar pe uliță, scârțiitul carelor cu osii de salcâm neunse. Era către vremea prânzișorului, când, desmeticit, se ridică, dreavă. Simțind că se lăsase furat de somn și că orice zăbavă i-ar fi fost de pagubă, după ce-și răcori fața cu apă rece turnată dintr'un ibric turcesc de alamă, își încinse sabia, și încălicându-și calul, o porni grăbit spre casele Bibescului. Aci își avea șederea și fartirul generalul Miloradovici, omul care, în numele marei Impărății, putea hotărî în Țara Românească.

Cunoscut de oamenii gărzei și de acei ai Vornicului, împinsese calul până la scara din dos, dând dârlogii în mâna unui arnăut de-al curței. Alesese calea cutezătoare de a se înfățișa singur comandirului, și n'ar fi dat un pas înapoi. Era vorba de a-și cere o rânduială cuvenită, pe care n'ar fi putut-o dobândi altcumva. Pentru asta i se cerea curajul pe care, ca nimeni altul, Solomon îl avea.

Miloradovici, plin de bucuria încetării războiului și moleșit de belșugul vieții în care se lăfăia, îl primi cu bunăvoință, ascultându-i păsul, din care răsărea o dreptate ce căuta a fi împlinită.

Cumpănind bine lucrurile, a poruncit să i se numere șeaizeci de galbeni mari, cu care-i răscumpăra sângele vărsat cu credință, pentru o cauză ce nu era românească: iar din parte-i, i-a dat o scrisoare către Caragea, ce sta în drum către scaunul domniei Țării Românești, prin care-l ruga să țină pe viteazul căpitan de panduri în dragostea și ocrotirea lui, având să-și întoarcă toate acestea cu dobândă, după urma faptelor de care nu va întârzia să dea dovadă.

Solomon plecă la treburile lui, liniștit, cârmindu-și calul pe drumul Pleșoiului, unde avea să-și rânduiască niște pricini iscate pentru o împărțeală de pământ cu neamurile, rosturile gospodăriei lui uitate, și să împace inima de mamă a celei ce pătimise atât, după urma lui și a destinului vrăjmaș.

*

La leatul 1813, după hramul Sfântului Gheorghe, Ion Vodă Caragea poposise în marginea Bucureștiului, spre a odihni, după drumul lung al Țarigradului, ca să poată lua cu temei trebuințe Domniei. Avea cu el, după obiceiu, tot alaiul de agale, de ieniceri și de slujbași împărătești, care să-l petreacă și să-l așeze în scaun. Boierii i-au ieșit înainte, dimpreună cu oamenii spătăriei, ai agiei, dieci și calemgiii cantîeriilor de toate neamurile, egumenii și preoții bisericilor și mănăstirilor, precum și negustorii, târgoveții și gură cască, îndatorați să se bucure, ca la orice schimbare de Domn.

După ce a intrat în București și a mai odihnit două-trei zile, a poruncit să se sloboadă boierimea, spre a-i săruta mâna și poalele caftanului, și a-și primi darul slujbelor cuvenite.

Muscalii se trăseseră dincolo de hotarele Țării, după ce urmând uritului lor obiceiu, jăcmăniseră lumea de agonisită, necinstind casele, spărgând buțile de vin pe care nu le putuse bea. Se părea că se ridicase o piatră depe inima țării, oamenii părând sculați după boala istovitoare de-i zice lungoare.

Vodă Caragea, știindu-și huzmetul robit din greu cu cheltuiala venirei în domnie, plănuia mijlocul de a se ușura, chibzuind birurile cu care avea să apese țara. Venise cu o întreagă liotă de Greci din Fanar, care căuta numai a pricopseală, și se cerea împăcată.

Plătise acest Caragea numai lui Halat Efendi, puternicul de pe atunci al Stambulului, opt mii de pungi de aur, iar la kir Gheorghe Sachelarie intrase dator cam cu cinci sute de mii de lei, fără a mai socoti dobânzile și agiul: apoi la biv vel vistiernicul Ion Mosch cu douăsute cincizeci de mii, iscălind „obștescul zapis de împrumutare": aceste plăți nu puteau fi nici cârmite, nici zăbovite prea mult, neștiindu-se cât va sta în pâinea domniei.

Cunoscând anevoințele oamenilor, Impăratul Turcesc hotărîse așa zisa asidosie, prin care se ertau datornicii de dăjdii, spre a-și putea veni în fire. Caragea însă, aflându-se în așa mare strâmtoare de bani, făcu uitată această poruncă, iar datoriile lui le aruncă în seama visteriei, spre a și le scoate mai sigur, și a nu-și ciunti din veniturile cuvenite lui.

Apoi, cislui dăjdiile, împărțindu-le pe toate neamurile de locuitori, pe mănăstiri, negustori, breslași, mazâli, scutelnici, poslușnici și preoți, cruțând doar cinul boieresc, spre a-i astupa gura ca să nu ridice, cumva, cuvânt de împotrivire.

Boierii divanului, deși mai toți băștinași, fiind îndeobște aplecați spre lăcomie, răbdară nelegiuirea cășunată pe capul țării, îndesându-și căciulile pe urechi, ca să nu mai audă jălania și blestemul care se ridica pe bună și sfântă dreptate, bucuroși că fuseseră părtiniți.

Peste dajdia îndoită a „șferturilor", care nădușea sufletul din om, Vodă porunci să se împlinească dijma, oieritul, văcăritul, goștina, vinăritul, pogonăritul, vădrăritul, fumăritul, prisăcăritul, doar-doar și-o putea vedea împlinit sațiul. Ajunși la desnădejde, și spre a împuțina dăjdiile, locuitorii doborau coșurile caselor, spre a scăpa de cea a fumăritului, sau o răzneau prin păduri, ca să li se piardă de urmă. Plăteau văcăritul și pentru vitele pierite în molime și nemâncare, sau cele ucise spre a nu mai sta belea pe cap cu nutrețul.

Lucrul era rânduit în așa fel, că banul ți-era luat la sigur. Mumbașării și împlinitorii domnești picau taman la strânsul bucatelor, sau înainte de a se desprimăvăra și a pornit vitele în pădure, la iarbă. Alături de omul stăpânirii, stau capantii sau cămătarii Greci, căptușiți cu bani, gata să le cumpere agonisita pe preț de nimic, înlesnind, chipurile, plata dăjdiilor. Oamenii gemeau din rărunchi și rămâneau uscați, petrecând cu ochi înlăcrimați munca lor cărată pentru burți străine, la schelele Dunării.

Datoriile lui Caragea, ca și ale tuturor Domnilor Fanarioți, nu se mărgineau numai la plata haraciului și a polițiilor pe care se răscumpăra domnia: veneau la rând, beilicurile capigiilor, ramazamlâcul, givergileaua, adică pulberea pentru tunuri ,lucrul corăbiilor turcești, darurile către puternicii Stambulului și conacele lor.

Și toate trebuiau împlinite numai pe spatele Țării, care răbda cu „nepovestită anevoință".

Casele locuitorilor erau de batjocură tuturor năților care se scurgeau prin țară, au ca soldați pentru lupte, au ca slujbași de-ai stăpânirii. Indatorați să le dea adăpost și hrană, nimeni nu mai era stăpân pe casa și agonisita lui.

In aceste atât de grele timpuri, gândul la un trai liniștit, nu putea isbândi. Hăcuiți pe de-arândul, nu mai aveau încotro să-și caute și să-și afle scăparea.

Hoțiile erau altoite în obiceiu, ridicându-se la putere de meșteșug. In zadar agia înălța în capul podului Târgul-de-Afară spânzurători, căutând să înfricoșeze pe cei pătimași cu stârvurile lăsate pradă corbilor: știindu-se prea bine că nu puteau pieri decât cei ce nu puseseră tovărășie pe jaf cu oamenii agiei... Craii și haiducii își vedeau netulburați de socotelile lor, jăcmănind pe capete.

Pârcălabii și zapciii de județ nu erau mai botezați: jefuiau și ei după calapodul celor mai mari, netemându-se nici de osânda legii, nici de aceea a lui Dumnezău.

In așa vreme, căpitanul Ion Solomon se trudea să-și afle un rost cinstit, în trebile stăpânirei atât de nelegiuite.

Pândind timpul potrivit, când forfota la curte prinsese a se mai domoli, căpitanul Solomon se înfățișă Domnului, dându-i scrisoarea lui Miloradovici. Bănuind a fi îndatorat să răspundă la pretențiuni ce nu i-ar fi convenit, Vodă a cârmit nasul a greutate. Avea pentru slujbele de ros, unde mai toți se înghesuiau, alivăniți plecați din Fanar, între care nu puțini erau cei ce cereau slujbe prin părțile Olteniei. Printre ei, Grecul Iamandy, care fălindu-se cu voinicia lui, cerea cu stăruință pe cea de cârcsărdar al poterilor olteneșți.

Când a auzit că tânărul căpitan de panduri se mulțumea cu slujba de sârdar al poterii Prodilei, din ținutul Doljului, a răsuflat ușurat. Slujindu-l, știa că își asigură simpatia comandirului muscălesc, de al cărui ajutor s'ar fi putut să mai aibă nevoie.

Intărît cu carte domnească, Solomon își încălică murgul ținând-o, sfoară, până la taftul căpităniei, unde-l aștepta ceata pandurilor, rânduiți pentru stârpirea hoților cu care năcăjea oamenii din partea locului. Cu toți purtați prin războaie, aspriți de vânturi și ploi, asemănându-și viața cu acea a fiarelor codrilor.

Când au dat ochi cu fățura de taur ținut pe uroaie a lui Solomon, și-au rânjit gurile a mulțumire, pricepând, dintr'un început, că aveau să fie cetași unui om potrivit slujbei, și lor.

Inalt și trunchios, cu mustața crescută des, privirile lui păreau să tae șina fierului. Purta costum arnăuțesc, cu cisme de iuft scurtate până sub genunchi, cepchen, șalvari și pistoale încrucișate în taclir. Pe cap avea turban turcesc, care-i ținea calde oasele tiugei, sparte adânc în războaiele petrecute. Port panduresc, care nu se deosebea prea mult de acel al ostașilor de rând.

Intre spete, avea berbelic cu mâneca despicata din umeri, garnisit cu blană de vulpe și strâns în șnururi de găitan. La coapsă hangerul, cu prăsăle legate în argint înflorit, după moda timpului.

Sălașul poterii era ridicat în spatele Băniei, în marginea râpei care privea spre Bucovăț, într'o casă scundacă de chirpici frământați cu baligă, acoperită cu șindrilă. Casă ce nu prea se dedea după soare, care ar fi priit mai curând pentru lilieci sau broaște țestoase. Asta nu era nici un fel de pagubă, ținând seamă că oamenii erau tot pe drumuri, și că arar trebuiau să înnopteze în ea.

Coșerile ce țineau loc de grajduri adăposteau cai pipernicîți și cu cozile numai scaeți, de care se slujeau la nevoie.

Căpitanul Solomon și-a cântărit oamenii din fugă, înțelegându-se cu ei din ochi. Le-a dat poruncă să-și curețe pistoalele de rugină, și să-și cârpească găurile din talpa încălțămintei, după care a plecat la vel postelnicul Nicolache Scanavi, caimacamul în slujbă, unde era așteptat grabnic.

Curând, datorită felului deosebit de viață al acestui căpitan, cântecul acesta s'a auzit până târziu:

„Cine mi-e naș: Șolomon
Ne tunde fără plocon
Și ne duce'n București
Și ne'mbracă'n haine strâmte
Și ne dă haine crăpate
Și 'nainte, și la spate,
Cu curele încrucișate".

Și tot pe atunci s'au fost scornit poveștile poterașilor cu care sta înhăitat, vorbind de curajul și dibăcia călcărilor lui, pe coastele de primejdie ale dealurilor, prin codrii nebătuți de picior de om, prin grindurile bălților ce mișunau de lupi și șerpi, pretutindenea pe unde simțea urme de picior nelegiuit și spurcat de haiduc...

Capitol din noul roman „Urme haiducești", în manuscris, prezentând un colț din viața frământată a Țării Românești, din vremea lui Vodă Caragea.

Vasile Pârvan despre viață și moarte

(Urmare din pag. I-a)

In fața morții ,omul, simplu sau învățat, ia aceiași atitudine de „liniște și seninătate", aceiaș viziune a tăcerii veșnice o are, acelaș cânătec al singurătății îl arde. Dincolo de lumina soarelui nostru, omul nu vede decât acelaș peisagiu, plin de feerie, peisagiul veșniciei. Către el își îndreaptă visul cel care moare; numai cei cari rămân, simt marea durere a plecării celui drag.

Și „înțepeciunea populară a născocit în miile de ani de când aleargă după fericire, fără a o putea găsi, decât un singur chip de a se apropia de ea: uitarea. Uitarea nenorocirilor, uitarea temerilor și a groazei de moarte, uitarea vieții reale în întregimea ei și afundarea în visul fantastic al entusiasmului dionysic, aphrodisic, apollinic". 4)

In poemul închinat tăcerii „Laus Daedali", Vasile Pârvan aduce în sufletul nostru, toată taina necunoscutului, ca un fior, mereu prezent în simțurile noastre, și ne transpune viața chinuită și stearsă, în marele necunoscut, care e mai aproape de noi cu liniștea și puritatea sa, decât svârcolirile și patimile cotidianului vieții.

Pătrunderea noastră reală în moarte e nebănuit de calmă. Nu poate birui pământescul din noi, ancestralul din afară; nu poate rămâne lipit mâlului, diafanul sufletului; nu poate cuprinde 'n ochi întunecimile, doar întretăiate de raze, în fața veșnicei lumini a gândului, care cutreeră nesfârșitele înălțimi ale Cosmosului.

Moartea noastră nu chinue viața altora. Noi putem trece pragurile mici ale vieții, fără nici o durere, fără nicio compătimire a aproapelui. In tăcerea morții, doar viața tainicului, viața imponderabilului, mai este în noi; și această nouă viață ne pune în preajma Cerului, transfigurat cândva de noi, ca în apropierea eteratei noastre năzuințe pământene. Și liniștea acestei găsiri ancestrale, ne purifică total și veșnic.

„Tăcerea e viața cea perpetuu chinuită de oameni. Toate gândurile, toate speranțele, toate durerile aproapelui nostru stau atârnate asupra abisului morții, în care se va prăbuși viața lui, fără a fi avut răsunet niciodată în alt suflet de om. Tăcerea e moartea vieții și viața morții". 5)

4.

Ca un profet al tainei și al tăcerii; ca un apostol al veacurilor, aparent moarte, umbra înaltă și firavă a lui Pârvan, trece, cu pași siguri, peste ruinele, desgropate din lut, ale lumii.

Mersul lui e calm, ca un cântec de flaut, picurat peste întinderile câmpului, înmiresmat de floarea veșnicei dăruiri către viață.

Peste ruinele descoperite de gândul lui, acordurile unei muzici noui, a inimii sale vii, tremură, ca o fluturare, poezia înălțimilor.

Poezia, fără restricțiile capodoperei, fără marginile de îngrădire voită, fără finalități dorite, poezia unor înalte gânduri, încununată de sbuciumul inimii stărue peste ruine și oameni, în închinările lui Pârvan către soare și lumină; către viața de eri și tăcerea de mâine; către marea liniștei, albe și pure, strânsă în caucul ochilor și minții, ca un surâs de copil.

„Cad sunetele calde, ca lacrimi de aur pe scuturi de argint.

„Intre cer și mare, în nemărginirea clară, e singur glasul lirei, care șfios șoptește de sufletul omului. E ploae de note de aur în marea tăcere a serii". 6)

Pesimist, prin desnădejdile inimii și suefrința trupului, Pârvan nu-și poate stăpâni avântul liric , înalt și pur, în fața maiestății morții, și tremurul versului alb, leagănă, ca un sbor lenes, nesfârșitul Cerului... „tot avântul liric e o inițiare întru tăcere. E pregătirea caldă a sufletului pentru trăirea concentrată a viziunii revelate de pasiune. E cântecul nupțial al îmbrățișerii tăcute, e cântecul funebru al morții tăcute, e cântecul de jubilare al transfigurării creatoare ce se apropie și care se va săvârși în tăcere". 7)

Neînreigmentat în nici un curent filosofic; neîngrădit de dogmele nici unei școli literare; nestăpânit de nici o ambiție, Pârvan își încrustează întreaga sa operă, de acele neprețioase gânduri luminate de soare, de fiorul misticului creator, care modulează acordurile inimei cu gravitatea gândurilor într'o lume nouă, cu locuri și oameni noui, diafani, puri.

Ducând cu el, dincolo, toată taina unui suflet rar, unui cântec nou, unui gând mare, Pârvan, șoptește parcă, printre imensități, versurile marelui nefericit, Eminescu, ca o mustrare:
„Trăind în cercul vostru strâmt
„Norocul vă petrece;
„Ci eu în lumea mă simt
„Nemuritor și rece".

SERGIU CRISTIAN

4) Ibidem, pag. 45.
5) Ibidem, pag. 213.
6) Ibidem pag. 192.
7) Ibidem, pag. 215.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23 - 25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREŢUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 17
Duminică 20 IUNIE 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

FOLCLORUL-OGLINDA NEAMULUI NOSTRU

de G. C. NICOLESCU

Fenomenul artei populare este, aproape fără excepţie, cea mai dreaptă măsură a valorilor unui popor şi cel mai bun mijloc de a-l caracteriza. Nu poate încăpea îndoială, este adevărat, că producţiile folcloristice, fie ele din domeniul literar, fie din cel muzical, fie din cel plastic sau decorativ, nicăieri nu se pot ridica nici la rafinamentul nici la absolutul artistic pe care-l atinge arta unui Shakespeare, a unui Beethoven sau a unui Michelangelo. Totuşi aplecarea asupra producţiilor acestora anonime şi colective, rămâne edificatoare pentru observatorul atent şi obiectiv în ce priveşte virtualităţile de artă ale unui popor, însuşirile sale generale de receptivitate şi stilizare, capacitatea lui de reacţiune în faţa frumosului. Căci, între altele, arta populară are această însuşire: fiind rezultatul perfecţionării îndelungate a unui număr totdeauna imposibil de stabilit de colaboratori succesivi, a căror parte de contribuţie nu poate fi niciodată identificată, dacă rar atinge înălţimile supremei frumuseţi, totdeauna însă reprezintă o sforţare medie către mai bine care caracterizează năzuinţele unui neam în această privinţă.

Folclorul nu este însă numai un mijloc de a măsura media valorilor artistice ale unui popor, mai eficace decât studiul marilor personalităţi creatoare care, oricât ar fi de reprezentative pentru neamul lor, datoreşte totdeauna mai mult propriului geniu, neîngrădit de hotare, putând deveni astfel imagini disproporţionate sau infidele ale realităţii. Fenomenul artei populare, incontestabil mai impură decât cea cultă, este unul foarte complex. Din această complexitate, isvoresc numeroase dificultăţi care ne întâmpină, când vrem să dăm o expunere metodică, limpede şi unitară asupra lui, dar şi posibilităţi de a vedea în inima, mintea şi structura oamenilor în mijlocul cărora înfloreşte arta populară pe care transcendenţa artei culte nu le mai îngăduie. Folclorul nu are mai puţine domenii de manifestare decât artele culte, ba poate chiar mai multe; în orice caz cele mai însemnate: literatura, muzica, dansul, plastica, arta decorativă nu lipsesc nici dintr'o parte nici din alta. Pe câtă vreme însă au fost capitole speciale pentru fiecare din aceste arte culte, aici suntem nevoiţi să ne concentrăm într'o privire de ansamblu unică.

Această constrângere izvorăşte însă chiar din natura obiectelor şi nu din consideraţii externe. Unii cercetători au vorbit despre un caracter de „Einheitskunstwerk" al artei populare, observând, pe bună dreptate, că foarte adesea este greu de diferenţiat în ce măsură un fenomen folcloric aparţine unei arte sau alteia. In folclorul românesc, se întâlnesc frecvent asemenea cazuri. Există o literatură populară bine definită; proza, dar versurile poporane dacă nu sunt totdeauna cântate, sunt fără excepţie, ritmate mono-ton, „zise", intrând astfel şi în domeniul muzicei. Nu rar, unei astfel de împerechieri i se adaugă dansul; iar alte ori, cum este în cazul jocului „căluşarilor", costume anumite, ceea ce înseamnă şi colaborarea artelor decorative. Se înţelege în chipul acesta greutatea de a separa complet diversele forme de manifestări artistice populare şi a vorbi de fiecare în parte, complet independent de celelalte, fără să se ştirbească ceva din ceea ce constitue farmecul fenomenului aşa cum se petrece el.

Dar impuritatea producţiilor populare merge încă mai departe. Nu numai că întâlnim în ele manifestări care aparţin deodată mai multor domenii artistice, ceea ce în definitiv s'a încercat şi în arta cultă, cum este în literatura simbolistă sau în opera wagneriană, dar, ceea ce le deosebeşte total de aceasta din urmă, care tinde spre valori ideale de sine stătătoare, eliberate de orice legătură cu realităţile din care au pornit, producţiile de artă populară păstrează aproape în permanenţă un strâns contact cu viaţa, chiar cu viaţa practică, sub aspectul ei de manifestare socială sau de muncă. Dar în acest fapt stă primejdia unei inferiorităţi din punct de vedere sever artistic, în el se află şi avantajul că prin folclor putem nu numai aprecia valoarea artistică mijlocie a unui popor, dar şi caracteriza poziţia omului în faţa lumii şi a fenomenelor ei morale.

Nu ignorăm că fenomenul folcloric este mult mai larg decât marginile unei ţări şi că nu există formă de artă populară a cărei răspândire să coincidă cu hotarele politice sau naturale ale unui popor. Dacă însă ne-am mărgini, pentru început şi pentru o mai clară înţelegere numai la literatură, se va putea constata că există factorul limbă care izbuteşte să izoleze într'o câtva fenomenul naţional. Evident, temele, motivele, tiparele largi şi chiar multe abilităţi formale sunt departe de a ţine seamă de această hotărnicie efectivă, totuşi nu se poate contesta că stilizările artistice sunt în funcţie de posibilităţile fiecărei limbi, şi, implicit, de virtualităţile creatoare artistice ale totalităţii indivizilor care succesiv au recepţionat, purtat şi transmis literatura populară în această limbă.

Un exemplu în această privinţă poate fi foarte edificator. Există un motiv, cunoscut sub numele de „jertfa zidirii", cu foarte largă circulaţie în deosebi în Sud-Estul Europei. El poate fi aflat, sub diverse forme, la baza unor numeroase balade, fiecare cu variantele ei, la Ucrainieni, Bulgari, Greci, Aromâni, Albanezi şi Sârbi. Românii cunosc de asemenea acest motiv remarcabil realizat în balada Meşterul Manole legenda mânăstirii dela Curtea de Argeş; una din podoabele artistice de acest fel ale ţării lor. La temelia tuturor formelor la care a dat naştere acest motiv, stă credinţa primitivă că o lucrare nu poate fi dusă la bun sfârşit dacă în zidurile ei nu se închide de vie o fiinţă scumpă. Cele mai adesea, în cele mai multe variante, este vorba de construirea unui pod sau a unei cetăţi, foarte rar a unei mânăstiri, care presupune o oarecare spiritualizare şi o atmosferă de artă mai mare, cum este în unele variante bulgare, unde însă, lucru foarte semnificativ pentru prestigiul de care se bucură nu numai locaşul de închinăciune românesc dar şi forma populară pe care a îmbrăcat-o legenda întemeierii lui, eroul se chiamă tot Manole şi este vorba tot de Argeş.

In câteva cuvinte, desvoltarea subiectului ar fi următoarea: meştrii sunt hotăriţi să construiască mânăstirea, cetatea sau podul, dar ce lucrau ziua, noaptea se dărâma. Atunci se gândesc că ar fi necesară o jertfă, hotărăsc să fie sacrificată soţia unuia din ei, soarta urmând să aleagă într'un fel sau altul, care va fi (într'o variantă albaneză hotărăşte chiar zarul). Pe când însă cei mai mulţi îşi avertizează soţiile, unul singur îşi ţine legământul, soţia lui vine, este zidită şi lucrarea poate continua. In unele variante se adaugă rugămintea soţiei, care este mamă, să se lase un loc în dreptul sânului, pentru a-şi putea hrăni mai departe copilul, de acolo ieşind apoi un izvor de lapte.

Varianta românească respectă liniile generale ale acestui subiect, dar cu multe modificări de amănunt care fac fiecare fapt mai bine motivat psihologic, mai firesc, mai puţin crud decât în alte variante, scoţând în relief lupta sufletească de fiecare clipă, durerea meşterului şi supunerea lui în faţa necesităţii sacrificiului pentru crearea unei opere de mare valoare artistică: „Mare şi frumoasă. Mândă s'arătoasă Sfântă mânăstire..."

Intrupările neromâneşti ale acestui motiv popular scot pe primul plan când pe meşter, când pe soţia lui, cu durerea ei, fie pentru fraţii şi surorile pe care le părăseşte, fie pentru copilul ce-i rămâne în urmă. In versiunea românească, figura meşterului stă necontenit în centrul acţiunii, el poartă toată drama şi cu toată jertfirea soţiei credincioase, el nu este nici o clipă înţinat: îşi ţine cuvântul de a păstra secretul nu fără ca dragostea pentru femeea lui să nu-l fi făcut să încerce în chip indirect să-şi salveze soţia, consimte la sacrificiu plin de durere, fără să participe la zidire, cum este în unele variante străine. Intreaga baladă românească e mai umanizată din toate punctele de vedere, lipsită şi de elemente miraculoase, cum ar fi fântana de lapte ce curge din sânul mamei zidite. In schimb, când, în momentul zidirii ei, femeia jertfită întreabă cine-i va îngriji copilul, nu se răspunde prozaic şi crud, ca în variantele bulgare (celelalte nici nu pun problema aceasta atât de emoţionantă a dragostei materne) că-l va îngriji sora meşterului, ci că va fi în paza lui

(Urmare în pag. 4-a)

GEORGE LÖWENDAL — Studiu

Notă la literatura de război

de COSTIN I. MURGESCU

Problema valorificării experienţei războiului pe plan literar se pune desigur cu violentă intensitate pentru toţi creatorii de artă care au trăit această unică „întâmplare" a câmpului de luptă. Excludem deci dela început din cadrul însemnării noastre încercările literaturizanţilor comozi ai acestei experienţe, ca fiind mai mult chiar decât nesemnificative. Căci ce înseamnă oare a scrie o literatură care prin substanţa ei, nu poate fi redusă exclusiv la planul estetic, fără a fi angajat personal la trăirea momentului folosit transfigurării artistice. Lipsa de semnificaţie a operei mi se pare în acest caz mult mai puţin importantă ca însăşi calificarea ce apasă asupra cinstei autorilor ei, în deobşte şi aparent, oneşti.

Plasaţi în acest unghiu, cred că ne putem apropia de ceeace se poate numi „momentul dificil" al literaturii de război. Experienţă umanpersonală şi experienţă socială deoptrivă, războiul angajează pe luptător într'un complex de probleme psichologice a căror armonizare pare irealizabilă. Impărţit între sentimente contradictorii, unele izvorând dintr'o structură individualizantă care ţine de personalitatea umană, altele pornind din conştiinţă socială şi exaltare comunitar - naţională, luptătorul nu trăeşte decât o permanentă succesiune de momente antipodice dominat fiecare de câte un alt sentiment din categoriile amintite. Este poate în însăşi această cascadă de momente psihologice patetic trăirii în război; aşa cum lipsa unor atari răsturnări de atitudini sufleteşti este dovada peremptorie a ratării posibilităţii experienţei. Căci în fond, nici războiul nu obliyă decât la o încercare fizică; drama experienţelor lui spirituale poate fi ocolită sau chiar nebănuită, aşa cum însăşi existenţa nu obligă la o conştiinţă dramatică a ei.

Ceeace însă pentru luptător este numai examen al autenticităţii participării lui la război, pentru scriitor este răscruce hotărîtoare. In primul rând, pentru motive cu totul din afara literaturii: experienţa lui este mai mult decât un act personal, este fragment dintr'o participare colectivă. Literatura lui angajează deci şi pe deasupra lui (ceeace mi se pare a fi totuşi, inexact, dela un punct).

In afară de această apăsare a angajării colective (care pe unii creatori i-a stingherit de altfel prea puţin) ,mai este însă o cumpănă a scriitorului de război: opera de artă nu îngădue fragmentarea, ruperea şi contradicţiile în structura ei. Nu este vorba de o diversitate de atitudini şi sentimente, ci de o incoherenţă organică, în stare să facă farmecul unei trăiri dar nu al unei creaţii de artă. Chiar cele mai haotice opere au o logică interioară care le organizează şi le planifică; este consecinţa transfigurării artistice pe care experienţa războiului n'o acceptă decât cu preţul propriei ei trunchieri.

(Urmare în pag 2-a)

MATEI CARAGIALE

— Consideraţiuni critice —

de DUMITRU IMBRESCU

Gloria tatălui se pare că umbreşte încă meritele şi însemnătatea fiului. La formarea caracterului literar al lui Matei Caragiale, mediul tatălui şi al familiei nu credem să fi contribuit decât cu ambianţa prielnică creaţiei artistice. Incolo, fiul dovedeşte o independenţă aleasă faţă de preocupările tatălui. Domeniul de afirmare al fiului se deosebeşte radical de-al marelui humorist şi comedian.

Poate să pară multora ciudat faptul că nici-o coincidenţă biografică nu îndreptăţeşte punerea în discuţie a operii literare a lui Matei Caragiale. Scriitorul acesta, atât de singuratic plasat în literatura românească, n'a dat prea mult prilej criticei noastre de a i-se discuta opera realizată şi a i-se pune în adevărata ei lumină. I-a plăcut singurătatea, ocolind sgomotul actualităţii. Doar apariţia unora din bucăţile sale au prilejuit unele recenzii, mai mult de pretext, iar dispariţia lui prea timpurie a lăsat să se scrie câteva necroloage. Abia ediţia definitivă, îngrijită cu aleasă atenţiune de Perpesicius, l-a readus în actualitate, oferind cetitorului, într'o lucrare unitară, întreaga lui activitate literară şi heraldică. O astfel de ediţie înlesneşte cercetătorului dibuirea, în condiţiuni optime, a valorilor ce se degajează din lectură şi stabilirea lor în angrenajul materialului literar existent. Cercetarea acestei ediţii ne dă prilejul ca să desprindem, din tainiţele uitării, figura de visător, pe meterezele trecutului, a celui mai mare dintre feciorii lui Ioan Luca Caragiale. Ceeace măreşte farmecul şi atracţia cercetătorului faţă de autorul **„Pajerelor"** e tocmai poziţia lui cu totul singulară în ansamblul literaturii noastre. El nu reprezintă rezultatul unei experienţe întemeiată pe tradiţie. Pasul lui alunecă de pe alte tărâmuri în mijlocul nostru, frământând un nou material de inspiraţie, descoperit în peregrinările sale heraldice. E o lume a tainelor de nepătruns, peste care praful vremii şi-a aşternut linţoliul ei de tăcere şi uitare. Lira artistului singuratic a fost mai degrabă atrasă spre aceste vestigii ale trecutului, decât spre surlele sgomotoase ale contemporaneităţii.

Puţini scriitori români s'ar putea preta la o cercetare a operii lor, din punct de vedere istoric, ca Matei Caragiale. Inotând în cenuşa veacurilor, căutând să-le descopere, în orice amănunt, vestigiile, scriitorul îşi bazează întreaga operă pe documentul istoric, folosindu-l în plăsmuirea compoziţiilor sale evocatoare. Cercetătorul de istorie literară ar avea ce să caute şi mai ales ce să descopere, mărind astfel prestigiul disciplinei sale. Orientarea scriitorului spre trecut, pasiunea sa heraldică, tendinţa de a descoperi, din negura veacurilor, întâmplări şi oameni, cari să se potrivească firii sale singulare, fac din el un bun prilej de cercetare istorică. In toată opera lui se trădează materialul prelucrat, astfel că istoricului literar nu-i va fi greu să-l identifice şi să-l categorisească.

Dacă însă Matei Caragiale ar fi fost un simplu prelucrător de material istoric inedit, valoarea literaturii lui ar putea fi pusă la îndoială şi o discuţie de atitudine critică şi estetică ar fi aproape inutilă. Scriitorul însă nu a rămas un simplu prelucrător. Materialul pe care îl descoperise, în pasiunea de heraldist, nu ni l-a redat în forma lui primitivă, diformă şi confuză, în care caz am fi avut în faţă un didact. El a folosit acest material doar ca un pretext, integrându-l, în vederea actului creator, în strâfundurile eului său. Odată înglobat în spaţiul eului, acest material şi-a pierdut valoarea de concret, ciocnindu-se cu celelalte elemente ale actului creator şi căpătând o valoare abstractă, simbolică. Prezenţa lui, e drept, se trădează în conţinutul operei realiste, dar ea nu constitue o disonanţă faţă de celelalte elemente ale actului de creaţie artistică. Materialul acesta se pretează la o evocare, o atitudine lirică permanent prezentă în eul scriitorului. Opera lui Matei Caragiale indică viziunea pe care o are despre lume şi viaţă. El alege, pentru a prelucra, tocmai materialul uitat, peste care vremea şi-a aşternut tăcerea, pentru ca, trecându-l prin actul de purgaţie al creaţiei, să-l frământe intens, astfel încât să nu mai rezulte din el decât atitudinea de evocare, de singurătate, de linişte şi de tristeţe, care stăpâneşte întreaga lui operă.

Şi'n mânuirea versurilor, ca şi în granitul prozei, scriitorul utilizează un material cu trăsături speciale. Nu avem în faţă tratarea unui material de actualitate, în care să pulseze viaţa prezentă, ci un material vechi, cu iz de mucegai, stors de virulenţa patimei. Frământarea acestuia în cutele eului scriitorului se face cu atâta migală, încât ceeace apare din el, în opera închegată, nu mai poartă decât, prin elementul de evocare, legături cu materia iniţială. Matei Caragiale nu e un copist banal de realităţi, trecute sau prezente. El e un meşter în conducerea procesului interior, din care, după liniştirea valurilor de sbucium, apare opera degajată de tot elementul eterogen, care a luat parte, ca material de prelucrare, în producerea sa. Cu alte cuvinte, materialul de inspiraţie nu-i foloseşte scriitorului pentru a pune pecetea veridicităţii pe frontispiciul operei sale, ci numai pentru a-şi desăvârşi, în mai bune condiţiuni, procesul de creaţie. Că istoricii literari se simt obligaţi să caute, în dosul oricărei fraze, un substrat istoric, e o altă chestiune şi ea nu ne interesează. Adevărul e că un creator de artă, în timpul sbaterii lui interioare nu e câtuşi de puţin preocupat de problemele de documentare. El produce, fiindcă în eul său există un surplus de energie creatoare, care se cere cultivat, într'o direcţie spirituală. Opera de artă nu se poate explica prin alte mijloace, decât acelea cari i-au ajutat să devină ceeace este. A căuta explicaţii într'un domeniu care-i străin de structura sa organică, e o operaţie hazardată şi ea duce, de cele mai multe ori, la explicaţii ridicole. Pentru a stabili valoarea unei opere, e suficient să ne adâncim în propriile ei făgaşuri. In ea şi numai în ea rezidă orice act de valoare. Elementele eterogene, chiar dacă participă în actul de creaţie, joacă un simplu rol de înlesnire al procesului şi nu rămân cu valoare de sine stătătoare.

Trecând acum la cercetarea amănunţită a operei literare a lui Matei Caragiale, vom începe cu ciclul de poezii *„Pajere"*. Poetul întrebuinţează aci un material documentar, îşi grefează versurile pe izvoare de inspiraţie ce i-au fost furnizate de preocupările sale heraldice, dându-ne o poezie de colorit arhaic. Materialul pe care-l prelucrează, printr'un fin şi ales proces de creaţie, nu are altă valoare decât de a fixa colloritul poeziilor. Sufletul poetului vede în gravurile şi materialul de cercetare heraldică dincolo de valoarea lui documentare. Scrutarea lui îl duce spre lumi îndepărtate şi pierdute, lumi cari, prin ceaţa vremii, ne cheamă spre ele, cu o atracţie evocatoare. Matei Caragiale încearcă să ne descopere aceste lumi, aducând, în struna lirii sale, ecoul unei triste neînţelese. Cu toate că e vorba de viteji şi figuri de legendă,

(Urmare în pag. 2-a)

POETICA DELIBERATIVĂ A LUI BAUDELAIRE

Uşurinţa cu care se publică astăzi tot felul de versuri, ajungându-se la o adevărată inflaţie poetică, face necesară reactualizarea concepţiilor estetice a câtorva din marii maeştri ai artei universale. Se ţine prea mult cont de acea „intuiţie extatică şi înşelătoare" care este inspiraţia şi e prea neglijat factorul „muncă" al cărui rol este tot atât de important în elaborarea operei de artă. Deaceea, o confruntare cu concepţiile estetice şi metoda de lucru a poetului care continuă să exercite o influenţă atât de mare asupra poeziei moderne, ni se parte binevenită.

Baudelaire este partisanul artei pure. Un poem nu este, după concepţiile sale, cu adevărat mare, decât atunci când este scris din simpla plăcere de a scrie un poem. Cu alte cuvinte, arta nu are niciun scop direct: nici să înveţe, nici să îndrepte moravurile, nici să fortifice conştiinţa.

Desigur, în regiunile Superioarei Frumuseţi, nu se poate ajunge întâmplător. Scriitorul trebue să aibă un plan, o metodă de lucru.

Analizând opera lui Edgar Poe, pentru care el manifesta o entuziastă admiraţie, Baudelaire citează o axiomă a scriitorului american pe care şi-o însuşeşte:

„Intr'o poemă ca şi într'un roman, într'un sonet ca şi într'o nuvelă — scrie Edgar Poe — totul trebuie să se îndrepte spre un desnodământ. Un adevărat autor are dejà în vedere ultimul său rând când concepe primele pagini".

Opera de artă nu este, după Baudelaire caşi după Edgar Poe, produsul unei vagi inspiraţii, cum înclină să creadă lumea obişnuită. Şi aici intervine deliberarea, munca. Numai cu gândul mereu la desnodământul final, autorul poate da unui plan fizionomia indispensabilă de logică şi cauzalitate, făcând ca toate incidentele şi tonul povestirii să conveargă spre scopul urmărit.

Totul trebuie gândit, studiat, în opera de artă. In primul rând, autorul îşi va alege cu mare grijă subiectul. Este o gravă eroare credinţa că subiectul nu joacă niciun rol în opera de artă ci totul este modul de tratare. Subiectul trebuie să fie absolut original, surprinzător.

După alegerea subiectului, autonul va avea în vedere efectul pe care urmăreşte să-l obţină prin opera de artă. Scriitorul trebuie să se întrebe ce sentimente vrea să provoace în sufletul cititorilor săi: milă, groază ,admiraţie, ură, pentrucă totul în opera de artă trebuie să conveargă spre efect: tonul, incidentele, intriga.

— „De multe ori — scrie Baudelaire în prefaţa traducerilor lui Edgar Poe, m'am gândit cât de in-

teresant ar fi un articol scris de către un autor care ar vrea, — sau mai bine zis ar putea povesti pas cu pas mersul progresiv pe care l-a urmat o compoziţie oarecare de a sa, până să ajungă la un termen definitiv de realizare. Mi-este greu să explice pentruce o astfel de lucrare n'a fost niciodată înfăţişată publicului; dar probabil cauza acestei lacune trebuie căutată în vanitatea scriitorilor. Multor scriitori şi mai ales poeţilor, le place să se înţeleagă că ei compun graţie unei frenezii subtile sau unei intuiţii extatice. Ei ar tremura desigur la gândul de a lăsa publicul să arunce o privire în dosul scenei, să contemple laborioasele şi nedecisele lor embrioane de gânduri, adevărata hotărâre luată în ultimul moment, ideea aşa de multe ori întrevăzută ca într'un fulger şi refuzându-se a se reliefa în plină lumină, gândul copt şi ajuns la maturitate pentru a fi asvârlit apoi cu disperare ca o materie de netratat; alegerile prudente de cuvinte şi apoi asvârlirile, dureroasele ştersături şi interpunerile, — într'un cuvânt trucurile, schimbările de decor, rujul, penele de cocoş, machiajul de pe scenă cari în proporţie de 99% constituie apanajul şi naturalul histrionului literar".

In posesiunea operei de artă se ajunge, după Baudelaire, printr'o serie de artificii. Dealtfel, cea mai neinsemnată jucărie nu este o apariţie instantanee, ci este produsul unei minuţioase elaborări; de ce ne-ar speria munca în cazul operei de artă?

Poetica lui Baudelaire este o poetică deliberativă. Nu fiindcă i-ar fi lipsit elementul „inspiraţie", ci fiindcă el fugea de facilitare, de sentimentele simple pe cari i le suggera natura.

Baudelaire combină, inventează cu un rafinament unic sentimente şi sensaţii noui. El nu copiază natura, nu se lasă sedus de ea, tot ce vine dela natură i se pare prea simplu.

Dealtfel, arta după el, nu trebuie să se preocupe nici de natură, nici de adevăr, nici de pasiune. Arta îşi are scopul în sine însuşi. Poezia este un obiect de lux care se obţine după ingenioase tatonări şi transformări.

Ca şi marele său contemporan, prozatorul Gustave Flaubert, Baudelaire crede că arta nu este făcută pentru toată lumea, după cum sunt făcute caloriferele şi căile ferate, bunăoară. Arta este făcută pentru aleşi.

O consecinţă inevitabilă a unor astfel de concepţii, a fost ruptura dintre public şi poezie, ruptură accentuată tot mai mult de experienţa curentelor următoare.

Reliefarea poeticei lui Baudelaire este o mustrare indirectă a facilităţii poetice de astăzi. Se uită că tot ceeace se obţine uşor în viaţă ca şi în artă — uşor dispare. Deaceea, nu strică din când în când câte-o vizită în atelierele de artă ale înaintaşilor.

Cât de departe suntem astăzi când se publică orice, cu o totală lipsă de respect faţă de cuvântul scris, de timpurile când se dădeau astfel de precepte scriitorilor: „si j'écris quatre mots, j'en éffacerai trois"!

GABRIEL ŢEPELEA

NORA STERIADI — Iadul (mozaic)

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAȚIONAL STUDIO: „EVADARE", dramă în trei acte de ARTTURI JARVILUOMA.

Schimbul de piese între mai multe țări constituie un mijloc admirabil de cunoaștere a literaturii dramatice străine, întotdeauna atât de interesantă pentru cel care ar voi să urmărească evoluția mișcării teatrale contemporane, noile năzuințî în teatru, noile curente. In felul acesta, dela studentul de Conservator, care niciodată nu trebue să fie străin de cunoașterea unei cât mai mari părți a literaturii dramatice, a cărui vedere de ansamblu trebuie să aibe măcar în caracteristicile ei generale — ceiace, trebuie să recunoaștem, rămâne mai mult un fel de deziderat în aceste vremuri în care tineretul cu greu își deslipește ochii de afișele curselor de bicicletă, de reuniurilor de box și matchurile de football — și până la regisorii, directorii de scenă și, în general, toți oamenii de meserie propriu zișî, oameni de teatru pe cari îi interesează problemele mari ale acestei arte.

Bine înțeles, acest schimb de lucrări dramatice este folositor: uneori ele aduc în adevăr idei noui, o problematică nouă sau măcar un suflu nou, iar alteori ele pot fi interesante prin aceia că un autor în general nu se poate despărți de mediul în care a trăit și, ca atare, și opera de artă nu se poate să nu reflecteze ceva din viața și caracteristicile lumii în care s'a născut.

Deci ea va aduce, în ori și ce caz, ceva din această culoare specifică și din acea viață particulară a națiunii și țării ei de origine.

In ce privește piesa „Evadare", fiind în cel mai înalt grad reprezentativă pentru literatura dramatică finlandeză — în Finlanda s'a reprezentat de peste șapte mii de ori în intervalul dela 1914 și până acum, deci într'un răstimp extrem de scurt — se înțelege dela sine că ea prezintă un deosebit interes pentru noi, deoarece ea ne înfățișează cu multă autenticitate mediul finlandez și sufletul poporului finlandez, despre care, dată fiind și imensa distanță care ne separă — Finlanda, țară nordică, noi, țară din sud-est — nu am fi avut altfel prea mutle posibilități să le cunoaștem.

E drept că mă așteptam — și aș fi fost bucuros — să văd o piesă care să aducă ceva din poezia națională a acestei națiuni nordice, ceva de poezie runică, rezonanțe din acea minunată Kalevalla, să ne înfățișeze ceva din sufletul acela de legende și de mituri din care sunt țesute întâmplările lui Wäinemöinen sau Leminkeinen, de expedițiile lor în nord, de luptele lor și descântecele lor, — prin care, după credințele finice, se poate creia totul și se pot înlătura orice piedici — cântările lor minunate, întreaga cosmogonie care se întrevede.

Ori, nu a fost nimic din toate acestea: „Evadare" este o piesă realistă — așî putea spune chiar naturalistă — și, în acelaș timp, naționalistă, în care străbat, cu prudența necesară pe care o impunea vremea în care a fost scrisă, când Finlanda era încă o simplă „gubernie" rusească, accentele de revoltă ale poporului finlandez și aspirațiile lui spre libertate.

De asemenea, din această piesă și din felul cum sunt conturați eroii ei, vedem care sunt trăsăturile dominante ale sufletului acestui popor: demnitatea, onestitatea lui sufletească, rezistența la opresiune și, fără ca să pară contradictorie, ținuta lui morală și marea lui stăpânire de sine, care răzbate din acțiunile fiecărui om, chiar de condiție socială umilă, căzut prea jos, abrutizat de pildă, din cauza alcoolului. Vedem astfel că toți acești oameni au o anumită noblețe sufletească funciară, care la anumite momente îi ridică peste condiția și situația în care se găsesc. Și este, în același timp, o pictură în adevăr

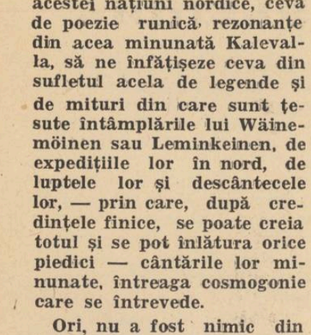

minuțioasă, până la reconstituire, a vieții rurale finlandeze, prezentându-ni-se toate micile întâmplări și preocupări care mișcă resorturile ei, mergând dela etalarea activităților celor mai domestice și până la rudimentele de fricțiuni sociale locale pe care le provoacă diferențele de situație dintre cei care au avere, între țăranii mai chiaburi pe deoparte, cari muncesc așezat, fac agricultură, au ferme, etc. și cei care, neavând nimic sau nevoind să muncească, elemente antisociale, se alcătuiesc în cete cari turbură pacea celorlalți și încercând, dacă se poate, să și trăiască după urma celor dintâi.

Ni se arată și moravurile din acele vremi, în legătură cu judecățile, cu facerea anchetelor, cu luarea interogatoriilor, după cum ni se dă a înțelege că până și în acel fund de sat, în acele ținuturi nordice a pătruns, turburând liniștea sufletelor, pacostea sectelor, fără însă să ni se explice ce-i cu ele, de exemplu ce-i cu acea „sectă a pocăiților" pe care suntem lăsați numai s'o bănuim, după cum nu ni se explică prea mult nici ce-i cu acele „bande de bătăuși", pe care le vedem la un moment dat — cu totul episodic — apărând în scenă.

Prin urmare, din toate aceste elemente, se înțelege că ni se oferă în această piesă un tablou cât se poate de fidel al vieții finlandeze.

Ceva totuși de „rusesc" nu se poate spune că nu se simte în această operă, în special prin acele preocupări și probleme de conștiință și prin o anumită culoare care sunt specifice romanului rus și dramei rusești.

Desigur că sunt câteodată și lucruri cam prea „văzute", cam prea „rețetă" — acela ce cu un termen cam franțuzesc s'o numim „poncife" — cum ar fi acea scenă mult prea teatrală când Kyösti Karjauma, șef al bandei bătăușilor, provoacă la „luptă dreaptă" pe Jussi Harri și, fiind învins de el, îi declară limfatic, ca în Bolintineanu sau ca în dramele romantice franceze sau chiar în dramele lui Schiller, „că de acum îl „stimează" și că „acel care l-a învins pe Kösty Karjauma, merită... etc., etc.", ba ceva mai mult, când unul dintre tovarășii lui vrea să-l înjunghie pela spate pe Jussi Harri, același Kyösti Karjauma se revoltă de o astfel de intenție și își gonește tovarășul ca fiind „nedemn de banda lui...".

Piesa are, așa dar și unele formule teatrale cunoscute, după cum nu-i lipsesc și elemente de „atracție" cum ar fi de ex. în plină scenă o luptă în toată regula, „cu figuri" greco-romane, altfel foarte bine puse în scenă, în care d-nii S. Gabor și V. Lăzărescu au arătat chiar multă îndemânare, deci un fel de număr de senzație al spectacolului, sau cearta, — trebue să se recunoască, — foarte comică, dintre cei doi beți, din actul I-iu, cari termină prin a se urca fiecare pe câte un scaun, pentru ca fiecare să-i poată scoate celuilalt limba mai bine, dela înălțime!

In privința interpretării, ea a fost în general bună. In primul rând trebuie remarcată d-na Elena Cruceanu prin firescul și siguranța pe care d-sa le-a pus în rolul Raisei, dovedind calitățile de care dispune și încercata d-sale experiență teatrală care depășeau importanța oarecum limitată a rolului (cuvenindu-se ca atare să fie văzută mai des și în distribuții după adevăratele d-sale merite).

De asemeni destul de bine, d-na Eugenia Popovici, fata din casă îndrăgostită de fiul stăpânului: a pus multă tinerețe și multă prospețime în conturarea Liisei.

D-na Marcela Demetriad a avut în general un joc bine gândit și de multe ori frumoase accente dramatice.

Bună și prezentarea d-nei Atena Dumitrescu, despre care deasemenea se poate spune că e păcat că nu este văzută mai des.

In ce privește distribuția personagiilor bărbați, trebue spus că, în linii generale, mai reușite au fost interpretările personagiilor comice. In special d-nii H. Polizu, în acel așa de reușit și de bine creionat rol al bețivului, care împreună cu d. Amigdali în rolul lui Kaappo, au făcut o deosebit de amuzantă scenă din actul întâiu, de care am vorbit deja, sau d. C. Morțun în ultimul act, în rolul grefierului, cu un humor al d-sale destul de personal și de bună calitate.

Trebuesc menționate deasemenea meritele d-lui S. Gabor, în special în scenele animate, în scenele care au oarecare dinamism. De altfel rolul și l-a însușit cu o înțelegere mai deplină a lui, mai interiorizată, ceiace l-a făcut să aibă și câteva accente dramatice autentice, sincere, mai interesante decât efectele pur spectaculare urmărite — pare-se — în trecut.

D. C. Economu, în rolul lui Erkki Harri, a jucat stăpânit și firesc; d. I. Anastasiad a dat un contur just, arțăgos și pornit rolului ispravnicului; corect d. I. Radu în rolul deținutului Antti Hanka.

D. V. Lăzărescu, deși într'un rol episodic, a pus multă viață în rolul lui Kyösti Karjauma; bine de asemeni, deși în roluri mai mult de ansamblu, d-nii G. Moscovici, — pe care mi-l aduc aminte dela producția Conservatorului de anul trecut, când împreună cu d-ra Irina Răchițeanu au avut acele admirabile prezentări din „Viforul" jucând pe Ștefăniță Vodă și pe Doamna Tana, — S. Holban, C. Neacșu, N. Cristescu, E. Stoicianu, I. Isaia și N. Dumitrescu.

Decorurile d-lui Traian Cornescu realizate, par să fi redat bine culoarea specifică mediului finlandez. Direcția de scenă a d-lui I. Sahighian bună, realizată cu o conștiinciozitate... „naturalistă" rar întâlnită.

In orice caz, o direcție de scenă bună, care se cunoaște întotdeauna și cu care un anumit grad de succes îi este întotdeauna asigurat unei piese regisate de d-sa.

ALEXANDU DRAGHICI

Cronica muzicală

PRODUCȚIILE „CONSERVATORULUI REGAL" CLASA DE OPERĂ

Revenit cu modestie la vechea lui emblemă, „Conservatorul Regal de muzică și artă dramatică" câțiva ani împodobit cu aceea mai pretențioasă de „Academie", și-a început producțiile de sfârșit de an în condițiuni ce-i fac cinste prin râvna în muncă și atențiunea în formarea elementelor dovedite.

Prima producție a fost aceea a clasei de operă de sub conducerea domnului prof. Mihail Vulpescu și a doamnei asistente Aglaea Mihăilescu-Toscani.

In actele de operă reprezentate de cele mai multe ori integral, directivele didactice ale clasei au avut vădite bune rezultate și nu numai în cazurile în care au întâlnit elevi de un talent accentuat, ceeace propriu zis nu s'a întâmplat prea des, dar aproape asupra fiecărui părtaș la producție, asupra liniei generale, ceeace este cea mai bună recomandație pentru seriozitatea și foloasele unui învățământ.

Evoluția artiștilor nu este de fel identică și nu arareori se întâmplă ca dintr'un sfios talent, fără de afirmări hotărîtoare în primii ani, să se poată obține prin muncă bine îndrumată și perseverență un bun slujitor al scenei.

Pe de altă parte, acei ce pot dintru început să strălucească printr'o dotare mai generoasă, pot ușor cădea în excese, în risipirea bunului ce au, în stări de supra-încredere în sine dăunătoare evoluției și progresului, și necesită mult tact și multă metodă din partea profesorilor, pentru desvoltarea armonioasă și temeinică a talentului lor.

Ținta finală rămâne aceea a șlefuirii atât de delicate a tuturor elementelor ce par să poată face carieră, încât, la intrarea lor în serviciul artei, talentele mari și talentele mai mici, talentele de atâtea feluri și nuanțe câte se pot ivi, să se echilibreze desăvârșit, să creeze acea netezime, acea unitate, acel cizelaj de ansamblu care fac marele merit al teatrelor lirice de seamă.

De aceea, dacă oricând este o bucurie întâlnirea în cadrul muzical didactic, al unor glasuri sclipitoare, al unor daruri excepționale pentru muzică, ceea ce interesează mai ales în prezentarea unei clase este nivelul general de pregătire, calitatea în linia totală a realizărilor.

Iată ceeace credem că se cuvine să elogiem în primul rând, în producția clasei de operă a profesorului Vulpes-

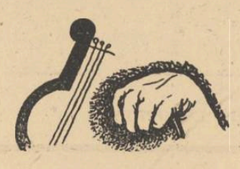

cu, dealungul variatelor înfățișări ale jocului „de-a opera", pe care elevii d-sale l-au susținut respectând în lăudabilă măsură regulele multiple și inevitabile ale jocului.

Nu vom insista asupra fiecăruia dintre candidați, dar desigur că un bun număr dintre ei au perspective de carieră.

D-rele Cornelia Stroescu și Pally Zenaida prin însușiri evidente, d-na Ady Vintilă și d-ra Cella Tănăsescu înzestrări făgăduitoare, d-ra Tacui Cheoseian cu posibilități de glas pe care le menționăm, excelentul în totul Barbu Dumitrescu, bariton, tenorul absolvent Emil Filip, care din punct de vedere vocal a înaintat, d-ra Migry Avram Nicolau prin sensibilitate și talent artistic general, tenorul Scurtu prin promisiunile ce i-am descifrat în rolul Pinkerton, tenorul Politis, auditor, prin surpriza unui glas de prețioasă calitate, au grupat frumos un număr de afirmări favorabile, în cadrul în general cu grijă strunit al actelor de operă cântate.

Au dat concursul de resimțit aport maestrul Ionel Perlea, orchestra simfonică „Radio" și d. Aurel Borneanu dela „Opera Română".

ROMEO ALEXANDRESCU

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: *Intoarce-te iubirea mea. In programul viitor: Secretul d-nei în alb, și jurnal.*

REGAL: *Macario Cow-Boy, și jurnal.*

VICTORIA: *Duelul și Jurnal de război.*

ELYSEE: *Romanul unui tânăr sărac și jurnal.*

VOLTA BUZEȘTI: *Extravagantul castelan, jurnal și trupa de artiști.*

ROMA: *„Femeia îndărătnică" și jurnal.*

CARMEN-SYLVA: *Atac la Baku, jurnal și trupa de artiști.*

Notă la literatura de război

(Urmare din pag. I-a)

Inseamnă însă aceasta că literatura de războiu trebue să părăsească legile esteticei pentru a-și păstra numai ambiția documentară? Cred că nu există nimeni din cei ceau gustat savoarea atâtor pagini ale literaturii de război, care să dea un răspuns afirmativ. Atâtea creații crescute pe experiența războiului au dobândit dreptul unui loc de cinste în viața spirituală a cetitorului, prin năzuința de a se realiza în artă (chiar dacă niciuna nu a ajuns „acolo") și stăruesc în mintea noastră încă pentru a putea accepta o atare soluție.

De altfel ,experiența jăcută de americanul Norton Cru arată că pe acest plan chiar, al documentarului, literatura de război poate întâmpina încă obiecțiuni.

Rod al unei drame, îi este dat literaturii de război, poate printr'o ciudată reflectare de destin, să trăiască permanent ea însăși în dramă: aceea a nefixării sale pe vreun plan, a unei continue alunecări între legile artei și realități, între mărturisirea individuală și revărsarea în social.

COSTIN. I. MURGESCU

ECRAN

CAPITOL: „MALOMBRA"

film realizat de Mario Soldatti în atmosfera probabil încă neuitatului „La răscruce de vânturi". Un mănunchi de coincidențe, amănunțit studiate și redate impresionant, — mai cu seamă în prima parte, — gravitând în jurul blondei frumuseți a Isei Miranda, parcă nu numai indicată dar presimțită de calitățile operei lui Fogazzaro. Substituirea numitei artiste, din marchiza de Malombra în moarta Cecilia, s'a petrecut lin, firesc, așa cum ar fi trebuit să se întâmple și cu jumătatea a doua a spectacolului, unde, — surprinzător — au intervenit elemente mai dela periferia artei, brusce, puțin polițiste, neconforme liniilor viziunei de până atunci.

Adăpostită în castelul unui unchi, conte, singuratic și ciudat, — de unde nu avea să plece decât în ziua nunții sale, — tânăra marchiză preferă camerei destinată ei, pe aceia în care se spune că rătăcește neîntrerupt fantoma Ceciliei. Găsește în clavecinul nemaiatins dela moartea acestei nefericite și ciudate femei, — vrând să descopere dece nu cântă una dintre clape, — o scrisoare, o broșe și o șuviță de păr blond. Cecilia îi scrie celei care, citindu-i rândurile, — un mic rezumat al tristei ei vieți — va fi reîncarnarea sufletului ei. De aici începe reeditarea unui trecut fragment de existență și reabilitarea lui, culminând prin împlinirea răsbunării zadarnic premeditată dealungul unei amare trăiri. Tema invită la reculegeri și concluzii separat de planul înfățișerilor pe ecran și orice desvoltări ale acestora nu și-ar avea locul într'o adaptare cinematografică. Evidențiat și subliniat aici trebue numai faptul că „Malombra" nu e o demonstrație artistică de duzină, deși ea pare că se adresează marelui public amator de senzaționalul anecdotei la care participarea lui se precizează fără prea mari eforturi.

SCALA: SBUCIUMUL UNEI VIEȚI

In rolul sculptorului-arhitect Andreas Schlüter, marele Heinerich George a fost corect și inimitabil, ca întotdeauna. „Sbuciumul unei vieți" s'a desfășurat, astfel, în lumina și recunoscuta ampioare a filmului german, în ritmul propriu acestuia, în tablouri grandioase, conținătoare de exemplare evocări și absolute reconstituiri ale unui secol îndepărtat însă valabil nu numai în sens documentar. Insăși fermecătoarea Olga Tchechowa aparține „trecutului", văzut oarecum în stilul operetei, apus, din nefericire, în favoarea cupletelor, introduse pe la răspântii, ca felinarele. Totuși, vedeta nu e cântăreață. Nici în filmul acesta nu cântă și totuși dăruie, prin grațioasa-i siluetă, suvenirul genului de teatru despre care am pomenit. Câteva minunate replici ne-au rămas întipărite în minte și suflet, să ne servească de învățătură: „Artistul e rege în lumea lui", „Viața trece, opera rămâne", „Viața ca și opera trebuie să fie clădite pe temelie tare". In treacăt, — preț de clipitul unui fulger, — ni l-am reamintit pe „Rembrandt", datorit tot filmului german, parcă intenționând a compara cele două realizări. Cum însă Andreas Schlüter e unul iar Rembrandt e altul, e natural ca între cele două interpretări să existe și deosebiri. Paralelismul nu implică unghi de întâlnire dar nici suprapuneri.

COCA FARAGO

MAGDA NICOLAU

In debutul solist făcut la „Filarmonica" unde a interpretat sub bagheta maestrului George Georgescu, exigentul concert pentru pian și orchestră de Serge Bertkiewitz,

d-na Magda Nicolau a făcut o temeinică dovadă de resurse tehnice și muzicale alese, înscriindu-și dintru început un serios succes.

SIGRID UNDSET: „Primăvara"

Cu „Primăvara", editura Gorjan a revelat publicului cititor nu numai cea mai suavă lucrare a marei norvegiene, dar a dat totodată și întâia tălmăcire din Sigrid Undset.

Scriitorii nordici nu au însemnat, din totdeauna, lectura preferată a publicului românesc. Cu excepția unor sporadice traduceri din Johan Bojer și Knut Hamsun, nordicii n'au cucerit publicul nostru cititor. E tocmai ce a întreprins, cu deplin succes, cu această „Primăvară", de o delicată inspirație.

„Primăvara" este, poate, întâia mare lucrare a autoarei. Impreună cu „Jenny" și „Maternitate", ea face parte din seria de opere care au ilustrat activitatea feministă a d-nei *Sigrid Undset.*

„SOȚUL MEU", romanul lui Max du Veuzit, *lansat de editura Gorjan și-a cucerit cititorii încă din primele zile ale apariției.*

„Soțul Meu" este, dacă se poate spune astfel, ilustrarea unei admirabile formule de roman, căci cartea lui du Veuzit este, în acelaș timp o pasionantă poveste de dragoste, un fremătător fragment de viață și o carte extrem de spirituală.

MATEI CARAGIALE

(Urmare din pag. I-a)

atmosfera versurilor degajează duioșie, în loc de zăngănit de arme și de sulițe. Nu retrăim aevea epoca și faptele petrecute, ci ne apropiem, cu smerenia cuviosului, care intră într'o lume neînțeleasă, peste care apasă o atmosferă grea.

Parcă vedem, prin vis și vrajă, scena mișcătoare a războinicului trădat și săgetat, în adâncimi de codri și rugul ce se înalță pentru a-i pregăti sfârșitul. E ca un praznic păgân, la care înfiorarea din fața noastră nu are nimic din slăbiciunea biblică, ci totul e un imn adus jertfei de sine și luptei neînfricate. Războinicul pare semeț și'n ultima clipă, înainte de a prinde aripi de foc, spre a se ridica spre zările infinitului.

Pe de altă parte, preocuparea poetului pentru tot ce poartă pecetea dezagregării timpului, îl face să ne redea atmosfera ruinelor și a locurilor părăsite, raiul cerșetorilor, a dezamăgiților și a păsărilor de noapte, înfrățiți într'un trist destin:

Adânc ca de o vrajă par ele adormite,
Pe iaz visează ostrovul de sălcii despletite
Nu tremură o frunză, nu mișcă fir de iarbă
Și'n tăinuita cuă, țintind priviri viclene,
Zâmbesc către domnițe boieri cu lungă barbă..."

E atât de simplă redarea în numai câteva versuri, dar atât de complex fondul. Un peisaj vast și tainic te face să retrăiești în atmosfera unor alți oameni și altor vremi. Peste poighița brumărie a vremii, care a lăsat un tainic și amețitor parfum, mâna poetul a schițat un gest de evocare. O întreagă lume, țintuită în jilțul veșnicei împăcări, prinde aripi de vis și-și rotește pleoapele mirate la zgomotul inoportun ale peregrinării poetului. Evocarea lui Matei Caragiale se face discret, în surdină. Parcă nu lira s'ar auzi cântând, ci ecoul ei și-ar prelungi antenele prin firida întortochiată a vidului. Poezia lui nu-ți răvășește sufletul, nu-ți produce îndoieli și apăsări, nu-ți întunecă orizonturile. Lectura ei copleșește cu un iz aparte, chemând la viață, prin sita deasă a visului, momente de viață trecută de mult pe pragul veșniciei. Din tot clocotul care va fi fost apanajul ei de altă-dată nu a mai rămas, în urma procesului poetului, decât elementul de zvon și tainică chemare. Matei Caragiale n'a căutat să scoată din prezentarea ruinelor și a vestigiilor străbune, temeiuri cari să fie puse în slujba vre-unui anume țel, așa cum altă-dată, cei dela 1840 făcuseră, plângând pe ruinele mânăstirilor, într'o prostatică atitudine, preromantică, în genul lui **Ossian și Volney.** In versurile lui freamătă un svon tainic, care-ți pune stăpânire pe suflet. El se adresează sufletului și înțelegerii adânci. Arta lui Matei Caragiale nu servește alt scop decât acela de a scutura sufletul său supra-tensional de energia ce-i prisosește. Omul de rând găsește alte feluri de a se manifesta, în astfel de cazuri. Artistul se concentrează în sine și filtrează materialul de inspirație, din care proces apare opera de artă. Valoarea ei depinde de vigoarea talentului pus în mișcare.

Poeziile lui Matei Caragiale sunt, luate fiecare în parte, fragmente dintr'o mare sbatere interioară, rezultatul unui chin sufletesc. Grefând pe marginea unui material documentar, heraldic, el reușește să ne dea admirabile închegări epice. Paharul chinului său interior este prea plin, ca să rămână în limitele unui liniștit lirism, astfel încât se revarsă în cascade de lumină epică. Insă sufletul său e permanent prezent la aceste desfășurări de peisagii poetice, ia parte la dramele pe cari le înfățișează și delimitează destinul fiecărui act în parte. Poeziile lui nu sunt iarăși o continuare a unei tradiții anterioare, el nu reprezintă rezultatul unui ciclu de experiență poetică. Ele apar stinghere în poezia românească contemporană, însă într'o armură de sărbătorească prezență. Peste risipa de suflet care se surprinde în versurile-i nou aromate, el aduce și silința unui rar bun simț literar, o instrucție cărturărească. De-aceea versurile lui îți mărturisesc nemijlocit, că stihuitorul lor nu e dintr'un aluat comun, ci el aduce, pe lângă talent, și o bogată informație de bunuri culturale și intelectuale. Prin aceasta nu vrem să scădem cu nimic din valoarea acelor poeți, cari n'au avut nici-o cultură și totuși au lăsat dovezi nenumărate de real talent. Firește, că factorul esențial în producerea oricărei opere de artă este structura interioară a autorului, dar atunci când aceasta este însoțită și de o aleasă cultură, se desprinde din ea o atmosferă de reală distincție. Elementul de cultură din opera de artă nu trebue să fie subestimat, după cum e bine iarăși să subliniem că nu trebue să condiționăm apariția unei asemenea opere în funcție exclusivă de prezența lui. In genere, creatorii de artă au fost și oameni culți. Cultura le-a deschis cărările spre drumurile artei. Fără ea, foarte multe lucruri le-ar fi putut rămâne străine și doar, dacă cine știe, prin ce întâmplare, le-ar fi descoperit. Dintre creatorii de artă, ridicați din massa anonimatului, n'au răzbit să se impună decât individualitățile puternice, a căror vigoare interioară să poată înlocui elementele de cultură.

Din pricina lipsei de cultură se întâmplă că multe talente necunoscute, să se piardă în massă, făcând cu totul altceva decât le-ar fi indicat talentul.

In opera poetică a lui Matei Caragiale cercetătorul are prilejul să întâlnească, ca un element de distincție, factorul cultural, care se îmbină armonic cu structura interioară a autorului. Jarul lui interior izbutește să mistue și să sudeze, într'o fericită închegare, elemntele diverse și disparate, pe cari le-a luat din afară, din câmpul experienței, spre a-i folosi în marele proces al creației. In toate poeziile sale întâlnim trădat acest proces. De-aceea poate poezia lui Matei Caragiale, tocmai prin faptul că are un caracter oarecum savant, nu a fost decât prea puțin gustată și apreciată. Publicul, vorbim de cel obișnuit, și criticii, cei de șablon, cu greu se lasă furați să descopere adevărata frumusețe iș lumină ce se ascunde în asemenea poezii, după ce știi să dai la o parte perdeaua de cultură.

O astfel de poezie își ascunde frumusețea, întocmai ca focul, care-și păstrează căldura sub spuză. Dacă n'ai curiozitatea să sgândări o clipă, riști să mergi mai departe, fără să te fi bucurat de căldura și lumina lui. Așa se întâmplă și'n poezia lui Matei Caragiale: farmecul ei e ascuns ochiului banal și sufletului golit de conținuturi estetice. Trebue să fii puțin meșter, în tainele sufletului și ale minții, ca să vezi în care parte sunt ascunse comorile de poezie. Dealtfel, poeziile sale îți oferă prilejuri de filoane adevărat frumoase, tocmai acolo unde te aștepți mai puțin să le găsești. De multe ori ele rees din impresia finală a unei strofe, sau chiar a unei bucăți, cu toate că, din lectura izolată și singurită a versurilor, ți-se pare că ai rămâne cu o impresie neclară. Asemenea realizări poetice fac parte din apanajul acelor scriitori, care-și chinuesc mai mult sufletul în timpul creației. Ei se deosebesc de poeții și scriitorii accesibili, cari se mulțumesc cu opera așa cum se desprinde după primul act de evadare, prin aceia că o supun la nenumărate operațiuni de control. La Matei Caragiale grija și migala aceasta mai reese și din considerațiunea că a scris foarte puțin, față de posibilitățile sale creatoare, când alții, în locul lui, ar fi scris enorm. Faptul înseamnă că ne aflăm în fața unui meșter extrem de conștiincios și pornit, nu atât să satisfacă, prin ceeace face, lumea din afară, cât mai ales, ca opera sa să răspundă propriilor nevoi sufletești, să exprime rezultatul unui real proces de creație artistică. Există scriitori cari se strecoară ușor prin pârjolul purificării interioare. Aceștia sunt autorii de succes imediat, la modă, fără însă să se știe cât se pot menține în actualitate, după cum există individualități, a căror sbatere, în actul purgației, durează mult, uneori extrem de mult, iar opera li se conturează dificil. Asemenea creatori de-obiceiu nuaparțin succesului momentan. Opera lor nu se înscrise pe frontispiciul actualității. Ințelegătorii ei sunt prea puțini, fiindcă opera reclamă un efort psihic și intelectual intens. Pentru asemenea eforturi oamenii, cei mulți, de rând, nu sunt pregătiți. Pe ei îi mulțumește facilul și superficialul. Pentru lucrurile adânci ei nu simt nici-un fel de aderență. Cei puțini, cei obișnuiți cu efortul mintal și psihic, se simt atrași spre realizări artistice superioare, unde adâncimea și intensitatea se complectează mulțumitor.

Iată cum se poate explica de ce opera poetică și chiar proza lui Matei Caragiale continuă să nu fie îndeajuns cunoscute publicului. Se vede treaba, că va trebui să treacă multă vreme, până când gustul acestuia să se ridice la înălțimea operei scriitorului.

DUMITRU IMBRESCU

NOTE germane.

BÖRRIES VON MÜNCHHAUSEN

marele baladist german despre care a fost de câteva ori vorba la rubrica aceasta, consideră poezia drept „un fenomen de secreție a sufletului". Dar să-i dăm cuvântul, — după revista berlineză *Orizontul:* „Poeziile lui A și B — zice B. v. M. — mântuiesc și eliberează inima nici mai bine nici mai rău decât a fost mântuită inima lui Goethe de către poeziile lui. Așa se face că eu îmi explic nevoia lirică și legitimarea ei mai întâi subiectiv în pura degajare trupească și sufletească de o plăcere sau neplăcere adunată în psihic". Lumea scrie deci pentru a se elibera de anumite presiuni. Teoria ni se pare a fi prea fiziologică. *Börries von Münchhausen* e, totuși, un remarcabil baladist. Abatele Brémond care nu a scris versuri a impus alte teorii cari, chiar dacă nu corespund întocmai adevărului, sunt mai verosimile decât interpretările științiste münchhausiene. Iată un domeniu în care verosimilul poate fi mai valabil decât adevărul însuși.

Intrebându-se de ce dintr'o mie de „poeți" numai unul singur este poet cu adevărat, același *Börries von Münchhausen* răspunde: „E desigur falsă convingerea că poetul simte mai adânc decât diletantul. Fals mai este că poetul ar fi mai deștept și mai cult precum... fals este că felul și valoarea unei sensații ar avea vreo importanță pentru poezia în sine. O poezie despre omorîrea unei mame poate fi mai bună decât una despre iubirea de copii, iară versul: *„veșnic verde este al vieții pom de aur"* e mai frumos și mai adevărat decât descripțiile microfotografice ale bătrânului Brocke. Adevărat e numai faptul că nu ne putem închipui un poet fără simțire pasionată, fără înțelepciune autentică, — deci nu deștepăciune și învățătură multă, — și fără moralitate. Și tot adevărat este că nu toate operele de artă se potrivesc pentru toate vârstele și gradele de cultură Esențială pentru poet mi se pare o anumită legătură a lui cu graiul — ciudată și adâncă, o legătură asemenea aceleia cu propriul său sânge. El simte originea și efectul, umbra și parfumul cuvintelor, el le întrebuințează făcând impresia că le zămislește și le naște din nou Tot așa de enigmatică și de adâncă este și legătura sa cu formele poetice... Toate acestea sunt pentru diletant simple lucruri învățate, lucruri moarte, întocmai cum este sârma florilor artificiale. Optzeci la sută dintre diletanți își tipăresc anual poeziile, iar aceasta din vanitate, iubire de bani și din prostie, de oarece ei nu văd deosebirea dintre lucrările lor și poeziile autentice. Nu pot s'o vadă!... Nu face să apreciezi în nici un fel produsele diletanților pentrucă, dacă și-ar putea da seama de greșeli, nu ar mai face poezii Dar nici dintre poeziile poeților adevărați nu se păstrează, în mod viu, toate în conștiința oamenilor culți, deoarece până și cel mai mare poet a scris poeme mai mult sau mai puțin mediocre... și deoarece, pentru viața unei poezii, nu este hotărîtoare numai valoarea ei intrinsecă ci și gradul ei de comunicativitate sau, ca să-i zicem, gradul de aplicabilitate pentru eliberarea sufletească a mai multor oameni. De ce le reușește însă câte odată chiar celor mai evident diletanți câte o poezie autentică? Pentrucă până și orbul, care scapă fără vrere un glonț de pușcă, poate lovi un sitar. Atunci când diletantul izbutește să prindă o formă externă și lăuntrică potrivită pe măsura posibilităților sale expresive și când acest diletant este pătruns, în acel moment, de o simțire extrem de intensă și când, însfârșit, este, tocmai atunci, cu adevărat autentic, simplu și veridic, atunci poate izbuti să facă o poezie adevărată. (Niciodată însă o baladă, o dramă, un roman). Multe dintre poeziile populare cele mai bune se poate să se fi născut astfel. Eu însumi cunosc mai multe poezii bune ale unor oameni cari, de altfel, sunt fără îndoială diletanți; ba am cetit chiar de două sau trei ori poezii autentice ieșite din pana unor oameni cari nici înainte nici după aceea nu au întrebuințat acel instrument pentru asemenea scopuri. Trebuie deci interzise cele optzeci la sută dintre volumele diletanților? Da, în cazul numai dacă se găsește un judecător infailibil. Aceștia sunt însă, cel puțin, tot așa de rari ca și poeții adevărați, culmea fiind faptul că și foarte mulți poeți se înșală în judecarea poeziilor altora. Aș putea cita multe exemple din trecut și din ziua de azi, cunosc însă câțiva profani cari pot judeca o poezie în mod infailibil și, cu toate acestea, în calitatea lor de medici, profesori sau judecători, nu au tipărit niciodată vreo carte de versuri. Așa încât aș permite ca vanitatea poeților dilletanți cari nu numai că scriu, dar își mai tipăresc poeziile, să fie satisfăcută. Cât de fericiți trebue să fie ei cu marea lor vanitate,— pe mine mă fericește doară chiar și a mea care este minusculă".

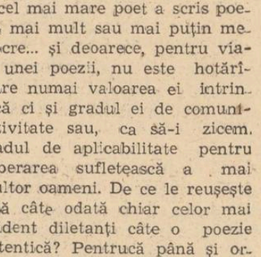

O STATISTICA

recentă despre reprezentațiile operelor lui Goethe și Schiller pe scenele germane în stagiunea teatrală 1940—41 ilustrează în mod de tot semnificativ nivelul ridicat al teatrului german în cel de al doilea an de război cât și setea poporului german de arta clasică. Din statistică reiese că în acea stagiune reprezentațiile din Goethe au depășit, pentru prima dată cifra de una mie, Faust *cunoscând 368 de reprezentații,* Iphigenia *152,* Egmont *137, iară* Götz von Berlichingen, Geschwister, Clavigo, Stella, Tasso *și* Urfaust *peste una sută.*

Din dramele lui Schiller Kabale und Liebe *a ținut afișul timp de 327 de reprezentații și* Maria Stuart *timp de 214 reprezentații,* Don Carlos *și* Hoții *situându-se ceva mai la urmă.*

IATĂ CE SCRIE E. G. KOLBENHEYER

despre partea creatoare a tuturor artelor: „Partea creatoae a oricărei arte zace în posibilitatea de a influența asupra vieții efective prin mijloace artistice și prin creațiuni artistice. Artistul intervine astfel constructiv în domeniul reactiv metafizic al vieții omenești... Trebue să atribuim artei o funcțiune biologică de extraordinară putere în cadrul poporului, căci partea de creație a oricărei arte este formarea acelei vieți afective prin care ajungem nu numai la certitudinea propriei noastre vieți, ci și, dimpreună cu conștiința acestei certitudini, la un raport conștient față de popor".

● *Wiener Verlag* anunță apropiata editare, — de către Franz Thierfelder, — a „Istoriei *Literaturii Românești" scrise de d. Basil Munteanu. Se apreciază în mod deosebit „clara și nepătimașa obiectivitate cu care autorul clasifică și valorifică manifestările spirituale ale poporului său", cât și „vivacitatea celor expuse cari fac din această Istorie a Literaturii o lectură deadreptul pasionantă".*

Tr. Ch.

Insemnare

Nu mă cunoști? Eri am ospătat cu privighetorile
Din pâinea amurgului bună ca privirea Ioanei.
Și cu mâinile visului pe toate viorile
Am cântat, trist ca un prohod, primăverile toamnei.

Peste ochi, peste florile de zăpadă, ciorchinele luminii
Își alerga diminețile ca'n apele Bistriței aprilene
Mi-era gura mai amară ca fierea, limba ca tăciunii
Și cu abecedarul dragostei umblam după tine.

M'au oprit prietenii lângă feștilele altor ochi, streini
Nu ca ai tăi, frumoși ca de căprioară ostenită...
Când seara-și curăță de omizi caișii rodiți, plini
Te așteptam cu mandarina bucuriei descojită...

CONST. ENE

Balada argonauților

Intr'o zi prieteni,
Intr'o zi
Când și stelele s'or ofili
Vom pleca spre țărmuri și spre ceață,
Vom pleca, prieteni, într'o dimineață —
Vom uita pe Rilke și pe Valéry
Intr'o zi prieteni, într'o zi
Când spre noi atâtea toamne s'or porni
Nici un vis aproape nu va fi
Intr'o zi cu ploaie, într'o zi...

Nu va plânge nimeni după noi,
Nicio stea măcar nu ne va plânge —
Singuri visul, singuri ni-l vom strânge
Intr'o noapte când vom fi strigoi.

Va cânta o geamandură speriată
Lângă țărmul unde se'necară anii
Cu lumini și străluciri de-agată,
Cu pământul greu ca bolovanii.

Nu va flutura batista albă până
Lângă zare nicio fată brună, nicio fată
Să ne'ntindă ea măcar o mână
Cu lumini și alintări de vată.

Nu vom mai vorbi de vin și de femei
Vom porni cu mersul lebedei
Oglindind în apă altă lume —
Vom porni, prieteni, fără cântec,
Fără vis, fără corăbii, fără nume.

Apăsați și roși de închisoare,
Numai pașii vor rămâne'n timp
Să ni-i roadă fiecare anotimp:
Vara, toamna, iarna... fiecare.

Și din visul ce-a crescut odată
Ca sub lujeri curpenul de viță,
Va ciopli o mână minunată,
Va ciopli din oase o troiță.

Vor cânta copiii cântecul de-acum,
Cântecul ce-l făurim pe drum —
Intr'o zi, prieteni,
Intr'o zi
Va veni un crainic ca să spună
Câte frunți căzură pe sub lună,
Câte frunți de soare-au sângerat
Și din jertfe s'au cuminecat.

Când vom fi departe,
Intr'o zi,
Peste toamne, peste ani
Va veni o fată,
Va veni
Să se roage pentru cei plecați...
Va veni o fată din Carpați.

Iar în slova unui meșter de cuvinte
Peste ani, viforniți, peste scrumuri,
Și-or aduce și de noi aminte
Ce-am durat în veacuri alte drumuri.

Intr'o zi, prieteni,
Intr'o zi,
Când și stelele s'or ofili
Vom pleca spre țărmuri și spre ceață,
Vom pleca, prieteni, într'o dimineață,
Vom uita pe Rilke și pe Valéry
Intr'o zi, prieteni
Intr'o albă zi.

RADU PĂTRĂȘCANU

NOTE românești

VICTOR PAPILIAN: „Manechinul lui Igor"

In literatura noastră de azi d. Victor Papilian trebue considerat ca unul din cei mai reprezentativi scriitori în cărui operă Ardealul trăește în mare ploare.

Condei de rasă, d. Victor Papilian se situiază în literatura română printre cei mai reprezentativi și desăvârșiți nuveliști, atât prin diversitatea problemelor atacate cât și prin pitorescul personagiilor și al situațiilor create, care merg dela cel mai sănătos umor până la cele mai subtile analize psihologice.

De aceea, tipărindu-i volumul de nuvele „Manechinul lui Igor" Fundația regală pentru literatură și artă prilejuește cetitorului român cunoașerea acesui real talent prin tot ce a creat în ultimul timp.

„Manechinul lui Igor și alte povestiri de iubire" a fost tipărit în cadrul bibliotecii „Scriitorii români contemporani", și se află de vânzare la toate librăriile din țară. Vom reveni cu o cronică literară.

SUB TITLUL DE „EMINESCU ȘI BUCOVINA"

ne vine, din Cernăuți (— Editura „Mitropolitul Silvestru", proprietatea Societății pentru cultură, 1943,—) un volum impozant cuprinzând, în cele 643 de pagini ale sale, studii despre Eminescu semnate de † Tudor V. Stefanelli (Amintiri despre Eminescu), *Leca Morariu* (Note pentru o monografie), *Aurel Vasiliu* (Bucovina în viața și opera lui M. Eminescu), *C. Loghin* (Aron Pumnul-Mihai Eminescu), *Augustin Z. N. Pop* (Despre Aglaea Eminescu, sora poeului); † *Vasile Gherasim* (In satul Eminovicenilor)*și Eugen Păunel* (Popasuri eminesciene în Cernăuți). *Volumul e prefațat de d.* C. Loghin, „prefațat" de un poem „Lui Eminescu", *scris de d.* George Voevidca, *de cele două poezii juvenile,* („La mormântul lui Aron Pumnul" *și* „La Bucovina"), *pe care marele poet le publicase în revista* Familia *și ilustrat de d. I. Cârdei. Volumul, foarte documentat, e conceput ca un omagiu al Bucovnei față de poetul nostru cel mai mare pe care această parte a pământului românesc îl reclamă, pe bună dreptate, drept fiu sufletesc.*

NIC. M. CONSTANTINESCU,

autorul volumului *Vibrații diafane* (Iași, 1939), ne trimite, în condiții tehnice de tot luxoase, a doua d-sale culegere de versuri: *Meleag basarabean* (Tip. D. Moldoveanu, Soroca, 1943). Din cele 20 de poeme închinate pământului desrobit, autobiografice, slăvitoare a luptei pe care o dăm pentru libertatea neamului și poeme pastel sau cu preocupări religioase, cele mai bune ni se pare a fi *Adolescență, Intoarcere* și *Calvarul.* Citâm, din acest din urmă poem strofa: „Isus!... Calvarul Tău nu ne-a durut, în carnea noastră și astăzi zac ispite; zadarnic prins în cuie ai gemut!... Noi ne târîm pe-aceleași căi greșite"

EPIGRAMA E UN GEN

în care numai foarte puțini reușesc cu adevărat. D. A. Bolohan, autorul unei plachete de versuri epigramatice (Catrenele mele), *apărută la Cernăuți în 1937 și poetul unor foarte abil cizelate sonete pe cari le cunoaștem, parțial, din Bucovina literară, a scos și un volum masiv de* Epigrame *(București ,tip. Bucovina). Dacă nu pot umbri gloria unui Cincinat Pavelescu, aceste epigrame ale d-lui A. Bolohan nu sunt nici mai rele decât produsele la zi cele mai bune de la un timp, până și paginile literare ale unor ziare din Capitală.*

DRUMURI

marele poem al d-lui Mihai Beniuc publicat în *Revista Fundațiilor Regale* (Iunie) ascunde un formidabil fond psihic nerăzbunat al autorului. Dense și vehemente ca un fulger, versurile: *„Voiu îmbrăca în negru De sus până jos Singurătatea-mi. Ca luna August Voiu plânge cu jerbe de stele. Dă grai de acum, durerea mea superbă, Fântânilor de cântece Inchise ca 'ntr'un miez de munte In sufletu-mi adânc. Răsune iar cornul de moarte Străbătător al ritmurilor mele. Vă desfoiați, vă desfoiați în măreția toamnei Ultime visuri!"* au ceva din măreția tragediilor antice. Poemul d-lui Mihai Beniuc se situiază ca și *Noaptea creației* scrisă de *Anișoara Odeanu,* printre realizările cele mari ale liricei noastre actuale.

STUDIUL

„Probleme de construcție în dramă" *pe care-l semnează, în* acelaș număr al Revistei Fundațiilor, d. Ovidiu Papadima, *se încheie cu aceste semnificative pasagii: „Din toată desbaterea ei sperăm că se va desprinde concluzia — căreia căutăm să-i slujim, pe linia clar văzătoare de mult a profesorului D. Caracostea — că cercetarea operei de artă poetică nu mai poate rămânea la învechitele recuzite, cu care ea se practică de către critica românească, încremenită pe linia unui fals maiorescianism. Chiar privită numai în sine, opera de artă poetică apare ca o complexă și totuși severă unitate, în care momentul sufletesc al creatorului ajunge una cu ultima fibră de expresie, prin caracterul structural al operei de artă".*

„BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ"

inițiativă a Fundației Regale pentru literatură și artă, s'a simțit de mult nevoia unei biblioteci de largă vulgarizare științifică adaptată nevoilor publicului românesc. De aceea trebue să subliniem în cei mai elocvenți termeni, inițiativa luată de Fundația regală pentru literatură și artă, care a creat „Biblioteca universitară", pentru a pune la îndemâna tuturor cetitorilor cărți folositoare pe un preț redus. Ținând seama de necesități le de cunoaștere și de informare a publicului nostru cetitor, Fundația regală pentru literatură și artă, a tipărit în cadrul acestei bibl oteci, în trei cărți aparte, cercetările întreprinse ani dearândul de d. profesor I. Popescu-Voițești, **privind** Noțiuni de geologie I; Petrolul românesc II **și** Sarea regiunilor carpatice românești III.

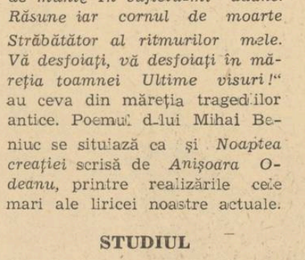

Aceste lucrări ale d-lui profesor dr. I. Popescu-Voițești, care este una din cele mai autoritare figuri științifice dela noi pentru cercetările făcute în legătură cu studiul pământului românesc, — permit nu numai împlinirea unui gol în cultura noastră, necesară tineretului în primul rând, dar servește chiar știința românească. Primele două volume („Noțiuni de geologie" și „Petrolul românesc") se și află în vitrinele tuturor librăriilor d n Capitală și țară.

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

își urmează, nezdruncinată de potrivnicii materiale, drumul de primă publicație culturală și literară a Țării. Ca întotdeauna și sumarul pe luna Iunie ne surprinde cu contribuții excepționale: D. Caracostea **(Metoda identificărilor istorice în folklor),** Mihai Beniuc **(Drumuri),** Al. Popescu-Telega **(România văzută de spanioli),** N. Davidescu **(Versuri),** Al. Raicu **(Târziu),** Ion Ștefan **(Biografie și operă),** Horia Nițulescu **(Versuri),** Aurel Chirescu **(Versuri),** Ovidiu Papadima **(Probleme de construcție în dramă). Revelatori sunt** Textele și Documentele, Comentariile critice.

SAECULUM

revista de filosofie condusă de d. Lucian Blaga **ajunsă la nr. 3 de apariție (Mai-Iunie), are următorul cuprins:** Mahatma Gandhi, cum l-am cunoscut **(L. Blaga),** Creație în filosofie **(Edgar Papu),** Vico: dela idealul umanist la conceptul „educației eroice" **(Giovanni Villa),** Dela dialectică la existențialism **(Zevedei Barbu),** Marginalii engleze **(Ovidiu Drimba),** Viziunea poetică a lumii în opera lui Marcel Claudel **(George Hanganu) cât și recensii și note semnate de d-n i Z. Barbu, V. Iancu și L(ucian) B(laga). Atragem atenția, în mod special, asupra notelor: „Dela Grama la tipul Grama", „Șantajul și injuriile în cultură" și „Filosofia și specialistul".**

CETATEA MOLDOVEI

revista ieșană de probleme actuale, literatură și critică, rivalizează, ca volum, cu *Revista Fundațiilor Regale.* D. prof. *Gh. A. Cuza* poate fi mândru în această privință. *Cetatea Moldovei* a mai înțeles să strângă în jurul ei și o seamă de foarte valoroși colaboratori. Th. Simenschy, George Lesnea, Eusebiu Camilar, Ion Buzdugan, Leca Morariu, Arthur Gorovei, Petre Stati, D. Iov, ca să nu-i numim decât pe cei mai de frunte, îi fac numai cinste. *Eusebiu Camilar* este, fără discuție, o achiziție de prim rang. Și CETATEA MOLDOVEI ar putea fi revistă cu adevărat mare dacă nu ar cădea, cum este cazul cu *„ridicarea drapelului literelor românești",* în cursa unor oameni de rea credință. Făcând această însemnare, nu înțelegem să stîrbim, câtuși de puțin, din frumusețea ei literară și documentară.

D. MIRCEA ELIADE

publică, în marele săptămânal madrilen „El Espanol" **(nr. 27), un interesant studiu intitulat** „DOR nostalgia rumana". **Traducem această concluzie: „Fiind un cuvânt bogat în valori metafizice — sentiment de singurătate cosmică, dorință arzătoare de vreun lucru real sau ireal, etc., — dorul nu pierde contactul cu realul ci rămâne înrădăcinat în concret. Fie că este vorba de ceeace a fost, de pasiune sau dorință, sete sau foame de experiențe tangibile, toate acestea sunt exprimate în limba română prin termenul pe care l-am analizat și care se convertește în expresia totală a nostalgiei ,a sentimentului care cuprinde ființa umană în întregimea complexității sale. Când un român spune că-i este dor de ceva, să fim siguri că în acel moment dorește respectivul lucru cu întreaga sa ființă, integral, cu trupul și cu sufletul, cu carnea și cu osul după fericita și puternica expresie unamunescă. Tot într'un ziar spaniol și anume în saragosanul** Amanecer **(nr. 2102), d. Em. Bucuță iscălește un mare folleton despre** Viața noastră culturală.

PAGINI LITERARE

revista de numele cărzia se leagă multe și frumoase începuturi și realizări, face, în numărul ultim, exces de cronici. Incalte dacă aceste cronici ne-ar informa asupra mișcării literare din provincie.

V. JELERU

Cronica plastică

EXPOZIȚIA GEORGE LÖWENDAL

Cazul pictorului Löwendal este — cum ar spune, cu acel aer pătruns și misterios, camaradul nostru întru iubire de artă **Nicu A. Amza,** — un caz complex. Actuala sa expoziție improvizată 'n grabă la „Universul", ne arată o serie de lucrări curioase și inegale, care au avut darul să suscite entuziasmul unei distinse literate. Intr'un ziar din Capitală cu data de 8 Iunie, LUCIA DEMETRIUS (cu al cărui nume modesta noastră semnătură a avut cinstea să fie confundată) îi consacră pictorului Löwendal, un articol de neobișnuită căldură în care domnia sa face o serie de aprecieri, care, lăsând laoparte faptul că sunt enunțate clar și concis, ar putea prin cele ce afirmă să arunce o grea îndoială în sufletul privitorului. Intre altele LUCIA DEMETRIUS scrie: „Löwendal a depășit problemele de tehnică picturală, stăpânindu-le" „alăturarea lui de GRIGORESCU, de ANDREESCU se va face mai târziu". LUCIA DEMETRIUS mai crede că substanța unei arte este **una și aceeași pentru toate artele** (subliniez eu). Baronul pictor de LÖWENDAL este un virtuoz al desenului (chiar dacă acest desen este uneori neglijat, domnia-sa nu poate **stăpâni** problemele de **tehnică picturală,** pentrucă nu le exercită, nu le pune în practică, domnia sa nu-și pune **probleme picturale,** pur picturale. Singurele probleme care le rezolvă **strălucit** sunt acele de **documentar, analiză, decorativ...**

Chiar dacă domnia-sa ar pretinde a cunoaște tot ceea ce preocupă azi lumea plastică, că este în curent cu tot ce se face, domnia-sa în ceeace ne arată dovedește alte preocupări. Numiți-le cum voiți: „interesante, admirabile, superbe", orice superlativ îl admitem, dar să fim bine înțeleși — nu de pictural, de tehnică picturală — suntem convinși de asta. Tăria pictorului **Löwendal** constă chiar în acele chipuri disecate în chip de planșe anatomice, redând trăsăturile umane adâncite râpos „ca niște hărți geografice". Indată ce domnia-sa voește s'o dea prin „atmosferă", „sfumato", „modelare" ca în portretul lui LIVIU REBREANU devine impersonal, oarecare... Domnia-sa n'are curajul să acuze caracterul individului, a trebuit să fie acele extraordinare, **miraculoase** tipuri de Bucovineni cu plete, care prin ei înșiși sunt o **vie pildă de semnificație,** pentru ca acel ce copiază — în speță pictorul LÖWENDAL — să dea inevitabil, o lucrare magnifică.

Alăturarea făcută de d-ra DEMETRIUS cu ANDREESCU și N. GRIGORESCU este mai mult ca prematură, este imposibilă, întrucât pe acești doi pictori îi caracterizează „picturalul" nu documentarul.

Cât privește substanța artei plastice, dacă i se pot găsi analogii ser'oase cu muzica, apoi cu „literatura" e un adevărat antagonism, întrucât „literarul" răspândit în pictură este tocmai ceea ce omoară plastica și bine înțeles ceea ce publicul gustă mai cu poftă, confundând anecdotă, obiect fotografic redat cu pata bine așezată de coloare care-i scapă. Vaporosul, imprecisul, îl numește „poezie"..

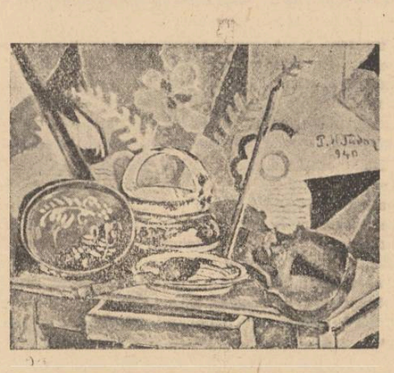

Chipurile pictorului LÖWENDAL denotă totuși o personalitate care s'ar putea complect realiza în decor de teatru, afiș, ilustrație și mai ales,—pentru numele lui Dumnezeu dece nu o face?— în gravură; dăltița, cuțitașele de tăiat în lemn, piatra lithografică îl chiamă, îl așteaptă ca pe Messia. Este un mare păcat că nu se încumetă, să la aceste instrumente atât de mult făcute pentru domnia-sa, svârlind cât colo pensula și păcătoasele tuburi de ulei care-i sunt potrivnice.

Foarte bine face că-și permite să picteze acele portrete de „burghezi" slabi, grași și multiplu decorați. Foarte bine, căci aceste portrete unde nici un nasture și nici o unghie nu este uitată aduc parale. Ori, pictorul trebue și el să trăiască, nu poate muri de foame de dragul artei. In cămăruța sa însă, departe de ochii lumii, albul și negrul aceste infinite resurse, cu infinite și măestre rezonanțe îi pot deschide porțile unui rai în care cu adevărat ar putea deveni **un Dostoiewski român** al „gravurii" nu al picturii așa precum glăsue cu entuziastă putere LUCIA DEMETRIUS. Câmpul colorilor și al picturalului este în România supra-încărcat, avem coloriști prea mulți și „materie" berechet, câmpul gravurii însă, minunat și vast, este prea puțin cutreerat; dece să nu profite acel care ar fi cel mai nemerit să-l cunoască?

Ni s'a semnalat la școala de arhitectură, o extrem de interesantă expoziție despre care vom vorbi neîntârziat, în viitorul nostru articol.

Pentru a fi la timp gata cu cronica aceasta, am fost numai la „Căminul Artei" unde ne-am delectat privirile cu acele prea frumoase afișe expuse. Ce admirabilă, ce minunată lecție pentru cei ce socotesc afișul artă minoră. De cât o artă majoră nepusă la punct, prefer de un milion de ori o artă minoră perfect **realizată.**

Lecții de desen, de punere în pagină, de compoziție și chiar de stil, pot da oricui aceste superbe afișe, cu totul și cu totul **încântătoare,** așa cum s'a exprimat un trecător intrând în expoziția denumită „PARIS 1900" dela Căminul Artei.

Sclipitoarea introducere a catalogului comentează lucrările expuse și ne împărtășește și unele nedreptăți cum este denumirea de „detestabil" aplicată anului 1900. Denumire curentă, ce e drept, a acelui an, dar profund injustă. Acel 1900, l-am chema azi **adorabil** atât de fecund în oameni de artă și talente. Se poate un mai delicios lucru decât „divanul japonez" a lui Toulouse-Lautrec ? Un desenator mai savuros ca Léandre? O dizeuză mai fermecătoare ca **Yvette Guilbert ?** Și atunci când se consacrau impresioniștii, și mijea faima marelui Cézanne! Iar acele neînchipuite spectacole cu „Frenchcancan" cu „Cake-Walk" dela „Moulin-Rouge" și atâta vibrantă veselie se pot compara cu infamii ani, din ziua de azi ? !

Tempi passatti ! Tempi passati di glorie e di bellezze ! Pe care-i privim cu înduioșată încântare și cu cât regret...

LUCIA DEM. BALACESCU

Aventura

de MIRCEA PETALA

Bob Dragoş închise cu băgare de seamă uşa biroului şi îşi scoase fără nici o tragere de inimă paltonul. Avea o imperceptibilă satisfacţie că nu-l văzuse uşierul şi ezita acum: să rămână, sau să iasă din nou în oraş? I se părea că până şi omul acesta i-ar fi cunoscut gândurile şi poate l-ar fi compătimit. Nu vroia asta! Avea chestiuni urgente care trebuiau rezolvate. Şi ar fi fost bine să aibă mintea liberă de orice altă preocupare. Acum nu se mai putea gândi la treburi. Ştia atâta, că la această oră matinală, Duşa se plimba pe stradă cu Lazăr Lunguleac, despre a cărui sosire în oraş el nu aflase până atunci nimic. Stabili precis ora când îi văzuse de departe: nouă fără un sfert. Se oprise locului în parc, pironit de apariţia siluetei atât de familiare, descoperi aproape în aceiaşi clipă pe omul scund care o însoţea şi simţi inima svâcnindu-i scurt. Surâse. Dar imediat avu un moment de revoltă, de revoltă pentru el, pentru slăbiciunea imensă de a nu putea privi cu indiferenţă un fapt care, la urma urmei, ce însemnătate putea avea? Acuma îi părea rău că nu se îndreptase spre ei cu aerul acela surprins, dar mulţumit că-şi vede prietena pe care o iubea atât de mult, însă numai arborând această mulţumire, pe care în clipa aceasta n'o încerca. Ah! dacă ar fi putut despica lucrurile metodic, uşor, desigur că ar fi surâs de frământările, de presupunerile, de toate temerile lui. Dar el o iubea pe Duşa şi gândurile îi alergau ca nişte telegari slobozi, pe un drum plin de gropi. Nimic, nimeni care să le strunească, să le rânduiască, să le pună într'un mers potolit, pe drumul cel bun. Ar fi trebuit să lupte cu el, să-şi spună: „linişteşte-te omule, pentru Dumnezeu! ce s'a întâmplat atât de grav de nu-ţi mai găseşti locul, aprinzi ţigare dela ţigare, te frământi fără să ştii ce vei face în clipa următoare? Căci ştia că nu va mai fi bun de nimic toată dimineaţa. Iar dacă ar fi coborît din nou ca să-i întâlnească, aşa, ca din întâmplare, cu cât ar fi putut micşora toată frământarea lui de acum? Ştia precis că Duşa de care se despărţise ieri în stradă, după ce pe neaşteptate îl sărutase repede, fără să-i pese că ar putea fi văzută de cineva, îi va telefona: „Bob! sunt cu Lazăr Lunguleac, care a sosit azi, trecem mai târziu la tine să te luăm la prânz, cu mama, vrei?" Atunci de ce să plece iar, neştiind nici măcar încotro s'o apuce, ca să piardă şi clipa de dulce aşteptare a telefonului, în care vocea Duşei vibra caldă şi puţin îngroşată.

O iubea. Uneori îi era necaz că lega de sentimentul lui o neţărmurită şi permanentă dorinţă de a fi singur cu ea, de a o simţi aproape, de a fereca uşa pe dinăuntru zile întregi, aşa cum făcuse săptămâni dearândul în primele lor luni de cunoştinţă şi de vacanţă, acolo, pe malul mării. Crezuse atunci că va fi o uşoară, o simplă aventură. Dar când văzând-o mereu, în fiecare zi, în oraşul lor, i se părea că o vede pentru prima dată şi că pentru prima oară descoperea această graţioasă figură spiritualizată de jocul viu al inteligenţii, ştiu sigur ce se întâmpla cu inima lui. Nu-şi amintea precis cum se înfiripase această dragoste, dar ştia că dorea mereu s'o revadă. Pe urmă, viaţa lui de singuratic se colorase, se înoise, descoperind marile bucurii şi tristeţi. Nu putea să se însoare, căci ea era legată de un om care îşi prelungea într'un sanatoriu o groaznică şi amară existenţă. Nu se putea şi nici nu îndrăznise să vorbească de asta.

Nouă fără un sfert... Nu ieşea Duşa niciodată atât de devreme. Drumurile ei la sanatoriu erau în preajma prânzului, ori seara. O însoţea mai cu seamă seara în aceste lungi curse, aşteptând-o afară, oricum ar fi fost vremea. Se întorceau amândoi ţinându-se de braţ, fără să-şi vorbească prea mult, purtând fiecare în suflet poate o vagă părere de rău, ori o surdă fericire. Se opreau uneori la ferestre luminate, se uitau prin încăperile sărăcăcioase ale mahalalelor, zâmbindu-şi cu înţeles.

— Aşa-i că şi ţie îţi place să te uiţi prin case?

Toate casele, toate locurile acestea le erau prietene şi-i priveau cu complicitate. Pe o stradă prăfuită din drumul gării, se opreau la o cârciumă cu o mică odae izolată. Simţeau amândoi nevoia să se vadă mai repede la lumină, să-şi prelungească timpul rămânerii împreună, chiar şi aici, în faţa unui pahar pe care îl sorbeau de cele mai multe ori în silă. Şi pe urmă... Intunericul cobora moale, vătuit, dens. Lumini rare se aprindeau în drumul întoarcerii lor, undeva pe o stradă paralelă suna clopotul unui tramvai, ca o chemare sau un îndemn. Mergeau cu pasul grăbit, unul lângă altul, îmbătaţi de umbră şi tăcere. Se despărţea de ea cu greutate, prelungind şi singur clipele petrecute împreună. Alteori, pe vreme rea, o aştepta în trăsură. Se înapoiau pe un drum ocolit, în afara oraşului, ca şi cum ar fi plecat într'o lungă şi minunată călătorie. Farul vreunui automobil sau scurtele izbucniri de lumină ale caselor îi surprindeau strânşi în fundul trăsurii, într'o caldă şi legănată îmbrăţişare. Unul lângă altul reeditau aproape în fiecare zi o dragoste de adolescenţi dintr'o Duminică în care ceasurile până la întoarcerea la şcoală treceau prea repede şi în care clipa intrării în internatele lor cădea grea, ca un lacăt enorm. Nu se puteau lipsi nici desprinde din prelungile lor hoinăreli, după cum le-ar fi fost cu neputinţă să rămână numai la ele. Ştiau sigur acum amândoi, după trecerea vremii, că realizaseră împreună clipele cele mai minunate ale unei iubiri care nu-şi pierduse nimic din marile emoţii ale începutului. Dar arareori, când, aşa cum se întâmpla azi, minunata lume a emoţiilor şi gândurilor lor era suspendată de sosirea celor câtiva prieteni ai Duşei, Bob Dragoş simţea că între ei doi se ridică nişte forţe imperceptibile, care le modifică suprafeţele sufletului, aşa cum o adiere nevăzută încreţeşte luciul calm al unor ape adânci. Ii măsura fiecare gest, îi cântărea cuvânt cu cuvânt, simţind nevoia unei siguranţe interioare, care în împrejurările acestea îi lipsea. I se părea că e ridicol, că în jurul lui se ţesea o pânză de ascunzişuri şi minciuni, că însfârşit cineva nevăzut din umbră hotea. Ar fi vrut în clipele acelea să se pedepsească, oferindu-se primei ţigănci care l-ar fi solicitat o noapte şi de multe ori ar fi dorit — dacă lucrul acesta ar mai fi fost posibil — să-şi înăbuşe dragostea printr'o nouă dragoste. Imposibil să-şi stăpânească mişcările sufletului.

Ah! şi acest Lazăr Lunguleac care îi răscolea acum suferinţa, şi-şi punea din nou semnătura pe ea! Ce vroia în definitiv acest om, care avea în inflexiunile vocii accentele ţipătoare ale unui păun?

— Domnule Inspector, v'a căutat Caraşul la telefon.

— Cine era?

— Domnişoara dela uzine. Mi-a spus că o să sune mai târziu.

— A! Dela uzine...

...Ce vroia însfârşit şi Lazăr Lunguleac şi caraghiosul acela de Rudi Trofin cu nume de clown şi Vintilă Savu cu mica lui cocoaşă măestrit ascunsă de fasonul hainelor sportive, ce vroiau toţi oamenii aceştia care îi confiscau uneori pentru o zi întreagă, intimitatea Duşei lui? Şi cu ce drept ar fi putut să-i trimită el la plimbare? Dacă ea îi chema, ce putea face el, decât să-şi alunge gândurile, să-şi strivească sufletul. Bănuia că totul ar fi fost inutil. Nu încercase niciodată, dar ar fi vrut în clipele acelea de ciudă să-şi întunece iubirea prin nu ştiu ce beţie a simţurilor, să simtă cum evadează din el fantoma sufletului prin cine ştie ce degradare a inteligenţii. Inseşi gândurile acestea nebune, acest bici dat imaginaţiei lui de tot ce venea în atingere cu Duşa în clipele acestea, era poate semnul că o iubea. Ştia că aceste gânduri sunt înşelătoare, dar trebuia să se înşele, avea nevoe să încerce orice altceva, nu cu prea multă speranţă, aproape fără niciuna, să caute un refugiu în întunericul în care toate temerile, toate încordările lui ar fi fost amorţite măcar un timp. Ocaziile care i se iviseră până atunci fuseseră înlăturate prin inaderenţa lui la aventura trecătoare şi poate şi pentru faptul că nu fusese atras de acea forţă magnetică puternică, cel puţin egală cu a Duşei. Nu căutase eliberarea cu nici un chip, deşi în clipele de tortură ca cea de azi, ideea îi încolţise în minte răzbunătoare, copilărească, caraghioasă. Chiar vocea catifelată şi insinuantă a acestei necunoscute domnişoare dela uzinele din Caraş şi toate desele ei cochetării, îi stimulase această idee şi i-o ţinea trează.

— De ce nu veniţi mai des la noi? Aş vrea să vă cunosc.

— Pentru vocea asta frumoasă a dumitale şi eu aş vrea domnişoară. Aş vrea mult.... Nici nu ştii cât aş vrea!

Ştia acuma. O chema Aurora şi era tânără. Glumise cu ea în toate convorbirile şi se stabilise astfel o intimitate care ar fi făcut cunoştinţa şi uşoară şi lipsită de balastul începuturilor. O bănuia frumoasă, vie, fără prejudecăţi, pripăşită în acel mic orăşel, de cine ştie ce vitregie a soartei. Ii fremăta sufletul acum ca frunzişul unui plop. De atâtea ori îşi spusese că se va duce odată s'o cunoască, cu aerul unui vechi prieten şi aventura aceasta îi va uşura povara sufletului. Se va duce azi, se va duce hotărît, ca spre un izvor de mult căutat. Simţea artificialitatea acestei porniri, dar nu se oprea prea mult la ea. Ştia că orice s'ar fi întâmplat, sufletul i s'ar fi prăvălit mereu înapoi, dar spera că realizând chiar aventura trecătoare, tortura îi va fi mai mică, mai uşoară.

Unde o fi acuma Duşa? cât va mai sta Lazăr Lunguleac şi ce căuta el aici? Poate în clipa asta ea uitase chiar de existenţa lui, trăsese cu buretele pe tabla amintirilor ca să scrie azi cine ştie ce nouă frază. Ah, cât ar vrea ca atunci când îşi va aduce aminte de el, el să fie departe, în căutarea apei vii care să-l purifice şi să-l mântue. Ca frunzişul unui plop îi fremăta sufletul. Se făcea că nu bagă de seamă nevăzuta mână care-l trăgea înapoi de pe drumul întortochiat pe care vroia să apuce. Ii răsuna în urechi vocea îndepărtată a necunoscutei: „vino, cred că n'o să-ţi pară rău, vino cât de curând", în timp ce întrebarea Duşei îl mustra şi îl stingherea: „pentruce?".

Autobuzul pleca la unsprezece. Ridică receptorul şi ceru uzinele. Ii spuse că vine, că la unu este acolo şi la explozia de bucurie a fetei, răspunse cu entuziasm, cu o frenetică dorinţă de a sosi cât mai repede, stabilind modul şi locul de recunoaştere. Făcea toate acestea cu o imensă strângere de inimă, cu o mare scârbă de sine şi cu o surdă dorinţă de a anula toate aceste intenţii, dacă Duşa ar fi venit să-l scoată din încâlceala gândurilor şi să-l aducă la lumina curată a zilei.

Scurta convorbire dela telefon fusese promiţătoare, ştia că va putea propune orice, era încă aţâţat de curiozitate, dar cum ar mai fi vrut să apară în clipa aceasta Duşa lui, cu figura ei surâzătoare, limpede, bună! S'ar fi ruşinat atunci ca un copil prins cu mâna în borcanul de dulceaţă, ar fi şters din minte toate presupunerile, toate planurile.

Până la unsprezece, mai era o oră. Aştepta, incapabil să facă ceva. Simţea cum îl copleşeşte încetul cu încetul o mare tristeţe. Un val de căldură îi năvălise în piept, se urcase spre gât, dându-i o vagă durere. Ii venea să plângă. Rând pe rând trecea dela această stare, la cealaltă, de dorinţă a evadării, a fugii. Ce va zice Duşa când nu-l va găsi? Va înţelege că această plecare neanunţată este replica pe care i-o da el? Ii va părea rău, va fi indiferentă?

Timpul trecea. Telefonul sună ascuţit, făcându-l să tresară. Nu era Duşa şi n'avea chef de vorbă. Plecă la autobuz şi spuse în treacăt uşierului că se duce la uzine, la Caraş. Omul îl privi mirat, iar lui Bob i se păru că surprinde în privirea lui un început de milă, ca şi faţa unui bolnav. Dar plecând, el consimţea la toate forţele secrete care-i frământau inima, cu un fior de teamă şi de bucurie.

Maşina înainta acum pe străzile strâmte ale oraşului, ca să iasă în şoseaua mare. Curând gonea dealungul ei cu un zbârnâit lung şi uniform. Zgomotul îi mângâia gândurile anesteziate, ca o mână caldă şi binefăcătoare. Câmpuri brăzdate, arbori desfrunziţi, oameni lucrând prin ţarini fugeau ca săgeata înapoi şi cu ei fugea şi se întorcea de unde plecase, întregul suflet al lui Dragoş. Se lăsase peste întinderi o ceaţă uşoară ca un abur, din care apăreau în fund, pe stânga, vârfurile pleşuve ale munţilor. Bob se ghemui în raglanul lui moale, amintindu-şi de acele dese călătorii în străinătate, în care singur în compartiment, privea cu o totală detaşare monotonia liniştitoare a decorului, ori bruştile schimbări de peisagiu. Din când în când i se părea că pluteşte cu o barcă în voia valurilor, indiferent la orice i s'ar fi întâmplat. Apoi scopul călătoriei lui îi apărea precis, tulburându-i visarea şi înviorându-l. Va merge direct la unica cofetărie din centrul oraşului, va cere o cafea şi va aştepta. Pe urmă, va vedea... Işi aminti că pentru ora prânzului convocase la el personalul din birouri şi că plecase fără să le spună nimic. Nu putuse să prevadă această plecare şi era prea tulburat să-şi rânduiască treburile. Tristeţea care îl copleşise se împletea cu un vag dar falş sentiment de detaşare, de mândrie de a fi el stăpânul gândurilor şi acţiunilor lui. Acum când maşina era atât de aproape de ţinta călătoriei, ştia sigur că orice prilej de a renunţa şi a se întoarce, nu l-ar fi luat în seamă.

Oraşul apăruse brusc în faţă, cu uliţe strâmte şi case pipernicite. In piaţa centrală, trecătorii puţini grăbeau spre case. Uzinele îşi duceau o viaţă proprie la marginea târgului, iar din localnici, Bob nu cunoştea pe nimeni. Cofetăria era mică dar cochetă. Se instală lângă fereastră, adulmecând aburii cafelei fierbinţi. La ora aceasta era singur acolo. Pe trotuarul celălalt, apăru silueta elegantă a unei femei. Tresări. Iar când femeea aceasta frumoasă trecu prin faţa lui, i se păru că surâde şi fu sigur că e Aurora. I se făcu în inimă un dulce vid. Puţin încurcat, aşteptă să se întoarcă, mulţumit că imaginaţia lui nu-l înşelase. Dar aproape în acelaşi clipă intră în cofetărie o fată măruntă, cu priviri iscoditoare, care veni drept la el. Purta o bască aruncată strengăreşte spre ceafă şi o vulpe galbenă autohtonă şi ciufulită, cu un cap ce se rânjea pe umeri.

— Domnul Bob Dragoş? Sigură eram... Ce bine îmi pare că ai venit!

El se ridică, strânse mâna care i se întindea şi o invită să se aşeze. Avu senzaţia bruscă de topire, ca un bulgăr de zăpadă aruncat pe jăratic. Poate dacă în clipa aceea ar fi avut forţa necesară, ar fi fugit, lăsând totul baltă, fără nici o explicaţie. Nu ştia precis de ce. Poate din cauza contrastului izbitor dintre cele două femei văzute aici la interval atât de scurt, care-i revela categoric condiţia de a-şi materializa resentimentele şi aspiraţiile lui sentimentale. Sau poate din neputinţa de a-şi aduna gândurile îndreptate mereu spre Duşa. Iar fata asta care i se adresa atât de sigură de ea, îi omorîse din prima clipă iluziile. Senzaţiei acestea de topire îi urmă repede o caldă bucurie interioară, care dură însă foarte puţin. Il cuprinse disperarea.

— Ah dragă, dela douăsprezece nu-mi mai găsesc locul. Ştii, mi-am luat concediu azi. Mi se părea că timpul trece grozav de încet, că n'ai să mai vii. Ia zi îţi plac?

— Cum să nu, domnişoară!

Era aceiaşi voce limpede, caldă, vioae, dela telefon, dar imaginaţia lui se servise de timbrul ei, atribuindu-o unei făpturi gingaşe, alta decât aceasta. Fata se îmbrăcase cu o grije şi cu o lipsă de gust înduioşătoare. Se vopsise mai mult decât trebuia şi se împroşcase cu o apă de colonia greu de suferit.

Ce făcea acuma Duşa lui? Fata îi vorbea aproape fără oprire, el răspundea monosilabic, dar nici o clipă nu se mai putea desprinde de imaginea mustrătoare a Duşei. Il cuprinse o mare scârbă de el, ca după o beţie cu un vin acru şi cu femei mizerabile. I se părea că rarii trecători de pe stradă îl priveau cu atenţie şi cu ironie. Cum putuse avea această copilărească şi fără de sens pornire, să plece la o aventură de acest fel?

Vântul ridica afară trâmbe de praf în snopuri dese. Avu senzaţia netă că e murdar, că totul se lipeşte de el. Dacă ar fi fost realizabilă, singura lui dorinţă acum

era să se scufunde în bae şi să adoarmă până a doua zi, în patul lui. Ce femee putea fi aceasta care se agaţă la telefon de oameni necunoscuţi, pe care-i simt necăjiţi şi-i pun pe drumuri, să-i prindă în capcană? Cum puteau fi pe lume astfel de femei? Şi cum nu putuse să-şi dea seama că numai o femee urîtă ar fi putut face asta?

— Acum mergem la mine, nu? Pe tanti am expediat-o. Zic: tanti dragă, dumneata să nu vii până diseară. Are ea nişte babe, face poker la un leu.

— Nu domnişoară! Mergem să ne plimbăm deocamdată. Am venit doar să te văd şi trebue să plec repede înapoi. Cum o să merg eu la dumneata, să te compromit? Ce spui? N'am autobuz până diseară? Nu se poate! Asta nu se poate!

Se ridicară amândoi deodată şi ieşiră. El avu sentimentul unei totale înfrângeri, al unei căderi definitive.

Piaţa pătrată a oraşului era acum pustie. Fata mergea alături, docilă, examinându-l cu atenţie, vorbind despre oraş, arătându-i casele, direcţia spre care locuia ea. El o privea cu curiozitate, cu teamă, neştiind cum să iasă mai curând din încurcătură. Il dezarmase seninătatea cu care primise toate refuzurile lui, bunătatea cu care îl privea, grija să nu-l supere cu ceva.

— Vezi dumneata domnişoară, eram atât de obosit azi dimineaţă şi atât de greu îmi era capul, că am simţit nevoia unei plimbări mai lungi, fără scop. Nu mă duc nici la uzine. Şi am profitat să-ţi telefonez, să te văd. Acum arată-mi te rog, unde este o staţie de benzină. Poate se opreşte acolo vreo maşină care să mă ducă înapoi.

Işi dădea seama că vorbind astfel, mintea într'o privinţă, dar spusese şi adevărul. Se simţise atât de amărît dimineaţa, de obosit, încât trebuia să plece, să fugă. Dar că venise cu scopul să se arunce în braţele ei, asta nu i-o mai spusese. Şi nu-i spusese nici adevărata lui amărăciune, nici părerea de rău că făcuse ce făcuse, nici dorinţa arzătoare de a revedea cât mai repede pe Duşa.

Era o singură staţie de benzină de partea cealaltă a oraşului, către uzine. Mergeau alături potrivindu-şi pasul, silind-o să-l mărească după al lui ca să ajungă mai repede. Fata tăcea întorcând uneori capul, ca să-l vadă bine. Poate crezuse ce-i spusese el, poate nedumerită, dar se citea pe faţa ei o vagă umbră de tristeţe.

Trecea prin faţa staţiei de benzină foarte rar câte o maşină, dar în cealaltă direcţie. El se hotărîse să aştepte acolo, orice ar fi fost. Vorbi cu omul de serviciu care dădu sceptic din cap: — Poate să aveţi noroc!

— Deacuma domnişoară, eu zic să te duci. Cine ştie cât mai am de aşteptat şi nu aş vrea să te oboseşti.

Pentru prima dată fata protestă. Vroia să stea până la urmă, îl ruga s'o lase, îi făcea plăcere. El nu mai insistă, dar simţea că era incapabil să mai vorbească. Se uita cu atenţie dealungul şoselei prăfuite, tresărind la fiece zgomot. Treceau camioane grele şi trecuse o singură limuzină înţesată, din care i se fluturară câteva mâini în fugă.

— Vezi, cu maşinile astea e cam albastru! Las'că vin puţine, dar care vin nici nu vor să se uite! zise fata.

O privi mirat de vulgaritatea expresiei, surprins că în convorbirile lor dela telefon nu se descoperise niciodată astfel. Se sili să surâdă.

Spre dreapta, pe şosea, se auzi sfârâitul unei maşini. Direcţia asta nu-l interesa. Dar când ajunse în dreptul lui şi el îşi aruncă privirea distrată, simţi ca o lovitură de cuţit în piept şi căzu pe banca omului de serviciu. Fusese Duşa lângă şofer, iar în fund era mama ei şi Lazăr Lunguleac. Cum nu-l văzuseră? Se duceau desigur la uzine după el, cu maşina lui Lazăr. Doamne, cel puţin de s'ar întoarce, de nu ar continua drumul.

Fata îl privi cu uimire şi se aşeză alături.

— Ce ai? Ce s'a întâmplat? Cine era?

Ca şi cum deabia acum şi-ar fi adus aminte că ea este acolo, Bob Dragoş o privi veninos, se sculă în picioare şi îi strigă:

— Te rog să pleci! Te-am mai rugat de nu ştiu câte ori! Te ţii ca o piază rea de om, ca o pacoste, ce dracu! Inţelegi! Şi niciodată să nu-mi mai telefonezi, niciodată, ai auzit?

Şi aproape fugi pe şosea, spre stânga, către uzine, către Duşa.

Folclorul — oglinda neamului nostru

(Urmare din pag. I-a)

Dumnezeu, a zânelor şi a naturii, în versuri a căror muzicalitate, fină nuanţare şi mişcătoare poezie din păcate este în întregime pierdută pentru cel ce nu le poate înţelege în original:

Copilaşul tău,
Pruncuşorul meu,
Vază-l Dumnezeu;
Tu cum l-ai lăsat
In pat
Desfăşat
Zânele c'or trece,
La el s'o întrece,
Şi l'or apleca
Ţâţă că i-or da;
Ninsoare d'o ninge,
Pe el mi l-o unge;
Ploi când or ploa,
Pe el l-or scălda;
Vânt când o sufla,
Mi l-o legăna,
Dulce legănare,
Pân' s'o face mare.

Varianta românească însă nu se sfârşeşte cu jertfa făcută şi cu ducerea la bun capăt a lucrului. La sfinţirea mânăstirii, Voevodul întreabă pe meşter dacă ar putea să facă ceva mai frumos decât aceasta. In setea lui creatoare, Manole, care este tipul unui mare artist, veşnic aspirând spre noi frumuseţi de artă, răspunde afirmativ. Voevodul porunceşte să se îndepărteze scările, iar Meşterul Manole, lăsat pe acoperişul mânăstirii ca să nu poată face o altă mânăstire mai frumoasă, îşi construieşte, ca un nou Icar, aripi de şindrilă, încearcă să sboare până jos, dar cade şi moare. Se vede, aşa dar, că geniul popular românesc a ridicat balada în care se află motivul aşa de răspândit în Balcani al „jertfii zidirii" la valoarea de simbol al creaţiunii artistice şi al sacrificiilor pe care aceasta le implică pentru artist, aşa cum nu se află la nici un alt popor.

Evident, sunt împrumuturi din literaturile populare învecinate, aici ca pretutindeni, dar chiar faptul că le-a făcut arată o certă înclinare generală spre producţiile de artă; iar anume ce alege şi modifică pe care le introduce instinctul poporan sunt relevante atât pentru darurile naturale de creaţiune artistică ale poporului român cât şi pentru cunoaşterea sufletului său.

De aceea, exemplul baladei Meşterul Manole **este foarte instructiv. Căci după cum s'a văzut, n'a fost vorba în el, ca în toate creaţiunile literare poporane româneşti, nunmai de rafinamentul expresiv al vocabularului şi împerechierii cuvintelor, care pentru străini este totdeauna atât de greu de prins, ci de o selecţie a materialului, de o motivare psihologică superioară, de o umanizare, de o construcţie mai logică, mai armonioasă şi de o idealizare a tuturor aspectelor, care vorbesc mult despre instinctul artistic al poporului român şi despre concepţia sa de viaţă.**

G. C. NICOLESCU

Cronica literară

RADU GYR: Poeme de război
MAGDA ISANOS: Poezii
ERNEST BERNEA: Colina lacrămilor
DRAGOŞ VITENCU: Caiet de Duminică

După ce ai închis volumul de *Poeme de război* ale d-lui *Radu Gyr*, ai, — în afară de mulţumirea sufletească de a fi dat peste o carte mare, — sentimentul unei ciudate revelaţii: Aproape toţi cei ce au publicat poezii inspirate din actualul nostru efort armat descind din *Radu Gyr*.

Afirmând, fără înconjor, acest adevăr, facem distincţie între temă şi formă lirică. Din punct de vedere tematic e limpede că nu se puteau evita o întreagă serie de coincidenţe. Ceeace însă trebuia evitat şi se putea ocoli sunt asemănările şi, — nu ne dăm îndărăt nici dela această ultimă afirmare, — împrumuturile. Covârşitoarea influenţă formală a poetului *Radu Gyr* asupra confraţilor d-sale cântăreţi ai războiului dovedeşte că autorul *Poemelor de război* e un poet copleşitor şi în direcţia acestui filon al creaţiei d-sale.

Nu vom căuta să dovedim cât de mare este *Radu Gyr*. D-sa nu umblă după astfel de epitete şi nici nu are nevoie de ele. Vom arăta numai care e partea d-sale de noutate, iar aceasta în raport cu lirica noastră de război cât şi în raport cu propria d-sale poezie.

Noul volum al poetului *Corăbiei cu tufănici* e o carte din care nu poţi cita *în mod complice*. Nu poţi, adică, pune în relief, aşa cum, din păcate, se obicinuieşte în „critica" literară, anumite bucăţi bune spre a „dovedi" că întreg volumul este bun, sau invers, anumite altele, evident rele, spre a demonstra, tangenţial, că respectiva carte e cu desăvârşire lipsită de orice valoare. *Poemele de război* ale d-lui Radu Gyr te obligă la o apreciere în bloc, — nu globală, ci integrală! — căci toate poemele, sau, mai aproape de adevăr, *întreg poemul acesta* articulat din piese diferit intitulate şi, din punct de vedere formal, structurate divers, reprezintă una şi aceeaşi poveste despre marea şi dura aventură a unui suflet suferind de nădejdiile şi desnădejdiile, sfârşirile şi îndârjirile de cari suferă, terorizat şi transfigurat în acelaş timp, trupul său prins în vârtejele cele mai năprazнice ale luptei.

Cu toată duritatea şi, am putea spune, cu tot *„realismul"* lor, (Radu Gyr numai de realism nu poate fi acuzat!) *Poemele de război* sunt eroice. Eroice în înţelesul cel mai omenesţe just şi acceptabil, căci în ce ar mai consista eroismul pe care-l proslăveşte, de milenii, neamul omenesc dacă moartea ar fi — aşa cum o cântă foarte multe ode şi geste, — supremul bine la care poate aspira un luptător?! *Radu Gyr* descinde însă în stepe „ucraniană asemenea lui Hector care coboară din Ilion să-l înfrunte pe Ahil ştiind ce-l aşteaptă, acceptând, bărbăteşte, toate pericolele şi greutăţile, dar nesfiindu-se nici de acele accente ale amintirii cari îi aduc parfumul de rai al căminului părăsit. Intre imaginea tihnei şi a dorului de tihnă şi între viziunea aproape dantescă a infernului pământesc care ne zguduie toate bunele aşezări şi ne sileşte să ne războim, câmpul sufletesc pe care-l explorează poemele d-lui *Radu Gyr* ia chip de frescă grandioasă, — până în prezent singura mare frescă lirică a încercării prin care trecem.

Departe de „nuvelele" versificate ale unor Vasile Alecsandri sau George Coşbuc, — „nuvele" totuşi neîntrecute când te gândeşti la supraproducţia de „poeme" clişeu cu care am fost invadaţi în ultimii doi ani, — *Poemele de războiu* ale d-lui *Radu Gyr* sunt suflet viu omenesc prezentat, rând pe rând, în oboseala marşului, în dăruirea către idee şi patrie, în iadul bombardamentelor, în crucificarea lui pe secătuitoarele ceasuri ale pândei şi ale agoniei, în cufundarea lui în noroaie şi ploi şi stepe însângerate, dară şi suflet svâcnind de învierea promisă neamului împărătesc, precum şi suflet regăsindu-se fără hotar în faţa Domnului care frige ca o arsură, sau regăsindu-se, departe în vis, acolo unde-i o casă care clipeşte din geamuri somnoroasă. Şi acest suflet omenesc viu, poetizat de *Radu Gyr*, e aşa de fără negare al tuturora încât nu există oştean luptător în răsărit care să nu şi-l recunoască. In acestea rezidă aportul într'adevăr inedit al *Poemelor de războiu* puse faţă în faţă cu producţia minoră sau unisonă şi greşit sau numai ocazional entuziastă a majorităţii celor ce au apărut cu volume intitulate similar sau volume inspirate din aceeaşi formidabilă trăire.

In raport cu sine însuşi, în raport deci cu poezia publicată până la acest din urmă volum, d. *Radu Gyr*, ne impresionează printr'o nebănuită depăşire a propriilor d-sale teme.

In sufletul d-sale s'a petrecut acea necesară ruptură care a dat timbru grav, bărbătesc şi mai reţinut prea jucăuşelor metafore cu cari ne răsfăţase dară ne şi săturase autorul *Liniştilor de schituri*, al lui *Plânge Strâmbă-Lemne*, al *Cerbului de lumină*, al *Stelelor pentru leagăn* etc. De unde părea că d. *Radu Gyr* se fixase, iremediabil, într'o zonă „juvenilă", — cazul d-lui Ionel Teodoreanu spre exemplu, — iată-l întorcându-se din războiu sub greul echipament al unor moduri expresive noi şi sub cruntul bombardament al unor teme noi ce-i deschid orizontul, după convingerea noastră, cel mai fecund şi mai propriu să-l definitiveze în rândul marilor noştri poeţi.

*

Magda Isanos, nume cu rezonanţe stranii pe care l-am întâlnit, foarte modest, în câteva reviste, părea a fi una din interesantele noastre promisiuni tinere. O urmăream mai mult decât cu simpatie. Ii urmăream scrisul cu încordarea aşteptării. Şi aşteptarea ne-a fost încununată cu una din cele mai frumoase surprize: volumul POEZII cu care ne-am pomenit, căzut ca din senin, pe masa redacţională. După ce l-am cetit şi recitit, — da, e o carte care se lasă recitită! — ne-am convins că ne găsim în faţa unei poete care ştie ce vrea şi ştie cât poate, — în faţa unei poete pe care, dacă ar fi invidioase, consurorile *Anişoara Odeanu, Olga Caba, Yvonne Rossignon*, — ca să nu citâm decât două sau trei graţii, — ar putea-o invidia pe bună dreptate. Numai că *Magda Isanos*, cu toată „influenţa" arghezіană de care ar putea fi ispitiţi unii să o acuze, are personalitate suficientă ca să i se recunoască, dela început, toate drepturile de nedependenţă şi, deci, şi de neinvidiere literară.

Versul d-sale, prea precis tăiat ca să poată fi numit pur femenin, nu sună în vid. *Magda Isanos* e o autoare care scrie fiindcă are ce spune, — iară mesajul d-sale vine de departe, dela confiniile vieţii şi ale morţii, dela hotarul unde împărţirea veacului omenesc răsfrânge alte culori asupra lumii şi-i restituie adevăratele ei ponderi. *Magda Isanos* vine dela rădăcina lucrurilor:

„Vor fi şi-atuncea ierburi şi zăpezi... Tu, ochiu, cum ai să rabzi să nu le vezi? „Ba nu, mai pe 'noptate-am să mă scol, să dau livezii, stupilor, ocol, să mângâi lemnul uşilor de-acasă şi păpuşoii galbeni pe mătasă. Dulăii vor veni să mă miroase, cu boturile negre, somnoroase, şi gudurând spinările: „stăpână, de unde vii că miroşi a ţărână?" (Intoarcere).

Cele mai bune poeme ale volumului sunt *Cine va cânta, Nu ştiu cum s'a făcut, Intoarcere, Mă scald în zi, Cavalerul* (de tot original!) *Rădăcina*, cât şi întreg ciclul intitulat *Spital*.

Dotată cu toate darurile poeziei sever supravegheate şi înzestrată, mai ales, cu facultatea de a vedea mai mult decât superficialele aparenţe ale zilei, *Magda Isanos* dispune de toate acele premise ce o hărăzesc, în special, reuşitei în baladă. Aceasta e calea spre care, ne luăm libertatea, s'o îndrumăm. Dacă şi d-sa e de aceeaşi părere, îi prezicem mai mult decât succesul.

*

COLINA LACRĂMILOR (după copertă) sau a *Lacrămilor* (după pagina cu titlul interior) nu este culegerea lirică pe care am fi aşteptat-o dela valorosul esseist *Ernest Bernea*. Am dori să ne fi înşelat cu această apreciere. De câtă înţelegere însă dispunem pentru vers, dorinţa nu ne poate determina să confundăm opera de rutină cu opera tăşnită

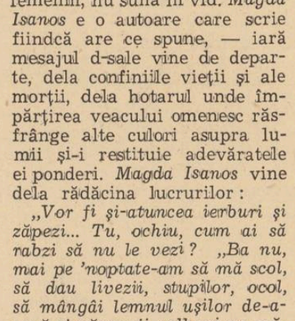

spontan din tiparele misterioase ce dau trup şi suflet poemelor. Inclinăm totuşi să credem că această *Colină a Lacrămilor* d-lui *Ernest Bernea* aparţine unui climat depăşit, d-sa îngăduindu-şi, — din dragoste paternă, — numai gestul liberator de a o publica, scăpând, astfel, de obsesia unui manuscris nelichidat. Şi, ca să ne întemeiem pe date concrete non acceptul faţă de *minorul* (nu numai ca gamă), volum al d-lui *Bernea*, iată câteva frânturi ilustratorii:

„N'am apă nici pâne, n'am fir de lumină. N'am *leagăn de suflet* şi sevă'n tulpină". (Copac al durerii). „Mamă m'am pierdut prin lume, Prin meleaguri fără nume, Prin coline'ntunecate, cu isvoarele secate". (Instrăinat). — „Ascult durerea mamii cu pruncul trup răcit, Tristeţea rândunicii *Cu cuibul* risipit, —" (Veghe). — „O volbură iute plecată pe-o geană Invălue faţa cu ochi de mărgele;" (Trec gemene umbre). — „Căzând lasă'n urmă o *raz' aurie;*" (O stea cade). — „Trandafirul îşi desface A miresmelor înfrângeri, Dormi copile, *dormi în pace Jocul lumilor de îngeri.*" (Fir de borangic). — „Seara cade prin perdele Peste pleoape mici deschise Cade galbenă din stele *Raza mărilor* de vise". (Seara cade). — „Pe reavănul trup al zorilor fete Cad stelele'n aur de cântece nouă, Se frâng pretutindeni purtările 'ncete, Armura cerească se frânge în două." (??) (Om neîndoelnic).— „In margine de lumi *sbor* păsări aurite." (Sbor păsări aurite).

Cea mai bună bucată a volumului, *Biblica* pe care o citâm în întregime, cuprinde şi ea inadvertenţe metaforice *(„mieii de suflet"??)* :

„Pe dealul aşternut cu fir de viaţă nouă S'a împletit un leagăn de cântec şi îndemn; Ce lung e dealul zilei, ce floare albă-l plouă, Pe creştet l-a brăzdat al cerurilor somn. Prin uşa de lumină a pajiştelor ţării Trec albii miei de suflet cu crucile pe spate, Au tresărit păstorii încinşi cu haina zării, Duc vestea învierii spre lumi îndepărtate."

Inţelegem ce sunt acei „miei de suflet", dar, în raport cu d. *Ernest Bernea*, autorul putea îngemâna într'o metaforă mai fericită cele două cuvinte.

Biblica e frumoasă şi prin lumina-i de vis creştin, lumină prin spectrele căreia un Sft. Ion Teologul şi-a scris, pe ostrovul Patmos, înfricoşătoarea destăinuire.

Se va putea obiecta că nu e suficientă citarea fragmentelor dacă ţii să areţi valoarea unei cărţi. Suntem de aceeaşi părere. Pe cel ce nu ne crede pe cuvânt îl trimitem la volum.

Şi acum concluzia care, — ne-ar desorienta şi îndurerea dacă d. *Ernest Bernea* ar considera-o drept răutate din parte-ne, — se impune: *Colina Lacrimilor* e o carte tristă şi din cauza deşertului ei formal. Autorul nu a reuşit să plasticizeze îndeajuns ceeace trebuia neapărat plasticizat. D-sa e prea „abstract", adică prea sărac în imagini grăitoare, iar aceasta într'un plan liric care, începând cu titlul volumului, promitea cetitorului desfăşurarea *estetică* a unor stări *psihologiceşte ale emoţiei*.

A-i da sfaturi d-lui *Ernest Bernea ar fi prea mult*. D-sa nu e nici începător, nici diletant. Ceeace însă îi putem cere e să nu ne oblige, pe viitor, la desiluzii.

D. DRAGOŞ VITENCU e primul tânăr bucovinean care s'a impus, pe vremuri, atenţiei cercurilor literare cernăuţene. Inainte de a fi apărut un *Mircea Streinul, Iulian Vesper, E. Ar. Zaharia, Teofil Lianu*, etc., d-sa era poetul cu debut şi lavalieră după care oftau liceenele oacheşe şi sfioase ca nişte căprioare. D. *Dragoş Vitencu* a colaborat la *„Junimea Literară"* a d-lui profesor *Iom I. Nistor*, la alte reviste *(Făt-Frumos, Spectatorul, Iconar)* şi la pagina literară a ziarului *Glasul Bucovinei*.

Trubadur prin definiţie, d-sa nu a umblat după glorii literare şi nici nu şi-a pus chinuitoare probleme de formă. Nici nu s'a grăbit să-şi adune în plachetă sau volum cântecele de greere campestru rămas, ca peisaj şi atmosferă, în epoca stilului poetic gen *biedermeyer*. Deaceea ne-a surprins *Caietul* d-sale de *Duminică*. Ştiam că-l are în manuscris, — intitulat astfel sau altcumva, — mai ştiam însă că *Dragoş Vitencu* nu-şi ţine cuvântul în materie de publicare în volum a versurilor. Şi totuşi, ne-ar fi părut bine ca aceste versuri să vadă, înfine, lumina tiparului, căci în ele zărea întreaga lirică tânără bucovineană, — acea poezie, sau, mai potrivit, frenezie poetică prin care toţi iconarii şi neiconarii bucovineni au ţinut să continuie şi să depăşească versul unor *G. Rotică, C. Berariu, G. Voevidca, V. Gherasim, V. Huţan, Cocârlă Leandru* şi al altora, foarte cumsecade arboroseni.

Caietul de Duminică al d-lui *Dragoş Vitencu* e deci punctul de start dela care au pornit condeerii bucovineni, acoperind, doi trei dintre ei, distanţe apreciabile.

Neviciat de nici un fel de *modernism*, poemul d-lui *Dragoş Vitencu* e modest şi cinstit, cinstit de modest, aşa cum sunt cântecele zise pentru noi înşine şi nu pentru niscaiva public ascultător constituit din critici de artă: „Aşa cum ne-am luat de mână Şi ne-am pornit până'n vecini, Cu pas uşor şi ochi senini, Aş rătăci o săptămână Cu tine-alături, mână'n mână — In lumea largă doi străini. Să trecem câmpul şi pădurea, Tot mai departe, to taiurea... Cu neastâmpărul în vine, Să nu gândim ce drum ne vine Şi de-o fi vreme de popas, Să nu întrebăm de-i loc de mas... Apoi, deodată, tu, cuminte, De-acasă să-ţi aduci aminte Să 'ntoarcem drumul, iar la noi Toţi să ne-aştepte cu războiu, Iar noi cu pace să-i privim Şi mână'n mână să zâmbin".

Ochi senini şi zâmbet de copii îndrăgostiţi, aceasta e poezia lui *Dragoş Vitencu* şi poezia dela care au pornit bucovinenii atinşi de neliniştile versului prin anii 1925—1929. Din acest punct de vedere *Caietul de Duminică* e caiet documentar. Pentru actuala fază a literaturii bucovinene el vine prea târziu. Pentru bucuria celor răzleţiţi însă tocmai la timp. *Dragoş Vitencu* a fost şi a rămas trubadur.

TRAIAN CHELARIU

ECOURI TEATRALE

PROCESE...

E în firea oamenilor să judece cât mai aspru, chiar şi-atunci când n'au dreptate...

Ce vreţi?... Oamenii aceştia chiar când n'au de partea lor nici măcar scuza greşelii, găsesc nimerit să se arate neînduplecaţi până şi cu cele mai bune sfaturi.

Tăria cu care atacă ar dori-o poruncă de îngenunchere nu numai a celor „pentru cari au de spus atâtea", ci a tuturor.

Şi chiar a noastră, cei cari îi cunoaştem prea bine pe atacanţi...

Asistăm dela un timp la procese desbătute fie verbal, acolo unde mijloacele de... „camuflare" îngădue, fie în scris, acolo unde coloanele unor reviste săptămânale de teatru se obţin cu uşurinţa cu care ai obţine — chiar şi în timpurile acestea — un şiret de ghete...

Asta ca să fie în legătură cu „sforile" cari se trag...

Şi de-aici „judecata" lor aspră porneşte fie sub formă de „portrete", fie sub formă de cancanuri, cari de-ar avea cu ce se lăuda, apăi s'ar putea făli tocmai cu totala lipsă de stil şi ironie.

Ultimul „portretizat" a fost V. Valentineanu...

Dar, pentru Dumnezeu, atâta timp cât cel puţin până azi, nimeni în Teatrul Naţional n'a ajuns să-l egaleze pe Nottara, pe Demetriad sau pe Brezeanu, cum de se îngădue ca cineva să se creadă mai meşter în ale dramaturgiei şi să-l judece pe Vraca, pe Fintesteanu, pe Calboreanu şi pe Valentineanu?...

Afară doar dacă — Doamne fereşte — aceştia — la fel cu „dânsul" — au înţeles — poate — că-şi merită portretul!...

In cazul acesta nu mai avem nimic de spus...

TĂRIE...

Ce-am spune dacă „din ordin" d-na Aura Buzescu ar juca un rol în „Nevestele vesele din Windsor"?..

Ne putem întrebarea aceasta, după ce am cetit într'un săptămânal teatral „observaţia" că actorul trebue să joace orice i se dă, dovedind prin asta deplină înţelegere a nevoilor scenei oficiale unde slujeşte.

Am fi de acord cu dreapta observaţie a d-lui Grengoar, dacă ar privi pe actorii cari mai au multe de făcut şi mai ales de învăţat în ale teatrului.

Nu însă când este vorba de d-na Aura Buzescu.

La d-sa găsim, din contră, rejuzul de roluri nepotrivite foarte legitim. Şi am putea-o chiar felicita că ceeace lipseşte regisorului când face o distribuţie greşită, are în schimb d-na Buzescu prevederea de-a nu servi unor erori şi tăria de-a nu-şi micşora prestigiul talentului.

PRODUCŢII...

Din nouii absolvenţi ai Conservatorului de artă dramatică ai anului acesta, numele unora capătă o timpurie rezonanţă, datorită nu numai talentului cu care sunt înzestraţi, ci şi muncii depuse ca să ridice cunoştinţele strânse la nivelul de pregătire ce se cere azi în teatru.

Două nume par sortite deplinei izbânzi: *N. Alexandrescu-Toscani* şi *Const. Bărbulescu*.

In truda şi în modestia lor cari fac să apropie rangul calităţii de tronul valorii, sunt semnele bune ale unei cariere pe care noi o aşteptăm cu credinţa sigurei împliniri.

AFIŞ...

Teatrul Naţional *se pregăteşte de vacanţă. In schimb*, Studio-ul „V. Alecsandri" *prezintă* premiera *„Scrisorilor de dragoste"* cu d-na *Lily Carandino în rolul principal.*

Teatrul „Comoedia" *îşi anunţă stagiunea de vară cu „Vitamina M." comedie semnată de Nicuşor Constantinescu, având în distribuţie pe Birlic, Fotino şi Ţăranu.*

Teatrul „Nostru" e în situaţia de a-şi amâna hotărîrile în ce priveşte continuarea spectacolelor şi pe timpul verii.

In cazul când nu-şi va închide stagiunea, piesa viitoare la care s'a oprit chiar şi d. N. D. Cocea e lucrarea lui Marcel Achard intitulată „Domino" cu d-na Dina Cocea în fruntea distribuţiei.

E foarte posibil ca vara aceasta grădinile de teatru să nu mai fie deschise.

La ce-ar mai folosi?... Doar Nicuşor Constantinescu şi I. Vasilescu şi-au stabilit altfel „cartierele"...

I. M. LEHLIU

POETICA LUI BAUDELAIRE

(Urmare din pagina I-a)

Poziţia lui Baudelaire ca teoretician al artei pentru artă poate fi, natural, contestată. Vremurile grele au redus pe rând gratuităţile spiritului. Izolarea artistului faţă de public nu este deasemenea o poziţie acceptabilă. Dar contactul cu un om de atelier ca Baudelaire, conştiinţa lui artistică, metoda lui de lucru, pot servi oricând de îndreptar.

GABRIEL ŢEPELEA

AMINTIRI DESPRE C'ONUL MIHALACHE

(Urmare din pag. 6-a)

Titlul mă măgulea, dar chestiunea remuneraţiei rămânea destul de confuză. Urma să fiu plătit din fondurile „Institutului de literatură", şi anume în epocile când „Institutul" reuşea să şi-le încaseze dela Ministerul de Finanţe. Operaţiune destul de anevoioasă, pe marginea căreia triumfau mai lesne zăbava şi aşteptarea. Foarte tânăr, eram şi foarte şubred la buzunare.

Aşteptam să vină epocile „fericite" şi ele întârziau, întârziau... „Subţiat" în aceastâ suavă şi ingrată adăstare, croiam fel de fel de planuri cum să obţin măcar un „acont" dela maestru. Tot el mi-a oferit prilejul de-a-i exprima dezideratul meu, într'o formă şi agreabilă şi, oarecum... demnă, şi fără posibilitate de refuz...

Iată-l pe c'onu Mihalache publicând, sub pseudonimul Radu Bucov, una din „fabulele" sale, în care intenţia îi era de-a relua unele din temele exploatate de La Fontaine şi Florian şi de-a le „moderniza" printr'o interpretare nouă. Fabula îşi păstra chiar titlul împrumutat de la marele vagabond francez: „Greerele şi Furnica", iar în tentativa de nouă interpretare a lui Radu Bucov se acorda „furnicii" un rol mai puţin ingrat, făcând-o până la urmă, să fie generoasă faţă trubadurul nesocotit. Ceiace făcea pe „furnica" să adopte o astfel de stranie solicitudine faţă de liricul naufragiat, nu era atât sunetul ghitarei sale cât, în deosebi, adolescenţa lui ispititoare!...

Vă închipuiţi, firește, ce-a urmat publicării acestei „fabule" în viziunea c'onului Mihalache Bucov. Adversarii lui, risipiţi, cu praşita în mână, în revistele şi gazetele potrivnice, atât aşteptau. Săptămâni întregi au dat în tarbacă şi „fabula" şi pe meşterul ei, întrebându-se, amuzant, dacă greierul a mai rămas... greer, sau s'a metamorfozat în preţios cuceritor! Primul care a făcut haz mare de pamfletele stârnite, a fost tot c'onu Mihalache.

Am socotit atmosfera proprie intervenţiei mele „financiare" de-atâta timp păimuită. M'am aşezat la lucru şi am iscat şi eu o fabulă, cu acelaş titlu, cu aceleaşi personagii, dar prezentată într'o... viziune personală, şi dedicată, laolaltă, lui La Fontaine şi lui Radu Bucov.

Inceputul „fabulei" conserva clasica temă, cu oarecari mici intervenţii „moderne"

Greieruşul - trubadur
A cântat un an pe strună
Pentru fluturi, pentru lună,
Pentru crinii de velur.

Ba 'ncercă chiar să devină
Orator, şi-adesea ori
A vorbit într'o grădină
*La un „Ateneu" de flori... *)*

Insă, vezi, cu poezie,
Cu ghitară şi cu cânt,
N'a scăpat de sărăcie
Bietul meu flueră-vânt!

Şi deaceia, către vară,
Dupe-un an aşa poetic,
Greieruşul meu patetic
S'a văzut pe dinafară,

Dat afar', cu poezia,
Din potirul unui mac,
Căci n'a achitat chiria
Proprietarului - gândac...

In sfârşit, greierul din viziunea subsemnatului se decide să meargă şi să bată la o „căsuţă cu olane şi muşcată la fereastră"

Acolo şedea Furnica,
Gospodină cu temei;
N'avea grije de nimica,
Proprietară *'n casa ei!*

Avea geamuri cu obloane,
S'o ferească de călduri,
Iar în beci avea borcane
Cu compot şi murături..

Bate, bineînţeles, la uşă şi Furnica apare contrariată:

— Ce-ai păzit întreaga vreme,
Ce-ai lucrat, măi secătură?
— Dumnezeu să mă blesteme:
Am făcut... literatură!...

Noua... interpretare a fabulei triumfă, acum, din plin. Furnica se înseninează la faţă şi zâmbeşte galeş:

— Eşti poet? Păi, spune dragă,
Pentru ce tăceai din gură?
Eu, pentru literatură,
Imi dau viaţa mea întreagă!

Şi, deşi, iubite greer,
„Datorii" am berechet,
Nici nu mi-a trecut prin creer
Să n'ajut pe un poet!

Uite, zi-i puţin din liră
Şi-o să-ţi dea dulceaţă baba...
La Fontaine bârfi degeaba,
Bucov calomnii înşiră!

M. Dragomirescu, pe când conducea „Convorbirile critice"

Pe tot globul să se-anunţe:
Reabilitez pe-ai mei!...
Ţine, îţi voi da grăunţe,
Spune-mi: ce grăunţe vrei?

Greieruşul meu merge direct la ţintă, iar... „viziunea" proprie este pe deplin realizată:

Pe aripele-i micuţe
Greieruşul cântă 'ncet:
— Dă-mi grăunţe de poet,
Flori numite... părăluţe!!

Iar Furnica nu se miră:
Scormonind într'o cutie
Ii aşează, blând, pe liră,
Patru mari hârtii de-o mie!

Şi fiindcă orice fabulă are o morală, am adăugat şi eu una variantei mele:

Greieruşul musafir
Se numeşte Radu Gyr,
Iar Furnica — cum să spui? —
Este chiar... maestrul lui!

Fabula a auns la destinaţie, C'onu Mihalache s'a înveselit foarte şi, deşi el însuşi era strâmtorat, acumulând griji şi datorii prin tipărirea atâtor cărţi masive numai pe seama sa, a trimes imediat liricului „greier" „patru mari hârtii de-o mie".

Chestia cu „grăunţele" speciale pentru poet, l-a amuzat atât de mult, încat, deatunci, şi salariile asistenţilor săi şi micile ajutoare pe care le împărţea, adesea, scriitorilor — studenţi de la „Institutul de Literatură" s'au numit numai „grăunţe"!

IDEALUL UNUI OM: O VIE ŞI O BICICLETĂ

Toată viaţa, C'onu Mihalache a fost hărţuit de griji financiare. Se angaja şi în cheltueli dezordonate, era şi de-o naivitate extraordinară în faţa tuturor problemelor materiale şi, în plus, pasiunea de-a edita reviste literare („Ritmul Vremii", „Falanga") şi de a-şi tipări opera, — câteva volume chiar în limba franceză, la Paris („La science de la littérature") — l-a copleşit de nesfârşite datorii.

Omul acesta, generos şi dezinteresat, autor al unei „Teorii a Poeziei" de unică valoare în disciplinele literaturii române şi-al unui sistem de gândire estetică şi filozofică ce se cere, cel puţin, cunoscut şi cu onestitate studiat, omul acesta, care a fost, după Maiorescu, cel mai mare animator al literaturii noastre moderne, stimulând producţia şi luptând pentru impunerea valorilor naţionale chiar şi dincolo de graniţele ţării, în congresele internaţionale de critică şi estetică literară, omul acesta, care a trăit exclusiv pentru artă, pentru gândire şi pentru catedra lui adorată, mare pedagog, cald duhovnic şi îndreptar pentru mulţi în carierele lor, crescând, deopotrivă generaţii de scriitori şi generaţii de dascăli, — c'onu Mihalache, batjocoritul, lapidatul, injuriatul, caricaturizatul şi hulitul, a murit sărac şi cu pragul uşii încă nespălat de calomnia şi defăimarea, care i-au muşcat, permanent, viaţa...

Cu mare emoţie am aflat, zilele trecute, dela D-na Dragomirescu, care a fost idealul burghez, de totdeauna, al c'onului Mihalache. Vreţi să-l cunoaşteţi? Acela de-a-şi cumpăra o mică vie sau, cel puţin, o... bicicletă! Auziţi? O vie măruntă, retrasă, undeva, pe-o coastă de deal, într'un ungher de ţară, sau — dacă acest ideal îl înspăimânta prin vastele-i proporţii şi prin ţărmurile lui de neatins, — atunci, măcar, o bicicletă, o biată bicicletă pentru duminicale şi burgheze excursii la ţară... Atât: o vie, ori o bicicletă... Şi c'onul Mihalache nu le-a avut niciodată. Viaţa l-a împiedecat de a-şi procura aceste simple fragmente de fericire omenească. S'a mulţumit să le viseze, în puţinele lui ore de tihnă. S'a limitat să zâmbească, atunci, când palidele şi nepipăitele lor contururi îi răsăreau în gând... Şi să ofteze, poate...

Atât îşi dorise şi c'onu Mihalache: o vie, sau, cel puţin, o bicicletă!

RADU GYR

Amintiri despre CONUL MIHALACHE...

de RADU GYR

Casa în care s'a născut prof. M. Dragomirescu, comuna Plătărești (Ilfov), anul 1868, Martie 22.

CUM L-AM VĂZUT, INTÂIA OARĂ, PE MIHAIL DRAGOMIRESCU

— Hai, măi, și tu cu mine la București, mă îmbia Nicolae Milcu, la un sfârșit de vacanță, de Paști, când el, student, trebuia să se întoarcă la universitate. Stai și tu cu noi o săptămână, în odăița noastră studențească din Fundătura Dr. Felix ; mergem împreună la câteva redacții de reviste, îți fac cunoștință cu scriitorii tineri și te iau la seminariile lui Mihalache Dragomirescu și la ședințele Institutului de Literatură...

Poftirea era ademenitoare, iar adolescența mea, caldă și lesne ispitită, stătea gata să cadă în cârligul cu momeală. Pregăteam, peatunci, în particular, clasa VIII-a a liceului craiovean și nefiind legat de obligativitatea vre-unei frecvențe școlare, îmi puteam îngădui escapada unei săptămâni de entusiasm la București. Banii de drum și de modestă cheltuială în orașul tuturor chemărilor, nu i-am scos prea greu de la tata ; eram, mă rog, june colaborator în paginile „Adevărului literar", ale „Rampei" și-ale altor publicații bucureștene, iar taică-meu își explica, de sigur, febra care-i mistuia odrasla provincială numai la gândul unei săptămâni petrecute în cetatea revistelor și scriitorilor de toate dimensiunile.

Iată-ne, așa dar, călătorind, sgomotoși și entusiaști, într'un compartiment de tren, doi studenți — Nicolae Milcu și T. Păunescu-Ulmu — și un licean din preajma bacalaureatului. Și iată-mă decinzând în Capitală, iată-mă înfulecând cu ochii, cu nările, cu inima, odăița boemă, de studențească și lirică dezordine, în care Milcu locuia cu un prieten ziarist, iată-mă urcând scările redacțiilor, iată-mă legând prietenii cu George Baiculescu, Ion Valerian, Ioan Ciorănescu, iată-mă purtat pe la cantine studențești sau pe la acel „Carpați" al amintirilor și-al tinereții, unde, în fiecare seară, orhestra cânta „Gaudeamus igitur", și „O, vis al vieții studențești", iatămă privind, sfios, din stradă, prin largile vitrine ale „Capșei", talentele „consacrate", cu cești de șwarțuri dinainte sau cu havane groase mutate, nervos, când pe scrumieră, când pe farfurioara albă, când în colțul crispat al gurii, — iată-mă...

O săptămână de febră, de trepidație, de vis fumegând ca o cafenea și tare ca un vin bătrân, pentru liceanul-poet, care venea, pentru prima oară, în București în studenției, redacțiilor și vârtejurilor literare.

Intr'una din zilele acelei săptămâni amețitoare, am pătruns, alături de Milcu, răsbind cu coatele, până la balconul ultim din aula „Fundației Carol", unde ținea curs și seminar profesorul Mihail Dragomirescu. Înghesuit, strivit de studenții cari luau, totdeauna, cu asalt, sălile unde vorbea profesorul, am stat, două ore, aproape spânzurat peste balustrada balconului.

Era un burghez rotofei, care, în rotunjimile sale, mi-l amintea, oarecum, pe Calistrat Hogaș, așa cum îl știam dintr'o fotografie. Un smoc de păr de-asupra frunții stătea, permanent, ciudat și rebel răsucit, — etern și comod motiv al oricărei caricaturi inspirată de figura maestrului. Cioc clasic, de mușchetar blajin și visător, care, în lipsa elegantei bărbi maiorescene, ținea să însemne solemnitate și autoritate estetică, și pe care, în cei 19 ani cari au urmat, l-am văzut argintându-se până la tonurile supremei imaculări.

Glas subțire de coardă de violină, mlădiindu-se, însă, și devenind patetic ca să umanizeze, adânc, lectura unei opere iubite — se citea în acel seminar „Romeo și Julietta", dacă-mi aduc bine aminte, — și isbucnind, după aceia, pițigăiat și impungător, ca să apostrofeze, cu lame subțiri și ascuțite de țârîit de greier, necuviința sau replica inoportună a vr'unui student din fundul sălii. Tot sunet de țiteră, alternat cu fior metalic de fierăstrău mecanic, avea glasul când argumenta, la octava de sus, valoarea operei discutate și voia să pătrundă până în adâncuri, conștiința auditoriului.

Dascălul, dela uriașa catedră a „Fundației", se întregea printr'un joc al ochelarilor pe cari și-i punea cu un gest de demnitate, în care intra și-o umbră de provocare agresivă, oridecâte ori se hotăra să străpungă sala, ca să-i retragă, apoi brusc, de pe nas, în aplecarea atentă de-asupra unei pagini de lectură. In spatele profesorului, gravi ca niște statui, încremeneau asistenții..

Orei de seminar i-a urmat ședința „Institutului de Literatură". Studenții prezentau, în comunicări critice, ultimele cărți literare apărute, iar maestrul punea concluzii. Intransigent în dogmele lui nesdruncinate, autoritar în apărarea lor, dar pasionat până la combustimea lăuntrică, în discuția ce se închega și fremătând de entusiasm chiar numai pentru o frază, ori pentru un singur vers, dacă-i păreau că închid în ele o armonie originală. Smulgea cartea recenzată din mâna „referentului", alegea pasagii sau strofe, le citea, cu vocea sa subțire și limpede, așeza pe operă sigiliul greu al unei sentințe implacabile și înapoia, pe urmă, cartea, fie cu un gest molatec ca o mângâere, când paginile citite se vădiseră frumoase, fie cu o mișcare de dispreț amar sau de nereținută indignare, când biata carte era iremediabil condamnată ..

Ședința aceia, la care asista liceanul de altădată venit în Bucureștii pasiunii literare, era dinamic și polemic străbătută de replici iuți și tăioase ca niște săbii.

Catedra și sala se aflau încleștate în luptă. Polemica se aprinsese din simpla citare a revistei avangardiste „Contimporanul" de către un student. Profesorul declarase publicația drept anarhică și în afara oricărei valori estetice, iar în sală isbucniră, pe baricadă, în replică violentă și imediată, partizanii frondei literare.

Nelămurit, cu totul uluit, la început, de faptul că „maestrul" îngăduia studenților să-l contrazică într'o dialectică înrudită cu agresivitatea, am urmărit, cu interes crescând, disputa înverșunată care schimba rachete incendiare între catedră și sală.

La un moment dat, profesorul a țâșnit din fotoliu, a rămas în picioare, cu smocul de păr de pe frunte răsucit combativ în afară, cu ochelarii cu șnur repeziți pe nas, demni și autoritari, cu ciocul ca un vârf de baionetă înfiptă într'un dușman, și cu pumnul greu apăsând tăblia catedrei. Glasul său a țipat ca o pânză de joagăr spintecând un trunchiu noduros :

— O să vedeți... în câțiva ani n'o să mai rămână nimic din toate acestea... Simple acrobații verbale, simple deliruri voite. Nimic consistent... Nimic din marea artă...

O să vedeți și o să-mi dați dreptate. Nici cenușa nu se va alege din scamatorii aceștia dela „Contimporanul"...

Și, cu fruntea ridicată, cu ochelarii rămași autoritari pe nas, cu șnurul negru spânzurând solemn în jos, cu smocul de păr rămas intransigent pe poziție, dascălul a părăsit sala.

Așa mi-a fost dat să-l văd, pentru prima oară, pe C'onul Mihalache Dragomirescu, — de-acolo, de sus, din balconul ultim al „Fundației Carol", peste a cărui balustradă mă răstignise invazia studenților veniți să audieze cursul. N'am să uit niciodată ședința aceia a „Institutului de Literatură", unde profesorul stârnea, însuflețea și tolera replici și contra-argumente, incendiat numai de-o sfântă pasiune pentru frumos.

Iar, peste ani, i-am verificat și afirmațiile cu care ținuse să încheie neuitata ședință.

C'onul Mihalache — săgetat, atunci, de partizanii avangardismului, cu fraze, cu replici, cu agresiuni și insolențe verbale — avusese dreptate.

Din toate „acrobațiile" și „delirurile voite" n'a mai rămas măcar o mână de cenușă.

CENACLUL DIN GRAMONT

In toamna aceluiaș an, am revăzut București, ca proaspăt student în „litere". M'am înscris, bineînțeles, la cursul, seminarul și „institutul" profesorului Dragomirescu, am luat parte la discuții, am asvârlit și eu replici, mai mult sau mai puțin insurecte, mi s'a părut și mie o „bravură" și o „glorie" de a-l combate scornind „argumente" de dragul frondei și-al juvenilei insolențe, am tropăit și eu pe sub pupitru, ca semn de protest la afirmațiile maestrului, și am aplaudat și eu, sgomotos, alături de Milcu, Herescu, Ulmu și Ion Horia-Rădulescu, frazele repezite ca niște catapulte și răsvrătite ca orice aprigă tinerețe ale lui Șerban Cioculescu, Al. Bădăuță, Vladimir Streinu, studenți în pragul licenței...

Niciodată, maestrul nu s'a mâniat și, mai ales, n'a sancționat pe vr'unul din insurecții sălii de seminar. Dimpotrivă, era fericit că aprinde discuții, că stârnește pasiune, că incendiază tinerețea noastră și că o face să explodeze ca o mină oridecâte ori pasul cuvintelor atingea tărâmnul estetic. Omul acesta trăia cu toată ființa încleștată de artă, de literatură și de studenții lui. Sistem estetic, judecată critică, discuție literară, curs sau seminar universitar, svâcneau în el ca o mare patimă, ca o robie adâncă de aur, covârșind totul, înecând totul, și lăsând dincolo de marginile ei o încântătoare candoare a unui suflet mirându-se copilărește peste lume.

M. Dragomirescu, la biroul său de lucru, unde, pe vremuri, își ținea cenaclul literar

De-o caldă spontaneitate, care-i elimina, deopotrivă, reticența, tactul și prudența, necunoscând nici artificiul, nici rafinamentul atitudinilor grimate, nici discreția umbrelor interioare și nici eleganța surdinelor pe un temperament cu toate strunele sunate, impulsiv și vibrant, alternând violența pasiunii pentru dogmele și cariera sa cu uluitoare frăgezimi sufletești, iubind, cu toată ființa receptivă, viața gâlgâetoare de frumuseți, incapabil de ură și lovituri vulgare, generos și naiv, sacrificând o situație, o treaptă în viață sau dragostea unui prieten pentru o convingere sau un principiu, — așa l-am cunoscut, cu vremea, pe C'onul Mihalache cel adevărat.

Tot în timpul întâiului meu an de studenție, Nicolae Milcu și T. Ulmu ne-au dus, pe Herescu și pe mine, și ne-au prezentat „maestrului", la cenaclul său din Gramont, din vechea stradă Nifon. Țuguiată, ciudat și cochet, ca un uriaș pătul de porumbei, pe unul din dealurile degenerate ale Filaretului, casa profesorului Dragomirescu se deschidea scriitorilor Sâmbăta seara. Veniseră, aici, — mult înaintea noastră — Cerna, Gârleanu, Cincinat Pavelescu, Anghel, Dragoslav, Szatmary, apoi Corneliu Moldovan, D. Nanu, A. Mândru, Liviu Rebreanu, Stamatiad, Minulescu, Sorbul și alții, întâmpinați de exuberanța „maestrului" și fraza lui voioasă, optimist și stimulator țipată în registrul de sus :

— Scoate, scoate, Sorbule, ce ai adus în buzunar...

sau:

— Ce face „poezeaua", Minule ? E gata ?

Acum veneam noi, „generația nouă", și, sus, pe pragul casei de pe vârful micului Parnas aclimatizat cartierului bucureștean, acelaș maestru tandru și voios, exuberant și pururi tânăr, ne ridică în sulițele de platină subțire ale glasului său triumfător:

— Ce ne-ai adus, Georgică? Scoate, scoate, „poezeaua", Gyrule... Adu 'ncoa traducerea, Herescule...

Și cum în ușa cenaclului se grămădeau, săptămânal, noui „candidați" ai cununilor de mirt, maestrul se răsucea, deodată, spre compactul grup, apostrofându-l jovial:

— Dacă n'ați adus nimica de citit, vă dau afară!...

M. Dragomirescu, student

„Poeții" intrau, apoi, pe rând, în biroul încărcat de cărți și de picturile lui Szatmary, ale lui Iser sau ale lui Costin Petrescu, și cucereau în valuri, canapeaua, fotoliile, scaunele. Unii se refugiau, discreți, prin colțuri de umbră și de șoaptă, cu tentative de sustragere de la lectură și de voluptoasă bârfeală. Așezat la masa lui de lucru, maestrul observa mișcarea. Ochelarii se fixau pe nas și glasul pițigăiat tăia încăperea:

— Veniți, veniți mai aproape! Treceți aici, în fața mea, și scoateți, scoateți din buzunare.

Codeline, scuzele, pretextele inventate pentru a nu „scoate" manuscrisul nu serveau la nimic. Poeții trebuiau să se execute.

Indată ce mâna trăgea din buzunar foile de hârtie cu „op"-ul bănuit, profesorul punea, tiranic, stăpânire pe manuscris, neîngăduind nimănui altuia să-l citească. Făcea, totdeauna, numai el singur lectura, citind admirabil, cu modelații, cu lumini și cu umbre, cu toate nuanțele versului sau ale frazei scoase în relief.

Cerea, după lectură, păreri. In primul rând, criticilor „tineri" ai cenaclului: Pompiliu Constantinescu, Scarlat Struțeanu, Raul Teodorescu, N. I. Russu, Cora și Ion Valescu... Ne consulta, în trecere, și pe noi, poeții. Punea, apoi, concluzii, subliniate puternic de lama ascuțită a glasului și prezidate de ochelarii așezați autoritar și de șnurul lor negru. Când manuscrisul citit îi oferise satisfacții estetice sau revelase un talent proaspăt, maestrul găsea diminutive, mângâeri și alinturi pentru tânărul poet. Se grăbea să-l clasifice și să-l ierarhizeze. Când, însă, lectura întâlnise un suflet palid și sec, un stil sărac și convențional, vocea profesorului cădea, cu țipăt lung, ca un tăiș de ghilotină peste grumazul imprudentului și inoportunului candidat la poezie. Maestrul nu-și menaja oaspeții „fără talent" și nu-și pudra nici calificativele. La sfârșitul lecturilor, urma ceaiul, în sufrageria casei din Gramont. C'onul Mihalache schița planuri, ne introducea în secretele zeești ale viitoarelor lui opere, ne plimba prin câmpiile elizee, ne indica jaloanele sistemului său estetic și filosofic, în vreme ce poeții îi devorau biscuiții, cozonacul și four-sec-urile.

In special, noi „oltenii, cinci-șase la număr, eram teribili în înfulecarea bunătăților din sufrageria maestrului. Dispărea cozonacul într'o clipă... Mă înțelegeam din ochi cu Milcu, cu Ulmu, cu Herescu, cu Horia Rădulescu și, la iuțeală' dispăreau și prăjiturile. In marea lui caldă bunătate și în pasiunea nestăvilită, pentru tot ce însemna creație literară, C'onul Mihalache ne răsfăța ca pe niște copii sburdalnici.

Veneau, în vremea aceia, la cenaclul din Gramont, în afară de cei citați până acum, George Talaz ,George Dumitrescu, Ion M. Gane, Grigore Vêja, Mihail Steriade, T. N. Paulian, Savin Constant și alții. Uneori, apăreau pe ușă și ciocul mefistofelic al d-lui Mihail Sorbul, bonomia d-lui A. Mândru, verva fosforescentă a lui Cincinat și — o singură dată, îmi pare, — omăturile grave ale d-lui Rebreanu.

Am fost ultima serie de scriitori cari au mai putut cunoaște primitorul și caldul cenaclu de pe micul parnas al Filaretului, în toamna și iarna lui 1924. Incepând din anul următor, profesorul și-a mutat salonul literar în sala seminarului de estetică dela vechea Facultate, pentru ca, în curând, să ne mutăm cu toții în noua aripă a Universității.

Azi, când rare ori mă poartă pasul pe vechea stradă Nifon, din Gramont, un val cald de duioșie mi se urcă în piept. Mă opresc și ochii mei caută spre vila ciudată și cochetă de altă dată, spre vila bătrână de acum, țuguiată pe micul deal îngenunchiat. Sunt, aici, amintirile noastre, ale multora dintre cei cari și-au făcut o trudnică meserie din scris, e inima noastră aici. Aici au citit, cândva, Cerna, Gârleanu, Anghel, Cincinat sau D. Nanu, aici au primit lauda maestrului Rebreanu și Corneliu Moldovan, aici „Letopisești" lui Sorbul au fost răsplătiți cu câte o piesă de cinci lei pentru fiecare pagină scrisă, aici au fost răsfățați, alintați și iubiți poeții a trei generații, aici ne-am format atâția pentru o noblețe a simetriilor și-a gustului estetic...

Casa din strada Nifon a rămas acolo, pe movila amintirilor noastre. Poeții, cu buzunarele pline de manuscrise, nu i-au mai trecut, de mult, pragul, și însuși maestrul — maestrul nostru drag — a plecat de-acasă...

M. Dragomirescu, între scriitorii: Dragoslav, C. Moldovanu, D. Nanu, Al. Stamatiad, P. Cerna, Em. Gârleanu, I. Minulescu, etc.

„BĂEȚI, ARGHEZI M'A FĂCUT CU OU ȘI CU OȚET !..."

Prin transferarea sa, din Gramont în sala seminarului de literatură dela Universitate, cenaclul profesorului Dragomirescu își pierduse ceva din poezia intimă, din calda tandrețe, din mireasma fostelor „Convorbiri critice", care vibrau atât de intens în interiorul vilei din strada Nifon. Acolo sus, în castelașul liric de pe reminiscența aceia de colină, atmosfera era tămâiată de amintiri, de prezența umbrelor marilor înaintași, și luminată, din plin, de jovialitatea gazdei. Serile de Sâmbătă, ale cenaclului ținut la Facultatea de litere, erau puțin mai reci, mai convenționale, mai lipsite de vechea tandrețe cunoscută. In schimb, ele devenau din ce în ce mai populate. Scriitori, sau simpli publiciști de toate dimensiunile, asigurau o asistență în continuu flux, uneori cu tentative de oarecare agresivitate față de maestru, dar domesticită, mai totdeauna, de blândețea lui netulburată, de verva și pasiunea cu care c'onu Mihalache știa să coase discuțiile și mai ales de buna credință, de admirabila obiectivitate, însămânțate de acest entusiast îndrăgostit al frumosului în comentariile asupra operelor citite în ședință. Cenaclul de la Facultate, cu neistovita lui maree de vizitatori, oferea profesorului prilejul să se aplece, cu toată încordarea, asupra talazurilor „nouilor-veniți", întru căutarea și identificarea de scoici cu perle lirice sau numai de meduze epice. Când, uneori, din fluxul tinerilor candidați la nemurire, maestrul isbutea să culeagă un mărgăritar ori un fragment de coral revelatoriu, podoaba era recitită în câteva rânduri, ținută între degete tremurătoare de emoție și arătată întregului auditor ca o minune divină concretizată într'o foaie de hârtie caligrafiată. Juvaerul liric sau epic era, apoi, culcat, cu mare grije, în sipetul clasificării și ierarhizării, încredințat fie poetului George Dumitrescu, pentru „Ritmul Vremii", fie lui Raul Teodorescu, pentru „Falanga"...

Dacă nu se alegeau întotdeauna cu lauda și cu clasificarea maestrului, poeții frecventatori ai cenaclului beneficiau, în în schimb, de alte avantagii destul de prețuite : o hârtie de „cinci sute" sau de o „mie", strecurată în buzunar, discret, (în cancelaria intimă a profesorului), recomandații în scris pentru slujbe, ori câte-o „bilă" acordată generos, cu zâmbetul pe buze, domnului poet candidat nu numai la glorie supremă dar și la examenul de metodologie la care, de obiceiu, era clei...

Ingratitudine culegea C'onu Mihalache din plin. Mulți dintre cei cu „bila" dăruită sau cu bancnota strecurată în buzunar, îl atacau, peste câteva zile, în fițuicile „Sărindarului" ori în revistele „moderniste" unde se cultiva o adevărată campanie veninoasă împotriva lui Dragomirescu. El nu se supăra niciodată. Ingăduitor cu slăbiciunile și bietele patimi omenești, prețuind din viață numai lupta pentru cucerirea frumosului și catedra universitară și consumându-și sufletul numai în mistuitoarea iubire pentru artă, c'onu Mihalache primea netulburat, săgețile și lăncile muiate în otravă și slobozite asupra sa.

Spontan și lipsit de tact, el se angaja, însă, uneori, în unele polemici mărunte, nedemne pentru prestigiul său de ideolog și critic literar. Acorda, adică prea mult credit unor oameni lipsiți de bună-credință și, apreciindu-i fals, ca pe niște leali adversari porniți la luptă din „convingere" și din pasiune pentru valorile estetice, le răspundea cinstit — numai rareori cu fraza ușor tincturată de o zeflemea, — ca să culeagă, din replicile lor, grosolănia forte și invectiva gratuită.

Reapărând ,în 1927, „Falanga", maestrul răspundea, senin și nemâniat pe nimeni, din paginile ei, învierșunatelor atacuri gâlgâind de calomnie și triviale injurii, copios alimentate în coloanele „Adevărului", „Dimineții", „Luptei", în toate revistele pretins moderniste și, regretabil, chiar în aldinele unui alt ziar sub semnăturile d-lui Pamfil Șeicaru și ale colaboratorilor săi dela acea publicație.

Acuzat, superficial, de dogmatism și legislație rigidă în critică, caricaturizat pentru zelul său de-a selecționa, ierarhiza și clasifica valori, urît pentru răspicata lui atitudine de damnațiune față de producțiile semito-avangardiste, atât de „la modă" pe-atunci, urmărit cu ură pentru curajul său de-a aduce mereu în discuție marile valori românești, insuficient prețuite, și de-a le impune pe baza unei severe disciplini critice, în vreme ce, cu aceiași mare onestitate profesională, denunța caracterul de farsă și instabilitate al atâtor „opere" lansate, în sunet de fanfară și sub lampioane venețiene, de-o anumită critică, — Mihail Dragomirescu era, în special, violentat și șarjat ca om de către adversarii săi, cărora le lipseau, deopotrivă, lealitatea, pregătirea științifică serioasă și elegantele norme ale unei reale polemici susținută de idei estetice.

Mi-aduc aminte cum, odată, angajat, imprudent, într'o astfel de polemică, avusese, în răspunsul său, unele reticențe față de opera d-lui Tudor Arghezi, adusă în discuție. In consecință, se aștepta la o replică dură și imediată din parteta autorului „Florilor de mucegai". Replica întârzia, însă.

Surprins, neobișnuit să fie căutași de puțin menajat de adversarii săi, c'onu Mihalache ne privea întrebător, în ședința cenaclului său :

— Ce-o fi, băeți, cu Arghezi de nu iese din bârlog ?

Smocul de păr i se răsucea, interogativ, pe frunte, iar ochelarii îi licăreau, mirați... Sâmbăta următoare, maestrul intra, însă, jubilând, în cenaclu. Fața lui exprima o rară voioșie și însuși ciocul îi tremura satisfăcut :

— Băieți, Arghezi a ieșit din bârlog !... M'a făcut cu ou și cu oțet, într'un articol !...

Doamne, câtă sfântă bună-credință și câtă minunată candoare în fața diurnei răutăți omenești avea maestrul nostru !

GREERELE ȘI FURNICA

In pragul licenței mele, profesorul Dragomirescu m'a numit asistent „onorific" la seminarul său.

(Urmare în pag. 5-a)

M. Dragomirescu, văzut de Iser, în mijlocul unui grup, din care se pot recunoaște : Cincinat Pavelescu, Cerna, Gârleanu, A. Mândru, Vâlsan, C. Moldovanu, D. Nanu, Ion Minulescu, Gh. Tătărăscu...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 18
MIERCURI 30 IUNIE 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

AURELIA GHIAȚA — Domnițe în grădină

Matei Caragiale

II de DUMITRU IMBRESCU

Ocupându-ne acum de poeziile lui Matei Caragiale din ciclul „Pajere" vom vedea că avem de-a face cu o temă comună, cântată pe mai multe arii. Toate personagiile epice sunt din lumea trecutului, cu zorzoanele aducerii aminte și cu atmosfera de evocare și reverie. Ele sunt detașate din realitate, păstrându-și doar aripile de vis. Poetul ni-i prezintă din toate părțile, ca pe mici jucării, cu aerul unui copil delicat și gingaș.

In *„Lauda Cuceritorului"*, poetul își exprimă admirația pentru cuceritorul care a răsturnat toate în drumul său, arzând altarele sfinte, omorînd și prădând tot. Eroul e măreț *„cumplit, neîndurat, cuprins în flăcări pe căsânde turle, cu pieptul gol luptând însângerat"*. El e beat de măcel. Insă toate au un sfârșit și fatalitatea își spune cuvântul. Cuceritorul nu putea să meargă la infinit. Va fi trădat și omorît într'o strâmtoare, plâns de neamul lui barbar. Trupul lui va fi ars pe rug, cu comori, cai și roabe. Poetului i se pare că încă mai vede rugul arzând, în faptul înserării, când îi apucă doruri neîmplinite.

Dar poetul culege din negura îndepărtatului trecut și figura învinsului:

„Trecând ca o nălucă, prin vifor, prin noroi,
El fuge 'nvins și bezna pădurilor l-înghite ;
Nu simte cum în valuri, din rănile cumplite,
Îi curge mândrul sânge pe platoșă șiroi"

Dar învinsul nu se dă înapoi, el vrea să nu moară rușinat, fără onoarea luptei. Păgânii aruncă pârjol, duc în robie domnițe și omoară pe coconi. Voevodul se răsgândește, își întoarce calul și s'avântă din nou în luptă, unde-l așteaptă o moarte sigură. Mai este el un învins? Poetul nu ne spune, dar noi suntem în măsură să ne dăm seama că el n'a murit, ca un om de rând și nici n'a vrut să scape prin fugă. A preferat să moară eroic. Și așa s'a și sfârșit.

Matei Caragiale este un mare portretist. In poezie, portretele lui sunt luate din pulberea trecutului, din cronici și hrisoave, din icoanele mănăstirilor, ori din cântecele bătrânilor. Aci, o călugăriță desprinsă din palatele domnești și mânată de gândul nimicniciei pământești, să-și sfârșească smerit zilele în răcoarea vreunui schit îndepărtat de sgomotele deșertăciunilor lumești, aci un dregător nedrept și avar, ori un cronicar isteț dintre boerii cari vreau să dea generațiilor viitoare vești despre lumea care s'a dus. Portretul lui Matei Caragiale nu e însă rece. Prin câte o evocare, sau gest, eroii capătă viață și lasă în urma lor o undă de tristețe, ceeace face ca evocarea să pună stăpânire pe sufletul lectorului.

E de neuitat portretul pe care-l face în *„Aspra"* unui suflet întunecat de fărădelegile faptelor și de blestemele nedreptățiților:

„Nimic nu o 'mblânzește, nimic nu o 'ncovoae,
Ani are peste sută și multe-a pătimit;
Tot neamu-i, satul, fii, de sabie-au pierit,
Dar n'a putut durerea s'o frângă, nici s'o 'nmoae.

(Urmare în pag. 2-a)

PICTURA ROMÂNEASCĂ și ITALIA

de ION FRUNZETTI

Dacă în decursul evoluției storice a culturii Românilor încă din epoca domniei exclusive a artei bisericești în Principate, momentele de interferență cu spiritul italian n'au lipsit, culminând cu splendida eflorescență arhitectonică a influenței veneto-dalmate în stilul brâncovenesc, (Sec. XVII—XVIII), nu e mai puțin adevărat că până în pragul secolului XIX, aceste interferențe sunt, pe de o parte, discontinui și nesistematice, ele reducându-se pe de altă parte, la ornamentică, la decorație, și foarte rar atingând structura esențială a monumentelor, care rămâne bizantină.

Inceputurile artei moderne, în Țările Române coincid cu interesul stârnit aici, pentru fenomenul occidental european, și nu e riscată afirmația că interesul acesta s'ar fi manifestat poate cu mult mai anevoie, dacă nu s'ar fi redeșteptat brusc conștiința originei romane a Românilor, întorcând privirile Cărturarilor noștri către „cetatea eternă", luată cu respect drept model și cercetată cu dragoste.

Pentru arta românească modernă, care la începutul secolului XIX, înlocuia vestigiile decadente ale unui bizantinism degenerat dela strălucirea sa inițială, Italia este ceeace pentru arta italiană a Renașterii reprezintă antichitatea. E adevarat ca primele contacte ale Românilor cu viziunea realistă concretă a Occidentului, opusă schematismului abstract bizantin, s'a întâmplat în chip cu totul arbitrar, prin intermediul unor artiști de valoare dubioasă, și de origini etnice foarte diferite. Germani, ca Wallenstein sau Karl Storck, francezi ca Mondonville, cehi ca Anton Chladek, elvețieni ca Trenck, italieni ca Schiavoni, pentru a nu cita decât câțiva dintre meșteri străini veniți în România să-și încerce norocul, îndeplinesc rând pe rând, pentru burghezia administrativă de aici, rolul de furnizori de efigii, fiind la început tratați ca orice meșteșugari cu muncă venală și produse exigibile la termen. Gustul neevoluat, firește, al acestui public nou, nu le cerea decât efigii fotografice. Totuși, prezența lor aici, aducând Românilor urmele unor tradiții tehnice evoluate, odată cu interesul pentru realism, înseamnă, oricum, chiagul celor dintâi cristalizări de stil occidental la noi. [1] *Veritabilul contact cu Occidentul se duce ceva mai târziu, prin ucenicii lor, recrutați dintre tinerii băștinași (cazul marelui Grigorescu, ucenic, un timp, al lui Chladek), care după introducerea desenului în învățământul public, pot aspira la o bursă de studii în străinătate. Contactul cu marile centre artistice occidentale, cu Academiile și Muzeele Germaniei, Franței, dar mai ales ale Italiei, este hotărîtor pentru constituirea stilului nouei arte românești. Exceptând faptul că, ceeace aveau să găsească Românii în toate Muzeele Occidentului, se datora, până la urmă, tot Italiei, țara prin excelență a frumosului și centru de radiație a Renașterii, la care artiștii tuturor țărilor culte au venit întotdeauna să se adape, dacă ar fi să facem, atâta cât e cu putință, statistica studioșilor Români în Italia, numărul lor ar întrece cu mult, la capitolul „artă", pe cei plecați să se formeze în alte medii culturale.*

Nu e neinteresantă de întreprins cercetarea vechilor legături artistice italo-române, în epoca premergătoare constituirii stilului românesc: astfel, cel dintâi nume care se poate cita când este vorba de pictura laică cultă în țările române, Gh. Asachi, reprezintă în acelaș timp un matematician, un inginer, un literat, un dramaturg și un istoric, în multiplicitatea preocupărilor căruia nu ne e greu să găsim idealul umanismului italian al omului enciclopedic, universal. Precursor al mișcării culturale moldovene și prim motor al ei în mai toate domeniile, Asachi este un om format la Roma, spre care îl mânase, după propria-i mărturisire „...dorința de a atinge fântâna cercării filologice și amorul pentru lucrările antice... în Roma cea mărită, unde m'am ocupat în asemenea îndeletniciri dela anul 1807, până la anul 1812". Elev al atelierului lui Canova, Asachi lasă opere plastice felurite ca gen și factură, „în sobrul și corectul stil italian, pseudoclasic, al timpului", aflate azi la Pinacoteca din Iași [2]*). Mai puțin important ca pictor decât ca îndrumător, organizator și deschizător de drumuri, Asachi face din Iași un centru artistic, care pune Bucureștiul în inferioritate, așa fel încât pictori bucureșteni vin să se instruiască în școala de prestigiu a Iașilor. Asachi știe să profite de prezența la Iași a unui maestru italian reputat, căruia-i oferă un post de conducere în învățământul artistic al principatului:* Natale Schiavoni. *Acesta, un academician, imitator al manierei lui Guido Reni, al cărui cult îl transmite fiului său Giovanni, va face la Academia Mihăileană din Iași, discipoli—care compensează prin număr, slaba lor proeminență artistică. Chiar când în 1842, Schiavoni părăsește Moldova pentru a deveni profesor la Academia de Arte Frumoase din Venezia, el nu rupe total legăturile cu Principatul, oferindu-se să facă Eforiei Școalelor comisionul de a-i trimite, contra 1000 lei vechi, mulaje după statui antice, din Muzeele Italiei, care să slujească drept model elevilor Academiei ieșene. Deși expunea la toate marile manifestări internaționale, la Salonul Oficial din Paris (1843), la Bruxelles (1845), la expoziția internațională din Paris din 1855, unde figurează, ca venețian, în Pavilionul Austriei, a cărei provincie era pe atunci Venezia, Schiavoni nu s'a dat în lături, în răstimpul șederii sale în Principat, să execute portretele personalităților din Societatea bună a Moldovei, risipind astfel prin saloanele boierești semințe ale unei concepții de artă care, oricât de convențională și conformistă va fi putut fi ea pentru un Occidental, pentru gustul încă virgin al publicului moldovean însemnau, oricum, un îndreptar și un exemplu chiar celor cari n'avuseseră norocul să-i fie, direct, elevi. Cel mai important dintre discipolii săi dela Iași,* George Șileru, *lucrează cu el încă 11 ani în Italia.*

Un alt meșter străin în a cărui formație intră elemente italiene este cehul Anton Chladek *(1794—1882), născut în Torontal, și trimis să studieze la Milano, de unde tânărul se întoarce cu o abilitate tehnică remarcabilă, câștigată prin copierea capodoperelor italiene din muzeele Italiei nordice. Căsătorit cu o tânără milaneză, Chladek se integrează și altfel decât artistic spiritului italian. Chiar în capitala Austrei, cu muzee bogate în nume celebre, maestrul pe care-l admirăm încearcă să-l copieze, este Correggio, bine reprezentat în colecțiile imperiale, și, mai puțin, Tizian. Stabilit în România, Chladek are șansa istorică de a îndruma, în atelierul său dela București, începuturile artistice ale lui Nicolae Grigorescu, tânărul care avea să devină cel mai de seamă pictor român al secolului XIX.*

Alt pictor din secolul al XIX-lea, român ardelean de origină, dintr'o familie pătrunsă însă în nobilimea imperiului austriac încă din sec. XVII-lea, Carol Popp de Satmari [2]*), format spiritual la școala Apusului și denotând o mare sete de experiențe noui de viață, își datorește în mare parte cultura artistică și remarcabilă experiență tehnică etapei de cercetare și de pătrundere a artei italiene, la Florența și la Roma. Călător neobosit, de pe malurile Oceanului Atlantic până în Asia Centrală, Satmari a executat numeroase copii după pânzele celebre din muzeele vizitate. Cele în care a pus mai multă pasiune sunt, în afara celor după Rubens, Jordaens și Wouwermann, copiile meritorii expuse în București la 1864, după tablouri de* Tizian,

1) Of. studiul nostru din „Universul Literar" nr. 16 intitulat „Vechii legături artistice germano-române".

2) G. Oprescu, Pictura românească în sec. al XIX-lea, București, 1937.

(Urmare în pag. 5-a)

GABRIEL ȘTEFANESCU — Peisaj

Nebunul din Atena

de STELIAN TECUCIANU

Era odată un nebun la Atena, care credea că toate corăbiile care intră în port sunt ale lui. Auzindu-l, atenienii zâmbeau compătimitori, dar nu-l contraziceau niciodată. Unii, pentru că erau prea înțelepți, iar alții cine știe, pentru că dând poate dreptate nebunului, se socoteau la fel de bogați ca el.

De atunci a trecut atâta timp, că vechea Atenă a intrat în istorie, iar înțelepții ei în filosofie. Nebunul însă, în ciuda vechei Atene și a înțelepților ei, trăește încă și credința lui e aceeași ca acum două mii și ceva de ani. Eu l-am întâlnit nu de mult, pe stradă. Mergea îngândurat de parcă i s'ar fi scufundat toate corăbiile. Așa am crezut cel puțin la început. Dar mă înșelam. Mergea așa, nu pentru că ar fi suferit vre-un naufragiu, ci pentru că nu l mai asculta nimeni. De altfel, când mi-a surprins privirea, s'a apropiat de mine cu jovialitatea cu care se întâlnesc doi prieteni ce se văd în fiecare zi și, după un preambul convențional care m'a pus în curent cu recentele-i preocupări de filosofie revoluționară, m'a invitat la o ședință experimentală în grădina publică apropiată.

Curiozitatea și poate compătimirea cu care-l priveau vechii atenieni, m'a îndemnat să nu-l refuz. Am intrat în grădina care era la câțiva pași de noi și ne-am așezat la o masă. Atunci ciudatul meu partener, închipuindu-se într'o veche academie ateniană, își începu prelegerea fără obișnuitele menajamente introductive ale unei lecții de deschidere.

— Toți zâmbesc cu neîncredere de câte ori vorbesc de sistemul meu. Poate că e un tic al mulțimei, acest zâmbet de neîncredere. Nu e nimic însă. Revoluțiile nu se fac doar așa ușor. Odată și odată, eu tot sunt sigur că sistemul meu va revoluționa lumea. Cei mulți, cei care azi zâmbesc auzindu-mă, vor observa în sfârșit că Prometeu a furat focul pentru a doua oară. Dar va fi prea târziu. Prometeu nu va mai avea nevoe de mulțime pentru a fi liber. Cel puțin însă, se va vedea atunci, că pentru a face ca filosofia să devină în fine serioasă, munca mea a fost peste puterile omenești. Da, da, nu zâmbi și tu ca toți ceilalți, căci într'adevăr a fost nemăsurată. Ca să ajung unde am ajuns, a trebuit să înlătur și să înlocuesc totul, începând chiar cu vocabularul. Am creiat astfel peste trei sute de termeni tehnici, lucru pe care nu l-a reușit nici Kant, am definit apoi fiecare cuvânt, pentru a înlătura confuzia care pornește dela ignoranța sensurilor termenilor și am întocmit totul într'un sistem care va fi însfârșit valabil pentru toată lumea.

Vorbind așa, interlocutorul meu, cu zâmbetul de satisfacție superioară pe care trebue să-l fi avut și incendiatorii bibliotecii alexandrine, scoase dintr'o servietă o mapă mare. In această mapă era tot sistemul lui. Din ea, scoase cu grija cu care se umblă cu obiectele de sticlă o altă mapă în care erau câteva fișe completate cu câțiva din noii termeni. Dar cum termenii erau noi, pentru lămurirea lor se găseau definițiile corespunzătoare și detalii schematice în alte fișe închise într'o altă mapă care la rându-i făcea parte din a doua mapă.

Era evident că sistemul care avea să curme toate incertitudinele, nu era un lucru obișnuit. Ca să-l înțelegi, trebuia să ai în față, așezate unele lângă altele, toate fișele. Primul filosof știa asta mai bine decât mine. Deaceia da dintr'o mapă în alta alegând și așezând fișele la locul lor de ordine.

(Urmare în pag. II-a)

SEMNIFICAȚIA METAFIZICĂ A HOREI

de ROMULUS VULCANESCU

Studiul fenomenului cultural românesc astfel cum a fost înjghebat până acum de cei mai mulți cercetători calificați ai problemei, a trecut cu vederea, ca să nu spunem că a desconsiderat, din motive mai mult sau mai puțin cunoscute, contribuția de amănunt sau de ansamblu a horei. Cercetătorii fenomenului românesc s'au mulțumit de cele mai rare ori să atribue acestei vocabule cu adânci rezonanțe spirituale în conștiința poporului, un rol minor, insignifiant, de element cultural secundar care prin apariția și funcțiunea lui mărește trena de factori expresivi ai specificului național. Gratificată cu titlul pompos de produs eminamente național, hora a tânjit pe planul filosofiei culturii în ultima vreme, în umbra speculativă a doinei și dorului ca o manifestare de alt ordin a misticei pământului natal, ca un epifenomen al nostalgiei lirice a spațiului românesc.

In ce constă însă natura specificității diferențial etnice a horei și odată cu aceasta funcțiunea ei culturală, nu ni s'a spus măcar vag nicăeri, cu toate sesizările, ce e drept cam disparate, ale multiplicității aspectelor și atributelor ei spirituale.

Lipsa aceasta de cercetare acordată totuși unui element considerat specific național, nu poate fi calificat altfel decât ca rezultatul inerent al unei cunoașteri pripite și superficiale a materialului și formelor culturii române, sau în cazul cel mai bun, ceea ce de altfel este foarte discutabil, drept consecința unei prețuiri mai restrânse în umbra celorlalte elemente constitutive.

Departe de-a atribui horei un rol secundar de element periferic, sumativ și irelevant, așa cum greșit s'a încercat până acum să se facă, credem că acest „produs cultural" în aparență minor, este ca să vorbim în termeni oarecum freudieni aplicați la filosofia culturii, un complex cultural de foarte fecundă calitate, care îndeplinește înăuntrul spiritualității române funcțiunea pe care o îndeplinește înăuntrul unei societăți forța de atracție sau repulsie gregară care se numește plastic pentru sociologii biologiști: instinct social, iar pentru sociologii psihologiști: conștiință socială.

In jurul horei gravitează și prin ea își găsesc expresivitatea adecvată toate celelalte elemente constitutive ale culturii populare autohtone, într'un tot unitar și indisolubil, plastic și reprezentativ, care se numește spiritualitatea română. Din acest punct de vedere se poate spune, pe bună dreptate și'n deplină cunoștință de cauză că semnificația specială și valoarea intrinsecă a horei se revarsă ca o binecuvântare peste spiritualitatea română pe care o susține, o fecundează și-o promovează mai ales ca originală în lume.

Multilateralitatea aspectelor și atributelor horei în toate planurile și direcțiile culturii române ne îndreptățește să vedem în acest eronat zis „produs cultural" no simple manifestări bivalente muzicale și coregrafice a specificității naționale, ci ceva mai mult: condiția formală a oricărei implicații spirituale, expresia esențială a întregei noastre spontaneități creatoare.

In perspectiva fulgerătoare a acestei concepții speciale care urmărește, nu numai aducerea horei în centrul preocupărilor speculative de actualitate ci și fundamentarea filosofiei culturii române pe acest factor cardinal al spiritualității autohtone, **schița semnificației metafizice a horei capătă o valoare ideologică aparte.**

Problema sensului ei metafizic nu se poate pune suficient și temeinic decât dacă privim hora în luminile complexității, a plurivalențelor și reprezentanței spirituale. Hora redusă în cele din urmă la un factor sumativ și de duzină al specificității naționale este, trebue s'o mărturisim, un simplu produs mut, irelevant, ametafizic.

Inainte de a trece la schița semnificației metafizice a horei se impune să lămurim ce ne-a determinat să ne oprim la expresia de „sens metafizic" și nu la însuși conceptul „metafizic" atât de grăitor și larg. N'ar fi fost oare mai prudent și simplu să fi schițat, în măsura în care materialul ne-ar fi îngăduit, o metafizică a horei în care să fi dat frâu liber fanteziei speculative smulgând neantului o explicație, decât să ne oprim la semnificația metafizică propriu-zisă care implică speculația în limitele considerării realității.

Prin sens metafizic vrem să înțelegem înainte de toate mai mult modul general de a problematiza lucrurile în spiritul și direcția proprii metafizicei; **intenția manifestă de a opera cu implicații de ordin realitar mai mult decât cu obiecte epistemologice de invenție creatoare, pentru a cunoaște și gândi aproximativ lumea. Dacă metafizica privită în mare și explicată lapidar este o cunoștință unitară, completă și absolută despre viață și lume, în care cunoștință de cele mai multe ori rațiunea constructivă are cuvântul, atunci studiul conceput pe axa sensului metafizic al lucrurilor, nu este altceva decât o explicație de tip speculativ, oarecum incompletă, imperfectă și relativă a realității. Semnificația metafizică nu schițează numai în ansamblu direcțiile unei cunoștințe, planurile unei viziuni, rosturile intime ale unei explicații; ea nu dă numai sugestii vagi, indicații aproximative despre ceeace ar putea fi o explicație, ci destăinuește pe lângă toate acestea și posibilitățile mari ale unei teoretizări fundamentate pe realitate. Problema sensului metafizic, în cazul horei, nu deschide numai perspectiva unei înțelegeri mai temeinice a realității culturale române privite în ansamblul ei, ci și ceea ce este mai interesant, orizontul înalt al unei evadări speculative în tematica și stilistica spiritualității române.**

Intrebarea care trebue să se ridice înaintea spiritului nostru avid de cunoaștere, este: răspunde hora, ca indefinit și totuși reprezentativ produs cultural, unei necesități metafizice a spiritului românesc, **sau este un produs oarecare fără nici o semnificație?**

După toate aparențele, analizele și considerațiile încercate până acum, această condiție formală a spontaneității creatoare a culturii române, care e hora și care privită în ansamblul manifestărilor ce am văzut că alcătuește o întreagă realitate culturală, pe care am numit-o pretențios realitate horală, răspunde din plin și unei necesități metafizice.

In cele ce urmează, ne propunem să schițăm în ce constă acest răspuns și care este rezonanța și valoarea lui filosofică.

Ca să schițăm sensul metafizic al horei, trebue să încercăm în prealabil să prindem, să definim și să valorificăm hora în raport cu întreaga existență națională a poporului român, adică să vedem întru cât realitatea horală este expresia sufletului românesc și prin aceasta a întregei culturi sud-estice europene. Insă această încercare trebue la rândul ei să fie anticipată de studiul horei în raport cu existența noastră individuală.

Care este aportul horei în viața individuală a românului?

Pentru a desprinde și descrie acest aport, trebue să recurgem, printre multe alte metode de investigație și la metoda experimentală. Insă nu la experimentul propriu-zis, cunoscut în științele naturii, ci la o formă specială și mentală de experiment, la ceeace unii filosofi numesc experimentul metafizic.

Experimentul metafizic este o formă subiectivă și personală de cunoaștere a realității. Din această cauză, atât pentru antemetafizicieni cât și chiar pentru metafizicieni, cunoașterea pe această cale e susceptibilă necontenitelor retușeri, ca fiind incertă și probabilă.

Esența realității, apare oarecum voalată sau înflorită de sensibilitatea creatoare a metafizicianului. Totuși cu toate deficiențele și incongruențele lui, experimentul metafizic este o metodă palpabilă de cunoaștere a substratului primar al realității, de care cercetătorul conștiincios nu se poate lipsi.

Experiența subiectivă și personală a horei, ca de altfel orice experiment metafizic, va suferi în expunerea noastră de infirmitate unei comunicări care să-i sleiască conținutul. Scriitorul acestor rânduri, oricât de dibaci ar fi, nu poate împărtăși decât indirect, pe cale de metafore, paranteze și subînțelesuri stările de cunoaștere și de afectivitate legate de actul complex al horirii. Incognoscibilul horal își va menține astfel puțin prestigiul inabordabilității.

Experiența subiectivă și personală a horei, trebue privită sub dublul ei aspect, întâi ca o experiență sensibilă, corporală și apoi ca o experiență mentală propriu-zisă.

Sub primul ei aspect biologic, hora se descoperă ca parte integrantă din firea românului. **In fața spectacolului ei curent, oricât de rudimentar, românul simte îndemnul intrării și contopirii trupești în joc, cu toată ființa lui fizică, întocmai ca un posedat. Hora este din acest punct de vedere o „chemare a cărnii", o „chemare a vocii sângelui", un fel de instrument biologic, prin care cum ar spune Schopenhauer, poporul român își scoate în evidență și valorifică calitățile organice ale rasei lui. Oprindu-l pe un flăcău să joace hora, mai mult timp în satul lui, acesta face impresia că și-a pierdut mințile și bărbăția, iar pe o fată, că și-a pierdut farmecul fecioriei. Interdicția jocului lor e privită de autohtoni ca o barbarie, un blestem sau un sacrilegiu. Iată cum descrie necesitatea horirii bardul anonim al poporului:**

De n'ar fi horile'n lume
Ai vedea fete nebune
Și neveste duse'n lume...

Fecioara care și-a pierdut fetia înainte de vremea îngăduită nu are voie să joace hora, îi este interzis accesul în joc, ca o profanare, întocmai ca și flăcăul care a suferit o sancțiune penală din partea ocârmuirei.

Numai astfel ne putem închipui cum în ritul nuntal, mirii își iau ziuă bună nu numai dela soare, dela lună, cari sunt simbolurile luminoase ale divinității maritale la români, ci și dela jocuri, dela hori, ca ritualuri ale acestora:

Ia-ți mireasă ziuă bună
Dela soare, dela lună,
Dela câmpuri, dela flori,
Dela frați, dela surori,
Dela jocuri, dela hori...

sau:

Cântați fete și horiți
Până sunteți la părinți,
Cântați fete horile
Și vă purtați florile.
După ce v-ați mărita
Horile n'ați mai juca
Florile n'ați mai purta.

In decursul unei istorii milenare, hora a devenit pentru român elementul indispensabil afirmării vieții lui ca atare, întocmai ca și munca și hrana.

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAȚIONAL: PRODUCȚIA CONSERVATORULUI DE MUZICĂ ȘI ARTĂ DRAMATICĂ DIN BUCUREȘTI.

— CLASA D-LUI ION MANOLESCU.
— CLASA D-NEI MARIOARA VOICULESCU.
— CLASA D-LUI VICTOR ION POPA.
— CLASA D-NEI MARIA FILOTTI.

Un nou lot de absolvenți ai „Academiei regale de muzică și artă dramatică" și-a dat „Producția".

Un nou lot de tineri actori, prin urmare.

Aceștia reprezintă nădejdea de mâine a teatrului românesc, elementele lui de continuă reîmprospătare.

Aprecieri în bloc asupra acestei producții?

Greu de făcut și, în orice caz, temerar, chiar dacă lucrul ar fi posibil.

In adevăr, ar fi greu de spus în bloc dacă „Producția" anului acesta a fost în general mai bună decât cea din anii precedenți sau, din contră, mai slabă, dacă ea îndreptățește nădejdi mai mari sau, din contră, mai mici decât „Producțiile" anterioare!

Sunt întotdeauna în fiecare producție elemente și bune și rele încât este greu să tragi dedesubt o linie de adunare și să stabilești o medie.

Iar dacă, cumva, dintr'un an anterior mai păstrezi impresia unor elemente foarte bune cu care ți s'ar părea că acelea de astăzi nu pot să se compare, cine poate asigura că acea impresie este în același timp și justă sau că, așa cum adesea se întâmplă, tocmai vreunul dintre acei care nu au avut posibilitatea să se releve este tocmai cel chemat, este dintre cei aleși? Destinul, jucându-se cu surprizele, rezervă, adesea, viitorul tocmai aceluia care, modest și neînsemnat astăzi, poate este sortit să fie adevăratul om de teatru de mâine!

Sunt în adevăr cazuri dintr'acestea când din împrejurări cu totul neexplicabile, nici anii de Conservator și nici importanta și frumoasa probă pe care o constituie producția nu sunt în stare să puie în valoare pe cel care reprezintă, totuși, un mare temperament sau o mare vocație.

După cum, invers, se poate foarte bine ca unele elemente bune în Conservator, dela cari oricine s'ar fi așteptat la lucruri mari, cu timpul să se dea la fund, fără să mai auzi nimic despre ele sau, cel mult, să le vezi ducându-și o viață de cabotinaj, lipsită de aspirații, de elanuri și de acea demnitate de artist care-i o condiție necesară a adevăratei și marei arte.

De fapt aceasta înseamnă că, în realitate, ei nu simțiseră realmente chemarea artei, aceia care face miracolul de-a transforma omul în artist.

Iată de ce orice notații în această materie, prin însă-și natura lucrurilor, nu pot fi concludente și niciodată definitive. Deaceeia și doresc ca rândurile mele de mai sus să se adeverească numai în ceiace ele au încurajator.

*

Clasa d-lui profesor Ion Manolescu și-a dat producția în ziua de 14 Iunie a. c., prezentând pe d-ra Raluca Zamfirescu în „Morcovăț", d-ra Matilda Ionescu în „Modelul", d. Dan Nasta în „Comedia Fantasmelor", d. George Stanciu în „Vicleniile lui Scapin" și d. N. Alexandrescu Toscani în „Din jale s'a întrupat Electra", — replicele fiind date de d-șoarele și d-nii Margareta Anghelescu, Dody Caian, Matilda Ionescu, Ion Lucian Lazarovici, Ion Isaia, Gh. Tretinescu și Crișan Constantinescu, cu concursul și al d-lui Cezar Rovințescu dela „Teatrul Muncă și Lumină" în rolul d-lui Lepic din Morcovăț.

Dintre absolvenții acestei clase, d. N. Alexandrescu-Toscani a dovedit — chiar atunci când viziunea d-sale putea să nu pară cea justă — că „are ceva în cap", că poate să gândească un rol și să-și compuie un joc frumos de scenă, deci un element bun pe care cu justificată nerăbdare îl vom aștepta în manifestațiile d-sale ulterioare; d-ra Raluca Zamfirescu, în Morcovăț, a avut siguranță și desinvoltură, ceiace dovedea de altfel și obișnuința pe care o are a scenei; deasemeni destul de bine d-ra Matilda Ionescu și George Stanciu. In ce-l privește pe d. Dan Nasta este ceva mai greu de spus: d-sa are unele deficiențe, o oarecare lipsă de emotivitate, de modulație, de temperament teatral propriu zis, care nu poate fi confundat și nici suplinit de inteligență sau de retorism, dar aceste lipsuri pot fi, în schimb, compensate de o serie de alte calități, de o anumită prestanță scenică incontestablă, care îl pot face necesar multor roluri și pot constitui baza unei frumoase cariere, lucru care s'a mai văzut de atâtea ori.

In ziua de 16 Iunie a urmat producția clasei d-nei Marioara Voiculescu care a prezentat pe d-ra Corina Lia Cărbunescu, în „Madame Sans-Gêne" și pe d. Constantin Bărbulescu în „Don Carlos".

Replicile, în ordinea programului, au fost date de d-rele și d-nii Nina Diaconescu, Yarodara Nigrim, Geta Lazarovici, Ioana Dimitriu, Rodica Brăescu, Hortense Cizec, Ileana Macovei, Maria Chiricuță, Ludmila Bucșan, Elena Ciumber, George Tretinescu, George Manu, Mitiță Dumitrescu, Paul Matache, Tiberiu Simionescu, Ion Lucian, Louis Bădărău, Eugen Stoiceanu, Gh. Dănciulescu, Ion Urcan, Ion Lazarovici, Vivi Voineagu, Cristidu Niculescu și Ion Isaia.

D-ra Corina Lia Cărbunescu în Caterina din „Madame Sans-Gêne" a avut multă vioiciune, reușind să dea o anumită culoare rolului, să facă personagiul foarte agreabil, cu un anumit humor care o prindea foarte bine.

D. Constantin Bărbulescu în „Don Carlos" a prezentat un rol frumos studiat, cu un joc de scenă îngrijit. Dacă adăogăm și înfățișarea d-sale foarte plăcută — are un foarte reușit cap de teatru — se poate spune că d. Bărbulescu ese destinat unei frumoase cariere.

In ziua de 18 Iunie 1943 a avut loc producția clasei d-lui prof. Victor Ion Popa și a d-nei Maria Filotti.

La clasa d-lui Victor Ion Popa și-au dat producția d-rele Despina Pelin, Virginia Veber și d. Aureliu Dumitru, cu comedia într'un act „Haidem la teatru" a d-lui Valeriu Mardare. Replicele au fost date de d-ra și d-nii Vally Voiculescu, Niculaie Ene și Iulian Necșulescu.

D-ra Despina Pelin a știut să fie și cicălitoare și cochetă, a pus și humor dar a pus și grație scenică și, în general, a jucat într'un ritm viu, amuzant. Același lucru se poate spune despre d-ra Virginia Veber.

D. Aureliu Dumitru, bine, corect.

La clasa d-nei Maria Filotti și-au dat producția d-rele Marcela Popescu, în „Scampolo", Elena Zaharini în „Ultima noapte", Coca Enescu în „Intimități" și Ana Barcan în „Faust". Replicile au fost date de d-rele și d-nii Eveline Gruia, Geta Cibolini Virgil Popovici și Alecu Râpeanu (cu concursul și al d-lui Sașa Stoianovici de la teatrul „Muncă și Lumină").

D-ra Elena Zaharini în rolul Agnes a reușit să realizeze mult din poezia acelui rol, să ne redea dorul de viață al tinerei bolnave iar, în vis, o trăire înfiorată, dovedind un bun temperament scenic; d-ra Coca Enescu a reușit să fie și amuzantă și spumoasă; d-ra Ana Barcan, în rolul Margaretei, a avut un joc de scenă bine marcat și de multă culoare dramatică; d-ra Marcela Popescu o interpretare destul de corectă în „Scampolo".

D-na MARIA FILOTTI

*

Dintre cei cari încă nu sunt absolvenți, dar, fie că au dat replicele la producție, fie că i-am auzit la examene, sunt câteva elemente cari deasemenea merită să fie menționate. Iar dintre acestea un caz cu totul excepțional: d-ra Hortense Cisek, din clasa d-nei Marioara Voiculescu.

Această tânără studentă a dat dovadă de un talent nu excepțional ci cu totul extraordinar, de o mare putere de sugestie și de o rară sensibilitate.

Cred că nu exagerez spunând că depășește cu mult pe toți camarazii și toate camaradele ei de vârstă și toată Producția la un loc, ba, poate, chiar și multe dintre artistele cu reputație ale teatrului românesc de astăzi, reamintind, poate, prin marele ei suflu dramatic, un alt element, care s'a relevat tot în cadrul Conservatorului și anume la producția de anul trecut. In ori ce caz asemenea talente sunt aproape unice, și de-o apariție cu totul rară, sporadică; numai ele sunt acelea cari dau înțeles noțiunii de adevărată, de mare artă, așa cum o înțelegem cu toții și cum am dori-o servită!

In definitiv, d-ra Cisek n'a recitat decât o poezie pe care mulți dintre noi trebuie s'o mai fi auzit încă de cel puțin câteva ori, astfel că știm cu toții la ce anume efecte ne putem aștepta — e vorba de poezia „Duhovnicească" a d-lui Tudor Arghezi, ale cărei caracteristici bineînțeles că nu le voiu analiza aici — dar pe care d-ra Cizec par'că ar fi transformat-o, i-a dat o vibrație aparte, i-a dat carne și sânge, transfigurând-o!

Niciodată această poezie nu va putea fi mai impresionant, mai bine spusă sau, mai exact, mai bine „interpretată", — căci acesta este termenul just — decât a făcut-o d-ra Cizec.

Cu tot obiceiul ce-l am de-a fi sobru și măsurat în expresii, trebuie să spun că au fost momente în care impresia era așa de covârșitoare încât te puteai crede la oficierea unor mistere eleusine sau orfice.

Cu un astfel de dar imens d-ra Cizec, dacă împrejurările și răutatea omenească nu-i vor fi potrivnice și nu-i vorba numai de o strălucire efemeră, cred că va fi una dintre marile talente de mâine și poate unul dintre cele mai mari ale țării, ducându-i gloria, cine știe, poate chiar și peste hotare.

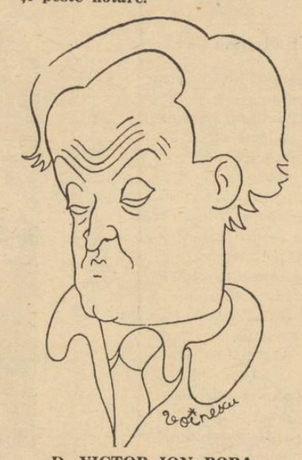

D. VICTOR ION POPA

Dar, cum nici împrejurările și nici oamenii nu pote înăbuși un talent așa de real fiindcă în fața unui astfel de talent trebuie să fii prea meschin ca să nu te pleci, nu mă sfiesc să scriu aceste rânduri: am convingerea deplină că nu mă voi jena niciodată de a le fi semnat.

Pentru deosebitul d-sale talent, dar în cu totul alt gen, trebuie deasemenea menționată d-ra Vally Voiculescu, vioaie — ași zice „îndrăcită" — simpatică, de un anumit comic care îi este foarte personal, extrem de bufon, extrem de savuros și totuși fără nimic vulgar.

Se cuvine deasemenea să fie menționate și d-rele Nina Diaconescu, Eveline Gruia și Iarodara Nigrim, poate jocul lor de scenă, și pentru o anumită căldură a rolului și înțelegere a textului.

Deasemenea mi-a făcut o deosebită plăcere felul cum s'a prezentat d-ra Antoaneta Constantinescu, grație pe deoparte unei delicate sensibilități, iar pe de altă parte calităților fizice pe care le are, calități care, după cum am mai spus și altă dată, trebuiesc socotite ca fiind, dacă nu chiar o componentă a talentului, dar, în orice caz, legate indisolubil de noțiunea de talent: ori d-ra Antoaneta Constantinescu are o figură agreabilă, o anumită distincție în trăsături, o siluetă frumoasă, etc., calități cari sunt deosebit de interesante în teatru.

Bine deasemenea d-rele Maria N. Chiricuță, Șerban, Laura Săulescu, cum și d-nii Ioan Lucian Lazarovici, pentru humorul cu care a interpretat pe Argante din „Vicleniile lui Scapin"; Ion Isaia pentru „Papa Alexandru Borgia" în care a avut o scurtă dar bine marcată prezentare, Iulian Necșulescu pentru rolul lui Panait din „Haidem la teatru", Virgil Popovici pentru rolul lui Faust — în acela al lui Titu, din „Scampolo", mai puțin interesant ca joc de scenă — cum și George Manu în „Contele de Neiperg" din „Madame Sans-Gêne".

*

Desigur că ar mai fi și alții cari poate și ei ar merita să fie menționați, dar îi rog pe toți aceștia să mă ierte de a nu o putea face: e ușor de înțeles că aceasta aproape este o imposibilitate materială.

Le dau tuturor acestora întâlnire altă dată poate la o producție viitoare sau cine știe, poate chiar pe scena vreunui teatru când voiu avea o și mai mare plăcere, — deși cu aceiași bună voință și înțelegere, — de a scrie despre ei, chiar dacă o voiu face după criterii ceva mai obiective, fiindcă — și pretențiile unui cronicar dramatic sunt altele față de o reprezentație de teatru decât față de niște examene de conservator.

ALEXANDRU DRĂGHICI

P. S. — Cronicile reprezentațiilor date de Teatrul Național din Cluj-Timișoara, din lipsă de spațiu, vor fi publicate în numărul viitor. De asemenea și cronicile celorlalte spectacole urmând a se ține seamă oarecum și de ordinea lor.

Al. I. D.

ECOURI teatrale

PRINOS...

Bunul gând al celor dela un săptămânal literar de a deschide o listă de subscripție pentru ridicarea unui bust — dacă nu a unui monument — meritat de cel care a fost mândria scenei românești, Tony Bulandra, n'a fost deloc înțeles, și cu atât mai puțin ajutat, chiar de cei cari fie prieteni sau numai camarazi ai interpretului lui Kean, ar fi trebuit să-și impună dela început gândul și fapta pentru o grabnică și deplină realizare.

După atâta timp constatăm că nu s'a anunțat măcar un spectacol pentru contribuția la lista deschisă, iar „prietenii" defunctului — ah!... acești „prieteni", atât de „îndurerați" — socotesc, chipurile, mai cu rost să facă altceva, decât să ajute o subscripție.

Bunăoară, să pue la preț amintirile...

Am dori să știm că ne-am înșelat și că arta marelui Tony Bulandra cu care ne-am mândrit, departe de-a fi o poruncă pentru respectul ce i se cuvine peste oricâtă scurgere de timp, nu este decât un îndemn în a ne arăta recunoștința noastră.

Să vedem cât știm s'o dovedim...

TURNEE...

Atâtea turnee „oficiale" sunt anunțate și pregătite, încât vacanța primei scene oficiale nu-i altceva decât o permutare a activității în provincie.

Am fi să respectăm grija ce se poartă către organele respective iubitorilor de teatru din țară, cărora posibilitatea de-a vedea o piesă le este cam grea, dacă n'am vedea că lucrările dramatice alese să facă ocolul țării, sunt din cele mai mediocre, ca să nu spunem altfel.

Ne simțim trași la răspundere și noi dacă am trece sub tăcere că o piesă ca „Fascinație" care va circula sub firma de „Turneu oficial" nu este cea mai meritată ca să îndeplinească rolul ce i se cade de girul acestei firme

Și asta arătându-ne nu prea prevențioși, căci altfel am cere oprirea și a altor piese pregătite pentru „Turneuri oficiale"...

DREPTATEA...

D. N. Kirițescu, directorul teatrului Național din Cluj, cu sediul provizioriu la Timișoara, a poposit câtva timp cu trupa oficială în Capitală, dând câteva spectacole pe prima noastră scenă.

Succesul de care s'au bucurat atât lucrările jucate cât și interpretarea însemnează izbânda unei munci pe care d. N. Kirițescu o depune, acolo în Vest, cu atâta forță de realizare și — bine înțeles — cu atât de tăcut sgomot.

Dar izbânda turneului Teatrului Național din Cluj a mai însemnat și altceva...

Calda și frățeasca întâlnire a artiștilor clujeni cu publicul bucureștean a dat ecoul unitei credințe în dreptatea sfântă și biruitoare ce nu va întârzia.

AFIȘ...

● D. Ciurezu lucrează la o dramă pe care are de gând s'o intituleze „Întâlnirea umbrelor".

Subiectul povestit de d. Ciurezu capătă de pe acum înțelesul unui succes, potrivit — însă — doar timpului de liniște care va să vie...

❖ *D. Comănescu, tânărul actor dela teatrul Nostru care interpretează rolul lui „Ben" în „Dincolo de zare" obține aplauze meritate de talentul cu care știe să interpreteze un rol oricât de mic.*

Viitorul lui Comănescu prinde în făgăduiala timpului doar prețul propriei sale munci și al singurei sale averi: talentul.

De rest sunt obligați cei cari vor să-l folosească pe Comănescu.

❖ Leslie Howard, interpretul din „Macul roșu", „Pygmalion" și „Intermezzo" a murit într'un accident.

Insemnăm pierderea unui mare și de neînlocuit actor.

❖ *Teatrul „Intim" își pregătește o premieră pe rostul unei piese și a unei interpretări gata să concureze cu alte teatre.*

Noroc că-i vară și doar atât de puține teatre mai funcționează.

● „Teatrul de Artă" **de sub conducerea d-lui I. Anestin își inaugurează stagiunea prin garanția unui spectacol și a unor nume pe afiș care va însemna isbândă sigură.**

I. M. LEHLIU

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Secretă doamne în alb și jurnal de război.

REGAL: Aventuriera și jurnal de război.

VICTORIA: Sbuciumul unei vieți și jurnal.

ELYSEE: Singurătate, jurnal și Compania de balet.

VOLTA-BUZEȘTI: Femeia îndărătnică, jurnal și trupa de varietăți.

ROMA: Macario Cow-Boy și jurnal.

CARMEN-SYLVA: Negustorul de sclave, jurnal și trupa de artiști.

Scrisori de vacanță

DRAGA PLOPULE,

bătut de vânturi și sărutat de buzele ploii, așa cum ai rămas acum în fața ferestrei mele, îmi vine să trec până la tine pe-o punte de praf și să întreb, la urechea ta de lemn: mă mai recunoști, plopule dragă?

Sunt tot eu, cel de anul trecut, chiar dacă uneori te-am înșelat, așteptând sub un castan bătrân, de care un greer îmi spune acuma și-a luat pedeapsa pentru acest gest: un trăznet i-o retezat un braț sau zece. Mă gândesc, vecinule, tu care dacă n'ai auzit de Jules Renard, îi adăpostești în schimb ciorile, mă gândesc la singura ta lacrimă tremurată, pe care chiar dacă n'ai plâns-o pentru mine, ai s'o pici, de bucurie, cu-o răpăială de toamnă timpurie, într'o dimineață cândva.

Pentrucă și voi, ursuzii cu frunze, aveți o inimă, care bate undeva sub coajă, prinzând cu fiecare cerc, câte o tristețe pe care nici voi, dar nici noi oamenii n'o putem deslega.

Francis Jammes, prietenul nostru bărbos și cărunt, a iubit nu numai fivara ta frunză, pe care-a făcut-o să șoptească în vers, ci și farmecul tău mut, statura ta de mușchetar, deopotrivă. De aceea, îmi vine să cred, în clipa aceasta în care nici măcar o fereastră nu mai zăngăne în vânt, un ornic nu mai alergă spre-o așteptare, că numai tu ai adăstat lângă inima mea credincios ca un dulău și tandru ca o femee. Plopule, îmi vine să cred că mă auzi, căci numai noi am rămas locului. Așteptăm. In suplele tale brațe, seara își înstrună acum viorile vătuite, noaptea își pregătește cei mai albi cercei de stea, și nu peste multă vreme, o lună de afiș își va aprinde lampionul la mansardă. Bătrâne boem, amurgul ți-a adus și fracul, e timpul să te îmbraci!

Și dacă astăzi nic un vers nu poate străbate printre ramuri, lasă-mă să te duc în vis, alături de-un șir de alți plopi stingheri, pe-un mal de apă, cu sălcii pitice și tufișuri verzi ca otrava cea dulce. Acolo undele or să te facă să știi că nici noi oamenii, oamenii aceștia în care o lacrimă strălucește uneori ca o nestemată, nu suntem mai tari decât un alun sau ienupăr pitic. Pentrucă, sângele nostru, plopule, e sânge și nu e sevă, Rimbaud de ne-am numi, Villon sau chiar D'Artagnan din poveste!

Și acum, un amurg pretimpuriu, cu nuanțe de lirică melancolie se lasă peste oraș. In case sunt oameni care se nasc și mor, inimi ce iubesc și palpită, mâini care se chiamă și se cer, guri care se vor, fără să mai zăbovească pe-un vers, așa cum fac eu, ca să nu plâng cu tine pe-um umăr de nor. Noi, plopule, am rămas și rămânem. Un cais sau un zâmbet — iată răsplata cu care vom înflori în toamna ce vine, plopule, uitucule, statornicule!

ȘTEFAN BACIU

„Scrisori de vacanță" *se chiamă seria de foi volante pe care Ștefan Baciu o începe din acest număr.*

CARȚI și REVISTE

EXISTA CARȚI

și autori pe care nu-i poți discuta fără să-i nedreptățești. Dar există și autori ce se simt nedreptățiți pur și simplu pentru faptul că le-ai discutat neconvenabil cartea la care țin cel maimult. (Această carte este, de obicelu, ultima apărută.) Sensibili din cale afară, aceștia ar trebui să se pună în gardă față de eventualele surprize. Le recomandăm deaceea să-și scrie singuri cronicile de care au nevoie sau, cel puțin, să-și însoțească respectivele volume cu câte un cifru mai sincer decât umilitoarele dedicații cu superlative și alte formule convenționale. Cine e sensibil, să pună un S, cine este mai mult decât sensibil să un SS, cine este hipersensibil și atlet, să-și anexeze tofografia în postură de boxeur, iar cine nu vrea să i se discute volumul, să nu ni-l trimită. Pe toți ceilalți îi considerăm camarazi loiali, camarazi care nu-ți poartă pica nici chiar după ce i-ai atins, reglementar, la partea cea mai nevralgică a sensibilității.

ION LUCA CARAGIALE IN FRANȚUZEȘTE!

In colecția Les oeuvres représentatives des lettres étrangères *și sub îngrijirea Institutului* francez de înalte studii în România *au apărut, traduse de* Edmond Bernard *„Scrisoarea pierdută" și „Conul Leonida față cu reacția". Traducerea d-lui Edmond Bernard va fi prezentată mai amplu într'una din rubricile noastre. „Une lettre perdue" și „Le père Leonida et la réaction" au fost editate de* Didier.

NE MARTURISIM

întreg entusiasmul pentru INALTE VANTURI volumu l de poeme al d-lui Emil Vora. Inchinată fratelui său mort pe frontul din răsărit, cartea d-lui Emil Vora este, indiscutabil, una dintre cele mai bune culegeri de versuri românești ale anului. Autorul **Florii amare** (1936), al **Fântânilor tăcerii** (1940) și al **Cărții plecărilor** (1943) e un pot despre care s'a vorbit prea puțin. Ii rezervăm un loc de onoare într'una din apropiatele noastre cronici literare.

NUMARUL PE IUNIE

al revistei craiovene Gând și slovă oltenească, *de sub conducerea d-lor F. Bossun, Preda Savu și Sergiu Cristian, s'a apropiat mult de ceeace trebue să fie o bună revistă provincială. Dacă și notele dela pagina ultimă ar aduce mai multă informație literară oltenească,* Gândul și slova *și-ar merita pe deplin titlul, iară cetitorii i-ar putea fi mult mai recunoscători*

MATEI CARAGIALE

(Urmare din pag. I-a)

Și fără preget luptă, împilă și jupoaie;
Ea tae 'n carne vie și sufletu-i cernit
Cu toată răzbunarea e tot nemulțumit —
Așa cumplit o arde năpraznica văpae

A urii . . . . . ,
. . . . . ,
Nu plânge, dar plânsul o 'năbușe, greu geme
Afară urlă vântul și peste capul ei
Pogoară stoluri negre de groaznice blesteme"

E un tablou de o rară plasticitate. Nu se putea zugrăvi chipul fizic și moral, în culori mai vii și mai reale, fără să fie lipsit de farmecul poetic, ca în felul acesta. Matei Caragiale a utilizat o parte din experiența și cultura sa heraldică, în care a avut de descifrat chipuri și imagini, servindu-se de ea la creionarea eroilor săi literari.

Tot în latura portretistică e magnifică figura rătăcitorului sihastru, care, în fapt, nu e decât o umbră a trecutului, un voevod care, sub imperiul patimei, a fost îndemnat la grea nelegiuire. De atunci un greu blestem îl face ca ziua să se odihnească în raclă, iar noaptea să rătăcească, fără oprire. Cine se apleacă mai bine asupra acestui tablou poate să-și facă o cât de mică impresie și despre atitudinea etică a scriitorului. Fapta bună e cumpănită întotdeauna cu dreaptă judecată, iar cea rea, e categoric condamnată. E știut că poezia nu trebue să fie socotită ca o tribună de dispute pentru moravuri și idei. Ea e, în primul rând, artă adevărată. Aceasta e funcțiunea ei organică primară. Că în afară de valorile estetice, propriu zise, mai scapă, în cursul ei, și alte elemente tematice, e adevărat, dar prezența lor nu trebue să fie într'o proporție păgubitoare pentru aceste valori. Poezia lui Matei Caragiale ridică și ea o problemă de etică. Prin struna versului își face loc atitudinea dreaptă a autorului, participarea lui la stabilirea judecății obiective asupra conținutului epic. Insă cetitorul nu rămâne numaidecât cu acest singur rezultat al lecturii. Virtualitățile literare se ridică deasupra celor etice, astfel că ideia de frumos nu e cu nimic întunecată de auxiliarele ce-o însoțesc. Culoarea etică se alipește doar ca un element de întregire, prezența ei nestânjenind punerea în valoare a ideii estetice.

Este, în orice caz, ciudat că un scriitor cu o fire atât de ermetic închisă în resorturile lui intime, care în aparență ar pleda pentru nepăsare și uneori chiar pentru un oarecare dispreț față de evenimentele vieții, păstrează, în tot ce scrie, un sentiment conștient ale adevărului și al dreptății. Prin oricâte greutăți ar trece motivul epic, până la urmă stigmatul eticei se impune, alături de valoarea artistică propriu zisă. Din această îmbinare și colaborare consimțită, ideia de frumos iese întotdeauna la lumină și se impune.

Dar, atitudinea etică, în poezie, a lui Matei Caragiale mai rezultă și din predispoziția lui constantă spre singurătate și dorința de a străbate chinurile durerii. Este o voluntară aruncare în valul suferinții. A dori să suferi cu orice preț, cu motiv sau mai adesea fără, e un fel de a-ți fixa o ipostasă etică, în primul rând față de tine însuți și, după aceea, față de celelalte contingențe ale vieții. Solitarul, cel ce fuge de sgomot și de lume, dintr'un instinct înăscut, își modelează structura în funcție de orientarea lui spre mediul singurit, pe care-l vrea și-l dorește. Când nu-l găsește, după cum l-ar dori, și-l creiază singur. Matei Caragiale mărturisește el singur că:

„. . . . . mai scumpă îmi e a mea durere
Prin ea spre 'nțelepciune eu cugetu-mi ridic,
Ce-mi pasă dacă sufăr, când sufăr în tăcere,
Când nu cârtesc, nu blestem și nu cer mângâere
Când nu mă 'ncred în nimeni și nu cred în nimic"

Mai departe nu se sfiește să declare că iubirea-i robie, trădarea-i umilință, că trăește fără credință și că n'are de ce să se căiască. In pesimismul lui, își dorește cât mai repede sfârșitul care, după el, ar fi începutul liniștii eterne. Și mai spre sfârșitul acestei poezii — *Singurătate*, — în care poetul se despersonalizează, fiind furat de vraja umbrelor trecute, se exprimă astfel:

„Că margini nu cunoaște păgâna-mi semeție,
Afară de trufie nimic n'am avut sfânt,
Mi-am răzbunat prin dânsa întreaga semințe"

Aceste versuri cu atât de bizar material, ne silesc să reflectăm dacă ele exprimă nemijlocit starea de suflet a poetului, sau ele aparțin eroului epic. Legături cu viața poetului nu avem de făcut, lăsând această operație s'o facă istoricul literar, dacă va fi silit vreodată să recurgă la ea. Dar, făcând apel la celelalte lucrări ale scriitorului ne vedem siliți să constatăm că nota aceasta de dezamăgire, dusă uneori până la extrem, o găsim destul de des prezentă. Scriitorul a fost o apariție singulară, cu o structură sufletească și epică diferită de cea a vulgului. El este stăpânit în permanență de o stare sufletească ciudată, cu conflicte și contradicții interne, peste care totuși și-a exercitat destul de viguros controlul un cerebralism de esență superioară.

Ca formă, poezia lui Matei Caragiale aduce o eleganță a versului plină de nuanțe. Utilizând sonetul, în prelucrarea unui material de inspirație destul de dificil, el reușește să-l înalțe la cele mai evoluate trepte ale afirmării sale. Sonetul lui Matei Caragiale e viu și sclipitor, bogat în imagini și plin de mișcare Expresiile sunt alese cu grijă, punând în reală valoare fondul în ce are el mai nou și mai interesant. In deosebi, în tendința de a preciza anumite noțiuni în vers, poetul întrebuințează curent forma de participiu, fără însă ca prezența ei să constitue o dizonanță față de arhitectura armonică a sonetului. Prin forma aleasă a sonetului, versurile — atât de puține — ale lui *Matei Caragiale se așează printre cele mai izbutite realizări de limbă literară românească.*

DUMITRU IMBRESCU

Nebunul din Atena

(Urmare din pag. I-a)

Din fericire însă, n'a mai avut timpul să-și întindă pe masă întregul lui sistem inspirat parcă dintr'o convorbire de turn Babel, căci stropi de ploaie, începură să aibă din ce în ce mai puțină considerație pentru pasșența noastră filosofică. Ciudatul meu tovarăș, care d'n'r'o mapă în alta, dintr'o fișă în alta, dintr'o definiție în alta, încerca să rezolve regresul absolut al lui Aristot, strânse atunci cu grijă maternă sistemul pentru a cărui desfășurare îi trebuia cam tot atâta loc cât pieii de vită d'n legenda cu Cartagina, îl băgă în mapă, băgă mapele ca la început unele în altele și toate mapele în servietă și ca și când și-ar fi dat seama că făcuse o gravă eroare confesându-se unui nebun, se ridică și plecă fără să mai spună vre o vorbă.

Plecând, m'am uitat lung după el. La așa ceva, trebuie să recunosc, mă așteptam încă dela început. Totuși, am rămas nedumerit locului întrebându-mă ce ar trebui să fac. Poate că trebuia să mă iau după el, îmi spuneam, să-l strig, să-l iau de braț, să-i vorbesc frumos, să încerc să-l scot din Evul Mediu și să-i explic că piatra filosofală e o eroare. La început chiar am avut acest impuls. Când am făcut însă primii pași, mi-am adus aminte de înțelepciunea atenienilor și am renunțat. Și poate că am făcut mai bine, lăsându-l să creadă mai departe, că toate corăbiile care intră în port sunt ale lui...

STELIAN TECUCIANU

NOTE românești

MANUELA DEL FUSARO: LE BAL DES DAMES ET DES SEIGNEURS DU TEMPS PRESENT

In paginile, nu prea numeroase, ale elegantei cărți cu titlul de mai sus, autoarea aliniază cu delicată și spumoasă fantesie, o lume ieșită din filele unor cărți dragi și din realități al căror prim plan i s'a impus mai cu osebire. Dar pentru o asemenea îmbinare este nevoe ca liberul joc al închipuirii să nu rămână suspendat la altitudini inaccesibile, ci să păstreze permanent contactul cu concretul.

Este tocmai ceea ce a reușit să facă d-ra Manuela del Fusaro în acest „Bal", unde reunește — după propriile-i cuvinte — „pe toți prietenii, pe cei vii și pe cei morți, pe-acei cari-au trăit în cărți, ca și ceilalți, în clipa cea mai aleasă a vieții lor".

Volumul acesta elegant, de proporții reduse, a apărut de curând în București, de sub teascurile editurii „Contemporana".

ABEA DUPA CE

l-am cunoscut personal pe Lucian Blaga *am înțeles adânca* semnificație a versurilor lui din Autoportret: *„Lucian Blaga e mut ca o lebădă. In patria sa zăpada făpturii ține loc de cuvânt.* „Lucian Blaga *e un mare taciturn, un neobicinuit de mare taciturn în țara noastră a prea multor cuvinte și cuvântări. Citind recent apărutu-i articol din revista SAECULUM* „Mahatma Gandhi, cum l-am cunoscut", *ne-au impresionat următoarele cuvinte adresate de către marele nostru poet prietenului său bernez* Marti: *„Impresia nu se poate descrie, ar fi un sacrilegiu. Află însă că eu, care totdeauna am avut o pronunțată aversiune față de oratorie, am declarat dușmănie neîmpăcată acestei arte găunoase. Acesta va fi războiul meu de treizeci de ani".*

SATUL

în poezia lui Lucian Blaga, scrie d-șoara Melania Livadă **(Bucovina Literară, 20 Iunie), s'a desfăcut din cercurile lui pământene. Cu înțelesurile pe care i le-a cântat marele poet, el s'a apropiat de cer cu o taină metafizică, care depășește știutele lui rosturi etnice. Valoarea filosofică pe care Lucian Blaga o acordă satului este o valoare de cuprinsuri sufletești atât de generale, atât de întinse, încât acesta devine un simbol al unui mare anonim care se regăsește în sat ca într'o copilărie a lui, ca într'o patrie a sa dincolo de raze. Fără să-i reducă conturile și farmecul etnic — ba cântându-l tocmai pe acesta — Lucian Blaga a ridicat satul pe culmi atât de universale, încât l-a dăruit omenirii întregi ca pe un mit".**

ORICE EFORT

care izvorăște de sub nobilul os al frunții în această Bucovină dragă începuturile lui Eminescu, e vrednic de numele lui. Cu o singură condiție, ca să nu camufleze porniri demagogice. Cred că **Bucovina Literară** e un curcubeu curat" .Acesta e răspunsul pe care d-nul **Ionel Teodorescu** îl dă d-lui Ion Manta, care l-a întrebat dacă cunoaște revista și dacă o găsește demnă de a purta numele provinciei lui Eminescu. Și acest răspuns nu se adresează numai bucovinenilor. (Pentru evitarea oricărui dublu sens suntem și noi de părere că **Bucovina Literară** e un curcubeu curat.

MULȚUMIM

„Bucovinei Literare" *pentru frumoasa bibliografie despre* I. Codru-Drăgușanu. *O avem ceva mai complectă și, în afară de acestea, trecem regulat pe la biblioteca Academiei Române ori decâteori avem vreo nedumerire.*

ADELINA I. CARDEI

e, într'adevăr, prestidigitatoare a versului: „Intinderi mari de liniști s'așternă ca o părere; Se logodește seara cu marele mister... Pe vatra lunii arde fuior de juvaiere și orice stea își scrie destinul blond pe cer. — Sub arcul nopții tânăr, oceanele de gânduri s'avântă'n valuri albe mai sus de plâns, de vis.. Trec orele bolnave fremătătoare rânduri — spre pragul veșniciei ce poarta le-a deschis. — La poarta vieții calme mai priveghează norul... Dar ochii sorb legenda atâtora minuni! Prin pânzele lumini privesc Mântuitorul Cu biblica privire ce năruie furtuni... Intinderi mari de liniști s'au așternut departe... Ecoul morții, astăzi, a ațipit pe drum.. Pe lespezile vremii a lunii floare 'mparte cascade noui de visuri, corole vechi de fum".

PETRONELA NEGOȘANU

are sub tipar și anume la de tot occidentala editură **Publicom** un volum de nuvele intitulat „Am ucis Albatrosul".

IATA RASPUNSUL

pe care-l putem da unui preopinent: Românii este *într'adevăr deștepți, păcat numai că unii* este *și proști și nu face nici o deosebire între greșala de tipar și greșeala gramaticală propriu zisă. Interesant! Nu? Noi, de pildă am preferat să luăm drept eroare de tipar pe necorectul ă din fraza: „SAECULUM, revistă de filosofie a d-lui Lucian Blaga dela Sibiu, aduce... etc.", cu care ne sfidează respectivul anonim al respectivelor* file de calendar. *Si tacuisses.*

Interesant! Nu?

CARTEA LUI

Mircea Streinul, Soarele răsare noaptea, **apărută în ed. Publicom, continuă încă a fi discutată, în cercurile literare, în modul cel mai fericit. Cei mai mulți caută o explicație la diferența — pe alocuri șubitoare — dintre aceasta ultima operă a scriitorului bucovinean și cele care au precedat-o. Poate că n'ar fi rău să fie întrebat și autorul, care , credem, că e singurul în măsură să mărturisească răspunsurile la ce constituie întrebările atâtora". Foarte abil, nu-i așa? Nici da, nici ba, cel mult „ba da", ca însinuare. D-lor, Mircea Streinul nu are nevoie de astfel de manevre.**

D-NUL FLOREA MARCU

ne trimite, din Timișoara, un poem dramatic în două acte: **„Crăciunul în tranșee.** „Facem cuvenita înregistrare.

REVISTA ARON PUMNUL

a elevilor liceului teoretic de băeți „Aron Pumnul" din Cernăuți, se situiază printre cele mai bune reviste scrise de începători. Am dat de versuri și bucăți de proză (și chiar de studii) ce ne-au surprins.

Un elev de clasa a VI-a, tratând despre responsabilitatea scriitorului, *face o serie de constatări atât de juste încât le-ar putea iscăli orice esseist matur. Elevul acesta răspunde la numele de* Silviu Dimitrovici. *Se cuvine să remarcăm și numele altora: Ovid Rațiu, (poet subtil), Balan Marius, Zubcov Alexandru, Victor Lăzărescu, Petruc Gheorghe, Victor Ilisescu, Mânecuță Alexandru, etc.*

D. GABRIEL ȚEPLEA

a dovedit că avem scriitori țărani, d. Leonte Dumitrescu **face dovada că și muncitorii pot fi poeți. Volumele d-sale** Cântarea biruinței, S'au desrobit hotare sfinte, Izbânda cea mare, **ajunse la a doua ediție, se remarcă, într'adevăr, printr'o neașteptată armonie a limbii. Pe când bănățenii țărani scriitori manifestă deadreptul o atracție specială pentru neologism și forma cât mai cultă a versului sau a paginei lor de proză, — lucru care ar putea da mult de gândit apărătorilor neaoși, — muncitorul tipograf** Leonte Dumitrescu **e tradiționalist și iubește cuvântul pur. Cât privește talentul scriitorilor țărani sau muncitori, — talentul bănățenilor d-lui Gabriel Țepelea sau talentul d-lui Leonte Dumitrescu,—ținem să precizăm că nu clasele primare sau de liceu îl formează. Talentul este sau nu este. Există scriitori geniali care nu au luat nici o diplomă.**

SUFLETUL „JUNIMII": VASILE POGOR

se numește prețioasa lucrare a d-lui I. V. Cataramă, **apărută** la Iași ca extras din revsta **Cetatea Moldovei** (Anul III). In cele 105 pagini ale studiului d-sale, d. Cataramă dă o monografie pe cât de substanțială) pe atâta de documentată. O recomandăm călduros tuturor acelora pe care îi interesează, — mai ales în faza actuală a maiorescismului, — **Junimea** dela Iași.

FERICE ACELA

care, ca Ulise, făcut-a un frumos voiaj", — spunea celebrul sonetist francez. D. RADU COSMIN poate fi socotit printre acești fericiți. Călătoriile d-sale prin țări străine, (adunate într'un de tot mare volum, „Drumuri de Lumină", *apărut proaspăt în editura* Casa Școalelor), *aduc impresiile celor mai încântătoare locuri din Italia, Franța și Germania. Scrise în anii de pace și belșug și scrise din belșugul unor note de drum dintre anii 1928 și 1938, impresiile d-lui RADU COSMIN constituie o lectură și agreabilă și instructivă. Vom reveni cu o cronică.*

GEORGE FONEA

poetul substanțial și sensitiv pe care l-am apreciat întotdeauna, publică în revista „Ramuri" (Mai), un ciclu de cinci poeme de război ce se deosebesc mult de lirica marțială cu care au început să ne deprindă, excepție făcând câteva nume remarcate până în prezent, majoritatea străduitorilor cu versul. Iată două strofe: „Drumul alb alunecă departe Parc'ar duce drept în veșnicie. Sue 'n cer troițe fără moarte Pentru învierea ta Rusie. — Hei, Crimee, cremene bătrână Ce dai pinteni timpului să fugă, Dăltuim în stânca ta păgână O lumină nouă pentru rugă". (Stary Krim).

POEME DE RAZBOI

sunt și cele adunate în volumul POPAS LA FRONTIERE al d-lui **slt. Stelian Ungureanu** (București, 1943, tip. „Universul"). Popasul d-lui **Stelian Ungureanu** e mai mult document sufletesc decât literatură. Nici nu vrea să fie altceva. Stăruind, tootuși, pe drumul care îi dă atâta mângâiere, d. **Stelian Ungureanu** ar putea deveni un bun baladist născut sub steaua războiului și a lui Coșbuc.

ZILELE ACESTEA

a apărut în teascurile tinerei edituri „Publicom" o nouă carte, care va însemna, nu ne îndoim, un categoric succes. E vorba de romanul „Homer", datorit distinsului scriitor N. Ottescu.

Reînviind într'un stil de-o rară și nobilă ținută oameni și întâmplări din „Iliada" și „Odiseia", d. N. Ottescu izbutește să realizeze — totuși — o carte de-un suflu aproape modern. Pagini de-o sobră frumusețe, evocatoare ale unor superbe tradiții helene, — iată ce ne oferă acest roman, despre care critica literară nu va putea vorbi decât în termeni elogioși.

V. JELERU

Apoteoză

Departe...
Tot mai departe,
Ne-am șters în zenith ca o stea
Ce-și prelinge lumina grea
Prin ceața anilor..

Sub chinul lor,
Uitat într'o carte, scânteetor,
Cetatea vie a sufletelor noastre
Și-a stins treptat luminile
In urmă printre astre
Ca niște vise, adorm albastre grădinile
Reci și turburi
Aidoma morții de ieri,
In ploaia de luceferi,
Când sdrențuite umbre își frământau în scorburi
Neliniștea
Sau gemeau straniu în noi.

In haos, înapoi
Plutim,
Ca două fantome albe
Ce lunecă obosite, de-atâta alergare...
Vâslim, cu anii goi
Cu anii plini, în mâini:

Doar liniștea ne înghiață încet pe frunți...

Insingurați
Am dispărut de mult: doi câini
Cu inimile străpunse de zăpezi și de ploi
Printre mărăcinii uscați
Cărunți
Ai orelor de dincolo de noi.

Lacrimile nu-s
Sus,
Ci veșnic albe dimineți,
Am uitat drumurile de eri, prin stih, pe poeți
Și cântecul lor sfios,
Jos,
Lângă reptile și scaeți!...

Departe, tot mai departe,
Ne-am șters din zenith ca o stea
Ce-și prelinge umbra grea
Prin ceața anilor uitați într'o carte...

ERNEST VERZEA

Cântec de iubire

Pâinea frățească a durerii,
S'o frângem în mâinile noastre.
Nu mai știm a cânta nici merii
In floare, nici jocuri măiastre.

La ceasul când zânele torc la fântână
Și vechiul sfânt coboară pe lanuri de porumb,
Răzbate învestmântată în plete de furtună,
Iubirea încununată de aspru cerc de plumb.

E ființa ta, sau luna intrată pe fereastră
Cu străzile deșarte și bulgării de vânt?
Durată-i din hârtie împărăția noastră
Și putredele turnuri plecate-s la pământ.

Văpaia grea ne leagă în brațele 'ncleștate
Cu sărbăda lucire a nopții de pucioasă;
Ocnași ai primăverii în lanțuri de păcate,
Mai plângem printre gratii izbânda mincinoasă.

Vârtejul ce rotește spre fund de mâluri oarbe
Ne frânge și răstoarnă în tulburile unde,
Desiș de alge moarte întoarcerea o soarbe
Cu sarea și nămolul ce strigătul ne-ascunde.

Când floarea amintirii își scutură țărâna
Pe noaptea de iubire înfrântă și 'ngropată,
La trepte de întuneric mai dă-mi odată mâna,
Străin cu fața stinsă în zorii stinși, de vată.

LETIȚIA PAPU

Cântec de toamnă

Trec cocorii spre neștiute zări
Și toamne își tot sună clopotu'n cătun.
Iubito,
Cât de trist covoru-i pe cărări!
Te strig pe unde-acum luminile n'apun
Și'n suflet ca'ntr'un golf corabie te-aștept.

Iubito,
Acum lângă pridvor de albe întomnări
De ce eu despre tine, întreb ca despre viață
Și-mi cresc așa de'nalte — azi purele-așteptări?
Spre seară s'or zări pădurile de ceață...

Iubito,
Din clopotnițe toamna în cătun
Ne strigă amintirea-așa ca pe-o lumină.
S'a irosit suavă seva în alun,
Dar inima de forma ta azi îmi e plină.

Și-acum îi fi văzut ce semn ca de argint
Mesteacănul în toamna-aceasta mi-a făcut!
Mâine mi-i afla doar numai o'ntrebare
Pe-o margine de carte — sau poate — un început.
Iubito, trec în unghiu cocorii către zare.

ION APOSTOL POPESCU

Viața lui Pușchin

Pușchin văzu lumina zilei la 26 Mai 1799 la Moscova, părinții săi fiind niște proprietari scăpătați. Avu un unchi poet iar tatăl său era un dmirator al clasicilor francezi. Mama sa se spune că era de origină foarte exotică, în vinele ei curgând chiar sânge abisinian. Toată educația tânărului Pușchin era franceză, în 1811 intrând și la Liceul din Tzarskoe. Aci nu erau primiți decât copii nobili ce vor fi educați într'un cadru sever pe contul Statului, ca la sfârșitul studiilor să aibă o carieră asigurată. In 1814—1815 scrise el primele sale poezii,dintre care cea mai celebră a rămas „Amintiri din Tzarskoe-Selo". Fu clasat al 19-lea din 29, lucru ce ne arată că nu era un element deosebit de silitor deși destul cunoscut, făcând parte din societăți literare. La terminarea liceului intră în Ministerul Afacerilor Străine; frecventa cele mai distinse soloane și își petrecea timpul cu tineri ofițeri. In general, jocul de cărți și afacerile amoroase erau singurele sale preocupări. Deși cunoscu pe membrii unor asociațiuni secrete, nu luă parte nici odată la întrunirile acestora. In poeziile sale din acea epocă se poate remarca totuși influența lor, în special în acea intitulată „Crăciunul" care este o satiră contra Țarului Alexandru I și „Satul" în care face aluzie la servaj. Intreaga sa atitudine disprețuitoare atrase atențiunea stăpânirei care se hotărî să-l trimeată în Siberia. Grație însă intervențiilor oamenilor zilei ca Jukovnchi, Karamsin și alții, pedeapsa fu îndulcită fiind expediat la Ekaterinoslaw. Imbolnăvindu-se, fu trimes în Caucaz și apoi în Crimeea. Poeziile lui Byron, poemele antice ale lui André Chenier citite la marginea mării în mijlocul munților, fură înțelese de el cu totul altfel de cât le-ar fi gustat în frigurile Nordului. După expirarea acestui mic concediu, fu mutat la Chișinău, unde întâlnă vechi cunoștințe. Se ocupă mult de lectură terminându-și astfel educația.

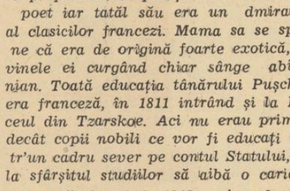

In poezia „Spre Mare" găsim multe influențe ale lui Rousseau. Ca antiteză a viciului european el așează viața patriarhală a popoarelor orientului, după cum vedem în „Fântâna din Bakciseray" și „Țiganii". Căutând o soluție a problemei în raporturile individului cu societatea, această antiteză ocupă partea principală în poeziile lui. Imaginea poetului deziluzionat servește și mai mult ca să exprime lirismul specific al autorului. Tonul său e sceptic și depășește limitele nemulțumării politice, atingând probleme mondiale. Sub pseudonimul eroilor găsim pe autor; de aceia întreaga sa poezie lirică poartă pecetea autobiografismului. Viața lui Pușchin poate face comentariul operelor sale. Se acoperă cu o haină de poet romantic, a unui exilat cu mari pasiuni și pare să sufere de un amor ascuns. Nu se știe cine-l tortură, una din d-rele Raevsky sau grecoaica Calypso Polykroni ce i-a fost chiar amantă. In această epocă scrie împotriva formelor mitologice religioase. Tot la Chișinău începuse să se intereseze de istorie. In ceiace privește ideile sale politice, s'au găsit amănunte interesante în jurnalul unui prieten Dolgorukov. Critică pe nobili, pe funcționari, pe care-i consideră hoți. Cu toate că lua parte la ședințele lojii masonice „Ovidiu" din Chișinău, aceștia nu reușiră să-l apropie prea mult. Caracterul său impetuos și însuși personalitaea sa îl împiedecau să ia parte la conspirații. In 1823 e trimes sla Odessa, a cărei viață o descrie în „Eugen Oneghin". Și aci jocul de cărți, dineurile, teatrul și femeile îi ocupă viața. Poemele sale „Ruslan și Ludmila" „Prizonierul din Caucaz" îi procurau puțini bani atât de ncesari la Odessa unde tipări „Fântâna din Bakciseray" la care câștigă 3.000 de ruble sumă considerabilă pentru acea epocă. Nu era un funcționar model și aci începu să facă curte Elisabetei Voronțov, nevasta Guvernatorului, căruia îi dedică câteva poezii. Acest lucru îi atrase ura soțului care-l exilă după ce puse mâna pe o scrisoare în care scria: „Iau lecții de ateism..." Se retrase la moșia sa din Mikailovsk unde va intra în conflict cu tatăl său. Unica sa distracție erau vizitele la vecini și sosirea rarilor prieteni. Această singurătate îi fu însă foarte propice pentru lucru.

Aci termină „Eugen Oneghin" „Boris Godunov". Aflând de tragicul sfârșit al Decabriștilor, fu foarte amărît, pentru că avea printre ei mulți prieteni, dar cum n'a luat niciodată o parte activă putu să se întoarcă la Moscova unde fu primit de Țarul Nicolae ce deveni cenzorul său prin intermediul lui Bechendorf, șeful poliției. Aci scrise „Arapul lui Petru Cel Mare" și „Poltava" în 1828. In 1829 începu să facă curte Nataliei Goncearova, una din frumusețile Moscovei, după care plecă în Caucaz descriind voiajul său. Vru să ia parte la războiul cu Turcia și să-și viziteze prietenii exilați. In 1830 cerând mâna Nataliei, aceasta îi fu acordată însă certându-se cu viitoarea sa soacră plecă la Boldino, nunta rămânând în aer. Trei luni a trebuit să stea aci reținut în carantina pentru holeră. Atunci scrise: „Mozart și Salieri", „Don Juan" și vre-o 30 de poezii. Pe urmă Pușchin scrise un ciclu de nuvele. Eroul său Belchin, este un om de duzină care transmitea narațiunile altor persoane ca d-ra Țărancă, Cosașul, Șeful Stației. La întoarcere, făcu nunta cu Natalia care deși era frumoasă și mondenă nu era la înălțimea soțului ei ceiace cree conflicte. Niciodată n'avea destui bani, deși lucrările sale produceau mulțumitor. In acea epocă scrise „Istoria Slavilor din Vest" „Dama de Pică" și istoria lui „Pugaciov". Căpătând un titlu de noblețe care îl cam supără, nevasta sa avu dreptul să frecventeze palatul. Intre timp un francez, Dantes, începu să facă curte nevestei sale, primind scrisori anonime îl provocă la duel, care fu oprit de Jukovsky. Deși Dantes se însoară cu o soră a Natalieî, nu încetă să-i facă curte acesteia. La o întâlnire, o amenințâ că se omoară, însă Pușchin află de acest lucru și îi scrise o scrisoare ofensătoare. Acest fapt duse la un nou duel la 27 Ianuarie 1837, după care va muri în două zile în urma rănilor căpătate. Peste 50.000 de oameni luară parte la înmormântarea sa, lucru care îngrijoră poliția. Fu transportat la mânăstirea Svetagorsky care a rămas până la revoluția din 1917 un loc de pelerinaj pentru admiratorii autorului lui Eugen Oneghin, Dama de Pică, Boris Gudunov...

DAN BRĂTESCU

Cronica plastică

Controverse, expoziții și opinii plastice

Chiar dacă am fost si suntem cititori particular de dârzi și de fervenți și dacă condeiul ne ispitește dela o vreme prea mult, sufletul ne-a rămas legat **indisolubil** de plastică și cu toată adânca admirație ce o avem pentru meseriașii literaturii, admirație ce merge pentru unii literați, până la idolaterie, **Hogaș, Arghezi, Rebreanu...** nu ne putem împiedeca să nu deplângem să nu regretăm neînțelegerea, care desparte cele două câmpuri, cel literar și cel plastic. Va trebui să dăm neapărat la iveală acel articol ce-l înghebăm de mult în sinea noastră „Literații și plastica" articol ce ne roade pe suflet și-l socotim necesar pentru a pune anume lucruri la punct.

E ciudat cum un **Paul Valery**, un **Guillaume Apollinaire**, un **Baudelaire** în Franța au prea mărit și au înțeles întotdeauna pictorii „plastici" ai țării lor, cu toate că îndeletnicirea le era literatura, nu pictura; în timp ce literații noștri, afară de unul — cel mai mare poet în viață — nu-l numesc, ridică'n slăvi valori ce nu au decât o legătură **indirectă** cu pictura sau **plastica** propriu zisă.

Nu acceptăm câtuși de puțin părerea binecunoscutului amator de limbă engleză **DRAGOȘ PROTOPOPESCU,** care afirmă cu deosebită tărie că **George Löwendal** ar fi **primul pictor român...** pentruce pictor și nu desenator, mai întâi și întâi de toate? Dacă am exagera și am luă lucrurile în tragic așa cum de obicei se iau la noi opiniile unuia și altuia, am putea spune că afirmația domniei sale este o jignire adusă întregei plastice românești, cum adică numai acel ce inventă o mie și una de zbârcituri pe chipul țăranului român, numai acela redă trăsătura caracteristică a țăranului nostru?

Dar copilul spălat pe cap pictura de lui **CAMIL RESSU „Inmormântare la țară"** în pinacoteca Ateneului, aceia nu e lucrarea **primului pictor român?...**

Dar copilul spălat pe cap, pictura de **Luchian**, nu e oare a primului nostru pictor, dar astăzi **Aurelia** și **Dumitru Ghiață** nu sunt, una în artă decorativă, altul în plastică prima și primul pictor român? !..

Intâietatea — să zicem gratuită — oferită artistului apreciat de domnul **DRAGOȘ PROTOPOPESCU,** întâietate ce s'ar putea da fără prejudiciu, cel puțin la 10, 15 pictori în viață sau defuncți, nu corespunde deloc realității, ci unui punct de vedere strict personal.

Iar dacă un abil măzgălitor, cu oarecari reușite de desen gazetăresc, ca **„Forain", neapreciat în cercuri pur plastice pariziene,** ar fi pretins vreodată că nu sunt pictori iromâni „români" în plastică; nu avem decât să ridicăm din umeri întrucât „c'est son opinion et il la partage", dar nu dovedește absolut nimic. Dacă o mie de Franțuzi vor spune o prostie, nu înseamnă să ne închinăm, nici măcar dacă spune unul.

Violenta filipică a domnului Protopopescu prin care lovește 'n plasticienii este pe de o parte meritată și pe de alta profund nedreaptă. Este meritată pentru că unul din cei mai iscusiți meșteșugari ai paletei, **THEODOR PALLADY** în loc să cutreere meleaguri pur românești, s'a încrustat pe malurile Senei în umbra marelui Matisse, unde tot nostalgie amară, de boer român dezamăgit face, nu-i vorbă; dar unde nu s'a gândit să arate „ceva" din „Țarina" asta necunoscută Franței și Europei. Iar ca domnia sa, sunt din păcate, mai mulți, nu vreau să numesc pe cel care pretinde peisajul românesc „prea pitoresc" și visează să imortalizeze țări străine, în locul țării lui care i-a putea oferi, înainte de toate un subiect **inedit...** Din această privință suntem de acord, dar ceeace nu spune talentatul literat, plin de focul sacru al iubirii de neam — care-l face să sară dincolo de țintă — este că grație actualului război plasticienii se 'ntorc sau mai bine zis au început să-și întoarcă privirile spre propriul lor pământ.

Indemnăm pe iubitorii de plastic să viziteze până în ziua de **5 Iulie** Joi, Sâmbătă și Duminică între orele 11—1 și 5—8 în atelierul său, expoziția pictorului **GABRIEL STEPHANESCU Strada Dogari nr. 9,** expoziție alcătuită **numai din priveliști autohtone.** Domni-sa a lucrat într'unul din cele mai frumoase ținuturi actuale ale țării, ținuturi din fericire nebanalizate de pictori, ca acele ale Dobrogii, ținuturi cu un caracter extraordinar, un caracter autentic românesc cum este acel mic tablou dela **Corbeni,** considerăm unul din cele mai reușite ale pictorului.

Păstrăm din județul Argeș, cu toate că văzute acum 18 ani în grabă, cele mai frumoase amintir. Ce lumină! Ce farmec! Ce culori!

Atunci ne-am fi oprit acolo cu ceasurile, ne-am fi oprit să nu mai plecăm, până nu rupem din priveliște bucățică pe care să o tăinuim pe pânză...

Sunt compoziții, ca subiect având portul Constanța (nepictat aproape de nimeni și cât este de potrivit să inspire paleta!) sunt interioare, în care găsim frumoase însușiri ale colegului nostru **GABRIEL STEPHANESCU prea rar apărând** pe ecranul picturii, din păcate! Nădăjduim că'n vara asta la **Căpățineni** și **Corbeni** va mai lucra o serie de peisaje... Avem nevoe de propagandă pentru frumoasele noastre priveliște, avem nevoe de propagandă **„picturală"** nu etnografică. Ne servim de **etnografic,** îl respectăm îl admirăm, dar acolo unde îi e locul, ca document. Urîm amestecarea genurilor, Desigur că plasticienii s'au servit de document, chiar în propriile lor lucrări, dar atunci documentul era pe planul II, învăluit de plastic, care era în planul prim.

PINTURICCHIO, PIERO DE LA FRANCESCA, pe lângă document aveau și **„stil"** Ceeace nu este de lepădat.

Alăturarea de **DÜRER,** al favoritului literaților, nu arată decât **imposibilitatea** — citiți lămurit — a acestora din urmă, să înțeleagă **esența plastică** a unui desen de **DÜRER** (credem, cel mai mare desenator al lumii) sau **HOLBEIN.** Amândoi **elimină,** în timp ce adulatul literaților **acumulează,** încarcă la nemurire, încarcă firele de cojoc, până când îți vine lehamite, mai lasă unul, bre omule! îți vine pe buze să-i spui... căci marea artă-i să renunți...

Dar, de ce să insistăm, ce va place literaților va fi totdeauna, sau aproape totdeauna certat cu plastica...

E firesc, suntem pe două câmpuri diferite.

Regretăm numai un lucru, că articole atât de vibrante ca acele inspirate de — virtuozul desenator — nu au fost inspirate de atâți **adevărați** plasticieni, care bieții mucezesc în umbră și-și urmează drumul cu modestie, fără trâmbițe și tobe, cât despre **marele neînțeles...** apoi să fim iertați, că doar am înțelege și noi **ceva,** de atât amar de vreme de când citim, privim și hoinărim prin muzee, printre statui, tablouri și cărți de artă!

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

MILIȚA PETRAȘCU — **Portrete**

Contribuțiuni la viața și scrierile lui Nicolae Filimon

de N. VĂTĂMANU

Opera literară a lui Nicolae Filimon s'a bucurat de un timpuriu interes, autorul cunoscând încă din viață gloria. [1]) Toate spiritele alese ale epocii, care se ocupau și cu literatura, i-au arătat prietenie și prețuire [2]). Totuși, despre acest om de societate, bun prieten, admirabil povestitor, cântăreț și chefliu, nu ne-a rămas decât un portret, acela din scrisoarea din 1880, a lui Ioan Ghica. Inainte și mult timp după Ion Ghica nu s'a mai scris nimic despre omul Filimon. In schimb, s'a scris mult despre opera lui, relevându-se mai întâi valoarea documentară și socială și apoi cea pur literară. Deabea în 1916, preotul G. Negulescu-Batiște a publicat amintiri culese dela bătrânii preoți, prieteni de tinerețe ai lui Filimon; acest material, completat de către semnatarul acestor rânduri, a apărut de curând în volum [3]). Contribuțiile aduse acolo precizează biografia lui Filimon în prima jumătate a vieții. Astfel au căzut nesiguranțele asupra datei nașterii, părinților, fraților și originei românești a familiei precum și a întâmplărilor din tinerețe [4]). Rămâne încă de descoperit unde a învățat carte [5]) și unde a fost profesor [6]). Sunt sarcini care rămân viitorului.

Ceeace vrem să relevăm însă, este că portretul făcut de Ion Ghica, și adoptat de toți câți s'au mai ocupat de Filimon, nu este complet. El ni-l prezintă ca pe un isteț și priceput tânăr legat de ceata petrecăreață a lui Anton Pann, mare mâncător și băutor, cântăreț pasionat și aventurier, devenit apoi la maturitate un om „sincer, leal, îndatoritor". Ghica accentuiază sărăcia lui Filimon: când Papanicola n'a mai putut plăti lefurile artiștilor, „Filimon a trebuit să-și caute existența într'alt isvor: a apucat condeiul și s'a făcut foiletonist la ziarul „Naționalul"; iar în altă parte „totdeauna mulțumit cu puținul ce câștiga prin munca și talentul său". Acestea au făcut pe N. Iorga să și-l închipue ducând o viață mizeră de funcționar sărac, până ce o moarte prematură i-a pus capăt suferințelor. In realitate, n'a fost așa. Dacă în tinerețe, copil fără de tată, Filimon va fi cunoscut aprig sărăcia, viața la curtea Bărcănescului și apoi epitropia bisericii Ienii, i-au dat mijloacele de trai și i-au permis să-și adune o bună stare, care i-a îngăduit să călătorească în streinătate. Contemporanii îl cunoșteau sub această înfățișare de om avut [7]). Dar același lucru se poate dovedi și documentar, după cum se va vedea mai jos. Că totuși a murit tuberculos, aceasta este altă poveste și nu are face nimic cu mizeria; dimpotrivă ! [8])

*

I) In volumul „Mărturii istorice privitoare la viața și domnia lui Știrbei Vodă" de N. Iorga se găsește la pag. 343 „la liste des appointements mensuels des artistes et employées de théatre italien de 1855—1856". Pe acea listă, întocmită de Papanicola se găsește trecut și un Barcanesky cu 140 zwanzigher. Cine putea fi acest Bărcănescu? Nu cumva flautistul își purta obiceiul numelor multiple până și pe listele de plată ale impresarului? Este o bănuială pe care am notat-o aici, fiindcă ni se pare că oglindește încă odată o caracteristică a autorului „Ciocoilor".

II) Ar putea să se întrebe cineva: dar de ce ar fi făcut Filimon atâta mister? Compromitea nobilul nume al urmașilor popei Filimon? Motivul este altul și anume: la 2 Martie 1856 „Buletinul Oficial" cu nr. 18 publica înălțarea contipistului Nicolae Filimonescu la rangul de pitar [9]). Cumpărată sau obținută prin trecerea lui Scarlat Bărcănescu binefăcătorul său, [10]) a cărui numire ca mare logofăt al credinței o găsim în același număr al Buletinului, boeria proaspătă a lui Filimon nu se potrivea cu modestele apuntamente de pe lista lui Papanicola și care trebuiau să fie aprobate de Vodă Știrbei.

Monumentul funerar al lui Nicolae Filimon

III) Dar Filimon ar fi putut să-și cumpere boeria, fiindcă era om bogat. In familie se știa că la moarte lăsase o avere lichidă de 16000 galbeni și o vie spre Cotroceni. Am putut însă găsi și dovezile că omul era departe de imaginea funcționarului nenorocit, mort în mizerie, cum credea N. Iorga, sau de a flautistului care s'a transformat în foiletonist spre a putea trăi, cum scrie Ghica.

Alecsandru Ioan I făcea la 17 Aprilie 1859 („Monitorul Oficial" nr. 42) un apel: „Moldo-România așteaptă dela noi să avem inițiativa marei opere de regenerare națională", dar lipseau banii: „toți cunosc trista stare de sleire în care am găsit casele publice". Ca să completeze fondurile, cerea un credit de opt milioane lei, pentru acoperirea căruia se făcea apel la „cei avuți — rău judecați până atunci — și la clasele de mijloc, mândre de patriotismul lor". La 27 ale aceleași luni, apărea prima listă de ofrande; erau două feluri de subscriitori: unii dădeau banii cu dobândă (10%), iar alții fără dobândă. Printre cei ce renunțau la dobândă, figurează și N. Filimon cu 1000 lei, o sumă importantă pe atunci. Ca termene de comparație spicuim: G. Costaforu cu 3000, Gr. Alecsandrescu cu 1500 lei, dr. Davila cu 3000 lei. Au dat cu dobândă: Marin Sergiescu-Naționalul, dr. Baraș (600 lei), Vinterhalder (500), dar și țărani din Gorj și Romanați.

IV) Peste doi ani în „Monitorul Oficial" nr. 44 din 25 Februarie 1861 găsim: „D. Petrache Pârâianu, deputatul suburbiei Fântâna Boului depuind suma de lei 559 din partea d-lor cetățeni ce au binevoit a da concursul d-lor pentru îmbunătățirea armatei țării, guvernul exprimă a sa vie mulțumire d-lor donatori mai jos semnați: N. M. Filimon 320 lei". Urmează alți 26 subscriitori cu sume între 2 lei 10 bani și 10 lei 20 bani. Suma subscrisă arată că Filimon era cineva în mahalaua Fântâna Boului, situată în cartierul Cișmigiu-Popa Tatu. Știm însă că în 1864 (anexa 84 a lucrării noastre) Filimon locuia în „Ospelul Török stagiul I", casa de lângă Teatrul Național, pe locul căreia s'a ridicat acum câțiva ani palatul Adriatica); acolo a și murit („în suburbia Crețulescu" spune actul de deces). Dar este posibil ca între locuința din curtea bisericii Ienii și casa Török, să fi stat și undeva în mahalaua Fântâna Boului. Poate, pentru ca să fie mai aproape de serviciu, fiindcă:

V) In „Monitorul Oficial" nr. 208 din 22 Sept. 1861 găsim că „d. N. Filimon, secretarul acelei Comisiuni (Comisiunea documentală) se numește membru în locul d-lui D. Orăscu". Această comisie documentală avea cancelaria "în casele cele mari din Mah. Mihai Vodă ale răposatului Benedict Ieschi (M. O. nr. 85/1862)".

Aceasta ar putea fi o explicație; dar s'ar mai putea ca în mahalaua Fântâna Boului să fie avut Filimon via, de care mai ținea minte nepoata sa, că era „spre Cotroceni".

*

Cunoscând pe deoparte marea activitate publicistică a lui N. Filimon și pe de altă parte prietenia cu toți scriitorii umoristici ai vremii: B. P. Hasdeu (Aghiuță), N. T. Orășeanu (Nichipercea), Gr. H. Grandea, I. C. Fundescu (Pepelea), Geanoglu (Cicala), Pantazi Ghica (Păcală) ne-am întrebat dacă spiritul satiric al lui Filimon nu se va fi manifestat și prin paginile acestor reviste. Examinând cu atenție materialul de mai sus, ne-am oprit asupra a două bucăți: una intitulată: „Treti-logofăt Ciortan din Fefeliu la opera Il Trovatore" din „Pepelea", anul I, 1860 și alta „Bătaia țiganilor cu tătarii" din „Nichipercea" anul IV nr. 49 din 1862. Ambele poartă semnătura Nikita Felinărescu, pseudonim destul de transparent al celui ce încă semna în 1856 Nicolae Filimonescu. Dar afară de această travestire a numelui (poate o aluzie a prietenilor la nasul amatorului de mâncări alese stropite cu pelin), argument insuficient prin sine însuși, alte fapte vin să ne dea convingerea că Nikita Felinărescu este Nicolae Filimon.

In 1860 Filimon se găsea în plină activitate de critică muzicală în paginile „Naționalului". Chiar la 6 Oct. 1860 a publicat o cronică despre Il trovatore, iar la 11 Noembrie același an, apare povestea pățaniei lui Ciortan la Operă. E de notat că Ciortan este treti logofăt, ca și tatăl lui Dinu Păturică; nedumerirea lui la Operă, va fi fost a multora de pe vremea aceia, care desigur că provoca hazul lui Filimon și al prietenilor lui. Ceva mai mult, comparând stilul acestei bucăți umoristice cu nuvelele lui Filimon, găsim asemănări isbitoare menite să ne întărească și mai mult în convingerea noastră. Cităm câteva: să râzâ ca niște eșiți din minți; știi ca maghernița, știi ca un geambaș (știi colea sdravănă, în „Slujnicarii"); dedese-didese (deteră probă, în „Cipriani"), iară'și (mă'ntorsei iară'și în parter. „Bergamo") earăși (Cine ar putea earăși să dorească, „Cipriani"), etc. De altfel, povestirea lui Filimon-Felinărescu s'a bucurat de onorurile revistei, care a ilustrat-o cu un desen pe ultima pagină, așa cum niciodată nu s'a mai întâmplat nici în „Pepelea" și nici în altă revistă umoristică.

Cea de a doua bucată umoristică a lui Nikita Felinărescu, din „Nichipercea", este o „satiră țărănească" stihuită, deci transcrisă în proză. Se știe din scrisorile lui Ion Ghica, că Filimon „era plin de originalitate, de duh și de veselie", că știa să spună poezii și, credem, că nici la snoave nu era mai prejos. Filimon a fost primul nostru scriitor de basme populare [11]), pe care le știa din gura poporului. Primul basm publicat a fost „Roman năzdrăvan" în „Țăranul român" la 14 Ianuarie 1862. In același an a apărut în „Nichipercea" satira țărănească.

Dacă în afară de cele două bucăți menționate, va mai fi scris ceva Filimon în revistele umoristice, nu putem afirma. Există însă în „Nichipercea" din 25 Noembrie 1862, la „Una-alta" un articol semnat F...escu, dar poate fi și al lui I. C. Fundescu; un alt articolaș „Din drac-înger" (nr. 47 din 1863) semnat „Un paracliser" nu ne dă suficiente elemente de identificare.

Mai importantă este seria de articole din „Pepelea" începând cu nr. 7, despre „Teatrul român și cel italian", semnate X, care ar putea să fie ale lui Filimon. Criticul muzical și dramatic a pledat mult pentru un teatru românesc, fie chiar și în locul operei italiene [12]) socotită teatru de lux. Forma „amerințare" obișnuită în scrierile certe ale lui Filimon, apare și în aceste articole.

Tot astfel poate fi atribuită lui Filimon schița socială „Lionii sau Domnii de putregai" din „Pepelea" nr. 12, 1860, pe care autorul îi împarte în trei categorii, dintre care ultima este a lionilor de mahala, care duce îndată la „Gentilomii de mahala", sub titlul „Slujnicarilor". Schița cuprinde în ea versuri, ca și „Slujnicarii". Ar putea fi socotită ca origine a nuvelei ce avea să apară peste un an în „Revista Carpaților" (1860).

In ce ne privește, semnalăm aceste scrieri necunoscute ale lui Filimon și repetăm încăodată credința noastră că trebue să mai existe prin paginile ziarelor și revistelor încă și alte scrieri ale autorului „Ciocoilor". Cercetarea amănunțită ne va mai rezerva desigur surprize. In măsura puterilor, ne vom sili a duce mai departe aceste cercetări.

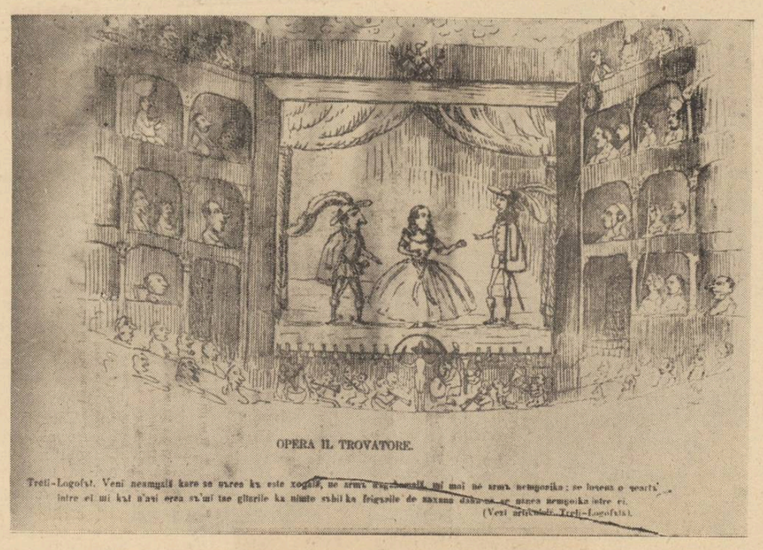

OPERA IL TROVATORE.

Treti-Logofat. Veni neamuli kare se zares ka este xoxalé, ne arme xaxaxanalé, mi mai ne arme nemgoreika: se luvem o xearte' intre ei mi kat n'avi erea za'mi tse gliurile ka niiste svhi ka frigarile de xaxana dakoma ar gimea nemgoika intre ei.

(Vezi articolul: Treti-Logofatul).

Ilustrație la „Treti-Logofăt la operă"

— *Ei, jupâne, îi zisei cu ifos și tușind ca un vel Aga, dă-mi și mie o teșcherea d'alea.*

— *Ce vrei, îmi zise el, cam răstit.*

— *Iaca na! Dă-mi o lojniță d'un sfanț, bre! Când auzi cuvântul „bre" se îngălbeni întocmai ca ceara și numai decât îmi dete o fițuică roșie de macava, scrisă nemțește. Până să dau sfanțul neamțului, prietenii mei o luară la sănătoasa și mă lăsară în mijlocul drumului.*

In vremea aceasta văzui o grămadă de boeri și cucoane intrând în fteatru. Imi strânsei giubeaua la piept, îmi mai netezii mustețile și vârîndu-mă 'ntre dânșii, intrai într'o odaie mare, cu scaune roșii și cu policandru ca la biserică; dar când să mă pui și eu pe un scaun, veni un neamț îmbrăcat muscălește și cu fir pe la gât. Mai întâi mă luă cu ochii de sus până jos, știi ca un geambaș, apoi îmi zise să mă scol de pe scaun că este al altuia.

— *Fă bine de-mi arată care este scaunul meu, îi zisei supărat; dar el mă dete pe mâna altui neamț îmbrăcat tot ca dânsul, care mă bägă într'un beci întunecos și-mi zise să mă sui pe scări în sus până voi da peste locul meu.*

Suii pe dibuite un rând de scări, dar nevăzând nici un scaun, mă suii și altul, iar așa suii al treilea și al patrulea rând, până dădu Dumnezeu de văzui puțintică lumină, dar acolo altă ispită. Era toată jidovimea din București, cu nevestile și cu copiii lor, tocmai cum vorbește despre dânșii proorocul Moisi la cartea eșirii, cap. 3 list rig.

Mă pusei pe o laviță și începui să mă uit în jos, dar ce mândrețe! Era o grămadă de chiliuțe mici văpsite cu ciripie roșie, pline cu boeri și cocoane ce vorbeau. Dar deodată se auzi sunetul unui clopoțel și toți începură să se puie la orânduială, iar după aceia începură lăutari a scârțâi din dible, un fel de țâțâială întreruptă din când în când de tobe și de tipsii, parcă erau vicleimgii din zilele răposatului Gligore Vodă Ghica; după aceia se ridică pânza și văzui o mulțime de nemți: unii îmbrăcați cu haine de argint și niște căciuli de tinichea făcute ca pălnia, iar alții erau îmbrăcați mai prosticel. Unii ședeau trântiți pe jos, iar alții făceau mustră ca muscalii. Nu trecu mult și veni un alt neamț mai bătrân și începu să urle ca un lup și să dea din mâini ca un luat din iele. Nemții ceilalți nevoind să se lase mai jos decât dânsul ,începură a sbiera de-ți rupeau urechile; iar după ce-și sfârșiră marafetul lor, se duseră în pădure.

După dânșii veniră două cucoane îmbrăcate întocmai ca cucoanele noastre, când pleacă la târg la Băicoi. Una dintre ele era atât de frumoasă, încât m'a lăsat cu inima pârlită, n'oi uita-o până m'o băga în negrul pământ; avea niște ochi negri ca murele, niște obrăjiori ca trandafirii și o guriță ca de porumbiță; iar de grasă era întocmai ca o rață leșească!...

Mai întâi se uită către pădure ,apoi venind mai în fața norodului, începu să cânte un cântec jalnic; o duse bine până la un loc, dar deodată începu să sbiere, parc'o pusese în frigare. Uite, drept să vă spui, asta nu mi-a plăcut de loc.

Nemțoaica se duse și veni un neamț cu barba mai arătoasă la față. Acesta cum veni începu să se uite în toate părțile, se vede că-i era frică de hoți și tot arăta cu mâna la o casă ,parc'ar fi zis: acolo sunt hoții! Nu trecu mult și auzii un chiot în pădure. Neamțul auzi și el chiotul și atât de mult se sperie, încât era p'aci-p'aci să-i vie dambla. In această învălmășeală veni și nemțoaica și începu să se certe cu dândul, poate fiindcă sbierase lângă casa ei; după dânsa veni și hoțul, care dedese chiotul în pădure și se'nhățară la ceartă, ba încă era p'aci să-și taie gâturile cu niște săbii mai lungi decât frigările de zaana, dacă nu-i despărțea nemțoaica, care de mult ce țipase căzu leșinată și se lăsă perdeaua.

Văzând că toți ovreii, care ședeau lângă mine pe laviță, se duc cu grămada într'o casă, mă dusei și eu cu dânșii; na-ți că acolo era cafenea! Cerui un ciubuc, ziseră că n'au; cerui o cafea turcească, iar așa.

— *Dar bine nătăfleților ,ce fel de cafenea este aceasta ,le zisei eu încruntând sprâncenile.*

— *Asta este cafenea nemțească, unde se vinde numai bere și cârnați cu usturoi, răspunseră ei.*

Dacă văzui zorul mă dusei iar la locușorul meu și până ce mă mai uitai pân chiliuțele în care ședeau boerii cei mari, se ridică iarăși perdeaua și văzui o mulțime de nemți tot într'un fel și cu potcapie în cap. Intrebai p'un ovrei ce ședea lângă mine și-mi spuse că sunt țigani.

— *Dar bine domnule, îi zisei eu, ce fel de țigani sunt ăștia îmbrăcați muerește și cu potcapie în cap, ca popii?*

— *Sunt țigani sfranțuzești, aduși de la Mărul roșu ,îmi răspunse el.*

In mijlocul acestor țigani, ședea pe un scaun o țigancă bătrână îmbrăcată ca mahalagioaicile, iar lângă ea stătea lungit hoțul care didese chiotul în pădure. După ce cântară țiganii și bătură pe nicovală, întocmai ca Burcea potcovarul de la noi, începu să cânte și ea; o duseră binișor, numai când ridica sus, cam țipa și cânta pe nas, ca Stan paracliserul de la Fefelei, iar boerii și negustorii băteau din palme ca nebunii.

Hoțul sta și asculta, dar mai pe urmă începu și el să sbiere și o ținu într'una ca un sfert de ceas, apoi se duse După aceia veni nemțoaica îmbrăcată în haine negre și ofilită la față și după ce dede câteva chiote ascuțite, voi să fugă, dar neamțul cel cu barbă n'o lăsă. Să mai fi văzut țipete ce dedea biata nemțoaică și cum își frângea mâinile; dar numai de cât veni hoțul cu ceata lui și o scăpă din mâna neamțului cu barba stufoasă.

Atunci înțelesei eu cum merge șiretenia: nemțoaica era nevasta hoțului, iar neamțul cel cu barbă era căpitan de poteră, trimis de stăpânire să prindă hoții din țară. Hoțul se vede că simțise cum merge treaba și se dusese la țigancă să-i dea cu bobii; de aceia țiganca nu-l lăsa să plece. se vede că-i spunea bobii că o să-l prindă.

După mai multe suceli și'nvârteli, neamțul cel cu barbă puse mâna pe hoț, pe nevasta hoțului și pe țigancă și mi-i bägă la coteț (arest).

— *Tipa, măi vere, nemțoaica, de-ți rupea bările inimei și se făcea că-i vine leșin, dar neamțul sau mai bine căpitanul de poteră, fără să se turbure cât de puțin, mi-ți trimese pe hoți cu dorobanții la zapciu și d'acolo la pușcărie. Biata nemțoaică când auzi aceasta ,căzu și muri mai lesne decât un pui de găină și se lăsă iarăși perdeaua.*

Ovreii iar se duseră la cafenea, eu însă de astădată stătui locului și așteptai să văz sfârșitul ocabaslâcului. Așteptai ca o jumătate de ceas și comediașii nu mai începură, ba încă stinseră și policandru și rămăsei p'întunerec. — Bre, dă'ncoa, dă'ncolo, d'abia dete Dumnezeu de 'nemerii ușa și mă pogorîi jos, dar acolo alt necaz. Nemții închiseseră ușile și se duseseră p'aci'ncolo. Văzându-mă singur în acest groasnic întuneric, îmi adusei aminte că nemții fac comedii cu dracu și, uite așa cum mă vedeți, om arătos și în toată firea, și se părea că văd pe toți necurații din vămile văzduhului și începui a sbiera de te lua groaza; în sfârșit inemerii o ușe deschisă și eșii afară. D'atunci m'am jurat să nu mă mai duc la fteatru letinesc cât oi avea zile.

---

1) Pantazi Ghica îl compara cu Labruyère, cu Montaigne, cu Sainte-Beuve; Ion Ghica, cu Labruyère și Th. Gauthier; G. Sion îl punea mai presus decât Alecsandri și Negruzzi.

2) Pe lângă precedenții, Hasdeu („Aghiuță", 10 Noembrie 1863). Odobescu îi era prieten mai tânăr.

3) N. Filimon: „Nuvele" cu „Amintiri și insemnări despre Nicolae Filimon" Pr. Negulescu-Batiște și Dr. N. Vătămanu, „Operele scriitorilor români", „Universul", 1942.

4) N. Iorga în prefața ediției „Ciocoilor" dela Minerva, 1902, socotea că „nu se știe nici când s'a născut, nici unde, nici din ce părinți; ce școală a făcut nu se poate spune", etc., deși Iorga știa data nașterii (Schițe din lit. rom. vol. I, pag. 156).

5) Afirmația d-lui G. Baiculescu din Introducerea la „Ciocoii" Scrisul Românesc, 1931, pag. XI, că ar fi învățat la colegiul Sf. Sava sub numele de Papadonat Nicolae, reluată și de d. Ștefan Pop în „Colegiul Sf. Sava" din „Boabe de grâu", cade, după cum am arătat în suscitata lucrare, pag. 36. Necrologul din „Opiniunea Națională" pe care îl reproducem la nota 7, vine în sprijinul părerii, conforme și cu „Amintirile" păr. G. Negulescu, că Filimon n'a fost înscris la colegiu, ci a deprins învățătura pe lângă copiii lui Bărcănescu.

6) Filimon spune în „Escursiuni" că a fost profesor. Este foarte probabil că a profesat la Școala de cântăreți de la Mitropolie. Socotim interesant de semnalat faptul că profesoara și scriitoarea Constanța Dunca, directoarea revistei „Amicul familiei" face la pag. 54, anul I, 1863, un istoric al școalei de muzică, înființată în 1835 și trecută pe la armată și pe la Mitropolie. Se citează în acel articol nume de profesori și de elevi, dar nu se pomenește de Filimon. Scriitoarea făcea și cronica muzicală într'o vreme când Filimon era criticul cel mai autorizat și ale cărui merite erau unanim recunoscute; totuși niciodată nu face aluzie la el și în istoricul școalei, trece sub tăcere epoca în care școala fusese alipită la Mitropolie. La moartea lui Filimon se publică în „Amicul familiei" un scurt necrolog, în care se trădează deosebirile de vederi: „Nu e locul aici d'a discuta dacă opiniunile sale erau totdeauna fondate pe regulile artei".

7) Este interesant de cunoscut necrologul din „Opiniunea Națională" nr. 3 din 27 Martie 1865, semnat (—) și datorit poate lui Orășeanu. „La 20 ale corentei s'au înmormântat Nicolae Philemon, autor, artist, critic și unul din cei mai demni funcționari ai statului. La capul său suspinau reprezentanții tuturor claselor societății, fiindcă pentru toți, Philemon era deslegarea cestiunei cei mari, cestiunei egalității. Philemon ne-a spus la toți, popor și clase de sus, că egalitatea nu dă fructe decât atunci când poporul se înalță, iar nu când el trage după sine, scoboară cu sine, pe celelalte clase ale societății. Nicolae Philemon, fiul preotului Michail Philemon, fiu din popor, născut la 1819, înălțat prin el însuși și numai prin voința sa, mai presus poate de capetele celor ce-l încongiurau, au văzut acele capete plecate și respectoase în viață-i, plângându-l după moarte. Philemon au lăsat un învățământ poporului și poporul va profita. Dl Cesar Bolliac au improvizat un adio foarte duios amicului nostru. Emoțiunea însă l'au oprit de a spune tot ce se putea spune pe mormântul unui Philemon. Ne-au spus însă, ceeace cunosc toți amicii lui, că era modelul funcționarilor și că greu s'ar putea înlocui, că fără nicio diplomă cunoștea mai multe limbi. Că, era un scriitor distins ce au înavuțit literatura română cu mai multe scrieri de moravuri. Ca muzicant perfect, criticile sale se traduceau în limba italiană și se publicau în ziarele Italiei, unde numele lui era mai cunoscut decât în propria sa patrie, că prin sudoarea muncii sale, pe un drum onorabil de laboare, și prin economie, adunase obol cu obol, în decurs de treizeci de ani o mică avere, care putea să-i asigure bătrânețe liniștite și tot într'un timp meziile de a se putea consfinți numai lucrărilor utile literaturii române. Ca om eșit din popor, ambițiunea sa era de a-și croi o independență, care să-l pue în pozițiune de a se consacra la luminarea și îmbunătățirea moralei poporului. Philemon mort în etate de 45 ani, n'avu fericirea de a-și vedea toate dorințele realizate. Operele sale sunt destule, ca Philemon mort să fie totdeauna viu între noi.

8) In lucrarea noastră la pag. 41, în notă, am discutat și ipoteza diabetului lui Filimon, care l'a dus la tuberculoză, boala de care a și murit. (Vezi și anexa nr. 86). Cu acest prilej rectific eroarea de transcriere a datei decesului lui Filimon: 18 nu 8 Martie. Eroarea reese, dealtfel, și din copia actului de deces. Inscripția de pe monumentul funerar de la Bellu este greșită.

9) Să nu ne închipuim totuși că această boerie însemna o prea mare cinste, deoarece până în 1856 Filimon nu se putuse face remarcat în literatură. N. Kretzulescu în „Amintiri istorice" Ed. Universul, 1940, scrie: „In dorința de a înmulți boerimea mică, Știrbey a împărțit pităriile și serdăriile cu duiumul, cele mai mici ranguri de boerie: mai mult brutari, măcelari, arendași, negustători mari și mici, care prin boerie dobândeau mai multe privilegiuri, au alergat și prin feluri de mijloace s'au făcut pitari și serdari. Imi aduc aminte în astă privință, despre un lucru care a produs mare râs într'un salon. Rangurile se dau prin Poștelnic, ministrul trebilor din afară. Postelnicul în activitate pe atunci, avea la dânsul în mai toate serile, adunări de joc de cărți; salonul lui era împodobit în toate colțurile cu ceasornice de masă, mai mult sau mai puțin frumoase și regulate așa de bine că toate sunau orele deodată; într'o seară, unul din jucători supărat pentru că nu-i mergea jocul și pierdea mereu, la un sunet al ceasornicului, apostrofează pe gazda casei: — Boerule Postelnice, ia fă să tacă acești serdari și pitari care ne iau auzul!"

10) Bărcănescu dădea în 1857 o procură Pitarului N. Filimon (anexa 71 din lucrarea noastră mai sus citată).

11) G. Baiculescu, Activitatea folkloristică a lui Nicolae Filimon, 1941.

12) G. Baiculescu: N. Filimon, critic muzical și dramatic. „Studii italiene" VII, pag. 96.

Cronica literară

D. CARACOSTEA: Critice Literare

— Editura „Fundațiile Regale" —

Cronica literară nu este și nici nu trebuie să fie critică literară. Cronica orientează înainte de toate, atrage atenția, își manifestă, mai mult intuitiv, anumite atitudini, anumite preferințe chiar, nefiind nici doctă, nici profesorală. Punctele ei de vedere sunt puncte de „vedere" ale gustului. Prea adesea cronicarul sincer nici nu „știe" dece cutare carte i-a plăcut, iară cutare alta nu. Meseria lui este asemănătoare cu a confratelui degustător de versuri sau asemănătoare cu a cunoscătorului de cai. Un buchet, o nuanță, o ținută sau o aliură abea percepute de simțurile omului nedeprins cu astfel de îndeletniciri, îi sunt suficiente pentru a se putea pronunța asupra calității și valorii. De aceea, deși categorice în ceeace privește expresia lor, arbitrariile lui au dreptul să fie însoțite și de anumite, să le spunem, zâmbete. Cronica literară cea mai bună, — fiindcă și cea mai atrăgătoare, cea mai apropiată adică de rostul ei de a deștepta în sufletul cetitorului vreun interes pentru o carte, — este discuția liberă, *causeria*, — cine face mai mult, face critică propriu zisă, cine face mai puțin scrie note.

Am ținut să spunem toate acestea pentru a înlătura o seamă de neînțelegeri și, mai ales, pentru a preîntâmpina nedumeririle și, inevitabil, prea marile pretenții ale unora dintre cetitori. Ne-am propus așa dar să facem, — *numai timp de un singur an*, — un fel de *gaya sciencia*, un fel de știință veselă din acest sector ce ne-a fost atribuit împotriva vrerii. Că înțelegem să abordăm, cu deplină severitate și cu suficientă pregătire ceeace ni se încredințează potrivit chemării, o vom dovedi, cu voia lui Dumnezeu, nu peste prea multă trecere de timp, într'un domeniu care te obligă mai mult decât placul sau neplacul cuiva.

*

Critică literară propriu zisă face d. profesor *D. Caracostea*. In cele ce urmează nu vom schița o critică a criticii d-sale. Vom prezenta numai volumul („CRITICE LITERARE" I) apărut la *Fundația Regală pentru Literatură și Artă*.

Cartea d-lui prof. *D. Caracostea* cuprinde cinci studii („*Galaction poetul*", „*Critica și poetul I. Al. Brătescu-Voinești*", „*Poetul Brătescu-Voinești*", „*Primul roman modern*") un studiu de introducere în cugetarea d-sale *(Creativitate și creație)* și o postilă bibliografică.

Aflăm din *Postilă* că „studiul despre Galaction a fost publicat sub titlul *Un poet nou* în *Viața Românească*, volumul 32, anul IX, numărul pe Aprilie-Mai 1914, pp. 83—116" și că acest studiu „reprezintă lecțiunea de deschidere a cursului de istoria literaturii române inaugurat la Universitatea din Viena". Mai aflăm că „vederile afirmate atunci au stârnit unele opoziții și răstălmăciri". („*Aminteso*" — spune d. prof. D. Caracostea, — *numai încercarea de a tăgădui valoarea scriitorului pe tema neologismelor*".

Din Aprilie 1914 până în Aprilie 1941 când a fost pusă'n vitrine cartea de *Critice Literare* a d-lui prof. *D. Caracostea* au trecut, exact, 27 ani, un laps de vreme foarte periculos pentru reeditarea unor păreri care chiar, la timpul lor, au stârnit opoziții și răstălmăciri.

Ori, iată ce spunea, pe atunci, d. prof. *D. Caracostea* în studiul d-sale despre poetul Gala Galaction: „nici poezia „gliei", care rămâne străină de viața sufletească a literaturii moderne universale, și nici modernismul în cutare formulă trecătoare a lui, nedospit și neasimilat cu sufletul nostru, nu puteau să fie formulele, care să ne îndesuleze îndelung conștiința noastră literară. Și e caracteristic că, pe când teoreticienii se certau pentru impunerea uneia din cele două extreme, scriitorii de seamă ai noștri, în primul rând Brătescu-Voinești, urmau o cale care nu era a nici-uneia din cele două extreme: iar acum iată un suflet de poet, care — frământat de contraziceri interne și după rătăciri pe căi neumblate de alții, — ne dă o operă unde ambele elemente adesea se ciocnesc, dar adesea se împreunează într'o unitate pe care o putem privi ca *anunțătoare sintezei, a felului integral, pe care trebuie să ni-l aducă ziua de mâine*".

D. prof. *D. Caracostea* nici nu mai avea nevoie să-și sublinieze previziunea cu acea notă de subsol. *Sinteza* pe care d-sa o anunțase în pragul încă al primului război mondial a devenit realitate. Sau, iată dece și cum înțelegea d. *D. Caracostea* să scrie un studiu critic despre *I. Al. Brătescu-Voinești*: „Gândind să arăt printr'un exemplu cum înțeleg să pun în lumina cuvenită acest *bun sufletesc al neamului, care este poezia noastră cultă* (sublinierile sunt ale noastre), îmi propun să lămuresc întreaga creațiune de până acum a lui Brătescu-Voinești și apoi să-i fixez locul în desvoltarea literaturii noastre; *deosebindu-mă însă de cei ce s'au ocupat de acest scriitor*, mă simt nevoit să caracterizez mai întâi atitudinea criticei de până acum cu privire la poetul nostru. In acest chip, se va înțelege mai ușor dece procedez într'un fel și nu într'altul. Se va vedea cum istoria criticei noastre vădește necesitatea unei îndrumări, pe care am putea să o formulăm scurt: *pe lângă adevărata căldură estetică, mai multă lumină științifică* (sublinierea este a d-lui prof. D. Caracostea), în armonie cu cerințele de adâncire ale specialității și cu starea actuală a științelor morale înrudite. Calea aceasta va apărea ca singura menită să ne scoată din apele diletantismului și să redea totodată studiilor literare autoritatea necesară pentru a deveni într'adevăr un factor viu în viața culturală a neamului, potrivit cerințelor literare ale vremii...".

Conform propozițiilor mai sus citate, studiile despre I. Al. Brătescu-Voinești ale d-lui prof. *D. Caracostea* sunt un model de conștiinciozitate și conștiință.

De tot importante sunt însă vederile d-lui prof. *D. Caracostea* mărturisite în studiul prefață *Creativitate și Creație*, mai ales că poziția d-sale critică literară, de tot semnificativă și interesantă, a început să înfrângă până și rezistențele cele mai cu tenacitate susținute ale adversarilor. In afară de acestea tezele d-lui prof. *D. Caracostea* trebuie subliniate și fiindcă pe ele se întemeiază întreaga *direcție ideologică a Revistei Fundațiilor Regale* pe care o conduce.

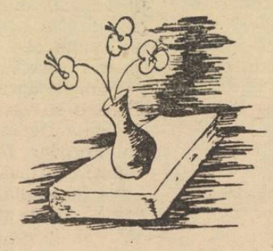

Accentuând asupra *creativității*, d-sa enunță următoarele îndatoriri ale criticei: „Este nevoie de o critică de netezire a căilor creativității, având rostul de a limpezi menirea literaturii noastre nedespărțită de integrarea europeană și de critica valorilor... Critica pe care o dau la iveală nu este un meșteșug de serie... fiecare pagină de critică pe care o public aici reprezintă o poziție față de o esențială problemă literară... Mărginindu-mă la volumul de față, unitatea preocupărilor stă în a soate la iveală forma de *creativitate* și *expresie* purcese din încordarea ființei. In fiecare dintre prozatorii prezentați aici, există un îndoit plan de rezonanță care, potrivit personalității, dă timbrul propriu, expresia și semnificația plăsmuirilor. E tipul de artă opus vibrațiilor monocorde... Străbătând atât materialul primului volum cât și pe al celor următoare, se va vedea că, după cum atunci când a fost vorba de a întemeia critica modernistă, cât și în critica de adâncire a aspectelor etnice, apoi în sinteza dintre tradiție și modernism, în sfârșit de problemele actuale, necontenit am ținut seamă de cerințele creativității. Cuvântul acesta fiind nou, are nevoie de unele precizări. Dominanta lui este dinamismul interior stârnit de opoziția planurilor de rezonanță în care vibrează felul constant de a fi al creatorilor. Incordarea acestora se descarcă în imagini, în ritm, în arhitectonică, într'un cuvânt în forma definitivă printr'un proces tipic de cristalizare. După cum avem o creativitate a plăsmuirilor, există și una critică. Pornind dela pură intuiție, treptat am făurit conceptul acesta încă dela începutul activității mele critice, pentrucă, fără el, critica își pierde inițiativa și trebuie să se mărginească la a fi un simplu birou de înregistrare...". Critica creativă a d-lui prof. *D. Caracostea* e chemată să devie „un factor activ în determinarea prefacerilor literare", „ea dă criticului adesea curajul de a critica la nevoie și în numele a ceea ce trebuie să fie".

D. prof. *D. Caracostea* înțelege, cu alte cuvinte să vadă și dincolo de zările prezentului, precum înțelege, întemeiat pe o viguroasă disciplinare a materialului d-sale, să sondeze până în cele mai ascunse adâncuri structurile operei de artă, văzându-le însă în directă dependență de ceea ce trebuie să fie arta născută din și în sufletul unui popor. Normativă numai din punctul de vedere al orientării primordial și absolut necesar odată ce este vorba de un bun sufletesc al neamului, critica d-lui prof. *D. Caracostea*, fundamentată pe cunoașterea imperativelor creativității, cere mai mult decât au cerut și cer apărătorii autonomiei esteticului.

In opera d-sale, d. prof. *D. Caracostea* a delimitat și rezolvat, principial, o suită de probleme pe cari, la noi cel puțin, numai câțiva psihologi le pot aprecia. Să sperăm că profunda semnificație a acestor probleme nu va fi privită cu neînțeleasă ostilitate din partea criticilor literari.

Cât privește perspectivele ce se deschid de pe poziția ideologică a directorului Fundațiilor Regale, ele sunt foarte bogate în de tot fecunde surprize.

TRAIAN CHELARIU

Pictura românească și Italia

(Urmare din pag. I-a)

Salvator Rosa, Carlo Maratta, Pietro da Cortona. *Ba chiar, în fragmente, Satmari s'a încumetat să transpună „Școala din Atena" a lui Rafael. In opera acestui prodigios artist, episodul italian va fi veșnic prezent.*

Nu numai în formația acestor precursori, recrutați mai mult din rândurile artiștilor străini, se poate deosebi educația italiană. Chiar dintre elevii acestora, băștinași, se recrutează talente care, firește, nu iau un drum prea depărtat de al maeștrilor lor. Academia Mihăileană din Iași furnizează Romei câțiva studenți remarcabili.

Așa este George Lemeni, bucovinean de origină, bursier un timp la Muenchen, apoi elev, patru ani în șir (1842—1846) al Academiei di San Luca, la Roma. Tot la Roma este trimis bursier și George Năstăsescu, elev al lui Schiavoni. Copist al lui Michel Angelo el se simte atras cu egală forță de arta de contraste tari a lui Caravaggio, a cărui faimoasă „Punere în mormânt", admirabil copiată, o donează Pinacotecii din Iași.

Dacă pentru pictorii laici Români îndrumarea spre arta italiană poate părea firească, de vreme ce numai aici puteau găsi toate elementele evoluției unei viziuni realiste de viață, ajunsă la perfecția mijloacelor ei de expresie, mai puțin normală este îndrumarea picturei de temă religioasă din sec. XIX, către arta bisericească italiană.

Constantin Lecca, *(1810—1887) pictor muntean, de îndepărtată origină italiană, dintr'o familie emigrată în Transilvania, la Brașov, în urma unei neînțelegeri cu familia Domnitoare a Mavrocordaților, studiază la Viena și la Roma de unde nu aduce numai deprinderea unor modalități artistice occidentale, ci chiar un stoc respectabil de desene și gravuri după operele ilustre ale picturei cu subiect religios, pe care le utilizează oridecâteori i se prezintă ocazia să execute, în vre-o biserică din România, pictura interioară a pereților. Impreună cu* George Tătărăscu, *(n. 1818—), membru și el al Academiei Sfântului Luca și mare admirator al Renașterii italiene, Constantin Lecca este responsabil de introducerea, în bisericile nou clădite ale prea ortodoxei țări Românești, a unui stil pictural în dezacord cu arhitectura rămasă bizantină, și cu sentimentul religios al masselor, atașate unui hieratism inexistent în figurile sfinților de modă Apuseană. Oricât de ilogică și de neautentică va fi fost însă experiența lor, Lecca și Tătărescu rămân însă doi artiști cărora prilejul de a contribui la tranformarea gustului artistic al mulțimilor în România, nu le-a lipsit, cu atât mai mult cu cât numărul operelor confecționate de acești artiști, adevărate exemple de longevitate, este foarte mare.*

Ardeleanul Mișu Popp, *(1827—1892) asociatul lui Lecca, și elevul său, este, fără să fi învățat în Italia, tot atât de influențat de ea, ca și un* Petru Alexandrescu *sau* Gheorghe Pompilian, *care au gustat din savoarea fenomenului italian, pe chiar teritoriul care i-a dat naștere. In genere, tinerii pictori produși de școlile românești și-au desăvârșit cultura la mai multe izvoare, trecând adesea prin Muenchen, Roma și Paris, succesiv, în căutarea unor valori de perfecțiune și autenticitate care le lipseau. Formarea stilului românesc nu se datorește, astfel, unei singure înrâuriri. Școala modernă, născută cu Theodor Aman și Nicolae Grigorescu, se structurează sub semnul picturii franceze. Care este explicația acestei preferințe e greu de spus. Pe deasupra contingențelor politice ale timpului și afinităților spirituale, credem valabilă mai curând o explicație de ordin mai adânc: Structura naturalistă a Românilor, mari naivi în sens Schillerian, legați de natură indisolubil prin ocupațiile lor de tip agricol și pastoral, printr'un proces formativ de secole, până într'atât încât arta populară românească, cea mai directă expresie a sensibilității colective, alături de folklor, este impregnată de un animism antropomorf vecin cu pantheismul, („codrul frate cu Românul", sau cunoscutele metafore fiziomorfice din balada „Mioriței"), era firesc să se simtă mai aproape de asta „plen-airistă" și naturalistă care se preconiza în Franța celei de a doua jumătăți a secolului XIX, decât de rigorile și eclectismul intelectualist al Academicilor, care stăpâneau pe atunci încă arta italiană, parodiând o splendidă tradiție de estetică conceptuală. Perspectiva de a lucra într'o pădure ca aceea a Barbizonului, departe de larma obositoare și zidurile reci ale cetății moderne, convenea tinerilor feciori de țărani, ca Grigorescu sau Andreescu, cei doi mari corifei ai picturii românești, de minune. Dacă însă formația lor este împlinită la paralelul de latitudine nordică al Parisului, nimic nu i-a împiedicat ca, odată stăpâni pe mijloacele lor de expresie, să se îndrepte cu pietate și cu emoție către țara artei de totdeauna. Grigorescu, care nu rămăsese fără să cunoască în muzeele franceze pictura italiană, are, călătorind, ocazia să ia contact cu solul, cu lumina și cu atmosfera Italiei însăși. De atunci datează spiritualii săi „Pifferari", „Il Sor Vicenzo", concepuți într'un stil „tenebros", cu tranziții brusce de lumină, pe fond întunecat, în genul multora dintre artiștii secolului XVII-lea, foarte plăcuți spiritului romantic în faza căruia Grigorescu se afla pe atunci.*

Deși orbiți de strălucirea marelui Grigorescu, contemporanii săi n'au trecut totuși chiar de tot nepăsători pe lângă operele unora dintre artiștii timpului, în ale căror realizări se putea distinge mai lămurit tradiția italiană. Astfel, ardeleanul Sava Henția, fiu de preot ortodox din Sebeș-(Alba), venit în București la 1865, este trimis bursier la Roma, și în 1871 la Paris. Pânzele sale rare păstrau totdeauna un aer de măreție și de monumental, râvnind la efecte de compoziție și la intelectualismul implicit al Renașterii Toscane. Mihail Ștefănescu, *ploeștean, călătorise și el la Roma, de unde aduce, în 1873, la expoziția „Amicilor Artelor Frumoase" mai multe peisagii, printre care și o „Villa Borghese".*

Nu trebuie uitat G. Dem. Mirea, *(1864—1934), care aparține secolului XIX printr'o bună parte din viața sa și prin factură, în ale cărui pânze de compoziție se simte amintirea epocilor de strălucire ale picturii italiene, cunoscute artistului din călătoriile sale. Portretist prin excelență, G. D. Mirea a executat în Italia câteva capete de expresie, ale căror modele, alese dintre tipurile reprezentative, respiră mult din aerul peninsulei scăldate în Mediterana.*

*

Ar fi extrem de dificil să pretindem, pentru epoca actuală a picturii românești, preciziuni istorice tot atât de amănunțite ca pentru secolul XIX. Ele ar fi și inutile, având în vedere că, dacă pictura secolului XIX-lea, mai ales a primei sale jumătăți, valorează mai mult istoric, apoi, dela 1900 încoace școala românească de pictură produce opere valoroase prin ele însăle, în apropierea cărora e suficient și necesar criteriul pur estetic.

Ar fi aproape imposibil de stabilit — filolofic — a filiație sigură a fiecărui artist, față de o anumită școală; chiar dacă se știe cu certitudine unde a lucrat, schimburile artistice sunt atât de intense în lumea aceasta, în care ideile și idealurile estetice circulă, se întretaie, se înfiripă, pâlpâie, cresc și se sting în tempo-ul halucinant al ritmului vieții moderne, încât e cu neputință de afirmat virginitatea absolută a unei conștiințe, chiar față de o realitate despre care nu-și amintește să fi luat vreodată cunoștință.

Neputând stabili filiațiuni, ne mărginim să notăm pe aceia dintre pictorii români care, călătorind în Italia, au adus în pânzele lor imagini ale locurilor și oamenilor de acolo.

Maestrul Marius Bunescu, *unul din deținătorii premiului național, a lucrat la Venezia, Florența, Bologna, Roma, Ravenna, Pisa, Napoli, participând din 1925 încoace la expozițiile Biennale din Veneția. Pictura sa, pictură de constructor, masivă și solidă, ne-a adus imaginea bine structurată a unei Italii țară a logicului, a raționalului tectonic și arhitectonic.*

Pe aceeași linie, a construcției, a arhitecturei plastice precise, a cărei origine se poate găsi în tradiția artei toscane, mergea regretatul Ștefan Dimitrescu *(mort în 1933), a cărui concepție de artă se revendica dela linearitatea pur conceptuală a quattrocentistilor* Pierro della Francesca și Paolo Uccello. *Ștefan Dimitrescu, toscan prin spirit, a dovedit lumii românești îndrăgostite de valorile muzicale ale picturalului, compatibilitatea între fondul spiritual românesc, și tradiția clasică italiană, pentru valorile de claritate, precizie, distincție și măreție ale căreia a militat. Peisagiile sale (Viarreggio, Fiesole) din Italia ni-l mărturisesc însă oarecum prins și el, intelectualul, de valorile afective ale pitorescului. In fața orgiei de lumină și culoare, Ștefan Dimitrescu cedează feeriei, amintindu-și de experiența sa impresionistă din tinerețe, și pictând colorat, cald colorat, asemeni oarecum lui N. Dărăscu. Călător și el în Italia, prin 1914 și 1927—28,* Nicolae Dărăscu *aduce din Chioggia și din Venezia o viziune de analize chromatice puternice, de ebrietate luminoasă, apropiată de neo-impresionism. Meridional, Dărăscu are un minunat sentiment al atmosferei, realizând un spațiu material respirabil, fluid, azuriu, care circulă proaspăt în pânzele sale luminoase. Subiecte asemănătoare l-au atras, în 1906 și 1914,* pe Jean Al. Steriadi, *pictorul atâtor subtile pânze, în care divizionismul chromatic al impresioniștilor capătă valoarea unei experiențe retrăite, în toată autenticitatea ei. O artă de sinteze optice pe planuri largi face pictorul de renume universal,* Eustațiu Stoenescu, *îndrăgostit de Italia, pe care a vizitat-o din 1919 în fiecare an, și care a răspuns ovaționându-l la Biennale, cumpărându-i tablouri pentru muzeele de stat din Trieste și Roma, și punându-i la dispoziție o sală întreagă la Biennala din 1938. Eustațiu Stoenescu a acreditat o viziune a Veneției, care-și găsește un înnaintaș în Turner și vaporoasele sale acuarele, și față de care Leii din piața San Marco ai lui Stoenescu, pierduți în ceața imbibată de lumină a unei diminețí de feerie Veneziană, nu stau deloc mai prejos.*

Exact la polul opus se află viziunea marelui G. Petrașcu, *septuagenarul laureat al premiului național și primul pictor ales membru al Academiei Române. Acest pictor al obiectelor, în toată vitala și substanțiala lor corporalitate, a impus o nouă viziune a Veneziei, într'un sentiment grav, sobru, reținut, contrar feeriei frivole a Veneziilor de kermeză răspândite chromolitografic în toată Europa, de gustul turiștilor mediocri. Petrașcu a intuit latura serioasă, de mare dramatism, a acestei înfiripări omenești scornite din mare și veșnic în antagonism cu ea.*

Dacă adăogăm la acest excepțional palmares al peisajului italian, viziunea realistă, ușor melancolică a lui Ștefan Popescu, *care, încă din 1897 călătorește regulat în Italia, pe care o cunoaște ca un italian, stabilindu-se rând pe rând în câte o altă regiune, avem un tablou complet al ecoului Italiei în vechea gardă a picturii românești de astăzi. Expozant din 1925 încoace în Biennale, Ștefan Popescu figurează în colecțiile Statului italian, la loc de cinste. O maestră recunoscută a picturii românești, d-na* Cecilia Cuțescu-Storck, *soție și mamă de artiști, s'a deprins și ea, din 1920, să călătorească anual prin Italia, al cărei peisaj l-a interpretat cu dragoste și mare artă.*

Limpedea acuarelistă a cărei clasică seninătate amintește atât de mult cerul italian, d-na Rodica Maniu, *nu se putea să nu fi lucrat și ea în Italia. Privelișteа care apare cel mai des în desenele și actuarelele sale este cea romană.*

Veneția și-o mai dispută arta de stringențe decorative a d-nei Niculina Delavrancea-Dona, *și arta de factură grafică a d-nei* Michaëla Eleutheriade. D. Eugen Ispir, *petrașcian, e și el îndrăgostit de Venezia. Această pitorească cetate prezintă o atracție deosebită pentru Români.*

D. Dem. Iordache *se simte mai cu osebire atras de Florența, ale cărei piețe, punți și palate celebre le-a înfățișat într'o suită de laviuri. Siena își are și ea apologeții săi, și spiritul trecentesc al talentatei* Merica Rămniceanu, *pictoriță de frescă mai cu seamă, ne-a dăruit viziuni foarte interesante ale acestui oraș medieval.*

Fost membru al Școalei Române din Roma, care adăpostește continuu pictori, sculptori și arhitecți, Nicolae Stoica, *unul dintre cei mai interesanți pictori din generația de 40 ani, a lucrat mult și rodnic în Italia. Stilul său este fecundat de problemele picturii italiene moderne, din ale cărei experiențe a știut să tragă profite. Nicolae Stoica este astăzi unul din pictorii serioși dela care publicul și critica așteaptă o reacțiune hotărîtă împotriva dislocării realității prin viziunea impresionismului chromatic. Constructivă, arta lui Nicolae Stoica își afirmă italianismul.*

Ar mai fi încă mulți de pomenit, și nu ierarhia, ci spațiul, ne îndeamnă să ne oprim. Lucia Dem. Bălăcescu, Mariana Petrașcu, Ana Tzigara-Breaza, Dem. Berea, *etc. aduc, fiecare în felul său, viziuni interesante ale Italiei. Mult pare să fi profitat de școala picturii moderne italiene tânărul* Eugen Drăguțescu, *foarte apreciat în țara sa ca și în țara studiilor sale, și a cărui vervă, adăogată unei forțe de lucru neobișnuită, au fost de curând, într'o mostră personală, la Milano, verificate strălucit.*

Face multă senzație în România pictura tinerei Magdalena Rădulescu, *fosta soție a lui* Massimo Campigli, *dela ale cărui hieratice tipuri pare că se revendică enigmatica ei floră de portrete, tratate într'un stil foarte amintitor de pictura pompeiană.*

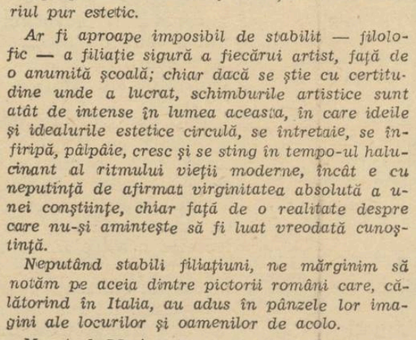

ION FRUNZETTI

2) Ortografiat adesea Szathmary, cum e și corect, după toponimia maghiară a Sătmarului, înfeudat de fantezia cancelariei imperiale, grofilor din a căror familie se trage pictorul.

SEMNIFICAȚIA METAFIZICĂ A HOREI

(Urmare din pagina I-a)

Astfel concepută, ea este, fără a exagera, unul din factorii cei mai importanți ai eugeniei poporului **român, asupra căruia ar trebui să se discute cu mai multă cădere.**

Insă dezvăluirile cele mai interesante, cari prezintă o valoare deosebită pentru lămurirea temei acestui capitol, sunt acelea prilejuite de experiența mentală a horei lumești și ezoterice.

Cine vrea să intuiască hora, din realitatea culturală autohtonă, trebue să facă abstracție de ființa lui jucătoare, de corporalitatea lui și să apeleze la sensibilitatea lui mistică. Și atunci în vârtejul dansului sau căderile contemplative, să sondeze mental străfundurile magice ale acestui indefinit complex cultural. Numai astfel își va da seama că „roata valahă", destăinue în simbolismul ei primar, uniunea mistică a jucătorilor în fața divinității tutelare imaginate simbolic în centru; că legănarea domoală a horitorilor într'o parte sau alta, denot curgerea istovitoare și solemnă a elanului mitic în sensul drumului parcurs pe cer de soare și lună; că baterea pământului cu piciorul traduce contactul teluric cu suportul material al zeității uranice; că chiuiturile și strigăturile peste horă sunt relicvele incantațiilor și implorările colective către zei; numai atunci își va da seama, că toate aceste elemente de magie euritmică, melodică și verbală, traduc sub formă de reminiscențe, străvechea comuniune mitologică a idolatrilor în fața zeului tribal de tip solar, din centrul colabrismosului închinat lui Gebeleizis.

Și astăzi încă, în comuniunea horei ezoterice, horitorii se simt părtașii aceluiași destin mitic, pe care îl acceptă cu bravură și seninătate; se consideră elementele esențiale ale acelei lumi cosmogeografice a „satului fără istorie", prin care individualitățile lor se pierd în supranatural și mitologic.

Trăirea horală din punctul acesta de vedere, nu e eruptie eminamente terestră, de factură divertismentală, ca în cazul descripțiilor de vocabular, cum ar putea să pară, nici una caracterecologică, ca în cazul literaturei cu teme sau motive horale, a marilor cărturari români, ci mai ales una haricâ, beatitudinală. Ceeace ne face să credem aceasta sunt două serii de argumente aduse celor două forme ale horei.

Primele argumente ale horei lumești. **In zăbava sărbătorilor religioase, în special de Crăciun și de Paști, sărbători creștine ale luminei, altoite pe străvechi sărbători solistițiale solare, horitorii și horitoarele ies la joc în stare de euharistie, în vestminte noui sau curate, ornamentate cu însemne solare. Forma sărbătorească pe care o îmbracă acești tineri, aparența florală, curățenia trupească ce precede jocul, fie prin împodobire, fie prin euharistie, ridică hora din planul manifestărilor lumești obișnuite în acela supralumesc, semi-divin, transcendent.**

Celelalte argumente referitoare la hora ezoterică. Horele vrăjitorești, ale călușarilor și colindătorilor, nu se fac și ele la voia întâmplării. Perioada de inițiere și faza de elaborare divinatorie sunt trepte ale distanțierii lor de tot ceeace este lumesc și de intrare în sfera de influențe a forțelor supranaturale, dumnezeești, prin practicile la cari se referă.

Prin intermediul lor, românul ia parte la oficierea marei taine a conducerii lumii; se ridică din planul pastoral al vieții lui în planul lumii ideale și perfecte, lumea forțelor și esențelor divine. Din acest punct de vedere hora revelează cu toată căderea efortul imanentului care urcă dincolo de lume, spre cer și divinitate, decât a transcendentului care coboară.

Hora nu este din acest punct de vedere, un receptacul o cupă în care pogoară harul divin, ci un vârtej de elanuri care irumpe ca o rugăciune, o levitație spirituală colectivă spre a un mai presus de lume. In hora lăncierilor daci, care trebuiau să prindă în vârtejul sulițelor pe trimisul lui Zalmoxis; în hora colabrismică practicată pe splaiurile sau în templele solare depe piscurile teșite ale munților, ca și'n hora creștinizată a Isaiei dănțuește, se destăinue pretutindeni efortul sacru al imanentului care urcă ca un mesagiu spre atotputernicie.

Experiența religioasă a horei, cea individuală și subiectivă, se observă în special în intuițiile mistice și iluminările horale de natură ezoterică.

Pentru vrăjitori și călușari hora nu este numai un act indispensabil de ritual magic ci ceva mai mult, un instrument orgiastic și oniric de cunoaștere și prin aceasta de dominare a puterilor divine ale naturii însufletite. In vârtejul simulacrului horal, în jurul obiectului vizat vrăjitoarea sau vracul descopere forța ascunsă, care trebue deslănțuită sau subjugată; ia conștiință de rezistența sau afinitatea lui magică cu actul magiei însuși. De asemeni în viforniță horei de început, călușarilor li se dezvălue, de către muzele demotice ale jocului, tainele desdrăcirii oamenilor.

Insă iluminările horale cele mai curente astăzi sunt acele de ordin artistic. Mediul propice de inspirație a poetului-țăran, **haric sau laic, este hora. In izbucnirea jocului, se destănțue eternul creator. Cele mai multe strigături, înțepături, apostrofe, maxime, vorbe cu tâlc, eresuri, anecdote sau basme sunt iscodite în zbaterea însuși a jocului sau în contemplarea lui. Cum am mai spus hora este nu numai izvorul de inspirație, ci și mediul cel mai propice de producție culturală;** laboratorul tuturor creațiunilor culturale ale satului.

Acestea fiind pe scurt repercursiunile horei în viața individuală a românului, să vedem în cele din urmă, care este aportul ei în viața națională a poporului român?

Ceeace am spus în mic, referitor la plurivalentul aport al horei în viața individuală a românului, constituie numai un punct de plecare în viața națională a poporului român. Dela cunoașterea dubioasă a sensului ei metafizic, pe calea experienței personale și subiective, până la cunoașterea oarecum adevărată a acestui sens pe calea experienței colective și parțial obiectivizate, e o distanță apreciabilă. Sensul special al horei abea de acum încolo începe să se întrevadă în toată splendoarea lui metafizică.

Hora îndeplinește o indefinită funcțiune în viața și cultura poporului român. In primul rând o funcțiune formală **și'n al doilea rând una de fond. Din punct de vedere formal** condiționează întreaga spontaneitate creatoare a spiritualității române. **Anticipează și totdeodată imprimă formele expresive ale oricărei creații. E cu alte cuvinte un fel de factor aprioric al spontaneității creatoare fără de care această spontaneitate nu-și mai găsește înțelesul. Numai că acest** apriorism românesc **cum îi spune d. Lucian Blaga nu este complet detașat de realitatea românească în așa măsură încât să nu-i mai putem cunoaște originea decât după nume. Apriorismul românesc dacă există trebue să fie de natură horală. El nu poate fi urmărit și descoperit decât în problematica horală.**

Cum ne-a fost dat să vedem în capitolele anterioare orice explicație din orice domeniu uzează de horă ca de factorul ei esențial de exprimare. Terminologia horală care abundă pe toate treptele cunoașterii românești nu e numai instrumentul cel mai facil de exteriorizare a unui conținut de cunoaștere, ci și procedeul cel mai evident de plăzmuire culturală, de fantazare creatoare. De asemeni structura formală a celor mai multe manifestări culturale române îmbrățișează cercul ca modalitate de exteriorizare horală a unui conținut spiritual indiferent.

Funcțiunea materială pe care o îndeplinește hora în viața și cultura românului, este legată de concepția generală de viață a autohtonului. E concepția unei lumi unitare și simfonice asemeni motivului figurării ei materiale: cercul, în care toate cele se petrec conform unei ordini derivate din echilibrul geometric al forțelor.

In această concepție despre viață și lume, treptele cunoașterii și valorificărie vieții pentru românul sunt de ordin horal. Dela hora naivă din jocul copiilor și până la aceea matură a oamenilor cu drepturi și datorii sociale bine definite, și dela hora laică obișnuită cunoscută tuturor din zăbava ceremoniilor familiare sau sărbătorilor și până la aceea haricâ, de factură net creștină din ritul nunții ca Isaia dănțuește sau ezoterică ca hora tainițelor carpatice a vrăjitoarelor și solomonarilor, neîncetat, palingenezic, românul ia cunoștință de esența și formele specifice ale vieții, despinde sensul fiecărei forme și mai ales trăiește și creiază acest sens cu toată putrea lui spirituală.

Făcând o analiză sumară a viziunei spațiului și timpului la români, constatăm că acestea se prezintă în ansamblul lor învestmântate în straie cu embleme horale. Românul concepe spațiul în chip circular, însă nu în sensul în care îl descrie Durkheim și Mauss în „De quelques formes primitives de clasification" ca reprezentare colectivă a societăților primitive australiene și americane, care îi identifică marginile cu linia circulară a orizontului, ci oarecum mai ideal. Spațiul circular la români nu e dispus în părți mai mult sau mai puțin simetrice, într'o relativă rază a vânturilor, locuite de fratrii înrudite, ci în zone excentrice din ce în ce mai degradate omenește, în domenii mitice din ce în ce mai inabordabile spiritului până la totala epuizare de înțelegere a minții omenești. In centrul acestui spațiu ideal stă evident românul cu toate divinitățile și semidivinitățile lui mitologice. Apoi în afara lui trăesc străinii și dușmanii neamului românesc, care numai rare ori iau înfățișarea divină ca în cazul divinităților de împrumut sau suprapunere.

Timpul la români, despre care am discutat mai amplu în altă parte a acestui studiu, nu se resfrânge numai în cele trei etape ale lui: trecut, prezent, viitor ca în trei trepte de înaintare, ne și ea legănată, în necunoscut, ci reprezintă o creștere excentrică a momentului spiritual, mitic sau istoric oare cum simetrică descreșterii momentului vital, biologic. De aceea timpul la români are un caracter fabulos, el e reversibil neîncetat. Din acest punct de vedere s'ar putea spune că eterna lui revenire în conștiința poporului la formele lui dintâi, constitue caracterul esențial al interpretării lui speciale.

Nu mai puțin important este creșterea exorbitantă a motivului horal în celelalte procese de cunoaștere și valorificare spirituală. Creșterea acestui motiv dela creația lumii și până la dispariția ei, dela nașterea omului și până la moartea lui, în toate actele mai importante ale vieții lui cosmice și dramei lui lumești, ca procesuuri cunoașterii etnomorfice un aspect perenial, de străduanie necontenită.

Viața după această concepțiune nu e linară, ascendentă sau descendentă, ci ca un circuit al cărui punct de plecare este totdeodată și punctul ei terminus. Lumea va trebui să sfârșească acolo de unde a început, adică tot în divinitate. Viața lumească nu e lipsită de perspectiva unui final, nici nu e o ascensiune legănată spre divinitate care într'un viitor îndepărtat se va lăsa atinsă și poate chiar depășită, sau în fine numai o căderе nesfârșită în abisurile desdivinizării. Ea este impregnată de har divin pentrucă este numai o transsubstanțializare ciclică a unui vis al morții eterne.

Raportată deci la întreaga existență națională a poporului român hora este factorul cel mai important de definire și valorificare culturală a acestei existențe. In potențialitatea ei culturală și'n actualizarea ei permanentă în conștiința creatoare a națiunei române stă pe lângă taina autocunoașterii noastre și forța afirmării noastre.

ROMULUS VULCANESCU

*) Fragment de capitol din studiul: „Fenomenul horal", sub tipar.

SEMNELE ANTICRISTULUI *)

de EUSEBIU CAMILAR

Oamenii intrară în Soloboda. Muerile satului îşi căutau copiii, cu grabă, spre a-i ocroti de Ducă-se pe-Pustii. Le făceau semnul crucii pe faţă şi la toate încheieturile trupului. Uşile se închiseră pe furiş şi nici un opaiţ nu sclipea în Soloboda. Insă, în toate geamurile întunecate, fete sperioase priveau afară, pândind întunerecul. Uneori, după ce porni să bată vântul de noapte din treistiişuri se auzeau ţipete speriate: păsările nopţii îşi începeau viaţa în împărăţia vânătă a stuhăriilor.

Ani şi ani solobodenii auziseră ţipetele din bălţi şi astfel se născu legenda copilului părăsit care plânge în puterea nopţii în stuhării. Câteodată ,solobodence mai curagioase ieşeau pe furiş din sat şi mergeau repede, cu sufletul la gură ,înspre locul unde ţipa copilul. Dar nici una n'a ajuns până la locul acela; căci, cu cât intrau mai adânc în stuhării, plânsul copilului se îndepărta.

In noaptea aceea glasul din stuhuri se auzi mai de vreme şi asta mări mai mult spaima coborîtă în Soloboda, odată cu venirea străinilor.

Chiorul lui Şogur, ieşi în uliţă şi punând urechea la pământ i se păru că aude tropote, apropiindu-se de Soloboda. După ce se ridică din colb, puse buciumul la gură şi suflă în el din toate puterile, încât auiturile păreau nişte chemări repezi de mare pericol.

Altădată, solobodenii ar fi râs de isprava chiorului, dar în seara aceea îl înconjurară şi îi ascultau vorbele cu frică. „S'apropie..." spunea chiorul, îngenunchind din nou în colb, lipindu-şi urechea de pământ. „Vin mulţi ca pulberea drumurilor şi-s uriaşi ca gorunii..."

Undeva în inima colibelor nechează un cal; şi nechezatul străpunse inimile.

La răsărit, luna se arată, deodată, roşie. Şi cine ştie de ce urlau câinii în Soloboda...

Cineva spunea că nişte dulăi negri, mari ca nişte viţei, ar fi sărit gardurile satului în fugă şi că ar fi sgreptănat la uşa colibei lui Solobod ,unde oaspeţii împărăteşti, aşezaţi pe scăunaşe joase, cu trei picioare, la lumina mică a opaiţului, păreau vineţi la faţă, scofâlciţi.

Cei câţiva solobodeni care intraseră şi ei, stăteau în picioare, cu părul sborşit, căzut pe ochi, şi se uitau cruciş la musafiri.

De-afară se auzea vântul şi urletul câinilor.

Ochi miraţi iscodeau la geamul lui Solobod. Feţe strâmbe apăreau uneori în geam şi se mistuiau repede, ca nişte închipuiri urîte. O femeie din cele care pândeau, spuse deodată :

— Cât îs de tineri...

— Seamănă cu îngerii... îi răspunse alta, în şopot.

Intr'un târziu, unul dintre străini, se adresă celorlalţi doi, în limba aceea necunoscută:

— Să mergem d'aici. Cât mai repede. Uitaţi-vă... continuă el făcând un semn către solobodeni : le ard ochii ca la sălbătăciuni...

Când îşi dete seama că Solobod a priceput ce-a spus, i se adresă sculându-se :

— De ce vă uitaţi la noi aşa de urît ?

Dar Solobod nu apucă a-i răspunde, pentrucă afară se auziră glasuri şi buciumul chiorului, apropiindu-se. Solobodenii se frământară de-odată şi ieşiră afară. Solobod îi urmă şi în jurul colibei se încinseră sfădălii. „Să iasă afară..." strigau zeci de glasuri. De-odată glasul lui Solobod se iuzi mai tare :

— Tăceţi din gură... răcni el; aceştia sunt oamenii Impăratului...

Dar glasurile deveniră mai mânioase. „Să iasă din Soloboda ; să iasă..."

Cei trei străini se iviră în prag. Luna lumina cu o putere mare şi feţele lor păreau albe ca marmora. Liniştiţi, cu paşi rari, ei porniră spre râu. Nimeni nu i-a petrecut. Oamenii se împrăştiară şi până la ziuă au tot lătrat câinii la vadul apei.

*

Locurile erau copleşite par'că, de umbra veşnică a codrilor. Rogozurile se întindeau până de departe, ca o altă pădure, cu picioarele în apele bălţilor.

Odinioară, toată valea asta era cuprinsă de apele râului. Dar au fost întâmplări ciudate în inima pământului. S'au năruit dealuri, au dispărut văile şi umărul nevăzut al puterii lui Dumnezeu a împins în calea apelor dâmburi noi, care le-a schimbat cursul.

Şi astfel, pe valea unde odinioară umblau pescarii, astăzi au rămas numai împărăţiile trestiilor. Au venit din nevăzut paseri rare, albastre ,în primăveri luminate şi-au luat în primire locurile bune pentru cuiburi. Târîtoare lucioase au alunecat din umezeala codrilor, tot la vale spre bălţi şi s'au amestecat cu plantele îngrăşate de carnea verde a apelor. Au apărut într'o zi, prin luminişuri bogate în ierburi, boturile ascuţite ale vulpilor, pândind cu ochiu viclean viaţa păsăretului. Lupul, hăituit cu parii şi cu furcile în întunecimile codrilor ,s'a slobozit într'o lumină albăstrie de amurg, la vale spre bălţi, atras de liniştea verde care domnea acolo. Şi în afară de fiare, îşi găseau sălaş în împărăţia bălţilor ,oameni care împlântaseră cuţite în semeni de-ai lor. Se vorbea în taină în Soloboda că trăieşte de mulţi ani în bălţi, într'un ostrov neştiut de nimeni, un om ciudat ,de prin alte locuri, venit pe-aici urmărit de cătanele stăpânirii. Se spuneau pe seama lui fel şi chip de lucruri. Căci se ivise demult, om tânăr ,frumos la înfăţişare ca o icoană. De-atunci au trecut ani nenumăraţi şi el trăieşte acolo îmbătrânind în coliba lui de stuh, acoperită de plantele verzi. Taina vieţuirii lui în ostrov, o cunoşteau puţini solobodeni. Unii din cei care-l cunoscuseră bine, muriseră, iar alţii, îmbătrânind, uitaseră taina lui, mai ales că odată demult ,nişte tăietori de stuh găsiseră pe-o muchie de pământ ciolanele albite de timpuri ale unui om.

Atunci când peste locuri băteau vânturi mari, când întunecimile fremătau, oamenii auzeau cum umblă prin bălţi picioarele cuiva. Atunci, pentru a linişti stihiile, măicuţe uscate de vremuri puneau într'un anumit loc din treistiişuri strachini cu mâncăruri calde pe care a doua zi le găseau goale.

Căpătase omul din bălţi o faimă de prooroc şi de prieten credincios al fiarelor celor cu colţi iuţi care nu-i făceau nici un rău ci, dimpotrivă, se apropiau de dânsul şi-i lingeau mâinile şi picioarele.

Ochi verzi răsăreau din stufişuri şi se uitau la dânsul pândindu-l. Vulpile alunecau ca nişte păreri pe dinaintea lui mergând spre anumite locuri, unde în cuiburi joase ,paseri cu aripi mari, ostenite, căzuseră în somn. Lupii, încordaţi în porniri crâncene, văzându-l, mârâiau, arătându-şi colţii.

Dar câte alte legende nu înfloreau din lintiţa verde a bălţilor... Acolo, pe muchii înguste de pământ, apăreau noaptea la răsăritul lunii trupuri mlădioase de vieţuitoare de sub ape sclipind în aur şi argint. Se spunea despre un peşte mare ,un fel de chit care când despica apele, se legăna la vârf toată marea întindere gălbue a stuhăriilor. Vrejuri groase ca mâna, bogate în carne vânătă, se încolăceau printre picioarele plantelor asemeni unor odgoane fără început şi fără sfârşit.

Pe cioturi putrede, rămăşiţe ale unor vieţi de arbori de altădată ,creşteau bureţii pururi umezi, roşii ca sângele, mari cât cuşmele ,încât cotobatura cea prefăcută şi ochiul-boului mic cât un bondar ,îşi făceau cuiburi în clopotele acelea de carne. Creşteau hribi cu piciorul gros, cu acoperişuri rotunde şi fluturii mari purtând pe aripi toate strălucirile curcubeului, sfinţeau sălbăticia aceea cu sborul lor.

Omul însuşi, când pătrundea în acele tăceri, îl cuprindea spaima şi înainta cu mare băgare de seamă spre obârşia singurătăţilor.

Veneau solobodenii să taie stuh pentru acoperişul bordeielor, sau, unii dintre ei, veneau cu poclăele şi tulburau adâncurile verzi.

Din sus de la târgul Sucevii veneau câteodată vara pe drumul cel îngust al Tişăuţului tot în jos pe malul râului fel de fel de poleci să vadă bălţile cele mari şi se minunau de singurătatea lor, întorcându-se în târgul de piatră cu inimile cutremurate de-o nelinişte mare.

Solobodenii păstrau faţă de străinii aceştia o ură pe care-o ascundeau sub zâmbete chiorîşe.

Peste întinderea sălbătăciei, călătorul care-ar fi venit din oricare parte, zărea acoperişurile ţuguiate ale satului.

Spre răsărit, înspre câmpiile Vărateculuí, treistiişul cobora lin, cu frunzele svelte, ca un popor fără număr şi fără capăt, până la malul râului unde se oprea. Aici, poporul plantelor sta într'o aşteptare încremenită, uitându-se peste râu la pâlcurile rare de treistii trecute dincolo par'că spre a iscodi întinderile verzi de păpuşoişti prin care în lumina nesfârşită a soarelui, se zăreau prăşitorii în straie albe. Dincolo, începea o altă lume, cu oameni care se duşmăniseră demult cu ştirul şi pălămida şi le tăiau cu sapele, din răsărit până'n seară.

Când se aprindea amurgul în fundurile bălţilor, se vedeau cum lunecă în adânc mrene mari, străvezii şi ţipari lungi, negri, groşi ca mâna se slobozeau drept în jos spre mâlurile încă neatinse de uneltele şi mădularele omului.

Copiii Solobodeni se furişau în amurg spre coturile cele ascunse şi gustau o plăcere înfricoşetoare uitându-se cum ard în străfund târguri mari, cum turnuri negre se scufundă în adâncimi clare. Unii dintre ei, ghemuiţi într'o frică năpraznică, auzeau strigăte, gemete, lătrat de câini, abia ajungând până la ei din sbuciumul din adâncimi al oraşelor scufundate.

Incă mult după ce soarele se prăbuşea, roşu departe după codrii cei mari ,chipul lui înconjurat cu un inel subţire de aur, stăruia în străfund.

Dar, vatra unde ardeau legendele locului se afla la dugheana lui Ifrim Malacuţ, din mijlocul Solobodei, unde seara, în lumina mohorîtă a încăperii, se strângeau solobodenii la sfat. După tejgheaua încărcată cu droburi colţuroase de sare, sta stăpânul, un bărbat ca de cincizeci de ani, moroşan de obârşie, coborît prin locurile noastre în urma unor întâmplări de demult. Când noaptea stăpânea totul, sfătoşii Solobodei băteau în uşa lui Malacuţ.

Locuinţa lui era cea mai veche aşezare a satului. Vremea îi îngropase în pământ prispele, pragul. Ferestrele se strâmbaseră ca într'o încremenire de durere, iar streşinile acoperişului se lăsaseră până aproape de pământ, încât oamenii care se strecurau noaptea spre uşa lui, trebuiau să-şi plece capul. Domnea în încăpere o umbră umedă, încât icoanele Impăraţilor ţintuite în peretele din fund, se arătau pururi încruntate, în nu ştiu ce mânie. Impăratul Francisc ,în straie albastre cătăneşti, cu mulţi bumbi de aur, era arătat călare pe-un cal alb galopând straşnic pe deasupra unor oşti care urcau spre o cetate mare, Viana. Iar Impărăţiţa Josefina, cu salbe de aur la gât, cu cunună de pietre scumpe pe fruntea albă, prin faţa ei blândă şi tristă semăna cu Maica Domnului. Deasupra lor, aşezase Malacuţ o poză care arăta un voevod mărunt de statură ,pe frunte cu o coroană despărţită în trei ramuri. Despre icoana asta, spunea el o seamă de lucruri de care se minunau straşnic solobodenii, noaptea la sfat: „...aista-i Domnul cel mai vestit, care-a stăpânit demult la Suceavă şi s'a bătutu cu Turcii şi cu Tătarii şi cu Polecii. Aista-i Ştefan ,oameni buni..."

Solobodenii se uitau neîncrezători la chipul mărunt de deasupra împăraţilor celor mari şi clinteau, gânditori, din cap.

Pentru a deschide mai uşor uşile cele tainice ale sufletelor, şi pentru ca vorbele să isvorască mai lin, mai cald, avea Malacuţ în zămnicul de sub dugheana lui o butie totdeauna plină cu sânge de prună. Oamenii, în lumina albăstrie a opaiţului, cu ulcele de lut în mâinile mari, păroase, sorbind licoarea tare ca focul, păreau că sărbătoresc cine ştie ce întâmplare...

Deafară, ajungeau până la ei ţipete rare ; paseri de noapte spintecau grăbite văzduhul, chemând ajutor. Oamenii tresăreau şi ascultau o clipă, apoi îşi continuau vorba.

...,, la târgul Cernăuţului, bunăoară, reîncepu Malacuţ stând după tejghea cu capul în mâini, la târgul Cernăuţului, oameni buni, se spune că este un fel de om care îţi ia chipul şi ţi-l pune pe perete sau pe hârtie. Ţi-l face întocmai aşa cum este el, încât te miri şi te sperii când îţi vezi faţa ta cum se uită la tine... Te-arată aşa cum eşti: chior de-un ochiu, încrucişat, bărbos..."

Oamenii, stând pe laiţă mică, pusă anume în mijlocul încăperii, se uitară unul la altul repde, şi fiecare îşi închipui chipul bărbos al vecinului, aşezat pe-un perete alb. Câţiva dintre ei zâmbiră, către Malacuţ, dar acesta avea pe faţă ceva de spaimă urmându-şi povestirea.

— ...,şi avea flăcăul acela care fură chipurile o înfăţişare frumoasă, cum trebuie să fi avut păstorii cei vechi de la Gomora..."

Oamenii se mişcară, frecându-şi unul de altul umerii şi gurile lor rămaseră întredeschise.

...,şi aşa, într'o zi feciorul acela, a furat chipul unei boeroaice tinere şi s'a apucat un drăguţ de-al ei să facă o glumă cu poza aceea. A luat-o şi-a dus-o undeva într'o pădure la Şipeniţ şi-a bătut-o în cuie într'un copac. Apoi a scos pistolul, s'a dat câţiva paşi înapoi şi-a ochit poza drept în frunte. Şi, ce credeţi că a fost după aceea ? Când s'a întors înapoi în târg, a găsit boieroaica moartă, cu fruntea crăpată de-un glonţ...

— Cum ? întrebară câteva glasuri; că doară drăguţul acela al ei zici că i-a puşcat numai poza ?...

— Apoi aici stă toată treaba, răspunse Malacuţ, ciocănindu-şi fruntea asudată cu arătătorul. Aici îi treaba celui Necurat şi deaceea flăcăul care fura chipurile, a intrat ca'n pământ. Unii spuneau că acei care căutau să-l prindă, l-au văzut într'o zi la o răscruce de drum. Şi când au tras cu puştile, ia-l de unde nu-i... Pe locul unde-l văzuseră chiar în clipita aceea, au găsit ca un pumn de cenuşă şi semnul unei mâini cu degete lungi ca nişte ghiare...

— Ducă-se pe pustii... spuse repede un solobodean bătrân, pe când ceilalţi îşi făceau semnul crucii.

La prag se auziră paşi şi până să se desmeticească oamenii, în uşă apăru capul negru al unui cal. Malacuţ se chirci repede după tejghea căutând toporul. Şi până să se ridice, în dugheana se auzi un râs cu prietenie.

— Noroc bun.. spuse un glas plăcut.

Solobodenii r ămaseră, totuşi prin colţurile unde fugiseră.

In prag sta un om tânăr, îmbrăcat în straie ca la târg, deschiat la piept, cu capul gol.

— Bucuroşi de oaspeţi ? întrebă el, înaintând spre tejghea.

— Bucuroşi... răspunse Malacuţ, ruşinat oarecum, ţinând strâns în mână coada toporului. Bucuroşi, dacă ni-i spune cine eşti.

Oaspetele râse, uitându-se spre solobodeni :

— Sunt şi eu colo un târgovăţ...

— Şi ce vânturi te-au abătut într'acoace ?, îl întrebă Malacuţ, clipind des din ochi, pentru a pătrunde mai bine chipul străinului.

Afară porni vântul şi fosnetele stuhăriilor semănau cu o tânguire fără sfârşit. Opaiţul îşi înclină lumina subţire şi o clipă păru că şi-a pierdut vieaţa, apoi se îndreptă din nou, plimbând pe chipurile oamenilor umbre gălbui.

Calul drumeţului necheză la prag.

— Hai... Hai..., îi zise acesta, şi întorcându-se, îi cuprinse botul în mâini şi-l sărută deasupra ochilor.

Animalul rânchează adânc ca un răspuns la mângâerea omului, după aceea, fluturând urechile, se dădu înapoi din uşă şi începu să pască troscotul de pe lângă prag.

— Ii trudit de cale ca şi mine... zise drumeţul, arătând cu mâna afară.

Apoi, rezemându-se de tejghea şi iscodind faţa lui Malacuţ:

— Impotriva apucăturii, am ascultat la prag şi-am auzit basmul cu omul care fură chipurile...

După ce vorbi, tăcu, apoi râse, uitându-se la cei câţiva oameni care-l priveau cu mâinile cruciş. Malacuţ se dădu un pas înapoi, şi se sprijini cu spatele de perete, drept sub icoanele Impăraţilor. Se uită lung la străin, şi buza de jos începu să-i tremure.

— Nu-i nici o taină, om bun, continuă drumeţul ; s'a întâmplat ca un om de aceia care fură chipurile să fiu şi eu...

— Fereasă Dumnezeu... zise Malacuţ, alb ca varul. Ieşi cât mai repede din casa mea...

Mâinile lui se întinseră să apuce toporul. Oamenii, însă, se repeziră la străin şi-l trântiră la pământ, legându-l bine cu cingătorile lor.

— Deschide zămnicul Malacuţ... răcni unul.

Şi în vreme ce-l închideau în zămnic, calul străinului necheză prelung, băgându-şi capul pe uşă.

— Făceţi păcat mare... spunea străinul din întunerecul zămnicului; cel puţin să mă fi întrebat ce rosturi am pe la voi...

— Să taci din lioarbă, Satană,... îi răspundea Malacuţ, trântind oblonul.

Şi astfel, zugravul cel vestit Ion Palion, căzu în prinsoare în noaptea aceea, în mâinile solobodenilor.

Curând sosi în grabă vornicul, cu capul gol, cu un cuţit mare în mână.

— L-am prins pe Satana... spuneau oamenii, şi unii râseră ascuţit.

— Tăceţi din gură... porunci Solobod. Scoateţi omul afară...

Vestea se lăţise repede şi la prag se iviră îndată chipuri somnoroase, vorbind în şopot. „Unde-i"... Unde-i" ?...

— O fi vreun trimis de-al Impărăţiei... îşi dădu cu părerea careva.

La vorba asta, faţa lui Malacuţ se îngălbeni. Se lovi cu palma peste frunte şi începu a se văicăra.

— Fie-vă milă, înălţimea voastră... spunea el, coborând treptele zămnicului.

Solobod coborî în urma lui cu un opaiţ în mână. Dar în zămnic era tăcere deplină. Intors cu faţa în jos, necunoscutul dormea adânc.

Vornicul se aplecă spre dânsul:

— Hei... Trezeşte-te... Hei...

— Lasă-l încet... zise Malacuţ; a căzut ca butucul...

In timp ce îi deslegau mâinile, străinul se trezi. Intoarse faţa şi rămase cu ochii mari, holbaţi, privind cele două chipuri bărboase aplecate asupra lui. După aceea râse şi i se văzură dinţii albi:

— De ce râzi? îl întrebă vornicul.

— Pentrucă am auzit despre voi că sunteţi sălbateci şi nu-mi venea să cred...

— Dar cine eşti?

Străinul se ridică în capul oaselor şi scoase din sân o hârtie groasă, păturită în patru.

— Ştiţi slovele? întrebă el.

Oamenii din dugheană stăteau neclintiţi, aplecaţi asupra zămnicului şi ascultau cu un fel de cutremurare sfadă. Ei auziră vorbele „trimis de-al Impăratului" şi se retraseră în vârful picioarelor spre uşă. Cei care-l legaseră, se făcură nevăzuţi. Cineva se apucase să fure calul străinului dar curând îl aduse înapoi sub streşinile lui Malacuţ.

Printre colibe, cântau cocoşii de miezul nopţii. Bisericuţa Solobodei se arăta pe faţa vânătă a întunerecului, ca o corabie neagră. Un câine lătra speriat. Fosnetul treistiişurilor se înveliia cu glasurile vântului încât părea că prin aer trec stoluri mari, nesfârşite. Dinspre codrii Plavalarului zarea era mai întunecată, ca un zid negru, înalt până la ceruri.

Pe uliţe alunecau repede umbrele oamenilor, spre dugheana lui Malacuţ.

Abea trecuseră câteva zile decând oameni străini veniseră cu bărcile pe râu, să iscodească locurile — şi iată, venise un alt oaspete ciudat. Hotărît lucru că prefacerile care bântuiau lumea, s'apropiau de Soloboda. Ce căuta străinul acesta în sălbătăcie? N'a rătăcit drumul, pentrucă n'avea cum, când spre satul de la cotul râului duceau numai cărări strâmte pe care abea se simţeau urmele umbletului. Poate era trimis de la stăpânirea de la târgul Sucevii să cheme flăcăii la războiu sau să strângă birurile către Impărat? Atunci de ce sosise în puterea nopţii şi de ce umblă singur, prin pustietăţile locului?

Solobodenii cei bătrâni, ieşiţi pe prispe-afară duhnind din pipele străvechi, îşi aţinteau urechile surde spre taina cea mare a nopţii. Copiii tremurau în aşternuturi şi li se părea că ochi roşii îi pândesc la ferestre. Femeile şopoteau rugăciuni ,pipăind custurile ascunse sub căpătâiuri.

Irina lui Porodac sta în prag şi iscodea noaptea spre Răsărit. Ea era un fel de minunaţie a Solobodei pentrucă era frumoasă la chip, mlădioasă la trup, încât gurile rele râdeau de ea, spunând că maică-sa a păcătuit cu un fecior de sfab, odată la târg, căci numai aşa se putea lămuri de ce dintr'un tată strâmb la faţă, butucănos la statură cum era Porodac şi dintr'o mamă cu ochii încrucişaţi, adusă de spate, hâdă ca o închipuire rea, s'a putut naşte o fată aşa de frumoasă...

Pentru ochii ei, s'au întâmplat morţi de om pe la horele Solobodei. Din cauza asta ea era socotită ca o purtătoare de nenorociri şi în ascuns, babele cele uscate de vremi îi făceau descântece să-i plesnească ochii şi să se urîţească mai rău decât ciuma pădurii... Dar fata se făcea din zi în zi mai frumoasă. Să fi avut douăzeci de ani pe vremea acestor întâmplări.

In noaptea aceea Irina avu un vis ciudat, în care se amestecau glasuri de trâmbiţă, bolţi înalte de mănăstiri. Văzu în visul ei un fecior luminos care îi sosise la prag...

Se trezi speriată, căci maică-sa striga în întunerecul încăperii să-şi trezească bărbatul care sforăia straşnic, sub cojocul lui mare.

— Hei... Scoală... S'aud glasuri pe uliţă...

— Eşti nebună... răspunse Porodac, întorcându-se pe partea cealaltă şi reîncepându-şi sforăitul şuerător.

— Hei! Scoală... Au venit iarăşi Anticriştii...

— Anticriştii... răspunse Porodac, prin somn.

— Dormi ca butucul... Dormire-ai de veci să dormi... blestemă muerea, apucând toporul de lângă uşă şi ieşind în prag.

Iscodi noaptea apoi se întoarse în încăpere:

— Irina... îşi strigă ea fata; fug oameni pe uliţă şi nu ştiu de ce urlă câinii...

Acum se trezi şi Porodac şi se scociorî prin curea să-şi caute amnarele. Curând în întunerec scăpărară scântei roşietice şi iasca aprinsă clipi ca un ochiu de fiară.

— Poate vin apele mari... spuse el, mai mult pentru sine.

Suflă în iască şi'n câlţii puşi peste ea să scoată flacără pentru a aprinde opaiţul, dar se întrerupse deodată, căci cineva ciocăni în geam.

— Bădică Porodac... strigă un glas deafară.

Porodac apucă toporul din mâna muerii şi ieşi repede. Cele două femei, rămase singure, stăteau în picioare neclintite, cu răsuflările tăiate, s'asculte vorbele de-afară. Cunoscură vocea vecinului Tuhai, care spunea :... „la dugheana lui Malacuţ.." Ce-i... întrebă Porodac. „Nu se ştie... răspunse Tuhai; e un om tânăr care se spune că-i trimis de la Impărăţie..." „Haidem repede..." zise Porodac.

Femeile aprinseră opaiţul şi deasupra geamului de la Răsărit se văzu, chinuită la faţă, pe icoana afumată, Măicuţa Domnului. „Iisuse Cristoase..." spuse femeia lui Porodac, făcându-şi cruce, apoi ,uitându-se în pământ, continuă:

— Că multă nenorocire am adus pe lume, cu tine, Irină... Poate strigă din gropi cei ucişi de cuţit, care-au vrut să te eie...

— Ia mai taci, mamă... răspunse Irina, uitându-se drept în lumina opaiţului, în timp ce frânturi de vis i se năzăreau.

Sta dreaptă, cu mâinile cruciş şi lângă ea maică-sa, adusă de spate, părea o scorbură.

In clipa aceea se strecură în încăpere Chiorul lui Şogur cu cuşma pe ochi, şi râse strâmb, arătându-şi dinţii rupţi.

Stătu o clipă uitându-se cu ochiul cel sănătos spre Irina ,apoi spuse, piţigăiat :

— Să nu te ţii aşa de sus, fa..

Şi ridică pumnul.

— Să ştii c'am să-ţi bag custura în inimă... Iac'aşa! (Şi învârti în aer un cuţit nevăzut, strâmbându-şi faţa). Cât am să te mai aştept? Hai?...

—Imbracă repede uşa... îi spuse mama Irinei; că de nu, te sfârtec eu cu custura, cât ai clipi...

— Ba... răspunse feciorul lui Şogur; ori îmi dai fata, ori o omor într'o noapte...

— Slutule... Arătarea pământului.. sudui muerea lui Porodac; îmbracă uşa, cât nu mă mânii...

Chiorul râse şi gâlgâiturile din gântul lui semănau cu un hârâit de câine. Se aplecă repede şi scoase din ciubotă un cuţit lung şi trecându-şi mâna peste ascuţiş, zise:

— Vă sfârtec pe-amândouă, ca pe două scroafe... Iac-aşa... continuă el şi se repezi spre muerea lui Porodac. Aceasta sări în lături încât cuţitul chiorului nimeri în stâlpul hornului şi se înfipse acolo.

După aceea, amândouă femeile tăbărîră asupra lui şi-l bătură cumplit, încât la urmă a trebuit ca să toarne peste el o cofă cu apă, ca să-l trezească din ameţeală. Apucându-l una de mâini şi alta de picioare, îl aruncară afară dinaintea uşii, aşa fel că Porodac întorcându-se, se împiedecă de trupul lui.

— Vai... Vai... gemea Chiorul lui Şogur.

Porodac, pricepând cum stă treaba, îl târî de-un picior şi-l aruncă peste pârleaz în uliţă, după care intră în casă, roşu la faţă, şi stătu o vreme în prag, uitându-se lung la cele două femei.

— Semn rău... spuse el, însfârşit.

— Ce-i? întrebă muerea.

— A venit un fecior tânăr de la împărăţie. Nu se ştie încă ce treabă are pe la noi, dar spun oamenii că-i un fel de vrăjitor care fură chipurile şi le răstigneşte pe ziduri...

*) Fragment din „Prăpădul Solobodei"

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI STR. BREZOIANU 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939